Universidad de Deusto
Biblioteca

INSTITUTIONES IMPERIALES

1530

Institutiones.

¶ Institutionum seu Elemẽtorum iuris Ciuilis libri.iiij.cum Accursiana interpretatione, aliorũq; doctissimorum iurisconsultorũ annotationibus, ad multorum exemplarium tum impressorum tum scriptorum fidem diligenter recogniti.

Ad lectorem tetrastichon.

Est opus hoc vitijs purgatum pluribus: in quo
Cęsarei iuris dogmata cuncta latent.
Multa tibi reserat paucis ęnigmata verbis:
Non igitur tantas respue lector opes.

FRANCOYS FRADIN

123220

Rubrice Institutionum Imperialium. Rubrice Digestorum veterum.

¶ Rubrice primi libri Institutionum: que sunt numero.xxvi.

Justitie.ius nature.personarq subsunt.
Ingenuos.debent libertini sociare.
Non omnis dominus seruos sic liberat vt vult.
Fusia lex.iuris alieni.patria virtus.
Nubet.adoptabit.soluet.tutela.dabitq.
Agnatos.capitis.patronos.atq parentes.
Est fidus tutor.est Attilianus.z author.
Finit.curator.teneatur satdare tutor.
Excusat.tutor suspectus erit remouendus.

¶ De iustitia z iure. De iure naturali,gentiu,z ciuili. De iure personarum. De ingenuis. De libertinis. Quib⁹ ex causis manumittere non licet. De lege Fusia Caninia tollenda. De ijs q sui vel alieni iuris sunt. De patria potestate. De nuptijs. De adoptionibus. Quibus modis ius patrie potestatis soluit. De tutelis. Qui testamento tutores dari possunt. De legitima agnatorum tutela. De capitis diminutione. De legitima patronorum tutela. De legitima parentu tutela. De fiduciaria tutela. De Attiliano tutore,z eo qui ex lege Julia z Titia dabatur. De authoritate tutorum. Quibus modis tutela finitur. De curatoribus. De satisdatione tutorum vel curatorum. De excusationibus tutorum vel curatorum. De suspectis tutoribus vel curatoribus.

¶ Rubricę secundi sunt.xxv.

Res.corpus.seruit.vsusfructus sit.et vsus.
Est vsucapiens.est donans.est alienans.
Quero.testari.miles.permittere non vult.
Exheres.hic instituit.bis substituendo.
Infirmat.vel inofficit.heres qualia.legat.
Hinc adimit.falcat.committit.singula.codex.

¶ De rerum diuisione,z acquisitione ipsarum dominio. De rebus corporalibus z incorporalibus. De seruitutibus rusticorum predioru. De vsufructu. De vsu z habitatione. De vsucapionibus z longi temporis prescriptionibus. De donationibus. Quibus alienare ls vel no. Per quas personas nobis acquirit. De testamentis ordinandis. De militari testamento. Quibus non est permissum facere testm. De exheredatione liberorum. De heredib⁹ instituendis. De vulgari substitutione. De pupillari substitutione. Quibus modis testamenta infirmentur. De inofficioso testamento. De heredum qualitate z differentia. De legatis. De adeptione legatorum. De lege Falcidia. De fideicommissarijs hereditatibus: z ad senatusconsultum Trebellianum. De singulis rebus per fideicommissum relictis. De codicillis.

¶ Rubricę tertij sunt.xxx.

Fert.intestatus.agnatis.Tertul.z Orfic.
Cognatis.gradibus.seruus.libertus inherent.
Signo libertos.possessus.z arrogo querens.
Post addicta bona.successio vupla recessit.
Obligo.re,verbis.duo.cum seruis stipulantur.
Diuidit.est z inutilis.atq fideiubet omni.
Littera.consensus.emit.et locat.hinc sociabit.
Et post mandatum.quasi contrabo.querito.tollo.

¶ De hereditatib⁹ q ab intestato deferuntur. De legitima agnatorum successione. De senatusconsulto Tertulliano. De senatuscōsulto Orfitiano. De successione cognatorum. De gradibus cognationum. De seruili cognatione. De successione libertorum. De assignatione libertorum. De bonorum possessionib⁹. De acquisitione p arrogationem. De eo cui libertatis causa bona addicunt. De successionib⁹ sublatis q fiebāt p bonorum venditiones,z ex senatuscōsulto Claudiano. De obligationib⁹. Quibus modis re cōtrahit obligatio. De vbor obligationib⁹. De duob⁹ reis stipulādi z promittēdi. De stipulatione seruorum. De diuisione stipulationum. De inutilib⁹ stipulationib⁹. De fideiussorib⁹. De lrarum obligationibus. De obligationibus ex consensu. De emptione z venditione. De locatione z cōductione. De societate. De mandato. De obligationibus q ex quasi cōtractu nascuntur. Per quas personas nobis obligatio acquiritur. Quibus modis tollitur obligatio.

¶ Rubricę quarti sunt.xviij.

Delictum.rapit.Aquilijs.iniuria subsit.
Et quasi delinquens ago,vel gero.noxia.pauper.
Per quos.satdabo.perpet.z excipiens.replicabo.
Sunt interdicta.cum pœnis.officioq.
Publica iudicia reperis in fine locata.

¶ De obligationib⁹ que ex delicto nascunt. De vi bonorum raptorum. De lege Aquilia. De iniurijs. De obligationib⁹ que ex quasi delicto nascūtur. De actionibus. Quod cum eo q in aliena potestate est,negotium gestum esse dicet. De noxalibus actionib⁹. Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. De ijs per quos agere possumus. De satisdationibus. De perpetuis z temporalibus actionibus,z que ad heredes et in heredes transeunt. De exceptionib⁹. De replicationibus. De interdictis. De pena temere litigantiu. De officio iudicis. De publicis iudicijs.

¶ Finis titulorum Institutionum: qui sunt numero.xcix.

¶ Digesti veteris.clv.rubrice continentur.lxv.carminibus sequentibus, eo textis artificio, vt preter principale intētum,aliquid sententie videātur habere: quorum declarationem mox subiunximus.

¶ Et primo primi libri.

Ius.et origo patent.leges quoq parte priori.
Constituit.status.ac alienus.adoptat.z est res.
Datq senatores.consul.pretorius.vrbis.
Sunt questor.pretor.vigilum prefectus.habendi
Officium pariter proconsulis vtile noscas.
Ault bis Augusti.preses.vel Cesaris addi.
Censor Alexandri.ius mandat.et affidet inde.

¶ De iustitia z iure. De origine iuris ciuilis,z omniū magistratuum, z successione iuris prudentum. De legib⁹ z senatuscōsultis,z longa consuetudine. De constitutionibus principum. De statu hominum. De ijs qui sui vel alieni iuris sunt. De adoptionibus,emācipationibus, z alijs modis quibus patria potestas soluit. De rerum diuisione z qualitate. De senatoribus. De officio cōsulis. De officio prefecti pretorio. De officio prefecti vrbis. De officio questoris. De officio ptoris. De officio prefecti vigilum. De officio proconsulis z legati. De officio pfecti Augustalis. De officio presidis. De officio procuratoris Cesaris,z rationalis. De officio iuridici Alexandrie. De officio eius cui mandata est iurisdictio. De officio assessorum.

¶ Secundi libri rubricę.

Est iurisdictio.statuens in parte secunda.
Siquis ius dicens,vocat in ius.non ierit tunc.
Jussit lex vt eant qui sunt in iura vocati.
Eximat hos nemo.leges quos satdare cogunt.
Si noxalis agat.per quem fit.cautio sisti.
Feriat.edendo.pactum.si transigat vllus.

¶ De iurisdictione omniū iudicum. Quod quisq iuris in alium statuerit:ipse eodem iure vtatur. Siquis ius dicenti nō obtemperauerit. De in ius vocando. Siquis in ius vocatus nō ierit:siue quis eū vocauerit quem ex edicto nō debuit. In ius vocati vt eant,vel satis aut cautum dent. Ne quis eū qui in ius vocatur,vi erimat. Qui satisdare cogantur:vel iuramento promittant:vel sue cōmittatur promissioni. Si ex noxali causa agatur:quemadmodum caueatur. De eo per quez factum erit quo minus quis iudicio sistat. Siquis cautionibus iudicio sistendi causa factis nō obtemperauerit. De feriis z dilationibus, z diuersis temporibus earum: z ex quibus causis ferie non impediuntur. De edendo. De pactis. De transactionibus.

¶ Tertij libri rubricę.

Postulat.infamat.procurat nomine terna.
Gesta negotia sunt his.atq calūnia iuncta.

¶ De postulādo. De ijs qui notantur infamia. De procuratoribus z defensoribus. Quod cuiusq vniuersitatis nomine vel contra eam agetur. De negotijs gestis. De calumniatoribus.

¶ Quarti libri rubricę.

Restituit quarta.metus.z dolus.z minor hic sunt.
Diminuit.maior.alienat.z arbiter hinc est.
Nautę caupones stabularius ab dita reddant.

¶ De in integrum restonib⁹. Quod metus causa gestum erit. De dolo malo. De minoribus.xxv.annis. De capite minutis. Ex quibus causis maiores.xxv.annis in integrum restituunt. De alienatione mutandi iudicij causa facta. De receptis arbitris: z q arbitrium recipiūt vt sententiam dicant. Naute,caupones,stabularij vt recepta restituant.

¶ Quinti libri rubricę.

Iudicijs quinta.exheres queritur.petit heres.
Si pars heredis.sic possessoria poscat.
Jungas heredez fideicommissa petentem.

¶ De iudicijs: z vbi qs agere vel conueniri debeat. De inofficioso testamēto. De petitione hereditatis. Si pars hereditatis petat. De possessoria hereditatis petitione. De fideicōmissaria hereditatis petitione.

¶ Sexti libri rubricę.

Vendicat z sexta.tractans de Publiciana.
Vectigalis ager aut emphyteoticus est hic.

¶ De rei vēdicatione. De Publiciana in rem actione. Si ager vectigalis vel emphyteoticarius petatur.

¶ Septimi libri rubricę.

Vsumfructum pars septima,crescere.cedit.

Rubrice veteris. Rubrice infortiati.

Amittatur.res que consumenda.petatur.
Dat seruis operas.habitatio.si cauet vtens.

¶ De vsufructu:r quēadmoduz quis vtatur fruatur.De vsufructu accrescendo.Quando dies vsusfructus legati cedat.Quibus modis vsusfructus vel vsus amittatur.De vsufructu earum reruz que vsu consumuntur vel minuūtur.Si vsusfructus petatur,vel ad aliū pertinere negetur.De operis seruorum.De vsu et habitatione.Vsufructuarius quemadmodum caueat.

¶ Octaui libri rubricę.

Uxore seruitūs octaua parte locatis.
Prędia dant vrbes.r rus.communia multis.
Mi mihi seruitium bene vendico.perdere possum.

¶ De seruitutibus.De seruitutibus vrbanorum prediorū.De seruitutibus rusticorum prediorū.Communia prediorum tam vrbanorū q̄ rusticorum.Si seruitus vendicetur,vel ad aliuz pertinere negetur.Quemadmodum seruitus amittatur.

¶ Noni libri rubricę.

Quadrupedem nona dabit.Aquiliam quoq; legem.
Effundunt multi.noxalis vt actio detur.

¶ Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur.Ad legē Aquiliam.De ijs qui deiecerunt vel effuderunt.De noxalibus actionibus.

¶ Decimi libri rubricę.

In decima fines regis.ac herciscere poscis.
Diuisis tandem communibus.exhibeamus.

¶ Finiū regūdoꝝ.Familie herciscūde.Cōi diuidūdo.Ad exhibēdū.

¶ Undecimi libri rubricę.

Undecima iudex interrogat.itur ad ipsum.
Seruos corrumpunt.fugitiuos.alea.mensor.
Funerā cum sumptu.debes inferre sepulchro.

¶ De interrogationibus in iure faciēdis,r interrogatorijs actionib⁹.De quibus rebus ad eundē iudicē eatur.De seruo corrupto.De seruis fugitiuis.De alee lusu,r aleatoribus.Si mensor falsum moduz dixerit.De religiosis,r sumptibus funerū.De mortuo inferendo,et sepulchro violato vel inedificando.

¶ Duodecimi libri rubricę.

Res credit.iurans.in litem.pars duodena.
Condico ob causam.cui turpis causa supersit.
Ac indebita si sint.condices sine causa.

¶ De reb⁹ creditis:r si certū petat.De iureiurando siue voluntario siue necessario siue iudiciali.De in litem iurādo.De condictione causa data,causa nō secuta.De 2dictione ob turpem cām vel inhonestā vel iniustam.De condictione indebiti.De condictione sine causa.

¶ Tredecimi libri rubricę.

Tredecimam furti.r legis condictio tangit.
Tritica.dant loca certa.statuta pecunia si sit.
Cōmoda cum reliquis.dabit actio pignoris ampla.

¶ De condictione furtiua.De cōdictiōe ex lege.De cōdictione triticaria.De eo qō certo loco dari oportet.De cōstituta pecunia.Cōmodati vel contra.De pignoratitia actione vel contra.

¶ Decimiquarti libri rubricę.

Exercet.iactum bisseptima.r institor hic est.
Actio que tribuit patet.ac aliena potestas.
Ne dentur natis,Macedonia lex vetat,era.

¶ De exercitoria actione.Ad legem Rhodiā de iactu.De institoria actione.De tributoria actiōe.Qō cū eo qui in potestate aliena est,negotium gestum esse dicetur.Ad senatusconsultum Macedonianum.

¶ Decimiquinti libri rubricę.

In decimaquinta prescribo peculium.r annum.
Post de in rem verso,quod iussu iungere fas est.

¶ De peculio.Qñ de peculio actio annalis ē.De in rē vso.Qō iussu.

¶ Decimisexti libri rubricę.

In sextadecima mulier lege Uellcianum.
Compensare vetant leges.si depositum sit.

¶ Ad senatusconsultū Uellcianū.De 2pēsatiōib⁹.Depositi vl2tra.

¶ Decimiseptimi libri rubricę.

Septima post decimam mandatum.pro socio dat.

¶ Mandati vel contra.Pro socio.

¶ Decimioctaui libri rubricę.

Octauadecima tibi vendo.diem adijciendo.
Cōmittens.heres vendit.rescindo periclum.
His exportandos debes adiungere seruos.

¶ De 2bēda emptiōe r vēditiōe:r de pactis inter emptorē r vēditorē:r que res vendi nō pōt.De in diem addictione.De lege 2missoria.De hereditate vel actiōe vēdita.De rescindēda venditione:r quanti res empta sit.De euictionibus.De duplę stipulatione.De exceptione rei vendite r tradite.

¶ Decimononi libri rubricę.

Emptum post decimam nona.locat.estimat actor.
Res permutatas.prescriptis addito verbis.

De actiōib⁹ emptiōis vēditi.De locatore 2ducto.De estimatoria actione.De rerū pmutatione.De prescriptis verbis,r in factū actiōibus.

¶ Vigesimi libri rubricę.

Pignora pars vicena tibi dabit ac hypothecas.
Post pignus tacitum sunt que res.qui potiores.
Distrahitur pignus.tandem quoq; soluitur illud.

¶ De pignoribus r hypothecis:r q̄r ea 3hunt:r de pactis eor. In quibus causis pign⁹ vel hypotheca tacite 3hit.Que res pignori vel hypothece obligari pōt.Qui potiores in pignore vel hypotheca habeātur:r de his q i priorū creditorū locū succedūt.De distractiōe pignorū vel hypothecar.Quib⁹ modis pignus vel hypotheca soluitur.

¶ Vigesimiprimi libri rubricę.

Edictum edilis tractat vicesimaprima.
Euincam.si res que venditur,excipiatur.

¶ De edilitio edicto,r redhibitoria actiōe,r q̄to minoris.De euictionibus,r duple stipulatione.De exceptione rei vendite r tradite.

¶ Vigesimisecundi libri rubricę.

Usuras.fœnusq;.probat vicenasecunda.
Instruit.r testes.simul ignorantia duplex.

¶ De vsuris r fructib⁹ r causis r oīb⁹ exceptiōib⁹ r mora.De nautico fenore.De pbationibus r presumptionibus.De fide instrumētorum,r amissione eorum.De testibus.De iuris et facti ignorantia.

¶ Vigesimitertij libri rubricę.

Desponsalibus.r ritu docet antelucana.
Jus.pactum.fundus dotalis iungitur istis.

¶ De sponsalibus.De ritu nuptiarum.De iure dotium.De pactis dotalibus.De fundo dotali.

¶ Vigesimiquarti libri rubricę.

Ultima coniugibus donat.diuortia tangens.

¶ De donationibus inter virū et vxorē.De repudijs et diuortijs.

¶ Finis titulorum.ff.veteris.

¶ Infortiati.cv.rubricę versibus.xlvj.

Quando coniugio dos est repetenda soluto.
Soluto matrimonio quemadmodū dos petatur.

¶ Terminat hęc rubrica vigesimum quartum librum.ff.veteris.

¶ Primi libri rubricę.

Impensas dotis.res amotas dabo primę.
Agnosco.ventrem.ventris quoq; nomine mitto.
Nomine si ventris mulier.de concubinis sit.

¶ De impēsis in reb⁹ dotalib⁹ factis.De actione rerū amotarū.De agnoscēdis vel alēdis liberis a parētibus.De ventre inspiciendo,vel partu custodiendo.Si vētris noie muliere in possessionē missa,eadez possessio dolo malo ad aliū trāslata esse dicatur.Si mulier vētris noie in possessione calūnie causa esse dicatur.De concubinis.

¶ Secundi libri rubricę.

Dat tibi tutelas.etiam testando secunda.
De confirmando.de legitimis.dare possunt.
Tutores videas hic qui petat.atq; ministret.
Author.r ex facto.de suspectis sociabunt.

¶ De tutelis.De testam ētaria tutela.De cōfirmādo tutore vel curatore.De legitimis tutoribus et curatoribus.De tutoribus vel curatoribus datis ab ijs qui ius dandi habent.Qui petāt tutores vel curatores:r vbi petant.De administratione r periculo tutorum r curatorum.De authoritate r consensu tutorum vel curatorum.Quando ex facto tutoris vel curatoris minores agere vel conueniri possunt.De suspectis tutoribus vel curatoribus.

¶ Tertij libri rubricę.

Excusat terna pars.educat.r rationes.
Utile.pro tutore gerit.falsus quoq;.mandat.
Atq; magistratus tenet.r de rebus eorum.
Jura dari suadent curatorem furioso.

¶ De excusationib⁹ tutorū,r tēporib⁹ earuz.Ubi pupillus educari debeat vel morari:r de alimentis prestandis.De tutelis r rationibus distrahēdis.De cōtraria r vtili actione tutele.De eo qui p tutore vel curatore negotia gessit.Qō cū falso tutore authore negotium gestuz esse diceī.De fideiussoribus r mādatorib⁹ tutorū vel curatorum.De magistratibus cōuenīdis,vel heredibus eorū.De rebus eorum qui sub tutela vel cura sunt,sine decreto non alienandis vel supponēdis.

Rubrice Infortiati.

De curatore furioso vel alijs extra minores dando.

Quarti libri rubricę.

In quarta testator posthumus irrita.delet,
Heredes statuo.vulgares substituendo.
Conditio instituit.t post delibero iure.

De testamētis,t qui testamēta facere possunt.De liberis t posthumis heredib⁹ instituēdis vel exheredādis.De iniusto ruptovel irrito facto testamēto.De his q̄ in testamēto delent,inducunt,t inscribunt. De heredibus instituendis.De vulgari t pupillari substitutiōe.De conditionibus institutionum.De iure deliberandi.

Quinti libri rubricę.

Testatur miles in quinta.acquirit t hęres.
Monstrat aperire.quis omittens.Syllanianum.
Si quis testari prohibet.ius codicis addat.

De testamēto militari.De acgrēda vel amittēda hereditate.Quēadmodū testamenta aperiant,inspiciant,et describant.Sigs omissa causa testamenti,ab itestato vel alio modo possideat hereditatez.De senatuscōsulto Syllaniano t Claudiano.Si quis aliquē testari phibuerit vel coegerit.De iure codicillorum.

Sexti libri rubrica.

Sextus dat primo legata notanda libellus.

De legatis t fideicommissis primo.

Septimi libri rubrica.

Septimus inde liber tractat legata secundo.

De legatis t fideicommissis secundo.

Octaui libri rubrica.

Per quoq; legata notat octauus liber ipsa.

De legatis t fideicommissis tertio.

Noni libri rubricę.

Annua nona tenet.vsumfructum quoq; legat.
Seruitus.t dos hic legantur.t optio.vinum.
Instructus fundus.sunt t legata peculi.
Additur his legata rubris penus.atq; supellex.

De annuis t menstruis legatis t fideicōmissis.De vsu t vsufructu t reditu t habitatiōe t opis p legatū vel fideicommissum relictis. De seruitute legata.De dote plegata.De optiōe legata.De vino tritico t oleo legato.De fundo instructo vel instrumento legato.De peculio legato.De penu legata.De supellectili legata.

Decimi libri rubricę.

In decima parte legas alimenta.vel aurum.
Liberat.ac adimit.dubijs.quę nomine pœnę.
Norma Catonis habet.pro non scriptis.quibus aufert.

De alimētis t cibarijs legatis.De auro t argēto,mūdo,ornamētis,ynguētis,vestib⁹ vel vestimētis t statuis legatis.De liberatione legata.De adimendis t transferendis legatis.De rebus dubijs.De ijs q̄ pene nomine relinquūtur.De regula Catoniana.De ijs q̄ p nō scriptis habent.De ijs quibus vt indignis hereditates auferuntur.

Undecimi libri rubricę.

Conditio vndecima monstratur.lex quoq; falcans.
Si cui plus fuerit legatum q̄ licitum sit.

De conditionibus t demōstrationib⁹ t causis t modis eor que in testamentis scribunt.Ad legē Falcidiā.Si cui plus q̄ per legē Falcidiam licuerit,legatum esse dicatur.

Duodecimi libri rubricę.

Est Trebellius.atq; dies cedit duodena.
At pro legatis caueat.legataq; seruet.

Ad senatusconsultū Trebellianū t Pegasianū.Quādo dies legatorum vel fideicōmissorū cedit.Ut legator seu fideicōmissorū seruandorū causa caueatur.Ut in possessione legatorum vel fideicōmissorum seruandorum causa esse liceat.

Tredecimi libri rubricę.

Terna post decimam est possessio parte bonorum.
Si tabulę extabunt.mutus bona possidet infans.
Prętereritis contra tabulas possessio datur.
Legatum prestans.bona.dotem confero.ventri.
De coniungendis.edictum Carbonotauit.
Vult bona possessor tabulas retinere secundum.
Quādo parens laxat.ex milite.iura patroni.
Obsequium nati debent prestare parenti.

De bonor possessiōib⁹.Si tabule testamēti ertabūt.De bonorū possess.furioso,ifanti,muto,surdo,ceco 2petēti.De bonor possessione tabulas.De legat⁹ pstādis 5 tabu.bo.possess.petita.De collatiōe bonorū.De collatione dotis.De ventre in possessionē mittēdo,t curatore eius.De cōiūgēdis cū emācipatis liberis eor.De Carbonia no edicto.De bonor possessione sm tabulas.Si quis a parente ma-

Rubrice Digesti noui.

numissus sit.De bonor possessione ex testamēto militis.De iurepatronatus.De obsequijs a liberis t libertz parētib⁹ t pfonis pstādis.

Decimiquarti libri rubricę.

Libertorum sunt opere.t bona parte suprema.
Arbis libertos.assignas.fraude patroni.
Si nulle extabunt tabule.datur vndeq; liber.
Legitimus.cognatus adhuc.succedo.graduq;.
Unde vir ac vxor.miles.non competit omni.
Lex dat.t ordo.suis.addatur Tertulianum.

De operis libertor.De bonis libertor.De libertis vniuersitatū. De assignādis libertis.Si quid in fraudē patroni factū sit.Si tabule testamēti nulle extabunt.Unde liberi.Unde legitimi.Unde cognati.De successorio edicto.De gradibus affinitatis t cognatiōis,t nominibus eorum.Unde vir t vxor.De veteranorū t militū successiōe. Quibus non competit bonorū possessio.Ut ex legibus t senatusconsultis bonorū possessio detur.Quis ordo in bonorū possessione seruetur.De suis t legitimis heredibus.Ad senatusconsultum Tertullianum et Orficianum.

Expliciunt carmina titulos omnes Infortiati ingeniosa serie comprehendentia.

Digesti noui.clxxiij.rubricę versib⁹.lvj.elucidant.

Primi libri rubricę.

Prima nouū dat opus pars.ifectū quoq; dānum.
Unde arcetur aqua pluuialis.de publicanis.
Donatis.causa mortis donatio subsit.

De opis noui nūciatione.De dāno ifecto,t de suggrūdis t protectis.De aqua pluuia arcēda.De publicanis t vectigalib⁹ t cōmissis. De donationibus.De mortis causa donationibus t capionibus.

Secundi libri rubricę.

Parte manumissi sunt.t vindicta secunda.
Arbica mancipia.per testamenta relaxas.
Perlege cōmissas libertates.t ademptas.
Inde statuliber.veniens.non liberat.aurum.
Natali.causa.non proclamare licebit.
Ingenuus.defunctus erit.collusio tecta.

De manumissionib⁹.De manumissis vindicta.De manumissionibus q̄ seruis ad vniuersitatē ptinētibus imponunt.De manumissis testamento.De fideicōmissarijs libertatibus.De adēptiōe libertatz. De statuliberis.Qui sine manumissiōe ad libertatē pueniunt.Qui t a qbus manumissi liberi nō fiūt.De iure aureor annulor.De natalibus restituēdis.De liberali causa.Quibus ad libertatez proclamare non licet.Si libertus ingenuus esse dicatur.De statu defunctorum post quinquenniū queratur.De collusione detegenda.

Tertij libri rubricę.

Tertia res querit.possessa.vsucapiendo.
Soluit.emens.hęres tribuit.donata.relicta.
His pro legato.pro dote.suo superaddes.

De acquirēdo rerum dominio.De acquirenda vel amittēda possessione.De vsucapionibus seu vsurpationibus.Pro soluto.Pro emptore.Pro herede.Pro donato.Pro derelicto.Pro legato.Pro dote.Pro suo.

Quarti libri rubricę.

Iudicat t quarta.confessis.cedit.catur.
Judex est author.cum priuilegia credit.
Separo.curator.in fraudem facta resoluo.

De re iudicata.De cōfessis.De cessione bonorū.Quib⁹ ex causis in possessionē eatur.De bonis authoritate iudicū possidēdis.De priuilegijs creditor.De separatiōibus.De curatore bonis dādo.Que in fraudē creditorum facta sunt,vt restituantur.

Quinti libri rubricę.

Interdicta.bona.legataq; quinta notabit.
Ne vis.de tabulis.facer.t loca.publicus hic sunt.
Post fruitur.reficit.de fluminibus.prior estas.
Nauigat.t ripa.de vi.sic possideatis.
Estq; superficies.iter actus.cotidiana.
Istis de riuis addas.de fonte.cloacis.
Quod vi clāve.remitto.precaria.cęditur arbor.
Glans.t liber homo.satus exhibeatur.vtrobi.
Cum de migrando.iungatur Saluia dictum.

De interdictis,seu extraordinarijs actionib⁹ q̄ p his 2petūt.Quorum bonor.Quor legator.Ne vis fiat ei q̄ in possessionē missus est. De tabulis exhibēdis.Ne qd in loco sacro fiat.De locis t itineribus publicis.Ne qd in loco publico vel itinere fiat.De loco publico fruēdo.De via publica,t itinere publico reficiendo.De fluminibus,t ne qd in flumine publico ripave ei⁹ fiat quo peius nauigef.Ne qd in flu-

Tabule Digestorum.

mine publico ripave eius fiat quo aliter aqua fluat ꝙ prioꝛi estate
fluxerit. Ut in flumine publico nauigare liceat. De ripa munienda.
De vi ⁊ vi armata. Uti possidetis. De superficieb⁹. De itinere actuq;
priuato. De aqua cotidiana ⁊ estiuali. De riuis. De fonte. De cloacis.
Quod vi aut clã. De remissionib⁹. De precario. De arboꝛib⁹ cedẽdis.
De glande legẽda. De libero hoie exhibendo. De liberis exhibendis
vel deducendis. Utrobi. De migrando. De Saluiano interdicto.

¶ Sexti libri rubricę.

Recipio sexta. res iudico. tempora scribens.
Sunt dolus. et iurans. lites. ac actio iuncta.
De exceptionibus seu ꝓscriptionibus ⁊ preiudicijs. De exceptione
rei iudicate. De diuersis ⁊ tẽporalib⁹ ꝓscriptionib⁹ ⁊ de accessionibus
possessionum. De doli mali et metus exceptione. Quarum rerũ actio
non datur. De litigiosis. De actionibus et obligationibus.

¶ Septimi libri rubricę.

Septima verba. duo. tradit seruo stipulanti.
De verborum obligationibus. De duobus reis constituẽdis sti-
pulandi et promittendi. De stipulatione seruorum.

¶ Octaui libri rubricę.

Sparte fideiussoꝛ patet octaua. nouo. soluo.
Acceptat. prętoꝛ. saluam. solui. ratam haberi.
De fideiussoꝛibus ⁊ mãdatoꝛibus. De nouationibus ⁊ delegatio
nibus. De solutionibus ⁊ liberationibus. De acceptilationibus. De
rebus creditis. De ꝛebus stipulationibus. Rem pupilli vel adolescentis saluaꝝ fore.
Iudicatum solui. Rem ratam haberi, et de ratihabitione.

¶ Noni libri rubricę.

Delictum. furtum. tignum pars nona tenebit.
Liber erit. caupo. si furta familia fecit.
Furtim cęsa. rapis bona. tunc incendo. libellos.
Criminibus. violant. et concutiunt. abigei.
Dum prętoꝛ. atq; recepto. balnea. frangis.
Expilat hęredes. quos crimine stellio fallit.
Terminus. illicita collegia. dat popularis.
De priuatis delictis. De furtis. De tigno iniũcto. Si qs testamẽ-
to liber esse iussus fuerit, ⁊ post mortẽ dñi ante aditã hereditatẽ furri
puisse aut corrupisse qd dicatur. Furti aduersus nautas, caupones,
stabularios. Si familia furtũ fecisse dicat. Arboꝛũ furtim cęsaꝝ. Ui
bonoꝛ raptoꝛ. De incendio, ruina, naufragio. De iniurijs, ⁊ famosis
libellis. De extraoꝛdiarijs criminib⁹. De sepulchro violato. De ꝓcu-
rationib⁹. De abigeis. De prevaricatoꝛib⁹. De receptatoꝛib⁹. De furi-
bus balnearijs. De effractoꝛibus ⁊ expilatoꝛibus. De crimine expila-
tę hereditatis. De crimine stellionatus. De termino moto. De colle-
gijs illicitis et coꝛporibus. De popularibus actionibus.

¶ Decimi libri rubricę.

Publica iudicia decima sunt parte notata.
Accusans. custos. est maiestatis amatoꝛ.
Punit adulterium. vis publica. priuaq;. sica.
Pompeia. de falsis. lex Julia de repetundis.
Fariaꝛ annona fiet. si sacra peculoꝛ.
Ambitus admittit. plagiaria. Turpilianum.
Depere requiro eos. quos quęstio. pœnaq; multant.
Damnabo. mortem. deportatis. dabo passos.
His punitoꝛum coniungo cadauera tandem.
De publicis iudicijs. De accusationibus ⁊ inscriptionib⁹. De cu-
stodia ⁊ exhibitione reoꝛũ. Ad legem Juliaꝝ maiestatis. Ad legẽ Ju-
liam de adulterijs ⁊ stupro. Ad legem Juliam de vi publica. Ad le-
gẽ Juliã de vi priuata. Ad legẽ Corneliã de sicarijs. Ad legẽ Põpe-
iã de parricidijs. Ad legẽ Corneliã de falsis: ⁊ de senatusc̃õsulto Li-
boniano. Ad legẽ Juliã repetũdaꝝ. Ad legẽ Juliã de annona. Ad le
Juliã peculat⁹: ⁊ de sacrilegijs, ⁊ de residuis. Ad legẽ Juliã ỏ am-
bitu. Ad legẽ Flauiã de ꝓplagiarijs. Ad senatusc̃õsultũ Turpilianũ:
de abolitionib⁹ criminũ. De regrẽdis reis: ⁊ absentib⁹ dãnãdis. De
questionib⁹. De penis. De bonis dãnatoꝛ. De bonis eoꝛũ qui ante
sniam mortẽ sibi c̃sciuerũt. De interdictis ⁊ relegatis et deportatis.
De sententiam passis, ⁊ restitutis. De cadaueribus punitoꝛum.

¶ Undecimi libri rubricę.

Undecima appellat. quod non licet. est quis ⁊ a quo.
Quando. suscipiam. dimittam. nilq; nouabo.
Rescindit. causas. tutoꝛ. prouincia. cogit.
Moꝛs interueniat. de fisci iure. reuersis.
Militat. in castris quęrit bona. de veteranis.
De appellationibus ⁊ relationibus. A quibus appellare non li-
cet. Quis, ⁊ a quo appelletur. Quando appellandum sit, ⁊ intra que tem
poꝛa. De appellationibus recipiendis vel non. De libellis dimisso-
rijs. Nil nouari appellatione interposita. Que sententie sine appella
tione rescindantur. An per alium cause appellationis reddi possint.

¶ Duodecimi libri rubricę.

Municipales. estq; decurio parte suprema.
Albis. muneribus. vaco. ius immune tenendo.
Legatus. ciuis. decernit. opus populare.
Mundina. pollicita. varias dat cognitiones.
Sunt proxenetę cauti. de censibus aucti.
Significata subit verboꝛum. regula iuris.
Ad municipales: ⁊ de incolis. De decurionib⁹, ⁊ eoꝛ filijs. De al-
bo scribẽdo. De munerib⁹ ⁊ honoꝛibus. De vacatione ⁊ excusatione
munerum. De iure immunitatis. De legationib⁹. De administratio
ne rerũ ad ciuitatẽ pertinentiuꝝ. De decretis ab ordine faciẽdis. De
operibus publicis. De nundinis. De pollicitationibus. De varijs ⁊
extraoꝛdinarijs cognitionibus. De proxeneticis. De censib⁹. De ver
boꝛum ⁊ rerum significatione. De regulis iuris.

¶ Finis titulorum. ff. noui.

¶ Codicis Justiniani rubricę fermę omnes sententię sub-
tectis versibus comprehenduntur.

¶ Primi libri rubricę.

Ars prioꝛ officia, leges, et sacra docebit.
Officia. De offi. pfec. pto. oriẽ. Offi. pfe. pręto. Alpiti. Officio pfec.
vbis. Offi. magistri militũ. Offi. questoꝛis. Offi. magi. officioꝝ. Offi.
comi. sacra. largitio. Offi. comi. re. ꝑuatarꝝ. Offi. comi. sacri pala. Offi.
procon. ⁊ lega. Offi. comi. sac. patrimo. Offi. co. orien. Offi. pfe. Augu
sta. Offi. vicarij. Offi. pręto. Offi. recto. prouin. Offi. prefec. vigil. Offi.
ciuilium iudi. Offi. mili. iudi. Offi. diuerso. iudi. Offi. eius qui vicem
alicuius iudi. vel presi. obtinet. Offi. iudi. Alleran.
Leges. De legibus ⁊ cõstitutio. princi. Manda. princi. Senatus
consul. Uete. iure enucle. Juris ⁊ fac. igno. ꝛc. Nouo. codi. cõpo. Jus
sti. codi. confir. De emenda. Justi. codi. ꝛc.
Sacra. De summa tri. et fi. catho. Sacrosan. ec. Epis. et cleri. Epis
scopali audien. Ne sanc. ba. ite. Uis iungantur illi qui faciunt contra
sacra: vt est titu. De hereti. Aposta. Nemini lice. fig. sal. Jude. et celi.
Ne christianum man. Paga. et sacrifi. Jis qui ad ecclesiam confugi.
Jis qui in eccle. ma. Statu. et ima. Jis qui ad sta. confu.
Si quos titulos ⁊ hic ⁊ in sequentibus omiserimus: illos pro tuo dalino.
arbitrio sub quo voles verbo collocabis: aut alia (si mauis) contexta
to carmina, que tibi huic rei aptioꝛa videantur: neq; nos qui tũ breui-
tati, tum vtilitati studuimus, dente canino laceres.

¶ Secundi libri rubricę.

Uanfigo, restituo, gero, postulo parte secunda.
Transigo. De trãsactiõibus. Pactis. Et qꝛ talia fiũt quando
mediantibus arbitris: ideo de receptis arbitris. in fine libri ponitur,
⁊ de iureiurando propter calumniam dando.
Restituo. De in integrũ resti. Filiofa. mino. Fideiuf. mino. Si tu-
toꝛ vel cura. interuenerit. Si in cõmuni eadẽq; causa i integrũ restitu-
tio postulet. Si aduersus rẽ iudi. Si aduersus vẽditio. Si aduersus
dona. Si aduersus liberta. Si aduersus trãsactio. Si aduersus solu-
tio. Si aduersus dotẽ. Si aduersus delic. Si aduersus vsusca. Si ad-
uersus fiscũ. Si aduer. credi. Si minoꝛ ab heredi. se absti. Si vt omis-
sam hereditatẽ vel bonoꝛũ possessionẽ vel qd aliud exquirãt. In qbus
causis resti. Qui ⁊ aduersus quos. Si minoꝛ se maio. dixe. Si sepi⁹ in
integ. resti. Jis q vete. eta. ipetra. Si maioꝛ fac. Ubi ⁊ apud quẽ cog. in
integ. resti. agi. fit. Reputatio. q̃ fi. Etiã ꝑ ꝓcuratoꝛes causaꝝ resti. In
integ. resti. postulata. Resti. mili. Uxo. mili. Tẽpo. in integ. resti. Qui
bus ex causis maio.
Uero. De neg. gest. Procura. Jis que vi metusve cau. gesta sunt.
Dolo malo. Edendo. In ius vocando.
Postulo. Id est aduoco. De postulãdo. Aduo. diuer. iudicioꝝ.
Aduo. diuer. iudicum. Aduo. fisci. Errore aduocato. Ut que desunt
aduoca. Et quia postulare non possunt qui infames sunt: ideo. Et
quibus cau. irro. infa.

¶ Tertij libri rubricę.

Tertia ius dicens, queritur, seruit, petit, occat.
Jus dicens. De iudicijs. Sportulis ⁊ sump. in diuersis iudicijs
faciẽdis, ⁊ de executoꝛib⁹ litiũ. Peda. iudi. Qui ꝑ sua iurisdictiõe iu
dices dare darive possunt. Ne quis in sua causa iudi. Qui legi. perso
nam. in iudi. ha. Ut nemo inui. agere. Ordine iudicio. Litis contest.
Plus peti. Dilatio. Ferijs. Juris. om. iudi. Qñ iperatoꝛ inter pupil-
los vel viduas cognoscat: ⁊ ne exhibeat. Ubi de cri. agi oꝛ. Ubi de
pos. agi oꝛ. Ubi fideicom. pe. oꝛ. Ubi cõueniat qui certo loco da
re pmisit. Ubi in rẽ actio. Ubi de here. agit. Ubi de ratioci. Ubi cau-
sa stat⁹ agi debeat. Ubi qs de curia. Ubi sena. vel clarisi. In qb⁹ causis

Faculdade de Direito

Rubrica Codicis.

¶ Rubrica. Ctio, contractus, testes quarta reserantur.

¶ Actio. de actionibus et obli. Ut actiones ab heredibus et contra here. incipiant. Ne vxor pro ma. conueniatur. Ne filius pro patre. An seruus ex suo fac. post manumissio. teneatur Quãdo fiscus vel priua. Heredi. actio. Ex delic. defun. Consti. pecu. Rebus credi. ꝛ iureiurã. Si cer. pe. Suffra. Prohibi. seque. pecu. Condi. inde. Condi. ob causam. Condi. ob turpem causam. Condi. furti. Condi. ex lege. Pigno. actio. Insti. ꝛ exerci. Quod cuz eo qui in alie. po. Per quas perso. no. acqui. Ad senatuscon. Mace. Ad senatuscon. Uelle. Non numera. pecu. Compensa. Here. vel actio. ven. Actio. emp. ꝛ ven. Edili. actio.

¶ Contractus. De cõmodato. Usuris. Nauti. feno. Depositi. Dãdati. Si ser. extero se emi man. Pro socio. Contrahen. empti. ꝛ vendi. Que res vendi non pos. Que res expor. nõ debe. Eunuchis. Patribus qui fili. distra. Rescin. venditio. Quando li. ab emptio. disce. Si propter publi. pensita. Sine censu vel reli. Peri. ꝛ commo. rei vẽdite. Si quis alteri vel sibi. Rebus alie. nõ alie. Cõmu. re. alie. Rem alie. nam geren. Pactis inter empto. ꝛ vendi. Si ser. expor. vene. Si mãci. ita veneat ne prosti. Si man. ita fue. alie. vt manu. Monopolijs. Rũdi. ꝛ merca. Uectiga. ꝛ com. Noua vectiga. insti. non posse. Commer. ꝛ merca. Rerum permu. Locato. Jure emphyteotico.

¶ Testes. De testibus, ꝛ alijs speciebus probationuz: videlicet De probatio. Fide instru. cui adheret ti. Plus valere quod agitur.

¶ Quinti libri rubricę.

Quinta dabit nuptas, tutelarumq; figuras.

¶ Nuptas. De sponsalibus. Si rector prouin. vel ad eum pertinentes spõsalitias dederint arras. Donati. ante nup. Nuptijs. Incestis et inuti. nup. Interdicto matri. inter pup. et tuto. Si quacunq; predi. potesta. Si nup. ex rescrip. pe. Secun. nup. Si secundo nupse. mulier. Dotis promissio. Jure dotium. Rei vxo. actio. Pactis conuen. tam super dote q̃ super dona. ante nup. Dote cauta non nume. Dona. inter vi. et vxo. Repud. Soluto matri. quẽadmo. dos pe. Si dos constan. ma. so. fue. Ne fideius. vel manda. do. dentur. Rerũ amo. Ne pro dote mulie. bona quondam ma. addicantur. Fũdo dotal. Diuor. facto, apud quem liberi moza. vel edu. debe. Alen. libe. Concubinis. Natura. liberis.

¶ Tutelarum. De testamen. tute. Cõfirman. tuto. Legi. tutel. Qui pe. tuto. Et breuiter prosequere vsq; ad finem huiusce libri: et omnes ferme titulos huic verbo accommodatos iudicabis.

¶ Sexti libri rubricę

Sexta libertos, et testamenta notabo.

¶ Libertos. De seruis fugiti. et libertis. Furtis, ꝛ ser. corp. Dpe. liberto. Bonis liber. Si in fraudem patro. a liber. alie. fac. fit. Obseq. patro. prestan. Libertis et eo. liber. Jure aureo. annulo.

¶ Testamenta. De testa. militis. Qui testa. face. pos. Testamen. Heredi. insti. Insti. ꝛ substi. ꝛ resti. sub condi. fac. Impu. et alijs substitu. Necessa. ser. here. insti. Libe. prete. Posthu. here. instituen. Jure delibe. Repudiã. et absti. here. Quemadmodum testa. aperian. Edic. di. Adria. Si quis aliquẽ testa. prohibue. Uis quibus vt indig. here. aufe. Codicillis. Legatis. Et quia in testamentis quandoq; verba pronuntur obscura: ideo est ibi ti. de verbo. ꝛ re. signifi. Si omis. fit causa testamen. Junge hic materiam bonorum possessionũ: aliosq; huius libri titulos pro arbitrio accipias.

¶ Septimi libri rubricę.

Septima manumittit, prescribit, prouocat haud ter.

¶ Manumittit. De vindicta lib. et apud consilium manumissione. Testa. manumis. Le. Fu. Ca. tol. Fideicõ. liberta. Dediti. liberta. tol. Lati. lib. tollen. Cõmuni seruo manumisso. Ser. pig. da. ma. Ser. rei pub. manu. Jis qui a non dominis manu. Qui manu. non possunt. Qui non pos. ad liber. perue. Quibus ex cau. ser. pro pre. liberta. acci. Inge. manumis. Communia de manumis. Liberali causa. Asser. tol. Quibus ad liberta. procla. non li. Dedi. cognitio. Collu. detegen. Ne de testa. defun. post quinquen. quera.

¶ Prescribit. De lõg. tempo. prescrip. Pecu. cius qui liber. me. Se

¶ Octaui libri rubricę.

Octaua interdicit, dat, stipulatur.

¶ Pignorat. De pigno. et hypothe. In qui. cau. pign. ta. cõtra. Si alie. res pig. da. fit. Que res pigno. obli. pos. Qui potio. in pigno. ha. Jis qui in prio. credito. lo. suc. Si anti. cre. pig. vendi. Si res com. pigno. dat. fit. Pretorio pigno. Si in causa iudi. pig. cap. fit. Si pig. pigno. da. fit. Partu pigno. Omni causa. Remis. pigno. Etiã ob chirogra. pecu. pignus tene. pos. Distractio. pigno. Debito. vendi. pigno. impe. non pos. Si vẽdito. pigno. aga. Luitio. pigno. Si vnus ex plu. here. Si pigno. conuen. Jure dominij impetran. Pac. pigno. Credito. euictio. pigno. non ha. Et huiusmodi rubrice concernũt ius quod quis habet in rebus. Addamus per quandã similitudinem rubricas concernentes ius quod in personis habemus, vt sunt De patria potesta. Adoptio. Eman. libe. Ingra. libe. Postli. reuer. Infan. expo. Infir. pe. celiba. Jure liberorum.

¶ Interdicit. De interdictis. Quorum bonorum. Quorum legatorum. Unde vi. Si per vim vel alio modo absen. perturba. fit pos. Uti possi. Tabu. exhiben. Libe. exhi. Preca. et Sal. interdic. Edifi. priua. Ne. Ope. nuncia. Ope. publi. Ratioci. operũ publi.

¶ Dat. Pro dona. De donatio. Dona. que sub modo. Reuocã. do. Determinatus tpo. anna. Dona. causa mortis.

¶ Stipulatur. De ẏhen. ꝛ cõmit. stipula. Duo. reis stipulã. ꝛ pmitten. Fideiusso. Nouatio. ꝛ delega. Solu. ꝛ libera. Acceptila. Euictio.

¶ Si quid omissum sit: tu illud conformitate perspecta pro arbitrio ad aliquod supradictorum reducere poteris.

¶ Noni libri rubricę.

Ultima multiplici pars crimina lege flagellat.

¶ Nonus liber. Codicis re vera crimina varia punit incipiens per rubricam. De ijs qui accusa. non possunt. Accusa. et inscriptio. Exhiben. et intro. reis. Custo. reorum. Istos et reliquos sequentes titulos per ordinem carmini superiori aptissimos iudicabis: nisi distorto traharis iudicio.

¶ Rubricarum omnium colligationes et continuationes ex Azonis summa excerptę, ꝛ hic nunc primum impressę, magnam lectoribus afferent eruditionem.

¶ Et si nouem illa superius explicata, tibi forsitan prolixiora videntur: materiam ipsam totius Codicis quatuor suppositi versiculi eno ꝛ dare poterunt: quos veterem castigantes impressionem, sic imprimẽdos curauimus.

Contrahit et quarta Rubere quinta docet.
Testatur sexta. Libertos septima ponit.
Octaua interdicit. Nona crimina punit.

Tabula rubricarum Institutionum.

A Ctione de arrogatione.f.lxx.c.iij
Actionibus.fo.xcv.col.ij.
Ademptione legatorum.fo.liij.col.iij.
Adoptionibus.fo.xij.col.iij.
Ad senatusconsultum Trebellianum. fo.lvij.columna.j.
Assignatione libertorum.fo.lxix.col.j.
Atriliano tutore et eo qui ex lege Julia & Titia dabatur.fo.xviij.col.iij.
B Authoritate tutor.fo.xix.col.iij.
Bonor possessiõib⁹.f.lxix.col.ij.
C Apitis diminutiõe.fo.xvij.col.ij.
Codicillis.fo.lix.col.iij.
Cognatorũ successione.fo.lxiij.col.iij.
Curatoribus.fo.xx.col.iij.
D Uisione stipulationuz.fo.lxxv. columna.iij.
Donationibus mortis causa ꝛ nõ mortis causa.fo.xxxv.col.iij.
Duobus reis stipulandi ꝛ promittendi. fo.lxiij.col.iij.
E Optiõe ꝛ vẽditiõe.f.lxxxj.col.ij.
Eo cui libertatis causa bona adiudicuntur.fo.lxxj.columna.j.
Exceptionibus.fo.cxij.col.j.
Excusationibus tutorum vel curatorũ. fo.xxij.columna.ij.
Exheredatione liberorum.fo.xlij.col.ij.
H Ideicommissarijs hereditatibus. fo.lvij.columna.j.
Fideiussoribus.fo.lxxix.col.iij.
G Fiduciaria tutela.fo.xvij.col.ij.
Gradib⁹ cognationis.fo.lxv.col.ij.
H Eredib⁹ instituẽdis.fo.xlij.col.iij.
Hereditatib⁹ que ab intestato deferuntur.fo.lx.col.ij.
Heredũ q̃litate ꝛ differẽtia.f.xlix.col.iij.
I Ngenuis.fo.vj.col.ij.
Iniurijs.fo.xciij.col.j.
Inofficioso testamẽto.fo.xlvij.col.iij.
Interdictis.fo.cxiij.col.ij.
Inutilib⁹ stipulationib⁹.fo.lxxvj.col.j.
Jis p quos agere possum⁹.fo.cx.col.iij.
Jis q sui vel alieni iuris sunt.f.ix.col.j.
Jure naturali,gẽtiũ,ꝛ ciuili.f.iij.col.iij.
Jure personarum.fo.v.col.iij.
Justitia et iure.fo.ij.col.iij.
L Egatis.fo.lj.col.iij.
Lege Aquilia.fo.xcj.col.iij.
Lege Falcidia.fo.lvj.col.j.
Lege Fusia Caninia tollenda.f.ix.col.j.
Legitima agnatorũ successiõe.f.lxij.c.iij.
Legitima agnatorũ tutela.fo.xvj.col.iij.
Legitima parentum tutela.f.xviij.col.j.
Legitima patronor tute.fo.xviij.col.ij.
Libertinis.fo.vj.col.ij.
Literarũ obligatiõib⁹.fo.lxxx.col.ij.
Locatione et cõductione.fo.lxxiij.col.j.
M Andato.fo.lxxxiij.col.iij.
Militari testõ.fo.xl.col.iij.
N Oxalibus actiõib⁹.fo.cx.col.iij.
Nuptijs.fo.x.col.ij.
O Bligationibus.fo.lxxi.col.iij.
Obligatiõib⁹ ex ꝙsẽsu.f.lxxxj.col.j.
Obligationibus que ex quasi contractu nascuntur.fo.lxxxv.col.iij.
Obligationibus que ex delicto nascuntur.fo.lxxxviij.col.iij.
Obligationibus que ex quasi delicto nascuntur.fo.xciij.col.iij.
Officio iudicis.fo.cxvij.col.iij.
P Atria potestate.fo.ix.col.iij.
Pena temere litigantium. folio cxvj.colũna.iij.
Perpetuis ꝛ tpalib⁹ actionib⁹ ꝛ q̃ ad heredes,vel iheredes trãseũt.f.cxj.col.ij.
Per quas personas nobis acquiritur. fo.xxxvij.col.iij.
Per quas psonas nobis obligatio acquiritur.fo.lxxxvij.col.j.
Publicis iudicijs.fo.cxviij.col.iij.
Pupillari substitutione.fo.xlvj.col.ij.
Q Uib⁹ alienare ls,vl nõ.f.xxxvj.c.ij.
Quibus ex causis manumittere non licet.fo.vij.col.ij.
Quib⁹ modis ius patrie potestatis solui tur.fo.xij.col.iij.
Quib⁹ modis re ꝑhiꝫ obliga.f.lxxij.co.j.
Quibus modis testamenta infirmẽtur. fo.xlvij.col.iij.
Quibus modis tollitur obligatio.fo. lxxxvij.colũna.ij.
Quib⁹ modis tutela finiat.fo.xx.col.ij.
Quib⁹ nõ ẽ pmissus facẽ testm.f.xlj.c.iij.
Qui testõ tutores dari pñt.fo.xvj.col.ij.
Quod cũ eo q in aliena est potestate,negotium gestum esse dicet.fo.cviij.col.ij.
R Ebus corporalibus et incorporalibus.fo.xxxj.col.iij.
Replicationibus.fo.cxiij.col.ij.
Rerum diuisione,et acquirendo ipsarũ dominio.fo.xxv.col.iij.
S Atisdatione tutorum vel curatorum.fo.xxj.col.ij.
Satisdationibus.fo.cxj.col.j.
Senatusc̃sulto Orficiano.f.lxiij.co.iij.
Senatusc̃sulto Tertulliano.f.lxij.c.iij.
Seruili cognatione.fo.lxvij.col.iij.
Seruitutib⁹ rusticor ꝓdior.f.xxxj.c.iij.
Singulis rebus per fideicommissum relictis.fo.lix.col.ij.
Si quadrupes pauperiẽ fecisse dicatur. fo.cx.colũna.iij.
Societate.fo.lxxxiij.col.j.
Stipulatione seruorum.fo.lxxv.col.j.
Successione libertorum.fo.lxviij.col.j.
Successionibus que fiebãt per bonorum venditiones,ꝛ ex senatusc̃sulto Claudiano sublatis.fo.lxxj.col.ij.
Suspectis tutoribus vel curatorib⁹.fo. lio.xxiij.col.ij.
T Estamẽtis ordinãdis.f.xxxix.c.ij.
Tutelis.fo.xv.col.iij.
T Erbor obligatiõib⁹.f.lxxiij.c.ij.
Ui bonor raptor.fo.xcj.col.j.
Usucapionib⁹, et longi temporis prescriptionibus.fo.xxxij.col.ij.
Usu et habitatione.fo.xxxij.col.j.
Usufructu.fo.xxxij.col.ij.
Vulgari substitutione.fo.xlvj.col.j.

Explicit tabula rubricarũ institutionum.

Tabula ampla cõprehẽdens oẽs paragraphos Institutionuz Imperialiũ sm ordinẽ alphabeti.

A Bhostibus.fo.xix.col.j.
Abolita est.fo.xxxiij.col.ij.
Accessit nouus.fo.lxxj.col.j.
Accessit.fo.xxxix.col.iij.
Accidit aliquando.fo.xxxvj.col.iij.
Accprius.fo.ix.col.ij.
Acquiritur vobis.fo.xxxvij.col.iij.
Actio autem.fo.xcv.col.ij.
Actiones autẽ de peculio.fo.xcix.col.ij.
Actionum autem.fo.ciij.col.iij.
Ad certum tempus.fo.xvj.col.iij.
Ademptio.fo.lvj.col.j.
Adeo autem.fo.lxxxij.col.ij.
Adhuc autem.fo.lxix.col.iij.
Adipiscendepossessionis.fo.cxvj.col.ij.
Ad legitimam.fo.lxij.col.iij.
Admonendi autem.fo.xv.col.j.
Admonendi.fo.lxij.col.j.
Adoptio enim.fo.xij.col.j.
Adoptio autem.fo.xj.col.iij.
Adoptiui liberi.fo.xlij.col.ij.
Aduersus autem.fo.xxxv.col.ij.
Affinitatis quoq;.fo.xj.col.ij.
Agnationis quoq;.fo.lxv.col.iij.
Alia deinde lex.fo.cxix.col.iij.
Alia sane causa.fo.xxxj.col.iij.
Alia insuper.fo.xxxvj.col.j.
Alia sane causa.fo.xxxviij.col.j.
Aliam vero bonorum.fo.lxx.col.ij.
Aliena autem.fo.lxxxv.col.j.
Alienus quoq;.fo.xliij.col.iij.
Alienus seruus.fo.xliij.col.ij.
Alieno veluti.fo.cxj.col.j.
Alie autem sunt.fo.xcvij.col.ij.
Alie autem.fo.xxxv.col.iij.
Alijs quoq;.fo.xxxiij.col.iij.
Alio quoq;.fo.xlvij.col.ij.
Alioqui ex ẽ.fo.cxij.col.iij.
Alioqui si intra.fo.cxiij.col.j.
Alioqui si.fo.xj.col.iij.
Alioqui.fo.xlij.col.iij.
Aliquando autem.fo.xij.col.ij.
Aliquando autem.fo.xc.col.j.
Aliquando etiam.fo.xxxiij.col.iij.
Alteri stipulari.fo.lxxviij.col.iij.
Amotis quoq;.fo.lxvij.col.iij.
Animalium nomine.fo.cx.col.iij.
An seruo heredis.fo.lv.col.ij.
Ante augusti.fo.lix.col.iij.
Ante heredis.fo.lv.col.iij.
Apum quoq;.fo.xxvij.col.ij.
Appellamus autem.fo.cj.col.iij.
Appellantur autem.fo.cxij.col.iij.
Apud Catonez.fo.xij.col.iij.
Aqueductus.fo.xxxij.col.j.
At aduersus inficiantes.fo.cxvij.col.j.
At ex contrario.fo.xxxvij.col.iij.
At ij qui.fo.lxj.col.iij.
At insula.fo.xxvij.col.j.
At is qui.fo.lxxij.col.iij.
At qui patrono.fo.xvij.col.iij.
At qui per.fo.xvj.col.j.
Atror iniuria.fo.xciij.col.j.
At si ita.fo.lxxij.col.iij.
At si is qui.fo.xxx.col.j.
At siquis.fo.xxx.col.iij.
B Authoritas.fo.xix.col.iij.
Ella etenim.fo.iij.col.ij.
Alpite tertio.fo.xcj.col.iij.
Laput secundum.ibidem.
Lecus autem.fo.xlj.col.ij.
Lerte autem.fo.xvj.col.iij.
Lerte illud.fo.xxix.col.iij.
Leruos quoq;.fo.xxvij.col.ij.
Leterum dubium.fo.cx.col.ij.
Leterum inter.fo.lxiij.col.j.
Leterum placuit.fo.xcj.col.iij.
Leterum si.fo.xlj.col.j.
Leterum sciendum est.fo.cx.col.iij.
Leterum si genitalis.fo.cx.col.ij.
Letere quoq; res.fo.xxxj.col.iij.
Leteri qui.fo.l.col.j.
Liuilia autem iura.fo.xxvj.col.iij.
Lodicillos autem.fo.lx.col.ij.
Lodicillis autem.fo.lx.col.j.
Communem seruum.fo.lxxxvij.col.ij.
Communes sunt.fo.lxxvj.col.j.
Compensationes quoq;.fo.cviij.col.j.
Conceptum furtum.fo.lxxxix.col.ij.
Conditiones que.fo.lxxiij.col.ij.
Conductor autem.fo.lxxxij.col.iij.
Consensu fiunt.fo.lxxxj.col.j.
Consequens est.fo.xxiij.col.ij.
Constat autem ius.fo.iij.col.ij.
Constituitur autem.fo.xxxj.col.iij.
Contra autem.fo.xxxvij.col.j.
Conuentionales.fo.lxxv.col.iij.
Corporales sunt.fo.xxxj.col.ij.
Comparate autem.fo.cxij.col.j.
Creditor quoq;.fo.lxxij.col.ij.
Cui similis est.fo.xciij.col.ij.
Cuius enim.fo.xj.col.ij.
Cuius rescripti.fo.ix.col.iij.
Cum autem in compluribus.f.xvj.col.j.
Cum autem queritur.fo.cix.col.j.
Cum autem emptio.fo.lxxxij.col.ij.
Cum autem in.fo.xvj.col.j.
Cum autem ingenuus.fo.vj.col.iij.
Cum autem is.fo.xxij.col.ij.
Cum autem queritur.fo.lxj.col.iij.
Cum autem ad.fo.xviij.col.j.
Cum autem ratio.fo.lvj.col.iij.
Cum autem impubes.fo.xij.col.iij.
Cum autem finitus.fo.xxxiij.col.j.
Cum enim olim.fo.lvj.col.ij.
Cum enim lex.fo.xxxvij.col.j.
Cum eo quoq;.fo.cviij.col.j.
Cum it inciuile.fo.xxij.col.iij.
Cum ergo certus.fo.viij.col.iij.
Cum etiam.fo.xliij.co.iij.
Cum ꝛ agnatos.fo.xviij.col.j.
Cum ex aliena.fo.xxviij.col.ij.
Cum filius filiave.fo.lxj.col.ij.
Cum igitur plures.fo.lxx.col.ij.
Cum in suo.fo.xxix.col.j.
Cum lege regia.fo.v.col.j.
Cum non sit verisimile.fo.viij.col.j.
Cumq; hoc.fo.ij.col.j.
Cumq; antea.fo.lxx.col.j.
Cum quis sub.fo.lxxix.col.ij.
Cum satis.fo.ix.col.j.
Cum satis absurdum.fo.lxiij.col.iij.
Cum expositum.fo.lxxxviij.col.iij.
Cum vero tuam.fo.xxvij.col.j.
Curare autem debet.fo.cvj.col.ij.
D Amni iniurie.fo.xcj.col.iij.
Dari autem.fo.xvj.col.ij.
Dantur autem.fo.xx.co.iij.
Datur autem.folio.lxix.col.j.
Datus autem.fo.xxiij.col.j.
Datum est autem.fo.xxiij.col.ij.
De constituta autem.fo.xcix.col.iij.
Defuncti.fo.xxij.col.iij.
De hereditatibus.fo.xxxij.col.iij.
De ijs autem.fo.xxxviij.col.ij.
De illa sane.fo.lxxxiij.col.j.
De ordine.fo.cxvij.col.iij.
Definunt autem.fo.xx.col.iij.
Dictum est autem.fo.xiij.col.iij.
Directo autem.fo.lix.col.iij.
Diutina possessio.fo.xxxv.col.j.
Dominus noxali.fo.cix.col.iij.
Donationum autem.fo.xxxv.col.iij.
Dum tamen a villis.fo.xxv.col.iij.
Duo plureſve.fo.lxxiij.col.iij.
Duorum autem.fo.xj.col.ij.
E Adem hec.fo.lxij.col.j.
Eadem lege.fo.viij.col.ij.
Eadem interueniunt.fo.cxviij.col.iij.
Eadem oratione.fo.xlviij.col.iij.
Ea quoq; res.fo.lij.col.j.
Eas vero.fo.cxiij.col.ij.
Ecce enim.fo.cxvij.col.j.
Ecce enim.fo.lxx.col.iij.
Edibus deniq;.fo.liij.col.iij.
Edicto diui Adarci.fo.xxxv.col.ij.
Ei vero qui iuri tuo.fo.lxxvij.col.j.
Ei vero qui.fo.xxx.col.ij.
Eius vero.fo.xj.col.j.
Eius qui.fo.xlij.col.ij.
Emancipati autem.fo.lxj.col.iij.
Emancipatos liberos.fo.xliij.col.ij.
Emptio ꝛ venditio.fo.lxxxj.co.ij.
Emptio tam.fo.lxxxij.col.iij.
Enimuero.fo.xxv.col.ij.
Eo amplius.fo.xxxij.col.j.
Eodem numero.fo.xxxj.col.iij.
Eo enim.fo.xviij.col.j.
Eos etiam.fo.lxv.col.j.
Eque si agat.fo.xcvj.col.iij.
Eque si debitor.fo.cxiij.col.iij.
Erat olim.fo.xxxvj.col.iij.
Erat ꝛ ex senatusconsul.fo.lxxj.col.ij.
Erant ante.fo.lxxj.col.ij.
Ergo si quidem.fo.lviij.col.j.
Ergo non omnes.fo.x.col.iij.
Error autem.fo.xxxv.col.j.
Est autem alluuio.fo.xxvij.col.iij.
Est autem casus.fo.xliij.col.j.
Est autem capitis.fo.xvij.col.ij.

Justum ut iste plus periclitet pro isto periculo subeundo &c. ibi non sit mutuum verꝫ. vel interpretatibus q. requirit usura licite potest dari aut capere petunias etiam si nulla opera impendatur pro evitandis periculis ut traditur in. c. nauigantẽ denuris. ubi etiam dicitur q. potest et. c. p vestras doden. inter virꝫ. & uxorem. // de asignatione libertor. j. in pr. in gl. plures liberos. ista gl. solet induci p. comr legentes ad. declaratio. ubi dispon. q. pater abens plures liberos si vn. ex. facialẽ meliorationem teneri. quinto bonoꝛo. q. potest in dicta melioratione aponere grabamen dicunt enim q. non sit necꝫ. & qz. asignatio non operatur effectum nisi ex asignationis voluntad effectꝫ. prout resultat in casu d. legis & h. tamen bene potest fieri dicto seu meliorationi sed tu teneas contra per sequentia fundam. per primo qz. dal. 20 est concordia ad text. in l. q̃m in prioribꝫ. C. de inofficioso testamẽto quantuz pertinet q. in textu ponit apon grabamen. et ibidem ꝛ legitima ut legitima

Est autem ingenuus.fo.vj.col.iij.
Est autem is.fo.xxij.col.ij.
Est autem queritur.fo.lxj.col.iij.
Est autem ad.fo.xviij.col.j.
Est autem ratio.fo.lvj.col.iij.
Est autem impubes.fo.xij.col.iij.
Est autem finitus.fo.xxxiij.col.j.
Est enim olim.fo.lvj.col.ij.
Est enim lex.fo.xxxvij.col.j.
Est eo quoq;.fo.cviij.col.j.
Est it inciuile.fo.xxij.col.iij.
Est ergo certus.fo.viij.col.iij.
Est etiam.fo.xliij.co.iij.
Est ꝛ agnatos.fo.xviij.col.j.
Est ex aliena.fo.xxviij.col.ij.
Est filius filiave.fo.lxj.col.ij.
Est igitur plures.fo.lxx.col.ij.
Est in suo.fo.xxix.col.j.
Est lege regia.fo.v.col.j.
Est non sit verisimile.fo.viij.col.j.
Estq; hoc.fo.ij.col.j.
Estq; antea.fo.lxx.col.j.
Est quis sub.fo.lxxix.col.ij.
Est satis.fo.ix.col.j.
Est satis absurdum.fo.lxiij.col.iij.
Est expositum.fo.lxxxviij.col.iij.
Est vero tuam.fo.xxvij.col.j.
Est curare autem debet.fo.cvj.col.ij.

Tabula paragraphorum

Est autem littus.fo.xxvj.co.j.
Est autem.fo.xv.col.iiij.
Est etiam prohibiti.fo.lxxxix.col.iij.
Est et alia.fo.xviij.col.iij.
Est et alterius.fo.lxx.col.iiij.
Est et aliud.fo.xxxvj.col.ij.
Est et aliud.fo.xxxv.col.iij.
Est et inter.fo.cxx.col.j.
Et ad exemplum.fo.xxxvj.col.j.
Et bellicos.fo.j.col.iij.
Et certa quedam.fo.lj.col.j.
Et constat.fo.xxj.col.iij.
Et cõuenienter.fo.xxxviij.col.iij.
Et cõuenienter.fo.xxxij.col.ij.
Et cum hoc.fo.xxxiij.col.iiij.
Et cum quesitum.fo.lvj.col.iij.
Et cum quibusdam.fo.xiij.col.j.
Et quum retro.fo.xxxvj.col.j.
Et cum sacratissimas.fo.j.col.iij.
Et cum super hoc.fo.lvj.col.ij.
Et cum vxore.fo.xxxij.col.ij.
Et dedititios.fo.vij.col.iij.
Et ex cõtrario.fo.xiij.col.ij.
Et ecõtrario.fo.xlv.col.j.
Et eorum vtilitati.fo.xxxiij.col.iij.
Et ex diuerso.fo.xlv.col.iij.
Et exquiritur.fo.xiij.col.j.
Et his modis.fo.xxxiij.col.iiij.
Et hec adeo.fo.x.col.iij.
Et ij quidem.fo.lxxj.col.j.
Et ideo cõstitutionem. fo.xxxiij.col.iij.
Et ideo cõstat.fo.xj.col.j.
Et in eo par.fo.xlij.col.iij.
Et inhumanũ.fo.xxxviij.col.ij.
Et in summa.fo.xxxv.col.iij.
Et inuenimus.fo.xxxvj.col.iiij.
Et is quidem.fo.lxxij.col.iiij.
Et ita diui.fo.lxxj.col.j.
Et lege antiqua.fo.xliij.col.iij.
Et libertas.fo.vj.col.j.
Et moztuo.fo.lxiij.col.iij.
Et multo magis.fo.xl.col.ij.
Et nõ meleganter.fo.v.col.iij.
Et nouissimo.fo.xlvj.col.j.
Et omnes libertos.fo.vij.co.iij.
Et quidem omnes.fo.xxiij.col.iij.
Et plures.fo.xlvj.col.j.
Et post multam.fo.xxviij.col.ij.
Et preterea.fo.xv.col.j.
Et primus quidem.fo.lxiij.col.j.
Et primo loco.fo.lxix.col.iiij.
Et quasdam. fo.xxxvj.col.j.
Et quia prima.fo.lix.col.j.
Et quia siue.fo.cvij.col.ij.
Et quidem naturali.fo.xxv.col.iij.
Et quidem si.fo.lxxxiij.col.j.
Et quidem.fo.xv.col.iij.
Et quidem.fo.xiij.col.j.
Et qui potestatem.fo.xxij.col.iij.
Et quod in castris.fo.xlj.col.ij.
Et ruptum.fo.xlvij.col.ij.
Et seruus.fo.vij.col.iij.
Et si creditori.fo.lxxix.col.j.
Et si ex disparibus.fo.xlvj.col.ij.
Et si hereditas.fo.cxvij.col.j.
Et si in rem.fo.cxvij.col.iij.
Et si intra.fo.lxx.col.iij.
Et si plures.fo.xlv.col.ij.
Et si plures ℔ duodecim. fo.co.col.iij.
Et si tales.fo.x.col.iij.
Et si vnum.fo.xlv.col.j.
Et stipulandi.fo.lxxiij.col.iiij.
Et tam filium.fo.xiij.col.ij.
Et tunc.fo.xv.col.j.
Et vir receptum.fo.xxxiij.col.ij.
Et vnum hominem.fo.xliiij.col.iiij.
Eum qui surdus.fo.l.col.iiij.
Eramen quoqz.fo.xxvj.col.ij.
Excepta sola.fo.cv.col.iiij.
Exceptiones autem.fo.cxiiij.co.iij.
Exceptis ijs.fo.xlj.col.iij.
Ex cõditionali.fo.lxxiiij.col.j.
Exeusantur autem.fo.xxij.col.ij.
Ex diuerso.fo.xxix.col.ij.
Ex duobus.fo.lxxv.columna.j.
Ex eadem.fo.xviij.columna.j.
Exemplo patronorum.fo.xviij.col.ij.
Exemplo ceterorum.fo.xxij.col.iij.
Ex eo autem.fo.xlviij.col.iij.
Exhibitoria sunt.fo.cxv.col.j.
Ex his et illud.fo.vj.col.iij.
Ex his itaqz.fo.xxxviij.col.iiij.
Ex hoc tamen.fo.xcij.col.iiij.
Ex huiusmodi.fo.lxxiij.col.iiij.
Ex maleficijs vero.fo.cij.col.iiij.
Ex maleficijs.fo.cx.col.iiij.
Ex non scripto.fo.v.col.ij.
Exposuimus.fo.xxxij.col.iij.
Expositis generibus.fo.lxxxvij.col.j.
Ex quibusdam iudicijs.fo.cxvij.col.ij.
Ex quibusdã tñ causis.fo.lxxxvj.col.iiij.
Ex quibus fere.fo.cj.col.j.
Extraneo vero.fo.xlvij.col.iiij.
Extraneis autem.fo.l.col.ij.
Fœlios quoqz.fo.xxvij.col.ij.
Femine quoqz.fo.xij.col.iij.
Fere igitur bestie.fo.xxvj.col.iiij.
Fideiussor.fo.lxxix.col.iiij.
Fideiussor non tantum.fo.lxxix.col.iij.
Fideiussores ita.fo.lxxx.col.j.
Filiusfami.fi.fo.xiij.col.iij.
Finitur autem.fo.xxxij.col.j.
Flumina autem.fo.xxv.col.iiij.
Fratris vero.fo.xj.col.j.
Fructuarius.fo.xxxviij.col.iij.
Fuerat antea.fo.cv.col.ij.
Furiosus nullum.fo.lxxvij.col.iij.
Furiosus.fo.xvj.col.iij.
Furiosi quoqz.fo.xxj.col.j.
Furiosi autem.fo.xlij.col.j.
Furti actio siue.fo.xcj.col.j.
Furti autem actio.fo.xc.col.ij.
Furtiue quoqz res.fo.xxxiij.col.j.
Furtum autem fit.fo.lxxxix.col.iij.
Furtum est.fo.lxxxix.col.j.
Furtorum autem duo.ibidem.
Gallinarum autem.fo.xxvij.col.iij.
Generaliter iniuria.fo.xciij.col.j.
Habent autem.fo.xlv.col.j.
Hactenus ostẽdisse.fo.lxv.col.iiij.
Hactenus.fo.xxxix.colum.j.
Hec actio.fo.xciij.col.ij.
Hec autem actio.fo.cvj.col.iij.
Hec autem omnia.fo.cx.col.iij.
Hec costitutio.fo.lxxj.col.ij.
Hec de seruitutibus.fo.xxxij.col.iij.
Hec exempli causa.fo.cxij.col.iiij.
Hec mortis causa.fo.xxxv.col.iiij.
Heres quoqz.fo.lxxxvj.col.iij.
Heres et pure.fo.xlv.col.ij.
Heredes autem.fo.xlix.col.iij.
Heredes instituere.fo.xlij.col.iij.
Hereditas plerũqz.fo.xliij.col.iiij.
Hi enim qui.fo.xxij.col.iij.
Hi qui in parentum.fo.xc.col.ij.
Hi quos nunc℘.fo.xlv.col.iij.
Hi vero qui.fo.xiij.col.j.
Hinc descendit.fo.ij.col.iij.
His autem verbis.fo.xcij.col.ij.
His igitur.fo.ij.col.j.
Hoc amplius.fo.lxxxvij.col.iij.
Hoc amplius.fo.xxxj.col.ij.
Hoc etiam.fo.lxij.col.ij.
Hoc loco admonendi.fo.cxj.col.ij.
Hoc loco.fo.lxv.col.ij.
Hoc loco necessarium.fo.lxv.col.ij.
Hoc quoqz.fo.xxxviij.col.ij.
Hoc rescripto.fo.lxxj.col.j.
Hodie autem non ita.fo.cxiij.col.j.
Hodie tamen.fo.cxvj.col.j.
Huic autem.fo.cvij.col.j.
Huic proxima.fo.lv.col.j.
Huius studij.fo.ij.col.ij.
Idem et in milite.fo.xxij.col.iiij.
Idem ꝛ in pluribus.fo.xxj.col.iiij.
Idem iuris.fo.lxxvj.col.ij.
Idem iuris est.fo.lxxxvj.col.iij.
Idem iuris est.fo.cxiij.col.ij.
Idemqz iuris est.fo.viij.col.j.
Idemqz erit.fo.xlv.col.iij.
Idem placet.fo.xxxviij.col.iiij.
Ideo autem he.fo.xxxij.col.ij.
Ideo autem.fo.xviij.col.ij.
Ideo autem.fo.xxvj.col.iij.
Ideo nos.fo.viij.col.iiij.
Ideo autem plus.fo.cvj.col.iiij.
Ideo autem istis.fo.lxxxj.col.j.
Ideoqz statuimus.fo.xxxviij.col.ij.
Ideoqz si anseres.fo.xxvij.col.iij.
Ideoqz sic.fo.xlviij.col.iiij.
Ideoqz cognosce.fo.ix.col.iiij.
Ideoqz si mutuam.fo.xxxvij.col.ij.
Ideoqz si noxali.fo.cxvij.col.iiij.
Ideoqz si mulier.fo.xliij.col.j.
Ideoqz si debitor.fo.xxxvij.col.iij.
Id priuilegium.fo.xlj.col.j.
Idqz eo maxime.fo.cxvj.col.iiij.
Idqz lege Julia.fo.xliij.col.ij.
Igitur cum quis.fo.lxxxvj.col.j.
Igitur in pupillari.fo.xlvij.col.j.
Igitur liberi.fo.xxxviij.col.j.
Igitur post.fo.ij.columna.ij.
Igitur quartam.fo.xlix.col.iij.
Idem rescripserunt.fo.xxiij.col.ij.
Idem rescripserunt.fo.liij.col.j.
Illud autem scire.fo.xv.col.ij.
Illud certum.fo.xj.col.iiij.
Illud certum est.fo.lxvij.col.iij.
Illud expeditum.fo.lxxxiij.col.ij.
Illud in summa.fo.cv.col.iij.
Illud non.fo.xc.col.iiij.
Illud quoqz mandatũ.fo.lxxxv.col.ij.
Illud quesitum est.fo.xxvij.col.j.
Illud proprium.fo.xij.col.iij.
Illud proprie.fo.cix.col.ij.
Illis autem temporibus.fo.xl.col.iij.
Imo vlterius.fo.lxxxix.col.ij.
Impetu quoqz.fo.xcij.col.ij.
Imperio magistratus.fo.xj.col.iij.
Imperatoriam.proemium.fo.j.col.ij.
Imperatoris authoritate.fo.xj.col.iij.
Imperatores Uerus.fo.xlviij.col.ij.
Impossibilis conditio.fo.xlv.col.iiij.
Impuberes non.fo.xxiij.col.iiij.
Impuberes autem.fo.xix.col.ij.
In alienum locum.fo.xxvj.col.ij.
In bone fidei iudicijs.fo.cv.col.iij.
Incertis vero.fo.liij.col.iij.
Incertis autem.fo.liij.col.iij.
Incorporales autem.fo.xxxj.col.ij.
In duplum.fo.cij.col.iij.
In extraneis.fo.l.columna.j.
In fraudem.fo.vij.col.ij.
Ingenuus.fo.vj.col.ij.
In hac re.fo.lxxij.col.ij.
In ijs aũt animalibus.fo.xxvij.col.ij.
In his autem casibus.fo.xciij.col.ij.
In ijs autem.fo.lxxxj.col.ij.
In his enim actionibus.fo.cvj.col.ij.
Inimicitie.fo.xxij.col.ij.
Iniuria autem.fo.xciij.col.ij.
Iniuria autem.fo.xcj.col.iiij.
In omnibus autem.fo.lxxix.col.ij.
In pecudum.fo.xxx.col.ij.
In personam quoqz.fo.xcix.col.ij.
In petenda.fo.lxix.col.j.
In plurimis autem.fo.xij.col.ij.
In potestate itaqz.fo.ix.col.ij.
In potestate.fo.x.col.j.
In primis igitur.fo.lvij.col.ij.
In primis.fo.lxx.col.ij.
In quibus breuiter.fo.ij.col.iij.
In quibus tribus.fo.cij.col.ij.
In seruorum conditione.fo.vj.col.ij.
In stipulationibus.fo.lxx.col.ij.
Insula que.fo.xxvij.col.iij.
In summa.de iniur.fo.xciij.col.ij.
In summa.fo.lxix.col.j.
In summa sciendum.fo.xcj.col.j.
In summa sciendum.fo.lxxxv.col.iij.
Interdum autem.fo.lxj.col.j.
Interdum autem.fo.xxj.col.j.
Interdum etiam.fo.xxxj.col.ij.
Interdũ etiam.fo.xc.col.j.
Interdum quoqz.ibidem.
Interdum euenit.fo.cxiij.col.ij.
Inter eas enim.fo.x.col.iij.
Inter eas quoqz.fo.x.col.iij.
Inter pignus autem.fo.xcix.col.j.
Inter rusticorum.fo.xxxij.col.j.
Inter venditores quoqz.fo.xxxv.col.ij.
Intestatus decedit.fo.lx.col.ij.
Intestatorum.fo.lx.col.iij.
In testibus autem.fo.xl.col.j.
Introdurit.fo.cviij.col.iij.
Is ergo miles.fo.xlj.col.j.
Is qui exequitur.fo.lxxxv.col.ij.
Is quoqz.fo.lxxij.col.ij.
Is vero ad quem.fo.xxx.col.ij.
Iisdem illis.fo.xxxiij.col.j.
Ita autem stipulatio.fo.lxxviij.col.iij.
Ita demum.fo.lx.col.iij.
Ita etenim.fo.xxxviij.col.ij.
Ita tamen hi.fo.xviij.col.iij.
Itaqz hi qui.fo.xij.col.j.
Itaqz si pecunie.fo.xxxij.col.iij.
Itaqz si quidem.fo.xlj.col.iij.
Itaqz tunc.fo.viij.col.ij.
Itaqz si filius.fo.xvj.col.j.
Itaqz siquis.fo.xcij.col.j.
Itaqz stipendiaria.fo.xxx.col.iij.
Itaqz si moriente.fo.xiij.col.j.
Item actio.fo.ciij.col.iij.
Item actoris.fo.cxvij.col.j.
Item amitam.fo.xj.col.ij.
Item contra.fo.lxxvj.col.iij.
Item diuus.fo.xxij.col.iij.
Item ea que.fo.xxvij.col.iij.
Item ea que.fo.xxvij.col.iiij.
Item exercitor.fo.xcv.col.j.
Item extraneus.fo.l.col.iij.
Item finitur.fo.xxxiij.col.j.
Item finitur.fo.xx.col.iij.
Item furiosi.fo.xlij.col.j.
Item in his.fo.lxxxj.col.ij.
Item inuiti.fo.xx.col.iiij.
Item inutilis.fo.lxxvij.col.ij.
Item is ad quem.fo.xxxiij.col.ij.
Item is cui.fo.lxxij.col.iiij.
Item is cui.fo.lxxxvj.col.iiij.
Item is ex cuius.fo.xciij.col.iiij.
Item is qui.fo.xxxiij.col.ij.
Item is qui status.fo.xxij.col.iij.
Item lapilli.fo.xxvij.col.iij.
Item lex Cornelia.fo.cxix.col.ij.
Item lex Cornelia.fo.cxix.col.iij.
Item lex Julia.fo.cxix.col.iij.
Item lex Julia.de vi.fo.cxix.col.iij.
Item lex Julia.fo.cxix.col.ij.
Item libertis.fo.xxxiij.col.iij.
Item loco.fo.xxj.col.ij.
Item maior.fo.xxiij.col.iij.
Item nec materteram.fo.xj.col.ij.
Item nemo.fo.lxxix.col.j.
Item nepotes.fo.xxij.col.iij.
Item non aliter.fo.xiij.col.j.
Item per alienos.fo.xxxix.col.j.
Item per liberos.fo.lxxxvij.col.ij.
Item per acceptilationẽ.f.lxxxvij.col.iiij.
Item pretium.fo.lxxxij.col.j.
Item prodigus.fo.xlij.col.j.
Item si propter.fo.xxiij.col.ij.
Item propter litem.fo.xxiij.col.j.
Item qui reipublice.fo.xxij.col.iiij.
Item queritur.fo.lxxxiij.col.iiij.
Item Rome.fo.xxiij.col.iiij.
Item Seruiana.fo.xcix.col.j.
Item si adhuc.fo.lxxxv.col.iij.

3. ubi dicit esse idem in famulo & hoc est inteligendum. in rusticis predijs non tm in urbanis ita tex. in d. l. cum queritur vbi diuersitatis est predia regulariter semel tantum in anno producant fructuum & sic non potest esse pro parte anni & pro parte non in urbanis autem predijs ꝗ. ista quotidie producant fructus & preterea p. relinquere domum qñ. voluerit non adimpleto 2o. anno soluta tamen pensione prorrata diferentia jam confunditur p. l. 3. tº. 17. lib. 3. fori imo ꝗ. sicut si aliquis remanet in predio 2o. anno est visum. pro toto anno conducere predium pro eodem pretio ita in urbanis predijs vtputa in domo & ita practicatur & est hodie consuetudo cuius. vbi est ꝗ. cum hodie sit statutum certum ad solvendum pensionem domus. si iste remaneret aliqua pte secundi anni in domo non teneret domin. dominus aliquem qui eas sibi conduceret in minore pretio & dic ꝗ. si transacto primo anno remaneat in domo ultra triduum est visum eam pro 2o. anno reconduci secus. si intra triduum recedat p. d. l. 3. tº. 17. lib. 3. fori hoc tm intelligas in mobilibus. ꝗ. secus in mobilibus ut tenet bal. in d. l. cum queritur. & nd. ꝗ. qñ in pacto. §. dicat ꝗ. si eo conduxi vnam mulam non soluta locata & conduxi usq. ad matinam si duco usque

Institutionum Imperialium:

Item si adhuc socius.fo.xj.col.iij.
Item si adhuc.fo.xj.co.iij.
Item si alicuius.fo.lxxxiij.co.ij.
Item si debote.fo.cvij.col.iij.
Item si fullo.fo.xc.col.ij.
Item si inter.fo.lxxxvj.col.ij.
Item si in iudicio.fo.cxiij.col.iij.
Item si is ad quem.fo.xxxiij.col.ij.
Item si propter.fo.xxiij.col.ij.
Item si putator.fo.xcij.col.j.
Item si quis ita.fo.lxxxvij.col.ij.
Item si quis postulante.fo.c.col.j.
Item siquis.fo.xxxj.col.ij.
Item siquis.fo.xcvij.col.ij.
Item siquis ex.fo.lxxxiij.col.iij.
Item si testamento.fo.xxj.col.ij
Item surdus.fo.xlij.col.j.
Item tria onera.fo.xxij.col.j.
Item verborum.fo.lxxvij.co.iij.
Item vetustas. fo.lxij.col.ij.
Item vobis.fo.xxxvij.col.iij.
Jure ciuili.fo.xxiij.co.iiij.
Jure etenim.fo.xxxix.col.iij.
Juris precepta.fo.iij.col.ij.
Juris prudentia.fo.ij.col.j.
Jus autem ciuile.fo.ij.col.iiij.
Jus autem gentium.fo.iij.co.ij.
Jus autem potestatis.fo.x.col.j.
Jus bonorum.fo.lxix.col.ij.
Jus naturale.fo.ij.col.ij.
Justas autem nuptias.fo.x.col.ij.
Juste autem.fo.vij.col.ij.
Justitia est.fo.ij.col.iij.

Latinos autem.fo.vij.col.ij.
Legari autem.fo.liiij.col.iij.
Legatarijs autem.fo.xl.col.ij.
Legatum itaq;.fo.lj.col.j.
Lex.xij.tabu.fo.lxiij.col.iij.
Lex est.fo.iiij.col.iiij.
Lege Fusia.fo.ix.col.j.
Liberis autem.fo.xlvij.col.iij.
Liberis suis.fo.xlvj.col.iiij.
Liberum autem.fo.xcij.col.iij.
Libertus autem.fo.xvij.col.iij.
Libertus quoq;.fo.xxv.col.ij.
Libertinorum autem.fo.vij.col.ij.
Libertini sunt.fo.vj.col.iiij.
Libertas quoq;.fo.lix.col.iij.
Libertas quoq;.fo.liiij.col.iij.
Licet autem domino.fo.vij.col.iiij.
Licet autem.fo.xiij.col.ij.
Licet enim.fo.xl.col.ij.
Licet autem.fo.lxiiij.col.iij.
Litere quoq;.fo.xxix.col.iiij.
Littorum quoq;.fo.xxvj.col.j.
Locus autem.fo.xxvj.col.ij.
Locatio.fo.lxxxiij.col.j.
Loca etiam.fo.lxxiiij.col.ij.
Loca sacra.fo.lxxxij.co.iiij.
Longe magis.fo.lv.col.j.

Mandatum cõtrahitur. fo.lxxxiiij. columna.iiij.
Mandatum non.fo.lxxxv.col.iiij.
Mandatum et.ibidem.
Mandãtis tantum.fo.lxxxiiij.col.iiij.
Manet autẽ societas.fo.lxxxiij.col.ij.
Manumissio autem.fo.vj.co.iiij.
Mariti tamen.fo.xj.col.iij.
Masculi quidem.fo.x.col.ij.
Masculi quidem. fo.xx.col.iiij.
Masculo igitur.fo.xlvij.col.iiij.
Masculos vero.fo.xliij.col.j.
Mater vel auus.fo.xliij.col.iiij.
Maxima.fo.xvij.col.iij.
Militia enim.fo.xiij.col.iij.
Minima.fo.xvij.col.iij.
Minor.fo.xvij.col.iij.
Minorem natu.fo.xiij.col.j.
Minores autem.fo.xxiij.col.iij.
Minus ergo.fo.lxj.col.iiij.
Modo videamus.fo.xxv.col.iij.
Mortis causa.fo.xxxv.col.iij.
Mortuo autem.fo.lxx.col.iiij.
Mortuo conductore.fo.lxxxiij.col.j.
Multum autem.fo.lxxvj.col.ij.
Multis aljs.fo.lxviij.col.iij.
Multis autem.fo.vij.col.j.
Multis modis.fo.vij.col.ij.
Multum autem.fo.lxx.col.iij.
Mutuum neq;.fo.lxxvj.col.ij.

Nam agnatio.fo.xvj.col.ij.
Nam cõsultus.fo.ix.col.iij.
Nam apud.fo.ix.col.ij.
Nam a quarũdam.fo.x.col.iij.
Nam cedendo.fo.xxiij.col.j.
Nam conceptum.fo.lxxxix.col.j.
Nam constat.fo.xj.col.iij.
Nam quũ prudentibus.fo.xxxv.col.iij.
Nam et ita coiri.fo.lxxxiij.col.ij.
Nam legatorum.fo.xxxix.col.j.
Nam et mutuus.fo.xlij.col.j.
Nam et apes.fo.xxvj.col.ij.
Nam er ijs.fo.xv.col.iij.
Nam furtiuarum.fo.xxxiij.col.j.
Nam heres.fo.xxxj.col.iij.
Nam ius istud.fo.ij.col.ij.
Nam moribus.fo.xlvij.col.j.
Nam mortuo.fo.xiij.col.j.
Nec anni.fo.xxj.columna.iij.
Nam nec hi.fo.xj.colũna.j.
Nam quis.fo.xl.colũna.iij.
Nam qui sciens.fo.xxxiij.col.ij.
Nam quod.fo.iij.colũna.j.
Nanq; agit.fo.xcvj.colũna.j.
Nanq; placuit.fo.xix.col.iij.
Nanq; si cui.fo.xcvij.col.ij.
Nam si heres.fo.xxxiij.col.ij.
Nam si maxima.fo.xvj.col.iij.
Nam si pater.fo.xviij.col.iij.
Nam siquis filium.fo.xviij.col.ij.
Nam vsu exigente.fo.iij.col.ij.
Nam vt emptio.fo.lxxxij.col.j.
Naturalem autem.fo.xxvj.col.j.
Nec ad rem.fo.xlij.colũna.j.
Nec ad rem.fo.xxxj.col.iij.
Nec alius vllus.fo.lix.col.iij.
Nec enim quod.fo.cj.col.iij.
Nec enim vnq;.fo.lxxxiij.col.j.
Nec interest.fo.xxvj.col.j.
Nec interest.fo.xlv.col.ij.
Nec interest an.fo.lxix.col.j.
Nec longe.fo.xxxj.col.iij.
Nec tantum fo.lxix.col.j.
Nec vlli alij.fo.xxxiij.col.ij.
Nec vllorum.fo.xlj.col.j.
Nec iniuria.fo.viij.col.j.
Necnon eos.fo.lx.col.iij.
Necnon is qui.fo.xj.col.ij.
Necessarius heres.fo.xlix.col.iiij.
Necessarij vero.fo.l.col.j.
Nemo igitur.fo.xxv.col.iiij.
Nepotibus tamen.fo.xvj.col.j.
Neq; autem.fo.xxij.col.ij.
Neq; enim.fo.xlv.col.j.
Neq; tamen.fo.xix.col.iiij.
Ne tamen.fo.xxj.col.iij.
Nihil autem.fo.xxxj.col.j.
Nihil autem interest.fo.lviij.col.iij.
Nihil autem interest.fo.xl.col.iij.
Nominatim.fo.xlij.col.iij.
Non autem omnes.fo.cxij.col.iiij.
Non autem liberis.fo.xlix.col.j.
Non esse autem.fo.xxiij.col.ij.
Non autem vtiq;.fo.xlv.col.j.
Non solum autem.fo.lj.col.iij.
Non solum autem.fo.xciij.col.ij.
Non solum autem.fo.xlvij.col.ij.
Non solum res.fo.lxxiij.col.iij.
Non solum.fo.xj.col.iij.
Non tamen omnibus.fo.xlj.col.iij.
Non tantum autem.fo.lix.col.iiij.
Non tamen vt.fo.xlij.col.iij.
Non tamen per omnia.fo.xlviij.col.iij.
Non tamen.fo.vij.col.iiij.
Nos autem per.fo.xix.col.ij.
Nra aũt cõstitutio.de lega.fo.lj.col.j.
Nostra autem.fo.xxxv.col.iij.
Nostra autem.fo.xv.col.j.
Nostra autem.fo.xx.col.ij.
Nostra vero constitutio.fo.xlij.col.iij.
Nouissime sciendum.fo.lxiij.col.iij.
Nouissime sciendum est.fo.xxxv.col.j.
Nouissime autem.fo.xxv.col.ij.
Nouus autem alueus.fo.xxviij.col.j.
Nullius autem.fo.xxvj.col.ij.
Nunc admonendi.fo.cxj.col.j.
Nunc admonendi.fo.cxvj.col.iiij.
Nunc admonendi.fo.xxxvij.col.ij.
Nunc delibertorum.fo.lxviij.col.j.
Nunc transeamus.fo.lvij.col.ij.
Nunc transeamus ad.fo.lxxj.col.iiij.
Nuptie autem.fo.x.col.j.

Ob hominem.fo.xciij.col.iiij.
Oblatum furtũ.fo.lxxxix.col.iij.
Olim scriptura.fo.lxxx.col.iij.
Omnis autem noxalis.fo.cx.col.j.
Omnis stipulatio.fo.lxxiij.col.iij.
Omnis res.fo.lxxvj.col.j.
Omne autem ius.fo.v.col.iij.
Omnes autem actiones.fo.cij.col.iij.
Omnes vero.fo.j.col.iij.
Omnium autem actionum.de pe.teme. liti.fo.cxvij.col.iij.
Omnium autem actionũ.fo.xcv.col.iij.
Omnium autem.fo.lxxj.col.iij.
Optionis legatum.fo.liij.col.ij.
Ostendimus qui.fo.xxiij.col.iij.

Pari ratione.fo.xiij.col.ij.
Partibus autem.fo.xlv.col.ij.
Partus vero.fo.xxx.col.iij.
Pater nec.fo.xl.colũna.j.
Patitur autem.fo.xciij.col.ij.
Pauonum quoq;.fo.xxvj.col.ij.
Peculium autem.fo.liij.col.j.
Pena autem iniuriarũ.fo.xciij.col.iij.
Penales quoq;.fo.c.col.ij.
Pene quoq;.fo.lv.colũna.iij.
Pene seruus.fo.xiij.col.ij.
Per adoptionem.fo.lxij.col.j.
Per contrarium.fo.lxiij.col.iij.
Perficiuntur autem.fo.xxxvj.col.j.
Permissum est. fo.xvj.col.j.
Perpetue.fo.cxij.col.iij.
Per traditionem.fo.xxx.col.iij.
Placebat autem.fo.lxij.col.iij.
Placuit tamen.fo.lxxxix.col.iij.
Plane ad ftercorandũ.fo.xxxij.col.iij.
Plane odio furum.fo.cj.col.ij.
Plane qui.fo.xxvj.col.j.
Plane si depositi.fo.cij.col.iij.
Plane si per errorem.fo.xvj.col.iij.
Plane si posthumis.fo.xvj.col.iij.
Plane si longiori.fo.xxvj.col.iij.
Plane solutio.fo.lxxvj.col.iij.
Plane de testamentis.fo.xlj.col.j.
Plane ex his.fo.v.col.j.
Plebs autem.fo.iij.col.iij.
Plebiscitum.ibidem.
Plerũq; propter.fo.xxj.col.ij.
Plus autem.fo.cvj.col.iij.
Possidere autem videtur.fo.cxvj.col.j.
Possunt autem.fo.xxxix.col.iij.
Postea diuus.fo.lvj.col.ij.
Postea vero lege.fo.lxviij.co.ij.
Postea vero.fo.xxxix.col.iij.
Posteriore quoq;.fo.xlviij.col.j.
Post genera.fo.lxxxvj.col.j.
Post hec videamus.fo.l.col.iij.
Posthumus autem.fo.liij.col.iij.
Posthumi quoq;.fo.xlij.col.iij.
Posthumi quoq;.fo.lx.col.iij.
Posthumo quoq;.fo.liij.col.iij.
Posthumorum autem.fo.xliij.col.j.
Post missionem.fo.xlj.col.ij.
Post mortem quoq;.fo.lv.col.iij.
Post mortem suam.fo.lxxviij.col.j.
Post quod senatusconsul.fo.lviij.col.j.
Post suos.fo.lxiij.col.iiij.
Potest autem.fo.xlvj.col.j.
Potest autem.fo.lix.col.ij.
Potest etiam.fo.xxxij.col.ij.
Potest tamen.fo.lix.col.ij.
Pretium autem.fo.lxxxj.col.iiij.
Prediorũ vrbanorũ.fo.xxxij.col.j.
Preferuntur.fo.lxiiij.col.j.
Preiudiciales actiones.fo.cj.col.j.
Preter hos.fo.xlj.col.iiij.
Pretũrea debitor.fo.cxiij.col.iij.
Preterea et is.fo.lxxiij.col.j.
Preterea emancipatiõe.fo.xv.col.j.
Preterea etiam.fo.cxiiij.col.ij.
Preterea introducta.fo.cviij.col.iiij.
Preterea intestatus.fo.lviij.col.iiij.
Preterea inutilis.fo.lxxxvij.col.j.
Preterea nouatione.fo.lxxxviij.col.ij.
Preterea pena.fo.lxxxix.col.iij.
Preterea quasdam.fo.cvj.col.j.
Preterea qui.fo.xx.col.iij.
Preterea quod.fo.xxvij.col.iiij.
Preterea sicut.fo.lxxxiij.col.ij.
Preterea si quis.fo.cvij.col.j.
Preterea testamentũ.fo.xlj.col.iiij.
Pretorie sunt.fo.lxxv.col.iiij.
Pretorum quoq;.fo.v.col.ij.
Prevaluisse tamen.fo.viij.col.ij.
Primo gradu.fo.lxv.col.ij.
Prius est.fo.lxxij.col.j.
Procurator neq;.fo.cxj.col.j.
Pro derelicto autem.fo.xxxj.col.iij.
Prodesse autem.fo.lxviij.col.j.
Pro eo qui.fo.lxxix.col.iij.
Pro herede autem.fo.cxv.col.iij.
Prohibitoria sunt.fo.cxv.col.j.
Pro hoc tamen.fo.xlix.col.iiij.
Proponebant.fo.v.col.ij.
Pro possessore.fo.cxv.col.iij.
Proprius autem.fo.xliiij.col.j.
Proprius autem.fo.xvj.col.iij.
Proprios autem.fo.xliiij.col.j.
Proximus autem.fo.lxiij.col.iij.
Pubertatem autem.fo.xx.col.ij.
Publica autem dicta.fo.cxix.col.j.
Publica autem iudicia.fo.cxix.col.j.
Publica iudicia.fo.cxviij.col.iiij.
Publicatione.fo.lxxxiiij.col.iij.
Publicorum iudiciorum.fo.cxix.col.ij.
Pupillus omne.fo.lxxvij.col.iij.
Pupilli.fo.xx.col.ij.

Qua cõstitutione.fo.xxiij.col.iij.
Qua de causa.fo.lxxxiij.col.j.
Qua de causa.fo.lxviij.col.j.
Qua de causa.fo.xxxj.col.iij.
Quadrupli autem.fo.ciij.col.ij.
Qualis est.fo.cij.col.ij.
Quam quasi.fo.ix.col.j.
Quam formam.fo.cxij.col.ij.
Quantitas autem.fo.lvj.col.ij.
Qua parte.fo.lxv.col.j.
Qua ratione.fo.xlvij.col.j.
Qua ratione.fo.xxix.col.iij.
Quare in primis.fo.lxv.col.ij.
Quarto gradu.fo.lxv.col.ij.
Quas ex omnibus.fo.ij.col.ij.
Que autem in.fo.lxx.col.j.
Quecunq;.fo.xlvij.col.ij.
Quedam actiones.fo.cij.col.ij.
Quedam enim.fo.xxv.col.iij.
Quedam preterea.fo.xxxj.col.iij.
Que de fullone.fo.xc.col.ij.
Que dirimus.fo.cix.col.ij.
Que et ipsa.fo.xviij.col.j.
Que et ipsa.ibidem.col.ij.
Que omnia apertius.fo.cxij.col.ij.
Que quidem.fo.xxij.col.j.
Que quidem.fo.ix.col.ij.
Queri solet.fo.xxviij.col.ij.
Quia duas.fo.xj.col.iij.

Universidad de Deusto

Tabula paragraphorum Institutionum Imperialiū.

Quia eadem.fo.xj.col.iij.
Quia ij qui.fo.xiij.col.iij.
Quia non sunt.fo.xxv.co.iij.
Quia plerūq;.fo.xlviij.co.iij.
Quia plerūq;.fo.xviij.col.ij.
Quia tamen.fo.cviij.co.ij.
Quia tamen ita.fo.xcj.col.ij.
Quia vtreq;.fo.xj.col.ij.
Quitantem excusare.fo.xxiij.col.iiij.
Qui autem ex.fo.lix.co.iij.
Qui añt prohibitas.fo.xij.col.j.
Qui autem vult.fo.xxiij.co.iiij.
Quibus autem.fo.xvj.col.iiij.
Quibus autem.fo.xvij.co.iiij.
Quibus cōnumerari.fo.lx.co.iij.
Quibus cōstitutionibus.fo.xxij.co.j.
Quicquid autem.fo.xxvij.col.j.
Quid enim.fo.xxxix.col.iiij.
Quid ergo.fo.xlj.col.ij.
Quid si patronus.fo.xxiij.col.iij.
Qui hoc anno.fo.lxxix.col.ij.
Qui igitur.fo.x.col.j.
Quinimo.fo.xlj.col.ij.
Quinto gradu.fo.lxv.colum.iij.
Qui pro vsu.fo.lxxiij.col.iiij.
Quippe cum.fo.xxxiij.col.iij.
Qui vi res alienas.fo.xcj.col.j.
Qui Sabinus.fo.ix.col.iiij.
Qui tamen.fo.x.col.j.
Qui tutelam.fo.xxiij.col.j.
Quod ad feminas.fo.lxiij.col.j.
Quod autem ad eas res.f.xxxiij.col.iij.
Quod autem dictum.fo.xvij.col.iiij.
Quod autem dictum.fo.xxxiij.co.j.
Quod autem ex alia.fo.xxxvij.col.j.
Quod autem lex.fo.xvj.co.j.
Quod autem nō precise.fo.xcj.co.iiij.
Quodcūq; ergo.fo.v.co.j.
Quod enim ante.fo.xxvj.co.j.
Quod enim placuit.fo.xxxvij.co.iiij.
Quod ralijs.fo.xij.col.ij.
Quod ripsum.fo.xj.col.iij.
Quod genus.fo.xcvij.co.j.
Quod ita.fo.xj.col.iij.
Quod ideo placuit.fo.lxj.co.iiij.
Quod nobis.fo.xxxviij.col.j.
Quod non erat.fo.viij.col.iiij.
Quod non.fo.xliiij.col.j.
Quod nostra ꝯstitutio.fo.xxxv.co.ij.
Quod nostra.fo.viij.col.j.
Quod quidem ius.fo.xlj.co.iiij.
Quod nostra.fo.xlj.col.iij.
Quod seruus.fo.lxxv.col.iij.
Quod si in aliqua.fo.xxviij.col.j.
Quod si aliqua.fo.xxix.col.ij.
Quod si alteri.fo.xxviij.col.j.
Quod si casu.fo.xxviij.col.iiij.
Quod si fortuito.fo.xxviij.col.iiij.
Quod si fugerit.fo.lxxxij.col.iij.
Quod si frumentum.fo.xxviij.co.iiij.
Quod si ille.fo.xxxv.col.j.
Quod si male.fo.xxxvij.col.iiij.
Quod si naturali.fo.xxviij.col.j.
Quod si nemo.fo.xxj.col.iiij.
Quod si partim.fo.xxviij.col.iij.
Quod si post.fo.xv.col.iij.
Quod si post.fo.xxviij.col.j.
Quod si quis sibi.fo.lxxvij.col.j.
Quod si aduersa tutor.fo.xxj.co.ij.
Quod turpi.fo.lxxix.co.ij.
Quod vero naturalis.fo.iiij.co.j.
Quod vero.fo.xxix.co.iij.
Quoniam filius.fo.xviij.col.iij.
Quoquo enim modo.fo.xl.col.iiij.
Quorum vtrāq;.fo.j.col.iij.
Quorum vis.fo.xv.col.iiij.
Quos autem.fo.lxix.col.iij.
Quoties plures.fo.lxxviij.col.iij.
Recte quoq;.fo.lxxxv.co.iij.
Re contrahitur.fo.lxxij.col.ij.
Recuperande possessionis.fo.cxvj.co.ij.
Rei persequende.fo.cij.col.ij.
Relegati autem.fo.xiij.col.ij.
Religiosum locum.fo.xxvj.col.iij.
Repetitis.fo.lxvij.col.iij.
Retinende possessionis.fo.cxv.col.iij.
Res fisci.fo.xxxiij.col.iij.
Responsa prudentum.fo.v.col.ij.
Restituta autem.fo.lvij.col.iij.
Restitutoria sunt.fo.cxv.col.j.
Re,veluti.fo.cvj.col.iij.
Riparum quoq;.fo.xxvj.col.j.
Rursus ex diverso.fo.xcvij.col.iij.
Rursus earum.fo.ix.col.ij.
Rusticorum.fo.xxj.columna.iij.
Sacre res.fo.xxvj.col.ij.
Sancitum etenim.fo.xxxviij.col.j.
Sancte quoq; res.fo.xxvj.col.iij.
Sane enim.fo.xj.col.j.
Sane in hac actione.fo.xcj.col.iij.
Sane vno.fo.xcvij.columna.j.
Satisdationum modus.fo.cxj.col.ij.
Satis enim.fo.xlv.col.ij.
Sciendum autem est.fo.lxiij.col.iij.
Sciendum autem est.fo.xxj.col.iij.
Sciendum est tamen.fo.l.col.ij.
Sciendum est.fo.xxxvj.col.ij.
Sciendum est.fo.xxiij.col.ij.
Sciendum tamen est.fo.xlj.col.ij.
Scriptum autem.fo.iij.col.iij.
Secundo gradu.fo.lxv.col.iij.
Sed adoptiui liberi.fo.xxij.col.iij.
Sed agnationis quidem.fo.xvij.col.ij.
Sed aliquando.fo.xxxiij.colum.j.
Sed et ante,q̄.fo.xxiij.col.iij.
Sed cum aliquis.fo.xxxix.col.iij.
Sed cum antea.fo.lxiij.col.ij.
Sed cum factum.fo.lxxv.col.ij.
Sed cum libertas.fo.viij.col.iij.
Sed cum multas.fo.lxxj.col.ij.
Sed cum pessimum.fo.xxxvj.col.iij.
Sed cum paulatim.fo.xxxix.col.iij.
Sed dedititiorum.fo.vij.col.ij.
Sed ea omnia.fo.lxij.col.ij.
Sed eas quidem.fo.lxx.col.j.
Sed emancipatio.fo.xv.col.j.
Sed et alieno.fo.xxxix.col.iij.
Sed et capitis.fo.xx.col.ij.
Sed et filie.fo.lxiij.col.j.
Sed et in stricti.fo.cvj.col.iij.
Sed et lex.fo.xciij.colū.j.
Sed et maior.fo.ix.col.ij.
Sed et mente.fo.xxj.col.j.
Sed et plebiscita.fo.iij.col.iij.
Sed et propter.fo.xxij.col.j.
Sed et quod principi.fo.v.col.j.
Sed et si credat.fo.lxxxix.col.iij.
Sed et si decedens.fo.xij.col.j.
Sed et si diverse.fo.xxviij.col.iij.
Sed et si emancipato.fo.xvj.col.ij.
Sed et illud.fo.xij.columna.ij.
Set et si testamento.fo.xix.col.j.
Sed et si tu.fo.xj.col.j.
Sed et si pater.fo.xv.col.ij.
Sed et si pecorum.fo.xxxij.col.ij.
Sed et siquis cum.fo.cviij.col.j.
Sed et siquis ex.fo.vj.col.ij.
Sed et siquis prior.fo.xlviij.col.j.
Sed et siquis.fo.xlj.col.ij.
Sed et si rem.fo.lj.colum.iij.
Sed et si vsq;.fo.xx.col.ij.
Sed et tale.fo.liij.col.j.
Sed veteres.fo.cx.colum.ij.
Sed vnū testamentum.fo.xl.col.ij.
Sed ex constitutionibus.fo.cxvj.colū.ij.
Sed ex constitutione.fo.xiij.col.ij.
Sed ex constitutionibus.fo.lj.col.j.
Sed ex diverso.fo.xxxvij.col.iij.
Sed ex diverso.fo.lxx.col.iij.
Sed ex his.fo.xix.col.j.
Sed femenini.fo.xliij.col.j.
Sed furti quidem.fo.cliij.col.iij.
Sed hactenus.fo.xlj.col.ij.
Sed he actiones.fo.lxxix.col.ij.
Sed hec de ijs.fo.lxviij.col.iij.
Sed hec ita.fo.xlix.colum.ij.
Sed hec quidem.fo.xliij.col.ij.
Sed hec quidem.fo.xl.col.iij.
Sed hec quidem.fo.cvij.col.ij.
Sed hoc etiam.fo.xxxvij.col.ij.
Sed hoc fortsitan.fo.xxxvij.col.j.
Sed hoc iure.fo.xix.col.ij.
Sed hoc non.fo.xxj.col.ij.
Sed hoc.fo.xiij.colum.j.
Sed hoc tempore.fo.ix.col.ij.
Sed his omnibus.fo.xxxix.col.iij.
Sed hodie hec.fo.cxj.colum.ij.
Sed hodie.fo.xij.col.iij.
Sed huiusmodi.fo.lv.colum.iij.
Sed id quod.fo.xlij.col.j.
Sed illa quidem.fo.xxxix.colum.ij.
Sed interdicto.fo.cxv.colum.iij.
Sed is apud.fo.xc.colum.iij.
Sed iste actiones.fo.cvj.col.j.
Sed iste quidem.fo.xcvij.col.j.
Sed ius quidem.fo.iij.col.j.
Sed ius accrescendi.fo.xlij.col.ij.
Sed naturalia quidem.fo.v.col.iij.
Sed ne creditores.fo.xxxvij.col.ij.
Sed nec huiusmodi.fo.liij.col.ij.
Sed nec magis.fo.xxix.col.j.
Sed nec neptem.fo.xj.col.j.
Sed nec nominatim.fo.xlij.col.iij.
Sed ne in primis.fo.lj.col.ij.
Sed neq; heres.fo.xl.col.j.
Sed non ita.fo.xlij.col.ij.
Sed non vsq;.fo.lj.colum.ij.
Sed nos.fo.lxiij.colum.ij.
Sed nostra benevolentia.fo.l.col.ij.
Sed nostra cōstitutio.fo.lxviij.col.ij.
Sed olim quidem.fo.lj.colum.j.
Sed Papinianus.fo.xxxiij.col.iij.
Sed posteriorem.fo.xxvij.colum.j.
Sed primus.fo.xxxvj.col.ij.
Sed proprietas earum.fo.xxvj.col.j.
Sed pupilli.fo.xx.col.ij.
Sed quemadmodum.fo.lxiij.col.ij.
Sed quia heredes.fo.lvij.col.iij.
Sed quia inciuile.fo.lv.col.ij.
Sed quia stipulationes.fo.lviij.col.ij.
Sed qui filium.fo.xlij.col.ij.
Sed quod.fo.xlij.colum.ij.
Sed si a Titio.fo.xxix.colum.iij.
Sed si cui.fo.xxxiij.colum.ij.
Sed si econtrario.fo.xlix.colum.ij.
Sed si ex testamento.fo.xxj.col.ij.
Sed si ex.fo.xiij.columna.ij.
Sed si filius.fo.xlij.columna.j.
Sed et si filiusfami.fo.xl.colum.j.
Sed si gregis.fo.xxx.columna.ij.
Sed si heres.fo.xxxvij.columna.ij.
Sed si is qui.fo.xxxj.colum.j.
Sed si in bello.fo.xxij.col.ij.
Sed si instituto.fo.xlvj.col.ij.
Sed si in expeditione.fo.xliij.col.iij.
Sed si libero.fo.xciij.col.iij.
Sed si non fuerant.fo.xlij.col.ij.
Sed si nummi.fo.xxxvij.col.ij.
Sed si qua.fo.xj.columna.j.
Sed siquis presens.fo.xxv.col.ij.
Sed siquis.fo.xlij.colum.ij.
Sed et siquis.fo.lxxix.columna.j.
Sed siquis.fo.xiij.colum.ij.
Sed si rem legatarij.fo.lij.col.iij.
Sed si vxori.fo.liij.columna.ij.
Sed sui quidem.fo.l.columna.j.
Sed tamen id.fo.xxxiij.col.ij.
Sed tamen nomen.fo.xxxvj.col.ij.
Sed testari.fo.xl.columna.iij.
Sed vtilitatis.fo.xxxij.colum.iij.
Sed vt nepos.fo.xlix.col.iij.
Sed vt.fo.xxxix.columna.ij.
Semel autem.fo.viij.colum.ij.
Senatusconsultum est.fo.v.col.j.
Sepe enim.fo.xlij.columna.j.
Septima eas.fo.lxx.columna.ij.
Sequēs diuisio de interdic.fo.cxv.co.ij.
Sequēs illa diuisio.fo.cij.col.j.
Sequens diuisio.fo.lxxij.colum.j.
Sequitur de exceptiōibus.fo.cxij.col.j.
Sequitur de iure.fo.ix.col.ij.
Sequitur ergo.fo.xij.colum.j.
Sequiturvt dispiciam⁹.fo.cxiij.col.iij.
Seruitus autem.fo.vj.colum.j.
Seruus autem alienus.fo.xliij.col.iij.
Seruus autē manumissus.f.xvij.co.iij.
Seruus autem pluriū.fo.xliij.col.iij.
Seruus autem.fo.xvj.columna.iij.
Seruus autem.fo.xliij.col.ij.
Seruus communis.fo.lxxv.col.ij.
Seruus ex.fo.lxxv.colum.ij.
Serui autem.fo.vj.colum.j.
Serui autem aut.fo.vj.columna.ij.
Serui vero.fo.vij.col.ij.
Seruum adulterio.fo.xliij.colum.ij.
Seruis autem ipsis.fo.xciij.col.iij.
Seruiana autem.fo.xcix.col.j.
Sexto gradu.fo.lxv.colum.iij.
Si ab hostibus.fo.xiij.col.ij.
Si ad exhibendum.fo.cxviij.colum.j.
Si aduersus ea.fo.xij.col.j.
Sic itaq; discretis.fo.cj.col.iij.
Si communi seruo.fo.xciij.col.iij.
Si communez seruum.fo.xxxvij.col.iij.
Si cui fundus.fo.lij.col.iij.
Si cui nullus.fo.xviij.col.iij.
Sicut diuus.fo.xc.col.ij.
Sicut ille remittitur.fo.xxv.colum.ij.
Si de alia re.fo.lxxix.col.ij.
Si duorum.fo.xxviij.col.iij.
Si eadem res.fo.lij.col.ij.
Si enim tres.fo.xxj.col.iij.
Si ex plurib⁹ legitimis.fo.lxiij.col.iij.
Si familie herciscun.fo.cxviij.col.ij.
Si finium regundorū.fo.cxviij.col.iij.
Si fundum dari.fo.lxxix.col.ij.
Si generaliter seruus.fo.liij.col.ij.
Signacula autem.fo.xxxix.colum.iij.
Si grex.fo.liij.columna.iij.
Si igitur iussu.fo.cviij.col.iij.
Si impossibilis.fo.lxxvij.col.iij.
Si inter.fo.xx.col.j.
Si is qui.fo.lxxj.col.ij.
Si iudex litem.fo.xciij.col.iij.
Si minus.fo.cvij.colum.ij.
Similiter eum.fo.xxiij.col.ij.
Simili modo.fo.xx.col.iij.
Si modo.fo.vij.col.iij.
Sinautem aliter.fo.xxxvij.col.iij.
Sinautem ipsi.fo.xxj.col.iij.
Sinautem per procuratorē.f.cxj.col.iij.
Sinautem per vim.fo.cxix.col.iij.
Sinautem quis.fo.xlvij.col.ij.
Sinautem resipuerint.fo.xlvij.col.j.
Singulorum autem.fo.xxvj.col.iij.
Si nemo suus.fo.lxij.col.iij.
Si peculium.fo.liij.col.iij.
Si plures cōditiōes.fo.xlv.col.iij.
Si plures instituantur.fo.xlv.col.ij.
Si plures sint.fo.lxiij.col.iij.
Si plures sint.fo.lxxix.col.iij.
Si quid autem.fo.lxxx.col.ij.
Si quis agens.fo.cvj.col.iij.
Si quis alium.fo.lxxvj.col.iij.
Si quis alij.ibidem.
Si quis aliud.fo.cvij.col.iij.
Si quis ancillas.fo.liij.col.iij.
Si quis a nō domino.fo.xxx.col.j.
Si quis autem.fo.xxiij.col.ij.
Si quis autem suspectus.folio.xxv.columna.j.
Si quis debitori.fo.liij.col.j.
Si quis filijs suis.fo.xvij.col.iij.
Si quis in aliena.fo.xxix.col.iij.
Si quis in nomine.fo.lv.col.j.
Si quis ita.fo.lxxiij.col.j.
Si quis itaq;.fo.lxx.col.iij.
Si quis rem suam.fo.lij.col.iij.
Si quis tutor.

Universidad de Deusto

Tabula materiarum Jnstitutionum Jmperialiū.

Si quis tutor.fo.xxv.col.j.
Si quis velit.fo.xxvij.col.ij.
Si quis vna.fo.lviij.col.iij.
Si rem suam.fo.lij.col.iiij.
Si res aliena.fo.lij.col.j.
Si res legata.fo.liij.col.ij.
Si scriptum.fo.lxxviij.col.iij.
Si seruus domino.fo.cx.col.ij.
Si seruum alienum.fo.xlvj.col.ij.
Si tamen alienam.fo.xxviij.col.iij.
Si Titius alienaz.fo.xxix.col.iij.
Si tutor nomine.fo.xlix.col.ij.
Siue autem domino.fo.lxxv.col.ij.
Siue ex duobus.fo.vj.col.iij.
Si vero pater.fo.xij.col.iij.
Si vero ibi.fo.xiij.col.iij.
Si vero intestati.fo.xlj.col.iij.
Si vero quis.fo.liij.col.j.
Si vero reus.fo.cxij.col.j.
Si vero totus as.fo.xlv.col.ij.
Si vero vltra.fo.xxiij.col.j.
Si vtor tua.fo.xj.col.iij.
Socius socio.fo.lxxiij.col.iij.
Societatem.fo.lxxxiij.col.j.
Socrum quoq;.fo.xj.col.iij.
Soluitur adhuc.fo.lxxxiij.col.iij.
Statim autem.fo.cxvij.col.j.
Stipulationum alie.fo.lxxv.col.iij.
Sua et aliena.fo.lxxxv.col.j.
Sub certa vero.fo.liij.col.iij.
Sub conditione.fo.lxxiij.col.j.
Subscriptiones.fo.xxxix.col.iij.
Subsidiaria autem.fo.xxij.col.j.
Substituitur autem.fo.xlvij.col.iij.
Sui autem heredes.fo.lx.col.iij.
Sui autem.fo.xlix.col.iij.
Summa autem diuisio.fo.cxv.col.j.
Summa itaq;.fo.v.col.iij.
Summa itaq;.fo.ij.col.iij.
Sunt autem agnati.fo.lxij.col.iij.
Sunt autem agnati.fo.xvij.col.j.
Sunt autem bono.pos.fo.lxix.col.iij.
Sunt autem constitute.fo.cx.col.j.
Sunt et alie persone.fo.xj.col.iij.
Sunt preterea publica.fo.cxx.col.ij.
Sunt preterea.fo.cviij.col.iij.
Sunt tamen qui.fo.cxv.col.j.
Supereſt vt de actionib⁹.fo.xcv.col.ij.
Supereſt vt de officio.fo.cxvij.col.iij.
Supereſt vt de lege Fal.fo.lvj.col.ij.
Supereſt vt admoneam⁹.fo.cxij.col.j.
Superiore libro.fo.xxv.col.iij.
Supradicta.fo.xl.columna.iij.
Suspectus autem est.fo.xxiij.col.iij.
Suspectus autē remotus.fo.xxv.col.j.
Suspectum eum.fo.xxv.col.ij.
Tam autē corporales.fo.liij.col.j.
Tam autem.fo.xlix.col.j.
Tertia diuisio.fo.cxvj.col.iij.
Tertio gradu.fo.lxv.col.iij.
Testes autem.fo.xxix.col.iij.
Testamentuz iure factū.fo.xlvij.col.iij.
Testamentum.fo.xxix.col.ij.
Testamenti autem.fo.l.col.ij.
Thesauros quos.fo.xxx.col.iij.
Titius.folio.xlij.columna.iij.
Tollitur autem.fo.lxxvij.col.iij.
Transeamus.fo.xv.col.iij.
Transferri.fo.lvj.columna.j.
Tripli vero.fo.ciij.columna.j.
Tua et aliena.fo.lxxxv.col.j.
Tua gratia.ibidem.
Tua tantum gratia.fo.lxxv.col.j.
Tutor autem.fo.xx.col.j.
Tutor autem.fo.liij.col.iij.
Tutores autem.fo.xv.col.iij.
Tutores et curatores.fo.cxj.colum.j.
Tutores quoq;.fo.lxxxvj.col.ij.
Tutores vero.fo.cxj.col.ij.
Tilde enim.fo.vij.col.iij.
Vel singulis.fo.xlvij.col.iij.
Veluti aduersus.fo.c.columna.ij.
Vendite vero.fo.xxxj.columna.j.
Verba autem.fo.lix.columna.iij.
Verbis obligatio.fo.lxxiij.col.ij.
Versa vice.fo.lxxix.col.j.
Videamus itaq;.fo.xxxix.col.j.
Videamus si pars.fo.xlv.col.ij.
Videamus.fo.xiij.col.iij.
Videamus itaq;.fo.ix.columna.ij.
Unde illud.fo.lxxxix.columna.iij.
Unde in ijs.fo.xix.columna.iij.
Unde in rebus.fo.xxxiij.colūna.ij.
Unde nostra constitutio.fo.xlij.col.ij.
Unde quesitum est.fo.x.col.iij.
Unde qui facultates.fo.xlix.col.iij.
Unde si alienus seruus.fo.cx.col.ij.
Unde solent.fo.xij.columna.j.
Uniuersitatis.fo.xxvj.columna.j.
Uocantur autem.fo.xxx.col.iij.
Usufructus.fo.xxxij.col.ij.
Usufructus a proprietate.ibidē.col.iij.
Ut ecce vas.fo.xxviij.col.ij.
Ut ecce.fo.xj.columna.iij.
Ut ecce.fo.xcvij.columna.ij.
Ut ecce.fo.cviij.columna.iij.
Ut ecce.folio.xix.columna.iij.
Ut ecce.fo.xxviij.colūna.ij.
Ut hoc ius.fo.xxxix.columna.iij.
Ut liceat.fo.ij.columna.j.
Utriusq; etiam.fo.cxvij.col.j.
Ut sint totius.fo.ij.col.iij.
Ut vtrūq;.fo.j.columna.ij.
Vulgo quesitos.fo.lxv.colum.iij.

Explicit tabula omnium Paragraphorum Jnstitutionū Jmperialium.

Tabula facilis et ampla cōprehendens fm numerū foliorū oēs materias singulares ās ex glossis extractas, in earum margine signatas reperire licebit.

Abolitio quid est.f.xxxiij.col.iij.
Acceptilatio nō tollit obligationes iurisgentium.fo.lxxxvij.col.iij.
Acceptilatio inutilis ratione rei habet vim pacti: secus si est inutilis ratiōe cōceptionis inepte.fo.lxxxviij.col.j.
Accusatur quis etiam post mortem.folio.cxix.columna.j.
Accusans de suspecto, se debet inscribere.fo.xxiij.columna.ij.
Actio Caluisiana.fo.xv.col.ij.
Actio competens actori qui reo deferē te iurauit, qualis est.fo.c.col.j.
Actio cōi diuidundo que fit.fo.cv.col.j.
Actio de peculio que fit.fo.xcix.col.iij.
Actio de peculio, et de in rem verso sunt diuerse.fo.cix.columna.j.
Actio depositi datur in dupluz in quatuor casibus: non tamen in heredez.folio.cxij.columna.j.
Actio de in rem verso.fo.xcvij.col.iij.
Actio quod iussu.ibidem.
Actio de tigno iuncto.fo.xxix.col.ij.
Actio est tā de iure ciuili q̄ pretorio.folio.xcv.columna.iij.
Actio exercitoria que fit.fo.c.col.j.
Actio ex maleficio et quasi, differunt.fo. xcv.columna.j.
Actio ex stipulatu pro dote cōpetit marito.fo.cv.columna.ij.
Actio familie herciscūde quare est mixta.fo.ciij.colūna.ij.
Actio finium regundorum est stricti iuris.fo.cv.colūna.j.
Actio hypothecaria et actio tutele quādo nascuntur.fo.lxxij.col.j.
Actio hypothecaria q̄ fit.f.xcviij.col.iij.
Actio institoria que fit.fo.c.col.j.
Actio i singlari recte definit.f.xcv.col.ij.
Actio iniuriarum quomodo tollitur.folio.xciij.colūna.ij.
Actio iniuriaruz an sit annalis in omnibus casibus.fo.xciij.col.j.
Actio in factuz de calumniatoribus.folio.ciij.colūna.ij.
Actio in factum, est pretoria: cōdictio ex lege, ciuilis.fo.xcvij.colūna.iij.
Actio nulla hodie datur in triplum.folio.ciij.col.ij.
Actio pignoratitia est duplex.f.cv.col.j.
Actio pscriptis verbis in tribus generibus negotiorū hz locū.fo.cxvj.col.iij.
Actio protutele directa et cōtraria est ex quasi contractu.fo.lxxxvj.col.ij.
Actio publiciana vtrum competat habenti vtile dominium.fo.xcvij.col.iij.
Actio quando nascitur ex permutatione.fo.cv.colūna.ij.
Actio realis potest in stipulationem deduci.fo.lxxxviij.col.j.
Actio tributoria.fo.c.col.j.
Actio tutele ⁊ actio de rationib⁹ distrahendis differunt.fo.xix.col.iij.
Actio vi bonorum raptorum est duplex. fo.xcj.columna.ij.
Actionis duplex diuisio.fo.cxij.col.iij.
Actionis in factum quatuor sunt genera.fo.cxvj.columna.iij.
Actiones plures si cui cōpetant, an vna intentata tollantur alie.fo.cx.col.iij.
Actiones reales quāto tempore durāt. folio.cxij.columna.iij.
Actiones ex maleficio ex duobus casib⁹ transeunt in heredes.fo.cxij.col.iij.
Actiones octo sunt que infamant.folio cxvij.columna.ij.
Actiones penales pretorie sunt multe. fo.c.columna.iij.
Actiones ex cōtractu descendentes que non dantur in heredes.fo.cxij.col.j.
Actiones ex quinq; partibus iuris descendentes sunt ciuiles et perpetue.fo. cxij.columna.iij.
Actionū diuisiōes sunt.xij.f.cvij.col.iij.
Actionum quedam sunt simplices: quedam duplices.fo.cxvj.col.iij.
Actus et via differunt.fo.xxxij.col.j.
Adiectus cui soluitur, diuersa actiōe tenetur.fo.lxxvij.col.j.
Adoptans auus quartā relinquat adoptato.fo.lxij.col.ij.
Aduocatus lucrum: curatoz onus habet.fo.cxiij.columna.ij.
Aduentitiorum proprietas filij est.fol. lxxxvij.columna.ij.
Aduocati ⁊ curatoris officiū est spontaneum.fo.xlix.col.ij.
Aduocati partium an debeāt iurare.folio.cxvij.col.ij.
Adultus an possit alienare.folio.xxxvij. columna.ij.
Affectus punitur licet non sequatur effectus.fo.xc.columna.j.
Affinitas an contrahatur ex coitu illicito.fo.lxvij.col.ij.
Agnati preferuntur cognatis in duob⁹. fo.xvij.columna.j.
Agnatio et consanguinitas differūt.folio.lxv.columna.j.
Agnatorū prerogatiua facile perditur. folio.xvij.columna.j.
Aliena res vendi potest, sed non obligari.fo.lxxvj.columna.ij.
Alienās quandoq; repetit quod alienauit.fo.xxxvij.col.j.
Alueus duo significat.fo.xxvij.col.ij.
Anima est in dei potestate.fo.cxix.col.j.
Animaliū tria sunt genera.f.xxvij.co.ij.
Appellari an possit ab iniunctione munerum.fo.xxiij.col.iij.
Apocrisarius quis dicitur.fo.xxj.col.ij.
Arbiter si facit litem suam: an sit puniendus sicut iudex.fo.xciij.colū.iij.
Argui potest de contractib⁹ ad vltimas voluntates.fo.ix.col.j.
Argumētū a cōtrario sensu est validum nisi in duob⁹ casib⁹.fo.xxj.co.ij.in lra i.
Argumentum a contrario sensu est in iure validum.fo.xxxviij.co.iij.
Argumentū vnde dicit. fo.xxxix.colū.ij.
Arrogato que persone succedere debēt. fo.lxx.col.iij.
Arrogatus nō plus iuris habere debet q̄ naturalis ⁊ legitimus.fo.xiij.colū.j.
Ars ois bona est.fo.cxix.co.iij.in lra c.
As tria significat.fo.xlv.col.j.
Assis partes declarantur.ibidem.
Authoris vitium successorē comitatur. fo.xxxiij.colū.ij.
Barbari qui dicantur.fo.j.colū.iij.
Bellum est a iure introductū.fo. iij.colum.ij.
Bñficiū ꝓfert in inuitū.fo.xxxviij.co.iij.
Bonoꝝ possessor qs dicat.fol.cxv.col.j.
Bonorū possessio quid sit. fo.xix.co.iij.
Bonorum possessio est duplex. fo.lxx.columna.iij.
Bonorum possessio qd est. fo.lxix.col.ij.
Calende vnde dicuntur. fol.xxxix. columna.iij.
Calphurnia fuit mulier inuerecunda.folio.xxiij.colū.iij.
Calumniatorum punitio.fo.j.col.ij.
Canes aliqui nō mordent.fo.cx.colū.iij.
Captus ab hostibus pōt vsucapere. fo. xcviij.colum.j.
Carboniana possessio ius nō tribuit.fo. lxx.colum.ij.
Casus fortuiti qui sunt. fo.lxxij.col.iij.
Cautio a statuto inducta, an sit ciuilis, aut pretoria.fo.lxxvj.col.j.
Cautio de rato est cōis.fo.lxxvj.co.j.
Cautio rem pupilli saluam fore, est communis.fo.lxxv.col.iij.
Cautio rem ratam haberi est cōmunis. fo.lxxv.col.iij.
Cautio petitur a tutore quandoq; principaliter: qñq; incidēter.fo.lxxvj.col.j.
Cesar vnde dicitur.fo.j.col.j.
Cessio bonoꝝ ī duob⁹ pdest.f.cviij.co.ij.
Cessio bonoꝝ quare fit.fo.lxxxiij.col.iij.
Cessione bonorum facta, non semper cōuenietur qui cessit, etiam si ad pinguiorem fortunam peruenit.fol.cviij.col.ij.
Codicilli sine scriptura fieri possunt. fo. lix.colum.iij.
Codicillis qnq; testes assint.fo.lix.col.j.
Cognatio ⁊ agnatio se habent sicut genus ⁊ species.fo.xvj.col.iij.
Cognatio transuersalis quare non incipit a primo gradu.fo.lxv.col.ij.
Cognati ⁊ agnati pariter succedunt hodie vsq; ad decimū gradū.fo.lxv.co.ij.
Colonus et inquilinus nec ciuiliter nec naturaliter possident.fo.cxvj.col.ij.
Colonus partiarius non est conductor. fo.lxxxiij.col.j.
Colon⁹ ⁊ vsufructuari⁹ dñt.f.xxx.co.ij.
Coloni assciptitij ⁊ similes quo iure petuntur.fo.cj.col.ij.
Commercium comprehēdit omnes cōtractus.fo.lxxv.col.j.
Comitium quid sit.fo.xxxix.col.iij.
Commodatarius de quibus tenetur.folio.lxxij.col.iij.
Commodatum ⁊ mutuum differūt dupliciter.fo.lxxij.col.iij.
Cōmodati ōclaratio gñalis.f.lxxiij.col.j.
Cōmodū sentiēs, sētiat on⁹.f.lxiij.co.ij.
Cōmune ⁊ publicū differūt.fo.xxxj.co.j.
Compensatio in multis casib⁹ cessat.folio.cv.col.iij.
Cōpēsatio in qb⁹ rebus fit.fo.cv.co.iiij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum

Compensatio non fit ipo iure:sed debet opponi.fo.cv.col.iij.
Componere.fo.j.col.iij.
Condemnatio in arbitrarijs potest fieri tripliciter.fo.cvj.col.ij.
Cõdictio ex lege ẽ sepe mista. f.cij.col.j.
Cõdictio furtiua,ad possessionẽ vel proprietatẽ competit.fo.xc.co.j.
Condictio certi generalis. fo.lxxij.col.ij.
Condictio indebiti ad quid datur.folio lxxij.colum.iij.
Cõdictio certi specialis que sit. fo.lxxij. columna.ij.
Condictio triticaria q̃ sit.fo.lxxiij.co.iij. in litera y.
Condictio furtiua.fo.xcj.col.j.
Condictio est triplex.fo.xlv.co.iij.
Confestim determinatur per decẽ dies. fo.lxxiij.col.iij.
Consanguinitas nunq̃ tollitur.fo.xvij. columna.ij.
Consilium sumitur multipliciter. folio xc. columna.ij.
Constitutio legem,ꝛ vtrũq; consuetudo vincit.fo.cxvij.co.iij.
Consuetudo,et alia tria in mutuo sunt consyderanda.fo.lxxij.col.ij.
Consuetudo est duplex. fo.cxvij.col.iij.
Consuetudo inducitur ex cursu.x.annorum.fo.v.col.ij.litera r.
Contractus, obligatio,ꝛ actio differũt. fo.lxxij.colum.j.
Contract⁹ nominati qui sunt. fol.lxxxij. columna.ij.
Contumacia filij an faciat q̃ actor mitti debeat in peculium profectitium.fo.cx. columna.ij.
Corpus est duplex.fo.xvij.col.iij.
Corpus liberum est inestimabile. folio xc.columna.j.
Corpus triplex est.fo.lij.col.iij.
Corpore punitur vitiosus qui caret ere. fo.cij.col.j.litera e in fine.
Crimina an post mortem possint inquiri.fo.lxj.colum.ij.
Culpa lata semper dolo cõparatur nisi in tribus casibus. fo.xxv.colũ.j.
Culpa lata,item leuis et leuissima, que sint. fo.lxxiij.col.j.
Cura quando finitur. fo.xx.col.iij.
Curator furiosi etiam cum inquisitione datus,satisdare debet. fo.xxj.col.iij.
Curator quis dicatur.fo.xxj.col.ij.
Curatores dati in testamento,liberãtur a satisdando.fo.xxj.colũ.iij.
Damnũ datur quadrupliciter.folio.xciij.col.j.
Damni dãs causam,damnum fecisse videtur.fo.xciij.col.j.
Dare est accipiẽtis facere. f.xxxvij.co.iij.
Dare est accipientis facere.fo.cj.col.iij.
Defendit quilibet etiam sine mandato. fo.cxij.col.j.
Deliberandi tempus.fo.l.col.ij.
Deportare possunt quatuor iudices. folio.xiij. col.ij.
Deportatus equiparatur excommunicato.fo.xvij.co.iij.
Deportatus et relegatus differunt.fol. xiij.colum.ij.
Depositi declaratio. fo.lxxiij.col.j.
Depositarius de dolo tantum tenetur. fo.cv.colum.iij.
Depositarius solũ tenetur de dolo et lata culpa.fo.lxxiij.co.iij.
Definitio bona conuertitur cũ suo definito.fo.lxxj.colum.iij.
Dignitates.xij.liberãt a patria potestate.fo.xiij.col.ij.in litera c.
Digesta vnde dicantur.fo.ij.col.ij.
Dies cepta habetur pro completa.folio viij.colum.ij.litera x.
Dies cessionis spectatur in legatis.fol. xliij.colũna.iij.
Diem cedere ꝛ venire,differũt.fo.lxxiij. columna.ij.
Disciplina est eadem contrariorum.fo. lxxxix.colũna.ij.
Doctor legum an excusetur a tutela.fo. xxiij.colũna.iij.
Dolus aliquãdo dat causam cõtractui: aliqñ incidit in cõtractũ.fo.cxij.col.j.
Dolus in lege Cornelia est necessarius. folio.cxix.col.iij.in litera e.
Domestici qui sunt.fo.l.col.j.
Dominus est caput serui.fo.lxxv.col.j.
Dñs vincit a non dño.fo.lxxxij.col.iij.
Domini multi sunt qui suas res alienare non possunt.fo.xxxvij.col.j.
Dominium in quibusdam rebus habere non possum⁹.fo.lxxvj.col.iij.
Dominium rei corporalis facilius perditur q̃ incorporalis.fo.cxvij.col.iij.
Dominium sine traditione aliquando transfertur.fo.xxxj.col.ij.
Dominium varijs modis queritur.fo. xxvij.colũna.iij.
Donare nemo presumit.folio.cxvij.col. ij.in litera s.
Donatio an possit fieri sine stipulatiõe. folio.xxxvj.colũna.j.
Dõatio a q̃ iure descẽdit.fo.xxxv.col.ij.
Donatio causa mortis non est nisi exprimatur mors.fo.xxxv.col.iij.
Donationes inter viuos certis ex causis reuocantur.fo.xxxvj.col.ij.
Donationes causa mortis ꝛ legata differũt in multis.fo.xxxv.col.iij.
Dos dat vt inde matrimonij onera supportentur.fo.xxxvj.col.ij.
Dos ꝛ donatio propter nuptias debẽt esse in equalitate.fo.xxxvj.col.ij.
Dotis legatum a marito vxori factum, valet.fo.lij.col.ij.
Dotis dominium an sit mariti,vel vxoris.fo.xxxvij.col.j.
Dotem petens mulier an preferatur omnibus creditorib⁹.fo.cv.col.ij.
Dupondium quid sit.fo.xlv.col.iij.
Ebrius et mulier luxuriosa equiparant.fo.lxxj.col.ij.
Economus quis dicatur.fo.xxj.col.ij.
Edificare lꝫ vsq; ad celũ.fo.xxxij.col.ij.
Edificari põt quadrupliciter.fo.xxix.columna.ij.
Elector actionis non potest variare.fo. cv.columna.iij.
Electrum qd est.fo.xxvij.col.iij.
Electio debet esse de meliori.f.cix.col.ij.
Elementa ꝛ eorum qualitates sunt quatuor.fo.ij.col.ij.
Emancipare filiũ pater cogitur in quatuor casibus.fo.xv.col.iij.
Emphyteosis duo tacita pacta cõtinet. fo.lxxxij.col.iij.
Emphyteosis datur ad varia tempora. fo.lxxxij.col.ij.
Emphyteosis differt a venditione in tribus.fo.lxxxij.col.iij.
Emphyteosis vnde dr.fo.lxxxij.col.iij.
Emphyteosis a locatione in septez differt.fo.lxxxij.col.iij.
Emphyteotica res si pereat,cuius erit damnum.fo.lxxxij.col.ij.
Emptio an possit in alteri⁹ contrahentium arbitriũ conferri.fo.lxxxij.col.iij.
Emptio tribus modis perficitur. folio lxxxj.colũna.ij.
Equi ꝛ boues sunt mãsueti.f.cvj.col.iij.
Error an impediat dominij translationem.fo.lxxxvj.col.iij.
Error duplex est.fo.xxxv.col.j.
Etas perfecta que est.fo.xvij.col.iij.
Examẽ tripliciter accipit.fo.xxvij.col.ij.
Exceptio diuisionis fallit in quinq; casibus.fo.lxxix.col.iij.
Exceptio epistole Adriani est anomala. folio.lxxx.colũna.j.
Exceptio ista:dico me conueniendũ in q̃tum facere possum est temporalis.folio.cxiij.col.j.
Exceptio non numerate pecunie etiam post biennium potest opponi.fol.lxxx. columna.iij.
Exceptiones reo cõpetentes gratia persone,fideiussori non competunt:sed bene si rei coherent.fo.cxiij.col.iij.
Exceptiones turpes non opponũtur in patronos et parentes.fo.cxij.col.ij.
Exheredatio iter ceteros qualiter fit.folio.xlij.col.iij.
Expensas repeto per.a.e.et.o. fol.xxix. columna.iij.
Estimate rei cuius est periculum.folio cv.columna.j.
Factum alienum quandoq; licite promittitur.fo.lxxvj.col.ij.
Facultates que dicuntur magne.fo.xix. columna.ij.
Falcidia in.xj.casib⁹ cessat.fo.lvij.col.j.
Falsum est immutatio veritatis. folio xxiij.col.ij.litera q.
Fame periculum equiparatur periculo vite.fo.xxv.col.j.
Familia multas significationes habet. fo.xvij.colũna.j.
Fauori proprio renũciare licet.fol.xxxij. columna.iij.
Fideiussor est nomen generale:ꝛ dicitur a fide.fo.cxiij.col.iij.
Fideiussor an semper relinquat heredez obligatum.fo.lxxix.col.iij.
Fideiussor in quatuor casibus agit anteq̃ soluerit.fo.lxxx.col.ij.
Fideiussor iudicio sisti,q̃diu tenetur.folio.cxj.columna.iij.
Filius capti ab hostibus,in veritate est sui iuris.fo.xiij.col.iij.
Filius est patri agnatus.fo.lxij.col.iij.
Filius ꝛ pater censentur eadez persona. fo.lxxvij.col.iij.
Filius et seruus non in omnibus conueniunt.fo.cix.col.iij.
Filius impubes etiã cũ authoritate patris nõ põt obligari.fo.lxxvij.col.iij.
Fili⁹ viuẽte pfe videt dñs.fo.l.col.j.
Filius vnde dicitur.fo.xvj.col.iij.
Filius vulgo quesitus an succedat de iure nouo.fo.lxiij.col.iij.
Filius olim pro nora dabatur:ꝛ a patre licite occidebatur.fo.cx.col.ij.
Filiusfamilias q̃uis testari nõ possit:bñ tñ põt donare cã mortis.fo.xlj.col.iij.
Filiofamilias olim quinq; actiones cõpetebant ratione proprietatis,quas tamen non exercebat.fo.lxxxvij.col.j.
Filij fratris succedunt cum patruo:et in stirpes fit diuisio.fo.lxij.col.iij.
Filij naturales tantum an succedant.folio.xij.colũna.ij.
Fiscus vendit rem vel vt suã vel vt alienam.fo.xxxv.col.ij.
Flumina ꝛ iudices eqparãt.f.xxvij.col.j.
Forũ ꝛ forus an differãt.fo.lxxvj.col.ij.
Fullo quid sit.fo.lxxxij.col.j.
Fum⁹ ꝛ aer,corpalia sunt.f.xxxj.col.iij.
Furari nõ possum rẽ immobilem,incorporalẽ ꝛ meã.fo.lxxxix.col.iij.
Fur furti qñq; agit.fo.xc.col.iij.
Fur,furtiua res,ꝛ condictio furti,quando separantur.fo.xc.col.j.
Fur nocturnus occidi põt:sed non diurnus.fo.xcij.col.j.in litera a.
Furtum nõ fit volenti.fo.lxxxix.col.iij.
Furtũ fac q; ꝺ alieno largit.f.lxxxix.c.ij.
Furti actio datur pro modico:non autẽ actio de dolo.fo.xxvij.col.iij.
Furti agit cui⁹ interest.fo.xc.col.ij.
Furti nõ manifesti actio est ciuilis:furti vero manifesti pretoria.fo.cx.col.j.
Generis definitio.f.iij.c.iij.i lfa m. Generi per speciem derogatur.fo. lxix.col.ij.
Gradus quid est,et vnde dicatur.folio lxv.colũna.iij.
Grassor grassaris qd sit.fo.xxv.col.ij.
Grex quid comprehendit.fo.xxx.col.iij.
Hercules fuit bonus cursor.folio xxvj.columna.ij.
Heres suus preteritus habet duo remedia:emancipat⁹ vnicum.fo.xlij.co.iij.
Heredes instituj possunt simul oẽs homines mũdi.fo.xliij.col.iij.
Heredes sui immiscẽt ꝛ abstinent,adeũt ꝛ repudiant extranei.fo.l.col.ij.
Heredum capacitas quot temporibus est inspicienda.fo.l.col.ij.
Hereditas iacens,defunctũ et non heredem representat.fo.xliij.col.iij.
Hereditas per capitis diminutionẽ minimã qñq; pdit:qñq; nõ.f.lxiij.col.iij.
Hereditas per seruuz adiri non potest, nisi tria concurrant.fo.xxxviij.col.iij.
Hereditas trãsmittitur per infantẽ:sed non per furiosum.f.lxxvij.col.iij.
Hereditatis petitio ẽ duplex.f.cxv.col.j.
Herditati furtum fieri non potest.folio lxxv.columna.j.
Hereditatem adire volenti,multa sunt necessaria.fo.l.col.iij.
Hois dignitas magna est.fo.xxx.col.iij.
Hostes qui dicuntur.fo.xiij.col.iij.
Ictitur,inceptiue et illatiue sumit. fo.xlix.col.iij.
Ignorãtia iuris ẽ lata culpa.f.xxv.col.j.
Impense in alienis negotijs facte,qualiter recuperantur.fo.xxix.col.iij.
Impense necessarie,vtiles,et voluptarie.fo.xxix.col.iij.
Impense voluptarie an possint abradi. folio.cviij.columna.j.
Indebitum accipiens,incertis casibus restituere non tenetur.fo.lxxij.col.iij.
In diem et ad diem teneri,differunt.fo. lxxiij.columna.iij.
Ingenuus,ex supplicio non fit seruus. folio.xiij.columna.ij.
Inimicitia tribus casibus excusat a tutela.fo.xxiij.columna.ij.
Inimicitie dñr capitales duplr.ibidem.
Iniquitas et iniustitia,diuersa sunt.fo. xciij.columna.j.
Iniuria qualiter fit.fo.lxxxix.col.j.
Iniuriarum actio non datur heredi ratione dupli.fo.cxij.col.iij.
Iniuriarum actio aliquas habet similes conuenientes.fo.cxij.col.iij.
Insinuatio quid est.fo.xxxvj.col.j.
Institutiones facte sunt ante codicẽ.fo. j.columna.iij.
Instrumenti editio,tripliciter petit fieri.fo.lxxviij.col.j.
Instrumẽta duo si sint eiusdẽ diei,sꝫ diuersi loci:cui stabitur.fo.lxxviij.col.j.
Insula tria significat.fo.xxviij.col.j.
Interdictum quorum bonorum et petitio hereditatis provna sola re possunt competere.fo.cxv.col.ij.
Interdictum quorum bonorum est duplex,scz directum,ꝛ vtile.fo.cxv.col.j.
Interdicti Saluiani ꝛ actiõis Seruiane differentia.fo.cxv.col.iij.
Interdictis quãdoq; litigat super proprietate.fo.cxiij.col.iij.
Interdicta sũt multiplicia.f.cxv.col.iij.
Interdicta ꝛ actiones olim differebant. folio.cxiij.columna.iij.
Interesse qualiter pbat.fo.lxxiij.col.iij.

Interesse petit

Universidad de Deusto

Jnstitutionum Jmperialium.

Jnterē petit ꝯdictiõe certi.f.lxxij.col.ij.
Jnuasor primo pcutiat.fo.cxvj.col.iij.
Jnuentariũ nõ facientes, in quo grauã tur.fo.l.col.ij.
Jnuentarij faciendi tps.fo.l.col.iij.
Jnuestiture forma.fo.lxxij.col.ij.
Judex non scõm ꝯscientiã debet iudica re.fo.cvj.col.ij.
Judicem recusanti sufficit allegare su spicionem.fo.lvij.col.j.
Judicare an iudex debeat ſm ꝯscientiã. fo.xx.col.ij.
Judicium dicitur idem propter perso narum idẽtitatem.fo.cvij.col.ij.
Judicium vtrum possit esse inter tuto rem ⁊ pupillum.fo.xx.col.j.
Judicia publica ⁊ ciuilia in aliquib⁹ con ueniunt.fo.cxix.co.j.
Judicatum solui,tres clausulas habet. fo.cxij.col.j.
Juro rẽ meã esse,⁊ iuro tuã nõ esse diffe runt.fo.cxij.co.ij.
Juramẽtum de calũnia prestatur taz ab actore ꝙ̃ a reo.fo.cxvij.col.j.
Juramentum de calũnia ꝯtinet quinqz capitula.fo.cxvij.col.j.
Juramentum est species probationis. fo.lxxx.col.iij.
Juramentũ rei quandoqz exceptionez, quandoqz actionem parit.fo.c.col.j.
Juramentũ triplex est.fo.c.col.iij.
Juramentũ in litem prestatur in actio nibus realibus.fo.cij.col.ij.
Juramentũ contra leges,non est seruã dum.fo.cxij.co.ij.
Jus ad quid ponit in definitiõe actio nis.fo.xcv.col.ij.
Jus ciuile ex modis oꝛ.fo.ij.col.iij.
Jus idẽ est in toto quo ad totum,qõ in parte quo ad partẽ:⁊ eꝯ. f.lvij.co.iij.
Jus idem statuatur vbi est eadem equi tas.fo.cvij.col.ij.
Jus pꝛonat⁹ mltiplr pdic.f.lxvij.co.ij.
Jus pꝛonat⁹ i mltis ꝯsistit.f.lxvij.co.ij.
Jus qñqz oꝛ iniquum. fo.lxij.co.j.
Juris publici tripertiti exẽpla.f.ij.co.ij
Justitie definitio.fo.ij.col.j.in lꝛa b.

Lapis vnde oꝛ.fo.xxix.co.ij.
Legari potest et a legatario. fol. lix.colum.ij.
Legate rei periculum ad quez pertinet. fo.lvj.col.ij.
Legatus proconsulis deo habet specia lia.fo.xxij.col.ij.
Legatum quinqz casibus deficit:⁊ lega tario accrescit.fo.lij.col.ij.
Legatuz si euincatur:an heres defuncti teneatur.fo.lj.col.iij.
Legatũ rei cuius cõmercium non est,an valeat.fo.lj.col.iij.
Legatũ alicui vt seruũ manumittat,nõ defalcatur.fo.lvj.col.iij.
Legatũ in tribus casib⁹ deficit: nec lega tario accrescit.fo.lij.col.ij.
Legata pura ⁊ conditionalia qñ cedũt. fo.liij.col.iij.
Legata res obligata, per heredẽ in tri bus casibus est luenda.fo.lj.col.iij.
Legata tribus temporibus cedere pos sunt.fo.liij.col.iij.
Legata voluntate presumpta reuocan tur.fo.lvj.colum.j.
Legatarius ꝯditionalis legati spẽ non transmittit.fo.lxxiij.col.ij.
Legatariozũ quidã sunt ꝯiuncti re tñ, alij ỹbis tñ, alij re ⁊ verbis, alij proꝛ sus disiuncti. fo.lj.col.iij.
Lex Cornelia vnde oꝛ.f.xciij.co.j.
Lex.xij.tab.vñ oꝛtũ habuit.fo.v.col.ij.
Lex Julia de ambitu ,in quatuoꝛ casib⁹ habet locũ.fo.cxx.col.j.
Lex Julia de annona ,⁊ de residuis.fol. cxx.colum.ij.
Lex Julia repetundarũ q̃ sit.f.cxx.col.ij.
Lex iulia de vi priuata, et de vi publica, qualiter puniunt.fo.cxvij.co.iij.
Lex iulia de residuis.fo.cxx.col.ij.
Lex est imponẽda rebus. fo.lxxx.col.iij.
Legis Cornelie fictio.fo.xlij.col.ij.
Libellus in criminalibus quid contine re debet.fo.cxix.col.j.
Libell⁹ in cã est dãdus.fo.cxvij.col.iij.
Liber sit seruus per venditionẽ si qua tuoꝛ concurrant.fo.vj.col.ij.
Liber homo qñqz bona, qñqz mala fide possidetur.fo.lxxxvij.co.ij.
Libera persona alij non acquirit . folio lxxxix.col.ij.
Liberi preteriti habent duo remedia ad impugnandũ testamentũ. fo.lxix.col.j.
Libertus ingratus qua actione in serui tutem reuocatur.fo.xvij.col.ij.
Libertus quas operas debet patrono. fo.vij.co.ij.
Libertas in fraudẽ data,an possit reuo cari.fo.viij.colũ.ij.
Libertatis fauoꝛ in quibus consistit.fo lio.xxxvj.col.iij.
Libra auri cõtinet.lxxij.aureos.fo.cxvij. columna.ij.
Libripẽs qs oꝛ.fo.xxxix.colum.iij.lꝛa g.
Liciti occasione illicitum nõ debet com mitti.fo.lxxxj.col.j.
Literarum ignorantia an excusat a tute la.fo.xxij.col.ij.in glossa similiter.
Literarum obligatio tolli potest per cõ trariam scripturã.fo.lxxx.co.iij.
Locupletari nemo debet cum aliena iac tura.fo.lxxxvj.col.iij.
Locus definit esse sacer dupliciter. folio xxvj.colum.ij.
Locus dicitur plenus, semiplenus,⁊ va cuus.fo.xxxiij.col.ij.
Luo luis habet quatuoꝛ significata. fo lio.lij.colum.j.
Luat in coꝛpoꝛe qui nõ habet in ere.fo lio.cxvij.colum.ij.

Macedonianum in.xj. casib⁹ cessat. fo.cix.colum.iij.
Magister qualis esse debeat.fo.ij.col.j.
Magistratus sunt tramites legitimi. fo.j.colum.ij.
Mãdatũ ⁊ iussus differũt.fol.xix.col.ij.
Mandatũ facilius reuocat ꝙ̃ alij con tractus.fo.lxxxv.col.iij.
Mandatũ multis modis contrahitur. fo.lxxxiij.col.iij.
Mandatum speciale in multis casibus exigitur.fo.cxj.col.j.
Mandatum ꝙ̃diu dicitur integrũ.fol. lxxxv.col.ij.
Mandati definitio.fo.lxxxiij.co.iij.
Mandatarius de quatuoꝛ teneꝯ. folio lxxxv.colum.iij.
Maritus lucratur fructus rerum dota lium.fo.xij.col.j.
Masculinum concipit femininũ,⁊ non econuerso.fo.xvj.col.ij.
Materfamilias que fit.fo.xciij.co.ij.
Matris preteritio habetur pro exhere datione.fo.lxij.col.j.
Matrimonium a triplici iure est.fol.ij. colum.iij.
Matrimoniũ contrahere ita honestum est sicut monasteriũ itrare.fo.x.colũ.ij.
Matrimoniũ semel ꝯtractũ an possit p papam dissolui.fo.lxvij.col.ij.
Matrimoniũ sine scriptura ⁊ dote põt valere:si nõ filij legitimari.fo.lx.co.ij.
Matrimoniũ vsqz ad quẽ gradum pro hibetur.fo.lxvij.co.j.
Matrimoniũ.xiiij.modis impedit.fo. xiij.colũna.j.
Mebriana vnde dicit.fo.xxix.col.iij.
Mendaciũ facit quẽ puniri.f.cxvij.co.j.
Merces qñqz est certa:qñqz incerta:quã doqz nulla.fo.lxxxiij.col.ij.
Meũ amplius meũ fieri non potest.fo lio.cj.columna.iij.
Meũ est qõ ex meo nascit.f.xxvij.col.ij.
Miles cognoscit p ser signa.f.xl.col.iij.
Miles vnde dicitur.ibidem.
Milites a bello missi quot annos excu sationis habent.fo.xxij.col.iij.
Missilia vnde dicuntur.fo.xxxj.col.ij.
Mors omnia soluit.fo.xx.col.iij.
Mortis incert⁹ est dies.fo.xxxv.col.iij.
Mulier p parẽtibus agit.fo.cxvij.co.ij.
Mulier vbiqz testificari põt pter ꝙ̃ i te stamentis.fo.xxxix.col.iij.
Mulierz heres in petitiõe dotis nõ po titur priuilegio mulieris.fo.cv.col.iij.
Multũ, quinquenniũ:⁊ diu,decẽnium comprehendit.fo.lxxx.col.iij.
Mutuũ deficit tripliciter.f.lxxij.col.iij.
Mutuum est triplex.fo.lxxij.col.iij.
Mutuum reconciliatur pluribus mo dis.fo.lxxij.colũ.iij.
Mutuuz tripliciter reconciliatur.folio xxxvij.columna.iij.
Mutuũ vnde cõponitur.fo.lxxij.col.ij.
Mutuo quatuoꝛ sunt necessaria.folio lxxij.columna.ij.

Natozum appellatione continen tur nondum nati.fo.xvj.col.iij.
Nature fortius impedimentũ est ꝙ̃ acci dentis.fo.xij.col.iij.
Negotia plura sunt ꝙ̃ vocabula. folio lxv.columna.iij.
Negotiozum dominus non semper in solidum tenetur.fo.lxxxiij.col.iij.
Negotiozum gestoꝛ.fo.xxj.colum.ij.
Negotiozum gestoꝛ de quo tenetur.fo lio.lxxxvj.col.ij.
Negotiozum gestoꝛ certis in casibus nõ repetit qõ impendit.fo.lxxxvj.col.j.
Nihilo magis ⁊ nihilo minus differunt. folio.xlj.columna.iij.
Nomen,cognomen,prenomen,⁊ agno men differunt.fo.lv.columna.j.
Notari⁹ nõ põt esse seruus.fo.xij.col.j.
Nouatio triplici iure fit.f.lxxxvij.col.ij.
Nouerca vnde dicitur.fo.xj.col.ij.
Noxia ⁊ noxa differunt.fo.cix.col.iij.

Obligatio an possit imparitatẽ cõ tinere.fo.lxxv.col.j.
Obligatio ciuilis quibusdam personis non adheret.fo.lxxj.col.iij.
Obligatio ciuilis tñ solutione tollitur. folio.lxxxvij.columna.ij.
Obligatio ciuilis tollit p acceptilatio nem et sententiam.fo.lxxj.col.iij.
Obligatio eadẽ põt eẽ ⁊ plẽs.f.lxxv.co.j.
Obligatio effectualis ꝯz radicẽ natura lem ⁊ ciuilem.fo.lxxj.col.iij.
Obligatio fit tantũ per verba futuri tẽ poris.fo.lxxx.col.iij.
Obligatio naturalis tollitur per pactũ. folio.cxij.columna.iij.
Obligatio naturalis inter patrez ⁊ filiũ potest consistere.fo.lxxvij.col.ij.
Obligatio naturalis sola qñqz tollitur. folio.lxxxvij.colum.iij.
Obligationum diuisio.fo.lxxj.col.ij.
Officiũ iudicis an sit actio.fo.xcv.col.ij.
Officium iudicis est tripler.fo.cvj.col.ij.
Omnes tutoꝛes possunt fieri suspecti an sit vera propositio.fo.xxiij.col.ij.
On⁹ sentiẽs,habeat lucrũ.fo.xc.col.iij.
Opere liberto impposite nõ trãseũt ad he redem extraneum.fo.cxij.col.ij.
Operas obsequiales debẽt liberti pfo nis.folio.lxx.col.iij.
Opinio quid sit.fo.v.col.ij.litera l.
Opinio an sit veritati apponenda.folio xlvj.columna.ij.
Opinio prefertur veritati.fo.xl.col.j.
Ordo scripture attendendus non est.fo lio.lxxvij.colum.ij.
Ordo scꝑture an seruãd⁹ sit.f.lv.col.ij.
Qua quare sub gallinis ⁊ columbis di mittuntur.fo.cxx.col.iij.

Pactum de nõ petẽdo,tres habet effectus.fo.cxij.col.iij.
Pãdecte vñ dicũtur.fo.ij.col.ij.in lꝛa g.
Parricidium quas personas concernit. folio.cxix.colum.ij.
Partus nõ semp segꝛ vẽtrẽ.fo.vj.col.ij.
Partus suppositi ⁊ adulterij accusatio non oĩbus concedit.fo.cxix.col.j.
Pater et filius eadem persona fingunt. folio.l.colum.j.
Pater filium.xiij.casibus: filius patrez septẽ:⁊ frater fratrem tribus exhereda re potest.fo.xlix.colum.ij.
Pater in quibus casibus succedit filio: ⁊ in quibus non.fo.xv.col.ij.
Pater qñqz in aduentitijs non habet vsumfructum.fo.xxxvij.col.j.
Pater quo iure venit ad bona filij emã cipati.fo.lxix.colum.iij.
Pater ſm diuersa tpa diuersa iura ha buit in bonis filij.fo.xxxvij.col.ij.
Patres pro filijs,⁊ dñi pro seruis an te neantur.fo.xcix.col.iij.
Patria potestas est inestimabilis.folio xij.columna.ij.
Patrici⁹ quis est.fo.xiij.col.j.in lꝛa e.
Patronus qualiter succedit liberto.fo lio.xv.columna.ij.
Patruus patris est mihi patruus ma gnus.fo.lxij.col.j.
Patruus ⁊ auunculus,amita ⁊ mater tera differunt.fo.lxv.col.iij.
Paupertas nõ excusat a tutela.fo.xij. columna.iij.
Paupertatem detegere duruz est.folio xciij.columna.ij.
Peccata remittuntur peregrinantibus. folio.lx.columna.ij.
Peculatus actio quinquẽnio durat.fo lio.cxx.columna.j.
Peculiũ castrẽseqõ sit.fo.xxxvij.col.j.
Peculium quasi castrense.ibidem.
Peculiũ est multiplex.fo.xxxvij.col.ij.
Pedagogus qs dicatur.fo.viij.col.iij.
Pena arbitraria ad mortez extenditur. folio.xciij.colum.ij.
Pena ex pacto nõ potest peti.fo.lxxvij. columna.iij.
Pena maioꝛ maioꝛi delicto debetur.fo lio.cxix.colum.iij.
Pene diuersificantur ex personarum di uersitate.fo.cxix.col.iij.
Pene in criminalibus sunt ordinarie et extraordinarie.fo.cxx.col.ij.
Pene sunt restringende.fo.cxx.col.ij.
Periurus in alio seculo punietur.folio cxvij.columna.j.
Permutatio duas actiones parit.folio lxxxij.columna.ij.
Perpetuũ multipliciter oꝛ.fo.xxj.col.iij.
Persecutio cõtinet actionẽ et petitionẽ. folio.lxxxvij.colum.j.
Persone alienarum rerum gubernatio nem habentes.fo.cxij.col.j.
Petitio hereditatis est realis ⁊ persona lis.fo.cxvij.col.j.
Philosophi a tutela excusanť.fo.xxij. columna.iij.in litera k.
Pictura pretioſioꝛ est scriptura.fo.xxx. columna.j.
Plus petitur quatuoꝛ modis.fol.cvj.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tabula materiarum.

columna.ij.
Pondus quid dicatur.fo.xlv.col.iij.
Possessor clandestinus hz naturalē possessionē: et deiectus ciuilem.fo.cxvj.columna.j.
Possessor male fidei quo iure tenet fructus restituere.fo.cxvij.col.iij.
Possessori an competat actio.fol.xcvij. columna.j.
Possessio heredis an sit eadē cuz possessione defunti.fo.xliij.col.j.
Possessio nō est proprie de mobilibus. fo.cxv.col.iij.
Possessio sola non querit.fol.xxxix.columna.j.
Possessio potest peti sine interdictis.folio.cxv.colum.iij.
Possessio sepe transfertur lz res nō apprehendatur.fo.xxxj.colum.ij.
Possessio vnde dicit.fo.cxij.colum.iij.
Possessionē possessus non querit.folio xxxvij.columna.
Posthumus dicitur dupliciter.folio.lx. columna.iij.
Posthumi hodie exheredari non possunt.folio.xlij.columna.iij.
Precaria possessio que dicatur.fo.cxvj. columna.j.
Predia stipendiaria que sint.folio.xxx. columna.iij.
Predia tributaria que sunt.ibidem.
Prelatus suspect9 an sit ab administratione remouendus.folio.xxv.colum.ij.
Prescribit heres cuz mala fide.fo.xxxv. columna.ij.
Prescriptis verbis agitur tripliciter.folio.lxxxij.columna.
Presumptio ex varijs sumitur.folio.ij. columna.j.
Preteritus quandoq; committit edictum.folio.lxij.columna.j.
Preteritio an habeatur pro exhereditione.folio.xlij.columna.iij.
Pretexta quid est.folio.xcij.colum.ij.
Pretor plus punit p̄ lex.xij.tabula.folio.lxxix.columna.ij.
Pretorie penales sunt annales.fo.cxij. columna.iij.
Pretorie rei persecutorie sunt perpetue. folio.cxij.columna.
Procurator est duplex.fol.vij.colū.iij.
Procurator quis dicatur.fo.xxj.col.ij.
Procurator rei siue interueniat ante litem cōtestatam,siue post,tenetur satisdare.folio.cxij.columna.ij.
Procuratoris officium quibusdā est interdictum.folio.cxj.columna.j.
Procuratores satisdant,non autem patres orphanotrophi.fo.cxij.col.j.
Prognatus et abnepos idem.folio.lx. columna.iij.
Promissor an statim cōueniri possit.folio.lxxix.columna.iij.
Promitto.x.aureos annuos,et singulis annis,differunt.folio.lxxiij.colum.j.
Promulgare.folio.j.columna.iij.
Proximus pubertati quando dicatur quis esse.folio.lxxvij.colūna.iij.
Publica iudicia differūt a ciuilibus.folio.cxvij.columna.iij.
Pueri aliter,aliter puecti docēdi sunt. folio.xxvij.columna.ij.
Pupillus in tribus locis potest tutorez petere.folio.xx.columna.ij.
Pupillus qualiter ex mutuo tenetur.folio.lxxij.columna.iij.
Pupilli an possint soluere.folio.xxxvij. columna.iij.
Pupilli qui sint.fo.xx.colum.ij.
Purpura vestimento tripliciter apponitur.folio.xxvij.columna.iij.
Putator quis dicat.fo.xcij.col.j.
Quadripondium quid sit.fol.xlv. columna.iij.
Quarta est multiplex.fo.lvij.col.iij.
Querela dat emācipatis:fo.xlij.col.iij.
Questor dicitur tripliciter.fo.ij.col.j.
Quirinus vnde dicitur.fo.iij.col.ij.
Quis et que,substantiā significant.folio lxxvij.colum.iij.
Qō differtur,nō aufert.fo.lix.col.iij.
Qō iussu,exercitoria,nō sunt actiones, sed actionū adiectiones.fo.cix.col.iij.
Raptor et fur distinguuntur.folio xcj.colum.ij.
Raptor in minus tenetur q̄ fur manifestus.fo.xcj.colum.ij.
Raptor qua actione tenetur.fol.xcj.columna.j.
Rei debendi insolidum non possunt cōueniri.fol.lxxv.colum.j.
Rei vendicatio que dat legatarijs,non est ex quasi cōtractu.fo.lxxxvj.col.iij.
Reor debēdi vel credēdi ꝓstitutio,an p interualluz impediat.fo.lxxiij.col.iij.
Rerū diuisiōes quot sunt.fo.xxxj.col.ij.
Res dicitur esse in nullius bonis septē modis.fo.xxvj.colum.iij.
Res incorporales quasi possidētur.fol. cxiij.colum.iij.
Restituere quādoq; sumitur pro dare. fol.cxv.colum.j.
Restitutio in integrum non dat minori xxv.annis qui se vendidit.fo.vj.col.ij.
Reus promittēdi quis dicat.fol.lxxiij. columna.iij.
Reus stipulādi quis dicatur.fol.lxxiij. columna.iij.
Sacre res aliquando alienari possunt.fo.xxvj.col.ij.
Sacre rei vēditio,valet inter ignorātes. fo.lxxvj.col.ij.
Salarium interueniens in mandato,an peti possit,et q̄ actiōe.fol.lxxxv.col.iij.
Sanctiones.fo.xxvj.col.iij.
Sarcinator quid sit.fo.lxxxiij.col.j.
Satisdare est promissionē per fideiussores facere.fo.cxj.col.iij.
Satisdatio a qbus tutoribus dāda est. fo.xxj.colum.iij.
Satisdatio arrogatoris quib9 prodest. folio.xiij.col.j.
Satisdatio de legato soluēdo potest remitti a testatore:sed non de vtēdo fruēdo arbitrio boni viri.fo.xxxij.col.iij.
Satisdatio duplex ab actore exigitur.folio.cxj.colum.iij.
Satisdatio iudicio fisti an possit sub pena fieri.fo.cxj.col.iij.
Scandalū timendū est.fo.xxvij.col.ij.
Scientie quadriuiales an excusant a tutela.fo.xxiij.col.iij.
Scientie triuiales excusant tutores.fol. xxiij.colum.iij.
Scriptura preconizata facit fidem apud omnes.fo.vj.col.iij.
Scripture an semper standum sit.folio lxxviij.colum.j.
Semestre duplr accipit.fo.xxij.col.iij.
Seminauit siquis ex semine meo in alieno fundo:agam contra dñm fundi.folio.xxix.col.iij.
Sentētia an statim sit executiōi mādanda.fo.cxviij.col.j.
Sentētia die p̄fixa debet ferri etiā absente altera partiū.fo.lxxij.col.iij.
Sētētia est in scriptz ferēda.fo.cvj.co.ij.
Sentētia est de iure ciuili.fo.cxj.col.iij.
Sententia et secundū decretū transferūt dominiū.fo.cxviij.col.iij.
Sentētia in scriptis et sedēdo ferēda est. fo.cxvij.col.iij.
Sententia interlocutoria et preceptū iudicis,idem.fo.xxxviij.col.iij.
Sētētia nō p̄t semp eē certa.fo.cvj.col.ij.
Sentētia sup actione famosa an semper infamet.fo.cxvij.colum.ij.
Sententia si geminetur:ex qua tunc agetur.fo.xlviij.colum.ij.
Seruus an possit habere aliquid suum. fo.xxxviij.col.iij.litera e.
Seruus ciuiliter nequit obligari.folio lxxix.col.iij.
Seruus fugitiu9 an triginta annis vsucapiatur.fo.xxxiij.colum.j.
Seruus heres institutus nō acgrit dño nisi duo cōcurrant.fo.lv.col.iij.
Seruus manumissus an teneatur de gestis in seruitute.fo.cx.col.j.
Seruus non potest obligari fideiubendo.fo.lxxxvij.col.ij.
Seruus ordinari9 quid sit.fo.cix.col.j.
Seruus pro nullo reputatur.fo.xcix.columna.iij.
Seruus vicarius quid sit.fo.cix.col.ij.
Seruus vsufructuarius querit nobis ex re et operis: sed vsuarius ex re tñ.folio lxxxvij.colum.ij.
Serui libertatem consequuntur nouem modis.fo.vij.col.iij.
Seruitutes sunt indiuidue,p̄ter vsumfructū.fo.xxxiij.colum.ij.in litera p.
Seruitutes sunt in bonis nostris.folio xxv.colum.iij.
Sica quid est.fo.cxx.col.iij.in litera a.
Simplicitas est legibus amica.fol.lvij. columna.ij.
Syndicus quis dicitur.fo.xxj.col.ij.
Si vinco vincentez te,vinco te:q̄q; fatlit.fo.lxiij.colum.ij.
Societas multis modis soluitur.folio lxxxiij.colum.iij.
Societas nō trāsit ad heredē nisi in duobus casibus.fo.lxxxiij.col.iij.
Societas quid est.fo.lxxxiij.colum.j.
Solutū p errorē idebituz,sepe repeti nō potest.fo.lxxxvj.col.iij.
Solutio an possit fieri adiecto.fo.lxxvj. columna.iij.
Solutio fit de necessitate.f.xxxvij.col.iij.
Solutio particularis an creditore inuito possit fieri.fo.lxxxvij.col.j.
Solutio vna multas questiones terminat.fo.xxvij.col.ij.
Solutio q̄n fiet,si hoc anno promissum fit.fo.lxxix.colum.ij.
Species sole cōmodant.fo.cij.col.ij.
Speciei definitio.fo.iij.col.iij.in lra m.
Sponsalia inter absentes et p̄sentes fieri possunt.fo.lxxvij.col.iij.
Stadium quid sit.fo.xxvj.col.ij.
Stipulor significat iterrogo.fo.lxxxvij. columna.iij.
Stipulari ire,et stipulari iter,differūt.folio.lxxv.colum.ij.
Stipulatur alter alteri.xvj.modis.fol. lxxvj.colum.iij.
Stipulatur quādoq; infans:non autez furiosus.fo.lxxvij.colum.iij.
Stipulando alteri:quandoq; sibi actionem querimus,quādoq; nō.fo.lxxvij. columna.iij.
Stipulatio alteri facta p̄t tribus modis formari.fo.lxxvij.col.iij.
Stipulatio an possit fieri sub conditione.fo.lxxij.col.iij.
Stipulatio an vitiet propter turpitudinem.fo.lxxix.col.ij.
Stipulatio debet fieri verbis aptis.fol. lxxij.colum.iij.
Stipulatio nō semp vitiat ex rūsiōis diuersitate.fo.lxxvij.col.ij.
Stipulatio pura nō suspēdit,sed bñ alij actus.fo.lxxvj.col.iij.
Stipulatio quid sit.fo.lxxij.col.ij.
Stipulatio rei sue an valeat.fo.lxxvj.columna.iij.
Stipulatio tiñ fit per verba futuri tēporis.fo.lxxx.col.ij.
Stipulatiōes pretorie et iudiciales multipliciter differunt.fo.lxxv.col.iij.
Stupri pena est quinquennalis.fol.cxix. columna.ij.
Substitutio breuiloqua seu reciproca. folio.xlvij.colum.j.
Substitutio ꝓpendiosa que sit.ibidem.
Substituo estꝰbū gñale.fo.xlvij.col.iij.
Substitutio exēplaris q̄ sit.f.xlvij.col.j.
Substitutio pupillaris hz quatuor necessaria.fol.xlvj.col.iij.
Substitutio pupillaris q̄ sit.f.xlvij.co.j.
Substitutio vulgaris.fo.xlvij.col.j.
Successor anomalus quis dicatur.folio lxxj.col.ij.
Successio libertinor et ingenuor tripliciter differt.fo.lxviij.col.iij.
Successoriū edictū qō sit.fo.lxij.col.ij.
Suplatiuus p positiuo q̄q; ponit.fol. lxxxij.colum.iij.
Talens affirmat.fo.xv.col.ij.
Talio quid sit.fo.xcij.col.iij.
Tēpus quid est.fo.xxix.col.j.
Tēporis diuisio.fo.xxix.col.j.
Tēporis tract9 nō cōualidat inualidū. fol.xlj.col.iij.
Testari aliqui nolūt,aliqui nō possunt. fol.lx.colum.ij.
Testamentuz facere multis prohibetur a iure.fol.xlij.colum.ij.
Testamentum inofficiosum quandoq; continet exheredationem et preteritionem.fo.lxviij.colum.iij.
Testamentum per duo rumpitur.folio lx.columna.ij.
Testamētum scōm prefertur primo:sed prima sñia prefert scōe.fol.xlviij.col.j.
Testamenti per cecum faciendi solennitas.fo.xlij.col.ij.
Testes debēt rogari.fo.xl.col.iij.
Testiū numerus q̄n testamētis est adhibendus.fo.xl.col.iij.
Theatrū quid sit.fo.xxvj.col.j.
Thesaurus quid est.fo.xxx.col.iij.
Tripondiū quid sit.fo.xliij.col.iij.
Tutela est triplex.fo.xvj.col.j.
Tutela multis modis finit.fo.xx.col.j.
Tutele datio an possit delegari.fo.xix. columna.ij.
Tutor ad qd dat pupillo.fo.xvj.col.iij.
Tutor an teneat cauere de rato.fol.cxij. columna.j.
Tutor ꝓfirmat9 est datiuus,et nō testamentarius.fo.xvj.col.j.
Tutor datus a matre in testamēto tenetur satisdare.fo.xxj.col.iij.
Tutor per quam paupertatem a tutela excusatur.fo.xxiij.col.j.
Tutor quare dari nequit habenti tutorem.fo.xxj.colum.ij.
Tutor q̄q; seruo dat.fo.xv.col.iij.
Tutores an poterit plures habere pupillus.fo.xxj.col.ij.
Tutores a quibus iudicibus dātur.folio.xx.colum.iij.
Tutores dans quid inquirere debet.folio.xix.colum.j.
Tutores omnes possunt fieri suspecti. fo.xxiij.col.iij.
Tutores plures et magistratus quo ordine cōueniri possunt.fo.xxij.colum.j.
Tutorum genera quatuor dici possunt. fo.xxj.columna.iij.
Vendere quis cōpellitur aliquando.fo.xxxvj.col.iij.

Universidad de Deusto

Jnstitutionum Jmperialium.

Uendicat aliquando nō dominus a domino.fo.xxxr.colum.j.

Uenditor ꝛc. Jtē arrarū duplicium perditionem teneatur ad interesse.fol.lxxxj.colum.iij.

Uenditor an teneatur precise ad rem tradendam,vel ad interesse.folio.lxxxij.columna.j.

Uēditio fit in scriptis ꝛ sine scriptis.fo.lxxxj.colum.iij.

Uenditione facta nō pertinet ad emptorem periculum rei vendite nisi nouem concurrant.fo.lxxxij.colum.ij.

Uerbum semel positū proprie ꝛ impropie potest poni.fo.lvij.col.j.

Uindicta quid sit.fo.vij.co.j.

Uiolentia quando q̄ personis, quando q̄ rebus infertur.folio.cxvj.columna.ij.

Uiolentiā passus quod remedium habet.fo.cxv.col.ij.

Uis inquietatiua que parit interdictuz quod vi aut clam,qualiter fit.fol.cxvj.columna.j.

Unde vi,vnde ita vocatum.fol.cxvj.col.ij.in litera m.

Unde vi,concernit res immobiles,vi bonorum raptorum,mobiles.folio.cxvj.columna.ij.

Uoluntas est pro ratione.folio.xxxiiij.columna.ij.

Uoluntas testatoris est lex.fol.xliij.columna.iij.

Ususcapio est rex mobiliū: p̄scriptio immobilium.fo.xxxij.co.iij.

Ususcapio pro herede quando habet locum.fo.xxxiij.co.ij.

Ususcapio rerū immobiliū nō interrūpitur per lit.contestationem.fol.cxvij.columna.ij.

Usufructus an sit pars dominij. fo.lij.columna.iij.

Usufructus causalis quid sit.fol.xxxij.columna.ij.

Usufructus formalis quid sit.fo.xxxij.columna.ij.

Usufructus in multis locū dominij habet.fo.lij.co.ij.

Utile per inutile non vitiatur.fol.lxxvij.columna.j.

Uti possidetis et vtrobi differunt.folio cxv.columna.iij.

Utrobi vī dicitur.fo.cxv.co.iij.

Uxor nō est in potestate mariti.fo.lxiij.columna.j.

FINIS.

Alphabetum grecum grece ꝛ latine expositum.

a	b	g	d	e	z	i	th	i	ckq	l
Alpha	Uita	Gāma	Delta	Epsilon	Zita	Jta	Tita	Jota	Cappa	Lambda
α	εβ	γ	δΔ	ε	ζ	η	θ	ι	κ	λ

m	n	x	o	p	r	s	t	y	ph	ch	ps
Mi	Ni	Xi	Omicrō	Pi	Ro	Sigma	Taf	ypsilō	Phi	Chi	Psi
μ	ν	ξ	ο	π	ρ	σ	τ	υ	φ	χ	ψ

Omega
ω

Diphthongi grecę.

e	af	i	cf	i	u
αι	αυ	ει	ευ	οι	ου

Universidad de Deusto
Biblioteca

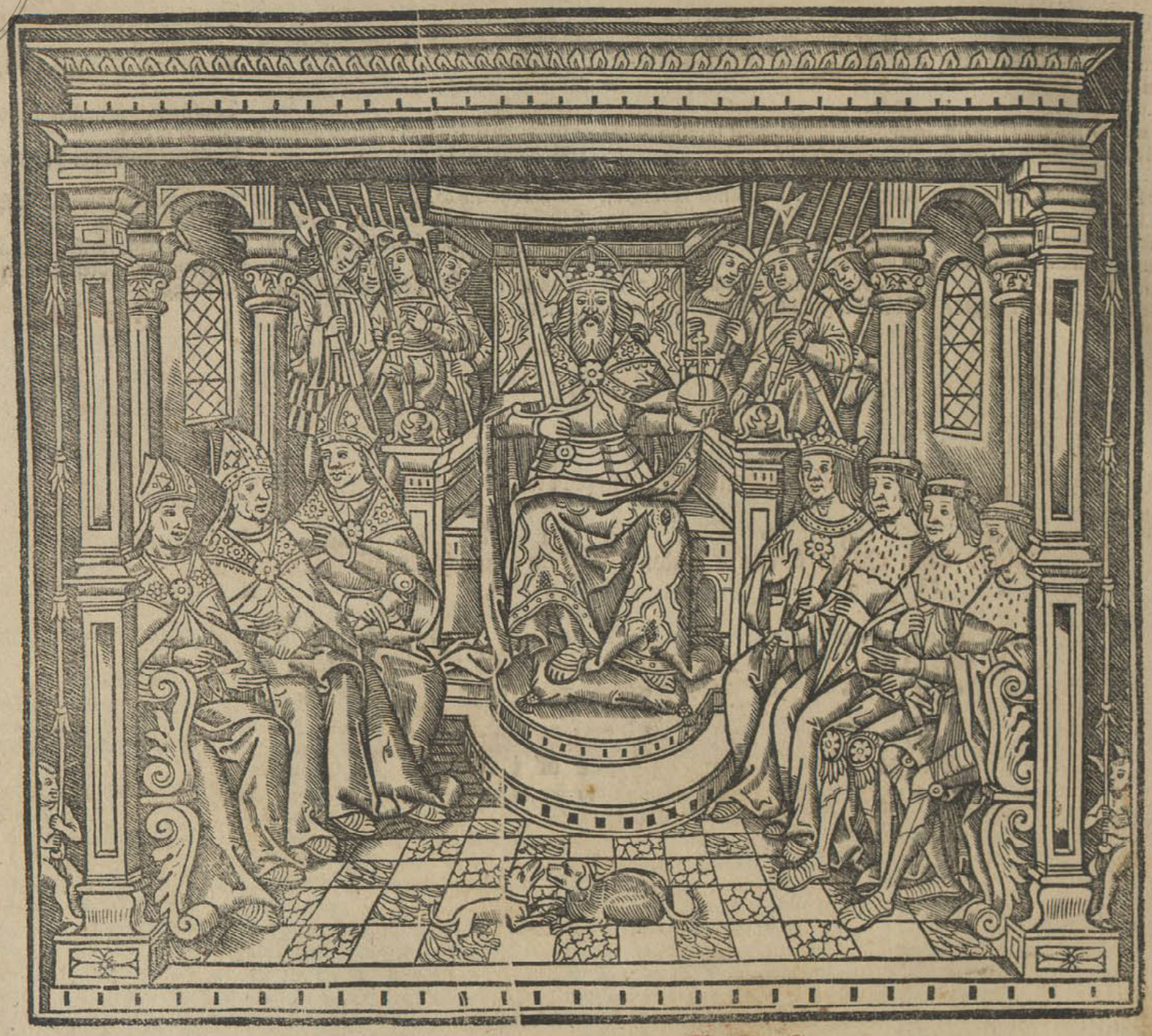

¶ Institutа ne vocanda sint hęc Iuris ciuilis Elementa, an Institutiones.

Si inter multos iãdiu obtinuerit Institutа vocari hęc iurisprudentie elementa, quippe quuz ꝛ Sypontinus Institutа interdum decreta legum atq; sanctiones dici affirmet, ꝛ ita Iustinianꝝ opus suñ Elementorũ inscripsisse: (id quod ꝛ ipse alibi agnoscit Sabellicus) ꝛ in Pãdectis grecis legatur, τὰ ἰνστιτοῦτα ἰουστινιανοῦ, vt Budeus in Institutionibus suis adnotauit: ꝛ Politianus in epistolis testeꝫ Martianꝝ iurisc̃sultũ sedecim libros institutorũ c̃scripsisse, ꝛ Vlpianꝝ duos itẽ institutorũ, Paulꝝ quoq; duos institutorũ, ꝛ ita alios nõ paucos: Nos tñ Laurẽtiꝝ Vallẽsem atq; alios hũanitatis p̃fessores magis sequmur, q̃ institutа interptant bonos mores a filio et rõne sumptos, domesticã q; disciplinã: q̃ literis nõ mãdãtur, sed obseruant cõmuni opinione virorum bonorũ per quandam consuetudinez. Unde et apud Valerium Maximum titulus est de institutis antiquis, quasi de moribus antiquis. et Quintilianus, Nam is, inquit, quanquã triennium nutricibus dederit: tamen ab illis quoq; formandam q̃ optimis institutis mentem infantium iudicat. Cur autem ad literas non pertineat etas, que ad mores iam pertinet: eandem rem appellans institutа et mores. Hec Quintili. Institutiones autem sunt preceptiones quibus instituuntur ꝛ docentur homines: vt sunt libri ab eodem Quintiliano inscripti Institutiones oratorie, a Lactãtio Institutiões diuine, ab Erasmo Institutio principis Christiani, ab Aldo Institutiones Grammatice: et ita ab alijs multis authoribus: vt hinc scilicet hoc opus institutiones dici intelligas, q̃ preceptiones ac documenta quedam seu elementa iuris presertim ciuilis contineat, quibus iam inde ab initio cupida legũ iuuentus imbuatur. Quarum et Politianus Miscellaneorum ca. lxxiiij. commeminit his verbis: Institutiones hę que vocantur in iure ciuili, Iustiniani principis nomine edite, sed a Triboniano tamen doctisq; alijs viris compositę: etiam grece scripte sub eodem prorsus intellectu reperiuntur, nisi q̃ ritus quidã, consuetudinesq; Romanorum veteres vberius aliquanto et larius in greco ipso q̃ in latino codice referuntur, vt peregrinis hominibus atq; a Romanorum more cõsuetudinęq; alienis res tota penitus innotesceret. Hactenus ille. Quorum te voluimus monitum humanissime lector, vt cum iuris prudentia, verborum quoq; peritiam tibi adscisças. Vale.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diuisio.

a An autē hec rudi. t alie possint vt text⁹ allegari:t cōmunit doc. ꝛcludūt q̄ si est in ea oratio pfecta vt in ti. qō quis. iu. t si. q̄ tunc pñt vt text⁹ allegari. als autē nō pñt allegari p decisione iuris: vt plenius videre poteris p Ange. hic.

† Nō itelligas de regno Francie ſm Jo. fa. t Jo. ō pla. hic: ſz de quadaz Frācia q̄ ē in Alemania, ō qua fit mētio i c.j. extra ō sponsa. Lucc.ij.

Cesar vnde dicitur.

b Uel melius a Julio cesare eius auunculo: ſm Baldū Joan. fab. c Christ.ij.

c Ista pōt esse ꝟa ſm Pe. de bel. pt.t bar.ij.

d Uel forte ruffus. Jo. de pla. e Et bñ q̄ ibi loquit⁹ Justiniano sub quo sexta synodus celebrata fuit tpe agathonis papevt.xvj disti. sexta. sub Justiniano autē cui⁹ leges legūf/celebrata fuit q̄nta synodus tpe Julij pape: vt d.c.sexta.

f Utraq; expō pt eē bona. Fa. t Ange.t de natura genitiui vide eūdem Ange. hic.

g Imo dic ſm Pet. de bella pti.q̄ dicebat⁹ felix.i.beat⁹: t tō sanct⁹ Justinian⁹ fuit iclyt⁹ propt̄ gesta magnifica.

h Sicut fuit i donatione facta

¶ In nomine domini nr̄i Jesu Christi[a]. Impator Cesar[b] Flauius[c] Justinian[o][d], Alemanic[o][e], Gothicus, Francus, † Germanicus, Atticus, Alanicus, Uādalicus, Aphricanus, pius[f], felix[g], inclytus[h], victor[i] ac triūphator[k], semper augustus[l] cupidę[m] leguz iuuentuti salutem.

¶ Incipit[n] proœmium.

¶ Pro sustētatione et gubernatione reipublicę duo sunt necessaria: videlicet leges, t arma. Hoc qui sequūtur ex assiduo studio. Secunda ibi in.ſ. Quor. tertia ibi, Summa itaq;. Iterū prima diuidit in duas partes: q̄ primo ponit dictū. Scō ponit tres casus. Sca ibi, Ut vtrūq;. ¶ Casus. Quidam iuuenis instabat corā Imperatore dicēs: Dñe Impator, valde miror: t oēs etiā mirant. vos estis miles, t quilibet imperator est miles: vt. ff. de test. mili. l. j. vbi imperator alios milites appellat cōmilitones. Ex q̄ ergo estis miles, armis debetis intendere, t nō legib⁹: et tamē ꝟriū facitis: q̄ legib⁹ tātū intēditis. Fecistis em̄ fieri vnū codicē ex antiqs tribus codicib⁹: ſz Hermogeniano, Theodosiano, et Gregoriano: et ex alijs extrauagātibus cōstōnib⁹. Jtē fecistis cōpilari libꝝ digestor̄ seu pādectarū ex antiqs voluminib⁹ despatis. Jtē precepistis trib⁹ viris peritis, ſz Triboniano, Theophilo, et Dorotheo: vt libꝝ institutionū cōponerēt. Dicite ergo mihi q̄re hoc facitis: t q̄re intēditis legibus tātū, t nō armis, cū sitis miles, et sic armis debeatis intendere: vt. C. de iur. delib. l. fi. circa prin. Ad hoc rñdet benigne Imperator assignās duo tēpora: ſz tps belli, t tps pacis: t dicit: Fili mi, sic tibi rñdeo: Decēs est vt qlibet Impator sit munitus his duob⁹ tpib⁹, ſz armis t legib⁹: t hoc ideo, q̄ si his duob⁹ tpib⁹ est munitus imperator: vtrūq; tps poterit recte gubernare, t tps belli, et tps pacis. Nam tps belli gubernabit p arma t vsum armor̄: t sic efficietur victor t triūphator. Tēpus aūt pacis gubernabit p legem, t vsum legis: t sic puniet maleficia delinquētiū: et per hoc ñet religiosissimus et sanctissim⁹ maleficia puniēdo, q̄ valde religiosum est et sanctum punire maleficia seu malefactores. Et hoc vsq; ibi, Quorum.

¶ Operatoriā maiestatē[o] nō armis solum decoratazꝑ, ſz etiam legib⁹ opz[q] eē armata[r]: ¶ Ut vtrū q̄ tēpus et bellorū[s] et pacis[t] recte possit gubernari[v]: et ꝓnceps[x] Roman⁹ nō solū in hostilibus[y] prelijs victor existat, sed etiā p legitimos tramites[z] calūniātium[a] dicit vsq; ad. ſ. Quorum.

p Constantinuz pape Silluestro. t vr̄ nōvalere: ꝟriuz tñ tenet glos. ſin. ſm bal. in l. ij. ſ. cū vrbez. ff. de offi. p. vrb. Sz de h̄ vide plen⁹ p. Pe. de bel. pti. q̄ multuz subtilr t melius q̄ alijs hanc materiaz h̄ ptractat.

1 Idem in alijs ducibus t baronib⁹: vt subiecti in eos cōspirāres teneāf maiestatis crimie ſm Jo. fab. hic.

a ¶ Jesu Christi. ex hoc not. q̄ Christianus fuit: als nō posset imperare, id est imperij iurisdictionem exercere, vt in auf. iusiu. quod prestatur. in prin. ibi, t communicator ecclesie. col. ij. vbi dicitur q̄ quilibet administrator debet iurare se esse communicatorem sancte catholice ecclesie. sic et als incipit: vt. C. de offi. pre. pre. aph. l. in nomine domini. t in auf. de armis. in prin. col. vj. Ex hoc enim sequitur bonum initiū, melius mediū, et optimus finis: vt in auf. quomodo opor. episco. in princi. col. j. et glos. j. in auf. de here. et fal. in prin. col. j.

b ¶ Cesar. a Cesare augusto, qui regnabat tēpore natiuitatis Christi: iuxta illud: Exijt edictū a Cesare augusto, vt describeret vniuersus orbis. i. vt quilibet estimaret bona sua. et exinde quilibet imperator dictus est Cesar[b]. Uel dicitur Cesar[c], quia fuit cesus de ventre matris sue. Additio. Uel quia iam magnam cesariem pilorū habebat: vt hic per Jo. Fab. Et nō. q̄ debet coronari triplici corona: ſz ferrea, argētea, et aurea: de qua glos. in cle. j. de iureiur. t an gesta per ipsum ante coronationem, teneant, communiter determinatur q̄ sic: vt per Ange. et doc. Christo. hic.

c ¶ Flauius. quia erat de familia Flauiorum: vel q̄ devicit Flauios, vt dixi. ff. eo. in prin. Alij habent flauus: quia talis erat colonis. nam erat rubeus[d]. sed melior prima sententia.

d ¶ Justinianus. quia fuit filius Justini: vt. j. de dona. ſ. est t aliud. et. j. quibus non est per. fa. te. ſ. pe. Sed in decre. ℈. dist. xvj. habeo libꝝ. vbi dicit q̄ fuit filius Constantini. Sed forte ibi loquitur[e] de alio Justiniano q̄ hic. Uel dic q̄ fuit filius Constantini: quia successit ei in regno. Uel ō a iustitia quā semper coluit, et subditis iniunxit colendam[f]: vt. C. de sum. trini. et fide catho. l. j.

e ¶ Alemanicus. hoc nomen, et oīa sequētia noīa sunt ab euētu sibi impositа: vtputa q̄ vicit Alemanos: t sic de alijs: vt in auf. de here. et fal. in prin. col. j. t hec omnia sunt noīa prouinciarū quas deuicit.

f ¶ Pius. a Pio Antonino: vt i auf. vt lib. decetero. col. vj. ſ. siquis autem. als est. ſ. facimus autem. Accur. Additio. Uel pius a pietate animi: vt. C. de sum. tri. t fi. ca. l. j. in prin. et. C. de nup. l. imperialis. et. C. de cad. tollen. l. vnica. vlti. respon.

g ¶ Felix. a virtute animi: vel felix. i. prosper: quia omnia sibi advotum succedebant.

h ¶ Inclytus. a gestis magnificis. Accur.

i ¶ Victor. in fugando hostes. Accur.

k ¶ Triūphator. post victoriā. gloriosus ei erat: t magnifica gesta sua.

l ¶ Semper augustus. q̄ huius debet esse ppositi qlibet imperator, vt augeat: ſz hoc non semper faciat[b]. sic in definitione matrimonij: vt. j. de pa. po. in prin. ſz interdū diuidatur: vt. C. de repud. l. consensu. sic in definitione iustitie: vt. j. de iusti. et iur. in prin. ſm Jo.

m ¶ Cupide legum iuuentuti. ſz mittit suam gratiam seu salutem, et hunc librum.

n ¶ Incipit. more recte scribentiū premittit proemiū: in quo reddit lectorē attentū, docilem, t benevolum. Attentū, cum dicit, summis vigilijs. nam per hoc q̄ ipse vigilauit, reddit nos attentos, vt vigilare debeamus. nam ius ciuile vigilantibus scriptum est: vt. ff. que in frau. cre. l. pupillus. in fin. et ibi, summa prouidentia: vt. j. e. prori. ſ. Docilem, cum dicit, et cum sacratissimas constitutiones antea confusas ꝛc. vt. j. e. ſ. omnes. Docilem enim facit qui summam rei breuiter comprehendit. nam per hoc q̄ ipse abbreuiauit, poterūt ammodo facilius edoceri. Benevolum. i. bone voluntatis ad addiscendū, vbi dicit, et quod priori tempore. t ibi, summa itaq; ope: vt. j. cod. ſ. cum q; in fi. et. ſ. summa itaq; ꝛc.

Imperatoriam. ¶ Diuiditur in tres partes principales totū hoc proemiū vsq; ad finē: licet Joā. de platea diuidat in qnq;. Ma prīo ponit in qb⁹ ꝺversari Impator. Scō ponit q̄liter Justinian⁹ illō adipleuit. Tertio nos ad studiū exhortat, ostēdēdo fructꝰ

o ¶ Imperatoriā maiestatē. i. Imperatorē q̄ est in maiestate: vt. C. de legi. et ꝓsti. l. digna. i Silis ē loquēdi ornat⁹. j. q. mo. ius pa. po. sol. ſ. fili⁹. ibi, imperatoriā celsitudinē. Et nota q̄ antipophorizat rñdēdo ad tacitā q̄stionē, hanc. ſ. quare Imperator nō facit q̄ suū est. ſ. armis intēdere: cū milites magis arma scire q̄ iura oporteat: vt. C. de iur. deli. l. scimus. ſ. arma. Ad quod rñdet: Imperatoriā maiestatem ꝛc.

p ¶ Armis decoratam. queritur quare q̄ erat armor̄, attribuit legibus, t ecōtra: Rñdetur: k vt ostēderet alterū alterius auxilio semp egere: vt. C. de iusti. co. cōfir. in prin. t. ff. de rei ven. qui restituere. Uel dic proprie poni[l]: nā arma sunt ad decorē: leges sunt ad armandū. vnde dicitur: militant nāq; ꝛc. vt. C. de aduo. diuer. iudi. l. aduocati. Et leges dicuntur armare homines: vt. C. ad leg. iul. de adul. l. cum vir nubit. Uel ideo posuit, vt euitetur malus sonus[m] verborum, scilicet cacephaton. i. turpis sonus.

q ¶ Oportet. i. opportunum est.

r ¶ Armata m. ſz ad hanc vtilitatem que sequitur. Accur.

s ¶ Et bellorum. et sic quo ad vsum armorum.

t ¶ Et pacis. sic quo ad vsum legum. Accur.

v ¶ Gubernari. alterum legib⁹, ſz tps pacis: alterum armis, ſz tps belli. Additio. Unde Jo. fab. saluādo glos. dicit q̄ tēpore belli non seruantur iura, ſz de facto: sanctius tamē esset q̄ iustitia illo tēpore fieret q̄ alio tempore. Dicit tamē q̄ illo tēpore belli nō debet rigor seruari omnino: vt extra de transac. c. fi. t. xxix. distin. c. sciendum.

x ¶ Et princeps. i. imperator. Additio. Intellige stricte et proprie, ſm glos. ordi. in cle. j. de bap. vel in dubio, ſm Ange. hic. als secus: vt no. glos. in. c. fundamenta. de elec. lib. vj.

y ¶ In hostilibus. qui sint hostes, dicitur. ff. de capti. t postli. re. l. hostes. t. ff. de verbo. sig. l. hostes. Accur.

z ¶ Per legitimos tramites. i. leges, que sunt via gradiēdi, sicut tramites eundi, ſm Jo. Bene dico calūniantes puniri per leges. nā in criminibus siue ordinarijs siue extraordinarijs ad similitudinē supplicij punitur calumniator: vt. C. de accu. l. fi. et. ff. ad turpil. l. t in priuatis. vbi dicitur: et in priuatis et in extraordinarijs criminib⁹ oēs calumniosi extra ordinem pro qualitate admissi plectuntur. Item in ciuilibus modo pecuniaria pena: modo sacramento calūnie: modo nota infamie: vt. j. de pe. te. liti. per totū: t. j. de ac. ſ. siquis agens. et. C. de plus peti. l. vnica. et de iudi. properandum. ſ. et si quidē. vbi punitur contumax in expensis. Uel dic q̄ septem genera penarum vocat legitimos tramites: vt. ff. de pe. l. vj. in fi. et. l. vij. t. viij. Uel dic q̄ magistratus vocat tramites per quos iura redduntur. nam parū valeret iura esse in ciuitate, nisi essent qui ea executioni mandarēt: vt ff. de ori. iu. l. ij. ſ. post originem. qui puniūt in criminalib⁹: puniunt et in ciuilibus, in expensis, et in viatico: vt. ff. de iudi. cum quem. que vltima[n] verior est. Accur sius.

a ¶ Calūniantiū. Calūniator est q falsa crimina sciēter intēdit: vt. ff. ad turpil. l. j. i pn. t facit ad h. ff. de his q no. iſa. l. athletas. ſ. calūnia-

1 Magīat⁹ sunt tramites legitimi.

n Sequit eā Ange. t est rō ſz eū dē q: penā

Universidad de Deusto
Biblioteca

tor.[a] Quid aũt sit ꝓuaricator, ⁊ tergiuersator, ꝺr i ꝑdictꝫ legib⁹. Ac. Additio. Tamẽ hic calũniãtiũ capit ꝑticulariter ꝓ oĩb⁹ delinquẽtib⁹.

a ¶ Religiosissim⁹. Nota quẽ fieri religiosum ꝓ leges.nã ipe sunt sacre:vt. C.de legi.⁊ consti.l.leges.j. Itẽ nota hic quatuor proportionalia:scilz arma, vsus armorum,victoria,triumphus. Item leges,

vsus legum, calumnie repulsio,et iuris religio.

¶ Quorum. ¶ Diuidit in duas partes. Primo dicit ꝙ Imperator pfecte se habuit circa arma et circa leges. Scõo hoc suũ dictũ probat ab effectu.Secũda ibi, Et bellicos. Itẽ scõa subdiuidit. Nã primo exemplificat qualiter se habuit circa arma. Scõo circa iura.Secunda ibi, Oẽs vero populi. ¶ Casus Adhuc stabat iuuenis ante principẽ:⁊ iterum questuit:Dñe Imperator,diristis.s. ꝙ glibet Imperator debeat esse munit⁹ his duob⁹ tpib⁹.s.armis et legib⁹:⁊ vos dñe Justiniane qual⁹ estis munitus his duob⁹ tẽporibus? Rñdet:mistim certe sum vtroqꝫ tpe munit⁹.s.armis ⁊ legib⁹. Nã circa arma probe me habui:⁊ circa leges diutius vigilaui.⁊ hoc vsqꝫ ibi, Et bellicos.

Pro casu. b ¶ Quorum vtrãqꝫ.Si ista debẽt esse in principe:tu Justiniane qd fecisti:Respon.quorum vtrãqꝫ.

c ¶ Cum summis vigilijs.i. cum summo labore quo ad leges. nam ius ciuile vigilantibus et non dormiẽtibus scriptum est:[b] vt.ff.que in frau.cre.l.pupillus.in fi.Accur.

d ¶ Prouidẽtia.s.quo ad arma. Et nota tres esse hois stat⁹:memoriã preteritorum,scientiã ꝑsentium,prouidentiam futurorum.

e ¶ Annuente Deo. Deo gratias refert:cui⁹ auxilio triũphum meruit obtinere:vt. C.de offi.pre.pre.aphri.l.j.in prin.

¶ Et bellicos. ¶ Casus. Instabat adhuc iuuenis coram Justiniano Impatore,⁊ dicebat: Dicite mihi qliter circa arma vos ꝑbe habuistis:q⁹ diristis.s. ꝙ circa arma vos habuistis ꝑbe:⁊ qliter circa leges:q⁹.s. ꝙ circa leges diuti⁹ vigilastis. Justinianus rñdet dicẽs primo qliter circa arma se habuit. Et dicit: Si vis scire qliter circa arma me habui:qras inimicis meis quos subiugaui ⁊ superaui ⁊ deuici. Et queras oĩb⁹ de ꝓuicia q̃ appellat Aphrica:q⁹ debes scire ꝙ antiquissimo tpe illa prouincia.s.Aphrica ⁊ alie innumerabiles ꝓuincie erãt subiecte imperio Romano:⁊ Romani perdiderunt illas ꝓuincias:⁊ steterũt ille ꝓuincie longissimo tpe extra iurisdictionẽ Romanoꝝ.s.ꝑ spatiũ centũ qnqꝫ annorũ:⁊ tandem ego Justinianus ꝑ meã ꝓbitatẽ,valẽtiã,⁊ sapientiam recuperaui eas,et subieci imperio Romano.et hoc vsqꝫ ibi, Omnes vero.

Pro casu. f ¶ Et bellicos. Qõ cõiunctim dixerat,dicendo vtrãqꝫ viã ⁊c.nũc diuidit,dicendo primo qualiter se habuit circa arma.Accur.

Barbari. g ¶ Barbarice.Barbari sunt qui extra Romanum imperiuꝫ sunt, et maxime hostes.

h ¶ Redacte.de nouo.

i ¶ Tã Aphrica.sub q̃ multe ꝓuincie ꝯtinẽt. Additio Dic ꝙ sunt septem:vt.C.de of.prefec.preto.aph.l.j.ꝯ.deo auxiliante.Ange.

k ¶ Prouincie.Sic ꝯstrue:tã aphrica q̃ alie numerose ꝓuincie iterũ addite.i.adiuncte ditioni Romane.i.iurisdictiõi nr̃oqꝫ imp⁹:post tanta ⁊c.,ptestanť:nr̃is victorijs a celesti numine ꝑstitis. nã iste ꝓuincie prius fuerũt de Romano imperio:post desierũt:⁊ post centũ quinqꝫ annos redierũt:vt hic,⁊ hoc innuit qñ dicit, iterũ [d]:⁊ qñ dicit, post tanta temporum spatia ⁊c.vt.C.de offi.prefe.ꝑto. aphri.l.j.

¶ Omnes. ¶ Casus. Quesiuit iuuenis ab Imperatore: Dñe Imperator:diristis quõ vos habuistis ꝑbe circa arma: nunc q̃ro qliter vos habuistis circa leges:? Et rñdet imperator: Fili mi,circa leges me habui ꝙ q̃si oẽs hoies de mũdo vtunť legib⁹ alior imperatorũ: quas leges in meli⁹ reformaui. Ecce em̃ erant olim tres codices:scz Hermogenian⁹,Theodosian⁹,Gregorian⁹,et alie cõstitutiones extrauagãtes sparsim posite per quaternos,⁊ leges ꝓdictoꝝ triũ codicum ⁊ aliarũ cõstitutionũ extrauagantiũ q̃ valde erãt cõfuse: scz ego Justinianus ex illis trib⁹ codicib⁹ ⁊ ex alijs extrauagãtib⁹ constitutionib⁹ feci fieri vnũ codicem clarũ ⁊ elucidatum. Secũdo loco ego Justinianus habui respectũ ad aliqua volumina desperata et immensa seu prolixa ⁊ infinita:et ex illis voluminibus desperatis compilari feci libr̃ũ digestorũ seu pandectarum:⁊ quasi per mediũ profundum vadẽs iam per dei gratiam adimplei illud opus digestoꝝ seu pandectarum.⁊ hoc vsqꝫ ibi, Cũ qꝫ. Fran.de Aretio.

¶ Omnes vero. Usqꝫ huc dixit qualiter bellicam curã habuit: nũc qualiter legalem.Accursius.

m ¶ Promulgatis.s.a nobis.i.de nouo factꝫ. Et est ꝓmulgare equitatẽ rudẽ ⁊ nature occultã iuris laqueis innodare. Lõponere autẽ est difficile ꝓmulgata,in ordinẽ cõpẽdiose redigere:vt in cõponẽdo soci⁹ fuerit,in ꝓmulgãdo solus. Additio. Uel dic ꝙ ꝓmulgare legem est eã cõdere,⁊ cõditã recitare,proferre, ꝓnunciare,patefacere, prodere,vl manifestare. Sed cõponere ꝓprie est disponere,cõstituere, q̃si simul ponere: vt patet i glossa sequenti.

Promulgare. Componere.

n ¶ Cõpositis.s.ab alijs: q̃s reformauim⁹ i meli⁹. Uel dic, cõpositis a nobis:q̃si diceret,compilatis a nobis: q̃si simul positis a nobis:q̃les sunt leges.ff.⁊.C.⁊ alior imperatorꝝ. suas em̃ ⁊ ꝓmulgauit ⁊ cõposuit. Additio. Et hanc differẽtiam notant Jo. de platea et Joã. fa. hic pro statutis que debent ꝓprie et stricte intelligi.

o ¶ Confusas.s.in tribus codicib⁹ positas, Gregoriano, Theodosiano, et Hermogeniano :vt. C.de no.co.compo.l.j.in prin.

p ¶ Cõsonãtiã.s.i vnũ codicẽ,quẽ nõ habem⁹:scz er eo fact⁹ ẽ iste quẽ habem⁹. Uel dicimus ꝙsonãtiã,vt nulla possit ibi ꝟietas reperiri: nulla qꝫ supuacua similitudo:vt.C.de ve.iu.enu.l.j.circa prin.

q ¶ Tũc nostrã.i.statim post cõpositionẽ illi⁹ codicis fecim⁹ digesta.

r ¶ Curam. Et sic ex paucis et tenuioribus releuati, ad summam et plenissimam iuris emendationem peruenire properauimus: vt. C. de vete.iu.enu.l.j.circa prin.Accur.

s ¶ Ad immẽsa. Nã erant trecies cẽtena milia versuum(.i. legũ, vel ꝟor,vel responsor)et duo milia librorum:et alie multe leges: vt.C. de ve.iu.enu.l.ũ.ꝟ.omnia.et in proemio.ff or.ꝟ.et antea.

t ¶ Desperatum.Scz a Constantino, nam et Constantinus voluit hoc facere:sed non potuit.

u ¶ Profundum.reperit enim omnium legum tramitẽ qui ab vrbe Romana cõdita ⁊ Romuleis descendit tẽporib⁹, ita esse cõfusum, vt in infinitum extẽderetur,et nullius humane nature capacitate cõcluderetur. C.de vete.iu.enu.l.j.in prin.Accur.

x ¶ Celesti fauore.subaudi mediante.

y ¶ Adimpleuim⁹. Post digesta ergo ⁊ post primã cõpositionẽ Codicis quẽ nõ habem⁹,fact⁹ fuit hic liber,sed tñ ante cõpositionẽ secũdi codicis quẽ habemus.[e] vnde ⁊ qõ hic ꝺr,quãdoqꝫ per.C.corrigitur:vt facit de anno vtili : qui obtinet ꝑm hunc libr̃ũ in restitutione minorũ,et maiorũ:vt.ꝟ.de act.ꝟ.rursus.secus est per codicem in dictis restitutionibus:vt.C.de temp.in integ.resti.l.fi. Itẽ in scõa ei⁹ compositione facit mentionem institutionum iam compositarũ: vt C.de emẽ,iusti.co.et secũda eius editione.l.j.ꝟ.fi.Accur.

Institones facte sunt ante Codicem.

e Sequtur gl. Ang. ꝟ. de ꝟ etiaz ẽ casus in.l. meminim⁹ in ꝑn.C.de leg.her.vbi text⁹ facit mẽtionẽ de hoc lib.

¶ Cũ qꝫ. ¶ Diuidit in duas partes. Primo ponit qual⁹ mandauit fieri hunc libr̃ũ. Scõo ponit causas ꝑ quas. Secunda ibi, Ut liceat. ¶ Casus Quesiuit iteruꝫ iuuenis ab imperatore. Dñe imperator, nonne aliter adhuc vos habuistis circa leges? Et rñdet imperator, Audi fili mi:cõdito codice,⁊ digestoꝝ volumine,nolui adhuc quescere:sed misi ꝑ trib⁹ sapiẽtib⁹ curie mee.s.pro Triboniano,q erat doctor legũ,⁊ in dignitate q̃storia tũc posit⁹. Itẽ misi ꝑ Theophilo et Dorotheo,q erãt illustres viri,et antecessores nostri:q⁹ forte fuerãt cũ ꝑcedentib⁹ imperatorib⁹:q tres viri de trib⁹ poterãt cõmendari. Primo de solertia:q⁹ valde intẽti ⁊ soliciti erant circa artẽ legalem. Scõo de sciẽtia:q⁹ valde erãt sapiẽtes. Tertio de fidelitate:q⁹ precepta mea efficaciter suscipiebãt:et ad effectũ fideliter perducebant:sicut iã multotiẽs vidi,et exẽplo cognoui.⁊ cũ ꝟenerũt in ꝑsentia mea, ego rogaui eos ⁊ precepi eisdẽ vt mea authoritate ⁊ meis suasionibus libr̃ũ institutionũ.i.instituta cõponerẽt:qõ fecerũt. Et hic liber institutionũ fuit bonus triplici ratione. Primo fuit bon⁹ ad hoc vt rudes scholares q ꝓponũt audire iura,cũ ꝑmis studeãt in istis institutiõib⁹ a me Justi.cõpositis:non aũt studeãt in antiquis Institutionib⁹,q̃ fabulas continẽt. Iste em̃ institutiones vtiles sunt:q⁹ nihil inutile cõtinẽt,⁊ nihil ꝓperã.i.male positũ,vel iuri contrariũ:⁊ nihil inutilitatũ:scz ꝯtinẽt solũmodo ea q̃ sunt vtilia,⁊ iuri ꝯsonantia, ⁊ cotidie emergentia,seu eueniẽtia ⁊ accidentia. Scõo bonũ fuit hunc librum Institutionũ cõponere:q⁹ scholares rudes volẽtes studere in his Institutiõibus: plus sciẽt ⁊ addiscẽt in vno anno q̃ olim addiscebãt vsqꝫ ad quadriẽniũ,qñ ab antiqs Institutiõib⁹ suũ studium inchoabãt siue incipiebant. Tandẽ in fine huius partis quinte dirigit sermonẽ suũ imperator Justi.iuuenib⁹ siue scholarib⁹ rudibus, occasiõe quorũ istũ libr̃ũ Institutionũ fieri fecit,dicens:O iuuenes: principiũ legalis scientie habetis a me Justi. s.libr̃ũ Institutionũ:

et finem

Universidad de Deusto
Biblioteca

et finē legalis scīēcie filīa me habetis.ſ.Lodicē quē feci fieri ex trib⁹ Lodicibus ⁊ aliis extrauagātib⁹ ꝙstitutiōib⁹:qꝫ primo anno studij legunt istituta:⁊ vltimo anno studij legit Loder:⁊ ambo sunt libri imperiales,seu Imperatoris,⁊ a me Justi.cōpositi.Et sic debetis vos iuuenes valde gaudere de tāto honore:qꝫ principiū ⁊ finem studij habetis a me Just. ⁊ hoc vsqꝫ ad.ℌ.Igitur. Fran.de Are.

* Questori fortezzi teste Suida Justiniani ꝙstoris fuerit:et.ſ. ti.de libertinis.ℌ.et a deditittios dī: tribo⁹niano viro excelso c ꝙstore nostro ⁊c.vide ad hec ſi libet Crinitū lib.de honesta discipli.ꝛ.ca. xij. Questoris dī triplr.

a Et hic in iure diuersis nominibus nūcupat/scilicz susceptor:⁊ oplator:vt C.de exact. tribu.l.miſſi.

C Cūqꝫ hoc[a] Deo ꝓpitio[b] peractū[c] est: Triboniano[d] viro magnifico, Magistro et Exquęstori[e] * sacri palatij nostri, necnon[f] Theophilo ⁊ Dorotheo viris illustrib⁹[g], Antecessoribꝰ[h] nostris quorū[i] oīm solertiā,⁊ legū scientiā,et circa nostras iussiōes fidemiā ex multis rerū argumētis[k] accepimus[l], quocatis mādauim⁹[m] specialiter,vt ipſi nostra authoritate nostrisqꝫ suasiōib⁹[n] Institutiōes[o] cōponerent: ¶ Ut liceat vobis[p] ꝓma legū cunabula[q] non ab antiquis fabulis[r] discere, sed ab Imperiali[s] splēdore appetere: et tam aures, q̄ animi vestri nihil[t] inutile,nihil perperā[v] positū,sed qđ in ipsis[x] rerū obtinet argumē tis accipiant:et qđ priori tempore vix post quadrieniū prioribꝰ contingebat,vt tūc cōstitutiōes Imperatorias legerēt[y]:hocvos a primordio[z] ingrediamini,digni[a] tāto honore, tantaqꝫ reperti felicitate,vt et initius[b] vobis et finis[c] legum eruditionis a voce principali[d] procedat.

C Institutionū liber multa declarās obscura, in quatuor libros diuisus est.b.d.Ange.Are.

C Igit post libros quinq̄ginta[e] Digestoꝝ[f] seu Pandectarū[g],in qb⁹ oīe ius antiquū collectū est, qs[h] p eūdē virū excelsum Triboniānū,necnon cęteros[i] viros illustres ⁊ facundissimos confecim⁹: in hos quatuor libros easdem[k] ꝓhi.ma.debi.et cre.ℌ.quia vero.colla.vij.et.ff.de legi.et sena.consul.l.iura.et.l.seq.

b Et ideo ptātes ⁊ rectores ciuitatū nō deberēt posse ingerere pe nā sanguinis:q̄uis ꝛ riū ꝺ facto obseruetur vt ꝺ p ang.

c Vide Jo. an. in cle.j. de of. dele.

d Nota ex vnico actu nō presumi quez bonū vel malū/ seu mercatorē:sed ex plīb⁹ actibus: vtputa si aliqs pluries bñ ⁊ correcte iſſit libū: presumit q̄ adhuc bñ ⁊ correcte imprimet. ex mēte Pe. ꝺ bel.perti.⁊ aliorū.

e C Exqstori.p suo simplici ponit.ſ.qstori.No. q trib⁹ modis ꝺr qstor. Prio ille q q̄rebat pecunias tributoꝝ p mūdū, et ſuabat[a]. Scō ille q ꝑerat capitalib⁹ causis. Tertio q stabat vt legeret libros principales:q cādidatus principis dicebat:⁊ ita hoc tertio modo accipit hic:vt.ff.de offi.qsto.l.j.in fi.⁊ de ori.iur.l.ij.ℌ.deinde cū erariū. Vel dic ſm Jo. q iam fuit in illo officio:sed nunc nō est. Jnde exquestor.i.extra questurā posit⁹. Vel dicas tertio esse nomē dignitatis:vt excōsul:vt.C.de aduo.diuer.iud.l. petitionē.Ibi,egredientē. Additio. Jste tamen expositiōes recidūt in vnum:qꝫ extra administrationē positus quis retinet dignitatem. C.vt digni.or.ser.l.ij.lib.xij.ſm Jo.fab.et Ang.hic.

f C Necnō.no.q due negatiōes faciūt vnā affirmationē: vt hic:⁊.ff. de ver.sig.l.ex duob⁹ Additio. Tu dic hoc verū si sint circa idē:nec resultet sensus iuri cōtrarius:al's sec⁹:vt in.ℌ.si vero.in auc.de his q ingre.ad ap. Jtē plures negatiōes in numero pari affirmāt:i dispari negāt,nisi aliter cōstet de mēte proferētis:ſm Jo.fab.⁊ Ang.hic.

g C Illustrib⁹.quatuor sunt ordines dignitatū. Maximi:vt superillustres. Magni: vt illustres. Medij:vt spectabiles. Minimi:vt clarissimi.quoꝝ specifica vt in auc.de ap.ℌ.j.ij.iij.⁊.iiij.col.iiij. ⁊ i auc. vt ab illustribus,⁊ qui supra eam dignitatem sunt.col.v. Sūt ⁊ mīmi, et defensores ciuitatū,⁊ magistrat⁹ municipales;⁊ isti nō habēt merum imperium[b]:sed superiores sic.Accur. Additio. Uñ versus.

Illustris primus:medius spectabilis:imus
Ut ler testatur,clarissimus esse probatur.
Et superillustris preponitur omnibus istis.

h C Antecessoribus.scientia vel etate:vel quia fuerant cum precedētibus Imperatorib⁹. * Aut certe(vt vult Erasmus)anteſessores dicti sunt ab antesedendo, q̄ puta ante Imperatorē pro tribunali sedentem sederent. Uide si libet Alciatum lib.disputationum.iij.ca. xij.qui ambigit assessores ne legendum sit,an anticensores.

i C Quorū.hic est interpositio vsqꝫ illuc:conuocatis ⁊c. Et no.q in trib⁹ hic cōmendant q sunt huic arti intēti. Primo in solertia.i.in cautela,vel ingenij scientia:vt.l.j.C.si ma.fac.alie.fac.sine decre.ra. ha.

c Vide Jo. an. in cle.j. de of. dele.

Dicit aūt solers[c] a solū,qđ est totū,⁊ ars artis: quasi totus ex arte cōsistēs[vt est doctus aduocatus q sepe publicis ac priuatis in rebus lapsa erigit sua industria:causam perditam restaurās:fatigata reparās:litib⁹ multo tpe protractis finē imponens.⁊ quēadmodū miles strenuus clypeis ⁊ thoracibus rempublicā,sic aduocatus peritus gloriosa voce et ſolertia patriam parētesqꝫ saluat ⁊ protegit. C.de aduo.diuer.iudi.l.aduocati.] Jtē in legum magistra scientia. Eligēdus est eñ talis magister q in se laudabilē vitā probis moribus mōstrauerit:⁊ docēdi peritiā:facundiam dicēdi:interpretādiqꝫ subtilitatē,et copiā disserēdi se habere patefecerit:vt.C.de profes.q in vr.cō.l.j.li.xij. Jtē in fidelitate. nā ex quo hactenus fideles extiterunt:presumit p eis.ff.de re mili.l.nō oēs.ℌ.a barbaris. de pteritis eñ sumimus coniecturā ad futura.ff.de acc.l.ſi cui.ℌ.ūsdem.⁊ quando qꝫ occultā coniecturam sumimus ad preteritū:vt.C.ad le.iul.de adul.l.ſi hi qui adulterū. Vide glos.in.c.scribam.de presum.

Magſ q̄lis esse ꝺz.

Presumptio ex variis sumit.

k C Ex multis rerū argumētis.i.ex multis rebus vel negotijs, que sunt argumenta[d].Acc. Additio. Unde dicit prouerbiū: Opus laudat magistrum.sic in auc.de monachis.ℌ.sancimus.colla.j.

d Nota ex vnico actu nō presumi quez bonū vel malū/ seu mercatorē:sed ex plīb⁹ actibus: vtputa si aliqs pluries bñ ⁊ correcte iſſit libū: presumit q̄ adhuc bñ ⁊ correcte imprimet. ex mēte Pe. ꝺ bel.perti.⁊ aliorū.

l C Acceꝑimus.i.recepimus.Accurſius.

m C Mandauimus.id est precepimus.

n C Suasionibus.in bonam partem accipe.al's in malam accipitur: vt.ff.de ser.cor.l.j.ℌ.persuadere.et.C.de fur.⁊ ser.cor.l.ſiquis persuaserit.al's incipit,ſiquis seruo alieno suaserit.

o C Institutiones.ideo sic dictas:quia in statum Romani iuris nostram erigunt intelligentiam:vt.ſ.titu.j.ℌ.his igitur.

p C Nobis.loquitur iuuenibus.

q C Cunabula.p ſile loquit: qꝫ sicut i cunis infantes ꝓmo mōtur: ita iuris acceptor Institutiōes ꝓmo legere dz.sic.ff.de of.pre.pre.l. j.ℌ.his cunabulis.

r C Fabulis. qꝫ i antiqs Institutiōib⁹ erāt fabule: q̄ fabule nec vera nec verisimilia continebāt,ſm Tullium. Additio. Et ideo tāgit h Ange.qđ⁹ libris sit fides adhibēda.

s C Ab Imperiali splēdore. i. ab Imperatore qui splendet.

t C Nihil inutile. quo ad animū: vel nihil inutile i.inusitatū: vt ptz ex eo qđ dicit.ſ.pri.v.⁊ qđ⁊c.

v C Perperā posituz. q̄ ad aures. Uel dic.i.male positum,⁊ cōtra ius.

x C In ipsis.i.in ipsa rei veritate:vel in his q̄ cotidie emergere possunt. Non aūt inueniunt hic ea q̄ non pūt euenire: qꝫ de his non curāt legislatores:vt in authē.vt sine

y C Legerēt.nā ⁊ oli a principio legebāt Impiales ꝙstitutiones, scz Institutiōes antiquas:vt in proemio digestoꝝ.ℌ.discipuli.Accur.

z C Primordio.id est tantum primo anno proficietis quantū profi ciebatis in quatuor.Et nota q̄ adulatur nobis imperator.Accur.

a C Digni.vos dico digni ⁊c.

b C Jnitium.scz liber iste.

c C Finis.i.Loder.Nā prio āno Institutiōes legi debēt: in quinto legit Loder:vt in proemio ffoꝝ.ℌ.pro respōsis.ibi,qđ⁹ si bene.Acc.

d C Principali.id est principis. Et nota q̄ hec scientia caput habet et finē:licet in alijs artib⁹ hoc non sit,ꝛ vilissime sint:vt in proemio ffoꝝ.ℌ.sed quia.Accursius.

Diuisio.

C Igitur. ¶ Jste.ℌ.diuidit in duas ptes.Primo ponit q̄liter mādat diuidi hūc librū in q̄tuor libros. Scō ponit qd cōtinet in his q̄tuor libris.Secūda ibi,In qb⁹. Jtē prima subdiuidit i duas partes.Nā primo ponit dictum: secūdo eius cām.Secūda ibi,Ut sint.

¶ Casus. Dicit Imperator Justinian⁹ in hoc.ℌ. q̄si se cōmendās: Quid feci ego post oīa ꝓdicta,⁊ post compositionē Codicis,⁊ post opus Digestoꝝ seu Pādectarū,(quā cōpilationē digestoꝝ feci per Triboniānū et sapiētes alios)⁊ post librū Institutionū:Ego ꝓcepi ꝓdictis trib⁹:scz Triboni.Theo.⁊ Doro.vt volumen Insti.qđ fecerāt,in quatuor libros diuiderēt.qđ fecerūt.Primus liber durat vsqꝫ de rerū diuisione.Scōs de hereditatib⁹ ab intesta.Tertius de obligatiōib⁹.Quart⁹ abinde vsqꝫ ad finē huj⁹ voluminis.⁊ hoc fieri feci.ſ.li. Insti.in quatuor libros partiri,ad similitudinē quatuor elemētoꝝ.ſ.aque,terre,ignis,et aeris:qꝫ sicut ex his omne corpus gubernāt humanū: ita ex hoc volumine Institutionū per quatuor libros partito seu diuiſo iuuenes sustentantur.i. adiuuant vt postea possint secure accedere ad libros legales:ex quo in istis Insti.ꝓmo ſtituerint. Et hoc vsqꝫ ad.ℌ.In quibus.Francis.Are.

Continuatio.

C Igitur. Jta cōtinua ſm Jo.qꝫ ꝓdictoꝝ virorū scientiā ⁊ authoritatē ꝓbauim⁹,nec p alios poterat cōmodi⁹ expediri:igit mādauimus p eos diuidi.vel qꝫ ab Impiali splēdore approbāt.⁊ ideo mandat diuidi,vt melius possit intelligi.ff.de ver.signi.l.ij.ℌ.cuiusqꝫ.

Quinquaginta.qui comprehenduntur intra.ff.vetus,et Inforciatum,et.ff.nouum.

Digesta vñ dicant.

C Digestoꝝ. Ideo dicūt digesta,qꝫ oīa ibidē decidēda digerūtur et soluunt.Acc. Additio. Dicebāt qdā q̄ olim digestū scribebat p duplex.dd.vel per.d.⁊.g.et postea p vitiū scriptorum corruptum fuit. sed hoc nō est verum,imo debet scribi per dupler.ff.e quia ille liber fuit digestus secūdario per duos Fredericos Imperatores:a quorum cuiuslibet nomine sumpta est prima litera.f.et sic erunt duo.ff.

e Multo alr Alcia. li.ij.disputū. c.xvj.⁊ aliter Laurē. vall.i Baudēsem ꝓxus finem.

g C Pandectarum.a pā,quod est totum: et decten quod est doctrina[f]:quia ibi est doctrina omnium iurisconsultorum:vt.C.de ve.iuenu.l.ij.ℌ.sed cum omnia.in fi.vt hic sequitur.

f Vide Budeū ad.l.j. ff.de iust.⁊ iur. in fine.

h C Quos.scz quinquaginta libros ffoꝝ.Accur.

i C Et ceteros.scz.xv.ex permissu Justiniani electos:vt.C. de vete. iu.enu.l.j.ℌ.et.l.ij.ℌ.que omnia.

k C Easdē Jnstitutiōes.i.eadē instituta. vñ collige hunc librū sumptū ex volumine digestoꝝ.vel ꝓprie dicit[s], Institutiōes quas mādauit fieri:nūc mandat partiri.nam partitio animum legētis inci

g Hec versio ſm An

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutionum Imperialium Liber.I.

ge.q; iste liber non est iure fiox. sz ex stanib⁹ ipatoris cōfect⁹ est vt ptz.s. §.p primo.

tat:mentem intelligentis preparat: memoriam artificiose reformat; vt.j.de le.§.sed non vsqz.et.ff.de excep.doli.l.j.

a ¶ Jussim⁹.q.d. Institutiōes iussim⁹ fieri ex libris antiquox:ita vt continerent quicquid rebus q̄ in p̄senti euo in vsu verturtur, cōsentaneum est:vt.C.de vete.iu.enu.l.ij.§.sed cum prosperimus.Accur.

Elementa t eox qualitates sūt quatuor.

b ¶ Pria elementa.q; sicut ex q̄tuor elemētz oia corpora ꝯficiunt, vt terra et aqua et igne t aere i.ex virib⁹ hox q̄tuor elemētox tot⁹ mūdus gubernat: ita h liber ꝯphēdit oia iura. Et not. q terra est frigida et ficca: aqua frigida thumida: ignis calidus t ficc⁹:aer calid⁹ t humidus. Primū hz naturā melācholie.Scōz.s.aq̄, phlegmatis, ignis cholere, sanguis rūdet aeri.

¶ In quib⁹. ¶ Casus. Quidā q̄siuit Impatori: Dñe Impator, q̄ est materia istarū Institutionum: Et ipe rñ.sicut ex auro et argēto seu ex materia auri fit ānulus: ita iste Institutiones facte sunt ex eo qō oli erat in vsu ex legib⁹ antiqs, et ex eis legib⁹ antiquis q̄ in vsu esse desierūt. Sz ego Justi. eas illuminaui,et ad vsum reduxi,in hoc libro Institutionum eas ponendo, siue faciendo eas componi. h.d.vsqz ad.§.quas ex omnibus.

c ¶ In quibus.scz Institutionibus.

d ¶ Obtinebat.i.erat in vsu:et nunc desijt.Accur.

a Hoc est e ¶ Desuetudine. Nota.legē tolli p desuetudinē⁹:vel p lām ꝯsuetudinē:t itez eandē cōsuetudinē p supuenientē legē tolli.sic.ff.de sepul. vio.l.ij.§.diu⁹.t in auc.de her.t fal.§.j.als.§.sed qm̄.col.j. Et subijcit,Ab Imperiali ꝛc.t est optimū exēplū.C.de iudi.rem non nouā.

¶ Quas ex oibus. ¶ Casus. Dicit Justi.p̄dicti tres viri.s.Tribu. Theop.t Doro.ꝯposuerūt has Justōnes ex antiqs Institutiōib⁹ quas nō habem⁹,ex cōmētarijs.i.glossis Caij,q̄s gl. fecit ipse Cai⁹ ad expositionē p̄dictarū Institutionū antiquarū,t ad expositionez cuiusdā libri q appellatur liber rerū cotidianarū, etiā ex multis cōmētarijs ab ipo Caio factis. Et predicti tres sapientes: scz Tribo. Theoph.et Doro.qui hunc librū cōposuerūt,et ipsum cōpositum (sicut diximus) in quatuor libros diuiserunt, tā bene compositū et diuisum in nra p̄sentia attulerūt:quē nos ipsi legimus,t bene compositū inuenim⁹,sic q illū librū Institut. approbauimus,t plenuz robur ei accōmodauimus,ita q volumus vt tātū valeāt leges istarum Institutionū,quantū valent leges in nro Codice posite,extra casum:vel q̄tum valent.ll.posite in.ff.et hoc vsqz ad.§.summa.

Ordo lre. ¶ Quas.scz Institutiōes. et accipe legimus et recognouimus scz esse compositas ex omnibus ꝛc.

f ¶ Caij nri.cōmētarijs dico factis sup libros Jnstōnū antiquarū.

b Et ideo aduerte q ea que cotidie ꝓsunt/ t que vtilia sunt/magz debēt attēdi: vt dicit tex.ff.de il. leg.l. legauj.i pn. fm Ang.hic.

g ¶ Cotidianarū.b liber erat sic appellatus:eo q in singulis diebus gerenda a magistratibus continebat qualiter iudicarent.

h ¶ Cum tres.interpositio est.

¶ Summa itaqz. ¶ Casus. In hoc.§.cludit Justinian⁹: t loquitur iuuenib⁹ seu rudib⁹ dicēs:O iuuenes, accipite hunc librū Jnstōnū alacriter:t viriliter in eo studete. Et postq̄ ipm studueritis,t in ipo et alijs libris legalib⁹:seu alios libros legaliū scieritis: vos eritis gubernatores reipublice t nostrarū ciuitatū seu prouinciarū,ppter sapientiā t doctrinā vestram: q; citius viri periti t docti eligunt in rēpubl.regendā,q̄ laici.t hoc dicit tota ista cōstitutio.Frā.de Are.

Virgili⁹. i ¶ Ope.q̄tū ad corp⁹.vñ Virgili⁹:Labor oia vicit Improb⁹.Acc.

k ¶ Et alacri.Affectio eñ operi tuo nomen imponit:vt.C. ad.l.cor. de fica.l.j.ff.de fur.l.q iniurie.in prin. Additio. Unde Ang.s.in pe. ponit hos ver. Siquis fortey elit iurisconsultus haberi:Continuet studium:velit a quocūq; doceri. Inuigilet:nec vincat eum tortura laboris.Fortior insurgat cunctisq; recentior horis.

l ¶ Leges nostras.s. Jnstitutionum.Accur.

m ¶ Ostendite.i.ita proficite in hoc libro:vel ita moribus informati sitis. Nam boni mores plusq̄ diuitie operantur:vt.ff.de tuto.t cu. da.ab his.l.scire.§.j.et.ff.de verb.obli.siquis stipulatus.in fi.

n ¶ Ut spes.i.hec spes sit de vobis nraz rēpublicā posse gubernari.

b ¶ Perlecto.i.lectis alijs libris.

p ¶ Nostram.al's vestram.

Jnstitutiones partiri iussimus[a]: ¶ At sint totius legitimę scientię prima[b] elementa: ¶ In qb⁹[c] breuiter expositum est t quod antea obtinebat[d],t qō postea desuetudine[e] inumbratuz,ab Imperiali remedio illuminatum est.

¶ In hoc.§. Impator attribuit robur huic libro Institutionum. et hoc sit loco summę vsqz ad. §. Summa itaqz.

¶ Quas ex oib⁹ ātiquox Jnstitutiōib⁹, et p̄cipue ex cōmētarijs Caij[f] nostri tā Institutionum q̄ rerū cotidianarux[g] alijsqz multis compositas cum tres[h] viri p̄udētes p̄dicti nobis obtulerūt, t legimus,t recognouimus,t plenissimum nostrarū Constitutionux robur ei's accommodauimus.

¶ Hic Impator exhortat iuuenes ad studiū:t fructū pollicet:docēs alacrit t volūtarie ac solicite

q ¶ Eius.reipublice.Accur.

r ¶ Uobis.i.a vobis credēdis lectis etiā alijs libris.vel si habes credendā.i.cōmittendā vobis:datiue legit. et hoc dico legitimo opere plecto.i.cū qnquēnio legeritis.nā tūc opus ꝯsummat: vt in premio ff.§.sz qz solitū. Et qō dicit in partib⁹ ei⁹:ideo est qz multe sunt partes ei⁹:vt p̄fectura,cōsulatus,t alie multe:vt patet ex tractatib⁹ de officijs in.ff.et in.C.

s ¶ Credēdis.i.qz creditur,fm primā expositionē.vel si habes credēdā, dic vt in glos.s.Accur.

t ¶ De iustitia et iure. ¶ Justinian⁹ tractaturus[c] iura ppli Romani: p̄mittit de iustitia q̄ est mater iuris:t ideo ab ea incipit. sic obligatio mater est actionis:[d] vt ff.de pcu.licet.§. ea obligatio.et ideo p̄mittit in tractatu:vt.j.de obli. in prin.t de act.in princip. Additio. Aduerte hic inc̄ptū glos.dicit q̄ iustitia est mater iuris:dic h verū si consyderetur ius prout est in actu: secus si prout est in habitu hominis:quia ius et iustitia tunc fuerūt t sunt simul omni tpe.Jason.

c Jstā continuationē seq̄t Nico.

d Scz natiue. Jasō i.§.j. infra de actio.

v ¶ Et iure.s. qō ius iustitiā p̄sequit vt minister vel filij⁹.Sz q̄re de hoc ponit in rubrica, cū in textu nihil dicatur definiēdo,lz diuidendo sic: Rūdent qdā: ideo nō ponit in textu de iure:ne grauaret rudes animos, fm Py. qō nihil est.[e] Uel dic hoc plerūq; fierivt aliqd ponat i rubrica,qō in textu non ponit:vt.C.de ali.t de lu.al.nā nihil in textu ibi ox de ludo alee. Uel dic(qō est verius)vt definiatur:vt dicemus.j.eod.titu.§.iuris p̄cepta.in glos.[f]

Questio.

e Et bene fm Pox.

f Et ibi ista opi. approbat per Bar.t pox.

Diuisio.

Ex[t] primo ponit definitionem iustitię.

Justitia[r] est cōstans et ppetua voluntas ius suum vnicuiqz

Justitia. Tox⁹ iste titul⁹ qnqz hz partes. Nā i p̄ma ponit definitionē iustitie. In scōa ponit definitionē iuris p̄udētie. In tertia declarat q̄ ordine t q̄ via tractāde sunt leges. In quarta describit p̄cepta iuris, vel definit ius, fm opinionez quā tenebo. In quinta diuidit ius per mēbra. Scōa ibi, Juris p̄udētia. Tertia ibi, His igit generaliter cognitis. Quarta ibi, Juris p̄cepta. Quinta ibi, Huius studij. Chꝛistopho. Pox.

¶ Justitia. ¶ Casus. In p̄ma pte solū ox de p̄ia pte rubrice.s.de iustitia.t i ipa p̄ma pte definit iustitia. Et ē sciēdū q̄ h p̄ma ps i q̄ definit iustitia,duplr pōt itelligi. vno mō vt loquit de iustitia diuina: alio modo vt loquit de humana iustitia.Si vis intelligere de diuina iustitia:pone casum.De⁹ q est iustus,habet voluntatē constantē i.firmā,stabilē et perpetuā.i.nō tpalē,sed semp duraturā,tribuendi vnicuiqz ius suū:scz bñ meritis paradisum: male meritis infernuz. Si aūt vis intelligere scōo modo.s.de humana iustitia: sic pone casum. Homo iust⁹ habet.i.habere ox volūtatē tribuēdi vnicuiqz ius suū. Et pone exēplū in iudice iusto:q debet habere volūtatē absoluēdi innoxios t inculpabiles,t puniēdi criminosos. Et fm hanc secūdā expositionē illa duo vocabula posita i definitiōe iustitie: scz cōstās t ppetua,sunt abijciēda t remouēda ab ipa definitiōe: q; iudex q est homo human⁹,nō est cōstās in volūtate nec ppetuus. In scōa pte incipit tractare de scōa parte rubrice:scz de iure:in q̄ secūda parte sic forma casum. Ego q̄siui a Justiniano impatore:O dñe,rñdeatz mihi ad hāc q̄stionē. Nos dicimus cotidie q; bonū est habere iuris p̄udētiā. Dicite ergo mihi,qd est iuris p̄udētia:vel qs dicat habere iuris p̄udētiā? Et certe Impator rñdet dicēs q̄ ille ox hēre iuris p̄udētiā q scit cognoscere res diuinas t humanas:t q cognoscit iustū et iniustū. Tertio dicit:ex q̄ vidim⁹ in p̄ma parte qd est iustitia: et ex q̄ vidim⁹ in scōa qd est iuris p̄udētia:etiā videam⁹ q̄liter leges sunt docēde,t q̄ ordine. Et certe leges sunt docēde hoc mō:q; scholares q volūt audire iura ciuilia:p̄io debent incipe a leuib⁹,scz ab h libro Jnstit.postea debēt ascēdere ad grauiora:scz ad h̄ librū Digesto rū t Codicis. Et reddit ratio q̄re sit incipiēdū a leuib⁹:q; si incipiāt a grauioꝛib⁹,s. a libris Digestox t Codicis:vnū de duob⁹ malū accidet seu eueniet:q; aut rudis ꝓpter nimiā difficultatē deseret seu relinquet p̄orsus studiū:aut si nō deserat,hoc est si ꝓpter nimiā difficultatē nō dimittat studiū:cū magno labore ad hoc pueniet, qnetiā cū diffidētia:q; non habebit spem nec fiduciā q vnq̄ aliquid sciet, seu peruenier ad fructū scientie:ad cuius fructum citius peruenisset si a leuioꝛibus studium suum inchoasset.h.d.Fran.de Are.

r ¶ Justitia, Hec iustitie definitio p̄t itelligi ō diuia iustitia.q.d. Di-
Hic expositio q. impetrauit vera Reprobatur Jo. de Lig. uina iustitia
Ang. in presen. Addi: qz. non est credendus voluisse
in peratores Tractatum de iustitia Just.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uma iustitia est volūtas[a] ꝑpetua ꝛc.ꝛ ſm Ď hec ẏba i ea poſita ſunt plana. Sꝫ nōne iniuſtū fuit[b] ꝙ tātū datū fuit mercenario in ſero venīēti, quātū illi q mane venerat: qō tū dei iuſtitia laudat: vt ff. de ꝛn. vel. l. ij. ꝛ de ẏb. ſig. l. ij. §. cuiuſq: Rñ. illud diuinū vel myſtice vel allegorice ꝺꝫ intelligi. q. d. tantū hēbit de paradiſo ille q decedit in hoc vltimo ſcō, ſi faciat bonū: quantū ille q deceſſerit i ꝓmo ſcō [vt ptz i his verſib[9]: Vinea culta fuit: cultores ꝓmia ꝗrūt. Nō labor equalis: eq̄lia dona fuerunt. Sic de[9] oſtēdit ꝙ qñcūq; venim[9]: Arripian[9] iter: certi de munere ſim[9]. Vel dic ſm Jo.[c] ꝙ de fragili hois iuſtitia loquit. q. d. iuſtitia hūana vł q̄ eſt in hoīe, ē volūtas ꝫſtās ꝛc.ꝛ fꝫ Ď illa duo verba, ꝫſtās ꝛ ꝑpetua: abȝciuntur[d] extra: quia hoī non ꝑt ꝙuenire: cū ſcriptuꝫ ſit ꝙ ſepties in die cadit iuſtus, ꝛ illud: Nunq̄ in eodē ſtatu ꝑmanet: vt in aut. de nō ali. aut ꝑmu. §. vt aūt. col. ij. Item qō in fi. dicit: ius ſuum vnicuiq; tribuens: intellige quantū ad affectionē: qz ad actū nō ꝑt. q. d. habēs affectū tribuēdi: ſicut. ſ. in rubrica. ꝑmiſ ꝺꝫ de Auguſto. ſic ꝛ de matrimonio: quod eſt indiuiduū: vt. ſ. de pa. po. in ꝓn. licet interdū diuidat: vt ptz. C. de re pu. l. ꝫſenſu. Vel tertio[e] expone vt in ſumma hui[9] tituli, vt volūtas. i. mens: ꝫſtās. i. bonū: q̄ſi habit[9] mētis bon[9]. Sed Tulli[9] ſic definit: Iuſtitia[f] eſt habitus animi, cōi vtilitate ſeruata ſuā cuilibet tribuēs dignitatē. Ꝫſ ſm Plac. Iuſtitia eſt virtus q̄ plurimū ꝑt in his q̄ minimū ꝑnt. Vel ꝓut ego credo: Iuſtitia[g] eſt animi cōgrua diſpoſitio i ſingulis rebus recte diiudicās. Ac. Additio. Queſiuit modū in q̄ voluit emēdare Iuſtinianū: ꝛ ideo vos dicite ꝙ hic iuſtitia definit gñaliter. ad argumēta vero breui diſtinctiōe facile ſic rñdebitis: Aliq̄n ꝫſyderat iuſtitia ꝓut eſt in abſtracto: ꝛ tūc iuſtitia eſt ꝫſtans ꝛ ꝑpetua. Aliq̄n vero ꝫſyderat ꝓut eſt in cōcreto: vt eſt poſita in corꝓore hoīm adminiſtrātiū: ꝛ tūc ꝺꝫ corruptibilis; nō ratiōe eſſentialitatis iuſtitie, ſed ratiōe mali ꝓtinētis, hoc eſt ꝓpter hominis; ſm Chriſtopho. Ꝑor.

a Tribuens. vt honeſte viuat ſibi: ꝛ ſic alterum nō ledat: imo ꝓficiat. vel dic ius ſuum. i. hominis meritum.

b Notitia. Ꝑōt recte legi, vt illa dictio ſciētia, ſit ablatiui caſus, vel ecōtra ſit notiatiui caſus: et hec dictio notitia, ſit ablatiui caſus. ſic. ſ. ti. j. i ꝓn. [b] Sꝫ nūqd ſm Ď opꝫ q̄ qcūq; vult iuris prudēs vel iuriſcōſult[9] eē, debeat theologiā legere? Rñ. nō. nā in corꝓore iuris hec oīa inueniunt: vt. C. de ſum. tri. ꝛ fi. catho. ꝛ. C. de ſac. ſan. ecc. ꝛ de epiſ. et cle. ꝛ in aut. ſub multis titulis: vbi ſpecialr de diuinis tractat. Itē q̄ eſt differentia inter iuſtitiā, ꝛ ius, et iuris prudentiam: Rñ. Iuſtitia eſt virtus: ius eſt eius virtutis executiuū: iuris prudentia eſt ſciētia illius iuris. Itē iuſtitia eſt ſummū bonum: ius mediū: iuris prudētia infimū. [i] Itē iuſtitia vult tribuere vnicuiq; ius ſuum: ius vero coadiuuat: iuris prudentia docet qualiter illud fiat. Accur.

c His igit. Nūc vult dicere qualiter leges ſunt docende. Accur.

d Cognitis. i. viſa definitione iuſtitie, et iuris prudentie.

e Et incipientib[9]. Datiue ꝑt legi cum verbo. ſ. videntur: vel ablatiue, vt ſuperius reſpiciant: et hec verior. Accur.

f Nobis. Loquuntur compilatores huius libri in perſona Juſtiniani, qui deb[et] exponere per eos.

g Tradi. ſcz iura populi Romani.

h Leui.[k] quo ad ſubtilia verba. Accur.

i Simplici. quo ad ſententiam. Additio. Et ideo poſitionib[9] debet ſine plica reſponderi: niſi eſſent reſpondenti captioſe: vel rei de qua agitur natura ipſam exigeret. Angelus.

k Diligentiſſima. quo ad ſubtilia verba.

l Exactiſſima. quo ad ſubtilem materiam et ſententiam. Accur.

m Interpretatione. i. facili ſententia.

n Que. ſcz diffidentia.

o Auertit. No. ꝫ incōſtātiā[l]. ſic. ff. de ꝓcu. i cauſe. in ꝓn. ꝛ in aut. de monā. §. cogitādū. vñ Salomō: Tria ſunt mihi icognita: ꝛ quartū penit[9] ignoro: Via colubri ſup lapidē: Via auis volātis i aere: Via nauis i medio maris: q̄rtū difficili[9]: Via iuuenis in adoleſcētia ſua. Vñ danki inteq. reſt. eoꝝ facultatib[9]: vt. ſ. de her. qua et dif. §. extranei. Accur. Additio. Et iſta patēt his verſib[9]: Cū ſit pena grauis cognoſcē q̄ via nauis: Vel colubri, vel auis: pueri grauior via q̄uis.

p Maturius. hic nota ꝓuerbium: Qui vadit plane: vadit ſane.

Juris ꝑcepta. ¶ Caſus. Dic icipit q̄rta ꝑs in qua ꝺr q̄ ius nr̄m ciuile vno de trib[9] accipit: aut ꝑcipit vt qs honeſte viuat: aut ꝑcipit vt qs alterū nō ledat: aut vt vnus hō ius ſuū vnicuiq; tribuat. De ꝓmo ponit exēplū i gl. q̄ icipit, Quātū ad ſe ꝛc. De ſcōo ponit exēplū ꝙ nō ꝺꝫ vn[9] alteri iniuriā iferre: vt. ff. e. l. ij. de q̄ ponit exēplū vt in iudice, q vnicuiq; debet ſuum ius tribuere: ꝓut ſupra ꝺixi in diffiniōe iuſtitie. Frā. ō Are.

q Juris ꝑcepta. i. iura ꝑcipiēntia ꝑcipiūt aliq̄d quod pertinet ad aliq̄ iſtorū triū. nā nō omne ius ꝑcipit: imo quoddā punit, quoddam vetat, quoddaꝫ ꝓmittit: vt. ff. de legi. et ſe. con. l. legis. quoddam cōſulit: vt. ff. de rei vendi. l. is qui. et quoddam hortatur: vt C. de tranſac. l. age.

† Sic ꝺꝫ i ꝓoe. decr. in gloſ. honeſte, et in ꝓn. ōcreti. c. humanū genus. ⁊ inq̄. Alia in ſcꝫ ꝺequaꝫ Maſcia vi plenū. ſ. decreto. C. exquibꝰ. cauſſis ⁊ ꝓgreſſuꝫ ⁊ ſis ⁊ Bart. in. ſ. Maliēꝫ ſ anum ⁊ ⁊

r Honeſte. ſcz q̄ tū ad ſe. q̄ honeſtas ꝛ circa matrimonia eſt: vt. ff. de rit. nup. l. ſemp. ꝛ circa mores ſeruat: vt. ff. de tu. et cu. da. ab his. l. ſcire oport et. §. pe. ꝛ vlt. Additio. Et ideo dicit Ang. mulierem honeſte viuere, q̄ viuit ſm mores loci. ſed caſte viuere non intelligitur que tranſit ad ſcda vota ſcz reſpectu mariti defuncti, vel filiorum eius: ſed reſpectu aliorum ſecus.

s Alterum non ledere. vnde illud: Quod tibi non vis fieri; alij ne feceris. vt in Decre. in princi.

t Jus ſuū. vt nō ſolū nō ledat, ſz etiā adiuuet[m]. nā nō ſufficit abſtinere a malo, niſi fiat q̄ bonū eſt: vt ar. in decr. lxxxvj. diſt. nō ſatis. Sed nōne hec verba accipiunt hic ſicut. ſ. in diffiniōe iuſtitie, in fi. Rñ. nō: imo ibi hec tria cōprehēdit: hic aūt illud ſolum q̄ extra illa duo ꝓma relinquit. Et not. ꝙ in hoc reprobo[n] opi. Ꝑy. et aliorū q̄ dixerūt ꝙ in hoc titulo nō diffiniebat ius: q̄ eſt ars boni ꝛ equi: cuius merito qs nos ſacerdotes appellet, nā dico ꝙ hec verba que hic ſunt, tantū dē ꝑſtār. nā ꝙ hic dicit ꝓcepta iuris, per hoc dicit ars: cū ars ſit collectio multoꝝ ꝓceptoꝝ. Itē ꝑ hoc q̄ dicit honeſte viuere, alterū nō ledere: valet tantū q̄ntū boni ꝛ equi. Itē ꝑ hoc q̄ dicit ius ſuū vnicuiq; tribuere: colligo cui[9] merito qs nos ſacerdotes appellet. i. ſacra vel iura ſua cuilibet miniſtrantes: vt hic, et. ff. eo. l. j. ij. rñ.

Hui[9] ſtudij. ¶ Diuidit i q̄tuoꝝ ꝑtes, ſicut ſūt q̄tuoꝝ dicta. Ange. ¶ Caſus. In hac q̄nta ꝛ vlt ia ꝑte ngura caſuꝫ ſic. Er q̄ vidim[9] qd eſt iuſtitia, itē er q̄ vidim[9] q̄t ꝛ q̄lia ſunt iuris ꝓcepta: eſt ſciēdū vltio loco ꝙ ius noſtrū ciuile in duas ꝑtes diuidit: ſcz in ius publicū, ꝛ ꝓuatū. Et primo dicit qd dicat ius publicū. Et certe ius publicū ꝺr illa ꝑs iuris nr̄i q̄ tractat de vtilitate toti[9] mūdi. qō ꝺic vt i gl. q̄ incipit, Et ꝫſiſtit. Scōo dicit qd dicat ꝓuatū. Certe ius ꝓuatū ꝺr illa ꝑs iuris nr̄i q̄ tractat de vtilitate ſingulorū: puta vt fund[9] me[9] ab altero poſſeſſus reſtituat mihi: vel puta vt debitor me[9] qō ꝺꝫ mihi ſoluat, et alia infinita exēpla poſſes ponere. Tādem dicit: ex quo vidimus quid eſt ius publicū, nūc videndū eſt qd eſt ius ꝓuatū. Et ſciēdum eſt ꝙ ius ꝓuatū eſt collectū ex ꝓceptis triū iuriū: ſcz ex preceptis iuris naturalis. Itē ex ꝓceptis vel ꝓcepto iuris gentiū. Itē ex ꝓceptis iuris ciuilis. Et de his ꝓceptis iuris naturalis, gentiuꝫ, vel ciuilis, pone exempla vt in gloſ. que incipit, Jn iure enim. Fran. de Are.

v Huius ſtudij. i. artis adipiſcende per ſtudium.

r Poſitiones. i. ſpecies, ſm Pla. ſz ſm Azo. ſic. i. ſup duob[9] generib[9], nō ſpecieb[9], ponitur hec ars ſtudio legēdi diſcēda. nec enim placet ꝙ ex multitudine rerum multa dicantur iura. ſic enim diceretur ius aliud equinū, qō ſuper equo tractaret: aliud aſininū: ꝛ ſic de ſingulis. ſed ego credo ꝙ iſte nō fuit Ꝑy. intelligetus: ſed ille qui eſt preceptoris mei[p]. Accur. Additio. Pro cōcordia dicēdū eſt ſm Ꝑor. ꝙ ſpecies ſumit dupliciter. Uno modo dialecticē: ꝛ tunc ſumit pro ſpecie predicabili de plurib[9] differētib[9] numero, et hoc modo Pla. intellexit. quam ſpeciem Azo gen[9] appellauit. Alio modo capitur ſpecies legaliter pro vnoquoq; indiuiduo. l. eū qui edes. ff. de verb. ſuſc. vt etiam no. in. l. legato. ff. de leg. j. et gloſ. in. l. ij. §. ff. ſi cer. pet.

y Publicū ius. ꝛ ꝫſiſtit in ſacris, in ſacerdotib[9], et magiſtratib[9]. ff. e. l. i. §. publicū. et in aut. vt li. ma. et auie. §. q̄ vō. col. vij. et. C. de ſum. tri. et fide catho. inter claras. et. ff. de orig. iur. l. ij. §. poſt originem.

z Rei Romane. i. Romani ꝑtū. ſic ponit. ſ. ō pat. pot. §. ius aūt.

a Spectat. ſcz principaliter. nam ꝛ ſingulorum eſt vtilitas rempublicam ſaluam conſeruari. Accur.

b Pertinet. ſcz ꝓncipalr. ſecūdario aūt ad publicā vtilitatē ꝑtinet: expedit em reipū. ꝛc. vt. ſ. de his q̄ ſunt ſui vel alieni iuris. §. penul.

seu circa diuerſa ſi ſint cōnexa: aliſ ſecus. ang.

m Iſta gl. not. gl. ꝑſtat ar. an quis teneat adiuuare aliquē q̄ offēdit̄. et ꝺr ꝙ de iure canonico teneor adiuuare: vt. l. metū. §. ſed lz. ibi Bal. ff. q̄ me. cā. An aūt ſecurat ercōcitatiōne ſeipz offendens/ vel ledens? ꝺic ꝙ ſic fꝫ Bar. de. ō bel. perti. ꝛ Ang. hic. n Et bene ſm Ꝑor. ꝙ uis Ja. dubitet de iure naturali o Similes gloſ. ſūt in l. iuſtitia. §. j. ff. eo. p Nota ꝙ Azo fuit p̄ ceptor Accurſij.

Nō. Singli C. ⁊ſtuꝫ viuere ꝙ viuit ſm. C. Nouē. ꝑt Simō in. ago. de. ⁊ in agro. de. ⁊ Alia in ſcꝫ

Nō. criſtia glo. ꝙ. ſona publica ꝛequ Jaſo. in. l. 1ª §. huius. ſibi. vi plures §q. cauſam ⁊ vi. ſanorum. ⁊ſ. de Teſtamentis.

Nō. glo. concluſionem. ⁊ vi. Similēꝫ in ⁊ ſetet mayor aſperitas. ſ. de his que ſibi ſui vel alieni ſacē. de quaꝫ. intelligit. vi. per Text. ibi ꝺc: in. l. etiam. §. h. ff. Solui. matrim. ⁊ in. l. ſi conſtantem. §. fin. eius ff. eodem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutionum Imperialium Liber.I.

a ¶ De iure priuato.sz qd de publico? Rñ.nõ dicet in hoc libro:sz dr ff.de iure fisci.t.C.e.ti.t in alijs ti.sequẽtib?:et fere p oẽs tres libros Codicis:vbi de iure pub.tractat. Et nunqd illud est tripertite collectũ? Rñ.sic:vt statim dicã,t ex eisdẽ pceptis.Cũ ergo eadẽ sint exẽpla publici t priuati,q̃re de priuato tantũ dixit q̃ est tripertite collectũ? Rñd.qz plura erat de eo priuato dicturus. Jtẽ cũ fecisset hũc librũ cã rudium, nolebat eos multũ aggrauare:qõ fecisset si tractasset de iure publico in hoc libro.

b ¶ Tripertite. ĩ iure eñ puato vt i suo toto tripertita sunt pcepta naturalia:vt h, Neminẽ cũ alterius dãno fieri locupletẽ[a]:vt.ff.de cõdi.idenã hoc natura. Jtẽ gentiũ:vt qõ qsq̃ ob tutelã sui corporis fecerit: iure fecisse existimet:vt.ff.e.l.j.ĩ.t.iĩ. Jtẽ sunt pcepta ciuilia:vt pcepta de vsufc.qz de priuata vtilitate est vsuscapio:vt.j. de vsusca.in prin.ibi, Me dñia t. Et sic publicuz est ex eisdẽ exẽplis:t pone eadẽ exempla:vt ecce a iure naturali,vt nõ locupletetur cũ iactura alterius respublica. A iure gentiũ,vt liceat reipublice propulsare iniuriã. Jtem a iure ciuili:vt respublica vsucapiat[b], sicut priuatus. que exẽpla posuimus supra statim in verbo,iure priuato.

a Jstõ exẽpluz reprobat p Bar. t Por.h.et p Bal.ĩ.j.j.ti.pri. Juris publici tripti ti exẽpla.

b Contrarium tenet Por.

c ¶ Naturalibus.i.iuris naturalis[c].

d ¶ Aut gentium.i.preceptis iuris gentium[d].

e ¶ Aut ciuilibus.preceptis[e].

¶ De iure naturali. ¶ Dictũ est supra q̃ ius ꝑuatũ ẽ collectũ ex naturalib? pceptz,gẽtiũ,t ciuilib?:nũc õ eis dic̃,t prio õ iure naturali.

Jus naturale est. ¶ Tot?iste titul? diuidit ĩ qnq̃ partes. Prio ponit de iure naturali. Scõo de iure gẽtiũ t ciuili. Tertio ponit ynã diuisionẽ iuris ciuilis. Quarto rediẽs ad ius ciuile t naturale,ponit ynã differẽtiã iter ipa iura. Altio ponit circa q̃ vsat ius ciuile. Secũda ibi, Jus aũt ciuile. Tertia ibi, Cõstat aũt. Quarta ibi, Sz naturalia. Quĩta ibi, Omne aũt. Et hoc principiũ ẽt diuidit ĩ tres ptes. Prio põit definitionẽ iuris naturalis. Scõo declarat illã. Tertio ꝓbat ꝑ effectuz. Scõa ibi, Nã ius. Tertia ibi, Hinc descẽdit. ¶ Casus. Quidã scholaris rudis accessit ad pncipẽ Justinianũ:t corã eo talẽ ꝓposuit qõnẽ. Dñe Jmperator,dicite mihi,qd est ius naturale: Jmperator rñdit sibi: Jus naturale est quoddã ius q̃ iure oia aialia sunt instructa t perita a natura.i.a Deo. Vel ius naturale est quoddã ius q̃ iure natura.i.Deꝰ pia animalia instruxit et docuit.t in idẽ p omnia recidit hec positio casus cũ prima. Bñ dico oia aialia:qz non solũ habet locũ in hoib?, sed in oib? aialibus:siue in celo.i.in aere nascant:vt aues: siue in terra:vt alia aialia:siue in aqua nascant:vt pisces. Videmus eñ.i.videre possumus oia aialia,nedum homines,esse perita huius iuris naturalis.h.d.vsq̃ ad versi. Hinc descendit.in quo ponuntur duo vel tria exempla de hoc iure naturali. Mouetur enim masculus ad cõiungendum se femelle:vel vir ad coniungendum se femine:que coniunctio vocatur matrimoniuz ſm iura ciuilia. Secundũ exemplum est tale: Jure isto naturali mouet homo et femina ad procreandos et nutriendos liberos,id est filios. Nam isto iure naturali mouentur homines et femine ad commiscendum se adinuicem: quam coniunctionem faciunt ideo vt liberos procreent:et eisdem liberis procreatis mouentur eodem iure naturali ad eosdem liberos alendos et nutriendos. Fran.de Ar.

f ¶ Jus naturale est qõ natura.i.Deꝰ[f]:t noiatiue t ablatiue põt legi.sic.ſ.ti.j.ſ.j. Et notã q̃ quatuor[g] modis ius naturale ponitur. Qñq̃ ꝑ iure gẽtiũ:vt[h] .de re.di.ſ.singulor. Qñq̃ ꝑ iure pactorũ: et sic prio iure ꝓtorio:vt.ff.de pac.l.j. Qñq̃ ꝑ eius cõtrario,sz ꝑ eo qõ rescindit pacta:vt in restitutiõe minor:vt.ff.de mi.l.j. Qñq̃ prio instinctu nature:vt hic,t.ff.e.l.j.ſ.ius autẽ naturale. Sed ſm cano. ius naturale õr quod in lege Mosaica[b] vel in euãgelio continet:vt in pñ.decretorũ. Et istud quod,hic est noiatiui casus, qñ hec dictio natura est ablatiui casus.et econtra est accusatiui qñ natura est nominatiui:t tunc dic natura,id est Deus. Additio. Dic ſm Por. q̃ hoc relatiuum quod,erit accusatiui casus,t verbum natura erit nominatiui. Nam hoc verbuz docuit in ter.positũ potest regere duos accusatiuos diuersos:vt in glos.ordinaria i.l.successores.C. ad leg. fal.et habetur in.l.eam quam.C.de fideicommiſ.

f Hec non est legis intẽtio:et natura h acciꝑit ꝑ virtute ĩsita cuilibet rei. Bar. Nic. Fa.t Pla. g Pla.et Ja. ponũt qnq̃ quos vide h per eosdem.

h Hoc verũ ĩ pceptis moralibus: sec? in mysticis seu ſ

g ¶ Nam ius.h.ne dico omnia animalia. Nam ius istud t.non solũ est hominum,sed commune omnium animalium. Accur.

h ¶ Humani.i.hominum.

i ¶ In celo.i.in aere:vt aues que in arboribus et aere nascuntur: vt j.de re.di.ſ.apum.

k ¶ In terra.vt fere bestie,que in suis lustris.i.cubiculis nascuntur: et etiam quedam aues.

l ¶ In mari.vt pisces. idẽ dico et ſi in qualibet alia qua nascantur.

m ¶ Hinc.i.ab hoc iure naturali.ſ. Deo,q prio Adam Eue coniunxit: et in paradiso deliciarũ posuit. Accur.

n ¶ Maris.i.masculi.

o ¶ Coniugatio.ſ. aiox, non corpox: vt.ff.de re. iu.l. nuptias. Additio. Est tamẽ differẽtia ſm Ange.qz secuto solo cõsensu possibilis est separatio ꝑ ingressum monasterij: vt.C. de epi.et cle. deo nobis. et in decretali,ex publico.de conuer. coniug. secus autem secuta carnali copula.

p ¶ Matrimoniũ.i. effectũ mrimonij. Et sic nota q̃ matrimoniuz quo ad originẽ est de iure naturali.ſ.de Deo:vt h õr[i] .de iure gentiũ etiã dici põt:qz ab eo receptũ est. [k]De iure ciuili etiã dici põt:qz formã ei adiunxit et solẽnitatẽ, ſm Azo.vt ptz.j.de nup.ꝑ totũ titulũ,cũ dicit,a quarũdã nuptijs abstinere necesse est:vt.ff.de ritu nup. per totum.vñ õz dici de iure ciuili:vt.ff.de iusti.t iu.l.ius ciuile. Additio. Intellige hoc nisi quo ad prohibitionẽ graduũ linee ascẽdentis vel descendẽtis vel etiã collateralis in primo gradu:qz sic ſ de iure diuino.ca.literas.extra de restitu.spo. Jtẽ quo ad formã verboruz est de iure canonico:sz q̃ ad instinctũ cõiunctiõis,seu cãm finalẽ, scz ꝓservationem indiuidui,est de iure naturali, ſm Christopho. Por. hic.

q ¶ Hinc liberorum procreatio. Nam deus operatur ad liberorum procreationem,et naturalis instinctus.

r ¶ Et educatio. Nã hoc iure.ſ.naturali mouetur parens ad educationem filiorũ suorum potius q̃ alienorum:vt.ff.vndẽ liberi.l.scripto herede.in fi.et ad hoc etiam tenetur parens:nisi prio se sit insufficiens:vt.ff.de agno.libe.l.ſiquis.ſ.sed et ſi filius.et.ſ.deniq̃.

s ¶ Cetera.ſ.animalia preter homines.

t ¶ Jstius iuris.ſ.naturalis,de quo logmur. Et eo em q̃ aliis vob lat:piscis natat:gallina oua calefacit:mouentur isto iure naturali.

¶ Jus aũt. ¶ Diuidit ĩ tres ptes. Prio ponit dictũ bimẽbre. Scõo ponit exẽplũ primi mẽbri. Tertio ponit exẽplũ scõi mẽbri. Secũda ibi, Nã qõ. Tertia ibi, Qõ vero. ¶ Casus. Quidã scholaris accessit ad pncipẽ,t talẽ ꝓposuit qõnẽ. Dñe Jmperator,dicite mihi q̃ differẽtia est inter ius gẽtiũ,t ius ciuile:t ideo q̃ro,qz volo vnũ ius ab alio scire discernere. Jmperator rñdit. Amice dico tibi q̃ oẽs pplũ qui vtunt iure scripto,t iure nõ scripto: ꝑ pte vtunt suo ꝓprio iure: scz ciuili:t ꝑ parte vtunt iure cõi oim hoim. Scõo dicit scholaris: Dñe Jmperator:vos loquimini sic obscure,q̃ nõ intelligo vos. Quid est hoc dicere,q̃ oẽs pplũ q vtuntur iure scripto,t iure non scripto:prio parte vtunt suo proprio iure:t prio parte vtuntur iure cõmuni oim hoim? Dicit Jmperator:Qõ diri tibi q̃ vtuntur ꝑ parte suo prioprio iure,sic intellige q̃ ius qõ sibi facit quilibet populus, illud est proprium ius illi? populi vel ciuitatis.i.appellat ius ciuile.i.ius proprium illi? ciuitatis:puta statuta municipalia:q̃ in singulis ciuitatib? fiũt. Tertio dicit Jmperator q̃ illud ius quo vtunt oẽs gentes de mũdo,naturali ratiõe.i.discretiõe est inductũ:appellatur q̃ ius gentiũ.i.ius quo oẽs gentes de mundo vtunt. Et sic amodo aperta est differẽtia inter ius gentiũ,t ciuile:qz ius ciuile est proprium cuiusq̃ ciuitatis,ius vo gentiũ est cõe oibus. Quarto dicit Justinian?: Nõ solũ quidẽ alij populi vtunt ꝑ parte iure ꝓprio.i.ciuili:t prio parte iure cõi oim hoim.i.iure gẽtiũ:sz etiã pplus Roman? hoc facit:quia prio parte vtit suo iure,id est suis ꝓprijs statutis:t ꝑ parte vtit iure cõi omniũ hoim.i.gẽtiũ. Quinto rñdet Jmperator cuidã tacite obiectioni:qz possent aliqui dicere: Dñe Jmperator,vos fecistis mẽtionem nũc de iure gẽtiũ t ciuili:dicatis de natura vtriusq̃ iuris. Dicit Jmperator excusando se: Ego hoc dicã in cõperenti loco:scilz in.ſ. penul.vbi dicit q̃ ius gẽtiũ est immutabile:t ius ciuile mutabile:sz expositionẽ istiꝰ.ſ. Vel alio modo intellige istã quintã particulã vt in glos.q̃ incipit.ſ.iura gentiũ. Et hoc totũ ĩ prima parte principali. Jn secũda parte assignat Justinian? secũdã differentiã inter ius gẽtium t ius ciuile:q̃ secũda pars continet quatuor partes:vt.ſ. diri. Jn prima pticula hoc dicit: Quãuis ius gẽtiũ nõ habeat denominationẽ ab aliqua ciuitate:qz nõ õr ius gentiũ Romanor:vel ius gẽtium

guratiuis/ qz illa sunt murabilia: ſm Christ.

* als conIunctio.

* Cẽseri q̃r hoc loco accipiẽdũ sit,cum nõ explicz Accursi?, vide Budeũ in annotationibus ad pãdectas,ad l.j.ff.de iusti.t iur.

Matrimonium a triplici iure est.

i Vel aliter ſm Jo. fa. ne parẽtes sint incerti de filijs ꝙs alere tenentur/ rõ naturalis dictat matrimonium.

k Vel q̃ ad substãtiam cõsensus.

tium Bononiēsiū: tñ ius ciuile hz denominationē ab ea ciuitate in qua factū est: vt ecce statuta q̄ fiebant apud ciuitatē Athenaruz per suos sapiētes, sc̄z Solonē z Draconē: ꝑñt dici ius ciuile Athenien-sē. Scō adducit sile, q̄ statuta facta Rome ꝑñt dici ius ciuile Romanoꝝ, vel ius ciuile Quiritū: q: Romani appellabant Quirites, a q̄dā coꝝ rege q Quiri nus appellabat. Tertio dicit. Sz qd dicemus si simpliciter dicat ius ciuile: nec addat nomē ciuitatis in qua factuz est illud ius: de quo iure intelligem⁹? Rñ. p excellē tiaz intelligit ius ciuile de iure ciuili Romanorum. i. de statutis eoꝝ. Quarto adducit simile. Ecce cū dico poeta, z ei nō addo nomē ꝑpriū per excellētiā itelligit de Homero apō Grecos: vel de Virgilio apō Latinos. h. d. vsq̄ ad. §. ius autem gentium.

a ¶ Diuidit. i. vnū ab altero sic dignoscit. Acc.

b ¶ Legibus et moribꝰ. Nā qdā sunt q regūtur tantū moribus: z etiam quidaz qui nec moribꝰ, nec legibus: vt homines syluestres[a]: etiam quidā qui legibus tantum, et non moribus.

c ¶ Communi. i. eo iure q̄ est i cōi apud oēs: siue scriptum sit, siue nō.

d ¶ Ius ciuile. vt sūt statuta terrarū: q̄ iura municipalia dicūtur: vt. C. de emā. libe. l. j. z sic dicit. Differentiā iuris naturalis. i. iuris gētiū: et ita accipit hic. Scōo modo dr ius ciuile[b] lex rū. tabularū: vt. ff. de iusti. z iur. l. ius ciuile. §. hoc igit. Tertio dr ius ciuile oē ius q̄ nō est pretoriū. z sic accipit. ff. de iusti. z iu. l. ius autē ciuile. in ꝑnci. z. §. ius ꝑtoriū. Quarto dr disputatio prudētū q̄ fuit facta sup. l. xij. tab. vt. ff. de ori. iur. l. ij. §. hec disputatio. Fz Jo. Quinto quicqd scriptū habemus de iure, dr ius ciuile: vt cū dr: Est enim sanctissima res ciuilis sapiētia: q̄ pretio nūmario non est estimāda: z vt. ff. de var. et extra. cogni. l. j. §. proinde. Sexto dr quotiens adḋit aliqd iuri naturali, vt i matrimonio modo dirim⁹: vel detrahit iuri naturali: vt in vsucapiōib⁹: vt. j. de vsucapio. in ꝑn. c vel additur iuri gētiū: vt in tutela inuenta a iure ciuili originaliter: vt. j. de tute. in ꝑn. vel detrahit, vt in potestate seruoꝝ restricta: vt. j. de his qui sui vel alieni iuris sunt. §. sed hoc tpe. hoc enim ius ciuile dr: vt. ff. de iusti. et iur. l. ius ciuile. j. rū. et hec exempla sunt ibi notata. Accur.

e ¶ Naturalis rō. nota q̄ ius gētiū naturali rōne est iductū: vt ff. z. j. de re. diui. §. singulor. vñ est ius imutabile: vt. j. e. §. sz naturalia. Ac.

f ¶ Id apud. nunc solnit. Accursius.

g ¶ Utunt. vt est religio erga deū: vt parētib⁹ et patrie paream⁹ d; vt cōtra violētiā resistamus: vt. ff. de iusti. z iur. l. j. in fi. z. l. ij. Itē cōuentiones siue pacta que apud omnes gentes valent: vt. j. eo. §. ius aūt gentium. et. ff. de pac. l. iuris gentium. in ꝑn.

h ¶ Itaq̄. q: omnis populus vtitur partim iure cōi et partim z c.

i ¶ Suo. q̄ ꝑ se tātū ꝓposuerūt: alꝰ eēt ler generalis: vt. j. eo. §. ler.

k ¶ Que singula. s. iura gētiū et ciuilia: qb⁹ vtunt ciues Romani. et effect⁹ eoꝝ iurium dicet. j. de re. diui. §. singulor. vsq̄ ad fi. tit. vbi dr qualiter acqrunt dñia iure gētiū. Itē. j. de vsuc. z in tit. sequentib⁹ qb⁹ dr qualiter acqrunt dñia iure ciuili. z ꝑm hoc refert ad ꝓximū dictū, z illud intelligas de iure ciuili Romanoꝝ generali. Vel aliter dic: ꝓponemus. j. e. tit. §. peñ. vbi dicit alterum de iuribus variabile, vt ciuile: alterū nō, vt gentiū. z ꝑm hoc non refert ad ꝓximū dictū: sed ad id quod dicit supra, Nam z c. et etiam, Quod vero z c.

l ¶ Ꝓponemus. sed vbi: Rñd. forte. j. de rerū di. §. singulorum. et refertur non ad ꝓximum dictum[c]: sed ad id quod dictum est, Nā quod quisq̄ z c. et ibi, Quod vero z c.

m ¶ Sz ius qdē z c. dirim⁹ ppl'os cōe aut ꝓpriū ius habere: sed z c.

n ¶ Ciuitate appellatur. id est nomen illius ciuitatis vbi factum est ius ciuile, debet ei imponi.

o ¶ Solonis. noia sūt ꝓpositoꝝ statutoꝝ i illis ciuitatib⁹ sic si appellaret qs ius ciuile boñ. statutū a ꝓpositorib⁹ iuētū: z ꝓfilio ꝓfirmatū.

p ¶ Non errauerit. imo bene dixerit.

diuidit[a]. Oēs populi q legibus[b] et moribus * regunt, partim suo ꝓprio, partim cōi[c] omniū hominum iure vtunt: ¶ Nā qō q̄sq̄ populus ipse sibi ius constituit[r], id ipsius ꝓpriū ciuitatis est: vocaturq̄ ius[d] ciuile, quasi ius ꝑpriū ipsius ciuitatis. ¶ Quod vero naturalis[e] ratio inter omnes gētes constituit, id apud[f] omnes populos perq̄que custodit: vocaturq̄ ius gētiuz. quasi quo iure omnes gentes vtūtur[s]. ¶ Populus itaq̄[g] Romanus partim suo[t] ꝓprio, partim cōmuni omniū hominuz iure vtitur. Quę[h] singula qualia sint, suis locis ꝓponemus[i].

a ¶ Diuidit. i. vnū ab altero sic dignoscit. Acc.

b ¶ Legibus et moribꝰ. Nā qdā sunt q regūtur tantū moribus: z etiam quidaz qui nec moribꝰ, nec legibus: vt homines syluestres[a]: etiam quidā qui legibus tantum, et non moribus.

c ¶ Communi. i. eo iure q̄ est i cōi apud oēs: siue scriptum sit, siue nō.

d ¶ Ius ciuile. vt sūt statuta terrarū: q̄ iura municipalia dicūtur: vt. C. de emā. libe. l. j. z sic dicit. Differentiā iuris naturalis. i. iuris gētiū: et ita accipit hic. Scōo modo dr ius ciuile[b] lex rū. tabularū: vt. ff. de iusti. z iur. l. ius ciuile. §. hoc igit. Tertio dr ius ciuile oē ius q̄ nō est pretoriū. z sic accipit. ff. de iusti. z iu. l. ius autē ciuile. in ꝑnci. z. §. ius ꝑtoriū. Quarto dr disputatio prudētū q̄ fuit facta sup. l. xij. tab. vt. ff. de ori. iur. l. ij. §. hec disputatio. Fz Jo. Quinto quicqd scriptū habemus de iure, dr ius ciuile: vt cū dr: Est enim sanctissima res ciuilis sapiētia: q̄ pretio nūmario non est estimāda: z vt. ff. de var. et extra. cogni. l. j. §. proinde. Sexto dr quotiens adḋit aliqd iuri naturali, vt i matrimonio modo dirim⁹: vel detrahit iuri naturali: vt in vsucapiōib⁹: vt. j. de vsucapio. in ꝑn. c vel additur iuri gētiū: vt in tutela inuenta a iure ciuili originaliter: vt. j. de tute. in ꝑn. vel detrahit, vt in potestate seruoꝝ restricta: vt. j. de his qui sui vel alieni iuris sunt. §. sed hoc tpe. hoc enim ius ciuile dr: vt. ff. de iusti. et iur. l. ius ciuile. j. rū. et hec exempla sunt ibi notata. Accur.

e ¶ Naturalis rō. nota q̄ ius gētiū naturali rōne est iductū: vt ff. z. j. de re. diui. §. singulor. vsq̄ ad fi. tit. vbi dr qualiter acqrunt dñia iure gētiū. Itē. j. de vsuc. z in tit. sequentib⁹ qb⁹ dr qualiter acqrunt dñia iure ciuili. z ꝑm hoc refert ad ꝓximū dictū, z illud intelligas de iure ciuili Romanoꝝ generali. Vel aliter dic: ꝓponemus. j. e. tit. §. peñ. vbi dicit alterum de iuribus variabile, vt ciuile: alterū nō, vt gentiū. z ꝑm hoc non refert ad ꝓximū dictū: sed ad id quod dicit supra, Nam z c. et etiam, Quod vero z c.

f ¶ Id apud. nunc solnit. Accursius.

g ¶ Utunt. vt est religio erga deū: vt parētib⁹ et patrie paream⁹ d; vt cōtra violētiā resistamus: vt. ff. de iusti. z iur. l. j. in fi. z. l. ij. Itē cōuentiones siue pacta que apud omnes gentes valent: vt. j. eo. §. ius aūt gentium. et. ff. de pac. l. iuris gentium. in ꝑn.

h ¶ Itaq̄. q: omnis populus vtitur partim iure cōi et partim z c.

i ¶ Suo. q̄ ꝑ se tātū ꝓposuerūt: alꝰ eēt ler generalis: vt. j. eo. §. ler.

k ¶ Que singula. s. iura gētiū et ciuilia: qb⁹ vtunt ciues Romani. et effect⁹ eoꝝ iurium dicet. j. de re. diui. §. singulor. vsq̄ ad fi. tit. vbi dr qualiter acqrunt dñia iure gētiū. Itē. j. de vsuc. z in tit. sequentib⁹ qb⁹ dr qualiter acqrunt dñia iure ciuili. z ꝑm hoc refert ad ꝓximū dictū, z illud intelligas de iure ciuili Romanoꝝ generali. Vel aliter dic: ꝓponemus. j. e. tit. §. peñ. vbi dicit alterum de iuribus variabile, vt ciuile: alterū nō, vt gentiū. z ꝑm hoc non refert ad ꝓximū dictū: sed ad id quod dicit supra, Nam z c. et etiam, Quod vero z c.

l ¶ Ꝓponemus. sed vbi: Rñd. forte. j. de rerū di. §. singulorum. et refertur non ad ꝓximum dictum[c]: sed ad id quod dictum est, Nā quod quisq̄ z c. et ibi, Quod vero z c.

m ¶ Sz ius qdē z c. dirim⁹ ppl'os cōe aut ꝓpriū ius habere: sed z c.

n ¶ Ciuitate appellatur. id est nomen illius ciuitatis vbi factum est ius ciuile, debet ei imponi.

o ¶ Solonis. noia sūt ꝓpositoꝝ statutoꝝ i illis ciuitatib⁹ sic si appellaret qs ius ciuile boñ. statutū a ꝓpositorib⁹ iuētū: z ꝓfilio ꝓfirmatū.

p ¶ Non errauerit. imo bene dixerit.

man⁹ ppl's vtit, ius ciuile Romanoꝝ appellamus, vel ius[r] Quiritum. Romani enim a Romulo, Quirites a Quirino[s] appellant. Sz quoties nō addim⁹ nomē, cuius sit ciuitatis[t]: nostrū[v] ius[x] significamus. sicuti cum poetā dicimus, nec addimus nomē, subaudit apud Grecos egregi⁹ Homerus: apud nos Virgilius[y].

¶ Jus gētiū oīb⁹ hominib⁹ est comune: z ab omnib⁹ gētib⁹ fuit factū, vsu et necessitatib⁹ exigentib⁹: ex quo bella licita oriuntur, et captiuitates z seruitutes, z cōtractus: quibusdam exceptis. h. d. vsq̄ ad. §. Constat. Areti.

¶ Jus[a] aūt gētiū oñi humano gñi cōmune est. ¶ Nā vsu[o] exigēte, z humanis necessitatib⁹, gētes hūanę iura q̄dā sibi ꝓstituerunt. ¶ Bella[c] etenī orta sūt, z captiuitates secutę, z seruitutes, q̄ sūt naturali iuri ꝓxię. Jure cīm naturali oēs hoies initio[d] liberi nascebantur. Et ex hoc iure gentiū oēs pene[e] ꝓct⁹ introducti sunt: vt emptio et venditio, locatio z conductio, societas, deposituz, mutuū, et alij

r ¶ Jus Quiritum. pro eodem, licet nomina mutet.

s ¶ A Quirino. qui fuit eorum rex, dictus a quiris, quod est hasta: quia magna hasta in bello vtebatur.

t ¶ Ciuitatis. sed simpliciter dicitur ius ciuile.

v ¶ Nostrū. s. Romanorū, per excellētiā. Additio. Et ideo dicit Joā. Fab. q̄ ī supplicādo ꝑ pbēda eccīe cathedralis specificatio ipsi⁹ eccīe vtiar et: q: sufficit q̄ dicatur, i eccīa Lugdunesi. vel Parisien. z q̄ ita de facto vidit obseruari.

x ¶ Jus. s. ciuile Romanoꝝ, si ē ꝑpriū: vel gñale, si ē factū vt sit gñale.

y ¶ Virgili⁹. idē in apostolo. nā Paulus in diuina scriptura intelligitur. Itē vbi dr sapiens, intelligitur Salomon.

¶ Jus aūt. ¶ Prio ponit vnū dictū. Scōo ponit rō quare ius gētium fuit inuētū. Tertio ponit effect⁹: siue ponūtur inuētiones iuris gentiū. Scōa ibi, Nā vsu. Tertia ibi, Bella. ¶ Casus. Quis in supiori. §. tractauerit de iure gētiū et ciuili: q: tñ de iure gentiū non tractauit ibi plene: ideo hic plenius tractat repetēdo etiā de eo q̄ dixerat. Et diuidit hūc. §. in tres ꝑtes: sicut ꝫ. dictū est. Jn quarum

t ¶ Ciuitatis. sed simpliciter dicitur ius ciuile.

v ¶ Nostrū. s. Romanorū, per excellētiā. Additio. Et ideo dicit Joā. Fab. q̄ ī supplicādo ꝑ pbēda eccīe cathedralis specificatio ipsi⁹ eccīe vtiaret: q: sufficit q̄ dicatur, i eccīa Lugdunesi. vel Parisien. z q̄ ita de facto vidit obseruari.

x ¶ Jus. s. ciuile Romanoꝝ, si ē ꝑpriū: vel gñale, si ē factū vt sit gñale.

y ¶ Virgili⁹. idē in apostolo. nā Paulus in diuina scriptura intelligitur. Itē vbi dr sapiens, intelligitur Salomon.

¶ Jus aūt. ¶ Prio ponit vnū dictū. Scōo ponit rō quare ius gētium fuit inuētū. Tertio ponit effect⁹: siue ponūtur inuētiones iuris gentiū. Scōa ibi, Nā vsu. Tertia ibi, Bella. ¶ Casus. Quis in supiori. §. tractauerit de iure gētiū et ciuili: q: tñ de iure gentiū non tractauit ibi plene: ideo hic plenius tractat repetēdo etiā de eo q̄ dixerat. Et diuidit hūc. §. in tres ꝑtes: sicut ꝫ. dictū est. Jn quarum

tum cū ꝑm ambas expositiones loq̄mur de iure gētiuz vl ciuili ꝫ Nico. Quirinus vñ dicitur.

Diuisio.

prima parte dr q̄ ius gentiū est cōe oīb⁹ hoīb⁹ de mūdo. Scōo reddit rōnē q̄re ius gentiū fuit inductū: q̄ ratio talis est. Moles indigebāt aliq̄b⁹ statutis: z ideo multa inter se statuerūt: q̄ dicūtur ius gētiū. z maxime bella z captiuitates z seruitutes sunt a iure gētiū: que seruitutes sunt ꝓxie iuri naturali: q: de iure naturali oēs hoies liberi nascebant. Tertio dicit q̄ ex hoc iure gētium sunt introducti q̄si oēs ꝓct⁹: de q̄b⁹ multa exēpla ponit in textu. h. d. vsq̄ ad. §. constat.

3 ¶ Jus aūt. autē ꝓ sed. z repetit de iure gentiū: vt aliqd addat.

a ¶ Omni humano. Sed nunquid plura humana genera sunt: Rñ. non. expono[f] ergo. i. omnibus hominibus.

b ¶ Nam vsu. ab initio enim pauci erant hoies: indiguerūt tñ aliquo cōi vsu: z quādo plures fuerūt, tunc magis suas consuetudines habebant et statuta: puta vt nullus vineam vel ortum alterius intraret. et hec sequitur. et probatur. ff. de iustitia et iure. l. ex hoc iure.

c ¶ Bella. sed quō a iure descēdit bellū, cū sit a iure phibitū: vt. ff. de vsufruc. l. equissimū: Rñ. loquit de eo q̄ a pp'o Romano est indictū hostib⁹: vt. ff. de cap. et postli. reuer. l. hostes. §. in bello[g]. Itē ꝑpulsare violētiā: q̄ est licitū vt. ff. de iusti. z iur. l. vt vim. z. ff. de vi et vi ar. l. j. §. vim vi. cū moderamine tñ: vt. C. vñ vi. l. j. Additio. Jn q̄ moderamine requirit ꝓ debita instrumētorū ꝓportio: q̄uis ꝑm Jo. fab. aggredienti sine armis, possim cū armis repellere, si alꝰ tute me defendere nequeo. Scōo q̄ fiat incōtinenti: id est in ipsa actus flagrātia, in defensiōe psone: vel anteq̄ diuertat ad extraneos act⁹, in defensiōe rerū. Tertio q̄ nō ad vindictā: in quo attēdit mod⁹ facti, qualitas personarū, z potētia. Et nota ꝑm Jaso. q̄ ipa ꝓpulsio est de iure naturali: ꝫ cū moderamine, est de iure gētiū, ꝑm Ange. h.

d ¶ Jnitio. ꝫ nūquid hodie: Quidā dicūt sic. nos ꝫ. nam seruꝰ nascitur, vt. j. de iur. pat. §. serui. z. ff. de nata. resti. l. interdum. Accur.

e ¶ Pene. pene dicit[b] ꝓpter q̄tuor ꝓct⁹: vt ꝓpter stipulationem: vt j. de act. §. de cōstituta. Item ꝓpter literarū obligationē: vt. j. de lit. oblig. Itē ꝓpter contractū emphyteoticū: vt. j. de loca. z conduc. §. adeo. Itē ꝓpter sponsalitiam largitionē. i. donationem ꝓpter nuptias: vt in auc. vt spon. larg. §. j. et. ij. colla. ix. Et nota q̄ hic dicitur omnes contractus esse de iure gentium: sed non omnes obligationes. nam que ex maleficio vel quasi sunt, non sunt de iure gētiū, sed vel a lege. xij. tabularuz, vel ab alia lege. Additio. ꝓout glos. loquitur in quasi maleficijs, approbatur: quia in his contingit aliquem obligari ex facto alieno: quod ius gentium non considerat, sed ꝓout loquitur in maleficijs, reprobatur per. l. j. ff. de fur. vt per Ange. et Christopho. hic.

f Uel expone oī, id est toti ꝑm Nico. z Jo. Fab. in. §. constitutiam. in. §. Belluz est a iure itroductum. Hic §io g Imo a q̄cūq̄ etiam puato pro suo recuperādo: et de licentia superioris si p tūm recuperare non valeat: et ꝫ nedū ꝫ suū detinētes/ ꝫ et eos iuuantes: ꝑm Jo. z doc.

b Idem Bar. z Nico. et vide gl. fiſem in l. ex hac iure. ff. de iusti. z iur. z in. l. legitima. ff. ō pac.

Universidad de Deusto
Biblioteca

innumerabiles[a].

¶Jus scriptū cōsistit in sex partib⁹ hic nomiatis.h.d.cū q cōcordat scda distictio.ff.lex est.fz are.

¶Constat autem ius nostruz [b] quo vtimur, aut ex scripto [c], aut ex nō scripto: vt [d] apud [e] Grecos τῶν νόμων οἱ μὲν ἔγγραφοι, οἱ δὲ ἄγραφοι,

¶Scriptum autem ius [f] est lex, plebiscita, senatusconsulta [g], principum placita, magistratuuz edicta, responsa prudentum.

¶Definitio legis ꝑ pōit. Ange.

¶Lex est [h] qō ppl's Roman⁹ senatorio magistratu interrogāte, veluti [i] consule [k], constituebat.

¶Definitio plebiscit: et differē tia inter plebē et populū. Ange.

¶Plebiscitū est qō plebs plebeio magistratu ĩterrogāte, veluti [l] tribuno, cōstituebat. ¶Plebs aūt a ppl'o eo differt, q spēs [m] a genere. Nā appellatiōe ppl'i vniuersi ciues significantur, connumeratis etiā [n] patriciis [o], z senatorib⁹ [†]. Plebis autem appellatione sine patriciis z senatorib⁹ cęteri ciues significant. ¶Sed et [p] plebiscita

† Cōcor.i c. post electionez. in gl. sup vb. nullaten⁹. post prin. ibi, sic nomine ppli. ex de elec. et glos. i.c. sedes. sup ver. maiores. prope fi. ibi, plebis autem appellatione. ex de rescrip.

a Imo dic fm Por. q ibi definit lex p q̄dditatē z substātiā z per effectꝰ q̄ ex ea sequunt ꝯ vo pcās efficientes seu in eē p-

b Et ideo dicit Ang. q non valeret statutū in cuius cōfectione cō staret q nō fuerit in cō silio p prio rē facta p- positio. secus tñ i dubio. Ange. Areti.

c Dz tñ in libello exp̄mi q p tevr alīū tuo nomie tale q̄d ꝓmissū fuerit: aliꝰ agēdo ꝓ te/z p bādo vālio tuo noie ex poliāte: nō obtineret: fm Jo. Fa. z Ange.

d Excipiūtur tñ clerici vbi de eorum p̄iudicio agit: fz Panor. ca. j. extra de vita z ho. cle. z Ja. hic.

e Patricij q̄ dicāt: vide Budeū ad. l. vlt. ff. de senatorib⁹. z Alc. ad li. C. xvi. de ꝓfuli. et nō spar. pecu.

Lege Hortēsia.

a ¶Innumerabiles. i. non facile ad numerādum habiles: vt. j. de re. corpo. et incor. in prin.

Diuisio. ¶Constat. ¶Diuiditur iste. ff. in tres partes. Primo ponit dictū bimēbre. Scdo ponit exēplū ꝑmi mēbri. Tertio exēpluz scdi mēbri. Scda ibi, Scriptū. Tertia ibi in. ff. Ex nō scripto. Itē scda subdiuiditur in duas ptes. Primo ponit qd est ius scriptū. Scdo ponit exēpla. Scda ibi, Lex. ¶Casus. Uidimus de iure naturali in principio hui⁹ tituli. Itē vidimus de iure gētium supra. ff. pri. Itē vidimus de iure gētiū z ciuili mistim supra ff. ius autē ciuile. vsqz ad ff. ius autē gētium. Sed qz de iure ciuili nō plene tractatum est: ideo tractabitur in hoc. ff. et seq. vsqz ad. ff. fz naturalia. Et ī dīuide aliter hūc ff. q̄ supra fm Fran. de Are. i sexdecim partes, vsqz ad. ff. ex nō scripto. In prima parte dr q ius nostrū ciuile diuiditur in duas partes: scz in ius scriptū, z in ius non scriptum: z hoc ad similitudinē Grecoꝝ, qui similiter iure scripto, z iure nō scripto vtebātur. Scdo dicit q primo est videndū de iure scripto. Et est sciendum q ius scriptū cōstat ex sex partibus iuris: scz ex lege: z plebiscito: ex senatusconsulto: ex principū placitis: pretorū edictis: z ex responsis prudentū. Tertio dicit qd est lex. Certe lex dr illa quā Roman⁹ ppl's faciebat cōsule senatoꝝ interrogāte populū: vt ecce qñ emergebat aliqua q̄stio q̄ nō erat soluta per aliquā legē: populus pulsabat cū cāpana, Ad arēgā, Ad arengā, Ad arengā. Et sic cōgregabatur ppl's Roman⁹: z tūc loquebat magistrat⁹ senatorū: z dicebat ppl'o ibi cōgregato: Dñi mei, talis q̄stio emergit de nouo: quā questionē nō reperim⁹ decisam in nr'o iure: placet nevobis q ad decisionē illi⁹ ita z ita statuat⁹: Et ppl's simul vel diuisim clamabat vel clamabant dicētes: Sic fiat, vel sic fiat. et sic illud taliter cōstitutū dicebatur lex. Quarto dicit quid sit plebiscitū. Et certe plebiscitū dr illud ius qō plebs Romana faciebat tribuno plebeiorum interrogāte plebem. Ecce enī qñ emergebat aliqua q̄stio primēs ad plebē seu plebeios, q̄ nō erat soluta per legē aliquā: pulsabat cū quadā alia cāpana: Ad arēgam, Ad arēgā, Ad arēgā. Et sic cōgregabat plebs Romana. Et sic tūc surgebat magistratus: scz tribun⁹ plebis: z dicebat plebi: Talis q̄stio emersit. placet ne vobis q ad decisionē illius sic vel sic statuat⁹: Et ipsi clamabāt dicētes: Fiat sic z sic. ergo illud taliter cōstitutū appellat plebiscitū. Quinto dicit. Dicim⁹ q lex fit a ppl'o: et plebiscitū a plebe. Scz q̄ differētia est inter populū z plebē: Rñ. Populus est genus: qz appellatiōe ppli oēs ciues Romani ꝯtinent, scz nobiles, patricij, et senatores, et ignobiles: Plebs vō sine patricijs et senatorib⁹ ceteros ciues significat. Sexto rñdet cuidā tacite q̄stioni. Nā posset aliqs dicere: Nunqd tantū valēt plebiscita q̄tū leges: Et dicit q sic, ex quo fuit facta q̄dā lex q̄ appellat Hortēsia: in qua cōtinetur q plebiscita obtinēt vim legū. Septimo qd est senatusconsultū: Et certe senatusconsultum est statutū a senatorib⁹ cōpositum: siue leges a senatorib⁹ promulgate. Octauo rñdet cuidā tacite q̄stiōi. Nā aliqs posset dicere: Senatusconsulta videtur superflua. nōne sufficiebāt leges z plebiscita: Rñdet dicens q senatusconsulta non sunt superflua. Nam populus Romanus erat intātum augmētatus q erat quodāmodo impossibile q semp qñ debebāt fieri alique leges noue, q ppl's z plebs congregari possent. Et ideo vtile visum fuit ppl'o q senatores possent iura cōdere sine populo z plebe: z sic qñ cōgregabat ppl's, ꝯsul senatoꝝ interrogabat. Nono, qd est p̄ncipis placitū: Dicit lex Imperialis. nā qō p̄ncipi placuit: p lege seruat. Decimo rñdet cuidā tacite q̄stiōi. Nā posset aliquis q̄rere: Quare princeps pōt legē facere: Rñsio. Qz populus Roman⁹ transtulit in eū principē omne ius suū et imperiū: et maxime ptātē legis condende. Undecimo dicit q Imperator potest facere legem, vt dixi, ergo id qō instituit Imperator, seruatur p lege, etiaz si in modum epistole faciat: vt. j. de his qui sui vel alie. iur. sunt. ff. fi. Uel ita si inter litigātes cognouit, et definitiue pronunciauit, volēs q illa sentētia esset lex: vt. C. de legib. et consti. l. fi. Uel etiam si apponat in lege quam facit, hoc vocabulum edictali vel edicto: vt. C. de secun. nup. l. hac edictali. Duodecimo q leges imperiales proprie appellantur constitutiones. Tredecimo dicit q legum siue constitutionum imperialiuz quedam sunt personales: quedam generales. Personales dicuntur que ad alias personas extendūtur. Ecce si alicui ob meritum, id est propter suum meritum princeps indulsit. i. pepercit, quia deliquit contra principem: et princeps videns istum q bene sibi seruierat, dat sibi suam gratiam: ista gratia quam dat sibi princeps, nō transit ad aliam personā. ideo dr in textu q priuilegium personale non transgreditur ꝑsonā cui tale priuilegiū ꝯcedit. Alie vō generales ꝯstitutiones sunt in oībus alijs hominib⁹. Quarto decimo dicit de magistratuū siue ꝓtorū edictis: dicens q pretor edicta obtinētvim legū. Etiaz dicit q hoc ius pretoriū pōt etiā honorariū appellari, ab honore ipsoꝝ pretorū qui faciebant hmōi ius. Quintodecimo dicit q isti ꝓtores Romani erāt multi: et ex his erāt quidam qui appellabātur ediles curules: qui similiter faciebāt suas leges super certis articulis vt capitulis: que leges sūt pars iuris ꝓtorij. Sexto decimo dicit que sunt responsa prudentū. Et certe responsa prudētū dicunt sentētie z opiniones illoꝝ sapiētum Romanoꝝ quib⁹ pmissum erat a p̄ncipe iura cōponere: q iurisconsulti appellabant. q̄ rñsa eorum tantā habebant potestatem, q nullus iudex poterat contra eorum responsa semel pronunciare. Fran. de Are.

b ¶Jus nr̄m. i. ciuile Romanoꝝ, de q̄ diximus. ff. ius. Large vocat ius ciuile qcqd scriptū habem⁹ de iure gñali: vt dixim⁹. ff. eo. in glos. vt sunt statuta terrarū ꝛc. ibi, quinto ꝛc. Itē quicqd habem⁹ de moribus, hic comprehendit. ff. generalib⁹: vt patet ex inferioribus.

c ¶Ex scripto. de hoc dicit vsqz ad. ff. j. ex non scripto. et de non scripto ibi dicet. Accur. Additio Non tamē est necessaria scriptura ad substantiam legis: sed ad probationem tantum: arg. l. contrahitur ff. de pigno. fm doc. hic.

d ¶Ut. pro sicut.

e ¶Apud Grecos. nā z Grecy tebant iure scripto, z nō scripto: vt. j. e. ff. z nō inelegāter. Ac. Additio Grecum qō in textu est, ita vertas: legū alie quidē scripte, alie vero nō scripte. Budeus vero in annotationibus ad pandectas hoc ipso titulo legit, τὸ μὲν ἄγραφον, τὸ δὲ νομικόν. sed in idem recidit.

f ¶Scriptū aūt ius. f. ciuile Romanoꝝ: de q̄ dixit. ff. e. ff. z ius. Acc.

g ¶Senatusconsulta. quare dicti sint cōsules: not. ff. de orig. iur. l. ij. ff. exactis. ff. Simil. glo. Gibi p. Baz. in l. i. ff. de all. & p. anno. in c. f. de constitu.

h ¶Lex est. hec definitio quo ad sententiam cōcordat cum ea que est ff. de leg. et senatuscon. l. j. [a] licet quo ad verba dissentiat. Definitur et alio modo: Lex est sanctio sancta, iubens honesta, prohibens cōtraria. que sumitur ex lege greca. ff. de le. et senatuscon. l. ij. Item definitur tertio modo, vt in alia lege Greca colligitur in eo. titu. de le. et sena. con. l. j. Accursius.

i ¶Veluti. i. exēplificatiue ponitur: vt. ff. ꝓxi. nam facta conuocatione populi Romani, magistratus. i. senatus non totus, sed qui maior erat omnib⁹, interrogabat populum. ff. consulendo an sic placeret[b]. z sic ad libitum populi fiebat: vt. ff. de orig. iur. l. ij. ff. deinde. j.

k ¶Cōsule. nam cōsul vice omniū senatorū interrogabat ppl'm: z sic ipsi senatores videntur interrogare. Nam qui per aliū facit, per se facere videtur: vt. ff. de vi et vi ar. l. j. ff. deiecisse. et. ff. de admini. tuto. l. ita autē. ff. gessisse[c]. Nam recte omnia nostra facimus, quibus a nobis authoritas impertitur; vt. C. de pete. iur. enuclean. l. j. ver. oia.

l ¶Veluti. exēplificatiue ponitur: vt. ff. ꝓxi. erat enim vnus noie tribun⁹, qui preerat plebeijs z eoꝝ magistratui: q interrogabat plebeios: vt. ff. de ori. iu. l. ij. ff. mor cū reuocata. ff. et ijsdē tpibus. z multas leges habem⁹ de his: vt de le. agl. vt. j. ad. l. agl. ff. ex hoc tñ capite. et ne presides accipiant nisi esculenta: vt. ff. de of. procon. l. solent. ff. fina. et. ff. de offic. presid. l. plebiscito. Additio Sed hodie nec illa, si habent salarium: vt ibi no. secus in delegatis. extra de rescrip. c. statutum. ff. insuper. lib. vj. Jo. Fab.

m ¶Species a gñe. est autē genus qō p̄dicatur de plurib⁹ differētib⁹ specie: vt aīalīū aliud rationale: aliud irrationale. et sic se habet populus (vt sequitur) ad nobiles et ignobiles[d]. Species autem est qō predicatur de pluribus differentibus numero: vt hominum alius Titius, alius Seius. sic se habet plebs. nā minores tantum comprehendit, vt sequitur. Additio Et sic valet arg. de specie ad gen⁹ affirmatiue: vt. l. ij. ff. doli. ff. vi bo. rap. non autem negatiue. l. duobus. ff. siquis. ff. de iureiuran. fm Jaso. hic.

n ¶Etiam. q. d. non solum populi appellatione viles connumerantur: sed etiam patricij.

o ¶Patricijs. qui erant quasi patres principis: vt. j. quibus modis ius pa. po. sol. ff. filius[e].

p ¶Sed et plebiscita. videbatur minus valere, quasi loco z argumēto sumpto ab authoritate: quia maior est patriciorum et senatoruz authoritas: vt. C. de leg. humanum. et. ff. de eden. l. siquis ex argēta. ff. j. sed hoc sublatum est per legem latam ab Hortensio rege: vt sequitur, et. ff. de orig. iur. l. ij. ff. deinde cum esset.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Lege Hortēsia. sic dicta ab Hortensio, qui pacē composuit inter nobiles et plebeios: et inter eos sic statuit q̄ valeret plebiscitum.
b Constituit. Nā poterat facere legē: vt hic, ꝛ.ff.de le. ꝛ senatusconsultū non ambigitur.
c Legis sanciende causa. Nā idē est si ex alia: q̄ difficile erat tot homines cōuenire. Accur.
d Cōsuli. i. iterrogari. Nā antea ppls interrogabatur: vt.ff.e.ti.ſ.plebiscitū, ꝛ sicut ppls iterrogabat pr̄: sic postea senatores (q̄ cētum erat nūero) interrogabant a cōsule: vt.C.de pe.here. l.fi.in pn.ꝛ.ff.de orī.iur. l.ij.ſ. deinde q̄ difficile.
Sed et q̄. ¶ Iste.ſ. diuidit in q̄tuor partes. Nā primo ponit dictū. Scōo ei' rōnez. Tertio ponit illationē. Quarto dictū modificat ꝛ declarat. Scōa ibi, Cum lege. Tertia ibi, Q̄ cū q̄. Quarta ibi, Plane.
e Placuit. cā faciendi cōem legē et gñalē: alſ nō eēt lex cōis, vt sequit: et.C.de sen.ꝛ iterlo.om. iudi.l.ex stipulatiōe. nā ibi ōz, nō ois vox iudicis est sentētia. et sic nō ois vox principis est lex.
f Legis. quam non habemus.
g Habet vigorez. i. lex est, et pro lege seruatur.
h Lege Regia. hac lege cautū fuit ꝛ vt ptās legis faciēde trāsiret de pplo ad pncipē: vt hic, ꝛ ff.de orī.iur.l.ij.ſ. deinde cum esset. ꝛ.ſ. nouissime. et facit ad hoc. ff.de ẓsti.prin.l.j. vbi sunt eadem verba. Et hāc legē Regiā nō habemus. nā facta fuit super regno. i. imperio transferendo.
i Imperio. transferendo de populo ad pncipem.
k Ei. scz principi, quo ad honorem: et in eum, quo ad onus.
l Contulerit. i. trāstulerit: sic vt ipse ppls ammodo nō habeat hoc ius. sic.C.de veter.iur.enu.l.ij.ſ.hoc autē ꝛ de le.ꝛ cō.l.fi. Sed alij dicunt q̄ ꝛ adhuc populus pōt facere legē[d]. et quod ōz solum pncipem hoc posse: verum est solus. i. nullus alius solus: ſm Ro.
m Per epl̄az. vt.j.ō his q̄ fūt suiv̄ alie. iu.ſ.dn̄oꝝ.ꝛ.ff.ō ẓsti.pn.l.j.
n Decreuit. s. sedēs p tribunali dādo sententiā definituā: vt.C.de le.ꝛ ẓsti.l.fi. Nā interlocutio principis non habet vim legis nisi hoc expresserit a prin. vt.C.eo.ti.fi imperialis. Accur. Additio. Dic hoc verū esse: scz definiēdo preter ius, ꝛ pſentib' partib': alſ nō. vel etiā interloquendo, dūmodo in corpore iuris claudatur: ſm Ange. hic.
o Edicto. vt.C.e.l.ij. et de se.nup.l.hac edictali.
p Legē. generalē: quā potes cognoscere quatuor modis[e]: vt.C.de legibus et consti.l.leges. vel specialem: vt sequitur.
q Me sunt. scz quas cōstituit Imperator. Accur.
r Personales. dūmō in iuris corpore nō sint clause[f]: alſ dēs sunt gñales: vt.C.de nouo codice confirmando.l.vnica.in.ſ.fina. Accur.
s Ob meritū. q̄ multū seruierat principi[g]: ꝛ ideo aliquā penā quā debebat ille pati ꝓpter delictū quod forte fecerat, ei remisit. Accur.
t Alicui. penam merenti.
v Irrogauit. scilz non merenti: vel merenti, sed maiorem forte q̄ qua esset dignus: vt pena eius metus sit multorum: vt.ff. de penis, l.aut facta.ſ.finali. Accur sius.
x Sine exemplo. i. vt alij non caperent exemplum. Accur.
y Subuenit. vt clericis, qb' idulta sunt spālia: vt i authē. vt clerici apud propri. epi. ꝛ.C.de epi.ꝛ cle. cum clericis. ꝛ.l.oēs qui. et curie et alīs: vt.C.de legi.ꝛ consti.l.ij. Sed nunquid intelligitur sine exēplo subuenire si cui simpliciter rescribat: Rñ. sic, dūmodo non sit ibi aliquod signum ex his quatuor que dicuntur. C. de legi. et consti. l. iij.
z Non trālgreditur. ff. qō quisq̄ iur. l. i. ℨ. Sed distingue an ad sui pōstulationem sit concessum: quo casu trangreditur: vt ibi; alſ nō: vt hic, et ff. quod quisq̄ iu. l. ij. Et sic soluitur aliud ℨ.C.de frū. et

Circa Solutiō: hoy. Grioz. vi Baz. & Modez: post gla ibi. in.l. neratius. ff. de regul. Iuris. Salic: in.l.fi. hic alegª & Baz & Jaſo. in.l. cum pariones. ff. de leg. 2°. Bal. in.l. nemo. Martines. C. de sacros. eccl. q̄

lege Hortensia[a] lata, non minus valere, q̄ leges cœperunt.

Definitio senatusconsulti: et quare senatorib' permissa est facultas legis cōdendę. Angelus.

Senatusconsultū est qō senat' iubet atq̄ ẓstituit[b]. nā cū auctus esset ppls Roman' i eū modū vt difficile eēt i vnū cū ꝙuocari legis[c] sanciēdę causa: equū visū est senatum vice populi consuli[d].

Constitutiōes pncipū obtinent vim legis etiam generalis, si sint gñales: vel specialis, si emanant ob meritū vel odium singularis persone. h.d. vsq̄ ad. ſ. pretorum quoq̄. ſm Aretinum.

Ex ꝙ qō pncipi placuit[e], legis[f] hz[g] vigorē: ¶ Utpote cū lege Regia[h], que de ei' Impio[i] lata est, ppls ei[k] et i eū oē imperiū suū et ptātē contulerit[l]. ¶ Quodcūq̄ ergo Imperator p epl̄am[m] cōstituit, vel cognoscēs decreuit[n], vel edicto[o] p̄cepit, legē[p] eē ẓstat. ¶ Et hę[q] sunt q̄ ẓstitutiōes appellant. ¶ Plane ex his q̄dā sunt psonales[r], q̄ nec ad exēplū trahunt: q̄m non hoc princeps vult. Nā qō ob meritū[s] indulsit alicui[t], vel sicui pœnaz irrogauit[v], vel sicui sine[x] exēplo subuenit[y]: psonā nō trangreditur[z]. Alię aūt cū generales sint, omnes proculdubio tenent[a].

Edicta pretor' q̄ ab authoritatis hic per Ange.

i Istā approbat bar to.

bus ius honorariū appellant, habēt vim legis: et edicta ędiliū curuliū sunt pars iuris pretorij. h.d. vsq̄ ad. ſ. Respōsa. ſm Aretinū.

Pretor quoq̄ edicta[b] non modicā obtinent iuris authoritatem. Hoc etiā ius honorariū solem' appellare: q̄[d] qui honores gerūt, id est magistrat'[e], authoritatē huic iuri dederūt. ¶ Proponebāt et ędiles curules edictum de quibusdā causis[k]: qō edictum iuris honorarij[i] portio est.

Prudentū respōsa sunt sentētię et opiniones iurisconsultor' q̄ habebant a principe authoritatē legis cōdendę. h.d. vsq̄ ad. ſ. Ex non scripto. ſm Aretinum.

Rēſa prudētū sūt snię[k] et opiniōes[l] eor' qb' ꝓmissus erat iura cōdere. Nā ātiq̄tus ẓstitutū erat vt essent q̄ iura publice[m] interpretarent: qb' a Cęsare[n] ius rēdēdi datū est: q̄ iurisconsulti appellabātur. quorū oīm sentētię ꝛ opiniones eā authoritatē habebāt, vt iudici[o] recedere a responsis eorum non liceret: vt est constitutum[p].

Jus nō scriptū est quod vsus cōprobauit: et legis habet vigorem. h.d. Uel sic: Cōsuetudo moribus vtentium comprobata, pro lege seruatur. h.d.

Ex[q] non scripto ius venit qō vsus approbauit. Nā diuturni[r]

a Tenēt. i. ligant. Ac.
b Edicta. q̄ scpta erāt in albo pretoris: vt.ff.de iurisd.om.iudi.l. siquis id qō. i. j. rñ. Accc. Additio. Et pretores hodie sunt pfides puinciarū, habētes sub se officiales toti' territorij: vt est potestas Florentie. Ange.
c Non modicam. sed magnam.
d Q̄. i. ideo quia.
e Magistrat'. s. ipi p̄ tores: vt.ff.ō iusti.ꝛ iu.l. ius aūt. ſ. ius aūt ptorij.
f Sederūt. vt.ff.ō orī. iur.l.ij.ſ. codē tempore.
g Ediles curules. a cura dicti. Obseruabāt enī ne ruina vel icēdijs ediū ōformarent vrbis aspect'.
h De quibusdā causis. vt de morbis ꝛ morbosis et vitiosis aialibus: vt ptz.ff. de edi. edic. l. j. Additio. Dic hoc verū respectu actiōis redhibitorie: sec' respectu actionis q̄to minoris: q̄ durat p anū: ſm Ang. hic.
i Honorarij. qualiter: Rñ. q̄ ediles erāt ex ptoribus[k]: vt. j. de diui. sti. ſ. ptorias. et.ff. de verb. obli. l. v. ſ. pretorie.
k Sentētie. sentētia est firma[l] et indubitata responsio: ſm Jo.
l Opiniones. Opinio est cum dubitatione responsio[m]: ſm Jo.
m Publice. i. quorum interpretatio fiebat publica authoritate cōcessa a principe: vt Ulpi. Papin. ꝛ sil'es q̄ fecerunt leges. ff. de orī. iur. l. ij. ſ. post originē. et. ſ. iuris ciuilis scientiā. Additio. Hodie tū sentētia doctor' est pbabilis, et nō necessaria: vt not. glos. in. l. j. C. de legi. ꝛ legēdi seu interpretandi licentia in doctoratu collata operatur vt hec possint publice fieri: quod alſ non liceret. l. j. C. de stu. lib. vr. Ro. lib. xij.
n Cesare. Augusto: vt.ſ. in prima rubrica ponitur. Accur.
o Ut iudici. scz nulli.
p Ut est constitutum. i. sicut ipsi constituerunt.
Ex nō scripto. ¶ Casus. Uidim' de iure ciuili scripto a. ſ. pcedēti vsq̄ huc. Nunc hic sequitur videre de iure ciuili nō scripto. Et est sciēdū q̄ iste. ſ. vsq̄ ad. ſ. Sz naturalia. diuidit in duas partes pncipales. In pma parte ōz q̄ ius nō scriptū est illud qō vsus ppli Romani vel alterius ppli approbat ꝛ obseruat: qō ius q̄uis in scriptis non sit redactū: tñ obtinet vires ꝛ vicē legis scripte. Secūdo reddit rationē quare ius ciuile in duas partes diuidit: scz in ius scriptū: et in ius non scriptū: vt.ſ. ſ. cōstat. Et est ratio: q̄ leges Romane habuerunt originē a duabus ciuitatib' Grecie: scz Lacedemonia, que vtebatur iure non scripto. i. consuetudine vel vsu. et habuerunt etiā ortum leges Romane ab Athenis, que vtebantur iure scripto.
q Ex non scripto ius venit. de iure scripto vidimus: qō in ser partes diuiditur. sequitur de non scripto: vt. ſ. eo. ſ. constat.
r Diuturni. Sed quāto tpe vsus facit mores vel ẓsuetudinē: Rñ. r. an. vt.ff. q ꝛ a qb. ma. li. nō fi. l. fi cū fideicōmissa. ſ. aristo. lz ſm q̄ſdā exigāt tps cui' nō extat memoria: arg. ff. de aqua plu. ar. l. j. in fi. ꝛ. ff. de aqua co. ꝛ esti. l. ij. ſ. ductus. ꝛ. C. que sit long. ẓsuetu. l. consuetudinis. et. C. de sac. san. ecc. l. fi. Itē q̄ dicitur longa, vt ptz in rubri. C. e. et. ff. eo. longa autē. x. an. ōz: vt. j. de vsusc. ſ. j. sequitur ergo q̄. x. an. sit robusta. Sed nunquid semel sufficit vt intra. x. an. ſm eā iudicetur: Rñd. non: imo ōz ad minus bis ſm eam iudicari[p]: vt. C. de episc. audi. l. ij. in fi. vel querimoniam vel libellum propositū ℨ consuetudinē talē, spernere: vt. ff. de legi. et se. cō. l. cum de cōsuetudine. Nunquid ergo iudicat exēplis: Rñ. nō: vt. C. de sen. et interlo. om.

De mā consuetudinis & qualit. possit inquodq̄ : & quis effectus operetur vi glo. magiaz & ibi. p. dd. in rubrica & in.l.z C. que sit longa consuetudo. & plene. p. Jaſo. in.l. in pecuniaz. q. coſa. ff. de Juris & de omn. Judicaz & vi. q. effectus consuetudinis. p. Joa. Andreaz. In. 8 Rubrica ex. de consuetudine. p. Joa: de imola. in.c. fi. ex. eod. ff.

tis hic per Ange.

hoc Jus pretorum notus erat

k Hoc nō reperit iure cautū Fz Nico.
l Idez Nico. Ange. ꝛ Pla.
m Approbat p Nic. Ang. ꝛ Jo. de pla.
† Concor. cuz h ter. c. ceterū. cuz gl. ij. e' de test. cō.
n Ista est falsa: q̄ tacit' ppli cōsensus ex q̄ inducit cōsuetudo/sp̄ē p̄tinu'/ꝛ p̄sumit spatiū decē annorū: ꝛ h in cōsuetudie per quā ius cōstituit: sz in ea p quā ius acq̄rit suaſ de iure ciuili: vt no. in.l. cuz ō in rē ꝛ so. ff de vsu. et l. si certi ānis. C. ō pactis. ō iure canōico distingue an habeat tl' tulū vl nō/ ꝛ an sit contra ius cōe vt p Jo. fa. ꝛ Ang. hic.
o Et hec ē cōis opinio ſm Christ. ꝛ Jaſo. hic: nisi de iure cano. i reb' ecclasticz: vbi req̄rit spatiuz. xl. anno. ſm Jo. Fab. et Ange. hic. p Hoc verū in cōsuetudie cōcernente iudicialia fz ange. h: alſ sufficiunt duo act' et tā extra iudicialeſ dūmō sint notorij alſ relinq̄t arbitrio iudicis: ſm cōiter doc. hic.

in glo. placuit in pri: An & q̄. primo pz di catur simul. l. gñale vel particulares vi. Bal. in. l. 1ª ff. de constitu. primo pdd in vnū. c. de his que

a Dicit in An. q̄ q̄llo loco senatoz hodie succesſerint ẓ filiarij seu decuriōes: nō tñ possent sup principi reseruatis statuere: puta ad famam seu ius gentiure alliquam restituere: spurios legitimare: aut ventā etatis pcedere.
b Dūmō sit iustū ꝛ honestum ſm Ang. ꝛ Jaſonez hic p ea que pulchre notat Bal. i. l. q̄ō ex libera. C. de ope. lib.
c Idē Nico. et est de mēte oīum scriben.
† Concor. i pe. decretaliū in gl. vltia post pn. ibi, ꝛ indulgētia. ꝛ. c. j. in gl. j. post pn. ex̄ de calū.
d Ds est vez scz municipalē: vt ō. e. ſ. oēs. seu particulare dūmō habeat collegium approbatū: ſi aūt gñalē: vt p Jo. fa. ꝛ Ang. are. hic.
e Sequūt Nico. Jo. ō pla. Poz. et Ja. dicit tñ Jo. Fab. q̄ sex modis.
f Idē Ni. et Fab.
g Istā gl. ꝛ seq. i ver. irrogauit. sequuntur Ang. ꝛ et iā Jo. de pla. et Poz.
h Fallit in ealiqb' nota

Universidad de Deusto Biblioteca

Institutionum Imperialium Liber .I.

iu. l. nemo iudex. et facit. ff. de offi. pre. sed licet. Sed ex consuetudine que approbat exēplis. ⁊ sic conceditur aliqd per obliquum quod directo nō conceditur. sic et. ff. que res pignori ob. pos. l. aristo. in fi. sic econtra peto ex promissione que promissio probatur ex longo vsu: vt. ff. de vsur. cum de in rem verso.

sonis, tanq̄ de dignioribꝰ. Et reddit ratio quare primo de psonis est videndū: q̄ ratio talis est: qr nihil prodest scire iura, nisi primo sciremus de psonis, et cōditionibꝰ psonarū: quarū psonarū causa seu gratia ⁊ earum fauore iura cōdita et composita sunt. h. d. vsqȝ ad fi. ¶ Omne. quid sit ius, et qualiter diuidatur, dixit: nunc differētiam inter ipsa iura ponit.

mores consensu[a] vtentium comprobati, legem imitantur[b].

¶ Ius scriptū habuit ortū a ciuitate Atheniensiū. Ius aūt consuetudinarium a ciuitate Lacedemoniorum. h. d. vsqȝ ad. §. Sed naturalia. ꝑm Aretinum.

¶ Et[c] nō inelegāter i duas spēs ius[d] ciuile distributū esse vr̄. Nā origo[e] eiꝰ ab institutis[f] duarū ciuitatū, Athenarū scȝ et Lacedemonioꝝ, fluxisse videtur. In his enim ciuitatibus ita agi solitum erat, vt Lacedemonij quidē magis ea que ꝓ legibꝰ obseruarent, memorie mandarent: Athenienses vero ea que in legibꝰ scripta comprehendissent, custodirent.

¶ Ius naturale ē imutabile: sed ius statutariū mutat̄ qn̄qȝ ꝑ aliud ius: qn̄qȝ ꝑ ꝯtriā ꝯsuetudinē. h. d. vsqȝ ad. §. Om̄e aūt ius. ꝑm Are. et ad hoc allegat̄, ꝙ ius naturale vel gentium non potest mutari.

¶ Sed naturalia[g] quidem iura, que apud omnes gētes pereque obseruātur, diuina quadam prouidentia cōstituta, semper firma atqȝ immutabilia permanēt. Ea vero que ipsa sibi queqȝ ciuitas cōstituit[h], sepe mutari solent vel tacito consensu[i] populi, vel alia[k] postea lege lata.

¶ Ius ciuile est tripertitū: quia ad personas, res, ⁊ iura pertinet. Et digniora sunt preferenda.

¶ Omne[l] autē ius quo vtimur, vel ad personas[m] pertinet, vel ad res[n], vel ad actiones[o]. Et priꝰ de personis videamus. nam parum est ius nosse si psone[p] quarū causa constitutum est, ignorentur[q].

¶ De iure personarum. Tit. iij.

¶ Hic ponit pma diuisio psonarū bimēbris. Ang. Areti.

SUmma[r] itaqȝ diuisio de iure psonarū

a ¶ Cōsensu. al's nō pōt esse cōsuetudo cū dicat̄ ꝯsuetudo quasi cōis assuetudo: ⁊ error ꝯsuetudinē ipediat: vt. ff. de le. et se. con. qꝺ nō ratione. Additio. Dic hoc verū si error durauit, vel cōsuetudo sit penitꝰ irrationabilis: puta cōtra fidē, ius naturale vel diuinuȝ: seu inductiua pcti. Sȝ si superuenit sciētia vel error fuit circa cām impulsiuā: Quis sit seuera, ⁊ minꝰ ratiōabilis: tn̄ valet saltez in casu suo: vt ibi: nisi expsse ꝑ legez vel cōstitutionem reprobet̄: ꝑȝ cōiter docto. hic.

b ¶ Imitant̄. i. tantū valet ꝯsuetudo vbi lex scripta nō est, quantum lex vbi scripta est. Et nota tres virtutes cōsuetudinis: Imitandi legem: vt. hic. Itē interpretādi legem vbi lex est dubia: vt. ff. e. si de interpretatiōe. in fi. Item corrigēdi: vt. ff. ꝺ leg. ⁊ se. cō. l. de qbꝰ. in fi. ⁊. j. e. §. ea vero. Qꝺ distingue: aut est generalis cōsuetudo p totum mundū: ⁊ tūc vincit legem vbiqȝ: vt. ff. de leg. ⁊ se con. de quibꝰ. §. si. aut specialis: ⁊ tūc vincit legē in eo loco vbi est: vt. ff. communia prediorum. l. vēditor. §. si constat. dūmodo post legē fuerit inducta: al's vincit̄ a lege superueniēte: vt. ff. de sepul. vio. l. iij. §. diuus. i alio autē loco consuetudo specialis non vincit legē, sed vincit̄ a lege: vt. C. e. l. consuetudinis. ⁊ hoc ꝑm Joan. et Py. licet alij aliter distinxerūt. Additio. Et sic gl. dupliciter restringit illā legē, et cū ea trāseūt cōmuniter doct. sed ca. fi. de consue. videtur dictā legem intelligere nisi consuetudo esset rationabilis, et legitime prescripta. Jason.

c ¶ Et non. hic. §. cōmunis est ad duo supradicta: scȝ ad ius scriptū, et non scriptum, ideo bene est hic. §.

d ¶ Ius ciuile. large accipe: vt not. in. §. constat.

e ¶ Origo. i. lex. xij. tabu. q̄ fuit origo totiꝰ iuris ciuilis et principiū.

f ¶ Institutis. i. ordinamētis. Nā Romanꝰ populus decēuiros ꝓ isto iure misit: qui decē tabulas eburneas retulerunt tā de iure scripto Atheniēsium, q̄ nō scripto Lacedemonioꝝ. sed qr postea aliquid deerat, vel emendatiōnē desyderabat: data fuit potestas ꝑ vnū annū his decēuiris vt ius ⁊ leges corrigerēt addēdo et detrahēdo: et si opus esset, interpretarent̄. q vt ea facerēt, duas tabulas addiderūt: ⁊ sic lex. xij. tabularū ex accidenti dicta est: vt. ff. de ori. iur. l. ij. §. j.

Lex. xij. tabularuȝ vnde ortū habuit.

¶ Sed naturalia. ¶ Casus. Iste. §. dupliciter pōt itelligi. Uno mō vt faciat differētiā inter ius naturale, qꝺ est cōmune oībꝰ aīalibꝰ, qꝺ est immutabile: ⁊ ius ciuile cuiuscūqȝ ciuitatis, qꝺ ē mutabile. Ecce em̄ ciuilia iura ⁊ statuta alicuius ciuitat̄ Romane vel alteriꝰ tollūtur ꝑ nouā ꝯsuetudinē ꝯriam. Alio modo potest intelligi vt differētiā faciat inter ius gētiū, qꝺ est cōe oībus hoībus ex vna parte: ⁊ ius ciuile ex alia parte. h. d. vsqȝ ad. §. omne autem. Fran. de Are.

g ¶ Sed naturalia. hic. §. pōt intelligi de iure naturali pmeuo, q̄ mouētur oia aīalia ad aliqd faciēdū: vt no. s. e. ti. in prin. Sed quod dicit esse immutabile, est ꝯ id quod de seruitute dr̄: q̄ est ꝯ ius naturale: ⁊ tn̄ ꝑualet: vt. s. eo. §. ius autē. Sed dic, non derogat̄ ob hoc, licet nō seruet̄ i illo casu. nā nihilominꝰ bonū ⁊ equū est[a]. Et eodē modo rn̄deo ad illud qꝺ dr̄. j. de ca. di. §. qꝺ aūt. qꝺ est ꝯ. Uel ibi non tollitur cognatio: sed ius[b] succedendi. Itē eodeȝ modo vt prius rn̄deo ad illud qꝺ de vsucapione dr̄. j. de vsusca. in prin. quod constat esse contra ius naturale: vt. ff. de cōdi. inde. l. nā natura[c]. Uel dic ꝙ iste. § loquitur de iure gētium: quod patet ex illa litera, Que apud oēs gentes. et. s. eo. §. quod vero naturalis. Accur.

a Hoc est q̄tū in se ē: sȝ i abstracto viget ꝑ vniformit̄: sȝ q̄tū est i cōcreto potest in aliq̄ mutari: ꝑm Ange. hic.

b Ista est sn̄ Ang. hic.

c Et nota ꝙ ea q̄ sunt de necessi-

h ¶ Constituit. s. de ꝯsuetudine speciali, vel lege municipali scripta.

i ¶ Tacito ꝯsensu. scȝ ꝯria ꝯsuetudie: vt. ff. de le. ⁊ se. cō. l. de qbꝰ. i fi.

k ¶ Uel alia. i. contrario statuto: ⁊ sic redduntur singula singulis.

¶ Omne autem. ¶ Casus. In hoc. §. de iure ciuili tractatur: ⁊ sic de tertia parte rubrice. Et dicitur ꝙ totū nostrum ius ciuile diuiditur in tres partes. In prima parte tractatur de psonis. In scḋa de rebus. In tertia de actionibꝰ. Scḋo dicit: Primo videamus de per-

tate nature: nō mutātur: vt h: sȝ ea q̄ sunt ꝺ ꝓsumptiōe sic: vt leōis feritas / et hoīs māsuetudo: in qbꝰ inspicitur magis accidens q̄ natura qꝺ inducitur i argu. ad represallias ꝯ aliq̄s puta ferrarienses ꝯcessas: vt per Ang. ⁊ Jaso.

m ¶ Ad psonas. de hoc dr̄. j. in toto primo libro vsqȝ ad titu. de re. diui.

n ¶ Ad res. de hoc dr̄. j. li. ij. et. iij. vsqȝ ad titu. de obli. Additio. Et qd appellatione rei meeco tineatur: vide per Ange. Areti. hic.

o ¶ Ad actiones. de his dicitur. j. de actio.

p ¶ Persone. naȝ homo est dignissima creaturarū: vt. ff. de edi. edi. l. iustissime. vnde Ouidius: Pronaqȝ cum spectent aīantia cetera terrā: Os homini sublime dedit: celūqȝ videre Jussit: et erectos ad sydera tollere vultꝰ. Et Uirgilius: Igneꝰ est ollis vigor, ⁊ celestis origo Seminibꝰ.

Ouidiꝰ. j. metamorpho.

Uirgilius in. vj. enei.

q ¶ Ignorentur. ⁊ sic statim ponit de iure psonarū. Et no. hic ꝙ digniora preponēda sunt. sic. j. de boñ. pos. §. aliā vero. et per hoc facimus multas formatiōes tituloꝝ.

¶ De iure psonarū. ¶ Qr omne ius aut ad psonas, aut ad res, aut ad actiōes pertinet[d]. l. j. ff. de sta. ho. §. j. s. ti. j. §. fin. Cū ergo persone quibuscūqȝ rebꝰ digniores sint. l. iustissime. ff. de edi. edi. ideo ab eis exordium facturus, subdit de iure personarum: ꝑm Por.

Continuatio.

d Istā continuationē sequit̄ Pe. de bel. pti. hic.

SUmma. ¶ Totus iste titulꝰ diuidit̄ in sex partes. Nā primo ponit diuisiōes psonarū. Secūdo definitionē libertatis, ibi, Et libertas. Tertio definitionem seruitutis, ibi, Seruitus. Quarto quare dicant̄ serui, ibi, Serui autem. Quinto quot modis quis efficiatur seruus, ibi, Serui autē. Sexto ponit differētiam inter seruos ⁊ liberos, ibi, In seruoꝝ. Aretinus.

Diuisio.

¶ Sūma. ¶ Casus. Ad euidētiā diuide hūc ti. aliter q̄. s. ꝑm Fr. de Are. in septē ptes. In q̄rū pma pte ponit̄ q̄dā diuisio psonarū: q̄ diuisio talis est. Dicit̄ enī ꝙ oīs hō de mūdo aut est liber: aut seruus. Scḋo dicit qd est libertas. Ūn libertas est q̄dā ptās cōcessa hoībꝰ a iure naturali, q̄ ꝯsistit in hoc vt ipsi hoīes possint facere qcqd voluerint: nisi efficiant̄ serui de iure gentiū, vel nisi se faciāt seruos de iure ciuili. Tertio dicit qd est seruitꝰ: ⁊ dicit ꝙ cū ius gētiū multa statuerit: iuxta hoc est vnū statutū ⁊ vna ꝯstitutio ordinata a iure gētiū vt qs sit subiectus alteri, ⁊ subijciat̄ dn̄io alieno. q̄ ꝯstitutio siue statutum est ꝯriū iuri naturali: qr ꝑm ius naturale oēs hoīes liberi vocabant̄ ⁊ nascebant̄. Quarto dicit quare serui habeāt hoc nomē serui. Et certe serui dicuntur nō a seruiēdo, sȝ a seruādo. Nā olim ⁊ in tpe preterito si aliqs capiebat aliquē hoiem in ꝑlio siue in bello: plerūqȝ imperatores ꝓcipiebāt capiēti. i. illi q illū hoiem in bello ceperat, ne occideret illū hoiem captiuū: sȝ vēderet, vel seruaret. Quīto dicit ꝙ serui q capiūtur in ꝑlio, possunt etiā appellari mācipia: qr manu capiunt̄ in ꝑlio. Sexto dicit ꝙ qdā nō sunt serui ab ipsa natiuitate: sȝ postea efficiūtur. qꝺ accidit. i. euenit qn̄qȝ de iure gentiū: vt qn̄ aliqs capit̄ in ꝑlio. tūc enī efficit̄ seruꝰ capiētis. qn̄qȝ de iure ciuili: vt qn̄ liber homo patit̄ se vendi eo pacto vt partē ꝑtij habeat: vt si vado ad aliquē hoiem, ⁊ sibi dico: veni: ego sum liber: sed nō habeo pecuniā: scio etiā ꝙ tu modicam pecuniā habes: sed scis qd faciemus: inueni vnū emptorē: ⁊ dic ꝙ tu habes vnū seruū: ⁊ tu me vēdes illi: sȝ tu iurabis mihi ꝙ de pretio quod habebis de me, mediā partē mihi trades. et alius dicit ꝙ vult. iste talis liber homo qui passus est se vendi, ⁊ accepit partē pretij de eo: ipse efficitur seruus de iure ciuili: et efficit̄ emptoris. Septimo dicit ꝙ inter seruos nulla est differētia: qr tā est seruꝰ vnus, q̄ alter. Sed inter liberos multe sunt differētie: qr quidam sunt ingenui, quidam libertini, quidam latini, quidaȝ dedititij: vt in duobus titulis sequentibus. Fran. de Are.

r ¶ Sūma. i. pma: qr ⁊ alie sequunt̄: vt. j. de his q sunt sui vel alie. iur. in pn̄. ⁊. j. de tut. in pn̄. Uel dic summa. i. maxia: qr partim est de iure naturali, vt libertas: ⁊ partim de iure gentiū, vt seruitꝰ: q̄rū vtrūqȝ scȝ ius naturale ⁊ gētium, antiquiꝰ est iure ciuili: vt. j. de rerū diui. §. singulorum[e]. Uel dic summa. i. breuis. sic. j. de obliga. §. j. Additio. Et est hec bona, ꝑm omnes: qr breuior esse nō potest: vt. ff. de condi.

e Hec falsa est ꝑȝ Christoph. h: qr etiā formalis causat̄ a iure ciuili: vt l. §. pe. j. eo.

inde.l.j.in summa.et.ff.de eo quod certo loco.l.quod si ephesi. Prima etiam communiter approbatur ſm Christopho.hic.

a Des hoies. Sz pone q̄ hic sint duo hoies:vn⁹ liber,ꝛ alⁱ ſeru⁹. ꝛc hec ꝓpositio ē falsa. [a] Dic q̄ pluralis ofo cōuertit in singulare: ꝛ tūc est va,ꝛ nō falsa:vt.ff.de ꝛditio.ꝛ demōstratio. l.falsa.ſ.fi.ꝛ.ff. de petitio.here.l. diuus.

Hec est:q̄ omnes homines [a] aut liberi sunt:aut [b] serui.

Dic ponit definitio siue descriptio libertatis.Angelus.

Et libertas [c] q̄dē, ex qua etiā liberi vocant,est naturalis facultas eius qđ cuiq̄ facere libet:nisi quod vi aut iure ꝓhibetur.

Dic ponit definitio siue descriptio seruitutis.Angelus.

Seruitus autē est cōstitutio [d] iuris gentiū,qua qs dñio [e] alieno contra naturam [f] subiicitur.

Serui appellati sūt a ſuādēdo, mācipia vo q: manu capiūt. Aug.

Serui autem ex eo appellati sunt,q̄ Imperatores captiuos vēdere,ac per hoc seruare [g],nec occidere solent. qui etiam mancipia dicti sunt, eo q̄ ab hostibus manu capiuntur [h].

Serui q̄q̄ nascuntur: q̄dq̄ fiūt:ꝛ b duplici iure cōtigit.Ang.

quartus:vt per ingratitudinem reuocatiōis in seruitutē:vt in aut. vt liberti decetero.ſ.j.in fi.et.ſ.illud.vero.col.vj.

n Maior.in q̄ facto sunt ꝯtuor necessaria:scilz q̄ fit maior.xx.annis:vt hic,ꝛ C.de lib.cau.l.fi ministeriū. Itē ꝛ vt eo aio ptiū accipiat partē:vt hic,et.C.de li.cau.l.nō ideo. Itē ꝛ q̄ vere habeat ptē:vt.ff. qui.ad liber.pcla. nō licet.l.j. [m]. Itē q̄ vēdatur ignoranti conditionem venditi: vt. ff. de li.cau. l. liberis.ſ. siquis sciēs. Itēr qntū,vt b sciat cōditionē suā:vt.ff. siqs ingenuus ē di.l.ij.et siqd hoz defuerit,iure cōi,puocati i ingenuitatē, als non poterat puocare in ingenuitatē, nec etiaz si manumittat:vt.ff.ō sta. ho.l.hō liber.ꝛ.ff.de lib. cau.l.cū pacto. nisi rederet ptiū,ꝛ dñs sponte acciperet. nec enim dñs ptiū accipere cōpellit:licet qdā ꝺdicāt:vt.ff.siqs inge.esse di.l.ij.j.rñ.ꝛ.C. qñ lz ab emp.dis. l.j.ꝛ.j. ti.j.in fi. Unde versus: Annis viginti iuuenē q̄ vendit, esse fult ius:et ptio quo venit, participare. Rursus eū seruus q̄ vendit esse putare: Et ppriā scire q̄ venit, cōditionē. Sz nunqd hz in integrū restitutionē, cū

Ingenu⁹ est is q̄ statim vt nat⁹ est,liber

sit minor.xxv.annis,maior tamē.xx: Rñ.nō: qr nō est mutāda tāta solēnitas: qr non est locus restitutioni vbi res mutat statū prorsus amittēdo:vt.ff.de mi.si ex causa.ſ. Papinianus.ꝛ.ff.de in integ. resti.l.diuus. Sz nunqd prī vel affini permittitur reuocatio vel pofficiū iudicis,vel per rei vēdicationē vtilē,cū ad eoꝝ ignominiā respiciat:vt.ff.de rei vē.l.j.ꝛ de lib.cau.l.j.ij.iij.iiij.et.v: Rñ.non: vt.ff.de cap.di.l.tutelas.ſ.si libertate. licet quidā dixerint cōtra, ar. dictaꝝ legum. Sed certe ibi non mutauerat statum,sed mutare volebat.

o Uenundari. Idem si quolibet alio titulo patiatur se transferri in alium.quod verum est si aliquod ſtraz sentiat:vt.C.de lib.cau. si ministerium.et.ff.de lib.cau.si vsusfructus.ſ.j.

p Nulla est differētia.Sed videt ꝺ:nā qdā sunt in dignitate [n]:qdā non:vt.j.de iniur.ſ.sz pena.ꝛ.ff.de vsufructu.l.sz ꝛ siqd.ſ.j. Itē qdā ordinarij,qdā vicarij:vt.j.qđ cū eo.ſ.cū aūt. Itē alij veterani,alij nouitij:vt.ff.de edi.edi.l.fi.ſ.fi.ꝛ.ff.de pub.l.interdū.ſ.q̄tiēs.vbi dr qui sunt nouitij,q veterani. Sz dic q̄ null⁹ est magis fu⁹ q̄ alter,licet q̄ ad actus ꝛ q̄ ad militias ꝛ filia sit differētia:licet olim magis vn⁹ q̄ alter eēt seru⁹:vt.C.de nudo iure qri.tollē.l. vnica. nā oli qdā habebant nudum dñium in seruis:quidam plenū:quidam semiplenum.

q Ꝛsdulte.quidā ponunt hic falsam notā,vt duo [o] sint multa:arg. ff.ad sylł.l.j.ſ.hoc rescriptū. Sed certe ibi sunt tria appellata [p], non duo tantū. Dic ergo q̄ q̄tuor sunt differētie liberoꝝ hoim: vt ingenui,libertini,latini,ꝛ deditituj:vt hic, ꝛ j.ti.j.de liber.ſ.libertinoꝝ.uz. arg.ff.vi bo.rap.l.iiij.ſ.j.ij.rñ.pro prima est in aut.de depo.ꝛ denunciationibus.in prin.ibi:cum et alia multa.colla.vj.

De ingenuis. Quia supra dixit [q] de iure psonaruz:quarū q̄dā sunt serue,q̄dā sunt libere:liberoꝝ aūt quidā ingenui, quidā libertini:ideo de his tractaturus ꝓmittit de ingenuis tā ꝙ de dignioꝝ.

Ingenuus. Diuiditur in duas partes. Nā in prima tractat qualiter quis dicatur ingenu⁹. In scōa qualiter ingenuitas perditur. Scōa ibi, Cum aūt. Prima subdiuiditur in quinq;. Nam i prima ponitur dictū. In scōa illud declaratur. In tertia respondetur tacite questioni. In quarta alteri questioni respondetur. In quinta deciditur incidens questio. Secūda ibi, Siue ex duob⁹. Tertia ibi, Sed et siquis. Quarta ibi, Et econtrario. Quinta ibi, Ex his. Calis. Pro clariori euidentia diuide hūc tit. aliter q̄ supra ſm Franci. de Are. in septē partes. In prima parte dicitur q̄ si aliquis nascatur ex patre ꝛ matre ingenuis:siue ex patre ꝛ matre libertis:siue nascat ex vno ingenuo, ꝛ altero liberto:q̄ nihilominus ingenuus est ab ipsa natiuitate. Secundo dicit idem,id est q̄ est ingenuus,si nascatur ex patre seruo,ꝛ matre libera.i.ingenua vel liberta: quia ingenuus est idem quod liber. Etiam libertus est seruus effectus liber per manumissionem. Tertio dicit idem scilz q̄ quis est ingenuus si nascatur ex libera matre et certa, et incerto patre: vt is qui nascitur ex meretrice,ille est ingenuus: quia nascatur ex matre libera, si libera sit: et incerto patre: quia ignoratur quis sit eius pater:quia cui pater est populus,pater

buli sumit ab eo qđ fieri solet: ſm Jaſ.hic.

Liber fit pius pē ditionez si ſtuoz consentiant. Sz sicte ſm Jo. fa. vel cū effecu er q̄ lerit eum de ptio par ticipare: et ad .l. ff. de acqui.he.l. placet. respōde q̄ loquit de acq̄sitis p fuā lam factuz: hic vo p liberū tpe q̄ ad seruitutē pgredit: ſm Chriſt.

† Concor cuz h pn.c. j. iūcta gl. j.ex de pur ga.cano.

Restitutio in integrū nō datur minori. xxv. annis qui se vendidit.

Credit h Pe.q̄ h dictio duo ipotet pluralitatē, sz nō multitudinem.

p Idē attige.hic.

q Ista cōtinuationē sequit Pe. de bel. ptl. hic.

Diuisio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est sibi nullus. Quarto dicit q si mr fuerat libera tpe quo peperit: quis fuerit ancilla tpe quo grauida erat: tamen is qui ex ea nascitur, est ingenuus. i. liber: qr ingenuus est qui statim vt natus est, liber est. Et ratio dubitādi erat, qr videbat q natus ex ea, esset seruꝰ: qr qñ ipsa illū concepit, erat serua. sed decidit in ꝓtiū. Quinto dicit q idē est ecōtra: vt siqñ ipa illū pariebat, erat libera: et qñ ipa illum cōcepit, erat serua: q nihilominꝰ ipe ē liber. Sexto dicit: quid autem dicemus si tpe quo ꝓcepit, erat ancilla, et tunc fuit manumissa: r aliq̄ tēpore stetit i libertate: postea facta est ancilla de nouo: ita q tēpore partus inueniē silr ācilla: an is puer qui nascitur ex ea, erit ingenuus. i. liber? Et dr q sic: qr sufficit ei qui in ventre est rc. vt in textu. Septimo dr in. §. cū aūt. q si aliquis liber homo possidet tāq̄ seruus, r postea manumittit: talis manumissio nō nocet ei, vt ob hoc. i. pter seruitutē aliquam fiat qn sit libertꝰ: qr nec primo vere seruꝰ erat, sz ingenuitatē suā retinebat. h. d. vsq̄ ad fi. Frā.

† Et sic spectat initiū. facit. c. ij. cū glos. super vbo conceptio. ex q fi. sint legi.

C Ingenuus. qñq̄ aliter: qr per sentētiam: vt ff. de sta. ho. l. ingenuus. Itē p restitutionē nataliū: vt. ff. de nata. restit. l. ij. §. l. patrono. §. fina.

a C Ex duobꝰ. sic ꝓstrue: siue ex mrimonio subsequenti cōstante ex duobus ingenuis, editus rc. Et sic exponе oīa sequentia capitula. Additio. Quando q̄ tamen ex duobus seruis nascitur liber: vt in. l. cum inter. C. de fideicom. lib. et. ff. e. tit. l. cū verba. §. apparet. et. l. siquis rogatus. ſm Jo. fa. et Ange. hic. Item in alio casu in. l. cum syllanianum. C. de his qui. vt indig.

b C Ex altero. sic. C. de ope. li. l. quod ex liberta.

c C Nascitur. ſm se. Accur.

d C Nihilominus. qr ventris status semp ꝓsyderatur: vt hic. r in auth. ꝓstitutio q̄ ex assecrip. §. j. col. v. r. C. de rei ven. partum. a nisi in casu: vt. C. de ser. fug. l. fi. r nisi in murilegulo: vt. C. de murileg. l. q aūt patre. r. l. ingenue. r. l. hi q. li. rj. r hoc iure Romano. secus iure Lōgobardoꝝ: qr semp in deteriorē statū trahit, vbi sit mrimoniū: aliud si cōcubinatus: nā tūc seruat ius Romanū, q sequat ventrē. Accur.

e C Libera. puta meretrice.

f C Sufficit. quātum ad cōditionem: secus q̄tum ad honores: vt. ff. de sena. l. filiam. r. l. liberos. §. fi. r secus quo ad patriam: vt. ff. ad muni. l. assumptio. §. filius. et. ff. man. l. si procuratorem. r. ff. pro socio. l. si id quod. §. si filius. et. ff. de neg. gest. sed an vltro.

g C Calamitas. quasi cadamitas: qr iterū fuit facta ancilla: r sic quodāmodo rursus cadit in seruitutem. Additio. Et est ratio ſm Christopho. hic: quia partui iam concepto est ius ingenuitatis quesitū: quod non debet tolli rc. per regulam iuris, qō nostrum. Et sic procedit in natis tantum, vel cōceptis antea: secus si post: nisi adhuc vigueret auus: quia etiam tunc parentū macula non noceret filijs: ſm Jo. fab. hic. de quo Angelus se remittit. Accur.

h C Liberam matrē. facit ad hoc. C. si mā. ita fu. alie. vt ma. l. si iusta.

i C Vel. pro saltem. Accur.

k C Medio tempore. ff. de acqui. re. do. adeo. §. cum quis.

l C Cū aūt. §. dixit q̄lr ꝓtingat ingenuitas: nūc q̄lr perseueret. Accur.

m C Non officit. nisi post manumissionem talem quinquēnio ita steterit: vt. ff. siquis ingenu. esse dicatur. l. ij. sed illud hodie correctū est: vt hic, et. C. vbi causa sta. agi debe. l. fina.

n C In seruitute. i. in statu seruili. Accur.

o C Manumissum. s. de facto. Additio. Dic q ratio dubitandi potuit esse, qr manumissio tāq̄ priuatio ꝓsupponit habitū: vt. l. de cē. ff. de verb. obli. §. ratio decidēdi fuit: qr ex quo interuenit de facto: etiā presupponitur seruitutē de facto precessisse: quod non preiudicat ingenuitati: ſm Ange. et Christopho. hic.

p C Natalibꝰ. i. ingenuitatis, que pbat per natales. Erant aūt natales scripture cū annis domini, et preconizate: que dicebāt Lucium esse natū, et ingenuū. et deinceps sic erat: nisi tunc contradiceretur.

Scriptura ꝑconizata facit fidem apud omnes.

b Ista gl. reputat an

Partꝰ r semp sequit vētrem.

q Dic istō nec idistincte inō edito ex legitimo mrimonio. alias q ad statū libertatis sequit mrem: sz q̄ ad originē/ familiā/ r honores sequit ꝑrem ex oēs scrib. hic. r rōnē diuersitatis vide. s. ti. j. in

ge. singulārē r verā h.

Cōtinuatio.

C De libertinis. ¶ Vicit scōa pars diuisionis posite in textu. s. ti. j. §. fi. r ista est continuatio huiꝰ rubr. Aretinꝰ.

Diuisio.

Libertini. ¶ Totus iste titulꝰ diuidit in qnq̄ partes. Primo ponit q sint libertini. Secūdo quid sit manumissio. Tertio quot modis serui manumittant. Quarto q serui inuiti possunt manumitti. Quinto qualiter de iure antiquo status libertinoꝝ erat tripertitꝰ et correctiones status libertinoꝝ. Secunda ibi, ¶ Manumissio. Tertia ibi, ¶ Multi. Quarta ibi Seruiuero. Ultima ibi, Libertinoꝝ. Vre. ¶ Casus. Principiū huiꝰ tit. vsq̄ ad. §. libertinoꝝ. di vide aliter q̄. s. ſm Frā cisci in octo partes. In ꝓma dr q libertini sunt illi qui vere erant serui, et manumissi sunt per dños suos. Secundo dicit quid est manumissio: de qua in prima parte habita est mentio. Et certe manumissio dr quādo dñs dat libertatē seruo. nam antēq̄ manumittatur seruus, est in potestate dñi sui. Sed postq̄ ipse seruꝰ est manumissus: ipse liberatur ab illa potestate. Tertio dicit q manumissio est primitus, id est primo inuenta a iure gentiū: nō autem a iure naturali: qr ius naturale prius fuit q̄ ius gentiū. ideo ſm ius naturale hoīes erāt liberi: r sic non erat cognita seruitus: r p consequēs nec manumissio. sed postea p ius gentiū seruitus r manumissio est inuēta. Quarto dicit q ex predictis q̄ superiori parte dixim⁹, patet q ſm ius naturale vnū erat genus hominum: scz qr erāt oēs hoīes liberi: sed postea per ius gentiū ceperūt esse tria genera hominum, scz ingenui siue liberi: serui: item libertini: scz illi q primo fuerunt serui, et postea manumissi sunt. Quinto dicit in. §. multis. q manumissio seruoꝝ potest fieri quinq̄ modis. Nam quādoq̄ pōt fieri manumissio i ecclesia corā epo et populo: vt. C. de his qui in ecclesia manumittūtur, per totū tit. quādoq̄ potest fieri manumissio vindicta. i. cū quadā virga percutiendo ter supra illū quē manumittit: dicendo ter: aio te liberū: aio te liberum: aio te liberum. r ista manumissio fit causa cognita corāq̄ iudice, et in iudicio. Qñq̄ pōt fieri manumissio in presentia amicoꝝ: vt qñ dñs manumittit seruū suū quocatis amicis suis, r in ꝑsentia eoꝝ. Qñq̄ pōt fieri manumissio per epistolā seruo suo missam: vt qñ dñs mittit literā siue epistolaz seruo suo: in qua epistola cōtinet q ipse emi- seruū, quē manumittit, et dat sibi libertatez: vel in qua ep'la dr: volo seruē mi q decetero sis liber. tunc valet talis manumissio. Qñq̄ manumissio relinquit in testamēto vel in codicillis vel alia quacūq̄ volūtate. Sexto dicit q serui non solū efficiūtur liberi quinq̄ modis, sed etiā sine manumissiōe: q modi in veteribꝰ r nouis cōstitutionibꝰ cōtinent. et pone exēpla vt in gl. Septimo dicit q solis dñis licitum est seruos suos manumittere. Octauo dicit q qñ manumissio fit corā iudice: nō est opus tūc q iudex sedeat: sed etiā eo ambulāte ad balneū, ad spatiandum, ad theatrū. i. ad locū publicū ciuitatis, vel ad aliū locū, potest fieri corā ipso manumissio. h. d. vsq̄ ad. §. libertinoꝝ. Fran.

Ibertini sūt q ex iusta seruitute manumissi sūt. ¶ Manumissio aūt ē datio libertatis. Nā q̄diu aligs i seruitute ē, vnde et in legēdis sanctoꝝ intitulatur natale sancti Nicolai, quando moritur, quasi tūc nascatur nunq̄ moriturus: et scribūtur gesta in vita. Vel dic q natale appellat ꝓma natiuitas q̄ est de iure naturali, et omnē hoīem dicit esse liberū. vñ bene dr: seruus iste restituitur natalibꝰ, id est illi libertati quā habet de iure naturali. ff. de nata. resti. l. ij. r. ff. de sta. homi. l. imperator.

q C Officere. nisi vēdiderit se: vt. s. tit. j. §. penul. tūc em nō redit in statū ꝓstinū: vt. ff. de statu homi. hō liber. q ē ꝑ. Acc.

c Et hec bona scōm christoph. q: si ō facto manumissꝰ fuisset / nō esset liberti nus: sz ingenuus: vt. s. ti. j. §. fi.

d Iste due exposit̄ones displicent por. r ang.

s C Seruitute. r huiꝰ manumissi filiꝰ est ingenuꝰ: vt. s. ti. j. in ꝓn. licet grāmatici dicāt eū libertinū. sed r manumissum libertinum dicunt.

t C Datio. i. detectio, sz Jr. sic. ff. de acq. re. do. l. adeo. §. cū qs. i fi. Vel

c vel iusta, quia adeo iuste seruierunt dño, vt meruerint manumitti. Vel dic iusta: quia est de iure gentium: vt. s. titu. ij. §. seruitus. et. ff. de iusti. et iur. l. manumissiones.

dic fm Pla. Jo. ⁊ Azo. ꝙ dat libertatē quā prius ille seruꝰ nō habebat: als si diceremus dari illā quā ante habebat, nō diceret dari[a]: vt j. de act. §. fic ita ꝙ. Sed opponit: aut quā habebat, ei dabat: ⁊ sic illi quidē nulla remanet: cū non habeat nisi vnā[b]. aut quam non habebat: qđ est absurdū. Sed dic ꝙ dat quā nō habebat[c]. et hoc plerūq; cōtingit ꝙ quis dat qđ non habet: vt. j. qui. ali. li. §. j. ⁊ ff. de vsufru. l. qđ nostrum. ⁊ ff. de acquir. re. do non est.

a ¶ Et. pro id est.

b ¶ Potestati. ff. ó iusti. ⁊ iu. l. manumissiones. ⁊ l. ex hoc. ⁊ l. fi. ⁊. ff. de iure codi. l. diui. Accur.

c ¶ Que res. id est manumissio.

d ¶ Tria gña. si erat vnū ⁊ addita sunt tria: ꝙ sūt ꝙtuor. Rñ.[d] nō seqt. nā si habes tres filios, ⁊ nascāt hodie vn⁹: icipis habere ꝙtuor filios, et prius hēbas tres, ergo septē. qđ falsum est, qr qđ primo erat, cōputat in sequētem numerū, sīle. ff. quēadmo. ser. amit. l. j.

e ¶ Ecclesijs. §. sub aspectu ppli ⁊ ātistitis, ⁊ interueniēte ꝙlicunq; scriptura vice actorum: vt C. de his qui in eccle. manu. l. j. et. ij. Accur.

f ¶ Uindicta. i. cā cognita corā ptore, ꝙ tātūmodo pqrerat antiqt⁹ maior. xx. annis manumittere: vt. j. titu. j. §. eadē. ꝙ ideo ór dari vindicta: qr Uindici⁹ qdā seru⁹ Uitellior primo sic fuit manumissus. ff. de ori. iur. l. ij. §. in initio. et. §. et cū placuisset. Uel (vt quidā dicunt) fm Boethiū vindicta erat virga pretoris qua ter percutiebatur manumissus: et dicebat pretor ter: aio te liberum esse more Quiritum. ar. C. si aduersus li. l. ij. ibi, vindicte ⁊c. Accur.

Uindicta quid.

e Tu dic fm Petrū ꝙ sufficiūt duo: arg. l. vbi numerus. ff. de testi.

g ¶ Inter amicos. Et in hoc et se. §. necessariū sunt quinq; testes[e]: vt C. de la. li. tol. l. j. §. sancimus. et. §. sed et si quis.

h ¶ Quālibet. vt in codicillis vel i testō min⁹ solēni, qđ valet inter patrē ⁊ filios: vt. C. de testa. l. hac ꝙsultissima. §. ex ipfecto. Additio. Et tūc valet vt facta iter vinos: nō vt i testō: p gl. i. l. j. §. j. C. ó lati. li. tol.

i ¶ Sed et alijs. preter supradictos.

k ¶ Qui. scz modi.

l ¶ Ex veteribus. §. ex legibus aliorum imperatorum: vt. C. qui ⁊ cau. ser. pro pre. li. ac. per totum. Accur.

m ¶ Nostris. vt. C. communia de manu. l. fi. et in aut. de mgn. prin. §. ij. col. iij. et in aut. de mo. §. ij. col. j.

n ¶ Serui. q. d. qñcūq;, etiā iuiti: vt. C. de testa. ma. l. fi. §. fi vo quidā. licet secus sit in filijs: vt in aut. q. mo. na. effi. sui. §. gñaliter. col. vij.

o ¶ Trāsitu. i. dū trāsit. ⁊ est rō[f] qr sine eo fieri poterat, q̄ñ aliud ē qñ manumissio nō poterat fieri sine ptore: vt. j. tit. j. §. eadē. Itē aliud est in contentiosa iurisdictione, q̄. §. redditur in inuitū[g]: vt. ff. de ver. obli. inter stipulantem. §. j. et. C. de dila. a procedente. Accur.

p ¶ Manumittantur. Nota ꝙ dicit instituere vel liberare si preter misit dationem libertatis.

q ¶ In balneum. tunc enim videbatur nō valere; qr pre gaudio cuilibet concederet.

r ¶ In theatrū. i. in locū vbi hoies stant adviđēdū: ⁊ ór a theaomai, quod est videre. ⁊ idem multo magis si alio quocunq; vadat.

¶ Libertinorum. ¶ Iste. §. diuiditur in sex partes. Primo tangit qualiter status libertinorū erat tripertitus olim. Secūdo qualiter redactus est ad vnum, cum correctione facta per eū. Tertio id quod gñaliter dixerat, specificat in Deditit̄js q fuerunt expulsi. Quarto de Latinis. Quīto qualiter oēs libertos redurit ad vnū ius. Sexto ꝙ alijs ēt modis fui efficiunt liberti. Scda ibi, Sz deditition̄. Tertia ibi, Et deditit̄os. Quarta ibi, Latios. Quīta ibi, Et oēs. Sexta ibi, Multis. Are. ¶ Casus. Supra i ꝓncipio hui⁹ tituli ē habita mētio de libertinis: iō adhuc pseq t. Et ē sciēdū ꝙ iste. §. diuidit i sex ptes sicut supra in diuisiōe Aretini dictū est. In ꝓma ór ꝙ iure antiquo erāt tria gña libertinor. Nā qdā erāt fui manumissi q plenā pseqbant libertatē: ⁊ illi appellabant Latini. Et isti Latini fuerunt inducti p legē Junią Norbanā: quor talis erat stat⁹ seu cōditio, ꝙ in vita, seu dū viuebāt, erāt liberi: ⁊ in morte, seu dū moriebant, fiebāt serui. Quidā ꝙsequebant minorē libertatē: ⁊ illi appellabantur Deditit̄ij, q̄si dediti et dati seruituti. seruiebāt enī q̄diu viuebant. i. durāte vita eor erāt serui: morte fiebāt liberi, ⁊ peculiū eor remanebat heredibus. ⁊ isti fuerūt iducti p legē Eliam Sentiā: ⁊ hāc legem statuit rex Romanor qui Eli⁹ Sēti⁹ dicebat. Latinos autē fecit rex Romanor qui dicebat Junius Norban⁹: q statuit ꝙ quicunq; subiugaret de nouo Imperio Romano, esset i vita sua liber: ⁊ i morte eēt seru⁹: ⁊ peculiū ipsi⁹ Romanis assignaret. Deditition̄ aūt pessima erat condition: ⁊ ppter hāb̄jt i desuetudinē. i. recessit a cōsuetudine: ⁊ ampli⁹ non est cōsuetudo ꝙ sint tales hoies deditit̄ij. Latinor aūt ꝙdditio parū frequentabat in orbe vel in vrbe. Et ppter hoc Justinian⁹ volēs oia augere ⁊ augmētare, ⁊ reducere in meliorem statuz: fecit duas cōstōnes: vnam. §. C. ó lati. lib. tol. l. vnica. aliā. C. ó dedi. liber. tol. l. vnica. In qb⁹ ꝙstōnibus cauēt ꝙ hodie Deditit̄ij ⁊ Latini non habeāt locū, nec sint i vsu: sz qlibet q manumittit, efficiat eodē modo. Et dñs q manumittit, appellat patron⁹. ⁊ ille qui manumittit, appellat lib⁹[h]. ⁊ hoc qdē erat iure ātiqssimo, antequā vēiret ꝓdicta praua ꝙditio. §. Latinor Deditition̄. ⁊ Tertio dicit Deditios eē sublatos p ꝓdictā ꝙstōnē. C. ó dediti. liber. tol. l. vnica. q ꝙstō est vna de qnq;ginta decisiōib⁹: quā ꝙstōnē ꝙposuit ēt Justinian⁹. §. ex ꝙsilio Triboniani pitissimi viri q̄storis sui. Quarto ꝙcludit dicēs ꝙ oēs manumissi plenā libertatē hodie ꝙsequunt: nec refert. i. nō est differētia cui⁹ etatz sit manumittēs. i. ille q manumittit. nec ēt refert p quē fiat manumissio: cū multi sint modi manumittendi: vt. §. c. ti. §. multis. i ꝓn. Ultio dicit (qđ nos habem⁹. §. c. §. multz.) ꝙ multis modis ꝓt fieri māumissio: hoc āpli⁹ ē sciēdū ꝙ hodie sūt multi modi sine casus i qb⁹ serui plenarie efficiūt liberi qñq; ēt sine māumissiōe: in qb⁹ casib⁹ olim. i. in tpe ṕterito fiebāt Latini. h. d. vsq; ad ti. ij. §.

¶ Libertinorū. idē erat de seruis, vt. C. de nu. iu. qri. tol. l. j. §. j. Acc.

¶ Modo. i. aliquando.

¶ Medio. i. mediā: vt. j. ó ca. dí. §. j. ⁊ ff. ó au. ⁊ ar. le. l. q lācē. fm Jo.

v ¶ De Deditition̄ nūero. i. vocabant Deditit̄ij: ⁊ erāt iducti hac lege Elia Sētia: q ⁊ multa alia idurit. Et erāt hi toto tpe vite sue serui: ⁊ tūc fiebāt liberi cū moriebant[b]: quod ꝓderat: qr bona (vt peculiū) a dño nō occupabant. sz in Latinis aliter fiebat: vt colligit h ex eo ꝙ min⁹ habebāt Deditit̄ij ꝙ Latini: vt. j. de succes. lib. §. fi. Acc. Additio. Facit. l. j. §. illud. C. de la. lib. tol. ⁊ facit fm Jo. fab. ꝺ illos qui se faciūt milites vel fratres minores in mortis articulo. ff. de mili. testa. l. fi. et ff. de vsufruc. lega. l. titio cum moriet̄ur. Ange. Areti.

r ¶ Pietas. id ēst nos qui sumus pij.

y ¶ Constitutionibus. vt. C. de lati. li. tol. l. j. et. C. de dedi. lib. tol. l. j.

z ¶ Cōpetebat. scz manumissis. fm hoc nota tria tempora in primo et vltimo: sed deinceps idem iuris est: sed in medio hoc ius pessimū fuit inductum: vt. j. de suc. lib. §. vlti.

a ¶ Libertin⁹. Ex q̄ ꝓtigit multiplex effect⁹. i ꝓmis circa obsequales opas, scz q̄ sūt i faciēdo: vt de assurgēdo, ⁊ sniēdo. siue i nō faciēdo: vt de nō vocādo i ius sine venia: q̄ ipa natura pfono debēt ēt sine ꝓpositiōe: vt. C. de i ius vocā. l. venia. ⁊ ff. de cō. ide. si nō sortē. §. libē⁹. Et si vocauerit i ius pfonū sine venia: punit in qnq;ginta aureis. ff. de in ius vocā. l. penul. ⁊ vlti. q aurei accipiunt qlibet p vno solido: vt. j. de pe. te. li. §. fi. Et ex his iurib⁹ sumit arg. ꝙ aure⁹ p solido accipit in iure nr̄o. (Sz ex quo p eodē delicto tales snie ꝓmulgātur: eodē itelligunt esse dāde filio emācipato si sine venia pfem i ius vocauerit: vt. C. de i ius vocā. l. fi.) Itē ꝓtingit reuocatio i seruitutē ꝓpter offēsaz: vt. C. ó liber. ⁊ eor li. l. fi manumissus. ⁊ alia multa[i]. Sz

[b] Ita Ange. hic.

[c] Sz fm Bar. qr vir⁹ distributa recipit incremētum: vt ff. ó leg. iij. l. legat §. ornatrici-bus. vl dat cā quā hz i potentia: ⁊ sic nō eādē numero: sz specie: vt p Jo. fab. Ange. ⁊ Christopho.

[d] Et bene fm Pe.

[e] Et dicit eam notabilem. ff. ubi refert plures eā comendantes in §. omnium col. 4. nº. 166.

[f] Sic Bal. in c. ti. ordinez ó adiones. abb. in c. ti. nº. 9. in fiñ. a deprecurato. ubi etiam plures alegat qui comendant hanc gl. cui similis est necessaria stipulatio ad obligandum. si interbenat & mñing. apk nos dicat.

[g] Sic Bal. in c. ti. deprecurato. ubi & Ostoptim. ⁊ex. in l. isqui. ff. De legatis prestandis ex quo infertur ꝙ. ff. l. 3. nº. 7. delas exceptiones libro. 3º ordinarii.

[h] Sic Bal. in c. ti. de testa. alia in §. fuerat ꝺ. transtulimg. j. Bartio. alia in §. inter venditorem. ꝺ. de usucapiōnib⁹. pro quibus ista ⁊ex. notabilis in c. bonę in fi. ff. de libertis.

[i] Sic Bal. in c. ti. de testa. alia in §. fuerat ꝺ. transtulimg. j. Bartio. alia in §. inter venditorem. ꝺ. de usucapiōnib⁹. pro quibus ista ⁊ex. notabilis in c. bonę in fi. ff. de libertis.

De deditit̄js vide Ange. lū politia nū miscellaneorū. c. lxxxiij. et Alcia. lib. dispunc. ij. ca. xxj.

Libertus ās operas ꝺz pfono.

per eandem. §. vem. de ym ius vocandi

[b] De quib⁹ vide gl. in l. fi. C. de bonis lib.

qui cum bem ym. ius potest sed filius ꝑ patrem nullo ꝛ venia potest ꝛ C. de in ius vo ꝛ qui in b. te pat

Universidad de Deusto

Institutionum Imperialium Liber.I.

hodie ħ oia tollunt, ꝑter ea q̄ ipa natura debētur: vt in auc. vt liberti decetero. ff. i. col. vj. q̄ est ℑ[a]. Tu dic vt no. in dicta. l. si manumissus.

a ¶ Et Dedititios. Quod dixerat in genere, nūc per species ponit. Vel quod coniunctim dixerat, nunc diuidit. Accur. & q̄n. vna q̄ q̄nq;

b ¶ Altercatiōes. q̄s nō habem⁹. Sz q̄re nō erāt ħ cui sicut illi q penit⁹ sunt seruitute. Et ħ ꝓsupposito, dic in ħ ꝑn. q̄ quis videat ex his q̄. ff. tit. ꝓ. vim aliam sibi an vicii efficiant ex gr̄a & vicios posint interfage Bartol. habuim⁹, q̄ qlibet possit ħ sue seruire cogerent: Rñ. fm Jo. q̄ erāt liberi, lz seruire cogerent: vt C. cōia de ma. l. j. ff. sin autem ꝓprietarius.

c ¶ Junianos. i. ex. l. Junia Norbana inductos: vt, ff. eo. ff. libertinoꝝ.

d ¶ Oēs. sic ꝙstrue: t oēs libertos decorauimus. i. honorauim⁹ ciuitate romana: id ē plena libertate: vt. ff. eo. ff. libertinoꝝ.

e ¶ Discrimine. i. nulla differētia habita: nec etatis manumissi: vt etiam infans possit manumitti: imo etiā in ventre: cū quātū ad ħ habeat ꝓ iā nato: vt. ff. de sta. ho. g. j. vtero. nec dñi manum tentis: dū tñ habeat. xx. annos: vt. j. tit. j. ff. eadē. nec i mō manumittēdi, scilz in testō, seu inter viuos quoquo modo: vt ff. e. ff. multis. Additio. Nō. q̄ licet vba sint generalia, restringi tñ pñt et debent per aliā. l. specialiter loquentē. cōcor. l. q̄uis. ff. de in ius voca. l. vt gradatim. ff. sed si lege. ff. de mu. et ho. no. per Bar. in. l. j. ff. quod vi aut clam. per cano. in ca. item cū quis. extra de resti. spo. et ideo si statutum dictauerit q̄ contra instrumentum publicum nulla possit opponi exceptio, potest tamen opponi si alio statuto permittatur: fm Christopho.

f ¶ Antea. s. q̄ veniret ista praua conditio.

g ¶ Ciuitate Romana. i. plena libertate.

h ¶ Decorauimus. i. honorauimus.

i ¶ Additis. s. a nobis eis quos habuimus. ff. eo. ff. multis autez. et sunt additi nouē. ¶ Primus si dñs egrotantē seruū suū eiecit. Secūs si ancillā vendiderit ne prostituatur: t prostituta fuerit: vel si venditor sibi retinuerit manus iniectionē: t eā ad ipsum reuertentē prohibuit postea. Tertius si serui pileati defuncti fuer⁹ ꝓcesserūt. Quartus si expressit cū velle esse Latinū. Quintus si sub conditione relicta libertate, heres ante cōditionē manumiserit. Sext⁹ si in iudicio liberali a dño superatus seruus fuerit: t pretium ꝑ eo dño solutuz fuerit, t ipse postea receperit. Septimus si ancillā suam maritauerit alicui libero. Octauus si coram actis filiū nominauerit seruū suum. Nonus si instrumenta seruitutis reddiderit coram testibus. Et probātur hi modi. C. de lati. li. tol. l. vnica. ff. sed scimus. vsq̄ in finem. l.

k ¶ Sola. scz libertas plena.

l ¶ In presenti. i. in consuetudine.

Continuatio.

b Istā continuationē sequit̄ t tenet Pe. de bel. pti. ħ.

¶ Quib⁹ ex causis manumittere non licet. ¶ De variis modis manumittendi dixit[b]: sed quia non omnibus manumittere licet, nec ex omnibus causis: ideo de hoc nunc submittit: fm Jor.

ON tamen. ¶ Iste titulus principaliter diuiditur in octo partes. Primo qualiter qs inter viuos in fraudē creditoꝝ seruū ꝓpriū manumittere nō potest. Secūo qualiter in vltima volūtate cū libertate heredē instituit. Tertio qualiter in vltima volūtate instituit simpliciter. Quarto qualiter presumat q̄ manumittat in fraudē creditoꝝ. Quinto qualiter minor. xx. annis ꝓhibet manumittere, nisi certis causis. Sexto que sunt cause iuste. Septimo an causa semel approbata possit iprobari. Octauo sigs attigeri. decimū t octauū annū: pōt in testamento manumittere. Secunda ibi. ¶ Licet aūt. Tertia ibi, Jdēq;. Quarta ibi, Jn fraudē. Quita ibi. ¶ Eadē lege. Sexta ibi, Juste aūt. Septima ibi in. ¶ semel. Octaua ibi, Cū ergo. ¶ Casus Ad euidētiā nota q̄ in hoc titu. ponunt duo casus speciales in qb⁹ dñs nō pōt seruos suos manumittere. Primus qñ in fraudē creditoꝝ fit manumissio: q̄ tunc non valet. Exemplū, vt quādo aliquis debitor debet aliquā pecuniam: et nihil habet in bonis: vel saltem non habet bona sufficientia ad soluendum suis debitoribus, nisi vendat vel det in solutum seruos: t istos seruos manumittit, vt illos non det suis creditorib⁹ i solutū, t vt eos creditores frustret debito suo: tūc talis manumissio nō valet: q̄ est facta in fraudē suoꝝ creditoꝝ. i. vt fraudet seu defraudet suos creditores debito: nisi in casu. s. qñ ipe dñs instituit seruū suū heredē, t liberū eū esse vult: vt i ꝑn. ti. ysq; ad. ¶. eadez lege. Scōs casus est qñ dñs est minor. xxv. annis: & filr nō valet: nisi in casu, scz cora iudice t cā cognita fiat manumissi. h. d. ysq; in finē titu. Et ħ ꝓsupposito, dic in ħ ꝑn. q̄ quis videat ex his q̄. ff. tit. ꝓ. vim aliam sibi an vicii efficiant ex gr̄a & vicios posint interfage Bartol. habuim⁹, q̄ qlibet possit ħ sue seruire cogerent: vt C. cōia de ma. l. j. ff. sin autem ꝓprietarius.

numittit, lz manumissor ignouus sit. ¶ Et Dedititios[a] qdē ꝑ cōstitutionē nostrā expulimus, quā ꝑ mulgauimus inter nr̄as decisiones: ꝑ q̄s, suggerente nobis Triboniano viro excelso q̄store nr̄o, antiqui iuris altercatiōes[b] placauim⁹. ¶ Latinos aūt Junianos[c], et oēm q̄ circa eos fuerat obseruātiā, alia ꝓstitutiōe ꝑ eiusdē q̄storis suggestionē cor̄exim⁹: q̄ iter Jmperiales radiat sanctiones. ¶ Et oēs[d] libertos, nullo nec ętat̄ manumissi, nec dñi manumissoris, nec in manumissiōis modo discrimine[e] habito, sicut iā antea[f] obseruabat, ciuitate Romana[g] decorauimus[h]: † ¶ Multis modis additis[i] per quos possit libertas seruis cuz ciuitate Romana quę sola[k] est in ꝓsenti[l], ꝓstari.

¶ Quibus ex causis manumittere non licet. Titulus. vj.

¶ In fraudem creditoꝝ inter viuos seruus manumitti non potest. ¶ Et ne actus pius in alterius damnum, non valet. Areti.

ON tñ cuicunq; volenti manumittere, licet. nam is qui in fraudem[m] creditor manumittit[n], nihil agit[o], quia lex[p] Aelia Sētia impedit libertatem.

¶ Dñs q̄ soluēdo nō est, pōt vnū ex seruis suis liberū t hęredē relinq̄re: dūmodo ex eodē testō nemo ali⁹ fit hęres. h. d. fm Areti.

¶ Licet[q] aūt dño q̄ soluēdo non est, in testō seruū[r] suū cū libertate hęredē instituere, vt liber fiat, hęq; resq; ei solus[s] et necessarius[t]: si modo ei nemo ali⁹ ex eo testamēto hęres extiterit: aut q̄ nemo hęres scriptus sit: aut q̄ is q̄ script⁹ est, qualibet ex causa hęres ei nō extiterit. Jdq; eadē[r] lege Aelia Sētia puisuz est: t recte[v]. ¶ Alde enim prospiciendum erat vt egentes[z] hoies quibus alius hęc ꝓponere. ff. e. ff. in fraudem.

n ¶ Manumittit. s. iter viuos: vel in vltia volūtate. s. instituēdo. nā tūc eēt liber t hr̄s: vt. j. pri. ¶. t. ff. q̄ t a q̄b⁹. l. si mortis. Additio. Et dicit ħ Jason q̄ si i testō ponatur clausula q̄ valeat iure ℑct⁹, erit irreuocabile: q̄ ℑct⁹ in eo celebrat⁹ reuocari nō pōt: vt hic: de q̄ vide Bar. t Ang. i l. stipulari hoc modo. ff. de verbo. oblig.

o ¶ Nihil agit. s. vt noceat creditorib⁹ d: vt. ff. q̄ t a q̄. l. si mortis. sibi tñ nocet si velit reuocare: vt. C. de ser. pig. da. manu. l. si creditoribus.

p ¶ Q̄ lex Elia Sentia. Similis est ratio: q̄ lex vult: vt. j. de ꝙsusca. ¶. furtiue. et illa inhibet ꝙsuscap. rei furtiue. Accur.

¶ Licet aute. ¶ Diuidit iste. ¶. in q̄tuor partes. Prio ponit vnū dictū. Scōo illud restrigit. Tertio ponit rōnem ꝑmi dicti modificati. Quarto rōnē rōnis. Scōa ibi, Si modo. Tertia ibi, Valde. Quarta ibi, Ne iniuria. ¶ Casus Sed qd dñe Jmperator: iā video q̄ regulariter statutū est q̄ debitor manumittēs in fraudē creditoꝝ, nihil agit. ꝑ deo dicatis mihi q̄ fuit rō hui⁹ statuti: Ad ħ rñdet Justinianus dicēs: Amice, rō hui⁹ statuti est: q̄ ille ħ q̄ debitor in fraudē creditoꝝ manumittit: lex Elia Sētia impedit libertatē. Sz dñe, ꝑ deo nū quid gñaliter hec regula ē vera, ita q̄ nullā patiat instātiā: Ad hoc rñdet Justinian⁹ t dicit q̄ nō: nā certe licitū est dño q̄ soluēdo nō ē, seruū suū cū libertate in testō suo heredē instituere, licet hoc in fraudē faciat creditoꝝ: vt iste seru⁹ fiat liber, hęresq; necessari⁹ dño suo. t hoc est verū si null⁹ ali⁹ institut⁹ fuit i illo testō: aut forte q̄ institut⁹ morte ꝓuētus est: aut q̄libet alia cā impedit⁹ hęres existere nō potuit: aut forte noluit. t hoc eadē lege Elia Sētia ꝓuisuz est: vt liceat dño q̄ soluēdo nō est, seruū suū sibi heredē necessariū instituere. Et dñe, ꝑ deo q̄ est rō legis Elie Sentie, vt ꝑmittat in casu isto dño seruuz suū manumittere: Et rñdet Justinian⁹: Certe amice optima fuit ratio. multū em̄ ꝓspiciendum erat vt egeni hoies qb⁹ null⁹ hęres esset extitur⁹, saltē seruū suū heredē habeāt necessariū: q̄ quidē seruus hęres institut⁹ creditoribus dñi possit satisfacere: vel si ipse nō satisfecerit, creditores res hereditarias noie serui istituti distrahāt: ne memoria defuncti, si noie ipsi⁹ res hereditarias distraherēt, quadā iniuria afficiat. Et hec dicunt vsq; ad illū. ¶. Jdēq; iuris. Fran. de Ere.

q ¶ Licet. i. licitum est.

r ¶ Seruū. scz vnū, et nō plures: vt. ff. de hęre. insti. l. ei qui soluendo. in fi. cum. l. sequē. t etiam in fraudem creditorum: vt. C. de necess. seruis. l. j. in ꝑn. nisi specialiter pignori datus fuerit: vt. ff. de hęre. instituto. pignori. qui non potest fieri necessari⁹, nisi dominus creditori satisfaciat: vt. d. l. pignori.

s ¶ Solus. et in casu etiam cum alio: vt. ff. de hęre. instit. l. si is. et. l. ei qui soluendo.

t ¶ Necessarius. q̄ sine velit sine nolit, cogit̄ esse hęres: vt. j. de hęre. qua. t dif. ¶. j. nisi in trib⁹ casib⁹ quos habes. ff. de hęre. insti. l. si suo.

v ¶ Non extiterit. quo vltimo casu seruus instit⁹ est heres.

x ¶ Eadem lege. scz que prohibuit, eadem et ex iusta causa concedit: vt hic, et. j. eo. ¶. eadem. Accursius.

y ¶ Et recte. scz est prouisum.

z ¶ Egētes. not. q̄ ꝑdest pauptas[e]: q̄ faueat pauptati. sic. ff. de trās. act. cū hi. ¶. si in ānos. t. C. de epis. et cle. sigs ad declinādā. ¶. penul. t. ff. de offi. ꝓto. l. illicitas. ¶. finali. f Arg. j. ff. de ꝙcu. tut. et cu. l. spa

d Et sic est nulla ipsoture: alias etiā esset irreuocabilis vt. l. et si sine. ¶. sz q̄ papinian⁹. ff. de mino. sec⁹ in alys reuocabilibus: vt. l. si sciēs. in fi. ff. de cōtra. emp. et ita no. glos. i. l. si noralt. in ꝑn. ff. de nora. Jason.

e Trufa ē imo pauptas nūq̄ ꝑ dest: sed in q̄busdā casibus potiꝰ pauptfauetur q̄ diuitri: fm Pet. de bel. pti. t dixit Cy. in d. l. sigs ad declinā dā. ¶. fi. q̄ a rali ꝑdesse liberet nos deus.

f Ubi pena erat extraordinaria et pecuniaria. alias sec⁹ vt. l. fi. ff. de in ius voc. t. l. pedi⁹. ff. ō in cē. rui. nau. Ang. t Ja.

donẽ.ff.e.t.r in auc.de testi.§.j.col.vij.r illud, Paup vbiq; iacet. licet contra dicatur: Cantabit vacuus coram latrone viator. Accur.

a Vel pro saltem.

b Habetur.sic.ff.de interroga.act.l.et quia.in princip. et.j.de bonorum pos.§.quos autem.

c Eo.seruo nunc libero facto.

d Nõ faciẽte.i.nõ satisfaciẽte creditorib⁹. Acc.

e Serui.quõdã,sz modo liber ẽ. Additio. Et de hac dictiõe quondã, vide gl.singularẽ in.l.j. super verbo, olim. ff. de ope.no.nũ.et in.§.sed ali quando.j.de vsucap.

f Iniuria.q̃ ad famaz: que etiam post mortem q̃q; dãnat: vt.ff. de accusa.l.er iudiciorum.

Diuisio. Idẽq; iuris ẽ. Diuidit in tres partes. Primo ampliat.§.pcedentẽ. Scõo ampliationez extẽdit. Tertio rõnẽ subdit. Scõa ibi, Qõ nfa. Tertia ibi, Cum nõ sit. Casus. Dñe,iã video q̃ sz dño q̃ soluẽdo nõ ẽ, seruũ suũ cũ libertate heredẽ istituere. Sed ponamus q̃ aliq̃s istituat seruũ suũ heredẽ,nulla facta mẽtiõe libertatis:nũq̃d valebit talis istitutio: Ad hũ. Justi. q̃ sic.nã certe idẽ iuris erit q̃ũ aliquis seruũ suũ heredem instituit omissa datiõe libertatẽ,ac si eũdẽ causa libertatis exp̃ssa instituisset. Et hoc nfa ꝓstitutio nõ solũ in dño q̃ soluendo nõ est,quadam noua humanitatis ratiõe,sed r in quolibet dño seruũ suũ instituẽte generaliter ꝓstituit: vt ipse seru⁹ institut⁹ ex ipa institutiõe bñficiũ libertatis ꝓsequat,licet dñs ipm instituendo,libertatẽ nõ expresserit, cũ nõ videat verisimile dñm qui seruũ suum sibi heredẽ elegit,voluisse ipsum in seruitute remanere, licet dationẽ libertatis pretermiserit: et ita neminẽ sibi heredẽ existere.h.d.vsq; ad.§.in fraudem. Fran.

g Sine libertate.nõ q̃ dicat,istituo te sine libertate:q; tũc nõ cẽt heres:vt stati dicek i fine hui⁹.§.sz ptermisit dationẽ libertatẽ: vt i fi.§.

h Cõstitutio.qua fit liber et necessarius heres:vt.C.de necessa. ser. here.instit.l.quidam.in prin. Accur.

i Scriptura.sic ex datiõe tutele:vt.j.qui da.tu.pos.in prin.de qua predixit modo,et.C.de necess.ser.l.quidam.

k Institutionis.arg.q̃ aliquo concesso, illud conceditur sine quo illud esse non potest: vt.ff.de iurisdi.om.iudi.l.ij.

l Cum nõ sit.hec est noua ratio de qua predixit modo:sed lex ipsa antiqua fuit[a]:vt.j.de here.instit.§.j.que est contra.

Jn fraudẽ. Diuidit iste.§.in tres partes. Primo qualiter ꝓsumat manumissio i fraudẽ. Scõo q̃n ꝓpter fraudẽ impediat manumissio siue libertas,cũ ratiõe. Tertio et ratiõe infert. Scõa ibi, Preualuisse. Tertia ibi, Itaq;. Casus. Dñe imperator, vos dixistis mihi.s.q̃ debitor q manumittit in fraudẽ creditorũ,nil agit. p deo exponatis regulã istã,r dicatis mihi qs in fraudẽ manumittere dr: Ad hoc rñ. Justi.r dicit: Amice,certe ille dr in fraudẽ creditor manumittere,qui iã eo tẽpore quo imponit libertates, est soluẽdo: sed post p dationẽ libertatis definit esse soluẽdo.r hec sunt vera de rigore iuris. Preualuisse tñ videt de equitate nõ aliter revocari libertates:nisi debitor manumittens animũ fraudãdi habuerit:q̃nis bona ei⁹ creditorib⁹ nõ sufficiãt. Et hec dicunt vsq; ad illũ.§. Eadem lege Elia Sentia. Fran.

m Jn fraudem.sic.ff.e.t.sz qui et qui.ma.li.non fi.l.in fraudem.

n Soluendo.cum r sciat se habere creditores: vt.ff.que in frau.credi.l.omnes.§.Lucius. Additio Et dicit Ang. q̃ hoc pbat si erat de facto suo,et non de longinquo: arg.l.fi.ff.pro suo, et est text.in.l. fiquis cum haberet.ff.que in frau.credi. Accur.

o Non est.et nunc erit peius soluendo.

p Preualuisse.nã quidã dicebãt q̃ sufficiebat solus eẽtus:et alij dicebãt q̃ exigebat vtrũq;,sz fraus,r euentus,r ista sentẽtia preualuit. Tamẽ ex predictis videbat sufficere euentum solum:tamen rc.

q Nõ impediri libertatẽ. hic diligenter attende q̃ si directe detur libertas: nõ solũ inter viuos, sed etiã in vltima voluntate duo necessaria sunt:scilz ꝓsiliũ:h est fraus:r euentus:vt h,r.ff.e.l.in fraudẽ.et.C.e.l.j. Jn fideicõmissaria sufficit sol⁹ euẽtus:vt.C.qui manu.non pos.l.fi. Et est rõ: q̃ fallius libertas de facto data ab heredẽ revocatur,q̃ a defũcto (cui⁹ dispositio videbatur ler) vt ff. de fideicõmiss. liber. l. iij.§.si in fraudem. Alia rõ not. C.e.l.fi. Jn alijs autẽ alienatiõib⁹ que in fraudem creditorũ fiũt, dicit.j.de act.§.item si quis in fraudem.

r Sepe.rñdet tacite obiectioni,q̃mõ põt ẽe animus bon⁹,cũ ipa veritas fraudet eos: Rñ. Sepe rc.Sz ar.§. C.de re alie.vẽ.l.qsqs. Additio. Solue istud ꝓiuz,et dic q̃ hoc pcedit in vltimis volũtatib⁹;nisi ꝓiũ aliq̃ habeat q̃litas: vt in auc. de.ord.cog.§.fi. Jta dicit Ang. et sic tenet Bar. et Alex. et Jason. et Ang. hic. Sed quid si testator .C. de lib. et post.l.j.C. de lib. et posthu. l.fi. et ibi Bar. et Alex. et Jason. et Ang. hic. Solutio. vide Bar. in.l. si quis cum haberet. ff. quem fraudez creditorz. et Jason. in.§. itez si quis in fraudem. Alcia. nº. 46. Hanc istã nº. prevaluisse habeat locum in contractibus inter vivos vel tantum in vltimis voluntatibus vide Jason. in dº. §. itez si quis in fraudem. colũ. 4. nº. 43. ubi tenet q̃ bar. circa in fine.

s Cum vtroq; modo.sz cũ fraus r eẽtus interuenit, vt subijcit. et facit ad hoc.ff.qui et a qui.manu.li.non fi.l.in fraudem. de quo.

t Cõsilio.nota quẽ teneri de cõsilio. Sed j.ff.mãda.l.ij.§.fi.sed hic fuit fraus:r ideo fuit tale cõsiliũ obligatoriũ,q: fuit fraudulentum.

Eadem. Jste.§.cũ.§.sequẽti diuidit in tres partes. Primo ponit qualr minor.xx.annis nõ põt manumittere nisi er cã. Secundo ponit q̃ sunt cause iuste. Tertio limitat vnã pdictarũ causarũ. Scõa ibi, Juste. Tertia ibi, Et seru⁹. Casus. Dñe iã vidi vnũ impedimẽtum manumissiõis qõ interuenit rõne fraudis.nunq̃d est adhuc aliq̃ aliud impedimẽtũ qõ obest manumissioni? Ad hoc rñdet Justinian⁹ q̃ sic. Nã certe eadẽ lege Elia Sẽtia statutũ est dñm minorẽ viginti annis nõ posse aliter seruũ suũ manumittere:nisi iusta causa manumissiõis fuerit apud iudicẽ approbata. Sed postea dñe p deo dicatis mihi q̃ sunt iuste cause manumissiõis? Ad hũ rñdet. Amice: iste cause manumissiõis sunt iuste:veluti siquis habeat filiũ vel filiã, naturalẽ etiaz, aut fratrẽ,aut sororẽ,aut nutricẽ,aut pedagogũ,aut educatorẽ suũ,aut eũ qui eũ aluit:et velit manumittere:aut figs velit collactaneũ suũ manumittere:aut seruũ suum gratia pcuratoris habẽdi:qui manumissus nõ minor.xvij.an.manumittat: vel si velit manumittere ancillã, vt eam ducat in vxorẽ. Nã certe oẽs iste cause iuste videnẽt.ita tñ in hoc casu minor.xx.annis ancillã suã manumittere permittitur,si intra sex menses a tẽpore manumissionis connumerandos vxorẽ ducat:nisi aliqua iusta causa superueniens matrimonium impediat.et.h.d.vsq; ad illum.§.Semel. Fran.de Ure.

v Eadem.s.de qua habita est mentio.s.e.in prin.

x Minori. Sufficit q̃ si nõ fit minor.xx.ãnis,etiã si nõ fit maior: vt q̃ tetigit vltimũ diẽ vicesimi anni:vt.ff.de manu.l.j. sicut in testamẽto,fauore sui:vt.ff.de testa.qua etate. Additio. Qñ aũt tps ceptum habeat ꝓpleto,vel nõ: distingue notabiliter vt p Christophoro.hic.

y Vindicta.hoc exponevt.s.ti.j.§.multis.

z Apud ꝓsiliũ.i.apõ locũ illũ vbi habek sup ꝓsiliũ,i. deliberatio. et sic ponik id quod fit,pro eo vbi fit:vt.ff.de iusti.r in.l.peñ.§.fina.[c] Vel dic,apud eos q̃ presunt ꝓsilio: vt sunt oẽs habẽtes ordinariam iurisdictionẽ,etiã minimi magrat⁹[d]:cũ h sit devolũtaria iurisdictione:vt.ff.de offi.pcon.r leg.l.ij.r in auc.de defen.ciui.§.nulla.coll.iij.

a Juste aũt manumissionis cause.facit.ff.de manu.vin.l. si minor. cũ.l.sequẽ.vsq; ad.l. apud. vbi iuste cause cõnumerant. cõnumerat enim inter iustas causas manumittẽdi si dominũ a periculo vite vel

---

[a] Et vide ibi gl. sup ꝓbo in oua tionem. sed Christ. hic exponit noua.l.singulari: q: alia rõne ler ãti qua moueri non potuit. arg.c. erit lex.j.di stin.r.l.scire leges. ff. de legi.

Libertas i fraudez data an posit revocari. si qñ. c. unde vi. Jn q. motus causa q̃. quilibet in dubio presumitur scire bona patrimonii sui. Jn d. l. quisquis nozm. Juram. sup. ꝓsazer. et sed judex debet taxare valorem. subsecuto post juramentum dictis juribus nequitur. q̃ facit tabellio suis ex. Jb Ure. in ea nõ est volũtas testatoris: vt r ibi quare dõ. alicuius violentia rc. no. fm Ja. in.l. si pat. in pn. ff. de his non tm. sed his q̃ i frau. estimatio ne. Jb nã nõ videtur mãdasse illicitum quicquid fraudi tur credito vi p. bar. in auc. de.ord.cog. §. fi. ff. mãda. Itez nec heredis ubi declarat q̃ vt face re ex debito:non sua voluntate: vt est text. l.j.C. de li. rẽorũ ll. et ita hãc gl. approbat Jas. q̃ulis mitur testator ang. tenetur vires gl. l. prie. uz Est text. in.l. C. de Resãdendo vendi. Sed sunt testator .C. ad Solutio. vi p. bal. in.l. Malige Glo. istaz cuz distin. Ang. hic vendito. luso Roma. in d. antha. Testator dicit quod p. ponatur in test. si paternorum: in glo. minori in pẽ. ꝓ. in favorabilibus. dicitur pro simplicea ibi. in se Et est simil. glo notez. ff. de mino. Et hec in.l. qua ætate. ubi melior clem. generalis ætate. Jgitur quasy. m. putabant. monstrano: in. c. §. ꝓ do. et ibi sufficit favorabilibus habetur pro adiosis. ut gl. ff. de ꝓbo. hoc anno obligat. Et si cuy ff. de

---

in glo. institutionis in pen. nota single. extra glo. q. delegatus ad diuꝫ falsam videtur se. in nullitate: adea esse et h. non sit expressum in mandat. sant tex in.l.fi. in fina. p bis. C. ubi Baptis quoq; q. ibi Bal. vi et tex. et glo. magnam in. c. preterea de offi. delegati.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iure magistratus nec a ē delegabilis: vt.ff.e. liij. cū gl. i. fz.predit in maiore manumittēte: ſm Pe. Ange. z Ja. h. cū iſto §. ſemel cōtra dat.glo. in §. ſi vero ſemel Nō Repudiare quealegat.plus cōſ.cordātes in authē. de exhibēdis § collē. ſalua

infamie liberauit seruus: vt.ff.de manumiſ.vindic.l.iuſta. Accur.

C Patrē. Sz qualiter pōt filiꝰ habere seruū suum patrē, vel ecōtra: vel frater fratrē suū siue sororē: ℟ñ. bene pōt: vt qz instituit dñs filiū seruī sui heredē: vel filiū ancille, vel ecōtra: z sic de alijs: quo casu sic institutus heres liber et dñs est oīm bonoꝝ quorū dñs fuerat testatoꝝ: vt. ℨ. eo. §. j. z. ff. de acquirē. poſ. cū heredes. Itē pōt esse, vt si habeat gs filiū ex ancilla sua. nā est seruus z filius: vt. C. cōia de ma. l. fi. z econtra si seruus habeat filiuz ex dña. nā filius est z liber et dñs: cū vētrem sequatur quo ad statum: vt. C. de rei ven. l. partū. licet poſſit ipse et dña accuſari: vt. C. de mu. quē seruis propri. l. j. z. j. de here. inſti. §. j. oio bar. in. l. ponit

C Naturales. et legitimos: vel naturales tantum. Accur sius. nego. ge

C Pedagogū. scz q ab initio instruit pueros: et dicitur a pais, quod est puer, z agogos quod est ductor: quasi ductor siue gubernator puerorū.

d C Alūnū. passiue, quez vel quā alūnus aluit: vt differat a superiori eduſcatore.

e C Collactaneū. q simul mecū lactauit: quē fratrē Bonoñ. appellant.

f C Ducat. prestito sup B sacramento: vt. ff. de manu. vi. si collactaneꝰ. in fi.

C Justa cā. vt infirmitas, q̄ tribuit dilationē: vt. ff. ſigs cau. l. ij. §. iij. et

C Decē et septē annis. Sed quō minor. xxv. an. pōt esse procurator: vt. C. de procu. exigēdi. et. ff. de pcu. ſi minor: ℟ñ. hic ad negotia fuit non autē in iudicio esse potest. a sic alꝰ est differentia inter hos procuratores: vt. ff. man. ſi procuratorem. §. j. Accur sius.

C Semel añt. ¶ Casus. Dñe iā video q nō lz minori. xx. annis seruum suū sine iusta cā manumittere. Sz ponamus q aliquis minor xx. an. volēs manumittere seruū suū, allegabat iustam causam coram iudice: puta q seruus ille quem voluit manumittere, fuit sibi socius in armis, vel in scholis: z iudex illam causam tanq̄ iustam approbauit: vnde talis minor seruo imposuit libertatem. postea pcedēte tpe apparuit illā causam fuisse iniustā: nunqd occasione illius cause nō iuste poterit libertas data reuocari? Ad hoc rñdet Justinianus q non. Causa enim a iudice semel approbata, siue iusta siue iniusta fuerit, nunq̄ postea retractabitur. et hoc vsq̄ ad illum. §. cum ergo.

i C Causa. ſ. manumiſſionis.

k C Probata. ſ. apud concilium. hanc Aprō. Joa. fab. in presenti inter

l C Siue falsa. q. d. ſi dixit filiū, lz nō sit: vel patrē, vel filia: licet hec ita nō sint, ſm quosdā. qō reprobo: cū id qō falsum sit, nihil sit, nec prestet cām: vt. ff. de ver. sig. Paulꝰ. z. C. ſi ex fal. iſtru. p totū: et. ff. de excep. l. q agnitis. Añ dic vera. i. iusta. falsa. i. iniusta: vt qz dixi eū socium meū fuisse in armis vel in scholis: qō inducebā p iusta causa: et fuit talis causa vel silis approbata: lz nō debuerit approbari. et sic vera ponitur pro iusta. sic. ff. de leg. j. ſi fideiuſſor. §. j. z. ff. de in integ. reſtit. l. omnes. sic econtra iusta pro vera: vt. ℨ. ti. j. in prin.

m C Nō retractaꝫ. sic. ff. ō manu. vi. l. iusta. qz nihil facile imutādū ē ex solēnibꝰ: vt. ff. de i integ. reſti. diuꝰ. Sz ℨ. ff. ō excu. tu. l. fz et reprobari. j. rñ. fz h fauore libertaz: illud fauore solēnitatis. Acc Additio. Ex hac gl. dic Bal. q ptās q durit vicariū vsq̄ ad ānū: ſi ignarꝰ repiaꝫ, pōt remouere. z h fauore reipu. quā dz administrare, ſm Christopho.

Diuiſio.

C Cū ergo. ¶ Diuidit iſte. §. in quatuor ptes: qz primo ponit vnuz dictū. Scōo ℨ illō adducit plures rōnes. Tertio p eo adducit alias ratiōes. Quarto ad pcordiā reducit mediā eligēs viā: z rōnē annectit. Secūda ibi, Qō nō erat. Tertia ibi, Sed cū. Quarta ibi, Jdeo nos. ¶ Casus. Dñe iā video qd statuit lex Elia Sentia circa minores manumittere seruos suos volētes. qd videt vobis de statuto. l. Elie Sen. nunqd hodie obseruādū est: Ad hoc rñdet Justi. dicens Amice: certe nobis vī p̄ma facie ex statuto. l. Elie Sen. quoddā ius intolerabile emergere. cū em minoribus. xx. annis authoritate legis Elie Sen. certus modus manumittēdi sit statutꝰ: ex hoc statuto cō

siquis patrē[a] aut matrē, filiū, filiā ve, aut fratres sorores ve naturales[b], aut pēdagogum[c], aut nutricem, aut educatorem, aut alūnū[d] alumnam ve, aut collactaneum[e] manumittat: aut seruum, procuratoris habēdi gratia: aut ancillam, matrimonij habendi causa, dum tamē intra sex mēses in vxorem ducat[f], nisi iusta causa[g] impediat: ¶ Et seruꝰ qui manumittitur procuratoris habendi gratia, non minor decem et septem[h] annis manumittatur.

C Semel approbatum, siue iustū, siue iniustum sit: non potest reprobari. hoc dicit ſm Aretinum.

C Semel autem causa[i] probata[k], siue vera sit, siue[l] falsa, nō retractatur[m]. vi multa dicunt ſic

C Dicor. xx. ānis n attigit. xvij. annū, potest in testamento seruis libertatē relinquere iure isto: secus si non attigerit. Aretinus.

C Cum ergo certꝰ modus manumittendi minoribus. xx. annis dñis p legē Aeliā Sentiā ꝓstitutus[n] sit, eueniebat vt q quatuordecim ānos expleuerat, licet testatingebat vt licet minor q. xvij. annos impleuerat, testm̄ posset cōdere, z ieo heredē instituere sibi, z legata relinquere: si tñ adhuc minor xx. annis fuerat, libertatē vni seruo dare nō poterat. qō nō videt aliquaten? ferendū. Cū em̄ hmōi minori oīm bonoꝝ suoꝝ libera dispositio in testō cōcedat: satis vī absurdū q ei beneficiū manumittendi

mētū[o] facere, et in eo sibi heredē instituere, legataq̄ relinq̄re posset, tamē si adhuc minor esset. xx. annis, libertatem seruo dare non posset. ¶ Qō nō erat ferendum, si is cui totoꝝ suoꝝ bonoꝝ in testamēto dispositio data erat, vni seruo dare libertatez nō pmittebat. Quare nō similiter ei, quē admodū alias res, ita z seruos suos in vltima voluntate disponere quē admodū voluerit, permittimus, vt z libertatem eis possit pstare.

¶ Sed[p] cum libertas inestimabilis res sit, et ppter hoc ante vicesimū etatis annū antiquitas libertatez seruo dari prohibebat.

¶ Jdeo nos mediam[q] quodāmodo viā eligētes, nō aliter minori xx. annis libertatē in testamento dare seruo suo concedimus, nisi decimū ſseptimum annum impleuerit[r], et decimū octauum attigerit. Cū enim antiquitas[s] huiusmodi etati z pro alijs postulare cōcesserit, cur nō etiam sui iudicij stabilitas ita eos adiuuare credatur, vt ad libertatē dādam seruis suis possint peruenire[v]? ibi ergo oſ probat p. argumentum a gō sensu est ualidum tex. Sibi adita in. c. cum apostolica. ff. de pac. iuris gentium. §. pretor. et. §. dolo malo.

o C Testamentum. si est masculus: femina vero in. xij. vt. ff. de testa. qua etate. z. ff. de liber. lega. l. Aurelio. §. Caius.

p C Sz cū libertas. Usq̄ huc allegādo inuit q eodē tpe possit manumittere, q̄ testari: nūc ecōtra duas rōnes ꝓsyderat: z qz inestimabilis est libertas: tñ si vēdat qs se, ptiū ad vēditorē nō transit: imo penes emptorē eūdē ofiū remanet[b]: vñ ē iestimabilis: vt ℏ, z. ff. de reg. iur. l. libertas. z. ff. de tabu. exhib. l. j. §. fi. z qz ātiqtas aliter statuebat, cui est deseruiēdū: vt. C. de testa. l. testamēta. q̄re visis allegatiōibus soluit, mediā eligēs viā. ſic. j. de re. diui. §. cū añt ex aliena. lz sit arg. ℨ. ff. de neg. gest. nesenniꝰ. in fi. et. ff. de in rē ver. ſi p parte. §. idem querit.

C Mediam. Dic q aut maior ē p̄sumptio p vna pte q̄ p alia: z tūc nō eligit mediā via: vt. l. nesennius. z qō ibi not. gl. ℨ sententiā Rustici. in fi. Secus quando nō esset maior p̄sumptio p vna parte q̄ p alia. ita notatur in. l. sed ſi lege. §. adeo. ff. de peti. here. Ange. Are.

C Mediam. nota mediam viam sectandam. ſic. ff. ſi pars her. peta. l. antiqui. et. j. de re. diui. §. cum ex aliena.

C Implenerit. sed hodie ex quo testari possunt, et libertates relinquere possunt: vt in aut. vt spon. lar. col. ix. §. j. qō exaudi ſi in vltima volūtate velit qs libertatē relinquere: qō ptz ex hoc verbo relinq̄re: qō in dicta authoritate positū est: qō ad morietes tātum spectat: vt ff. de tab. exhi. l. j. §. fi. Sed qd ſi inter vivos velit qs manumittere: ℟ñ. nō pōt nisi habeat. xx. annos: vel nisi causa cognita sit: cum nec liber iste nec aut. loquaꝫ nisi in vltima voluntate. Unde seruaꝫ tenor eiusdē legis Elie Sētie, cū nō sit correctus: vt. C. de ap. l. precipim?. in fi. Additio. Et sic cum alꝰ de contractu ad vltimas voluntates bonum sit argumētum. l. seruum filij. §. eum qui. ff. de leg. j. imo ſm Jaſo. equiparantur in terminis propijs: vt. j. tit. priori. et. C. eo. tit. no. ſm communiter doc. q lex noua corrigens in vno casu, non trahitur ad alium ſimilem rationem habentem vel equiparatum.

s C Antiquitas. vt. ff. de postu. l. j. §. initium.

t C Postulare. i. desyderiū amici sui vel clientuli sui coram iudicibus exponere[c]: vt. ff. de postu. l. j. §. j. nō autē pro ſe poterit esse in iure: vt C. de auct. prest. l. clarū. et est ratio d: quia quando pro alio accedit, sibi imputet qui tali committit causam suam: vt. ff. de mino. l. cum mandato. pro ſe vero non: quia semper restituuntur. Accur.

v C Peruenire. interrogatiue legas, et respondeas nō est ratio quare sit diuersum: est ergo idem ius statuendum: vt. ff. de verbo. obli. l. a Titio. in fi. nam vbi est eadem ratio, idem ius statuēdum est: vt. ff. ad leg. aquil. l. illud. et. C. ad leg. fal. l. vltima. Accur.

C Testamentum. ſi est masculus: femina vero in. xij. vt. ff. de testa. qua etate. z. ff. de liber. lega. l. Aurelio. §. Caius.

C Sz cū libertas. Usq̄ huc allegādo inuit q eodē tpe possit manumittere, q̄ testari: nūc ecōtra duas rōnes ꝓsyderat: z qz inestimabilis est libertas: tñ si vēdat qs se, ptiū ad vēditorē nō transit: imo penes emptorē eūdē ofiū remanet[b]: vñ ē iestimabilis: vt ℏ, z. ff. de reg. iur. l. libertas. z. ff. de tabu. exhib. l. j. §. fi. z qz ātiqtas aliter statuebat, cui est deseruiēdū: vt. C. de testa. l. testamēta. q̄re visis allegatiōibus soluit, mediā eligēs viā. ſic. j. de re. diui. §. cū añt ex aliena. lz sit arg. ℨ. ff. de neg. gest. nesenniꝰ. in fi. et. ff. de in rē ver. ſi p parte. §. idem querit.

C Mediam. Dic q aut maior ē p̄sumptio p vna pte q̄ p alia: z tūc nō eligit mediā via: vt. l. nesennius. z qō ibi not. gl. ℨ sententiā Rustici. in fi. Secus quando nō esset maior p̄sumptio p vna parte q̄ p alia. ita notatur in. l. sed ſi lege. §. adeo. ff. de peti. here. Ange. Are.

C Mediam. nota mediam viam sectandam. ſic. ff. ſi pars her. peta. l. antiqui. et. j. de re. diui. §. cum ex aliena.

C Implenerit. sed hodie ex quo testari possunt, et libertates relinquere possunt: vt in aut. vt spon. lar. col. ix. §. j. qō exaudi ſi in vltima volūtate velit qs libertatē relinquere: qō ptz ex hoc verbo relinq̄re: qō in dicta authoritate positū est: qō ad morietes tātum spectat: vt ff. de tab. exhi. l. j. §. fi. Sed qd ſi inter vivos velit qs manumittere: ℟ñ. nō pōt nisi habeat. xx. annos: vel nisi causa cognita sit: cum nec liber iste nec aut. loquaꝫ nisi in vltima voluntate. Unde seruaꝫ tenor eiusdē legis Elie Sētie, cū nō sit correctus: vt. C. de ap. l. precipim?. in fi. Additio. Et sic cum alꝰ de contractu ad vltimas voluntates bonum sit argumētum. l. seruum filij. §. eum qui. ff. de leg. j. imo ſm Jaſo. equiparantur in terminis propijs: vt. j. tit. priori. et. C. eo. tit. no. ſm communiter doc. q lex noua corrigens in vno casu, non trahitur ad alium ſimilem rationem habentem vel equiparatum.

C Antiquitas. vt. ff. de postu. l. j. §. initium.

C Postulare. i. desyderiū amici sui vel clientuli sui coram iudicibus exponere[c]: vt. ff. de postu. l. j. §. j. nō autē pro ſe poterit esse in iure: vt C. de auct. prest. l. clarū. et est ratio d: quia quando pro alio accedit, sibi imputet qui tali committit causam suam: vt. ff. de mino. l. cum mandato. pro ſe vero non: quia semper restituuntur. Accur.

C Peruenire. interrogatiue legas, et respondeas nō est ratio quare sit diuersum: est ergo idem ius statuendum: vt. ff. de verbo. obli. l. a Titio. in fi. nam vbi est eadem ratio, idem ius statuēdum est: vt. ff. ad leg. aquil. l. illud. et. C. ad leg. fal. l. vltima. Accur.

b Sz hoc reprobat Chriſt. ℏ p l. ſ. ff. q. ad li. pcla. nō li. et gl. ſup verbo maior. in. §. penulti. ℨ. de iure perſo. ad iſtū ter. rñdet q hic nō libertas: ſz fuit? putatiua eſtimatur: cuz emptor put eet eum seruū: vt not. in. d. glo.

c Snia tñ ℨ cum lata valet: lz reſcindit p in integ. reſti. l. cū z maiores. ff. ſi ad uer. rē iud.

d Jſta rō glo. nō est bōa ſm Angel. ℏ. Ideo dic alit vt per eum.

ſta hanc expoſitio. in. l. §. ff. de fuſt? § aſ deuertur ex falſa poſitum eſt ipſo fundem ibi.//

ſ glo. vi. p. dd Procura/ de muti. 69 - tor est du/ 8 p. ſano. in. c. ter ex. de ſpon

Et hec est veritas hodie ecclsa in. c. qui gñaſr. de p cu. li. vj. fal lit tñ i casu dicte. l. exigēdi. ℏz do cto. hic.

ibi lex noua & adoc alegat eam Jaſo. in Aut? quasatio De lege nes. q. 6. C. desacros. eccleſijs & est sing. adoc ℨ in Arg. hic q uis baz. in. l. mauis in principio ff. ad trebelianum & in aut? sed cum testator. C. ad. l. falcidiam velit tenere q̄ruz proista tñ gl. sſt tex. in. l. §. Junta d? aut? quasationes & ibi gl. C. desacros. eccleſijs & vi gl. in fin. 1? de reſcriptis. dicit Jaſo. esse singul. in aut? nouissiman? ℨ. C. de mor tioſo testam.//

a Ista continuatione sequit Petrus hic. Diuisio.

C De lege Fusia. ¶ Uiso[a] et quibus causis manumissio fieri possit: et quia manumissio interdū prohibebatur a lege Fusia Caninia, ideo de ea nunc subdit. Porcus.

LEge Fusia. ¶ Diuiditur in tres partes. Primo facit mentionez legis Fusie Caninie. Scdo eā corrigit. Tertio aliā rationez assignat. Secunda ibi, Quaz qsi. Tertia ibi, Cū satis. ¶ Las. Accessi ad Justinianum, et ita que fui ab eo: Domine, vos vultis tractare de lege Fusia Ca. Dicatis mihi quid statutum fuit in lege illa: Ad hoc respōdet Justiñ. dicens: Amice: in lege Fu. Ca. certus fuit modus cōstitut⁹ in seruis in vltima volūtate manumittendis: vt licet quis inter vivos arbitrio suo posset seruos suos manumittere: tamē in testamento vltra q̄. ỹ. vl. iỹ. forte p̄pter prohibitionē legis Fu. Ca. nō poterat libertatem prestare: quā quidem legez Fu. Ca. quasi inuidam, et libertatibus impedimentum afferentem, tollendā esse iudicauimus: et eā in perpetuū silere estimauimus: et ad ipsam tollendam tali ratione moti eramus. Satis enim videbatur nobis absurdum atq; inhumanum, vivos habere licentiam totam familiam suam arbitrio suo manumittere, nisi aliquatenus iusta causa impedimentum manumissioni prestaret: et huiusmodi licentiā ad mortez tendentibus auferre. hoc dicit. Fran. de Are.

C De lege Fusia Caninia tollenda. Titulus. vij.

C Potest quis in testamento oībus seruis libertatem dare, cessantib⁹ oīb⁹ alīs impedimētis, sicut inter vivos: nō obstante statuto legis Fusie Caninie. h. o. fm Areti.

LEge Fusia Caninia cert⁹[a] mod⁹[b] ꝓstitutus erat in seruis testamēto manumittēdis: ¶ Quā[c], qsi libertates impediētē[d], et quodāmō iuidā[e], tollēdā eē cēsuim⁹: ¶ Cū satis fuerat inhumanū, vivos quidē hīaz habere totam suam familiā[f] libertate donare, nisi alia causa[g] impediat libertatē: morientibus[h] autē huiusmodi licentiam adimere.

C De ỹs qui sui vel alieni iuris sunt. Titulus. viij.

C Hic ponit secūda diuisio psonarū cū subdiuisiōe alteri⁹ mēbri. Et cognito vno de contrarijs, cognoscitur et reliquum: cum contrariorum sit eadem disciplina. hoc dicit. Areti.

EQuitur de iure personarū alia[k] diuisio. Nā q̄dā personę sui iuris[l] sunt: quędam alieno[m] iuri subiectę sunt. ¶ Rursꝰ earū q̄ aliēo iuri subiectę sunt, alię sunt in potestate[n] parentum: alię in potestate dominoruz. ¶ Uideamus itaq; de ỹs quę alieno iuri subiectę sunt. Nam si cognouerim⁹ q̄ istę personę sunt: simul[o] intelligem⁹ q̄ sui iuris sunt. ¶ Ac prius inspiciamus de ỹs quę in potestate dominorum sunt.

C Olim poterant serui a dominis impune occidi: hodie autem non sine causa legibus permissa. hoc dicit. Are.

C In potestate itaq; dominoruz sunt serui. ¶ Quę quidem potestas, iuris gentium[p] est: ¶ Nam apud omnes pereque gentes animaduertere[q] possumus dominis in seruos vitę necisq; potestatem esse[r], et quōcūq; per seruū acquirit[s], ta ibi, Ac pri⁹. Are. ¶ Las. Dicit Justi. ꝓtinuādo subsequētia pcedētibus: Uisa ꝑma diuisiōe de iure psonarū, quedā alia diuisio subsequitur talis: Quedaz eñ pſone sui iuris sunt: quedā alieno iuri subiecte sunt. Illarū que alieno iuri subiecte sunt: quedā in potestate parētuz sunt: quedā in potestate dñoruz. Sed dñe, de quib⁹ vultis pri⁹ tractare: vtrū de ỹs q̄ sui iuris sunt: an de ỹs q̄ alieno iuri subiecte sunt: Ad hec rñ. Justi. q̄ prio dicturꝰ est de ỹs que alieno iuri subiecte sunt. Nam si cognouerim⁹ q̄ sunt ille pſone q̄ alieno iuri subiecte sunt, certe simul intelligem⁹ q̄ sui iuris sunt. Uñ videamus primo de ỹs personis que potestati dñoruz subiecte sunt. Et hec dicūtur vsq; ad illum. ℣. In ptāte itaq;.

k ¶ Alia diuisio. q̄ est de iure ciuili, [c] cuz in ea ius gentiū distinguat: vt. ff. de inst. et iu. ius ciuile. [d] supior aūt quā habuim⁹ ℣. de iure psonar. j. rū. est de iure gētium: cū nō sit seruꝰ iure naturali cognita: vt. ℣. de lib. ℣. j.

l ¶ Sui iuris sunt. Hic restringit p̄mū membrū prime diuisiōis posite. ℣ de iure psonarū: vt non cōprehēdat quosdā liberos hoies: scz filiosfamilias. [e] Item statim cum dicit alieno iuri ꝛc. ampliat secūdum membrū dicte diuisiōis, vt cōprehendat etiā quosdā liberos scz filiosfamilias. Cum ergo fiat additio et detractio dicte diuisioni: iam est de iure ciuili hec diuisio: vt. ff. de iusti. et iu. l. ius ciuile. At superior de iure personarum fuit fm ius naturale et gentium: vt ibi diximus, et ideo immutabile: vt. ℣. de iure natu. gen. et ciui. ℣. penul. Accursius.

m ¶ Quedā alieno. Quedā neutro iure tenent: vt filij quoz pres sunt capti ab hostibus: vt. j. qui. mo. ius pa. po. solui. ℣. si ab hostib⁹. naz et alie quedā sunt in pendēti: vt. ff. de vsufru. sed et siquis interdum. ℣. j. et in aut. de nōn eligē. ℣. hoc aūt. col. j. et hoc fm quosdā. Nos ℣. nam sui iuris sunt. cū eñ pater sit seruꝰ hostiū, et in eoz ptāte: vt. ℣. de iure perso. ℣. serui. ℣ alium habere nō pōt in potestate: vt. ff. de acquirē. re. do. homo liber. ℣. quicqd. ff. de acq. pos. l. cū heredes. circa mediū. et. ff. ad l. iuliā de adul. l. fic eueniet. et pterea eorū ratio vel sentētia est absurda, qui dicunt q̄ hec diuisio recipiat mediū: vt. C. de sen. pas. l. fi. circa p̄n̄cip. Additio. Et de hoc dic vt per An. in di. ℣. si ab hostibus.

n ¶ Potestate. ℏ v̄bū q̄nq; modis accipit: vt. ff. de v̄b. sig. l. ptātis.

o ¶ Simul intelligemus. nā vt dicit Aristoteles: Cōtrariorꝰ eadez est disciplina: vt hic et. j. de tute. j. rñso. et. ff. e. l. j. [f] Et est hic ar. q̄ per notitiā vnius immediatorum peruenitur ad alterius notitiā. et faciūt ad hūc. ℣. ff. de procu. l. Pomponius. ℣. pe. et. ff. eo. l. j. et. ff. de pret. stipu. l. j. ℣. stipulationum istarum. ℣. de tute. circa p̄in.

C In potestate. ¶ Diuidit in tres partes. Prio ponit q̄ sint in dñorum ptāte. Scdo vñ dicta potestas descendit. Tertio duos eius effectus. Secunda ibi, Que quidem. Tertia ibi, Nam apud. Ange. are.

¶ Casus. Dñe, iam video q̄ vos prius intenditis tractare de dñica potestate. dicatis ergo mihi, si placet, qui sunt in potestate dñorum: et vnde descendit ptās quam dñi habent in seruos: Ad hoc rñ. Justi. Certe in potestate dominorum sunt serui: et hec potestas quam habent domini in seruos, de iure gen. est: que tali liquet ratione. Nam apud omnes gentes perpendere possumus pereque dominis in seruos vite necisq; potestatem fuisse: et quodcunq; per seruū acquiritur, id domino acquiri censetur. Cum igitur ius gentium sit quod pereq; apud omnes gentes custoditur: manifestum est istam potestatem de iure gentium originem sumpsisse. et hec dicuntur vsq; ad illum. ℣. Sed hoc tempore ꝛc. Franc.

p ¶ Juris gētiū. i. de iure gentiū introducta: vt. ℣. de iure pso. ℣. fuit⁹.

q ¶ Animaduertere. i. in animo vertere et cogitare: vt dixit Cato.

r ¶ Esse. impropie ponit pro fuisse, vt statim colligit, et. ff. eo. l. j. et erat eadē patris in filiū: vt colligit fm vnā literam. ff. de libe. et posthu. l. in suis. et. j. de nora. actio. ℣. fi. C. de pa. po. l. fi.

s ¶ Acquirit. scz iuste, fm quosdā: vt. ff. de acq. pos. qō seruus. in fi. Sz certe hoc esse non pōt. nā si acgrit, ergo dño: qz sibi nō: vt. j. per quas perso. no. acq. ℣. ite vobis. et. ff. de acq. here. l. placet. quare dic q̄ semp dño querit, etiā siquid per dolum vel metū seruus acquirat: vt. ff. pro

a ¶ Certus. vt vltra duos vel tres forte non possent manumittere in vltima voluntate: vt. j. e. in fi.

b ¶ Modus. id est numerus.

c ¶ Quam. scilicet legem Fusiam Caniniam: forte a quodam qui Caninius nominabatur, inductaz: vt in Publiciana dicitur: vt. j. de act. ℣. alie. nam canis seruabat naturam qui stat in palea: qui nec sibi pōt habere paleaz, nec alij permittit accipere. sic nec sibi poterat tenere seruos, quia moriebatur: vt. j. de dona. ℣. j. nec libertatem patiebatur eis dari. vnde merito caninia dicitur: vt sit conueniens nomē rei: vt. j. de donatio. ℣. est et aliud.

d ¶ Impedientem. id est impedimentum afferentem.

e ¶ Inuidā. Nota contra inuidos. sic. C. de cadu. tol. in p̄n. Additio. Intellige istam glos. esse veraz actiue, nō passiue: fm Poz. vnde Horatius: Inuidiam placare paras virtute relicta. vt. l. nec quicq̄. ℣. fin. ff. de offi. procon. et lega.

f ¶ Familiā. i. omnes suos qui familia dicuntur: vt. ff. de verbo. signi. pronunciatio. ℣. j.

g ¶ Causa. Ut fraus vel etas manumittentis: vt. ℣. titu. j. in princi. et ℣. eadem.

h ¶ Morientibus. sed quomodo potest aliquid eis adimi, cum nihil habeant: nam mors omnia abstulit: vt in auten. de nup. ℣. deinceps. colla. iij: Respon. dic morientibus. i. ad mortem tendentibus: quia laborabant in extremis vel quasi: vel etiam erāt sani, sed timore mortis hoc faciebant: vt. ff. de dona. cau. mor. l. iij. iiij. v. et. vj.

Argui pt i de ẓctibus adultimas volūtates. b Idē pe. hic. Diuisio.

¶ Adimere. Nota hic arg. q̄ ea que fiunt inter vivos, trahuntur ad voluntates vltimas. sic econtra. ff. de pac. l. pactum. et. C. de lega. l. fi. et ff. de pig. act. l. non est mirum.

C De ỹs qui sui vel alieni iuris sunt. ¶ Posita prima diuisione personarum[b], restat videre de scda. Tertius seipsum satis continuat.

EQuitur. ¶ Tot⁹ iste titulus diuiditur in quinq; partes. Primo ponit duo genera personaruz. Secundo qui sunt in potestate dominorum et quo iure fuit introductū eorū dominium. Tertio ponit nouum statutum restringēs potestatem circa mortem: et puniens contra facientes. Quarto aliam restrictionem potestatis etiam circa seuitiaz de occidendo. Quinto ponit verba noue cōstitutionis. Secunda ibi, In potestate. Tertia ibi, Sed hoc tpe. Quarta ibi, Sed et maior. Quinta ibi, Cuius. Et diuiditur hoc principiū. Primo ponit vnā diuisionē psonarū bimēbrem. Scdo scōm subdiuidit mēbruz. Tertio dicit se velle tractare de scdo mēbro subdiuisiōis. Scda ibi, Rursus. Tertia ibi, Uideam⁹. Quar

b ¶ Ide pe. hic. Diuisio.

c Imo est de iure gentiū: Pe hic. d Hō est verum q̄ ad patriā ptātē: sec⁹ q̄ ad dñicā: vt. ℣. eo. ℣. in potestate. qō distingue vt in. ℣. serui. ℣. de iur. psonarum.

e Ista gl. i hoc repro bat quia innuit eos eē seruos: qō est falsum fm Ang. et Poz. hic.

f Hō ēre rū i directo ẓrijs: et q̄ ad cognitionē vt hic. sec⁹ q̄ ad effect⁹ vl iuris dispositionez vt ẓria est rō. l. iter stipulantē. ℣. sacrā. ff. de v̄b. obl. et. l. j. ff. solu. ma. et. l. pe. C. de solu.

Universidad Pontificia de Salamanca Biblioteca Histórica

Universidad de Deusto
Biblioteca

Jnstitutionū Jmperialiū Liber.I.

emptore.l.ij.§.Celsus.ɔ.§.Pomponius.ɔ.§.si seru⁹.[a] Sed hoc solo inspecto an querat, puta si seruus stipuletur operas a liberto: vt.ff.de sti.ser.l.antepe.vel si aliud factū sit in stipulatione: vt.j.de stipul.ser.§. ſz cū factū.nisi in casibus.qō dic vt.j.de stipu.ser.§.sed cū.Nec obst.d. l.qō seru⁹.qi nō querit dño, vt sibi remaneat: nā tenetur reddere. Sed nunquid libertas data a dño vel a lege (qō fit interdū, vt.C.de ser.q pō mio liber.ac.per totū.ɔ in aut.de mona.§.ij.col. j.) dño q̄ritur? Rñ.non. nam licet querat seruo: libero tamen nō pōt dari libertas: vt.j.de actio. §.fic ita cq.ɔ.ff.de fideicō. liber.gñaliter.§. si homi nis tamē eoipo momēto sic fit liber, vt dñm nō habeat[b].ɔ sic hec oppositio est de puncto. sic ɔ alias: vt hic vadit Romam: ɔ hic facit murū: nō est tamē verū eū iuisse, vel op⁹ fecisse: licet sit in vltimo momēto perficiēdi. simi lis questio fit.ff.qō metus causa.l.ertat.

a ℭ Domino. vl qsi dño: vt fructuario, ɔ bone fidei possessori: gb⁹ queritur ex duabus causis: vt j.per quas perso.nobis acqui.§.de his.

b ℭ Aegri. Nota ꝟ duos effect⁹ dñice ptātis: ɔ est terti⁹, vt nō torqueat in dominum, nisi in casibus: vt.C.de questi.l.j.ɔ.l.seruos. Accur.

ℭ Sed hoc tpe. ¶ Casus in hoc.§. vsq; ad fi. talis est. Dñe iam video que fuit potestas dñorū in seruos ſz iura antiqua. nūquid licebit dominis adhuc eādē potestatē in seruos exercere? Rñ. Justi. q; nō. Nā hoc tpe nullis hominib⁹ qui sub nostro imperio sunt, lz sine causa legibus approbata in seruos suos supra modum seuire. Ex cōstitutione em̄ diui Pij Antonini cauet vt q; pprīū seruū occiderit sine legitima causa: nō minus puniatur q; qui alienū seruū interfecisset. Et nō solūmodo illos q seruos occidūt, puniri iubem⁹: sed etiā ꝺ qui maiorē asperitatē q; equū sit, in seruos exercēt: eiusdē principis cōstitutione coercent. Nā idem princeps consultus a quibusdam presidib⁹ prouinciarum quid iuris esset de his seruis qui ppter seuitiā dominorū ad edes sacras ɔ ad statuas principū cōfugiūt: in rescripto suo precepit vt si seuitia dñorū circa ipsos seruos intolerabilis videat: cogant ipsi dñi seruos bonis cōditionibus vēdere: ɔ pretiū de seruis vendi tis habitum dñis detur. Sed dñe: quid videtur vobis de hoc statuto diui Pij Antonini? Et certe dicit Justi. nobis videtur ipsum recte statuisse. Expedit em̄ reipub. nequis re sua male vtatur. Et verba scripta ipsius principis ad Eliū Martianū pcōsulē missa, sunt hec: Dominorū quidē potestatē in seruos suos illibatā esse. i. nō diminutaz a quo q̄: nec cuiq; hominū ius suū in aliquem detrahi equū est: verum tamē in casu isto ipsorū dominorū interest ne auxiliū cōtra eorū seuitiā vel intolerabilem iniuriam ipsis seruis iuste deprecantibus denegetur. Nam si permitteretur eis seuitiam suā in seruos suos exercere: aut forte seruos occiderent: aut eos fugitiuos efficerent: ɔ sic ipsis seruis ɔ eorū pretio carerēt. ɔ ideo o tu Eli Martiane de querelis seruorū qui ex familia Julij Sabini ppter eius seuitias ad statuas principum fugerūt, diligēter cognosce: ɔ si tu cognoueris eosdem duri⁹ habitos q̄ equū sit, ɔ intolerabili iniuria afflictos, venūdari[l] inbe: ita q; decetero in ptātē Julij Sabini nō reuertantur. ɔ si idem Julius Sabinus huic nostre constitutioni fraudem fecerit: sciat nos hoc delictū aduersus se seuerius executuros. h.d. Fran.de Are.

ℭ Licet. id est licitum est.

ℭ Legib⁹. qz si seru⁹ sciat insidias dño parari, ɔ ipsi auxiliū nō tulerit: suppliciū dz pstare, qđ morte interpretamur. Sed ɔ si accusauerit eū crimialiter, (excepto crimie lese maiestatis) aut si dñz viderit periclitātē, ɔ eū nō adiuuerit: vl si inmiscuerit se vxori sue: vl alijs mōis. ac.

ℭ Cognita. vt qz cū vxore sua inuenerit: vl in filij delicto: q̄ casu etiaz occidere lz: vt.ff.de ꝺb.ob.q seruū, ɔ.ff.de le.j.qd q̄.§.si heres.ɔ.ff.ad.l. jul.de adul.marito.§.j. si aūt al's deligt, vl dño nō obedierit: legitime em̄ cōrigere pōt: nō tū vltra modū boni viri arbitrio cōprehēsum: vt C.ꝺ emē.ser.l.j.Sz nūqd fine cā ꝺberare pōt? Rñ. sic modice, ſz Jo.[c] vt.C.de emē.ser.l.j.lz Pla. dixit q; nō. aliter si nimis corripiat sine culpa, tenet vel vendere, vl dare: vt.ff.ad.l.cor.de sic. vt hic sequit, ɔ.ff.eo. ti.l.j. Additio. Hec gl. cōiter approbat. ɔ dicūt doc. idē in marito erga vxorem, ɔ in magistro erga scholarem: qz potestas tributa magistrō

Hec vera opi.ᵒ ẓ⁹ⁿ dd. in presenti & ẓ⁹ⁿ bal. in l. in fin. ff. de liberis & posth.

erga scholarem, intelligitur tributa marito in vxorem. l. sed ɔ si quē cunqz. §. fi. ff. ad. l. aquil. Christopho.

f ℭ Constitutione. cuius verba sunt. j. eo. §. fi.

g ℭ Alienum seruū. Sed certe q seruū alienū occidit, lege aquilia tenetur: vt.ff.ad.l.agl.l.ij.in prin. ɔ.j.ad.l.agl. in pn. que actio hic habere locum nō potest, cum non dño, imo cōtra dñm daretur: quod esse non debet: vt.ff.ad.l.aql. itē mela. §. legis. Sz dicq; hoc est verū q̄tū ad crimina lē penā legis cornelie de sicarijs: vt.j.de pu.iu.§. itē lex. q̄ pena tam in seruis q̄ in liberis locū habet: vt.ff.ad le.cor.de sic.

ditionibus vendere, vt pretiū dominis detur, ɔ recte[h]. Expedit em̄ reipublicę ne sua re quis male vtatur[i]. ¶ Cuius rescripti ad Aeliū Martianū[p] missi verba sunt hęc, Dominorum[q] quidem potestatez in seruos suos, illibatā[r] esse oportet, nec cuiq; hominum ius suū detrahi: sed et dominorum interest[s] ne auxilium contra seuitiam, vel famem, vel intolerabilem iniuriā[t] denegetur[v] ijs qui iuste deprecantur. Jdeoq; cognosce de querelis eorum qui ex familia Julij Sabini ad sacram statuam confugerūt: et si vel durius habitos, q̄ equuz est, vel ifami[x] iniuria affectos esse cognoueris, venundari iube, ita, vt in potestatem domini non reuertantur. Qui Sabinus si mee constitutiōi fraudem[y] fecerit, sciat me hoc admissum aduersus se seuerius executurum.

ℭ De patria potestate. Titu. ix.

h Solue ſz doc. hic: ɔ dic q; non tenetur de cpa vt ibi: sed de seuitia et dolo fic: vt hic: qz ex facti atrocitate p̄sumitur: vt.l.j.ff. de do.excep.

f Tāgit ꝺ Christo. q̄t modis fiat fraus legi: et quo iſert q; statuz loquens de frumēto in telligiterīa de farina. ɔ an ex eodez facto p̄ facies duob⁹ statutis sit puniendus in duas pro duab⁹ positis: an pro vna: vide bar. i.l. meul⁹. §. duobus. ff. ꝺle. ij. Jason.

g Jstā continuat sequtur pe. hic.

i Hist. pba ret eum nō ex vulnere mortuū: vt qa post triduū surrexit ɔ cum baculo ie fit: vt not. gl. in.l.j.C. de emē. seruo. fm Ja. hic.

l ℭ Cogantur. Not. hic q; aliquis cogitur vendere rem suam.

m ℭ Bonis cōditionib⁹. ſ. vt ptiū habeat: ɔ ad dñm primū nō reuertātur: vt.j.§.pri.ɔ.ſ.§.pri.ɔ.ſ.§.ſz hoc. in fi. ɔ ne sili pena anteriorū affi ciantur: vel ne exponātur: vel pstituant: vel exportent: vel vendantur ammodo: vt.j.priori.§.ɔ.§.fi. Accur.

n ℭ Recte. ſz precepit.

o ℭ Male vtatur. qz interest principis locupletes sub se habere subiectos: vt in auc. vt iu. fine quo. ſuff. §. cogitatio. coll. ij. qō nō contingeret si cuilibet seruos suos liceret occidere. Et nota q; illud idē qō interest priuati principaliter, ɔ reipublice interest secundario: vt.ſ. dixi mus de iusti. ɔ iur. §. fi. Ar. contra. ff. sol. matri. etiā. §. licet[e]. ɔ. l. si constante. §. si maritus. Ac.

o ℭ Utatur. Not. q; qñq; detrahit res inuito dño ppter odiū dñorū: vt hic. qñq; fauore religiōis: vt.ff.de religi. l. siquis sepulchrū. qñq; fauore libertatis: vt.j.de dona. in fi. qñq; fauore vltime volūtatis: vt.ff. de leg.j. si fideiusſor. §. meminisse. et hoc est contra regulam: vt. C. de contrahen. emp. l. inuitum. Accur.

p ℭ Martianum. proconsulem Etice: al's Eutice seu Utice vbis: vt ff. eod. l. ij. in princi.

q ℭ Dominorum. Hinc inde allegat: et primo duas pro dominis rationes vel dicta ponit.

r ℭ Illibatam. id est non diminutam.

s ℭ Interest. id est eis proderit, vt seruos non perdant. et dic denegetur. scilicet a nobis. vel dic interest. id est ad eos pertinet ne denegetur scilicet a se dominis cum forte vxor vel filij vel alij domini familiares inferant hoc. sed prima verior.

t ℭ Jniuriam. quaz patiuntur iure naturali inspecto: non iure ciuili: vt.j.de iniur.§.seruis.

v ℭ Denegetur. sic.ff.de offi.pre.vlt.l.j.§.quod autem.

x ℭ Jnfami. i. infamata seu magna iniuria.

y ℭ Fraudem. [f] vel euidentem, quia nō obedit: vel callidam, dicēs nō esse illum seruum qui fugit.

ℭ De pria potestate. ¶ Qz supra dixit[g] de ijs q; sunt in ptāte dñorū: iō subiūgit de ijs q; sunt in ptāte parētū: vt primo.C.rat.§.ti.j.§.j. Are.

Consulo te, querens: tibi consulo, consilium dans. Accur.

ℭ Edē sacrā. ad q̄ loca olim ɔ hodie confugiunt. circa que distingue vt dixim⁹ in aut. de mā. pn. §. neqz aūt. col. iij. Additio. Et iuuantur fm Jo. fa. ɔ Ange. qñ sine armis, nullo precedente delicto, sed ppter domini seuitiā, vel etiā sui criminis grauiorē punitionē cōfugiūt: vt hic: al's nō, vt.l. si seru⁹.ɔ.l.fi.§.ɔ hoc quidē. C. de his q; ad eccle. cōfu. ɔ ca. inter alia. extra de immu. eccl. ſz de iure canonico non iuuatur delinquens in ecclia. c.fi. extra eo. ti. als sic: nisi esset public⁹ latro: vt dicto. c. iter. ɔ idē p oia intelligas de cemiterio: vt. xvj. q. iij. c. si q̄tumax. Jason.

Hec vera opi.ᵒ ẓ⁹ⁿ dd. in presenti & ẓ⁹ⁿ bal. in l. in fin. ff. de liberis & posth.

male vtatur in fi. veras. contenetur de culpa que negligentia prestit ſz de iure deliberate vt in p. ti. lg. de falso & Jaso. ɔ. l. sante. §. si maritus. hic

Martianus non existit. textus in. ff. dd. p. hanc vel statuit pro. qđ. vi Sing. l. ꝺ emēdez. in. l. omnes ff. de Just. & iu. in Rubr. ff. de sententia. & can. §. in. c. accepimus. de cōsuetu. & Ang. in §. de nāli gen iuliij

c Jsta opi. Jo. approbatur hic p Pe. de bel. pri. ɔ Ang.

Ti potestate. ¶ Totus iste titulus diuidit in q̃tuor ptes. Primo ponit dictũ in gñe q̃ sunt liberi in nr̃a ptãte. Secũdo definitionẽ nuptiarũ vel mr̃imonij. Tertio qui habẽt filios in ptãte. Quarto ex p̃dictis infert specificando q̃ prius dixerat. Scõa ibi, Nuptie. Tertia ibi, Jus aũt. Quarta ibi, Qui igit. ¶ Casus. Accessi ad Justi. & q̃siui ab eo: Dñe, vos vultis tractare de pa.po. dicatis q̃ mihi q̃ sunt i pa.po. Ad hoc rñ. Justi. dicẽs: In po. nr̃a sunt liberi quos ex iustis nuptijs procreauimus. Sed q̃d dñe: iã video q̃ sunt i pa.po. dicatis mihi q̃d est mr̃imoniũ seu nuptie: Ad hr̃ñ. Justi. q̃ nuptie siue mr̃imoniũ est viri & mulieris cõiunctio indiuiduã vite cõsuetudinẽ. & hoc vsq̃ ad illuz. §. Jus autem. Fran. Accur.

† Concor. cũ b text. c. vl. & de cõuer. infi. in me. ibi, cuz autem.

* Uide in hũc locum Alci. li. dis. punc. ij. ca. xxij. multa enim pulchra i hanc rẽ disserit.

a ¶ Et ideo ab ea potiꝰ q̃ a pre denominatur: q̃ maiora sui b tinet onera. Est eñ assi ptũ onerosa: in ptu doloꝛosa: & post ptũ la bꝛiosa: vt extra de cõuer. infide. ca. ex lris. b Ista gl. vt male dicere per l. q̃ fuerit. ff. de condi. & mon. et p. l. nuptias. ff. de re iu. et xxũ. q. ij. in ptin.

c Sz de iure canõico nullo mõ̃ ẽ pmissus: q̃ q̃libet fornicatio simplex ẽ pctũ mortale: vt ca. ad nr̃m. de heret. in cle. & xxxij. q. iij. c. oẽs. et. c. nemo. fm ang. ij. d Sz spãli: nec sufficeret gñalis siue vniuersal. Itẽ nec ratihabitio posterior sequens: vt no. glos. in. l. iij. §. sz vtruz. ff. de mi. & hec vera: nisi simꝰ cũ pfessagar vl̃ queniaꝝ. Itẽ nisi in cã criminali: vel in casib⁹ vbi pr̃i nõ q̃rit vsus fructus fm ang. ij. Itẽ nisi sit tutor alicuiꝰ vel pcurator. c. q̃ generalio. de pcur. li. vj. Ja.

e Adde ij septimũ sz

Nptãte[a] † nr̃a sunt liberi nostri quos ex iustis[b] nuptijs procreauimus. ¶ Nuptie[c] autem, siue matrimonium, est viri et mulieris coniunctio[d] indiuiduam[e] vite consuetudinem retinens, aprobatur

¶ Patria potestas fuit de iure Romano introducta: per quam filius ex legitimo matrimonio natus, et ceteri descendentes per lineam masculinam, in patria potestate sunt censendi. Mulieres vero, & earum descẽdentes, tale ius nõ habẽt. h. d. sũmarie fm Bal.

¶ Jus autem[f] potestatis quod in liberos habemus, propriuz est ciuium Romanorum[g]. Nulli eñ alij * sunt homines qui talem in liberos habeãt potestatẽ, qualez in nos habemus. ¶ Qui igit ex te et vxore[h] tua nascitur: in tua[i] potestate est. Itẽ q̃ ex filio tuo & vxore eiꝰ nascitur, id est nepos tuꝰ, & neptis, eq̃ i tua sunt ptãte: & pnepos & pneptis, & deinceps ceteri oẽs. Qui tñ ex filia tua nascunt: i ptã te tua nõ[k] sunt, sed patris eorum. De nuptijs. * Titulus. x.

¶ Inter marẽ maiorẽ. xiiij. ãnis, & fœminã maiorem. xij. annis, liberos, siu legũ pcepta nuptias contrahentes, iuste nuptie contrahuntur. In potestate autem constituti, nuptias absq̃ patris consensu cõtrahere non possunt, nisi forte inhabilis ad consentiendum pstandum. Aretinus.

¶ Ustas aũt nuptias inter se ciues Romani ꝯhũt, q̃ fm pcepta[m] legum cocunt: ¶ Masculi quidez

[illegible] quest singularis. Et eam etiam dicit singularem Ja. ad hoc q̃ rex Fr̃ãcie non est sub imperio Romano.

h ¶ Ex vxore aliud si ex cõcubina: vt. j. titu. j. §. fi. vel incesto coitu natus: vt in auth. quibus mo. na. effi. leg. col. vj. §. fi.

i ¶ In tua. si tamen tu fis tui iuris, non alꝰ: vt. ff. ad. l. iul. de adul.

k ¶ Nõ sũt. q̃ q̃ nascunt, pr̃is familiã sequunt: vt. j. de le. agna. tu. §. j. Additio. Et in hoc seqtur ꝯditionẽ pr̃is: vt. ff. de sta. ho. l. cũ leguie.

¶ De nuptijs. ¶ Supra[l] titu. pr̃i. in pnc. dictũ est q̃ in potestate nostra sunt liberi nostri quos ex iustis nuptijs procreauimꝰ: ideo hic subiungitur inter quos dicte iuste nuptie contrahuntur. Are.

¶ Ustas aũt. ¶ Iste titulus diuidit in octo ptes. In prima ponit q̃ pñt ꝯhere mr̃imoniũ & q̃lr, subiũgẽdo q̃stionẽ de filio & filia furiosi. Scõa ibi, Ergo nõ oẽs. vbi ponit gñaliter & spãliter quasdã esse psonas inter q̃s nõ põt esse matrimoniũ. s. inter ascẽdẽtes & descendẽtes. Tertia ibi, Inter eas. vbi ponit inter q̃s psonas ex collateralibꝰ ẽt cõiunctis p adoptionẽ, põt fieri & nõ fieri matrimoniũ. Quarta ibi, Affinitatis. vbi ponit inter q̃as psonas nõ põt fieri matrimoniũ rõne affinitatis. Quinta ibi, Illõ certũ. vbi ponit q̃liter matrimoniũ phibet rõne seruilis cognatiõis. Sexta ibi, Sũt & alie. vbi ponit gñaliter quasdã esse alias psonas iter q̃s nõ põt ꝯstitui mr̃imoniũ. Septia ibi, Si aduersꝰ. annullat mr̃imonia ꝯcta ꝯ iuris pcepta: & qcqd secutũ est exide: & punit ꝯ facientes. Octaua ibi, Aliq̃n. vbi põit de filijs naturalibꝰ: & q̃ nõ pñt legitimari. Itẽ pma ps pncipalis diuidit̃ tres ptes. Nã i pma põit diuisionẽ gñale. In scõa illud declarat. In tertia determinat icidẽtẽ qõnẽ. Scõa ibi, & Masculi. Tertia ibi, Uñ q̃situ. fz Por. ¶ Casꝰ Accessi ad Justi. & ita q̃siui ab eo. Dñe, vos vultis tractare de nuptijs. Dicatis igit mihi, q̃ sũt iuste nuptie: Ad hr̃ñ. Justi. dicẽs q̃ iuste nuptie sũt q̃s iter se ciues Romani. i. liberi hoies fz pcepta legũ ꝯhũt: vez masculi puberes, & femie viripotẽtes. & hẽ verũ siue sint pr̃essa. q̃ nuptias ꝯhũt: siue filijsa. dũ tñ filijsa. de ꝯsẽsu parẽtũ i q̃rũ sũt ptãte, nuptias ꝯhãt. Nã q̃ fi. fa. de ꝯsensu parẽtũ i q̃rũ est ptãte, debeat ꝯhere: tã ciuilis q̃ naturalis rõ suadet: itñ ẽt q̃ iussꝰ parẽtũ i mr̃imõio a filiosa. ꝯhẽdo pcedere debeat. vñ q̃ ꝯsensꝰ parẽtũ requirꝰ, apõ veteres dubitatũ fuit & q̃situz vtrũ filiusfa. alicuius furiosi possit nubere, & ꝯhere mr̃imoniũ: cũ pr̃ furiosꝰ ꝯsentire nõ possit. Et certe fz de filia de facili ꝯsenserit ãtig. s. q̃ ipa possit sine ꝯsẽsu pr̃is nubere: i filio tñ varijs in varias sniãs declinauerũt: fz tãdẽ ad hmõi dubitationẽ veteꝝ sopiẽdã nr̃a pcessit ꝯstitutio: cuiꝰ authoritate pmissũ est vt ad exẽplũ filie furiosi, filiꝰ furiosi sine pr̃ni ꝯsensꝰ iteruẽtu vxorẽ ducere possit: fz tñ modũ in eadẽ cõstitutione expressum. h. d. vsq̃ ad §. Ergo. Fran.

l ¶ Ciues Romani. i. liberi hoies: vt. §. de liber. §. fi. serui q̃ nõ faciũt mr̃imoniũ, fz ꝯtubernij[s]: vt h. & C. de iicest. nup. cũ ancillis & i auth. de nup. §. si vo ab initio. col. iij. Sz aliõ est iure canonũ[b], qõ patet: vt in auth. de ec. ti. §. j. col. ix. vbi q̃ q̃ canones sunt seruãdi pro legibus.

m ¶ Precepta. que sunt. j. cõstitu. per totũ. & ff. eo. & C. eo. ti. per totũ vt colligemus in magna glos. j. eo. §. sunt & alie.

Indiuiduã. quo ad affectionẽ. sic. s. de iustitia & iure. in pnc. Actũ cñ plerũq̃ fit separatio tam iure veteri q̃ nouo permittente: vt. C. de repu. ꝯsensu. & in auth. de nup. §. si ergo. col. iij. & in auth. vt lice. ma. & aui. §. q̃ vero. col. viij. Sed nũquid hanc affectionẽ habet aligs ad cõcubinã q̃q̃z? Certe sic: & ideo adijcias huic definitiõi, diuini & humani iuris cõicatio: vt. ff. de rit. nup. l. j. Diuini, q̃ eiusdem secte debent esse: vt nõ sit vnꝰ christianus, & alter iudeus: vt. C. de iude. neq̃s. Humani: q̃ forũ viri sequitur vxoꝛ: vt. ff. ad muni. l. fi. §. ij. sed secꝰ est in cõcubina vel q̃libet minus legitima vxore: vt. ff. ad muni. de iure. §. fi. licet cõcubinatꝰ iure pmittẽte fit. ff. de ꝯcu. l. in cõcubinatu. in fi. Neq̃ valet oppositio de matre ad filiũ: q̃ ibi nõ est talis cõsuetudo qualis ad vxoꝛem: vt. j. tit. j. §. ergo. & in auth. quomodo opoꝛ. episc. §. j. col. j. & §. quanta. ibi, Sed aut sole &c. Jus autẽ. ¶ Casus. Dñe, dicatis mihi, si placet, quorũ propriuz est ius pa.po. Ad hoc rñ. ius pa.po. q̃ in liberos habemꝰ, ppriũ est ciuiũ Romanoꝝ. i. liberoꝝ omniũ de Romano imperio. nulli enim alij hoies sunt q̃ talẽ potestatẽ hñt in liberos q̃lẽ nos habemꝰ. Sed dñe, dicatis mihi q̃ sunt in pat.po. Ad hoc rñ. Justi. Amice: dixim⁹ vi. q̃ illi sunt in pa.po. nr̃a quos de iustis nuptijs procreauimꝰ. Ex hoc igitur manifeste liquet q̃ illi q̃ ex te & legitima vxore tua nascunt, in tua ptãte sunt: vt ppriũ tui filij: & qui ex filio tuo & vxore eius nascuntur, vt nepotes. & idẽ est in pnepote & ceteris deiceps per masculinaz lineã descendentib⁹. Sed q̃ q̃ dixerim nepotes natos ex filio, in tua esse potestate: secus tñ in nepotib⁹ natis ex filia. Nã q̃ ex filia tua nascuntur, in tua potestate non sunt: sed in potestate patris eorum, et hec dicuntur vsq̃ ad finem ti. Fran. de Are. Jus aũt. qõ cõsistit in septem. Primo q̃ necessitate famis pater filiũ vendere põt vel obligare: vt. C. de pa. q̃ fi. dis. l. ij. Scõo q̃ ab eo in ius vocari nõ põt: vt. C. de in ius vo. l. fi. Tertio q̃ nec cũ eis agẽdo, iudiciũ habere possumꝰ: vt. ff. de iudi. l. iis. Quarto q̃ p eũ acq̃rimus: vt. j. p quas pso. no. acq. §. j. Quinto q̃ in iudicio cõtra alium sine licentia nostra esse nõ põt: vt. C. de bo. q̃lib. l. fi. §. j. Sexto q̃ eo inuito sua bona aduẽtitia administrare⁹: vt. j. p quas pso. no. ac. §. j. Quidã tñ dixerũt q̃ alimẽta adinuicẽ hoc iure pstant: qõ falsum est: cũ in emãcipatis etiã hoc sit: vt. ff. de lib. agno. l. si qs a liberis. in pn. Itẽ ciuilis obligatio inter nos esse nõ põt: vt. j. de inuti. stip. §. item inutilis. Est & octauꝰ, vt possim petere filiũ in meã ptãtẽ. Circa qõ distingue: q̃ aut a nullo detinet, aut ab aliquo. si ab aliquo: volens,

Additio. Uide ca. debitũ. extra de bigamis.

e ¶ Indiuiduã. quo ad affectionẽ. sic. s. de iustitia & iure. in pnc. Actũ cñ plerũq̃ fit separatio tam iure veteri q̃ nouo permittente: vt. C. de repu. ꝯsensu. & in auth. de nup. §. si ergo. col. iij. & in auth. vt lice. ma. & aui. §. q̃ vero. col. viij. Sed nũquid hanc affectionẽ habet aligs ad cõcubinã q̃q̃z? Certe sic: & ideo adijcias huic definitiõi, diuini & humani iuris cõicatio: vt. ff. de rit. nup. l. j. Diuini, q̃ eiusdem secte debent esse: vt nõ sit vnꝰ christianus, & alter iudeus: vt. C. de iude. neq̃s. Humani: q̃ forũ viri sequitur vxoꝛ: vt. ff. ad muni. l. fi. §. ij. sed secꝰ est in cõcubina vel q̃libet minus legitima vxore: vt. ff. ad muni. de iure. §. fi. licet cõcubinatꝰ iure pmittẽte fit. ff. de ꝯcu. l. in cõcubinatu. in fi. Neq̃ valet oppositio de matre ad filiũ: q̃ ibi nõ est talis cõsuetudo qualis ad vxoꝛem: vt. j. tit. j. §. ergo. & in auth. quomodo opoꝛ. episc. §. j. col. j. & §. quanta. ibi, Sed aut sole &c.

f ¶ Jus aũt. qõ cõsistit in septem. Primo q̃ necessitate famis pater filiũ vendere põt vel obligare: vt. C. de pa. q̃ fi. dis. l. ij. Scõo q̃ ab eo in ius vocari nõ põt: vt. C. de in ius vo. l. fi. Tertio q̃ nec cũ eis agẽdo, iudiciũ habere possumꝰ: vt. ff. de iudi. l. iis. Quarto q̃ p eũ acq̃rimus: vt. j. p quas pso. no. acq. §. j. Quinto q̃ in iudicio cõtra alium sine licentia nostra esse nõ põt: vt. C. de bo. q̃lib. l. fi. §. j. Sexto q̃ eo inuito sua bona aduẽtitia administrare⁹: vt. j. p quas pso. no. ac. §. j. Quidã tñ dixerũt q̃ alimẽta adinuicẽ hoc iure pstant: qõ falsum est: cũ in emãcipatis etiã hoc sit: vt. ff. de lib. agno. l. si qs a liberis. in pn. Itẽ ciuilis obligatio inter nos esse nõ põt: vt. j. de inuti. stip. §. item inutilis. Est & octauꝰ, vt possim petere filiũ in meã ptãtẽ. Circa qõ distingue: q̃ aut a nullo detinet, aut ab aliquo. si ab aliquo: volens,

g ¶ Romanoꝝ. i. oĩm q̃ sunt de Romano imperio. alie vero gẽtes q̃daz vt seruos tenẽt filiõs, vt Sclaui: alie vt prorsus absolutos, vt Francigenas: ideo cauẽdũ dicit. j. de ꝯtrahẽdo qualẽ. Additio. Duz dicit q̃ filij Frãcigenaꝝ nõ sunt in ptãte parẽtũ: adde q̃ hãc gl. in hoc reputat vmcã & singularẽ Bal. in. c. j. §. fi duo fr̃es. Alꝰ ille. §. est. c. ij. i ti. de fr̃i. de nouo bene. iuesti. Hãc etiã gl. Bal. cõmendat in. c. j. an marit⁹ suc. vxo. in bñfi. & vide totuz in. l. pe. i fi. charte. C. qui testa. fac. pos. & in dicto c. j. an marit⁹ suc. vxo. in bñfi. dicit Bal. q̃ ista gl. est singularis. Et eam etiam dicit singularem Ja. ad hoc q̃ rex Fr̃ãcie non est sub imperio Romano.

h ¶ Ex vxore. aliud si ex cõcubina: vt. j. titu. j. §. fi. vel incesto coitu natus: vt in auth. quibus mo. na. effi. leg. col. vj. §. fi.

i ¶ In tua. si tamen tu fis tui iuris, non alꝰ: vt. ff. ad. l. iul. de adul.

k ¶ Nõ sũt. q̃ q̃ nascunt, pr̃is familiã sequunt: vt. j. de le. agna. tu. §. j. Additio. Et in hoc seqtur ꝯditionẽ pr̃is: vt. ff. de sta. ho. l. cũ leguie.

l ¶ De nuptijs. ¶ Supra titu. pr̃i. in pnc. dictũ est q̃ in potestate nostra sunt liberi nostri quos ex iustis nuptijs procreauimꝰ: ideo hic subiungitur inter quos dicte iuste nuptie contrahuntur. Are.

¶ Ustas aũt. ¶ Iste titulus diuidit in octo ptes. In prima ponit q̃ pñt ꝯhere mr̃imoniũ & q̃lr, subiũgẽdo q̃stionẽ de filio & filia furiosi. Scõa ibi, Ergo nõ oẽs. vbi ponit gñaliter & spãliter quasdã esse psonas inter q̃s nõ põt esse matrimoniũ. s. inter ascẽdẽtes & descendẽtes. Tertia ibi, Inter eas. vbi ponit inter q̃s psonas ex collateralibꝰ ẽt cõiunctis p adoptionẽ, põt fieri & nõ fieri matrimoniũ. Quarta ibi, Affinitatis. vbi ponit inter q̃as psonas nõ põt fieri matrimoniũ rõne affinitatis. Quinta ibi, Illõ certũ. vbi ponit q̃liter matrimoniũ phibet rõne seruilis cognatiõis. Sexta ibi, Sũt & alie. vbi ponit gñaliter quasdã esse alias psonas iter q̃s nõ põt ꝯstitui mr̃imoniũ. Septia ibi, Si aduersꝰ. annullat mr̃imonia ꝯcta ꝯ iuris pcepta: & qcqd secutũ est exide: & punit ꝯ facientes. Octaua ibi, Aliq̃n. vbi põit de filijs naturalibꝰ: & q̃ nõ pñt legitimari. Itẽ pma ps pncipalis diuidit̃ tres ptes. Nã i pma põit diuisionẽ gñale. In scõa illud declarat. In tertia determinat icidẽtẽ qõnẽ. Scõa ibi, & Masculi. Tertia ibi, Uñ q̃situ. fz Por. ¶ Casꝰ Accessi ad Justi. & ita q̃siui ab eo. Dñe, vos vultis tractare de nuptijs. Dicatis igit mihi, q̃ sũt iuste nuptie: Ad hr̃ñ. Justi. dicẽs q̃ iuste nuptie sũt q̃s iter se ciues Romani. i. liberi hoies fz pcepta legũ ꝯhũt: vez masculi puberes, & femie viripotẽtes. & hẽ verũ siue sint pr̃essa. q̃ nuptias ꝯhũt: siue filijsa. dũ tñ filijsa. de ꝯsẽsu parẽtũ i q̃rũ sũt ptãte, nuptias ꝯhãt. Nã q̃ fi. fa. de ꝯsensu parẽtũ i q̃rũ est ptãte, debeat ꝯhere: tã ciuilis q̃ naturalis rõ suadet: itñ ẽt q̃ iussꝰ parẽtũ i mr̃imõio a filiosa. ꝯhẽdo pcedere debeat. vñ q̃ ꝯsensꝰ parẽtũ requirꝰ, apõ veteres dubitatũ fuit & q̃situz vtrũ filiusfa. alicuius furiosi possit nubere, & ꝯhere mr̃imoniũ: cũ pr̃ furiosꝰ ꝯsentire nõ possit. Et certe fz de filia de facili ꝯsenserit ãtig. s. q̃ ipa possit sine ꝯsẽsu pr̃is nubere: i filio tñ varijs in varias sniãs declinauerũt: fz tãdẽ ad hmõi dubitationẽ veteꝝ sopiẽdã nr̃a pcessit ꝯstitutio: cuiꝰ authoritate pmissũ est vt ad exẽplũ filie furiosi, filiꝰ furiosi sine pr̃ni ꝯsensꝰ iteruẽtu vxorẽ ducere possit: fz tñ modũ in eadẽ cõstitutione expressum. h. d. vsq̃ ad §. Ergo. Fran.

l ¶ Ciues Romani. i. liberi hoies: vt. §. de liber. §. fi. serui q̃ nõ faciũt mr̃imoniũ, fz ꝯtubernij[s]: vt h. & C. de iicest. nup. cũ ancillis & i auth. de nup. §. si vo ab initio. col. iij. Sz aliõ est iure canonũ[b], qõ patet: vt in auth. de ec. ti. §. j. col. ix. vbi q̃ q̃ canones sunt seruãdi pro legibus.

m ¶ Precepta. que sunt. j. cõstitu. per totũ. & ff. eo. & C. eo. ti. per totũ vt colligemus in magna glos. j. eo. §. sunt & alie.

n ¶ Nuptie. et dicunt ab obnubẽdo. i. velando: q̃ velate incedere debẽt: vt ait Jsid. fz mr̃imonium dr̃ ideo q̃ mulier nubit vt mater fiat. & hec duo nota (fz diuersis rõnib⁹) idẽ signãt. Itẽ cõiugiũ, & cõnubiũ, & consortiũ: vt. ff. de ri. nup. in eo iure. §. hoc caput. fz hoc vltimum q̃q̃z inter seruos accipiatur: vt. C. de ser. fugi. l. fi. inter quos proprie dicitur cõtubernium: vt. C. de incest. nup. cum ancillis.

o ¶ Cõiunctio animoꝝ, nõ coꝛpoꝝ tñ: vt. ff. de reg. iur. l. nuptias. & illa cõiunctio animoꝝ significat vnionẽ que ꝯsistit inter deũ & iustã aiam. Uñ apls: Qui adheret deo: vn⁹ spũs est cũ eo. Reliquũ, fz cõ iũctio coꝛpoꝝ, designat ꝯformitatẽ q̃ ꝯsistit in carne iter xp̃z & sctãm eccleſiã. i. humanũ genus. Unde euangelista: Uerbũ caro factum est: & habitauit in nobis. Additio. Uide ca. debitũ. extra de bigamis.

p ¶ Nuptie. et dicunt ab obnubẽdo. i. velando: q̃ velate incedere debẽt: vt ait Jsid. fz mr̃imonium dr̃ ideo q̃ mulier nubit vt mater fiat. & hec duo nota (fz diuersis rõnib⁹) idẽ signãt. Itẽ cõiugiũ, & cõnubiũ, & consortiũ: vt. ff. de ri. nup. in eo iure. §. hoc caput. fz hoc vltimum q̃q̃z inter seruos accipiatur: vt. C. de ser. fugi. l. fi. inter quos proprie dicitur cõtubernium: vt. C. de incest. nup. cum ancillis.

q ¶ Cõiunctio animoꝝ, nõ coꝛpoꝝ tñ: vt. ff. de reg. iur. l. nuptias. & illa cõiunctio animoꝝ significat vnionẽ que ꝯsistit inter deũ & iustã aiam. Uñ apls: Qui adheret deo: vn⁹ spũs est cũ eo. Reliquũ, fz cõ iũctio coꝛpoꝝ, designat ꝯformitatẽ q̃ ꝯsistit in carne iter xp̃z & sctãm eccleſiã. i. humanũ genus. Unde euangelista: Uerbũ caro factum est: & habitauit in nobis. Additio. Uide ca. debitũ. extra de bigamis.

r ¶ Jndiuiduã. quo ad affectionẽ. sic. s. de iustitia & iure. in pnc. Actũ cñ plerũq̃ fit separatio tam iure veteri q̃ nouo permittente: vt. C. de repu. ꝯsensu. & in auth. de nup. §. si ergo. col. iij. & in auth. vt lice. ma. & aui. §. q̃ vero. col. viij. Sed nũquid hanc affectionẽ habet aligs ad cõcubinã q̃q̃z? Certe sic: & ideo adijcias huic definitiõi, diuini & humani iuris cõicatio: vt. ff. de rit. nup. l. j. Diuini, q̃ eiusdem secte debent esse: vt nõ sit vnꝰ christianus, & alter iudeus: vt. C. de iude. neq̃s. Humani: q̃ forũ viri sequitur vxoꝛ: vt. ff. ad muni. l. fi. §. ij. sed secꝰ est in cõcubina vel q̃libet minus legitima vxore: vt. ff. ad muni. de iure. §. fi. licet cõcubinatꝰ iure pmittẽte fit. ff. de ꝯcu. l. in cõcubinatu. in fi. Neq̃ valet oppositio de matre ad filiũ: q̃ ibi nõ est talis cõsuetudo qualis ad vxoꝛem: vt. j. tit. j. §. ergo. & in auth. quomodo opoꝛ. episc. §. j. col. j. & §. quanta. ibi, Sed aut sole &c.

s ¶ Jus aũt. qõ cõsistit in septem. Primo q̃ necessitate famis pater filiũ vendere põt vel obligare: vt. C. de pa. q̃ fi. dis. l. ij. Scõo q̃ ab eo in ius vocari nõ põt: vt. C. de in ius vo. l. fi. Tertio q̃ nec cũ eis agẽdo, iudiciũ habere possumꝰ: vt. ff. de iudi. l. iis. Quarto q̃ p eũ acq̃rimus: vt. j. p quas pso. no. acq. §. j. Quinto q̃ in iudicio cõtra alium sine licentia nostra esse nõ põt: vt. C. de bo. q̃lib. l. fi. §. j. Sexto q̃ eo inuito sua bona aduẽtitia administrare⁹: vt. j. p quas pso. no. ac. §. j. Quidã tñ dixerũt q̃ alimẽta adinuicẽ hoc iure pstant: qõ falsum est: cũ in emãcipatis etiã hoc sit: vt. ff. de lib. agno. l. si qs a liberis. in pn. Itẽ ciuilis obligatio inter nos esse nõ põt: vt. j. de inuti. stip. §. item inutilis. Est & octauꝰ, vt possim petere filiũ in meã ptãtẽ. Circa qõ distingue: q̃ aut a nullo detinet, aut ab aliquo. si ab aliquo: volens,

t ¶ Nuptie. et dicunt ab obnubẽdo. i. velando: q̃ velate incedere debẽt: vt ait Jsid. fz mr̃imonium dr̃ ideo q̃ mulier nubit vt mater fiat. & hec duo nota (fz diuersis rõnib⁹) idẽ signãt. Itẽ cõiugiũ, & cõnubiũ, & consortiũ: vt. ff. de ri. nup. in eo iure. §. hoc caput. fz hoc vltimum q̃q̃z inter seruos accipiatur: vt. C. de ser. fugi. l. fi. inter quos proprie dicitur cõtubernium: vt. C. de incest. nup. cum ancillis.

u ¶ Cõiunctio animoꝝ, nõ coꝛpoꝝ tñ: vt. ff. de reg. iur. l. nuptias. & illa cõiunctio animoꝝ significat vnionẽ que ꝯsistit inter deũ & iustã aiam. Uñ apls: Qui adheret deo: vn⁹ spũs est cũ eo. Reliquũ, fz cõ iũctio coꝛpoꝝ, designat ꝯformitatẽ q̃ ꝯsistit in carne iter xp̃z & sctãm eccleſiã. i. humanũ genus. Unde euangelista: Uerbũ caro factum est: & habitauit in nobis. Additio. Uide ca. debitũ. extra de bigamis.

v ¶ Jndiuiduã. quo ad affectionẽ. sic. s. de iustitia & iure. in pnc. Actũ cñ plerũq̃ fit separatio tam iure veteri q̃ nouo permittente: vt. C. de repu. ꝯsensu. & in auth. de nup. §. si ergo. col. iij. & in auth. vt lice. ma. & aui. §. q̃ vero. col. viij. Sed nũquid hanc affectionẽ habet aligs ad cõcubinã q̃q̃z? Certe sic: & ideo adijcias huic definitiõi, diuini & humani iuris cõicatio: vt. ff. de rit. nup. l. j. Diuini, q̃ eiusdem secte debent esse: vt nõ sit vnꝰ christianus, & alter iudeus: vt. C. de iude. neq̃s. Humani: q̃ forũ viri sequitur vxoꝛ: vt. ff. ad muni. l. fi. §. ij. sed secꝰ est in cõcubina vel q̃libet minus legitima vxore: vt. ff. ad muni. de iure. §. fi. licet cõcubinatꝰ iure pmittẽte fit. ff. de ꝯcu. l. in cõcubinatu. in fi. Neq̃ valet oppositio de matre ad filiũ: q̃ ibi nõ est talis cõsuetudo qualis ad vxoꝛem: vt. j. tit. j. §. ergo. & in auth. quomodo opoꝛ. episc. §. j. col. j. & §. quanta. ibi, Sed aut sole &c.

x ¶ Jus aũt. qõ cõsistit in septem. Primo q̃ necessitate famis pater filiũ vendere põt vel obligare: vt. C. de pa. q̃ fi. dis. l. ij. Scõo q̃ ab eo in ius vocari nõ põt: vt. C. de in ius vo. l. fi. Tertio q̃ nec cũ eis agẽdo, iudiciũ habere possumꝰ: vt. ff. de iudi. l. iis. Quarto q̃ p eũ acq̃rimus: vt. j. p quas pso. no. acq. §. j. Quinto q̃ in iudicio cõtra alium sine licentia nostra esse nõ põt: vt. C. de bo. q̃lib. l. fi. §. j. Sexto q̃ eo inuito sua bona aduẽtitia administrare⁹: vt. j. p quas pso. no. ac. §. j. Quidã tñ dixerũt q̃ alimẽta adinuicẽ hoc iure pstant: qõ falsum est: cũ in emãcipatis etiã hoc sit: vt. ff. de lib. agno. l. si qs a liberis. in pn. Itẽ ciuilis obligatio inter nos esse nõ põt: vt. j. de inuti. stip. §. item inutilis. Est & octauꝰ, vt possim petere filiũ in meã ptãtẽ. Circa qõ distingue: q̃ aut a nullo detinet, aut ab aliquo. si ab aliquo: volens,

g Sike est in ca. sane. extra ō cle. cõiuga. vbi matrimõia ꝯcta per sacerdotes dicuntur contubernia.

h Citra tñ dñi pludicũ. c. j. & ibi gl. extra de cõiug. fuo. quã verã intellige: nisi dño sciente & nõ ꝯdicẽte: vt. C. de la. li. rol. vl altero cõiugũ errante in cõditõe psone si erãt fiat cõditio deterior. alꝰ secus fm Jo. fa. & Ange.

Docto. q̃ in atrocioꝝ ibus delictꝝ filiꝰ q̃ est in ptãte pr̃is nõ excusat ppr̃ iussuz pr̃is: & i delictis atrocioꝝ ib⁹ mitius punit: fz non ex cuſerur i totũ vt. ff. de regu. iu. l. ad ea. fm pe. de bel. perti. hic.

* In scriptis qbusdaz exẽpl. legit, de iustis nuptijs gñe non [illegible] os in pr̃ē. istam glo. [illegible] caz Bal. in. c. ij. §. fies, deducbꝰ fratꝛ bo Beneficio in beſti de Castro. & Franc. aretio in. l. ouĩm [illegible] Zª sola. ff. de Testa. bat glo. in. c. fina. [illegible] Zº. fro. Singlez gl. Franciꝰ non est sub [illegible] inpeziatorj. Quid Hispaniaz vig. Adziang. bz. di. c. Beneꝛabilez qui [illegible] legitim. & in. c. [illegible] se. de dona: inter [illegible] xoreꝝ p. baz. & [illegible] f Istã cõtinuationem sequuntur Pe. de bel. pti. & an. ẽ. Diuisio.

vi. alios effectus q̃s operatur patria potestas [illegible] ma vocare glo. ff. [illegible] Ang. in. & emancipati. inst. de heredi. que sing. in. s. cogi. & si pater ff. ad Trebellia. & vi. ang. hic ponez alios effectus patriꝰ

tuo. conez glosse que cõe [illegible] approbatuz in. dd. in presẽ. & in Rubꝛa C. de sponsa. //

C Puberes.i.maiores.xiiij.annis:vt.j.q.mo.tu.fi.in pn. Additio.

C Nec glos.nō bene loquit.na ꝛ quo ad tutelas ꝛ testamēta ille appellatur pubes q.xiiij.annū cōpleuit,si vir sit:aut.xij.si mulier fuerit: q̄ tñ ad matrimonia ꝓhēda appellant puberes q̄ ꝑ pmū coire pñt.non igit in mr̄imonio copulādo pubertas cognoscitur ex annoꝝ numero:sed ex ptāte coeundi. c.puberes.extra ō despō. impu.ſm Christophō.

C Viripotētes.i.maiores.xij.an.j.q.mo.tut.fi. j.rñ.ſz in sponsalib⁹.viij. anni sufficiunt: vt.ff.de spō.l.in spōsalib⁹. Sed nūqd hodie.xv.āni sunt necessarij ad mr̄imoniū: vt in aut.de tē.nō so.pe. ſ.nouim⁹. col.vij:rñ.lex illa ꝙsuetudinē ꝛ frequētiā hoiꝝ ponit. Itē qd si aliqs aliq̄ istud tps attingat,iuēt⁹ sit sufficiēs ad mr̄imoniū: Videt q̄ nubere possit:vt.ff.quādo di.le.ce.l.pe. q̄si felici diplomate vsus: vt.ff.de vb.ob.l.ꝯtinuus.ſ.cum ita[a]. Sz cōtradico: imo lege Julia de adulterio ꝛ stupro cōmisso poterit puniri: vt.ff.de adul.inter liberas.j.rñ.ꝛ est pro hoc.ff. de cōcubi.l.j.ſ.fi. Si aūt de facto intra dictū tps vxorē qs acceperit,tunc erit vxor cuz ad ętatē pdictā puenerit:vt ff.de rit.nup.l. minorez. Additio. ꝙro notatis in hac.gl.vide.c.puberes extra de despon.impu.vbi opinio glos.videt repro bari. Et pro fine huiꝰ glos.vide.c.j.de despon.impu.li.vj. An autez mulier possit ꝙtrahere matrimoniū añ.xij.annū: Dic ſz Jo.de pla. q̄ sic:vt puta ꝓpter pacē:vt.c.ij.de despō.impu. Itez si malitia suppleat ętatē:vt.c.j.de ꝙiu.seruo.ꝛ.c.de illis.de despō.impu.q̄ maius periculū est in ea q̄ in masculo,ꝓpter calidiorē sanguinē ad luxuriādum,ꝛ fragilitatē sexus:vt.j.in glos.que incipit,nā de filia.

C Patresfamilias.ſ.q̄ sunt iuris sui,cuiuscūq̄ etatis sint.sic ꝛ matresfa.sed filij ꝛ filiefamilias q̄ sunt in ptāte,cuiuscūq̄ etatis sint:vt ff.de his q̄ sunt sui vel alie.iuris.l.nam ciuium. Accur.

C In ptāte.quid ergo de emācipatis: Videt idē:vt.C.e.l.vidue.ſz illud cōsiliū est[b],nō preceptū. Q̄ aūt possit filiꝰ emancipatꝰ,ōz.ff.de cōtra tab.l.iij.ſ.si emācipatus.ꝛ.ff.de rit.nupt.l.filius emācipatus.

C Et ciuilis.q̄ est in ptāte de iure ciuili Romanoꝝ: vt.ſ.ti.j.ſ.ius.

C Et naturalis.quia pater:vt.ff.de iustit.ꝛ iure.l.ij.vl̄ quia proauꝰ: vt.j.de pupil.sub.ſ.ij.

C Debeat.al's nō valet:vt.ff.de sta.ho.l.Paulus rñdit.[c] videt tamen cōsentire nisi cōtradicat expresse:vt.ff.de spō.l.in spōsalib⁹.i fi.

C Unde.q̄ patris consensus exigitur.

C Possit. Uidetur q̄ nō,cum pater non possit consentire:vt.ff.de iur.co.l.ij.ſ.furiosus.

C Sup filio. Nā de filia facile ꝓcessuz fuit,q̄ forte calidior sanguis est in ea:vt in aut.de non elig.ſ.cum igitur.colꝛ.j.vel verius propter fragilitatē sexꝰ.argu.j.quib.alie.licet.in princi.sed prima nō placet.

C Decisio.i.sententia vel lex:vt.C.e.l.si furiosi.

C Qua.decisione.

C Furiosi.idem ꝛ si captus fuerit ꝛ abfuit pater p triēniū:vel si nescitur an viuat,vel non:vt.ff.eo.l.si nepos.ſ.fina.ꝛ.l.fi ita.

C Scōm datū.ſ.cū authoritate curatoris pris,ꝛ dote ſm quātitatē patrimonij pris data:vt.C.e.l.si furiosi.i fi.ſz iure canonū sufficit cōsensus eoꝝ de quorū matrimonio agitur,sed illud forte in alijs,nō in filiisfamilias intelligitur,vel credo q̄ hoc corrigitur:q̄ ita honesta est res cōtrahere matrimoniū,sicut ꝛ intrare monasterium: vt iii aut.de san.epi.ſ.sed ꝛ hoc presenti.col.ix.

C Ergo. ¶ Diuidit in q̄nq̄ partes. ¶Primo ponit vnū dictū. Scōo ponit rōnē dicti. Tertio sūm dictū specificat. Quarto ponit qd resultat cōtrahēdo cū aliq̄ de phibitis hic. Quinto extēdit ad filios adoptiuos. Scōa ibi, Nā a quarūdam. Tertia ibi, Inter eas. Quarta ibi, Et si tales. Quinta ibi, Et hec adeo. ¶ Casus. Dicit Justi. inferendo ex precedentibus: ex quo dictū est.ſ.q̄ liberi hoies q̄ ſm ꝓcepta legū coierunt,iustas nuptias cōtrahūt:ergo manifeste ptz q̄ nō licet nobis quālibet vxorē indistincte ducere. Nam a quarūdā mulierū nuptijs cū quibus leges cōtrahi vetant,abstinendū est. Nā inter eas personas que parentū vel liberoꝝ locū inter se obtinent,nuptie cōtrahi nō possunt:veluti inter patrē ꝛ filiā:vel auiam ꝛ nepotē:vel matrē ꝛ filiū:vel auū ꝛ neptez:nuptie ꝓhibite sunt:ꝛ nō solum inter istas personas,sed ꝛ inter oēs superiores ꝛ inferiores directo existētes vsq̄ in infinituz.ꝛ si tales pſone inter se coierint,nefarias atq̄ incestas nuptias inter se cōtraxisse cēsent.ꝛ hec intā tum sunt vā,vt etiam si alig p adoptionem loco parentū vel liberoꝝ sibi esse ceperint,inter eos tñ nuptie consistere nō possint.ꝛ lz etiā per emancipationē adoptio dissoluta fuerit,idez tñ iuris erit:vt si aliquā adoptaueris tibi in filiā aut neptē:licet postea eā emancipaueris,eā tñ in vxorē ducere non poteris.h.d. vsq̄ ad.ſ.inter eas.ſrā. de Aretio.

C Ergo.quia ſm precepta legum fiunt matrimonia:ergo ꝛc.

C Non omnes.scilicet mulieres.

C Quarundam.scilicet mulierum.

C In infinitum, adeo vt si Adam hodie viueret,nō posset habere vxorem:ſz Jo.vt.ff.de ritu nupt.l. nuptie cōsistere. Additio. Et hec vā siue sint ex legitimo mr̄imonio,siue non:vt.ff.de ritu nuptiarum.l.nihil.ſz Jo.de pla.ꝛ Ange.

C Idem iuris.vt non possint coniungi. Additio. Dic ſm ꝙet.de bel.perti.q̄ hoc est propter publice honestatis iustitiam:alꝰ diffamaretur:quia in copulandis nuptijs semper inspicitur honestas:vt l.semper.ff.de rit.nup.ſm Jo.de pla.ꝛ Ange.

C Inter eas. ¶ Diuiditur in quatuor partes. ¶Primo ponit dictuz in genere in transuersalibus. Scōo illud specificat in transuersalib⁹ cōiunctis per sanguinē. Tertio de cōiunctis per adoptionē. Quarto infert ex predictis vnū casum. Scōa ibi, Sane. Tertia ibi, Sed et si. Quarta ibi, Et ideo. ¶ Casus. Dñe,iam vidi de impedimentis nup.intervenientibus in linea recta.an eadem sit obseruatio in linea transuersali: Rñ. Justi.q̄ sic. Nam certe inter eas personas que ex transuerso gradu cognationis iunguntur,est quedam obseruatio licet nō tanta quanta est in linea directa. Nā certe inter fratrem ꝛ sororem nuptie omnino ꝓhibite sunt:ꝛ hoc siue habuerint eundē patrē tm̄,ꝛ matrē diuersam:siue eandem matrem tm̄,et patrem diuersum. Et nō solūmodo inter fratrem ꝛ sororem naturales nuptie prohibite sunt,sed ꝛ inter adoptiuos. Nam si aliqua mulier ceperit tibi esse sororꝰ per adoptionem:quandiu durat adoptio,inter te ꝛ ipsam nuptie consistere nō possunt.si tamen per emancipationem ꝓpostea dissoluta adoptio fuerit,iam cessat tibi sororꝰ esse:vnde eam in vxorem ducere poteris:cū nec naturali,nec ciuili iure tibi cōiuncta sit. Et nō solūmodo si ipsa fuerit emancipata,eam ducere poteris:sed etiam si tu a patre emancipatus fueris,nihil inter te ꝛ ipsam nuptijs contrahendis obstabit. Unde siquis generum suum velit adoptare:primo debet filiā suā emancipare:ꝛ similiter siquis voluerit nurum suaz.i. vxorē filij sui in filiā adoptare,primo ōz filiū suū eiusdē mulieris maritum emācipare.nam si esset in ptāte eiusdē:nuptie nō possent inter eos cōsistere. Et nō solū prohibite sunt nuptie inter predictas personas,ſz etiā nō lz alicui frīs sui vel sororis sue filiaz ducere,nec etiam neptē:licet ipsa in quarto gradu sit. Cuiꝰ ēt filiā ducere vxorē qs nō pōt:nec eiꝰ neptē ducere poterit. Sz licet filiā sororis naturalis i vxorem ducere nō poteris:secꝰ tñ est in filia sororis adoptiue. Nam filiā sororis illiꝰ mulieris quā pater tuꝰ in filiā adoptauit,ducere nō ꝓhiberis vxorē:q̄ neq̄ iure naturali,neq̄ iure ciuili filia sororis adoptiue tibi cōiūcta est. Sz etiā filiā vel neptē sororis naturalis vxorē ducere nō poteris. Liberi q̄z duoꝝ fratrū vel sororꝝ,vl̄ liberi frīs ex vna parte,ꝛ sororis ex alia,nuptias inter se cōtrahere possunt. Itē amitā tuā vxorē ducere nō poteris:nec etiā materterā:q̄ parētū loco habentur. Et eadē rōne magnā amitā ꝛ magnā materterā vxorē ducere ꝓhiberis.h.d.vsq̄ ad.ſ.Affinitatis quoq̄.Fran.de Are.

Diuisio.

Sed non

a ¶ Sz nō tāta. ſ. vſqz ad gradū ſeptimū, ſm canones: vt. xxxv. q. iij. c. pgenīe. t. c. de cōſanguinitate. t. c. in copulatiōe. t. c. nulli. Sed ſz leges vſqz ad quartū: vt. J. e. ſ. fratris. Jdē hodie iure canonico[a]: vt extra de cōſang. t affini. nō debet. t. c. vlti. Sed tū aliter accipitur gradus ſm canones q̄ ſm nos: vt dices. J. de gradi. cogna.

a Sez exclusiue ſcā de iure ciuili ſ. exclusiue: vt. J. eod. ſ. duoz. et ſō hāc gloſ. repbēdit hic Ja.

b ¶ Quādiu. ſic. ff. dever. ob. ſi ſtipulat⁹ fuero. in fin. als ſi ſtipuler. ſ. j. ſic ff. de lib. t posthu. l. ſigs posthumos. in fi.

c ¶ Diſſoluta. quia ipſa eſt emancipata: vt differat a ſequenti caſu.

d ¶ Henez. i. maritū filie.

e ¶ Eum. ſcilicet patrez.

f ¶ Antea. i. primo.

g ¶ Filiā. hoc ideo quia emācipatiōe fctā definit eſſe agnata patri: ergo p patrē nō pōt fieri agnata tali filio adoptiuo: vt ff. de adop. l. q i adoptione. hodie vō nō definit: vt. J. de le. agna. ſuc. ſ. fi. t ita hoc cōſiliū hodie nō valet. Additio. Sed hec glo. cōiter reprehēditur: q: etſi nō quo ad faculta tē ſuccedendi, definit tū quo ad familie nomen. Et ad cōtra. ſ. ſz hodie. J. tit. j. rñde ſm Chriſtopho. q̄ q̄uis in ptātem nō transeat, iura tū adoptiōis cōſequitur: vt. C. de in ius vocan. l. fi. t. l. adoptiuū. Vel ſm Jaſo. trafit: ſz habetur pro nō transeunte: vt dicta l. fi. Accurſius.

b ¶ Eurum. i. vxorem ſi lij: vt probatur. J. eo. ſ. affinitatis.

¶ Fratris. ¶ Diuidit in tres partes. Primo pōit dictū. Scō illō exprēdit. Tertio rationē reddit. Scōa ibi, Sz nec. Tertia ibi, Cui⁹ ei.

i ¶ Cuius. ſed opponitur, filiaz aui vel auie nō poſſum ducere: tamē neptem poſſum: que eſt mihi conſobrina: vt. J. eo. titu. ſ. duoz. Rñ. hanc regulā ſtricte intelligi in eo caſu in quo loquit, t in omni ſimili: ſz quādo ego t ille cuius filiā ducere nō poſſum, ſumus in gradu primo ad ſtipitē, t in poteſtate eiuſdē: t ſic cuius, ſz fratris vel ſororis mee filiā ꝛc.[b] t hoc in naturalib⁹: ſecus in adoptiuis: vt. J. ſ. pri. Additio. Jntellige iſtud verū quando per adoptionem nō contrahitur cognatio: vt ibi ſm Ange. t Jaſo. alſ ſecus.

k ¶ Eius. ſic conſtrue: non videris impediri ducere vxorem filiaz ei⁹ mulieris quam pater ꝛc. hoc intelligi q̄. gnīs arogatus. vt habetur in l. 2. ff. de adoptio.

l ¶ Ciuili iure. de naturali cōſtat. De ciuili ſic probō: Illa filia ſororis adoptiue nō eſt in poteſtate matris: vt. J. de here. qua. t dif. ſ. qua de cauſa. ergo nō trā ſit in poteſtatē illius q̄ adoptat matrē, ſz mater transeat: q: illi trāſeunt cū aliis qui ſunt in poteſtate: vt. J. ti. j. ſ. illō. t. ff. de adop. ſi pater. ac ipſa mater adoptata eſt mihi p̄iūcta p agnationē p patrē in cui⁹ ptāte eſt. ff. de adop. l. q in adoptionē. Accurſi⁹.

¶ Duorum. ¶ Diuiditur in tres partes. Primo ponit de duobus conſobrinis. Secundo de amita. Tertio de matertera. Secūda ibi, Jtem amitam. Tertia ibi, Jtem nec materteram.

m ¶ Duorum. hoc ſm leges: vt hic, et. C. eo. celebrandis. ſecus iure canonū[c]. Vel dic hūc. ſ. loq de adoptiuis, ſec⁹ in naturalib⁹. Accur.

n ¶ Amitam. que eſt ſoror patris.

o ¶ Adoptiuam. ab auo paterno.

p ¶ Materteram. nota caute, q: nō repetit adoptiuaz materterā ꝛc. q: matertera vel auunculus nō fit adoptiōe: vt hic, t. ſ. e. ſ. eius. t. ff. eo. ſiqua. ſ. fi. Sz cōtra videt. ff. de rit. nup. l. p adoptionē. ſ. pe. Rñd. illud intelligit̄ q̄ adopto in nepotē quaſi ex filia natū vel in pnepotē quaſi ex nepote nato ex filia: q̄ poſſum, ſicut ſi nullū haberē filiū: vt. J. ti. j. ſ. licet. tūc em ſoror t frater eius loco cuius filij facta eſt adoptio, eſt matertera t auūcul⁹: alij mihi filij ſunt, vt patet: t ſic nō imitatur naturā: q: aliter nepos ex filia naturali t legitima nō eſt in poteſtate. hic aūt cū iuris ꝛcordant⁹ loquit̄ q̄ aliquā adopto in filiā, hec quidē nō erit matertera filijs natis ex alia mea filia naturali t legitima. Sed que eſt ratio diuerſitatis: Rñ. q: altero caſu, ſz quando adopto in nepotē ex filia: eſt cōmodū matertere t auunculo: quia maiores quidē parentes imperant minorib⁹: q̄ ſecus eſt in aduerſo caſu. t ex hac dependet alia: vt naturales t legitimi ſint adoptiuo ſubiecti: t eſt ridiculū. e cōtrario caſu eſſet equū. Additio. Jn ratione

c Et hoc cōiter tenetur: et q̄ ſequit q̄ filij fideorū obſeruantium hūc. ſ. non ſūt legitimi q: tā eis q̄ nobis b lex correcta cēſetur. arg. l. iudeoz. C. de iudeis. Ang.

permittitur.

¶ Filiam ſororis adoptiuę poteſt quis ducere in vxorem. Are.

¶ Eius[k] vō mulieris quā pater tu⁹ adoptauit, filiā nō videris ipediri vxorē ducere: q: neq̄ naturali neq̄ ciuili[l] iure tibi cōiungitur.

¶ Filij duorum fratruz vel ſororum poſſunt ſimul cōtrahere matrimonium inter ſe. h. d. Ange.

¶ Duorum[m] autem fratruz vel ſororum liberi, vel fratris t ſororis, coniungi poſſunt.

¶ Nepos cū amita etiā adoptiua vel matertera matrimoniū nō ꝟbit: nec etiā cuz magna amita et magna matertera. h. d. Areti.

¶ Jtē amitā[n], ſz adoptiuā[o], ducere vxorē nō ſz: ¶ Jtē nec materteram[p]: q: parentū loco habent. Qua ratione verum eſt magnaz quoq̄ amitā, t materteram[q] magnam prohiberi vxorem ducere.

¶ Non poteſt aliquis contrahere matrimonium cū nuru vel priuigna preſenti vel preterita. h. d. ſm Ang. Are.

¶ Affinitatis quoq̄ veneratiōe

Tertio rationem prohibitionis facte de nuru t priuigna aſſignat. Quarto dictā ꝓhibitionē de nuru factā modificat. Quinto rōnem dicte modificationis aſſignat. Sexto modificat ꝓhibitionem circa priuignā. Septimo rōnē dicte modificatiōis aſſignat. Scōa pars incipit ibi, Ut ecce. Tertia ibi, Q: vtreq̄. Quarta ibi, Qō ita ſ. Quinta ibi, Q: eadē. Sexta ibi, Jtem ſi. Septima ibi, Q: duas. ¶ Caſus. Dñe, iā vidi de impedimētis nup. interueniētib⁹ rōne cognationis tā ex linea directa q̄ trāſuerſali. Nunquid adhuc plura ſunt impedimēta nup: Rñd. Jmperator q̄ ſic. Nā nō ſolū rōne cognationis, ſz etiā rōne affinitatis impediunt nuptie. Ratiōe em affinitatis a quarundā mulierū nuptijs abſtinendū eſt. Nā priuignā vel nurū tuam vxorē ducere ꝓhiberis: q: vtraq̄ illarū tibi loco filie eſt. ſz hec ſpecialis ꝓhibitio locū habet ſi fuit nurus tua, t nūc nō eſt: vel ſi fuit priuigna tua, t nūc nō eſt. Nā ſi eſt adhuc nurus tua id eſt ſi adhuc conſtat matrimoniū inter ipſam t filiū tuū adhuc viuētē: naturali generali t cōmuni ratione tibi nubere nō poterit: q: viuente filio tuo marito eius, nec tibi nec cuiuis alij nubere poterit. Eadē em mulier duobus virīs ſimul nubere nō pōt. Et idē iuris eſt in priuigna tua. Naz priuigna tua ſi adhuc eſt priuigna tua. i. ſi mater eius adhuc tibi nupta eſt, ſpecialis prohibitio nuptiarū inter te t ipſam cōtrahendaz, locū nō habet: quia durante matrimonio inter te t matrē eius, gñali t cōmuni ratiōe nō poteris cū ipſa cōtrahere: q: eodē tēpore duas habere vxores nō poteris. Et nō ſolū inter has perſonas prohibentur nuptie ratione affinitatis: ſed etiā inter plures alias. Socrū em tuā. i. matrē vxoris tue, vel nouercā tuā. i. vxorē patris tui vxorē ducere ꝓhiberis: q: vtraq̄ iſtarū loco matris tibi eſt. t hec ſimiliter prohibitio ſpecialis, ſicuti in caſu ſuperiori, tunc demū locū habet cū ſolutum fuit matrimoniū q̄ eſt cauſa affinitatis. Naz ſi adhuc eſt tua nouerca, id eſt ſi adhuc patri tuo nupta eſt: gñali ratione nuptie inter te t ipſam ꝓhibentur: q: viuēte patre tuo marito eiuſdē, nec tibi nec cuiuis alij nubere pōt: q: eadē mulier duobus ſimul t eodez tempore nupta eſſe nō pōt. Et idē iuris eſt in ſocru tua. Nā ſi adhuc eſt ſocrus. i. ſi adhuc filia ei⁹ tibi nupta eſt: gñali rōne cū ipſa cōtrahere prohiberis: q: ſimul duas vxores habere nō poteris. Sed ponamus q̄ Petrus filiū ex vxore legitima habuit: ſimiliter t Berta ex marito iam mortuo habuit filiā. ponam⁹ q̄ Petr⁹ mortua vxore cōtrahit matrimoniū cū Berta. certe durāte matrimonio inter Petruz t Bertam: fili⁹ Petri quē habuit ex alia vxore, cū filia Berte quā ſuſcepit ex alio marito: licite poterit matrimoniū cōtrahere. t ſz filij ex matrimonio inter Bertā t Petrū ſcto nati, eoz fratres ſint cōes: ipſi tñ nec naturali nec ciuili iure cōiūgunt. Sed ponamus: q̄d ſi diuortiuz

fit celebratū inter Petrū z vxorē suā,z Berta post diuortiū contrahat cū scdo marito,z ex eo suscipiat filiā:modo queriē vtrū Petrus quondā marit⁹ Berte possit ꝺhere cū filia Berte ex scdo matrimonio nata:Et videbat ꝙ sic:nā ista filia Berte nō est ꝓuigna Petri quōdā mariti Berte:qz ꝓuigna ꝓprie ꝺr filia vxoris tue quā habuit anteꝙ tibi nuberet: sed ista filia nata fuit ex scdo matrimonio post diuortiū iter Bertā z Petrū celebratū:ergo nō est ꝓpria ꝓuigna Petri. Julian⁹ tū in hoc casu dicit ab huiusmodi mulieris nuptijs rōne honestatis esse abstinēdū:z hoc probat ꝙ duo argumenta a simili. Spōsa eñ filij nō est nurus pris:z tamē a nuptijs hmōi mulieris abstinēdū est:qz nec ꝙ pater cū spōsa filij, nec filius cū spōsa pris cōtrahere poterūt.a filij ꝛcludit.lz ff. Quia duas vxores eodem tempore habere non licet[b].

¶ Cum socru vel nouerca ꝓsente vel ꝑterita matrimonium contrahi non potest. Are.

¶ Socrum[i] quoꝙ z nouercaz prohibitum[k] est vxorem ducere: quia matris loco sunt. ¶ Quod z ipsum dissoluta demum affinitate[l] ꝓcedit: ¶ Alioqui si adhuc nouerca[m] est:id est,si adhuc pri tuo nupta est,communi iure impeditur tibi nubere:quia eadem duobus nupta esse non potest. ¶ Jtez si adhuc socrus est:id est,si adhuc filia ei⁹ tibi nupta est: ideo impediunt tibi nuptię,quia duas vxores habere non potes[n].

¶ Filius ex vxore ꝓmortua contrahere pōt matrimoniuz cū filia vxoris ex marito ꝓmortuo.

¶ Mariti⁹ tñ filius ex alia vxore,et vxoris filia ex alio marito, vel⁹ cōtra,mr̄imoniū recte ꝓhūt: lz habeāt[a] ffem sororēve ex[r] mr̄imonio postea[s] contracto natos.

¶ Publica honestas ipedit cōtrahere matrimonium cum filia quōdam vxoris suscepta ex alio viro post diuortium primi mariti. Jtem impedit patrem contrahere cū sponsa filij:z ecōtra. Are.

¶ Si vxor tua post diuortiū ex alio filiam procreauerit,hęc non est quidez priuigna[t] tua:sed Julian⁹ ab huiusmodi nuptijs abstineri † debere ait. ¶ Nam cōstat nec sponsam filij,nuruz esse[v]: nec patris sponsam, nouercam esse: rectius[x] tamen et iure facturos[y] eos q ab huiusmodi nuptijs abstinuerint.

¶ Inter seruos etiaz manumissos cognatio impedit matrimonium contrahendum.

¶ Illud certū est,seruiles[z] quoꝙ cognationes[a] impedimēto nuptijs esse,si forte pater z filia,aut frater z soror,manumissi[b] fuerit.

¶ Ponit gr̄aliter quasdā alias esse personas inter quas non potest constitui matrimoniū. Ange.

¶ Sūt z alię psonę q̄ ꝓpter diuersas rōnes nuptias cōtrahere phibent:qs in libris Digestorū seu Pādectaz ex veteri iure collectarū enumerari[c] permisimus.

re,et vxoris filia ex alio marito, vel⁹ cōtra,mr̄imoniū recte ꝓhūt: lz habeāt[a] ffem sororēve ex[r] mr̄imonio postea[s] contracto natos.

¶ Publica honestas ipedit cōtrahere matrimonium cum filia quōdam vxoris suscepta ex alio viro post diuortium primi mariti. Jtem impedit patrem contrahere cū sponsa filij:z ecōtra. Are.

¶ Si vxor tua post diuortiū ex alio filiam procreauerit,hęc non est quidez priuigna[t] tua:sed Julian⁹ ab huiusmodi nuptijs abstineri † debere ait. ¶ Nam cōstat nec sponsam filij,nuruz esse[v]: nec patris sponsam, nouercam esse: rectius[x] tamen et iure facturos[y] eos q ab huiusmodi nuptijs abstinuerint.

¶ Inter seruos etiaz manumissos cognatio impedit matrimonium contrahendum.

¶ Illud certū est,seruiles[z] quoꝙ cognationes[a] impedimēto nuptijs esse,si forte pater z filia,aut frater z soror,manumissi[b] fuerit.

¶ Ponit gr̄aliter quasdā alias esse personas inter quas non potest constitui matrimoniū. Ange.

¶ Sūt z alię psonę q̄ ꝓpter diuersas rōnes nuptias cōtrahere phibent:qs in libris Digestorū seu Pādectaz ex veteri iure collectarū enumerari[c] permisimus.

dictionē ꝙtracto. Vel dic ꝙ determinat verbū habeāt.z dic ꝙtracto scz pri⁹[e]. Nā qui ex eo matrimonio.s.maioꝝ nascunt:fratres sunt ex parte matris illi qui nat⁹ est vel nata pri⁹ ex femina. Jdē dicas ecōtra:ꝙ erit frater vel soror ex pte pris illi q fuerat ex illo patre nat⁹:z tñ isti nullo iure sibi adinuicē iūgunt.viro eñ cognati vxoris iūguntur,z nō alijs cognatis viri. Jdē ecōtra:qz cognati viri vxori iūgunt: nō aūt alijs cognat⁹ vxoris[f]. Usi reprobat q̄run dā opinio q dixerunt ꝙ null⁹ de arbore ducit aliū. Nā in ea ꝙtinent cognati viri z vxoris,z tñ iūgunt:vt hic ꝺr. Nec inter se ante matrimoniū inter duos cognatos viri z vxoris ꝛctū succedūt vt.C.cōia ꝺ suc.l.amite. nec postea,nisi sicut facit vir vxori deficiēte oi parentela,z exclulo fisco[g]: vt.C.vñ vir z vxor.l.j.et i aut.ibi signata.Accur.

¶ Priuigna.qz illa est ꝓuigna mea que ex mea vxore est nata añq̄ esset vxor. Et femie ille est ꝓuignus,q ex marito natus fuit añq̄ su⁹ eēt maritus:vt.ff.eo.ſ.affinitatis.z.ſ.socrū. Sz h̄ postea fuit nata. Tamē dicit Julian⁹ abstinēdū rōne honestatis[h]:vt subiūcit, z.ff.eo.l.ſi qua.ſ. ſi vxor. z.l.ſi vxor.z.l.semp.z ad hoc iducit duo argumēta. Nā ꝛc.Accurſius.

¶ Murum esse. Licet sit sponsa:tñ nō est nurus añq̄ ei⁹ fiat vxor.z ecōtra licet sit spōsa patris: qz tñ nō est vxor pris ad huc:ideo nō est filij nouerca:vt hic,z.ff.de ritu nup.ſi q̄.ſ.j.z tñ lz nulla sit affinitas,est abstinendū:vt subiūcit,recti⁹ ꝛc.

¶ Affinitatis. Est autē affinitas regularitas ꝓsonarū ex nuptijs cōiunctarū,oi carēs parētela, scz sanguinis[a]: vt.ff.de gradi.affi.nō facile.ſ.affines.z.ſ.sciēdū est.iō ꝺr ex nuptijs: quia sine nuptijs ꝺhi nō pōt⁹. Sm canones et fine nuptijs. Sed cū vxor videat affinis viro? quare ꝑmittit matrimonio vti:rñ.non est affinis:sed causa affinitatis[d]:sicut vnitas nō est numerus,sed principium numeri. Accur.

a ¶ Uel ideo ꝺr affinitas qz vnus tendit ad finez alterius, et econtrario: Sm Christ.

b ¶ Hoc reꝓbat ange. q̄ ad matrimoniū ꝓhibendū: p l.adoptiu⁹. ſ. seruiles.

c ¶ Quarundam.scilicet mulierum.

d ¶ Priuignā. Hec noia exponuntur statim ꝓxi.in ver.Quod ita ꝛc.

e ¶ Loco sunt.facit ad hoc.ff.sol.ma.l.quia.z.l.rei iudicate.ſ.ſi.

f ¶ Accepi debet.scz hec prohibitio.

g ¶ Murus est.que contineantur appellatione istarum,dic vt.ff.e.l. adoptiuus.ſ.nunc videamus.

h ¶ Nupta est.argumentum sumitur hic z ex ꝓx.ſ.q̄ siquis habet generale auxilium,non debet petere speciale:vt.ff.de mi.l.in causę.j. rñ.z de ver.ob.doli.z.ff.de edē.l.quedam sunt.

¶ Alia ratione.nō solum supradicta.

¶ Non licet.imo efficitur infamis:vt.C.ad.l.iul.de adul.l.euz qui.

Additio. Jdē in hñte duas spōsas vel cōcubinas:seu vxorē z cōcubinā:vt est gl.no.in.ſ.añpe.sup verbo,existente.in aut.quibus mo. na.effi.sui.licet de facto nō obseruetur:vt hic per Jaſo.

Diuisio. ¶ Socrū. ¶ Diuidit in quatuor partes:qz primo ponit vnū dictū phibitiuū,cū rōne.Scdo illud modificat.Tertio modificatū declarat circa nouercā,cū rōne.Quarto declarat circa socrū,cū rōne. Secunda ibi,Qd z ipsum.Tertia ibi,Alioq.Quarta ibi,Jtem si.

¶ Socrum.que sint hę persone,dic vt.ff.e.ti.de ri.nup.l.adoptiu⁹. ſ.nunc videamus.

¶ Prohibitū est.iure affinitatis.z ad hoc referē illud,Qd z ipz ꝛc.

¶ Affinitate.hec litera sibi ꝺhia vr̄.nā si dissoluta est affinitas: non ergo debēt nuptie rōne affinitatis impediri. Sed dic,dissoluta ꝛc.i. dissoluto matrimonio ꝓpter qd cōtingit affinitas:z ipsa affinitas nō est dissoluta. Additio. Cōcordat cū hac gl.c.fraternitatis.xxxvj. q.j.quo ad mr̄imoniū:sec⁹ quo ad alia:vt.iij.q.v.ſ.affinitatis. Ang.

Nouerca pñ dicit, ¶ Nouerca.sic dicta quasi nocens arcus. Ut qz noua est arca,quasi sine fructu.z facit.ff.de inof.test.l.iij.in fi.z.l.iij.

¶ Nō potes.als nō possis.s.eodē tēpore subaudi:vt.ſ.proximo.ſ.

¶ Mariti.lz iter se frater z soror phibeant:vt.ſ.eo.ſ.iter eas tñ ꝛc.

¶ Uel contra.i.econtrario.

¶ Habeant.illi minores.

¶ Ex matrimonio.maiorum.

¶ Postea.s.post natiuitatē istorū,z sic aduerbiū postea,determinat

e Intelligе: pri⁹ scz ꝙ isti duo contrahāt mr̄imoniū. Jaſ.may.

f Facit.c. pe. et.c. qō sup his.extra de consang.z affi. ubi.c.unde vir.ubi vi. comendantem. ista.ſ. q. de ente viro ſucedit. bonoꝝ. poſeſſionem. filiam unde vir.

g Ista reꝓbat Jo. fab.z ang. b: qz nō reperitur iure cautū:et cōtrariū ibi no. quāuis Jo. de pla. eā sequat. Priuign⁹

† Jdez in sponsa alicuius:quā null⁹ ꝺsanguineoꝝ sponsi pōt ducere vxorē: vt in.c. spōsam.ex de spon.et matri.

h Que oritur etiaz ex spōsalib⁹ ꝺ futuro z de facto ꝓtractis:vt non possit ꝓtrahi cum alio ꝑmi ꝓtrahē tis ꝓsanguineo: vt ca. vnico ꝺ despō. ipu. in vj. Ang.

i Murum. glo. magna.ſ. ſing. quęmē ſaju. in quibus ꝓhibe. affinis ꝙ here matrimoniū vi. alias. es ſ. Ang. ꝙ ſic. Hic. &ꝑ. Hos hi ens ſeq̄ m Sanſo. ti⁹ de matrimonio m.l. Duale ꝓpter dictum &m ff. qui filij ſunt legitimi in.ſ. hoc auſeo. ſ. anto. Spe poſt hoc m.c. fide. eo de cognatis. Spuali ſ. in Ruf. ſ. totum de matrim. glo. ſ. in. ſeq̄ ſichuz ecclēſi. t Sz de iure ciuili. et ſ. ſec⁹ de iure m.c. canonico ꝓ reſcen. c.j. extra de cōiu. ſeruo. ſ. ſi. Primo nium.riij. modis impeditur.

k Sz de iure canonico nō inſpicit numer⁹ annoꝝ:ſed potentia.

l ¶ Manumissi fuerint.vel ambo,z tūc tñ est impedimētū sanguis: vel vnus tñ,z tūc duo sunt que impediūt:vt modo diximus.

c ¶ Enumerari.possunt aūt enūerari q̄tuordecim modi cū his q̄s i ff tit.habem⁹. Prim⁹ est rōne seruitutis:vt.ſ.e.j.rñ.z.C.de incest.nup. l.cuz ancillis.Scdus est rōne etatis:vt mares minores.xiij.ānis femine minores.xij.vt.ſ.eo.ij.rñ.[k] Terti⁹ rōne sanguinis,qd in tria diuidit:ascēdētes,descēdētes,z collaterales:vt.ſ.e.ſ.ſ.z.ſ.inter eas.z ſ.fratris.z.ſ.ei⁹.z.ſ.duor. Quart⁹ rōne adoptiōis: vt.ſ.e.ſ.ſ.z.ſ. inter eas.in fine vtriusq. Quint⁹ rōne affinitatis pñtis,ꝑterite,z future:vt.ſ.e.ſ.affinitatis.z.ſ.socrū.z.ſ.ſi vxor.sert⁹ rōne mr̄imonij. Nam si habet

m ¶ Nouerca. sic dicta quasi nocens arcus. Ut qz noua est arca, quasi sine fructu.z facit.ff.de inof.test.l.iij.in fi.z.l.iij.

n ¶ Nō potes.als nō possis.s.eodē tēpore subaudi:vt.ſ.proximo.ſ.

o ¶ Mariti.lz iter se frater z soror.phibeant:vt.ſ.eo.ſ.iter eas tñ ꝛc.

p ¶ Uel contra.i.econtrario.

q ¶ Habeant.illi minores.

r ¶ Ex matrimonio.maiorum.

s ¶ Postea.s.post natiuitatē istorū,z sic aduerbiū postea,determinat

x ¶ Rectius. A simili concludit in casu proposito primo in hoc.ſ.

y ¶ Facturos.scilicet scimus vel constat.

z ¶ Illud certū est. ¶ Casus. Dñe,iā vidi de impedimētis nuptiarū interuenientib⁹ tā ratiōe cognatiōis,q̄ etiā ratiōe affinitatis.nūqd adhuc sunt plura impedimēta nuptiarū:Rñd.Justi.ꝙ sic.Nō solū eñ impediūtur nuptie ratiōe cognatiōis inter liberas psonas,sz ēt inter seruos.Nā seruiles cognatiōes prestāt impedimentū nuptijs: veluti si pater z filia manumissi fuerint,z frater z soror. Nā iter istas personas obstāte cognationis impedimēto:licet ad libertatem peruenerint,nuptie cōsistere nō possunt.Sūt z alie psone multe q̄ ꝓpter diuersas causas inter se matrimonium contrahere prohibētur: quas quidē personas in latioribus libris Digestorum seu Pandectarū enumerari permisimus.h.d.vsq; ad.ſ.ſi aduersus. Fran.

a ¶ Cognatiōes.i.q̄sanguinitates q̄ sunt iter vnos,z ipediūt nuptias inter eos. Jtē affinitates:vt hic,z.ff.e.adoptiu⁹.ſ.seruiles. Sz qūo hoc,cū nulla cognatio sit inter eos:vt.j.de ca.di.ſ.qd aūt:Sz illud in iure succedēdi z in tutela vel hereditate ꝺr:hoc aūt in iure sanguinis: qd nullo iure ciuili tolli pōt:vt hic,z.ff.de reg.iur.l.iura sanguinis.z ꝙ cōsequēs etiā in phibitiōe matrimonij. Sed nōne z alia rōne inter eos mr̄imoniū impedit:qz sunt serui:vt.ſ.eo.ſ.j.rñ.z.C. de incest.nupt.cū ancillis:rñ.durāte seruitute hec sunt duo impedimēta[l]:z eis manumissis durat hoc vnum:vt sequitur.

b ¶ Manumissi fuerint.vel ambo,z tūc tñ est impedimētū sanguis: vel vnus tñ,z tūc duo sunt que impediūt:vt modo diximus.

c ¶ Enumerari.possunt aūt enūerari q̄tuordecim modi cū his q̄s i ff tit.habem⁹. Prim⁹ est rōne seruitutis:vt.ſ.e.j.rñ.z.C.de incest.nup. l.cuz ancillis.Scdus est rōne etatis:vt mares minores.xiij.ānis femine minores.xij.vt.ſ.eo.ij.rñ.[k] Terti⁹ rōne sanguinis,qd in tria diuidit:ascēdētes,descēdētes,z collaterales:vt.ſ.e.ſ.ſ.z.ſ.inter eas.z ſ.fratris.z.ſ.ei⁹.z.ſ.duor. Quart⁹ rōne adoptiōis: vt.ſ.e.ſ.ſ.z.ſ. inter eas.in fine vtriusq. Quint⁹ rōne affinitatis pñtis,ꝑterite,z future:vt.ſ.e.ſ.affinitatis.z.ſ.socrū.z.ſ.ſi vxor.sert⁹ rōne mr̄imonij. Nam si habet

Universidad de Deusto

Universidad de Deusto Biblioteca

De nuptijs.

Nā si hʒ vnā:nō dʒ habere alterā eodē tpe:al's est infamis:vt.s.eo.§.socrū.in fi.τ.§.affinitatis.in fi.C.ad.l.iul.de adul.l.eū.Septim⁹ per senatusɔsultū qd vetat fieri matrimoniū inter tutorē τ curatoreʒ et filios eorū ad quondā pupillā τ adultā suā vel patris[a]:vt.C.de interdic.ma.inter tu.l.j.Octauus p legē Papiā τ Iuliā,sʒ inter senatores τ eoꝶ liberos τ libertas vel alias vilis cōditiōis feminas:vt.ff.de rit.nupt.l.Papia.et.C.de nup.l.si libertā.quod capitulū hodie correctū est:vt in auf.vt li.decete.§.siqs aūt.col.vj.Non⁹ est vt inter psidem τ sibi subiectā ratione iurisdictionis:vt.C.de nup.τ si ɔtra.τ.C.si quacūqꝫ pre.po.l.j.Decim⁹ est p constitutionē pncipis:vt cū ea quā quis de sacro fonte leuauit:vt.C.de nup.siquis alūnaʒ.in fi.Idē seruat de ipsa cōmatre:licet nostro iure cautum nō reperiatur[b].Undecimus est ratiōe honestatis:vt.s.eo.§.si vxor.et ff.e.l.siqua.Est τ duodecim⁹ ratiōe ordinis annexi:vt cū clericis in sacris ordinib⁹ cōstitutis:vt in auf.qūo opor.epis.§.neqꝫ aūt.col.j.τ in auf.d san.epis.§.siqs col.ix.[c] Est τ tertiusdecim⁹:vt in monialib⁹,et ɔuersis monachis,licet non sint in sacris ordinibus constituti:vt in auf.de mo.§.antepe.coll.j.τ in auf.de nup.§.per occasionem.[d] col.iiij.Est τ decimusquartus in muliere rapta que proprio nubit raptori:qd phibet[e]:vt in auf.de rap.mulie.que rapt.nubūt.§.j.col.ix.Additio. Isti aūt modi possunt comprehendi his versibus:Etas,conditio,numer⁹,monachat⁹,τ ordo,Optio,nobilitas,sanguis,tutela,potestas,Fons sacer,affinitas,rapt⁹,repugnat honestas.Irrita que faciunt connubia legibus:hec sunt.Ang.

est dos,actio dotis nō est:vt.C.de dona.ante nup.l.fi.ibi,sicut eñi τc.

k Exactiōi.sʒ p actionē ex stipulatu q̄ dat p dote:vt.j.de act.§.fuerat.Sʒ nūqd p ɔdictionē sine cā vel ob cām,q̄si ob cām datū fuerit,nec cā fuit secuta:rñ.Pla.ꝙ sic,siue ignorās siue sciēs dederit:vt.ff.de cōdi.sine cā.l.fi.[s] sʒ Io.dat talē ɔditionē ignorāter nō sciēter dāti:vt.C.de ɔdi.ob cau.l.j.τ.ff.de ɔdi.ob cau.l.j.§.fi.τ.l.ij.nec immerito,cū turpiter dāti nulla sit repetitio:vt.ff.de cōdi.ob tur.cau.l.si ob turpem.(τ hec oīa locū habēt qñ nō fuit secutum matrimonium.)

Contrahens matrimoniū de facto cōtra mandata legū,nō efficitur vir vel vxor,nec matrimonium appellatur:quo matrimonio dissoluto,non est locus exactioni dotis vel donationis propter nuptias:τ alias pœnas patitur.h.d.cum.§.sequenti.Are.

Si aduersus ea que diximus[a], aliqui coierint:nec vir,nec vxor,nec nuptie,nec matrimoniuʒ,nec dos intelligitur.¶ Itaqꝫ[b] ij qui ex eo coitu nascuntur,in potestate patris non sunt:sed tales sunt,quātum ad[c] patriam potestateʒ pertinet,q̄les sunt ij quos mater vulgo[d] concepit:¶ Nam nec hi[e] patrem habere intelliguntur euʒ:τ ijs pater incertus[f] est,vnde solēt filij spurij appellari,vel a Greca[g] voce σποράδην,quasi vulgo cōcepti:vel Sp.id est * quasi sine patre[h] filij.¶ Sequit[i] ergo vt dissoluto tali coitu:nec dotis,nec donatiōis actioni[k] locus fit.¶ Qui aūt prohibitas[l] nuptias cōtrahunt:et alias pœnas[m] patiunt,que sacris constitutionibus continentur.

Filius naturalis tantuʒ curie dat⁹,prīe subijcit potestati.Iteʒ ex legitima cōcubina geniti,si ipsa postea nubat patri dictorum filiorū,τ exinde fiant dotalia istrā:in patris sui potestatem redigūtur.

Aliqñ aūt euenit vt liberi qui statiʒ vt nati sūt,in ptāte parētū[n] nō sūt,postea redigant i ptātē patris:q̄lis est is qui pū naturalis[o] fuerat,postea curie[p] datus,ptāti pr̄is subijcit.¶ Necnō[q] is q a muliere libera pcreat,cui⁹ mr̄imoniū minime legib⁹ iterdictū[r] fuerat,sʒ ad quā pr̄ cōsuetudinē habuerat:postea ex nr̄a cōstitutiōe[s] dotalib⁹ instrumētis[t] cōpositis,in ptāte pr̄is efficit.¶ Qd et alijs liberis,q ex eodē mr̄imonio postea fuerint procreati,similiter nostra constitutio[v] prebuit.

De adoptionibus. Titu. xj.

l Prohibitas.per aliquē de.xiiij.modis.licet Hyr.has penas imposuit tm̄ eis qui incestas nuptias faciūt,vel nefarias:nō qui al's inutiles:vt in auf.de incest.nupt.§.j.col.ij.

m Alias penas.vt est amissio bonoꝶ:τ incursus infamie:vt.C.de incest.nup.l.q ɔ.τ.l.si qs incesti.hodie vo τ ɔfiscatio bonoꝶ,τ exiliū,τ cinguli siue dignitatꝭ depositio,τ vberatio sil' eis imponit:vt i auf.de incest.nu.§.j.col.ij.

Si aduersus.¶ Iste.§.cum.§.sequēti diuidit in sex partes.Primo ponit dictum suum annullās.Scdo infert.Tertio ratione assignat.Quarto infert aliū effectū quo ad nomen.Quinto infert aliuʒ effectum quo ad exactionem dotis τ donationis propter nuptias.Sexto addit alias penas.Secunda pars ibi,Itaqꝫ.Tertia ibi,Nam nec.Quarta ibi,vnde solēt.Quinta ibi,Sequitur ergo.Sexta in.§.sequenti,sʒ ibi,Qui autē.¶ Casus. Domine,iam vidi satis de impedimētis nup.dicatis modo mihi q̄liter puniunt illi q cōtra precepta legū iniustas nuptias cōtrahūt:Ad hoc rñ.Iusti.dicēs ꝙ si aliquid aduersus pcepta legū tradita superius egerint:nec erit ibi vir,neqꝫ vxor neqꝫ matrimoniū neqꝫ dos ibi itelliget:nec filij ex illo coitu illicito ptāti pr̄is subijcient:sʒ q̄tū ad ptātē pr̄is ptinet,tales erūt q̄les sunt hi q̄s mater vulgo ɔcepit.nā nec hi vulgo cōcepti patrē hr̄e itelligunt qm̄ pater eoꝶ icert⁹ ē:vñ solēt filij spurij appellari,a Greca voce sic dicti:vel q̄si vl'go ɔcepti vl' q̄si sine pr̄e filij.vñ dissoluto tali illicito coitu,dos p actionē ex stipulatiōe repeti nō poterit.cū eñi ibi nullū itelligat mr̄imoniū:neqꝫ dos ibi eē poterit.τ si dos ibi nō sit,sequit ꝙ repetitiōi dotis loc⁹ eē nō poterit.Et nō solū istas penas patiunt illi q phibitas nuptias ɔhūt,sed inūere alie pene q̄ in sacris ɔstōnib⁹ ɔtinent,eis infligūtur.τ hec dicunt vsqꝫ ad.§.aliqñ.Fran.

a Diximus.vt.s.e.per totum.τ etiā adiecimus in pri.§.Additio. Uide cle.j.de consan.τ affini.

b Itaqꝫ.bene infertur:vt.s.tit.j.in prin.

c Ad patriā potestatē.propter hunc casum posuit de nuptijs post titulum de patria potestate.

d Uulgo.sʒ qui patrem demonstrare non possunt,vel illicitū[f]:vt ff.de sta.homi.vulgo.

e Nec hi.s.vulgo ɔcepti.vel dic,hi de qb⁹ loqmur,s.illicite ɔcepti.

f Incert⁹ est.cui pater est ppl's,pr̄ est sibi null⁹:τ ois Cui pater est ppl's,nō hʒ ille pr̄eʒ.τ fm hoc dic his.s.vulgo ɔceptis.Uel dic his.s.incestuosis.τ tunc dic iuris fictione est incertus.

g A Greca voce sporaden.Sporaden grece,dr̄ latīe vulgo,passim,τ sparsim.τ ita legi vult Alci.li.ptermissoꝝ.j.in dictione spuri⁹.nec perperam,vt video:cum in vetustis meis exemplaribus eius dictionis vestigia inuenerim.

h Sine patre.iure ciuili inspecto.

i Sequit.bñ infert.cū eñi sine mr̄imonio eē nō pōt.s.dos:τ vbi nō

Aliquādo.¶ Casus. Dñe,vos dixistis mihi s.ti.proxi.pcedēti ꝙ illi sunt in ptāte parentū q ex iustis nuptijs pcreantur:nūqd sūt aliq q statim vt nati sunt,in ptāte parentū nō sūt:τ dicit Impa.ꝙ sic.Contingit eñi ꝙ lʒ aliq in ptāte pr̄is bñficio natiuitatis ab initio nō fuerint:postea tñ legis authoritate ptāti pr̄is subijciunt,vt in tali casu:pone ꝙ aliqs habeat tm̄ filiū naturalē.si pr̄ iste filiū naturalē seruitio pncipis vel psidi puincie det,vel curie alicui⁹ ciuitatis offerat:p istā oblationē fili⁹ pr̄is ptāti subijcit,τ ius legitimi filij in bōis patris cū ceteris legitimis in oīb⁹ ɔsequit.Itē pone ꝙ aliqs habeat licitā ɔcubinā,ad quā ɔsuetudinē habeat:cui⁹ mr̄imo.legib⁹ nō sit interdictū:τ ex ipsa in ɔcubinatu plē pcreauerit.si postea maritali affectiōe duct⁹ vir ɔhat mr̄imo.τ dotalia cōficiat instrumēta:fm nostre cōstitutionis tenorē nō solū filij post dotalia instrumēta pcreati,sed etiā ante matrimoniū celebratū nati,tanq̄ legitimi patris potestati subijciuntur:τ iura legitimoꝝ in bonis patris beneficio nostre constitutionis obtinebunt.h.d.vsqꝫ ad fi.Fran.

n Parentū nō sunt.hoc mirabile per duo probat exempla.

o Naturalis.scilicet tantum.

p Curie.cū eñi vult aliqs naturalē filiū tm̄ q in ptāte pr̄is nō est,(vt hic,τ.s.ti.j.in pn.)facere in ptāte:det in seruitiū Impatoris vel psidis puincie.Nā in potestate efficitur loco meriti patris,τ efficitur legitimus loco meriti filij:[b] vt hic,τ in auf.quibus modis natu.effi.sui.§.siquis igitur.col.vj.Accur.

q Necnon is.nunc ponitur aliud exemplum.

r Interdictū.nā aliā vxorē nō habuit tēpore cōcubinatus:al's cōtra:vt.C.de cōcu.l.j.Additio. Et tunc qd si cū ea per dispēsationem matrimoniū contraxerit:vide Christopho.τ Iaso.hic.

s Constitutione.vt.C.de natu.libe.l.cum quis.

t Instrumētis.sʒ nūqd sine instrumētis est matrimoniū tale:dicūt qdā ꝙ nō:vt Pla.τ Azo:qñ decorati maximis dignitatib⁹ faciunt matrimoniū:vt in auf.vt li.ma.τ aui.§.qr vo legē dudū.coll.viij.melius aūt qui.mo.na.effi.legi.§.hec ergo casta.col.vj.Sed dic ꝙ matrimoniū nudo ɔsensu pficit sine scriptura:vt in auf.de nup.§.nuptias.col.iiij.τ.ff.de re.iur.l.nuptias.Sʒ filij pmo geniti nō sunt legitimi si dotalia instrumēta nō sunt facta[i]:vt hic.τ facit ad hoc.C.de na.li.l.cū qs.τ.l.nup.τ.l.fi.τ in auf.de here.q̄ ab ite.defe.§.j.col.ix.τ in auf.de filijs ante do.instru.na.circa me.col.iij.τ in auf.de icest.nup.§.fina.col.ij.τ de trien.τ se.§.fi.

v Cōstō.vt.C.de natu.li.nup.sʒ si nō fecerit eā sibi vxorē:adhuc tñ hmōi naturales sūt alēdi a pr̄e.Itē succedūt ex testō i totū,si pr̄ vult legitis nō exn̄tib⁹,vl' parētib⁹ iā defunctis:al's liberi i vnā vnciā tm̄ pmittūt naturales succedere.supiores qñ ipsi tm̄ supsunt,nō impediūt eos nisi in sua legitima q̄ supiorib⁹ debet.ab itestato vero duas habēt vncias paterne substātie cū matre eoꝝ viriliter diuidēdas qñ nō sunt ascēdentes nec descendētes.Alunt τ ipsi patrē:τ hoc in licite natis:sed nō si illicite nati sunt:imo ab omni beneficio sunt exclusi:

a Sec⁹ de iure canonico:vt i.c.tue.extra de secun.nup.fm doc.h.

b Iste modus est supflu⁹ fm Ia.qr posit⁹ est.s.in q̄nto.

* Rōnē hui⁹ etymi reddit plutar.in Romanis q̄stio.ita scribēs:Quū veteres (inquit) Romani complura nomina vnis lr̄is aut binis ternis ve signarēt,veluti P.Cn.Ser.τ Sex.hocē Publios,Eneos,Seruios,et Sextos,q patrū forent prenomia:Spurium itidē binis lr̄is ita notabāt,Sp.q̄ descptio τ orbatos parētib⁹ indicabat:q̄niā si quos sine parentibus dicerent,Sp.tm̄ scptitabāt.Quo factū est vt spurios ēt vocarent eos q icerto gñe crederentur.Hec ille.Uide si libet Crinitū li.de honest.disci.xx.ca.v.et Catellianū Cottaʒ in dictione Spurij.

c Sec⁹ in ɔstitutis in nō sacris vl' minorib⁹ ordinib⁹:q si lcedāt i habitu τ tōsura:gaudēt pūllegio.c.si qs suadēte.xvij.q.ō.iiij.in priuilegio fori:vt cap.j.de cle.ɔiu.lib.vj.

d Al's est ɔsi.sub.§.distrahūt.

e Sec⁹ est hodie de iure canonico:vt in.c.fi.extra de rap.τ alios modos quibus ipedit mr̄imoniū:vide p Ange.τ Ia.

f Hoc verū nisi vterqꝫ.s.masculus τ femia vl' alter tm̄ ignorauerit:qr tūc filij sunt legitimi.c.ij.in fi.q fil.sint legi.et succedūt parēti ēt sclēti.c.ex tenore.extra eo.tl.et lō q eos dicit spurios:dʒ probare fm angelum hic.

g Et hec vba fʒ Ia.si tale mr̄imoniuʒ etiam de facto nō fuit secutū vt p Bar.i l.auūculo.ff.de ɔdi.sine cau.al's pcedit Io.dūmō sciuerit ius τ factū vel etiā factū tm̄.l.q ɔ.C.de incest.nup.secus si ignorauerit.l.si cū dotē.ff.solu.ma.

h Qd angelus itelligit verū ficte.nō vere:qd nota p statutis:vt est tex.in.l.ij.C.de na.lib.τ quare succedāt vt de hic p eū.

i Dic ꝙ hodie de iure canonico ēt in terris ipserij sine dictis istrumentis tenet matrimoniū:τ filij efficiunt legitimi:vt hr̄ in.c.tanta.q̄ fi.sint legi.fʒ Ange.τ Ia.h. Filij naturales tātū an succedant.

Universidad de Deusto Biblioteca

Institutionū Imperialiū Liber. I.

vt in auf.qui.mo.na.effic.sui.§.discretis.vsq; in fi.cōstitu.col.vj.[a] iustū filiū eē: ⁊ adoptat⁹ an id fieri patiat: vt.ff.e.l.ij.[f] Vn̄ vs⁹: Arrogo q su⁹ ē: s; h; me⁹ eē nec̄e. Pr̄is adopto suū: s; pr̄is pmāet idē. Ac.

g ¶ Inferiorem.id est sequentem.

¶ De adoptionibus. ¶ Quia supra dixit de nuptijs, ex qb⁹ acqruntur filij legitimi ⁊ naturales: ideo nunc de adoptionibus ex quibus acqrunt filij legitimi tm̄. Vel sic: Supra q̄liter filij nostri sunt in nr̄a ptāte, dixit: nūc aūt q̄liter alieni efficiant potestatis nostre. An. Are.

¶ S; hodie. ¶ Diuidit i duas ptes. Prio pōit qñ pr̄ dat filiū i adoptionē ex̄neo. Scd̄o qñ dat auo mr̄no vel pr̄no. Scd̄a ibi, Si vo pr̄.

Non solum. ¶ Iste titul⁹ diuidit in nouē ptes pn̄cipalr. Primo ponit ꝙ adoptiui sunt in potestate adoptātis. Scd̄o qualiter fiat adoptio ⁊ arrogatio. Tertio primū dictum limitat ⁊ declarat. Quarto de impubere q se arrogādū dedit. Quinto ꝙ adoptās d; saltem adoptatū pcedere.xviij. an. Sexto qñ aliqs vt nepos vel pnepos adoptatur. Septio in qb⁹ adoptat⁹ equiparat naturali. Octauo in qbus cōueniūt ⁊ i qb⁹ nō adoptio ⁊ arrogatio. Nono ꝙ serui adoptati a dn̄is, sunt liberi. Secūda ibi, Adoptio. Tertia ibi, S; hodie. Quarta ibi, cū autē. Quīta ibi, minorē. Sexta ibi, l; autē. Septima ibi, in plurimis. Octaua ibi, illō. Nona ibi, apud Catonē. ¶ Cas⁹. Accessi ad dn̄m Iusti. ⁊ ita ppo sui coram eo: Dn̄e, vos vultis tractare de adoptiōib⁹. pro deo, que rō mouit vos ad tractādū hic de adoptiōib⁹? Ad h̄ rn̄. Iusti. dicēs: Amice. s̄. tractauim⁹ de ijs qui sunt in pa.po. ⁊ qr nō solū naturales liberi ⁊ legitimi, de qb⁹. s̄. dixim⁹, sunt in potestate parentum: sed ⁊ adoptiui: idcirco de adoptiuis hic tractare intendimus. Et hec vsq; ad §. Adoptio autem.

¶ Liberi adoptiui sunt in potestate nostra sicut naturales ⁊ legitimi. Are.

Non solū aūt naturales[a] liberi, s; ea q̄ diximus, in ptāte nr̄a sunt: verū etia; ij q̄s adoptamus[b].

¶ Authoritate principis arrogātur q sui iuris sunt: s; magistrat⁹ imperio q sunt sub ptāte alterius.

¶ Adoptio[c] autem duobus modis fit: aut pncipali rescripto[d]: aut imperio magistratus[e]. ¶ Imperatoris authoritate adoptare qs potest eos easve qui queve sui iuris sunt: que species adoptionis dicitur arrogatio[f]. ¶ Imperio magistratus adoptamus eos easve qui queve in potestate parentum sunt: siue primū gradum liberorū obtineāt, qualis est fili⁹ ⁊ filia: siue inferiorē[g], qualis est nepos neptis, pronepos proneptis.

¶ Si filiusfamilias det in adoptionē extraneo, nō transit hodie in eius potestatem: secus si detur auo vel alteri ascendenti. h.d.

¶ S; hodie ex nr̄a cōstitutiōe[h] cum filiusfamilias a patre naturali[i] extranee persone in adoptionem datur, iura potestatis patris naturalis minime dissoluuntur: nec quicꝙ ad patrem adoptiuū transit, nec in potestate eius est: licet ab intestato iura successionis ei a nobis tributa[k] sint. ¶ Si vero pater naturalis[l] non extraneo, s; auo filij sui materno[m]: vel si ipse pater naturalis fuerit emancipatus,[n] etiam auo vel proauo simili modo[o] paterno vel materno filiū suū dederit in adoptionē: in hoc casu, qr cōcurrūt[p] in vnā psonā ⁊ naturalia ⁊ adoptiōis iura[q], manet stabile ius patris adoptiui, ⁊ naturali vinculo copulatū, ⁊ legitimo adoptionis modo cōstitutum: vt ⁊ in familia ⁊ in potestate hmōi patris adoptiui fit.

¶ Impuberes sui iuris non pn̄t nisi p rescriptū pncipis ⁊ cu; cause cognitiōe arrogari: ⁊ debet arrogator cauere de bonis arrogati restituēdis si itra pubertatē decesserit: ⁊ etiā q̄rtā partē suor bonor tenet ei relinq̄re. h.d. Areti.

¶ Cu; aūt impubes per princi-

¶ Casus. Dn̄e, vos dixistis mihi. s̄. ꝙ illi q adoptātur, sunt i ptāte pr̄is adoptiui. nūqd h̄ idistincte ē ver: Ad h̄ rn̄. Impe. dicēs: Amice: certe s; iura antiq̄ oēs adoptiui idisticte trāsibāt i ptāte; pr̄is adoptāt;: hodie aūt s; iura noua sec⁹. Nā hodie statutū ē i nr̄a ɔstōne cū filius naturalis a pr̄e suo naturali alicui ex̄nee psone i adoptionē dat: si pr̄ naturalis filiū suū naturalē dederit in adoptionē auo filij sui mr̄no vl ēt pauo mr̄no: vel si ipe pr̄ naturalis a pr̄e suo emācipat⁹ fuerit, ⁊ filiū auo vl pauo pr̄no in adoptionē dederit: i h̄ casu qñ iste fili⁹ dat in adoptionē alicui de ascēdētibus i linea directa: qr in vnā psonā ɔcurrūt naturalia ⁊ adoptiōis iura, manet stabile ius pr̄is adoptiui: vtpote naturalis cognatiōis viculo copulatū, ⁊ legitio adoptiōis mō ānexū: ⁊ iō in familiā ⁊ ptātē hmōi patris adoptiui amodo efficiet. ⁊ hec vsq; ad illū. §. cū aūt impubes. Fran.

h ¶ Constitutione. vt. C. de ado. cum in adoptiuis.

a ¶ Naturales. subaudi[b] ⁊ legitimi: q̄re distigue: qr filior alij sunt naturales ⁊ legitimi: vt ex legitimo mr̄imo. nati: vt h̄, ⁊. s̄. de pa. po. in pn̄. Alij naturales tm̄: vt nati ex ɔcubina: vt. s̄. ti. j. §. fi. Alij legitimi tm̄: vt adoptiui, de qb⁹ hic ti. loquit. Alij nec naturales nec legitimi iuris presumptiōe: vt icestuosi, vel al's illicite nati: vt i auf. q. mo. na. effi. sui. §. fi. col. vj. Alij sunt q pri⁹ nō fuerūt legitimi, s; nūc sunt. i. efficiunt duob⁹ modis: vt in auf. qui. mo. na. effi. sui. §. j. ⁊. s̄. tit. j. in fi.

b ¶ Adoptamus. sc; in potestate nostra sunt: ⁊ hoc iure veteri: vt hic, ⁊. ff. eo. l. j. sed hodie distinguitur: vt. j̄. eo. §. sed hodie.

¶ Adoptio. ¶ Diuidit iste. §. in tres ptes. Primo ponit in gn̄e dictū bimēbre. Scd̄o exēplificat ⁊ ponit exēplū pmi mēbri. Tertio exēplū scd̄i mēbri. Scd̄a ibi, Impatoris. Tertia ibi, Impio. ¶ Casus. Dn̄e, iā video q̄ rō mouet vos ad tractādū de adop. dicatis q̄ mihi si pl;, q̄t modis fit adoptio: rn̄. Iust. ꝙ adoptio fit duob⁹ modis, sc; rescripto pncipis: aut Impio alicui⁹ mgr̄at⁹. S; dn̄e, ponatis mihi exēplū qñ fit adoptio rescripto pncipis: ⁊ in q̄ casu fit impio mgr̄at⁹ alicui⁹. Ad h̄ rn̄. Iusti. ꝙ qñ aliqs adoptat eū q sui iuris est: tūc necesse est fieri adoptione; authoritate siue rescripto pncipis. ⁊ h̄ spēs adoptiōis, qñ. s. ille q sui iuris ē, aliene ptāti subijcit: est pmo ⁊ spāli noie arrogatio. Impio aūt magistrat⁹ adoptant illi q sunt in potestate parētū, siue obtineāt pmū gradū liberor, qualis est fili⁹ ⁊ filia: siue inferiorē gradū obtineant: vt nepos neptis ⁊ deinceps pnepos ⁊ proneptis. Et hec vsq; ad. §. Sed hodie.

c ¶ Adoptio. est aūt adoptio fm Pla. ⁊ Io. legalis actio ad solatiū eor q liberos nō habēt: per[illegible]. i. fere naturā imitās. S; certe ⁊ ab ijs q liberos hn̄t, fit adoptio: vt. ff. e. l. nec ei. §. pterea. ⁊. j̄. e. §. l;. q̄re pōt sic simplr definiri: Adoptio[c] est legitim⁹ act⁹ p quē fit qs fili⁹ q nō est: pene naturā imitās. ⁊ hec est veritas: vt. ff. e. l. j. ⁊. j̄. eo. §. minorem.

d ¶ Rescripto. h̄ ē vl aū ipm pncipē, vl aū aliū mgr̄atū delegatiōe facta p rescriptū a pncipe: vt. C. e. l. ij. i fi. ⁊. l. arrogatiōes[d]. S; qd si ipator nō est: rn̄. nō potest fieri[e]: licet imperiū semper sit: vt in auf. quo modo opor. epis. §. fi. col. j.

e ¶ Mgr̄atus. s. cuiuscūq; ordinarij, etiā defensoris ciuitatis, q minim⁹ est: vt in auf. de defen. ciui. §. nulla. col. iij. Nec mirū, cū fit de voluntaria iurisdictione: vt. ff. de offi. procon. ⁊ leg. l. ij.

f ¶ Arrogatio. qr adoptator interrogat an velit eū quē adoptat, sibi

i ¶ Naturali. et legitimo.

k ¶ Tributa. i. in predicta cōstōne[g]. ⁊ facit ad hūc. §. j̄. de here. q̄ ab intest. defe. §. aliquā. al's. §. inuenimus. ⁊. j̄. de ex here. lib. §. circa adoptiuos. ⁊. j̄. de inof. testa. §. ij.

l ¶ Pater naturalis. ⁊ legitimus.

m ¶ Materno. in cuius potestate prius nō erat, sed modo efficitur, vt subijcitur: vt. s̄. de pa. pote. in fine. Accursius.

n ¶ Emācipat⁹. al's cū eēt in ptāte aui, qūo adoptaret eū quē h;: Certe nō pōt pl⁹ eē ꝙ fili⁹ vel nepos: vt hic, ⁊. ff. e. si pr̄. §. q duos. ⁊ intellige emācipationis tēpore filium nō esse cōceptum, qui nūc datur in adoptionem: al's in potestate aui remansisset: vt. j̄. ti. j. §. fina.

o ¶ Simili modo. i. si tm facias distinctionē. nā materno pauo indistincte: paterno vo fm qd modo distinxit in quo tpe, dat in adoptionē.

p ¶ Cōcurrūt[h]. S; si ego adoptē filiū fr̄is mei: nūqd ptāti mee subijcit: Rn̄. fm Io. ꝙ nō. ⁊ ꝙ hic dr̄ naturalia, expone. i. natiualia: qr ab eo auo ɔtrahit natiuitatē ⁊ originē: qd nō est in filio fratris mei.

q ¶ Iura. vn̄ pferēd⁹ est ei in quē vnū ius tm̄ cōcurrit. ⁊ sic due rōnes vel plures pualēt vni: vt i auf. de ɔsan. ⁊ vter. fra. §. j. al's. §. pe. col. vj. ⁊. C. de edic. di. adri. tol. l. fi. nisi vna sit melior duab⁹: vt colligitur. ff. de inoffi. testa. nam ⁊ si ⁊. ff. vnde libe. l. scripto. Accursius.

¶ Cum aūt. ¶ Diuidit in qnq; ptes. Prio ꝙ arrogatio fiat cā cognita. Scd̄o ꝙ fit iusta cā. Tertio ponit modū sub quo fiat. Quarto ꝙ nō pōt arrogator ipm emācipare sine cā. Quinto ꝙ q̄rtā ptē bonor suor eidē siue i vltia volūtate siue iter viuos reliquat. Scd̄a ibi, ⁊ exqrit. Tertia ibi, Et cū. Quarta ibi, Itē nō al'r. Quita ibi, S; ⁊ si. Are. ¶ Casus. Dn̄e, vos dixistis mihi ꝙ illi q sui iuris sūt: authoritate pncipis arrogant. Pone igit ꝙ sit aliqs ipubes sui iuris q hēat opulētā hereditatē. nūqd poterit qlibet idisticte authoritate pncipis ipm arrogare, ⁊ in ptātē suā redigere: Ad hoc rn̄. ipa. ꝙ nō. Cū em̄ aliqs ipubes arrogat: in h̄ casu arrogatio nō idistincte. i. nō incōsulte pmittit: s; q̄rit cā arrogatiōis an sit hōesta, et an ipi ipuberi expediat. Itē arrogatio fit cū qbusdā cōditiōib⁹: vc; vt pr̄ arrogator cautionē cū fideiussiōib⁹ pmittat: vt si ipe pupill⁹ arrogat⁹ añ pubertatē decesserit, restituat oia bona sua integre illis q si adoptio nō eēt facta, ad eius successionē fuissent vēturi. Itē nō al's poterit iste pr̄ arrogator istū impuberē authoritate principis arrogatū emācipare, nisi prius cā cognita dign⁹ inuēt⁹ fuerit emācipatione: ⁊ tūc necesse h; eidē oia bona sua restituere. Itē si iste pr̄ arrogator istū filiū ipuberē in testō suo exhr̄dauerit, vel inter ipos viuos ipm sine cā emācipauerit: iubet quartā

a Dic ꝙ de iure canon. debent eis alimēta. de h̄ ē tex. singu. in. c. cū hr̄et. extra de eo q̄ cognō. cō. Diuisio.

b Tu dic ꝙ iste text⁹ posset stare sine subauditiōe si referretur ad §. fi. ti. pce. tñ aduerte qr ibi nō loquit de naturalib⁹ tātum: qr ibi naturales tm̄ nō sunt in ptāte: vt ibi dicit: s; qñ sunt legitiati. Ia.

c Istā definitionē sequit Io. de Pla. hic.

d Et si cest delegabilis: qr cōpetit iure mgr̄atus. l. j. ff. d offi. ei⁹ cui mā. ē iurif. nec plena; cause cognitionē requirit: vt p barto. in. l. nec q̄cq̄. §. vbi decretū. ff. de offi. pro con. ⁊ lega. Ia.

e S; de iure canonico fieret auctoritate apostolica: cū mortuo Imperatore succedat eccl'ia i administratiōe: vt. c. lic;. extra de foro cōp. fm Ange. ⁊ Ia. ij.

f Not. ar. ꝙ in matrimonio ɔhēdo sponsus d; prius iterrogari ꝙ spōsa. de q̄ vi. gl. i. l. ij. in pn. ff. eo.

g Etiā cōcurrētibus legitimis ⁊ naturalib⁹ ꝙuis iter se nil habeāt parentele. qd not. fm Ange. ⁊ iō nō trāsit in ptātē: qr p emancipationē puaret hr̄ditate vtriusq;: s; cōmunē opiōnē: vt l. cū in adoptiuis. C. e. s; cū hodie nemo emācipet inuitus. §. gnaliter. i auf. q̄. mo. nat. effic. sui. vr̄ iste. §. esse correct⁹. d q̄ vide Ia. hic.

h Not. et hac glos. ꝙ ad h̄ vt fili⁹ ex̄nis i ptāte pr̄is per adoptionē transeat in ptātē alterī⁹: nece est ꝙ det i adoptionē asli ni q̄ sit de ascendentibus: puta auo patno vel mr̄no: qr nepos ab auo trahit originē: ⁊ sic exponit naturalia. i. natiualia. al's si det affini collaterali: puta fratri patris: non trāsit. si le; gl. hēs. C. e. l. pe. §. si vo pr̄ ⁊c. tñ ɔ istā; gl. est tex. in. §. in plurimis. i pn. in v̄bo non extraneum. j̄. eo. Iason.

quartã ptẽ pfoni sui eidẽ arrogato relinquere, preter bõa q̃ ad pfẽz arrogatorẽ trãstulit: r pter ea bõa quoꝝ vsumfructũ post arrogatiõ̃ pfi arrogatori acq̃siuit. h. d. vsq̃z ad. ℌ. Minorem natu. Fran.

a Rescriptum. vt quia sui iuris est: vt. ℌ. e. in princi.

b Cognita. Que aũt in cause cognitiõe vertuntur, p ordinẽ scripta sunt. ff. e. l. ſi pf. ℌ. in arrogationib⁹. r. l. se. vsq̃z ad ℌ. fi. r q̃dã etiã hic dicunt in pſona ipuberis, q̃ r ibi dicunt. Additio. De quibus vide Ang. h. q dicit q̃ si fuerit q̃site vel p delegatũ a principe: vt. l. ũ. C. e. vel etiã p ordinariũ ipsi⁹ ipuberis: q̃uis nõ bene pnũciauerit, actus tñ tenebit: vt no. glos. in l. cum hi. ℌ. fi pretor. ff. de transac. Ange. Are.

c Arrogatio. vt q̃ sui iuris est: vt. ℌ. e. in prin.

d An honesta. i. nõ eo pposito vt ei⁹ res deuoret: vt. ff. e. l. nec ei. ℌ. eo. l.

e Ut caueat. i. vt cautionẽ pmittat, sine fide iussore tñ: vt. C. de verb. signi. sancimus. Accur.

f Persone publice. qui seru⁹ public⁹ ẽt: vt. C. e. l. ũ. alꝰ eñ seru⁹ pur⁹ tabellio ee nõ põt: vt. C. de tabel. gñali. li. x. Sz certe iõ sic ẽt: q̃ publice fuit.

g Uẽturi. vl iure successiõis ex testõ vel ab intestato. vel dic tit. vniuersali: vl singulari: vt legatari⁹. oib⁹ eñ 2sulit hac cautiõe pupillo decedẽte in pupillari etate alꝰ si postea, pupillaris substitutio euanescit: vt hic r. ff. e. ti. nõ alr r. l. his vbis. r. j. de pupil. sub. ℌ. j. Sz nõne sine hac cautiõe facta admittunt supradicte pſone ex testõ: Rñ. nõ: cũ testm̃ sit ruptũ minima ca. di. s. arrogatiõe. j. q. mo. test. ifir. ℌ. nõ tñ.[a] Jtẽ nũqd legitimi sine hac cautiõe admitterent: Rñ. nõ: q̃ põt arrogatori oia iure peculij occupare: vt. ff. de castren. pec. l. ij.[b] Hec tñ cautio omissa, pro facta hr: vt. ff. eo. l. his vbis. i fi. vt r alꝰ. C. de rei vxo. act. l. vnica. ℌ. j. Sz q̃re legitimi nõ stipulant etiã vltra pupillarẽ etatẽ: cũ r postea erãt admittẽdi ad successionẽ si adoptio facta nõ esset: rñ. illud est de fortuna, r aduẽtitiũ erat: vñ nõ fuit cõsyderãdũ: vt. ff. q r a q. l. Julianus. potuissent eñ post pubertatẽ testamentũ fecisse: vt. s. qui ex cau. ℌ. cũ ergo.

h Misi cã. veluti si ita heres instituit iste adoptat⁹, si emancipatus fuerit: r tũc q̃rtã pdit[c] quã tũc deberet hre de bonis arrogãtis: vt. j. pri. rñ. r. ff. si qd in frau. pa. l. fi. fm q̃sdã. Uel dic q̃ tunc nõ pdit q̃rtã: vt. j. pri. rñ. pbat: qõ cũ isto cõtinuat[d]. r qõ in dicta lege continet, intelligit qñ erat iusta cã ℑ filiũ: vt q̃ puocabat pr̃em ad irã, r intñ vt etiã exheredari potuerit, r bñficiũ collatũ vel cõferendũ revocari: vt. C. de reuo. do. l. fi. r i auc. vt lib. decetero. ℌ. hoc igitur. r. ℌ. illõ. per quibus etiã. col. vj. r fm hoc intellige pri. respon. qõ sequitur. o/o

i Exheredauerit. vel pterierit: vt. ff. eo. fi arrogator. Accurſius.

k Jubeat. nota, nõ cauet sic se relictuꝝ. tũc eñ nõ valeret: vt. C. de iuri. stip. l. ex eo. r. C. de ioffi. testa. fi qñ. ℌ. j. Sz ei iubet p legẽ vt sic faciat.

l Quartã partẽ. Quid q̃ si alios filios ser vel plures hẽat: nũqd h plus q̃ alij hz: Respõ. sic, fz Bul. quasi debeat imputari ei q̃re arrogauerit. Uel dic (vt puto) q̃rtã sue partis p cõditionẽ ex. l. diui Pij petit: vt hic, r. ff. eo. fi arrogator. r. ff. de inoffi. testa. Papinianus. ℌ. si qs impubes. r hoc ad instar naturaliũ r legitimoꝝ: vt. ff. de inoffi. testa. Papinian⁹. ℌ. quoniam. r. C. de inoffi. testa. cũ q̃ritur. r. l. parentibus. Absurdũ est eñ hũc legitimũ plus iuris habere q̃ naturales r legitimum: vt. s. e. ℌ. sed hodie. in fi. Accur. Additio. Et hanc approbant communiter doctores. r an sit hodie aucta hec quarta per auc. nouissima. C. de inoffi. test. vide glos. in. ℌ. hoc obseruandum. in authen. de trien. r semis.

m Cõmodũ. repete, r preter ea bona. s. aduentitia: cõmodũ quoꝝz filius arrogat⁹ post arrogationẽ acquisiuit patri, scz vsumfructum. nam r hec acquisita restituit: nõ dico vsumfructũ ipsum, quez debet lucrari pater: vt. C. de bo. q̃. lib. l. cũ oportet. ℌ. siqs ita q̃z ad instar mariti in rebus dotalib⁹: vt. ff. famil. herciscun. l. fi filia. ℌ. j. r sic hoc verbũ preter, nõ excludit: vt hic, r. ff. de pig. act. l. j. in fi. r. ff. de ꝓcura. sed r he. ℌ. pe. r facit. ff. de vul. sub. l. sed si plures. ℌ. in arrogato.

Minorẽ natu. Casus. Dñe, ego sum quidaz iuuenis, r hal eo amplũ r magnũ patrimoniũ meũ: r habeo quẽdã vicinũ valde discretũ r ꝓuidũ virũ iã bene sexagenariũ: cui⁹ cõsiliũ in multis extitit mihi fructuosuz. possum ne ipsum arrogare vel adoptare in filium: r nũquid hz mihi hoc facere: Rñ. Jmp. q̃ nõ: q: certe minor natu maiorẽ adoptare vel arrogare nõ poterit: r hoc tali ratione: q: adoptio imitat̃ naturã. Sz 2tra naturã r ꝓ mõstro eẽt q̃ filius eẽt maior tpe q̃ pr̃. vñ dico tibi q̃ ille q̃ per arrogationẽ sibi filiũ facere vult: oz plena pubertate. i. xviij. an. filiũ arrogatũ vel adoptatũ excedere. Jtẽ nõ solũ põt qs adoptare vl arrogare aliquẽ i filiũ, sz ẽt i locũ nepotis vel neptis, pnepotis vel ꝓneptis põt qs adoptare, q̃uis ẽt filiuz nõ hẽat. r tã filiũ alienũ põt qs adoptare i locuz nepotis, q̃ ẽt alienũ nepotẽ i locũ filij. Sz si aliqs in locũ nepotis aliquez adoptet q̃si ex filio adoptiuo, aut ex filio naturali quẽ hz in ptãte: i eo casu fili⁹ pri adoptãti oz cõsentire, ne ipse nepos ipso inuito adoptatus, suus heres agnascatur. Si eñ fili⁹ adoptioni a pfe facte cõsentiat: tunc mortuo auo iste nepos adoptatus in ptãte patris, et su⁹ heres efficiet. Sz hz in hoc casu cõsensus filij requirat: secus tñ est in casu econuerso. Nam si auus nepotem ex filio natũ alij in adoptionem

Notarius nõ põt eẽ seruus. Satisdatio arrogatoris qb⁹ prodest.

a Et ideo ex aliis substitutis⁹b: quia nõ filij sed pris testamẽtũ cẽsef: qõ non rũpit̃ p arrogationez filij peteret ab arrogatore tã q̃ debitum arrogati: sz doceo. hic.

b Sec⁹ tñ si ꝓmoriretur arrogator: et q̃ ẽt tabule pupillares cõualescerent: vt h p Jn. de. ge. & ex. a. Ista est ꝓbata. in l. si a. 3. cõsa. & ꝓ. C. eo.

d Et hec est vera fm hoc. h q̃ dicit cũt hãc q̃rtaz debere dari in vlti ma volũta te ꝓpt̃ verbũ relinq̃re h positũ. secus in aliis bonis ꝓpt̃ verbũ tũc. Jason.

Arrogat⁹ nõ plus iuris hr̃e oz q̃ naturalis r legitimus.

Paritus lucrat fructus reruz dotalium.

dederit: non est necesse consensum filij interuenire. h. d. vsq̃z ad. ℌ. in plurimis. Fran.

n Natu. i. natiuitate. sic. ff. de mino. l. j. ℌ. j.

o Jmitat. plerũq̃z: q̃q̃z tñ nõ: vt. j. e. ℌ. fz r illud. r. ℌ. in plurimis.

p Pro monstro est. i. nõ fm naturã: sed cõtra naturam: vt r alꝰ. ff. de statu ho. non sunt liberi.

q Maior. scilicet tempore, non persona.

r Xviij. annis. i. tot annos debet habere plus adoptãs q̃ adoptatus, q faciũt vnã plenã pubertatẽ tãti tpis. Sz nũqd q plures adoptat, debet plurib⁹ vicibus ꝓcedere in tãto tpe: Rñ. nõ, vt puto: cuz fm naturã etiã in vno anno ex diuersis feminis vel etiam vna possit habere filios plures: r in hoc adoptio imitat̃ naturã: vt hic. Et nota pluribus modis dici plenaz pubertatẽ. nam interdũ. xiij. annos: vt j. q. mo. tute. fi. ℌ. j. r. s. ti. j. j. rñ. alꝰ. xv. annos: vt in auc. de tempo. nõ so. pec. super dote. ℌ. gñaliter. col. vij. alꝰ. xvij. annos: vt. s. qui manu. non pos. ℌ. fi. r. ff. de postu. l. j. ℌ. pueritia. interdũ. xviij. annos[e]: vt hic, r. ff. de ali. r ci. le. l. mela. Accurſius.

Quæstio.

e Sz hec gl. aut male aut ipro be loqtur. r fm Christ. q̃ nullũ tẽpus plenez pubertatez cõstituit nisi. xviij. annoꝝ. Ang.

s Non habeat. vl licet vroẽ nõ habeat: quo casu tamen est contra naturam: vt. ff. eo. l. r qui vrores. Accurſius.

t In locũ filij. Jtẽ nepotẽ ex vno quasi ex altero natũ: vt. ff. eo. fi pater. ℌ. q duos. nõ aũt loco fratris: vt. C. de here. insti. nec apud.

v Consentire debet. q̃ nõ est in aliis cognatis qui possent sperare successionẽ: vt. ff. eo. l. cũ adoptio. Et si qdẽ fili⁹ cõsentiat, bñ est: et recidet nepos adoptiu⁹ in ptãtẽ suã, scz filij mortuo pr̃e: vt. ff. eo. l. fi quis nepotẽ. Si aũt nõ cõsentiat fili⁹, tũc agnascit. i. appropinquat seu agnatus fit ei. i. auo hic nepos, r suus efficit heres etiã filio inuito: nec recidit in potestatẽ eius: siue dicas euz succedere vt filiũ, licet nõ sit fili⁹: siue vt nepotẽ, quasi ex altero filio ꝓmortuo natũ: quo casu equaliter cũ patruo admittat̃: vt. j. de here. q̃ ab intest. ℌ. cũ autez. Alij dicũt hoc totũ, ei inuito. i. filio inuito: r agnascat. i. iurta euz q̃si nascat quo ad successionẽ: qõ satis in idẽ redit. Alij hoc totũ, ei inuito. i. auo inuito q volũtate filij ꝓposuerat adoptare: nũc aũt contra suũ ꝓpositũ facit: r sic ỏr inuit⁹ ratiõe ꝓpositi primi. Et fz istos hic nepos inuito auo r filio adoptat⁹ nõ succedit vna cũ filio, sz demuz eo mortuo. prima verior est. Sz q̃re hic fili⁹ impediret matrimoniuz sui filij etiã auo volẽte: r nõ impedit hũc ciuilẽ actũ: vt. ff. de rit. nup. l. oratiõe. ℌ. j: Rñd. quia matrimoniũ est vinculũ magis indiuiduũ: vt. s. de pa. po. j. rñ. Additio. Et sic ista glos. itelligit hunc tex. triplici ter ibi, ei inuito. Primo diuisim, vt exponatur: ei scz auo, inuito scz filio. Scõo r tertio cõiunctim, vt illa verba in totũ referant̃ vel ad filium, vel ad auũ. contra quam facit. d. l. siquis nepotem. Jason.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Cōsentire.sed videt q̄ sic:nā ledit fili⁹ in duobus,ꝛ in hereditate siue in bonis q̄ ad filiū suū pponebat ex voto trāsmittere:vt.ff.vnde lib.l.scripto here.qō nō facit:vt.ī.de here.q̄ ab intest.defe.ſ.at hi.ꝛ q̄ in ptātem illi⁹ trāsit,q̄re in p̄is sui naturalis ptātē nō recidit iure isto veteri:vt.s̄.e.i.rñ.Ad p̄mū rñ.q̄ alio modo pōt euitare,instituendo eū.Ad scōm dico q̄ nō pōt estimari patria ptās:vt.ff.de leg.i.filiusfamilias.ſ.fm vulgarē[a].Sed hodie vterq̄ timor cessat.nā et succedet,ꝛ in suā ptātem recidet:vt.C.de adoptio.cū in adoptiuis.ſ.scimus.ꝛ.s̄.e.ſ.sed hodie.

Pria ptās est iestimabilis.
a Sz facit p̄ gl.fz Jacobus:q̄ si de iestimabili agit p̄tudicio:videt necessarius eī⁹ consensus.

¶ In plurimis. ¶Casꝰ. Dicit Justi.q̄ in plurimis ille q̄ adoptatus vel arrogat⁹ est:assimilat eī q̄ ex legitimo mr̄imonio procreat⁹ est.vñ si qs eū q̄ sui iuris est, authoritate p̄ncipis arrogauerit:vel eū q̄ in parētis ptāte est, nō extraneū apud p̄torē vel p̄sidē adoptauerit: poterit eūdē ac si esset filius su⁹ naturalis ꝛ legitimus,alij in adoptionē dare.Et nō solū p̄dicta in vtraq̄ specie adoptionis cōia sunt: sz ēt illud vtriusq̄ speciei adoptionis cōe est,q̄ illi q̄ gñare nō p̄t,nihilomin⁹ adoptare p̄t:q̄les sunt spadones.Ab hoc tñ gñal'r excipiūtur castrati,q̄bus natura bñficiū generādi denegauit.Castrati enīz adoptare nō possūt.Et idē est in feminis.Femine eñ neq̄z adoptare neq̄z arrogare p̄t:ꝛ hoc ea rōne,q̄ nec naturales liberos hñt in ptāte:verū tamē ex indulgētia p̄ncipis ad solatiū liberorū p̄o republica amissorū eis adoptare p̄mittitur.hoc dicit vsq̄ ad.ſ.illud p̄prium. Fran.

* al's castrati.

¶ Sz ꝛ illō vtriusq̄[d] adoptionis cōmune est,q̄ ꝛ ij qui generare nō possunt[e],quales sunt spadones[f],adoptare possunt:castrati autem non possunt.

¶ Fœmina nō pōt adoptare,nisi eidēz propter amissos liberos ex p̄ncipis indulgentia cōcedatur.

¶ Fœminę q̄z adoptare nō possunt[g]:q̄ nec naturales liberos in sua ptāte habēt[h]:sz ex idulgētia p̄ncipis ad solatiū liberorū amissorum[k] adoptare possunt.

¶ Arrogat⁹ ex p̄ncipis rescripto,transit in potestatē arrogātis cū oībus suis filijs ꝛ rebus. Are.

¶ Illud p̄prium est adoptionis illius quę per sacrum oraculum[l] fit,q̄ is qui liberos in potestate habet,si se arrogandum dederit,nō solū ipse ptāri arrogatoris subiīcit,sz etiā liberi[m] eius in eiusdē fiunt ptāte,tanq̄ nepotes. Sic etenim diu⁹[n] August⁹ non añ Tiberiū adoptauit, * q̄ is[o] Germanicū adoptasset: vt p̄otinus[p] adoptione facta[q] inciperet Germanicus Augusti nepos esse.

¶ Seru⁹ a dño adoptat⁹,vel in iudicio vt filius nominat⁹,efficit liber homo.b.d.Aretinus.

¶ Apud Catonem bene scriptū refert antiqtas,seruos si a domino adoptati[r] sint,ex hoc ipso posse liberari.Unde ꝛ nos eruditi,in nostra cōstitutione[s] etiā eū seruū quē domin⁹ actis[t] interueniētib⁹ filiū suū noīauerit,† liberū esse cōstituimus:licet hoc ad ius filij accipiendum ei non sufficiat.

¶ Quibus modis ius patrię potestatis soluitur. Titulus.xij.

¶ Per mortē naturalem patris fili⁹ efficit sui iuris:ꝛ idē i nepote p mortē aui:nisi supersit filius in cuius ptātē recidat.

Videamus nūc quibus modis ij q̄ alieno iuri sūt subiecti, eo iure liberentur. nisse bñ scriptū apō Catonē,vt si serui fuerint adoptati:ex hoc posse eos cōsequi libertatē.Uñnos authoritate Catonis eruditi illos seruos quos dñs actis interueniētibus in filios adoptauerit:in cōstitutione nostra liberos esse cōstituim⁹:sz hoc eis ad ius filij cōsequēdū nō possit sufficere.ꝛ hec sunt q̄ dicūtur vsq̄ ad fi.ti. Fran.de Are.

¶ Adoptati.s.a dño.ab extraneo aūt nō pōt ēt libert⁹:vt.ff.e.si pr.ī fi.

¶ Utriusq̄.quarum vna hodie vocatur arrogatio:alia adoptio: vt.s̄.eo.ſ.Imperatoris. * l.si pater in prin. ff. de manumissis vin

¶ Nō possunt.qui omnes eunuchi vocantur:sed ab hoc differre debent,quia hi quidem naturaliter trahit castratos,q̄ generare nō possunt.i.caste sic natos vt nūq̄ potuerint generare. Nūq̄ obligatio dicens cōditionē pretibus

Nature fortius impedimētū est q̄ accidentis.
b Vide Alcia. li. preter.ſ.in dictiōe castrati.et text.l. filij.v.et.vj. ff.ad le.cor ne. de sica. et.l.spadonū.ff.ō ꝑb. ꝛ re.sig.

¶ Spadones.quibus testiculi vel genitalia absciſſa sunt cultello vel spatha.ꝛ est ratio,q̄ fortius impedimentū est nature q̄ accidentis: vt hic,ꝛ.ff.de libe.ꝛ posth.l.sed est quesitū.ſ.j.ꝛ.ij.Et nota q̄ vulgariter[b] promiscue appellantur.Accur.

¶ Nō possunt.sz ipse arrogari possunt:vt.ff.e.nā femine. Accur.

¶ Habent.Nota feminas nō habere filios in potestate.ꝛ facit ab ꝟ ff.de suis ꝛ legiti.nulla.ꝛ.ī.de hered.qua.ꝛ differen.ſ.ceteri.ꝛ.ff.de cōtra tabu.l.illud.ſ.ad testamenta.Accursius.

¶ Sed ex indulgētia.de nouo iure concedenda[c] vt.C.eo.mulierē.

¶ Amissor.in acie p̄ncipis:vt hic innuit:ꝛ.ī.de excu.tuto.ſ.sed et si in bello.ff.de inoffi.testa.l.si suspecta.ſ.fi.Sed nunqd ꝛ tūc habebit in ptāte:Uidetur q̄ sic,cū beneficia p̄ncipū sint extendenda:vt in auc.cōsti.q̄ de dig.ſ.pe.col.vj.ꝛ.ff.de cōsti.p̄n.l.fi. Sed tñ cōtradico, ad instar sez naturaliū.nam natura imitatur adoptio: vt.s̄.eo.in.ſ. minorem.[d] ꝛ facit ad hoc.C.eo.mulierem.Accursius.

¶ Illud p̄prium ¶ Casus. Domine,iam vidi in quib⁹ species adoptionis ꝛ arrogationis conueniunt:ꝛ in quibus differūt. Nunquid est adhuc alia differentia inter eas:Rñ.impera.q̄ sic. Nam illud est p̄prium ꝛ speciale adoptiōis illi⁹ que p sacrū oraculū.i. per p̄ncipē ꝛ rescriptū p̄ncipis fit:vt si ille q̄ se in arrogationē dederit,liberos in potestate sua habuerit:nō solū ipse in potestatē patris arrogatoris transeat:sed etiā oēs liberi ei⁹ quos in ptāte hz,potestati arrogatoris tāq̄ nepotes vna cū eo subiiciant.ꝛ hoc factū fuit in p̄sona diui Augusti quēdā Hermanicū in filiū arrogare volētis:ꝛ iste Hermanicus nolebat cōsentire:vnde non potuit p̄cedere arrogatio sua.sed diuus Augustus cuidā nomine Tiberio iniunxit vt ille Germanicum arrogaret.quo facto p̄nceps arrogauit Tiberiū.ꝛ ille habuit Tiberiū in filiū:ꝛ per cōsequēs Germanicū filiū adoptiuū Tiberij habuit in nepotē.Et hec dicunt vsq̄ ad.ſ.apud Catonē. Fran.

l ¶ Oraculuz.i.p̄ncipē: vt de eo q̄ sui iuris est:et ideo trāsit etiā hodie in potestatez arrogatoris: vt.s̄.eo.in prin. ideo sic dictum,q̄ oramus siue deprecamur euz vt in talibus p̄stet authoritatem.Accur.

m ¶ Liberi.oēs,nati ꝛ nasciturī:ꝛ etiam reuersuri ab hostib⁹:vt.ff.eo.si paterfamilias. in p̄n.fallit hoc.ff.de ope.li.l. opere.

n ¶ Diu⁹ Augustus.hic Impator volebat adoptare quendā noīe Hermanicū:ꝛ h̄ Hermanic⁹ noluit consentire.vñ nō poterat procedere adoptio:vt.ī.ti.j.ſ.sz si pr.et ff.e.l.ij.in p̄n.vñ Augustus callide suasit cuidaz noīe Tiberio vt illum Hermanicū adoptaret: q̄ō fecit.ꝛ hūc Tiberius postea arrogauit p̄nceps q̄re ꝛ p cōsequēs habuit germanicū loco nepotis.

o ¶ Js.Tiberius.

p ¶ Protinus.i.statim.

q ¶ Adoptionę facta.a p̄ncipe.

¶ Apō Catonē. ¶Casus. Dñe,iam video q̄d iuris q̄ndā adoptat liber q̄ hoiem.dicatis mihi si placet,q̄d iuris ē si alīs dñs adoptauit seruū suū:Rñ. Justi.impe.dices:Amice,antiqui referūt in hoc casu se memisse bñ scriptū apō Catonē,vt si serui fuerint adoptati:ex hoc posse eos cōsequi libertatē.Uñnos authoritate Catonis eruditi illos seruos quos dñs actis interueniētibus in filios adoptauerit:in cōstitutione nostra liberos esse cōstituim⁹:sz hoc eis ad ius filij cōsequēdū nō possit sufficere.ꝛ hec sunt q̄ dicūtur vsq̄ ad fi.ti. Fran.de Are.

¶ Adoptati.s.a dño.ab extraneo aūt nō pōt ēt libert⁹:vt.ff.e.si pr.ī fi.

¶ Utriusq̄.quarum vna hodie vocatur arrogatio:alia adoptio: vt.s̄.eo.ſ.Imperatoris. * l.si pater in prin. ff. de manumissis vin

¶ Nō possunt.qui omnes eunuchi vocantur:sed ab hoc differre debent,quia hi quidem naturaliter trahit castratos,q̄ generare nō possunt.i.caste sic natos vt nūq̄ potuerint generare. Nūq̄ obligatio dicens cōditionē pretibus

Nature fortius impedimētū est q̄ accidentis.
b Vide Alcia. li. preter.ſ.in dictiōe castrati.et text.l. filij.v.et.vj. ff.ad le.cor ne. de sica. et.l.spadonū.ff.ō ꝑb. ꝛ re.sig.

¶ Spadones.quibus testiculi vel genitalia absciſſa sunt cultello vel spatha.ꝛ est ratio,q̄ fortius impedimentū est nature q̄ accidentis: vt hic,ꝛ.ff.de libe.ꝛ posth.l.sed est quesitū.ſ.j.ꝛ.ij.Et nota q̄ vulgariter[b] promiscue appellantur.Accur.

¶ Nō possunt.sz ipse arrogari possunt:vt.ff.e.nā femine. Accur.

¶ Habent.Nota feminas nō habere filios in potestate.ꝛ facit ab ꝟ ff.de suis ꝛ legiti.nulla.ꝛ.ī.de hered.qua.ꝛ differen.ſ.ceteri.ꝛ.ff.de cōtra tabu.l.illud.ſ.ad testamenta.Accursius.

¶ Sed ex indulgētia.de nouo iure concedenda[c] vt.C.eo.mulierē.

¶ Amissor.in acie p̄ncipis:vt hic innuit:ꝛ.ī.de excu.tuto.ſ.sed et si in bello.ff.de inoffi.testa.l.si suspecta.ſ.fi.Sed nunqd ꝛ tūc habebit in ptāte:Uidetur q̄ sic,cū beneficia p̄ncipū sint extendenda:vt in auc.cōsti.q̄ de dig.ſ.pe.col.vj.ꝛ.ff.de cōsti.p̄n.l.fi. Sed tñ cōtradico, ad instar sez naturaliū.nam natura imitatur adoptio: vt.s̄.eo.in.ſ. minorem.[d] ꝛ facit ad hoc.C.eo.mulierem.Accursius.

¶ Illud p̄prium ¶ Casus. Domine,iam vidi in quib⁹ species adoptionis ꝛ arrogationis conueniunt:ꝛ in quibus differūt. Nunquid est adhuc alia differentia inter eas:Rñ.impera.q̄ sic. Nam illud est p̄prium ꝛ speciale adoptiōis illi⁹ que p sacrū oraculū.i. per p̄ncipē ꝛ rescriptū p̄ncipis fit:vt si ille q̄ se in arrogationē dederit,liberos in potestate sua habuerit:nō solū ipse in potestatē patris arrogatoris transeat:sed etiā oēs liberi ei⁹ quos in ptāte hz,potestati arrogatoris tāq̄ nepotes vna cū eo subiiciant.ꝛ hoc factū fuit in p̄sona diui Augusti quēdā Hermanicū in filiū arrogare volētis:ꝛ iste Herma-

debent moderari fm tus cōe.l.ex facto.i pu. ff. de vulg. et pupilla. substi.

* Huius adoptiōis meminit Suetoni⁹ in vita Tiberij Cesaris.

† Et sic ex noiatione alicui⁹ acquirit: vt hic et i.c. p tuas. cuz gl. sup vb. appellauit post me. ibi, itē est hic arg. ex qui filij sunt legi.

e Idem si hmōi ꝟba blanda et adulatoria p̄ferant in testamētis: quia dispo nunt.l.paulus.ſ.paulus.ff. de fideicom. li. enūciatiua autē an debeāt p̄ficere puta si dicat:sempronū filiū vt fratrē here dē istituo: vide h̄ per Ange.

amice. liberi in ptãte parẽtis existẽtes, per mortẽ naturalem parẽtis sui iuris fiunt: hoc tñ nõ est sine distinctionis remedio accipiendum. Nam mortuo patrefa. liberi in primo gradu existẽtes: vtpote filij vel filie grãtr sui iuris efficiunt: sz p mortẽ aui nepotes q in ei⁹ ptãte fuerũt, nõ oĩno sui iuris fiũt: sed ita demũ, si post mortez aui in pr̃is sui naturalis ptãtẽ nõ sunt recasuri. vñ si tpe mortis ipsi⁹ aui pr̃ ipsorũ nepotũ vixerit, ⁊ in patris sui naturalis potestate sit: nec ante mortẽ ei⁹ de potestate sua exiuit: in hoc casu nepotes ex eo post mortem aui in potestatẽ ei⁹ recidũt: nec p mortez aui sui iuris efficiunt. sz si moriẽte auo pater nepotũ aut mortu⁹ fuerit, aut p emancipationẽ de patris sui ptãte liberat⁹: tũc nepotes ex eo qui in potestatẽ patris iã mortui vel emãcipati recidere nõ possũt, p mortẽ aui sui iuris fiũt. h. d. vsqz ad §. cũ aũt. Fran.

¶ Et quidem[a] queadmodũ liberentur serui a potestate[b]: ex ijs intelligere possumus, que de seruis manumittẽdis superius exposuimus. ¶ Si vero qui in potestate parentis[c] sunt: mortuo eo[d], sui iuris fiunt. ¶ Sz hoc[e] distinctionẽ recipit. ¶ Nã mortuo patre[f], sane oĩmodo filij filieve sui iuris efficiuntur. Mortuo vero auo nõ oĩnos[g] nepotes neptesqz sui iuris fiũt: sed ita[h], si post mortem aui in potestatẽ patris sui recasuri nõ sunt. ¶ Itaqz si moriente auo pater eorũ[i] viuit, ⁊ in potestate patris sui est: tunc post obitum aui in potestate[k] patris sui fiũt. Si vero is[l] quo tempore auus moritur, aut iã mortuus[m] est, aut per emancipationem exijt de potestate patris: tunc ij qui in potestatem eius cadere non possunt, sui iuris[n] fiunt.

¶ Deportatione patris vel filij dissoluitur vinculum patrie potestatis: quod ex restitutione principis recuperatur. Relegatio autem nõ tollit patriã ptãtem. Arc.

¶ Cũ aũt is q ob aliqd maleficiũ i isulã deportat[o], ciuitatẽ amittat: sequit vt q eo[p] mõ ex numero ciuiũ Romanoꝝ tollit: pinde q̃si eo mortuo[q], desinãt liberi i ptãte ei⁹ esse. ¶ Pari[r] rõne ⁊ si is q i potestate parẽtis sit, in isulã deportatus fuerit: desinit esse in ptãte parẽtis. ¶ Sz si ex indulgẽtia principis[s] restituti fuerit, p oĩa p̃stinũ statũ[t] recipiũt. ¶ Relegati aũt patres in isulã, in ptãte liberos suos retinẽt[v]. Et ex ↄtrario, liberi relegati, in ptãte parentũ remanent.

¶ Seruitus pœne p̃riam potestatem tollit. h. d. Angelus.

¶ Pœne[x] seru⁹ effect⁹, filios in ptãte habere desinit. Serui autẽ pœne efficiuntur, q i metallũ[y] dãnantur...

hz merũ iperiũ: vt. ff. de iter. ⁊ rele. l. relegatoꝝ. j. rñ. Et no. q̃ p̃mo de media[b], scdo de relegatiõe, tertio de maxima dicit. Prima ⁊ vltima tollũt patriã ptãtẽ: sed relegatio nõ sic, cum status nõ sit mutatio, nec capitis diminutio.

p ¶ Eo modo. i. p istã deportationez in insulam. Additio. Et ex isto tex. no. Ang. q̃ dictio pinde importat silitudinẽ: sed nõ oĩmodã, maxie in penalib⁹: vt p Bar. in. l. sacrilegij. ff. ad. l. iul. pecu.

q ¶ Mortuo. no. deportatũ mortuuz, scz ciuiliter. sic. ff. de ↄtra tabulas. l. j. §. filiũ. ⁊ ff. pro socio, l. verum. §. societas.

r ¶ Pari. hic not. vbi est eadẽ vel silis rõ, idẽ ius ↄstituat. sic. ff. de ver. ob. l. a titio. i fi. ⁊. j. qd cuz co q in alie. po. §. istas. et. ff. de eden. l. q̃dã. §. nũmularios. et. ff. ad. l. aquil. l. illud. Arg. ↄ. ff. de col. bo. l. siqs. in fi. j. rñ. Additio. Solue ẽm Jo. Fa. ⁊ Ange. hic q̃ ibi nõ erat eadẽ ratio per omnia.

s ¶ Principis. al's principali. Sed nunquid per alium poterit restitui: Rñ. nõ: nisi forte per senatorem, qui potest restituere ad statum: vt. ff. de postulã. l. j. §. de qua. ⁊. §. an autem.

t ¶ Statum. s. q̃tũ ad honores vel ordines ⁊ silia: vt. C. de sen. pas. l. j. § ⁊ patriã ptãtẽ. ⁊ h̃ vult dicere. Sz ↄdicit. C. de sen. pas. l. in insulã. ⁊. l. si pater. Solu. hic spãliter ad oĩa fuit restitut⁹, ẽm M. ⁊ sic facias pũctũ ibi, p oĩa. hãc reprobo: q2 semp intelligit ad oĩa restitui, nisi cõtradixerit expressim. nã v̾bũ restituo, gñale est: vt. ff. de vsur. videam⁹ ij. §. in Fauiana. Alij hoc itelligũt ad patrẽ reuertẽtẽ tñ referẽdũ, cui dz restitui filius in potestatẽ: sed filio restituto nõ sic: q2 sic noceret ei restitutio: argumẽ. C. de legi. ⁊ con. quod fauore. Sed hanc opinionẽ reprobo. nã libertus deportatus ⁊ restitutus in libertinitatem recidit: vt. ff. de iure patrona. siue libertus. Dic ergo interesse vtrũ princeps dicat hec verba, restituo te: ⁊ tunc ad omnia restitutus videtur, vt hic. an hec: indulgeo tibi. quo casu de pena tantuz remittenda cogitasse videtur: vt in cõtrarijs. arg. C. de sent. pas. l. generalis. ⁊. l. tutor. ⁊. l. cum indulgentia. ⁊. C. de gene. aboli. l. fi. Accur.

v ¶ Retinent. nota differentiã inter deportatũ ⁊ relegatũ quo ad familiã: vt hic. ⁊. s. pri. Itẽ hic bona retinet, ille nõ: vt. ff. de interdic. ⁊ relega. l. j. Itẽ hic ciuitatẽ retinet, ille nõ: vt. ff. de interdic. ⁊ relega. l. relegati. ⁊. l. relegatorũ. §. siue ad tempus ⁊. §. ad tempus. Item q̃ hic ad tempus vel in perpetuum, ille autẽ tantũ in perpetuũ deportatur: vt. ff. de interdic. ⁊ relega. l. relegati. ⁊. l. relegatorũ. §. hec differẽtia. sed in libertate nõ est differentia. nam vterqz liber remanet: vt. ff. de bonis damna. l. sed ⁊ si alia. §. j. Sed bannitos nostri tẽporis quibus cõparabimus: Respõ. si tantum est maleficium, vt etiam cũ ciuitate bona sua publicentur vel de iure, vel de cõsuetudine ciuitatũ: tunc deportato comparabo: al's relegato: vt argumẽ. ff. de bo. dãna. l. j.[d] non autem dico q̃ possit deportari a preside de iure: vt. s. §. pr. diximus. nec relegari aliquis potest a defensore ciuitatis: cum sit de imperio mero relegatio: vt in aut. de defen. ciui. §. nulla. in fi. §. coll. iij. Additio. Unde versus. Qui deportantur: semper pena crucianturi. Pena relegatis est temporis: estqz perennis.

x ¶ Pene. i. supplicij. suppliciũ em̃ suus dominus est, nõ fiscus: vnde ei nihil querit: vt. ff. de ijs q̃ pro nõ scrip. ha. l. iij. Sed nouo iure nemo ingenuus fit seruus ex supplicio: vt in aut. de nup. §. quod autẽ. ⁊. §. si vero. colla. iiij. Additio. Dic istud esse verum si remanet viuus. secus si in eo fiat executio mortis naturalis: vel saltem presens ab habente potestatem capitaliter condemnetur: quia eius testamentum non valet nisi in male ablatis restituendis. sed in absente secus: quia valet testamentum: ẽm Ange. hic.

y ¶ In metallũ. i. in opus metalli, ad fodiendum metallum, vel etiaz deportãdũ. ⁊ hi ne fugerent, ligabantur, ⁊ pondere quodã opprimebãtur, vt ferro, vel alio modo. Alij vero erãt qui dicebanẗ dãnati in opus metalli: ⁊ hi nõ tãto põdere opprimebanẗ. ⁊ q hinc fugiebant,

a ¶ Et qdẽ. q. d. qd sit circa seruos de absolutiõe ptãtis eoꝝ, diximus. s. de liber. §. j. ⁊. §. multis.

b ¶ A potestate. subaudi dominica.

c ¶ Parẽtis. stricte accipe pro his tm̃ q sunt superiores ex linea masculina. Nam femine non habent in potestate filios: vt. s. ti. j. §. femine. generalius accipitur. s. ti. ij. §. j.

d ¶ Eo. scz parente.

e ¶ Hoc. s. qd dixi morte superioris inferiores effici sui iuris.

f ¶ Patre. s. familias: subaudi supra quẽ nullus est rõne potestatis.

g ¶ Non omnimodo. i. generaliter.

h ¶ Sed ita. s. fiunt sui iuris.

i ¶ Eorum. scz nepotum.

k ¶ In potestate. ⁊ nõ exiuit. nam si exiuit, ⁊ postea redijt, q2 est arrogatus: nõ recideret fili⁹ in potestatẽ eius: vt. ff. de adop. si pater filiũ. ⁊ est rõ: vt ibi notaẗ. Additio. Sz q̃ ius semel quesitũ nepoti nõ debet tolli per arrogationẽ: per regulaz iuris: ius nostrũ. Alia em̃ ratio ibi posita reprobatur. quod fa. vt post impetrationem vacature nubens nõ obtineat: etiam si vxor moriatur. Ang.

l ¶ Is. scz filius predictus.

m ¶ Mortuus est. scz filius predictus.

n ¶ Sui iuris. nisi in casu: vt q̃ñ per dignitatẽ filius sui iuris factus fuisset: vt in auth. consti. que de digni. §. illud. colla. vj.

¶ Cũ aũt. ¶ Diuidiẗ in quinqz partes. Primo de deportatione patris. Scdo de deportatiõe filij. Tertio de indulgẽtia pncipis. Quarto de relegatis. Quinto de seruis pene. Scda ibi, pari ratione. Tertia ibi, Sz si ex idulgẽtia. q̃rta ibi, Relegati. Quita ibi, Pene. Arc.

¶ Casus. Dñe, laudabiliter video qualiter morte naturali tollitur pat. po. nũqd plurib⁹ modis tolli poterit: Respondet Impator q̃ sic. Nã nõ solũ morte naturali, sed etiã ciuili tolliẗ pa. po. Siquis em̃ ob aliqd maleficiũ perpetratũ per sententiã deportatiõis ciuitatem amiserit: sequiẗ vt liberi ei⁹ qui tali modo tollũtur de numero ciuiũ Romanoꝝ: pinde desinãt in sua ptãte esse, ac si morte naturali in potestate ei⁹ esse desinerẽt. Eadẽ rõne ⁊ si liberi in ptãte existẽtes deportati fuerint: p deportationẽ desinũt in ptãte parẽtũ esse. Et hec sunt vera durãte deportatiõe. Nã si ex idulgẽtia pncipis restituti fuerint: per oĩa pristinũ statũ recipiũt. Et hec oĩa v̾a sunt in deportatis. sec⁹ tñ est in relegatis. Nã parẽtes relegati nihilo minus retinẽt in potestate liberos suos: ⁊ siliter in casu cõuerso liberi relegati, in parentũ ptãte nihilomin⁹ remanẽt. Et nõ solũmodo predictis casibus morte ciuili tollitur pa. po. sed etiã in hoc casu. Nã si aliquis pene seruus effectus fuerit, desinit habere liberos in potestate. Sed dñe, dicatis mihi quis intelligitur fieri seruus pene: Ad hoc respon. q̃ illi serui pene efficiuntur qui in metallũ dãnantur, ⁊ qui bestijs subijciuntur. Et hec vsqz ad illum. §. Filiusfamilias. Fran.

¶ Cum autem. Dictũ est. s. qualiter soluitur patria potestas morte naturali: nunc ponit quando morte ciuili. Accursius.

o ¶ Deportaẗ. hic nota q̃ hec sñia deportatiõis vt valeat. i. vt statũ ⁊ ciuitatẽ pdat, non põt dari nisi a quatuor iudicib⁹. s. ab Impatore: vel ab eo q ei⁹ vice iudicat: ⁊ a p̃fe. preto. ⁊ a p̃fe. vrb. ff. de pe. l. ij. §. j. et de le. iij. l. j. §. a prefecto. ⁊. ff. de inter. ⁊ releg. l. iter penas. §. j. Idẽ credo in senatorib⁹: q parẽ sñiam. i. parẽ habẽt effectũ pncipi, vel maiorẽ q̃ p̃dicti: vt. ff. a q. ap. nõ licet. l. j. §. j.[a] Si aũt ali⁹ iudex talẽ sñiam det, nõ valet, nec mãdaẗ executiõi nisi pnceps approbet eã, vel insulã siue locũ assignet: vt. ff. de leg. iij. l. j. §. ij. ⁊. §. deportatos. ⁊. ff. de iniust. ru. ⁊ ir. tes. l. siqs. §. ei⁹. Que aũt sint delicta p qb⁹ in insulã debeãt deportari, dicem⁹. j. de pu. iudic. per totũ titulũ. sz relegare põt qlibet q

Deportare p̃nt quatuor iudices.

a Sed tũc vr obstare l. j. C. d sen. p̃fec. preto. Pro cui⁹ solut. Jason dubitat: dicẽs a sentẽtijs senatorũ forte nõ posse iã supplicari.

b Contrariũ tz Ja. p l. iij. ff. de inter. ⁊ releg. de q̃. j. d casi. diml. in prin.

Deportatus et relegat⁹ differunt.

c Hoc verũ nisi esset relegat⁹ in ppetuũ: q2 põt sibi per sñiam adimi pars bonoꝝ. l. relegati. in fi. ⁊. l. relegatorũ. §. ad tẽpus. ff. e. ti. Ange.

d Istã cõl ter reprobãt doc. h.

Ingenu⁹ ex supplicio non fit seruus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in metalluz ponebant. Alij vero erant qui in minister iū vel in seruitiū metallicoz tiñ ponebãtur. ⁊ hoc si perpetuo fieret, erãt serui: alꝫ cõtra: vt. ff. de pe. l. aut damnū. §. inter eos. ⁊. §. quisquis. ⁊. §. in ministerium. Sed quid si prouincia nõ habeat metalla aliqua vel ferri vel alicuius similis cõditionis: Respon. in vicinam prouinciam mittebãtur[a]: vt. ff. de pe. l. aut damnū. §. est pena. Alij sunt in opus publicum perpetuo dati vel ad tẽpus: qui sunt similes relegatis: vt. ff. de pe. l. quidam. sed huiusmodi pene non sunt in vsu hodie. Accursius.

a ¶ Bestijs. deducendis forte, vel etiam vt comederet cum eis, vel alia bestialia faceret. de hac pena dicyt not. ff. de pe. l. q vltimo.

¶ Filiusfamilias. ¶ Diuidit in quatuor partes. Primo ponit dictuz in gñe. Scõo reddit rationem. Tertio excipit a dicto. Quarto assignat rationem. Scõa ibi, Militia. Tertia ibi, Sz ex cõstitutione. Quarta ibi, Quis enim. ¶ Casus. Domine, pono ꝙ aliquis filiusfamilias fact⁹ fuerit miles ⁊ senator vel ꝓsul: nũquid liberat a pa. po: Rñ. Imper. ꝙ nõ. Naz militia vel cõsularis dignitas filiũ a pa. potestate nõ liberat, sz ex constitutiõe nostra summa dignitas patriciatus filiũ a vinculis pñie po. liberat. Quis enim patiat patrẽ quẽlibet posse filium suũ a nexibus sue ptãtis per emãcipationẽ relaxare, ⁊ Imperatoziã celsitudinẽ nõ valere eũ quẽ sibi elegit patrem, ab aliena eximere potestate: q. d. hoc nullaten⁹ est tolerandum: ⁊ ideo predicte dignitatis adeptione filius in continenti a pa. po. liberatur. Et hec vsqꝫ ad illum §. sed si ab hostibus. Fran.

* Vide in hũc locum Alciatũ in rij. li. C. ti. de cõsul. et non spar. pecli. ¶ Budeũ in. l. vltimã. ff. de senatoribus. vterqꝫ enim Accursium tangit in interpretatione dictiõis patricius.

* Patrẽ. i. senatorẽ inquit nebrissen. i lexico suo iuris ciuilis: in vbo, pñ.

b ¶ Militauerit. i. miles fact⁹ fuerit: ad quod multa sunt necessaria: vt in auth. de man. pn. §. fi. col. ij. diximus etiam in. l. pe. ff. ex qui. causa. Vel dic militauerit, id est in exercitio militie fuerit.

c ¶ Nõ liberat. hoc est iure isto. nã nulla dignitas preter patriciatũ releuat filiũ a potestate patris, vt subijcit. sz hodie. rij. sunt dignitates que liberãt aliquẽ hominẽ curialẽ a curiali ꝓditione: vt. C. de decur. l. fi. li. x. ⁊ ille eedẽ liberant a patria potestate: vt in auth. consti. que de dig. §. j. ⁊. §. generaliter. collꝰ. vj. vnde cum fit ibi consul: corrigitur qõ de eo hic dicitur.

d ¶ Constitutione. vt. C. de consul. l. fi. lib. rij.

e ¶ Patriciatus. erat enim patricius quasi principis pater. vnde Salustius: O patres conscripti. nam scripta erãt eorum nomina in aliquo loco: vel in corona capitis eorum: vel alꝫ.

f ¶ Illico. Hoc est speciale in patricio ⁊ consule hodie etiam, vt sola collatione, id est datione codicillorum, id est dignitatis scripte, vel p aliqõ priuilegium fiant sui iuris etiam sine administratione: in alijs. x. tunc demum cum ceperint administrare: vt in auth. consti. que de dign. §. j. col. vj. que est. C. de epiſ. ⁊ cle. auth. sed dignitas. ⁊. C. de decur. l. fi. lib. x. Item in tertio casu cum ordinatur episcopus: qui est etiam vltra supradictos casus: vt in auth. consti. que de dig. §. palam. col. vj. Additio. Et nota ꝙ vbi electio est necessaria ex parte vtriusqꝫ: vt qꝫ eligentes coguntur eligere: ⁊ electus consentire: queritur ius ex sola electione etiã absenti ⁊ ignoranti. l. illud. ff. de tuto. ⁊ cura. da. ab his. Sed si nõ sit necessaria ex parte electi, vt in episcopo: nõ, queritur ius ante acceptationez. c. si tibi absenti. de prebendis, lib. vj. Item vbi fit electio per viam facultatis: vt a populo vel domino. Sed est speciale in patricio ⁊ consule: vt hic. Angelus.

g ¶ Liberat. scilicet dignitas.

h ¶ Quis enim. q. o. si quilibet pater etiã vilissimus filiũ suum emancipat quando vult: vt. j. eo. §. admonẽdi. ⁊. §. preterea. quare hoc Imperator nõ poterit facere: Vel dic in casu electi patricij. q. d. cum ipse pater patricij possit emancipare, ⁊ ad hoc compellatur cum alapis ⁊ verberibus: vt in auth. consti. que de digni. j. respon. col. vj. quare et ipse Imperator ⁊c.

i ¶ Elegerit. quod raro fit: vt. C. de cõsul. l. fin. lib. rij. fm zſ.

¶ Si ab hostibus. ¶ Diuiditur in tres partes principales. Primo loquitur quando pater fuit captus. Secundo quãdo filius. Tertio declarat quid sit postliminiũ. Scõa ibi, Ipse q̃ qz. Tertia ibi, Dictũ est. Are. ¶ Casus. Dñe, vos dixistis mihi ꝙ per mortem ciuilem tollitur patria potestas. nũqd generaliter est verũ: Respõ. Impera. ꝙ nõ. Nã si aliquis paterfa. ab hostibus captꝰ fuerit: quis seruus hostiũ efficiatur, tamen patria potestas omnino nõ extingui tur: sed propter ius postliminij in tẽpus futurũ suspẽditur. Illi enim qui ab hostibus capiuntur: si in ciuitatem reuertantur: omnia pristina iura iure postliminij recipiũt vnde ⁊ iste pater ab hostibus captꝰ, si reuersus fuerit, liberos in potestate habebit: qz ius postliminij cũ qui ab hostibus captus est, si postea reuersus est, fingit in ciuitate semp fuisse. Si vero apud hostes decesserit: filij sui iuris effecti sunt. Si ipse quoqz filius aut nepos ab hostibꝰ captꝰ fuerit: ius patria potestatis in suspẽso erit iure postliminij. Sz dñe dicatis mihi si placet, vñ dicitur postliminiũ: Ad hoc rñ. Impator ꝙ post liminiuz dictũ est a limine ⁊ post. Nã cũ q ab hostibus captꝰ est, cũ postea ad fines nostros redierit, postliminio reuersum recte dicimus. Sicut enim limina in domibus quẽdam finem faciunt: ita finem imperij, limen esse omnes veteres voluerunt. vnde etiam limen dictũ est quasi finis ⁊ terminus quidam. et hac ratione est vt qui ab hostibus vltra limẽ, id est vltra metam ⁊ finem imperij ducebatur, postea eodez limine reuertebat quo amissus fuerat. Sed pone ꝙ aliquis sit captus intra fines imperij: ⁊ ibidem victis hostibus recuperatus: nunquid censetur iste postliminio reuersus: Et videtur ꝙ non, cum non fuerit vltra limen, id est metã vel finem imperij. Rñd. Imperator ꝙ iste postliminio redijsse censetur. Et hec dicuntur vsqꝫ ad illum §. preterea. Fran. de Are.

Diuisio.

* Seruꝰ tamẽ (vt i topicis ad Trebatiũ testatur Cicero) dicit a post: et liminiũ illud pductione esse vbi, sicut i finitimo, legitimo, editio, nõ plus est timum ꝙ in meditullio tullius.

* alias, qz ad eosdem limites reuertebat quos amiserat. alꝫ, quia eodẽ limiere uertebat q̃ amissus erat.

k ¶ Ab hostibus. Hostes sunt quibus populus Romanus bellum indixit: vel ipsi pplo Romano: vt. ff. de cap. ⁊ postli. re. l. hostes.

Hostes q dicantur.

l ¶ Pendet. hic colligitur quoddam hominum genus esse in pendẽti: vt diximus. ℨ. de ijs qui sunt sui vel alie. iuris. §. j. Sed certe quod hic dicit pendet, verum est propter iuris fictionem: nam quo ad veritatem sui iuris est filius: vt. ff. de testa. l. lege Cornelia. in fi. et. ff. de li. ⁊ posth. l. pe. ⁊. C. de sen. pas. l. fin. ibi, quod maxime ⁊c. et. ff. ad mace. l. j. §. j. nam pater seruus est hostium: vt. ℨ. de iur. perso. §. serui. ergo alium in potestate habere nõn potest: vt. ff. ad. l. iul. de adul. l. sic euenit. Dic ergo ꝙ nulla preterita vel presentia pendent inspecto statu presenti, sed futuro: vt. j. de verbo. obli. §. conditiones. Additio. Etiam quo ad testamentum vel contractus filij super aduentitijs acquisitis ante captiuitatem, nec in alium translatis quouis titulo preterꝙ hereditario: alias secus secundum Ange. Aret. sed secundum Jasonẽ non pendent contractus filij, nisi patris preiudicium concernant.

Filiꝰ captꝰ ab hostibꝰ in veritate est sui iuris.

m ¶ Postliminij. Est autem postliminium ius amisse rei recuperande ab extraneo, moribus ⁊ legibus cõstitutũ: vt colligitur. ff. de cap. ⁊ postli. reuer. l. postliminiũ. j. respon. Accur.

n ¶ Idcirco. quia reuersi omnia iura recuperant[b].

o ¶ Captus. ⁊ reuersus: vt. ff. de capt. retro.

p ¶ Captus. intra fines nostros, nec vltra deductus. ⁊ ita impropꝛie reuersus dicitur postliminio. Vel dic captus fuerat vltra fines: ⁊ tũc dicitur etiã redijsse anteꝙ ad limina redeat: qz sic recuperat statum, licet impropꝛie. ⁊ facit ad hũc. §. ff. de capti. in bello. §. j. item ad idem ff. de vi ⁊ vi arma. l. qui possessionem.

Preterea.

b Excepta possessione rerũ suarũ. l. deniqꝫ. et l. nec vtiles. ff. ex q. cau. ma. Ja.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diuisio. ¶ Preterea. ¶ Diuiditur in sex ptes. Primo qualiter p emancipationē liberat filius a patria potestate. Scōo qualiter fiebat emancipatio de iure antiquo. Tertio qualiter fiat hodie. Quarto q pater est legitimā in bonis emācipati: sicut patron⁹ in bonis liberti. Quinto q pater legitim⁹ est tutor filij impuberis emācipati. Sexto q nepotē pōt emācipare retē to filio in ptāte, r cōtra. Scōa ibi, Sed emācipatio. Tertia ibi, Nostra. Quarta ibi, Et tunc. Quinta ibi, Et p̄terea. Sexta ibi, Admonēdi. Are. ¶ Casus. Dñe, iaz vidi plures modos qui bus tollitur pa.po. nunqd adhuc tolli poterit plurib⁹ modis: rñ.q fic. Nam certe post supradictos modos tollit emācipatione pa.po. Sz domine, dicatis mihi qualiter fit emācipatio: Ad hoc rñ. Imper. q aliter olim fiebat emācipatio: r aliter hodie fit. Nā olim aut p antiquā legis obseruationē fiebat: que p imaginarias venditiões r manumissiões ab imaginario emptore factas celebrabat: aut per imperiale rescriptū. Sz nostra puidētia hec per quandā cōstitutionē in melioré statū reformauit. Statutū enī est cōstitutione nostra, vt antiquorum fictione sublata parentes apud cōpetētes iudices vel magistratus directa via intrēt: et ibidē filios vel filias r deinceps liberos ceteros a sua potestate dimittāt. r ex tēpore emancipationis facte eadem iura prestantur parenti in bonis liberorum ab ipso emancipatorum, que tribuuntur patrono in bonis liberti. r etiam si aliquis eorum emancipatorum impubes fuerit: parens qui emancipauit, per emancipationem eius tutelam nanciscitur. Et hec vsq; ad §. Admonendi. Fran.

¶ Preterea[a] emancipatione q̄q; desinūt liberi[b] in ptāte parentum esse. ¶ Sz emācipatio antea quidē vel p antiquā legis obseruationē p̄cedebat[c], que per imaginarias[d] venditiões r itercedentes manumissiões celebrabatur: vl' ex Imperiali rescripto[e]. ¶ Nostra aūt puidētia etiā hoc i melio⁹ p cōstitutiones[f] reformauit, vt fictiōe[g] pristina explosa[h], recta[i] ad competētes iudices vel magistratus[k] parētes intrēt[l]: r filios suos vl' filias, vl' nepotes vl' neptes ac deinceps a sua[m] manu dimittāt. ¶ Et tūc[n] ex edicto[o] prętoris i bonis[p] hmōi filij vel filię nepotis vel neptis qui quęve a parente manumissus[q] vel manumissa fuerit: eadem iura prestantur parenti, quę tribuūtur patrono[r] in bonis liberti. ¶ Et p̄terea si impubes sit filius vel filia vel ceteri: ipse parens ex[s] manumissione tutelam eius nanciscitur[t].

¶ Habens filium, r ex eo nepotem in potestate: potest vnū ex eis, vel ambos emācipare. Aretinus.

a ¶ Preterea. non solum supradictis modis, sed preterea rc.
b ¶ Liberi. generale nomen est ad omnes inferiores: vt j. tit. ij. §. fi.
c ¶ Procedebat. i. ea demū ad effectum perducebatur. Accursius.
d ¶ Per imaginarias. i. fictitias[a]. sic r ff. de re. iur. l. imaginaria. nam pater vēdebat filiū pro vno nūmo forte: r emptor eū manumittebat vt hic, r ff. de capi. di. l. liberos. §. j. r. C. eo l. fi. j. rñ. r facit ad hoc j. de testa. §. j. r propter hoc dicebatur filius capite minui. Sed cuz hodie talia non fiant, vt sequitur, nunquid dicitur capite minui: Rñ. sic: q̄ statum suum mutat ad minus: vt j. de ca. dimi. j. rñ. r. §. minima.
e ¶ Ex Imperiali rescripto. r hoc modo etiam sine vēditione fiebat, vt puto. Additio. Et erat ratio ſm Ange. hic, quia frustra precibus imploratur quod datur a iure. l. j. ff. ad municip.
f ¶ Per constitutionem. vt. C. de emanci. lib. l. fi.
g ¶ Fictiōe, al's functiōe. i. vsu. al's fictiōe: al's factiōe. Additio. Que fictio nō dz deduci in gñe: puta q cōtractus sit simulatus: sed in specie. r qualiter presumatur vel probetur per testes, vide per Ang. h.
h ¶ Explosa. i. expulsa. sic j. de fideicō. here. §. sed q̄ stipulationes.
i ¶ Recta. via vel indirecta: nō curo. vel dic id est recto iure.
k ¶ Vel magistratus. quoslibet, etiā si nō habēt merū imperium vel mistū: vt in auc. de defen. ci. §. nulla. col. ij. r etiā extraordinarios: vt duo Bonoñ. coram iudice Mutinen si: vt. ff. de manu. vin. l. etiam. §. fin. et. C. de iudi. l. vlti. al's penult.
l ¶ Intrent. si iudex est in domo. idem vbicunq; sit, dummodo non fit in loco turpi: vt. ff. de iusti. r iur. l. penul. r. ff. de arbi. l. si cum dies. §. penultimo.
m ¶ Sua manu. i. debet capere eum per manuz, r relarare eū per verba ad hoc idonea. b Vel dic manu. i. potestate. nam quādoq; r nō capta manu emancipatur: vt. C. de eman. libe. l. penult. Accursius.
n ¶ Et tunc. i. extunc. nā prius occuparet pater omnia iure peculij: vt j. qui. nō est per. fa. te. §. j. r est simile tunc. ff. de condi. r demon. l. iij. in fine. r. ff. si cer. pe. l. lecta. r. ff. de vulg. substi. in pupillari. §. j.
o ¶ Ex edicto. scilicet posito. ff. siquis a pa. fue. ma. l. j. in fi. j. rñ.
p ¶ In bonis. acquirēdis vel acquisitis: vel a patre sibi nūc collatis.
q ¶ Manumissus. i. emācipatus, improprie eñ ponit: vt. ff. qñ actio de pecu. est anna. l. j. §. alienatio. Additio. Nō est verū de stricto iure

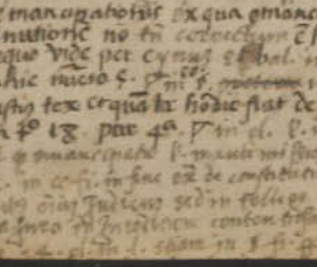

a Que vēditiones: r ex sequēti mānumissiones: Iz ēnt nulle q̄ ad cōmodū cōtrahētiū. l. nuda. ff. de ẓhen. emp. r. §. fi. ō. de inge. rñ ad eorū icōmodū bñ valebāt: vt hic per Jaso.

b Et ista cō munit⁹ observatur ſz Ang. qñ fit int⁹ p̄sentes. sec⁹ si interabsētes: vt hic sequit.

C. sec⁹ de iure. ff. ſz Ja. ꝓpter. l. Pantoni⁹. ff. siquis a pa. fue. manu.

r ¶ Patrono. patron⁹ aūt succedit liberto in totū ab intestato, filijs nō ex̄tātibus: ex testamēto, in tertia parte bonoꝝ liberti: liberis existētibus, in nihilū: licet olim esset aliter: vt j. de succ. lib. §. j. r. tj. r. §. ſz nostra. Sic erit hic in patre. Sed hec similitudo interduz fallit. nam interdū habet totū pater: vt si filius turpem personam instituit heredē: vt ff. si a pa. quis fue. manu. l. patronus. in prin. Interdū nihil ex successiõe vel alio modo: vt in sex casib⁹, sz qñ p̄tiū emācipationis accepit pater a filio. Item qñ filius est miles, r habet castrensia: vt. ff. si a pa. q̄s fu. ma. l. j. §. si parēs. r. §. est r ali⁹. r. ff. de testa. mili. si a milite. §. fi. r. l. seq. Itē filijs alijs patris, licet heredibus, non datur: vt. ff. si a pa. q̄s fue. ma. l. j. §. fi. secus est in filijs patroni. Itē qñ emancipauit coactus: vt. ff. si quis a pa. fue. manu. l. j. §. fi. Item Caluisiana nō ita patri vt patrono datur: vt. ff. siquis a pa. fue. manu. l. j. §. fi parens. r. l. nōvsq;. Item nec operas a filio vt a liberto patron⁹ habet, vel potest habere: vt ff. siquis a pa. fue. ma. l. pe. licet hec predicta specialia in patrono vā nō sint: vt colligitur ex generali capite illius tituli, si quis a pa. fue. manu. l. j. j. respon. r. ij. r in specialibus casibus qui in illo titulo ponuntur: vt dictum est. Sed ſm hoc semper videtur pater amittere, cū semper premiū emancipatiōis habeat hodie: vt j. per quas perso. no. acqui. §. hoc quoq;. r. C. de bo. q̄ lib. cū oportet. §. pe. Sed dic istud legale, nō cōuentionale premium esse: r ideo licitū, nec puniendū: vt. C. de admi. tu. l. sancimus. r. C. ad l. iul. de adul. l. gracchus. Additio. Dic q̄ de cōsuetudine aliter obseruatur: q̄ pater in emācipatiōe donat aliqd filio: ſz Ang. r Ja. h.

Pſon⁹ q̄liter succedit liberto Pſ in qb⁹ casib⁹ succedit filio: et in quib⁹ non.

Actio caluisiana.

s ¶ Ex manumissione. i. ex emancipatione.
t ¶ Nāciscit. ꝓcordat huic vbo. j. de legi. pa. tu. r. j. de fidu. tu. in prin.

¶ Admonēdi. ¶ Casus. Dicit Justinian⁹ in hoc. §. q̄ si parēs filiū r ex eo nepotē vel neptem in ptāte retinuerit, vel ecōuerso: liberū erit arbitriū ei a nerib⁹ sue ptātis nepotē vel neptē dimittere, r filiū i sua potestate retinere: vel in suo arbitrio erit oēs simul sui iuris efficere.

v ¶ Liberū arbitriuz esse. nisi in casib⁹: vt j. e. in fi. dicemus. r facit ad hunc. §. ff. de adop. l. liberum.
x ¶ Habet. vt. ℨ. de pa. po. §. qui igitur.
y ¶ Manumittere. id est emancipare.
z ¶ Vel omnes. repete liberum esse. Accur.

¶ Sed r si pater. ¶ Casus. Dñe, iam vidi plures modos quib⁹ tollitur pat. po. nūquid adhuc pluribus modis tolli poterit: Rñ. q̄ fic. Nā per translationē potestatis tollitur patria potestas q̄tū ad ipm qué post in ptāte habuit pater. Si enī pater filiū suū quez in potestate habet, auo filij sui vel proauo paterno vel materno ſm tenorē nostrarum cōstitutionū in adoptionē dederit, r hoc ipsum coram iudice cōpetēte actis interuenientibus manifestauerit, presente filio q̄ in adoptionē datur, r nō cōtradicente hmōi adoptioni, r etiā eo p̄sente cui in adoptionē datur: in hoc casu q̄ in vnā personā concurrunt r naturalia r adoptiōis iura: ius potestatis naturalis patris omnino dissoluitur, r in hmōi patrē adoptiuū transfertur: in cuius persona cōstituimus adoptionē plenissimā esse quādo ea que diximus, cō currunt. Et hec vsq; ad illum. §. illud autē. Fran.

a ¶ Constitutiones. vt. C. de adop. cum in adoptiuis. r. ℨ. de adopt. §. sed hodie. r. §. si vero.
b ¶ Presente eo. nisi sit infans: vt. C. de emāci. li. l. penul. Accur.
c ¶ Non cōtradicente. Nota patientiā consensui cōparari. sic q̄ tacet, affirmat. sic. ff. de pigno. l. fideiussor. §. pater. et. ff. solu. matri. l. ij. §. fi. Argu. cōtra. ff. de adop. l. ij. §. j. c et de pcu. filiusfamilias. §. j. Accur. Additio Sed ibi erubescentia tacuit, quo casu non videtur consentire: ſz Jaso. per ter. in. l. penul. ff. de fur. vel pro solutione distingue vt per Ange. Are. hic.

Tacens affirmat.

c Sed sbi ſm Christ. reqrit exp̄s sus p̄sensus pro forma.

d ¶ Transit. ergo non tollitur pria potestas: sed transfertur. Ad qd

Universidad de Deusto
Biblioteca

ergo hic casus hoc titulo ponitur: Respon. q̄ etsi nō tollitur incō/mutabiliter, tollitur tamen quo ad primū. idem dico in eo qui iudi/catur in potestate mea non esse. nam non efficitur sui iuris: cum sen/tentia non faciat ius: imo remanet in potestate: licet quo ad me pro emāncipato habeatur: vt. ff. de cōdi. indebi. l. Julianus. in p̄n. ꝛ. l. vlti.

a ¶ Diximus. vt. §. titu. j. §. si vero Accursius.

Diuisio. ¶ Illud autē. ¶ Diuiditur in tres partes. Primo dicit de filijs añ emā/cipationē patris concep/tis. Scōo de cōceptis postea. Tertio q̄ filius nō potest cogere patrem ad emancipandum eum. Secunda ibi, Q̄ si post. Tertia ibi, Et quidem. Aretin⁹. ¶ Casus. Po/namus q̄ aliqs habeat filiū in potestate: ꝛ vxor istius filij ex eo concepe/rit: ꝛ postea eundem filiū emācipauerit, vel in ado/ptionē dederit. modo q̄/ritur vtrum partus ante emancipationem conce/ptus, ꝛ postea editus, na/scatur in potestate aui ni/hilominus: Rñ. Justi/nia. q̄ sic. sed si post emā/cipationē conceptus fue/rit, secus erit: q̄ tunc par/tus ex ea editus, in pote/state parentis emancipa/ti vel aui adoptiui erit. Et sciendum q̄ in parē/tum potestate existentes nullo modo possunt cō/pellere parentes eos de sua potestate dimittere. Et hec vsq̄ in finem tituli. Fran. de Are.

¶ Illud. Hic. §. tradit duo precepta: vt. §. de adoptionibus. §. sed hodie. Accursius.

b ¶ Ex filio. scz naturali ꝛ legitimo. secus in legitimo tantum: vt in adoptiuo. nam tunc filio emācipato etiā nepos ex eo emancipat⁹ vi/detur, p̄m quosdā: vt. ff. de ca. di. l. liberos. §. emācipato. ꝛ. ff. de adop. l. sed etiā nepos. Vel meli⁹ dic in eo idē q̄d in naturali: vt in fine hui⁹ tit. ꝛ. ff. de adop. l. liberū. ꝛ. ff. de cap. ꝛ postli. reuer. l. si me tibi. Accur.

c ¶ Ex ea nascit. secus in ancilla pregnāte manumissa vel alienata: vt §. de inge. §. sufficit. ꝛ. ff. de acqui. rerū do. l. fi. ꝛ. C. de p̄ba. matrē.

d ¶ Et quidē. hoc est scōm preceptū: ꝛ repete, scire oportet q̄ neq̄ ꝛc.

e ¶ Naturales. subaudi, ꝛ legitimi. nam naturales tantum non sunt in potestate: vt. §. de nupt. §. fina.

f ¶ Pene. hic no. talē regulā, q̄ nullus filius pōt cōpellere patrem vt emācipet eū. q̄d fallit in quatuor casib⁹: ꝛ ideo dicit pene: vt si pater agnouerit legatū sibi relictū hac cōtēplatiōe vt liberos emāciparet. nā tūc cōpellitur extra ordinē emancipare: vt. ff. de condi. ꝛ demō. l. si cui. Itē si Titi⁹ adoptauit priuignū suū: cōpellitur emācipare eū eo pubere facto si pbauerit sibi nō expedire esse in ptāte: vt. ff. de adop. l. nonnunq̄. ꝛ. l. seq. Itē in quolibet adoptiuo: vt. ff. de mino. l. iij. §. siqs minor. Itē si filiē peccādi necessitatē imponat: vt. C. de epis. au. l. si lenones. Itē si filiū male ꝛ cōtra pietatē affecerit: vt. ff. sigs a pa. l. fi. Itē ecōtra fili⁹ nō pōt cōpelli vt emancipet: vt in aut. qui. mo. na. effi. sui. §. q̄ualiter. col. vij. Additio. Nisi ex p̄dictis causis p̄m Bar. in l. quidam cum filium. ff. de verb. obli. ꝛ Ja. hic. Sed Ang. tenet con/trarium: nisi quando filius agnouisset legatum sibi relictum contē/platione emancipationis. ꝛ no. in. d. l. quidam. ex eisdem causis quē posse inuitum emancipari ex quibus potest exheredari.

¶ De tutelis. ¶ Imperator continuat hanc rub. Vel sic. Dictū est §. de quadā diuisione personarū: q̄ quedā sunt sui iuris, quedā alie/no iuri subiecte sunt. Verum quia est reperire aliam diuisionē: quia quidam sunt in tutela ꝛc. ideo sequitur videre de tutelis.

Transeamus nunc. ¶ Iste titul⁹ diuidit in q̄tuor partes. Primo subdiuidit p̄mū mēbrū personaꝝ positū. §. titu. de ijs q̄ sunt sui vel alieni iuris. Scōo definit q̄d sit tutela. Tertio q̄ sunt tutores: ꝛ vñ dicant. Quarto q̄ sunt illi q̄ possunt tutores ex testō dare. Scōa ibi, Est aūt. Tertia ibi, Tuto/res. Quarta ibi, Permissum. Are. ¶ Casus. Justinia. dicit hic cōti/nuādo p̄cessū suū. Nūc trāseam⁹ ad aliā diuisionē personaꝝ. Nam ex his psonis que in potestate nō sunt: quedā sunt in tutela, vel in cura: quedā neutro iure tenētur, vnde videam⁹ de illis psonis que sunt in tutela vel cura. Nam cognitis illis psonis que sunt in tutela vel cu/ra: ceteras quoq̄ personas, illas vz̄ que neutro iure tenentur, simul intelligemus. Prius em̄ inspiciam⁹ de illis personis que sunt in tu/tela. ꝛ hec dicuntur vsq̄ ad illum. §. Est autem tutela Fran.

g ¶ Ad aliaz. nam diximus duas: vt. §. de iu. perso. in princ. ꝛ. §. de ijs qui sui vel alieni iuris sunt. in prin.

h ¶ Ex ijs. Not. ergo q̄ hic subdiuidit illud membrum: quedam sui iuris sunt: quod est op/positū illi: quedā alieno iuri subiecte sunt: vt. §. de ijs q̄ sui vel alieni iu/ris sunt.

Trāseamus nunc ad aliā[g] diuisionē p̄sonarū. ¶ Nā ex ijs[h] p/sonis q̄ in ptāte non sunt[i]: q̄dā vel in tu/tela sunt, vel in curatione: quedā neutro[k] iure tenētur. Videamus ergo de ijs q̄ in tutela vel in cura/tione sunt. ita em̄[l] intelligem⁹ cē/teras p̄sonas q̄ neutro iure tenen/tur. Ac prius dispiciamus de ijs quē in tutela[m] sunt.

i ¶ Nō sunt. qui ergo in tutela vel cura sunt, sui iuris sunt. Filiusfami/lias ergo nō pōt habere tutorem vel curatorē: vt hic, ꝛ. C. de curato. furio. l. fina. in princip.[a] Sz cō/tra. C. de senten. pass. l. fi. §. j. quia filius eius q̄ est apud hostes, est in tute/la: ꝛ tamē nō est sui iuris: vt. §. titu. j. §. si ab hosti/bus. Sz ibi[b] vere nō erat in potestate, cū pater de portatus esset: vt dixim⁹ §. tit. j. §. cum autem.

k ¶ Neutro. nec tutela nec cura.

l ¶ Jta em̄. quia contra/riorum eadem est disci/plina: vt hic, et. §. de ijs qui sui vel alieni iuris sunt. in prin.

m ¶ In tutela sunt. de alijs dicetur. j. de cura.

¶ Est autem. ¶ Casus. Domine, iam video q̄ vultis de illis tractare q̄ sunt in tutela. Dicatis ergo si placet, quid est tutela: Respon. Justi/nia. definiendo tutelā. Tutela prout Seruius iurisconsult⁹ definit, est vis ac potestas ꝛc. Et definitionis partes in casu mutari nō pos/sunt. ꝛ hec vsq̄ ad illū. §. Tutores aūt sunt ꝛc. Sed domine iam vi/deo quid est tutela: dicatis ergo qui sunt tutores: Ad hoc Respon. Justinia. q̄ tutores sunt qui eā vim ꝛ potestatē acceperūt: ex qua vi ꝛ potestate nomen suum acceperunt. Nā dicuntur tutores a tuendo, quasi tuitores, id est defensores: sicut edituī dicuntur qui edes tuen/tur. Et hec vsq̄ ad illum. §. permissum.

n ¶ Seruius. nomen est iurisconsulti. ꝛ facit ad hunc. §. ff. eo. l. j.

o ¶ Vis ac potestas. id est violēta potestas. nā dat tutor inuit⁹. cum em̄ sit munus publicū: vt. j. de excu. tu. ꝛ cur. in p̄n. ergo inuit⁹ datur: vt. C. de decu. l. null⁹. lib. x. Itē iuito dat: vt. ff. de tut. ꝛ cu. da. ab his, necnō. ꝛ. ff. de tu. l. ij. Uñ patet q̄ hic est alia ptās q̄ patris in filiū, et dñi in seruū: cū illa ad cōmodū sit: vt. j. p quas pso. no. acq. §. j. ꝛ. §. de ijs qui sui vel alieni iuris sunt. §. ij. hec vero ad onus. tenet em̄ de dolo et lata culpa: vt. C. arbi. tu. l. ij. Item per hoc q̄ datur inuito: dif/fert a curatore, qui volēti datur: vt. j. de cura. §. itē inuiti. ꝛ. ff. e. l. ij. §. si pupillus. Vel dic vis ad cogendū, potestas ad imperandum.

p ¶ Libero. nā nisi sit liber pupill⁹, nō pōt hīre tutorem: cū si seru⁹ sit, nō sit sui iuris: q̄d est necesse: vt. §. eo. i p̄n. c Itē ꝛ si dubi⁹ est, pōt hīre tutorē: vt. ff. de tu. ꝛ cur. da. ab his, ei q. Est tū casꝰ vbi puo dat tutor: vt. ff. de tut. ꝛ cura. da. ab his. l. si ipuberi. j. rū. cui tū legi signat §. ff. ad trebel. l. si res aliena. §. si seru⁹. ꝛ. l. cogi. §. fi. ꝛ his duab⁹ est alia §. ff. e. tit. l. mulier. §. nō est. Que legū §rietas ita soluit cū libertas fideicō/missaria ꝛ hīditas reliquit ab eodē pstāda: poterit seru⁹ cogere vt i/stitut⁹ hīditatē adeat. ꝛ tūc dat etiā seruo tutor. vbi vero ab vno he/reditas, ꝛ ab alio libertas relicta est: nō pōt nisi pri⁹ p̄stita ei liber/tate. tūc em̄ coget aliū her edē hīditatē adire, ꝛ sibi restituere, p̄m Jo.

q ¶ Ad tuendum. per hoc etiā remouet p̄riam ptātem, que nō est ad tuendum,[d] sed ad gubernandum prout vult, ꝛ sibi acquirendum.

r ¶ Per etatē. ad differentiā curator⁹, q̄ dant furiosis, ꝛ mēte captis: qui ꝓpter morbū se defendere nō possunt: vt. j. de cu. §. furiosi. Ac.

s ¶ Jure ciuili. Nota tutelam esse de iure ciuili,[e] licet oēs fere cōtra/ctus sint de iure gentium: vt. §. de iur. na. §. ius autem.

t ¶ Data. scz a lege vel iudice: p̄missa vero a testatore ōr: vt. j. eo. §. p̄/missuz. Vel dic, data persone p̄ncipaliter: permissa secundario reb⁹: vt. j. tit. j. §. certe. ꝛ. j. de excu. tu. §. datus.

v ¶ Eam vim. que est dicta. §. pri. §.

x ¶ Ex qua re. i. vi ꝛ potestate.

y ¶ Defensores. ꝛ p̄m hoc etiā curatores sunt tutores: p̄m Jo. ꝛ ple/runq̄ sic appellantur: vt. ff. de leg. iij. cum filio. §. j. ꝛ. ff. de mi. l. j. §. ij. Additio. Hanc glos. ꝓbat Ja. q̄ licet alluſio vocabuli ꝙueniat: nō tamen procedit, q̄ repugnat definitio: vt no. Bar. in l. j. ff. de testa.

Qui edes.

a Nisi in his in qbus p̄ts author ritas vel cō sensus non sufficit: vt q̄ nō de ip sius ꝛ filij cōmodo vl̄ icommodo tractat: q̄ casu dat cu rator: bōis: vt. l. fin. §. sinaūt in se cū da. C. de bo. q̄ lib. cu ius sola au thoritate i crimialib⁹ vel actioni bus ꝓsona libus pōt fi li⁹ esse in iu dicio vt per Ang. ꝛ Ja. hic.

b Dic q̄ ista soluti non p̄cedit q̄ntū ad §. nā si. ibi po situr: q̄ §. Sz dic Jas. q̄ ille casus est singula/rissim⁹: p̄m Bar. ibi.

c Ista gl. reprehendit cōmuniter docto. hic. Tutor q̄n q̄s puo dā/tur.

d Sez p̄/cipaliter: ꝛ bñ in conse quētiā. l. fi. §. necessita re. C. de bo. q̄ lib. vñ nō p̄sydera. l. j. ff. de autho. tut. vt h̄ꝑ Christ.

e Et ideo differt a tu tela ꝓprie p̄sone: rez q̄s ꝓpriaz: q̄: est de iu re gētiū. l. vt vim. ff. ō iusti. ꝛ tur. ꝛ. l. ij. ff. ad l. aquil. p̄m Christ.

Universidad de Deusto Biblioteca

a ¶ Qui edes. vt est prefectus vigilum, & qui cum eo de nocte vadunt: vt. ff. de offi. pre. vigi. l. iij. §. sciendum. Accursius.

Diuisio. ¶ Permissum est. ¶ Diuidit in tres partes. Primo ponit dictum in gñe. Scdo illud modificat. Tertio modificationẽ exemplificat. Scda ibi, Nepotibus. Tertia ibi, Itaq; Are. ¶ Casus Dñe, ex quo vultis tractare de tutelis et testamẽtaria tutela, que dignior est: dicatis ergo in primis qui possunt dare tutores in testamẽto, & quibus. Ad hoc rñ. Amice: permissum est parentib⁹ qui liberos tpe mortis in ptãte habent, liberis suis impuberibus in testamento suo dare tutores. & hoc in filijs & filiabus gñaliter locũ obtinet: sz sec⁹ est in nepotibus & neptibus & ceteris liberis in remotiori gradu cõstitutis. Nepotib⁹ eñi & neptibus ita demũ possunt parẽtes in testamẽto suo tutores dare, si post obitũ eorũ huiusmodi nepotes in patris sui ptãtem recasuri non sunt. vñ si in tpe mortis me filium tuũ, & ex me nepotes & neptes in ptãte tua habeas, nepotes et neptes in testamẽto tuo tutores accipere nõ poterunt, lz in potestate fuerint: q: statim post mortem tuã in potestatẽ patris sui sunt recasuri. Sz pone. Domine, iã video ꝙ parentes in testamento suo liberis suis impuberibus tutores dare possunt: sed nũquid permittitur parentibus dare posthumis suis tutores in testamento? Rñ. Imper. ꝙ sic. Nam cũ plurib⁹ alijs causis posthumi pro iam natis habeantur, statutum est in hac causa non minus posthumis ꝙ etiam iam natis tutores a parentibus in testamento dari posse. & hoc est verũ si in hac causa sint posthumi, vt si viuis parentibus essent nati: in eorum potestatez caderent. Et hec vsq; ad illum. §. Sed & si emancipato. Fran.

sicut ęditui dicunt q ędes[a] tuẽtur.

¶ Pater potest filio suo pupillo tutorẽ dare i testamẽto: itẽ etiã nepoti ex filio, dũmodo nõ sit in potestatem sui patris recasurus. Are.

¶ Permissum[b] est itaq; parentib⁹, liberis impuberib⁹[c] quos in potestate[d] habẽt, testamẽto[e] tutores[f] dare. hoc et in filios filiasq; pcedit oĩno. ¶ Nepotibus vero neptibusq; ita demuz parẽtes possũt testamẽto tutores dare, si post mortem eorũ in patris sui potestatem non sunt recasuri. ¶ Itaq; si filius tuus mortis tuę tempore in potestate tua sit[g]: nepotes ex eo nõ poterunt[h] ex testamento tuo tutores[i] habere, ꝗuis in potestate tua fuerint: scilicet quia mortuo te, in patris sui potestatem recasuri sunt.

¶ Pater potest dare tutorẽ posthumo qui si natus esset, in potestate sua esset. hoc dicit. Aretinus.

¶ Cum aũt in cõpluribus[k] alijs causis posthumi pro iã natis habeantur: & in hac causa placuit nõ minus posthumis, ꝗ iam natis testamento tutores dari posse: si modo in ea causa sint, vt si viuis parẽtibus nascerẽtur, sui heredes, & in potestate eorum fierent[l].

¶ Datio tutelę filio emancipato impuberi, nullius est momẽti, nisi per presidem confirmetur. Are.

¶ Sed & si emãcipato filio tutor a patre dat⁹ fuerit testamẽto: cõfirmandus[m] est ex sententia presidis oĩmodo, id est, sine inquisitione[n].

¶ Qui testamento tutores dari possunt. Titulus. xiiij.

¶ Paterfamilias et filiusfamilias & seru⁹ ppri⁹ ẽt sine expssiõe libertatis dari pt i testõ tutor: dũmõ nõ ignorãter det vt liber. h. d. Ar.

[D]Ari autem tutor põt testamento non solũ paterfamilias[o], sz etiã filiusfamilias[p]. ¶ Sz & seruus proprius testamento[q] cum libertate recte tutor dari potest. ¶ Sed sciendum est cũ & sine libertate[r] tutorem da-

in prin.[c] & ideo glossauit. i. sine inquisitione, non ꝙ vellet eum confirmari si alius esset legitimus: sed q: non queritur an sit locuples, vel non. Sed arg. contra. ff. de cur. fu. si furioso puberi.

n ¶ Sine inquisitiõe. i. q: nõ satisdat. s. rẽ pupilli saluã fore. Itẽ locuples sit, vel nõ. hoc eñi nõ queritur: vt. ff. de cõfir. tu. l. j. Sz aliud in matre dante tutorẽ filio. ibi eñi etsi nõ satisdet, tñ cũ inqsitione datur: vt. d. l. dz. & C. de cõfir. tu. l. j. Sz quare diuersuz in matre dãte tutorẽ filie? Rñ. in memoriã precedẽtis potestatis: vt. ff. de questi. l. vnius. §. seruus. & ff. qui pe. tuto. l. fi. facit ad hoc j. de satisda. tut. et cura. in princip. et. ff. de liber. agno. l. j. §. Julianus. et C. de episco. audien. l. de creationibus. Sed arg. contra. ff. de in lit. iuran. l. videamus.

¶ Qui testamẽto tutores dari possunt. ¶ Dictũ est. s. in. §. permissuz. titu. j. quibus dãtur tutores. Restat videre qui possunt dari tutores. idõ ad hoc videndũ ponitur hic hec rubrica. Are.

[D]Ari autem. ¶ Totus iste titulus diuiditur in qnq; partes. Primo qui possunt tutores dari. Secũdo quomodo seru⁹ alienus potest in testamẽto tutor dari. Tertio quando furiosus vel minor tutor datur. Quarto quando ad certum tempus vel sub conditione vel certe rei datur. Quinto quando filijs vel filiabus datur: quibus datus videatur. Secunda ibi, Seruus autem. Tertia ibi, Furiosus. Quarta ibi, Ad certum tempus. Quinta ibi, Siquis filiabus. Et hoc principiũ subdiuiditur in quatuor partes. Primo ꝙ paterfamilias & filiusfamilias potest tutor dari. Secũdo quando seruus proprius datur cum libertate. Tertio ꝙ si sine libertate, tunc tacite videtur sibi data libertas. Quarto quando credebatur liber. partes de se patent. ¶ Casus Domine iam vultis tractare qui possunt tuto. da. in testamẽto. Ad hoc respõdet Imper. Amice, tutor in testamento dari potest nõ solũ paterfami. sed etiã filiusfa. & nõ solũ liberi hoĩes in testamẽto tutores dari possunt, sz etiã serui. Nã quis seruũ propriũ in testamẽto suo cũ libertate tutorẽ dare põt. & nõ solũ si libertatẽ expressit, tenebit tutoris datio: sed etiã si propriuz seruũ sine libertate in testõ tutorẽ dederit. Ex ipsa eñi datione tutele ipse seruus videtur directã libertatẽ accepisse: & per hoc administrationẽ cõsequit. & hoc verũ est qñ testator q dedit eũ in tutorẽ, serui cõditionẽ nõ ignorauit. Nã si per errorẽ quasi liberũ eũ dedit, aliud erit dicẽdũ: q: in eo casu nec liber nec tutor erit. Et hec vera sunt in pprio seruo. Sz si seru⁹ alien⁹ pure in testõ dat⁹ tutor fuerit, cũ liber erit: puta testator ita dixit: stichũ seruũ petri cũ liber erit, tutorẽ do, vtiliter datus videt. & hoc est verũ in seruo alieno. Sed si ppriũ seruũ eo modo dederit tutorẽ, vcz cũ adiectiõe cũ liber erit, inutiliter dedisse intelligitur. Sed pone. quidã satis incõsulte prouidẽs liberis suis, dedit eis quẽdã furiosum tutorẽ, vel forte minorẽ. xxv. an. quid iuris est in hoc casu? Ad hoc rñ. Impe. ꝙ si furiosus vel minor. xxv. an. tutor datus fuerit: tũc demũ tutor erit, cũ furiosus cõpos mentis fact⁹ fuerit, aut maior. xxv. an. extiterit. Et hec vsq; ad illũ. §. ad certũ tempus. Fran.

nonvr ꝗ ex necessitate ꝯfirmat: vt h in ṽbo oĩno. arg. l. rẽ legatã. ff. d adi. le. Sz melt⁹ pbatur i. l. iij. ff. de ꝯfir. tu. vbi cũ assimilet testamẽtario: pz ꝙ nõ ẽ idez l. q̃d nerua. ff. depo.

c Dic ꝙ cõmunis opi. est i ꝯtriũ ꝑpter ordinẽ titulorũ.

Tutela est triplex.

b ¶ Permissum est itaq;. quia quedã generaliter vidimus de tutelis: & omnis tutela est vel testamẽtaria, vel legitima, vel datiua: itaq; pri⁹ de testamẽtaria, vtpote de digniore videam⁹ in hoc titulo & sequenti. De legitima autem dicetur. j. de legi. agna. tu, vsq; ad titu. de atti. tu. De datiua dicetur. j. de attil. tu. per totum.

c ¶ Impuberib⁹. etiã inuitis: vt. ff. de tu. l. muto. hoc etiã ptori & psidi lz: vt. ff. de tu. & cu. dat. ab his. l. necnõ. & l. nec mandante. §. fina.

d ¶ In potestate. naturalibus etiam dare possunt in his que sibi relinquuntur:[a] vt. C. de confir. tu. l. fi.

e ¶ Testamẽto. vel codicillis testõ confirmatis: vt. ff. de testa. tut. l. iij.

f ¶ Tutores. sed non curatores: vt. j. de curat. in principio.

g ¶ Tua sit. & nũꝗ exiuit: alioquin nõ recidit: vt. ff. de adop. l. si pater. & l. si filius. & de hoc dixi. s. ti. j. §. j. Ac.

h ¶ Non poterunt licet miles sit testator: vt. ff. de testa. tute. l. ij.

i ¶ Tutores. si aũt filius vel emãcipatus est, vel mortuus: tunc nepotes ex eo sunt sui iuris mortuo auo: vt. s. tit. j. §. j. in fi. vnde ex testamẽto aui possunt habere tutorem, vt hic innuitur.

k ¶ In cõpluribus. vt quotiens de cõmodo eorũ qritur: vt. ff. de sta. ho. qui in vtero. nõ si de cõmodo aliorũ: vt. ff. de verb. sig. qd dicimus. vel si de incommodo matris: vt. ff. de sta. ho. l. Imperator. ij.

l ¶ Fierent. vt q: ex vxore nasciturus erat vel nuru: aliud si ex concubina: nisi in his que sibi dimitteret: vt. C. de con. tu. l. fi. tales enim tunc non nascerentur in potestate. s. de nupt. §. finali.

¶ Sed & si emãcipato. ¶ Casus. Dñe, iam video ꝙ pmissuz est parẽtibus liberis suis impuberib⁹ in sua ptãte existẽtib⁹ in testõ suo dare tutores. sz pone ꝙ pr in testõ filio emãcipato dederit tutorẽ: nũqd valet in casu isto tutoris datio? Rñ. ꝙ nõ: sz tñ lz in casu isto de iure nõ teneat tutoris datio: si tñ de facto pr in testamẽto suo filio emãcipato tutorẽ dederit, iste tutor a prẽ de facto dat⁹, ex psidis snia ꝯfirmãdus est oĩmodo. i. sine inquisitione. Et hec dicuntur vsq; in fi. titu. Fran.

m ¶ Cõfirmãdus. nõ ergo valebat datio per se: cũ nõ esset in potestate: vt. s. eo. §. pmissuz. Sz nũqd hic tutor cõfirmatus dr testamẽtari⁹? qd si esset, preferretur legitimo: vt. j. tit. ij. in prin. an datiuus: qd põt admitti. & facit pro hoc. ff. de verb. signi. l. lege.[b] & in aut. de defen. ci. §. si decetero. col. iij. ita legitimus tutor huic prefertur: vt. j. de attil. tut.

a Et est rõ q: tũc non dr dari tutor psone sz hereditati siue reb⁹. l. pf. §. j. ff. d testa. tut. & si dixeritis: nõne tutor dat psone? Rñ. veruz qñ dat a lege vel a iudice q hñt subditos in ptãte: vel a testõre habẽte pupillũ i ptãte: fm Christ.

Tutor cõfirmat⁹ est datiuus & non testamẽtarius.

b Imo nõ facit fz de cto. q: dare

o ¶ Paterfamilias. nisi sit mutus vel surdus:[d] q: tutor & loqui & audire debet: vt. ff. de tu. l. j. §. penul. & §. fi. Additio. Et ideo taciturnitas seu patiẽtia tutoris nõ haberetur pro authoritate: vt no. glos. in. l. iij. ff. de autho. tuto. posset tamen esse procurator ad negotia: sed nõ curator: vt per Ange. & alios hic.

p ¶ Filiusfamilias. cum eñi tutela sit ius publicum: vt. j. de excu. tu. in prin. nõ curatur ius pa. po. vt. ff. ad treb. nã quod. j. rñ. & ff. de ijs qui sui vel alie. iur. sunt. filiusfamilias. quo casu pater de peculio tenetur, nisi agnoscat. tunc enim, scilicet quando agnouit, insolidum: vt. ff. de tu. l. si filius. & ff. de admi. tu. l. Lucius Titius.

q ¶ Testamento. sed a preside tutor dari non potest seruus; vt. C. qui dari tut. pos. l. in seruili.

r ¶ Et sine libertate. non expresso hoc ꝙ sine libertate det: sed omisit libertatis dationem: vt. s. qui ma. non pos. §. licet. in fi. & C. de ne. ser. l. quidam. §. illo. Accur.

d Scz perenitus. alias sec⁹. l. fina. ff. de legit. tut. Itez h vex in psonalib⁹: vt h etiã si talis morb⁹ superuenerit: q: desinit ipso iure: etiã si ad mot⁹ labior itelligeret: vt h p bal. Sec⁹ tñ i muneribus primonialibus. l. omnes. §. j. ff. de munerĩ. & hono.

a ¶ Directā.imo vī q̄ fideicōmissariā:vt.C.de fideicō.li.ꝛ fīnō asscripta.[a] cōtra.Sed certe hic testō:hoc fit ibi alia volūtate,puta codicillis vel per epl'am.Vel dic q̄ ibi alienū credebat:hic suū sciebat.Item alia ratione nō vī valere datio:qꝛ ille sol⁹ dat tutoꝛ q̄ testamenti habet factionē:vt.ff.de test.tu.l.testō.al's incipit,si quidē.Rñ.illud intelige in passiua significatiōe:in qua etiaz seruus dicitur habere testāmēti factionē:vt.ſ.de hered.q̄li.ꝛ diffe.ſ.testamenti.

b ¶ Datus fit.ſ.p̄prius seruus,lz hoc nō sit veri simile:vt.C.de rescin.vē.l.quisqs.lz forte ex causa hereditaria nouit habebat:vt.ff.de re.iur.l.q̄ in alterius.ꝛ.ſ. de vsuſcap.ſ.quod autem.

c ¶ Dicēdū est.ſ.vt neq̄ liber,neq̄ tutoꝛ fit.idem multo magis in alienoꝛ vt.ff.de fideic.li.l.gñal'r. ſ.siquis tutoꝛem.ꝛ.ff.de test.tu.siquis tutoꝛem.

d ¶ Inutiliter.ſ.vt statiz fit:sed cum liber erit.

e ¶ Datur.quia directo nō erit liber,sed per fideicommissum: vt.ff.de testamē.tute.l.si hereditas. ſ.fina.ꝛ.C. de fideicō.liber.l.ꝛ si non asscripta.

f ¶ Eo modo.scz cum liber erit.nam nō erit tutoꝛ.inutilis eniz dicitur etiā stipulatio,p̄pter inutilem adiectionem;vt.ff. de stip.ser.l.lz si sibi[b].vel aliter iutiliter:qꝛ pro nō adiecta habet:ꝛ erit tutoꝛ,ac si nō esset adiecta: vt ꝛ al's.ſ.de hered.instit.ſ. impossibilis.vel dic tertio fm Pō.nō erit tutoꝛ nūc,sed cōditiōe extāte.

Hec non placet:qꝛ sic non esset differētia inter suum ꝛ alienū[c].sed prima verioꝛ est:vt.ff.de regu. iu.l.actus.Additio. Que lex p̄cedit etiā in testāmētaria tutela qñ scz cōditio est p̄hibita:vt hic:al's secus:vt.ſ.pri.ſ.fm Jo.fa.ꝛ alios hic.

g ¶ Compos.siue hoc dictum fuerit a testatoꝛe,siue nō:vt.ff.e.l.si hereditas.ſ.si furiosus.ꝛ facit ad hoc.ff.de iudi.cum furiosus.ſ.rñ.

¶ Ad certum. ¶ Casus. Dñe,quidā sub cōditione dedit tutoꝛē:nunquid tenet datio in isto casu:Rñd.Impe.q̄ sic.Nā ad certū tp̄s ꝛ ex certo tpe ꝛ sub cōditione ꝛ ante heredis institutionē tutoꝛē dari posse nō dubitatur.Certe aūt rei vel cause tutoꝛ dari nō pōt:qꝛ tutoꝛ principaliter persone ꝛ non cause vel rei datur.ꝛ hoc in secunda parte vsqz ad illum.ſ.siquis filiꝰs.Fran.

h ¶ Ad certum tempus.vsqz ad pascha.

i ¶ Ex certo.i.a paschate i antea:vt.ff.de actio.ꝛ ob.l.obligationū.ſ.ſ.

k ¶ Vel ante heredis.ꝯtra videbat.ſ.de leg.ſ.ante heredis.Accur.

l ¶ Posse dari.a testatoꝛe:nō a iudice:vt.ff.de regu.iur.l.act⁹.Accur.

m ¶ Certe aūt rei.ſ.Aphrice vel Syriace vtilit dat:vt.ff.e.l.si tū tutoꝛ.

n ¶ Cause.scz certe:vt ad rei ven.sed vī cōtra.C.de in lit.dā.tu.l.ad litē.sed ibi tutoꝛ p̄ curatoꝛe ponitur.Itē vī cōtra.ff.de testa.tut.l.si tamen tutoꝛ.sed ibi vniuersitati rerum datur,non rei certe.

o ¶ Persone.scz pupilli principaliter:vt eū instruat bonis moribus,ꝛ etiā salaria p̄stet mgris ei⁹:vt.ff.de admi.tuto.cū plures.ſ.in p̄mis. ꝛ.C.de alimē.p̄stā.l.fi.ad hoc em̄ p̄ncipaliter dat:scōario aūt reb⁹ datur:vt.ſ.de excus.tut.ſ.datus.sed in curatoꝛe ecōtra.nā principaliter rebus,secundario persone datur:vt.C.de nupt.l.in copulandis.

Tutoꝛ ad qd dat pupillo.

¶ Siquis ꝛc. ¶ Casus. Ponamus.Titius in testamento dedit tutoꝛem liberis suis in hunc modū:Filiꝰs ꝛ filiabus meis ꝛ Deniq̄ tutoꝛem do.ꝛ postea decessit vxoꝛe pregnante relicta.demū procedente tēpoꝛe peperit posthumū ꝛ posthumā.nūquid in casu isto istis posthumis tutoꝛ datus videtur:Ad hoc rñ.Impe.q̄ sic.Nam ex quo filiꝰs ꝛ filiabus tutoꝛē dedit:ꝛ posthumo ꝛ posthume intelligit dedisse.Filiꝰ em̄ vel filie appellatione posthumus ꝛ posthuma cōtinentur.Sed pone q̄ nepotes posthumi nati sunt ex vxoꝛe filiꝰ quaz pater tpe mortis habuit in potestate.nunquid huiusmodi posthumis nepotibus tutores dati intelliguntur:Rñ.Impe.q̄ refert quibus verbis vsus est testatoꝛ dando tutoꝛem.Nam si testatoꝛ dixit sic:liberis meis tutoꝛem do:tūc nō solū filiꝰs,sed etiā nepotibus posthumis dedisse intelligit.

Ceterū si pater dando tutoꝛē ita dixit:filiꝰs meis tutoꝛē do:in hoc casu filioꝝ appellatione nepotes nō cōtinebuntur.Aliter em̄ nepotes, ꝛ aliter filiꝰ appellantur.Sed si pater ita dixit,posthumis meis tutoꝛē do:posthumoꝝ appellatiōe nō solū filiꝰ posthumi,sed etiā ceteri liberi in remotioꝛi gradu nasciturī continebūtur.h.d.vsqz ad fi.Fran.

¶ Appellatione filiꝰ, posthumi primi gradus continentur: appellatio vero liberoꝝ,et nepotes ꝛ neptes ꝛ cēteros descendētes amplectitur: ꝛ appellatione posthumoꝝ tam posthumi primi gradus,q̄ vlterioris,continentur.

¶ Si quis filiꝰs suis vel filiab⁹ tutoꝛes dederit, etiam posthumę vel posthumo[p] dedisse videt:qꝛ[q] filiꝰ vel filię appellatione ꝛ posthumus ꝛ posthuma ꝯtinent. ¶ quid si nepotes sint:an appellatione filioꝝ * ꝛ ipsis tutoꝛes dati sunt: Dicendū est vt ꝛ ipsis q̄q̄ dati videant,si mō liberos dixerit. Cęterum si[r] filios:nō continebuntur[s]. Aliter eniz filiꝰ,aliter nepotes appellantur[t]. ¶ Plane si posthumis dederit:tam filiꝰ posthumi,q̄ cęteri[u] liberi continebuntur.

¶ De legitima agnatoꝝ tutela. Titulus.xv.

¶ Pupillis nō habētibus tutoꝛem testamentariū,lex.xij.tabularuz dat agnatos in tutoꝛes legitimos dummō sint mares,ꝛ maioꝛes.xxv.annis,et sanę mentis.Are.

Quib⁹[x] autē testō tutoꝛ dat⁹ nō est,ijs ex lege xij[y].tabularum

p ¶ Posthumo.scz filio.

q ¶ Qꝛ filiꝰ.h̄ dictio filiꝰ, cōprehendit posthumū ꝛ posthumā:cū masculinū possit cōcipere femininū.sed hec dictio filie, nō cōprehēdit vtrūq;:et sic nec posthumū:cū femininū nō cōcipiat masculinū:vt.ff.de leg.ij.si ita scriptū.ꝛ.ff.de leg.iij.qui duos.ꝛ.l.huius legatis[d]. Itē no.q̄ appellatione natoꝝ etiā nō nati cōtinentur,cū de eoꝝ cōmodo tractatur:vt.ff.de stato.qui in vtero.ꝛ.ſ.tit. j.ſ.cum aūt.ꝛ facit.ff. de test.tu.l.si qs ita.ſ.j.ꝛ.l. si quis filiabus.ꝛ.l.q̄ si.

r ¶ Si filios.ſ.dixerit. ac.

s ¶ Non continebuntur. scilicet nepotes.

t ¶ Appellantur.ab omnibus in vsu vel consuetudine:sed lz verā ſignificationē verbi (qꝛ filius dicit a philos, quod est amoꝛ) etiā nepos dicit filiꝰ,ꝛ etiā quilibet quez aliquis diligit paterna dilectiōe:vt.ff.de vb.sig. l.liberoꝝ.ſ.lz ꝛ Papyrius.que videtur cōtra.

u ¶ Ceteri.etiaz nati fm quosdaz,qđ falsum est: vt.ff.de vbo.sig.nomen. Dic q̄ ceteri.ſ.ex filiꝰs nasciturī,q̄ sui posthumi sunt per le.velleiā: vt.ff. de iniu.rup.test.l. posthumoꝝuz.ꝛ.j.de exhe.li.ſ.posthumi.ꝛ.ff.de lib.ꝛ posthu.l.Ball⁹.j.rñ.

¶ De legitima agnatoꝝ tutela. ¶ Supra duobus titulis precedentibus dictum est de tutela testamentaria:hic autem ponitur de tutela legitima,que sequitur testamentariam.Ange.

Quibus autem. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quatuoꝛ partes. Primo ponit q̄liter lex.xij.tabu.dat agnatos in tutoꝛes pupillis deficiētib⁹ tutoꝛib⁹ testamētarijs. Scōo q̄ sunt agnati,ꝛ q̄ nō sunt.Tertio q̄liter intelligēda sunt illa vba posita hic in p̄ncipio:vez qđ⁹ aūt in testō tutoꝛ datus nō fit. Quarto qualiter ius agnatiōis perimit.Scōa ibi,Sūt aūt.Tertia ibi,Qđ aūt.Quarta ibi,Sed agnationis.Et subdiuidit hoc principium in tres partes:qꝛ primo dicit qualiter deficiēte tutela testamentaria,vocantur legitimi.Scōo qui sunt agnati.Tertio qui cognati. Scōa ibi,Sūt aūt.Tertia ibi,At qui. ¶ Casus. Dñe,iā video q̄ vultis tractare de legi.agna.tu.dicatis ergo mihi qñ locū hz hmōi tutela:Rñ.Impe.q̄ deficiēte testamentaria tutela,locū hz legi.agna.tu. Nā quibus impuberib⁹ liberis tutoꝛ in testō a parēte datus nō fuerit:his ex.l.xij.tab.agnati sunt tutoꝛes:ꝛ isti agnati ex.l.xij.tab.ad tutelā vocati,legitimi tutoꝛes appellant.Sed pone:dñe iā video qñ legi.ag.tu.hz locū:ꝛ vñ descendit.dicatis modo mihi,qui dicunt agnati:Rñ.Impe.q̄ agnati sunt cognati per virilis sexus cognationem cōiuncti.ꝛ dicūtur agnati quasi a patre cōnati:qꝛ ab eodē patre nat⁹, tibi agnat⁹ est,vt fratris filiꝰ,ꝛ ēt nepos ex eo.Itē patru⁹ est tibi cognat⁹,ꝛ filiꝰ patrui,ꝛ nepos ex eodē filio patrui nat⁹.Sed qui p femininū sex⁹ cognatiōes iūgunt,nō sunt agnati:sed al's naturali iure cognati.vñ amite tue filiꝰ nō est tibi agnat⁹:lz tm̄ naturaliꝛ cognat⁹:qꝛ p femininā lineā.ſ.p amitā tuā tibi cōiungit:ꝛ tu inuicem illi eodem iure coniungeris:quia qui agnascuntur,patris,non matris familiā sequuntur.Et hec vsqz ad.ſ.quod autem lex.Fran.de Are.

x ¶ Quibus.scilicet pupillis.

y ¶ Duodecim tabulaꝝ.q̄s ipa lex vocat vbis ꝛ snia:ꝛ nisi gerāt,eoꝝ piculo agit:vt.ff.e.l.legitimos.al's aūt q̄liz ex snia legis dant:non ex vbis:vt.ſ.ti.ij.ꝛ.iij. Additio. Qui facto iuētario ꝛ p̄stito iuramēto de vtilib⁹ faciēdis,ꝛ p̄termittēdis iutilib⁹:p̄mittēdo ēt ex̄pse ipz pupilli defendere,ꝛ satisdare rē pupilli saluā fore:nō aī administrabūt,q̄ sibi per iudicē admīstratio decernat.l.iij.ſ.fi.ff.de admi.tu.An. Are.

Agnati sunt.

Masculinū cōcipit femininū, ꝛ non econuerso.

d Vide gl. in.c. gñali. de elec.lib. vj.

Matoꝝ appellatione cōtinentur nondū nati.

* Vide i hāc rē Alciatū li.ij. para.capi. rij.

Filius vī dicitur.

Continuatio.

Diuisio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Agnati sunt. ſſ sint maiores .xxv. annis: vt. j. de fidu. tute. in fin. et minores .lxx. anꝰ alꝰ excusanꝫ: vt. j. de excu. tu. ℌ. item maior.

Cognatio b Connati nomẽ ergo cognationis generale est: agnationis nomẽ
c agnatio speciale. nam omnis agnatus est cognatus: sed non cõuertit: vt hic,
se habẽt si et. j. de leg. agna. suc. j. rñ. et. ff. eo. l. sunt autem.
cut gen⁹ et c Ex eo. filio fratris.
species. d Patru⁹. repete si fuerit natus eodẽ patre cuꝫ patre tuo: aliogn est cognat⁹: vt. C. de legi. here. l. fi. ℌ. sed nec. ℟. ℌ. cũ autẽ.

e Agnati. etiã si masculus interueniat: vtputa si sint duo fratres vterini: filius vni⁹ fratris sui patris nõ erit agnatus, sed cognat⁹, inspecto feminino seru ꝓpter quẽ adinuicez sunt cognati: ſm Joan.

f Amite. sz ipa amita ẽ tibi agnata: qz per patrẽ tuũ tibi coniungitur.

g Jure. sez cognatiõis.

Familia h Familiaz. i. agnationem: licet ℟ alias multas habeat significatiões ℔ dictio familia: vt. ff. de verb. sig. l. ꝑnũciatio. ℌ. familie. ℟ facit. C. de ver. sig. l. fi. ℟. ℌ. de pa. po. ℌ. fi.
multas significationes hz.
† Concor. ca. ex parte ℳ. cũ gl. vnica. l ꝑn d. ex de appel. et. c. ℌ. ficta glos. verbo, re. ẽ cõ
infi.
Quod aũt. ¶ Casus. Dñe, Titius laborans liberis suis ipuberibus quos in ptãte habuit tpe mortis, ℳ euiũ tutorez dedit: sed viuente adhuc Titio testatore decessit ℳ eui⁹. isti impuberes adhuc tutore carẽt. Agnati aũt ꝓmi ab onere administrationis se uitunt excusare tali rõne. Dicũt enim ꝙ legitima agna. tu. ex. l. xij. tab. locũ hz cũ tutor in testõ dat⁹ nõ est. Cũ aũt in testõ pris sui istis ipuberib⁹ tutor dat⁹ fuerit: dicũt se ab onere excusari. Dñe, ꝑ deo dicatis mihi qd iuris est in hoc casu: Ad hoc rñ. Jmpe. dicens: Amice: isti agnati frustra nitunt se excusare in ℔ casu ab onere tutele. male ei intelligũt. ℌ. l. xij. tab. qui ab intestato ꝓmos agnatos ad tutelã vocat. Nõ enim hãc significationẽ hz tm̃, vt si ille q tutorẽ in testõ dare poterat, oĩno testm̃ nõ fecerit, tũc demũ vocent agnati: sed etiã si quãtũ ad tutelã ptinet, intestat⁹ decesserit. qõ tm̃ valere poterit, si is q in testamẽto dat⁹ fuerat, viuẽte testatore decesserit. Cũ igitur in hoc casu ꝓposito id cõtigerit, manifestũ est ꝙ agnati ab onere tutele nõ potẽrũt ꝓdicta rõne excusari. Et hyscz ad illũ. ℌ. sz agnatiõis. Fr. de Are.

i Significationem. scilicet tantum.

k Si oĩno. vel aliud ꝯtingat qõ tantũdẽ valeat: qõ dirim⁹. j. de here. que ab intesta. j. rñ. ℟ facit. ff. qõ cuiuscz vniuer. no. l. j. ℌ. ℟ quidem.

Additio. Et ille ꝓprie dr intestat⁹, q potuit testari, ℟ nõ est testat⁹. sz dr intestabilis q testari nõ põt. qõ no. ꝑ statutis ſm Christopho. et Ja. hic. Et deficiẽte testamẽtario legitimo vel datiuo, quis in locũ deficiẽtis admittatur, an legitimus, an datiuus: vide Ange. hic.

Sed agnationis. ¶ Casus. Dñe, iam video qñ hz locũ legi. agna. tu. ℟ q sunt agnati: ℟ etiã qño intelligant vba. l. xij. tab. qbus agnati vocant ad tutelã. nũqd est aliq̃ differẽtia inter ius agnationis, ℟ ius cognatiõis: Rñ. ꝙ sic: qz ius agnatiõis oĩbus modis capitis diminutione plerũcz perimit. Nã nomẽ agnatiõis a iure ciuili deriuatũ est: sz ius cognatiõis qõ ab origine nomẽ sumpsit, et a iure naturali descẽdit: nõ omni capit. dimi. mutat. Ciuilis enim ratio ciuilia iura corrũpere põt: naturalia aũt nequaq̃. ℌ. d. vscz ad fi. Fran.

Agnati ꝓ- l Sz agnatiõis qdẽ ius. Not. diligẽter hũc. ℌ. Est aũt ius agnatiferũtur cognatis in duobus. Agnatorũ ꝓrogatiua facile pditur.
onis, ℟ ius cognatiõis siue cognatorũ. Agnati ei habẽt ius ꝓrogatiuũ ad cognatos. ſ. vt ꝑferant in hereditatib⁹ agnatorũ mortuorũ: vt. j. de leg. ag. suc. j. rñ. Jtẽ ꝑferunt i tutelis agnatorũ paruulorũ: vt. ℌ. e. ti. j. rñ. his aũt deficiẽtib⁹, i hereditatib⁹ ℟ tutelis cognati suo iure admittunt: iter qs etiã agnati vocãt q desierũt eõ i iure agnatorũ, vel desierunt hre iura agnatorũ, vt p ca. di. vt. j. de her. q̃ ab intest. ℌ. admonẽdi. Jllõ aũt ius ꝓrogatiuũ qõ hñt agnati: qz vltra iura cõia hñt, p. l. xij. tab. facile pdũt: vt oĩb⁹ modis capitis diminutiõe. i. p oẽz capitis diminutio. vt p maximã vel p mediã: de qb⁹ duab⁹ non est dubiũ, cũ ℟ iura cognatiõis pdant: vt. j. ti. j. ℌ. qõ aũt. Jtẽ p minimã tollitur ius agnatiõis: vt ℔ dr, ℟. ff. de ca. di. tutelas. nisi i duob⁹ casib⁹ tm̃ a: vt inter ffes, sz alter emãcipet: vt. C. de legi. tu. l. xij. ℟. xiij. Jtẽ inter pfez ℟ filiũ: vt. j. de le. ag. suc. ℌ. fi. ℟ ꝓpt hos duos casus q de minima ca. di. excipiunt, dicit hic plerũcz. at iura cognationis nõ cõmutant oĩbus
* Agnati ꝓ- ferũtur cognatis in duobus. Agnatorũ ꝓrogatiua facile pditur.
s Jsta gl. refertur ad ius nouuz. de q̃ i. l. xij. ff. e. sec⁹ de iure antiq̃: vt ibi not. Ange.

modis: quia non tolluntur minima ca. di. ℟ est ratio: vt subijcit.

m Nam. pro quia.

n Agnatio iuris ciuilis nomen est. i. a lege. xij. tabu. est inducta hec prioritas agnatorũ: sed ius cognatiõis est naturale nomen b: nã ratione sanguinis hoc nomẽ impositũ est: vnde ℟ vnum ius ciuile põt p aliud facile tolli: vt ℌ, ℟. ff. de reg. iur. l. nihil est.

o Naturalia. i. iura cognatiõis, sic dicta qr ea qs ꝙsequit ꝑ natiuitatẽ: vt. ℌ. de adop. ℌ. sed hodie. in fi. ℌ. nõ sic de facili tolluntur.

p Utiqz. i. certe nõ tollunt capitis diminutione, cũ sint imutabilia hec iura: vt. ℌ. de iur. na. ℌ. sz naturalia. Jtem nec ea q̃ naturalẽ egtatẽ habent: vt. ff. de ca. di. eas. et. l. legatuz. Jtẽ nota qz ℟ cognatio est ciuilis tm̃: vt ꝑ adoptionẽ: vt. ff. ẽ adop. l. q in adoptionẽ. Jtẽ naturalis tm̃: vt ad filios naturales tm̃. Jtẽ naturalis ℟ ciuilis: vt ad eos q legitimi sunt: ℟ de hac q legitimi sunt, itelligit ℌ: vt. ff. ẽ gra. nõ facile. ℌ. j. Jtẽ no. qz ℟ ciuili iure ℔ sez tutela ℟ hereditas tribus modis deferunt: vt ex vbis et snia legis. xij. tab. vt in agnatis. Jtez ex snia tm̃: vt. j. de legi. pa. tu. ℟. j. de fidu. tũ. Jtẽ ex alijs legib⁹ veteribus vel nouis: vt. ff. de ca. di. l. tutelas. quã qdã mediã vocãt. Nũqd ergo hec oĩa facile pdunt per oẽm capitis diminutionẽ: Rñ. sic in duob⁹ ꝓmis tm̃ c: nõ in tertio: vt hic, ℟ in. l. tutelas. Jtẽ q̃ro an futuras tutelas acgrẽdas ℟ hereditates tm̃ tollat: an etiã ꝓteritas adimat: Rñ. futuras tm̃: vt. ff. vñ lib. l. fi. Quid enim potuit diuinare lex deferẽs hereditatẽ vel tutelã, de futura ca. di. vt. C. de testa. l. iubem⁹. in fi: Certe nullo mõ: vt. ff. mã. l. fideiussor. j. rñ. Modie vo istã differẽtiã agnatiõis q̃rere nõ oportet: cũ agnati ante cognatos nihil habeant: vt in auc. de here. q̃ ab intesta. defe. ℌ. ex his. col. ir. Jtẽ nota ꝙ sz ꝓdicta iura cognatiõis tollant maxima ℟ media capitis diminutione: ipsa tm̃ consanguinitas nõ tollitur: vt. ff. de reg. iur. l. iura sanguinis.

De capitis diminutione. ¶ Cõtinuat: qz supra visum est de legitima agnatorũ tutela: ℟ qz ius agnationis capitis diminutiõe corrũpitur. ℌ. fi. ℌ. ti. j. merito sequit videre de capitis diminutiõe. Porc.

Est aũt. ¶ Totus iste titul⁹ diuidit in qnqz partes. Prio ponit qd sit capitis diminutio, ℟ quotupler sit. Scõo de maxima capitis diminutiõe. Tertio de media. Quarto de minima. Quito remouet certa dubia. Scõa ibi, ℳ axima. Tertia ibi, ℳ inor. Quarta ibi, ℳ inima. Quinta ibi, Quibus aũt. Et hec diuisio sufficit: sz alij aliter diuidãt. ¶ Casus. Dñe, iam video ꝙ vultis tractare de capit. dimi. Dicatis igit mihi qd est capitis diminutio: Rñ. Jmpe. ꝙ capitis diminutio est ꝓris statꝰ cõmutatio. Sed pone. Dñe, video qd est capi. dimi. sz si placet, dicatis mihi quot modis fit capitis diminutio: Et rñ. Jmpa. ꝙ capi. dimi. fit trib⁹ modis. Aut enim est maxima capitis diminutio: aut minor, quã qdã mediã vocãt: aut minima. Sed pone. Dñe, iã video q̃t modis fit ca. dimi. Dicatis ꝯ mihi qñ locũ hz capitis diminutio maxima: qñ minor: ℟ qñ minima. Ad hoc rñ. Jmpe. dicens ꝙ maxima capi. dimi. est qñ aliquis ob aliquod enorme delictũ ciuitatẽ simul et libertatẽ amittit. quod ꝯtingit in his qui atrocitate snie serui pene efficiunt: vel etiã in libertis q ꝓpter ingratitudinẽ cõtra patronos cõmissam, in seruitutẽ redigũtur: vel etiam in his qui maiores .xxv. annis ad participandũ ptiũ sue vẽditionis se venundari passi sunt. ℳ inor aũt siue media capit. dimi. est cuz quis ciuitatẽ simul ℟ libertatẽ retinet, qui statũ suũ tantũ cõmutat: quod accidit in his qui sui iuris fuerũt, ℟ se in arrogationem postea dederũt: ℟ ita alieno iuri per speciẽ arrogatiõis subiecti esse ceperũt. Et similiter in casu conuerso, sez cũ hi q alieno iuri subiecti sunt, per emãcipationẽ sui iuris efficiũtur: veluti si filiusfa. emãcipatus a pre fuerit. Nã in hoc casu minimã capi. diminutio. pati intelligitur. Et hec dicuntur vscz ad illum. ℌ. Seruus autem. Fran. de Are.

b Et iõ si statutũ vratur ꝛbis naturalibus: pura filius/ pr̃/ mr̃/ frater ℟ sororꝛ: non attẽdimus ius ciuile sed solũ naturale: vt sic cõ ꝙphẽdat ẽt naturalis ℟ spur⁹ et ẽt seru⁹: vt in d. l. tutelas ſm Ang. ℌ. fi. Bal. Jason. ℟ alij.

c Et q̃is tũc deferat per noĩa nature: pura pri vel fratris sunt impertãtia agnationez: q̃ facili⁹ rolliꝫ et sic nõ ob. d. l. tutelas. ſm Ja. Cõsanguinitas nunq̃ tollit. Continuatio.

Diuisio.

Institutionum Imperialium Liber.I.

a ¶ Status. hic status cõsistit in trib⁹ ⁊in libertate, ciuitate, ⁊familia. Cũ em primũ. i. libertatẽ quis perdit, p ons ⁊ duo vltima perdit: et tũc maximã capitis diminutionẽ patit. Cũ vo scõm pdit, p ons perdit ⁊ vltimũ: sz nõ pmũ: ⁊ tũc dr media ca. di. ¶ Cũ vo vltimũ pdit, nõ pdunt duo pria: ⁊ tũc minimã capi. dimi. patit: vt. j. §. j. ij. ⁊ iij. et ff. e. l. fi. Sed ꝑ. dicit statum hois. i. cõditionẽ in qua gs plurimũ potest.

b ¶ Cõmutatio. nõ ergo accipit hic ad literam, vt dicat capitis diminutio qñ caput abscindit, sz qñ stat⁹ mutat: vt caput status dicat: vt. ff. ad tertul. l. j. §. capitis. Sz vr h definitio nõ cõuerti cũ suo definito. naz morte pris filius mutat statũ: q: fit sui iuris: vt. §. q. mo. ius pa. po. sol. §. j. nõ, tñ dr capite minui: vt. ff. ad ma. fi filiusfamilias. §. fi. Sz dic subaudiri h, fctõ hominis interueniente: vt emãcipatiõe vel deportatiõe pris. vel filii mõ: vl etiã qñ facto. qõ dico ꝓpter filios arrogati: quia vna cũ pre mutat statũ: vt. ff. eo. l. liberos. ⁊. §. de adop. §. pe. Ar. ℈ in aut. qsti. q de dig. §. palã. col. vj. vbi nõ ab hoe, sz a lege gs efficit sui iuris. At morĩte pre nõ iteruenit factuz hois: imo magis dei. Quid si iterficiatur pater: Rñ. idẽ: q: mors semp dei dispositiõe aduenit. Additio. Dicite q mors semp euenit diuina dispositiõe. vñ illõ, Hõ es: ergo morieris. ⁊ illud phi, Separat hab hoc tanq ppetuũ a corruptibili. ⁊ Seneca: Prima dies dedit extre- mum. sed modus mortis relictus est ppio arbitrio ⁊ libero. vñ scri ptũ est: Sapiẽs dñabit astris. de q disputabũt theologi. Christoph.

c ¶ Mediã. fic. ff. de au. ⁊ ar. l. q lancẽ. ⁊. §. de libertinis. §. libertinorũ

d ¶ Atrocitate. est autem atrox ⁊ dura hec sententia: licet iuste ferat. vt. §. q. mo. ius ⁊c. §. pene autẽ. sz hodie ꝓpt hmõi penas nemo ige nuus fit seru⁹: vt iauc. de nup. §. fi vo. col. iiij. ⁊. §. qõ añt pri⁹. Accur.

e ¶ Libertis. s. odẽnatis: vt subũcit. ⁊ q dicit ingratis, als est ingrati. i. ingratitudinis. que reuocatio fit per actionẽ ingrati, vt dicũt q dam: vt. C. de li. ⁊ eox li. l. fi. als pe. vel per vtilẽ rei vẽ. fm alios ad instar donatiõis cã mortis q reuocat: vt. ff. de donat. cã mor. si mortis cã res. vel (qõ est veri⁹) accusatiõe vel actione extraordinaria, p quã officiũ iudicis implorat: vt. C. de li. ⁊ eox li. l. nõ est d. ⁊ fit hec reuocatio ꝓpter oẽm offensam, ⁊ etiaz leuẽ: vt. C. de li. ⁊ eorum li. l. ij. nõ au tem fit propter omissionez obsequij: vt. C. de li. cau. solo nisi in casu, vt cum denegat alimẽta: vt. ff. de li. ag. l. alimenta. §. Imperatores Nã tũc etiã occidere velle vr eũ: vt. ff. de li. ag. necare. Ad hoc nisi remiserit ius pronat⁹: tũc em ex his causis solũ reuocat, et qb⁹ ⁊ donatiũ: vt in aut. vt liber. dece. §. illud. col. vj. q cause sunt nũerate. C. ò reuo. dona. l. vlti. Hec vera sunt cũ gs ex volũtate ꝓpria manumittit: vt C. de li. ⁊ eox li. l. j. ⁊. nisi non ex volũtate, nõ reuocaret: vt. C. de li. ⁊ eox li. l. j. Sz qd si nan⁹ in patronum iniecit: Rñ. Dãnatur in me tallum. si vo conuitia dixerit, mittitur in exiliñ: vt. ff. de iu. pa. l. j.

f ¶ Passi sunt. hic multa sunt necessaria: vt. §. de iure perso. §. penul.

g ¶ Interdictũ hanc penã in vsu nõ habem⁹ sed ei⁹ loco successit deportatio: vt. ff. ad le. iul. pecul. l. iij. nam instar ercõicator habebãtur qb⁹ talia denegant. sed vr dek hũc etiã fieri seruñ: sz hic deneget: vt. ff. de var. cog. l. cognitionũ. in fi. cõtra. sed perditur libertas, vt ibi dicitur, vt nõ possit facere testamentũ cui fit est interdictuz: vt. ff. de iniurp. testa. siquis filio. §. eius. non q fiat seruus vere.

h ¶ In insulã. sec⁹ si in metallũ: vt. §. qb. mo. ius pa. po. sol. §. penecasu tñ et libertatẽ pdit dãnat⁹ i insulã: vt. C. vt nemo pri. l. ij. §. cũ añt.

i ¶ Subiecti esse. vt in arrogatis.

k ¶ Vel cõtra. als est in lra: si fili⁹ a patre emancipat fuerit, est capite minutus ⁊ fm hoc est expositio hui⁹ vbi, vel cõtra. als vo hoc totũ deest: ⁊ tũc idẽ subintelligo. Alij dicũt qñ sui iuris nõ est, trãsfert in ptatẽ alterius, puta aui mterni, vel etiã paterni: vt. §. de ado. §. sed hodie. q casus est cõtrarius illi qñ qui sui iuris est, in arrogationez dat.

Sed quare filiusfamilias cũ emãcipatur, capite minui dicitur: Rñ. ꝓpter imaginariam venditionẽ q fiebat: vt. §. qui. mo. ius pa. po. sol. §. ꝓterea. in prin. Sed hodie nõ fiat hec vẽditio: vt in eo. §. cõtinetur: vr q hodie nõ minuat capite. Sz certe illa sola nõ erat ratio: imo ⁊ alia, quia mutat familiam: vt. ff. eo. liberos. in prin.

rint, cœperũt alieno iuri subiecti esse: vel contra, veluti filiusfamilias si a patre emancipatus fuerit, est capite diminutus.

¶ Nemo potest dici perdere qõ non habet. Vel sic: Priuatio ꝓsupponit habitum. Aretinus.

¶ Seruus autem manumissus capite non minuitur: quia nullũ caput habuit.

¶ Remotus a dignitate, nõ perdit statũ. h. d. Vel sic: Qui nõ tur piter a dignitate remouetur: non dicitur capite minui. h. d. Areti.

¶ Quibus autẽ dignitas magis q status permutatur, capite non minuitur: ⁊ ideo senatu motos capite non minui constat.

¶ Minima capit⁹ diminutio tollit ius cognatiõis: sec⁹ in maxima vel media. h. d. Aretinus.

¶ Qõ autẽ dictũ est, manere cognatiõis ius etiã post capitis diminutionẽ, h ita est, si minima capitis diminutio interueniat. manet em cognatio. ¶ Nã si maxia capitis diminutio intercurrat, ius q̃z cognatiõis perit, vtputa fuit ute alicui⁹ cognati: ⁊ nec q dẽ si manumissus fuerit, recipit cognatiõez

Seru⁹ autẽ. ¶ Casus. Quidã manumisit fuũ suũ. nunquid in casu isto seruus manumissus capite diminutus cẽsetur: Rñ. Impa. q nõ. Seruus em manumissus ca. diminutionẽ non patit: q: ante manumissionem nulluz caput habuit. Sz pone q aliqs sit ab ordine senatoz remotus. nũquid in casu isto capite minuit: Rñ. Impa. q nõ. Nam dignitas eius qui ab ordine senatoruz remouet, magis q̃ statũ cõmutat. Cũ igit capitis diminutio sit prioris status cõmutatio: manifestũ est ab ordine senatoz remotũ nullã pati capitis diminutionẽ. Et hec dicuntur vsq ad illũ. §. quod autẽ. Frã. de Are.

¶ Non minuit. i. ei⁹ status nõ mutat: cũ primo nullũ habuerit statuz: vt hic, ⁊. ff. e. l. liberos. in fi. et. l. seq. sz ℈ est. C. de bo. pscri. l. j. Sz dic q ibi cr mine capitali seru⁹ accusatur. i. tali qõ esset als i ut liber ac libero capitale. Itẽ qd si. l. hos accusa qñq habuit caput, quia fuit liber, ⁊ nũc seru⁹ est, sed in crimine manumittat: Rñ. idẽ: q: presens tempus cõsiderato. Accurſius.

¶ Quibus autem. diri aliqñ aliquo de tribus modis capite minuit: vt. §. eo. in prin. autẽ, pro sed, sed quibus dignitas ⁊c. ¶ Constat. vt. ff. de sena. l. iij. ⁊ hic si fuerit remotus ꝓpter turpitudinem: non potest iudicare, vel testimonium dicere: vt. ff. ad. l. iul. re. §. j. ⁊. §. j. ⁊. ff. de sena. l. ij. Accur.

¶ Casus. Dñe, vos diristis mihi. §. ti. pri. §. fi. q ius cognationis durat etiã post capitis diminutionẽ. quãqd gñaliter hoc est verũ in qualibet capi. di: Ad h rñ. Impe. q nõ. Nã qõ dictũ est manere ius cognatiõis post capitis diminutionẽ, hoc intelligẽdũ est de minima ca. dimi. interueniẽte: q: p aliã ius cognatiõis non perimit. sed si maxima capi. diminutio iteruenat: vtputa si aliqs de cognatis in seruitutẽ redact⁹ fuerit: tũc in casu isto ius cognationis amittit: ⁊ licet postea bñficio manumissionis ad libertatẽ puenerit, non tñ ius cognatiõis recuperabit. Et nõ solũ maxima, sz etiã media ca. di. ius cognatiõis perimit: veluti sigs in insulã deportat⁹ fuerit. Nã ... i isto casu ius cognatiõis amittit. Et h vsq ad illũ. §. cũ añt. Fr. de Are.

¶ Quod autem dictum est. §. ti. ꝓri. §. fi.

¶ Cognatio. l. ius cognationis a pre oz in infinitum, et hec ab eo pot vocãtur per vnde cognati. j. de here. q ab intest. §. admonendi.

¶ Cognationis. i. ius succedẽdi, ⁊ ad tutelã vocandi perit: sed ipsa consanguinitas nõ perit: vt. ff. de re. iur. l. iura sanguinis. cũ sit de iure naturali: vt. §. de iur. na. §. penul. contra. ⁊. §. de nup. illud. contra. Sed qualiter cognatis defertur, imo agnatis: vt. §. ti. j. in prin: Rñ. post agnatos: vt. j. de here. que ab intestato. §. admonendi.

¶ Si manumissus. aliud si restitut⁹: fm Jo. vt. ff. ad tertul. l. j. §. qui mortis. cõtra. ⁊. C. de sen. pas. l. fi. contra. ⁊. ff. de cõtra tab. l. j. §. fi. ⁊. l. j. §. cõtra.

¶ Itẽ cõtra est in eo qõ h dicit tolli ius cognatiõis per mariam ⁊ mediã capitis dimi. ff. de rebus du. si cognatis. Sed aliud in legato, in quo vertitur ius naturale: vt. ff. e. l. legatuz. Vel ibi loquit de cognatione iuris ciuilis, q̃ per adoptionẽ ꝓstituit: vt. j. de leg. ag. suc. §. per adoptionẽ. ⁊. ff. de adop. l. qui in adoptionez. hic vo de naturali cognatione: vt. ff. de gra. cog. non facile. §. j. ⁊ sic ibi de minima capitis diminutio loquitur. Itẽ cõtra. j. de seruor. cog. in fi. j. rũ. Sol. hic loquit in his qui primo fuerũt liberi, ⁊ postea seruiũ: qõ eox delicto contingit: vndenon debent habere cõmodũ: vt. ff. solu. ma. si ab hostibus. §. j. ⁊. ff. de mino. l. Papinianus. ibi, in dignum ⁊c. Sz ibidez illa ratio corrigat. ibi vo semper fuerũt serui. Vel illa noua corrigit istam: nã ex greca constitutione illa est extracta: vt ibi dicitur.

ꝓtãte: vt. l. j. §. j. ff. e. nisi in casib⁹ no. in. l. j. et ij. ff. qõ cuz eo. vbi põt excipere q nõ cõdenet nisi ũtenus facere ꝓt. l. pat filio. ff. qõ cũ eo. q Ang. ⁊ Jo. fab. hic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶Sed ⁊ si in insulam.hic ponit exemplum de media:sed.s. modo posuit exemplum de maxima.

b ¶Cognatio.id est ius cognationis:vt.s.proxi.§.diximus.

¶Cum aūt. ¶Casus. Vos dixistis mihi.s.in ti.pced.in pn.q̄ tutela impuberū agnatoꝝ ad agnatos ex lege.xij.tabu.ptinet.Pono ergo q̄ plures sint agnati ex diuersis gradib⁹ cōstituti: nūqd scz ad oēs pertinebit: Rn.q̄ non. Nā qō dictū est tutelam ad agnatos ptinere,nō intelligēdū est q̄ ad oēs ptineat:sed ad eos tm̄ q̄ sunt in primiori gradu constituti. vñ si plures sūt qui eūdē gradū cognationis obtineant:veluti plures fratres:oēs ex lege.xij.tab.ad tutelā vocant. Et hec dicunt vsq̄ ad fi.huius ti.Fr.de Are.

c ¶Pertinet.vt.s.titu.j.j.respon.

d ¶Gradu.facit ad hunc §.ff.de leg.iij.si plures.⁊ j.de legi.agna.suc.§.si plures.⁊.ff.de sepul.vi. l.iij.§.si ad plures. ¶Hodie vō hic.§.corrigit: qz equaliter tā ad agnatos q̄ cognatos defert tutela,sicut hereditas: vt in authen.de here.ab intest. §.ex his.col.ix. Additio. Et sic lex noua corrigēs vnū ex pacificatis a lege veteri,censetur etiā corrigere aliud:vt hic,⁊.l.si qs suo.C.ō fur.⁊ p Ange.in.§.j.s.de iure natu.

e ¶Si plēs,alias isti duo vsiculi desunt:Si plures frēs sunt q vnū graduz obtinēt,pariter ad tutelam vocant.sed ego habeo.Accursius.

¶De legitima pfonorum tutela. ¶Qz.s.visum est de legitima agnatorum tutela:⁊ quia est ⁊ alia que appellatur legitima.s.tutela patronorum:ideo de ea tractaturus subdit de legitima patronorum tutela.Por.

Lōtinuatio.

Diuisio.

¶Sed ⁊ si in insulā[a] quis deportatus sit,cognatio[b] soluitur.

¶Tutela defertur primiori in gradu:⁊ si plures sunt de eodem gradu, defert ad oēs.h.d.Areti.

¶Cum autē ad agnatos tutela pertinet[c]:non simul ad oēs pertinet,sed ad eos tm̄ qui proximiore gradu[d] sunt. Q̄ si plures eiusdez gradus sint,ad omnes pertinet: veluti si plures[e] fratres sunt,qui vnum gradum obtinent: pariter ad tutelam vocantur.

¶De legitima patronorum tutela. Titulus.xvij.

¶Ex mente legis.xij.tabularū defertur patronis tutela libertorum:et regulariter vbi est cōmodum hereditatis,ad illum vadit onus tutelę.Aretinus.

EX eadem lege.xij.tabularum libertorū[f] et libertarum tutela ad[g] patronos, liberosq̄ eorū pertinet: ¶Quę et[h] ipsa, legitima[i] tutela vocatur:nō q̄ nominatim in ea lege de hac tutela caueat: sz qz pinde accepta est p interptationez[k], atq̄ si vbis legis itroducta esset. ¶Eo eñ ipo q̄ hereditates libertorū libertarūq̄,si itestati decessissent,iusserat lex[l] ad pfonos liberosve eoꝝ ptinere: crediderūt veteres[m] voluisse legem[n] etiaz tutelas:† ¶Cum ⁊ agnatos quos ad hereditatē vocat[o],eosdem ⁊ tutores esse lex iusserit[p]: ¶Quia plerūq̄ vbi successiōis est emolumētum,ibi ⁊ tutelę onus esse debet. ¶Ideo autem diximus plerūq̄[q], quia si a fœmina impubes manumittatur: vt ipa ad hereditatem veceꝛ,tñ alius est tutoꝛ eius.

¶De legitima parentū tutela. Titulus.xviij.

¶Ex extensione iurisconsultorum pater emancipans est legitimus tutoꝛ filio emancipato. hoc dicit. Aretinus.

EXemplo patronorū recepta[s] est ⁊ alia tutela:quę et ipsa legitima vocatur. ¶Nā siquis filium aut filiam, nepotem aut neptem ex filio,et deinceps impuberes emāciparit: legitim⁹ coꝛ tutoꝛ[t] erit.

¶De fiduciaria tutela. Titulus.xix.

¶Defuncto patre vel auo legitimo tutoꝛe impuberis emancipati,alius liber virilis sexus et maioꝛ.xxv.annis erit fiduciarius tutoꝛ, non legitimus: secus in filio patroni, qui erit legitimus tutoꝛ liberti, vt patronus. hoc dicit. Aretinus.

a Ex eadem.scz per interpretationē,non ex verbis eius,vt subijcit. et.ff.de legi.tu.l.tutela.j.respon.Accursius.

b ¶Libertorum.scilicet impuberum.

c ¶Ad patronos.quocūq̄ modo manumittentes:nisi libertas detur a lege: vt.ff. de legi. tut.l.tutela.vsq̄ ad.§.fi. Accursius.

d ¶Que et ipsa.q.d.non solum alie quedam legitime sunt,sed ⁊ ista.

e ¶Legitima. scilicet ex mente legis,non ex verbis[a].non tamē satisdāt, nisi eorum persone sint vulgares,⁊ minus honeste,vt aut modus tutele, quia magnum patrimonium,vel magna tutela nimis,aut persona,quia suspecta,vel non diligēs pupillum,vel non honesta:aut causa admittat.i. recipiat satisdationem: vt.ff.eod.l.legitimos. §. j.⁊.ij.licet alij legitimi i distincte satisdent: vt.j. de satisda.tu.§.j.

f ¶Per interptationez. scz iurisconsultorum.

g ¶Lex.scilz.xij. tabu. vt j.de suc.li.j.rñ.

h ¶Veteres. scilicet sapientes.

i ¶Legem.scilz'eandem xij.tabu.

k ¶Vocat.s.lex.xij.tabu. vt.j.d e le.agna.suc.§.j.

l ¶Iusserit.vt.s.de leg. agna.l ut.j.respon. et sic notabis hic q̄ vbi est eadem equitas,idē ius debet statui.sic.ff.ad le.agl. illud.⁊.ff.de fur.l.j.§.j.

m ¶Plerūq̄. quare hoc dicit,statim subijcit.et facit ad hanc regulaz.ff.de reg.iur.l.fm naturam.⁊ j.de contrahen.emp.§.cum autem.et.C.de fur.l.fi.§.sed cum in scōa. ⁊.C.de cadu.tol.l.j.§.pro scōo.als est.§.pro non scripto.⁊.ff.de peri. ⁊ commo.rei ven.l.id quod.

n ¶Tutoꝛ.⁊ ita apud alium est hereditas,⁊ apud alium tutela scilz agnatum vel cognatum:vt hic,⁊.ff.de leg.tu.l.j.§.j. Item minoꝛ viginti quinq̄ annis manumittens succedet in hereditate vt pfonus, non tamen erit tutoꝛ:vt.j.de fidu.tu.in fine.⁊.C.de leg.tu.l.vlti.§.fi. Additio. Et qualiter mater,auia vel ,pauia possint esse tutrices vel curatrices:⁊ an alijs preferantur legitimis,⁊ transeundo ad secunda vota,vel inhoneste viuendo,quomodo tutrices esse desinant:vide Ange. hic.

¶De legitima parentum tutela. ¶Quia supra visum est de legitima patronorum tutela:⁊ quia est ⁊ alia que legitima appellatur,vt parentum:ideo de ea subdit.Por.

EXemplo. ¶Diuiditur in tres partes.Primo q̄ tutela q̄ defertur emancipatoꝛi,est similis illi que defertur patrono.Scōo q̄ etiaz est legitima.Tertio exemplificat.Scōa ibi,que et ipsa.Tertia ibi, Nam siquis. ¶Casus. Dicit hic Justi.q̄ exemplo patronorum est alia tutela parentum per interpretationem iurisconsultorum ex mente legis.xij.tabu.recepta.⁊ sicut superioꝛ legitima appellatur,ita et ista.Nā si parens filium vel filiam,vel nepotem vel neptē ex filio,vel deinceps impuberes emāciparit:ipse legitimus tutoꝛ eorum erit.Et hec dicuntur per totum titu.Fran.de Areti.

s ¶Recepta.scilicet per interpretationem iurisconsultorum:vt superioꝛ cum definebat esse agnatus:nisi contracta fiducia emanciparet. qō hodie semper presumitur:vt.s.de leg.agna.suc.§.fi. vnde hodie est semper legitimus.

t ¶Tutoꝛ erit.s.qui emancipauit, si ipse est maioꝛ.xxv.an.vt.j.titu. j.in fi.⁊ facit ad hoc.s.qui.mo.ius pa.pote.soluitur.§.et preterea si impubes.⁊.j.ti.j.j.respon.

¶De fiduciaria tutela. ¶Continuat ad pcedentes hoc ordine.Supra visum est de legitima parētum tutela.Verū quia alia est que fiduciaria appellat,iō de ea tractatur? ititulauit de fiduciaria tutela.

† Naz vbi on⁹ ⁊ emolumētū: et econtra:vt xij.qōe.ij. charitatē. i.c.acceden tibus.igl. j.ibi, item vbi. extra de pscrip. a Ab qb⁹ li-vi. bar. citū est re- cedere fm Ange. ppe trta. Prio ppe iniqui tatē insur- gētem. Se cūdo,ppter legis rōnez repugnātē. Tertio p- pter eorum vsuz loquē di ztātem l. liberorū. §. qō tamē cassi⁹.ff. de lega.ij.

Lōtinuatio.

c ij

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diuisio.

ESt ↄ alia. ¶ Diuidit in quinq; partes. Primo ponit dictum. Scõo illud exemplificat. Tertio ponit diuersuz in filio patroni. Quarto diuersitatis rõnẽ assignat. Quinto ponit aliud dictũ. Scõa ibi, Mã si. Tertia ibi, Atqui. Quarta ibi, Qm̃. Quinta ibi, Jta tñ. ¶ Casus. Jn ꝟ ꝓncipio dicit Justi. q̃ est q̃dã alia tutela q̃ appellat fiduciaria: q̃ hz locum in tali casu: Si parens filiũ vel filiaz vel nepotes vel neptes ex filio vel deinceps impuberes emãcipauerit: ipe legitimã nãcisc̃itur: sed mortuo ipo parẽte eorũ deniq; legitimo tutore, si liberi eiꝰ virilis sexꝰ perfecte etatis extiterint: ipi eorũdẽ impuberũ emãcipatoꝝ post obitũ parẽtz fiduciarij tutores efficiũtur. Et ꝟ dicunt vsq; ad ꝟ. atq. vbi dicit Justi. q ꝟ vt stare nõ posse: et ꝟ tali rõne: q; si patronꝰ legitimus tutor libertoꝝ impuberuz decesserit: liberi eiꝰ in eadẽ tutela ipsi parenti succedunt, ↄ similr legitimi tutores efficiuntur. a filij videtur in casu ꝓposito q; sicuti pater legitimꝰ tutor erat: ita ↄ filij sui in eadẽ tutela ei debeãt succedere: ↄ filr legitimi tutores existere. h. d. vsq; ad ꝟ si. qm̃. vbi rñ. Justi. ad opinionẽ ꝑdictã in hũc modũ: nõ est mirũ si secꝰ sit in casu ꝓposito de filio pfoni. Mã in casu ꝓposito si filius defuncti q in fiduciariaz tutelã fris recidit, in ptate pris sui semp fuisset: post mortẽ pris sui iuris effectus fuisset, nec in ptãtẽ fratrũ suoꝝ aliquatenꝰ recidisset: ↄ sic nõ eodẽ iure fuisset apõ fratrẽ, quo extiterat apud patrẽ: vñ nec in eadẽ tutela erit apud fratrem, in qua erat apud patrẽ. Sz secꝰ est in liberto. Nam si seruus in potestate dñi tẽpore mortis fuisset: eodẽ iure post mortẽ domini futurus esset apud liberos ipsius dñi, in quo extiterat apud ipsum dominum viuentem. nec igitur mirum si idem manumissus incidit in eandem tutelam apud liberos patroni, in qua fuerat apud ipm patronum. Et hoc vsq; ad illum. §. Jta tamen. Fran.

a ¶ Est et alia tutela. id est alio nomine vocata.

b ¶ Fiduciaria appellatur. de qua dicitur. j. §. quo defuncto. Accur.

c ¶ Jmpuberes. nam si puberes, non erit eorum curator legitimus: vt. ff. de excu. tu. l. amicissimos. §. Lucius[a]. Argu. contra in aut. vt hi qui ob. per. §. j. colla. vj. Joan.

a Et hanc cõiẽ approbãt doct. ↄ ad ꝟ. iñ. dẽt: q; loq; tur in certz casibus ibi exꝑssis: q; nõ est dare curã legitimã nisi i furioso ꝓdigo vl mẽre capto. §. furiosi. j. ꝟ curato. ↄ. l. de creatiõib⁹. C. de epis. audi. cũ si.

d ¶ Si danumiserit. id est emancipauerit: vt. ff. quãdo acti. de pecu. est an. l. j. §. j. ↄ facit. §. ti. j. ↄ. ff. eo. tutela. §. fi. ↄ. l. seq.

e ¶ Quo. s. patrefa. qui erat tutor filiorũ ↄ nepotum. Accursius.

f ¶ Si liberi. q remãserũt in potestate pris. Jdẽ puto ↄ si filij fuerunt emãcipati. Si aũt tã impuberes q; puberes remãserũt in potestate: ipo iure recidũt in ptãtẽ sui pris illi qui filij sunt: sed fratres recidũt in tutelã fiduciariã semp: vt. §. qb. mo. ius pa. po. sol. §. j. ↄ. §. de tute. §. pmissuz. Additio. Jstã gl. reprhẽdit Ja. q; tũc erit legitima ex mẽte ↄ vbis. l. xij. tabu. p tex. in terminis in. l. tutor. in ꝓn. ff. ad Uelleia.

g ¶ Filiorum suorum. sc̃z nepotum defuncti.

h ¶ Sororis. sz certe frater videt cẽ legitimꝰ: vt. C. de excepti. l. aduersus. q̃ est cõtra. Sed certe q fiduciariꝰ est, legitimꝰ est ꝓ interꝓtatiõnẽ: licet aliud nomen habeat: sc̃z fiduciariꝰ: ↄ illũ respectũ habuit ibi, vt legitimũ fiduciariũ appellaret. Additio. Jstã gl. reprhẽdit cõiter oẽs doc. hic p hũc tex. in ꝟ si. atqui. ↄ ad ꝟ. iñ. dẽt q; loquit in ffe nõ emãcipato, quẽ iter agnatos vocat lex. xij. tab. secꝰ i emãcipato: vt ꝟ.

i ¶ Atqui. ꝓ certe. al's atquin. ↄ tũc dic at ꝓ sz: ↄ qn ꝓ certe. ↄ est oppositio q̃re filij pronozũ sunt legitimi: vt. §. de le. pa. tu. j. rñ. ↄ isti filij nõ sic. ad qõ rñdet: qm̃ filiꝰ ↄc. Sz ꝟ rõ nõ tenet nisi iter ffes, q nõ dicunt recidere i ptãtẽ ffm suoꝝ: hz filij, id est nepotes erãt recasuri i ptãtẽ: ꝟ in tutelã legitimã[b]. Sed rñdeo, nõ recidũt filij iure hꝛditario in potestatẽ: sed iure prinitatis ↄ filiationis. At seruꝰ si nõ esset manumissus: iure hereditario erat futurus seruꝰ apud filios dñi: ↄ nisi essent heredes, nõ essent dñi. hz filiꝰ etsi nõ sit heres patris, tñ filiũ suum in ptãte hz: vt. §. qui. mo. ius pa. po. sol. §. j. Erat ↄ alia rõ iure veteri: q; emãcipatione tollebat ius agnationis minima ca. di. etia inter frez ↄ filiũ, nisi esset emãcipatus. Secta fiducia, nedũ inter fratres: vt. C. de legi. tu. l. iij. ↄ. §. de legiti. agna. tute. §. fi. Sed hodie corrigit: vt. d. l. C. ↄ. j. de leg. agna. suc. §. fi. Aũ dicũt gdã, vt Azo, hodie fiduciariã esse legitimã ex ꝟbis ↄ snia. l. xij. tabu. ex quo hec secta ratio cessat. sed põt dici Sz: q; remanet prima. Additio. Forsitan facili? ↄ melius habebitur itellect⁹ toti⁹ tit. si dixerim? solos ffres tutores fiduciarios suoꝝ fratrũ, ↄ nũq; illoꝝ suoꝝ: ↄ exponam⁹ tertũ in ꝓncipio filioꝝ suorũ, sc̃z defuncti vel fratris: ↄ exponat vel pro id est: vt sit sensus q; liberi virilis sexꝰ pfecte etatis sint tutores fiduciarij fratrũ suoꝝ, q; sunt filij patris defuncti, vt notũ est. ↄ hoc euidẽter apparet per rationem quam subiungit ter. vbi sola de fratribus mentio fit. Jason.

k ¶ Recideret. dicũt quidã q; si nõ esset emãcipatus, nõ erat futurus in potestate fratris, sicut erat patris: ↄ ideo emãcipatꝰ nõ ita erit apõ fratrẽ sicut erat apud patrẽ. i. in simili tutela.

l ¶ Nec in tutelã. s. legitimã: sz fiduciariã. Accur.

m ¶ Eodẽ iure. seruꝰ effi si nõ manumittat, erit in potestate filij patroni iure hereditario: sz filiꝰ in potestate patris iure patrie potestatis. Accur.

¶ Jta tamẽ. ¶ Casus. Dñe, Nos dixistis mihi q; mortuo patre legitimo tutore impuberũ liberorũ emãcipatorũ, ceteri liberi eorũdem fiduciarij tutores erunt. Est ne hoc gñaliter verũ sine distinctione etatis: Rñ. q; nõ. Naz impuberum emãcipatorũ liberi virilis sexꝰ nãcisc̃tur tutelam, si legitimaz etatẽ. i. xxv. an. cõpleuerint: qõ nostra ꝓstitutio nõ solũ in fiduciarijs tutelis, sed generaliter in oibꝰ tutelis ↄ curationibus obseruari precepit. Et hec vsq; ad fi. Fran.

n ¶ Perfecte. i. xxv. annorũ. nam quotiẽs fit mẽtio de etate perfecta, vel de maiore annis: de. xxv. annis intelligit: vt. C. de his qui ve. eta. impe. l. fi. ↄ. ff. de lega. iij. cũ filio. §. fi. Additio. Et per quae alia verba intelligatur hec etas: ↄ an iste minor possit esse executor vltime volũtatis, procurator, iudex, arbiter, aduocatus, de ancianis, vel de alio regimine ciuitatis: vide Ange. hic.

o ¶ Constitutio. vt. C. de leg. tut. l. fi.

p ¶ Precepit. sc̃z vt sit perfecte etatis. ↄ est ratio: vt. j. de excu. tuto. §. minores. xxv. annis. Accursius.

¶ De Attiliano tutore. ¶ Supra visuz est de testamẽtaria tutela: et subsequẽter de legitima. Verũ q; cessante testamentaria ↄ legitima, opus est ꝓuidere de datiua: ideo subdit de Attiliano tutore. Por.

q ¶ De Attiliano tutore. i. de eo tutore qui dabatur per legem factã ab Attilio: vt in textu exponitur.

Diuisio.

J cui. ¶ Totus iste titu. diuidit in quatuor partes. Primo ponit ius antiquũ circa donationẽ tutoris. Scõo ponit ius nouũ. Tertio ponit ius nouissimũ. Quarto ponit nouũ casum: videlicet q; naturali equitati cõuenit impuberes esse sub tutoribus: ↄ q; finita tutela tenenꝰ ad rõnẽ reddendam. Scõa ibi, Sz ꝟ iure. Tertia ibi, Nos aũt. Quarta ibi, Jmpuberes. Jtẽ ꝓma subdiuidit in alias quatuor partes. Prio ex qbꝰ legibꝰ tutor dabat deficiẽte oi tutore testamẽtario et legitimo, ↄ a qbꝰ dabat. Scõo qñ testamẽtario dato sub ꝙditione vel in diẽ puero tutor detur. Tertio qd si testamẽtarius tutor sit captus ab hostibus. Quarto quõ iste leges ab vsu recesserũt: ↄ cãm ꝓpter quã. Scõa ibi, Sed ↄ si. Tertia ibi, ab Hostib⁹. Quarta ibi, Sed ex his. ¶ Casus. Dñe, iã video q; vultis tractare de datiua tutela. dicatis igit mihi qñ locũ hz datiua tutela, ↄ a qbus dant tutores datiui: Ad hoc rñ. Jmpa. Amice, Si cui nullus oino tutor neq; testamẽtari⁹ neq; legitimus sit: tũc demũ hz locũ datiua tutela. ↄ illis qui neq; testamẽtarium neq; datiuũ hñt tutorẽ, olim qdẽ ꝑm iura antiqssima dabatur tutor authoritate legis Attil. in vrb. Ro. a pretore vrbis, ↄ a maiore parte tribunoꝝ plebis: sed in ꝓuincijs dabat tutor eisdẽ a ꝓsidib⁹ ꝓuinciarũ authoritate. l. Jul. ↄ Titie: ↄ nõ solũmõ si nullus tutor, sed etiã sz in testõ tutor datus fuerat, tñ sub cõditione aut in diẽ certum dabat. nam si in testamẽto tutor sub cõditione aut in diẽ dabat: authoritate legũ ꝓdictarũ interim quis tutor dari poterat in defectu tutoris sub cõditione vel in diẽ dati: qui pendente cõditione vel die poterat administrare. Qñq; etiã si pure datus fuerat tutor testõ: tñ nihilominꝰ datiuus tutor locũ habuit q̃diu heres ex testõ nõ adiit. tãdiu emi ex eisdẽ legibꝰ tutor dabat. ↄ in oibus his casibꝰ tutor ille datiuus in defectũ testamẽtarij datus desinebat tutor esse cõditiõe vel die adueniente, vel herede ex testamẽto hereditatẽ adeunte. Jtẽ in alio casu ex predictis tutor dari solebat. Nam si testamentariꝰ tutor vel etiam legitimus ab hostibus captus fuerat: in defectũ tutoris capti alius tutor ex eisdem legibus dabatur: ↄ iste loco capti surrogatus desinebat esse tutor captiuo in ciuitatem reuerso. Nam reuersus in ciuitatem, administrationẽ tutele iure postliminij recipiebat. ↄ hec dicuntur vsq; ad illum. §. sed ex his legibus. Fran.

r ¶ Tutor fuerat. sc̃z ex testamento. nam q̃diu testamentaria tutela supereſt: non est locus alij. Jtem nec legitima: nam nec datiua tunc ibi ei dabatur / hic ang. mouet utrum liceat alegare. s. cap locum tam. Bar. in. l. omnes populi. ff. de justi & jur. falsis. fi. colã et in. l. fi. eod. to. ff. dicit q; pugnitur pena falsi. Si ad decisionem quam alegauit q. est verꝝ, nisi alegetur ad sciendam ꝛc. Sz ꝓ. gl. dicit. in. l. 7. C. de lẽ. libertate tolenda quaz Romand. ang. hic //

Etas pfecta q̃ est.

Cõtinuatio.

Diuisio.

ger vec. vel emphy. pe. nec sequẽs solutio gl. est bona: qz sm eã idez eẽt dicẽdũ in auo emãcipati.

locum habet:vt.C. qui dare tu.pos.l.fi sororis.

a ¶ Et maiore.i.duobus.Erant enī tres:vt ar.C.de offi.preto.l.ij.et ff.de orig.iur.l.ij.§.ūsdem.

b ¶ Et die certo.vt a paschate in antea sis tutor.

c ¶ Dari poterat.et hodie datur[a]:vt.ff.de testamen.tut.l.siquis sub conditione.

d ¶ Nemo.nam si vn⁹ de plurib⁹ heredib⁹ adierit, valet tutela: vt.ff. de testa.tu.l.si nemo[b]. Idem in libertate in testaméto relicta:vt.ff.de testa.manu.l.testamento.§.testamento.

e ¶ Existebat. Sed qd si nullus fuit institut⁹ cum pupillo:sed tantū pupillus est heres:Pōt dici qp auctē iudicꝫ adeat:vt.C. de iure delibe.l. si ifanti. ꝛ tūc valebit tutela,ꝛ incipit tutor admīstrare. Accursius Additio. Vi de plenius hanc questionem per gl.in.l. si nemo. j.ff.de testa.tute.

f ¶ Definebat.i. ille q fic erat datus in subfidiuꝫ, definebat cum testamentarius venit,vt subīcit.

g ¶ Conditio. Hic tutor tacite vsqꝫ ad diē vel cōditionez existentē datur, expresse nō potest: vt.ff. de regulis iuris.l.actus. Additio. Quod pcēdit in conditione intrinseca pueniente ex natura rei: ſm Christophorū:vt ħ, et.l.muto.§. sub conditione.ff.de tutelis.

h ¶ Petebatur. nec erat locus legitime: vt.ff. de le.tu.l.j.§.si apud.

i ¶ Qui definebat. id est iste talis qui erat dat⁹ in subfidium.

k ¶ Jure postliminij. q̄ iure etiā ola alia recuperat:vt.s.qui.mo.ius pa. po.sol.§.si ab hostibus. nec de administratis interim tenet hic reuersus:vt ar.ff.fīgs cau.l.iiij.§.illud sciendum.

¶ Sed ex his. ¶ Casus. Dñe,iā vidi a qb⁹ ſm iura antiqua dabant tutores.dicatis mihi,si placet qual'r illa iura antiq̄ correctionē receperūt. Et certe dicit ipe,frater,postq̄ ꝯsules ceperūt dare p inquisitionē tutores pupillis vtriusqꝫ sex⁹,ꝛ ptores p ꝯstōnes nras:tūc ex supradictis legib⁹ desierūt tutores dari. Nā in illis legib⁹ necꝫ de cautiōe a tutorib⁹ dāda rē pup.sal.fore,nec de ꝯpellēdis tutorib⁹ ad administrationem tutele,quicq̄ cauebatur. Et hec dicunt vsqꝫ ad illū §.sed hoc iure vtimur. Fran.

l ¶ Sed ex his.nūc recitat scōm ius:nā quatuor sunt iura que in hoc titulo notari possunt.

m ¶ Legibus.scz Attilia,et Julia,ꝛ Titia:vt.s.eo.tit.in prin.

n ¶ Postea q̄ primo.al's q̄ primum.

Tutores dans quid inquirere debet.

o ¶ Et inqsitiōe.s.inqrēdo facultates eor⁹ an sint pares oneri iniuncto:vt.j.de excu.tu.§.sz ꝛ ppt. Jtē bona ꝙuersatio requirit:vt ꝛ al's in patre arrogatore:vt.ff.de adop.l.nec ei.§.eor.ꝛ.s.de adop.§.cū aūt.

p ¶ Nā supradictis.Nō dico q̄ desierunt per has leges tutores dari postea q̄ consules dederunt ex inquisitione:ꝛ bonū fuit ppter duas rationes quas ponit. Nam,pro quia ꝛc.

q ¶ Fore.hanc cautionē prestant tutores ꝛ curatores:vt.ff.rem pup. sal.fo.l.non quasi.§.j.ꝛ.l.ꝛ si ad species.

r ¶ De cōpellendis.s.captis pignorib⁹:vt.j.de satisda.tu.§.pe.

¶ Sed hoc iure. ¶ Casus. Dñe,iam vidi qualiter iura antiqua correcta fuerūt ꝛ qualiter ſm mediā iuris prudentiam tutores dabantur. Ideo dicatis mihi si placet,a quibus dantur hodie tutores ſm iura moderna:Ad hoc rñ. Impera. Amice,hoc iure hodie vtimur, vt prefectus vrbis vel pretor ſm suā iurisdictionem,ꝛ in prouinciis presides tutores pupillis possint dare. Et nō solū presides in puincīs hoc facere possunt,sed etiaz magistratus delegatione eis facta a presidibus,vcz si nō sint magne facultates ip⁹ pupilli. Et hec ita

dem Romana a prętore vrbano, ꝛ maiore[a] parte tribunorum plebis tutor ex lege Attilia:in puincīs vero a presidibus prouinciarum ex lege Julia et Titia.

¶ Quoties spes est testamētarij tutoris ꝛ pendet,dat⁹ habet locum:q tutor est quousqꝫ testamentarij impedimentum cessat.

¶ Sed et si testaméto tutor sub cōditione aut ex die[b] certo datus fuerat:q̄diu ꝯditio aut dies pendebat,ex eisdez legib⁹ tutor alius iterim dari poterat[c]. ¶ Jtē si pure dat⁹ fuerat:q̄diu ex testō nemo[d] hęres existebat[e],tādiu ex eisdem legibus tutor petendus erat:qui definebat[f] esse tutor si conditio[g] existeret,aut dies veniret,aut hęres existeret.

¶ Impedimēto supueniente tutori testamentario,qō tñ speratur tolli:de iure communi datur interim tutor a iudice:qui definit esse tutor impedimēto testamentarij cessante.hoc dicit. Aretinus.

¶ Ab hostibus q̄z tutore capto, ex his legibus tutor petebatur[h]: qui[i] definebat esse tutor si is qui captus fuerat,in ciuitatem reuersus erat.nam reuersus recipiebat tutelam iure postliminij[k].

¶ In lege Attilia et lege Titia non cauebatur de satisdatiōe tutoris:ideo ex his desierūt tutores dari.hoc dicit. Aretinus.

¶ Sed ex[l] his legibus[m] tutores pupillis desierunt dari postea q̄ primo[n] cōsules pupillis vtriusqꝫ sexus tutores ex inquisitione[o] dare cœperūt,deinde prętores ex cōstitutionibus. ¶ Nā supradictis[p] legibus neqꝫ de cautione a tutoribus exigenda rem saluam pupillis fore[q], neqꝫ de cōpellendis[r] tutoribus ad tutelę administrationem,quicq̄ cauebatur.

¶ De iure nouo Rome pfectus et prętor,in puincīs presides,vel magistratus eorum iussu si facultates pupilli non sunt magnę,dāt tutores. Aretinus.

¶ Qz hoc[s] iure vtimur,vt Rome quidē prefectus[t] vrbi vel prętor ſm suam iurisdictionē[v]:in puincīs autez presides ex inquisitiōe tutores creent[x]:vel magistratus iussu[y] presidum,si nō sint magnę pupilli facultates.

¶ Hodie si pupilli facultates sint vsqꝫ ad qngētos solidos:pnt dari tutores a quocūqꝫ magistratu, etiā sine iussu pſidū,aliqñ assistente cpo,pstita tñ cautione rē pupilli saluā fore:quę periculo recipiētium,ꝛ nō iudicum est. Aretinus.

¶ Nos autē per cōstitutionem[z] nostram etiaz hmōi difficultates omnino resecantes,nec expectata iussione[a] prefidū,disposuimus,si facultates pupilli vel adulti vsqꝫ ad qngētos solidos[b] * valeāt:defensores ciuitatū vna[c] cū eiusdē ciuitat⁹ religiosissimo ātistite,vel[d] obtinebāt primo tēpore nostrī imperū. Nos tñ postea qz difficultatem esse in expectāda iussione pfidū perpēdimus:hmōi difficultates hominū per constitutionē nostrā resecare curauimus. Ūñ in ꝯstōne nostra statuimus vt si facultas pupilli vsqꝫ ad quingentos solidos valeat:defensores ciuitatis vna cū eiusdē ciuitatis religiosissimo epo,vel alie publice psone.i.magistratus vel iudices Ulerādrie nō expectata iussione pfidū tutores vl'curatores dare possint,legitia cautiōe rē pupilli saluā fore,qz eiusdē ꝯstitutiōis normā a tutoribus interponēda:eorū videlicet periculo qui huiusmodi satisdationē accipiunt. Et hec vsqꝫ ad illum.§.impuberes autem. Fran.

s ¶ Sed hoc iure vtimur. Hoc est tertiuz ius qō erat tēpore Justiniani:ꝛ hodie est ārtū additum,quod est.j.prox.§.

t ¶ Prefectus.ad pfectū cognitiōes criminales[c]: ad pretorē ciuilia negotia veniebāt:vt ptz.ff.de offi.pre.vr.per totū titu. ꝛ.ff.de offi.preto.per totum ti. Sed tutelam dabat vterqꝫ,vt hic. Accur.

v ¶ Jurisdictionem.prefecti vrbis est iurisdictio vsqꝫ ad.c.miliaria:sed ptoris Rome tñi:vt.ff.de offi.pfe.vr.l.j.§.cū vrbē. et in summa Azo.de of. preto. Dabunt ergo euz et ei qui est de sua iurisdictione:vt statim in prefide notabis.

x ¶ Creent.s. eum qui est de sua iurisdictione,dabit:vt.ff.de tut.ꝛ cur.da. ab his.l.ius dādi. Si vo ibi non inueniantur idonei:etiam in alio loco q̄ret,ꝛ pſidi nunciabit:vt ff.e.l.diuus. Jtem ei qui sit de sua iurisdictiōe vel ratione originis:vel ratione possessionis:vel ratione domicilij:vt.ff.eo.l.j.§. vlti.ꝛ.l.diuus. Si autem in altero horum trium locorū non inuenitur,sed in quarto loco:reducendus est ad alterum locum de his tribus:ꝛ ibi tutelā accipiet:vt.C.qui pe.tu.vel cu.l.j. Accursius.

y ¶ Jussu prefidum.ergo delegatur. Sed contra.ff.de tut.ꝛ cur.da.l. nec mandante. Sed ibi mandatum est,qō non importat necessitatē: hic iussus,qui importat:vt.ff.qō iussu.l.j.§.j.ꝛ.ff.mā.l.j. Vel ibi erāt magne facultates pupilli:hic parue. Sed certe ꝛ si sint parue:adhuc videtur idem.nā datio tutele est misti imperij:vt.ff.de tutelis.l.muto.§.tutoris datio. vbi dicitur q̄ tutoris datio illi soli competit cui nominatim hoc dedit vel ler,vel senatusc̄sultum,vel princeps: ergo non potest delegari:vt.ff.de offic.eius cui man.est iur.l.j.j.resp̄. Sed dic q̄ non potest delegari non habenti iurisdictionem,sed habenti sic:vt.ff.eod.l.ius dandi.et hic dicitur. Sed que sunt magne facultates:Respond.quinquaginta aurei:vt.C.de defen.ciui.l.j. Vel decem libre auri:vt in authen.de appel.§.ij.colla.iiij.vel.ccc.aurei:vt in authen.de defen.ciuit.§.et iudicare.colla.iij. Vel verius vsqꝫ ad quingentos solidos sunt parue:si vltra,sunt magne: vt.j.prox.§. Additio. Quod est verum quo ad materiam istam:al's autem relinquitur iudicis arbitrio iuxta cōsuetudinem:vulgi opinionē ꝛ qualitatem personarum,vt hic per docto.

z ¶ Per constitutionem.quam non habemus.

a ¶ Jussione.id est delegatione siue precepto. Nā in hoc differt a mādato:quia mādatum ex volūtate est:sed iussus necessitatis:,vt.ff.qō iussu.l.j.§.ij.ꝛ.ff.manda.l.j.

b ¶ Solidos.id est aureos:vt.j.de pe.te.li.§.fi. [d] quorum septuaginta ꝛ duo faciunt libram auri:vt.C.de suscep.ꝛ arca.quoties.li.r.

c ¶ Una.id est simul.

d ¶ Vel alias.hoc quando extra ciuitatem,vt in municipio.naz magistratus municipalis dabit.

a Scilz in his trib⁹ tā tū:sed nō p l. attiliana vl' titiā: q̄ ille sūt sublate:vt.j.e. §.sz his.

b Etiaz si fuerit instit tutuo in re certa alios vniuersalr instituris nō adeūtib⁹ vt ibi no. bar. p.l.j.§. si ex fundo.ff. ō here.instit. Ange.

c Imo etiā ſm.§. sed hc ciulles ſm l. 2. C 16. Ang. ꝛ Ja. vt.l.j.§.q̄es. ꝛ.§. cura carnis.ꝛ l.iij.de offi. prefec.vrb. Et sic non obst.l. solem⁹.§.latrū culatoꝛ. ff. de iudi. suf ficit enī dare instārtiaz vt no.glos. j.qō.j.sicut vrgeri.

Pupillus in trib⁹ locis pōt tutoꝛez petere.

* Solid⁹ nd significet vide hu deuz lib.v. de asse ꝛ pōd tib⁹ eius,q̄ loco explicat qd dicatur libra auri i iure.

Tutele datio an possit delegari.

Facultā tes q̄ dicā tur magne

Mādatū ꝛ iussus differunt.

d Ex quo infert Ja. q̄ statuz loquens de mōeta sim

Universitätsbibliothek Basel

a ¶ Alexandrine. hoc quando tutor datur in ciuitate Alexandrina.

b ¶ Eorum. scz tabellionum ⁊ aliorū: non vero ipsorum maiorū iudicum qui habent potestatem dandi tantum: vt. ff. de satisda. tut. vel cura. §. penul. ⁊. §. fina. qui sunt contra.

¶ Eam. scilicet satisdationem.

¶ Impuberes autem.

¶ Casus. Dñe, tā video a qbus dabant tutores olim iure antiquo: ⁊ etiā quib⁹ dantur hodie ſm ꝙstōnē vestrā. p deo dicatis mihi si placet, q̄r hmōi ipuberes sunt i tutela: Ad hoc rñ. Jmpa. Amice: certe naturali rationi ꝙuenit, ⁊ etiaz iuri ꝙsentaneū est, vt ipuberes in tutela sint: vt vez illi qui pfecte etatis non sunt: alioꝝ tutela regantur. Sed dñe Jmpa. dicatis mihi si placet, quo iure cogunt tutores finita tutela reddere rōnem sue admistratiōis: Ad hoc rñ. Jmp. Amice: cū tutores pupilloꝝ pupillarūqꝫ negotia admistrēt: finita admistratiōe actores tutele rōnē administratiōis sue reddere cōpellūtur. Et hec vsqꝫ in fi. Franciscus.

d ¶ Impuberes. h. §. est generalis ad omnes pcedentes ti. de tutelis.

e ¶ Juri. id est equitati.

f ¶ Gerant. alꝫs egerūt. l. gesserunt. alꝫs gerunt.

g ¶ Post pubertatē. sed ⁊ ante, si finita tutela fuerit ꝑi⁹: vt. ff. de tute. et ra. dis. l. nisi finita. alꝫs (id est nisi eēt finita tutela) nō nascit actio tutele: sed alie actiones nate sunt, sed nō exercētur: vt. ff. de tute. ⁊ ra. dis. l. si tutor. §. fi. ⁊ l. sed non dantur. Additio. Ratio diuersitatis est: qꝫ actio tutele est gñalis: et sufficit eā semel nasci, et nō sepius p singulas causas ſm Ja. Ange. tamē tenet cōtra istā glos. ⁊ de casibus in quibus possit exerceri etiā durante tutela, se remittit ad nota. in. l. ij. C. de admi. tuto.

h ¶ Tutele iudicio. i. actione tutele, q̄ dat in simplū, ⁊ ꝓpter dolū, et culpā latā ⁊ leuē. Est ⁊ alia actio qua tutor tenet. s. de rōnib⁹ distrahendis. sic enī notat: vt. ff. de ꝛ. acti. tute. l. ij. ⁊ dat in duplū, ⁊ propter dolū tantū: ⁊ in duplo ꝙtinet rei psecutio. Prior dat ꝛ tutorē, ⁊ contra heredes: posterior ꝛ tutorē tm̄, vt. ff. de tut. ⁊ ra. dis. l. j. §. pe. ⁊ l. ij. Jtem vna intētata, altera denegat: ꝛz plus sit in ea: ⁊ ecōtra: secus in actiōe tutele ⁊ furti: q̄ secū cōpetit: vt. ff. de tute. ⁊ ra. dis. l. j. §. i tutela.

¶ De authoritate tutorum. ¶ Dictū est. ꝛ. qualr tutores creant: hic qñ creati sunt qualr se regere debeāt, ⁊ authoritatē pstare. Uretin⁹.

Titulus. xxj.

¶ Ubi pupillus alij obligatur, vel minuitur patrimoniū suū: est necessaria tutoris authoritas. hoc dicit. Ange. Are.

Authoritas aūt tutoris in quibusdā causis necessaria pupillis est: in quibusdaz

Mathesila. in simplib⁹. fuis m fili. 156

alias publicas pſonas, id est magistrat⁹, veluti iuridicū Alexādrine⁹ ciuitatis, tutores vel curatores creare; legitima cautela ſm eiusdem constitutionis normam pstanda: videlicet eorum[b] periculo qui eam[c] accipiunt.

¶ Aequū est vt regat impubes, qui nescit se regere. ¶ Et finita tutela, ratio tutelę reddi debet. Aret.

¶ Impuberes[d] aūt in tutela cē, naturali iuri[e] cōueniēs est: vt is q̄ pfectę etatis nō est, alteri⁹ tutela regatur. ¶ Cū ergo pupilloꝝ pupillarūqꝫ tutores negotia gerāt[f]: post pubertatem[g], tutelę iudicio[h] rationem reddunt.

non est necessaria. ¶ Ut ecce, si qd dari sibi stipulentur: non[i] est necessaria tutoris authoritas. ꝙ si alijs promittant[k] pupilli, necessaria[l] est tutoris authoritas: ¶ Nāqꝫ placuit meliorem quidē suā cōditionē licere eis facere etiā sine tutoris authoritate: deteriorē vero nō aliter ꝙ cū tutoris authoritate. ¶ Uñ in ijs causis ex qbus obligatiōes mutuę nascunt, vt in emptionibus, venditionibus[m], locationibus, conductionibus, mādatis, depositis[n], si tutoris authoritas nō interueniat: ipsi quidē qui cum his contrahunt, obligantur: at inuicē pupilli non obligantur[o].

¶ Pupillus non potest hereditatem adire de iure ciuili vel prętorio vel senatusconsulto Trebelliano sine tutoris authoritate etiā si sit lucrosa.

¶ Neqꝫ tm̄ hereditatē[p] adire, neqꝫ bonoꝝ[q] possessionē petere, neqꝫ hereditatē ex[r] fideicōmisso suscipere alit' pnt, nisi tutoris[s] authoritate, q̄is illis lucrosa sit[t]: ne vllum[v] tamen fallit in casibus specialibus. Neqꝫ em̄ hereditatez adire: neqꝫ bonoꝝ possessionē petere: neqꝫ hereditatē ex fideicō. suscipe poterit nisi tut. auth. interueniat: q̄is lucrosa sit. ⁊ ß ideo statutū est ne ille dānū inde habeat. Et hoc vsqꝫ ad. §. tutor autem. Fran. de Are.

¶ Hereditatē. q̄ ex testō vel ab intestato defert. s. iure ciuili: vt. ff. de pe. here. l. j. ij. ⁊. iij. Et hereditas est successio in vniuersū ius qđ habuit defunct⁹ tpe mortis sue deducto ere alieno: vt. ff. de v. s. l. nihil.

q ¶ Bonoꝝ possessionē. ex testō, vt ſm tabulas: vel ab intestato, vt vnde liberi, ⁊ siles q̄ sunt oēs de iure ptorio: vt. §. de bo. pos. §. quos aūt. Et est bonorum possessio ius pſequēdi retinēdiqꝫ pr̄imonij qđ cuiusqꝫ fuerit cum is moritur: vt. ff. de bo. pos. l. ij. §. bonoꝝ. Hoc tm̄ in bo. possessione fallit in casu cū pupillus nō habet tutorē. tunc em̄ ptor authoritatē tutoris pōt supplere: vt. C. qui admit. ad bo. pos. l. bonoꝝ. Jdē in hereditate: vt. C. de iu. deli. l. si infanti. in fi. Additio. Et alios casus in quibus iudex supplet defectum tutoris vel impedimentum: vide per Ang. hic. Et pcedunt in iurisdictione volūtaria, ⁊ qñ ex actis apparet ꝙ iudex facit ex certa scientia: itē vbi tutor solus sufficeret. alꝫs secus, ſm eum.

r ¶ Ex fideicōmisso. vt p senatusconsultū Trebellianū: vt. §. de fideic. here. §. sed qꝛ[d]. Jdē dico et si bona velit recipere causa seruanda ruz libertatum: cum ⁊ ibi possit timere dānum: qꝛ est successio in vniuersum ius: vt. §. per quas perso. no. acqui. §. fi.

s ¶ Tutoris. id est administratoris cui administratio sit concessa in testō: alioquin nō valet: nā ⁊ si ab eo qui tutelā non gerit, sciens alīū gerere, emā: dñs nō efficiar: vt. ff. e. l. iij. Jtē nūquid curatoris pupilli sufficit authoritas ad adeūdam hereditatem, vel bo. pos. delatam pupillo? Rñ.[e] non: vt. ff. de ap. cum in vna. §. tutor. vsqꝫ in fi. legis.

t ¶ Lucrosa sit. i. appareat lucrosa: ne occasione lucrose adeat dāno sam: qꝛ adeūdo onerat legatis ⁊ fideicōmissis ⁊ alijs oneribus: ⁊ ita obligatur: sed nō pōt obligari sine tutoris authoritate: vt. §. e. i pn. Sed si obijciat, cessante cā ⁊c. hoc raro accidit ꝙ hereditas nō sit onerosa: sed frequēter ꝛtrariū: ⁊ ad ea q̄ frequēti⁹ accidūt, iura adaptantur: vt. ff. de le. ⁊ senatus. nā ad ea. Additio. Et q̄is glos. in. l. figs mihi bona. §. j. teneat ꝛriū: ista tm̄ est veritas: ꝙ qua facit qꝛ necesse est adeuntem cognoscere cām sue additionis: puta ex testō, vel ab intestato: tanqꝫ agnatus, vel cognatus: vt. l. qui in aliena. ff. de acqui. here. qđ pupillus discernere non potest: ſm omnes hic.

v ¶ Ne vllū. Est ⁊ alia ratio[f] etiā si sit lucrosa: qꝛ litib⁹ ⁊ sumptib⁹ vexaretur: vt. ff. de mi. l. minoribus. xxv. an. Et his eisdē etiā rōnibus nec in iudicijs ciuilib⁹ vel criminalibus[g] pōt esse sine tutoris authoritate: vt. C. si aduer. rē iudi. l. cū ⁊ minores. ⁊. C. de auth. pre. claruz. Nisi in quatuor casib⁹: vt in possessiōe momētanea: vt. C. si per vim ibi lucrosa sit/ etiam si sit opulenta ꝛ um bal. in. l. q. fa vel alio bove. c. de legibus bar. & omnes in. l. more ff. de adquirend. here. d? Jaso. hic in additio. ad ff. ſo. quid quid dicat paul. in. ſ. siquis mihi bona. §. ⁊ ff. de adquiren. hered? vbi ig. sing. ponentem diferentiam inter [illegible]

a Intelligge ꝙ valet authoritas i ꝙractib⁹

b De hoc qñ ꝙtract⁹ claudicat ē bona gl. in c. ß illis. extra de ōspō. ipub. quaz vide ⁊ in. c. ſ. iuncta gl. fi. extra de eo q̄ dux. in ma.

c Dicꝫ ß est spāle fauore pupilli: ſm ang.

d Si tm̄ sit infans: pōt soli tutori fieri restō. l. restituta. §. fi. ff. ad tre. et solus tutor adire. l. si ifanti. C. de iur. deli be. alꝫs sec⁹ l. potuit. C. eo. Jtē pōt sol⁹ bo. pos. agnoscere: qꝛ in facto cōsistit: ſm ang. ⁊ Ja.

e Jstā sequitur ange. ß.

f Jstā rōnē sequitur Bart. in. l. potuit. C. ō iure deli.

g Contrariuz tz Ja.

Bonoꝝ possessio.

ex qbus pōt vtilitatē reportare: alꝫs nō: qꝛ etiaz cū authoritate tutoris donare nō pōt. C. ō ad mi. tu. l. nō ol. ſm Ja. ⁊ pe.

h Actio tutele ⁊ actiō de rōnib⁹ distrahendis differt

i Continuatio.

k Diuisio.

l ¶ Necessaria est. in duob⁹ tm̄ casibus obligatur pupill⁹ sine tutoris authoritate. ff. de ac. ⁊ obli. l. furiosis. vbi. §. ex re actio venit.

m ¶ Venditionibus. si autem pupillus petat rem ex venditione, repellitur exceptione doli mali: nisi prętiū dare velit: vt. ff. de rescindē. vendi. l. si id quod. §. ylti. in fi.

n ¶ Depositis. Pupill⁹ tamē doli capax tenetur depositi figd doli cōmisit, vl locupletior factus sit: vt. ff. depositi. l. j. §. an pupillū. Accursius.

o ¶ Nō obligant. Et sic not. ꝙ Jctus claudicat[b] qñqꝫ, vt hic, et. ff. de act. emp. Julianus. §. siquis a pupillo. Argu. ꝛ. ff. de arbi. l. litigatores. §. peñ. ⁊ fi. ⁊ i aut. denō eli. scō nu. §. ꝓsperimus. col. j.[c] Jtē hoc est verū nisi locupletior fit pupill⁹: alꝫs excipit si agat: ⁊ ptra poterit agi: vt. ff. ō admini. tuto. l. si minoris. ⁊. C. ꝓ ēp. l. fi. ⁊. ff. e. l. v. §. j. ⁊ ō rescin. ven. si id quod. §. fi.

¶ Neqꝫ tamē. ¶ Casus. Dñe, vos dixistis mihi ſ. ꝙ licet pupillo meliorem facere cōditionē suā sine tu. autho. Pone igitur ꝙ aliqua lucrosa hereditas delata sit alicui pupillo: nūqd poterit illam hereditatē sine tut. aut. adire: Rñd. Jmpa. ꝙ nō. Licet em̄ dictū fuerit gñaliter supra ꝙ licet eis facere cōditionē suaz meliorez sine tu. aut. hoc tamen fallit in casibus specialibus. Neqꝫ em̄ hereditatez adire: neqꝫ bonoꝝ possessionē petere: neqꝫ hereditatē ex fideicō. suscipe poterit nisi tut. auth. interueniat: q̄is lucrosa sit. ⁊ ß ideo statutū est ne ille dānū inde habeat. Et hoc vsqꝫ ad. §. tutor autem. Fran. de Are.

qz pōt tozq̄ ri sine tutoris authoritate quam suppleat iudicis pſentia: vt not. Bal. in. ſ. itē sacra. in fin. de pace iura. fin.

vel alio modo. l. j. ꝛ. C. q legi. pſo. l. mōtanec. Itē in violato thoro minoꝛ sine curatoꝛe accusat: vt. ff. de adul. l. si maritus. ij. ℌ. lex. ſz hoc in adulto. Item si veniam etatis impetret: vt. C. de his qui ve. eta. m. l. j. ꝛ. ij. Item in interdicto de libero homine exhibendo: vt. ff. de li. ho. exhi. l. quod ꝛ lex. ℌ. sed si mulier.

damnum habeant.

a ¶ Damnum habeant. qz forte subest es alienū latens. Accursius.

¶ Tutoꝛ aūt ¶ Casus. Dñe, iā video in qb⁹ casibus tu. autho. dz interuenire. dicatꝫ mihi si coꝛdi est, qualr debeat iterponi tut. auth: Ad hꝛ rñ. Imp. Amice: tutoꝛ i ipo negotio a pupillo suo ꝫ hēdo dz pſōalr itere esse: ꝛ qō actuꝫ est a pupillo, laudare, si h pupillo suo pdesse existimauerit. Nā tutoris authoritas post tps vel p epl'am iterposita, nihil agit. Et h vsqz ad illū. ℌ. si inter tutoꝛē. Fran. de Areti.

b ¶ Authoꝛ fieri. id est pbare ꝛ laudare qō fit per pupillū: vt. ff. e. l. etiam.

c ¶ Existimauerit. nō em cōpellit. Prio qz est iniquū. Scōo qz teneꝛ pupillo dānum resarcire tutoꝛ: vt. ff. eo. l. si tutoꝛ. Accursius. Additio. Sic etiam filius non potest adire hereditatem sine volūtate patris: vt. C. de bo. que libe. l. fi. ℌ. penul.

d ¶ Post tps. ſ. non modicum: alꝫ valet authoritas: vt. ff. de acquir. here. siquis mihi. ℌ. iussum. que est contra. ꝛ est ratio: qz videnꝛ inesse que incontinenti fiunt: vt. ff. si cer. peta. l. lecta.

e ¶ Per epl'az. Not. caute, ꝛ redde singula singulis. nā dixerat duo. ſ. statim: ad qō referꝛ post tps ꝛc. Itē in ipo negotio pñs, ad qō referꝛ hoc per epl'am: q̄ inter absentes mittit: vt. j. de obli. ex ꝫsensu. ℌ. fina. Idē et si alio modo inutiliter authorizetur: vt. ff. e. l. j. ℌ. fi. ꝛ. l. seq.

¶ Si inter tutoꝛē. ¶ Casus. Dñe, iā vidi qualr debeat iterponi tu. autho. dicatis mihi modo, si aliqō iudiciū agendū sit inter tutoꝛē et pupillū: quid iuris est in casu isto: Ad hoc Impera. dicit: Amice, si iudiciū inter tutoꝛem ꝛ pupillū agendū sit: in casu isto nō pretorius tutoꝛ (vt olim consueuit fieri) constituetur: sed loco eius curatoꝛ dabitur: ꝛ interueniente ipso curatoꝛe iudicium peragetur: ꝛ finito iudicio desinet esse curatoꝛ. Et hec dicuntur vsqz in fi. ti. Frā. de Aret.

Judiciuz vtrū inter tutoꝛem et pupillum possit esse.

f ¶ Judicio. ſ. rei vēdicatiōis vel alterius pſonalis vel realis actiōis: preter actionē tutele, q̄ ꝫ tutoꝛē erit dāda: q̄ durāte officio nō datur: vt. ff. de tu. ꝛ ra. dis. nisi finita. ℌ. fi. ꝛ. l. si cū adhuc. ꝛ idem in vtili gñali nego. gest. q̄ daꝫ ꝫ curatoꝛē adultis: vt. ff. de admi. tu. l. cū curatoꝛe. ꝛ C. de admi. tu. l. ij. ꝛ. l. rōnes. Sed certe nec alie videtur interim posse intēdi: vt. ff. de tu. ꝛ ra. dis. l. ſz nō danꝛ. Sed illud itelligo, vt ipsemet exerceat, nō danꝛ: sed per pcuratoꝛē sic: vt hic dr. Itē nūquid hec coꝛrecta sunt hodie per authen. vt in authē. vt ij q ob. se phi. ha. res mi. ℌ. j. colla. vj. cū nullꝰ creditoꝛ vel debitoꝛ possit esse tutoꝛ vel curatoꝛ: Rñ. sic: nisi in tutoꝛe testamētario: in quo poterit adhuc hodie h. ℌ. loqui: cū fides talis tutoris ab ipo testatoꝛe sit cōprobata: vt. j. de satisda. tu. vel cu. ℌ. j. ꝛ. C. de epis. audiē. de creatiōib⁹ a. Vel idē in eo qō in alijs: vt in pdic. authen. dixim⁹. Itē ꝛ circa reales actiōes hunc. ℌ. hodie facimus loqui, cū in eis non sit obligatio: vn de authen. cessat: vt. j. de actio. ℌ. j. Accursius.

a Et ista ē cōis opi. si. testatoꝛ sciuerit: nō si ignoraueꝛit: fm Ange.

b Pōt tñ i pñam et laz ad ppriam rē authoꝛaꝛe ꝛ sibi solue ac tradere rē debitā etiā immobilē sine iudice: vt l. fistulas. ff. de ꝫhē. em.

c Dic q̄ sibi iprope dr iudex et testis. Continuatio. Tutela multis modis finit.

g ¶ In rem suam. ꝛ pupilli: que sua dicitur cum bene administrat: vt ff. de fur. l. interdum. ℌ. qui tutelam..

h ¶ Authoꝛ esse nō pōt. facit ad hoc. ff. de vb. sig. l. qō dicim⁹. ꝛ. C. ne qs i sua cā. l. vnica b. ꝛ. C. de testi. l. oīb⁹. ꝛ. ff. e. l. v. j. rñ. ar. ꝫ. C. de fideic. l. fi. ibi, cū ipe sibi iudex ꝛ testis ꝛc. c Ratio aūt text⁹ pñtis est: qz seq̄retur vt in eodē negotio esset qs actoꝛ ꝛ reꝰ, qō est icōueniēs. Accur.

i ¶ Ut olim. nam olim in tali casu dabatur tutoꝛ pretorius, qō hodie non est: vt hic dicitur.

k ¶ Sed curatoꝛ. C. de in lit. dan. tu. l. j.

l ¶ Datur. etiam inuito: vt. ff. de tute. l. iij. ℌ. idem Lassius.

m ¶ Et eo. ſ. iudicio.

¶ Quib⁹ modis ꝛc. ¶ Dictū est de ingressu tutelar: ꝛ. ℌ. ti. j. de progressu, restat de fine: sicut est in opib⁹ nature ingressus, pgressus, ꝛ finis. Aret. ¶ Notādū est q̄ modi q tutelā finiri faciūt, sunt octo: ꝛ ad istos oēs alij modi pñt reduci. Et sunt hi. Suspicio: qñ tutoꝛ removetur tanq̄ suspect⁹. Crimē: qñ ppter crimē deportat, vel in seruitutem redigit. Moꝛs naturalis pupilli vel tutoris. Cōditio adimpleta. Stat⁹. i. capitis diminutio, vbi stat⁹ mutat: vt qñ capit ab hostibus, vl arrogat. Etas, ſz pubertas. Tps adueniēs. ſ. si ad certū tps

Divisio.

in ℌ. si inter no tex. q̄ lus non potest litigare ꝛ si'cantia q̄ sus tm non p. ut secum litiguet con. qz. si cabetur statuto q̄ hia at sine mariti ſſ. hia at sine mariti ſſ. die. ſ. thauey. non pot. tiam ut contra hats dac. de segura in elega. l. j. ℌ. si vir uxori ff. soluto. fo 10. colā 4. j. ℌ. vi dd. de castillo in c. thauri in. ſ. 55. ubi r. in singul. l. partum ℌ. c. de collatio. ℌ bor. pater. ℌ. liberti ff. de. ℌ. qn. mulier contra. marito noz requirat ipsius limita 4. mo. dez di dacuz de segura co.

datus sit tutoꝛ, ꝛ sit finitū tps. Causa: qsi ppter aliquā cām tutoꝛ excusatur. Unde versus. Suspicio, crimen, moꝛs, conditio, status, etas, Tps, causa, solent tutele ponere metas. Upilli. ¶ Totus iste titul⁹ diuidit in. vij. partes. Nā prio ponit qualr pubertate tutela finit: ꝛ q̄ sit pub[illegible] ℌ. Scōo qualr an[illegible]e, vl de portatiōe, vel seruitute pupilli, vel tpis finitiōe. Tertio qualr morte pupilli vel tutoris. Quarto capitis diminutione tutoris. Quito etiā minima diminutiōe pupilli. Sexto ppter aduētū tpis vel ꝫditiōis. Septimo ppter remotionē facta de tutoꝛe. Scōa ibi, Itē finit. Tertia ibi, Si mili modo. Quarta ibi, Sed et capitis. Quinta ibi, Sed pupilli. Sexta ibi, Preterea. Septima ibi, Definūt. Itē prima subdiuidit in tres. Nam prio ponit qualr tutela finiat pubertate. Scōo qualr pubertas accipiat de iure ātiq̄. Tertio q̄lr de iure nouo. Scōa ibi, Pubertatē. Tertia ibi, Nra aūt. ¶ Lal⁹. Dñe, vos vultis tractare qb⁹ modis tu. ſi. Dicatꝫ q̄ mihi aliquē modū q̄ tutela finiat: Ad hꝛ rñ. Imp. Amice: dico tibi gñalr q̄ pubertate pupilli vl pupille tutela finit. Cū ei pupilli pupilleve puberes eē ceperint: a tutela liberant. Sz dñe, dicatꝫ mihi qñ cēsent pupilli ad pubertatē puenire: Ad hꝛ rñ. Imp. Amice: aliter olim estimabat pubertas in masculis, hodie aliter. Ueteres em nō solū ex nūero annoꝛ, ſz etiā ex infinuatiōe habitudinis coꝛpis pubertatē i masculis estimari volebāt: quā i femis ex aspectu coꝛpis estimari, ipudicū esse existimabāt. Nra aūt maiestas dignū putauit esse castitati tēpoꝛ nroꝛ, h qō ipsis antiqs in femis visuz est esse impudicū, i masculos etiā extēdere. Et iō sacrā ꝫstōnē nostrā ꝓmulgauim⁹, ꝓ quā ꝫstituimus pubertatē in masculis post decimū quartū annū cōpletū initiū accipere: ſz normā antiqtatis i femineis pſonis satis bñ positā, i suo statu integrā ꝛ illibatā religm⁹: vt vz ipe femie post. xij. an. cōpletos, put antiqt⁹ bene erat statutū, viripotētes eē credanꝛ. Scōs mod⁹ finiēde tutele ē si pupill⁹ dederit se arrogādū alicui. Qualr aūt det se arrogādū: vide. ſ. de adop. Terti⁹ est si pupill⁹ deportet. Quart⁹ modus est si pupill⁹ efficiat seru⁹: vt qꝛ cū sit libert⁹ alicui⁹, reuocat in seruitutē ppter ingratitudinē. Quint⁹ modus est si ab hostib⁹ pupill⁹ capiat. Sextus modus est si alicui pupillo dat⁹ sit tutoꝛ in testō hac forma, vt sit tutoꝛ vsqz ad certā ꝫditionē: puta vsqz dū nauis venerit ex Asia. nā cōditione existēte desinit esse tutoꝛ. Septim⁹ est si moriat pupillus vel tutoꝛ. Octau⁹ est si tutoꝛ patiat maximā vel minimā ca. di. qꝛ cuiuscūqz gñis tutoꝛ sit, desinit esse tutoꝛ. Quid aūt si patiat tutoꝛ minimam ca. di. puta qꝛ arrogādū se dederit: an desinat esse tutoꝛ: Rñ. si legitim⁹ erat tutoꝛ, bñ desinit esse tutoꝛ. Sz si erat testamētari⁹ vel datiuus, tūc nō desinit esse tutoꝛ. Non⁹ modus finiēde tutele est si pupillus patiat quācūqz ca. di. Quis de minima habuim⁹. ſ. i scōo mō. Decim⁹: si alicui pupillo dat⁹ sit tutoꝛ i testō hac forma, vt eēt tutoꝛ vsqz ad certū tps: puta vsqz ad pascha. Nā adueniēte paschate desinit esse tutoꝛ. Undecim⁹ est si a tutela removeat tanq̄ suspect⁹: vt. j. de suspe. tu. ꝛ cu. per totū. Duodecimus, si iusta ex cā se excusauerit a tutela quam iam inceperat administrare: vt. j. de excu. tuto. per totum. h. d. vsqz ad fi. titu. Fran.

¶ Pupilli. no. q̄ pupilli sunt qui de ptāte pris impuberes exierūt vel morte vel emācipatiōe: vt. ff. de v. sig. l. pupill⁹. j. rñ. lz ipropꝛie dicaꝛ aliqñ pupill⁹ q est in ptāte: vt. ff. de vb. obli. l. fi. ℌ. si pupill⁹. Acc.

n ¶ Et habitu. id est aspectione vtrū hēret barbā vnā vel alterā: vt. j. innuit. ꝛ fa. ff. de mino. l. minoꝛ. xxv. an. adito pside ex aspectu ꝛc. Et no. p opi. Mar. q fm ꝫsciētiā dicebat iudicē debere iudicare. ꝛ fa. ff. de feri. l. ij. in fi. ꝛ. ff. fi. reg. l. h irruptiōe. ℌ. fi. Acc. Additio. Uide tu canonista notata p gl. i. c. j. ex de offi. oꝛ. ꝛ de of. ꝛ po. iu. dele. c. pastoralis. ℌ. q: vo. in notula, arg. ꝫ Aug. vbi gl. ꝫcludit iudicē fm allega. ꝛ pbata debere i noie dñi iudicare, ꝛ ꝫsciētiā lesaz deponere. Et ibi recitat illud dictū psalmographi: Trepidauerūt timore vbi nō erat timoꝛ. Facit etiā gl. in. ℌ. si min⁹. j. de act. Opiniones in hac materia varie variis in doctoꝛib⁹ inueniunt diuersa datib⁹ cōsilia: sed inter cetera vr ꝫsciētiā reddere tutioꝛē ꝫsiliū Lepole, qō inter suas cautelas cōtineꝛ. Procuret (inquit) iudex in tali cōstitut⁹ anrietate, apud accusatu, vt aliū in ipsi⁹ iudicis locū surrogari petat: ipm eūdē iudicem in testem se pducturū allegādo, ꝛ eo pacto iudex a iudicādi offi-

Pinol. quatuor tria. Jnpol. ff. de vbi angelo eleg. inter dict. q̄ filiofamilias reddere non potuerunt esse tutores. Cum ducit de deuisour. ꝛ ter. Jnl. magis ff. de solutionib. ℌ. fin. j. Jo. Bertrum. fm. ℌ. quid debitur. ff. de verb. oblig. ℌ. vlt. bar. fin. l. ℌ. Bonifacius. ff. de curatoꝛ. pe. dequa. vi. Jo. Jnl. Scholia Jason. ff. de legat. 2.

Pin ꝛ. g. in ℌ. circa reales hoc ē verū ℌ. cōi tamen quia ē eadem ratio tam cum tutoꝛe quā cum curatoꝛe non differat ꝫ autent. minores. C. quib. alien. non possunt.

Pin gl. nouiss. Jnfine vbi Jac. C. Comunis ℌ. c. Scholia Comunis glosse. tutoꝛe ipl. pupillo secum vno pſentialiꝫ contracto q̄ tunc ipse pupillus non tantum

cio causa testimonij remotus, deponet p accusato q̄ sibi dictabit cō/scientia. ℈ quā facere, est ad gehēnam edificare. c. lras. de restitu. spo. Consilium istud, qđ reuera tutissimum putatur, fundamentum ha/bet ex. c. delicto. extra de testi.

a ¶ Mo[illegible] sz q̄ sīs iudicandum per aspectum impudicum.

b ¶ Con[illegible]ne. vt. C. qñ tu. vl cu. esse desie. l. fi.

c ¶ Credant. facit ad h. ℈. de nup. j. respon.

d ¶ Adhuc ipuberes. i. in/pupillari etate adhuc exi/stētes: vt h, t. ff. de adop. nec ei. §. eor. t hoc cū cō/sensu oīm tutorum: vt. C. de autho. prestā. l. fi.

e ¶ Redigat. ex ingrati/tudine, si sit doli capax, non aūt ex vēditione: q̄ nō nisi sit maior. xx. ānis, pōt p vēditionē fieri ser/uus: vt. ℈. de iu. perso. §. pe. ℈ est. C. de inof. test. l. sigs. §. fi. Sz ibi de eo di/cit q̄ doli capax nō est.

f ¶ Certam. id est specifi/catā: vt qñ titi⁹ erit ꝙsul.

g ¶ Testamēto. Nota q̄ dicit testamento: nā a le/ge vel iudice non sic: vt ff. de reg. iur. l. actus.

h ¶ Morte. naturali: nā de ciuili iā dixit. ℈. pri. §. vbi dixit de deportato t seruo facto per ingrati/tudinē: q̄ mors oīa sol/uit, ned̄ tutelā: vt i au/then. de nup. §. deiceps. colla. iij.

i ¶ Libertas. t tūc maxi/ma: vt. ℈. de ca. di. §. ma/xima. Accursius.

k ¶ Ciuitas. et tunc me/dia: vt. ℈. de cap. di. §. mi/nor. Accursius.

l ¶ Dis tutela. etiā testa/mentaria vel datiua: cuz ea que sunt iuris natura/lis, tollātur[s]: vt. ℈. de ca. di. §. quod autem.

m ¶ Si se in adoptionē. sed emācipatione filij le/gitima tutela nō finitur: q̄ filiusfamilias legiti/mus tutor eē nō potest: cū sz pater eū p̄cedat: vt ℈. de ca. dimi. §. fi. [b] nisi in casu: vt cuz manumittit seruū maternū delatum sibi: vt. ℈. de legi. pa. tu. §. j. [c] t tunc deferturcū sui iuris erit: vt. ff. fami. hercis. si marītus.

n ¶ Legitima tūm. sed quare hec legitima tantū perit: Rñ. quia agna tio perit minima capi. dimi. vt. ℈. de legi. agna. tute. §. fin. t legitima inter agnatos tantū consistit: vt. ℈. de legi. agna. tute. j. rñ. Additio. Dic q̄ hodie hoc nō p̄cedit: q̄ ita cognatis sicut agnatis defert tu/tela: vt no. glos. ℈. de legi. agna. tute. §. fi. sed cum iste licet capite mi/nutus remaneat cognatus, vt ibi habetur: ergo tutela potest defer/ri. facit. l. j. cum glos. t quod ibi no. Ber. ff. de legi. tuto.

o ¶ Cetere. sz testamentaria et datiua: ſm Ald. et Azo.

p ¶ Licet minima sit. vt q̄ detur in arrogationē: vt. ℈. eo. §. j. Accur.

q ¶ Ad certū. idē si ad icertū tps, sz ad ꝙditionē: vt. ℈. e. §. sz t fi. q̄ cō/dītio ad esse t ad nō eē sz habere pōt: vt. j. de v. obl. §. ꝙditiōes. Acc.

r ¶ Excusant. s. in perpetuuz: vt quia mutus. qđ dic vt. ff. de mino. l. verum. §. ex facto. nam si ad tempus, non desinunt esse tutores: vt. j. de excu. tuto. t cura. §. item qui reipublice.

s ¶ Inferius. vt. j. de suspec. tu. per totū: t. j. de excusa. tu. t cu. per to/tum. Et no. q̄ eisdem modis finit cura siquos habeāt pupilli cura/tores: t eodē tēpore: vt. C. qñ tu. vel cura. esse de. l. j. Adultorū vero curatores tūc finiūt, cū virilē vigorē cōplenerit minor. s. xxv. ānos: vt ff. de mi. l. j. in fin. t. j. ti. j. j. rñ. nisi ad certā causam vel speciem fuerint dati. nam t tunc finito negotio finitur officiū: vt. ℈. ti. j. §. fi. Item cu/ratores alio⁹ū: vt. j. tit. j. §. furiosi. t. §. sed t mente captis. tūc desinūt qñ sanā mentē p̄dicte p̄sone recipiunt: vt. ff. de cu. fur. l. j. §. j. t. §. fina.

tudinis corporis, ℈ etiā[a] in masculos extendere. Et ideo sancta cō/stitutione[b] promulgata, puberta/tem in masculis post decimū quar/tum annum cōpletū illico initium accipere dispositum, antiquita/tis normā in fœmīs bene positaz, in suo ordine relinquētes, vt post xij. annum completū viripotētes esse credantur[c].

¶ Arrogatione, deportatiōe, ser/uitute, vel captiuitate pupilli, fini/tur tutela. h. d. Aretinus.

¶ Item finitur tutela si arroga/ti sint adhuc[d] impuberes vel de/portati: item si in seruitutē pupil/lus redigatur[e], vel si ab hostibus captus fuerit.

¶ Tutela conditionalis finitur euentu conditionis. Aretinus.

¶ Sed t si vsq̄ ad certā[f] condi/tionem datus sit tutor testamen/to[g]: eque euenit vt desinat esse tu/tor existente conditione.

¶ Morte naturali pupilli vl tu/toris, tutela finitur. h. d.

¶ Simili mō finitur tutela mor/te[h] vel pupillorū, vel tutorum.

¶ Capitis diminutione tutoris maxima vel media, vl etiā mini/ma pupilli, ois tutela finit: mīma aūt tutoris, solū legitima finitur.

¶ Sed et capitis diminutione tutoris, per quaz libertas[i] vel ci/uitas[k] amittitur, ois[l] tutela perit. Minima autem capitis diminu/tione tutoris, veluti si[m] se in ado/ptionem dederit, legitima[n] tm̄ tu/tela perit: cęterę[o] nō pereūt. ¶ Sz pupilli et pupillę capitis diminu/tio, licet[p] minima sit, omnes tute/las tollit.

¶ Temporalis tutela tēpore ad/ditio. Nō. q̄ eisdē modis quibus finitur tutela, finitur etiaz au/thoritas officij adiūcti tutori: qđ est in multis casibus: vt. ℈. ti. j. §. in/terdū. in verbo, idone⁹. t in. l. potuit. t in. l. ppter. C. in qui. ca. tut. vel cu. ha. tut. Nam finito officio principalis, etiā finit illud coadiutoris adiūcti. l. j. C. qñ tu. vel cu. esse desi. t ideo coadiutor datus debili vel/ suspecto ep̄o, de quo i. c. venerabili. extra de offi. dele. desinet morte prela/ti esse per. d. l. j. Ja.

¶ De curatorib⁹. ¶ Fi/nita tutela, pupilli indi/gēt curatoribus. ideo de ipsis subdit.

Continua/tio.

Diuisio.

Masculi ¶ To/tus iste tit. di/uiditur i tres partes pnci/pales. Primo ponit de curatoribus datis pube/ribus. Scō de datis il/lis qui laborant aliquo morbo vel vitio. Tertio de curatorib⁹ datis pu/pillis. Scā ibi, Furiosi. Tertia ibi, Interdum. Itē prima pars diuidit in tres partes. Prio q̄r/ puberib⁹ dātur curato/res. Scō a q̄bus dant. Tertio an inuitus quis/ cogat curatorē accipere. Scā ibi, Dant. Tertia ibi, Item inuiti. Areti.

¶ Casus Dñe, vos vul/tis tractare de cura. dica/tis ergo mihi quib⁹ dan/tur curatores, t vsq̄ ad/ quātū tps: Ad h respō. Impa. Amice: masculis/ puberib⁹ t femis viripo/tentib⁹ a tpe pubertatis/ quo a tutela liberantur, dātur cura. vsq̄ ad. xxv. an. cōpletū. Licet eñ hu/iusmodi p̄sone puberes/ sint: adhuc nihilominus/ etatis talis sunt vt sua/ negotia recte admīstra/re nō possint. Sed pone. Dñe, iam video q̄b⁹ dā/tur cur. dicatis mō mihi/ a q̄b⁹ dant. Et rñ. Imp. q̄ curatores ab eisdē ma/gistratib⁹ dantur a qui/bus tutores: t in hoc cō/ueniūt tut. t cur. sed cer/te in alijs differunt: q̄ lz/ tuto. testō dant: curator/ tamē testō dari nō pōt. Si tñ de facto dat⁹ fuerit curator, cōfirmat ex snīa p̄toris in vrbe: et ex p̄sidis snīa in p̄uincia. Itē inuiti adolescētes nō cōpellunt curatores accipere: lz sec⁹ sit in pupillis. t ℈ verū est q̄ adulti inuiti nō cōpellū/tur curatores accipe p̄ter q̄ ad litē. Tūc em̄ inuiti coguntur: lz tutor ad certā cām dari nō pōt. Et hec dicunt vsq̄ ad illū. §. furiosi q̄z. Fran.

¶ Masculi quidē pube/res, et fœminę viri/potentes vsq̄ ad vi/cesimū quintū ānuz[r] completū curatores accipiūt: q̄ licet puberes sint, ad/huc tñ ei⁹ ętatis sunt vt sua nego/tia tueri nō possint. ¶ Dātur autē curatores ab ijsdē magistratib⁹[v] a quibus t tutores. Sed curator/ testamento nō dat: datus[x] tñ con/firmatur decreto p̄toris[y] vel p̄re/sidis[z]. ¶ Itez inuiti adolescētes, curatores non accipiunt[a] p̄ter q̄ in litem[b]. Curator[c] enim t ad cer/tam causam dari potest.

¶ Furiosis t pdigis licet maio/ribus dant a lege curatores agna/ti. illis deficiētib⁹, a iudice dand⁹ est curator. Dēte captis, et alijs/ qui morbo ppetuo laborant, cura/tor a iudice dādus est. Aretinus.

Tutores a q̄b⁹ iudi/cib⁹ dātur.

¶ Magistratib⁹. i. a p̄tore, p̄side, p̄cōsule, p̄fecto egypti: vt. ff. de tu. et cu. da. ab his. l. j. Itē a p̄fecto vrbis, t a defensore ciuitatis, vel iu/rídico Alexādrie: vt. ℈. de Attil. tu. §. pe. als fi. t in authen. de defen. ciui. §. nulla. colla. iij. t. ff. de offi. pre. vi. l. j. §. Item solent.

¶ Datus. de facto.

¶ Pretoris. scilicet in vrbe.

¶ Presidis. in prouincia.

¶ Non accipiunt. secus in tutore: vt. ff. de tu. t cu. da. l. necnon. et de tute. l. ij. vt diximus. ℈. de tute. §. est autem. Itē videt cōtra. ff. de mi/no. l. j. in fi. Sz qđ ibi dicit nō committi eis adultis res suas āte. xxv. ānū, verum est vt sint rata que fiunt per eos: committuntur tamen vt hic, sed restituuntur, vt ibi, t. j. de acti. §. siquis agens.

¶ In litem. tunc enim cogitur, [d] sed pupillus in litem nō cogitur: vt. ff. de tute. l. qui habet. §. si pupillus. qđ expone vt ibi. Accursius.

¶ Curator. q. d. non dubites de hoc, lz aliud sit in tutore: vt. ℈. qui da. tu. pos. §. certe.

d Etiā si sit actor fz ange. t Ja. phici. §. j. ℈:

a Istā rō gl. reproba/tur p ang. h: q̄ natu/ralia sūt i/mutabilia: vt. §. pe. ℈. de iure na/turali.

b Istud di/ctū gl. cōl/ter repro/bāt doct. p l. ij. §. pe. ff. de legi. tu. vt q̄ pr̄ sit ꝙpedit⁹ ipe/dimēto na/turali vl ci/uili: iudice p̄ncipaliter nō agen/te: qđ facil/iter tolli nō potest.

c Ab pōt saltē cū cō/sensu p̄ris: ſm Jas. q̄/uis Jo. fa. t Ange. te/neāt idistinc/teꝫ p. l. fi. §. filio⁹ aūt. C. de bo. q̄ libe. Et si h casu gl. in/telligit tu/telaz pdi p emancipa/tionē: etiaz rep̄hēditur cum tūc nō/ius agna/tiōis: lz pa/tronat⁹ tm̄ p̄sy/derek vt ℈. de legi. pa. tu. p to/tū. Ang. Cura qñ finitur.

Mors oīa soluit.

n quibꝫ. mortur p ang. t tolit vi/m tra. de que/bi multa trā/lucia sup. acusato re.

f. nº 30. nem.

Mors

Vide quod ista glossa reprobatur per Ang. in Rubr. de delictis puerorum & hoc est confirmatum per Bal. in consilio 52. Jaso. & Alex. in l. 1. §. pe. C. de sept. mil. zª. paz. t. 15. l. 3. non tamen simp. qª. qnº minor cogitur accipere curatorez cogitan eligere quez voluerit & sic est singulis. in l. mutuꝫ. uerbo satisdare post medium. & is qui. ff. de procurato. videaz in l. quidam consulebat ff. de re iudicata finali cola. //

Mest. non accipiunt ubi non committit eis adultis res suas de cōmuni gl. nide per Bar. in l. procuratorꝫ habent C. de furiosi quoq̄. gl. nide per Bar. in l. mutuum ubi p pupillo in litem non potest dematerna limb gl. nide per Bar. in l. pupilli hic allegatum. Sm l. 2ª. ubi p doctores C. qui legitimam personam habent agendi in iudicio //.

¶ Furioſi quoq; ¶ Caſus. Dñe, iá video qb⁹ dãtur curatores rõne minoris etatis, ⁊ a qbus dant: nunqd ſunt alig alij quib⁹ dant curatores: Rñ. ⁊ q̃ ſic. Mã qdã ſunt qb⁹ dant curatores rõne inordinati cõſilij vel rõne morbi: lz ſint maiores. xxv. an. Furioſi eñ ⁊ pdigi q̃, cũ legitime etatis ſint: tñ ſunt in curatione agnatoꝝ ex lege. xij. tab. Deficiẽtib⁹ añt agnatis ſolẽt p̃fecti vrbis vel prętores in defectũ agnatorũ curatores dare: in p̃uincijs vo p̃ſides ex inq̃ſitione. Et nõ ſolũ iſtis p̃ſonis curatores dant: ſed etiã mente captis et ſurdis ⁊ mutis, ⁊ illis q̃ ppetuo morbo laborãt, q̃ ſuis reb⁹ adminiſtrandis ſupeſſe non poſſunt, curatores dãdi ſunt. Et hec vſq; ad illũ. ℣. interdum. Fran. de Are.

a ¶ Furioſi quoq; ⁊ pdigi. no. hos duos accipere curatorem a lege. alij oẽs ſunt datiui, vt caute hic colligit, et. ſ. pri. ℣. et C. de epiſ. audi. l. de creatiõib⁹. Accur. Additio. Contra hãc gloſ. tenent Bal. Jo. de pla. Por. et Ja. hic: vt oẽs accipiant a lege curatores, q̃ ex defectu mentis ipm ſibi petere nequeunt: lz Ange. teneat cum gloſ.

b ¶ Sed ſolẽt. ſ. agnatis deficiẽtibus, vel non habilibus conſtitutis: vt. C. de cu. fu. l. fi. ℣. ſin autem teſtamentum. Accurſius

c ¶ Curatores dare. ⁊ hoc ratione furoris vel dementie: niſi iſte perſone ſint minores. xxv. ãnis. et tũc ratione etatis tutores vel curatores recipiunt: vt. ff. de tute. qui habet. ℣. qõ autem[a]. Item niſi ſint in poteſtate: vt. C. de cura. fur. l. fi. ℣. j.

d ¶ Dandi ſunt. ſ. ab his quos modo in ſuperiori. ℣. dixímus.

¶ Interdũ. ¶ Caſus. Dñe, iá video qualiter dant curatores qbuſdam maioribus. xxv. an. nũqd aligb⁹ alijs dant curatores: puta ſi legitimus tutor idoneus non ſit, in ſubſidiũ ei⁹ curator datur: q̃ ali⁹ tutor dari nõ põt. Habenti eñ tutorẽ, alius tutor nõ dat. Et nõ ſolum in ſubſidiũ legitimi tutoris dat curator, ſed etiã q̃ĉq; in defectũ teſtamentarij vel datiui dat curator. Si eñ tutor teſtamentarius vel a prętore vel a p̃ſide datus, nõ ſit idoneus ad adminiſtrationẽ: fraudulenter tamen negotia pupilli adminiſtrat: ſolet ei in ſubſidiũ curator adiungi. Itẽ in locũ tutoris qui non in ppetuũ, ſed ad tẽps ab adminiſtratione tutele aliqua rõnabili cauſa excuſat: ſolent curatores ſurrogari. Itẽ ſi tutor aliqua aduerſa valetudine vel alia neceſſitate fuerit impeditus vt negotia pupilli ſui adminiſtrare nõ poſſit: ⁊ ipſe pupill⁹ vel abſit, vel infans ſit: poterit prętor ĩ vrbe vel preſes in prouincia quem velit actorem periculo ipſius tutoris decreto ſuo pupillo conſtituere. Et hec vſq; in fi. titu. Fran.

e ¶ Non ſit idoneus. vel rõne paupertatis: vel quia nõ eſt induſtrioſus vt decet: fidelis tñ eſt, ⁊ diligens: alꝰ repelleretur prorſus: vt. j. de ſuſpec. tu. ℣. pe. ⁊ fi. ⁊. C. de ſuſpec. tu. l. pietatis. Et bene dico curatores, ⁊ non tutores: quoniam ⁊c. Accur.

f ¶ Dari non poteſt. fallit hec regula in caſibus ſex: vt ſi detur tutor loco tutoris ſurdi vel muti vel furioſi: vt. ff. de tutel. l. pe.[b] Item et ſi habet tutorem ratione rerum vnius prouincie: poterit habere alium ratione rerum quas habet in alia prouincia: vt. ff. de excuſa. tutorũ. l. propter litem. alꝰ. l. licet. ℣. fin. ⁊. C. in quibus ca. tut. ha. da. tut. pot. l. fi. Item et mater anteq̃ nubat, tutrix exiſtens alium petit tutorez dari: vt in authen. de nup. ℣. ſi vero tutelam. Sed ratio eſt, quia abire nunc ſperatur: vt. C. communia de leg. l. fin. ℣. ij. Item et quando ad tempus eſt relegatus vel excuſatus vel remotus: nam interim tutor datur: vt. C. in quibus ca. tu. ha. l. penul. Item ſiquis tutor ſit apud hoſtes non vt ſeruus, ſed vt legatus vel tranſſuga: alius datur: vt ff. de tutel. l. ſiquis tutor[c]. Item ſi reipublice cauſa abſit, poteſt alius dari: vt. ff. de tute. l. queſitum. et. ff. de ſuſpec. tuto. l. ij. ℣. ſiquis abfuturus. Sed ſm Pla. in his omnibus caſibus tutor pro curatore accipitur: ⁊ hec regula nõ fallit. Sed cum litera in omnibus ſupradictis legibus de tutore faciat mentionem, ab ea non diſcedamus: vt. ff. de leg. ij. non aliter. et. ff. de exerci. l. j. ℣. ſi is. ibi, in re igitur. Sed que eſt ratio, cum vbiq; dari poſſit curator habenti curatorem vel tutorem: ſed tutor non poteſt dari habenti tutorem? Reſpond. q̃ tutor qui prius dabatur, habebat plenam poteſtatem. j. titu. ij. ℣. datus. ⁊. ℣. de tute. ℣. j. ita q̃ alium ſecum in eadez plenitudine admittere non poteſt.

Furioſi[a] quoq; ⁊ prodigi licet maiores. xxv. annis ſint, tamen in curatione ſunt agnatorum ex lege duodecim tabularum. Sed[b] ſolent Rome prefecti vrbi vel prętores, et in prouincijs p̃ſides ex inquiſitione eis curatores dare[c]: ¶ Sed et mente captis, et ſurdis, et mutis, et qui perpetuo morbo laborant: quia rebus ſuis ſupereſſe non poſſunt, curatores dandi[d] ſunt.

¶ Si tutor pupilli, cuiuſcũq; generis ſit non eſt idoneus, vel ſi ad tempus excuſatur: datur pupillo etiam curator.

¶ Interdum autez et pupilli curatores accipiunt: vt puta ſi legitimus tutor non ſit idoneus[e] quoniam habenti tutorem tutor dari[f] non poteſt. ¶ Item ſi teſtamento[g] datus tutor, vel a prętore aut p̃ſide, idoneus[h] nõ ſit ad adminiſtrationem, nec tamẽ fraudulenter negotia adminiſtret: ſolet ei curator adiungi. ¶ Item loco tutorum qui non in perpetuũ, ſed ad[i] tẽpus a tutela excuſantur, ſolent curatores[k] dari.

¶ Si pupillus ſit infans vel abſens, et tutor infirmitate vel alia neceſſitate impediat: poteſt actor pupillo conſtitui. Aretinus.

¶ Si[l] tutor vel aduerſa[m] valetudine vl alia neceſſitate[m] ipedia tur q̃ min⁹ negotia pupilli adminiſtrare poſſit, et pupillus vel abſit,[n] vel infans ſit: quẽ velit[o] actorem[p] periculo ipſius tutoris prętor vel qui prouincię pręerit, decreto conſtituet.

¶ De ſatiſdatione tutorũ et curatorum. Titulus. xxiiij.

¶ Tutores et curatores tenẽtur ratiſdare, niſi fuerint teſtamentarij, vel datiui ex inquiſitione.

teſt. ſed non ficin curatore qui rebus datur: vt. C. de nup. l. in copulandis. Unde tutor authorizatur hereditati adeunde: qõ in curatore pupilli non eſt: vt. ff. de appel. l. cum in vna. ℣. tutor. Sed nõne tota die inuenimus vnum pupillum plures habere tutores: vt. C. de diui. tut. l. ij: Reſpon. illud eſt quando ſimul dantur. Nam quedam ſiunt ſimul bene, que nõ valent ſi fiũt ſeparatim: vt duorum reorũ obligatio: vt. j. de duobus reis ſtipu. ℣. j. Additio. Nota gloſ. magiſtram q̃ plene ponit caſus in quibus pupillo habenti tutorem tutor datur. Sed contra finez huius gloſ. facit. l. ij. C. de teſt. tu. vbi ſimul non dantur, et tamen vterq; adminiſtrat. Sed dic q̃ ibi ſimul dicũtur dari habito reſpectu ad tẽpus mortis quo vterq; tutor cõfirmatur. Sed de hac materia pleniusvideas hic p Ange.

g ¶ Item ſi teſtamento. Poſuit exemplum de legitimo, nunc de datiuo et teſtamentario minus idoneo.

h ¶ Idoneus. id eſt ſufficiens.

i ¶ Ad tempus. Excuſatur enim aliquis quando q̃ in perpetuuz: quãdo q̃ ad tempus: vt ptz per multa exempla. j. de excu. tu. ⁊ cura. ℣. j. ⁊ quaſi per totum titu.

k ¶ Curatores. vel etiam tutores: vt. ℣. priori. ℣. dixi: ſcilicet prout iudici videbitur: vt. C. in quibus ca. tu. ha. l. j. ⁊. ij. Sed quid ſi tutor pupillo non ſit: an dari poſſit curator? Reſpõdeo, ſic: ⁊ ar. a contrario ſenſu ſumitur. ff. de tut. ⁊ cura. da. ab his. l. curator. qõ eſt validuz. ff. de offic. eius cui mã. eſt iuriſdi. l. j. ℣. huius rei. Accur. Additio. Niſi ſit contrarium legi. l. nemo. C. de iuriſ. om. iu. vel rationi naturali: vt C. de epiſ. ⁊ cleri. l. conuenticula.

l ¶ Aduerſa valetudine. id eſt infirmitate, que valetudini et ſanitati contraria eſt.

m ¶ Neceſſitate. vt quia longo tempore abfuturus eſt: vel ſua maiora negotia habet pertractare: vel alias ſimiles neceſſitates: vt. ff. de procura. l. filiusfamilias. ℣. ſi. ⁊. l. ſeq. ⁊. l. poſt litem. ⁊. l. ſeq. vſq; ad. l. que omnia. [d] Et niſi huiuſmodi neceſſitas ſit, non poteſt ſm quoſdam: vt. C. qui da. tu. vel cura. poſ. l. curatorem. ⁊. l. curator. imo certe et ſi quecũq; alia ſit iuſta quoquo modo: vt. ff. de admi. tu. decreto[e]. ⁊ hec eadem ſunt in curatore: vt. C. de appel. ſi actor.

n ¶ Abſit. Si enim preſens ſit, et habet intellectum: etiam procuratorem cuz authoritate tutoris facere poteſt: vt. C. de procura. l. neq;. Accurſius.

o ¶ Uelit. ſcilicet tutor.

p ¶ Actorem. qui hic dicitur actor, alꝰ adiutor dicitur: vt ff. de tute. l. ſolet. alꝰ curator[f]: vt. ff. de tut. ⁊ cura. datis ab his. l. in omnem. alꝰ procurator: vt. C. de procura. l. neq;. Et not. hic varia nomina eoruz qui aliorum facta agunt: vt actor: vt hic iam dictum eſt. Item tutor, qui datur pupillis. ſ. de tute. ℣. eſt autem. Item curator qui datur adultis vel etiam furioſis vel ſimilibus: vt. ſ. eodem. in princip. et. ℣. furioſi. et. ℣. ſed et mente captis. Item procurator, qui aliena gerit negotia cum mandato: vt. ff. de procu. l. j. Item negotiorum geſtor, qui ſine mandato gerit: vt. j. de obli. et quaſi contrac. ℣. j. Item economus cui res eccleſiaſtica gubernanda mandatur ab epiſcopo cum conſenſu fratrum vel capituli: vt. C. de ſacroſanc. eccle. l. iubemus. et C. de epiſco. et cleri. l. omnes. ℣. hunc enim proculdubio. alꝰ eſt. ℣. nihilominus. verſi. hunc enim ſine dubio. Item idem dicitur apocrisarius: vt in authen. quomodo oportet epi. ℣. nõ aliter. et. ℣. neq; autem. et. ℣. ſi vero. ibi, preſertim. Item ſyndicus qui ſic grece dicitur, latine ſingulorum dicens cauſas: vt. ff. de mũne. et hono. l. muneruz. ℣. defenſores. Quando q̃ tamen actor et ſyndicus pro eodem ponuntur: vt. ff. qõ cuiuſq; vniuer. l. j. ℣. quibus. et. ℣. penul. ⁊. l. item eorum. ℣. actor. facit ad hoc. ff. de autho. tuto. vel curato. per totum. Uel etiam dic q̃ differunt: vt ibi notatur: ſcilicet in. d. l. j. quod cuiuſq; vniuerſitatis ⁊c. Additio. Hodie tamen non fit differentia in nomine: vt in ca. petitio. extra de procura. Angе.

¶ De ſatiſdatione tutorum ⁊ cura. ¶ Iſta rubrica ſic continuatur. Dictum eſt. ſ. de tutoribus et curatoribus. et quia ipſi tenentur ſatiſdare: ideo videndum eſt de ſatiſdatione tutorum et curatorum eorundem.

a Et erũt tũc duo actus ſz bal. ſez interdicto adminiſtratiõis ſubueniens pdigalitati: ⁊ decretum tutele ſubueniens etati. Et q̃ naturalis cã accidẽtali ppõderet/⁊ ez: vide in. ℣. p miſſus. ĩ gl. ij. ſ. de tut.

b Hõ non eſt verũ in hñte dilucida interualla: vt. l. non ſolũ. ℣. fin. ⁊. l. poſt ſuſceptã. ff. de excu. tu. ſec⁹ in perpetuo furioſo: ſz ange.

c Idem in bãnito qui tranſſuge equiparat: ſm ang. ĥ. Tutor ãre dari ne q̃ habẽti tutorẽ:

d Idẽ eſt ppter inmitrias: niſi eẽnt capitales: q̃ tũc eẽt tutor remouẽdus. Ange.

e Et ita ſm ang. ĥ ⁊ Bar. in. l. actor. ff. rez ra. ha. q̃uis idẽ Bar. et Dy. i dicta l. Decreto. teneãt q̃ poſſit etiã ſine aliqua cã.

f Dic q̃ ĩmo differt ſm Jo. fa. q̃ curator a iudice: actor vero a iudicis decreto cõſtituitur. Curator.

Procurator. Negotiorũ geſtor. Economus. Apocriſarius. Syndicus.

1 ibi abiit ſine. ſſt 2ũ Bald. m. c. exparte m. de appella: in 2ũ. q. mulier eo ipſo q̃ dicit ſe velle nubere amittit tutelam filioꝝ. ĥ. non nupſerit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutionum Imperialium Liber.I.

Diuisio.

ME tamē. ¶ Totus iste titu. diuiditur in tres partes principales. Primo ponit qui teneant satisdare: & qui nō. Secūdo q̄ illi qui nō tenent satisdare: si satisdant, preferunt socijs in administratione. Tertio qui officiales teneātur de satisdatiōe nō exacta, vel nō idonea. Scōa ibi, Sed si. Tertia ibi, Sciēdū. Itē prima subdiuidit in duas partes. Nā primo ponit regulā. Secūdo ponit duas fallētias. Scōa ibi, Sed ħ. ¶ Casus. Dñe, iā video qualr dant tuto. vel cur. nūquid ad libitū suū res pupillorū vel adultorum sine metu piculi possunt admīstrare: Rñdet Impera. q̄ non. Ne em̄ tut. vel cura. res pupillorum vel adultor vel ceteror qui in curatiōe sunt: aut in totū consumāt, aut in parte diminuāt, curat p̄tor vt tam tutores q̄ curatores satisdent rē pupilli saluaz fore. Sz dñe, nūquid est hoc generalr verū q̄ oēs tutores & curatores indistincte ad p̄dicte satisdatiōis interpositionē teneant: Rñ. q̄ nō. Nā certe ħ qō dixi mus tuto. vel cura. debere satisdare: non est ppetuum. Nā tutores testamento dati, hmōi satisdationē p̄stare nō cogūtur. Et hoc tali ratione: q̄ fides et diligētia eorū a testatore qui eos in testamēto dedit, satis probata videt. Idez dico in tuto. cū ingsitione a iudice datis. Naz certe illi similiter huiusmodi satisdatione non onerātur: q̄ idonei electi sunt. Et hec vsq̄ ad illum. §. Sed si ex testamento. Fran. de Are.

ME tamen. diximus dandos tutores vel curatores ratiōe etatis. ne tamen &c. Accursius.

Perpetuum mutatur. Curatores dati in testō libe rantur a satisdando. Tutor datus a mre in testō tenet satisdare.

a Nota q̄ consiliū patris: et sic masculi: est firmū & bonū: & nō matris. sic femine est cō siliū ōbile. Curator furiosi ēt cū ingsitione dat satisdare dz. Satisdatio a q̄bus tutoribus dāda est. Tutorum gña ātuor dici p̄t. Diuisio.

ME tamen[a] pupillor pupillarūve, et eorū qui quęve curatione sunt, negotia a curatoribus tutoribusve cōsumātur[b] vel diminuātur[c], curet p̄tor[d] vt et tutores & curatores eo nomine satisdēt[e]. ¶ Sed hoc nō est perpetuū[f]. Nam tutores testamento dati satisdare nō cogunt: q̄ fides eorū & diligentia ab ipso testatore approbata[g] est. ¶ Item ex ingsitione[h] tutores vel curatores dati, satisdatione non onerantur: q̄ idonei[i] electi sunt.

¶ Si fuerint plures tutores dati ex testamento vel ex ingsitione: pōt vn[o] offerre satisdationē, & solus administrare, nisi etiā ali[o] voluerit satisdare. Si aūt nullus satisdat: ille solus geret, quez testator elegerit, vel maior pars eorū. Et si discordant: cogentur a iudice concordare.

¶ Sed si ex testamēto[k] vel ingsitione duo plures ve dati fuerint, potest vnus offerre satisdationez de indēnitate pupilli vel adolescētis: & cōtutori suo vel concuratori p̄ferri vt solus administret: vel vt contutor aut concurator satis offerens p̄ponatur ei, et ipse solus administret. Itaq̄ per se non potest petere satisdationem a contutore suo vel ꝯcuratore, sed offerre debet, vt electionem det concuratori vel contutori suo, vtruz velit, satisaccipe, an satisdare[l]. ¶ Q̄ si nemo eorum satisofferat: si quidem adscriptum[m] fuerit a testatore quis gerat: ille gerere debet. Q̄ si non fuerit adscriptum: quē maior[n] pars elegerit, ipse gerere debet, vt edicto[o] p̄tōris cauetur. ¶ Sinautem ipsi tutores dissenserint circa eligendum eū vel eos qui gerere debent, p̄tor partes[p] suas interponere debet. ¶ Idem et in pluribus[q] ex inquisitiōe datis comprobandum est: id est vt maior pars eligere possit per quē administratio fiat.

¶ Qui tenet recipe satisdationē a tutore: si nō recipit, vel min[o] idoneā, tenet subsidiaria actione: q̄ ēt transit cōtra hęredes. Et pōt tutor vel curator cogi satisdare, etiā captis pignoribus. Aretinus.

¶ Sciendū aūt est nō solum tutores vel curatores pupillis vel

¶ Casus. Diristis mihi q̄ tutores testamentarij et cum inquisitione dati non satisdant: nunquid est hoc generaliter verū: Respon. Impa. q̄ non. Naz si duo pluresve tutores in testamento dati fuerint: poterit vnus ex eis offerre satisdationez de indēnitate pupilli cō tutori vel ꝯcuratori suo: & si ipse admittit huiusmodi satisdationem, ei in administratione preferetur. sed tutor vel curator non poterit per se a contutore vel concuratore suo huiusmodi satisdationez exigere: sed offerre eam debet, vt electionem det concuratori vel contutori suo satisaccipere, & administratiōnē ei exponere, vt ipe solus administrare possit. et si nullus eorum satisdationē huiusmodi offerat: tunc si testator in testamēto expresserit quis in administratione p̄ferri debeat: ille solus administrabit. si vero a testatore de ħ nihil dictuz fuerit: tunc quem maior pars eoruz idoneum elegerit: ille solus administrabit. Sed si ita fuerit q̄ in electione ipsi tutores nec aliquatenus per se ꝯcordare poterūt: p̄tor partes suas interponet: & aliquē idoneū administratorē eligere cōpellet. Idē iuris est in plurib[9] tutoribus vel curatoribus ex ingsitione datis: vt vez maior pars possit eligere aliquē idoneū q̄ sol[9] negotia pupilli administret. Et hec dñr vsq̄ ad illū. §. sciēdū est aūt. Frā.

a ¶ Me tamen. diximus dandos tutores vel curatores ratiōe etatis. ne tamen &c. Accursius.

b ¶ Consumantur. in totum.

c ¶ Diminuantur. pro parte.

d ¶ Pretor. sic & pfectus vrbis, & pses p̄uincie: vt. ſ. ti. j. §. ij.

e ¶ Satisdēt. rem pupilli salua fore: vt diximus. ſ. de tute. §. fi. scz cū fideiussore: vt. ff. rem pupil. sal. fore. l. nō quasi. in prin. & ff. de preto. stip. l. pretorie. & ff. qui satisda. cog. l. j. Accursius.

f ¶ Perpetuū. i. generaliter verū: alʒ perpetuū, id est generale: vt. C. de eden. l. edita. alʒ pro tempore ponit: scilz q̄diu vita durat: vt. j. de verbo. obli. §. at si ita. & ff. pro socio. l. j. vbi de hoc.

g ¶ Approbata est. idē in curatorib[9] in testamēto datis, licet curatores nō dent in testamēto: regulariter tamē si dati fuerint, cōfirmātur decreto pretoris vel presidis. sic. ſ. tit. prori. & tunc liberant a satisdando, vt tutores vt hic, & ff. de ꝯfir. tu. l. si filio. & l. in cōfirmando. & l. seq. & l. vtilitatē. Secus in dato a matre: vt. ff. de confir. tu. l. j. ad fi. legis. alʒ. C. eo. titu. l. j. Sed quare secus: Respon. quia firmuz est consiliū patris[a], & non matris: vt arg. j. qui. ali. li. in fi. j. rñ. et. j. de iniur. §. j. Et quod dicit in testamēto: idē in tutoribus in codicillis datis dicā: vt. ff. de test. tut. l. iij. & fa. ad ħ. C. de epi. au. de creationibus.

h ¶ Item ex inquisitione. i. dati a iudice cuz inquisitione: vt. ſ. de attil. tu. §. sed hoc iure.

i ¶ Idonei. scz presumptione iuris: contra quā non admittitur probatio in contrariū. sed si contra apparet, tenebitur ille qui dedit: vt j. eo. §. sciendum. Sed hoc fallit in curatore furiosi qui satisdat si nō habeat idoneam substantiam: licet sit cum inquisitione datus: vt. C. de cura. fur. l. fina. §. sed si quidem. & §. fi vero non talis. Item debēt iurare isti oēs bene agere. i. nō pretermittere vtilia, & non facere inutilia: vt in authē. vt hi qui ob. se perhi. ha. res mino. §. fin. colla. vj. Si ergo nec testamētarij nec datiui satisdant: qui erūt illi qui satisdāt: Rñ. legitimi, nisi in casu. ſ. patronus liberto: vt. ff. de leg. tu. l. legitimos. §. j. Item datiui quando nō fiunt cum inquisitiōe: vt. C. de au. prestan. l. fi. & nisi satisdēt, nō administrant. vt. C. de tut. vel cura. qui sat. non de. l. j. & fi. Et ſm hoc sunt quatuor genera tutorū. ſ. testamētarij: item legitimi: item datiui cum inquisitione: item datiui sine inquisitione: vt dictum est.

¶ Sed fi. ¶ Diuiditur in quatuor partes. Primo q̄ contutor te-

netur contutori satisdare: vt in administratione preferatur. Secūdo quid fiet si nullus ex contutoribus vult satisofferre de indemnitate. Tertio quid agendum cum tutores discordant in eligendo. Quarto extendit ad datiuos dictum in testamentarijs. Scōa ibi, & si nemo. Tertia ibi, Sinautem. Quarta ibi, Idem & in pluribus. Areti.

k ¶ Sed si ex testamēto. duo ponit, & vnū tm̄ nunc psequitur. ſ. de testamētario[b]: sed in fi. §. dicit de alio. Itē hec eadē in curatorib[9] pluribus locū habēt: vt. ff. de admi. tu. l. iij. §. q̄ in tutoribus. Itē quid in legitimis: Rñ. idem: cum sit eadem ratio, ne deterius negotia per plures exerceant: vt. ff. de admi. tut. l. si plures. §. apparet ergo. Acc. Unde versus. Segnius expediunt commissa negotia plures.

l ¶ Vel satisdare. sic. j. de inuti. stip. §. alteri. in fi. Accursius.

m ¶ Adscriptum. scz in testō: vel aliter appareat eius voluntas euidēter: q̄ dixit in satisdatione qs preferri debet. q̄ si nō fuerit adscriptū: quem maior pars elegerit, ille gerere debet. Accursius.

n ¶ Maior pars. dūmodo omnes velint per vnū administrari: alʒ eū nō cōpellerent: sed oēs gerere possunt si velint: vt. ff. de admi. tu. si plures. §. fi. & l. vel in partes[c]. Et no. hic ar. q̄ statur maiori parti. sic. ff. de pac. l. iurisgētiū. §. vlti. & l. maiorē. & l. precedente. §. fi. et. ff. de testi. l. iij. §. ij. ibi, alʒ numerus testiū &c. arg. contra. ff. de ser. ru. pre. l. per fundum. & ff. cōia pre. l. fi. Additio. Solutio. Ibi loquitur in cōstitutione indiuidui: puta seruitutis: in qua omnes requirūtur. hic de administratione que est diuidua: & penes vnum insolidū est possibilis: ſm Bal. Uel ibi loquitur de re cōi pluribus vt vniuersis: hic vero i cōi vt singulis. Que tamē regule fallūt in multis casibus: vt per doc. hic. Vide ca. j. extra de his que fi. a ma. par. ca.

o ¶ Edicto pretoris. q̄ non habemus.

p ¶ Partes suas. id est se & officiales suos & milites iustitie. Sed cur non committitur fortune: vt alʒ. C. cōmu. de le. l. fi. j. rñ. & j. de leg. §. optionis: Respō. non ita alterius factum. ſ. pupilli possunt fortune committere, vt suum proprium. & concor. huic. ff. de lega. j. huiusmodi. §. fi. & ff. de vsufruct. l. si cuius. §. sed si inter duos. Argu. contra in eo. titu. l. quotiens duobus. j. respon.

q ¶ Idem & in pluribus. per omnia vt. ſ. nisi quia hic a testatore non potuit scribi quis gereret: cum nihil dixerit de tutela. nam non darentur ex inquisitione si essent testamētarij: vt. ſ. de Attil. tuto. j. rñ.

¶ Sciendum. ¶ Diuiditur in quatuor partes. Primo q̄ officialis conuenitur subsidiaria actione. Secūdo quando & in quib[9] casibus teneatur. Tertio ad hęredes extēdit. Quarto ponit nouū casum: videlicet q̄

b Imo vtrū q̄ ſm Ange. vsq̄ ad versic. q̄ si nemo. q̄ cū idefinite loquatur: presumit rñdere ad interrogata. l. si ꝺfensor. §. q̄ interrogatus. ff. de interrog. ac.

c Ideo tñ postulante vnū ex eis eligi: plesimul agere nō p̄t. & si vn[9] velit dūtaxat gerere: fiet diuisio ceteris inuitis per officiū iudicis: ar. l. & puto. ff. fa. herci. & l. cōi diuidūdo. §. fi duo. ff. cōi diui. Ang.

Diuisio.

delicet q tutor cogitur satisdare. Secunda ibi, Subsidiaria. Tertia ibi, Que quidē. Quarta ibi, Quibus constitutionibus. Aretinus.

¶ Casus. Domine, iaz video in quibus casibus tutores satisdationem rē pupilli saluā fore, iterponere debēt. Pone modo q nō fuerit pupillis per tutores bene cautū: qualiter in defectū tutorum vel fideiussoruz ab eisdē receptorū subueniat ipsis pupillis? Rūdet Imp. Amice, in hoc casu optimum remediū beneficio legis ipsis pupillis idulgetur. Scire eñ debes q nō solū tutores vel curatores ex administratiōe sua pupillis vel adultis vel furiosis vel ceteris q in curatiōe sunt, tenent: sed etiaz in magistratus qui hmōi satisdationē a tutoribus vel curatoribus accipiūt, vtilis actio subsidiaria dabit: q quidē actio subsidiaria vltimum hmōi pupillis vel adultis possit pstare subsidiū. Et hec actio subsidiaria nō solū aduersus illos cōpetit qui nō idoneā cautionē a tuto. vel cura. exponi passi sunt: nec solū aduersus magistratus datur: sz etiā tam ex prudentū respōsis q ex cōstitōnib⁹ principis in heredes eoruz extenditur: nec immerito. in eisdē eñ cōstitutionib⁹ exprsse cauet vt tutores vel curatores ad pdictā satisdationē interponendā p pignorū captionē coerceātur. vnde cū ipsi magistratus sibi legis bñficio poterant ab hmōi periculo cauere: nō est mirū si ipsi z etiā eoruz heredes pro sua negligētia teneātur. Scire tamē debes q neq̄ pfect⁹ vrbis, neq̄ pretor, neq̄ preses puincie, neq̄ aliquis alius qui ius dādi tutores habet, predicta actione subsidiaria pupillis vel adultis vel ceteris in curatione existentibus tenebūtur: sed solū ij qui hmōi satisdationē accipere solent. Et hec dicūtur vsq̄ in fi. titu. Frā.

a ¶ Ceterz. vt furiosis z mēte captz: vt. ſ. ti. j. §. furiosi. z. §. sz z mēte ca

b ¶ Accipiūt. vt magistratus. q̄ dic vt dixim⁹. j. e. §. neq̄ autē. [ptis.

c ¶ Eis. scz pupillis z similibus. Accursius.

d ¶ Subsidiaria. scz tutele vtilis contra eū qui malū dederit tutorē: vl vtilis negotior gestor q̄ malū curatorē. nā eadē vtilis i magistratum datur[a], que in administratorē directa datur: z vsure veniunt vt in prima: vt. ff. de magistra. cō. l. fi. z. C. e. l. penul. Subsidiaria autē ōr penalis aptitudine: vt legis Aquilie actio ōr penalis aptitudine: vt. j. ad le. Aquil. §. his aūt. nā nec illa semp penalis est: nec hec semper in subsidiū datur: q̄ q̄ndoq̄ agit anteq̄ ꝓueniātur oēs tutores: vt colligit ex his q̄ dicūtur in hac glos. circa fi. Quare ad horū euidētiā distingue: aut fuit vnus tutor vel curator: aut plures. Prio casu cōuenit prius tutor vel curator, z postea magistrat⁹: vt hic. Si vo plures: z tūc aut oēs gesserunt tutelā aut curā, aut nullus, aut alter tm̄. Primo casu oēs cōueniūtur ante magistratū: vt. ff. de admini. tuto. Lucius. §. pe. z de magistra. cō. l. duo. Jn scōo idē: vt. ff. de admi. tut. si plures. Jn tertio subdistingue, aut fuit diuisa tutele administratio p iudicē vel testatorē: aut nō. Primo casu p sua gestiōe quilibet tenetur: z nō pro alterius: z postea magistratus in subsidiū. ff. de admini. tut. l. Lucius. §. penul. z. C. de diui. tute. l. ij. Sed tm̄ in quatuor casibus vnus p alteri⁹ parte tenet, tm̄ post magistratū: scz si tutorez vt suspectū remouēdū nō remouit, vel tarde remouit, vel remouendo iura pupilli pdidit, vel nō exegit satisdationē rem pupilli saluā fore, cū videret eñ nō soluēdo: vt i. d. l. C. de diui. tu. l. ij. z. ff. de admi. tu. l. Luci⁹. §. pe. Scōo casu cōuenit prio gerēs: scōo magistrat⁹: tertio nō gerēs: misi i dictz q̄tuor casibus, vbi cōuenit etiā q nō gessit, ante magistratū: vt. C. de diui. tu. l. ij. z. ff. de admi. tu. l. etiā. z. l. Emili⁹. in fi. z. l. tres tutores. de hoc dixi in. l. j. ff. de tut. z ratio. distra. z in. l. j. C. de transac. Additio. Et no. q in oibus pdictis casib⁹ pupill⁹ cōueniēs tutorē, pfertur ceteris creditorib⁹. l. dabimus. ff. de priuile. credi. sec⁹ si conueniat iudicem. l. j. §. priuilegium. ff. de magi. con.

e ¶ Jdonee. aduerbium est: z facit ad hoc. ff. de magistra. conue. l. j. §. sciendum. z. §. exigere.

f ¶ Que. s. tutele actio subsidiaria, vel negotior gesto. vt dixim⁹.

g ¶ Rūsis. vt. ff. de magistra. Que. l. j. §. sciendū est. z. l. q̄ ad heredem.

h ¶ Ex cōstitutionibus. vt. C. de ma. cō. l. ij. z in alijs grecis ꝓstitutionibus: sz aliter heres tenet, qui de dolo z lata culpa tm̄: aliter defunctus, qui etiam de leui culpa tenetur: vt. ff. de ma. cō. l. non similiter.

i ¶ Quibus constitutionibus. scz grecis.

k ¶ Laueant. s. rem pupilli saluam fore.

l ¶ Coerceantur. facit ad hoc. ff. de admini. tuto. l. j. j. rū. z. ff. de dā. infec. l. iij. §. ij. et. ff. de li. ag. figs a liberis. §. siquis ex his. z. C. de suspe. tut. l. ij. et. ff. de ven. inspi. l. j. §. quid ergo.

m ¶ Urbi. s. Romane, per excellentiā: vt. §. de iure na. §. sed quoties. Jtem facit ad hūc. §. ff. de magistra. cō. l. j. Sz cōtra est. ff. de admini. tuto. l. Emilius. Sed distingue tria genera iudicum. quidā possunt dare tutorem, z nō exigere satisdationem: de quibus hic loquitur. Alij z dare z exigere: de quib⁹ ibi dicit[b]. Alij exigere z nō dare: vt tabelliōes z aliquis miles iustitie cui talia cōmittuntur: z isti tenētur in subsidium: vt. §. de Attil. tu. §. pe. z. ff. de magi. cō. l. fi. Jtem estimatores patrimonij pupillorum propter quorū prauam estimationē viliores fideiussores accepti sunt: vt. ff. de ma. cō. l. j. §. diuus. q erant dandi pro rei qualitate: vt. ff. de in ius vo. l. j. z qui satisdare cog. si vero. §. j.

n ¶ Dandi. scz tantum.

o ¶ Solent. alias debent: sed isti nec debent nec solent vt diximus.

¶ Neq̄ aūt pfect⁹ vrbi[m], neq̄ pretor, neq̄ preses puincię, neq̄ q̄ alius cui tutores dandi[n] ius est, hac actiōe tenebit: sed ij tātūmodo q satisdationē exigere solent[o].

¶ De excusationibus tutorum vel curatorum. Titu. xxv.

¶ Tres liberi Rome, z quatuor in Jtalia, et quinq̄ in prouincijs prestant excusationez a tutela vel cura. Adoptiui vero non computantur. Nepotes vero in locum filij vocantur: nec liberi mortui cōputantur, nisi pro republica decesserint. Aretinus.

Excusantur autez tutores z curatores va-

b Et si differant accipere satisdationē vl expedire processum vt ꝺ on⁹ trāseat ad successorē: poterūt cōuenirī in syndicatu: vt dic. l. j. §. sciendū. Jas. Lotherus. Maxima 20.

¶ De excusationib⁹ tutorum vel curatorum.

¶ De excusationibus tutorum vel curatorum nunc dicit: qō. §. quimo. tu. fi. §. fi. promisit. Accur. Vel continua sic ſm Por. Quia. §. visum est de tuto. z cura. et quia hi varijs ex causis excusari solent: ideo merito subdit de excusatione tuto. vel cura. Por.

Continuatio.

Excusantur. ¶ Totus iste titul⁹ diuidit in sexdecim partes. Prima ponit qualiter quis excusetur a tutela ꝓpter numerum liberorum. Scōa ibi, Jtem diuus. qualiter excusetur qui impedit negotijs fiscalibus z reipublice. Tertia ibi, Et qui potestatē. qualiter quis excusetur ꝓpter potestatem z iurisdictionē. Quarta ibi, Jtē ꝓpter. qualiter excusetur ꝓpter litem precedētem cū pupillo vel adulto. Quinta ibi, Jtē tria. qualiter excusetur ꝓpter numerū tutelarū. Sexta ibi, Sed z ꝓpter. qualiter excusetur ꝓpter paupertatē. Septima ibi, Jtē ꝓpter aduersam. qualiter qs excusek ꝓpter infirmitatem. Octaua ibi, Silr. qualiter quis excusetur ꝓpter imperitiā literarū. Nona ibi, Jtez si ꝓpter inimicitias. qualiter qs excusek ꝓpter inimicitias. Decima ibi, Jtez is qui. qualiter qs excusek ꝓpter cōtrouersiā status. Undecima ibi, Jtem maior. qualiter quis excusek ꝓpter etatē. Duodecima ibi, Jdē et in milite. qualr excusek ꝓpter militiā. Decimatertia ibi, Jtez Rome. qualiter excusek ꝓpter exercitiū liberaliū artiuz. Decimaquarta ibi, Qui aūt. in quātū tps pōt quis se excusare. Decimaquinta ibi, Qui tutelam. qualiter quis excusek a cura pupilli sui vel vxoris sue. Decimasexta ibi, Siquis autem. Declarat q falsa excusatio non pdest. Jtē prima pars diuidit in quinq̄ partes. Primo ponit q plures z varie cause sunt quib⁹ quis a tutela vel cura excusatur. Scōo ponit qualiter quis ꝓpter liberos excusatur. Tertio quot liberi habēt excusare, seu ꝓpter quot liberos quis excusek a tutela vel cura. Quarto fortificat dictum suum per similem rationem diuertendo. Quinto declarat qui liberi sint illi q pstant excusationē. Scōa ibi, pleruq̄. Tertia ibi, Si enim tres. Quarta ibi, Exēplo. Quinta ibi, Sed adoptiui. ¶ Casus. Accessi ad Justi. z ita coraz eo proposui. Dñe, vos vultis tractare de excu. tut. vel cu. dicatis ergo mihi, quibus modis excusantur tu. vel cu. ab onere administrationis? Ad hoc rñ. Jmpa. Amice, tu. vel cur. varijs modis a tutela vel cura poterunt excusari. Quando q̄ eñ per numerū liberorū suorum merentur excusari: siue hmōi liberi in potestate sint, siue emancipati. Si eñ tres liberos alī quis habuerit Rome superstites, vel in Jtalia quatuor, vel in prouincia quinq̄: a tute. vel cu. poterit excusari. et hoc ad modum alioz munerū ciuiliū. nam z tutelā z curā placuit esse munus publicuz. vñ sicut a ceteris munerib⁹ publicis quis excusari poterit, ita z ab istis. Sed quid domine Justi. vos dixistis per liberos quem posse a tut. vel cu. excusari: dicatis mihi pro deo, an illud locum habeat indistincte in omnibus liberis? Rñ. Jmpera. q̄ tibi dixi generaliter aliquē per liberos posse excusari: intelligere debes de naturalibus z legitimis. Nam adoptiui liberi patri adoptiuo ad excusationē non prosiciunt. Liberi eñ naturales z legitimi extranee persone a patre naturali nihilomin⁹ ad excusationē prosunt. z hoc vsq̄ ad versi. Jtē nepotes. in quo sic po. ca. Uidimus q p liberos quis a tutela vel cura excusatur: sed quia appellatione liberorū veniūt nepotes: queritur a domino Justi. an istud se extendat ad nepotes? Rñd. Jmpera. q̄ non solum liberi primo gradu existentes pſunt: sed etiā nepotes ex filio mortuo auo suo ad excusationem pſunt: quia in locum sui patris mortui succedūt. sed licet nepotes ex filio post mortē ipsius filij,

Diuisio.

a Contrarium tenet gl. i. l. actio ff. de negot. gest. et ibi Bar. vbi vide q̄ sit actio directa: z q̄ vtilis.

Tutores plures et magistr⁹ q̄ ordine cōueniri possunt.

hoc est patris nepotū,quo ꝓsint:nepotes tamē ex filia ei ꝓdesse non poterūt. Et hoc vsq; ad versi. Filij aūt.in quo sic figurat casus,Vidimus superius a ꝓncipio tit.hucusq; q liberi ⁊ nepotes ex filio excusant quem a tutela vel cura.Sed q̄ro dñe Justi.an hoc verū sit de filijs mortuis:Rñ.dñs Impe.qđ dixi tibi filios ꝓdesse: intelligere debes q filij superstites tantū ad tu. vel cu.oneris excusationez ꝓsunt. mortui enī nō ꝓsunt. et hoc vsq; ad vsi.illū,Sed si in bello.in quo sic ponit casus.Ostēsuz est.s. q liberi mortui non ꝓsunt ad excusationez tu. vel cu.Nūc q̄rit ab Imperatore quid si in bello ꝓ republica occisi fuerint:an patri ad excusationez prodesse possint: Et rñdet:Certe constat eos ꝓdesse qui in acie ꝓncipis ceciderūt.Qui enī ꝓ republica ceciderūt, in perpetuū per gloriaz viuere intelligūtur.h.d. vsq; ad.ſ.itē diu⁹ Adrianus.Fran.de Are.

a ¶ Propter liberos.superstites ⁊ incolumes:vt ff.de vaca.mu.l.ij.

b ¶ Emancipati.nisi pater filio emācipato curator petatur.tūc enim nō excusatur a cura emancipati:vt.ff.e.amicissimos. ſ.fi.[a] Vel dic[b] q licet faciat ꝑ stimulos nature/les:tñ bñ ꝑt:vt ibi inuit.

c ¶ Rome.hoc est in ciuitate Romana,⁊ vsq; ad centesimū miliariū: vt.ff.de offic.pre.vrb.l.j.ſ.cū vrbē.Accur.Additio.Secus si dixisset in vrbe vel in vrbibus:q; vrbs muris cingitur:vt.l.vrbis.ff.de vb.si. Et quid appellatione ciuitatis vel patrie cōtineatur:et quid si dicatur Aretium,Florentia,⁊c.Ange.hic se remittit.

d ¶ In prouincijs.Sed nunquid ille ꝓuincie q̄ al's habent ius Italie,⁊ hic habebūt:Respon.non:q; illud propter tributa conceditur eis:vt.ff.de censi.l.j.⁊ fina.

e ¶ Munerū.i.onerū ciuiliū,vt decurionat⁹.secus si patrimonij sit onus:vt.ff.de va.mu.l.sextūdecimū.ſ.numerus.⁊.ſ.q̄ patrimoniorum.⁊.l.his oneribus.j.rñ.⁊.C.q nūe.lib.l.j.li.x. Itē secus in honoribus:vt.ff.de va.mu.l.iij.⁊.l.in honoribus[c]. Itē secus in oneribus que honori inherēt:vt.ff.de va.mu.l.sextūdecimū.ſ.numerus.

f ¶ Publicū mun⁹.authoritate:nā dat inuitis:vt.C.de decur.l.nullus.li.x.⁊ facit.ff.de vb.sig.l.pupillus.ſ.mun⁹.et.l.mun⁹ ꝓprie.⁊.ff. de mu.⁊ ho.l.j.ſ.illud.Sed ⁊tra.ff.e.athlete.ſ.tutela.Sed nō est publicū mun⁹ (vt ibi dr) vtilitate,lz authoritate sic,vt hic dr:sed vtilitate publicū est scdario:q; expedit reipublice ⁊c.vt.ſ.de ijs qui sunt sui vel alie.iur.ſ.fi. Itē ⁊tra.ff.eod.ſpadonē.ſ.q accipit.⁊.l.nō tantū.ſ. nō oia.Sz lz ibi gñaliter remissionē publicoꝝ munerū habuit:tñ generali remissione non ⁊tinet tutela vel cura,fauore pupilloꝝ⁊ adultorum[d]:sicut et al's de generali dicto quedam excipiuntur: vt.ff.de leg.iij.l.vrorem.ſ.felicissimo.⁊.ff. de procu.Pōponius.j. respon.et ff.de libe.lega.l.Aurelio.ſ.Caius.

g ¶ Non ꝓsunt.⁊ h̄ dico ad excusationē:sed bñ acgrebant ei,scz patri adoptiuo:vt hic,⁊.ff.de va.mu.l. sextūdecimuz.ſ.adoptiui. maxime hodie,cū nihil ad patrē adoptiuū trāseat:vt.s̄.de adop.ſ.sed hodie.

h ¶ Naturali patri.lz adoptiuo nō ꝓsint:vt.s̄.,pri.rñ.⁊ ꝑm hoc puncta ibi dati. Vel dic,dati in adoptionem naturali patri.i.auo vel ꝓauo:prosunt.ſ.arroganti:cum trāseāt in familiā eius:vt.s̄.de adop. ſ.sed hodie.in fi.ſ.⁊.ſ.seq.et ꝑm hoc fiet hic mētio illius noui iuris: et punctabis ibi,naturali patri.

i ¶ In locum patris.Apparet q eo mortuo tm̄ ꝓsunt:eo autē viuo non prosunt:vt hic cū dicit,in locuz patris ⁊c.⁊.C.de ijs qui numero libe.l.ij.⁊.iij.lib.x.Sed nunquid omnes locovnius computātur: Rñdent quidā q nō.Sed contradicūt leges exp̄esse:nā locovnius numerantur quotcūq; sunt:vt in greca lege.ff.eod.l.ij.ſ.quotcūq;. nam etiam in successione loco vnius computantur:vt.ſ.de here.q̄ab intesta.ſ.cum filius.ar.ff.de contra tab.l.j.ſ.j.

k ¶ Nō ꝓsunt.q; nō sunt in ptāte sua:vt.s̄.de pa.pote.ſ.fi.hec rō nō est bona:vt.s̄.eo.in prin.dicit cm̄ de emācipato.vñ dicaꝫ,nō prosunt auo materno:quia alij prosunt:vt.C.de mili.te.l.v.⁊ fi.

l ¶ Superstites.id est viui.

m ¶ Defuncti.idē⁊ in nō natis,licet ꝓceptis:q; quo ad hūc casuz nō sunt pro iam natis:vt.ff.e.l.ij.ſ.qui autem in ventre.Accursius.

n ¶ In acie.ſ.principis:vt.s̄.de adop.ſ.femine.

o ¶ Per gloriā viuere.Not.mortuū viuere p gloriā:vt.ff.ad le. Aql. l.qua actione.ſ.figs in colluctatione.[e]. Et ecōtra qs fingit mortuū qui viuit p vituperiū:vt deportati:vt.ff.de tab.l.j.ſ.j.⁊.ſ.pe.in fi. et.ff.de dona. inter vi.et vro.l.cū h̄.ſ.si donator.al's.ſ.si seru⁹.vbi seruus viuit,⁊ tñ p mortuo reputat quo ad ius ciuile: vt.ff.de reg.iu.quod attinet.⁊.l.seruitutem.

¶ Itē diuus Marcus.

¶ Casus.Dñe,iā vidi q̄liter qs excusat ab onere tutele vel cu.nunqd pluribus modis poterit cō petere excusatio:Rñ.q sic.diuus enī Marc⁹ rescripsit in Semestribus suis administrātē res fiscales durāte administratione posse se ab onere tu.vl cure excusare.h.d.vsq; ad.ſ.Itē q.in quo fic figura casuz:Titi⁹ cā reipu.absens,dat⁹ est tu.vl cur.q̄rit ab Imp.an possit se legitime excusare: Rñ.Imp.q̄ q absentes cā reipubli.dati sunt tu. vl cu.ab onere administratiōis tu.vel cure excusantur.h.d.vsq; ad v. Sz ⁊ si.in quo sic figurat casus:Vidim⁹ q̄r absens datus tu.vel cu.excusat. Sed qd si aliqs dat⁹ tutor vel cura.reipublice cā abesse icipiat:an fil'r excuset:Rñ.dñs Impera.q nō solū illi q in absentia dati erāt,pūt excusari:sz etiā si ꝑmo fuerāt dati tutores vel curatores,⁊ postea ceperūt abesse cā reipublice,a tutela vel cura excusant:⁊ interim curator loco eoꝝ dat:qb⁹ reuersis curator loco eoꝝ surrogat⁹,desinit curator esse:⁊ ipi administrationis on⁹ recipiūt,nec in casu isto post reuersionē anni habēt vacationē:vt Papi.li.v.rñsoꝝ scꝑsit.Hoc enī spatiū idulget ijs q post reuersionē ad nouas tutelas vel curas vocāt:nō aūt eis q ꝑstine administratiōis onus recipiūt.h.d.vsq; ad.ſ.⁊ qui potestatem.

p ¶ In semestribus.i.in sex mēsibus quib⁹ dabant operā studio.naz alternis sex mēsib⁹ dabāt operā Impatores bello,et studio:vt.ff.de origi.iur.l.ij.ſ.ex his.in prin.vltime charte. Vel dic q nomen erat libri in illis sex mensibus compositi:quod in idem recidit.

q ¶ Admistrat.q dr ꝓcurator fisci.⁊ fa.ad hūc.ſ.s̄.de cur.ſ.itē i locū.

r ¶ Absunt.vel abfuturi sunt:vt.ff. de procur.l.filiusfamilias.ſ.fina. Additio.Quia paria sunt esse, vel de proximo separari.l.penul.ff. de testa.mili.quod facit an licentiatus gaudeat beneficio doctorum. de quo dic vt ibi per docto.

s ¶ Excusant.hoc primū rñsum loquit q̄ñ eo existēte in absentia reipublice cā,datus fuit tutor vel curator:quo casu perpetuo excusat,si per viginti an.militauerit,vel compleuerit militie spatiū,⁊ nō ignominiose missus est.Al's qui intra q̄nquēniū missus est,puta q; infirmus,nullam habet excusationem:qui post quinq; annos,habet annum:qui post octo annos,habet biēniū:qui post duodecim,ꝫ triēnium:qui post sexdecim,ꝫ quadrienniū:qui post viginti,excusationem perpetuaz habet:vt dictum est ⁊.ff.eo.sed ⁊ milites.ſ.j.ij.iij.iij. ⁊.v.⁊.ſ.quando q; vsq; ad.ſ.qui autem post.Accursius.

t ¶ Excusant.si h̄ postulauerint pr⁹,⁊ etiā aliū actorē vel curatorē petierit:al's nō:vt.C.si tu.reipu.cau.l.j.⁊.ff.de admi.tu.tutores.ſ.q se.

¶ Et qui potestatē. ¶ Casus.Visum est superius de pluribus psonis qualiter se possunt excusare a tutela vel cura.Nunc q̄ritur a dño Imperatore an sint alie persone que possint excusari:Respond. Imp.q nō solū p̄dicti a tutela vel cura excusantur:sed etiā q aliquā potestatē habent:vt p̄fectus vigilum vel annone: q; tūc illi a susceptione tutele vel cure durāte officio suo se possunt excusare: vt diu⁹ Marc⁹ rescripsit:sed tutelā susceptam occasione ptātis nō possunt deserere.Sed nūquid si aliqs datus tutor vel cura.habeat litē cū pupillo vel cū adulto,poterit occasione litis se excusare:Rñ.q nō:nisi de omnibus bonis ipsius pupilli vel forte de hereditate aliqua ipsi pupillo delata ⁊trouersia fuerit.In hoc enī casu excusatio habebit locum.Et hec dicuntur vsq; ad.ſ.item tria.Areti.

v ¶ Potestatem.vt quia sit prefectus vigilum vel annone:vt.ff.eodem.l.administrantes[f].et similes,qui potestates vocantur:vt.C.de mod.mult.l. eos. secus si sit circa latus principis.ceptam enim non complebit:

---

a Et ista ē verior ꝑm ang.hic: q; bñficio qđ habeo ꝓpte: non debeo vti contra te: saltē vbi tu ptīcipas de eo dē:ꝫ Christo . per.l.si iudex circūuento.ff.de mino.al's secus: vt j.d. l. amicissimos.

b Ista approbat Dy. in.d.ſ.fi. et Ange.hic

c Ab eo tñ excusāt.xij. liberi: vt tenet gl.in.l. si qs decurio.ij.C. de decu. lib.x. quā approbāt ange.⁊ Por.hic: lz gl.in.l.j.C. de ijs q nu. hb.dicat q requirātur xvj.

d Et sicut gñalis imunitas ñ extē dit ad munus publicū authoritate,⁊ vtilitate ꝓuatūita nec ad reale ordinariū,ꝫ extraordinarium sic: vt no.Bar. et Dy.in.d.ſ. q accipit.

e Adez in eo q ingressus est religionē etlaz beati francisci ꝫ oēs hic:ar.l.miles. ⁊ ibi gl. ff.de re iu.

Semestre dupliciter accipitur.

Milites a bello missi quot annos excusatiōis habent.

f Melius fac.l.athlete.ſ.gētiū. ff.e.vbi dicit Barto. q officiales publici vel anciani sūt immunes a gabellis vl collectis extraordinarijs: non ordinarijs. ange.

complebit: vt ff. e. l. iuris peritos. Accursius

a Sed susceptam. vt. ℈. proxi. ℌ.

b Nisi forte. imo ꝛ sine forte, vel etiã si de maiori parte bonorũ pupilli sit cõtrouersia: vt. ff. e. l. ppter litẽ. j. rñ. ꝛ facit. C. e. l. si vt allegas. ꝛ ff. de alie. iud. ℌ. fi. ꝛ. C. q da. tu. pos. l. creditorẽ. sed hodie nõ põt creditor vel debitor esse tutor: vt i authen. vt hi qui ob. per. ℌ. j. col. vj.

c Hereditate. s. ipsi pupillo a patre delata, vl a quocũ q̃z, nõ curo: ppter magnitudinem eñ litis ponit de hereditate.

¶ Item tria. ¶ Casus. Dñe, nungd sunt adhuc plures modi qbus tuto. vel cur. ab onere administrationis poterũt excusari: Rñd. ꝙ sic. Mã tria onera tutele vel cure nõ affectate q̃diu administrant, tribuunt excusationez. ita tñ in casu isto intelligẽda sũt tria onera, vt tute. vel cu. pluriũ pupillor eiusdẽ hereditatis, vt puta fratruz vel nepotũ, pvna tutela cõputẽtur. Maz nõ nũerus pupillorũ, sed separatio patrimoniorũ facit plures tutelas. et nõ solũ in predictis modis locũ hz excusatio. Et hõ vsq̃z ad ℌ. Sz ꝛ ppt. Fr. Are.

d ¶ Item tria onera. Nota. dicit onera. quatuor eñ posset hre tutelas q̃ sibi excusationẽ non daret, si sint leues vel leuissime, vt hic[a]. Item not. ꝙ dicit tria onera. tres eñ posset hre, et tñ p vna cõputarẽtur: puta fratrũ, vt sequit. nõ eñ nũerus pupillorũ plures tutelas facit: sed patrimoniorũ separatio: vt. ff. e. tria. ꝛ. l. si is.

e Item ꝙ dicit non affectate: nota. nã si dedisset operam, et sic affectasset eas hre: nõ pdessent: qz non viderent onerose: vt ꝛ als qui data opera reipublice causa abest: vt. ff. ex q. cau. ma. l. ꝛ qui data. ꝛ facit. ff. siqs cau. l. ij. ℌ. si tamen. ꝛ. ff. ad leg. Cornel. de falsis. l. vroni. ℌ. j. [iuxta illud: Hoc portat leuiter, qõ portat quisq̃ libẽter.] Item hec tria onera in domo vna esse sufficit: vt si pater vel filius gerat, omnes excusantur: sed nõ cõputantur, nisi ob aliũ tutorẽ teneantur: vt. ff. e. l. dirim. ℌ. fi. ꝛ. l. seq. ꝛ. ff. de ritu nup. siquis tutor. Item honorari hoc nomine nõ cõputatur: vt. ff. e. l. spadonẽ. ℌ. si ciuitatis. Additio. Item due excusationes impfecte diuersi generis, puta due tutele cuz duobus filijs, nõ faciunt vnã plenã. l. excusantur. ℌ. amplius. ff. e. ꝛ an vn testis cum fama probet in criminalibus: vide Ange. hic.

¶ Sed ꝛ propter. ¶ Casus. Titius volẽs facere testñ suũ, zDeuiũ vicinũ pauperẽ, ꝛ adeo in rebus tenuẽ vt nõ habeat vnde viuat nisi ex suis operis: in suo testõ filijs suis impuberib tutorẽ, aut puberibus cura. instituit. Querebatur a dño Jmpa. an iste zDeuius propter suam pauptatẽ possit se excusare ab administratione hmõi tutele: Rñ. dñs Justi. ꝙ quis excusatur a tutela vel cura ppter pauptatem, si sit adeo pauper, vt nõ possit administrationi tutele vel cure intendere: sed habeat necesse operari vt viuat. ꝛ hoc tam diui fratres q̃ diuus zMarcus rescripserunt. Et hanc paupertatem debet probare is qui ad tutelam vel curam vocatur. Fran. Aretinus.

f ¶ Jmparem. j. si nõ habeat tantũ in bonis quãtũ pupillus cui dat tutor: vt hic, ꝛ. ff. e. l. pauptas. als aũt ỏr paup qui nõ hz qnquaginta aureos in bonis: vt. ff. de accu. nõnulli. Vel dic verius eũ esse hic pauperẽ ꝛ iparẽ oneri, qui sic laborib est implicatus ppter pauptatẽ, vt tutele supesse nõ possit: cũ forte i agro eñ tota die esse oporteat. Nec eñ placet pria expositio: cũ hoc mun magis in obsequio psone q̃ in aliqua erogatione cõsistat. vñ pauptas talis nõ nocet, dũmõ possit supereſſe tutele: vt. ff. de mu. et ho. cura. ℌ. inopes. et. j. titu. j. ℌ. fi.

g ¶ Docere. id est probare.

h ¶ Item propter. ¶ Casus. Titius in extremis vite cõstitut zDeuium in suo testõ tuto. aut cura. suis filijs dedit: q quidẽ zDeuius adeo infirmitate detinebat, vt suis reb seu ppijs negotijs interesse nequisset, iste zDeui voluit se excusare ab administratiõe hmõi tu. vel cu. ppter suã infirmitatẽ qua tenebat. querebat a dño Jmpa. an

i ¶ Infirmitas excusationez prestat a tutela vel cura. Aretinus.

¶ Item propter aduersam[g] valetudinẽ. vt si est surdus, vel mut, vel ppetua valetudine detẽtus: vt. C. qui mor. l. j. q morbus. put durauerit, excusat. Sed furor nõ excusat: sz interim curator dat, sm Joã. vt. ff. e. l. nõ solũ. ℌ. fi. ꝛ seq. duab. ll. vsq̃z ad ℌ. sunt ꝛ alij. Sz qdez ex supradictz etiã si velint, nõ admittunt: vt surdus et mut: vt. ff. de tute. l. j. ℌ. pe. ꝛ. ℌ. fi. Quare dic ꝙ q̃tũ ad eos iproprie ponitur excusatio: vt. j. eo. ℌ. minores.

¶ Similr. ¶ Casus. Vidimus superi qualiter ppter penuriã rerũ tpaliuz ꝛ sanitatis qs a tute. excusat: sed qr est alia penuria q̃ ỏr ignorãtia: iõ q̃rebat a dño Jmpa. an imperitia lfar quem possit a tutela vel cu. excusare: Rñ. dñs Jmpa. ꝙ etiã rõne iperitie lfar possit qs a tute. vel cur. excusari. Diu eñ Pius rescripsit eũ q lfas nescit, ab onere administrationis tutele vel cure excusandũ esse. No. ꝙ dictio q̃is, in medio. ℌ. posita pt poni aduersatiue. Item põt poni correctiue sine determinatiõe. s. vt etiã iperiti lfarũ possint eẽ tu. vel cu. si sint expertes negotior. ꝛ hoc vltimum veri est. h. d. Frã.

h ¶ Lfas nesciũt. Et sim plices sũt vel rudes: alioꝛ si sunt sagaces in negotijs: tũc eñ nõ excusant: vt subijcit, q̃is ꝛc. vt. ff. e. athlete. ℌ. pe. ꝛ fi. Et no. literatum ad aliqua admitti ad q̃ non recipitur illiteratus: vt. C. de postu. l. ij. ꝛ in auc. de iudi. ℌ. j. colla. vj. Et no. melioris conditionis esse sapientem q̃ stultum.

¶ Item si ppter. ¶ Casus. Si pr in testõ aliquẽ tut. ppter inimicitias dederit: puta sic dicẽdo: Titiũ tutorẽ pupillis filijs meis do, vt debitis supponat, ꝛ a pupillis vereat: eo ipo ꝙ pr h expressit, iste Titius tutor dat se poterit ab onere administratiõis excusare, sicuti per zIriũ nõ excusant illi qui ppmiserũt patri pupillor se eorũdẽ tutelam administrare. Sz pone ꝙ dat fuit tutor quibusdã pupillis: et ipe h solũ adduxit in excusationẽ, ꝙ erat ignot pri pupillor: nũqd rõne talis excusationis ab onere administratiõis liberat: Rñ. Jmpa. ꝙ nõ. Mã diui ffres rescripserũt nõ esse admittẽdã excusationẽ ei q hz solũ p rõne ꝙ pri pupillor ignot fuerit. Item si aliqs exercuerit capitales inimicitias cũ pre pupillor, nec postea recõciliatio interuenit: poterit se ab onere tutele vel cure excusare. ratio iuris est. Et si alj quis status questionẽ a patre pupillorũ passus fuerit, vel si ille questionem status moueat: in vtroq̃z casu locũ habet excusatio. Et hec dicuntur vsq̃z ad ℌ. item maior septuaginta. Fran. de Are.

i ¶ Inimicitias. vt qr ideo eũ dedit tutorẽ, vt debitis supponat, et a pupillo vereat. Et no. ꝙ tribus casib excusat inimicitia: vt si exisset vt dictũ est: vt hic. Item ꝛ q̃n interuenit post testñ. Item ꝛ sm quosdam etiaz quando ante testñ: si tũ fuit capitale certamẽ. Sn quarto casu non: vt si ante testñ facta fuit, ꝛ nõ capitalis: qr videtur remisisse ex quo in testamẽto dedit tutorem: vt. ff. e. athlete. ℌ. dat remissionẽ. prout est ibi in litera prius: vt ꝛ. j. eo. ℌ. inimicãtie.

k ¶ Promiserunt. lz als habeãt excusationẽ: vt hic, ꝛ. ff. de testa. tute. ex snia. in fi. ꝛ hoc vbi ꝑmisit, vel sic se iactauit. Quid autẽ si i testõ se tutorẽ scripsit: Rñ. nõ erit tutor, nisi vel euidẽter idoneus appareat, vel pater eum confirmauerit: vt in dicta. l. ex sententia. ꝛ tunc decetero erit tutor. ff. ad le. cor. de fal. vroni. ℌ. j. Accur.

l ¶ Ignotus. sed is excusatur qui ibi domicilium non habet vbi datus est: vt. ff. e. l. fi. in fi. Additio. Qõ est verũ sm Ang. si ibi cõstituerit domiciliũ: als aũt non est opus excusatione: cũ a iudice dari non possit: vt est glos. in. l. neq̃. C. q dare tu. pos. Et qua actione teneat si sponte gessit: ꝛ an testis debeat cognoscere cõtrahentes: vide hic cũ determinant ꝙ sic si deponant de facto contrahentis.

a Item si altera ipsarũ vel etiã ãrta superueniẽs sit breui rpe finiẽda: puta. j. semestre. l. nõ tãtũ. in prin. ff. eo.

b Et quo text. infert Bart. vnũ furtum magnũ eq̃pollere trib ꝛ pro eo furem suspẽdi posse. Et qõ intelligatur furtuz vnũ vl plura: vide in. l. eum q̃. ℌ. idẽ scribit. ff. ỏ furtis. Ang.

Tutor p quã pauptatẽ a tutela excusat. Pauptas nõ excusat a tutela.

c Ista cõiter approbat p doct.

d Sic de iure canon illiteratus nõ põt obtinere beneficiuz: vt c. cuz nris. extra de cõcess. prebẽ vbi p Inn.

Inimicitia tribus casib excusat a tutela.

m. ℌ. sed et propter eg. priuilegia paupertatis vt. p. Incan depona. m. s. fi. C. de ijs quib. tute. lib. 10. Jaso. in. l. si constante ff. solut. matr. Saliona. p. Felin. in c. siquis testium de testib. q̃ p. Enden. remissos in c. [illegible] c. 1°. dea excusatio. Vide ibi Ideꝛ sino habeat de concordia iurium in gl. allegatorp. vi resolutionem Bal. hic q̃ Bal. in. l. nonulli ff. de excusatio. q̃ dic g rre gulariter pauper vel diues quis sit relinquitur arbitrio

m gl. m parez. ibi vel dic verius/no. conclusio gl. q̃ vi Similez in regul. semel malus de regu. iur. mo. de quaz. Intellm. q̃ m. [illegible]. Quis dicatur pauper. q̃ de priuilegijs paupertatis. vi. Singlẽ. Felin. q̃ Abb. in. c. Signi testium ex. de testibus Barbatiuz in. c. si pro debilitate. de offi. delegati Bal. q̃ Paul. de castro. in. l. si quis ab declinandaz. C. de epis. q̃ clis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutionum Imperialium Liber. I.

Inimici / a tie dicūtur capitales dupli.

¶ Si capitales. Capitales accipe vel q̄ accusabat eū de aliquo crimine q̄ō ingerebat penā capitis. i. stat⁹: vel q̄ō igerebat penā sanguinis: vel q̄ insidiabat vite ipsi⁹: ꝑm Azo. Et no. hic fieri aliquid rōne inimicitie, q̄ō nō fieret al's. sic. ff. de arbi. nō distinguem⁹. ℣. cū qdam. & l. licet aūt. & ff. de lib. cau. si pariter. Nā inimic⁹ iudex esse nō pōt: vt ff. de ꝓcura. l. filiusfamilias. ℣. fi. & l. vel exilio.

b ¶ Et tutela. vel datiua vel legitima. si autem testamentaria: dic vt. ℣. in glos. vt quia &c.

c ¶ A pupillorū patre. vt q̄ pr̄ pupillo⁊ q̄ñq⁊ dixit hūc quē dat mō tutorem, suū seruū fuisse vel libertū. Iste eñ sūt q̄stiones de statu: vt. j. de act. ℣. ꝑiudiciales. Et est rō: q̄ mortis accusatiōi hec q̄stio similat: vt. ff. quod met. cā. isti qdē. ℣. j. Idez est ℨ, si hic mouet q̄stionem status ipsis pupillis: vt. ff. e. athlete. ℣. amplius. Accur. Additio. Intelligе istud verum si nō studiose vel ꝑ calumniam mouit q̄stionez: vt ibi: al's secus, q̄ō facit vt testis nō repellat a testimonio ℨ eū q ipm accusauit vel ꝓcurassit studiose vt ipsum excluderet: ꝑm Ange. hic.

¶ Ité maior. ¶ Casus. Dñe, iā vidi plures modos quibus tutores vel cura. excusant: nūqd ad hūc poterūt plurib⁹ modis excusari? Rñ. q̄ sic. q̄ñq⁊ eñ excusant rōne etatis. nā si maior. lx. annis tutor vel cu. datus fuerit: rōne etatis se excusare poterit. Et nō solū rōne senectutiz, sed etiā rōne minoris etatis ℨ iura antiqua excusatio locū habebit. Minores eñ. xxv. an. olim ob onere administratiōis tutele vel cure excusabant: hodie vō per cōstitutionē nostraz ad tutele vel cure administrationē aspirare ꝓhibent: intantū vt decetero excusatiōe opus non sit. Nā & si vellent, nullo modo admitterent. In constitutione eñ nr̄a expresse cauet vt nullus pupillus ad tutelā legitimam vocet, nec adultus. Inciuile eñ nobis videt eos q in reb⁹ suis administrādis alieno auxilio egere noscunt, & sub alīs regunt: alior⁹ tutelam & curā subire. Et idē in milite in expeditiōe militari existēte seruandū erit: vt ipse etiā volēs ad tutele vel cure administrationē non admittatur. Et hec dicuntur vsq̄ ad. ℣. Qui autem vult. Fran.

d ¶ Lx. an. s. iam cōpletis: vt. ff. de iu. īmu. l. iij. & ad Trebel. q filiū et filiā. ℣. j. al's nō esset maior: vt. ff. de mi. l. iij. ℣. minorē[a]. sed in alio ꝑsonali publico munere statuit tps. lv. ānor: vt. C. qui etate. l. fi. li. x. Et nota rōne senectutis aliqua fieri, que al's non fierēt: vt hic, & ff. de iu. immu. l. semper. j. rñ. & C. de postu. prouidendum.

a Nā autē requrāt annus cōpletus: vel sufficiat cept⁹ vel q̄ñ tps requiratur de momēto ad momentum: dic vt ibi per glo. Bart. & docto. Ang.

e ¶ Nec excusatione. sed in larga significatione etiā qui ꝓhibent, excusantur: vt. ff. de postu. l. j. ℣. initiū. & C. qui morbo. l. vnica. & ff. de tute. l. j. ℣. penul. & fi. & j. e. ℣. penul. & fi. & facit ad hoc. ff. de reg. iur. l. eius est nolle. Accursius.

f ¶ Cōstitutiōe. C. de legi. tute. l. fi. & facit. s̄. de fidu. tu. ℣. fina. Accur.

g ¶ Subire. facit ad hoc in aut. de san. epi. ℣. j. colla. ix. & ff. de eden. l. si quis ex argentarijs. ℣. pe. & fi.

h ¶ Idem & in milite. i. in militia existēte. secus in veterano: q̄ō dicimus. s̄. eo. ℣. ité qui reipublice. Ad hoc aūt q̄ aliqs sit miles, sex sunt necessaria: vt diximus in aut. de mā. ꝓn. ℣. fi. & in. l. pe. ff. ex q cau. ma. & j. de mili. test. sup rub. Additio. Et refert Ange. q̄ milites nr̄i tpis gaudēt ꝓuilegijs, dūmō in eis sit eadē rō & cā ꝓuilegij ꝛcedēdi.

i ¶ Nec volens. & ita ipō iure non tenet datio: vt hic, & C. qui da. tut. pos. l. militie. nisi a cōmilitone detur: vt. ff. eo. ꝓpter magīatuz. ℣. fi.[b] Aliud in celesti milite, vt in clerico, q admittitur vsq̄ ad quartū gradum: vt in aut. de san. epis. ℣. presbyteros. quā habes. C. de epi. & cle. sup. l. naturaliter. Additio. Dic q̄ imo hodie vsq̄ ad decimū ḡduz, sicut ad successionē, ꝑm Jo. de pla. per. ℣. fi vō neq̄. in aut. de here. ab intest. de iure tū canonico ois elect⁹ vel ꝓmotus eps, & monachi, pñt suscipere tutelā ex cā pietatis: q̄uis non coganť nisi in subsidiū, & ꝓ miserabilibus ꝑsonis. lxxvj. dist. ꝓuenit. & xv. q. j. c. generaliter.

b Sz Jac. de aret. ibi tenet ꝓtū: & illū ter. intelligit i veterano.

k ¶ Grāmatici. l. magistri de grāmatica. & idē dicas de sequentibus. Et adiunge his sophistas, id est dialecticos: ita vt oēs qui docēt trium, excusent: vt hic, & ff. eo. si duas. ℣. j. & hoc si doceant Rome, vbi est cōis patria: vt. ff. ad muni. l. Roma. & hic. Item si in patria sua: vt hic subiicit. Ité opz q̄ sint intra numerū, habebat eñ q̄libet ciuitas nūerū ꝑm suā q̄titatē, & grāmaticos & dialecticos, rhetores & physicos, siue medicos: ita tū q̄ nulla vltra decē haberet, q̄bus hāc immunitatem daret: vt. ff. e. si duas. ℣. fi. Sed aliud videtur in ijs q docent quadriuium: vt musicā, astronomiā, geometriā, & arithmeticā. nā nō videtur habere excusationem: vt. ff. eo. geometre. Quid de leguz doctoribus? Non excusant nisi Rome: vt. ff. e. ℨ & reprobari. ℣. fi. & penulti. vel nisi in ꝑ filiū ꝓncipis sint assumpti: vt. ff. e. iurisperitos. Ultra nūerū autē vel extra patriaz suā nemo excusat: nisi sint multum disciplinati: vt. ff. e. sed & reprobari. ℣. āpli⁹. Ité pḥos qui docent in naturalibus, constat excusationē habere: vt. ff. e. sed et reprobari. ℣. āpli⁹.

¶ Qui aūt vult. ¶ Casus Domine, quidā datus fuit tu. vel cu. q multas & varias habuit excusationes: et quasdam ex illis ꝓposuit, & alias ꝓponere ꝓtermisit: postea excusatiōes propositas in processu iudicij probare non potuit: nunquid alias excusationes quas ab initio nō proposuit, adhuc proponere poterit? Rñ. q̄ sic. Qui enim se excusare vult: si plures habeat exceptiones: & quasdaz ex his in exordio litis propositas nō probauerit: alias exceptiones sibi cōpetētes, ℨ ab initio omissas, attamen intra statutū tēpus proponere & probare non prohibetur. Et hec vsq̄ ad illum. ℣. Qui aūt excusare se volunt &c. Fran. de Are.

l ¶ Alīs vti. dummodo in initio omnes proposuerit, ꝑm quosdaz[c]: al's non potest: vt. ff. e. scire oportet. ℣. scire autē. Vel q̄ verius est ꝑm Joan. dic q̄ illud q̄ō ibi dicit q̄ similis est ei qui senō excusauit, qui omnes prius non proposuit: verum est quo ad nō nominatas: quia oportet q̄ adhuc proponat, si non est lapsum tēpus: vt hic, & ff. eod. propter litem. ℣. j. & ff. de excep. nemo. & ff. de transac. cum hi. ℣. si prior. contra. C. de inoffi. testa. contra maiores. Sed ibi ab initio duas proponere non potuit: quia sibi esset contrarius. & ita verum est.

c Et tunc sufficit q̄ vnā ꝓbet & hec tpa cōcurrūt etiā si ignorauerit ius sibi competere ꝑm doc. ℞.

m ¶ Tempora. que sint ista tempora, habes. j. prox. ℣.

¶ Qui autem excusare. ¶ Casus Dñe, datus fui tu. cuidā pupillo: et ego habebā tres liberos in vrbe, vel quatuor in ꝓuincia, vel quasdam alias excusationes mihi competētes. vnde a datione tutele volebam appellare: iudex non admisit appellationē meā. dicatis mihi quid iuris est in casu isto? Ad hoc rñ. Justi. Amice: iudex ꝓtra te iuste ꝓcessit. Qui enim ab onere administratiōis tutele vel cure se voluerint excusare: ab ipsa datione nō debent appellare, imo intra qnquaginta dies ꝛtinuos cōnūerandos ex quo nouerunt se datos esse tu. excusatiōes sibi cōpetētes debent coā iudice ꝓponere, cuiuscūq̄ gñis sint: ℞ est siue a testatore, siue a lege, siue a iudice dati extiterint. & hec sunt vera si intra centesimuz miliare a loco in quo dati fuerint, habitent. Alio enim modo facienda est computatio si vltra centesimum miliare ab eo loco in quo dati fuerant, habitent. Tunc eñ ꝓ mum miliare ab eo loco in quo dati fuerant, habitent. Tunc eñ ꝓ singulis viginti miliaribus donec venerint ad locū in quo dati fuerunt, computabitur eis vnus dies: & cū venerint ad eūdē locū, nūero resultanti ex cōputatione dierū, ex bñficio legis adijcief ꝑ spatiuz. xxx. dierum: intra q̄ō poterūt se excusare. Sed tū vt Scevola dicebat, in hoc casu si minor numerus ex cōputatione dietarū, & adiectiōe. xxx. dierum resultet, q̄ ꝑ spatiū. l. dierum: de equitate ita erit faciēda cōputatio, vt illi qui habitant vltra centesimū miliare, ad suas excusationes proponendas nunq̄ minus habeant q̄. l. dies. Et hec dicuntur vsq̄ ad illum. ℣. datus autem tutor. Fran. de Are.

n ¶ Non appellant. sed cōtra. ff. de ap. cū in vna. ℣. tutor. Sz ibi appellatum fuit ab ipsa sententia lata contra excusationem. sed ab ipsa datione appellari non potest: vt hic, et. ff. quando appel. fit. l. j. ℣. si quis tutor. Sed in alīs muneribus contra: quia a datione appellatur: vt C. de ap. l. hi qui. & C. de temp. & re. ap. l. j. & C. de decur. l. iij. li. x.

Appellari an possit ab initio ꝛtione mu[ne]rum.

o ¶ Intra quinquaginta dies. ita tamē q̄ intra quatuor mēses cōtineatur isti quinquaginta dies: licet cognouerit se forte datū circa finem quatuor

nem quatuor mẽñ: vt. ff. eo. quinquaginta. arg. eius quod est. ff. ad leg. Jul. de adul. l. mariti. §. preterea. ⁊ hoc ſm quosdã. Uel dic q hi quatuor mẽſes currunt a die cognitionis: ſicut ⁊ qnquaginta: ⁊ hoc quãtum ad curſuz cauſe. Sed initiũ eſt vſq; ad quinquaginta dies: ⁊ ſic par ũ vltra duos mẽſes põt h̃ cauſa durare poſt. l. dies: ⁊ ſic intelligitur predicta lex quinquaginta. Et qõ ibi dicit in fine, ex die noiationis: ſubaudi ⁊ cognitionis[a]. alꝰ vero regulariter triẽnio durãt lites: vt C. õ iudi. pperãdũ. i pn.

a ¶ Et hoc ne icidam⁹ i absurduz: videlicet q prius ꝓbet tpe cognitiõis. ſ. ꝗuor mentiũ q̃ ꝓpoſitionis: ſcz quinq̃gita dierum: qõ nõ ꝓtingit in. d. l. marti. cũ ibi oẽs ꝓbẽt ad limitãdũ accuſationes: non aũt ad ꝓficiẽdũ: et ſic non ob. Jaſon.

¶ Cognouerũt. Sz nũquid in dubio ꝓſumetur eũ ſcire, vl ignorare ſemper? Rñd. videt q ſemp ſcire ꝓſumat, etiaz ex die noiatiõis, ſaltẽ extũc qñ ad eũ notitia venire potuit: niſi probet ſe ignoraſſe: vt. C. de peri. tuto. l. ſi tutor. Sed tamẽ cõtradico, ſcz vt ꝓſumatur ſemp eum ignoraſſe, niſi pbetur ei⁹ ſcientia: vt. ff. de admi. tuto. hoc autẽ. ⁊. C. q mili. non poſſunt. ſuper ſeruis. li. rij. ⁊. ff. de pba. verius. Nec obſtat predicta. l. ſi tutor. qz ibi publice erat notũ: vñ nec iſſe tutor potuit ignorare: vt. ff. ꝺ iur⁹ ⁊ feti igno. regula. Uel q dicit ibi, idq; liquidis probationibus oſtenderis: ſcilicet eo q non probetur contra: vel aliter, vt ibi ſolet dici.

b ¶ Se excuſare. ſcz dando initium excuſationi: vt modo dixim⁹: et eam redigendo in ſcriptis per libellũ: vt. ff. eo. ſcire oportet. §. oportet. non tamẽ ſolus libellus hic ſufficit, niſi ⁊ probet excuſatiõez que ibi continetur: vt. ff. eod. l. excuſari. Accur. Additio. Qõ facit vt terminus datus ad opponendũ ſeu excipiendũ, intelligaꝫ etiaz datus ad oppoſita ſeu excepta probandum, ſm Chriſtopho. hic.

c ¶ Dati fuerint. ſiue a teſtatore, ſiue a lege, ſiue a iudice: vt. ĵ. ti. j. §. ij.

d ¶ Lapidẽ. id eſt miliariũ. lapidibus eteñ ſignabantur miliaria.

e ¶ Uiginti miliũ. vt ꝓ vnoquoq; die viginti miliaria computentur: vt. ff. ſiquis cau. l. j.

f ¶ Xxx. dierum. ſ. debet dari terminus, intra quẽ ſe excuſent. Uel dic, excuſare ſe debent facta dinumeratione. xxx. dierum ⁊c.

g ¶ Qui tñ. repete, debent ſe excuſare intra illos. xxx. dies: qui tñ ⁊c.

h ¶ Cõputari. caueas ne fallaris in hac cõputatione. ſi eñ ꝑ cẽtũ miliaria abeſt vel minus: tantũ hz dies quinqua ginta. ſi aũt abeſt vltra etiã per vnũ miliariuz, hz ꝑ qbuſlibet. xx. miliaribus vnã diẽ: et ſic ꝑ centũ miliaribus hz quinq; dies: cũ qnquies viginti faciant centuz. Jtẽ forte vnũ diẽ: qz vltra eſt ꝑ miliariũ vnũ vel parũ plus. Jtẽ. xxx. dies habet: ⁊ ſic hz. xxxvj. dies: ⁊ ita eſt in deteriori cõditione q remotior eſt. Sed tñ, vt ſubĝcit, ita eſt faciẽda cõputatio, ne ſint min⁹ q̃. l. dies. Et ſic apparet q niſi per. xxj. dietas vel plus ſit vltra cẽteſimũ miliariũ: nõ ꝓdeſt adiectio. xxx. dierũ: vt hic, et. ff. e. ſcire. §. aliud aũt.

¶ Datus aũt tutor. ¶ Caſus. Dñe, quidã in teſtamẽto ſuo habẽti duo patrimonia in ꝓuinciis, tutorẽ dedit ſic dicẽdo, Titiũ tutorem do pupillo meo. ꝛModo q̃ro a vobis vtrũ teneaꝫ ex illa datione adminiſtrare res exiſtẽtes in alia ꝓuincia q̃ in qua hz domiciliũ? vr̃ eñ mihi q ipſo iure nõ debeat teneri de admiſtratione exiſtẽtiũ in alia ꝓuincia: ita q nõ ſit ſibi opus aliqua excuſatiõe vti. Ad h̃ rñ. Juſti. Amice: tutor in teſtõ datus, ad vniuerſum patrimoniũ pupilli datus intelligit. vñ hz q ipſo iure nõ eſt liberat⁹ ab onere adminiſtrationis alterius ꝓuincie: ſed ſi vult nõ teneri, neceſſe hꝫ earũ noie ſe excuſare. Et hec dicuntur vſq; ad illum. §. qui tutelam.

i ¶ Patrimonium. facit. ff. e. ꝓpter litem. §. ſi. Sed cõtra. ſ. qui da. tuto. poſ. §. certe. Solue vt ibi.

¶ Qui tutelã. ¶ Caſus. Dñe, dat⁹ fui tutor cuidã pupillo: ⁊ adminiſtrauí tutelã ei⁹: ⁊ iã pubertate aduenieẽte finita eſt tutela. mõ idem adultus quondã pupill⁹ me⁹ me petit in curatorẽ ſibi dari: et iudex me inuitũ cogere vult ſuſcipere onus adminiſtrationis. ego quero a vobis qd iuris eſt in hoc caſu? Rñ. Jmpa. Amice: iudex te ad h̃ cogere non poteſt. Qui enim tutelam alicuius geſſit: inuitus curator eiuſdẽ fieri nõ cõpellit. ⁊ hoc intrñ eſt verũ vt lz teſtator q in teſtamẽto ſuo tutorẽ dederit, illũ eñdem curatorẽ ſe dare adiecerit: tñ in hoc caſu diui Uerus ⁊ Antoni. reſcripſerint illũ inuitũ nullo mõ cogendum eſſe adminiſtrationẽ cure ſuſcipere. Jtẽ ſi maritus fuerit datus curator vxori ſue: ĩdẽ ꝓncipes reſcripſerũt eũ poſſe ab onere cure ſe excuſare, licet adminiſtrationi rerum vxoris ſue ſe immiſcuerit. Et hec vſq; ad illum. §. Siquis autẽ. Fran. de Are.

k ¶ Nõ cõpellit. quaſi ſufficiat ei tãtũ ſeruiſſe: vt. C. de neg. ge. tutori.

l ¶ Non cogẽdũ. facit ad hoc. C. eo. ti. curator. Sz ſ̃ eſt ad hũc. §. C. e. libertos. §. ſi. Sed ſpãle eſt in liberto[b], vt nõ excuſeꝫ licet tutor fuerit.

b Intelligo veruz ſi ſpõte ꝑ pfonũ fuit liberat⁹: ſecꝰ ſi per fideicommiſſũ: vt. l. libertus. §. pe. ⁊. §. neq; q̃. ff. eo. ſm Ange. hic. ¶ Alcia. lib. diſpũ. iij. ca. viij. i fine dicit Aeliũ Uerũ vna cuz Antonino ipaſſe, vt h legẽduz ſit diui Uer⁹ ⁊ Antoninus. Jdez vult Mebriſſeñ. i lexico iuris ciuilis i dictione Antoninus. Dic⁹ tamẽ Antonius Bartoli⁹ inus i fi. adnota. ſuaꝝ rũ in. ll. de ordine ĩperato. dicit, poſt Diõ diũ Julianũ occiſũ, Seuerũ ĩpaſſe vna cũ filio Antonino, cognomẽto Caracallo. tu diſpice.

m ¶ Maritũ. idẽ de ſpõſo: vt. ff. e. l. j. §. ſi.

n ¶ Curatorẽ. ſed ꝓcurator põt eſſe: vt. C. de ꝓcura. l. marit⁹. ideo aũt nõ ponit hic tutorẽ: qr aliq vxor non eſt pupilla: vt ſ̃. de nup. in ꝓin.

o ¶ Excuſare. impropriẽ ponit. nam ⁊ ſi vellet, nõ admitteret: vt. C. q da. tu. poſ. l. maritus. Et eſt ratio: qr ꝓpter affectum vxor omnia ſibi remitteret[c]. Et hec oĩa ſunt vera vbi datus eſt curator poſtq̃ fuit ſpõſus; vl maritus. ſi vo prius fuit tutor vl curator, nõ poſſet poſtea eſſe marit⁹: vt. C. de interdic. ma. per totũ tit. Jtẽ hic maritus qui poſt matrimonium fuit datus curator ignorãs forte, aliuz debet petere ſubſtitui: vt. C. e. l. ãpliſſimi. et. l. licet. Additio. Dic hoc eſſe verũ de iure ciuili: ſed aliter de iure canonico, vt habeẽ in. c. penulti. extra de ſecun. nupt. ſm Chriſtopho.

p ¶ Jmmiſceat. ſed ſi ali⁹ (ſcz de predictis qui excuſationem habẽt) ſe immiſcuit: nõ poſſet ſe excuſare: vt. C. ſi ex fal. alle. l. ij. ⁊. iij.

¶ Siquis aũt. ¶ Caſus. Dñe, quidã dat⁹ fuit mihi tutor: iſte tutor ad excuſationẽ ſuã dicebat ſe habere tres liberos in vrbe, cũ nõ haberet niſi vnũ vel duos forte: ⁊ iudex admiſit eius excuſationẽ: ⁊ ita falſis allegatiõib⁹ ſe excuſauit. dicatis mihi qd iuris eſt in caſu iſto? Rñ. Jmpa. Amice: qui falſis allegationib⁹ ab onere tutele ſe excuſat, non eſt liberatus ab onere adminiſtrationis: imo ex tpe datiõis teneꝫ. ⁊ ideo dico tibi q tutor tu⁹ nõ obſtãte excuſatione ſua quam per falſas allegationes obtinuit: de periculo adminiſtrationis tibi tenetur. Et hec dicuntur vſq; ad finem titu. Fran.

q ¶ Falſis. vbi veritas fuit mutata. nã falſum nihil aliud eſt q̃ imutatio veritatis: vt in auc. de fide inſtru. in ꝓin. col. vj.

r ¶ Non eſt liberatus. imo ex tẽpore dationis tenetur: vt. C. ſi ex fal. alle. l. j. in fi. ⁊ facit ad hũc. §. ff. de re iudi. diuus. et de excep. qui agnitis. ⁊. C. ſi ex fal. inſtru. per totũ tit. Quid ſi eſt inuſta excuſatio, lz nõ falſa vel non gratioſa? Rñ. poteſt adhuc idem dici, vt non teneat in minoris preiudicium: vt. C. ſi ex fal. alle. l. j. Quid ſi per ignorantiã? Reſpon. idẽ: vt. C. ſi ex fal. alle. l. vlt. lz alꝰ ſententia gratioſa teneat: vt. ff. ad Trebel. ſeruo inuito. §. cum pretor.

¶ De ſuſpectis tutoribus ⁊ curatoribus. ¶ Qr ſupra viſum eſt de tu. ⁊ cu. ac etiam eorum excuſationibus: ⁊ qr hi aliqñ nõ excuſantur, imo inuiti tanq̃ ſuſpecti remouenꝫ: ideo de his ſubdit. Por.

Sciendum. ¶ Totus iſte tit. diuidit principaliter in gnq; partes. Primo vnde habuit ex ordiñ crimen ſuſpecti. Secundo qui poſſunt de ſuſpecto cognoſcere. Tertio q poſſunt fieri ſuſpecti. Quarto qui poſſunt accuſare tutorem de ſuſpecto. Quinto quibus cauſis quis ſit ſuſpectus: ⁊ ſi accuſatur de ſuſpecto, quid ſequitur. Scda ibi, Datum. Tertia ibi, Oſtendimus. Quarta ibi, Conſequens. Quinta ibi, Suſpectus. ¶ Caſus. Domine, iam video q vultis tractare de ſuſpectis tutoribus. Dicatis mihi ſi ſedeat animo: vnde deſcendit crimen ſuſpicionis? Reſpondet Jmpera. q ex. l. rij. tabu. deſcẽdit. Et hec vſq; ad illum. §. Datum eſt autem. Sed pone. Domine, iam video vnde deſcendit crimen ſuſpicionis: dicatis modo mihi, qui poſſunt de hoc crimine cognoſcere, ⁊ ſuſpectos tutores ab adminiſtratione remouere? Reſpon. Juſti. Remouendi ſuſpectos tutores ab adminiſtratione datum eſt ius Rome pretori, in ꝓuinciis autem preſidibus ꝓuinciarum, ⁊ etiam delegato a ꝓconſule. Et hec vſq; ad illũ. §. Oſtẽdim⁹.

s ¶ Suſpecti crimen. i. huius criminis accuſationem. ſ. de ſuſpecto. Uel ſimplicius crimen ſuſpecti. i. ſuſpicionis.

t ¶ Ex lege. ex quo eſt legitimũ crimẽ, nunqd ſe inſcribet q accuſabit? Rñ. põt dici q ſic: vt. ff. de ꝓbatis delic. l. ſi. ⁊ de mu. ⁊ ho. reſcripto. §. ſigs. Alij ſ̃: vt. ff. e. l. iij. §. ꝓterea. Sed illud põt intelligi qñ ſine accuſatore res ꝓcedit[d]. Aliud eſt ſi cũ accuſatore: vt dictũ eſt. ſ̃. Sed que

d Quo ca-

Universidad de Deusto

Institutionum Imperialium Liber I.

su iudice p iniq̃ſtiones ꝓcedēte nō opz cām ſuſpiciōs exp̃mere: nec ſequitur infamia: ſm Bal.

erit hic pena talionis, cū accusator nō ſit tutor vt remoueat: R̃ñ. infamia: vt. j. e. §. ſuſpectus. ij. Itez quia quando oz erit puniendus vltra remotionem: vt. j. e. §. ſed ſiquis preſens.

a Rome. ſic in auc. de defen. ciui. §. non habente. colla. iij.

b Pretori. & illi cui a ptore mãdata eſt iuriſdictio: vt. ff. e. l. j. §. ij. Sz dicũt qdã quãtũ ad cognitionẽ, nõ quãtum ad remotionẽ, & dicũt tñ eẽ ſpeciale in legato a pcõſule, vt ipe poſſit remouere: nõ ſic i legato a pſide, ſz cognoſcere tñ põt.

c Preſidib⁹. ſub hvocabulo continetur pcõſul: vt. ff. de offi. preſi. l. j.

d Legato pconſulis. i. delegato a pconſule. Sz hic nõ hz ordinariã iuriſdictionẽ: ḡ remouere nõ põt: vt. ff. ad turpil. l. j. §. ſuſpecti. q̃ eſt ℨ. Sz dicũt qdã nomẽ pſidis ibi gña le eſſe: vt etiã hũc delegatum, & ſic omnẽ delegatũ cõprehẽdat: vt. ff. de offi. pſidis. l. j. Sz veri⁹ eſt in hoc legato duo eẽ ſpecialia. vnũ eſt vt de hoc crimine poſſit cognoſcere & definire: vt hic, & ff. e. l. j. §. j. & §. cui aũt. & ff. de of. ei⁹ cui mã. eſt iuriſdi. l. cognitio. Itẽ & aliõ, vt de oi crimine cognoſcat, lz nõ pnũciet: vt. ff. de offi. pcon. ſolẽt. Reſtat ergo vt p aliũ delegatũ b̃ fieri non poſſit, niſi p iſtum, & ptoris: vt. s. prime dixi.

Legatus pconſulis duo habet ſpecialia.

† Et ſic patronus remot⁹ a tutela nõ efficit infamis vt h̃, et i. c. p tuas. in gl. ſup v̈b. amoueri. i med. ex̃ de ſimo.

Additio. Tu dic q̃ ſi accuſatio fit ad remouendũ, põt cognitio demandari, nõ aũt remotio: niſi fiat a lege: q̃ tũc poteſt demandari ipſi⁹ declaratio. Sz remotio p ſniaz, nõ põt fieri niſi p delegatum, pcõſulis vel ptoris, vt hic, vel etiã principis: arg. l. a iudice. C. de iudi. Si vo fiat ad puniẽdum: nullus delegat⁹, nec etiam ipe ptor, ſed ſolus preſes prouncie cognoſcit: vt. d. §. ſuſpecti. & l. j. §. fina. cum. l. ſeq. ff. eod. Ange.

Oſtendimus. ¶Caſus. Domine, iam video vnde deſcendit crimen ſuſpiciõis, et qui poſſunt de illo crimine cognoſcere. dicatis mo do mihi qui poſſunt accuſari de ſuſpicione? Et rñd. Impa. de ſuſpecto poſſunt accuſari ſiue ſint teſtamentarij, ſiue alterius generis tutores. vnde & ſi legitimus ſit, adhuc idẽ dicendũ erit: videlicet vt accuſari poſſit. Sed pone q̃ ſit legitimus tutor, vt patron⁹ liberti ſui: nunquid poterit de ſuſpecto accuſari? R̃ñdet, certe ſic: verũtamen fame patroni parcẽ: vt nihilominus integra maneat, q̃uis vt ſuſpectus remotus fuerit. Et hec vſq; ad. §. cõſequens eſt. Fran.

e Oſtendimus. vt. s. pri. §. & ff. de ſuſpe. tuto. l. j. §. oſtendimus.

Oẽs tutores põt fieri ſuſpecti an ſit vera ꝓpoſitio.

f Omnes quidem tutores. i. omnis generis tutores: ſiue ſint teſtamentarij: ſiue datiui: ſiue legitimi: non autem omnes. i. boni & mali: quia boni etiam ſi pauperes ſint, non remouentur: vt. j. eo. §. vlti. ponit ergo genera ſingulorum tutorũ: & nõ ſingula ſub generibus poſita, ſeu ſingula generum. ſic & alias. s. qui. mo. tu. fini. §. ſed & capitis. et. j. de fideiuſſo. in princi. et. ff. de pecu. quã tuberonis. §. peculium. & ff. de iuſti. & iu. l. j. §. ius naturale. Sed nunquid eadem ſeruantur in quolibet alio curatore puta furioſi vel prodigi? R̃ñ. ſic: vt. ff. eo. l. iij. §. non tantum. & §. ſeq̃t ſiquis. Accurſius.

g Alterius. puta datiui.

h Dicẽdum. ſcz vt poſſit accuſari et remoueri. Sed certe imo videt debere curator adiungi tam patrono q̃ cuilibet legitimo: nõ autem remoueri: vt. ff. e. l. ſi tutor. que eſt huic cõtraria? Reſpon. illud eſt cõſilium, non preceptum. ſic et alꝫ. C. de nuptiis. l. vidue.

Parcendũ. Sed qualiter parcetur, cũ condẽnatus ob doluz, ſtatim ſit infamis: vt. j. e. §. ſuſpectus autem? R̃ñ. cauſa nõ exprimatur in ſententia: vt. ff. eo. l. hẽ eñ. in prin. j. rñ.

Conſequens eſt. ¶Caſus. Dicit Juſti. cõtinuãdo materiã ſuaz: ex quo vidimus qui põt accuſari ſup crimine ſuſpicionis: cõſequẽs eſt vt videamus qui põt accuſare ſuſpectos. Et ſciẽdũ eſt hanc accuſationem de ſuſpecto, quaſi publicã eſſe: hoc eſt oib⁹ patere. Nõ enim ſolũ maſculi ad hanc accuſationẽ ꝓcedere põt, ſed etiam mulieres ex rescripto diuorũ Ueri & Antonini admittunt. Sz licet mulieres admittant, nõ tñ oẽs: ſz ille ſole q̃ pietatis neceſſitudine ducte ad hoc procedunt: vtputa mater ipſi⁹ pupilli, vel nutrix, vel etiã auia vel ſoror. Et nõ ſolũmodo iſte mulieres admittunt, ſed etiã ſiqua alia fuerit cuius magnã pietatẽ ꝓtor intellexerit; q̃ qdem mulier verecundiã ſexui muliebri cõpetentẽ non egrediat, ſed pietate q̃ſi mota iniuriã pupilli ſuſtinere nõ poſſit: ad iſtaz accuſationẽ eã admittit. Sed hodie nungd poſſunt impuberes q in tutela ſunt, ſuos tutores de ſuſpecto accuſare: Et reſpõdet q̃ nõ. ſz lz impuberes tutores ſuos accuſare nõ poſſint: puberes tñ in cura exiſtẽtes, curatores ſuos de cõſilio neceſſariorũ ſuorũ ſup crimine ſuſpicionis arguere poſſunt. & ita diui Uerus et Antoninus reſcripſerunt.

Quoq; & auia poſſunt: poteſt & ſoror. Sed et ſiqua alia mulier fuerit, cuius prętor propẽſam[m] pietatem intellexerit non ſexus verecũdiã egrediẽtis[n], * ſz pietate productę non continere[o] iniuriã pupillorum: admittet eam[p] ad accuſationem.

Impuberes de ſuſpecto nõ accuſant, ſed puberes ſic. Areti.

Impuberes non poſſunt tutores ſuos ſuſpectos poſtulare: puberes aũt, curatores ſuos ex cõſilio neceſſariorum[q] ſuſpectos poſſunt arguere, & ita diui Uerus et Antoninus reſcripſerunt.

Qui non adminiſtrat bona fide: licet al's ſit ſoluendo, poteſt vt ſuſpectus remoueri. Et iuſſus a iudice adminiſtrare: anteq̃ adminiſtret, poteſt vt ſuſpectus remoueri. Aretinus.

Suſpectus[r] autem eſt qui nõ ex fide[s] tutelam gerit, licet ſoluendo ſit: vt Julianus quoq; ſcripſit.

¶Sed et ante q̃ incipiat tutelam gerere tutor, poſſe eũ quaſi ſuſpectum remoueri[t] idem Julianus ſcripſit, et ſm eũ conſtitutum eſt.

Remotus propter dolum, eſt infamis: propter culpam, non. Aretinus.

Suſpectus autem remotus ſi qõ dicit matrẽ admitti, eſt contra. ff. de in lit. iur. videam⁹. §. ſed nec. Sed certe ſi iuraret in litẽ p filio: plus matri cõmitteretur, q̃ quaſi eſſet iudex: q̃ ſi filij nomine accuſaret: cũ magis ſit in iudicis arbitrio vtrum ſit ſuſpectus iudicãdus vel nõ. Sed nõ ſic ſacramẽtũ eſt in arbitrio iudicis: maxime iure nouo: ſm qõ nõ refrenatur ſm quoſdaz poſtq̃ eſt preſtituz: vt in auten. de iudi. §. opz. col. vj. vel lz poſtea tarxetur: raro vel parum minuit de eo qõ iurauit. Accur.

m Propenſam. id eſt magnam. Accurſius.

n Egredientis. qõ fecit Calphurnia: vt. ff. de poſtul. l. j. §. ſexum.

o Continere. ſubaudi poſſe.

p Eam. ſcilicet feminam.

q Neceſſariorx. ſ. parẽtũ. & facit. ff. de in lit. iur. l. videam⁹. §. adoleſcẽs.

Suſpectus aũt eſt. ¶Caſus. Dñe, iã video q̃ põt accuſare de ſuſpec. dicatis mihi ſi placet, qs intelligit ſuſpect⁹? Ad h̃ rñ. Impa. q̃ ille ſuſpect⁹ eſt q̃ nõ ex fide tutelã pupilli ſui gerit: licet ſoluẽdo ſit. et ita Julia. ſcripſit. Pl⁹ etiã dicit: vez q̃ tutor anteq̃ incipiat tutelaz adminiſtrare: poterit quaſi ſuſpect⁹ remoueri. & hoc ſm Julia. conſtitutum eſt. Et hec vſq; ad illũ. §. Suſpectus aute remotus. Fran.

r Suſpectus. ſic. j. eo. §. nouiſſime. Accurſius.

s Ex fide. ſcilicet bona.

t Remoueri. q̃ forte in alꝫ tutelis male ſit ꝟſatus: vt. ff. e. l. iij. §. ſi aũt. & dic remoueri, ſed nõ accuſari: vt. ff. eod. l. hẽ eñ. in fi. q̃ huic eſt ℨria[b]. Uel ibi nõ põt accuſari ſuſpecti ex verbis. l. xij. tab. ſed ex ſnia ſic: vt hic oz. Uel dic q̃ anteq̃ gerat, ex dolo tñ accuſat ſuſpect⁹: vt C. e. l. iij. p culpa nõ[c]. & qõ oz in dicta. l. hẽ eñ. hoc verũ eſt q̃ñ ob ignauiam fecerũt. i. adminiſtrauerũt. poſtq̃ vo ceperit gerere: & ꝓpter dolum & ꝓpter culpã põt accuſari ſuſpectus: vt. j. pri. §. Additio. Nec obſt. l. pẽ furioſo. ff. de iis qui ſui vel alie. iur. ſunt. vbi facili⁹ ipeditur fieri, q̃ factũ tollat: q̃ illõ ꝓcedit vbi eadẽ eſt ratio: ſz hic eſt maior ratio in iã ꝓducto in eſſe, (cum plus delinquat) q̃ in ꝓducendo. arg. l. ſterilis. §. ſi per venditorem. ff. de act. emp. Jaſon.

Suſpectus aũt remotus. ¶Caſus. Dñe, iã video quis eſt ſuſpectus: ſed p deo dicatis mihi, qs eſt effectus iſtius criminis? Ad hoc rñdet Impa. Amice: ſiqs remotus fuerit ab adminiſtratiõe ſua ꝓpter crimen

a Sz ſm q̃ nũq̃ ꝓpte eẽt dare iudicũ publicũ: cũ ſp femine repellant. Dic & q̃ſi pub. ſm Jo. fa. q̃ ſiſtẽs nõ incidit in turpillianũ: vt d. §. ſuſpecti. vl q̃ pt procurator conſtitui.

Calphurnia fuit mulier inuerecũda.

b Iſta ſolutio nõ eſt bona ꝓpter text. in l. ij. ff. eo.

c Et hec ſi bona: ſm quã i accuſatiõe tñ nõ in remotiõe ſit differentia: q̃ ita ꝓp culpã ſicut ꝓpter doluz remoueri poterit ſiue ipediri adminiſtraret iurta diſtinctiõez anghic. nõ aũt de ſuſpecto accuſari ſi ꝓpter ſ. lũ: ſm J.

pter crimen suspicionis: si quidē ob dolum, infamis efficitur. Si vero ob culpā leuē vel leuissimā fuerit remotus: non efficitur infamis. Et nō solū istū effectū habet crimen suspiciōis: sed etiā alīū. Nam si aliqs fuerit de crimine suspicionis accusatus: quousq; cognitio finita fuerit interdicit ei administratio. ⁊ ita Papiniano visum est. Sed si aliqs hmōi crimine accusatus fuerit, ⁊ pendēte cognitione decesserit accusatus: cognitio suspecti extinguit. Itē si aliqs tutor copiā sui nō fecerit vt alimenta pupillo suo decernantur: pupillus in possess. bo. ipsius tutoris causa rei seruāde mittit: et que per morā deteriora futura sunt: dato curatore vēdi iubētur. Liquet igit q tutor qui alimēta pupillo nō prestat: vt suspectus remoueri potest. Si autē tutor pśens fuerit: per mendaciū tñ alimenta pupillo decerni nō posse ob inopiā pupilli dicat: ad pfectus vbi mittetur puniēdus: vt iu. risco. sul. placuit; sicut ille remittit ad prefectum vrbis puniēdus qui per pecuniā ministerium tutele rede mit. Itez libertus si fraudulēter gessisse tutelam vel curā filioꝝ vel nepotū patroni pbat? fuerit: ad pfectum vrbis sibi remittet puniēdus: et in hoc casu vt ingratus accusari poterit. Nouissime autē sciendū est tutores vel curatores fraudulenter administrātes res pupillares, oīno esse remouēdos. Licet em̄ satisdationem offerāt de indēnitate pupilli: tñ q; satisdatio malevolū tutoris ꝓpositū nō mutat, sed diutius malignādi facultatē pstat: remouēdi sunt. Itē suspectum eū merito putamus qui moribus talis est, vt suspectus haberi debeat. Licet em̄ tutor vel curator paup fit: si tñ fidelis ⁊ diligēs sit i admīstratiōe, nō est vt suspect? remouēdus. Et hec vsq; in fi. ti. Frā.

a Ob dolum. expressum in sentētia, puta sic: remoueo te quia in dolo tali fuisti. Accursius. vi mg. hic

b Famosus est. excepto patrono: vt. s. eo. §. ostendimus. in fi. §. ⁊. ff. eo. l. j. §. ostēdimus. Sed quid si remouet simpl'r nō expresso dolo vel culpa? Videt q; semp remaneat integre fame: vt. ff. e. l. iij. in fi. ⁊. l. hec em̄. §. quid ergo. Potest tñ distingui, vtrū accusatus fuerit ob dolū, an ob culpā: an ob vtrūq;. In primo fit famosus: in secūdo nō eque: in tertio intelligit semp ob culpā: nisi in ⁊trariū pbetur. pene em̄ non sunt augēde sed molliēde: vt. ff. de pe. l. pe. ⁊ de excep. rei iu. si ex testamento. ⁊. ff. de li. ⁊ posthu. l. cū quidā. ⁊. ff. e. l. iij. j. ij. ⁊ iij. respon.

Culpa lata sp dolo ꝓparat: nisi in tribus casibus. Fame periculū eqparat periculo vite.

c Ob culpā. s. leuē vel leuissimā. secus si ꝓpter latā, q; tunc vt infamis: vt. ff. eo. l. impuberibus. §. si fraus. Et est rō q; dolo cōparatur: vt. ff. si mensor fal. mo. dixerit. l. j. §. hec actio. ⁊. ff. de pca. l. quesitū. §. eū quoq;. ⁊. ff. depos. i. q; Verua. nisi in duob? casibus. Primus est in criminibus publicis: vt. ff. ad le. cor. de fic. l. in lege. Scōs in delatione sacramēti in litē: vt. ff. de in litē iu. l. in actionib?. §. sed iudex. in fi. his em̄ casibus lata culpa dolo nō cōparatur. Vel dic sm̄ Azo. ⁊ de lata etiā intelligi: vt sicut in pditione pśone dolo nō cōparat, vt dictū est: sic in pditione fame, vt nō fiat infamis. Nec ob. d. l. ff. e. impuberibus. q; de dolo intelligit. Vel dic vt. j. statim dicā in glos. i. nō silr. in fine.

a Imo ibi lata culpa eqparat dolo q; ad remouēdū tutorem: non q; ad ifamādū: sm̄ Ange. hic.

Ignorantia iur; est lata culpa.

d Non eque. i. nō silr fit famosus dānatus ob culpā leuē: sicut ille q; remouet ob dolū: fit tñ infamis de facto: sicut ⁊ als quis fit famosus de facto solo: vt in ꝓdictionibus ex turpi cā descendentibus: vt. ff. de acti. ⁊ obli. l. cessat. itē in interdictis ex famosa causa silr venientibus: vt. ff. de vi ⁊ vi ar. l. neq; vnde vi. Sed videt q; etiā ex culpa leui qs sit infamis: vt. ff. de his q; no. infa. l. liberoꝝ. §. notat. q; est huic ⁊tra. in eo q; ibi dicit ignorantiā iuris nō excusare ab infamia. Sed certe potest dici q; iuris ignorantia sit lata culpa. qō sic pbo: q; oēs debent scire iura, exceptis paucis. s. mulieribus, minoribus, ⁊ militibus: vt. ff. de iu. ⁊ fac. igno. l. regula. C. de le. ⁊ con. l. leges sacratissime. ⁊. C. de iur. ⁊ fac. igno. l. ꝓstitutiones. ergo figs ignorat, est in culpa lata: cū culpa lata sit id ignorare qō oēs sciūt: vt. ff. de ꝛb. sig. l. late culpe. nō est ergo mirū si est infamis: vt. ff. e. l. impuberib?. §. fi. Vel ver? sm̄ Azo. lata culpa nō infamat per sniaz dānatū: s; ipso facto sic, si est tale factū, vt in. d. l. liberoꝝ. §. notat. Et sic sunt tres casus vbi lata culpa nō cōparat dolo: vn? hic: duo in glos. superiori q; incipit, scz leuem ⁊c.

e Quoad. id est donec.

f Interdicitur. argumentū vt donec prelatus accusat, q; nō debet administrare ecclesiastica bona. ⁊ facit ad hoc. C. de sen. pas. l. fi. ⁊. ff. e.

Prelatus suspectus: ista gl. h. an sit ab aliqui ab administra opinio sp. tiōe remo ney. Anani uendus. oio. vi in. c. prelato. b. propefinez. n. 24. & Reprobatur imo D ber sibi dari curatorem tutor vt in. c. benera osse delegati. & in. c. simonia. de iudi. & sicut. ff. de

g Suscepta. i. incepta.

h Decesserit. scz accusatione pendente.

i Extinguitur. q; nō ni si vt ab ea remoueat, intēdit: sz ex quo mortu? est, vere remot? est. ⁊ qō h ōr si tutela morte tutoris finiat: idē ē si quocūq; alio modo finita tutela sit: vt ff. eo. l. penul. §. penul.

k Decernātur. per iudicem. Additio. Itaq; semper ex reditu patrimonij aliqd supsit, per text. in. l. ius alimentoꝝ. ff. vbi pu. edu. de. Ang.

l Vel in possessionē. sed et multa indici poterit: vt. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. si arbiter. ⁊ facit. ff. eo. impuberibus. §. finali.

m Eius. als est tutoris in textu: als nō est, sed tñ subauditur: vt. ff. eo. impuberibus?. Sed alij dicunt eius. s. pupilli: vt ita administratio tutori auferatur.

n Dittatur. causa custodie: nō vt ex eis alat: sed vt cautū sit pupillo si male gessit tutor, sed de suo: vt. ff. vbi pu. edu. debe. l. fi. in fine.

o Siquis. scz tutor.

p Decerni. puta si negat alimēta posse decerni. i. dari. ⁊ qō sequitur, si hoc per mendacium ⁊c. sit de responsione.

q Per mendaciū. quid si nō dicat per mendaciū: imo verū dicat: nū quid de suo alere tenet? Rūdetur, nō: vt. ff. vbi pu. edu. debe. l. ij. §. fi.

r Remittendū. sed nō remouendū: vt. ff. e. l. tutor. §. tutor.

s Placuit. hoc ideo q; maior pena imponet q; remotio: vt. ff. de offi. prefec. vrb. l. j. §. item solent.

t Remittit. s. puniēdus extra ordinē: vt. ff. de tute. l. in eos c. Et no. hic ar. q; eos doctores q; pecunia data sibi acgrunt scholares: vt. ff. de of. pfe. vr. l. j. §. itē solet. ⁊ in auc. vt ea q; vocant in finuatiua. §. j. col. v.

v Remittit. ob hoc etiā vt ingrat? accusari pōt: vt. C. de liber. ⁊ eoꝝ liberis. l. iij. ⁊ facit. C. eo. l. j. ⁊. ij. ⁊. ff. eo. l. libertus.

x Nouissime. i. in vltima parte huj? ti. fic. ff. de instit. act. l. nouissime. nā ⁊ ibi in vltima parte tractatus sui Ulpianus ponit nouissime.

y Grassandi. i. delinquēdi: vel. i. animādi ad delinquēdū. fic. ff. de pe. l. capitalium. §. grassatores. inde grassor, aris. i. nitor ad malum.

z Prestat. facit. ff. e. l. suspectus. ⁊. l. q; satisdatio. Et fa. in ar. ad questionē talē: Si emi librū, ⁊ anteq; soluā ptiū, cōperiā alienū vel vitiosum: q; nō tenear soluere ptiū d: q; expedit potius nō soluere q; cautionē de reddēdo in cām euictiōis vel vitij recipere. qb? ꝙsonat. ff. de cōpen. l. iij. [Preterea lex dicit q; nō dz quis se cōmittere fragilitati cautionis. ff. ad Trebel. l. cogi. §. idē q;rit]. ⁊. C. in q. cau. in inte. resti. nō est ne. l. fi. ⁊. C. q; li. vnicui. l. j. Additio. Ho. q; quotiēscūq; immineat euictio in limine cōtractus ante solutionē pretij: emptor nō tenetur soluere pretiū, nisi venditor det idoneos fideiussores. ad. l. si post perfectā. C. de euic. de quo p Bar. in. l. j. §. stipulatio duple. ff. de pto. stip. ⁊ an vēditor compellat satisdare iure actionis, vel ope exceptionis: dic q; ope exceptionis: ⁊ solū tenet respectu illius dūtaxat momenti questionē. d. §. stipulatio. ⁊ ibi per Bar. Jason.

a Suspectū. nā tutorē suspectū nō facultates parue, sed fraudulenta vel callida cōuersatio in rebus pupillarib? cōmendat. i. pbat. Vel res vo solis facultatibus paruis suspectus habetur creditoribus: vt hic, ⁊. ff. de priui. cre. l. si creditores.

† Satisdatio ꝓpositum malevolum nō mutat: sed diuti? grassādi facultatē pstat. 2cor. c. j. in gl. fi. eꝝ de solu.

b Ista gl. approbat p Ange. h.

c Que remissio nō t ciuilib?: s; in criminalibus fit. Si tñ iudex q; cepit malefactorez; cognouerit de delicto: nō cogit remittere: nisi esset incōpetēs: vt hic. Ange. Are. Grassor grassaris.

d Imo reneor dare mihi fidei iussores. l. si post perfectā C. de euic. ⁊ l. fi. ff. de rescin. vē. ⁊. l. pe. ff. de peri. et cōmo. rei ven. q; fi de iussor q; liter teneatur: ⁊ i q; b? casib? p vēditorē pstetur: ⁊ quid si malitiose petat: item quid si res

q. ibi in q. dition. fame sing. Est vnus casus. in. l. transigere. C. de transactio. & in. l. in actionibq. nº 24. ff. de iudicijs. Quarto vi gerardū de petra sancta in sino. 33. q; an et q;do. teneatur quis respondere delicto sub monitorijs. facti. & iudicem sub prestito iuramēto. vel sub pena excōmunicationis. vi scotus. in 4º sententiarū. di. 15. nº 4. ad solutionem ad 4um Argumentū. & vi etiam latissime in Silua Nuptiarū. fº 101. colª 2ª cum sequenti. &

¶ Remouēdus nō est. imo videt q̄ sic: vt. C. de tu. vel cu. qui nō satisdedit. l. ij. que est huic ẓtra. Sol. ibi nō repellit̄ ꝑpter paupertatē: sed quia nō satisdabat: hic autem satisdedit. posset tn̄ iste se excusare. qđ dic vt dixi. ſ. titu. j. ¶. sed ꝛ propter paupertatē. Est tn̄ huic curator adiungendus: vt. ſ. de cu. ¶. interdum. ꝛ. C. eod. l. pietatis. ꝛ. C. de peri. tu. l. j.

¶ De rerū diuisione ꝛc.

¶ Dictū est de personis: sequitur de rebus: vt ꝑ misit. ſ. de iur. nat. gen. ꝛ ciui. ¶. fi. de quibus dicit vsq̄ ad titu. de ob. Et in hoc medio dicit qualiter acquirūtur res iure naturali: vt a. ¶. singulor. vsq̄ ad tit. de vsucapionib⁹. Jtez qualiter iure ciuili: vt ab inde in antea. Jtez qualit̄ iure singulari: vt vsq̄ ad ti. de testa. Jtem qualit̄ per vniuersitatē vt q̄ testamēto vel intestato, vel sili mō: vt a tit. de testa. vsq̄ ad titu. de obligationibus. Accur.

Superiore libro de iure pso-narū exposuimus: ¶ Nō videamus de rebus q̄ vel in nr̄o patrimonio, vel extra primoniū nostrū habent. ¶ Quędā em̄ naturali iure cōia sunt oīm: quędam publica: quędā vniuersitatis: quędam nullius: pleraq̄ singulor. Jurē anno: in duas partes. Primo cōtinuat istū librū ad precedentē. Scdo incipit tractatū. Scda ibi, Modo videamus. Jtē ista scda subdiuiditur principaliter in duas partes. Nā primo ponit de rebus cōibus iure naturali, de publicis, ꝛ de his que sunt vniuersitatis, ꝛ de his q̄ nullius bonis sunt. ꝛ oīa ista per exēpla clarificat. Secūdo ponit qualiter acquirant de iure gentiū, ꝛ efficiant priuator. Secūda ibi, Singulor aūt. Et illa scda subdiuidit loco suo. Redeo ad primā q̄ subdiuidit in quatuor partes. Primo ponit exēpla de cōibus. Scdo de publicis. Tertio de his q̄ sunt vniuersitatis. Quarto de his q̄ nullius sunt. Scda ibi, Flumina. Tertia ibi, vniuersitatis. Quarta ibi, nullius aūt. Aretinus. ¶ Casus. Dicit Justinianus cōtinuando ꝓcessum suū: Postq̄ in superiori libro de iure psonar̄ exposuimus: modo in hoc scdo libro de rebus q̄ in patrimonio nr̄o vel extra nostrum patrimoniū habent, videamus. Sed pone, Dñe, vos dixistis mihi supra q̄ vultis determinare de rebus que sunt in patrimonio nostro vel extra: nūquid est ista diuisio sufficiens? Ad hoc rñ. q̄ sic. ꝛ q̄ sufficiens diuisio premissa sit, tali rōne liquet: quia quedam naturali iure cōia sunt oīm: quedā publica: quedā vniuersitatis: quedam nullius: pleraq̄ singulor: ꝛ ea que singulor sunt, variis ex causis acquirunt: sicuti ex inferioribus apparebit. Fran.

b ¶ De iure personar̄. ab illo titulo de iure personarum vsq̄ huc.

c ¶ Modo. sicut ꝑmisimus. ſ. de iure na. ¶. fi.

d ¶ Patrimonio. scz aptitudine. Apte em̄ sunt esse in patrimonio, vt res pro derelicto habita. Accursius.

e ¶ Vel extra. scz aptitudine: q̄ nō sunt apte vt sint in patrimonio: vt sunt res sacre vel religiose: vt. j. eo. ¶. nullius. Interdum tamen dicte res sunt in patrimonio: vt si ab hostibus capte sint: vt. ff. de relig. l. cū loca. similiter res prophane extra patrimoniū nostrū sunt si religiosis adherent: vt. ff. de rei vendi. l. que religiosis.

f ¶ Habētur. talis diuisio hic sumitur. Rerū em̄ alie sunt in patrimonio: alie extra. q̄ videtur insufficiēs. nam alie sunt nec in patrimonio, nec extra, vt seruitutes: vt. ff. de vsufru. lega. l. j. contra. Sed Joan. dicit q̄ hic pueris loquitur simpliciter. nam quedā pro docēdis pueris dicūtur, que alias nō dicerētur: vt. ff. de acti. ꝛ obli. l. obligationū. in fi. qđ nō est verisimile, q̄ ꝓpter pueros male loquatur. vnde nō placet. Alij dicūt hic de corporalibus rebus tantū loqui: qđ est falsum: qđ colligitur ex continuatione huius tituli ad quatuor sequentes. Nos dicimus seruitutes esse in bonis nostris: cū eaꝝ noīe agamus ꝛ excipiamus: vt. ff. de acquir. re. do. l. rem. ꝛ. l. statuas. Quę aūt in dicta lege dicitur eas nō esse in bonis, nec extra: dr ideo quia per se non censentur: vt est possessio tigni in domo positi: quia nō intelligitur tignum dum durat domus per se: vt. ff. de vsusca. eum qui.

g ¶ Quedam. hic fit alia diuisio.

h ¶ Cōmunia sunt. non tamen agitur cōmuni diuidundo: fm Pla. Additio Quia non possunt stare sine re vel persona cuius sunt. l. si aliena. ¶. hoc iure. cū simili. ff. de vsuris. Ange. Aretinus.

i ¶ Omniū. scz vsu, nō ꝓprietate: vt dicitur. j. eo. ¶. quidem.

k ¶ Publica. quasi populica, scilicet omnium populorū: vt. ſ. titu. j. ¶. consequens. ꝛ. j. eo. ¶. flumina. Alias dicitur publicum qđ est huius populi vel illius tn̄: vt campus martius: vt. C. de sacrosan. eccle. l. fi. et hoc dicitur magis vniuersitatis. Accursius.

l ¶ Vniuersitatis. vt. j. e. ¶. vniuersitatis.

m ¶ Nullius. vt. j. eo. ¶. nullius.

n ¶ Que. ſ. que sunt singulor. nec em̄ ad superiora referūtur. ¶. iubij dñus videtur.

o ¶ Ex subiectis. j. eo. ¶. singulorum. vsq̄ ad finem tituli.

¶ Et quidē. ¶ Diuidit in quatuor partes. Primo ponit dictū. Secūdo infert. Tertio illationem restringit. Quarto illationē restrictiōis assignat. Scda ibi, Nemo. Tertia ibi, Dū tamen. Quarta ibi, Qui nō sunt. Aretin⁹. ¶ Casus. Dñe, dicatis mihi si placet, q̄ sunt cōia oīm? Ad hoc rñdet. Amice: certe naturali iure introductū est q̄ cōia sunt oīm aiantia. Tn̄ hec: scz aer, ꝛ aqua decelo cadēs, et mare: ꝛ per hęc sequēs littus maris: cū fit ei⁹ accessio. Vñ dico tibi q̄ nemo ad littus maris phibet accedere: dum tn̄ a villis ꝛ monumētis, et ędificijs in littore positis se abstineat: q̄ hmōi ville ꝛ edificia nō sūt cōia de iure gētiū, sicut est ipz mare. Sz dñe, dicatis mihi inquātū durat littus maris? Ad hrūdet Imꝑator. Amice: littus maris durat quaten⁹ hyemalis fluctus q̄ maximus est, excurrit. Et hec dicūt vsq̄ ad illū. ¶. flumina aūt. ¶. de Are.

p ¶ Naturali iure. i. iure gentiū: qđ est naturali rōne inductū: vt. ff. de iustit. ꝛ iur. oēs. ¶. qđ vo. de quo hic loquit: vt. j. eo. ¶. singulor. ꝛ in fi. hui⁹. ¶. nā iure naturali primeuo etiā alia essent cōia. Accursius.

q ¶ Cōia. non tn̄ agit cōi diuidūdo fm Pla. nisi postq̄ facta fuerint occupantiū. Et q̄ dicit oīm, scz vsu: nō ꝓprietate: vt predixi.

r ¶ Profluens. i. de celo cadens.

s ¶ Mare. sic. ff. de iniu. l. iniuriar. ¶. si quis nec prohibeat.

t ¶ Et per hoc. i. per hęc, cū sit accessio maris: arg. j. e. ¶. si tn̄. Sed ẓ. ff. ne quid in lo. pu. l. littora. vbi ór littora esse ppli Romani. Sed illud est verū quo ad iurisdictionem: vere tn̄ sunt cōia: vt hic. sic. C. de quadri. pre. l. bn̄ a Zenone. secus in ripa fluminis q̄ nō est publica, lz flumen sit publicū: vt. j. e. ¶. ripar. ibi, sed ꝓprietas. Et pōt esse rō: quia inundatio fluminis raro venit: et ideo esse pōt vtilitas in ꝓprietate ripe. At mare assidue inūdat: vñ paruula esset vtilitas. nō ergo ꝓprietas querit: vt. C. de bo. que libe. l. fina. ¶. finali. Accursius.

v ¶ Villis. ab alio ibi positis. ꝛ habet duas significationes. dicit em̄ casa vel insula quedā in qua non habitatur, sed vel retia ponuntur, vel ꝓpter aquam ibi confugitur, vel fructus reponuntur: vt hic, ꝛ ff. de vsufruc. arboribus. in princi. si vero ibi habitaretur, esset prediū vrbanum: vt. j. de seruitu. rusti. predi. ¶. predioru. Jtem dicitur villa congregatio hominum.

x ¶ Monumentis. Quid sit monumentū, habetur. ff. de religiosis. l. ij. ¶. monumentum.

y ¶ Edificijs. scz alijs.

z ¶ Non sunt iuris gentium. i. cōia de iure gentiū, sicut est mare, imo eoꝝ qui ibi edificauerūt: vt. ff. eo. l. intantum.

a ¶ Sicut est mare. Huic cōtinua q̄ est. j. statim. ¶. est autem.

¶ Flumina aūt. ¶ Casus. Dñe, iam video que sunt cōia: dicatis mihi si placet, q̄ sunt publica? Ad hoc rñ. di. Amice, Publica sūt oīa flumina ꝑpetua: ꝛ silr portus publici sunt. vñ dico tibi q̄ ius piscādi in portu ꝛ fluminibus oībus, in cōi publice ptz. et sicut ipsa flumina publica sunt: ita ꝛ vsus ripar̄ ipsoꝝ fluminū publicus est ꝛc. ꝛ ideo naues ad ipsas ripas applicare, ꝛ funes arboribus ibidē natis religare, ꝛ onus aliq̄ in his reponere cuilibet liberū est, sicut ipm flumē nauigare. Sed quāq̄ dixerim tibi ripar̄ vsum publicū esse: secus tn̄ est in ꝓprietate ear̄. Proprietas em̄ ear̄, illoꝝ hoīm est quoꝝ ꝑdijs adhęrēt. ꝛ eadē rōne ꝓprietas arboꝝ i ripis natar̄ eorūdē est. ꝛ sicut ego dixi tibi de vsu ripar̄: ita dico tibi q̄ vsus littoꝝ oībus publice patet sicut vsus ipsius maris: vñ cuilibet liberū est casam. i. domūculam ibi ponere, in quā se recipiat. Liberū est etiā cuilibet ex mari retia deducere, ꝛ ibidē siccare: sed certe ꝓprietas littorū nullius esse intelligit: sed eiusdē iuris sicut est ipm mare, ꝛ q̄ subiacēt mari, terra videlz ꝛ arena, et hec dicūtur vsq̄ ad illū. ¶. Universitatis. Fran. de Are.

b ¶ Flumina autem oīa. scilz perpetua, vt Padus ꝛ Rhenus. quedā enim sunt priuata, vt fossata in agris posita, que crescūt decrescūt: que quando q̄ currunt, quando q̄ non: vt. ff. de flu. ꝛ ne quid in flu. l. j. ¶. ij. ꝛ. ff. eo. nemo. in fi.

c ¶ Omnibus. nec qui fuit primo longo tempore piscatus, alium superuenientem repellere potest: vt. ff. de vsucap. l. fina. nisi forte spatio

Universidad Autónoma de Nuevo León Dirección General de Bibliotecas

De rerum diuisione ꝛc.

tur.an.vt.ff.de diuer.ꝛ tẽp.ꝓscrip.si quis ꝙ. Uel ſm Jo.intelligeillã legem,ſi quis ꝙ.qñ erat in poſſeſſione piſcãdi. Addimo. Jn qua cõſtituitur per ꝓhibitionẽ alterius nõ ꝺicentis. Et an idẽ ſit de mo lendino,ꝛ de multis alijs ꝙſtionib⁹ de hac materia vide Chriſto.hic.

a ¶ Lõe.i.in cõi oĩbus patet:nõ aũt eſt cõe,imo publicum,ſm Jo.

b ¶ Eſt autẽ littus.vt.ff. de vbo.ſig.l.littus.

c ¶ Hybernus.i.hyemalis,qñ vẽto vnde trahuntur,q.ꝺ.quãtũcũq; mare aliquo tpe plus extenditur in hyeme vel eſtate, tantũ eſt littus eius.

d ¶ Excurrit.hic cõtinua qõ eſt.ſ.e.ſ.littorum.

e ¶ Ripaꝝ.i.fluminis.

f ¶ Juris gẽtiũ.i.de iure gentiũ:vel id eſt oĩb⁹ gẽtibus publice patet.

g ¶ Earum.ſcz riparum. Illoꝝ.ſ.hoĩm ãrũ ꝛc. Adherẽt.ſed qd ſi via publica eſt in medio iter flumen ꝛ agrũ: Rñ.idez hõ hic:vt.ff.de ac.re.do.l. Martius.

h ¶ Jn eiſdem.ſcz ripis.

i ¶ Eorũdẽ.ſz qd ſi piſcari vult ligare: dñs vult icidere: Af dñs ꝓferẽd⁹: vt.ſ.ꝺ ijs q ſui vſ alie.iuſũt.in fi.ibi,nec cui ꝙ ꝛc.ꝛ C. de iudeis, nemo.et.ff. ſol.mat.etiã.ſ.licet[a]. Sz cõtra credo: vt.ff.de vſu et ha.l.fina.ꝛ de vſufruc. ſi cuius.ſ.itez Nerua.alſ eſt in.l.equiſſimum.

m ¶ Littorum.ſcz maris: vt ſequitur.

n ¶ Publicus.ſ.e.ſ.ꝛ q dem.ibi,ꝛ per hoc ꝛc.contra. Solu.dicit Pla.oĩa cõmunia eſſe publica, et ecõtra, ſcz rõne quorũdã vſuum:vt ecce tã mare ꝙ flumina et littora et ripe in vſu aiantiũ ſũt ꝛ in biẽdo ꝛ in abluẽdo ꝛ cõmorãdo ꝛc ſilia q exigit natura. Sed ius piſcãdi qꝺ in his eſt,ſolũ cõpetit hoĩbus ꝛ retia ſiccãdi,ꝛ q̃dã ſilia.portuũ dixit eſſe publicos,nõ cõmunes. Sed Jo.dicit nulla cõmunia eſſe publica,vel econtra. Ea em̃ demũ ſunt cõia,que cum ſint in vſu oĩm animãtiũ,occupãtibus ꝛceduntur:vt lapilli ꝛ gẽme in littore maris: vt.ſ.e.ſ.item lapilli.ꝛ.ff.eo.item lapilli. Sed publica nõ ſolũ nõ cõceduntur occupãti,imo interdicta ꝓponũtur ne qd in eis fiat.ff.ne qd in lo.pu.ꝛ de flu.ꝛ de alijs tit. Preterea quomõ poteſt eſſe qꝺ ait Pla. cũ in diuiſione ſupra poſita veluti due ſpecies appoſite ponant cõia et publica:vt.ſ.eo.in ꝓnci. Proinde qꝺ ꝺicit hic publicus.i.cõis,vel publicus quo ad vſum[b] cõem,nõ quo ad ꝓprietatẽ. Additio Cuius reſpectu vera ſit opinio Jo.nam cõmunia ſunt relicta ſub ſuo iure naturali primeuo,quo omnia erant cõmunia:nec in aliquo ſibi ius gẽtiũ derogauit:cũ ꝓpter eoꝝ incõprehẽſibilitatẽ in ſolius dei ꝺñio remãſerint. Publica vo,veluti comprehẽſibiliora,totius populi de mundo per ius gen.fuere applicata ꝺñio.

o ¶ Juris gentium.id eſt de iure gentium.

p ¶ Maris.ſcz vſus publicus eſt.

q ¶ Sicut retia Hyſteron ꝓteron.i.ordo querſus:vt.ff.eo.riparum.

r ¶ Eorum.ſcz littorum.

s ¶ Nullius.ſcz hominis ſingularis:ſoĩm autẽ ſunt:ꝛ ſic differt ab illo.ſ.nullius.j.ſtatim poſito.

¶ Uniuerſitatis. ¶ Caſus. Jam cuiuſlibet intuitu ſupra de cõmunibus et publicis:ꝺicatis mihi modo ſi placet,que ſunt vniuerſitatis? Ad hoc reſpon. Uniuerſitatis ſunt que in ciuitatibus ad vtilitatem vel ad ꝺelectationẽ populi fiunt:vt theatra ꝛ ſtadia ꝛ ſimilia,ꝛ ſi qua alia ſunt cõmunia ciuitatum. Et hec ꝺicuntur vſq; ad illum.ſ.nullius. Franciſcus de Aretio.

t ¶ Uniuerſitatis.que etiã publica qñq; ꝺicũtur.i.vnius populi:vt C.de ſacroſan.eccle.l.fina.in prin. Sed aliter accipitur.ſ.eo.ſ.flumina.nam loquitur ibi de illo quod eſt publicum oĩm populorum.

Theatrũ. v ¶ Jn ciuitatibus.ꝛ ciuitatum ſunt.

Stadium. x ¶ Theatra.a theaomai.i.inſpicio:vt in arena Ueronenſi.

Hercules y ¶ Stadia.ſtadiũ eſt octaua pars miliarij qꝺ Hercules currebat vno

ff. quod cuiuſq; vniuerſitatis nomine. et hodie vsq; ad quam summã possint pretores et rectores ciuitatis facere distributiones sine licentia principis vide tex.in.l.6. nul. C.i. li.j. ordinamentorum. An homines de vita possint esse testes

In causa vniuersitatis vi. singlr. p. speculum in tractatu de ꝛ

vitatis Rus. An. de scribitur Juris pas

gando.3. 8 q. cela Syri vi:p. eũ late. Cumin. p. singulorum

authelitu:vt legitur in hiſtorijs. vniuersitate quercatur vini bertitati seruitus Juris

¶ Silia,q̃ ſunt ad ꝺelectationẽ pplı:vt late vie,ꝛ picture in palatio.

¶ Et ſiqua alia.ſ.neceſſitatis cauſa facta:vt curia cõis,palatiũ,nauigium.ꝛ ſunt ſupradicta vniuerſitatis ꝺñio ꝛ vſu. Sed Pla.ꝺixit vſucapionem eſſe vniuerſitatis. Alia ſunt que ꝺñio ꝛ fructu ſunt vniuerſitatis, nõ vſu,vt fundi ciuitatis ꝛ ſerui:vt.ff.de in ius vocãdo. Si hac.ſ.qui manumittitur.ꝛ de vbo.ſigni.l.inter publica.ꝛ de cõtrahẽ. emptio.l.ſed Celſus.ſ.j. Additio Dicite ex mente docto.q hec oĩa ꝺicũt vniuerſitatis et quo ad ꝺñium, et quo ad vſum cõem:vt hic,ꝛ.l.ſicut.ſ.j. ff.qõ cuiuſq; vni. Eſt tñ ꝺifferẽtia inter res vniuerſitatis:q: quedã vniuerſitatis appellant ꝛ quo ad ꝺñium, et quo ad vſum cõem:vt ſũt theatra ꝛ ſtadia.q̃dã vo ſunt vniuerſitatis quo ad ꝺñium,ꝛ õ ad vſum particularia:vt ſunt prata vniuerſitatis, ex qbus cõmodũ percipit in particulari.ꝛ ita ꝺicũt docto.Chriſto.

¶ Nullius autẽ. ¶ Iſta pars ꝓpoſita ad.ſ.ſingulorum, diuidit in quatuor partes. Primo ponit q̃ ſunt in nullius bonis. Scõo ponit exẽplum de rebus ſacris. Tertio de religioſis. Quarto de ſanctis rebus. Scõa ibi,Sacre res ſũt. Tertia ibi,Religioſum. Quarta ibi,Sancte quoq;. Et quãlibet partem ſummabo per ſe.

¶ Eccliſie. Dñe,iam vidi que ſunt vniuerſitatis: ꝺicatis modo mihi que ſunt nullius? Ad hoc reſpond. Jmpera. Almice: nullius ſunt veluti res ſacre ꝛ religioſe ꝛ ſancte:ꝛ hoc patet tali ratione: Huiuſmodi enim res diuini iuris ſunt:ꝛ qõ diuini iuris eſt,in nullius bonis eſt. Sed pone. Dñe,iam video ꝙ ea que nullius ſunt,cõſiſtũt in ſacris ꝛ religioſis ꝛ ſanctis.ꝺicatis ergo mihi que ſunt ſacra? Rñ. Almice:ſunt que rite per pontifices Deo cõſecrata ſunt:ſicut edes ſacre ꝛ donaria ꝛc. put iacet in litera vſq; ad illũ.ſ.Religioſum. Fran.

b ¶ Nullius.ſcz hominis vel hominũ nec poſſunt eſſe:ſed ſunt in bonis Dei,hominũ cenſura ſiue diſpoſitione:ꝛ ſic nõ obſtat qõ poſſet ꝺici de cõibus ꝛ publicis rebus vniuerſitatuz:que videntur nullius eſſe:quia eſſe poſſunt ꝛ ſunt hominũ, licet non hominis ſingularis.

Item contra.j.eo.ſ.fere.Sol.vt ibi.

c ¶ Pontifices.i.papas ꝛ epoſ.Sed nñquid Jmperator ꝺedicare poteſt: Uideſ ꝙ ſic:vt.ff.eo.l.ſacra.ſ.j.vbi ꝺedicat.i.poteſtatẽ ꝺedicãꝺi dat,nam olim Jmperatores erãt ſacerdotes:vt in canonibus ꝺicit. Uel ꝺic ꝺedicat alij puta epiſcopo permittẽdo ſine requiſitione:vel concedit,ſcz requiſitus.

d ¶ Edes ſacre.hic locus ꝺr ſacer,vt hic:ꝛ ſanctus:vt.C.de ſacroſan. ec.l.ſancimus.j. Jtẽ religioſus:vt in auſ.vt religioſe domus

e ¶ Et donaria.alſ dona.i.thuribula ꝛ cruces ꝛ calices. Accurſius.

f ¶ Que etiam.ſcz donaria.non autẽ referas ad edes ſacras.nam illę nullo modo poſſunt alienari:vt in auſ.de alie.ꝛ emphy.ſ.et quoniã cognouimus.col.ir. Accurſius.

g ¶ Conſtitutionẽ.vt.C.de ſacroſan.eccle.l.ſancimus. Accurſius.

h ¶ Excepta.nam hominũ anime quibuſlibet rebus ꝓponende ſunt:vt.C.de ſac.ſan.ec.ſancimus.in fi. Item ꝓpter debitũ ſiqꝺ habet eccleſia:vt in auſ.de alie ꝛ emphy.ſ.hoc etiã ſuper ipſis.col.ir. Jtẽ ꝓpter alimẽta pauperũ,vt.xij.q.ij.c.aurũ hꝫ eccleſia. Accur. Additio Unde verſus: Utilitas,incõmoditas,pietaſq;,neceſſe, Res aliena ri permittunt eccleſiarum.

i ¶ Prophanum.i.non ſacrum.

k ¶ Sacer adhuc manet.deſinit tamẽ eſſe ſacer ſi ab hoſtibus capiaſ: vt.j.de inuti.ſtip.ſ.j.ꝛ.ff.de relig.cum loca. Jtem locus eſſe religioſus deſinit quãdo ea remouẽtur que talem eum reddebant:vt.ff.eo. ſacra.ſ.illud.ꝛ de relig.l.antepe.in fi.

Diuiſio.

¶ Uniuerſitatis ſunt,non ſingulorum, veluti que in ciuitati

¶ Ea q̃ mere vniuerſitatis ſunt: ſingulos non concernunt. ſ. proprietas

¶ Ea quę ſunt diuini iuris:i nullius bonis ſunt.h.ꝺ.Are. cum hoc.ſ. concordat.l.

¶ Nulli⁹ aũt ſunt res ſacrę ꝛ religioſę ꝛ ſanctę. Qõ eſt diuini iuris eſt,id nullius in bonis eſt.

¶ Res ſacrę ſunt quę rite per põtifices Deo ꝺedicatę ſunt:ſeu ad diuinum miniſterium ꝺeputatę: quę non poſſunt niſi pro captiuitate hominum alienari. Areti.

¶ Sacre res ſunt q̃ rite p pontifices Deo conſecratę ſũt: veluti edes ſacrę, ꝛ donaria q̃ rite ad miniſteriuz Dei ꝺedicata ſunt:q̃ etiã p noſtrã ꝓſtitutionẽ aliena ri ꝛ obligari ꝓhibuim⁹,excepta redẽptionis captiuoꝝ.

¶ Sigs aũt authoritate ſua quaſi ſacrũ ſibi ꝓſtituerit:ſacrũ nõ eſt,ſz ꝓphanum.

¶ Locus aũt in quo edes ſacrę ſunt edificatę,etiã diruto edificio ſacer adhuc manet: vt et Papinianus ſcripſit.

¶ Sepeliẽdo mortuũ i locũ ſuũ q̃s eũ religioſuz facit. Jtẽ ſocio locũ religioſum facere nõ põt:ſepulchrũ vo ſic. Proprietari aũt inuito vſufructuario nõ põt. Et ſi ꝺecidit alicui mortuũ inferre, locus efficit religioſus.etiã ſi oĩm poſtea pœnitet. Areti.

¶ Religioſus ſcz hominis vel hominũ nec poſſunt eſſe:ſed ſunt in bonis Dei,hominũ cenſura ſiue diſpoſitione:ꝛ ſic nõ obſtat qõ poſſet ꝺici de cõibus ꝛ publicis rebus vniuerſitatuz:que videntur nullius eſſe:quia eſſe poſſunt ꝛ ſunt hominũ, licet non hominis ſingularis.

¶ Sancte quoq;. Et quãlibet partem ſummabo per ſe.

¶ Sancte res aliqñ alienari pñt. Locus deſinit eſſe ſacer dupl⁹.

Universidad de Deusto

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutionū Imperialiū Liber. II.

¶ Religiosum. ¶ Casus. Dñe, iam video que sunt sacra: dicatis mihi que sunt religiosa: Ad hoc rñd. Impera. Amice: religiosa loca sunt in quibus corpora mortuorum sepulta sunt. Religiosum enim locum vnusquisq; pro sua voluntate facit dum in locū suū mortuū infert &c. omnia plana sunt vsq; ad. §. Sancte.

a ¶ Unusquisq;. aliud in sacro: vt. §. codē. §. sacre.

Additio. Hodie tamen de iure canonico requirit authoritas episcopi. c. penul. & fi. extra de consue. eccle. vel alta. ista tamen ciuilis religiositas impediet loci alienationē: ꝑm Jas. & Ange. hic.

† Concor. c. cū oēs. in glo. j. post me. ibi, nisi rē ꝓcedāt. ex de cōsti.

a Non tñ fūdū totū: sed locū cadauer is solū efficit religiosum. Ang.

b ¶ Mortuū. s. totū, vel saltē caput: cui⁹ imagine cognoscimur: vt. ff. de reli. cū in diuersis. Quid si partialr caput est i diuersis locis: Rñ. illū esse religiosuz vbi est maior ps: vt arg. ff. de statu ho. l. q̄ritur. & j. de vul. substi. §. et si ex disparibus. Si autez equaliter, neuter: ꝑm Jo. Additio. Et no. q̄ si ps anterior appareat, illa tā q̄ nobilior inspicitur: argu. l. qō cōclaue. ff. de dāno infec. Ange.

¶ Religiosū locū vnusq;q⁹ sua volūtate facit, dū mortuū infert in locū suum. ¶ In cōmunem autem locū puru⁹ inuito socio inferre nō licet. In cōe vo sepulchrū etiā inuitis † ceteris licet inferre. ¶ Itē si alien⁹ vsusfructus est, ꝓprietariū placet, nisi cōsentiente vsufructuario, locū religiosuz nō facere. ¶ In alienū locū cōsentiente dño licet inferre: et licet postea ratū nō habuerit q̄ illat⁹ est mortuus, tñ locus religiosus fit.

¶ Res sanctę sunt portę & muri ciuitatum, quasi pœna legali firmatę. Itē leges pœnales proprie vocantur sanctiones. Areti.

¶ Sanctę quoq; res, veluti muri & portę ciuitatis, quod dāmō diuini iuris sunt: & ideo nulli⁹ in bonis sunt. ¶ Ideo autē muros sanctos dicim⁹, q; pœna capitis cōstituta est in eos qui aliqd in muros deliquerint: vnde & legū eas partes, qbus pœnas cōstituim⁹ aduersus eos qui cōtra leges fecerint, sanctiones vocamus.

nōte quęq; res. concordat. l. 14. ff. de 28. ꝑ 3. sancti lege.

b Ista gl. nō repit in antiqs originalibus: nec ō ea faciūt mētionē docto.

c ¶ Locū purū. i. q nec sacer, nec sanctus, nec religiosus est. ff. de relig. & sump. fu. l. j. §. pur⁹ aūt locus. vide glos. in. c. abolende. extra de sepul.

d ¶ Inferre non lz extraneos. nā ipse socius recte ibi sepeliri pōt etiā sine consensu ceteroz: maxime cum nō est alius locus in quo sepeliretur: vt. ff. de relig. & sump. fu. l. si plures.

e ¶ Inuitz. H fauore religiōis iā fctē: alꝫ ꝛ: vt. s. pr. §. & ff. cōi di. sabin⁹.

f ¶ Ususfructus. scz loci puri: arg. ff. de vsu & habi. l. finali.

g ¶ Proprietariū. nisi ꝙsentiat fructuari⁹: vel nisi testatorē q vsumfructum legauit, velit sepelire heres: vt. ff. de reli. l. ij. §. si vsumfructum.

h ¶ Cōsentiente. quid si primo cōsensit: post penituit ante illationez: Rñ. sufficit semel voluisse: vt. ff. de aqua plu. ar. l. in diem. & j. pri. §.

¶ Sancte quoq;. ¶ Casus. Dñe, iā video que sunt sacra & religiosa: dicatis mihi que sunt res sancte: Ad hoc rñd. Amice: sancte res sunt veluti muri & porte ciuitatis. Hmōi em̄ res quodā modo diuini iuris sunt: & idcirco in nullius bonis esse censent. Sed dñe, quare dicūtur muri sancti: Ad hoc rñ. Amice: idcirco muros ciuitatis sanctos legis authoritate. i. firmos dicim⁹, q; pena capitis ꝙstituta est aduersus eos qui aliqd in muros deliquerint. vñ & illas partes legū qbus penas ꝙtra eaz transgressores constituimus, sanctiones appellam⁹. et hec dicuntur vsq; ad. §. Singulorum.

i ¶ Muri. scz ciuitatis Romane[c]. Quid de ciuitate alia vel castro: Rñ. nec ibi qcq̄ facere lz sine authoritate p̄sidis: vt. ff. eo. sacra. §. muros. Vel forte vniuersitati licet, nō priuato: vt. C. de oper. pub. l. oēs.

Additio. Ista glos. iuncto suo tex. est not. ad hoc q̄ illi stulte agunt, imo etiā contra ius, qui domos cōstruūt contiguas seu adherentes muris ciuitatis vel castri: vt. ff. e. l. sacer. §. muros. Pla.

k ¶ Sanctos. i. firmos. a sancio sancis: nō calce vel lapidibus, sed lege firmatos, vt sequitur.

l ¶ Deliquerint. scilz transcēdendo vel rumpēdo: sicut fecit Rhem⁹ frater Romuli: vt hic, & ff. eo. l. fina. vnde Lucanus: Fraterno primi maduerunt sanguine muri.

m ¶ Cōstituimus. vt. C. de leg. & cō. l. nō dubiū. & similes. Accursius.

Sāctiões. n ¶ Sanctiones. in stricta significatione: qñq; ponit largius ꝓ qualibet imperiali lege: vt. C. de no. co. fa. ibi, colligētes vo &c. Qñq; largissime ꝓ collectione totius iuris ciuilis: vt in pe. ff. o. in prin.

Diuisio. ¶ Singulorum. ¶ Ista est scda pars p̄ncipalis hui⁹ tituli: q̄ diuidit in quatuor partes p̄ncipales. Primo qualr acquirunt nobis res q̄ in nulli⁹ bonis sūt. Scdo qualr acquirunt ea q̄ sunt alteri⁹, ex facto nr̄o ex permistione vel fabricatiōe. Tertio qñ vsufructuari⁹ vl bone fidei possessor facit fructus suos: & qd ꝓtineat appellatiōe fructuū. Quarto ponit vnū casum exceptiū a ꝓma parte: vez q̄ ea q̄ sunt in nulli⁹ bonis: nō tñ in totū efficiunt occupātis. Quinto qñ ꝓ traditionē vel nō in psonā certā vel incertā dñium trāsferat. Scda ibi in. §. cū ex aliena materia. Tertia ibi, Siqs aūt. Quarta ibi in. §. thesauros. Quinta ibi in §. ꝓ traditionē. ¶ Casus. Dñe, iā video q̄ sunt naturali iure cōia, et q̄ publica, & q̄ vniuersitatis, & q̄ nullius. Dicatis mō mihi si placet que sunt singulor hoim res: Et rñ. Impa. dicēs q̄ multis modis fiunt. Quarūdā em̄ rerū dñium nāciscimur iure naturali: qō, sicut dixim⁹, ius gentiū appellat: & quarūdā rerū dñiū nāciscimur iure ciuili. Sed pone ca. Dñe, iā video q̄ rerū dñium acqrit de iure gen. & de iu. ci. sed ꝓ Deo dicatis mihi de q̄ iure intēditis primo tractare: Ad hoc rñ. Amice: cōmodius est a vetustiore iure incipere. Manifestum aūt est ius naturale vetusti⁹ esse: qō cū ipo genere humano rerū natura ꝓdidit. Ciuilia em̄ iura tūc primo esse ceperūt cū ciuitates ꝙdi, & magistratus creari, & leges scribi ceperūt. Et hec dicunt vsq; ad. §. fere igit. Fran.

¶ Res sunt nostrę aūt iure naturali, aut iure ciuili: et a vetustiori inchoandum est.

¶ Singulorum autē hominuz multis modis res fiunt. Quarūdam em̄ rerum dominiū nāciscimur iure naturali, qō (sicut diximus) appellatur ius gētiū: quarūdam vo iure ciuili. ¶ Cōmodius est itaq; a vetustiore iure incipere. palam est autem vetustius esse ius naturale, qō cum ipso genere humano rerum natura prodidit. ¶ Ciuilia autem iura tūc esse cœperunt cum & ciuitates cōdi, et magistratus creari, et leges scribi cœperunt.

¶ Ferę bestię, volucres & pisces fiunt occupantis: siue quis ceperit in suo fundo: siue in alieno: sed dñs fundi potest ingredientē phibere. Ubi autem aial captū euaserit, reuertit ad pristinum statum.

¶ Ferę igitur bestię, & volucres, et pisces, et omnia animalia quę in mari, cœlo, et terra nascuntur, simul atq; ab aliquo capta fuerit ius gētiū. Ac. Addit. Et potes exponere ꝓdidit. i. adiuenit. inde ꝓditus. i. adinuentus: vt. j. si quadru. pau. fecis. di. in prin. Quādoq; etiā ꝓditus. i. datus. j. de act. §. huic aūt. versi. qua de causa. Et sic accipi in hoc loco non esset ineptum.

¶ Ferę igit. ¶ Casus. Dñe iā video ꝙ multis trac. de iure gē. taq; de vetustiore. dicatis ergo mihi, si placet, aliquē modū acgrēdi dñium de iure gē. Ad hoc rñ. Justi. Amice: fere bestie & volucres & pisces & oīa aialia fera q̄ in terra, & q̄ in mari, & q̄ in celo. i. in aere nascūt, statim cū ab alq̄ capta fuerint, iure gētiū occupātis fiūt: & hoc tali rōne: Quandi em̄ aialia fera, in nulli⁹ bonis esse intelligunt: & qō ante nulli⁹ est, id iure gē. (qō naturali rōne introductū est) occupāti ꝙcedit. Nec ītersit q̄tū ad acgrēdū dñiuz, vtrū qs hmōi feras bestias & volucres in suo ꝓprio fundo ceperit, an in alieno: & b est verū nisi phibitio dñi ītrare volētes p̄cesserit. Nā q in fundū alienū ingredit venādi aut aucupādi gr̄a: poterit a dño phiberi ne ingrediat, si dñs fundi eū preuiderit. Sz po. Dñe, iā video q̄ per occupationē hmōi fera & volucrū acquritur mihi dñiū: dicatis mihi q̄diu durat mihi hmōi dñium acqsitū: Ad b rñ. Amice: dico tibi q̄ qcqd p̄dictoz aialiū ceperis, tandiu tuo dñio subiectū esse intelligit, q̄diu in custodia tua detinet: lz cū tuam custodiā euaserit, & in p̄stinā naturalē libertatē se receperit: i tuo dñio esse desinit: & rursus ficut pri⁹ occupāti ꝙcedit. Sed dñe dicatis mihi qñ dr se recepisse in naturalē laritatē vel libertatē: Ad b rñ. In naturalē laritatē dr se recepisse cū vel oīno ꝙspectū oculoz tuoz euaserit: vel ita sit in cōspectu tuo, vt impossibilis sit ei⁹ psecutio. Uñ sup tali q̄stione apō veteres multū fuit disputatū & quesitū: Quidā venator puta Titi⁹ quēdā ceruū vulnerauit, & mortale vulnus ei infixit: ita q̄ ceru⁹ vulneratus capi poterat. Nā in casu isto dubitat vtrū dñiuz ceruī vulnerati incōtinēti post vuln⁹ infixū intelligat Titio vulnerāti acqsitū. Et certe qdā veteres dixerūt stati post vuln⁹ infixū hmōi ceruū vulneratū fieri Titij vulnerātis: & tādiu in ei⁹ dñio videri, q̄diu eum psequit. Et si Titi⁹ eū persequi desierit: dixerūt hmōi ceruū desinere in dñio Titij esse: & rursus occupāti concedi. Alij vo nō aliter putauerūt hmōi ceruū fieri Titij, q̄ si eū Titi⁹ ceperit. Sed dñe, qd dicitis vos sup hoc: Certe dicit Justi. Nos posteriorē sniam tanq̄ iustiorē ꝙfirmam⁹: vt videlz ita demū intelligat Titij esse, si Titi⁹ eum ceperit. Multa em̄ solēt accidere impedimēta vt Titi⁹ eum non capiat. Et hec dicūtur vsq; ad. §. apū quoq;. Fran.

¶ Fere igitur. Quia a vetustiori incipiendū est: igitur &c. Accursius.

t ¶ Celo. i. aere. Accursius.

v ¶ Simul atq;. i. statim postq̄ &c. Sed nunquid res sacre concedūtur occupanti: vt. s. eod. §. nullius: Rñd. Res dicitur esse in nullius bonis sex vel septem modis. Natura: vt hic. Facto: vt. j. eo. §. penult.

Res dr ee i nulli⁹ bonis septez modis.

c Et tunc capite punitur: vt. l. fiu. ff. eo. In alijs aūt est pena extraordinaria ad arbitriū iudicis: quod qñq; pōt se extēdere vsq; ad mortē si sit enorme delictū Ang. aret. Lucanus.

. in. §. fere. de materia textus vide cepho. in tractatu de ser. rus. pred. in. f. de emptione & vide tex. in. l. 16. et 18. ff. 28. p. 3. & vide leg. 47. ff. 6. p. 1.

No. glo. q̄ ponit. 7. modos quibus res dicitur in nullius bonis esse q̄ nobis sup. mihi. Concedunt & q̄ nō vi: Similes in. l. a ff. isto ff.

† Quod i nullius bonis est, id occupanti a concedit. ꝛ ad hūc. §. b et sequentes remittit gl. l. c. si culpa. sup ꝟb. aialia. añ si. gl. eꝛ de iniur. et dā. da.

† Et sic in reb⁹ incertis nō pōt c ferri snia certa: vt h, ꝛ in. c. iuuenis. iūcta gl. ij. post ꝓnci. eꝛ de ſpō. ꝛ matri. ꝛ est ar. q ad ea q̄ frequētius accidūt, iura adaptā tur: vt h. ꝛ d in ca. lras. iūcta glos. sup ꝟ. consueuerint. e i me. i ver. ité arg. ad ea. extra de despō. im⁄ pube.

a Scz cuz g authoritate iudicis quam de facili ꝓstabit. Sed in alia re pdi ta ita ꝟsum si aliq̄ etiaz leuia precedāt idicia: fm Christ. Et an q̄s cogaꝫ indi care furem vide Jaso. hic.

b Idē vbi via publica vel etiā priuata ē diruta: fm Jas. hic.

c Imo ter dz intelligi ꝓut iacet: ꝛ hoc totum stat in arbi trio iudicꝫ: vt ſtrit gl. superverbo cap. j. co. fꝫ Christo. Et notat hunc textū Ang. ꝓ eo q̄ nō rite ca ptꝰ postea restituit li bertati pri stine.

¶ Item tēpore: vt ff. de acqui re. do. l. nup. §. quidam. ff. de his tribus de lati. li. tol. l. j. §. sed scimus. ꝛ etiam hic. ¶ Item iuris naturalis ꝟstitutione: vt liber homo: vt. ff. de verbo. obli. inter ſtipulantem. §. sacram.

¶ Nec itereſt. quo ad acquirendū dominium.

¶ Uenādi. aliud ſi cause requirendi fugitiuum meū: vt. C. de ſer. fugiti. l. ij.ª vel glādis colligende cā: vt. ff. de glā. le. l. j. vl vt recipiā pecuniam quā ibi abſcōdi: vt. ff. ad erhi. the ſaurus. vel ſi vindemiam quā emi, tollere me vēdi tor ꝓhibeatᵇ: vt. ff. de ac. emp. qui pendentem.

¶ Ingrediatur. quid ſi poſt ꝓhibitionē quid ceꝑit: Rñ. nō facit ſuus: vt. C. de rei ven. ſi fundū. et. l. certū. ꝛ facit. j. eod. §. plane. Additio. Dic iſtō verū ſm Ang. ſi fructus fundi ꝟſiſtebant in venatione: alꝫ ſecus: vt tenet glos. in. l. diuus. ff. de ſer. vrb. prē. ꝛ in. l. iij. ff. de acquir. re. do. q̄uis Porc. ſequatur iſtā gloſſam.

d ¶ In libertatē. i. laxitatem, vt ſtatim ſequit: vt ff. de acqui. re. do. naturalem. ꝛ. l. Pomponius.

e ¶ Difficilis. i. impoſſibilis. ſic. ff. ꝓ ſocio. l. de illo. ᶜ econtra. ff. de ijs qui deie. vel effude. l. ij. Acc.

f ¶ Perſecutio. ſic. ff. de acqui. poſ. l. iij. §. Nerua.

g ¶ Illud. ſic. ff. de acqui. re. do. naturalē. §. illud.

h ¶ Capi poſſit. cōſydera ta natura hois ꝛ animalis, nō diuina poſſibilitate, ꝛꝫ nec omnino facilitatem conſydero.

i ¶ Sed poſterioꝛē. ſic. ff. eo. in laqueum.

k ¶ Accideretꝫ enī ꝓbetur vnum. i. eam vulneratam: nō tamē ſequit vt capi poſſit: vt. C. de ꝓba. l. necꝫ natales.

l ¶ Non capias. Nō. q̄ inſpicit q̄d euenire pōt. ſic. ff. loc. ſigs domū. §. idē q̄rit ſi ſumptus. ꝛ. ff. ad Trebel. Lucius. §. pe. ꝛ ad. l. Falcidiā. l. in quātitate. §. magna. ꝛ. ff. ex q̄bus cau. ma. ſed ꝛ ſi per ꝓtorē. §. ſi ferꝫ. ꝛ ff. de ſer. ruſti. prē. qui ſella. §. ij. ꝛ de dā. infec. q̄ bona. §. interarg. cū ꝫ ff. de pecul. l. eo tpe. j. rñ. Additio. Ibi euētus erat impoſſibilis: cum nihil eſſet in peculio, fm Ange. vel non erat ciuilis nec honeſtus, fm Christophō. de quo Brocardo dic vt per Ange. Areti. hic.

¶ Apū quoq; ¶ Caſus. Juſtinianus in hoc. §. pſequit materiā de ꝓrſus feris. Et dicit q̄ natura apū fera eſt. i. nō manſueta. vnde apes ſi in arbore tua ꝟſederint: anteq̄ a te in alueo tuo fuerint incluſe: nō magis intelligunt eſſe tue, q̄ volucres que in arbore tua nidificauerint. vnde ſi hmōi apes in arbore tua ꝟſidētes aliqs alius inclauſerit: ipſe eaꝫ dñs efficiet: ꝛ etiā ſi hmōi apes anteq̄ a te fuerint inclauſe, aliquos fauos in arbore tua vel in fundo tuo fecerint, quilibet eos eximere pōt: verūtñ ſi re integra ꝑuideris aliquē ingrediētē in fundū tuū: poteris iure ꝓhibere ne fundū tuū ingrediat. Sꝫ pone, quoddā examē. i. immēſitas apū euolauit de alueo meo in quo a me fuerat inclauſum. ego q̄o q̄diu dñio meo intelligit eſſe ſubiectū: Ad hoc rñ. ſi examen ex alueo tuo euolauerit: tādiu intelligit eſſe tuū, q̄diu intelligitur eſſe in ꝟſpectu tuo, nec difficilis ſit eiꝰ pſecutio: aliogn ſi euaſit cōſpectū tuū, vel ita ſit in cōſpectu tuo vt difficilis ſit eiꝰ perſecutio: occupāti cōcedit. Et hec dicūtur vſq; ad illū. §. pauonum. Fran.

m ¶ Apum. Cōcordat. ff. de acqui. re. do. l. naturalem. §. apum.

n ¶ Fera. id eſt non manſueta.

rint, iure gētium ſtatim illius eſſe incipiunt: ¶ Quod eñ † ante nullius eſt, id naturali ratione occupāti cōceditur. ¶ Nec interest, feras beſtias et volucres vtrum in ſuo fundo quis capiat, an in alieno. ¶ Plane qui alienum fundum ingreditur venandi ᵇ aut aucupādi gratia, poteſt a dño, ſi is ꝓuiderit, ꝓhiberi ne ingrediatur ᶜ. ¶ Quicqd aūt eoꝝ ceperis, eouſq; tuū eſſe intelligit, donec tua cuſtodia coercetur. ¶ Cum vero tuam euaſerit cuſtodiam, et in libertatem ᵈ naturalē ſeſe receperit: tunc eſſe deſinit, ꝛ rurſus occupātis fit. ¶ Naturalē aūt libertatē recipere intelligit cū vel oculos tuos effugerit, vel ita ſit in cōſpectu tuo, vt difficilis ᵉ ſit eius perſecutio ᶠ.

¶ Licet fera ſyluestris ab aliquo vulneretᵏ ita vt verisimiliter poſſit capi: tamē non efficitur vulnerantis, niſi eam ceperit. Aretinus.

¶ Illud ᵍ q̄ſitum eſt, an ſi fera beſtia ita vulnerata ſit vt capi poſſit, ſtatim tua eſſe intelligatur. Et quibuſdaꝫ placuit ſtatim eſſe tua: ꝛ eouſq; tua videri, donec cā perſequaris. q̄ ſi deſieris perſeq, deſinere eſſe tuā, ꝛ rurſus fieri occupantis. Alij vero putauerūt nō aliter tuam eſſe, q̄ ſi eam ceperis.

¶ Sed poſteriozem ˡ ſententiam nos confirmamus: q̄ multa accidere ᵐ ſoleāt vt eam non capias ⁿ.

¶ Apes q̄ in nullius bonis ſunt, occupāti concedūtur, ꝛ earū fructus: ſicut ꝛ aues, licet in aliena arbore capiantur. Dñs tñ a principio ingredi ꝓhibere poteſt. Et

o ¶ Alueo. pas eſt vbi apes manent. Quando q̄ ꝓ loco vbi flumen currit, ponitur: vt. j. eo. §. inſula.

p ¶ Incluſerit. q̄d Bul. facere noluit in hiſ ꝛ ſimilibus, dicens: magis timeo ſcandalum q̄ futurum iudicium: vt not. ff. de acquiren. rerum do. l. in laqueum.

q ¶ Dñs erit. nec furti tenetur: vt. ff. de fur. ſi apes.

r ¶ Integra re. id eſt anteq̄ intret, vel priuſq̄ eximantur.

s ¶ Preuideris. Quid ſi fuerit ingreſſus: an poterit retinere eum vt det q̄d acceperit: cū homo quilibet poſſit ꝓhibere ne qs intret fundū ſuū? Rñ. cū dñs factus ſit per occupationem, nō video quare deſinat eſſe dñs: argu. huius. §. qui tantū preuidenti conſulit.

t ¶ Examē. i. vniuerſitas apū. alꝫ ꝓ approbatione ponitur: alꝫ ꝓ iudicio: vt. C. de aduo. diuer. iudi. l. nemini. Et forte ſeruatur aliud de cōſuetudine in hoc. §. ꝛ in ſuperioribus duobus.

¶ Pauonum quoq;

¶ Caſus. Dñe, quidam habēt pauones ꝛ columbas, qui ex conſuetudine ſolēt euolare ꝛ reuolare. modo quero a vobis vt q̄ natura hmōi pauonuꝫ et columbaꝝ debeat cenſeri fera: ¶ Reſpond. q̄ ſic. nec ob. quo minꝰ natura pauonū ꝛ colūbaꝝ fera cenſeatur, q̄ hmōi pauones et colūbe ex cōſuetudine euolare ꝛ reuolare ſolēt. Nam hoc idem faciunt apes: ꝛ tñ manifeſtum eſt naturaꝫ earū feram eſſe.

¶ Pauonū quoq; ꝛ colūbaruꝫ fera ᵒ natura eſt: nec ad rē ᵖ ꝓtinet q̄ ex conſuetudine euolare et reuolare ſolent: ¶ Nam ꝛ apes idez faciunt, quarum ᵠ cōſtat feram eſſe naturam. ¶ Ceruos quoq; quidam ita māſuetos habēt, vt in ſyluam ire ꝛ redire ſoleant: quoꝝ ʳ et ipſoꝝ ſ feꝛā eſſe naturaꝫ nemo negat. ¶ In ijs aūt aialibus que ex conſuetudine abire et redire ſolent, talis ᵗ regula comꝓbata eſt, vt eouſq; tua eſſe intelligantur, donec animū reuertendi habeant. Nam ſi reuertendi animū habere deſierint ᵘ, etiam tua eſſe deſinunt, et fiunt occupantium.

¶ Reuertendi aūt animum videntur deſinere habere, cū reuertendi cōſuetudinē deſeruerint.

Ex quo ſcitur vi malibus accidētaliter manſuetis, que ex conſuetudine ire ꝛ redire ſolent: talis regula a iure cōꝓbata eſt, vt tandiu intelligātur tuo dominio ſubiecta eſſe, q̄diu habuerint animū reuertēdi. Nā ſi reuertēdi animū habere deſierint, in tuo dñio eſſe deſinūt: ꝛ occupāti cōcedunt. Sed dñe, ꝓ deo dicatis mihi qualr perpendam q̄ deſierint habere animū reuertendi? Ad hoc rñ. Amice, tunc intelligunt deſinere habere animū reuertēdi, cū reuertēdi cōſuetudinez deſerūt. Et hec dicunt vſq; ad illum. §. gallinarū, vbi tractatur de animalibus ꝓrſus māſuetis: ꝛ caſus eius planus eſt vſq; ad illum. §. item ea que ex hoſtibus. Fran. Areti.

x Fera. i. non ꝓrſus domeſtica vel manſueta. Accurſius.

y Nec ad rem pertinet. i. nō obſtat hiſ que diximus.

z Quarum. ſcz apum.

a Quorum. ſcz ceruorum in genere.

b Ipſorum. ſcz ſingulorum in ſpecie.

c Talis regula. hic no. tria gña aialiū: ſcz māſueta, vt ſunt galline: in quibus hz locū hec regula, vt vbicūq; ſint, dñi eſſe intelligant: vt. j. ꝓte fera ꝓrſus, ꝛ in his hz locū alia regula, q̄ occupāti cōcedūtur: vt. j. eo. §. fere. ꝛ. §. illud. ꝛ. §. apū. ꝛ. §. examē. Ité fera naturaliter, ſed accidētaliter māſueta: ꝛ in his obtinet hec preſens regula. ꝛ facit ad hoc. ff. eo. naturalem. per totum vſq; ad. §. fina.

d Deſierint. Exteriora indicant animi ſecreta interiora. facit. ff. de edil. edic. l. ſi tamen. §. ij. vnde verſus. Intima per mores cognoſcim⁹ exteriores. Additio. Et hoc cōprehenditur ſi viſo dño vel familiaribus nō redeunt vt ſolebant: niſi per aliquos dies hincinde, nō tamē ſi in ſyluis, aberraſſent, fm Ange.

Alueus. habitabit. duo ſigt. Scindendo arbo rem fiebat ipſi arbori, co Scandalū conſuetudine timēdū ē.

Alueus. ſ. habitabit. duo ſigt. Scindendo arbo rem fiebat ipſi arbori, co Scandalū conſuetudine timēdū ē.

Aialium tria ſunt genera.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutionū Imperialiū Liber. II.

a Gallinaz.s.oim,vt statim innuit. Vel dic singulaz in specie.
b Feras.vt phasianos.Accursius.
c Anseres.s.domestici.
d Galline.scilz domestice.
e Turbati.vt per vulpem vel miluum.
f Qui lucrādi aīo.scz vt habeat pennas vel ouaīs em̄ nō cōmittitur furtum,nisi lucrādi animus interueniat:vt.ff.de fur.l.j.ſ.fi. Sed nunqd dolus fit in vno ouo? Rñ.fic,scz de dolo nō agit in re minori duob⁹ aureis: vt.ff. de dolo,si oleum.ſ.fi.ꝛ.l. seq.Sed quare non agit de dolo,cū agit furti:vt h? Rñ.furtū fit plerūqz: et ideo frequētius puniē dum est: ſm Jo. vt.ff.de pe.aut facta.ſ.fi.[a] Et no. ex hoc,ſ.qꝫ quelibet actio etiā p vno nūmo datur: vt.ff.de dā.infec.si ppretarius.in fi.j.rñ.ꝛ.ff.decō iun.cū emāci.libe.l.j.ſ.illud. Sed fallit in casib⁹: vt ecce si cōmodo tibi seruum,ꝛ tu eū alis: nō repetis a me expēsas modicas:vt.ff.cōmo.in reb⁹. ſ.possunt,ꝛ.ff.de impensis in re.do.fa.l.oīno. Et excepta actiōe doli,vt dictum est. Item excipe qđ est.ff.de dā.infec.ex damni.in prin.Accursius.

Item ea que. ¶Casus. Dñe,iā vidi qualr dñiuz feraz ꝛ volucrū singulis acqrit per occupationez. Nūqd pluriū rerū dñiuz acqri pōt p occupationē de iure gētiū? Rñ.qꝫ sic. Nā ea q̄ ab hostib⁹ nr̄is capim⁹,statim iu.gē.nr̄o dñio acqrūt:ꝛ h̄ itm verū. est vt liberi hoies q̄s ab hostib⁹ capim⁹,dñio nr̄o iubjcianť,ꝛ in seruitutez deducanť.si tñ nostrā potestatē euaserint,ꝛ ad suos reuersi fuerint,pristinū statū libertatis iure postliminij recipiunt. Et nō solū supradicta iu.gen.per occupationē acquirunť,sed etiā lapilli et gēme ꝛ cetera q̄ in littore maris inueniunť:statim cū ab inuentore occupata fuerint,iu.gen.qđ naturali iure introductū est,inuentoris fiunt. Et hec dicunť vsqꝫ ad illū.ſ. Item ea que ex aīalibus. Fran.

g Ex hostibus.vt qbus populus Romanus bellū indixit: vel ipsi populo Romano:vt.ff.de capti.ꝛ postli.reuer.hostes.ꝛ.ff.de vbo.signi.hostes.ꝛ.l.quos nos hostes.

h Si euaserint.animo ꝛ corpore:vt.ff.de cap.l.nihil.in prin.

i Recipiūt.iure postliminij:vt.ſ.qbus mo.ius pat.pot.sol.ſ.si ab hostibus. Additio. Hodie tñ quātum ad psonas nō obseruātur iura captiuitatis ꝛ postliminij,nisi quātum ad res.

k Lapilli.scz ptiosi. Et que sit inter lapillos ꝛ gēmas ꝛ margaritas differētia:dic vt.ff.de auro ꝛ arg.leg.l.ꝛ si non sunt.ſ.fi.

l Inueniunť.q̄ tñ nō sunt alicuius.alʒ ecōtra:vt.j.eo.ſ.fi.Accur.

m Jure naturali.i.gentium:vt.ſ.eo.ſ.singulor.Accursius.

n Inuētoris.ita demū si occupet siue apprehēdat[b],nō alʒ,ſm Azo nem.nā in superiori.ſ.ꝛ in alijs p̄cedentibus,de his que per occupationē querūť,tractať. vnde qꝫ idē psequať hic,vicinitas scripture innuit:vt.ff.de testa.l.heredes.ſ.scz ꝛ si notā.ꝛ.ff.de leg.j.si seruꝰ pluriū. ſ.fi. Et aduerbiū similitudinis.s.itē,qđ est in p̄ncipio.ſ.apte dat intelligere aliud esse in thesauro,cuⁱ⁹ tractať⁹ est valde ab hoc separatus:vt j.eo.ſ.thesauros,et ideo primū videti[c] et inuenienti,nō capieti q̄rit.

Item ea que ex aīalibus. ¶Casus. Dñe,iam vidi qualiter acquiritur dñium reruz per occupationē:nunqd pluribus modis acquiri potest? Rñd.qꝫ sic. Nam ea que ex animalibus dñio nostro subiectis nata sunt:iure gen.per accessionē nobis acquirūtur. Et hec dicūtur vsqꝫ ad illum.ſ. Preterea quod per alluuionem. Fran.de Are.

o Item ea.nunc mutat stilum ꝛ materiam,et dicit de his que acquiruntur per accessionem discretā,et in sequenti.ſ.preterea.dicet de accessione concreta.

p Ex animalibus.feminini generis,siue rationabilibus,vt ex ancillis:vt.ſ.de iure persona.ſ.serui.ꝛ.C.de rei vendi.l.partum.siue irrationabilibus:vt.ff.de rei vendi.l.idem Pompo.scribit si frumētum. ſ.idem scribit.

q Dñio tuo.vel quasi:vt si bona fide possides animal irrationale:vt.ff.de acq.re.do.l.bone fidei.ſ.fi.nō ita in rationali:vt.j.eo.ſ.in pecudū. et est ratio vt ibi.

r Eodē iure.ſ.gentiuz.

Galline ꝛ anseres domestici, tui sunt etiam si cōspectuz tuū effugerint:ꝛ qui eas accipit aio lucrandi,furtum cōmittit. Aretin⁹.

Gallinarū[a] autem ꝛ anserum non est fera natura:id quod ex eo possumus intelligere,qꝫ aliē sunt gallinē quas feras[b] vocamus: item alij sunt anseres quos feros appellam⁹. ¶Idcoqz si anseres[c] tui aut gallinē[d] tuę aliquo modo turbati[e] turbatęve euolauerint: licet cōspectum tuum effugerint: quocunqz tamen loco sint,tui tuę ve esse intelliguntur:ꝛ qui lucrādi animo[f] ea aīalia detinet,furtū committere intelligitur[†].

Etiā si boiem liberū ex hostibus ceperim⁹,de iure gētiū nr̄ fit: qui si exierit potestatē nostrā recuperat antiquam libertatē. Areti.

Item ea que ex hostibus[g] capimus,iure gentiū statim nostra fiūt:a deo quidē,vt ꝛ liberi hoies in seruitutē nostrā deducanť:qui tamen si euaserint[h] a nostra potestate,ꝛ ad suos reuersi fuerint,pristinum statum recipiunt[i].

Inuentoris fiunt lapilli[k] et alia que in littore maris inueniūtur. Aretinus.

Item lapilli[k] et gēme ꝛ cetera q̄ in littore maris inueniunť[l],iure naturali[m] statim inuēto ris[n] fiūt.

Nata ex animalibus nostris,

nostra sunt. Aretinus.

Item[o] ea que ex animalibus[p] dñio tuo[q] subiectis nata sunt,eodem[r] iure tibi acquiruntur.

Per alluuionē fluminis,id est per incrementū latens,res nobis acquirūtur:nō autē per vim ipsi⁹ terrā euellentis:nisi radices arbores emiserint.h.o.Areti.

Preterea qđ per alluuionem agro tuo flumen adjecit[s],iure gētium tibi acquirit. ¶Est aūt alluuio incrementū[t] latens. ¶Per alluuionem autem id videtur adjci,quod ita paulatim adjcitur,vt intelligi[v] non possit quātū quoqz momento temporis adjciatur. ¶Qꝫ si vis fluminis de tuo prędio aliquam partem detraxerit,ꝛ vicini prędio appulerit[x],palam est eam tuam permanere. ¶Plane si longiori[y] tempore fundo vicini tui hęserit,arboresqz quas secuz traxerit,in eum fundum radices egerint,ex eo tēpore videtur * vicini fundo acquisite[z] esse.

Insula nata in mari,efficitur occupātis:secus si in flumine:sed et eoz qui habēt p̄dia vicina pro modo latitudinis fundi,si est in medio:alʒ est illius cuius prędio est vicinior. Si vero ex diuisione fluminis vn⁹ fundus includatur, remanet antiqui dñi. Areti.

Insula que in mari nata est

ad illum.ſ.insula.Francis.

s Adjcit.ponendo iuxta tuum prędium.

t Incrementum.id est augmentum.Accursius.

v Intelligi nō possit.scz tāto vt faciat radices,vt sequit.vel etiā ipsa terra apposita vnitatē alteri terre fecerit cui apponit:vt.ff.de dā.infec.l.hoc amplius.ſ.ita demū. Sed quō scitur qñ hec vnitio vel immistio erit facta? Rñ.per rusticos,qui talia sciūt:vt in aut.de nō alie. aut pmut.ſ.quod autem dictum est.coll.ij.Accursius.

x Appulerit.alʒ applicuerit.i.appoſuerit:vt subjcit,puta crustam terre forte vineate vel arborate.

y Longiori. i.lōgo:scz tāto vt faciat radices,vt sequit.vel etiā ipsa terra apposita vnitatē alteri terre fecerit cui apponit:vt.ff.de dā.infec.l.hoc amplius.ſ.ita demū. Sed quō scitur qñ hec vnitio vel immistio crit facta? Rñ.per rusticos,qui talia sciūt:vt in aut.de nō alie. aut pmut.ſ.quod autem dictum est.coll.ij.Accursius.

z Acquisite. vtilis tñ rei vendicatio priori dño datur:ſm Azo.vt.ff. de rei ven.si frumentū.ſ.de arbore. Sed nos cōtra:sed in factuz ad estimationem dāni:vt.ff. de rei ven.l.in rem.ſ.item. Sed rei vendicatio nō datur:vt.ff.de dam.infec.hoc amplius.ſ. Ulphen⁹. Additio. Dic ſm Joan.Fab.qꝫ imo nec in factum datur:vt.d.l.hoc amplius. ſ.ita demū.ff.de dam.infec.nec obstat.ſ.de arbore.quia ibi loquitur quando fuit facta vnitio actu siue facto hominis:hic loquit quādo fuit facta facto fluminis.ꝛ ideo cū queritur de flumine,hoc videt sa tis rationabile,ꝛ fuit opinio antiquoz:sed opinio que hic not.fuit Azo,que satis est equa:ſm Ange.hic.

Insula. ¶Casus. Dñe,ponam⁹ qꝫ aliqua insula nascaťr mari:dicatis mihi cuius iuris esse intelligit? Rñ.si aliqua insula in mari nata sit:(qđ tñ raro accidit)occupanti cōceditur. Nam ante occupationem nullius esse intelligit. Sed licet dixerim tibi de insula que in mari nascitur,qꝫ occupantis sit,secus tamen est de insula in flumine nata,nam in flumine insula nata,quod frequenter accidere solet,si quidem mediam

d Mō sīnd fecerit:poterit de directo vendicari.

e Hodie scipit/idem pōpo.scribit: si frumentū ꝛc.

Hoc vetū in vacātib⁹:vt h:ꝛ l.si barsato rā. C.de fideiuss. Mō nota p staturo loque

Ista ꝛpva.pl.zs. ##.zz.pat.3ª

Ista opi.ꝛpva p.pl.zs.in.3.pat. ##.zz.pe quop

Ista gl approbat Bar.hic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dem mediã partem fluminis tenear:cõmunis est eoꝝ hominũ qui ab vtraq; parte fluminis ꝓpe ripã ꝑdia possident: videlz ꝓ modo latitudinis cuiusq; fundi:que latitudo ꝓpe ripaz sit.q; si alteri parti fluminis ꝓximior est:eoꝝ est tm̃ qui ab ea parte ꝓpe ripã ꝑdia possident.q; si in aliqua parte diuisum flumẽ sit,deinde infra vnitũ,agrũ alicui[a] in formã insule redegerit: hmõi ager ad modũ insule diuisiõe fluminis circũdantis redactus,eiusdẽ ꝑmanet cui[a] ante diuisionez fluminis fuerat.sed ponam[b] q; flumen naturalẽ alueũ penitus dereliquit, et ex alia parte ceperit fluere,dicatis mihi quid iuris i isto casu.Ad hoc rñ.q; si naturali alueo in vniuersuz derelicto,ab alia ꝑte fluere ceperit:tũc prior alue[c] a flumine derelictus,eoꝝ incipit esse qui ꝓpe ripaz eius ꝑdia possident, ꝓ modo latitudinis cuiusq; agri, que latitudo ꝓpe ripã fit.Sed ponam[d]: nouus alueus iam occupatus,publici iuris incipit esse,ficut est ipsuz flumen:sed si post aliqꝺ tps ad priorẽ alueũ flumẽ reuersum fuerit,nouus alueus iam a flumine derelictus, eoꝝ incipit esse q; ꝓpe ripã eius ꝑdia possident.Aliud tñ iuris est si totus ager alicuius aqua inũdatus fuerit. Inũdatio enim aq; facit fundi non imutat:ꝛ idcirco si aqua a fundo recesserit:manifestũ est manere dñm fundi q; ante dñs fuerat. Et ℌ dicunt[e] vsq; ad illũ.§.Cũ ex aliena ꝛc.Fran.

¶ Insula.dicit[f] locus vndiq; circundatus aqua: vt hic,ꝛ. ff. e.l.adeo.§.insula.ꝛ.l.insula[g].alꝫ q̃q; ꝓ domo in mari posita,q̃ in salo.i.in salso posita est, ꝑm Isido. Item quãdoq; ꝑ qualibet domo:vt.ff.de eo qꝺ cer.lo.da.l.ij.§.siquis insulã. Item nota diligenter ista ser responsa vsq; ad.§.alia sane.

a ¶ Quod raro accidit.Sed op.nã ad ea que frequẽtius accidũt,potius iura adaptantur: vt.ff.de leg.ꝛ senatuscon.l.nam ad ea.Rfid.q; illud verbum,potius,solutionem inducit.nam bene infertur:potius: ergo ad alia.Accursius.

b ¶ Creditur.scilz antea.

c ¶ In flumine.i.in medio fluminis.

d ¶ Media partẽ.qꝺ sciz poterit sciri accepta chorda,ꝛ puncto posito in medio inter vtrũq; agrũ:ꝛ tunc si punctũ est ex vna parte tm̃ alij cedat:alꝫ ꝑm q; punctũ extenditur:vt colligitur.ff.eo.inter eos.ꝛ l.seq. Et his patet q; ꝓ diuiso possident insulã,ꝛ habent dñiuz,circũdantes flumen:vt.ff.eo.ꝓ regione.

e ¶ Latitudinis.existentis ab vna parte,cũ plures sint ex vna parte,ꝛ vnius fundus latior est q; fundus alterius,ꝛ in hoc tm̃ frontem agri consydero:vt.ff.eo.insula.in prin.

f ¶ Parte.scilicet superiori.

g ¶ Infra.scilz in inferiori parte.

h ¶ Vnitũ.sciz flumen.i.coadunatũ.ꝛ hic fit punctum. Vel dic vnituz agrum ꝛc.et tunc puncta ibi infra.

i ¶ Alueus.a quo nunc vltimo recessit flumen.

k ¶ Incipit.quãtũ ad strictã rationẽ.nã de equitate vir obtinet.i non obtinet:vt.ff.e.l.adeo.§.insula.in fi. Et no.hic q; flumina vicẽ iudicũ tenẽt:ꝛ dant ꝛ auferũt dñia:vt hic,ꝛ.ff.eo.ergo.§.alluuio.Accursius.

¶ Speciẽ.i.facie fundi.Sed ȝtra.ff.de flu.ꝛ ne quid in flu.pu.l.j.§.si fossa,in fi.§.Sol.ibi totũ occupauit:hic partẽ. Vel hic eodem impetu recessit quo venit:ibi nõ,sed diu coopertum tenuit.

m ¶ Manere. Fuit ergo dñs etiã tunc tpis quando aqua inundabat. Sed cõtra.ff.qui.mo.vsufru.amit.l.si ager.Sol.ibi impꝛopꝛie dicit

causa est si cuius totus ager inundatus fuerit. neq; enim inundatio,fundi speciem[l] cõmutat:ꝛ ob id,si recesserit aqua,palã est cum fundũ eius manere[m] cuius ꝛ fuit.

¶ Specificans aliquã speciem ex materia aliena,efficit dñs eius, si ipsa species ad pristinam materiam non possit reduci.

¶ Cũ ex aliena materia species aliqua facta[n] sit ab[o] aliquo,queri solet quis eoꝝ naturali[p] ratione dñs sit:vtrũ is q; fecerit[q],an potiꝰ ille qui materię dominus fuerit. vt ecce,si quis ex alienis vuis,aut oliuis,aut spicis vinũ,aut oleum, aut frumẽtũ fecerit,aut ex alieno auro vel argẽto vel ęreas aliqꝺ fecerit,vel ex alieno vino ꝛ melle mulsuz[r] miscuerit,vl̃ ex medicamentis alienis emplastrum aut collyriũ[s] composuerit,vel ex aliena lana vestimentum fecerit, vel ex alienis tabulis nauem vel armarium vel subselliuz fabricauerit. ¶ Et post multam Sabinianoꝝ[t] ꝛ ꝓculliauoꝝ ambiguitatẽ,placuit[v] media[x] sentẽtia existimãtiũ si ea species ad priorem et rudem materiam reduci possit,cum videri dominum esse, qui materię domin[y] fuerit.si non possit reduci,cum potius intelligi dominum, qui fecerit[z]. vt ecce vas conflatum potest ad rudem materiã ęris vel argẽti vel auri reduci: vinũ aũt vel oleũ aut frumẽtũ ad vuas vel oliuas vel spicas[3]

amittí,scz q̃tũ ad cõmodũ fruẽdi. Vel hic inũdauit ꝓpter impetum aquaꝝ:ibi vt faceret alueũ:vt ꝑhac ꝑdicto titu.l.qꝺ tñ.§.agri. Et hec ꝛa sunt quãtum ad ꝓprietatẽ:sed possessio indubitãter tẽpore inundationis amitteretur:vt.ff.de acquir.posse.l.iij.§.labeo.et.l.qui vniuersas.§.ij.ꝛ.l. Põponius.j.rñ.[b] tñ aqua recedẽte,etiã possessio restituẽda est: vt.ff.de iti.act. ꝓi.l.j.§.sed ꝛ siquis.

¶ Cũ ex aliena. ¶ Diuiditur i qnq; partes. Primo ponit thema. Scõo q̃stionẽ. Tertio p exẽpla thema declarat. Quarto ponit rñsionẽ. Quinto p exẽpla rñsionez declarat. Secũda ibi,Queri solet. Tertia ibi,vt ecce.Quarta ibi, Et post multam. Quinta ibi,Ut ecce vas. ¶ Casus Dñe,iam vidi plures modos acgrendi dñium de iure gentium. Aliqꝺ pluribus modis de iure gentiũ acgri potest:Respõdet q; sic. Per specificationẽ de iure gẽtium acquirit[k] nobis dominiũ. Cum enim quis ex aliena materia ꝛc. Casus planus est vsq; ad illum §.si tñ alienam. Fran.

n ¶ Facta. Facta aũt itelligitur etiã cepta, ꝛ non pfecta:vt.ff.de au.ꝛ argẽ leg.l.ꝛ si nõ sunt.§.qꝺ ergo. Ratio huius est:quia q̃ in ope sũt,inesse videnꝰ[k]. ff.si cer.pe.l.lecta.ꝛ.c.offi cij.extra de elec. Additio Sed ibi species quãtum ad materiã erat perfecta: ꝛ quedã ad bene esse defecerent. Et ideo reprehẽditur hec glos.ꝓpter verbum,fecerit,quod perfectionem significat:vt.l.j. ff.quod quisq; iuris.

o ¶ Ab aliquo. ſ. bona fide: vt.ff.ad exhi.de eo.§. ſiqs.et ſuo noie:vt.ff.de acgrẽ.re.do.adeo.§.cum quis in prin.ꝛ.l.quicqd. §.ij. Itẽ ꝛ tertiũ.ſ.q; non possit redire ad priorem materiã,ꝑm Jo.vt in fi.huius.§. Quid si duo specificauerit ũt:vnꝰ:bona fide:alius mala fide: Rñ.cõis est dñi ꝛ specificantis bona fide:nõ aũt mala fide[c]:vt.ff.qui.ad.l.i.pclama.non ꝛ,si duo. Azo.Lodẽ mõq;ro ꝛ ſoluo ea q̃ ſequunt: Quid si ex diuersoꝝ materiꝭ ſpeciẽ fecit:et in vna habuit bonã fidẽ,ꝛ i alia malã fidẽ: Itẽ qd si in materia vnius partim bonã,partim malã fidẽ habuerit: Itẽ qd si partim ſuo ſpecificãtis noie,partim noie dñi: Additio. Intellige ꝑm ꝓcedentia q; habeat bonã fidẽ:item q; oia sint paria:alꝫ minus ꝓtiosum cedet ꝓtiori:ꝑm oẽs doc.hic, per.l.quicquid.§.fi.ff.eo.

p ¶ Naturali ratione.i.iure gentium.

q ¶ Fecerit.id est deterierit.quo ad spicas:vt.ff.eo.l.adeo.§.cum quis. in fi.sic.ſ.de liberti.§.j.

r ¶ Mulsum.i.nectar siue stalladiam.

s ¶ Collyriũ.i.vnguentum ad oculos.

t ¶ Sabinianoꝝ.i.Sabini ꝛ suoꝝ fautoꝝ,qui dixerũt speciẽ cedere domino materie.Sed Proculus cũ suis sequacib[y] ecõtra.l.vt specificãti tm̃ cedat:vt.ff.eo.l.adeo.§.cum quis.

v ¶ Placuit.scilz nobis.Accursius.

x ¶ Media sentẽtia.q; nec vni in totũ,nec alteri ꝛcordat vl̃ discordat: sed distinguit:vt sequit.ff. Et nota medũ seruandũ.sic.ſ.q.ex cau.ma. nõ lz.§.pe.Arg.ȝ.ff.de neg.gest.l. Nesennius.in fi.

y ¶ Fecerit.si ꝛ alia duo interuenerũt q; in ꝓncipio huius.§.dirimus.

z ¶ Vel spicas.ꝛ ita apparet q; frumentũ cedit specificãti. Sz ȝ.ff.e.l. adeo.§.cũ qs.in fi.§.Sol.hec posuit gra exẽpli ꝑ pueris:ꝑm Pla.q; dã enim gra docẽdi dicũt q; alꝫ nõ diceret:vt.ff.de act.ꝛ obli.l.obligationũ substãtia.§.fi. Vel dic scõo ꝑm Azo.illã per istã corrigi. Itẽ ad hec oia exẽpla in qbus ꝺr speciẽ specificãti cedere:est ȝtia regula q; dicit: Qꝺ ex re mea est vel nascitur,meũ est:vt.ff.ad exhib.de eo.§.siqs. in fi.ꝛ ff.de reivẽ.solũ.§.meũ.Sol. Illa regula locũ hz in qnqz casib[z]: nisi aliud naturaliter ꝓbetur: No.glo. Iuniꝰ tex. q.h. de iure ũiuersi

---

a dic q; insularũ alia est naturalis vt corsica et sardinia: alia casualis vel accidẽtalis q̃ i flumine sepe nascit: i mari prato. Naturales insule sũt ꝓncipis:nõ i dñio pfitmonialꝭ: sz i dñio iurisdictionali: vt l.insule. ff.de iudi.ꝛ l.illicitas. §.q; vniuersas.ff.ꝺ of. pre. sed de hac materia plenius videas hic per Ange. Punctat literam.

b Dic q; in flumine publico fiat. et de materia tex. vide bar. in suo tractatu de alueo & apholin in ſ. in tractatu de ser. rus. pre. in rñ. de alueo. & vide.l.30. ſ.28. p3. et vide .l. i 4. ſ.4. li.3. sere lupin. in p. specierum. ibi. Sed. ibi. oẽs iste solutiones sunt vere secundum Bal. & doctos hic. & approbant per.l.3 i. ſ.28. p.3.

c Imo nomine ꝓprio er bõa fide: ꝑm Christ.

---

* al's,alia defluere cẽperit.

Insula tria figũt.

Flumia et iudices ecl parantur.

Imo secundum Tex. & non dicit.

Albeus Neuus a flumine derelictus mẽpsse efficitur priuꝰ dñꝰ ꝙ. Probatur tex. & tex. in.l.14. ſ.4. li.3. sororeguz deque.ꝙ. barzolome. Capolaz in tex. de seruitutib. Rusticis ſ. de aedes.ꝙ. Jaso. m.l. de regibus. ff. de legibus mil. Col. Jn. cadez non de equitate No. qꝺ Rips corrigit tex. similiꝛ est glo. m.l. Siquis hermes. C. locati & m.l. quotiens ferro Publica Questica. facit Tex. in.c. ſ. De transacto. deque vi.

Universidad de Deusto

Siz vbi dñs specificauit: ītē vbi alius eius mādato. Item vbi sine mandato, sed ratū hz. ītē vbi alius mala fide z suo nomie. ītē vbi bona fide, sed res pōt ad priorē materiā reduci: quoz nullus est hic. Item si hec vera sunt q specificanti cedant: cōtraria est regula que dicit neminē cum alterius iactura fieri locupletiorē: vt. ff. de cōdi. indebi. nam hoc natura. Rñ. licet fiat sua species quo ad dñium: tñ actione in factuz teneť ad estimationem: vt. ff. de rei ven. l. in rē. §. item q̄cūq;. et. ff. de dona. inter virū z vxo. l. si mulier. §. j. z l. seq.

a Intelligas gl. qñ noie dom. ni specificauit. alȝs sinō fuisset specificata nomie dñi: nō posset hēre ratū cuz sit factū sui fauore: vt. l. si pupilli. §. si ego. ff. ō ne ago. gest.

¶ Ex aliena. s. materia.

¶ Et aliena. scz lana.

¶ Dūm sed si non possit reduci ad priorez materiā: fit cōis, habita rōne materiaꝝ, vt nō cedat speciēi: vt. ff. eo. l. quicqd. §. fi. in fi. Adē forte erit et q̄ñ mala fide fecit Iz reduci nō possit: vt. ff. ad exhi. l. de eo. §. sigs. Accursius z.

¶ Si tñ aliena. ¶ Casus. Titius manicā vel gyronē de purpura aliena interuit vestimēto suo. mō queritur vtrum purpura cedat vestimēto: vel vestimentū tanq̄ vilius z minus ptiosum accedat purpure: Respondet q purpura licet pretiosior sit, iure tamen accessionis cedit vestimento: z per consequēs Titio dño vestimēti acquirit. Verūtñ ille qui dñs fuerat purpure: Iz iam dñium purpure p accessionē amiserit: contra eū tñ q surripuit, furti hz actionē z condictionē, siue ipe fit qui vestimētum fecit, siue alius. Nā extincte res licet vendicari non possint, cōdici tamen a furibus z quibusdā alijs possessoribus possunt.

¶ Si materię eiusdem generis vel diuersi confundantur ex volūtate dñoz, efficiuntur cōmunes: z diuersi gñis. Scōa ibi, Sz z si diuerse. Are.

¶ Casus Sed dñe Impērator, nūquid dñium de iure gētiū adhuc pluribꝫ modis acgrī poterit: Rñdet q̄ sic. Nā per cōfusionē materiaꝝ acgrit dñium de iure gētium. Si em materie duoꝝ dñoꝝ de voluntate z cōsensu eoꝝ confuse sunt: totū corpus quod ex confusione materiarū resultat, vtriq; dominoꝝ cōmune fit: veluti si aliqui vina sua cōfuderunt: aut massas argenti aut auri in aliquod vas cōflauerunt. Et ista sunt vera quādo eedem materie cōfunduntur. Sed pone q materie sunt diuerse: nūquid idē iuris est: Rñ. q̄ sic. Si em diuerse materie confuse fuerint, et ex illis materijs confusis aliqua species facta sit: veluti ex vino Petri z melle Martini mulsum: aut ex auro Petri, z argēto Martini electrū: in hoc casu nulla dubitatio est hmōi speciem ex diuersaꝝ materiarum confusione de volūtate dñoz factam, cōmunem esse. Sed pone q diuerse materie, vel materie eiusdē generis, fortuito casu, z non interueniente voluntate dñoz sunt cōfuse: munquid idem iuris erit: Rñ. q̄ sic. Hoc tamē intellīgo nisi materie separari possint. Si em separari possent: secus tūc esset. Et hec dicūtur vsq; ad illū. §. Q̄ si frumētuz. Fran. de Aretio.

m ¶ Si duoꝝ. acgrit dñiū nō solū specificatiōe: vt. s. e. §. cū ex aliena. z. §. q̄ si. z accessione: vt. s. eo. §. si tñ. sed etiā cōfusione: vt hic. itez immistione: vt. j. pri. §. q̄ si frumentum.

Dñiuz variis modis queritur.

n ¶ Dominoꝝ. bene dicit dñoꝝ volūtate. nam si vnus dñs fecit inde speciē, id est mulsum, vel vas ex argēto meo z suo: sua est iure specificationis, nō cōis: vt. s. eo. §. q̄ si partim. z. ff. de rei ven. l. si frumentū. §. j. Additio Hoc intellige bona fide, z suo nomine: vt vidistis in. §. cum ex aliena. s. eod. per glos. vt hic. Ange.

o ¶ Confuse. id est simul fuse.

p ¶ Electrū. genus est vasis, vel species metalli. z ad hoc est. ff. de aur. et arg. leg. l. pediculis. §. Neratius.

Electrum quid est.

q ¶ Idem iuris. vt sit cōmune, vt subiicit.

r ¶ Placuit. scz vt sit cōe, nisi separari possit: veluti si ex ere meo z plūbo vel argento tuo species facta sit: qbus casibus separari potest: z q̄libet vendicat suū: vt. ff. de rei ven. b si frumentū. §. sed si plumbū. z. ff. de acquir. re. do. l. lacus. §. fina.

b Hodie incipit/idem Pōpo. scribit si frumētum.

¶ Q̄ si frumentum. ¶ Casus. In hoc. §. dicit Justi. q̄ si frumentuz Titij frumento tuo mistū fuerit volūtate vestra: totum illud frumētum tibi z Titio cōmune erit. nam Iz singula corpora, id est singula grana, ante mistionem in sua substantia durant: tamē ex cōsensu vestro per mistionē cōmunicata sunt. z hoc verum est quando fuit facta mistio de voluntate vestra. si tamē casu frumentū mistum fuerit, vel si Titius nō volūtate tua id miscuit: nō videtur hmōi frumentuz per mistionē cōmune esse. Singula em grana in sua substātia remanent: et durāt in dñio eius cui fuerāt ante mistionē. Nam in casibus istis q̄ñ fit mistio sine dñoz volūtate: nō magis intelligit frumentū cōe esse, q̄ grex ouiū cōis esse intelligit, si pecora Titij tuis pecoribus permista fuissent. vnde si totū hmōi frumentū retineat a Titio, actio in rem aduersus Titiū cōpetit: z iudex qui in hmōi actione cognoscet, estimabit quātū z quale tuū frumentū fuerit: z tantūdem frumēti et eiusdē qualitatis vel eiusdē estimationis tibi faciet restitui. Et hec dicunt vsq; ad illū. §. Cum in suo solo. Fran. Are.

c Hodie incipit/idem Pōpo. scribit si frumētum.

d Istā gl. non credo esse Accursij: q: nō reperit in antiqs originalib: nec de ea doct. aliquam faciunt mentionem.

s ¶ Q̄ si frumētū. dirim qñ q̄fundūt ita vt separi nō possint: nūc videdū est qñ singula corpa in sua substātia durāt: q̄ casu dñs cōmiscerī.

t ¶ Cōicata sunt. z ideo locum habet cōi dividundo actio: vt. ff. de rei ven. l. si frumentum. ij. respon.

v ¶ In sua substātia durāt. scz nūqd idē si nra volūtate fuissent immista: Ait q̄ sic. nra em q̄ntitatio vel volūtas nō pōt mutare substātiā granoꝝ,

Siz vbi dñs specificauit: ītē vbi alius eius mādato. Item vbi sine mandato, sed ratū hz. ītē vbi alius mala fide z suo nomie. ītē vbi bona fide, sed res pōt ad priorē materiā reduci: quoz nullus est hic. Item si hec vera sunt q specificanti cedant: cōtraria est regula que dicit neminē cum alterius iactura fieri locupletiorē: vt. ff. de cōdi. indebi. nam hoc natura. Rñ. licet fiat sua species quo ad dñium: tñ actione in factuz teneť ad estimationem: vt. ff. de rei ven. l. in rē. §. item q̄cūq;. et. ff. de dona. inter virū z vxo. l. si mulier. §. j. z l. seq.

a Intelligas gl. qñ noie dom. ni specificauit. alȝs sinō fuisset specificata nomie dñi: nō posset hēre ratū cuz sit factū sui fauore: vt. l. si pupilli. §. si ego. ff. ō ne ago. gest.

¶ Ex aliena. s. materia.

¶ Et aliena. scz lana.

¶ Dūm sed si non possit reduci ad priorez materiā: fit cōis, habita rōne materiaꝝ, vt nō cedat speciēi: vt. ff. eo. l. quicqd. §. fi. in fi. Adē forte erit et q̄ñ mala fide fecit Iz reduci nō possit: vt. ff. ad exhi. l. de eo. §. sigs. Accursius z.

¶ Si tñ aliena. ¶ Casus. Titius manicā vel gyronē de purpura aliena interuit vestimēto suo. mō queritur vtrum purpura cedat vestimēto: vel vestimentū tanq̄ vilius z minus ptiosum accedat purpure: Respondet q purpura licet pretiosior sit, iure tamen accessionis cedit vestimento: z per consequēs Titio dño vestimēti acquirit. Verūtñ ille qui dñs fuerat purpure: Iz iam dñium purpure p accessionē amiserit: contra eū tñ q surripuit, furti hz actionē z condictionē, siue ipe fit qui vestimētum fecit, siue alius. Nā extincte res licet vendicari non possint, cōdici tamen a furibus z quibusdā alijs possessoribus possunt.

¶ Si materię eiusdem generis vel diuersi confundantur ex volūtate dñoz, efficiuntur cōmunes: z diuersi gñis. Scōa ibi, Sz z si diuerse. Are.

¶ Casus Sed dñe Impērator, nūquid dñium de iure gētiū adhuc pluribꝫ modis acgrī poterit: Rñdet q̄ sic. Nā per cōfusionē materiaꝝ acgrit dñium de iure gētium. Si em materie duoꝝ dñoꝝ de voluntate z cōsensu eoꝝ confuse sunt: totū corpus quod ex confusione materiarū resultat, vtriq; dominoꝝ cōmune fit: veluti si aliqui vina sua cōfuderunt: aut massas argenti aut auri in aliquod vas cōflauerunt. Et ista sunt vera quādo eedem materie cōfunduntur. Sed pone q materie sunt diuerse: nūquid idē iuris est: Rñ. q̄ sic. Si em diuerse materie confuse fuerint, et ex illis materijs confusis aliqua species facta sit: veluti ex vino Petri z melle Martini mulsum: aut ex auro Petri, z argēto Martini electrū: in hoc casu nulla dubitatio est hmōi speciem ex diuersaꝝ materiarum confusione de volūtate dñoz factam, cōmunem esse. Sed pone q diuerse materie, vel materie eiusdē generis, fortuito casu, z non interueniente voluntate dñoz sunt cōfuse: munquid idem iuris erit: Rñ. q̄ sic. Hoc tamē intellīgo nisi materie separari possint. Si em separari possent: secus tūc esset. Et hec dicūtur vsq; ad illū. §. Q̄ si frumētuz. Fran. de Aretio.

m ¶ Si duoꝝ. acgrit dñiū nō solū specificatiōe: vt. s. e. §. cū ex aliena. z. §. q̄ si. z accessione: vt. s. eo. §. si tñ. sed etiā cōfusione: vt hic. itez immistione: vt. j. pri. §. q̄ si frumentum.

Dñiuz variis modis queritur.

n ¶ Dominoꝝ. bene dicit dñoꝝ volūtate. nam si vnus dñs fecit inde speciē, id est mulsum, vel vas ex argēto meo z suo: sua est iure specificationis, nō cōis: vt. s. eo. §. q̄ si partim. z. ff. de rei ven. l. si frumentū. §. j. Additio Hoc intellige bona fide, z suo nomine: vt vidistis in. §. cum ex aliena. s. eod. per glos. vt hic. Ange.

o ¶ Confuse. id est simul fuse.

p ¶ Electrū. genus est vasis, vel species metalli. z ad hoc est. ff. de aur. et arg. leg. l. pediculis. §. Neratius.

Electrum quid est.

q ¶ Idem iuris. vt sit cōmune, vt subiicit.

r ¶ Placuit. scz vt sit cōe, nisi separari possit: veluti si ex ere meo z plūbo vel argento tuo species facta sit: qbus casibus separari potest: z q̄libet vendicat suū: vt. ff. de rei ven. b si frumentū. §. sed si plumbū. z. ff. de acquir. re. do. l. lacus. §. fina.

b Hodie incipit/idem Pōpo. scribit si frumētum.

¶ Q̄ si frumentum. ¶ Casus. In hoc. §. dicit Justi. q̄ si frumentuz Titij frumento tuo mistū fuerit volūtate vestra: totum illud frumētum tibi z Titio cōmune erit. nam Iz singula corpora, id est singula grana, ante mistionem in sua substantia durant: tamē ex cōsensu vestro per mistionē cōmunicata sunt. z hoc verum est quando fuit facta mistio de voluntate vestra. si tamē casu frumentū mistum fuerit, vel si Titius nō volūtate tua id miscuit: nō videtur hmōi frumentuz per mistionē cōmune esse. Singula em grana in sua substātia remanent: et durāt in dñio eius cui fuerāt ante mistionē. Nam in casibus istis q̄ñ fit mistio sine dñoz volūtate: nō magis intelligit frumentū cōe esse, q̄ grex ouiū cōis esse intelligit, si pecora Titij tuis pecoribus permista fuissent. vnde si totū hmōi frumentū retineat a Titio, actio in rem aduersus Titiū cōpetit: z iudex qui in hmōi actione cognoscet, estimabit quātū z quale tuū frumentū fuerit: z tantūdem frumēti et eiusdē qualitatis vel eiusdē estimationis tibi faciet restitui. Et hec dicunt vsq; ad illū. §. Cum in suo solo. Fran. Are.

c Hodie incipit/idem Pōpo. scribit si frumētum.

d Istā gl. non credo esse Accursij: q: nō reperit in antiqs originalib: nec de ea doct. aliquam faciunt mentionem.

s ¶ Q̄ si frumētū. dirim qñ q̄fundūt ita vt separi nō possint: nūc videdū est qñ singula corpa in sua substātia durāt: q̄ casu dñs cōmiscerī.

t ¶ Cōicata sunt. z ideo locum habet cōi dividundo actio: vt. ff. de rei ven. l. si frumentum. ij. respon.

v ¶ In sua substātia durāt. scz nūqd idē si nra volūtate fuissent immista: Ait q̄ sic. nra em q̄ntitatio vel volūtas nō pōt mutare substātiā granoꝝ,

De rerum diuisione ⁊c.

Tempus quid est. Téporis diuisio.

granoꝝ,quin semp discreta ⁊ diuisa sint a se inuicē.qō vī esse ℨ.§.pce dentē.Sz rñ.nō ē mirū.als eñ sile reperim⁹.nōne tps ⁊tinuū est sui natura:cū tps sit mēsura motus ꝑmi mobilis:q mot⁹ est vniformis et ⁊tinuus:vt dicit Arist.in.viij.physico.⁊ tñ ptes in ipsa ⁊tē plationē distinguim⁹ ⁊ assignamus:dicētes quoddā ꝑsens:quoddā ꝑteritū: quoddā futurū.sic in granis frumēti dicimus q̄ lz coꝝ coꝝpora sint discreta in suis terminis: cōia tñ ea possumus facere,ita q̄ aliqua nō sit particula in tuo grano,quā tu nō cōices mihi:nulla i meo,quā ego tibi nō cōicē:qō nō esset deficiēte nra volūtate: sicut nec in tpe distincto generarēt he diuersitates nra significatione vel respectu deficiente.

a ¶ Dista.qō fit per errorem:quo casu dñium nō trā fit:vt.ff.eo.l.si pcurator.vel vt melius pascantur.⁊ facit.j.ad.l.Agl.in ꝑn. vbi dicit q̄ gregatim pascūtur. Sed ⁊tra.ff.de solu.si alieni. Sol.ibi speciale est in pecunia numerata,vt ibi dicitur:vt.ff.si certū pet.singularia.

b ¶ Frumentū.nōdū bona fide ⁊sumptū:tunc eñ in factū actio daretur:vt ff.ad.l.Aquil.qui occidit. §.fiquis alienum vinum.

c ¶ Pro modo.i.mēsura.

d ¶ Cōpetit.i. q̄ cuilibet tantū frumētū restituat, quantū fuit suum, quando non apparet qō fuerit suū:⁊ hoc ꝑpter impossibilē discretionem: vt.ff.de vsufru.l.vsufructuariū.§.si in'viua⁹ si autē apparet q̄ cuius q̄z fuerit,hoc iudex estimet:vt subiūcit,ℨ.l.30.⁊ ꝑm hoc dic q̄le.i. quod.⁊ sic cuilibet sua grana restituātur. Vel dic pri.rñ.arbitrio ⁊c. esse de eo de quo est istud:scilz qñ nō apparet qō fuerit suū:⁊ hoc innuit hoc verbū quale.non eñ dicit qō sed quale:vt in qualitate officium ꝑtāt ⁊ quātitate,nō aūt in corꝑe:cū illud fit impossibile discernere.⁊ sic ꝑbabit q dicit suū fuisse melius. Et nota triplicē esse differentiā inter hūc.§.⁊ superiorē. Species, eñ dicunt misceri,vt hic:materia cōfundi:vt.ℨ.sed ꝑ.ecōtra. Ité hic remanet eadem substātia:ibi nō. Ité ꝑfusa fiūt cōia etiā sine diuīs voluntate:vt.ℨ. pri.§.hic non.

Distinguit duos.§.

No glo. q̄ ponit differentiaz inter cōfusionez & immixtionez vi. ahāz Melioreꝝ dep̄ in.l.ij. ꝑponi in.§. Sed ex fi pluribus.ff.de relig. & sumpt. fu. vi. hic ꝑtea z: //

¶ Cū in suo. ¶ Casus. Dīe, Titius in solo suo edificauit ex materia aliena.modo q̄ro quis sit dñs illius edificij:vtrū Titius qui edificauit:an ille qui erat dñs materie: Ad hoc rñ.q̄ Titi⁹ edificator dñs est edificij. Cum eñ in solo suo ex aliena materia qs edificauerit,dñs edificij intelligitur:⁊ hoc ꝑpter rationez iuris gen.qua dicit: Omne qō in solo edificatur,solo cedit. Et q̄uis Titio directū dñium edificij acquiratur:ille tñ qui dñs fuit materie,dñs eius nō desinit esse:ℨ vtile dñium retinet: sed tamen q̄diu materia sua iuncta est edificio, neq̄ eā vendicare,neq̄ ad exhibendū de ea agere potest:et hoc ꝑpter l.xij.tab.qua cauet ne quis tignū alienū edibus suis iniunctū eximere cogatur. Verūtamē dño materie eadē l.xij.tab.cōsulitur. Nam cōpetit ei actio de tigno iniuncto:cuius beneficio ab eo qui iniunxit,vt iniunctū habet:duplū consequi poterit. Sed pone q̄ aliquis alienos lapides vel trabes vel cementa in edibus suis ponat:quid iuris erit tunc in casu isto: Ad hoc rñ.q̄ idē iuris est qō si alienū tignū edibus suis iniunxisset. Appellatiōe eñ tigni ois materia ex qua edificia fieri possunt,intelligitur. Sed dñe,quare ita statutū fuit in.l.xij.tab.ne quis cogat eximere alienā materiā edibus suis iniunctā: Ad hoc rñ. Amice:hoc ideo statutū fuit in.l.xij.tabul.ne fit necessariū edificia ex aliena materia ꝑstructa rescindi,⁊ vībē ruinis deformari. Sz lz durāte edificio materia vēdicari nō possit:si tñ aliquo casu dirutum fuerit edificium,poterit dñs materie materiā suā vēdicare:⁊ de ea ad exhibendū agere:hoc est verū,nisi per actionē de tigno iniuncto duplū fuerit ꝓ materia sua consecutus. Et hec dicuntur vsq̄ ad.§. Ex diuerso. Fran. Areti.

e ¶ Cum in suo solo.suum est etiam si alius habeat ibi vsumfructum: vt.j.de here.in.fi.§.j.vbi ꝓprius seruus dicitur,in quo ꝑprietatem nudam habet testator. vi dic xpofor. ꝓpraz: //

f ¶ Edificauerit scz bona fide:als nō:imō tignū suū vēdicaret:vt.ff. de rei ven.l.in rem.§.tignū.arg.a cōtrario sensu.vel ex ea exceptione que ibi ponit ur⁊ iurabitur in litem:vt ibi not. Accursius.

a Et q̄uis non possideat male fidei exñs:

g ¶ Inedificatur.l.in ipsa terra cōfigitur. Quid ergo de domo nō af-

in.§. in suo solo. ibi. eximere cogat. nō edificia detinente secundū doctr. vbi de materia in.l. altera.ff. de legat.i. & in.l. senatus ff. de contrahenda Emptione in.ev. §. in fi. sed duplū. in quo continet simplum se cundū omnes hic.

in.ev. §. in fi. ibi. & ad exhibendū agere. etiam si dirata fuerit. sed secus per mille annos secundū hos hic.

Universidad de Deusto Biblioteca

ꝑ.ii.de vsufru.l.vsufructuariū.§.si in'viua⁹ si autē apparet q̄ cuius q̄z fuerit,hoc iudex estimet:vt subiūcit,ℨ.l.30.⁊ ꝑm hoc dic q̄le.i. quod.⁊ sic cuilibet sua grana restituātur. Vel dic pri.rñ.arbitrio ⁊c. esse de eo de quo est istud:scilz qñ nō apparet qō fuerit suū:⁊ hoc innuit hoc verbū quale.non eñ dicit qō sed quale:vt in qualitate officium ꝑtāt ⁊ quātitate,nō aūt in corꝑe:cū illud fit impossibile discernere.⁊ sic ꝑbabit q dicit suū fuisse melius. Et nota triplicē esse differentiā inter hūc.§.⁊ superiorē. Species, eñ dicunt misceri,vt hic:materia cōfundi:vt.ℨ.sed ꝑ.ecōtra. Ité hic remanet eadem substātia:ibi nō. Ité ꝑfusa fiūt cōia etiā sine diuīs voluntate:vt.ℨ. pri.§.hic non.

¶ Cū in suo. ¶ Casus. Dīe, Titius in solo suo edificauit ex materia aliena.modo q̄ro quis sit dñs illius edificij:vtrū Titius qui edificauit:an ille qui erat dñs materie: Ad hoc rñ.q̄ Titi⁹ edificator dñs est edificij. Cum eñ in solo suo ex aliena materia qs edificauerit,dñs edificij intelligitur:⁊ hoc ꝑpter rationez iuris gen.qua dicit: Omne qō in solo edificatur,solo cedit. Et q̄uis Titio directū dñium edificij acquiratur:ille tñ qui dñs fuit materie,dñs eius nō desinit esse:ℨ vtile dñium retinet: sed tamen q̄diu materia sua iuncta est edificio, neq̄ eā vendicare,neq̄ ad exhibendū de ea agere potest:et hoc ꝑpter l.xij.tab.qua cauet ne quis tignū alienū edibus suis iniunctū eximere cogatur. Verūtamē dño materie eadē l.xij.tab.cōsulitur. Nam cōpetit ei actio de tigno iniuncto:cuius beneficio ab eo qui iniunxit,vt iniunctū habet:duplū consequi poterit. Sed pone q̄ aliquis alienos lapides vel trabes vel cementa in edibus suis ponat:quid iuris erit tunc in casu isto: Ad hoc rñ.q̄ idē iuris est qō si alienū tignū edibus suis iniunxisset. Appellatiōe eñ tigni ois materia ex qua edificia fieri possunt,intelligitur. Sed dñe,quare ita statutū fuit in.l.xij.tab.ne quis cogat eximere alienā materiā edibus suis iniunctā: Ad hoc rñ. Amice:hoc ideo statutū fuit in.l.xij.tabul.ne fit necessariū edificia ex aliena materia ꝑstructa rescindi,⁊ vībē ruinis deformari. Sz lz durāte edificio materia vēdicari nō possit:si tñ aliquo casu dirutum fuerit edificium,poterit dñs materie materiā suā vēdicare:⁊ de ea ad exhibendū agere:hoc est verū,nisi per actionē de tigno iniuncto duplū fuerit ꝓ materia sua consecutus. Et hec dicuntur vsq̄ ad.§. Ex diuerso. Fran. Areti.

¶ Cum in suo solo.suum est etiam si alius habeat ibi vsumfructum: vt.j.de here.in.fi.§.j.vbi ꝓprius seruus dicitur,in quo ꝑprietatem nudam habet testator. vi dic xpofor. ꝓpraz: //

¶ Edificauerit scz bona fide:als nō:imō tignū suū vēdicaret:vt.ff. de rei ven.l.in rem.§.tignū.arg.a cōtrario sensu.vel ex ea exceptione que ibi ponit ur⁊ iurabitur in litem:vt ibi not. Accursius.

¶ Inedificatur.l.in ipsa terra cōfigitur. Quid ergo de domo nō af-

in.§. in suo solo. ibi. eximere cogat. nō edificia detinente secundū doctr. vbi de materia in.l. altera.ff. de legat.i. & in.l. senatus ff. de contrahenda Emptione in.ev. §. in fi. sed duplū. in quo continet simplum se cundū omnes hic.

in.ev. §. in fi. ibi. & ad exhibendū agere. etiam si dirata fuerit. sed secus per mille annos secundū hos hic.

fixa solo: Rñ.nō cedit solo:vt.ff.eo.l.Titi⁹.⁊ facit ad hāc regulā. C. de edi.pri.l.j. ℨ dē in satis ⁊ plantatis,qō hic in edificatis dicit:vt.j. eo.§.si Titi⁹.⁊.§.qua ratione.vndeversus: Quicquid plantatur,seritur vel inedificatur: Omne solo cedit,radices si tamen egit. Sed cōtra hāc regulā est.ff.de re.diui.l.intantū.in ꝑn. Sol.illud ꝑticulare est.

Additio. Erat eñ ibi edificatuz in cōmuni omniū solo quo ad vsum,⁊ nullius quō ad ꝓprietatē: quod ideo cedit edificio, quia primo occupanti cōceditur. Christopho.

h ¶ Definit.scz ex cā edificationis:sed ex alia causa pōt desinere:vt.ff.de vsucap.l.rerū mistura.§.Labeo.que huic regule signatur contraria.. §. aim s eqnez tibi. vi: soq nuz consilio. consilio. iz

i ¶ Tantisper.i.interim.

k ¶ Ad exhibendū.scz vt eximatur nisi mala fide fecerit: vt.ff.de rei ven.l.in rem.§.tignū.⁊.ff.de tigno iniūcto.l.fi.sed tūc nō eximitur,scz in litez iurat:vt ff.de sol.l.qui res.§.fi.qz arbitrarie sunt iste actiones:vt.ff.de in lit.iur.l.in actionibus.et.j.de act.§. preterea.

l ¶ Xij.tabularꝝ.lex quedā fuit:de qua dicvt.ℨ.de iure natu.§.⁊ non in elegan ter.Accursius.

m ¶ De tigno iniuncto.q̄ actione teneā ⁊ qui iniunctū hz,lz nō iniūxerit:⁊ q iniunxit,lz nō possideat: sed altero solluēte alter liberat:vt.ff.de ꝛis q deie.vel effu.l.si vo.§.si id qō.⁊ de flu.l.j.i fi.⁊ qō vi aut clā.l.cōpetit.§.fin. Sed qd si velit magis rē reddere ⁊ eximere, q̄ duplū ꝑstare: Rñ.nō audit:qz ꝑpter publicā vtilitatē hoc fuit statutū:vt.j.e.qō ideo ⁊c.⁊.ff.de ope.no.nū.l.ꝓtor.⁊ ff.de le.j.l.cetera.§. si duobus. Ité nunqd hec actio cōpetit etiā ℨ eū q bona fide iniūxit: Rñ.sic:vt hic,licet ℨ dixerint quidā? Sed ℨ mala fide iniūgentē,alia ꝓpter hec auxilia competit:vt rei vēdicatio,Ité ad exhibēdū,item furti, Item furtiua ℨdictio,Ité hec actio de tigno iniuncto:vt.j.de acti.§.sic ita q̄z.⁊.ff.de tigno iniūcto.l.j.in fi.⁊.l.fi.Accursius.

n ¶ Appellatione.facit ad hoc.ff.de vbo.sig.l.tigni.⁊.ff.ad exhib.l.gēma.⁊.l.tigni.⁊.ff.eo.adeo.§.cū in suo. Ité qō in domib⁹ ōz,idē dic in caupona siue domūcula:vt subiūcit,qō iō ⁊c.ad hoc.ff.de vb.sig.vbana ꝑdia. Quidā tñ ℨ. Ité idē in vinea:vt.ff.de tigno iniuncto.l.j.

o ¶ Materia.vt cementa ⁊ lapides.

p ¶ Consecutus.hic est cōtra.ff.de tigno iniū.l.fi. Sz ibi nō cū effectu fuit cōsecutus duplū:qz lz exegit,nō tñ percepit adhuc duplū:vt ar. ff.de ꝛis qui deiec.vel effu.l.perceptione.

q ¶ Vēdicare.nulla tpis ꝑscriptione obstāte in rei vendicatione:vt.ff. de rei vēdi.l.in rē.§.fi.qz nec prius agere potuit:vt.C.de an.excep.l.j. §.fi. Aliud ergo si mala fide iniūxit:qz tūc agere potuit.vnde.rrr.an. repellit a rei vēdicatione:vt.C.de ꝑscrip.rrr.an.sicut. Additio. Quā cōmoditatē nō ex sua mala fide,sz ex negligētia nō petētis ꝙsequtur: als esset absurdum ꝑm omnes docto.hic.

¶ Ex diuerso. ¶ Casus. Dicit Justinia.q̄ ex diuerso siquis in alieno solo ex sua materia domū edificauerit,dñium illius fit cui⁹ est solum. Sed certe in hoc casu secus est q̄ in ꝓdicto,nam dñs materie ꝓprietatem eius amittit:nam voluntate eius materia alienata intelligitur.⁊ hoc est verum si nō ignorat se in alieno solo edificare.et ideo lz postea domus diruta sit,materiā tamen sua volūtate alienatā vendicare nō poterit.Sed pone q̄ ille qui in alieno solo bona fide ex sua materia edificauit,sit in possessione illi⁹ edificij:⁊ dñs soli ab eo vēdicet edificiū:quid iuris est in casu isto: Ad hoc rñd.Amice,certe illud cōstat,q̄ si edificatore cōstituto in possessione, dñs soli petat domuz suā esse,⁊ nō soluat ꝓtiū materie,⁊ mercedes fabroꝝ:poterit per exceptionē doli mali repelli.⁊ hoc verum si fuerit bone fidei possessor. Nam als si ipse cōtra dñm vendicantem excipiat:dñs cōtra ei⁹ exceptionem ope replicationis iuuabitur. Scienti eñ alienum fundum esse,ꝑpria culpa obiici potest:videlz q̄ temere edificauit in eo solo qō intellexit alienuz esse:⁊ ideo beneficiū retentionis nō habebit. Et hec dicuntur vsq̄ ad illum.§.si Titius. Fran.de Are.

r ¶ Intelligit.sic.C.de edi.priua.l.si is cōtra quem. Accursius.

s ¶ Nō pōt.q̄ alienata ē,nō pōt vēdicari. Sz ℨ.C.de rei vē.l.ij.i fi. Sz ibi ex aliena materia,⁊ in alieno edificauit:hic de sua i alieno. Quare

Habet in Tex. Jn. l. in.§. ma. lega: §. & dā: m.l.z ꝓfatos. m.§. pe sup fi nē dem? hu q̄ez tūz lega l. senatus.§. ma l.19 §. nūtiatio & in vbi multo melius. ff vis Inuntiatione: consilio. consilio. iz nuz in fi. ꝑ se suꝑ ꝑtes non eximit. hec v dicto. z. b. Joan. c pensis expeliaria. c leg. ces. si ffeanneden cēsu. fol. 38. in.§. de tigno in fi rectione. §. in dub fidei posse ssor. l. & si est bone fidei. v Emptor. & in.l. i vide imola & doct phuiarie recenda

Actio de tigno iniū cto. & Arge

b Hec obstat.l.ō eo. in fin.ff. de do.inter vi. ⁊ vxo. quia ibi iure tñ: h ꝓ o ⁊ iure ⁊ volūtare dñi refragāre edificatū fuit.

Tu sic q. Reiv competit Jun fabr Jerijs dicuq̄ edi Bone fidei sibe Im glo. hec Inter bendisatiō. que male fidei pos edifitio ad vt in.l. Inrrez rei bendisatiō.

Universidad de Deusto

Jnstitutionū Jmperialiū Liber.II.

Edificari pōt ḡdrupliciter. dic, aut de mea materia, & in meo edificio: & tunc planū est. aut de aliena in meo: vt. ſ. pri. ſ. aut de mea in alieno: vt hic. aut de aliena i alieno: vt in dicta. l. contraria continetur.

a ¶ Fabrorum. i. magistrorū de ligamine vel murorum. ſic. ff. de eo qđ cer. lo. l. ij. ſ. Julianus.

b ¶ Per exceptionē. q̄ locū hȝ ybicūq; equū sit exceptionē locuȝ habere, siue alia cōpetat, siue non: vt. ff. de exce. do. l. ij. ſ. r̄ generaliter. & arg. j. e. ſ. litere.

c ¶ Bone fidei. ſ. ab initio et ex postfacto cū edificauit. nā si ātеq̄ edificet, sit bone fidei: & cuȝ edificat, male fidei sit: eligit q̄daȝ media via: ita vt neq; vt male fidei puniat: neq; vt bone fidei expēsas cōseruet: qz permittit abrasio: vt. ff. de rei ven. l. Julianus si in aliena. q̄ est huic ſria. et facit ad hoc. ff. de mino. l. intra vtile. ſ. vendentibus.

d ¶ Edificauerit. cū ō noto edificat. Et vt hec plene sciant, dic: dū impendi in rē alienā: aut suo, aut meo nōie. Prio casu logtur ille ti. deneg. ges. et. ff. et. C. e. ti. Si meo: tūc aut fructuū gr̄a: & tūc ex fructib⁹ deducit: alȝ nullus fructꝰ intelligit: vt. ff. Sol. ma. l. fructus, & ff. fa. her. fundus q. Aut cā rei seruādē: & tunc aut de nouo faciendo, aut nō. Primo casu si bona fide: habeo exceptionē, nō actionē: ſm Jo. vt. ſ. pri. ſ. & ff. ō ḡdi. inde. si in area. & ff. de except. do. l. Paulus. sed ẽtiā actionē dabat. & est p eo. ff. de peti. he. l. hereditas. ſ. j. & ff. si pars here. pet. l. fi. & C. de rei ven. l. ij. & l. domū. Sȝ ibi ipo gestu negotiū fuit heredi tariuȝ: qō necesse habuit facere: vñ actionē dabat. Sed Jo. ȝ. vt dictū est. & facit etiā p eo. ff. de rei ven. sumptus. & ff. de act. emp. idēq; & ff. de pe. here. l. plane.

e ¶ Si vō mala fide, tunc nec excipiēdo, nec agēdo cōseruo, vt hic, nam neminem mihi volui obligare: vt. ff. cōi di. in ȝ iudiciū. ſm Jo. ſȝ ẽtiā dabat negotiorū gest. actionē: vt. ff. de neg. ge. si pupilli. ſ. sed & sigs. Sed ibi noie alieno gerebat. Jtē & p eo facit. C. de rei vē. l. ij. Sed ibi loquit̄ qñ et aliena materia & in alieno impendit̄: vt ibi plene notat. Si vō in reficiēdo: aut bona fide: & tunc necessarias & vtiles per doli exceptionē: voluptarias p abrasionē fu. si vō. ſ. si id qō positū. Et eadē q̄stio fit in plātatis: & eodē mō solutis, als per exceptionē doli, re existēte meliori in qua facte sunt: voluptarias vero abradit: vt. ff. de peti. here. plane in ceteris.

f ¶ Si Titi⁹. ¶ Casus. Dñe, Titi⁹ eradicauit plātā ẽDeuij: & illā in solo suo plātauit, modo q̄ro a vobis qs censeā dñs illi⁹ plāte: Ad ȝ. Si Titi⁹ plantā ẽDeuij in solo suo plātauerit, ipsi⁹ Titij plāta efficit. Et silr in casu ꝙuerso si Titi⁹ suā plātā in solo vicini plātauerit, dñium plāte vicino acq̄situ intelligit. & ȝ est verū in vtroq; casu si plāta radices egerit. Nā ante emissionē radicū, ei⁹ pmanet cui⁹ ante fuerat. Jntrū aūt ex eo tpe ex q̄ plāta radices emisit, ppietas ipsius plāte trāsferāt: vt si arbor ẽDeuij in terrā Titij radices egerit, arbor per emissionē radicū itelligat esse Titij. Nō em naturalis nō pmittit vt arbor alteri⁹ esse dicat̄ q̄ ei⁹ in cui⁹ fundū radices egerit. vñ arbor ppe ꝛfiniū tuoꝝ fundoꝝ posita, si in vicini fundū radices emiserit, p emissionē radicū cōis erit. Et hec dicunt vsq; ad illū. ſ. q̄ nōne.

e ¶ Cōmutat̄. ſȝ vī nō cōmutari: cū pmo dño rei vēdicatio det: vt. ff. de rei vē. & si frumentū. ſ. de arbore. q̄ est ȝ. Sol. ſȝ ibi dicāt Varus et Nerua, dam⁹: nō tñ sequit: ergo nos dam⁹. vel damus de estimatiōe: sed nō de plāta: vt dixim⁹. ſ. e. ſ. plane si lōgioꝝ tpe. Additio. Et hec vltima cōiter approbat̄ p l. in rē. ſ. sed si quecūq; ff. eo. Christopho. p. l. in rem. ſ. Item que

f ¶ Radices. oēs: vt differat a sequenti. dicatō

g ¶ Dicam⁹. imo vī ei⁹ in cui⁹ fundo originē duxit: vt. ff. ar. fur. ce. si plures. ſ. fi. Sol. hec corrigit illā. Vel dic, ibi poterat vīque arbor ex fundo primo: hic nō. Vel efficitur Titij p parte. ſ. vt hic: nō in totum: vt ibi.

h ¶ Ratio. facit. ff. eo. ſ. de acq. re. do. l. adeo. in fi. & l. seq. & l. qua ratione.

i ¶ Radices. pro parte.

¶ Qua rōne. ¶ Casus. Dñe, Titi⁹ seminauit frumentū suū in solo vicini. mō q̄ro q̄s intelligit esse dñs illi⁹ frumēti: Ad hoc rñ. Amice, eadē rōne qua dixim⁹ q̄ plāte q̄ in solo alteri⁹ radices egerūt, solo cedunt: eadē rōne frumēta q̄ in alterius solo seminata sunt, solo cedere intelligūt: & per ꝛfis dño soli iure accessiōis acq̄rūtur. & sicut. ſ. dixim⁹ q̄ ille q̄ in alieno solo edificauit, si dñs soli ab eo vēdicet edificiū, tueri se potest aduersus dñm vēdicātem p exceptionē doli mali, nisi ptiū materie, & impēsas i edificio factas dñs parat⁹ sit ei refundere: ita q̄ in alieno fundo bona fide suis impensis seminauit: si dñs fundi ab eo vēdicet frumētū: eiusdē exceptionis auxilio tut⁹ esse poterit. & hec dicunt vsq; ad illū. ſ. ȳ re quoq; cui casus planus est vsq; ad illū. ſ. Siquis. Frā.

k ¶ Solo cedunt. vt. ſ. proxi. ſ. vi. l. 35. ff. 30. 2ª parte.

l ¶ Dixim⁹. ſ. e. ſ. certe. Sed qd si aliqs ex semine meo i alieno fundo semiauit: ȝ quē agā: Rñ. ȝ seminantē nō: qz nō possidet, nec dolo fecit quomin⁹ possideret. Jtē nec ȝ possidētē, qz ei⁹ facto nihil actū est. Sed tñ dic eū teneri instar tigni iniūcti, qui tenet etiā si positū ab alio habeat vel teneat: vt dixim⁹. ſ. e. ſ. cū in suo. p. l. ff. de his q deie. vel effu. si vō. ſ. si id qō positū. Et eadē q̄stio fit in plātatis: & eodē mō solutis, als per exceptionē doli, re existēte meliori in qua facte sunt: voluptarias vero abradit: vt. ff. de peti. here. plane in ceteris.

m ¶ Consuit. i. plantauit vel seminauit.

n ¶ Chartis. vt de bōbyce: vt sunt he q̄ de Pisis veniunt. Accursius.

o ¶ Mēbranis. que de mēbris animalium eripiūtur.

p ¶ Solo. vt. ſ. eo. ſ. cum in suo.

q ¶ Carmen. metrice.

r ¶ Historiā. noui & veteris testamenti. idem dicam in fabula vel romantia vel quolibet libro prosaico.

s ¶ Orationē. ad Deū, vel ad populum, vel ad principem.

t ¶ Corporis. id est libri.

v ¶ Non Titius. ſ. scriptor bone fidei.

x ¶ Petas. directa in rem.

y ¶ Bona fide. si aūt mala, laborē donasse vī: vt. ſ. e. ſ. certe. Sed nunqd actionē scriptor hȝ reddito libro? Rñdeo sic, si bonā fidē habuit, actionē dico. l. in factū: vt. ff. de rei vē. l. in rē. ſ. itē si q̄s. ſi malā fidē habuit, nō hȝ actionē: qz nec exceptionē hȝ: vt hic. Sz cū hodie ptio fiat scriptura q̄ charta, nūqd mutat̄ h? Rñdet qdā vt Azo, q̄ sic: Nos q̄ nō. ar. C. de testa. sancimus. & C. de ap. pcipimus. in fi.

z ¶ Sigs. &c. ¶ Casus. Jn ȝ. ſ. dicit Justi. q̄ si emerit aliqs fundū bo. fi. a nō dño, qđ tñ ipe crediderit dñm esse, vel cā donatiōis, vel q̄libet alia iusta cā q̄ ad dñij trāslationē sufficiat, bo. fi. accipiat: iure gentiū, qđ naturali rōne introductū est, fruct⁹ quos ide recepit, p cultura suos

---

a Est tamē differentia ſm ang. qz p petī. here. male fidei possessor ñ deducit expēsas si fructus nō extāt ſȝ bone fidei sic.

b Si tñ tus in revel cāz hēat a dño: vt est ēphyteota colonus & sikes: repetit: nisi probetur q̄ dño donandi fecerit: ſm ang. ȝ. Jmpense hic necessarie & vtiles & voluptarie. Expensas repeto per l. e. et o.

c Hodie incipit / idem Pōpo. scribit si frumēti tum. ma ſcīz tenetur quinq; ff. dezeiben. probāc fidē de rem l. 27. 4º. 27. 3ª par. ff

d Dic hoc non tenet: qz legū correctio ē eui tāda. ang.

e Jsta est ꝛa vt tenet gl. in. d. ſ. fi. ſm ang.

Semiauit fiqs ex semine meo i alieno fūdo: agā cōtra domiꝝ fundi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

facit. vnde verus dñs si postea vẽdicans ab eo fundũ emerit: de fructibus ab eo ꝙsumptis aduersus eũ agere nõ poterit. secus est in male fidei possessore. Nã ille q sciẽs alienũ fundũ possederit: fructꝰ suos nõ facit. vnde si dñs fundi ab eo fundũ emerit: nõ solũ fundũ, sꝫ etiã fructus cũ fundo, licet ab eo ꝙsumpti sint, cogit dño restituere. Et hoc vsq ad illũ. §. is vo.

a ¶ Pinxerit. siue bona fide, siue mala fide, sꝫ plan. contra: quia bona fide: vt. j. e. §. ibi, vtiq ꝛc.

b ¶ Tabulã. qd si in margine: R ñ. ȝ seruari forte. Arg. ff. j. de tela. §. penul. Additio. Sed ibi loquit in re separabili a materia: hic secus. Et iõ nõ actionẽ, sed exceptionem habet per istũ ter.

c ¶ Cedere. ff. de rei ven. l. in rem. §. sed id qõ i charta. contra. Solu. hec corrigit illaz. Vel distingue: an ꝓtiosior sit illa scriptura ꝙ tabula: fm P. qui ait locũ habere qõ hic dr, si pictus est homo, nõ vsus: bono colore, nõ atramento. Additio. Dic q glos. bñ loquit in hoc: sꝫ male in eo qõ dicit de vso: qz depictũ semp erorat materiã, dũmodo sit honestũ: fm Christophorum Por. hic.

a Apellis et Parrhasij meminit Plin. li. na tura. histo. xxxv. ca. x. et alibi item locis.

d ¶ Apellis vl Parrhasij. ꝓpria noia pictorum.

¶ Eã petat. l. directa rei vẽdicatione: vt. ff. de acq re. do. l. qua ratione. §. sꝫ nõ vt litere. fm Azo.

f ¶ Utilis actio. i rẽ nõ directa: qz desijt dñs esse. et sic est mirabile q nõ dñs a dño vẽdicat. sic ꝙtingit

Vendicat aliqñ non dominus a dño.

als in Publiciana in quibusdam casibus: vt not. j. de act. §. alie.

g ¶ Imposuit. hoc mirabile contingit hic q conditio possidentis est deterior q petẽtis: als ȝ: vt. j. de interdic. §. cõmodum. sic et als. ff. de nox. figs a multis. et. ff. si ex noxa. cau. aga. l. j. in fi. et. l. ij. et. ff. de pe. here. cũ idẽ. Sed ad hoc rñ. q in cã noxali esse poterit q scõo agens non probabit. Itẽ in petitione hereditatis si bona iura habuit in vincendo, hec eadẽ habuit in defendẽdo: et sic nõ est eor ꝙditio deterior. Itẽ cũ hic habeat actionẽ pictor si nõ possideat: multo magis exceptionẽ dz habere soluto ꝓtio: vt. ff. de supficiebus. l. j. §. qõ autẽ. et. ff. de regu. iur. l. cui damus. Sed nũquid dño quõdam tabule idẽ ꝙcedit si possideat, si pretiũ picture soluat: Rñ. Ro. q fic: cum sibi actio det. Ego ȝ: vt sit differẽtia inter dñm et pictorẽ. Itẽ quis preferꝛ si ambo cõtra extraneũ possidentẽ agãt: Rñ. is qui directã hz actionẽ. i. pictor, fm Jo. Sed nunqd si tabula fuerit abrasa, remanet pictoris: Rñ. sic: vt ff. de rei ven. in rẽ. §. et qõ semel. Sed quare aliud in picturis ꝙ in scripturis: Rñ. qz pictura ptiosior est ꝙ scriptura, fm Jo.

Pictura ꝓtiosior est scriptura.

h ¶ Surripuit. anteq pingeret.

i ¶ Alius. post picturam.

k ¶ Tabulas. etiã subaudi. nam et pictori contra extraneum furẽ datur, fm Azo. Vel melius (vt mihi videtur) hic loquitur qñ fuit surrepta anteq esset picta. sed etiã contra dñm tabule sibi surripientẽ posset dari pictori furti actio, facto furto tabula iam picta: vt. j. de ob. ex delic. nas. §. aliquando.

b Dic hoc verũ i aliis ẑctib⁹ ꝓter q̃ i emptionib⁹: qz in illis req̃rit q duobus ꝛpib⁹ hẽat bonã fidez: vez tpe contract⁹ et tẽ pore traditiõis: vt est ter. i. l. ij. ff. p empto. et q̃ sit rõ differẽtie: ibi no. Ang.

¶ Bona fide. que in initio exigitur: scilicet vt credat sibi dantem habere ius distrahendi: vt. ff. de vsur. qui scit. §. fin. Nec obstat qõ est. ff. de acquiren. rerũ do. l. bone fidei. §. in contrarium. quia ibi opponendo loquitur, non ponendo.

m ¶ Justa. cum multe sint cause siue tituli acquirendi: vt in. ff. colligitur in variis titulis sub titul. de vsucap. vsq ad titulum de re iudica. idem tamen et si titulum non habeat: vt arguit. ff. finiũ regun. l. iij. §. sed ante.

n ¶ Naturali ratione. id est iure gẽtiũ, de quo loquitur hic titu. cui naturalis insita ratio est.

o ¶ Fructus. scilz industriales. aliud in naturalibus: vt. ff. de vsur. l. fructus. Nec obstat. ff. de acquiren. rerum domi. l. bone fidei. in princi. quod eñ ibi dicit oẽs, exponitur siue facto possessoris, siue alterius percepti, industriales tamen: vt. ff. de vsur. qui scit. §. preterea. Sz naturalibus fructibus cõsumptis an teneatur possessor: Resp. Non

tenetur possessor rei vendicatione: quia non possidet, nec dolo desijt possidere: sed condictione sine causa tenetur in quantum locupletior est: ar. ff. si cer. petat, si et me. Additio. Sed si non fit effectus locupletior, non tenetur nisi esset male fidei. Ange.

p ¶ Pro cultura. vt segetes,

q ¶ Et cura. vt lac, et pilus, et lana.

r ¶ Non potest. nec adiꝓtium: vt. j. de offi. iudi. §. fivero. et. ff. si. regũ. l. iiij. §. sed ante. si tñ ertat: nõ rei vẽdicatione, qz percipiẽtis sunt: sed officio iudicis tenetur reddere: vt. C. de reivendi. certum. §. bona fide. et ꝛc.

s ¶ Non idẽ. vt faciat fructus suos.

t ¶ Cogit restituere. distingue tñ: qz si hz titulũ male fidei possessor, de consumptis cõdictione sine cã: de ertãtibus rei vẽdicatione tenet: de percipiẽdis ꝓpter titulũ excusat: vt. C. de reivendica. si fundum. nisi in quatuor casibus. Primo qñ emit ab eo quẽ scit vẽdere in fraudem creditorũ: vt. ff. q in frau. cred. l. ait ꝓtor. §. per hãc. Scõo qñ emit ab eo qui metu cõpulsus est: vt ff. qõ me. cau. sed et part⁹. Tertio qñ emit ȝ interdicta legũ sciens: vt. C. de agri. et cen. quẽadmodũ. li. xj. Idem in quarto sꝫ qñ emit a fisco nõ solẽniter vendente: vt. C. de fide instru. et iur. haste fi. l. j.

c Isti quatuor casus etiaz no. ff. qõ met. cau. l. sed et partus. et. l. si fundũ. C. de rei vendi. Si nõ hz titulũ, de cõsumptis ꝙdictione sine causa: de ertãtibus rei vendicatione: vt. C. de cõdi. ex lege. l. pe. et. C. de reiven. si fundum. de percipiẽdis officio iudicis. ff. de rei ven. si nauis. §. fi.

¶ Hs vero. ¶ Latius. Dñe, Titius hz vsumfructum in vniuersitate fundi. modo quero a vobis qñ Titius vsufructuarius dñs fructũ esse intelligat: Ad hoc rñ. Amice: iste ad quẽ vsusfructus ꝓtinet: non aliter dñs fructũ effici intelligitur, ꝙ hmõi fructus ipse perceperit, et in horreo suo reposuerit: et ideo si vsufructuarꝰ maturis fructibus et a solo separatis, nõdum tñ in horreo suo repositis decesserit: ad heredẽ suũ hmõi fructꝰ nõ trãsmittit: sed dño ꝓprietatis morte vsufructuarij acquirũtur. Et que de vsufructuario dixim⁹, eadẽ fere et de colono qui nũmis colit, intelligũtur. Sed pone q aliqs habeat vsumfructũ in oue, vel in capra, vel in equo, vel in vacca: modo ꝫro qd intelligit esse in hmõi vsufructu: Ad hoc rñ. Amice, in pecudũ fructu etiã fetus est: sicut lac et pilus et lana. vnde dico tibi q agni et hedi et suculi equuli statim cũ editi fuerint, naturali iure in dño vsufructuarij esse intelliguñt. sed secus est in eo q habet vsumfru. ancille: qz ad dñm ꝓprietatis ꝓtinet. Sed dñe, pro deo quare nõ fuit statutũ partũ ancillaz esse in vsufru. sicut fetus pecor: Ad hoc rñ. Amice, optima rõne hoc statutũ fuit. Absurdũ eñ videbat hoiem in fructu esse: cũ oẽs fructus hois gra ipse Deꝰ adinuenerit. Sed si aliqs vsumfructũ gregis habeat, et aliqua ouis perierit: vsufructuarꝰ in locũ demortuor alium ex fetu summittere dz. et ita Juliano visum est. Et silr qui hz vsumfructũ vineaz vel arborũ, alias substituere dz. Recte eñ colere hz fructuarꝰ, et quasi bonus pfamilias vti. Et hec dicunt vsq ad illum. §. thesauros. in quo Justi. determinat qualr ꝓnuẽtionẽ dñium acqrit de iure gẽ. et casus plan⁹ est vsq ad illũ. §. per traditionẽ. Srã.

v ¶ Hs pe. alio eñ percipiẽte nõ fiũt sui a, sed fiũt bone fidei possessoris: etiã si eos ali⁹ capiat: vt. ff. de vsur. q scit. §. ꝓterea. vel aliter si ipse percipit: nõ etiã heres ei⁹. nec eñ ad heredẽ transmittit. Accursius.

¶ Perceptis. vt si in horreo repositi sunt, facit suos fructuarius: hz bone fidei possessor statim vt a solo separati sunt: vt. ff. qui. mo. vsufru. amit. si vsufructuarius. Est et alia differẽtia: qz fructuarius facit suos naturales fructus: bone fidei possessor nõ: vt. ff. de vsufru. l. vsufructu legato. et de vsur. l. fructus.

v ¶ Dño. sed per quã actionem: Rñ. per rei vendicationem, cum dominus sit: vel condictione ex hac lege.

¶ De colono. q nũmis colit: nã oẽs fructꝰ facit suos vt vsufructuarius.

¶ Fœtus, lac, pilus et lana sũt in fructu pecudũ: partus vo ancille no dr in fructu: et ideo no pertinet ad fructuariũ ancille. Aretinus.

¶ Et cura. vt lac, et pilus, et lana. Do clo. adquam sotiat. Cuos fructus fenet. Bone fidei possessor vel ... et lana dicunt fenetriales. vide similẽ ... ff. de rei ven. ... dicat abb in dicto ... de res. spoliator. no ... in d. l. ex. diuerso. Tenebat ista glo. Innocẽtius Textus animalium manifestus in ... gnaille c. de furtis ... in. c. cum non licuit. ... & ridebat. in. l. ... in pr. ff. de rei ven. ... approbat per l. 3 ... Est magna in mr. ... in. §. 1o. j. de offi. Justi. casus in quibus fructus ... possessore, non excusat ... sapiens ... in quibus ... ad ealiam ... venditato. & aliaz ... tus in pr. ff. q. ma ...

dem. a huius di. vi. A ...

c Hoc pcedit qz ille emit cir cũscepta solẽnitate iuris: ꝫ Christopho. Resriptis m. c. ad nraz ex. Dez Alienan. ad finez vi 3iz. in prima ptẽ. quibus bone fidei p ... tur fructus. p. ... despensis. §. pense:

in. §. iis vero hoc q ... dum dumodo non ... dietim. p. apimmi ... nario Alex. dem ... & nongentuz. ff. soc

d Et restrõ qz vsufructuarꝰ ad ministerium facti ẽt ydeo rat: vt. l. j. ff. qñ dies vsu. leg. ce. nec sola naturalis possessio quaz hz sufficit ad acqrendum sine separatione nole suo fa cra fm Ange.

Colonꝰ et vsufructuarius differunt.

in glo. p. ... batur. f. ... Aurius ... & p. sal ... C. de ... f. glo. in ... tuarij. ... vsus fructus ... hoc nez ... ff3 mihi ... m. l. si ... us me ... mo dñs ... mitatur ... rea hic ... hec ... lis in ... & alex. ... fructuarius fru ... fiat sufficiꝰ si alius ... suo nomine: //

Lectura Bartholomei de Sancto Concordio super Titulo de rerum diuisione et qualitate. Incipit feliciter.

Rubrica. Rerum diuisio est quedam ordinatio rerum. Et dicitur diuisio a diuido, quod est separo. Et dicitur qualitas a qualis, quod est quedam proprietas rei. Et dicitur rerum diuisio et qualitas, quia de rebus diuidendis et qualificandis agit hic titulus.

Rerum diuisio est quedam ordinatio rerum. Et dicitur diuisio a diuido, quod est separo. Et dicitur qualitas a qualis, quod est quedam proprietas rei. Et dicitur rerum diuisio et qualitas, quia de rebus diuidendis et qualificandis agit hic titulus.

Rerum diuisio est quedam ordinatio rerum. Et dicitur diuisio a diuido, quod est separo. Et dicitur qualitas a qualis, quod est quedam proprietas rei. Et dicitur rerum diuisio et qualitas, quia de rebus diuidendis et qualificandis agit hic titulus.

Universidad de Deusto

Institutionū Imperialiū Liber. II.

rius: sed differūt, qr colonus talis facit fructus suos statim vt a solo decerpti sunt: vt. ff. de fur. l. si. apes. §. fi. secus in vsufructuario: vt hic dicitur. Vel dicas de partiarijs: vt. ff. loca. & conduc. cum in plures. §. messem. fm Azo. Item dicit fere, ppter aliud: qr colonus trāsmittit ad heredem: vt. §. de loca. & condu. §. fi. sed fructuarius non, vt hic.

a ¶ Fetus. q. d. ita fetus sicut &c.

b ¶ Pilus. bouis vel etiā capraꝝ, ad bouā sellarū.

c ¶ Et suculi. i. parui sues.

d ¶ Naturali iure. i. gentium, de quo loquitur. ff. eo. §. singulorum.

e ¶ Pertinet. q̄tū ad plenā, pprietatē: nisi etiā & in partu sit vsusfructꝰ legatus: vt. ff. de vsufr. vetus.

f ¶ Absurdū. sic. ff. de vsuris. l. in pecudum.

g ¶ In fructu. scilz vt ipe sit fructus: sed tñ in eo relinquitur vsusfructus.

h ¶ Rerū natura. l. Deꝰ. sic. ff. de iure na. in pn. vn de dicit apud Ouidium: Pronaq; cū spectēt animālia cetera terram: Os homini sublime dedit, celūq; videre Jussit, & erectos ad sydera tollere vultus. Sic. ff. de edil. edic. l. l. iustissime. et. ff. de fur. q vas. §. ex furtiuis. & ff. de peti. here. l. ancillarum.

Vols dignitas magna est.

i ¶ Gregis. Grex est numerus decem ouiū, vel qnq; porcorum simul & cōgregatim consistentium: vt ff. de abigeis. l. oues. & facit. ff. de vsucap. l. rerum mistura. §. tertium.

Grex quid cōprehendit.

k ¶ Ex fetu. Aliūde enim nō summittit, fm quosdam, vel forte summittet etiam aliunde: argu. ff. de vsufruc. quid ergo. §. sed qō dicitur. in fi. Additio. Hec glos. cōmuniter approbatur, vt nō solum ex fetu aliarū suppleat capita: sed etiā opus habeat aliūde quere, et supplere. Christo. & Ange.

l ¶ Sūmittere. que summissio nō fit si in singulis capitibus sit vsusfructus: vt. ff. eo. quid ergo. §. sed quod dicitur. in fine.

m ¶ Thesauros. Est autem thesaurus pecunia ab ignotis dominis vetustiori tempore abscondita: vt. C. de thesauris. l. j. li. x. in prin. vel depositio pecunie cuius memoria nō extat: vt. ff. de acq. re. do. l. nūq̄. §. thesaurus. quādoq; improprie dicitur: vt. ff. de acqr. pos. l. peregre. in prin. & ff. ad exhi. l. thesaurus.

Thesaurus qd est.

n ¶ Loco. alꝰ solo.

o ¶ Suo. iure directo vel vtili, vt feudatarius vel emphyteoticarius, vel similes[b]: licet Placen. aliud dixerit in his. Quid si mercenarius[c] dum laborat in aleno, vel creditor in pignore inuenit thesaurū? Rñ. dimidiū eius est in cuius fundo inueniunt[d]: & dimidiū sibi acquirūt: vt. ff. de acqui. re. do. l. si is qui. §. q̄ si creditor.

b Quid si concurrant vnꝰ q̄ alter vel ambo q̄ tertius: qd iuris: item qd i vsufructuario: vt si reperiat in fūdo prescripto seu dotali vide p ang. hic.

p ¶ Religioso. vt. ff. de iure fisci. l. iij. §. penulti. contra. Solu. hic corrigit fm B. vel hic fm naturalē rationē: vt patet in litera: ubi fm ciuilem rōnem, que preualet: sicut et in vsucapione cōtingit, fm Jo.

q ¶ Fortuito casu. Casus est inopinate rei euentus ex diuersis causis proueniens ob aliud & aliud inceptis.

c Quid ad hoc fodiendū nō fuit conductus: alꝰ secꝰ: vt l. q̄ ppio. §. procurator vt in ceteris. ff. de peu. ange.

r ¶ Non data ad hoc opera. alꝰ totum domino redditur. in suo tamen loco potest operam dare: non tamen magica arte: alꝰ esset fisci: vt. C. de thesau. l. vnica. lib. x. Accursius.

s ¶ Domino. Sed per quam actionem? Respon. per rei vendicationem, cum dominus sit vel cōdi. ex hac. l. Additio. Pecunia tamen recondita in muro domus vendite non cedit emptori: sed remanet reconditoris. Angel. An autem sufficiat solus oculorum aspectus, vel etiam requiratur apprehensio: et quis preferatur: vide per Christopho. hic.

d Hoc est falsum: vt. l. is q̄ in aleno. §. fi. ff. de acq. re. do. Ange.

t ¶ In Cesaris loco. scz patrimoniali.

u ¶ Fiscali loco. non tamen publice deputato. Accursius.

p ¶ Vel publico. i. publice deputato.

v ¶ Ciuitatis. que loco priuatorum sunt: vt. ff. de verbor. signifi. cum qui vectigal.

3 ¶ Fisci. sed si fisci partem suppresserit, totum cum altero tanto reddit: vt. ff. de iure fisci. l. iij. §. fi.

¶ Per traditionē. ¶ Casus. Dñe, iā vidi multos modos per quos acquirit dñium de iure gē. nunqd plurib⁹ modis pōt acquiri: Rñ. q̄ sic. Per traditionē em̄ a dño factā, iure gē. qō naturali rōne introductum est, dñiuz nobis acqrit. Nihil em̄ tā 2ueniēs est eqtati naturali, q̄ volūtatē dñi volentis rei sue dñium in aliū trāsferre, ratā haberi. et ideo cuiuscūq; gñis sit res corporalis, videlz siue mobilis, siue īmobilis: tradi pōt: & a dño tradita alienatur. Et ideo stipēdiaria & tributaria pdia per traditionē eodē mō alienari pñt. Sed dñe, q̄ dicūtur pdia stipēdiaria & tributaria: Rñ. Justi. Stipēdiaria & tributaria predia dicunt q̄ in quincijs sunt. Sz lz in Jtalia nō sint talia pdia: (cū iter pdia quincialia & Jtalica quātū ad dñi trāslationē ex nra 2stitutiōe nulla fit differentia) tñ si Jtalica pdia ex causa donationis vel dotis vl qualibet alia iusta cā ad dñij trāslationem sufficiente, a dño alij tradant, sine dubio trāsferunt, sicut prouincialia pdia q̄ eodez mō tradita fuissent. Sed lz dixerim tibi p traditionē trāsferri, hoc tñ non gñaliter est verū: nam vendite res et emptori tradite a dño, nō aliter acqrūt emptori, q̄ si emptor vēditori ptium soluerit, vel alio mō eidē satisfecerit: puta dādo ei fideiussorem aut etiā pignus: & Ꝑ cauet etiā. l. rij. tab. Recte tñ dr & de iure gē. hoc effici. Verūtñ sive dditor neq; pretio sibi numerato, neq; fideiussore vel pignore sibi dato, fidē emptoris secutus, ei rē tradiderit: dicendū est statim rē emptoris fieri. Sed pone, Procurator Titij de volūtate dñi vendidit mihi equū Titij: & ptio numerato equū mihi tradidit. modo quero vtruz per traditionē a pcuratore factā dñium equi videatur mihi acqsitū? Rñ. q̄ sic. Nihil em̄ interest vtrū ipse dñs rē suā alicui tradat: an aliꝰ de volūtate eius: & ideo si alicui libera vniuersorū negotioꝝ administratio a dño pmissa fuerit: & ipe administrator ex hmōi negotijs aliquā rem vēdiderit & tradiderit: hmōi rem per traditionē accipientis facit. Et hec dicūtur vsq; ad illum. §. interdum. Fran. de Are.

† Nihil tñ naturale q̄ volūtatē dñi rem suā in aliū trāsferētis seruari. de iure canonico transfertur bñficiū p spiaz pape: etiā sine traditione: vt i ca. proposuit. cū gl. sup vb. vacare. extra de pcēs. pben.

a ¶ Per traditionem quoq; nō solum inuētione: vt. §. §. proxi.

b ¶ Jure naturali. i. gentium: vt. j. §. proxi.

c ¶ Acquirūtur. causa precedēte vera vel putatiua[e]: vt in debitū: alꝰ non: vt. ff. eo. l. nunq̄. & j. hoc. §. ibi, Sed si quidem &c.

d ¶ Nihil. imo Deo seruire. sed hyperbolice loquit. sic. ff. de pac. l. j. in prin. & ff. de ac. emp. l. ex empto. in prin. & C. de trāsac, nō minorem.

e ¶ Volūtatez. dū tñ legitimā. nā cui bonis interdictū est, nō alienat: vt. ff. de cura. fu. l. j. in prin.

e In qua & tradēs et accipiēs cōuenīāt: puta q: ambo eā sciāt vel credāt subesse.

f ¶ Cuiuscūq;. i. siue mobilis, siue solī.

g ¶ Corporalis. incorporales em̄ tradi non possunt: vt. ff. de acquirē. re. do. seruus. §. incorporales.

h ¶ A dño. hoc q̄nq; fallit: & eiꝰ 3rium inuenitur verū: vt. j. qui. alie. lz vel nō. Sed hoc est regulare, vt hic, & ff. eo. traditio.

l ¶ Alienatur. i. dñium transfertur. Accursius.

k ¶ Stipēdiaria. s. q̄ militibꝰ pro stipēdijs danꝰ: vt. ff. de rei ven. item si verberatū. §. ij. & de euic. l. Lucius. & de acqui. re. do. in agris.

Predia stipēdiaria.

l ¶ Tributaria. que tributa Rome reddunt.

m ¶ Alienātur. per traditionem. Additio. Que quot modis fieri intelligatur: vide Ange. Et an per verbū tradidit, positū in instrumento, probetur, vide Bar. & Christo. hic.

Predia tributaria.

n ¶ In quincijs. quasi dicat, talia pdia nō sunt in Jtalia. Accursius.

o ¶ Inter que. scz prouincialia.

p ¶ Constitutione. vt. C. de vsusca. transl. l. vnica.

q ¶ Nulla est differentia. scz quātum ad dominij translationem: vt. C. de vsucap. transfor. l. vnica, sed quātum ad tributa est differentia. C. de episco. & cleri. de his.

Sed si quidē.

a ¶ Sed si quidē. vere nulla est differentia: sed si ꝛc.
b ¶ Tradantur. scz stipēdiaria predia ꝛ tributaria. Accursius.
c ¶ Transferūtur. scz puincialia pdia: sicut Italica. ꝛ est verū in oīb⁹: nisi scriptura necessaria sit: sm Jo. vt. C. de suffra. l. vnica. §. q si pdia. Itē sunt vera si accipiens inducat in vacuā possessionē, sm quosdā, vt. C. de pbat. cū res. Jo. ẑ vt. ff. de fun. do. si fundū. ꝛ de acq. re. do. bō liber. §. quicqd. sufficit enī induci in possessionem, scz nō vacuā. Nō aūt in. d. l. de pba. dr: demōstratiue q̄ sic euenerit, non causatiue dicitur.

¶ Uero. pro sed. Accur.

¶ Res. q̄ loco pignoris a vēditore teneri pōt: vt ff. de act. emp. Julianus. §. offerri.

¶ Pignore. qō sic intelligo, si placeat venditori aliud q̄ pretiū accipere: alīs non: vt. ff. si cer. peta. l. ij. §. j.

¶ Dato. poterit ergo vēdicare venditor rem: scz si nō fuit de pretio satisfactum: vt. ff. de tribu. l. p curatoris. §. sed ꝛ si dedit mercē. nisi emptor tūc pretiū offerat: vt. ff. mā. dilligenter. §. j. in fi. ꝛ ff. de precario. l. ea que. vi. hic expl.

¶ Lege. xij. tabular. que est ius ciuile: vt. ff. de iusti. et iur. l. ius ciuile. §. Hinc tur. nō solū gentium[a].

¶ Jure naturali. sic dictum, q̄ naturali rōne inductum fuit: vt. ſ. de iure natu. §. quod vero. ꝛ. §. scz naturalia.

k ¶ Vendidit. ꝛ tradidit.

l ¶ Fidē emptoris. quid si dedit diem ad soluendū? Rñd. nō facta solutione vendicat, sm Jo.[b] vt. C. de pac. inter empto. ꝛ vēdi. l. cōmissoria q̄ pōt tñ scias: q̄ aliud est simplr diem solutioni statuere: aliud pactū legis cōmissorie ponere. Item quid si simpliciter tradat? Rñ videtur se qui fidem: nisi cōtra pbetur: vt quia forte dicebat emptor presentē se habere pecuniam: vt argu. ff. de pigno. act. l. ij. Et arg. cōtra. ff. de tribu. procuratoris. §. sed si dedi.

m ¶ Emptoris fieri. nisi in casibus: vt. ff. de iu. fis. l. si pcurator. §. fina. et. ff. de re iudi. a diuo Pio. §. sed si emptor.

n ¶ Nihil. q̄ cūm qs per aliū facit, ipse facere vr: vt. ff. de vi ꝛ vi ar. l. j. §. deiecisse. ꝛ j. de iniur. §. nō solū. ꝛ. ff. de iniur. item apud. §. fecisse.

o ¶ Permissa fit. vel ab ipso domino, vel ab alio dñi volūtate.

p ¶ Libera. secus in gñali pcuratore qui nō hz liberā: vt. ff. de pcu. p curator cui. ꝛ l. pcurator totor. sed zas. distinxit inter pcuratorē totor bonor, vt ibi, ꝛ vniuersor, vt hic Additio. Dic plene per Bar. in l. pcurator cui generalr libera. ff. de pcura. ꝛ qñ ꝛ quomodo dicat libera concessio: vide ibi Bar. Ange.

¶ Interdū. ¶ Casus. Dixit supra q̄ nō solū traditione transfertur dñium: sed etiā qñq̄ sine traditione nuda volūtas dñi sufficit ad dominiū rei sue transferendū, veluti si Titius aliquā rem tibi accōmodauit aut locauit aut apud te deposuit. nam si pterea eādem rem tibi vēdiderit ꝛ donauerit: aut dotis noīe dederit: q̄uis eā rem ex causa venditionis aut donationis vel dotis tibi nō tradiderit: eo tñ ipso q̄ ipse patitur hmōi rem tuā esse: statim per eū dñium eius tibi acquiritur, ac si eo noīe tibi eā tradidisset. ꝛ idē cōtingit in alio casu: Nam siquis vēdiderit tibi merces in horreo suo depositas: ꝛ claues horrei tibi emptor tradite sunt: dñium tibi merciū acqsitū intelligitur. Et nō solū volūtate trāsfertur dñium, qñ hz voluntatem transferēdi in persona certā: sed etiā aliqñ volūtas dñi sufficit ad dñiuz rei sue trāsferendū in psonā certā: vt in tali casu. Pretores vel cōsules qñ missilia. i. aurū vel argentū in vulgus p̄ficiunt, vt multitudine populi ad hmōi missilia cōcurrente, liberius possint ptrāsire: scz ignorent quātū quisq̄ accepturus sit: tñ q̄ volūt vnūquēq̄ esse dñm eo⁹ q̄ acceperit: statim accipientē dñm efficiunt. Et eadē ratione verius esse videtur si aligs rem pro derelicto a dño habitā occupauerit: statim ipsum occupantē dñm fieri. Sed dñe: dicatis mihi quomodo dicitur quid habe pro derelicto? Ad hoc rñ. Amice: illud pro derelicto habet q̄ dñs

Sed si quidem[a] ex causa donatiōis aut dotis, aut qualibet alia ex causa tradantur[b], sine dubio transferuntur[c].

¶ Dominium rei vendite non transit in emptorem, etiam si res tradatur, nisi pretium ei soluatur vel aliter satisfactum aut habita sit fides de pretio. Aretinus.

¶ Vendite[j] vero[d] res[e] et tradite non aliter emptori acquiruntur, q̄ si is venditori pretium soluerit, vl alio modo ei satisfecerit, veluti exp̄romissore aut pignore dato[g]: q̄ quidē caueat lege[h] .xij. tabularū. tamen recte dicitur ꝛ iure gētium, id est iure naturali[i] id effici. ¶ Sed si is qui vendidit[k], fidez emptoris[l] secutus fuerit, dicendum est statim rem emptoris[m] fieri. ¶ Nihil[n] autez interest vtrū ipse dominus tradat alicui rē suā, an voluntate eius alius cui eius rei possessio permissa[o] sit. Qua ratione si cui libera[p] vniuersorum negotiorum administratio permissa fuerit a dño, isq̄ ex his negotijs rem vendiderit ꝛ tradiderit, facit eam accipientis.

¶ Ex vēditione rei quam prius quis cōmodauerat: trāsfertur dominiū in cōmodatarium sine nouā traditione. Aretinus.

¶ Interdū etiā sine traditione, nuda[q] volūtas domini sufficit ad rem transferendam: veluti si rem quam tibi aliquis commodauerit aut locauerit, aut apud te deposuerit: postea aut vendiderit tibi, aut donauerit, aut dotis noīe dederit. Quāuis enī ex ea causa tibi eam non tradiderit, eo tamen ipso q̄ patitur tuā esse[r], statim tibi acquirit̄ p̄prietas, pinde ac si eo noie tibi tradita fuisset.

¶ Per traditionem clauium videtur traditum dominium mercium venditarum. Aretinus.

¶ Item siquis[s] merces in horreo depositas[t] vendiderit, simul atq̄[u] claues[v] horrei sui tradiderit emptori, transfert[w] p̄prietatē mercium ad emptorem.

¶ Missilia ꝛ alia habita p̄ derelicto, fiunt occupantis. Areti.

¶ Hoc amplius[x], interdum et in incertam[a] personam collata volūtas dñi trāsfert rei p̄prietatez: vt ecce p̄tores ꝛ cōsules quū missilia[b] iactāt in vulgus, ignorāt qd quisq̄ eox sit accepturus: ꝛ tamē q̄ volūt qd quisq̄ acceperit, eius esse: statim cum dominū efficiūt.

¶ Item siqs[d] hic est casus vbi sine possessione tradita acquirit̄ dominiū: ꝛ alios habes notatos. ff. de rei ven. l. si ager.

t ¶ Depositas. i. repositas.

u ¶ Simul atq̄[e]. id est statim postq̄: vt. ſ. eod. §. fere. et. j. de emptio. ꝛ venditio. in princi.

x ¶ Claues. aliter de consuetudine Dacie: in qua cum aliquis vult legare vel dare fundum ecclesie, sumit parum terre in panniculo, ꝛ ponit super altare: ꝛ ita transfert dominiū: vt extra de cōsue. c. ij. Est tamen casus mirabilis in quo sine omni traditione sed sola voluntate transfertur possessio ꝛ dominiū ipso iure: vt. C. de donat. l. quisquis. vbi retentio vsufructus in re donata inducit traditionem possessionis ꝛ dominij per quādam iuris fictionē. Item si relinquatur ecclesie vel ciuitati hereditas vel legatū, vel ei res aliqua donetur aut venditur: statim dominiū transfertur sine possessionis traditione. C. de sacrosan. eccle. vt inter diuinum.

y ¶ Transfert p̄prietatem. ꝛ possessionem. Et qō dixi de p̄prietate verum est si dñs est tradens: al's causam prestat vsucapiendi, si hec fuit alterius horreo, ꝛ hoc propter presentem visionem rei: vt. ff. de cōtrahen. emp. clauibus. ꝛ de acqui. posses. l. j. §. si iusserim. Et sunt hec in ar. vt si vendam equum quē tradā per frenum vel capistrum, vt dominium transeat. Accur. Additio. Sunt multi casus in quibus res non apprehenditur, ꝛ tamen possessio transfertur. Per solū visum: vt. ff. de acquir. posses. qō meo. §. si venditorem. Per venditionez rei cōmodate vel depositē: vt. ſ. eo. §. interdum. Per traditionē clauiū: vt hic. Per traditionem instrumenti: vt l. j. C. de dona. Per conductionem de re propria factā. ſ. quādo quis etiā rem suā vult possidere nomine alterius. Unde versus: Visu, siue rei mutuate vēditione, Clauibus ꝛ chartis, mea si cōduco scienter: Quis non aliter detur, possessio transit. Vide tu canonista notata in. c. ex literis. extra de cōsue. vide etiam glos. in verb. nuda. §. interdum. ſ. eo. que pro hac materia allegationes posuit sufficientes.

z ¶ Hoc amplius. scz est hic q̄. ſ. in alio casu: quia. ſ. semper in persona certam: hic in incertam.

a ¶ In incertam. Arg. vtra. j. de lega. §. tutor. Accursius. vide ange: //

b ¶ Missilia. sic dicta qz in populū mittunt̄ siue p̄ficiunt, vt illuc current̄e multitudine possint p̄tores vel cōsules ptransire: vt in corona vñ dicunt̄.

Missilia

Universidad de Sevilla Biblioteca

tione dñi pape vidi:vt.ff.pro dere.l.si id qd.§.id quod.⁊ in auk.de cõsulibus,col.iiij.§.hoc itaqȝ.ibi,argentum vero ⁊c.

a ¶ Nolit.vere,vel legis interpretatione:vt in auk.de nupt.§.⁊ multo potius.coll.iiij.et.C.de infan.expo.l.fina.⁊.C.de lati.lib.tol.l.j.§.sed scimus.

b ¶ Desinit.si abiecit,vel habere desijt rem immobilē:aliogn possessionez pdere põt,nõ dñium:vt ff.de acgrē.posses.sigs.§.differētia.⁊.ff.p derelic.l.j.⁊.ij. Additio. Aut stat in possessiõe,⁊ hȝ animū habendi pro derelicto:et nõ perdit dñium:vt.d.l.siquis vi.§.differentia.ff.de acgrē.posses.Aut exiuit de possessione:⁊ tunc etiā perdit dñium,⁊ habetur p derelicto.⁊ ita tenet glos.ſm vnam opi.in dicto.§.differētia.quam ibi sequitur Barto.⁊ docto.Ange.

c ¶ Alia sane causa.al's alia causa.s.proijciendi:⁊ ideo aliud ius statuitur. Uide ca.excõicationem.de rapto.extra.

d ¶ Fluctibus.i.vndis.

e ¶ Furtum.ff.de fur.l.falsus.§.si iactum.ȝ.Solu.distingue animū pijcientis:qd patet:vt si librum apertū pijcia ſm Jo.vt ex hac lege ⁊ illa colligit,et argu.ff.de dam.infec.l.finita.§.siquis metu.Jtē quid distat hoc furtū ab illo.titulo.ff.de incen.ruin.nau.R.ñ.hoc locū habet qñ nõ in ipso naufragio aliquid quis furat:ibi in ipso naufragio:vt.ff.de incen.rui.nau.l.j.in fi.⁊.l.ij.et.iij.⁊.ff.p derelic.l.j.ij.⁊ iij.Accursius.

f ¶ Nec longe.nam in aliquo distat.qꝛ hoc sciēte,illud ignorāte dño fit:vt ff.de acqr.pos.interdum.

g ¶ De rheda.i.de curru ducto ab equis.

h ¶ Non intelligētibus.i.non videntibus.

i ¶ De rebus corporalib⁹⁊c.

¶ Qua ratione verius esse videt,si rem pro derelicto a dño habitā occupauerit quis,statim eū dominum effici. ¶ Pro derelicto autez habetur quod dominus ea mente abiecerit,vt id in numero rerū suarum esse nolit[a]:ideoqȝ statim dominus eius esse desinit[b].

¶ Proiecta in mare tēpore tempestatis,vel cadētia de curru alicui⁹,nõ fiūt occupātis.h.d.Are.

¶ Alia[c] sane causa est earum rerum quę in tēpestate maris leuādę nauis causa eijciūtur. Hę enī dominorum permanent:quia palam est eas non eo animo eijci,qꝫ qs eas habere nolit,sed quo magis cum ipsa naui maris periculum effugiat. ¶ Qua de causa siqs eas fluctibus[d] expulsas, vel etiā in ipso mari nactus lucrandi animo abstulerit:furtum[e] cõmittit. ¶ Nec longe[f] videntur discedere ab ijs,quę de rheda[g] currente nõ intelligetibus[h] dñis cadunt.

¶ De rebus corporalibus ⁊ incorporalibus. Titulus.ij.

¶ Corporalia tangi possunt de sui natura:incorporalia vo non,licet in eis cõtineantur corporalia:siue sint seruitutes reales,siue personales.hoc dicit.Areti.

Quedā preterea[i] res corporales sunt[k]:qdam incorporales[l]. ¶ Corporales eę sūt quę sui natura[m] tangi possunt:veluti fundus,homo,vestis,aurū,argentū,⁊ deniqȝ alię res inumerabiles[n]. ¶ Incorporales autē sunt quę tāgi nõ possunt:qualia sunt ea quę in iure[o] consistūt:sicut hereditas[p],vsusfruct⁹[q],vsus,et obligationes[r] quoquo[s] modo cõtractę. ¶ Nec ad rē[t] pertinet qꝫ in hereditate res corporales cõtinentur(nam ⁊ fructus qui ex fundo[v] percipiunt,corporales sunt:⁊ id qd ex aliqua obligatione nobis debet,plerūqȝ[x] corporale est:veluti fundus,hõ,pecunia) nam[y] ipsum ius[z] hereditatis,et ipsum ius vtēdi fruēdi[a],⁊ ipsum ius obligationis[b] incorporale est. ¶ Eodē numero[c] sunt iura[d] prędiorum vrbanorum ⁊ rusticoruz,quę etiam seruitutes vocantur[e].

¶ De seruitutibus rusticoꝝ prędiorū ⁊ vrbanorum. Titu.iij.

¶ Qui habet seruitutē itineris:potest ipse solus ire:nõ aūt iumētum vel vehiculū ducere:secus si habeat seruitutē actus.Et seruitus vię continet in se iter ⁊ actuz.Et aquę ducendę seruitus continet vt possint aquę per fundum vicini duci.hoc dicit.Aretinus.

Rusticoꝝ[f] prediorūz iura[g] sunt hęc:iter,actus,via,aquęductus. ¶ Iter est ius eundi[h] ambulandi[i] hois,nõ etiā iumentum[k] agendi vel vehiculū. ¶ Actus est ius eundi ambulandi hois,agendi iumētum[l] vel vehiculum. ¶ Itaqȝ qui habet iter,actum nõ habet[m]:sed qui hȝ actum,iter habet[n],eoqȝ[o] vti põt etiā sine iumēto. ¶ Uia est ius eūdi[p] ⁊ agēdi ⁊ ambulādi ho

definitionibus ponit hec dictio ius,in predicato:qualia sunt oia iura scȝ incorporalia:vt.ff.de re.di.l.j.§.quedam.

p ¶ Hereditas.vt.ff.de vbo.sig.l.nihil.

q ¶ Usufructus.j.de vsufru.in prin.

r ¶ Obligationes.j.de obliga.in prin.

s ¶ Quoquo mõ.i.siue ex cõtu vel qsi,vel maleficio vel quasi:vt.j.de obl.§.fi.

t ¶ Nec ad rē. Rñdet tacite obiectiõi.q.d.quõ hereditas est incorporalis,cū in ea sint res corporales.

v ¶ Ex fundo.in quo vsūfructum habemus.

x ¶ Plerūqȝ.ppter seruitutes que per actionē vel obligationem debentur:vt.j.de actio.§.ij.⁊ ppter actionū cessionē:vt.ff.mā da.l.si pcuratorē.§.fi.⁊.ff.de rei vēdi.l.si hoiem.al's iulian⁹.§.vsqȝ adeo. Ac.

y ¶ Nam.pro sed.

z ¶ Ipsum ius hereditatis.i.ipsa hereditas:et sic intrāsitiue hec tria legūt.

a ¶ Fruēdi.i.vsufructus.

b ¶ Ipm ius obligationis.i.obligatio ipsa.

c ¶ Eodem numero.i.incorporalia.

d ¶ Iura.i.seruitutes.

e ¶ Uocant.de qb⁹.j.ti.p xi.dr statim. De qbusdaz qrit,lȝ ad nos nõ ptineāt:vt de aere,fumo,⁊ de flatu aialis. Rñ.ſm phos hec esse corporalia. Item qd de angelis bonis ⁊ malis,⁊ aia homis? Rñ.hec incorporalia esse.

¶ De seruitutibus rusticorū ⁊c. ¶ Dictū est.s.de rebus incorporalib⁹ in genere:seqt videre in specie:⁊ ideo a seruitutib⁹ initiū facit que sunt incorporales:vt.s.titu.j.in fine.

Rusticorum. ¶ Iste titu.diuidit in qnqȝ partes. Prio ponit de seruitutib⁹ rusticoꝝ pdioꝝ. Scdo de fuitutib⁹ vrbanoꝝ prędioꝝ.

C.d pscrip.lõ.tēp.ſm Ang.hic.

Fum⁹ ⁊ aer corporalia sunt.

Cõtinuatio.

Diuisio.

¶ Uisum est de scda diuisione rerū.s.qꝫ qdā sunt publice:qdā sunt nullius:⁊ quedā singuloꝝ ⁊c.seqbat de tertia diuisione videre:que ita se habet qꝫ rerū qdā sunt corporales:quedā incorporales.de qua diuisione tractaturus intitulauit istam rubri.de rebus corpo.⁊ incorpo. Por.

Quedā. ¶ Totus iste titu.diuidit in qnqȝ partes. Primo ponit vnā diuisionē rerū. Scdo definit res corporales,⁊ p exēpla demõstrat. Tertio definit res incorporales:⁊ etiaz per exēpla demõstrat. Quarto rñdet cuidā tacite qstioni. Quinto pdicta extēdit. Scda ibi,Corporales sūt. Tertia ibi,Incorporales. Quarta ibi,Nec ad rem. Quinta ibi,Eodē numero. ¶ Pone casum per teipsum:qꝛ litera satis plana est.

i ¶ Preterea.i.pter pdictā diuisionē.s.ti.j.in prin.est ⁊ alia:qꝛ qdam cões:qdā publice:qdā vniuersitatis:qdē nulli⁹:qdā singuloꝝ. Itē qdam corporales:⁊ qdā incorporales:vt hic subijcit.

k ¶ Corporales sunt.sic.ff.de rerū diui.l.j.§.quedam.

l ¶ Quedā incorporales.quid hac diuisiõe nos iuriscõsulti egemus? Rñ.qꝛ multa i corporalib⁹ locū hūt,q nõ obseruāt i incorpalib⁹. Incorporalia enī nõ tradunt,nec vsucapiunt regulariter[a]:vt.ff.de acqr.re.do.l.seru⁹.§.incorporales.⁊ de vsusca.l.vsuscapionē,nõ vēdicant:vt.ff.de rei ven.l.vēdicatio,ac nõ trāsferunt penitus:vt.ff.p soc.l.j.ij.et.iij.nõ possident:vt.ff.de acq.pos.l.iij.in pn. Additio. Et de ista dictione in,qd iportet,vide Christo.hic adnotata in vb.incorporales.

a Scȝ p se,sȝ cū rebus corpalibus sic:dūmodo ɔcurrat scīa aduersarij:licȝ in alijs pscriptionibus nõ requiratur:vt.l.fi.

m ¶ Sui natura.nam secus si propter difficultatem:vt res in profundo maris,vel celo affixa.

n ¶ Innumerabiles.i.non habiles ad numerandum. Jo.

o ¶ Que in iure cõsistūt.id est sub hoc pdicabili ius,ɔtinent:in quarum

Tertio redit ad seruitutes rusticoꝝ. Quarto ponit quare appellantur seruitutes predioꝝ. Quinto ponit qualr dicte seruitutes ɔstituātur. Secūda ibi in.§.predioꝝ. Tertia ibi in.§.inter rusticorū. Quarta ibi, Ideo autē. Quinta ibi.§.sigs velit. ¶ Casus D ñe,iam video qꝫ vultis tractare de seruitutibus rusti.predio.dicatis ergo mihi qd est iter? Ad hoc rñ. Amice:iter est ⁊c.put cõtinet in lrā.⁊ sic po.ca.de ceteris seruitutibus vsqȝ ad.§.prediorum vrbanorum. Fran.

f ¶ Rusticorum.sic ⁊.ff.eo.l.j.

g ¶ Iura.id est seruitutes. Et notā hic tria genera seruitutū. Quedam a persona persone debentur:de quibus dicitur.s.de iure perso. Quedam ab vna re alteri rei:de quibus dicitur in hoc titulo[b]. Quedam a re persone:vt vsusfructus ⁊ vsus ⁊ habitatio:vt.j.ti.j.⁊.ij. Potest et quartū dici,vt a persona rei debeātur:vt.ff.de cõdi.⁊ demon. Titio.§.Titio.⁊ de ali.⁊ ci.le.l.seruos.

h ¶ Ius eundi.solus:vt per hoc discrepet a sequenti. Accursius.

i ¶ Ambulandi.scȝ cum alio.

k ¶ Iumentum.scȝ separatum a se:vel armenta separata a se:sed supe equū ire potest:vt.ff.de seruitu.rusti.predio.qui sella.in prin.⁊.l.iter. Quandoqȝ iter non est seruitus:vt si vsufructuario detur a domino alterius predij:vt.ff.si seruit⁹ ven.l.ij.§.ij. Tertio grosse dicitur quelibet via per quam itur.

l ¶ Iumentū.vel subtus vel ante se.⁊ idem si in vehiculo.

m ¶ Actum non habet.per consequentiam.

n ¶ Iter habet.quo ad cõmodū:nõ quo ad seruitutē.sunt enī due seruitutes diuerse:vt.ff.si ser.ven.loci.§.j.⁊.ff.de adimē.le.l.j.

o ¶ Eo.scȝ itinere contento sub actu.

p ¶ Eundi.hec verba expone vt.s.eo.§.j.

b Que post qꝫ sunt constitute trāseūt cū re ipsa ad quēcūqȝ vadāt sec⁹ si eēnt pmisse tm. Et in ipaꝝ cõstõne dȝ tā ɔstituēs fundi fulcis qꝫ is cui ɔstituit:fū di dñantis lsolidū hre dñiū.ang.

Continet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Actus et a via differt s dūns cl uliter gerat: et nō de uastet fructū. Quod not. pro capitaneo cui conceditur trāsire p alīq̄ territorium. Ang. et Ja.

b Et si expresse l alīq̄ loco angusto cōcedat valz sal tē vt actus aut iter: fm Ange. hic.

¶ Continet, sed que est differentia sm hoc inter actum et viam? Rñ. qui habet viam, potest trahere trabē et lapides, et recte ferre hastā: que non permittuntur habenti actū: vt.ff.de ser.rusti.pred.l.qui sella. §.1. Ite certa vie latitudo est.viij.pedū in directū, in angulis.xvj. nisi maiorē vel minorē placuerit facere constituentibus: quod non est in actu: vt.ff.de seruit.rusti. predi.l.vie.et.l.certo.§.latitudo.et.l.via constitui. Accursius.

b ¶ Aque ducēde. siue inuente: siue inueniende: vt ff.eod.l.Labeo.

¶ Prediorū vrbanorū. ¶ Casus. Dñe, iam vidi que sunt serui.rusti. pdi. dicatis mihi si placet, q̄ sunt seruit.vrba.predio? Ad hoc respon. Amice: seruitutes vrbanor pdiū dicūtur q̄ ipsis edificijs inherent. Dicūtur enī sui. vrba.prediorum, qm̄ oia edificia, predia vrbana appellamus, etiā si in villa posita sint. Nō enī locus, sed materia vrbanū pdiū efficit. Sed dñe, si placet, ponat̄ mihi exempla de serui.vrba.pre? Ad ꝟ rñ. Amice: serui.vrba.predi. sunt he, vt vicinus onera vicini sui in edib⁹ suis sustineat: videlz vt liceat vicino tignuz de edibus suis in parietē vicini sui immittere. Item vt vicinus stillicidiū vicini sui vel flumē in cloacā suam vel in areā suaz recipiat. et etiā iter seruitutes prediorum vrba. cōnumeratur hec seruit⁹, ne quis edes suas alti⁹ extollat, ne luminib⁹ vicini sui officiāt. Et hec dicūt vsq̄ ad §. inter rusticor. Frā.

c ¶ In villa. non enī locus, sed materia facit vrbanuz predium: quod dic vt.ff.de verbo.signi.l.vrbana predia.

d ¶ Vicinus. i. domus vicini.

e ¶ Stillicidiū. q̄ stillat: et interdū directo cadit: interdū nō, propter ventū forte: sed flumen directo cadit: et maxime per dochiā. i. canalē: vt.ff.de serui.vrb.pre. seruitutes. §. stillicidium. Accursius.

f ¶ Non recipiat. hoc. s. nō recipere, est ius nō seruitutis: imo potius libertatis. et hanc negatiuā referas ad oia exempla proxime dicta. Vel dic, sicut recipere talia, est seruitus: ita ecōtra si definit recipere, est mihi quōdam recipienti seruitus et onus: sicut in prescribenda seruitute indigebā aliquo facto: sic ecōtra in prescribēda sua libertate indiget facto: scz vt foramina obturet, vel similia faciat: que nō sunt necessaria in prescriptione libertatis contra rusticā seruitutem: et ideo tantum in affirmatiua lex dicit de eis. s. ius eundi, agendi &c. vt.ff.de ser. vrb.pre.l.v. et. §. eo. circa prin. Additio. Dic rationem diuersitatis q̄ vrbane seruitutes sunt nobiliores, et magis interest reipublice q̄ cōseruētur q̄ rustice: et ideo si quedā foramina obturātur, quedā nō: in nihilo acquiritur libertas: fm Ange. hic.

g ¶ Tollat. vel nō tollat: q̄ potest prodesse mihi ad lumina refulgenda. vnde dicitur i libro Maccabeor: Refulsit sol in clypeos aureos, et resplēduerūt montes ab eis. vt.ff.eo. si arborem. §. interdum. Vel dic q̄ tollat vt sit seruitus: vt modo in alijs dixim⁹.

j. Macca. vij.c.

¶ Inter rusticorum. ¶ Casus. Domine, vos dixistis mihi que sunt seruitutes rusti.predio. et que vrba. sed nunquid plures sunt seruitutes rusti.predio? Ad hoc respond. q̄ sic. nam inter seruit.rusti.pdio. quidam recte putant huiusmodi seruitutes ꝓnumerari: videlicet ius hauriendi aquam ex fonte vicini: item appulsum pecoris ad aquam: item ius pascendi: item seruitutem calcis coquende, vel arene fodiende. Et hec dicūtur vsq̄ ad §. Ideo autem. Fran.

h ¶ Aque haustum. scilicet ius hauriendi aquam necessariam agro meo vel laborantibus in eodem ex fonte vicini. Additio. Dic quatenus est necessarium pro vtilitate fundi mei: vt.l.ergo. §. Neratius. .ff.de serui.rusti.predio.

i ¶ Pecoris. scilicet constituti ad stercorandum agrum meum: et sic bibent vel pascentur in tuo vicino agro: et sic sunt reales seruitutes. Sed cōtra.ff.de ali.et ci.le.l.mela. §. fi? Rñ. ibi personales dicūtur: q̄ cū persona durant. arg.ff.de ser.rusti.pre.pecoris. vel si nō habeo predium cui supradicta expediant, nō erit seruitus: sed magis aliud ius, scz pactionis vel cōuentionis: vt.ff.de serui. vt pomū. Accursius.

k ¶ Calcis coquēde. necessarie ad domūculā in agro meo ꝓficiendam propter fructus recipiēdos. Idē dicas de arena fodienda.

¶ Ideo aūt. ¶ Casus. Dñe, iam video que sunt seruitutes tā rusticor q̄ vrbanor pdior: sed dicatis mihi quare hmōi seruitutes dicūtur pdiales? Ad hoc rñdet Impator: Certe amice optima rōne dicuntur prediales pdicte seruitutes. Huiusmodi enī seruitutes sine predijs cōstitui non possunt. Nemo enī seruitutē vrbanorum vel rusticorū predio. potest acquirere vel alij debere, nisi prediuz habeat. Sed pone. Dñe, iam video quare dicūtur hmōi seruitutes pdiales. dicatis mihi qualiter ꝓstituūtur hmōi seruitutes: Ad hoc rñ. Hmōi seruitutes pñt cōstitui duobus modis. Aut enī cōstituūtur seruitutes hmōi inter viuos, aut in vltima volūtate. Si inter viuos aliquis velit seruitutez alicui de superioribus vicino suo cōstituere: hoc pactis et stipulationib⁹ efficere dz. Si aūt in vltima voluntate: pōt etiā testator in testō suo heredem institutū dānare vt alti⁹ edes suas non tollat &c. prout continetur in lra. h.d. vsq̄ ad fi.ti. Fran.

¶ Nec quisq̄. scz vt seruitus sit: obligatio tñ esse pōt: vt.ff.de euic.fundū §.j. et.ff.fa.hercis. heredes. §. cōtra si pmissor vie &c.

* dānare i. obligare: inquit Ne briss. in lexico iur. ciui. in dictione dāno.

dūs esse non possunt. Areti.

¶ Ideo autē hę seruitutes prędiorum appellantur, quoniā sine prędijs constitui non possunt. Nemo cūm seruitutē potest acquirere vrbani vel rustici prędij, nisi qui habet prędiū: nec quisq̄ debere, nisi qui prędium habet.

¶ Per omnem contractū, et etiā per vltimam voluntatem potest seruitus constitui. Aretinus.

¶ Siquis velit vicino aliquod ius cōstituere, pactionibus atq̄ stipulationibus id efficere debet. ¶ Potest etiā testamēto quis hęredē suum dānare * ne altius tollat ędes suas, ne luminibus ędiū vicini officiant: vel vt patiatur cum tignū in parietez suū immittere, vel stillicidiū habere: vel vt patiatur eum per fundum ire, agere, aquam ve ex eo ducere.

¶ De vsufructu. Titulus.iiij.

¶ Qualitas non potest esse sine subiecto: et ad remotionem subiecti sequitur qualitatis remotio seu accidentis. h.d. Arct.

Vsufructus est ius alienis vtēdi

Additio. Et nota q̄ debēt esse dūi insolidū: als fundo cōi nō potest per vnū ex socijs libertas acqri: nec seruitus imponi: cuius sibi p̄iudicet alijs postea ēt singulariter ꝓsentientibus: pōt tñ pscribere seu petere declarari ipsam deberi. Item pluribus socijs pmissa vn⁹ ex eis in aliorum preiudicium remittere potest: fm Ange. hic.

m ¶ Jus. i. aliquam seruitutem de superioribus.

n ¶ Pactionib⁹. i. pactionalibus stipulationibus. silis expositio est ff.de acq.pos.l si rē. in fi. Vel pactiōib⁹. i. ꝺctib⁹ alijs: vt vēditiōe et donatione. et q̄ subijcit stipulationibus. i. obligationibus verboꝝ tm̄.

o ¶ Edes suas. qbus seruitutibus nō impositis cuilibet vsq̄ ad celū liberū est edificare: vt.ff.qō vi aut clā.l.fi. §. pe. et de ser.l.fina.

p ¶ Ducere. his deficiētibus cuilibet res sua libera est, et poterit aliuz phibere volentē ingredi in suū agrū: vt. s. de re. di. §. fere. et. §. plane.

¶ De vsufructu. ¶ Visuz est. s. de seruitutib⁹ realibus, sequit̄ videre de psonalib⁹: iō segit̄ de vsufructu, q̄ est seruitus psonalis: vt.l.j.ff.de seruitutib⁹: qz plures sunt spēs seruitutis: vt no. glos. s. ti. j. in prin.

Vsufructus. ¶ Totus iste titulus diuidit̄ in quatuor partes. Primo ponit definitionē vsufructus. Scōo qualr cōstituat̄. Tertio sup qbus rebus. Quarto quō finiat̄. Scōa ibi, Usufructus. Tertia ibi, Cōstituit̄. Quarta ibi, Finit̄.

¶ Casus. Accessi ad Justi. et ita ꝓposui coꝝ eo: Dñe, iā video q̄ vultis tractare de vsufru. dicatis qd est vsufru? Ad hoc rñ. Impa. Amice: vsufructus est ius vtēdi fruēdi rebus alienis salua rerū substātia. Et q̄ hec definitio bona sit, patz tali rōne: vsufru. est ius. i. seruitus cōstituta in corpore: quo corpore sublato, et ipsum vsumfructuz tolli necesse est. Et hec dicūtur vsq̄ ad illum. §. vsufructus.

q ¶ Usufructus. sic.ff.eo.l.j. et. ij.

r ¶ Est ius. i. seruitus. et p hoc ptz q̄ nō loquit̄ de ipsis fructibus fundi, q̄ sunt corporales: imo de iure vtēdi: vt. s. de rebus cor. et incor. §. j. Sicq̄ per hoc vbū scz q̄ expono ius. i. seruit⁹: remouet̄ vasallus, supficiari⁹, et q̄las vtile dñium hz. Itē hoc ius est etiā psonale, qz cum psona extinguit̄: vt. j. e. §. finit̄. Itē est forma q̄dā a pprietate separata, cū apud vnū possit esse pprietas, apud alīū vsusfruct⁹: vt.ff.de acqr. pos.l.pmiscere. Jus aūt q̄ dñs fundi hz in fructibus pcipiēdis, est cū cā. i. cū pprietate: vt.ff.de excep.rei iudi. si cū testamēto. §. pe.

Usufructus fing. vnde non dat malis. Usufructus causalis.

s ¶ Alienis. nā sua res nemini seruitutē dz: vt.ff.de ser.vrb.pre.l.in re cōi. et.ff.si vsusfru.pe.l.vti frui. in pn. Itē q̄ subijcit reb⁹, aut scz qbuslibet, nisi vsu ꝓsumātur: vt. j. e. §. ꝓstituit̄. et.ff.si cer.pe.l.j. in fi.

t ¶ Utēdi. ad differētiā creditoris qui vti nō dz pignore: vt. j. de obli.

fruēdi.ad differētiam nudi vsus:in quo tantū vti,z nō frui permittitur:vt.j.ti.j.in prin.

b Salua rerū substātia.i.pstita cautiōe vl satisdatiōe de saluāda substātia rei,sm q̄sdā.z sic dicūt cautionē eē de substātia vsusfructꝰ.ar.p eis.C.e.l.j.z.ff.ō vsufr.le. l.vroꝛi.Nos ꝛ.dicimꝰ eiā q̄ hec cautio non est de substātia vsusfructus.nā sine ea vsusfructꝰ est.plus dico:q̄ in casibus nullo mō pstāt.ff.vt le.vl fidei cō.no.ca.l.j.§.si ad silcū. et.C.de bo.q̄ lib.l.fi.et.ff. vsufr.quēad.ca.l.fi vsusfructus.§.illud.z.§.plane[a].Dic ergo salua rerū substātia.i.ne pereat rerū substātia.q.d.tādiu durat vsusfructus q̄diu durat substātia.z ß statim p hāc ibi,est aūt ꝛc.z sic verba illa sunt de definitione:sed non cautio.

c Est aūt.s.vsusfructꝰ.

d Jus.i.seruitꝰ vel forma corpoꝛi iubens.

e Quo sublato.corpoꝛe pereūpto:vt domo destructa:vel fundo chasmate perēpto:vel iumēto mortuo in quo vsusfructus habetur:vt.ff.p solu.verū.§.penul.

f Jpm.scilz ius vtendi fruendi.Accursius.

g Vsusfructꝰ. ¶ Casus. Dñe,iā video qd est vsusfruc.dicatis mihi si placet,qualr pstituit vsusfrꝰ: Ad hoc rñ.Amice:vsusfru.recipit separationē a pprietate:z ß pōt variis modis ptingere:vt ecce si Titiꝰ leganit tibi vsūfru.fundi sui.nā i ß casu heres istitutꝰ nudā hz pprietatē:z tu habebis vsūfru.a pprietate sepatū.z sīr i casu quesso si titiꝰ legauerit tibi fundū deducto vsufr.nā i ß casu tu legatariꝰ habebis nudā pprietatē:z vsusfructus penes heredē Titij testatoris remanebit.Jtē poterit testatoꝛ in suo testamēto vni vsumfr.legare:alij vsufru.deducto fundū legare pōt.Et hec dicunt vsq̄ ad illū vbi.Sine testō.Sed pone.Dñe,iā vidi qualr pstituit vsusfru.in vltima volūtate:nūqd alio mō pstitui pōt:Rñ.q̄ sic.Jnter viuos eīm vsusfru. cōstitui pōt.vñ siqs velit vsumfru.alij sine testō pstituere:hoc pactionibus z stipulationibꝰ inter viuos efficere pōt.Hec dicunt vsq̄ ad illum vbi.Ne tñ.Sed pone.Dñe,iā vidi q̄ vsusfru.formalis separat a proprietate:z pprietas nuda remanet:q̄ ergo vtilitas erit in pprietate:Ad hoc rñ.Amice:magna vtilitas est in pprietate.Ne eīm in vniuersum inutiles essent pprietates,semper vsufru. existente separato: statutum est certis modis vsumfru.finiri.Et hec dicūtur vsq̄ ad illum.§.constituitur.Fran.de Are.

h Vsusfructus.sed opponoꝛ:ante separationē non est vsusfructus: ergo nec post separationē recipit separationez.Rñ.vsusfructus.i.qui potest dicitur vsusfructus.

i Nudā.sic.C.de muli.q̄ ser.ppri.l.j.§.siquis.sic z.C.cōia de ma.l.j.

k Deducto.Nota deducto.si eīm vni simplr fundū,alij vsumfructū legauerit,ambo cōcurrunt in vsufructu:vt.ff.de vsufruc,accre.l.inde Neratius.§.nō solū.z de vsufr.ea.rerū que vsu pdunt.l.si tibi Additio. Qd est verū sm Ange.qñ vtrū q̄ legatū erat spāle:secus si legatum vsusfru.esset vniuersale:puta oīm bonoꝛ:qd an obliget ad collectas et ad debita hereditatis,vide per Ange.j.in.§.seq.

l Legare pōt.itē z alijs modis:vt.ff.e.ti.l.pcul[b].dat aūt cū iducit in possessionē fructuari[c],z pprietari[d] patit eūvti frui:vt.ff.eo.l.ij.i pri.

m Constituere.inter viuos.

n Pactionibus.expone vt.ꝛ.ti.j.dixīmus.§.fi.

o Abscedente.i.separato existēte.Et erit pro questione illa,q̄ liber hō nō poterit locare operas suas in ppetuū:ne libertas sit inutilis: qd Jr.accessit:ar.ff.de qdi.z de.Titio.§.Titio.z de li.ho.ex.l.j.Sed Jo.ꝛ:cū possit per substitutū seruire[e]:vt.C.de epis.z cle.quisqs.z.l. ad similitudinē.cū hoc nō agat vt per se tñ operet:vt.C.de cadu.tol len.l.vnica.§.ne autē.z.ff.de duo.re.l.nemo est.vel etiam possit interesse prestare:vt.ff.de reiudi.siquis ab alio.§.fi.Accursius.

p Certis modis.vt.j.eo.§.finitur.

Constituitur. ¶ Casus. Dñe,iam video qd est vsusfru.et quibus modis constituitur vsusfru.dicatis modo mihi in quibus reb⁹ vsusfru.cōstitui pōt:Ad hoc rñ.Amice:cōstitui pōt vsusfru.nō tñ modo in fundo z edificijs:ꝛ etiā in seruis z iumētis z pecoꝛibus z omnib⁹ alijs rebus tā mobilibus q̄ immobilibus:exceptis videlz ijs q̄ ipso vsu cōsumūt.Nā i hmōi rebus neq̄ ciuili neq̄ naturali rōne vsusfru.cōstitui pōt:veluti in vino et oleo,frumēto,vestimentis:quibus similis est pecunia numerata.nā sicut pdicte res vsu pdunt,ita pecunia numerata in ipso vsu assidua pmutatione quodā mō substantialiter extinguit.Sed ꝛ proprie in pdictis rebus vsusfructus pstitui non possit:quidaꝛ tñ senatus vtilitatis causa statuit hu iusmodi rerum que vsu consumūtur,quasi vsumfruc.posse cōstitui:ita tñ, vt nomie eaꝛ rerū heredi idonee cautuꝛ fit.vnde si pecunie vsusfructus alicui legatus sit,ipsa pecunia ita legatario datur, vt etiā in dñium ipsius legatarij transferatur:sed legatarius satisdationez exponit heredi de tanta pecunia heredi restituenda cū ipse legatariꝰ morietur,aut capite minuet. et ita securitas cautionis apprehēdende,loco proprietatis remanebit.z similiter siv̄susfru.aliaꝛ rerum que ipso vsu consumūtur,legatus fuerit,veluti vini,olei z frumenti: hmōi res ita tradunt legatario,vt eiꝰ fiant:sed tñ anteq̄ tradātur legatario,estimantur:z legatarius satisdat heredi,se,cū morietur aut capite minuet,tātū restituturum q̄tum hmōi res tpe traditionis estimate fuerāt.Ex predictis igitur manifeste ptz q̄ senatus nō fecit vsumfru.earum rerū que vsu cōsumuntur(nec eīm poterat hoc facere)sed tñ per hmōi satisdationē heredi expositā quasi vsumfru.in rebus hmōi vtilitatis causa cōstituit.z hec dicūtur vsq̄ ad illum.§.finitur.Fran de Are.

q Naturali.qꝛ nō potest esse salua substātia:qō esse dꝛ:vt.ꝛ.e.in pn.

r Ciuili.qꝛ transit in dominiū legatarij:vnde sibi seruire nō potest: vt.ff.si vsusfructus peta.l.vti frui.in prin.

s Vestimēta.ff.eo.sed z siqd.§.z si vestimētoꝛ.ꝛ.Solu.ibi loquitur de qbusdā vestimētis q̄ ppetuo durabāt: hic de tpalibus. Additio. Tu dic sm Ja.q̄ ibi fit differētia:qꝛ vsufructuarijꝰ quātitatis hz etiā dñium,vt hic:nō aūt vsufructuarius vestimēti:vt ibi,sm Ange.

t Permutatione.nā q̄ hodie est mea,cras erit tua.sic extinguit quo ad dñium meū,qō desinit.sic.ꝛ.de rerū diui.§.si tñ. Jtē si cū alia mixtā ceat[e],extinguitur:vt.ff.de solu.si alieni.

v Senatus.cuius nomen non habemus.

x Satisdet.sed nōne hec satisdatio,vel illa qua satisdat legatarius vel vsufructuariꝰ se vsurū arbitrio boni viri:pōt remitti a testatoꝛe: Rñ.nō:vt.ff.vt in pos.leg.l.si pecunie.z.C.de vsufruc.l.j.z.C.vt leg. no.ca.l.penul.illa aūt satisdatio quā pstat heres de legato soluendo, bñ pōt remitti:vt.ff.vt le.no.ca.l.ij.z.l.fi. Et est rō:qꝛ hec satisdatio ꝛteplatione heredis interponit:illa aūt de legato pstādo gra testatoris,vt sua volūtas adimpleat:vt.C.vt le.no.ca.alꝰ vt in pos.leg.l.ij. Non est ergo mirū si illud qō sua gratia introductū est,testatoꝛ pōt remittere:aliud aūt nō:vt.C.de pac.siqs in ꝛscribēdo.z.ff.ō pac.l.pactum.z de oper.lib.l.cerdonē.z ad le.Fal.qō de bonis.§.fi Additio. Jmo eque de fauoꝛe heredis ac de suo disponere pōt,sm Christopho.per.l.vnū ex familia.§.si rem.ff.de leg.ij.Et dicit ipse rōnem:qꝛ vno casu inuitaretur ad delinquendū:in alijs aūt non.Ange.Are.

y Morietur,aut capite minuetur.His eīm duobꝰ modis tñ amittitur vsusfructus:vt.ff.de vsufru.ea.re.que vsu consu.l.in stipulatione.z.l.quoniam.

z Satisdatur.a legatario.

a Estimate.ſ.eo tpe qñ dantur legatario.sic.ff.de vsufruc.ea.re.que vsu consu.l.si tibi vini.Accursius.

Dz eē talis q̄ alꝰ pticipaliter p se eēt idoneꝰ. Jtē verū si nō fuit electa industria psone:z nō possit p se metipm seruire:alꝰ secus.Ang.

† Hec vba recitant in glo.pe.ibi, itē pecūia nūerata.in ca.fi. extra de pigno.

¶ Poterat.l. cum substantia in his non salua tur,& dominium non mutetur:vt supra dictum est.

¶ Cautione.i proprie:nã satisdare dz vt.C.de v.sig.l.sancim⁹.& ff.de vsufr.ea.re.q̃vsu cõ.l.trib⁹.i fi.q̃ cautio loco ꝓpietatꝭ erit apõ her dẽ.

¶ Finit. ¶ Casus. Dñe iã video qd ẽ vsufruc.& q̃r ꝙstituit:& i i qb⁹ cõstituí põt.dicatis mõ mihi qb⁹ modis finitur vsufr:Ad hr̃ñ.Amice: vsufruc.naturali morte vsufructuarij finit:& siꝫ morte ciuili:vꝫ maria & media ca. dimi. vsufructuarij.finiť ẽt vsufruc. si vsufructuari⁹ nõ vtat vsufr.p tps a lege statutũ.& hoc statuit nra cõstitutio.Et non solũmõ ꝑdictꝭ mõis finiť vsufr. sz ẽt cessiõe.Nã si vsufructuarius dño ꝓprietatis cesserit:finiť vsufr.sec⁹ si eꝰneo cesserit.naz eꝰneo cedẽdo,nihil agit.et siꝫ in casu ꝙuerso si vsufructuari⁹ ꝓpietatẽ rei i q̃ hz vsufr.acqsierit:finiť vsufru.& hmõi acqsitio proprietatis appellat ꝙsolidatio.Et nõ solũ ꝑdictꝭ modis finiť vsufru.sz ẽt interitu ipi⁹ rei i q̃ qs hz vsufr.nã si edes icẽdio i totũ ꝙsũpte fuerint,vel terremotu vl vitio ꝓpio corruerit:ꝙstat vsufr.extingui,nec areę vsufr.deberi.& hoc dicũt vsq; ad illũ vsi.cũ autẽ.in q̃ pone casũ fic:Dñe,iam video qb⁹ modis finiť vsufru. Dicatis mihi si placet, qd iuris est qñ tot⁹ vsufru.est finitus:Ad hr̃ñ. Amice:cũ tot⁹ vsufru.finit⁹ fuerit,reuertit statiꝫ ad suã ꝓpietatẽ,& ꝙsolidat cũ ea:& q primo erat dñs nude ꝓpietatis,incipit ex eo tpe plenã ꝓprietatẽ & ptatẽ ire hꝭe.Et dicuntur vsq; in finem tit. Fran.de Are.

† Concor. cũ B.ff.ca. fi.in gl.sup ẽbo fruat. eꝰ de pig. vbi ponit tenor huius.ff.

† Sic etiã clerici censentur vsufructuarij rerũ beneficiorũ suor vt in ca. fi. eꝰ de pig. & c. vlti. in gl.ij. de pecul. cler. et eor mortefinit vsufructus:vt i dictis ca.

a Imo tũc finiť: sz agitur ꝑ ac.l. aqlie: cautione iterposita vt.l. eqssimũ.ff. j.cũ duab⁹ sequẽ. ff. de vsufruc.

b Et intelligit tũc hꝭ titulo lucrativo: qđ nota ꝓ statutis. Itez finiť p mutationem formę ipsi⁹ rei etiã in me-

c Mortes.scz naturali. Sz ff.de noua.si vsufruct⁹.So.nõ ꝺicit.ibi eñ añq̃ essẽ vsufructuarij⁹,delegaui:vñ ex ei⁹ ꝑsona cui delegaui,finiť:qr i ei⁹ ꝑsona icepit.si autẽ postea delegasse, ex mea ꝑsona finiret:vt.ff.de peri.& cõ.rei vẽ.l.necessario.ff. Additio. Tu dic q̃ formalis vsufruct⁹ i formalẽ trãsire non põt:sz i causalẽ fic,& eꝰ:& ideo ibi vtendi trñ commoditas cediť,fm Ange.hic.

d Capitis.ff.de capi.di.ff.j.& ij.& iij.

e Maxima & media.q̃ mortes ciuiles sunt:vt.ff.ꝑ socio.l.veruz.ff. societas.non autem minima capitis diminutione: vt.j.de acquis. per arro.in princ.

f Per modũ & tps.scz vt bonus ꝑfamilias[a]. Vel meli⁹ ꝑ modũ & tps: id est p moderatũ tps.l & annorũ iter pñtes,rr.inter absentes: vt.C.de vsufru.corruptione.Sz relict⁹ ciuitati durat cẽtũ annis:vt ff.e.an vsufructus.Actio vero cõpetens pro vsufructu,nõ tollitur ipso iure:cũ tps nõ fit modus tollende obligatiõis:sed per exceptionem dicto tẽpore tollitur.Sz malis modis ipso iure etiã actio tollat:vt.ff.de act.& obli.obligationum fere.ff. placet.

g Constitutio.C.de vsufru.corruptionem.

h Cedendo.j.titu.j.in fine primi casus,cõtra.Sol.hic dicit de iure vtendi,quod cedi non potest:imo tunc ad proprietatez redit:vt hic, & ff.de iure do.si vsufructus.ibi de ipsa fructuum perceptione.[b] ar. ff.de pe.& cõ.rei ven.l.necessario.ff.

i Acquisierit.ſ.finitur vsufructus Accur.

k Que res.i.talis acquisitio.

l Consumpte fuerint.ſ.in totum:vt.ff.e.si cui insule.

m Me aree.sic.ff.quib.mo.vsufru.amit.l.repeti.ff.pe.arg.cõtra.ff. de pi.act.l.domo. Additio Dic q̃ ibi loquit in pignore:et ideo fa

ctuz,(nec cñ poterat[a]) sed ꝑ cautionẽ[b] quasi vsũfructũ constituit.

¶ Usufructus finitur modis hic descriptis.hoc dicit. Arc. l.24 ff.31 pri. 3.31

¶ Finitur aũt vsufruct⁹ morte[c] vsufructuarij, † et duabus capitis[d] diminutionibus,maxima[e] & media,et non vtendo per modũ[f] et tempus.q̃ omnia,nostra statuit constitutio[g]. ¶ Item finitur vsusfructus si domino ꝓprietatis ab vsufructuario cedat: ¶ Nã cedendo[h] extraneo,nihil agit vel ex cõtrario,si vsufructuari⁹ ꝓprietatẽ rei acqsierit[i]:q̃ res[k] consolidatio appellatur. ¶ Eo amplius constat si ędes incendio consumptę[l] fuerint,vel etiam terremotu,vel vitio suo corruerint:extingui vsumfructũ necesse esse,et ne[m] areę qdẽ vsũfructũ deberi. ¶ Cũ aũt finit⁹ fuerit tot⁹[n] vsusfructus, reuertit siꝫ ad proprietatem:& ex eo tempore nudę proprietatis dñs incipit plenaz in tẽ habere potestatẽ.

De vsu & habitatione. Titulus.v.

¶ Eisdem modis ꝙstituit & finiť vsus sicut & vsusfructus.Et regulariter q̃ habet vsum,non ꝑõt in fundo mozari si eſt molestus dño, et laboratib⁹ in eo.Item non ꝑõt vsum vendere vel locare.Arc.

¶ Eisdem illis modis[q] quibus vsusfructus constituitur[p],etiam nudus vsus constitui solet[p]:ijsdẽq; illis modis[q] finitur,quib⁹ & vsusfruct⁹ desinit,¶ Dominus autem iuris est i vsu,q̃ in vsufructu.Nã

c Et olim reruz q̃ vsu cõsumunt.suarig. non ꝑ et est rõ: qre rem in pũc vl etiã ꝓprietas lex ꝓ. quos videgata.l.qñ. ꝓ. gn. aligũ gl.ff. de alicuj cuntres vsufr. earũre. q̃ vsu cõsu.& ſ.ita qs.ẽ.ti.pr. reserbata ex fm Christ.mo. donat⁹ poz. tatio⁹ habitatio. ill d Mõ ver est q̃ ad pceptionẽ fructuũ:non q̃ ad ius alienandi.

e Utputa si qz fundus pl⁹ fructuũ affert q̃ sit de necessitate vsuarij

Titu. v.

cius extinguitur vsusfructus q̃ pign⁹,ne proprietas reddatur inutilis,iuxta prin.huius tex.fm Jas. luna in pri⁹ que vi recusatia.

n Totus.Nota totus.si cũ pro parte,non redit ad proprietatez: vt.ff.quib.mo.vsusfru.amit.l.exceptat. Item si sunt duo confructuarij:vno perdente,alteri accrescit:vt.ff.de vsufru.accrel.l.j.ff.pe.

¶ De vsu & habitatione. ¶ Supra tractatũ est de vna seruitute personali:videlz de vsufruc.& sequitur de alijs.

Eisdem illis. ¶ Totus iste titulus in tres partes diuiditur. Primo ponit de vsu. Scõo de seruitute hitatiõis. Tertio facit quod dã pambulũ, trãsiẽs ad alias matias:Scõa ibi, Sed sicut. Tertia ibi, Nec de seruitutibus. Littera satis plana est vsq; ad illiz. ff. Sz sicut.ideo pone casum per teipsuz. & q̃ cõstituit.scz i testamẽto,& iter viuos:vt.ff. vsus.l.ff. ff. de usufructu. quam

p Solet.nisi q̃ vsus ꝑ pte ꝙstitui nõ ꝑt:vt.ff.e. l.vsus ps.sz aliũ i vsufructu:vt.ff.de vsuf.l.vsusfructus ab initio.Et rõ ẽ: qr diuidu⁹ ẽ:qđ nõ est in alijs seruitutib⁹:vt.ff.ad l.fal.i.j.ff.si vsusfructus. Nec ob.si duob⁹ vsus cõstituit,q̃ ꝙcursu partes fiũt:qr occasiõe.i.necessitate magis q̃ rõne cõtigit:vt.ff.ꝺ riuis.Labeo.

q Modis.qs.s.tl.j.ff. finiť.habuimus.

r Minus iuris.sed in casib⁹ equales sunt fructuarius et vsuarius:vt in vsu pecunie[c]:vt.ff.de vsuf.ea re.l. hoc senat⁹. ff.finaliter i fundo de q̃tãtũ fenũ tollit q̃tũ soli sibi sufficit:vt.ff.e.fũdi.[d] sitẽ si i sylua remota,ex q̃ vter q̃ ligna vẽdere poterit:vt.ff.eo.Diuus.

s Feno.i.de herba.

t Stramẽtis.i.de melega.genus est bladi.

v Cotidianum.quid si hodie vsus q mihi sufficit,cõstituat,& cras ab alio in alio fundo ꝙstituat:Rñ.locus erit electiõi vel gratificatiõi in toto vel i parte:arg. j.de le.ff.si generaliter.& ff.de relig.l.fi.

x Utat.nunqd in vino vl i frumẽto & oleo:Respõ.qdã,nullo mõ. Alij ꝺ:q̃rũ sniа est verior:vt.ff.e.plenũ.ff.ꝑter. Item qs colet agrũ: Rñ.proprietari⁹ si vult[e],alꝭ vsuarius:vt.ff.eo.si domus vsus.& ff. de vsuf.l.hactenus.

y Impedimento.alꝭ.i.si alia de cã inueniat,dñm & eius familiam poterit prohibere:vt.ff.eo.l.si habitatio.ff.fi.

z Alij.q.d.nisi proprietario.

a De.Cum.j.quis.

b Habitatio ẽ ꝺia.ff.ti.j.finiť.ff.Sol.vt ibi.Jtẽ.ff.lo.l.locare.ff.Sol.ibi in predialibus seruitutibus loquitur:hic in personalibus.

c Ut ipse tm̃.ff.e.l.ij.ff.j.ff.Sol.ibi ponitur soluꝫ pro solũmodo: vt.ff.de vul.substi.l.qui liberis.in prin.

d Cũ marito.pñti & futuro:vt.ff.eo.l.ceterũ.ff.mulieri[f] & gñaliter oẽs recipiet qs & masculꝰ,dũmõ honeste:vt.ff.e.l.nõ solũ.& l.nõ aliter. Additio. Et iducit iste tex.vt statutum sniа q̃uis sint stricti iuris, tñ recipiant interpretationem extensiuam:qñ alꝭ non pñt sortiri effectum:quod no.ꝑ Ange.

e Uti põt.nõ aũt locare põt.si tñ aliqd cõducat faciẽdũ i eo:poterit vti opa vsuarij⁹ sui.Jtẽ ipsi eidẽ suo sua opa poterit locari.acqrit aũt ex re,nõ ex opa vsuario:vt.ff.e.plenũ.ff.fi.& l.ſequẽti.Accur.

f Et in iumento.facit.ff.e.plenum.ff.sed si boum.& ff.equitij.

g Neq; lacte.nisi modice:vt.ff.eo.plenũ.ff.Sz si pecoris,alij⁹ nullo

h Et qualiter intelligẽtur ꝺba si nupserit: vel vlduat⁹ vixerit:ibẽ si nupta erit vel vi dua:i testo posite:vñ Ange.hic Tex.

in decisionibꝫ. neapo decisione 402. morde ꝑ. Tex est perpetuo menti & Tex. in a ingnatu. exponit⁹ gl. ibi seduz. ibi

Inſtitutionū Imperialium Liber .II.

modo, ſm P. Jo. ꝫ. dicit eſſe omnibus his ad ſuum vſum ⁊ ſuoꝛuz poſſe vti[a]: vt in fundo. ſ. diximus.

a In fructu. ſic. ſ. de re. di. §. in pecudum.

Sed ſi cui. Caſus. Dicit iuuenis. Dñe Impe. vidi ſupra qd ſit vſuſfruct⁹: ⁊ qd ſit vſus. Nūc vellē ſcire qd ſit habitatio: an conueniat cū vſufructu ⁊ cū vſu: Et rñ. Imper. ꝙ habitatio nō ē vſuſfruct⁹: neqꝫ vſ⁹: ſꝫ quoddā ius mediū et propriū. Itē q hꝫ habitationē: nō ſolū ipſe pōt habitare in domo cui⁹ habitationē hꝫ: ſꝫ etiā aliū ⁊c. Text⁹ ſequēs eſt planus vſqꝫ ad ſeq. tit. Frā.

b Habitatio. ſiue dicatur habitatio, ſiue vſuſfruct⁹ habitatiōis, idē eſt: vt. C. e. cū antiqtas.

c Aliquo mō. ſcꝫ iter viuos pactiōib⁹ ⁊ ſtipulatiōib⁹. ſic. ſ. de ſer. §. fi. et de vſuf. §. j.

d Neqꝫ vſus. q2 locat: vt. C. e. cū ātiqtas. ſꝫ vſuarius nō: vt. ſ. e. circa pn.

e Neqꝫ vſuſfruct⁹. q2 h nō finit niſi morte: vt. ff. eo. ſi hitatio. circa pn.[b] ſꝫ vſuſfruct⁹ multis modis: vt. ſ. de vſuf. §. finit.

b Et ideo non tranſit ad heredes niſi relicta eēt in gaudimētum. Et qd iuris qñ maritus relinqt vxori rē dominā maſſaritā et vſufructuariā: vide ꝫ pocto.

f Deciſiōe. vt. C. e. cum antiquitas.

g Hec de ſeruitutibus. excuſat ſe qre de hereditatib⁹ ⁊ obligatiōib⁹ nō dic: cū videat h dicere de here: vt. ſ. de reb. cor. §. j.

h Proponemus. ſ. j. de here. inſti. vſqꝫ ad ti. j. de obli. ⁊ exinde vſqꝫ ad tit. de act.

i Expoſuim⁹. hec ꝯtinuatio refert. ſ. de reruꝫ di. §. ſingulorum.

k Et. pro id eſt.

neqꝫ agnis, neqꝫ lana vtetur vſuarius: quia ea in fructu[a] ſunt. Plane ad ſtercorandum agrū ſuum pecoribus vti poteſt.

Habitatio eſt ius diſtinctuꝫ ab vſufructu ⁊ vſu: ⁊ ideo eaꝫ habens locare poteſt.

Sed ſi cui habitatio[b] legata, ſiue aliquo[c] modo conſtituta ſit: neqꝫ vſus[d] videtur, neqꝫ[e] vſuſfructus ſed quaſi proprium aliquod ius. quā habitationeꝫ habētib⁹ propter reruꝫ vtilitatē, ſm Marcelli ſentētiā, noſtra deciſiōe[f] promulgata permiſimus non ſolū in ea degere, ſed etiā alijs locare.

Premiſſa epilogatione, facit quoddam preambuluꝫ, tranſiēs ad alias materias.

Nec[g] de ſeruitutibus et vſufructu et vſu et habitatiōe dixiſſe ſufficiat. De hereditatibus autem ⁊ obligationibus, ſuis locis proponemus[h]. Expoſuimus[i] ſummatim quib⁹ modis iure gētium res acquiruntur: modo videamus quibus modis legitimo et[k] ciuili iure acquiruntur.

De vſucapionibus ⁊ lōgi tēporis pſcriptiōib⁹. Titulus. vj.

Hodie res mobilis triēnio cū titulo ⁊ bona fide vſucapitur: res vero imobilis. x. annis iter pſentes, ⁊ inter abſentes. xx. annis vbiqꝫ locorum. Arc.

Iure[l] ciuili conſtitutuꝫ fuerat vt qui bona[m] fide ab eo q dominus nō erat[n], cuꝫ crederet eum dñm eſſe, rē emerit, vl' ex donatiōe, aliāve[o] quauis iuſta cā acceperit: is eā rē, ſi mobilis erat, āno vbiqꝫ vno: ſi imobilis, biēnio tm̄ i Italico[p] ſolo vſucaperet: ne[q] rerꝫ dñia incerta eſſent. Et cū hoc[r] placituꝫ erat putantib⁹[s] antiquiorib⁹, dominis ſufficere ad[t] inquirendas res ſuas, pfata[v] tēpora: nobis melior ſententia ſedit[x], nē dñi maturius[y] ſuis rebus defraudentur[z], neqꝫ certo loco[a] beneficium hoc concludatur: Et ideo conſtitutioneꝫ[b] ſup hoc promulgauim⁹, qua[c] cautū eſt vt res[d] quidē mobiles per triēnium[e], immobiles vero per longi tēporis poſſeſſionē (id eſt[f] iter preſentes[g] decēnio, inter abſentes. xx. ānis) vſucapiātur[h]: Et his modis non ſoluꝫ in Italia, ſed etiaꝫ in omni terra q imperio nr̄o gubernat, dñia

preſcriptionibus ſentiebāt ꝙ nos. Nā ſiqs aliquā rē bona fide ab eo, quē dñm eſſe credebat, emerit, aut alio iuſto titulo habuerit: illā rē, ſi erat mobilis, vſucapiebat vno anno: ſi immobilis, biēnio: ⁊ hoc in Italia tātū: ne rerū dñia in incerto eſſent. Nos vero vſuſcapionū ⁊ preſcriptionū ampliauim⁹ ⁊ tpa ⁊ loca: ⁊ ꝯſtitutionē fecim⁹ qua ordinauim⁹ ꝙ vſuſcapiones cōpleant nō minori tpe ꝙ triēnio i reb⁹ mobilib⁹: pſcriptiōes vō rerū imobiliū inter pñtes cōpleant decem annis: ⁊ inter abſentes vigīti: nō tm̄ i Italia, ſꝫ i oīb⁹ locis vel puincijs nr̄o imperio ſubiectis iuſta cā poſſeſſiōis pcedēte. Frā.

l Iure ciuili. id eſt. l. xij. tabularꝫ, vl' Romanoꝝ p excellentiā: vt. ſ. de iu. na. §. ſed ius ⁊c.

m Qui bona fide. qd pſumit ſi a dño credat ſe emere: vt. ff. d ꝯhē. emp. l. q a qlibet. vel q2 putat vēdētē hr̄e ius vendēdi: vt. ff. de vb. ſig. l. bone fidei emptor. q bona fides pſumit ſemp: vt. ff. de pba. veri⁹[c]. Exigit aūt in vēditiōe duob⁹ tpib⁹ bona fides. ſ. tpe ꝯct⁹, ⁊ tpe traditiōis: i alijs aūt ꝯctibus tps traditiōis ſufficit: nec nocet poſterior ſcia: ſec⁹ i petitiōe hereditatis: vt. ff. pro ſoluto. l. pen. ⁊ p ēptore. l. ij. ⁊. C. de vſufc. tranſfor. l. vnica. §. ſed tātūmodo. ⁊. ff. de peti. here. ſed ⁊ ſi. §. qd ſi ab initio. Accur.

n Dominus nō erat. ſi eñi erat dñs: ⁊ accipiens fit dñs p traditioneꝫ: vñ nō vſucapit: vt. ff. e. ſequitur. §. lana. ⁊ de capti. l. in bello. §. ſi quis ſeruum. ⁊. ſ. de re. diuiſio. §. per traditionem.

Hec rō recitat i. c. vigilāti cū gl. ſupper. ſegnitiem. ex de pſcp.

c Dic hoc verꝫ in reb⁹ corpalib⁹. Itē ſi hꝫ titulum verū, vel putatiuū: vt p Jn no. in. c. vigilāti. de pſcrip. vl' ſalteꝫ vtat iure cōi. c. j. d pſcrip. lib. vj. al's ſec⁹. Et rō eſt in corpalibus: q2 quelibet res pſumit libera. l. altius. ff. de ſeruit. ⁊ aqua.

Continuatio.

De vſuſc. ⁊c. Hec rubrica ꝯtinuat p iperatorē ad precedētia: vt viſum eſt. ſ. ti. pri. i fi. Q2 ſupra dictū eſt qliter res iure gētiū nobis acqrunt: nūc ſequit videre qlr iure ciuili nobis acquirant. Areti. Et dic de vſuſc. ſ. mobiliū: ſꝫ pſcriptio. imobiliū: vt ptꝫ. j. e. i pn. ⁊. C. i q. cau. ceſ. lō. tēp. p. l. ij. ſꝫ in. ff. e. vſuſcapio large ſumit per totū titulū: ⁊ maxime in. l. quare. Accurſius.

Vſuſcapio eſt reꝝ mobiliū: preſcriptio immobiliuꝫ. Diuiſio.

Iure ciuili. Tot⁹ iſte titul⁹ diuidit i nouē partes. Nam ponit primo ꝙ ad vſuſcapionē reqrit bona fides, ⁊ iuſtus titul⁹, ⁊ ſpatiū tpis. Scdo ꝙ lꝫ pdicta interueniāt: nō tn̄ procedit vſuſcapio ppter naturā vl' vitiū rei. Tertio redies ad pmā regulā ponit qualr i re aliena mobili poſſit tradēs hr̄e bonā fidē. Quarto ꝙ in reb⁹ imobilib⁹ nō vitio poſſeſſis mala fides authoris nō nocet ſucceſſori. Quito ponit caſuꝫ i q res furtiua pōt vſucapi. Sexto an res fiſci poſſit vſucapi. Septio qlis debeat cē res vel titul⁹. Octauo an poſſeſſio authoris pſit ſucceſſori. Nono qn̄to tpe res aliena alienata a fiſco vel donata ab Impatore, vſucapiat. Secūda ibi, Sꝫ aliqñ. Tertia ibi, Sed tn̄. Quarta ibi, Qd aūt. Quīta ibi, Aliqñ. Sexta ibi, Res fiſci. Septima ibi, Nouiſſime. Octaua ibi, Diutina. Nona ibi, Edicto. Itē pma ſubdiuidit. Nā pmo ponit ius antiquū. Scdo illō corrigit. Scda ibi, Et cū. Caſus Dixit iuuenis legū ſtudioſus dño Impatori: Dñe Impator, cū eſſem in domo pr̄is mei, audiui a qdā viro antiq ꝙ quoddā pratū ſitū ppe vrbē in q nat⁹ fui, ptinebat olim auo meo: ⁊ mei tm̄ iſtigauit ꝙ quenī poſſeſſorē dicti prati i iudicio, vēdicādo ipm pratū qſi ad me ptineret. Et cū ſatis diu litigaſſem⁹, tādē aduocat⁹ qdā doctiſſim⁹ i legib⁹, iterrogauit aduerſariū meū: quāto tpe poſſediſtis iſtō pratū: ⁊ rñdit: p viginti annos cū titulo ⁊ bona fide. Poſtea dict⁹ aduocat⁹ oppoſuit i iudicio ꝯ me pſcriptionē: quāobrē abſolut⁹ fuit aduerſarius me⁹ a iudice: ⁊ ego i expēſis ꝯdēnat⁹ fui. Ab illo tpe citra ſemp optaui fieri iuriſperit⁹: ⁊ iter ceteras rubricas iuris ciuilis deſyderaui ſcire materiā pſcriptionū ⁊ vſuſcapionū. Depcor igit maieſtatem veſtrā qten⁹ me doceat qd ſit vſuſcapio ⁊ longi tpis pſcriptio. Cui adoleſcēti rñdet Impator: O dilecte iuuenis, nihil nobis vnqꝫ delectabili⁹ fuit ꝙ iuuenū ſyncerus amor ad leges pdiſcēdas. Jō nihil a te qd petieris, abſcōdā, ſꝫ oia ex ſcrinio pectoris nr̄i explanabimus tibi. Debes igitur ſcire ꝙ maiores noſtri aliter de vſuſcapionibus ⁊

o Aliave. cuꝫ ſint multe cauſe iuſte ſiue tituli: vt. ff. de publicia. l. j. §. ſꝫ cur. vſqꝫ ad. l. eum qui.

p In Italico ſolo. i. in Italia. nō ergo etiā i prouincijs: vt. C. de vſuſca. tranſfor. l. vnica.

q Ne rerū dñia. hec eſt ratio quare vſucapio ſit inducta: eſt ⁊ alia. ſ. vt aliqs ſit litiuꝫ finis: vt. ff. p ſuo. l. fi. Accur. Additio Dic ꝙ iſte rationes hic introducte proceſſerūt ppter bonum publicuꝫ: vt dicit tex. in. l. j. ff. de vſuſca. de hoc vide Ange. hic.

r Et cum hoc placitum erat. id eſt, cum iſtud placebat.

s Putantibus. ſcilicet iureconſultis.

t Ad inquirendas. vel admittendas.

v Prefata tempora. ſcꝫ anni vel biennij.

x Reſedit. ſ. in animo.

y Maturius. id eſt mature.

z Defraudentur. quod iura nolunt: vt. C. de vſuf. corruptionem. ⁊ de preſcriptio. xxx. an. l. fi.

a Certo loco. ſcꝫ ſolo Italico: vt olim: vt. ſ. eo.

b Conſtitutionem. C. de vſuſca. tranſ. l. j.

c Qua. ſcꝫ conſtitutione.

d Res quidē mobiles, ⁊ ſe mouētes: vt. ff. de vbo. ſignif. mouentiū.

e Per triēniū. q tpa tā pſcriptiōis ꝙ vſucapiōis cōtinua ſunt: vt ff. e. nūꝙ. §. j. ⁊ i vſuſcapiōe ſufficit tetigiſſe vltimū diē. In pſcriptione vō qrit de momēto ad momētū: vt. ff. e. l. i vſuſcapiōib⁹. ⁊. ff. d act. ⁊ obli. l. i oib⁹. Et eſt rō: q2 vſuſcapio fauorabilis ē: preſcriptio vō odioſa: vt. C. de edi. di. Adri. tol. l. fi. ⁊. ff. de libe. ⁊ poſth. l. cū quidaꝫ.

f Id eſt, qñqꝫ longuꝫ tempus aliter ponitur: vt. ff. de dā. infect. ſi finita. §. non autem. Item aliud in perſonalibus actionibus: vt. C. q. non ob. long. tēp. preſcrip. neqꝫ. ⁊ de conſti. pecu. l. ij.

g Preſentes. ſ. in eadem prouincia degentes: ſed abſentes in alia: vt. C. de preſcrip. long. temp. l. fi.

h Vſucapiātur. proprie p mobilibus accipitur: improprie pro immobilibus quantum ad hunc titulum. ſic. ff. de offi. procon. l. ij.

i Non ſolum in Italia. ex differentia enim locorum ⁊c. vt. C. de tempo. in integ. reſti. ſuperuacuam.

k Dñia rerum. Ex hac litera voluit dicere M. ꝙ preſcriptione. x. vel. xx.

d Puta q2 deſine ipſa ſeꝫ titulo eēt i certū an eēt effectus dñs: vel q2 alio cēt difficile pbare dominium. Jaſō.

b. Q2 ſolo fauore vſucapientis nulla inſpecta negligētia petētis currit ſcd'm Chriſt. qd rñ ē falſū p iſtū tex. ibi putātib⁹. ⁊ l. j. ff. eo. dic rōneꝫ: q2 reb⁹ mobilib⁹ vt pluſmuꝫ agit de minori preiudicio. ſm Ja.

vel.xx.annoꝝ dominiuꝫ q̃ratur.pro eo ẽst.ff.eo.l.cum qui.in fi.j.rñ. B.cõtradicit.[a] arg.ff.de iureiur.si duo.§.j.ꝛ.C.de p̃scrip.xxx.an.figs emptionis.in prin.ꝛ est ar.pro B.ff.de pig.l.j.§.cum predium.et.C. de pignor.l.vsuscapio.ꝛ qõ hic dicitur,ꝛ his modis,referas fꝫ B.ad vsuscapionẽ tantũ,p quã fm oẽs dñium q̃ritur:vt.C.de pac.l.traditionib[b]. Vel quod dicit dñium:ponitur proprie q̃tũ ad vsuscapionẽ:improprie vo q̃tũ ad prescriptionẽ:hoc est p effectu dominij.j.vt possidentes habeamus exceptionẽ:non possidentes habeamus actionẽ vtilẽ:vt.ff.de acqui. re. do. rẽ i bonis.ꝛ.C.de p̃scrip. xxx.annoꝝ,figs emptionis.in prin.Et est ratio quare vsuscapione magis dominium querat: quia mobilium rerũ vilis est possessio:vt.ff.de acquir.pos.si rem.

a Justa.vel quasi:vt dicemus.j.eo.§.error.

Sed aliquãdo. Casus. Initat iuuenis cuid[a] sciẽtie legalis apud dominuꝫ Imperatorẽ. Dñe Imperator, supplico quatenus audias tis me patienter. Intelleri avra maiestate morẽ antiquoꝝ:scilicet quanto tempore compleri valebant vsuscapiones et p̃scriptiones. Irez audiui opinionẽ ꝛ ordinationẽ vestrã,qualr tpa ꝛ loca vsuscapionũ ꝛ p̃scriptionũ ampliastis. Sed gñaliter locutus estis:scꝫ figs rẽ ꝛc. Rei aũt nomẽ est gñale. Vellẽ igit edoceri si vsuscapio ꝛ p̃scriptio habeãt locum in omnib[9] reb[9] indifferẽter. Nã sunt quedã res sacre.sunt quedam religiose.sunt liberi hoies.sunt serui fugitiui.sunt q̃dã res furto sublate.sunt res vi possesse.an figs tales res bona fide possideat, possit eas vsucapere seu p̃scribere:Ad q̃ quesita rñdet Imperator: Videmus te egregie adolescẽs ita esse subtili ingenio p̃ditũ,q̃ faciliter te in virũ doctũ in legibus euasurum speramus:q̃ res profecto nos summopere delectat:ꝛ vtinaꝫ tales adolescentes plures in nostra republica deus nobis cõtulisset. Speram[9] eñ nras prouincias optime p tales viros gubernandas fore. Laudandi eñ sunt qui singula p̃scrutari volũt,ꝛ plenius de oibus edoceri. Quapropter:q̃ in te videmus multũ inesse latẽtis energie,pleni[9] te cupimus instruere: de quib[9] vltro q̃siuisti,rñdemus q̃ licet gñaliter locuti simus de rebus que possunt vsucapi et p̃scribi:excipiuntur tñ ab illa regula nostra liberi homines,res sacre vel religiose,serui fugitiui,res furtiue, res vi possesse. Nam licet quis tales res bona fide possederit p tẽp[9] p̃fectum:tñ non poterit eas vsucapere seu p̃scribere. Lex eñ duodecim tabulaꝝ,q̃ ẽ lex antiquissima,prohibuit vsuscapionẽ vel p̃scriptionẽ taliũ reruꝫ. Querit vltra scholaris. Serenissime ꝛ clemẽtissime Imperator,quãto plus audio de hac materia:tãto magis dubito. An hoc quod maiestas vestra nunc proxime dixit,debeat intelligi de ipsis furibus qui alienas res furãtur:an de his qui ipsi vi rapiunt:an de his qui inuaserũt possessiones alienas p vim:Rñ. Imperator:O iuuenis,non debetis dicta nostra de talibus furibus,vi raptoribus,aut violẽtis hominibus intelligere:quia tales alia rõne nõ possunt vsucapere vel p̃scribere:q̃ sunt male fidei possessores: sed intelligẽda sunt de his p̃sonis que a talibus furibus,vi raptoribus,aut violẽtis hominibus tales res acquisiuerunt,q̃uis bona fide a talibus acceperint. Et ideo in rebus mobilib[9] non faciliter etiã bone fidei possessoribus acquiruntur res p vsuscapionẽ. Nã q̃ scies alienã rẽ vẽdiderit,vl er alia cã tradiderit:furtũ eiusdẽ rei cõmittit.

b Illo tpe.etiã q̃draginta annoꝝ:vt.C.de p̃scrip.lõ.tẽ.q̃ p lib.l.fi.

c Rem sacram vel religiosam.nisi desinant esse sacre vel religiose: quod fieri potest:vt.ff.de reli.cum loca. Accur.

d Seruũ fugitiuũ.qui facit furtũ suũ p̃[9]: vt.C.de ser.fu.l.j. Sz nunquid.xxx.an.fugitiu[9] vsucapit:Rñ.nõ,cũ possessio retineat:vt.ff.de acq.pos.l.j.§.p seruuꝫ.ꝛ.l.rẽ que.in fi.ergo non currit vsuscapio possidẽti:vt.C.de prescrip.xxx.vel.xl.an.l.male.nisi extunc q̃ ab alio ceperit possideri,vel steterit diu[b]:quia extũc desinit possideri:vt.ff.de acquir.pos.l.ult.§.fi seruus.ꝛ.l.p emtorem.§.per seruum.

e Vi.l.expulsiua,nõ cõpulsiua:vt.C.quod me.cau.l.fi vi vel metu.

Seruus fugitiuus anxxx. annis vsucapiat.

b Pro libero ꝛ bona fide. Item si e

f Predicto lõgo tẽpore.scilicẽt,vel decẽ vel viginti annis:sꝫ.xxx. vel.xl.annis possunt:vt.C.de p̃scrip.xxx.vel.xl.annoꝝ.l.oẽs.et.l. sicuti.ꝛ de anna.excep.l.j.§.ad hec.Accursius. Additio. Quod procedit in eo qui ab ipso emit bona fide.als secus de iure canonico:vt dixi.ꝫ.

tinet,vt ne ipse fur,quive per viz possidet, vsucapere possit:(nam his alia[m] ratione vsuscapio nõ cõpetit: q̃ scilicet mala fide possidẽt)sed nec[n] vllus alius, q̃uis ab eis bona fide emerit,vel ex alia cã acceperit, vsucapiendi ius habeat. Undẽ in rebus mobilibus non facile procedit vt bone fidei possessoribus vsuscapio cõpetat[p]: Nam qui sciens alienaz rem vendiderit, vel ex alia causa tradiderit: furtum eius committit.

Res alienando rem alienã mutuatam in hereditate,non committit furtum: et in ea procedit vsuscapio. Idem in fructuario ancille alienante partum ipsius quez ad se spectare putabat. Aretinus.

Sed tñ id aliq̃n aliter se habet: Nã si heres[q] rem defuncto cõmodatã aut locatam, vel apud eum depositam,existimans hereditariam esse,bona fide accipienti[r] vendiderit, aut donauerit,

f Possunt.nisi purgato vitio:vt.j.eo.§.aliq̃n.

h Nam furtiua.ꝛ. Similis ratio,q̃ lex vult: vt ꝫ.q.ex cau.manumit.nõli.in p̃n.vñ illud,Sic volo,sic iubeo:sit pro ratione volũtas. Est ꝛ alia ratio: q̃ res vitiose sunt: vt.j.eo.§.nouissime.

i Ut possessarũ.l.si expulit,ꝛ possedit:nec sufficit expulisse:vt.ff.eo.sequitur.§.si tu vi.

k Nõ eo ptinet.l.tãtũ.

l Nam his.l.possessoribus violẽtis ꝛ furib[9].

m Alia ratione. Nota q̃ualet generalis ratio spãli.sic.ꝫ.de nup.§.affinitatis.ꝛ.§.socrum.arg. cõtra.ff.de ieden. quedã.

n Sz nec ullus.C.quod me.cã.l.si vi vel metu.ꝫ. So.hic de vi expulsiua: ibi de cõpulsiua,q̃ volũtatẽ ꝫ coactã hz in se:vt ff.q̃ me.cã.si mlier.§.pe.

o Uñ.q̃ in rebus mobilibus alienis fit furtũ cõtrectãdo:vt.j.de obli. q̃ ex delic.nascuntur.§.j. ꝛ ex eo fit furtiua:ꝛ sic nõ vsucapibilis:vt.ꝫ.proxime:inde sequitur q̃ in rebus mobilibus ꝛc.

p Cõpetat. Sed videt q̃ culpa authoris nõ comitet.i.nõ sequatur accipiẽtẽ:vt.ff.de diuer.ꝛ tẽp.pre.l.an vitiũ.ꝛ.ff.de excep.doli.l.apõ Celsuꝫ.§.fi cũ legitima:Rñ.si vitiũ ẽ rei:comitat,vt hic.si p̃sone:comitat in vniuersum succedentẽ:vt.C.de acq.pos.l.vitia.ꝛ.C.cõia de vsusca.l.fiscꝫ si in rẽ singularẽ succedat,nõ comitat:vt.ff.ỏ excep.doli.apud.§.de authoris.ꝛ.C.de peri.ꝛ cõ.rei vẽ.l.dolũ.nisi qñ vtet accessione tpis eius authoris:vt.ff.de acq.pos.l.Põpom[9].§.fi.[c] Sz ho die vitium p̃sone nocet singulari successori per aut.male fidei.

Sed tñ. Casus. Domine Imperator,inquit iuuenis,quomodo possunt hec fieri:ꝛ qua via põt procedere vsuscapio in rebus mobilibus:Respondet Imperator:profecto dilecte iuuenis,si essetis vir grãdeuus ꝛ prouectus:iuste possemus vobis rñdere quod dñs noster in euãgelio respondit Nicodemo:Tu es magister in Jsrael: ꝛ hec ignoras:Verũtñ q̃ estis tenere etatis,audiemus vos patiẽter:docebimusq̃ vos quomodo vsuscapio põt procedere in rebus mobilibus. Nam si aliqua res alicui commodetur,vel apud aliquẽ deponatur,vel alicui locata fuerit:ꝛ ille cui commodata aut locata erat,vel apud quẽ deposita erat,moriatur:ꝛ heres qui eidẽ succedit, adiuerit hereditatẽ eius:ꝛ inuenerit res illas in hereditate defuncti, credẽs eas esse de bonis ipsius mortui:easq̃ res alicui alij vẽdiderit,aut donauerit,aut dotis nomine dederit,aut quolibet alio titulo sufficiẽte ad dñij trãslationẽ,tradiderit:in his casibus non est dubiũ quin ille q̃ huiusmodi rẽ bona fide acceperit,eaz vsucapere possit:q̃ in p̃dictis casib[9] huiusmodi res mobilis ab herede bo.fi.ꝛ iusto tit.tradita,furti vitio nõ est affecta. Heres eñ qui hmõi rẽ tanq̃ suam bo.fi.alienauit,furtum non cõmisit. Et nõ solũ in p̃dictis casibus hz locum vsusca.sz etiã in alio casu. Nam si vsufructuarius ancille crediderit partum eius vsufru.esse,ꝛ idcirco partum ancille credẽs esse suũ,alicui bo.fi.emẽti vẽdiderit:iste fructuarius furtum nõ cõmittit:ꝛ hoc fm illam regulam generalẽ qua cauetur furtum fine affectu furãdi nõ cõmitti. Et nõ solũ his mõdis,sꝫ etiã aliis multis modis potest accidere vt quis rẽ alienam mobilez sine vitio furti in alium trãsferat:ꝛ ita efficiat vt a bo.fi.pos.vsucapi possit. Et hec dicatur vsq̃ ad illum.§.quod autem. Fran.de Are.

Nam si heres.sic.ff.eo.potest.ꝛ.l.seq.

Accipiẽti. An ipse heres vsucapit titulo p herede:Rñ.nõ:vt.ff. de diuer.ꝛ tẽ.pre.l.cũ heres. Aliꝫ ꝫ,si vellet ex sua p̃sona continuare possessionẽ:vt.C.de pre.lõ.tẽp.l.j.q̃ falsuꝫ ẽ. Qñ ergo locũ hz vsucapio p herede cũ neci suis heredib[9] locũ habeat:vt.ff.p here.l.ij.§. filiũ.ꝛ.C.p here.l.mihil:Rñ.q̃ defunct[9] retinebat aliquã rẽ credẽs suã;sz nõ vsucapiebat,q̃ defigebat titulus,ꝛ heres est extraneus.

Uoluntas est p rõne.

c Et que sint realia ꝛ q̃ p̃sonalia vitia,et an ꝫ successorẽ agẽtez in iudicio possit opponi de vitio authoris:vi de Ang. ij.

Authoris vitium an successoꝛez comitat.

tũ vsucapio p herede q̃ hz locũ.

Universidad de Deusto Biblioteca

Abolitio quid est.

Ordo lre.

¶Dotis.p filia,vel alia.nā ꝛ hic iustus est titulus:vt.ff.p dote.l.j.

¶Furtū nō ꝓmittit.ꝛ ita vsucapīt.Sꝫ nōne fuit i iure erratū:vt.ff. de rc.di.in pccdū.ğ vsucapio nō ꝓcedit:vt.ff.eo.nunc̄.in prin.ꝛ.l. si fur.§.j:Respon.hic errant tradēs:ibi accipiēs:vt ex illis legibus colligitur.[a] ¶Vel non prodest,vt ibi:sꝫ non nocet,vt hic.

¶Furtū eñ sine affectu. sꝫ pbo q̄ sine affectu furtū cōmittit.Nā in interdictum vñ vi incidit sine affectu:qō sīle ē furto:ğ ꝛ furtum sit sine affectu: vt.C.vñ vi cum ārebat. ibi,ꝛ gñali.ꝛ ibi,cum tabulis rc.Rū.in interdicto est affect⁹,lz nō ꝺ ꝑsonā certam:sed hic suam esse credebat.

¶Non cōmittitur .sic ff.de ob.q̄ ex delic.nasc. §.placuit.

¶Alīs.vt si iusto errore credā me heredē,cum nō sim:vt.ff.eo.pōt. ¶Itē mihi legatum,cū sit ademptū:vt.j.de act.§. si quis agēs.sic.ff.pro lega.l.iij.in fi.ꝛ alsy bicū, q̄z quis putat rē suam.

¶Ō autez. ¶Casus Dñe,vos posuistis mihi multa exēpla de vsuca.rerū mobiliū:sꝫ dicatis mihi si placet,qñ locū hz vsusca.rerū īmobi. Ad ßrū.q̄ quo ad ꝑscriptionē earū rerū q̄ solo cōtinētur,expeditius ita procedit vsusca.vt sigs sine vi nact⁹ sit possessiō alicuius fundi vacantis(qō pōt varijs modis cōtingere:aut videlz ꝓpter absentiā dñi,aut ꝓpter ei⁹ negligētiā:aut si dñs fundi sine successore decesserit)lz ipse q occupauit:ma.fi.possideat,cū intelligat se alienū fundū occupasse:si tñ alij bo.fi.accipiēti hmōi fundū tradiderit:poterit ille cui tradit,ꝑscribere:ꝛ hoc ideo q hmōi fundus nō videt vitio affect⁹:cū ille qui fundū acceperit,neq̄ furtiuū neq̄ vi possessum accepisse intelligat,ex quo iste fundus nō sit furtiuus.ptz tali rōne:quia rei immobilis furtū fieri nō pōt.abolita est eñ quorūdā veterū sn̄ia,q putabant totius fundi vel partis ipsius furtū posse cōmitti.Patet igitur q̄ cū hmōi fundus non sit furtiuus,nec etiam vi possessus:prescribi possit.Principalibus eñ constitutionib⁹ prospectū est ne alicui eorū q̄ res mobiles bo.fi.possidēt,longa ꝛ indubitata possessio auferri debeat.h.d.vsq̄ ad.§.aliquando.Fran.

¶Quod autē.hucusq̄ de vsu rerum mobiliuz dictū est:nunc prōcedit ad ius immobilium.

¶Locī vacātis.locus interdū ꝺr plenus:vt q possidet. Interdū semiplenus:vt ille in quo aliqs est causa legatorū,vel rei seruande cā: vt.ff.de acquire.pos.l.iij.§.fi.ꝛ de acti.emp.l.ij.§. Interdū vacuus: ꝛ hoc tribus modis:vt hic.sic.ff.de acqui.pos.l.si id quod.Accur.

¶Propter absentiam.sꝫ hoc videt falsuz q̄ propter absentiā amittatur possessio:vt.ff.de acq̄rē.pos.clam.§.q ad nundinas.Sꝫ rñ.hoc propter effectū absentie dicitur,scz obliuionē:vt q̄ lōgo tpe abfuit, presumit q̄ pro derelicto habuit.tēpus eñ inducit obliuionē:ꝛ ita ꝛ obliuione amittitur:vt.ff.de dam.infec.l.si finita.§.nō autē.quod tēpus erit in arbitrio iudicis:vt.ff.de iure delibe.l.j §.fina.ꝛ.l.sequē. dūmodo longum sit,ꝛ obliuionē inducat,ꝛ animum retinēdi habeat:vt.ff.eo.l.furtū.§.j.ꝛ.ff.de acqui.pos.quēadmodū.Accur.

¶Aut negligētiam.tantam vt respuat rei possessionē:quod facile fit:vt.ff.de acquir.pos.siquis vi.§.j.ꝛ.§.differētia.

¶Sine successore.idē ꝛ si cum successore,dūmodo non fuerit apprehēsa:vt.ff.de acqui.pos.cum heredes.

¶Longa.scz.x.vel.xx.annis.Sꝫ ħ.§.duab⁹ rōnib⁹ est hodie correctus.nā ꝑsumit hodie talis possessio violēta:vt.C.vñ vi,cū ārebat. ergo nō hz locū hec ꝑscriptio:vt.ī.§.furtiue.Itē alia rōne:q̄ bona fides desyderatur abyracq̄ parte:alꝫ.xxx.annoꝝ tm̄ prescriptio curit:vt in auth.vt spon.lar.§.rursus.col.ix.Accur.

¶Acceperit.vē,non furtiue.Additio. Quod verum intellige siue debitor surripuit,siue alius,sm̄ cōmunez opi.lz glos.in vltimo casu variauerit:vt hic per Christopho.

¶Abolita.i.peremptа.inde abolitio.i.accusationis peremptio.

¶Locive.i.partis fundi:sꝫ fundus tot⁹ ꝺr:vt.ff.de vb.sig.l.locus.

¶Furtū.ꝛ est sīle.ff.e.l.quare.Sꝫ cōtra.ff.de fur.figs vbi.§.si sulphurarie.ꝛ.l.si certe.Sol.ibi non loci,sꝫ terre q̄ erimebat,furtum fiebat.Et quod subijcit,ꝛ eorum rc.sic construe:ꝛ ꝓspicitur principalibus constitutionibus ne cui eoꝝ q̄ possidēt res soli,longa rc.ꝛ tūc non est necesse q̄ in textu sit vtilitati:ꝛ sunt hę principales constitutiones: vt C.de prescrip.lon.tēpo. per totum titulum.Accursius.

¶Aliquādo. ¶Casus. Dñe,diristis mihi supra q̄ res furtiue ꝛ vi possesse vsucapi nō pñt:nūqd hoc gñaliter est verū q̄ res semel furtiua ꝛ semel vi possessa nūq̄ possit vsucapi:Ad ßrū.q̄ nō.Nā res quēdā furtiua vel vi possessa,aliq̄ vsucapibilis efficit:veluti si postea reuersa fuerit in dñi ptātē.Tūc eñ purgato vitio qō vsusc.ei⁹ impediebat.hñ poterit eius vsusc.procedere.Et hec dicuntur vsq̄ ad.§.res fisci.Fran.de Are.

q ¶Vsucapi.duabus rationibus stare non pōt qō hic ꝺr.Prima:qr defist esse vitiosa.vñ nō erit mirabile qō videtur vel le inducere contra id qō est.ī.cō.§.furtiue.Rñ. dic furtiua vel vi possessa,scz quēdam. [b]Secūda: qr dñs non vsucapit,cū sua sit:nec alius ab eo accipiēs,cuz trāseat dñiū: vt.ff.eo.sequitur.§.lana.ꝛ.§.tūc in ptātē. Sed rñ.vsucapi pōt.i.vsucapibilis est:vt si ab aliquo non domino furtum eius,vsucapiet emptor.

b Et ħ facit ꝓ saluādo dicto testis deponētis de filio alicui⁹ qui iam sit mortu⁹:qr subaudit filius ibi ay.s.quō dāre. Christo.por. ħ.

¶Domini.vel quasi,vt tutoris vel creditoris si alienam rē debitor obligauit:vt.ff.eo.sequit.§.si pupilli.ꝛ pro soluto.l.fi.aliud si tua:z: vt.ff.eo.sequitur.§.si rem.Accursius.

¶Reuersa.vel quasi:vt.ff.de fur.q̄uis.ꝛ ita q̄ nō possit ab eo auelli:vt.ff.eo.sequitur.§.tunc.

¶Res fisci. ¶Casus. Dñe,vos posuistis exēplum de quibusdā rebus q̄ vsucapi nō pñt:nunqd sunt plures in quib⁹ nō hz locū vsusc. vel ꝑscrip:Rñ.q̄ sic.Res eñ fisci nostri vsucapi nō pñt.ꝛ hoc est verū in reb⁹ fisco acquisitis:sꝫ secus est in acquirēdis.nā Papi.scripsit q̄ si bo.fi.emptor de bonis vacātibus,ꝛ nōdū fisco denunciatis,aliquā rē emerit:ꝛ eādē bo.fi.sibi traditā acceperit:poterit eam rē bñficio vsusca.acquirere.Et hoc idē diui Verus ꝛ Anto.rescripserunt. Et hec dicuntur vsq̄ ad illum.§.nouissime sciēdum.Fran.

¶Fisci.id est imperij.

¶Nō pōt.triēnio mobilis,vel.x.vel.xx.annis imobilis. Idē in prīmoniali principis:vt.C.ne rei domi.vel tēplo.l.j. Idē in re ciuitatis: vt.C.de sacrosan.eccle.l.fina. Idē in re ecclīastica:vt.C.de sac.san.eccle.l.fi. Prescribuntur tū dicte res spatio.xl.annorū,excepta re mobili ecclesiastica non sacra,q̄ triēnio vsucapitur:vt.C.de ꝑscrip.xxx.annoēs.ꝛ in auth.de eccle.ti.§.pro tpalib⁹.colī.ix.ꝛ ti.ħ cōstitutio innouat cōstitutiōes.colla.viij. Ite exceptis publicis q̄ sunt vsui publico deputate:vt.ff.de via publi.l.viam. Itē res pupilli non vsucapiuntur:vt.ff.de acqui.re.do.bone fidei.§.nec interest. [c]Itē res filij a patre alienata:nisi.xxx.an.a tpe quo est sui iuris:vt.C.de anna.excep.l. fundus dotalis:vt.ff.de fundo dotali.l.si fundū. Additio. Nisi fuisset inchoata anteq̄ esset dotalis:vel haberetur respectus ad precium alienantis tñ:quia valeret.Ange.

c Ipse tñ in re aliena prestat vsucapiēdi cōditōnē. Et no. q̄ vsucapio incepta cū maiore ptinuatur ptra minorē:sed ex clausula generali restituī pōt nisi longissimi tēporis fuerit que dormit durante pupillari etate.ange.

¶Nondum denunciatis.ab aliquo:cum varie sint cause quibus ad fiscum denunciatio fieri solet:vt.ff.de iure fisci.l.j.in prin.

¶Traditam.scz ab eo q̄ acceperat possessionē horum bonorum.

¶Bonis.ſ.alicuius moriētis sine herede,cui successit fiscus.nō idē in ciuitate:vt.C.de bonis va.l.j.ꝛ.l.vacantia.lib.x.Accur.

¶Vsucapere posse.ſ.triēnio,vel.x.vel.xx.an.cū habeat titulū.si aūt

Dicit.§.cē correctuz.

Universidad de Deusto Biblioteca

titulū non hʒ, ⁊ vult ex tpe delationis sibi computare tp̄s: hʒ q̄tuor annos: vt. ff. de iure fisci. l. j. §. diuus. ⁊ de diuer. ⁊ tēp. p̄. l. iter. §. j. Sʒ si ex tpe ex quo ceperūt ad fiscum peruenire, xx. annos habet: vt. ff. de iure fisci. l. j. §. prescriptio. ⁊ h̄ vera sunt siue in re singulari, siue in vniuersitate. ⁊ sic loquit. ff. ō peti. here. l. etiā si putauit. §. itē si qs a fisco. ad. §. edicto diui Marci. Fran. de Are.

¶ Diutina. s. decem annorū inter presentes, vel viginti inter absentes, vel triennij: vt. ff. qui ⁊ a qui. si cum fidei. §. Aristo. ⁊. j. eo. in p̄nc. huius tituli. ⁊ C. eo. l. diutina. Accur.

d ¶ Et heredi. Heres iure ciuili, bonorum possessor iure pretorio: vt j. de bono. pos. §. quos autem.

diuus Pius ⁊ diui Uerus ⁊ Antoninus rescripserunt.

¶ Res vitiosa non potest vsucapi vel prescribi. Aretinus.

¶ Nouissime[a] sciendum est reʒ talem esse debere, vt in se non habeat vitium[b], vt a bonę fidei emptore vsucapi possit, vel qui ex alia iusta causa possidet.

¶ Iniustꝰ error facti, vsucapionem non parit. Aretinus.

¶ Error[c] aūt falsę causę, vsucapionē non parit: veluti si quis cuʒ non emerit, emisse se existimans possideat: vel cum ei donatuʒ nō fuerit, q̄si ex donatiōe possideat.

¶ Possessio defuncti continuatur in heredem etiam malęfidei. Mala vero fides defuncti nocet hereditam in pręscriptione q̄ in vsucapione. Areti.

¶ Diutina possessio quę pdesse cœperat defuncto: ⁊ heredi[d] et bonorum possessori cōtinuatur[e], licet ipse sciat[f] prędiū alienū esse. ¶ Q si ille initium iustum non habuit: heredi ⁊ bonorum possessori, licet ignorāti, possessio nō prodest. ¶ Quod nostra[g] ꝯstitutio similiter[h] ⁊ in vsucapiōibꝰ obseruari cōstituit, vt tēpora ꝯtinuent.

¶ Tempus venditoris coniungit cū tēpore emptoris. h. d. Are.

¶ Inter venditorem q̄ʒ et emptorem coniungi tēpora[i] diui Uerus ⁊ Antoninus rescripserunt.

¶ Emens a fisco rem alienaʒ vt fisci, statim est securus: sed datur domino regressus contra fiscum q̄driēnio. Idē in rebꝰ habitis ab Imperatore vł ab Augusta. hoc dicit in summa. Areti.

¶ Edicto diui Marci cauetur, cūm qui a fisco[k] reʒ alienā emit[l]: si post venditionem quinquennium pręterierit, posse dominuʒ rei exceptione repellere. Constitutio[m] autem diuę memorię Zenonis bene prospexit[n] ijs qui a fisco per venditioneʒ aut donationem vel alium titulum aliquid accipiunt vt ipsi quidem securi statim[o] fiant, et victores existant siue experiantur, siue conueniantur: ¶ Aduersus autem sacratissimum ęrariuʒ vsq; ad quadrien-

¶ Nouissime. ¶ Cas. Dn̄e, iaʒ posuistis mihi exēplū qn̄ hʒ locū vsuca. vel p̄scriptio. Sed p deo dicatis mihi regulā gn̄alē per quā possiʒ cognoscere gn̄alr qn̄ locuʒ habere poterit vsuca. vel prescrip: Ad hoc rn̄. Impe. Amice: scire debes generaliter rē talem esse debere, vt in se vitiū nō habeat, ad h̄ vt a bo. fi. emptore, vel ab eo qui alia quacūq; ex cā iusta possidet, vsucapi vel p̄scribi possit. Sed dn̄e, iā video ꝙ res debeat carere vitio ad hoc ꝙ possit vsucapi: sed nūquid sufficit ad vsusca. ꝙ possessor errore deceptꝰ credat se iusto titu. possidere rē quā sine titulo possidet: veluti si per errorem credat se titu. donatiōis vł ēptiōis possidere: Rn̄. ꝙ nō. Error enim false cause, vsusca. non parit: veluti si qs rē nō emerit: ⁊ se eā emisse existimās, q̄si titulo possideat emptiōis: vel cū res ei donata nō fuerit, q̄si ti. donationis se possidere existimet. nā in his casibus cū in veritate titulus deficiat: vsusca. procedere non poterit. Et hec dicuntur vsq; ad illum. §. diutina. Fran.

e ¶ Cōtinuat. nisi ipsi heredi tradita sit possessio: vt. ff. eo. heres eius.

f ¶ Sciat. ff. de acquir. re. do. quesituʒ. ij. rn̄. cōtra. Sol. ibi heres sciebat rē esse eius qui causaʒ a testatore hʒ: vt legatarij: quod nocebat. hic alterius sciebat: qō non nocet ad vsucapionem.

g ¶ Nostra cōstitutio. vt C. de vsusca. transfor. l. j.

h ¶ Similiter. non soluʒ in prescriptione.

i ¶ Tēpora. scʒ vt continuent. sed in hoc differt, quia in titulo singulari vtrūq; s. emptorē ⁊ venditorē bonā fidē habere opʒ: vt. ff. p emp. l. ij. §. si eam rem. al's ꝯ. secus in vniuersali titulo, vt hic. Et est ratio, qr si heres nō adiret, hereditas cōpleret: vt. ff. eo. nunq̄. §. vacuū. qr est eadem persona: vt i auł. de iureiur. a mo. pre. col. v. cōcor. cū hoc. §. ff. pro emp. l. ij. §. emptori. ⁊. §. si defunctꝰ. ⁊ fit hec coniūctio ad lucrū ⁊ ad dānū: vt. ff. quē. ad. ser. amit. l. si qs alia.

Prescribit heres cum mala fide.

a ¶ Nouissime. i. in vltimis, vt breuiter dicam. sic. s. de suspec. tuto. §. nouissime.

b ¶ Uitiū. vel q̄si: vt. s. pri. §. ⁊. §. aliqn̄. Sunt aūt vitia, vt qr furtiua, vel vi possessa: vt. s. e. §. furtiue. Nūquid p̄caria possessio est vitiosa: Rn̄. nō: ar. ff. cōmu. di. l. cōi diuidūdo. §. iter p̄dones. Nunquid litigiosa: Rn̄. nō: vt. C. de p̄. lō. tēp. l. j. Nungd clādestina: Rn̄. nō dr res clādestina aliq̄ lege, sed possessio. Quidā tn̄ dicūt omnia supradicta esse vitia rerum: vt ar. ff. de acqui. pos. Pomponius. §. cum quis.

Error duplex est.

c ¶ Error. de errore facti loquitur. idem magis in errore iuris: vt. ff. eo. l. nūq̄. Sʒ hic error facti quādoq; prodest: vt. ff. p emptore. l. qō vulgo. ⁊. ff. p lega. l. p legato. ⁊. ff. p soluto. l. iij. ⁊. ff. pro suo. l. hoieʒ. In quibꝰ casibꝰ dicūt qdā locū hr̄e titulū pro suo, ⁊ tn̄ in his ⁊ alijs qui a lege specialiter ineniunt: vt. ff. de iure do. l. Proculus. fʒ Azo. Nos idē fm Jo. in omnibus: ⁊ de his gr̄a exēpli posuit lex, ⁊ titulo emptoris vel simili vsucapiet, nō pro suo tm̄: vt tn̄ in emptiōe iustiorem errorē exigamꝰ: vt. ff. p emp. l. ij. ⁊. l. iij. in p̄n. Itē qd si nō errat, sed scit: Rn̄. non potest sibi causam possessionis mutare:[a] vt. ff. de acqui. pos. l. iij. §. illud. ⁊. ff. eo. non solum. §. quod vulgo.

a Et nota q ad hoc vt ex iusta cā quis possit mutare fm glos. in. d. l. nemo. opʒ q p̄ma pos. penitꝰ a se abdicauerit: fm Ange. hic.

¶ Diutina. ¶ Casus. Dn̄e, pater meus Titius possidebat alienū funduʒ, quē emerat a nō dn̄o, per. viij. annos cōtinuos inter p̄ntes: ⁊ postea decessit Titius pater meus: ⁊ ego ei successi: ⁊ eūdē funduʒ inter presentes per biēniū cōtinuū vel etiā p trienniū sine oī interruptione possedi: ⁊ ita tp̄s prescriptionis a Titio patre meo inchoatū cōpleui: sʒ veniēs postea verus dn̄s cepit eūdē fundū a me vēdicare: ⁊ ego obieci ei exceptionē prescriptionis: ipse replicauit p̄scriptionē p mortē patris mei esse interruptā. Dn̄e dicatis mihi si ope huiusmodi replicatiōis possit exceptionē p̄scriptiōis elidere, ⁊ p ꝯsequēs in rei vēdicatiōe obtinere: Rn̄. ꝙ nō. Nā diutina possessio q̄ pdesse ceperat defuncto: ⁊ heredi succedēti de iure ci. ⁊ etiā bonoꝝ possessori de iure p̄torio succedēti ꝯtinuat, nec p mortē ipsius defuncti interrūpit: quāuis ipse heres vel bonorū possessor sciam habeat rei alienę. ⁊ h̄ verū qn̄ defunctꝰ iustū habuit initiū: secus est in casu ꝯuerso. Nā si ipse defunctus iustū initiū nō habuit, possessio eius heredi vel bonorū possessori bonā fidē habēti pdesse nō p̄ot. qō nr̄a cōstitutio nō solū in p̄scriptionibꝰ, sʒ etiā in vsusca. obseruari ꝯstituit: vt videlicet inter defunctū ⁊ eiꝰ successorē tpa ꝯtinuent. Et hec non solū locū habēt in eo q succedit in titulo vniuersali: sʒ etiā q in titulo singulari succedit. nam inter emptorem ⁊ venditorem tempora debere cōtinuari diui Uerus ⁊ Antoninus rescripserūt. Et hec dicūtur vsq; §. tempus.

¶ Edicto diui Marci. ¶ Casus. Dicit Justi. ꝙ edicto diui Marci ita cautū est ꝙ si aliqs emerit rem alienā a fisco vendēte vt suam, ⁊ dn̄s rei rem suā ab emptore intra qnquēniū postq̄ tp̄s venditionis lapsum fuerit, non repetebat: postea emptor per exceptioneʒ qnquēnalis prescriptiōis dn̄m rei repellebat. Et hoc obtinebat vsq; ad tēpus dn̄i Zenonis. Postea aūt constitutio bone memorie Zenonis illis q a fisco vendēte rem alienā vt suā, aliqd emerint, aut titulo donationis vel alia quacūq; iusta cā acceperint: bene prosperit. nam in cōstitutione Zenonis cautū est vt illi q a fisco alienā rem vendente vt suam, aliqd accipiūt: statim securi fiant, ⁊ existant victores siue agant aduersus alios, siue ab alijs conueniant. Sed certe domine videtur mihi ꝙ iniqua sit constitutio Zenonis, q̄ statuit ita veros dn̄os per alienationem a fisco factam statim excludi. Ad hoc rn̄. Amice, non est ita iniqua constitutio Zenonis sicut tibi videt. nam in eadeʒ constitutione ⁊ dominis rerū prospectū est. Licet em̄ aduersus emptores venire nō possint, actiōes tn̄ suas siq̄s sibi i hypotheca vel dn̄io rerū a fisco alienatarū putauerint cōpetere: p eādē ꝯstōnē vsq; ad q̄driēniū aduersus sacratissimū erariū poterūt exercere. Sʒ dn̄e, iā video qd dn̄s Zeno statuit in alienatiōibꝰ factis a fisco vēdēte rē alienā vt suā. Sʒ ponamꝰ ꝙ Imperator vēdat aliquā rē de p̄rimonio proprio qō habuit ante diadema imperij. qd iuris erit in casu isto: Ad hoc rn̄d. ꝙ idem iuris in casu isto erit qō statutū fuit in cōstōne Zenonis. Nā in cōstōne quā nuper promulgauimꝰ de his q a nostro priuato patrimonio vł a p̄rimonio venerabilis Auguste aliqd acceperint: statutimꝰ eadeʒ per omnia seruari q̄ in p̄fata diuine memorie Zenonis cōstōne continent. Et hec dicunt vsq; ad fi. tit. Fran.

¶ Edicto. i. p̄cepto gn̄ali: al's p̄torū dicunt edicta: vt qō metꝰ causa, ⁊ similia: vt. ff. qō met. cau. l. si mulier. circa prin. Accur.

k ¶ A fisco. vt a procuratore imperialiū reꝝm. nam de patrimonialibus dicitur. j. eo. in fi.

l ¶ Emit. scʒ a fisco vendēte vt suā. a quo edicto res minorū excipiūtur: vt. C. si aduer. fis. l. fi. Si aūt vt alienā, vt qr cessatū est in solutiōe tributorū: tria exigunt: Et ꝙ sit debitū: et ꝙ sit cessatū: vt. C. si aduer. fis. l. fi. ⁊. C. si propter pu. pē. l. fi. ij. rn̄. forte biēnio: vt. ff. loc. ⁊ ꝯdu. l. q̄ro. §. inter. Item tertio ꝙ res subhastet. i. p̄coniʒet: vt. C. si ꝓpter pub. pē. l. fi. Additio. Et plura alia requisita vide per Ange. hic, ⁊ p glos. in. l. j. C. de fide instrumē. ⁊ iur. haste fis. lib. x.

Fiscus vēdit reʒ vel vt suā, vel vt alienā.

m ¶ Constitutio. C. de quadri. prescrip. omnes.

n ¶ Bene prosperit. corrigendo edictū diui Marci.

o ¶ Statim. ff. de peti. heredi. nec vllam. §. item si quis. ꝯ. Sol. ibi in

Institutionum Imperialiū Liber.II.

Est et aliud genus acqhitionis, donatio. ¶ Donationum autem duo sunt genera: mortis causa: ⁊ non mortis causa. ¶ Mortis causa donatio est quę ppter mortis fit suspicionem: cū quis ita donat, vt si quid humanitus ei cōtigisset, haberet is qui accepit. sin autē superuixisset: is qui donauit, acciperet: vel si cum donationis pœnituisset: aut prior decesserit is cui donatū fit. ¶ Hę mortis causa donationes, ad exēpluz legatorum redactę sunt per oīa. ¶ Nā quū prudentib⁹ ambiguuz fuerat, vtrum donationis, an legati instar eam obtinere oporteret, et vtriusq causę q̄dam haberet insignia, et alij ad aliud genus eam retrahebāt: a nobis cōstitutū est vt per oīa fere legatis connumeret, ⁊ sic pcedat quēadmodum eā nostra formauit cōstitutio. ¶ Et in summa, mortis cā donatio ē cū magis se quis velit habere q̄ cum cui donat: magisq cū cui donat, q̄ heredez suum. Et sic apud Homerū Telemachus donat Peręo.

¶ Donatio inter vivos nō equiparatur legato: quę solo consensu hodie est perfecta: idigetq insinuatione si excedat quingentos solidos. fallit in aliquibus casibus. Aretinus

¶ Alię aūt donationes sunt quę tinentur. ⁊ hoc approbo. Vel accipe stricte pro duab⁹ speciebus tantum donationū: scz simplicis inter vivos, ⁊ simplicis causa mortis. ⁊ adde alias donationes: vt legatū: vt. j. de lega. in pn. Item donationē ppter nuptias: vt. j. eo. §. est ⁊ aliud. Itē et quod est. j. eo. §. fin.

§ ¶ Mortis. scilicet instātis vel future: vt. ff. e. l. ij. ⁊. iij. ⁊. iiij. ⁊. v. ⁊. vj.

¶ Quadriennium. nisi sit minor, vel reipublice causa absens: vt. C. de resti. mili. l. nec⁊.

¶ Actiōes. sed q̄: Nō. cōdictio ex hac. l. hz Jo. sed. P. in rem dabat hic non domino contra dominum. arg. C. de here. vl act. vēd. l. j. §. Sol. ibi de vniuersitate vendita, hic de re singulari.

¶ Constitutio. C. de q̄dri. pre. bene a Zenone.

¶ A nostra. i. a priuata nostra substantia: sed. §. de fiscali dixit: vt. C. de quadri. prescript. bene a Zenone. Accursius.

¶ De donationibus. Titu. vij.

¶ Donationis duplex est genꝰ: scz causa mortis: et inter vivos. ¶ causa mortis est quę fit ppter mortis suspicionē. Et tribus modis hic positis reuocatur: ⁊ sequitur naturam legatorum. Et breuiter donatio causa mortis est qñ donans commodū vult magis, excepto eo, essē in donatario, q̄ in herede. hoc dicit. Are.

Est et aliud. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quinq partes. Primo ponit continuationē cū distinctione bimēbri. Scdo de donatiōe causa mortis. Tertio de donatiōe inter vivos. Quarto de donatione propter nuptias. Quinto de vna acquisitione de iure ciuili que est correcta. Secūda ibi in. §. Mortis cau a. Tertia in. §. Alie autē. Quarta ibi in. §. Est et aliud. Quinta ibi in. §. Erat olim. ¶ Casus Dñe, iam video qualiter per vsucap. ⁊ prescrip. acquiritur dominiuz rerū de iure ciuili: nunquid sunt plures modi acquirendi dominiuz de iure ciuili? Ad hoc rñ. Justi. q̄ sic. Est enī et alius modus ciuilis acquisitiōis: videlicet donatio. vnde hic de dona. videndū est. ⁊ hoc in prima parte. Sed pone in secūda. Domine, iaz video q̄ vultis tractare de donationū. ponatis mihi aliquam diuisionē donationū. Ad hoc respondet. nationū duo sunt genera. Est enī quedā donatio inter vivos, ⁊ alia causa mortis. Sed domine, dicatis mihi quid censetur donatio causa mortis? Ad hoc rñ. Amice: dona. cau. mor. est que fit propter mortis suspicionem: veluti si quis donat vt si ipsum mori contigerit, remaneat dona. penes donatariuz: ⁊ hmōi mortis causa do. trib⁹ modis reuocatur: videlicet si donator conualuerit: vel euz donationis sue penituerit: aut si donatarius prius decesserit: ⁊ huiusmodi mortis causa dona. per omnia fere ad exemplū legatorū redacta est. Naz cū ante tempus nostrū veteres iurisprudentes dubitarent vtrū donationē causa mortis oporteret obtinere similitudinē cū legato, an cū donatione simplici inter vivos: ⁊ quidaz antiqui eā vellēt donationi simplici ꝓparare, ⁊ quidā legato: ob hmōi discordiā antiquoꝝ sopiendā, a nobis cōstitutū est vt hmōi dona. cau. mor. p oīa fere legatis cōnumeretur: ⁊ sic omnino pcedat quēadmodū nostra ꝓstitutio procedere constituit: ⁊ vt breuiter de hac donatione expediamus: in summa scire debes q̄ mortis causa donatio est cū aliqs ita donat vt magis velit seipsum habere si cōualuerit q̄ donatariū: magisq donatariū si moriatur q̄ heredē suū: sicut Homerus recitat Telemachuz his verbis expressis donasse Peiraio. Et hec dicūtur vsq ad illum. §. alie autem. Fran.

¶ Acquisitionis. scz de iure ciuili. nam per stipulationem tantū cōtrahebatur, scz donatio: que scilicet stipulatio est de iure ciuili: scz hodie fit nudo pacto: vt. C. eo. siquis argētū. §. fin. ⁊. j. de ac. §. de cōstituta. Vel dic eā esse iuris ciuilis approbatiōe, nō inuentione, sed iurisgētiū: vt. ū. de re. diui. §. per traditionez. Vel dic, sui origo fuit de iure gētiū vno modo, scz per traditionē: ac postea de iure ciuili fuit ille modus approbat⁹, ⁊ alius inuētus, scz p stipulationē. Tertio p Justinianum additus est tertius: puta per nudum pactum. Accur.

¶ Et non mortis. si large hec duo mēbra accipiūtur: in textu nil deest, ⁊ proprie ponuntur genera. nam multe species sub quolibet cō

¶ Mortis. scilicet instātis vel future: vt. ff. e. l. ij. ⁊. iij. ⁊. iiij. ⁊. v. ⁊. vj. quiquidem vbiq̄ mors timenda est, cū ei⁹ dies incertus sit: vt. ff. eo. Jena. §. mortis. §. mortis ⁊ de condit. ⁊ demon. l. j.

¶ Si quid humanitus ei cōtigisset. i. si moriat: vt. ff. de vb. sig. in vulgari. §. si. ⁊ debet hoc exprimi: alꝰ nō est mortis cā donatio: vt. ff. eo. Scia. §. fin. nisi ex coniecturis appareat cum velle donare causa mortis. Additio Nota q̄ ad hoc vt sit donatio causa mortis, requiritur q̄ fiat mētio mortis. Idem not. glos. Barto. Ang. ⁊ Rapha. et Jmo. i. d. l. Scia. Bar. in. l. q̄ dotis. in. fi. j. col. ff. solu. ma. alꝰ aūt hz Atlas, mortis vult. intelligitur donatio in ea scilicet ter vivos. ⁊ est ter. singulis circa laris in. d. l. Scia. §. fi. cōmprincipiū, ho hm Ange. §ª ale. §vicū inquit, ⁊ c. vsq ibi, ⁊ ita tribꝰ modis reuocat: vt hic subiūgitur, ⁊ ff. si certum pe. ta. non omnes. l. simonis. c. ad l. falcidia

¶ Penituisset. q̄ volūtas est ambulatoria vsq ad mortem: vt. ff. de adi. mē. le. l. iij. in fi. ⁊ quia donatio est ob causaz, scz si moriar: ⁊ sic possuz penitere: vt. ff. eo. senatus. §. j. in fi. ⁊ ff. de condi. cau. da. l. iij. §. ij.

¶ Ex exemplū legatorū. q̄tuz ad vim ⁊ potestatem: q: sicut legata morte cōfirmant: ita donationes cau. mor. vt revocari non possint.

¶ Per omnia. subaudi fere, vt statim dicet. naz in multis differūt.

¶ Donatiōis. scilicet simplicis, ⁊ inter vivos: alꝰ nulla esset huius modi distinctio: cū omne legatuz sit donatio: vt patet ex definitione eius: vt. ff. de le. ij. l. legatum.

¶ Habebat. scilicet donatio causa mortis. nam cum donatione inter vivos habet insignia: vt sit liberalitas cum legato, vt morte confirmetur, ⁊ vt detrahatur Falcidia: vt. C. ad. l. Fal. l. fi.

¶ Retrahebant. subaudi, ⁊ alij ad aliud.

¶ Fere legatis. dicit fere: q: in quibusdam discrepat a legatis. ecce enim si donas in annos singulos: donatio vna est, sed legata plura: vt. ff. de dona. causa mor. senatus. §. fin. Item legatū ab herede semper traditur: vt patet ex definitione legati. j. de lega. in princi. donatio autem vel ab hoc vel ab alio. Item in donatione obligatur donans: in legato non. Item si testamentum accuso, perdo legatum, non donationē: si tamen accuso vt falsum: ar. ff. de his qui. vt indig. post legatū. §. q mortis. Item alter substituit in legatis sm quosdā: vt. ff. de dona. cā. mo. ei cui mortis. ⁊ de lega. ij. vt heredib⁹. Item filiusfamilias donat, scz nō legat: vt. ff. eo. tā is. ⁊. j. qb. nō est pmis. face. test. in pn. Item in legato tria tpa ꝓsyderant vt sit capax legatari⁹: vt. j. de heredū qua. ⁊ diffe. §. in extraneis. ª In donatiōe nō: vt. ff. de dona. causa mor. l. in mortis. Item q̄ p legato datur interdictū quoꝝ legatorū, nō p donatiōe: qđ dic vt in summa. C. quoꝝ lega. l. j. ⁊ in. l. Marcellus. §. Paulus. ff. de dona. causa mor. Accursius. Additio Jmo habet locum quorū legatorū saltē in eo qđ excedit Falcidiam: vel si per donatarium sit occupata, sm Joan. Fab. ⁊ Ange.

¶ Constitutio. scz coram q. testibus scriptura interveniente vel non: vt. C. eo. l. fi.

¶ Et in summa. i. vt breuiter de hac donatiōe expediam⁹: vt. ff. eo. l. i.

¶ Velit. id est velle.

¶ Habere. scilicet si superuixerit: vt. ff. eo. senatus. §. j.

¶ Et sic apud Homerū. id est sicut recitat poeta Homerus q̄ Telemachus dictis verbis expressis donauit.

¶ Alie autem ¶ Casus Dñe, iam vidi exemplum de donatio. causa mor. ⁊ de eius effectu. ponatis mihi exemplum de dona. inter vivos. Ad hoc rñ. Amice: dona. cau. mor. est que fit propter mortis suspicionem: veluti si quis donat vt si ipsum mori contigerit, remaneat dona. penes donatariuz: ⁊ hmōi mortis causa do. trib⁹ modis reuocatur: videlicet si donator conualuerit: vel euz donationis sue penituerit: aut si donatarius prius decesserit: ⁊ huiusmodi mortis causa dona. per omnia fere ad exemplū legatorū redacta est. Naz cū ante tempus nostrū veteres iurisprudentes dubitarent vtrū donationē causa mortis oporteret obtinere similitudinē cū legato, an cū donatione simplici inter vivos: ⁊ quidaz antiqui eā vellēt donationi simplici ꝓparare, ⁊ quidā legato: ob hmōi discordiā antiquoꝝ sopiendā, a nobis cōstitutū est vt hmōi dona. cau. mor. p oīa fere legatis cōnumeretur: ⁊ sic omnino pcedat quēadmodū nostra ꝓstitutio procedere constituit: ⁊ vt breuiter de hac donatione expediamus: in summa scire debes q̄ mortis causa donatio est cū aliqs ita donat vt magis velit seipsum habere si cōualuerit q̄ donatariū: magisq donatariū si moriatur q̄ heredē suū: sicut Homerus recitat Telemachus dictis verbis expressis donauit.

¶ Et non mortis. si large hec duo mēbra accipiūtur: in textu nil deest, ⁊ proprie ponuntur genera. nam multe species sub quolibet cō

Donatio a quo iure descendit.

b Etiam si sit donatio cā mortis sm cōtingentes. de q̄ vide Ang. in. l. q̄ mortis. j. de actio. et hic. m. l. si seruus. §. fi. ff. de pecu. d. Ang. in gl. magistram ponentem plures differentias inter legatū & donatio. causa mortis. Ang. ibi. quingentos solidos vi que uos. Ad hoc vide Ang. ibi. m. l. si seruus. §. fi. ff. de pecu. d. Ang. in gl. magistram ponentem plures differentias inter legatū & donatio. causa mortis. Ang. ibi. quingentos solidos vi que uos. Ad hoc vide Ang. ibi. m. l. si seruus. §. fi. ff. de pecu. d.

c Hoc intelligas vt dicit gl. in l. etiā. ff. de inof. test. et plene p Jo. de imo. i. l. fi. ff. de dona. cā mortis. Ange. d Hoc est falsum sm Ang. ibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nos. Ad hoc rñ. Amice, sunt quedã donatiões q̃ fine aliqua mortis cogitatione fiunt: ⁊ huiusmodi dona inter viuos appellant: ⁊ tales dona legatis non cõparantur. Si enĩ pfecte fuerint: temere reuocari nõ possunt. Sz dñe, dicatis mihi qñ dicũtur perfecte: Ad ℏ respondet. Amice, huiusmodi donationes perfecte cẽsentur cũ donator potestatẽ sue liberalitatis i

† Vt ℏ, et c. vlt. in gl. j. i fi. extra eo. ti.

scriptis vel sine scriptis donatario manifestauerit, puta per talia verba, dabo vel donabo tibi talẽ rem. ⁊ in nostra constitutione cautũ est huiusmodi donationes semel perfectas traditionis necessitatẽ ad explũ vẽditiõis in se habere: vt sicut vẽditor rẽ vẽditã numerato sibi pretio tradere compellitur: ita donatori post emissam liberalitatis vocẽ, authoritate nostre constitutionis tradẽdi necessitas imponatur. Sed antiqui principes statuerũt donationes simplices summam ducẽtorũ aureorũz excedentes, sine insinuatione scripture non valere. nũ quid placet vobis ꝙ illud hodie obseruetur? Ad hoc rñ. ꝙ nõ. Nã cõstitutiones antiquorũ principũ statuerunt huiusmodi donatiões simplices excedẽtes summã ducẽtorũ aureorũ actis interueniẽtib⁹ insinuari: nostra ꝛstõ hmõi sũmã vsq; ad qngentos solidos ampliauit, ⁊ statuit vsq; ad qngẽtos solidos sine oĩi insinuatione valere donatiões, ꝛp eadẽz cõstitõnẽ quasdã species donationũ introduxim⁹: q̃ lz qngentos solidos excedãt, tñ nulla insinuationẽ desyderãt: sz i se fine oĩi insinuatiõe plenissimã habẽt authoritatẽ. ⁊ alia insup multa ad vberiorẽ exitũ donationũ inuenim⁹: q̃ oĩa ⁊ singula ex cõstitõnibus nris quas super hmõi donationib⁹ fecimus, manifestissime colligi pñt. Sz dñe, vos diristis mihi. ꝙ hmõi donatiões simplices semel perfecte nõ pñt reuocari: nunqd est hoc gñaliter verũ? Rñ. ꝙ nõ. Licet enĩ diximus tales donatiões nõ posse reuocari: tñ sciẽdũ est ꝙ si plenissime sunt hmõi donatiões: si donatarij ingrati extiterint erga donatores: licebit ipsis donatoribus pnfam cõstitutionez certis ex causis eas reuocare. ⁊ hoc ideo statuimus, ne datores qui beneficium sue liberalitatis in alios contulerũt, ab illis iniuriã patiantur: fm modos in nostra cõstitutione enumeratos. Et hec vsq; ad illũ. ℌ. est ⁊ aliud Fran.

¶ Allie añt. nũc psequit aliud genus donationis. dictũ est de donationib⁹ cã mortis: nũc de dona. simplici. i. inter viuos dicit. Accur.

a ¶ Temere. ideo dicit temere, q: qñq; reuocant: vt. j. eo. ℌ. sciendum.

b ¶ Volũtatẽ. etiã nudo pacto: vt. C. eo. si quis argẽtũ. ℌ. fi. Ac. Additio. Si tñ donec factũ: requirit stipulatio ⁊ traditio, sicut oliz. Itẽ presentia donãtis ⁊ donatarũ vbi fit certe plene, secus si incerte.

c ¶ Manifestauerit. ſ. p verba futuri temporis: vt dabo vel donabo: ad instar stipulatiõis: vt. ff. de vbo. obli. l. v. ℌ. stipulatio. vel pentis tẽporis: vt do, vel dono: cũ nudo pacto fiat: ⁊ pactũ etiã fiat per verba presentis temporis: vt. C. e. si quis argentum. ℌ. fi. ff. de pac. l. tale.

d ¶ Vẽditiõis. ex hoc ẽ vbo dicebat ꝛD. vẽditorẽ pẽne teneri ad rẽ tradẽdã. sic. ff. de v. ob. vbi aũt no apparet. i fi. Jo. ꝛ: lz vt itereſſe dãdo liberet: vt. ff. de act. emp. l. j. ⁊ similitudo q̃ hic fit, est i ℏ vt sicut necessitas iponit vẽditori ad aliqd, sic ⁊ donãti: lz a pncipio null⁹ cogebatur: vt. C. de act. ⁊ obl. l. sicut. Sz nunqd donator ꝛ cuictione tenet: Rñ. si icepit a traditiõe, nõ: vt. ff. e. l. Aristo. i fi. e Si a pactiõe, sic: vt C. de iure do. l. j. Ac. Additio. Et ẽ rõ, q: cũ donatio sit doni datio: iste pacisc̃s obligat ẽpsse ad dãdũ. l. senat⁹. ℌ. j. ff. ỏ dona. cau. mor. ⁊ iõ nõ liberat, nisi trãsferat dñiũ: sec⁹ aũt vbi sola traditio sine facto interuenit. Et q̃ iferẽ ꝙ p euictiõe ℏ agit pmeua actiõe, q̃si nõ dederit, etiã re nõdũ euicta i totũ vl p parte. Secus in vẽditione vbi pro euictione noua nascit actio quasi per traditionẽ obligatione ablata. qõ no. p prescriptione ⁊ libelli formatione fm omnes hic.

e ¶ Constitutio. vt. C. de dona. l. si quis argentum. ℌ. fi.

f ¶ Etiã si non tradantur. i. si tradere nolit donator. Accur.

g ¶ Necessitas. per condictionez ex lege, que stricti iuris est. ff. eo. eum quĩ. ⁊. C. eo. si quis argentum. ℌ. fina.

Donatio an possit fieri sine stipulatione.

a Nisi de ipa etiã nude eẽt p missuz: vt. l. q. C. de euic. fm ang. et Jaso. Itez dz intelligi ꝙ ꝓcesserit quẽtio saltẽ ordine intellect⁹: cũ alꝛs ex sola traditione

b ¶ Retro principum. i. eorum qui añ nos fuerũt: ex nostra etiaz patria: vt. C. eo. l. sancimus. in fi.

i ¶ Constitutio. vt. C. eo. l. pe. in fi.

k ¶ Jnsinuatiõe. i. scriptura facta in presentia publicarũ personarũ ⁊ in actis, vbi superfluum est testes adhiberi: cuz publica monumẽta sufficiãt: vt. C. eo. l. da. ⁊. l. in donationibus.

¶ Inuenit. sz nra ꝛstõ: vt si donet i redẽptionẽ captiuoz: vel a magistro militũ doneꝯ militibus: vl i refectionẽ dom⁹ doneꝯ alicui: vt. C. e. l. peñ. Jdẽ ⁊ si donet Jmperator, vl ei doneꝯ: vt i auꝯ. denõ alie. ℌ. si vo min⁹. col. ij. ⁊ iauꝯ. vt nõ fiant pi. ℌ. fi. col. v. Jdẽ i donatiõe ppt nuptias: vt in auꝯ. vt spõ. lar. col. ix. in pn. Jdẽ i remissiõe vsuraz futuri tpis: vt. ff. eo. ¶ Modestin⁹. Acc. Additio. Jdẽ i donatiõe fctã p bñ meritis. l. Aglo. ff. eo. dũmõ appareãt, ⁊ eis ꝓportiõet: fz doctores.

m ¶ Diminue desyderãt. lz quingẽtorum solidorum summam excedant.

n ¶ Alia. veluti ne plures donatiões diuersis tpibus facte coaceruent: vt C. e. sancim⁹. ℌ. si qs añt. Itẽ vt hi q pecuniã recipiũt i redẽptionẽ captiuoz, iurẽt se ibi bona fide expẽdere. Jtem vt sacramẽto dñi dom⁹ q̃stio dirimat: vt. C. e. l. pe. i fi.

o ¶ Constitutionẽ. vt. C. de rei. vo. l. fi. Sz donatio liberto fctã, solo obsego nõ ꝓstito reuocaꝯ. alibi i libertate: vt. C. de reuo. do. l. j. et de li. cã. l. solo. Et ẽ ℏ arg. p dñoꝝ vt his causis possit reuocare feudũ sic i auꝯ. vt lib. dece. ℌ. illõ añt. col. vj. ⁊. ff. de agno. lib. l. alimẽta. Additio. Añ vl: Quicq; modis pdo mihi q̃ donata fuere. Jnfero si dãnũ grauiter donatz i ere: Huic p me si fit atroz iuria fctã: Si fit persona manuali vulnere tacta: Q̃si sue vite crudeliter insidiabor: Jngratus dño, re donata spoliabor. Jngratũ factũ dic mecum fregero pactum. Jus autem reuocandi donationẽ ex causa ingratitudinis, non transit ad heredes si defunctus facultatem reuocandi habuit.

p ¶ Ex causis. qnqz sez: vt si atroces iurias i cũ effũdat: vl ipias manus iferat: vl graue dãnũ i bonis, vl vite piculũ itulit: vl si legi dicte in donãdo nõ paruerit: vt. C. ỏ reuo. do. l. fi. Sz donatio liberto fctã, solo obsego nõ ꝓstito reuocaꝯ. alibi i libertate: vt. C. de reuo. do. l. j. et de li. cã. l. solo. Et ẽ ℏ arg. p dñoꝝ vt his causis possit reuocare feudũ sic i auꝯ. vt lib. dece. ℌ. illõ añt. col. vj. ⁊. ff. de agno. lib. l. alimẽta. Additio. Añ vl: Quicq; modis pdo mihi q̃ donata fuere. Jnfero si dãnũ grauiter donatz i ere: Huic p me si fit atroz iuria fctã: Si fit persona manuali vulnere tacta: Q̃si sue vite crudeliter insidiabor: Jngratus dño, re donata spoliabor. Jngratũ factũ dic mecum fregero pactum. Jus autem reuocandi donationẽ ex causa ingratitudinis, non transit ad heredes si defunctus facultatem reuocandi habuit.

¶ Est ⁊ aliud. ¶ Casꝯ. Dñe, iã vidi de dona. simplici q̃ appellaꝯ. do. iter viuos. nũqd ẽ aliqõ alio gen⁹ do. iter viuos? Ad ℏ rñ. ꝙ sic. Est eñ quoddã aliud gen⁹ donationũ qõ veterib⁹ iurisc̃sultis penitus erat icognitũ: fz postea a iunioribus pncipib⁹ fuit itroductũ: ⁊ fz eos donatio añ nuptias appellabaꝯ: ⁊ i se ℏbat tacitã ꝛditionẽ, vt vz tũc rata esset ℏ donatio, ⁊ effectũ ℏret, cũ mrimoniũ eẽt subsecutũ. Sz dñe, q̃re appellabaꝯ añ nup: Rñ. ꝙ iõ q: semp añ nup. fiebat, lz effectũ nõ ℏret nisi nuptijs subsecutz: ⁊ nũq; post nup. celebratas talis donatio potuit ichoari. fz postea diu⁹ Justin⁹ pf me⁹ hmõi obseruationem semiplene coꝛexit. Nam cum permissum fuerat dotes constante matrimonio posse augeri: permisit in constitutione sua huiusmodi dona. ante nupt. et post nupt. celebratas ad similitudinem dotium posse augeri: sed tamen nomen inconueniens penitus remanebat. nam ante nupt. vocabatur vt prius: licet ex constitutione sua post nupt. tale susciperet incrementum: et ita augebatur post nup. tamen ante nup. appellabatur. Et ita manifeste patet ꝙ nomẽ non bene consonabat rei. vnde nos plenissimo fini sanctiones tradere cupientes, et consona nomina rebus esse cupientes vel studentes, in nostra constitutione statuimus vt huiusmodi dona. non solum post celebratas nup. augmentum suscipiant: sed etiam initium suscipere possint. ⁊ in hoc dotibus parificantur: vt quemadmodũ dotes constante matri. nõ solũ augeri, sed etiã de nouo fieri pñt: ita huiusmodi doñ. q̃ ppter nup. itroducte sunt, nõ solũ ꝛstãte mri. ℑcto augeri: fz etiã de nouo ꝛstitui pñt. ⁊ hec dñr vsq; ad illũ. ℌ. erat olim.

q ¶ Jntroductum. vt. C. de do. ante nup. per to. titu.

r ¶ Habebat. ⁊ hodie habet si fiat donatio pr⁹. naz ⁊ postea fieri potest: vt. j. eo. ℌ. sed tamen.

s ¶ Jnsecutum. de iure et de facto.

n̄ transfe- rat dñium: donator ren fz Christ- sas migrantẽ hic. m. l. fi. col⁹ 2. Si Jnsinua- tio gd est. consilio 2s- b Pura q̃ abb. in. c. f lis cunq; in- natio. ubi fi dicis ẽt ex- missi tranel: nec ℌ si donata hz necesse alimentar decretũ in- terponere sit sufficiens Et pñt hec candi dona oĩa fieri ẽt ex interual- lo: q̃ si non tenetez. q. interuene- telige qñ. ꝛ rit: nõ ãnul- esẽ donata lãt torã do- una zum ba nationẽ: fz decapitis d ꝓ parte tñ & quasi ho i q̃ excedit. vocari vi i ang. Et an q̃ cum hoc insinuatiõ- l. j. ꝛ. t. 12 s posslt renũ- ciari et sine ꝛ. et 10. ff ea donatio vẽ. glo. in validari: et ꝙ libez an i simpli- his dimin ci remissione ipsa insi nuatio: itẽ i cessiõe debitoris ci- tatio regra tur: vtiõ ange. ⁊ Jaso. hic.

* prestitimus.

† Sz ꝓpt ingratitudi- nez: vt hic ỏ. ⁊ et. xvj. q. vij. c. in- pẽtũ. ⁊ lvj. dis. c. satis puersuz. et extra ỏ do- na. c. vlti.

Donationes ſis rebo con

Donatiões iter viros certis ex causis reuocant.

m. cõ quintanallis dei c in auth. vt cũ de citur ℌ causas co fi. libo pro vtili ne ꝯ. de mos- glo ꝯ i telige glo si- aute impubes ñ bo fine ibi vt qz pro adiram es. sa que dicit ℌ. filio p ni si est ingrato & cat patrez adiran telligẽda est si o qua causaꝝ i q- tur ℌ dictas glo- ligit glosa in d impubes nõ iz. ad que incipit vel

ibi requiritꝯ stipulatio. ℌ. tenenduz. imo q. etiam si dona- tur pactuz. noz. requiritur stipulatio Ista est magis com. opinio Jaso. in l. Juris gentiuz ℌ. sed cum nulla nõ 29. vbi etiam alex. nõ 2. ff. de pactis ℌ bar. ibi re- jecta concordia inst. in l. in edicto ℌ. j. ff. iusto. ff. ibi dicebat martinꝯ. cu ꝯ. opimo. intellige. qn. non habet Jo. vero qn. habet Jo. vero dd. in l. Juliano. ℌ. jo. ff. de doliꝯ. obligatio. que magis com. tenetur

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutionum Imperialiū Liber.II.

a ¶ Q.i.quia.
b ¶ Pater noster.sic.ſ.qui.nō est permiſ.facere.testamen.§.cecus.
c ¶ Cum augeri.id est cum hoc nō esset.[a] Accursius.
d ¶ Fuerat.etiam ante se.
e ¶ Tale.puta quia augeatur dos.
f ¶ Permisit.sz diuus Justin⁹:vt.C.de dona. ante nup.l.penul.
g ¶ Et consequētia .alis cōueniētia.sic.C.de epis. & cle.l.decernim⁹.ꝛ de of fi.prefe.vrb.l.j.in fi.ꝛ de defen.ciui.l. defensores. car.cōtra.C.de ꝓsti.pecu. l.ū.§.pe.ꝛ.ff.de adimen. leg.l.iū.§.conditio.
h ¶ Constituimus.C.de do.ante nup.l.fi.
i ¶ Frequēt.si de nouo fiat donatio vl dos post mr̄imoniū:vel vet⁹ au geat:est equalitas:vt.C. de dona.añ nup.l.fi.§.fi plik dote.Si añ mr̄imo niū,poterat esse inēqli tas: vt.C.de pac.cō.l.ex morte.Sz hodie eqlitas est añ post īstituēdo ꝛ in pactz lucrox: vt q̄ tuz dat vxor in dotē,tm̄ det in donationē ꝓpter nuptias marit⁹.ꝛ sicut h fit dns dotis,sic illa do natiōis ꝓpter nuptias: vsumfructum tm̄ habeat marit⁹:ne accidat matri monij onerib⁹ dotez nō seruire.Nā eqtas sugge rit q̄ dos debeat esse ibi vbi sunt onera mr̄imo gū:vt.ff.de iure do.l.do tis fruct⁹.ꝛ.l.plerūqz.§. serui.cū tantūdē reddat vxori.ex q̄ donatiōe ꝓsu lik mulieri soluto matri monio si res dotales nō exīstāt:ꝛ qr nō potuit a lienare marit⁹ ēt ea ꝓsen tiēte⁹:vt.j.tit. pri.i pn. Iz alꝫ iuri hypothecę pos sit renūciare:vt.C.ad.Uelleia.l.ēt.ꝛ.l.iubem⁹.ꝛ in auk.siue a me.Et sicut dos vxori,sic ꝛ talis dōatio iure reddik viro soluto mr̄imonio, cū sit eqlitas:vt i auk.d equa.do.§.j.col.vū. Est ꝛ spōsalitia largitas qñ spōs⁹ spōse p vba d futuro vl ecōtra donat pure,nō respectu do tis:q̄ sīr̄ ꝺditionē mr̄imonij hz:vt.C.de do.añ nup.l.cū veterū.ꝛ.l.si a spōso. Acc. Additio Tu dic q̄ aliqñ fit ex mera liberalitate,h erp̄s so q̄ nullo casu repeti possit.ꝛ hz locū.l.fi mat.C.de do.añ nup.ali qñ fit simplr nullo exp̄sso:ꝛ tūc olim ꝓsumebak ex mera liberalitate,ꝛ erat irrenocabilis.l.ij.l.si filie.ꝛ.l.si tibi.C.eo.hodie vero ob causam futuri matrimonij.l.cum veterum.eo.titu.
k ¶ Sz eo etiā ꝓtracto.Hodie hoc corrigik in auk.de eqli.do.col.vū.
¶ Erat olim. ¶ Cas⁹ Dñe,vidi plures modos acgrēdi de iure ciui. nūqd adhuc repiunk plures modi ciuilis acgsitiōis:Rn.q̄ sic. Erat eñ olim ali⁹ mod⁹ ciuilis acgsitiōis p ius accrescēdi:qō qdē ius accre scēdi erat tale:Si duo hēbāt fuū ꝛmunē,Petr⁹ ꝛ Mar.si Petr⁹ so lus iter viuos vl i vltia volūtate cōez fuū māumitteret,libertas nō valebat:sz i eo casu ps Petri penit⁹ amittebat:ꝛ Mar.nolēti māu mittere accrescebat:ꝛ ita fu⁹ q pri⁹ cōis erat,tot⁹ Martino p ius ac crescēdi acgrebak.Sz cū h pessimū fuerat exēplū,fuū qdē māumissū li bertate defraudari:ꝛ ipositiōe libertatz hūanioꝛib⁹ dnis dānū iferri, senioꝛibus lucrū acgrīūō h q̄ñ iuidia plenuz pio remedio p nr̄am cōstōnē duxim⁹ corrigēdū:ꝛ iuenim⁹ viā p quā tā manumissoꝛ q̄ so ci⁹ ei⁹ māumittere nolēs,q̄ ēt fu⁹ q libertatē accepit,nr̄e pmissiōis bñficio cōiter pfruank.Statuim⁹ eñ vt libertas fuo cōi ipōsita,de bitū effectū sortiak. Manifestū eñ ē antiqs legislatoꝛes i fauorē li bertatz m̄ta ⁊ regulas cōes iurz statuisse.ꝛ statuim⁹ q̄ dns q liber tatē iposuit,siue liberalitatz stabilitate gaudeat:ꝛ soci⁹ ꝺēnis ꝓser uetur:ꝛ pretium serui manumissi a dño manumittente seruum fm partē dominū cōstitutiōe definiti accipiat.Et hec vsqz in fi.tit.Frā.
l ¶ Exemplo.sic.C.de proba.l.exemplo.
m ¶ Nostrā ꝓstitutionē.C.de ser.cō.ma.l.j.§.ne aūt.ꝛ.§.finaūt soci⁹.
n ¶ Cuius.scilicet libertatis.
o ¶ Cōes.ſ.vt libertates p le.Fal.nō minuank.Itē vbi nō valet te stamētū,libertates nō reuocank.ff.de inoffi.test. Papinian⁹.§.sz an ꝛ libertates.ꝛ.§.fi.Itē ꝛ.ff.de fideicō.li.l.gñaliter.§.si qs seruo.
p ¶ Definiuimus.C.de cōi ser.ma.l.j.§.ne aūt.ꝛ.§.finaūtē socius.
q ¶ Accipiēte.vel eo depositō:vt.C.de cō.ser.ma.l.j.§.ne aūt.ꝛ.§.finaūtē soci⁹. Et no.q cō pellit qs vēdere:qō ē spā le ꝺ regu.vt.C.de cōtra. emp.iuitū.ꝛ.C.de iu.de li.l.nec emere. qō plene no.i auk.ō fideiuſ.§.pen.
¶ Quib⁹ ꝛc. ¶ Dictū ē s.de acgsitiōe fctā pysus capionēvl p donationē: nūc dicit p quos alienatio possit fieri,ꝛ p qs nō. Aretin⁹. Al sic ꝓtinua. s.dictū est quō qs efficit dns iure gētiū vel ciuili. h tractare itēdit de q̄dā spālitate q̄ ꝓtingit circa eos q dnia rerū acgrūt. gñale enī est,vt q dns ē, possit alienare:et q dns nō ē,alienare nō possit. hic ꝛ in specialib⁹ casib⁹ contingit contrarium.

Libertatis fauore īgb⁹ consistit.

Uendere quis ꝓpelik aliqñ.

Continuatio.

Alia continuatio.

Diuisio.

Dos dak vt ide mr̄i monij one ra suppoꝛ

Donatio si

Donatio. antenatur.

quas intehigit pala

Ra rep. fuſ. rubri.

ꝺoz. exdt matri mo

Sumatuz

ꝙ vxoris ꝺb

nt osculuz

petatem

Ecpredinz ad

Ide pt alienz

opinio, vt no

ff. solu. mr̄i

De iure ānō

Re canonico

Det alienatio

Ptalis dona

mulieres de

nb⁹ nisi fzd

unq talia

Ende velle

no xpso.

t⁹ prox.

Jason

Dos dotis ff soluto matr⁹ allegans tex. m.t.r. C. de com. uerbo mandato ex quo nō ferūtur plura de quibꝫ. ꝑ. dd. in. §. noz solūz sup. gl. ignorauit. ff. de legatis.

Ecidit. Totus iste titulus diuidit ī tres partes. Primo qñ dns nō pōt alienare res suas. Scōo ecōtra qñ non dns alienat. Tertio redit ad pri mū casuz. Scōa ibi, Cōtra añt. Tertia ibi, Nūc añt admonēdi. Al diuide subtili⁹: Prio qñ,ibi bek alienatio ꝓpter rē q est inalienabilis. Scōo qñ pmittik ex pactiōe,vl propter publicā vtilitatē. Tertio qñ,ibi bek,ꝺ ne psone alienātis:vl ꝺ ne psone ī quā fit aliena tio,q: pupill⁹ ē. ¶ Cas⁹. In prima pte dicit Ju sti.pmittēdo ea de qbus ītēdit hic tractare:ali qñ accidit q ille q dnūm rei,dnium tm̄ eiusde rei i aliū trāsferre nō pos sit.ꝛ in casu isto cōuerso similiter qñqz accidit vt ille q dns nō est,po testatē tm̄ dniū trāsferēdi i aliū habeat.ꝛ h dicunk vsqz ad vī. Nā do tale.i q̄ talis figurat casus. Dñe,vos dixistis mihi.s.q̄ dns rei ali qñ rē suā alienare nō pōt.ponatis mihi exēplū de h. Ad h rn. Amice: ecce marit⁹ Iz sit dns p̄dū dotalis:tm̄ inuita muliere p̄dū sibi ī dotē datū,p.l. Ju.de fun.do.alienare phibet:ꝛ hypothecas earū rerum q̄ volēte etiā mulie[illegible]fiebāt.quā.l.Jul.p cōstōnē nr̄am correxim⁹,ꝛ in melioꝛē statū de[illegible]Cū eñ phibitio.l.Jul.tātūmō i reb⁹ īmo bilib⁹ Italicis ſoci[illegible]at:ꝛ alienatiōes rerū dotaliū etiā in oī re,q̄ inuita muliere fiebāt,ihibebat:vtriqz remediuz adhibuim⁹:ꝛ statui mus vt nō solū i Italia iterdicta sit alienatio vel obli.rerū dota.sed etiā i oi pūicia q̄ Romano subiecta est iperio.ꝛ nō solūmō iuita mu liere locū habeat hmōi phibitio,sz etiā neqz alienatio vel obligatio Iz de cōsensu mulieris fctā fuerit,robur obtineat.ꝛ h iō statuim⁹,ne fragilitas sex⁹ muliebris q̄ de facili ad ꝙsentiēdū alienatiōi p blādi tias mariti posset iduci,in perniciem substantie muliꝝ vidcatur conuerti.ꝛ hec vsqz ad illum.§.contra autem.Fran[illegible]
r ¶ Dotale predium.ſ.inestimatum:vt.C.de rei vxo.acti.l.j.§.ꝛ cum ler.c als si estimatū esset,posset alienari,nisi estimatio fiat vt sciatur quantū valet:vt.C.de iu.do.l.quotiēs.ꝛ.l.fi inter virū.ꝛ de fun.do. l.j. Et dic dotale,vel quasi:vt.ff.de fun.dota.l.iū.et.iiij. Quid si res mobilis est:Rn.potest alienari si maritus est soluēdo.C.de ser.pig. da.ma.l.j.facit.l.fi ex lapicidinis.ff.de iure do. Accurr. Additio Sed iure canonico indistincte valet alienatio vxore consentiente ꝛ iuran te.c.licet mulier.de iureiur.lib.vj.nisi prius iurasset se nunqz tali alie nationi faciende velle consentire.
s ¶ Inuita muliere.ꝛ ei volēte poterat,vt innuit:qō corrigik statiz.
t ¶ Prohibet.nisi puocet ad diuisionē fūdi dotalis:vt.C.ō fū.do.l.fi. Itēnisi ex necessitate[d]:vt.C.ō libe.cā.l.j. Itē nisi cū vniuersitate:vt ff.de fū.dot.l.j. Itē nisi vtak ad vtilitatē mulierz:vt.ff.ō iure do.l.fi.
v ¶ Alienare.hoc large accipias:siue dominū mutetur:siue ius alūs

Et ī dis casibus vbi nō pt alienari: an fiscus debuisset de ipsius a viro obligeti: vide de Jaso. hic.

Ad quaz si pdest mulier: etiam in re marit⁹ pro uocare pōt. Ange.

vbi dn. potest. eg. hanc gl. constituatur: intelige veram qn̄ ista res mobilis non potest sine corruptione seruari. 2m. gl. in aut. sine ana C. ad Trebianuz secq̄ si posset seruari duo casu mariti non potest alienare. etiam si sit solubilis vnus fabrus hic & bar. in l. 1ª col. 4. ff. solu matr. ibi. cum omnes. quomodo prohibita alienar 20. sint. alienary C. iuz dnibersitat. vi vas. in.

Pignus alienare licet, vel non.

Dotis dominius an sit mariti vl vxoris.

constituatur: vt. C. de rebus alie. non alie. l. fi. ꝛ in aut. de non alie. §. alienationis. col. vlt. ꝛ. ff. de fun. do. l. Julianus. Accursius.

a ¶ Ipsius sit. l. de iure gētiū, vt p traditionē ꝛ ciuili. l. approbatiōe, sin. Alij dicunt de iure ciuili. l. fictione, non iure gentiū: vt. C. de iure do. in rebus. Sed qō ibi ōr de iure naturali vrorē ꝓnam esse: verū est primeuo iure, quo dicit: Quicqd calcauerit pes tuus ꝛc. nō naturali. i. iure gentiū. ſz rerum ꝓnia ōr quo ad spez ꝛ q̄tū ad hoc vt ex eis sustētetur: sicut filij dicuntur dñi rerū paternarū: vt. j. de here. qua. ꝛ dif. §. sui. ꝛ. C. de fur. l. q̄uis. et. C. rerū. amo. l. j. vel ꝓnia est in spectu exitus: sicut filij dicitur dominus: vt. ff. de li. ꝛ posthu. l. in suis. Accur. Additio. Circa hoc dicas q̄ verū ꝛ effectuale dñiuz hz marit⁹: ſz fictū ꝛ interpretatū hz uxor: ex quo cūviro viuit continuo, et presumitur eadem persona.

b ¶ Corrigentes. in duobus capitulis: et in alijs non. Accursius.

c ¶ Deduximus. vt. C. de rei vxo. acti. §. ꝛ cū lex.

d ¶ Lex. ſ. Julia.

e ¶ Italice. i. in Italicis prohibebat alienationē: hoc erat primum eius vitium. Accursius.

f ¶ Inuita muliere. ſz ea volente concedebat, ꝛ hoc erat secundum vitium. in §. sane in pr. C.

g ¶ Volente ea. similiter prohibebat.

h ¶ Utriq̄. scilicet vitio.

i ¶ Interdicta. qd si fiat: Rū. vendicat marit⁹ cōstāte mrimonio, ꝛ factū suū veniēs, cum fugit ꝛ legē: vt. C. de agri. ꝛ cen. quēadmodū. li. rj. ꝛ de rei ven. l. Donec. sed dissoluto eo mulier repetit: vt. C. de iur. do. l. in rebus. §. Idē in prelato ecclesie alienante rē ecclie: q̄ pōt eā repetere prelatura durāte: vt extra de re. ec. nō alie. c. si qs presbyterorū. Necq̄ cōsentiētib⁹. spāle vt suo fauori nō possit renūciare: q̄ etiā reipublice interest: vt. ff. solu. ma. l. j. sic. ff. de pac. dq. l. de die. in fine.

k ¶ In perniciem. id est destructionem, ꝛ bis abiudicat. Nauigerat. Couerteret. similia sunt vbi etiā dñs nō alienat: vt. C. ad. l. Jul. de ma. l. fi. ꝛ. C. de hereti. ꝛ ma. l. Manicheos. §. pe. ꝛ. C. de predi. curia. l. fi. lib. x. ꝛ. j. eo. §. nūc admonēdi. Additio. Unde versus. Cōiūx, ecclesia, furiosus, mentecq̄ captus: Prodigus, at q̄ minor, existens sub patre natus: Aduersans fidei: maiestatis reus. Isti Res alienare prohibentur de iure vetantur. Pretacto debet sub iure decurio scribi. Arestum.

Dotis dominius an sit mariti vl vxoris.

Dñi minuti sunt qui suas res alienare nō possunt. Versus.

¶ Contra autē. ¶ Casus. Dñe iam vidi casum in quo dñs alienare non possit. Pro deo ponatis mihi exemplū q̄n nō dñs dominium rei in alium transferre pōt. Ad hoc respon. Amice: licet creditor nō sit dominus rei obligate: tū si ipse pignus ex pacto vel lege alienauerit: dominiū eius in aliuz transfert. ſz forsan [illegible] casu, videlicet quando ex pacto sibi facto a debitore pignus alienat: videt hoc fieri quia voluntate debitoris intelligitur pignus alienare, q̄ debitor ab initio contractus pactum fecit vt liceret creditori pignus vendere si intra tempus statutum non solueretur: ꝛ ita in casu isto potius ex pacto ꝛ voluntate debitoris videtur dominium translatuz, q̄ ex facto siue traditione ipsius creditoris. Sed certe non solū in eo casu quando pactū de distrahēdo pignore a debitore interpositū est, licet creditori vēdenti dominiū pignoris ad aliū transferre: sed etiaz q̄n authoritate legis pignus distrahitur. Ne ergo creditores ius suū persequi diutius impedirent, ꝛ etiam ne debitores nimis cito rerū suarum dñium amittant: nra cōstitutiōe vtriq̄ parti pspectū est, ꝛ p eādem cōstitutionē cert⁹ mod⁹ est inuent⁹ per quē quidē modū pignorum distractio possit ꝓcedere: cui⁹ cōstitutiōis tenore vtriusq̄ ptis indēnitati in eo casu q̄n pactū de distrahēdo nō intercesserit, sufficienter ꝛ abūde puisum est. Et hec dicunt vsq̄ ad illū. §. nūc aūt. Fran.

h ¶ Contra. i. econtrario.

o ¶ Alienare pōt. idē in iudice: vt. ff. si ex nox. cā aga. l. ū. ꝛ. j. de offi. iudi. in fi. Idē in flumine: vt. ff. de acqren. re. do. ergo. §. alluuio. Idē in Imperatore ꝛ Augusta: vt. ē. de vsufc. §. vlt. Idem in prelatis ecclesiarum: vt in aut. hoc ius porrectum. Idem in tutoribus qui dominorum locum obtinent: vt. ff. de fur. inter dū. §. qui tutelam. Idez in procuratore qui habet liberā administrationē: a vt. ē. de re. di. §. nihil autē. Idem in seruis habentib⁹ liberā peculij administrationē: vt. ff.

a In q̄ nō venit dol⁹: nec q̄ pos-

de pig. ac. si conuenerit. §. fina. ꝛ. l. seq. Unde versus: Princeps, Augusta, iudex, ac officialis, Tutor, curator, procurator, fluuiusq̄, Creditor, exactor, prelatus, seruus, habentur Hi numero bis sex alienātes aliena. Accursius.

p ¶ Non solueretur. scilicet tempore constituto.

q ¶ Impedirentur. vbi non esset pactio de pignore vendēdo. Accur.

r ¶ Temere. i. nimis cito: vt. ē. de vsufca. in pn.

s ¶ Constitutione. C. de iu. do. impe. l. fina. §. j. et ij. Accursius.

t ¶ Certus modus. vt si actum sit de vendendo, iuxta conuentionem vendere possit. b Sed si nihil fuit dictū de hoc nūciabit semel, et tunc elapso biennio vendet: vt C. de iu. do. impe. l. fina. §. j. ꝛ. ij. Si autem dictū fuit vt non vēdatur, terminabit, ꝛ tunc vēdet: vt. ff. de pig. act. si conuenerit. Additio. Et inter denunciandū que inter ualla sint necessaria: itez quid si emptor nō reperiatur: vel pignus plus vel minus valeat q̄ creditum: item quid in pignore iudiciali vel pretorio: et an huic beneficio de vendendo pignore possit renunciari: vide Ange. hic, rede ff. de adimend. cibalis, leg. fuit concessum. ut propria authoritate c. 3. ibi dd. C. de pign. 15. ff. 11. lib. 5. ordina.

b Et per actū nudū: nec ēnecessaria aliq̄ denoiatio de pignore luendo: q̄ no. p limitatione. l. si cōuenerit. q̄. ideo vale. ff. ō pigno. Aug.

Pupillus suaz pecuniaz sine tutoris authoritate mutuādo nō facit accipientis: et ideo nūmi extantes possunt vendicari, cōsumpti condici, vel peti exhiberi. h. d. Aretinus.

¶ Nunc admonendi sumus, neq̄ pupillū, neq̄ pupillam, vllaz rē sine tutoris authoritate alienare posse. ¶ Ideoq̄ si mutuā pecuniā sine tutoris authoritate alicui te debitoris ītelligit pignus alienari, qui initio cōtractus pactus est vt liceret creditori pign⁹ vendere, si pecunia non solueretur. ¶ Sed ne creditores ius suū pequi ipedirent, neq̄ debitores temere suarum rerum dominium amittere videātur, nostra cōstitutione cōsultū est: ꝛ certus mod⁹ ipositus est p quē pignoruz distractio possit procedere: cuius teno re vtriq̄ parti creditorum ꝛ debitorum satis abundeq̄ puisuz est.

¶ Cuius. scilicet constitutionis.

¶ Precatione. scilicet Dñe, iam vidi casum in quo dñs alienare nō potest. nunqd sunt plures casus in quibus dñs rei sue alienandi potestatem nō hz: Et rñ. q̄ sic: quia neq̄ pupilli neq̄ pupille sine tutoris authoritate vllā rē alienare possunt: licet dñi rerū suarū ēnt. vñ si pupillus alicui mutuā pecuniā tutoris authoritate non interueniente dederit, obligationē mutui nō cōtrahit: ꝛ hoc ideo q̄ pecuniā quā mutuo dat, accipiētis non facit. vnde si nūmi a pupillo sine tutoris authoritate mutuo dati existant, vēdicari poterūt. si tū ipse q̄ nūmos a pupillo mutuo acceperit, eosdē bona fi. consumpserit: ad exhibēdū cū eo agi poterit. Et hz dixerim tibi q̄ neq̄ pupillus neq̄ pupilla rei sue dñium sine tutore in aliū trāsferre possint, econuerso tū oēs res vez tā mobiles q̄ immobiles sine tuto. pupillo vel pupille dari pōt: ita vez q̄ dñium in eos transferatur. ꝛ ideo si debitor pupillo vel pupille debitum soluerit: necessaria est ei tutoris authoritas. Si enī sine tutoris authoritate pupillo vl pupille soluerit: beneficiū liberatiōis nō cōsequet. sed hoc euidentissima rōne in nra cōstōne quā ad Cesariēses aduocatos ꝓmulgauim⁹, statutuz est: in qua qdē cōstōne dispositū est ita demū licere tutori vel curatori debitorē pupillarē soluere, si ꝓmū sine iudicio ꝛ sine omni dāno sportularū ꝛ sine qualibet mercede tabulario pstāda hz pmittat. Nā si iudex soluēdū pupillo ꝓnūciauerit, ꝛ debitor post sniam iudicis iterposita soluerit, hmōi solutio pleniſſimā securitatē obtinebit: qm̄ in nullo euētu poterit debitor post hmōi solutionē iterū inquietari. Si vero aliter q̄ in nra cōstōne dispositū est, debitor pupillo soluerit, ꝛ pupillus hmōi pecuniā sibi solutā aut saluaz habeat, aut alienatio fact⁹ sit: hz debitor p hmōi solutionē ipso iure liberat⁹ non fit, si tū pupillus adhuc eādē pecuniā petat: poterit debitor p exceptionē doli mali pupillū iterū petētē tanq̄ de preda solicitū repellere. ꝛ hec sunt vera q̄n pupill⁹ hz pecuniā saluā, vel ex ea locupletior fact⁹ sit. Si vo pupillus hmōi pecuniā sine tuto. authoritate sibi solutā aut male ꝓsumpserit, aut furto aut alio casu amiserit: si iterū eādē pecuniā petat, inutilis erit debitori doli mali exceptio: q̄ nihilomin⁹ ad solutionē iterū faciēdā ꝓdēnabit. ꝛ sibi imputet: q̄ debitū sine tuto. autho. ꝛ nō hz nra cōstōnis tenore pupillo soluerit. Sitr i casu ꝓuerso pupil. vel pup. sine tuto. autho. soluere non pōt: q̄ id q̄ sine tuto. autho. soluit: non fit accipientis. Nullius enī rei alienatio sine tutoris authoritate valet. Cuius ff. solut. ma. tz ēē. Adultus quo. vi Jaso an possit. §. eam tra alienare. transactio

¶ Ullā rē. neq̄ rōne ꝓprietatis: neq̄ rōne possessionis q̄ alienetur: hz corporalē sine tutore pdere possit: vt. ff. de acq. re. do. l. pupillus. ꝛ de acq. pos. l. possessionē. Quid in adulto: Rñ. si nō hz curatorem, pōt alienare q̄ seruādo seruari nō pōt. si hz curatorē, similis est prodigo: vt. C. de in īte. restit. mi. l. si curatorem.

¶ Alienare posse. sic. ē. de au. tu. i prin. ff. de sol. l. q̄ si forte. in fi. et l. pupillo. ꝛ. ff. si cer. pe. l. non omnis. §. finali.

¶ Cōtra. i. econtrario.

¶ Alienare pōt. idē in iudice: vt. ff. si ex nox. cā aga. l. ū. ꝛ. j. de offi. iudi. in fi. Idē in flumine: vt. ff. de acqren. re. do. ergo. §. alluuio. Idē in Imperatore ꝛ Augusta: vt. ē. de vsufc. §. vlt. Idem in prelatis ecclesiarum: vt in aut. hoc ius porrectum. Idem in tutoribus qui dominorum locum obtinent: vt. ff. de fur. inter dū. §. qui tutelam. Idez in procuratore qui habet liberā administrationē: a vt. ē. de re. di. §. nihil autē. Idem in seruis habentib⁹ liberā peculij administrationē: vt. ff.

a In q̄ nō venit dol⁹: nec q̄ pos-

Institutionū Imperialium Liber. II.

a ¶ Dederit.i.tradiderit:cū dare sit accipientis facere:vt.ſ.de ac.ſ.ficita qz.si poneres ppzie,nō haberet locū qō segt,ideo qz vendicari ꝛc.

b ¶ Obligationem.scz personalem ex mutuo.

c ¶ Quia pecuniam.bona est ratio:vt.ſ.qui.modo.re con.ob.in prin. ꝛ.ff.si cer.pe.l.ij.ſ.appellata.

d ¶ Nō facit.qō ẽ necesse[ꝛ] qz dicitur mutuuz qz de meo fit tuum vt.ff.si cer.pe.l.ij.

e ¶ Bona fide.credēs eñ maiozē:vt.ff. pro emp.l.ij.ſ.si a pupillo.vel etiaz erras in iure:lz sit argumētum contra:vt.ff.pro emp.l.ij.ſ.si a pupillo.

f ¶ Cōsumpti.qō fit expēdēdo:vel cū alijs immiscēdo:vt.ſ.de vsuf.ſ. constituitur.ꝛ.ff.de so.l. si alieni.

g ¶ Cōdici pñt.scz cōdictione certi ex mutuo reconciliato p cōsumptionē: vt.ff.si cer.pe.si a furioso.ꝛ.l.seq. Itez stipulatione reconciliatur:vt.C. si cer.pe.l.quis. Itēvsucapione: vt.ff.de iu.do. Proculus.ꝛ nota.ſ.qui. mo.re con.obligatio.in prin.in verbo,tuū fiat.ꝛ melius in.ſ.itē is.in verbo,mutuum.

h ¶ Ad exhibēdū.qz teneꝛ q dolo fecit quominus possit exhibere: vt C.ad exhibē.l.ad exhibēdū.ꝛ sic iurāt in litē ex eo qp interest pupilli citius pecuniā redditaz esse: vt ff.de in li.iur.l.in actionibus.ꝛ.l.nummis.

i ¶ Recte.vt res fiat accipiētis:nō vt debitor libereꝛ.ꝛ hoc sequitur.

k ¶ Nō liberabit.scz debitor pupilli. Sz ꝛtra.ff. de solu.si stipulatus fuero. Rñ. ibi pupill⁹ erat adiect⁹:nec qcq̄ sibi debebatur:cū ad solutionem tm̄ ponatur:vt in eo.ti.de sol.q̄ si stipulatus.ꝛ.l.qui res.ſ.at vbi.

l ¶ Constitutione.vt.C.de admi.tu.l.sancimus.ꝛ.l.cōstitutionem.

m ¶ Debitorē.ex mutuo vel simili causa,non ex pensione.vel reditu: vt.C.de admi.tu.l.sancimus.ꝛ.l.cōstitutionē. Additio Tunc eñ sine iudice plenissimā securitatē cōsequit dūmodo pēsio nec duos annos nec cētum florenoz̄ summam excedat,ꝑm Ange.

n ¶ Snia.ſ.interlocutoria,quam preceptum vulgariter appellam⁹: vt si dicat:Decerno vel precipio tibi soluere vel deponere: vt.ff.de mi.l.ait pretor.ſ.quid tamen.

o ¶ Sine omni dāno.vel sportularū,vel ptiozū tabellionū. Sz nūqd debitor p sua pte soluet:Rñ.nō:vt.C.de fruct.ꝛ lit.ex.l.fi.ꝛ facit sic C.de epīsc.au.tā demētis.ſ.fi.ꝛ i aut.de san.epi.ſ.sportularū.col.ix. Accur. Additio. Priuilegiū eñ litis ordinationem siue processum respiciens vni concessum transit ad aduersarium.secus si decisionē, nisi verba rescripti hoc sonent.

p ¶ Permittat.nota q̄ tutor ꝛ iudex necessarij sunt,ꝑm P. Sed ꝑm nos solus iudex sufficit:vt.ff.de mino.ait pretor.ſ.qd tamē.ꝛ.l.q̄ si minor.in fi. Accur. Additio. Et ħ est verū in casu nr̄o,ꝛ in alienatione rerū mobiliū.al's i alienatiōe imobiliū op⁹ est vtroq̄. Ang. Are.

q ¶ Securitas.vt nec restitutio detur:secus in predio alienato cum decreto:qz emptio ex voluntate,solutio de necessitate fit:vt.ff.de mi. ait pretor.ſ.qd tñ.ꝛ.l.q̄ si minor.in fi.ꝛ.C.de p.mi.si quidem. Accur.

r ¶ Solutio.vt soli pupillo vel adulto curatorē habēti,sine eo:vnde ipso iure non liberatur:vt.ſ.ibi,nihil proderit ꝛc.

s ¶ Locupletior.quod est ꝛ si non est factus pauperior:vt.ff.de sol.in pupillo. Accursius.

t ¶ Petat.et sic est de preda solicitus:vnde non audietur:vt.C.pro emp.l.eum qui. Accursius.

u ¶ Nihil proderit.apparet ergo q̄ ipso iure non est liberatus.si autem cum authoritate tutoris,ipso iure liberaretur;sed tunc restituetur minor perdita pecunia:vt.C.si aduer.solu.l.j.

x ¶ Condēnabitur.scz ipso minore petente vel alio suo nomine[a],nō extraneo:vt.ff.de solu.l.filius.

y ¶ Soluerit.circa hanc diffusam materiā distingue:cuz debitor pupillo soluit:aut cōsequitur plenā,aut plenioꝛē,aut plenissimā securitatez. Si soluat pupillo sine tutoris authoritate,ꝛ pupillus habeat saluā pecuniaz,vel ex ea locupletior ẽ liberat,nō ipso iure,sed exceptiōe: nisi esset adult⁹ sine curatore:vt hic,ꝛ.ff.de sol.l.j. pupillo. Si autez soluat tutore authore,ipso iure liberat:pōt tñ in integrū restitui si nō habeat rez saluā:vt.C.si aduersus sol.l.j.nisi in quatuor casibus:vt.C.de admi.tu. sancim⁹.ꝛ.l.cōstōnez.qō eñ legitime factuz est,ex euētu retractari non dz: vt.C.ad sena.cōsyl.Trebel.l.sancim⁹. Plenissima est si iudex interueniat cum tutore vel sine eo:vt.ff.de mino.ait pretor.ſ.quid tñ. Et de hac materia ibi plene notat.

z ¶ Non possunt.distingue:aut id qō erat soluēdum,nō poterat alienari sine decreto:quo casu decretū interponēdū est in soluēdo:vt.ff.de reb⁹ eo.q sub tu.l.magis.ſ.si pupillus.al's non tenet: ꝛ pōt vēdicari qō solutū est,nisi consumpserit creditor:vt hic,ꝛ.ff.si cer.peta.non omnis.ſ.fi. Aut poterat:quo casu solus sufficit tutor vel curator vel adultus non habēs curatorem:nec restituūtur,cū non sint decepti. Si sine tutore soluerit, nō liberat:nec dominiū transit nisi per consumptionē:vt hic,ꝛ.ff.si cer. peta.nō ois.ſ.fi. Et hoc qñ debitum erat ciuile ꝛ naturale. Si autem naturale tm̄,per restitutionem poterit repetere, si legitime soluit:al's suo iure condicet:vt.ff.de condi.inde.interduz.

Additio. Et tunc qz minor etas facit medium concludendi:satis est dicere se minorem indebite soluisse,etsi non exprimat per ignorātiā: quod al's in maiore requiritur:ne donasse videat.qō not.ꝑm Ange.

¶ Per quas personas. ¶ Est modus in rebus:sunt certi denicz fines: Quos vltra citraq̄ nequit consistere rectum. Nam licet multis modis res nobis acquirantur:vt a.ſ.illo singulorū.de rerū di.vſq̄ nunc traditum est:tamen certi sunt homines per quos nobis acquiritur:ꝛ sunt sex,scilicet per nos:per filios nostros:p seruos nostros: per alienos in quibus vsumfructuz habemus:per alienos quos bona fide possidemus:per liberum hominem quem bona fide possidemus. Est septimus.ſ.ille in quo nudum vsum habemus. Est octauus quādoq̄ vt liber homo.i.procurator:de quibus hic titu.dicit. Differt autem a quodam alio.ſ.per quas perso.no.acqui.quia ibi de oblig.acquirenda:hic de rebus tractatur. Accur. Additio Adde q̄ etiam sunt alij qui acquirunt alijs:vt religiosi suo monasterio:vt extra de sta.mo.cum ad monasteriuz.circa prin.et beneficiati suis beneficijs. C.de epi.ꝛ cle.authē.licentiam. Are.

¶ Continua autem istam rubri.sic:Dictum est.ſ.de multis modis acquirendi dominia:nunc sequitur videre de personis per quas dominia acquiruntur,ꝑm Por.

Aequiritur. ¶ Totus iste titulus diuiditur in tres partes principales. Primo ponit per quos nobis acquiratur. Secūdo illud exequitur singulatim,et in specie. Tertio facit preambulum transitus ad alios titulos ꝛ materias. Secūda ibi, Igitur liberi vestri. Tertia ibi, Hactenus. ¶ Iste titulus in casus positione est facilis:ideo vide per teipsum.

a ¶ In potestate habetis.vt.ſ.eo.ſ.j.ꝛ.ſ.item vobis.

b ¶ Usumfructū.vt.ſ.e.ſ.ō his. Quid si nudū vsuz:Rñ.ex rensa acquirit[b],nō aūt ex opa:vt.ff.de vsu ꝛ ha.p seruū.ꝛ.ſ.p qs pso.no.ob. acquir.ſ.p eū quoq̄. Additio Ubi videt ꝓbari ꝗ trariū:et ideo dic

[a] Uel ab eo cām habēte: qz būficiuz restitutionis cedi potest: ꝛ trāsit ad heredē extraneū:vt.l.q̄ si minor.ff. de minor. Ange.

[b] locupletior viglo. C. de usuca. pro emptore

[c] Duplicatur

[d] Pupilli an possint soluere.

[e] Continuatio.

[f] Dūmō stipuletur mihi:al's acquirit stipulāti:qz is teneat mihi restituere p condictionē sine cā:vt.l.pe. ff. de stipu. ser. Ange.

[g] Horatius in pmo sermonū.

[h] Veluti p seruos.et ꝑcor. i pecore. i gl. ſ. circa pn. ibi, vel seruus ꝺr.

[†] Naturale.

[i] ibi ex reuenū. de hac mā vi p. bar. in. l. 14. ſ. pq̄ per eaz ff. de aquiren. possess. ibi mod.

Bonas profas nobis acquirimus. Titu. IX.

cp̃ ẽ locatione operarũ ſerui vſuario nõ acquirit̃,vt hic:ſed ex ipſis preſtitis in re vſuarij vel conducta ſic:vt ibi,et.l.plenum.§.fi.ff.de vſu.et ha.Ange.

a ¶Bona fide.vt.j.e.§.idem placet.que bona fides in poſſidẽte,non in poſſeſſo requirit:vt.ff.de acqui.poſ.cũ heredes.§.fi.ẽ.ff.de ſti.ſeruo.li.ſi ſeruus ex teſtamẽto.ẽ de acqui.re.do.hono liber.in prin.ẽ exigitur bona fides in principio poſſeſſionis,ẽ continua in libero homine q̃ ad aliqd acgrẽdũ p̃ eũ: non in vſucapione,q̃ nõ vſucapit:vt.ff.de acq. re.do.l.q bona fide.§.j.ẽ C.de preſcrip.long.tẽp. que pro liber.l.ſola.Sz in ſeruo ſufficit̃ quo ad vſucapionem ẽ quo ad fructus,in iuſtio bonaz fidẽ habere:vt.ff.d vſur. q̃ ſcit.§.vlt.ẽ.C.de vſuca.trãſfor.l.vnica.§.hoc tãtũmodo.Accur. Adde. Sed de iure canonico regitur bona fides continuata vſq; ad perfectionez preſcriptionis c.fi.cuz ibi notatis extra de preſcrip. Et facit iſte text' q̃ monach' trãſiẽs de vno monaſterio ad aliud acquirat ſecũdo bona fide poſſidenti.

Diuiſio. ¶Jgitur. ¶Diuidit in tres partes. Naz primo ponit de acquiſitione facta p liberos,ẽ p quos,ẽ quid acgratur.Scõa ibi, Jtẽ vobis .Tertia ibi, Et his.Jtem p̃ma ſubdiuiditur in tres partes. Nam primo ponit ius antiquum.Secundo rationem correctionis.Tertio ponit ſuum ſtatutum.Secunda ibi,Quod nobis.Tertia ibi,Sãcitum.Areti.

b ¶Jgitur.quia de ſingulis dicere vult: de filijs vt de dignioribus primo dicit. Additio. Facit extra gloſ.ff.de edendo,in.l.argentarius.in.§.edi.

c ¶Olim.antiquitatẽ primo recitat,ẽ hoc ideo vt nihil antiquitatis penitus ignoretur:vt.j.ti.prori.in prin.nam id quod tollitur vel reformatur,non debet eſſe incognitum:vt.C.de cadu.tol.l.vnica.in fi.

d ¶Caſtrenſibus peculijs.idem in quaſi caſtrenſibus etiam iure veteri:vt.ff.de col.bo.l.j.§.nec caſtrẽſe.non ſolũ iure nouo:vt.C.de bo. que lib.cum oportet.§.exceptis.ẽ.§.eadem obſeruando. Eſt autem caſtrenſe quod filiusfamilias a quolibet in caſtris acquirit,non acquiſitur' alꝫs:vt.ff.de caſtrẽ.pecu.l.ſi forte.ẽ.l.caſtrẽſe. Quaſi caſtrẽſe eſt qõ magiſtri lib eraliũ artiũ,medici,clerici,ẽ aduocati,de publico acgrũt:a vt.C.de inoffi.teſta.l.fi.ẽ.C.de epi.ẽ cle.ſacroſancte.ẽ.l.cũ lege.

e ¶Sine vlla diſtinctione.aduentitij vel profectitij,p̃prietatis vel vſusfructus.

f ¶Alij.ſcilicet fratri:quod grauius eſſe videtur:vt.C.de bonis que libe.l.cum oportet.§.j.

g ¶Conſtitutione.vt.C.de bo.que li.cum oportet.Accur.

h ¶Ex re.large pone.i.propter rẽ,vt fructus ex rebus patris,vel occaſione patris quocũq; modo q̃ſita:b vt.ff.de incen.rui.nau.l.j.§.ij. ẽ.ff.de vſuris.l.in fideicõmiſſi.§.cn Pollidius.ẽ de vulg.ſubſti.ſed ſi plures.§.i arrogato.ẽ de caſtrẽ.pec.ſi forte.ẽ.l.ſi caſtrẽſe.niſi alius de filius ſit habiturus per ſe:vt.ff.de iur.do.l.v.§.ſi pater. Et ſic ponitur ex re,id eſt ꝓpter rẽ.ff.de acqui.here.aditio.in fi.Arg.contra.ff. de pecu.eo tpe.in fi.Arg.ſimiliter cõtra.ff.de act.empt.Julian'.§.ſi quid ſuo.Accur. Additio Solu.dictio ex,proprie et ſtricte ſumpta denotat immediatũ,vt ibi.ſecus ſi large:vt hic.Baldus.

i ¶Ei.ſcilicet filio.

k ¶Jnuidia eſt.ſcilicet filio qui acquiſiuit.

l ¶Reuerti.quaſi dicat,nulla.

m ¶Uſumfructũ.quẽ hz in aduentitijs,niſi remiſerit:vt.C.de bo.q̃ li.cũ opz.§.ſiliuſ res ſ el filius ab aliq̃ ibi det vel relinquat ẽ pacto vt ad pfectũ nõ ptineat vſusfruct' :vt i authẽ.vt li.ma.ẽ aui.i pn.coll.viij. el niſi ſuccedat filius vna cũ pfe i hereditate fratris vel ſororis:vt i auth.de he.q̃ ab inteſta.de.§.ſi vo.col.ix. el niſi ſeruus doneꝫ filiofamilias eo pacto vt manu mittatur ſtatim:vt.C.de bo.que lib.l.ylti.ad fi. el niſi q̃ſi p̃ noluit ꝙſentire filio adeũti hereditatẽ aliquã:vt.C. de bo.q̃ li.l.ſi.i fi.§.j.ẽ.ij. el niſi parẽte min' legitime diuertẽte bona filijs applicent:vt i auth.vt nulli.iu.§.q:vo q̃da.col. ix. Jtẽ q̃ſi p̃ ꝙtrarie ices ſtias nuptias:vt i auth.de inceſtis nupt.§.j.col.ij. Additio Et alios caſus vide p Ang.h.in gb' oibus lz nõ habeat p̃ ius vſufru.dz tñ habere cõmoditatẽ ipſi' iuris:niſi de ipa i pacto vel remiſſione fiat expreſſa mẽtio: vt hic per eum.

n ¶Proſpera fortuna. Quid dicem' in dubio vñ puenerit:Nñ.gdaz: ex bonis p̃is p̃ſumit habuiſſe:ſicut ſi vxor hz,p̃ſumit ex bonis mariti: vt.C.de do.iter vi.ẽ vxo. l.etiã.ẽ.ff.de do.iter vir. ẽ vxo.l.qnt'.Nos ꝙtra. ẽ diſtingue an fili' ſit,diligẽs vel diues,et pater inops:vel econtra:vt ex bonis diligẽtis (alꝫs diuitis) queſitũ fingam': vt.C.arb.tu.ſi defunct'. ẽ.ff.de here.vendi.vẽdito: ex hereditate.ibi,pretiuz eſſi hominis ꝛc.ẽ.ff. ad.l.Falci.ſi heres inſtitut'.in pn. Additio Et hec eſt cõis ſm Ange.lz Joã.fab.ẽ ſentiat ꝙtrariũ,ẽ male:q: i dubio p̃ſumit delictum:vt.l.marito.ff.pro ſocio.Ange.

o ¶Procedat.collige:peculium aliud caſtrenſe:aliud quaſi caſtrenſe:aliud ruſticanũ ſiue paganum:quod diuiditur in profectitium ẽ aduentitium:vt.C.de inoffi.teſta.l.fi.in prin.in quibus omnibus dicitur in hoc titu.quid iuris ſit:ẽ.C.de bo.que lib.l.cum oportet.

p ¶Hoc quoq; ſcz vt parẽtib' honorẽ ſeruem',ẽ filijs parcamus.

q ¶Diſpoſitum eſt.C.de bo.que libe.cum oportet.§.cum autem.

r ¶Specie.id eſt caſu.Accurſius.

s ¶Ubi.id eſt in quo.

t ¶Que acquiſitionẽ effugiũt.i.p̃ſi nõ acgrunt quãtũ ad p̃prietatẽ. Sed ſm que tempora locuz habebat qõ hic dicitur:Scõm antiqua non:quia ſola caſtrenſia ẽ quaſi non acquirebantur:de quibus nihil petinebat pater:vt.C.de bo.q̃ li.cũ oportet.§.j.ſm moderna vo nõ: q: non erat adhuc ſtatutuz in aduentitijs vt nõ acquirãtur patri tpe huius legis ãtique q̃ recitat h.Nñdeo quatuor iura hic ſucceſſiue cõſyderari.Antiquiſſimũ:quo ſola caſtrẽſia vel q̃ſi nõ acquirebant: pt.ſ.§.j.Antiquuz:vt tpe Cõſtãtini,quo res materne ẽ ex materna ſinea delate,vt nõ acgrant p̃ri ſtatutũ eſt:vt.C.de bo.mater.l.j.ẽ.ij.ẽ Tertium quod hic recitat:vt pater emãcipãdo filium de his maternis tertiam teneat pro premio.Quartũ quo cauet vt oia aduentitia acquirantur filijs quantum ad p̃prietatem:patri quantum ad vſumfructuz.ex quo corrigitur illud quod iure antiquo cautũ erat: vt hic,et.ſ.§.j.ẽ.C.de bo.que libe.l.cum oportet.

u ¶Conſtitutionibus.ſcilicet Conſtantini ante Juſtinianum:vt recitatur.C.de bo.que libe.cum oportet.§.penulti.

v ¶Decreſceret.arg.ff.ſ.ſ.de le.pat.tu.p totũ.ẽ.C.ꝺ cadu.tol.l.vnica. §.p ſecundo.Accur. Additio Tu dic q̃ onus cũ emolumẽto pecuniario põt cauſare honorẽ:ſz honor ſine emolumẽto nõ põt eſſe cauſa oneris:q̃uis quãdoq; contingat honorem eſſe ſumptuoſum.

x ¶Dimidiã.quã ſemp retinet,niſi expreſſe remittat:vt.C.de bo.que lib.cũ oportet.Accur. Additio Dic q̃ in peculio profectitio eſt neceſſe q̃ pater expreſſe retineat:alꝫs donare videt.l.donatur.§.pater. ff.de dona.Et eſt ratio diuerſitatis:q: profectitiuz pater poteſt adimere:et totum ex eius voluntate dependet:ideo ei non prouidit ſicut in aduentitio:quod pater non poteſt adimere:cuz p̃prietas ſit ipſius filij:ſm Joan.Fab.

Peculiuz caſtrenſe.

Peculiuz q̃ſi caſtrenſe.

a Qd eſt verũ ſi dentur neceſſaria ad bellũ:alꝫs diſtingue an defa notis ꝓpe caſtra: an alꝫs: vt i d.l.ſi forte. in gl.alleg. ẽ ita põt intelligi.l.j. C. ꝺ caſtrẽ. pecu. li.xij. vbi latiꝰ ponit hec diſtictio: ſm Ange.

b Scz lictere: ẽ tũc id qõ tribue-

Pꝛ ſm diuerſa tpa diuerſa iura habuit in bonis filij.

ter ampliore summa fructur, pro tertia[a], dimidia potiturus.

¶ Seruus acqrit domino etiaz ignoranti. Hereditas vero sine iussu domini ab eo adiri non potest. Et tam proprietas qꝫ possessio per eum domino acquiritur. Aretinus.

¶ Itē vobis acquiritur quod serui vestri ex traditiōe nanciscūtur, siue quid stipulentur[b] vel ex donatiōe, vel ex legato, siue ex q̄libet[c] alia causa acquirant. Hoc eē vobis z ignorantibus z inuitis[d] obuenit. ipse eē seruus qui alterius ptāte est, nihil[e] suum habere pōt. ¶ Sed si[f] hęres institutus sit: nō alʒ nisi vestro iussu hereditatem adire potest. Et si vobis iubentibus adierit[g], vobis hereditas acqritur, perinde[h] ac si vosipsi hęredes instituti essetis.

¶ Et conueniēter scz vobis legatum per eos acquiritur[i]. ¶ Nō solum autem proprietas per eos ꝺs in potestate habetis, vobis acquiritur, sed etiam possessio. Cuiuscūq enim rei possessionē adepti[k] fuerint, id vos possidere videmini[l]. Unde etiam per eos vsucapio[m] vel longi tēporis possessio[n] vobis accedit.

¶ Seru⁹ i quo habem⁹ vsumfructuz, acquirit nobis ex duab⁹ causis: videlicz ex re nostra, z operis suis. Ex alīs vero causis acqrit domino proprietatis. Are.

¶ De ijs autem seruis in quib⁹ tantūmodo[o] vsumfructum[p] habetis, ita placuit, vt quicquid ex re[q] vestra, vel ex operis suis acquirunt, id vobis adꝯciatur: qō vero extra eas causas persecuti sunt, id ad dominuz proprietatis[r] pertineat. Itaqꝫ si is seruus hęres institutus sit, legatuz ve quid[s] ei aut donatum fuerit: non vsufructuario, sed domino proprietatis acquiritur.

¶ Liber homo, z seruus alienus bona fide possessus, acquirūt possessori ex re ipsius, et operis suis. Ex alīs vero causis liber homo sibi tantum per prędictos acquirit: non nobis dominiū: sed etiā possessio. Are.

¶ Idez placet[t] z de eo qui a vobis bona fide possidetur: siue is liber sit, siue alienus seru⁹. ¶ Qō eē placuit de vsufructuario, idez placet et de bonę fidei possessore. Itaqꝫ qō extra istas duas cās acquiritur, id vel ad ipsuz ptinet, si liber[v] est: vel ad dominū, si seruus est. ¶ Sed bonę fidei possessor cum vsuceperit seruum: qz eo modo dominus[3] fit, ex omnibus causis per eum sibi acquirere potest. ¶ Fructuarius vero vsucapere non potest: primum, qz nō[a] possidet, sed habet[b] ius vtendi fruēdi: deinde, quia[c] scit seruum alienum esse. ¶ Non solum autē proprietas per eos seruos in quibus vsumfructum habetis, vel quos bona fide possidetis, aut per liberā personaz quę bona fidę vobis seruit, vobis acquirit, sed etiā possessio. Loquimur aūt in vtriusqꝫ persona ꝑm distinctionē quā proxime[e] exposuimus: id est, si quaz possessionem ex re vestra, vel ex suis operis adepti fuerint.

¶ Per extraneaz psonam nihil potest nobis acquiri: per procuratorē vero acquirit nobis possessio z dōium z vsucapio. Areti.

¶ Ex his itaqꝫ apparet[f], p liberos homines quos neqꝫ vestro iussu sufficit ad adeūdā hereditatē: vt. ff. de acq. here. l. aditio. ¶ pterea. Accur. Additio Sz adibit iussu dōi, qui fructuario restituet: z si nolit iubere, cogetur: vt not. e. tit. l. si qs igitur. in prin. z ff. de vsufru. lega. i. serui.

s ¶ Quid. id est aliquid.

t ¶ Idem placet. scz q̄ad acqsitionē: vt statim sequitur. nā in alio differt: vt ī. e. ¶. scz bone fidei.

v ¶ Is liber. h dic qō diximus. s. eo. in prin.

x ¶ Extra istas duas causas. veluti si fuerit heres institut⁹, vel legatū fuerit ei aliqd vel donatū.

y ¶ Si liber est. pter possessionē, q̄ sibi scz libero possesso q̄ri nō pōt, cum ipe ab alio possideat: vt ff. ad. l. Juliā de adulte. sic euenit. Itē pter vsucapionē, q̄ sibi nō q̄rit sine possessiōe: vt. ff. d acq. rē. do. hō liber. ¶. qcqd. z ff. de vsuc. l. sine possessiōe. Sz i hereditate p liberū hoiem mihi q̄reda ser sunt necessaria: q̄rū si qd defuerit, non q̄rit: scz vt mei cōtēplatiōe instituat. Itē vt sciat q̄ditionē suā istitut⁹. Itē q̄ iussu meo adeat. Itē q̄ volēs adeat. Itē q̄ velit mihi q̄rere. Itē q̄ bona fide possideā. Bene dico opz vt sciat cor titionē suā. nā ignar⁹ sue cōditiōis nulli acqrit. sibi eē nō: vt. ff. de acq. here. qui putat. ¶. q bona fide. z. l. vj. ¶. j. qz se obligare non voluit. Item possessori nō, si nō iteruenit iussus: vt. ff. d acq. here. si qs mihi bona. ¶. iussuz. Idē z si iteruenit: vt. ff. de acq. here. l. vj. ¶. Celsus. z. ¶. j. nā pulli necessitate credidit fecisse: vt. ff. d nego. gest. at q. ¶. si libero. q̄re nō pōt acqrere: vt. ff. de heredi. instituē. homo liber. in pn. Si sciat cōditionē suam: volēs q̄rere mihi, querit sibi, sed restituitur mihi possessori p condictionē sine causa, cuius intuitu fuit institutus: sicut volēs q̄rere possessori cuius intuitu fuit institutus, iussu eius adeūdo querit: sed si non eius contēplatione, nihil: vt. ff. de acq. re. do. l. liber hō. z. l. hō liber. in prin.[b] Itē pōt dici q̄ ignarus querit sibi: vt. ff. de acquir. here. l. qui putat. ¶. de eo. cum non contēplatione possessoris instituatur: vt. ff. de acqui. here. l. qui in aliena. in fi. z. ¶. cum autem.

3 ¶ Dominus fit. sic. C. de pac. traditionibus. Accur.

a ¶ Non possidet. s. ciuiliter, sed naturaliter: vt. ff. de acquirē. possess. l. naturaliter[c]. vnde vtile interdictum vnde vi sibi datur: vt. ff. de vi z vi arma. l. iij. ¶. vnde vi.

b ¶ Sed habet. sic. ff. de acqui. pos. l. j. ¶. per euz. sic. ff. qui satisda. cog. l. sciendum. ¶. ij. Accursius.

c ¶ Quia scit. vnde non vsucapit cum malam fidem habeat: vt. ē. de vsucap. in princi.

d ¶ In vtriusqꝫ. Nota de trib⁹ vtriusqꝫ dici, Uel, meli⁹ dic vtriusqꝫ: fructuarij, z bone fidei possessoris.

e ¶ Proxime. vt. ē. eo. ¶. de his. z. ¶. idē placet.

f ¶ Apparet. scz arg. a contrario sensu sumpto. nam si tantuz per dictos homines acquiritur, ergo non p alios: vt. ff. de offi. eius cui mā. est. l. j. in prin. z. ē. de tute. in prin.

Acquiri.

a Pro tertia. i. loco tertie quam habebat olim in bonis maternis rōne proprietatis: hz hodie dimidiam vsusfructus in omnibus adnētitijs: vt. C. de bo. que lib. cum oportet. ¶. pe. Accur.

b Stipulētur. Et ita obligationem domino querit: vt. ī. per quas perso. nobis acqui. circa. princi.

c Ex qualibet. vt p occupationē, vel specificationē, vel inuētionē: vt ē. de re. diui. ¶. fere. et. ¶. cuz quis. z. ¶. thesauros

d Inuitis obuenit. ff. de acq. re. do. etiā inuitis. sic z ff. de ōb. ob. seruus vetāte. Arg. contra ff. de dona. ĥ iure. ¶. non pōt. Accur si?. Additio. Sol. dic q̄ inuitis acquiritur ipo iure: sz non incommutabiliter: vt ibi arg. l. iuito. ff. de reg. iur.

e Nihil suū. ſ. ad suam vtilitatē: sed ad domini vtilitatē pōt: vt. ī. de stipu. seruo. ¶. sed cū factū. que est contra. imo etiaz ad suā vtilitatē quādoqꝫ: vt si dōs seruo legatū relinquat: vt. C. de nec. ser. gdā. ¶. illo. Rū. illud de equitate nō rōne dicitur: qz i alimēta erat relictū: vt. C. de le. l. seruis. z. ff. de alimē. z cibaria. l. seruos. al's aūt non tenet hęres nisi velit. Accursi?. Additio. Quod facere debet de vbanitate si suam grauare nolit opinionē: vt ibi not. gl.

f Sed si hęres. nota in hereditate adeūda a seruo tria esse necessaria: q̄ sunt iussus, vt hęr q̄ p̄cedāt: vt. ff. de acquiren. hereditā. si quis mihi. ¶. iussum, z serui volūtas: vt. C. de heredi. institu. cuz proponas. In Trebellianica restitutiōe seruo faciēda solius domini sufficit voluntas. Et in bonorum possessione seruo delata seruum cōsentire z dominum velle siue añ siue post oportet: vt. ff. ad Trebellianum, seruo inuito. z rez ratam habe. l. penul. In legato non est opus iussione, cum emolumentū tantum contineat: vt. ff. manda. l. si hereditatem.

g Adi erit. scilicet seruus.

h Perinde. qñqꝫ non perinde vt si filio meo substituam eos quos heredes mihi fecerim. Nam vocantur ex substitutione qui per se, nō qui per seruos heredes sunt: vt. ff. de vulg. z pu. substi. qui liberis. ¶. hec verba. Item alibi: vt. ff. de lega. j. cum filio. ¶. ipsi vero. z. ¶. ideo. Accursius. Additio. Quod facit vt compromissum factuz in abbatem sancti Proculi, eo mortuo non transeat in successorem: qz predefuncti industria videatur electa: vt per Bar. ibi.

i Acquiritur. siue seruus tantum velit, siue dominus tātum: vt. ff. de dona. cau. mor. l. fi. z de adimē. lega. l. si seruo legato.

k Adepti fuerint. scz iuste[a], ꝑm quosdam. Uel aliter, quod dic vt dixim⁹. s. de ijs qui sunt sui vel alieni iuris. ¶. j.

l Uidemini. etiam ignorantes: vt. ff. de acqui. pos. l. iij. ¶. saltus.

m Usucapio. in rebus peculiarib⁹ statim: in dominicis postq̄ dominus scit: vt. ff. pro sol. l. ij. z de vsuca. l. Labeo.

n Possessio. i. p̄scptio, q̄ effect⁹ lōge possessiōis: vt. ff. de vsuc. l. iij.

o Tātūmodo. vt. ff. de do. cau. mor. l. vlti. z de adimē. le. l. seruo.

p Usumfructū. de eo in quo vsum tantūmodo habemus: dic q̄ ex operis tm̄ non acquirit: qz opere serui in fructu sunt: vt. ff. de vsu z hab. per seruum. Accursius.

q Ex re. expone vt. s. ¶. j.

r Ad dōm pprietatis. nisi cōtēplatiōe vsufructuarij sit institutus: vel aliud sibi datū fuerit: quo casu ex re eius scz vsufructuarij sic sibi q̄situ eē videt: vt. ff. de vsufruc. le. ¶. z si qd. nō tm̄ vsufructuarij iussus sufficit ad adeūdā hereditatē: vt. ff. de acq. here. l. aditio. ¶. pterea. Accur. Additio Sz adibit iussu dōi, qui fructuario restituet: z si nolit iubere, cogetur: vt not. e. tit. l. si qs igitur. in prin. z ff. de vsufru. lega. i. serui.

s Quid. id est aliquid.

t Idem placet. scz q̄ad acqsitionē: vt statim sequitur. nā in alio differt: vt ī. e. ¶. scz bone fidei.

v Is liber. h dic qō diximus. s. eo. in prin.

x Extra istas duas causas. veluti si fuerit heres institut⁹, vel legatū fuerit ei aliqd vel donatū.

y Si liber est. pter possessionē, q̄ sibi scz libero possesso q̄ri nō pōt, cum ipe ab alio possideat: vt ff. ad. l. Juliā de adulte. sic euenit. Itē pter vsucapionē, q̄ sibi nō q̄rit sine possessiōe: vt. ff. d acq. rē. do. hō liber. ¶. qcqd. z ff. de vsuc. l. sine possessiōe. Sz i hereditate p liberū hoiem mihi q̄reda ser sunt necessaria: q̄rū si qd defuerit, non q̄rit: scz vt mei cōtēplatiōe instituat. Itē vt sciat q̄ditionē suā istitut⁹. Itē q̄ iussu meo adeat. Itē q̄ volēs adeat. Itē q̄ velit mihi q̄rere. Itē q̄ bona fide possideā. Bene dico opz vt sciat cor titionē suā. nā ignar⁹ sue cōditiōis nulli acqrit. sibi eē nō: vt. ff. de acq. here. qui putat. ¶. q bona fide. z. l. vj. ¶. j. qz se obligare non voluit. Item possessori nō, si nō iteruenit iussus: vt. ff. d acq. here. si qs mihi bona. ¶. iussuz. Idē z si iteruenit: vt. ff. de acq. here. l. vj. ¶. Celsus. z. ¶. j. nā pulli necessitate credidit fecisse: vt. ff. d nego. gest. at q. ¶. si libero. q̄re nō pōt acqrere: vt. ff. de heredi. instituē. homo liber. in pn. Si sciat cōditionē suam: volēs q̄rere mihi, querit sibi, sed restituitur mihi possessori p condictionē sine causa, cuius intuitu fuit institutus: sicut volēs q̄rere possessori cuius intuitu fuit institutus, iussu eius adeūdo querit: sed si non eius contēplatione, nihil: vt. ff. de acq. re. do. l. liber hō. z. l. hō liber. in prin.[b] Itē pōt dici q̄ ignarus querit sibi: vt. ff. de acquir. here. l. qui putat. ¶. de eo. cum non contēplatione possessoris instituatur: vt. ff. de acqui. here. l. qui in aliena. in fi. z. ¶. cum autem.

3 Dominus fit. sic. C. de pac. traditionibus. Accur.

a Non possidet. s. ciuiliter, sed naturaliter: vt. ff. de acquirē. possess. l. naturaliter[c]. vnde vtile interdictum vnde vi sibi datur: vt. ff. de vi z vi arma. l. iij. ¶. vnde vi.

b Sed habet. sic. ff. de acqui. pos. l. j. ¶. per euz. sic. ff. qui satisda. cog. l. sciendum. ¶. ij. Accursius.

c Quia scit. vnde non vsucapit cum malam fidem habeat: vt. ē. de vsucap. in princi.

d In vtriusqꝫ. Nota de trib⁹ vtriusqꝫ dici, Uel, meli⁹ dic vtriusqꝫ: fructuarij, z bone fidei possessoris.

e Proxime. vt. ē. eo. ¶. de his. z. ¶. idē placet.

f Apparet. scz arg. a contrario sensu sumpto. nam si tantuz per dictos homines acquiritur, ergo non p alios: vt. ff. de offi. eius cui mā. est. l. j. in prin. z. ē. de tute. in prin.

Acquiri.

tur cautela de q̄ per eū hic.

Possessiō nē possessus non q̄rit.

Hereditas non q̄rit p hoiem liberū bona fide possessuz nisi seruo cōcurrant.

b Dic fm Jo. fa. q̄ h pōt esse verū in q̄ iussus nō iteruenit: quia tunc nō vf sibi velle acqrere in dubio: vt. ff. d acq. here. l. qui in aliena. ¶. j. Sz ō hac materia plenius vide hic p Ange.

c Hec est cōis opi. Iz Ba. ibi ꝺ: cuius etiaz opinioni i heret Ange. hic quē vide as.

Argumentum a pro tensu est in iure valdum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De testamētis ordinādis.

Titu. X.

a ¶ Aegri. fallit in tutore ⁊ curatore ⁊ similib⁹ psonis: vt dicem⁹ .j. de inuti. stip. §. si qs aliꝰ. Additio. Videbitis ibi glos. plenā, q pōt p alio stipulari, de quo late per Bartolu ⁊ doctores in l. stipulatio ista. §. alieni. ff. de verbo. ob. Ange. Are.

b ¶ Possessionē. C. de acq. poss. l. j. ⁊ ff. de acquirē. pos. possessio quo/q. §. ⁊ si possessio.

c ¶ Cōstitutionē. que est C. per ās pso. no. acq. l. j.

d ¶ Per hāc. ita q ⁊ per procuratorez. nāq; sola possessio cū res inanimata sit mihi nō querit. nā ⁊ p traditionē res mihi querit ⁊ possessio: ꝛ illa cadē ⁊ p me acquiritur: vt. §. de re. diui. §. p traditionē. ⁊. §. eo. in princ. Alīꝰ dicūt, vt Azo, p solam possessionē acquiri dōiūm: vt hic. et. C. eo. l. j. Sz ibi non dicit simpliciter excepta possessiōe: ꝛ dicit excepta cā possessionis: id est dominio qō est causa possessionis secūda post vsucapionez: vt. ff. de vsucap. l. iij.

Possessio non ḡrit.

e ¶ Prescriptionē. vobis sciētibus: vt. C. de acqui. possess. l. j.

f ¶ Admonuisse. §. de re. diui. §. singulorum.

g ¶ Acquirantur. p vos ⁊ alios vt in titu. isto.

h ¶ Nam legatoꝝ ius. Rñ. tacite obiectioni q̄ fieri posset de singularibus acquisitionibus legatorum.

i ¶ Referem⁹. vt. j. de lega. p totū. ⁊ j. de singulis rebus p fideicommiss. relic. per totum. Accur.

k ¶ Heredes. scz de iure ciuili: vt. j. de heredibus instit. vsq; ad titū. de bonorum possessionibus.

l ¶ Bonorū possessionē. ſ. de iure pretorio: vt. j. de bo. pos. p totū tit.

m ¶ Arrogaueritis. j. de acqui. p arro. per totum.

n ¶ Addicta fuerint. j. de eo cui liber. causa bona addi. p totum.

o ¶ Ex testamēto. de quibus vsq; ad tertium librum dicetur.

Cōtinuatio.

¶ De testamētis ordinādis. ¶ Ista rubrica ⁊ sequētes ꝓtinuātur p Imperatorē: vt. §. titu. j. §. fi. dic vt ibi. Vel dicas sic et familiarius. Dictum est. §. in. §. fi. ti. precedētis q p vniuersitatē res nobis acquiruntur: vt per hereditatē ⁊ alios modos ibidez positos. Verum q; hereditates q̄q; deferuntur ex testamēto, ⁊ quandoq; ab intestato, ideo primo sequitur videre de testamētis.

Additio.

Diuisio.

TEstamētum. ¶ Totus iste titulus diuiditur principaliter in tres partes. Nā primo ponit siue deriuationez, siue etymologiam testamēti. Scōo de testamentis in scriptis tā de iure veteri q̄ de iure nouo. Tertio de testamēto nūcupatiuo. Secunda ibi, Sz vt nihil. Tertia ibi, Sz illa quidē. Itē secūda pars principalis subdiuiditur. Nā primo recitat ius antiquū, ⁊ multiplicē ordinationē testamētorū: ⁊ eorū nomina cū eorū correctione. Scōo de sigillatione faciēda p testes. Tertio qui testes possunt adhiberi, ⁊ qui repellanꝰ in testamēto. Quarto q̄ non refert in qua materia testis scribat. Quito ponit vnū casum q̄ de vno testamēto possunt fieri plures scripture. Scōa ibi, Possunt autē. Tertia ibi, Testes autē. Quarta ibi, Nihil aūt. Quinta ibi, Sz ⁊ vnuz. Itē hec principaliter subdiuiditur in. ix. partes. Primo ponit etymologiā vocabuli. Scōo recitat duo gña testamētorū q̄ olim seruabātur. Tertio recitat tertiū genus testamētorū qō etiā iure ciuili fuit introductū. Quarto ponit duo gña testamētorum in desuetudinē abijsse. Quinto ponit qualiter tertiū genus partim desijt p desuetudinez. Sexto qualiter postea fiebāt testamēta de iure ꝓtorio. Septimo q̄liter in ꝛfectiōe testamētorū ius ciuile ⁊ ꝓtoriū ꝛiūctū est, ⁊ etiā ꝛstitutiōes impiales. Octauo magis declarat qd est de iure ciuili, ⁊ qd de pretorio: ⁊ qd de iure ꝛstitutionū in formatiōe testamēti. Nono q̄r p ꝛstitutiōes Impiales additū est q̄ testator scribat nomē heredis. Scōa ibi, Sz vt. Tertia ibi, Accessit. Quarta ibi, Sz illa. Quita ibi, Qō vo. Sexta ibi, Postea. Septima ibi, Sz cuz paulatim. Octaua ibi, Ut hoc. Nona ibi, Sz his oīb⁹. ¶ Casus. Dñe, iam video q̄ vos vultis tractare de testamētis. dicatis ergo mihi, vñ appellat testis: Ad hrñ. Amice, testis ex eo appellatur q̄ testatio mētis ē. sz vt nihil

a ¶ Aegri. fallit in tutore ⁊ curatore ⁊ similib⁹ psonis: vt dicem⁹ .j. de inuti. stip. §. si qs aliꝰ. Additio. Videbitis ibi glos. plenā, q pōt p alio stipulari, de quo late per Bartolu ⁊ doctores in l. stipulatio ista. §. alieni. ff. de verbo. ob. Ange. Are.

b ¶ Possessionē. C. de acq. poss. l. j. ⁊ ff. de acquirē. pos. possessio quo/q. §. ⁊ si possessio.

c ¶ Cōstitutionē. que est C. per ās pso. no. acq. l. j.

d ¶ Per hāc. ita q ⁊ per procuratorez. nāq; sola possessio cū res inanimata sit mihi nō querit. nā ⁊ p traditionē res mihi querit ⁊ possessio: ꝛ illa cadē ⁊ p me acquiritur: vt. §. de re. diui. §. p traditionē. ⁊. §. eo. in princ. Alīꝰ dicūt, vt Azo, p solam possessionē acquiri dōiūm: vt hic. et. C. eo. l. j. Sz ibi non dicit simpliciter excepta possessiōe: ꝛ dicit excepta cā possessionis: id est dominio qō est causa possessionis secūda post vsucapionez: vt. ff. de vsucap. l. iij.

e ¶ Prescriptionē. vobis sciētibus: vt. C. de acqui. possess. l. j.

f ¶ Admonuisse. §. de re. diui. §. singulorum.

g ¶ Acquirantur. p vos ⁊ alios vt in titu. isto.

h ¶ Nam legatoꝝ ius. Rñ. tacite obiectioni q̄ fieri posset de singularibus acquisitionibus legatorum.

i ¶ Referem⁹. vt. j. de lega. p totū. ⁊. j. de singulis rebus p fideicommiss. relic. per totum. Accur.

k ¶ Heredes. scz de iure ciuili: vt. j. de heredibus instit. vsq; ad titū. de bonorum possessionibus.

l ¶ Bonorū possessionē. ſ. de iure pretorio: vt. j. de bo. pos. p totū tit.

m ¶ Arrogaueritis. j. de acqui. p arro. per totum.

n ¶ Addicta fuerint. j. de eo cui liber. causa bona addi. p totum.

o ¶ Ex testamēto. de quibus vsq; ad tertium librum dicetur.

¶ De testamētis ordinādis. ¶ Ista rubrica ⁊ sequētes ꝓtinuātur p Imperatorē: vt. §. titu. j. §. fi. dic vt ibi. Vel dicas sic et familiarius. Dictum est. §. in. §. fi. ti. precedētis q p vniuersitatē res nobis acquiruntur: vt per hereditatē ⁊ alios modos ibidez positos. Verum q; hereditates q̄q; deferuntur ex testamēto, ⁊ quandoq; ab intestato, ideo primo sequitur videre de testamētis.

TEstamētum. ¶ Totus iste titulus diuiditur principaliter in tres partes. Nā primo ponit siue deriuationez, siue etymologiam testamēti. Scōo de testamentis in scriptis tā de iure veteri q̄ de iure nouo. Tertio de testamēto nūcupatiuo. Secunda ibi, Sz vt nihil. Tertia ibi, Sz illa quidē. Itē secūda pars principalis subdiuiditur. Nā primo recitat ius antiquū, ⁊ multiplicē ordinationē testamētorū: ⁊ eorū nomina cū eorū correctione. Scōo de sigillatione faciēda p testes. Tertio qui testes possunt adhiberi, ⁊ qui repellanꝰ in testamēto. Quarto q̄ non refert in qua materia testis scribat. Quito ponit vnū casum q̄ de vno testamēto possunt fieri plures scripture. Scōa ibi, Possunt autē. Tertia ibi, Testes autē. Quarta ibi, Nihil aūt. Quinta ibi, Sz ⁊ vnuz. Itē hec principaliter subdiuiditur in. ix. partes. Primo ponit etymologiā vocabuli. Scōo recitat duo gña testamētorū q̄ olim seruabātur. Tertio recitat tertiū genus testamētorū qō etiā iure ciuili fuit introductū. Quarto ponit duo gña testamētorum in desuetudinē abijsse. Quinto ponit qualiter tertiū genus partim desijt p desuetudinez. Sexto qualiter postea fiebāt testamēta de iure ꝓtorio. Septimo q̄liter in ꝛfectiōe testamētorū ius ciuile ⁊ ꝓtoriū ꝛiūctū est, ⁊ etiā ꝛstitutiōes impiales. Octauo magis declarat qd est de iure ciuili, ⁊ qd de pretorio: ⁊ qd de iure ꝛstitutionū in formatiōe testamēti. Nono q̄r p ꝛstitutiōes Impiales additū est q̄ testator scribat nomē heredis. Scōa ibi, Sz vt. Tertia ibi, Accessit. Quarta ibi, Sz illa. Quita ibi, Qō vo. Sexta ibi, Postea. Septima ibi, Sz cuz paulatim. Octaua ibi, Ut hoc. Nona ibi, Sz his oīb⁹. ¶ Casus. Dñe, iam video q̄ vos vultis tractare de testamētis. dicatis ergo mihi, vñ appellat testis: Ad hrñ. Amice, testis ex eo appellatur q̄ testatio mētis ē. sz vt nihil

ri subiectos habetis, neq; bona fide possidetis, ¶ Item per alienos seruos in quibus neq; vsum fructum habetis, neq; possessionem iustam: nulla ex causa vobis acquiri[a] posse. Et hoc est quod dicitur, per extrancā psonaz nihil acquiri posse: excepto eo, q̄ per liberā personā, veluti per procuratorem, placet nō solū sciētibus, sz ⁊ ignorātibus vobis acquiri possessionē[b], sm diui Seueri cōstitutionē[c]: et per[d] hāc possessionē, etiam dominiū, si dns fuerit qui tradidit: vel vsucapionē, aut lōgi tpis ꝓscriptionē[e], si dns non sit.

¶ Epilogando tranſit ad alias materias cum quodaz ꝓambulo. Aretinus.

¶ Hactenus tantisper admonuisse[f] sufficiat quēadmodū singulę res vobis acqrātur[g]. ¶ Naz legatorū[h] ius quo ⁊ ipso singulę res vobis acquiruntur: itē fideicommissorum, vbi singulę res vobis relinquūtur, opportunius inferiori loco referemus[i]. ¶ Videamus itaq; nūc quibus modis per vniuersitatē res vobis acquirantur. ¶ Si cui ergo hęredes[k] facti sitis, siue cuius bonorū[l] possessionem petieritis, vel siquem arrogaueritis[m], vel si cuius bona libertatū conseruādarum cā vobis addicta fuerint[n]: eius res oēs ad vos trāseūt. ¶ Ac prius de hęreditatibus dispiciamus: quarū duplex cōditio est: nā vel ex testamēto[o], vl ab intestato ad vos ꝓtinent. Et prius est vt de ijs dispiciamus quę ex testamēto vobis obueniunt: qua in re necessarium est initio de ordinandis testamētis exponere.

¶ De testamentis ordinandis. Titulus. x.

¶ Testamentuz dicitur testatio mētis. ¶ antiquit⁹ erāt plura genera testamētorū: vnū qō in pace: aliud qō in bello: aliud qō p ęs ⁊ libram: aliud de iure pretorio: quę recesserunt ab vsu. Aretinus.

TEstamentuz[†] ex eo appellat, q̄ testatio mētis sit. * ¶ Sed vt[p] nihil antiquitatis penitus ignoret: sciendū est olim quidem duo gña antiquitatis penit⁹ ignoret a iuuenibus, scire debes duo gña testamētorū de iure ciuili antiquissimo in vsu fuisse: quorū altero gñe vtebant antiqui in pace ⁊ otio: ⁊ hoc gen⁹ testamēti in pace ⁊ otio facti appellabāt antiqui calatis comitijs, ⁊ altero gñe testamētorū vtebātur cū essent in expeditiōe armoꝝ exituri: ⁊ hoc scōz gen⁹ appellabāt procinctum. Postea vō pcedēte tpe accessit tertiū gen⁹ testamētorū: ⁊ b tertiū gen⁹ appellabant per es ⁊ libram: ⁊ hoc tertiū genus ita appellabatur q̄ p quandam imaginariā vēditionē fiebat corā quinq; testib⁹ ciuibus Romanis puberibus, libripēde pśente, et eo q familie emptor dicebat: ⁊ ita quodāmodo sex testes ō iure ciuili antiquo i factiōe testamēti requirebanꝰ. Sz certe prima duo genera testamētorū, videlz calatis comitijs ⁊ pcinctū eryeterib⁹ tēporib⁹ in desuetudinē abierunt. Tertiū vō genus q̄ pes ⁊ libraz appellaꝰ, lz diutius pmanserit, tū partim in vsu esse desijt. ⁊ b tria gña testamētorum, vcz calatis comitijs, ⁊ pcinctuz, ⁊ p es ⁊ libram, ad ius ciuile referunt. Postea vō de iure ꝓtorio q̄dam alia forma faciēdoꝝ testamētorū inuēta est. Nā de iure nulla emācipatio vl imaginaria vēditio requrebatur: sz sigilla septē testiū testamētis faciēdis sufficiebant: q̄uis iure ciuili antiquo sigilla testiū nō essent necessaria. Sz cū postea paulatim ⁊ successiue tā ex vsu hoīm q̄ ex emēdationib⁹ ꝛstitutionū ceperit ius ciuile ⁊ ius ꝓtoriū in vnam cōsonātiā ⁊ vniformē obseruationē circa factionē testamētorū cōfluere, statutū fuit vt vno ⁊ eodē tēpore signa septē testiuz in testamētis adhibeanꝰ: q̄ ius ciuile antiquū quodāmodo exigebat: ⁊ huiusmodi septē testes adhibiti in testamēto subscribebāt: q̄ ex cōstitutionibus inuētū est: ⁊ ex edicto ꝓtoris signacula testium testamētis apponerenꝰ: vt hodie hmōi ius testamētorū faciēdorū ex triplici fonte videatur esse deriuatum. Nam testes ⁊ eorū signa vno cōtextu testamēti celebrādi gra a iure ciuili antiquo videtur descēdere. Subscriptiones aūt testatoris ⁊ testiū ex constitutionū obseruatione adhibenꝰ: ⁊ figilla ⁊ numerus testiuz ex edicto ꝓtoris. Sz pone. Dñe, iam video quid obtinebat ō iure antiquo circa faciēda testamēta: ⁊ qualiter antiquitas corrigitur p constitutiones principum: nunquid addidistis p constitutiones vestras: Rñ. q̄ sic. Nam omnibus p̄dictis propter synceritatē testamēti, vt omnis fraus excludatur, ex nostra cōstitutione hoc additum est, vt nomē heredis p manuz testatoris: vel si ipse nesciat vel non possit scribere, p manum publicam exprimatur, ⁊ omnia sm nostre constitutionis tenorē procedant. Sz pone. Dñe, iam video quot testes debēt signare testamētuz: nunquid necesse est q̄ quilibz eorum proprio sigillo vtatur: Rñ. q̄ non. Possunt enim oēs testes vno sigillo vel vno annulo signatorio signare testamētū. Quid enī si septē annuli vna sculptura fuerint, ⁊ eos dē habētes characteres: nonne sufficiūt: Ergo eadē ratione sufficit ⁊ si oēs eodē annulo vtanꝰ: ⁊ ita Papi. visum est. Et non soluz pprio, sz etiā alieno signare possunt. Et hec dicunt vsq; ad illū. §. testes aūt. Frā. de Are.

¶ Testū ex eo appellatur, ponit etymologiā: vt dz lapis q̄si ledēs pedē: ⁊ argumētū q̄si argute inuētum: ⁊ sic mutuū qō ex meo tuū fit: vt. ff. si cer. pe. l. ij. §. appellata. ⁊ scōm hoc codicillus pōt dici testamētum. [a] Definitur autē sic: Testamētum est voluntatis nostre iusta sentētia de eo quod quis post mortē suam fieri voluit: vt. ff. co. l. j. ⁊ est addendum cum institutione heredis: vt. j. de leg. §. ante heredis. q̄ sine heredis institutione nullum dicitur testamētum: vt. ff. de iur. co. l. fi. ⁊ j. de fideicom. here. in prin. Additio. Sz hanc glos. communiter reprehēdunt docto. q̄ ponit defectū in iurisconsulto: vt. d. l. fi. ⁊ exponunt iusta. i. perfecta: vt probatur in. l. cum filio. §. fi. ff. de leg. ij. q̄ perfectio est quadrupler: scz in materia, in forma, in solēnitate, ⁊ quo ad confirmationē dupliciter: vt hic. Angе.

p ¶ Sz vt. C. de cadu. tol. l. vnica. §. ⁊ cum triplici. argu. contra in eo.

† Hāc definitionem testamenti recitat gl. j. in. c. ij. ex de testa. et ibi vide cō cor.

* Etymologiaz hāc ridet Aulus Gel. li. noctiū atticaruz. vj. c. xij. ⁊ Lau. Valleſi. lib. elegā. vj. c. xxxvj. tu illos vide to.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutionum Iustiniani Liber II

ti.§.i.p nō ſeptis.Accur.Additio. Sed vic q licitum eſt ſcire ꝛ alle-
gare ius correctum,ad declarationē iuris noui,non ad decisionem.
l.j.in princ.C.de lati.lib.tol.

Calos. Calende. Comitia. * Calata comitia q̄ dicant,pul chre Bellī lib. noctiū attricarum ibidē nil ta i hāc rez de testamē tis.

a Imo ꝛo eo q̄ tūc fie ret cuz viri ad prelium faciēduz in aciem voca bātur:teſte Alo Bel. lib.xv.cap. xxvij.

* Vide i hūc locum Budeū in adnotatio nib⁹ ad pā dectas,ad l.ij. de ori gi.iur.quo loco qd ſit fiduciaria vēditio,et quid māci patio, ex plicat.

Accurſius.

Libram. l.adequa tam.i.eſtimatam rām.et dicitur libra hereditas: q̄ ſicut libra diuiditur i xij.vncias:ita et heredi tas:vt.j.de heredi.inſti. §.hereditas. vñ dicitur adequata libra.i.heredi tas eſtimata.

Partim.q̄ numerus teſtium remanſit.

Et predicta.al's pre fata.ꝛ ita allegatuz quā doq̄ inuenitur.

† Jdē dr i c.cuz eſſes. p extra.e.tit.

Ad ius ciuile.ſcz q̄ ius ciuile inuenit.

Poſtea. ſ. de media iuris prudentia.

Honorario.i.pretorio:vt.s.de iur.na.§.pretorium.

Quodammodo.q̄ putato librīpēde ꝛ emptore,ſeptē erāt.Ac.

Et ſubſcriptio.vt ſubſcribant ſe teſtamento affuiſſe:et cuius ſit: vt.ff.eo.l.penulti.ꝛ antepenulti.

Conſtitutionibus.vt.C.de teſta.hac conſultiſſima.

Uno contextu.i.nullo actu interpoſito:niſi neceſſario nature:vt ff.eo.heredes.in fi.ꝛ.C.eo.cū antiquitas.Accurſius. Additio. Pro pter quē ſi aliqui recedāt anteq̄ loco ipſorū alij ſubrogentur:poteſt aliquid fieri ſi imminet periculum vite teſtatoris:al's non.

Teſtatoris.ſi poteſt:vt.C.eo.iubemus.

Teſtiuz.ſi non poteſt teſtator ſcribere.Sed hodie indiſtincte per alium ſcribere poteſt nomen heredis: vt in aut.vt ſpon.lar.§.quia vero.colla.I.ix.

Tenorē.eſt autē tenor:ſi pōt ſcribere,faciat:al's dicet coꝝ teſtib⁹: ꝛ ſcribeꝫ per aliquē vel per aliquos de eis:al's non valet:imo falſi pē na tabellio tenetur:vt.C.eo.iubemus.in fi.Accur. Additio. Quod eſt verum quādo ſolennitas nō fuit obſeruata nec ſcripta in teſtamē to.ſecꝰ ſi fuit obſeruata:ſz nō ſcripta:vt.l.libr.ff.de re iudi.Ang.

Annulo.ſ.habēte characteres:q̄ ſignatoꝝ ꝺ:ꝛ ſic eſt i eo ſigillū. nō aūt alio ſigno:vt.ff.e.ad teſtiū.§.ſignū.ꝛ de vb.ſigni.l.ſignatoꝝ.

Teſtamentum.vel etiam linteuz ſcz quo inuolutum eſt teſtamen

tum:vt.ff.eo.ad teſtium.§.fina.

Uſum eſt.hac rōne ꝛ cū tribus vel paucioribus vel plurib⁹ pōt ſignari teſtamētū:argu.j.man.§.is qui exequitur. Alij dicunt tantū cum ſeptem vel vno debere ſignari.

Teſtes aūt. Caſus. Domine,iā video quōt teſtes debeant adhiberi in teſtamēto. Dicatis modo mihi,q̄ pñt eſſe teſtes in teſtamēto: Ad hoc rñ. Amice: teſtes iure adhiberi ſolent hi q̄ ex teſtō capere pñt. Hoc tū non eſt gñaliter verū:q̄ neq̄ mulieres, neq̄ impubes,neq̄ mut⁹, neq̄ furioſus,neq̄ ille cui adminiſtratio bo.interdicta eſt,neq̄ famoſo crimine dānatus,vel mulierbria i corpore ſuo paſſus(quē lex iubet improbuz inteſtabilēq̄ eſſe)in numero teſtium in teſtamentis condendis adhiberi pñt.Et hec dicūtur vſq̄ ad illum.§.ſed cuz aliquis.Fran.

Teſtamēti factio,paſſiue accipe hic,vt bona ſit acceptio:ſz neq̄ mulier ꝛc.al's etiā accipitur actiue:vt.j.de here.qua. ꝛ diffe.§.teſtamenti.

Neq̄ mulier.in altis aūtez caſibus omnibus recipitur,preterq̄ in teſtamentis:vt.ff.e.qui teſtamento.§.mulier. Ratio eſt vt.C.de fideicō.l. fi.vt eſt timor falſitatis. Quid de hermaphrodito:Rñ.ſi pualet in maſculino ſexu, recipitur: vt.ff.de ſtatu homi.queritur.ꝛ de teſti.l.repetundarum.§.j.

Neq̄ impubes.quid de eo qd̄ vidit in pupillari etate:Rñ.al's (id eſt ſtā gl. eſſe preterq̄ in teſtamento poſſet teſtificari,ſicut ſeruus:vt.ff.de vbo.ſig. notionem.§.inſtrumē torū.ꝛ.C.de here.ꝛ ma dē.ſi.ſed hī ſi.prim⁹ in fantie. Jo. ſra.ꝛ Ang. nec furioſus . niſi habeat dilucida īterual la.ff.e.qui teſtamēto. §. Neq̄ mutus,qui nihil loqui vel audire pōt:vt.j.q̄ teſta.face.poſ. Additio. Etiā ſi talem morbum habeat a caſu,ꝛ ſit liberatus,q̄uis tunc poſſit teſtari,ſm Joā. Fab.hic.

Jnterdictū eſt.vel a lege:vt qz cōmiſit in legē Juliā maieſtatis: vt.C.ad.l.Juliā maie.l.ſi. Uel a iudice:vt.ff.e.is cui.in fi.j.reſpon.

Jnteſtabiles q̄z.vt de crimine famoſo dānat⁹,vel mulierbria paſſ⁹: vt.ff.e.is cui.§.fi.ꝛ.l.cū lege.ꝛ.ff.de teſti.ob carmen.in prin.

Seq̄ cu aliquis ¶ Caſus. Dñe,quidā cōdidit teſtū:ꝛ in teſtamē to ſeptē adhibuit teſtes ſpecialiter conuocatos:ꝛ coꝝ eis volūtatez ſuam vltimā declarauit:ꝛ nomen heredis exp̄eſſit:ꝛ teſtes ſubſcri pſerunt:ꝛ teſtū ſigillauit.quo facto deceſſit teſtator.mortuo teſtatore,quidā ex teſtibus apparuit ſeruus,qui tū tpe faciēdi teſtamēti liber ab omnib⁹ putabaꝫ.modo quero vtrū iſtud teſtū debeat ifirmari,quaſi iuris ſolēnitate nō ſeruata: Et rñdet q̄ nō:imo teſtū tanq̄ rite factū firmitatē obtinebit. Cū em̄ aliqs ex teſtib⁹ tpe teſtamēti faciēdi liber ab oib⁹ eriſtimaꝫ:q̄uis poſtea ſeruus appuerit,tā diuus Adrian⁹ q̄ diui Uerus ꝛ Antonin⁹ Catoni ſup tali dubitatiōe q̄rēti reſcripſerūt ſubueniēdū eſſe teſtamēto ex hmōi libertate putatiua: vt ſic ratū firmū habeaꝫ,ac ſi vt oportet oia facta fuiſſent.ꝛ p tali rōne moti dixerūt,qz eo tpe q̄ teſtū a teſtib⁹ ſignabaꝫ:iſte teſtis cōi cōſenſu oim loco liberi hominis habebaꝫ,nec erat aliqs q̄ eo tpe ſtat⁹ queſtionē ei moueret.Et hec dicūt vſq̄ ad illum.§.pater.Fran.

Libertate.

Septem teſtes ſe ſubſcribentes,totidemq̄ ſignacula in teſtamentorum confectione requirunt:in quibus nomen heredis a teſtatore aut a teſtibus ſcribendū eſt.Aretinus.

Sed cum paulatim tā ex vſu hominum,q̄ ex conſtitutionum emendationibus cœpit in vnam conſonantiam ius ciuile et pretorium iungi:conſtitutum eſt vt vno eodēq̄ tempore(qđ ius ciuile quodammodo exigebat) ſeptem teſtibus adhibitis,ꝛ ſubſcriptio teſtiū(qđ ex conſtitutione apparuiſſet:taz diuus Adrianus

Seruus cōi opinione reputatus liber,pōt in teſtō eſſe teſtis.

Sed cum aliqs ex teſtib⁹ teſtamēti quide faciendi tpe liber exiſtimaret,poſtea autem ſeruus

---

Ubi ſeptem teſtibz. inextenſa habetur q̄ mitt⁹ inſcriptis ſignacula teſtium ꝛc cor dat ar hiram ler.i. ſcripciones et ſignacula teſtium. Ubi ſeptē ſūt ꝛc. Ubi ſeptē ſūt ꝛc. Ubi ſeptē ſūt ꝛc.

Opinio pfertur veritati.

a ¶ Libertate. s. putatiua. et sic plus valet quod est in opinione, q quod est in veritate. sic. ff. de le. j. l. iiij. in prin. 7. §. q si quis. Ar. con. ff. de leg. §. si quis rem suam.

b ¶ Signaret. Quidã hic intelligunt generaliter verũ: vt siue ostẽdatur testm̃ in scriptis cõditũ, siue nũcupatiuũ: debeat ei credi: siue desierint testes esse, siue nõ: 7 sic se hz ɔsuetudo: vt ar. C. de edicto di. adri. tol. l. fi. et C. de do. l. i donatiõib. et arbitri. tu. l. fi. Nos dr̃. scz in nũcupatiuo de iure. 7 qd hic dr̃. in testamento cõdito i scriptis loquit. In nũcupatiuo eñ si pferatur, nõ dz ei credi sine testib: cũ in eis consistat tantũ substãtia testamẽti. ipsum tñ valet lz probatio deficiat: vt. ff. de testa. tu. l. duo. Quid si seru fact est vel ifamis, 7 velit recognoscere sigillũ suũ: Rñ. nõ admittitur: vt. ff. de carbo. edi. l. Carbonianũ. §. due autem sunt cause.

a Dic q est l. iij. ff. de sup. leg.

Catonianio vero. liberalitate.

h Nisi deco sit facta publica scriptura: vel pars confiteat testm̃ sic fuisse factũ: aut testes deponãt anteq̃ ipsoꝝ defectus appareat qi tũc scriptura pbabit absq eo q testes pducãtur. Ange.

c ¶ Omniũ cõsensu. nota errorẽ prodesse: vt. ff. de sup. le. l. iij. i fi. 7. C. de lat. li. tol. §. sed quia. et. ff. de offi. pto. Barbarius. Et error cõmunis facit ius: vt patet his versib: Error cõis ius efficit: vt manifestat Testificans seruus qui liber credit esse.

Catoni. Q postea diui Uerus et Antoninus rescripserunt subuenire se ex sua libertate testamento, vt sic haberetur atq si vt oportebat factum esset: cuz eo tẽpore quo testamentuz signaret, omnium consensu is testis liberi loco fuisset, nec quisq esset qui status ei questionem moueret.

¶ Pot in vno 7 codẽ testamẽto esse testis pater cuz filijs 7 fratribus, dũmodo sit alienũ: secus aũt si propriũ vel domesticũ. Areti.

¶ Pater necnon is qui in potestate eius est, item duo fratres q in eiusdem patris potestate sunt, vtriq testes in vno testamẽto fieri possũt: quia nihil nocet, ex vna domo plures testes alieno negocio adhiberi. In testibus autez non debet esse is qui in potestate testatoris est. Sed et si filiusfamilias de castrensi peculio post missionem faciat testamentum: nec pater eius recte adhibetur testis, nec is qui in potestate eiusdẽ patris est. Reprobatum est enim ea in re domesticuz testimoniuz.

¶ In testamento nõ potest esse testis heres scriptus in eo: nec pater: nec filius in potestate: nec frater in eiusdez patris ptãte. Areti.

¶ Sed neq heres scriptus, neq is qui in potestate eius est, neq pater eius qui cuz habet in potestate, neq fratres qui in eiusdẽ patris potestate sunt, testes adhiberi possunt: q hoc totuz negotium quod agitur testamenti ordinãdi gratia, creditur hodie inter testatorem et heredem agi. Licet enim totum ius tale conturbatum fuerit, 7 veteres quidem familie emptorem, et cos q per potestatez ei cõiuncti fuerãt, a testamentarijs testimonijs repellebãt: heredi 7 ijs qui p ptãtem ei cõiuncti fuerãt, cõcedebãt testimonia i testamẽtis prestare: licet ij q id permittebãt, hoc iure minime abuti cos debere suadebant: nos tñ eã obseruationẽ corrigentes, et quod ab illis suasuz est, in legis necessitatẽ trãsferẽtes ad imitationẽ pristini familie emptoris, merito nec heredi, q imaginez vetustissimi familie emptoris obtinet, neq alijs psonis, q̃ ei (vt dictũ est) cõiũcte sunt, licẽtiaz concedim sibi quodãmodo testimonia pstare: ideoq nec eiusmodi veteres constitutiones nostro Codici inseri permisimus.

¶ Legatari 7 fideicõmissarius singularis pot esse testis in testõ in quo est ei legatum. Aretinus.

¶ Legatarijs aũt 7 fideicommissarijs, quia nõ iuris successores sunt, et alijs personis eis coniunctis testimoniũ non denegam: imo in quadam nostra constitutione et hoc specialiter eis cõcessimus. Et multo magis ijs qui in corũ potestate sunt, vel qui cos habent in potestate, huiusmodi licentiam damus.

¶ Pater. ¶ Cas. Quidã fecit testm̃ suũ, 7 in testamento suo adhibuit. vij. testes: iter quos fuit Petr, et Martin fili Petri: quẽ Martinũ Petr habuit i sua ptãte. mõ q̃ro vtrũ pr̃, 7 fili existẽs in ptãte ei. s. Petri: psint esse testes i eodẽ testõ: Rñ. q sic. Nã pr̃, 7 ille q i eiusdẽ pris ptãte est, in eodẽ testõ testes adhiberi possunt. Nihil eñ nocet ex vna domo plures testes alieno negotio adhiberi posse. Et hc dicunt vsq ad illũ. §. in testib. in q̃ pone casum sic: Quidã condidit testm̃: 7 i testa. suo filiũ quẽ habuit i ptãte, testẽ adhibuit. mõ q̃ro vtr de iure hc potuit facere: Rñ. q nõ. Nã testis nõ dz eẽ ille q i ptãte testatoris ẽ. Et nõ solũ repellit ille a testimonio, q ẽ i ptãte testatoris: sed etiã q hz i ptãte testatorẽ. vñ si filiusfa. miles post reuersionem de castrẽsi peculio testet, pr̃ eius i suo testamẽto testis adhiberi nõ põt: nec etiã aliqs q est i ptãte eiusdẽ pris. nõ solũ eñ i alijs causis, sz etiã in testamẽtis domesticũ testimoniũ reprobatũ est. Et nõ solũmodo supradicte psone repellũtur a testamẽtarijs testimonijs: sed etiã heres scpt, 7 pr̃ ei q eũ i ptãte hz, 7 etiã parẽtes heredis scripti: 7 fratres q i eiusdẽ pris ptãte sunt: 7 etiã q i ptãte testatoris sunt, penit a testamẽtarijs testimonijs repellunt: 7 hoc ea rõne, q totũ negotiũ qd agit iure faciẽdi testamẽti, credit hodie iter heredẽ 7 testatorẽ agi: licet olim totũ ius testamẽti faciendi circa testes adhibendos cõturbatum fuerit. nam quidã veteres in illo testõ qd dicebat p es 7 librã, familie emptorẽ q loco heredis erat, 7 cõiũctos ei p ptãtẽ, a testimonijs testamẽtarijs repellebãt. In primis aũt duab ɔditionib testamẽtorũ heredi coniunctis per ptãtem, concedebãt testimonia in testamentis prestare: lz illi ijdẽ qui id pmittebãt, hoc iure minime abuti debere eos persuadebant. vnde nos eandẽ obseruationẽ antiquorũ corrigentes, 7 qd ab ipsis antiquis persuasum est, videlicet q heres vel cõiũcti ei per potestatem, inter testes admittant: licet hoc eis permissum fuerat, tamẽ in legis necessitatem transferentes: ad imitationẽ familie emptoris qui in tertio genere testamẽtorũ (vt dictũ est) a testimonio repellebatur: merito heredem 7 cõiunctos ei p potestatem, ab huiusmodi testimonio repellimus: nec eis licentiã dam sibi quodammodo testimonia prestare. vnde huiusmodi veterem cõstitutionem in qua hoc permissum fuerat, nostro Codici inseri non permisimus. 7 hec dicuntur vsq ad illum. §. legatarijs.

d ¶ Alieno. aliud si in suo: vt. i. proxi. §. 7. ff. de testi. testis. Accur.

e ¶ Post missionem. i. remissionem. aliud si ante: vt. ff. eo. qui testamẽto. §. per contrarium. Additio Et est ratio sm glos. ibi, quia tũc testes neq rogati, neq ad solennizandum actum exigũtur: q̃uis duo requirantur ad probandum veritatem. Ange.

f ¶ In ea re. idẽ 7 in alijs: vt. C. de testi. l. ij. Sed quis est domestic: Rñ. colonus et ascriptitius, vel similes: vt. C. de his qui ad eccle. ɔfu. l. fi. §. sane etiam si seruus. et. C. de questi. l. pridem. Itez vxor marito, et econtra: vt. s. de vsu et habi. §. itẽ. Item seruientes siue dapiferi: vt. ff. de penis, l. respiciendum. §. furta. Intellige istõ verum si sint seruitores commẽsales: vt quia viuant expensis domini: als contra, nisi habuissent licentiam sine spe reuertendi. tempus enim productionis et depositionis inspicit, sm Joã. Fab. hic.

g ¶ Neq is. Nota q his tribus modis dicit quis contingere me per potestatem.

h ¶ Adhiberi. quia eorũ negotium est: cum et lucrum 7 damnum ad eos pertineat. ff. quando ap. sit. l. j. §. in propria. 7 vere eorum: quia 7c.

i ¶ Agi. caute ponit agi, cũ sit generalissimum: vt ff. de verbo. signi. l. Labeo. ij. in princi. et. l. verba. habet enim se ad ius testandi et contractus. Accursius.

k ¶ Conturbatum. nam olim heres in duob primis generibus testamẽtoruz poterat esse testis: in tertio vero ille q erat loco heredis, non poterat esse testis: et sic erat turbatio iuriũ: 7 ad eius similitudinem verus heres hodie testis non erit: vt sequitur.

l ¶ Familie emptorem. dr ille qui constituebatur heres p es 7 librã.

m ¶ Heredi. qui erat ex primis duobus generibus testamentorum.

n ¶ Abuti. sic. C. de ca. tol. l. vnica. §. j. 7. ff. si fa. fur. fe. di. l. fi. et. s. q. ex cau. ma. non licet. §. j. Accur.

¶ Legatarijs. ¶ Casus. Quidam fecit testm̃, 7 in testõ legauit Petro decẽ: verũtñ Petrum legatarium in testõ testẽ adhibuit. mõ q̃ro vtrum ille Petrus legatarius possit esse testis in illo testõ in quo sibi legatum relictum est: Et rñ. q sic. Licet eñ heredes qui sunt iuris successores, a testõ repellant: legatarijs tñ 7 fideicõmissarijs, qui nõ iuris, sz rei singularis successores sunt, 7 alijs psonis eis cõiũctis testimonium pstare in testamẽtis non denegamus: imo etiam quadã constitutione nostra eis specialiter concessim: 7 certe multo fortius his qui in potestate legatarioꝝ vel fideicommissariorum sunt, vel q eos in potestate habẽt, huiusmodi licẽtiam donauimus. Et hec dicuntur vsq ad illum. §. nihil autẽ interest. Fran. de Are.

¶ Legatarijs. discrepãt hi iure veteri a fideicõmissarijs: vt. i. de fideico. §. pterca. Sz hodie non: vt. i. de leg. §. sz nõ vsq. quidã. §. hũc intelligunt quando legatum fuit repetitum a succedẽtibus ab intestato, vt tunc non videatur ferre testimoniuz in testamẽto iure: quia iuris successor est qui in quota parte heres institutus est. Accur.

o ¶ Nõ iuris. sz rei, 7 sine onere: vt. ff. mã. si hereditatẽ. Additio Et p hoc patet secus esse in fideicommissario vniuersali: quia habetur loco heredis. §. restituta. i. de fideicom. here. Jo. Fab.

p ¶ Constõne. Greca. Uel dic de illa q̃ est. ff. e. q testõ. i pn. q̃ est Justiniani p approbationẽ: vt. C. de vete. iur. enu. l. j. §. merito. pma verior.

q ¶ In potestate. item tabellioni: vt. ff. eo. Domitius. Accursius.

r ¶ Damus. C. de testi. oibus. ɔtra. Sol. hic agitur de iurib testamẽti inter heredẽ 7 aliũ agentẽ cõtra testm̃: als cõiũctus cõiũcto nõ fe

c ¶ Iudic q filius q̃i nihil sibi q̃rit: pt ppa tre testificari sm Joã. fab. idez e in eo negotio ex q̃ nec pri nec filio resultat cõmodũ vl interesse. 7 qd de matre 7 fratrib: vide per Ange. hic.

d Intellige verũ in his q̃s dñs attigit rõne domus sue: 7 i qb hz aliquod ius: 7 sic in ɔditionalis i psona/ nõ in simplici colono. itẽ hoc verum in familiarib vilib: 7 q̃i dominus eos pducit: nec ẽ qõ iter eos. als sec sm Ange.

e Est et alia rõ. s. affectio quam hñt adinuicẽ ex q̃ pcedit iste textus etiã hodie i casib i qb pri nihil querit. Monachi tñ i monasterio pñt esse testes. c. in sup. extra de testi. Idẽ i hoib vniuersitatz p ipsa vniuersitate vl castro i negotijs ex qb nõ resultat cõmodũ in particulari sed cõmuni tm̃. Ange.

† Sic etiã cleric pot ferre testimoniũ i cã sue eccl'ie: vt in c. cuz nũcius. ex. de testib. vbi vide glossã vnicam de illa materia.

in pte libertate. ibi ae giuni: r. verasõ est 2m xpofo. hic ddd. q. ibi loquitur gn. singularis opinio. q dicebat veritatt quo casu magis attenditur veritas q opinio hic vero gn. comunis error [illegible] quo casu procedit ista glo. de quo vi

ret testimoniū.i.vnus legatarius alīj. Et ꝓm hoc falso hic sumit ar. q̄ socius in cā socij admittit in testimoniū. Uel dic hoc speciale[a] vt cōiunctus pro cōiuncto admittatur quasi in re sua, fauore testamēti ⁊ vltime voluntatis, que ꝺz dn̄ari si legitima est: vt. C. de lega. cum questio. i fi. ⁊ erit bonū ar. s. dictū. Sed arg. ↄtra. est. C. de testi. q̄m. in fi. Sed rn̄deo:[b] finis illi⁹ legis nō refertur ad totū q̄ erat dictū. Distingue tn̄ an lucrum redeat ad eū socium, vt tunc non admittat: alias sic: vt. ff. q̄ ap. fit. l. j. §. i propria.

a Istā approbat bar. to. in. l. qui testō. ff. eo. ⁊ idē h̄ ange. ⁊ pla. h̄.

b Idez fa. hic.

¶ Nihil autē ¶ Casus. Dñe, iam nobis diristis plures solēnitates q̄ i testamēto condēdo debēt obseruari: ſz ꝓ deo dicatis i quo testm̄ ꝺz scribi. Rn̄. amice: nō refert vtr testm̄ fiat in tabulis vel i chartis membranisve, vel i alia materia: ⁊ etiā vnū testamētū pōt i plurib⁹ codicib⁹ scribi: ⁊ valet cā necessitatis: veluti si qs extra patriā secum ferre velit, ⁊ domi relinquere suoꝝ iudicioꝝ ↄtestatione.i. testamētū: vel ꝓpter alias innumerabiles causas, que humanis necessitatibus imminent[d].

¶ Testamētum fit etiā sine scriptis, declarata volūtate testantis coram septē testibus rogatis. Are.

¶ Sed hec q̄dē de testamentis que i scriptis cōficiunt, sufficiunt.

¶ Siqs aūt sine scriptis voluerit ordinare iure ciuili testamentuz: septē testibus[e] adhibitis[f], et sua voluntate coram[g] eis nuncupata[h], sciat hoc perfectissimū testamētū iure ciuili firmūq̄ ↄstitutū.

¶ De militari testō. Titu. xj.

¶ Miles in expeditione pōt facere testamētuz iure militari quo modo vult. Aretinus.

Supradicta diligens obseruatio[i] in ordinandis testamentis, militib⁹ ꝓpter nimiā ip̄eritiā[k] eoruz, cōstitutiōib⁹ principalib⁹ remissa est: ¶ Nam q̄uis ꝝ neq̄ legitimum numerū testium adhibuerint, neq̄ aliam testamētorū solēnitatē[l] obseruauerint: rite nihilominus testant: videlicet cuz in expeditionibus occupati sunt. quod merito nostra cōstitutio introduxit[m]: ¶ Quoquo eñ modo volūtas eius suprema inueniatur, siue scripta, siue nō scripta, valet testamentum ex voluntate eius.

¶ Miles testādo extra expeditionem debet testari ꝓm ius cōe. et licet filiusfamilias sit, testari tamen potest. Aretinus.

¶ Illis aūt[n] tēporib⁹ per q̄ citra expeditionum necessitatē, in alīs locis, vel in suis ꝑdib⁹ degūt: minime ad vendicandū tale priuilegium adiuuātur[o]: ¶ Sed testari quidē etsi[p] filīfamilias sint, ꝓpter militiā cōcedunt: iure[q] tn̄ cōi eadē obseruatione ⁊ in eorū testamēto ꝓ militari testō. Titu. xj.

Supradicta. ¶ Totus iste tit. diuiditur ꝓncipaliter i duas partes. Primo ponit de militib⁹ testātib⁹ in tentorio eoꝝ vel in peculio castrēsi. Scō de testamēto i quasi castrēsi. Scōa ibi, Sciēdū. Item ꝓma subdiuiditur. Naz ꝓmo ponit ↄtinuationē p modū remotionis siue exceptionis cū positione noui statuti. Scō quaſiter ꝓuilegiū ↄcessuz militib⁹ q̄ pñt testari qūo volūt, itelligaſ. Tertio q̄ etiā miles mut⁹ ⁊ gn̄aliter defectiu⁹ pōt testari. Quarto qualr̄ post missionē testaſ. Quinto q̄ mutatio status ipsius militis, dūmō iteruenīat noua volūtas, nō vitiat testm̄ factū. Secūda ibi, Plane. Tertia ibi, Qui imo. Quarta ibi, Sz hactenus. Quinta ibi, Sed ⁊ si qs. ¶ Casus Accessi ad Justinia. ⁊ ita ꝓposui coram eo: Dñe, iam video q̄ vultis tractare de mili. testa. ꝓ deo dicatis mihi, q̄ ratio mouet vos ad tractāduz separatim de militari testō. nunqd illa q̄ sunt a vobis tradita, in oi testō pñt sufficere: Ad h̄ rn̄. Amice: q̄m supradicta diligēs obseruatio quā de ordinādis priuatorū testamētis supra exposuim⁹, authoritate principaliū ↄstitutionū militibus ꝓpter eorū ip̄eritiā remissa est: ideo hic spāliter de ꝓuilegiatis militū testamētis tractare intēdim⁹. Quis eñ milites neq̄ legitimuz numerū testiū i suis testamētis adhibuerint, neq̄ aliā testamētorūz solēnitatē obseruauerint: nihilomin⁹ recte testant. ⁊ h̄ verū est q̄n in expeditiōe militari occupati sunt. nā vt ita demū gaudeāt ꝓuilegio militari cū i expeditiōe armoꝝ fuerit occupati, nō immerito nr̄a introducta est ↄstitutio. Quocūq̄ eñ mō volūtas supma militis i expeditiōe occupati, siue i scptis siue sine scptis inueniaſ: valet ei⁹ testm̄ ex volūtate ei⁹. Sec⁹ tn̄ est q̄n nō ē i necessitate militaris expeditiōis. In illis eñ tpib⁹ gb⁹ milites i alienis vl suis edib⁹ degūt: ad vēdicādū sibi tale ꝓuilegiū neq̄q̄ poterūt adiuuari. Et h̄ ꝺn̄rvsq̄ ad illū. §. Sz testari. Sz pone: Dicit Just. q̄ q̄q̄ ꝓuilegiū militib⁹ ↄcessuz circa solēnitatē testi post missionē ab expeditione militari finiaſ: aliud tn̄ ꝓuilegiū ↄcedit eis circa substātiā testamēti dūtaxat: nā testari pñt milites extra castra militaris expeditiōis existētes, q̄uis filīfa. sint: iure tn̄ cōi i h̄ casu q̄n morianſ extra castra, cadē obseruatio in eoꝝ testamentis adhibenda est: quam. s. in testamento paganorū exposuimus. Et hec ꝺcuntur vsq̄ ad illum. §. plane. Fran.

Uersus. Nihil autē ¶ Casus. Dñe, iam nobis diristis plures solēnitates q̄ i testamēto condēdo debēt obseruari: ſz ꝓ deo dicatis i quo testm̄ ꝺz scribi. Rn̄. amice: nō refert vtr testm̄ fiat in tabulis vel i chartis membranisve, vel i alia materia: ⁊ etiā vnū testamētū pōt i plurib⁹ codicib⁹ scribi: ⁊ valet cā necessitatis: veluti si qs extra patriā secum ferre velit, ⁊ domi relinquere suoꝝ iudicioꝝ ↄtestationē. i. testamētū: vel ꝓpter alias innumerabiles causas que humanis necessitatibus imminent. Et hec ꝺcunt vsq̄ ad illū. §. sed hec quidē. Frā. ¶ In chartis. sic. s. de rerū diui. §. Ife. Accur. Additio. Et dic in chartis etiā rasis: secus tn̄ i alīs instrumentis. Ang.

Diuisio.

b ¶ Et nūl. fic. ff. e. l. vnū.

c ¶ Quod. sz vt plurib⁹ codicibus fiat.

d ¶ Imminēt. sic in aut. de ↄsan. ⁊ vter. fra. §. sic igit. coll. vj. Sz nūqd ex his exēplis pbabit: Rn̄. nō sine authētico: vt in aut. vt spon. lar. §. ⁊ hoc insuper. colla. ix. ⁊. ff. de fide instru. l. quicūq̄z. ⁊. ff. de bo. pos. ꝓm tabu. l. ij. §. sed ⁊ si vnum. sed hic ambo sunt principalia. Accur.

¶ Sed hec quidē. ¶ Casus. Dñe, iā video q̄ sit obseruāda solēnitas in testamēto in scriptis ↄdito: nūqd tota pdi. solē. in testō nūcupatiuo obseruari ꝺz: Et rn̄. q̄ nō. nā hec q̄ supradicta sunt, de testamētis i scptis ↄficiēdis sufficiūt. Si qs eñ voluerit facere testm̄ de iure ciuili sine scptis: h̄ ei facere licebit si. v j. testes ad h̄ quocauerit, ⁊ volūtatē suā eis exp̄serit. ⁊ hoc testm̄ de iure ciuili factū ↄstituim⁹ fortissimū et firmū. ⁊ hec ꝺcunt vsq̄ in fi. titu. Fran. de Are.

e ¶ Septē testib⁹. q̄uq̄z nullus vocaſ: vt si miles moriaſ i bello: vt no. C. de mili. testa. l. milites. q̄uq̄z vn⁹: vt Imperator: vt. C. eo. oūm. q̄uq̄z duo, vt inter filios: vt. C. e. hac ↄsultissima. §. ex ipfecto. Uel si in tentorio faciat testm̄ miles: vt. ff. de mi. testa. Lucius. q̄uq̄z tres vt q̄tuor, vel pauciores: vt. C. eo si non spāli. q̄uq̄z quinq̄: vt in testō rustici: vt C. eo. l. fi. §. finaute. q̄uq̄z septē generaliter: vt hic, ⁊. C. e. hac ↄsultissima. q̄uq̄z octo: vt. C. qui testamē. facere pos. hac cōsultissima. Accur.

f ¶ Adhibitis. i. rogatis vt inter sint, ⁊ sint attenti: vt. ff. e. heredes. §. pe. ⁊ in aut. de testi. §. ⁊ licet. in fi. §. colla. vij. Accur.

g ¶ Coram. sz palā nominādo heredes: vt. ff. eo. l. heredes.

h ¶ Nuncupata. inde ꝺr nuncupatiuum testamentum.

¶ De militari testamēto. ¶ Est aute miles qui iurauit a signis non recedere: vt. ff. ex q̄bus causis maio. l. pe. ⁊ script⁹ est in matricula vbi ⁊ alīj milites scripti sunt: vt. ff. eo. l. penul. ⁊ p totū ti. Sunt ⁊ alia necessaria vt aliqs sit mil⁹, vt ꝺcim⁹. ff. ex q. cau. maio. l. pe. ⁊ in aut. de mā. ꝓn. §. fi. col. iij. Jtē miles ꝺr a malo qō sustinet p alīs, vel a mille, q̄ ex numero mille hoim eligīt: vt. ff. eo. l. j. §. miles. Accur. Additio. Cōtinua istā rubr. ad precē. ꝓm Christopho. Por. sic: Uisuz est s. de testamētis i genere: nūc sequit videre de testamētis i specie. Uel aliter: Uisum est. s. de testamētis q̄ fiūt ꝓm eōis iuris dispositionē, nūc sequit videre de illis q̄ fiūt iure ꝓuilegiato: vt est testm̄ militare. ideo ꝛc. Aduertendū est q̄ in milite ſex sunt necessaria ad hoc q̄ habeat priuilegia militib⁹ ↄcessa. Primo q̄ ense cingaſ. ff. de test. mili. l. pe. Secūdo q̄ in numero aliox ponaſ, ⁊ in matricula scribaſ. ff. de test. mili. l. ex eo tempore. Tertio q̄ prestet sacramentum q̄ mortem nō euitabit pro republica, neq̄ a signis recedet. ff. ex qui. cau. maio. l. pe. et de ijs qui notā. infa. l. ij. §. miles. Quarto q̄ stigma. i. nota publica brachijs suis inscribatur. §. de fabri. l. ij. li. xj. Quinto q̄ examinetur. C. qui mili. nō pos. l. j. li. xij. Sexto q̄ non sit negotiator. C. nego. ne mili. l. j. lib. xij. vndeversus: Ensis, matricula, necnon iuratio, stigma, Ac examen, erunt isthec in milite signa. Alia nec debet tractare negotia miles.

Uersus.

Diuisio. Supradicta. ¶ Totus iste tit. diuiditur ꝓncipaliter i duas partes. Primo ponit de militib⁹ testātib⁹ in tentorio eoꝝ vel in peculio castrēsi. Scō de testamēto i quasi castrēsi. Scōa ibi, Sciēdū. Item ꝓma subdiuiditur. Naz ꝓmo ponit ↄtinuationē p modū remotionis siue exceptionis cū positione noui statuti. Scō quaſiter ꝓuilegiū ↄcessuz militib⁹ q̄ pñt testari qūo volūt, itelligaſ. Tertio q̄ etiā miles mut⁹ ⁊ gn̄aliter defectiu⁹ pōt testari. Quarto qualr̄ post missionē testaſ. Quinto q̄ mutatio status ipsius militis, dūmō iteruenīat noua volūtas, nō vitiat testm̄ factū. Secūda ibi, Plane. Tertia ibi, Qui imo. Quarta ibi, Sz hactenus. Quinta ibi, Sed ⁊ si qs. ¶ Casus Accessi ad Justinia. ⁊ ita ꝓposui coram eo: Dñe, iam video q̄ vultis tractare de mili. testa. ꝓ deo dicatis mihi, q̄ ratio mouet vos ad tractāduz separatim de militari testō. nunqd illa q̄ sunt a vobis tradita, in oi testō pñt sufficere: Ad h̄ rn̄. Amice: q̄m supradicta diligēs obseruatio quā de ordinādis priuatorū testamētis supra exposuim⁹, authoritate principaliū ↄstitutionū militibus ꝓpter eorū ip̄eritiā remissa est: ideo hic spāliter de ꝓuilegiatis militū testamētis tractare intēdim⁹. Quis eñ milites neq̄ legitimuz numerū testiū i suis testamētis adhibuerint, neq̄ aliā testamētorūz solēnitatē obseruauerint: nihilomin⁹ recte testant. ⁊ h̄ verū est q̄n in expeditiōe militari occupati sunt. nā vt ita demū gaudeāt ꝓuilegio militari cū i expeditiōe armoꝝ fuerit occupati, nō immerito nr̄a introducta est ↄstitutio. Quocūq̄ eñ mō volūtas supma militis i expeditiōe occupati, siue i scptis siue sine scptis inueniaſ: valet ei⁹ testm̄ ex volūtate ei⁹. Sec⁹ tn̄ est q̄n nō ē i necessitate militaris expeditiōis. In illis eñ tpib⁹ gb⁹ milites i alienis vl suis edib⁹ degūt: ad vēdicādū sibi tale ꝓuilegiū neq̄q̄ poterūt adiuuari. Et h̄ ꝺn̄rvsq̄ ad illū. §. Sz testari. Sz pone: Dicit Just. q̄ q̄q̄ ꝓuilegiū militib⁹ ↄcessuz circa solēnitatē testi post missionē ab expeditione militari finiaſ: aliud tn̄ ꝓuilegiū ↄcedit eis circa substātiā testamēti dūtaxat: nā testari pñt milites extra castra militaris expeditiōis existētes, q̄uis filīfa. sint: iure tn̄ cōi i h̄ casu q̄n morianſ extra castra, cadē obseruatio in eoꝝ testamentis adhibenda est: quam. s. in testamento paganorū exposuimus. Et hec ꝺcuntur vsq̄ ad illum. §. plane. Fran.

i ¶ Obseruatio. q̄ ↄsistit in quatuor vbi est in scriptis testm̄ ↄditum: vel in sola nuncupatione heredis coram septem testibus: vt. s. tit. j. §. sed cum paulatim. ⁊. §. fi. ⁊. ff. de here. insti. l. j. §. qui neq̄z.

k ¶ Imperitiā. C. de iu. deli. l. fi. in pn̄. ⁊ C. de iu. ⁊ fac. igno. l. j.

l ¶ Solēnitatem. s. circa sigilla ⁊ subscriptiones.

m ¶ Introduxit. sed tunc demum cum in militia sunt, habent priuilegium: vt. C. eo. l. pe. ⁊ hic subiūcit.

n ¶ Autem. pro sed.

o ¶ Adiuuant. Et no. q̄ cessante cā cessat ⁊ effect⁹. ⁊ pt̄ h̄ sumi arg. q̄ cessante clerico ab ecclia[d], cessat pbenda. sic. C. de epi. ⁊ cle. l. gn̄aliter. ij. Sz ar. §. ff. de postu. l. j. §. serū. q⁹ Calphurnia dedit cāin edicto. vñ cessante cā cessare ꝺz edictū. q̄ nō est verū. Sz h̄ vltimū gn̄ale de cā impulsiua dicit: pmū de finali, sine q̄ res eē nō pōt. Additio. In dubio aūt p̄sumit eē ipulsiua: vt p gl. sing. in. l. ij. §. fi. ff. de dona. Ange.

p ¶ Etsi filīfami. licet hi alīs prohibeantur: vt. j. titu. j. in prin. ⁊. ff. de dona. causa mortis. l. tam is. §. i.

q ¶ Jure tn̄ cōi, sz q̄tum ad solēnitatez, nō q̄ ad hoc vt detur quere

d Sz ꝓtū maciter: vt q̄ citatus a supiore minime intrās cōuentiōs veniat: ꝓm doc. h̄

la contra eius testamentū: sicut in alio veterano qui sui iuris est: vt C. de inoffi. testa. l. fina. §. in his. ff. de inoffi. testa. l. Papinian⁹. §. si quis in militia. Ītē hoc est vērū quādo est domū reuersus: sicut. ff. eo. l. ij. dixit alias sicut miles alias vtitur speciali iure, sic et iste: ar. ff. eo. l. militari. §. j. et l. testamēta eorū. §. fina. Additio. Hodie tamē sm cōmunē opi. in filio fami. milite per ptemptionē factā sine causa, ānullatur eius testamentum ēptū ad institutionē. authen. ex causa. C. de libe. pre. Si vero cū causa, habet p erheredato, et subiacet ārele: vt p Ang. hic.

a ¶ Paganorum. a pago, quod est villa, dicit. quasi dicat non militū.

¶ Plane. ¶ Cas⁹. Domine, iam video q̄ testamentū de militibus mirabiliter est priuilegiatū. licet enim iuris solēnitatē non seruauerit miles, tñ testm ei⁹ in castris cōditū valet. Pone igitur q̄ aliqs dicat aliquē militē in expeditione militari occupatū, ipsum in suo testamēto heredē instituisse: hoc tamen neq̄ per ministrū, neq̄ per testes ad hoc conuocatos pbare poterat. nunquid credet ei⁹ assertioni: ita vt ad hereditatē militis valeat admitti? Et respōdet q̄ nō. De militarib⁹ enī testamētis diuus Traianus Statilio Seuero in cōsimili casu ārēti rescripsit sic: D Statili Seuere, illud priuilegiū qō militaribus testamētis datū est, vt vez ea testamenta q̄cūq̄ mō facta, rata sint: sic debet intelligi, vt o ino prius cōstet eos testamētū fecisse: qō etiā sine scriptura nō solū a militantibus, sed etiā a non militantibus fieri pōt. Unde si is miles de cuius bonis questio apud te ventilat, ad hoc cōuocauit saltē duos hoies, vt causa testādi corā eis voluntatē suā exprimeret: et ita corā eis locut⁹ est, vt declararet in presentia eorū quē vellet sibi heredē esse, et cui vellet libertatē tribuere: potest videri etiā sine scripto hoc modo recte fecisse testamentū: et volūtas eius suprema omnib⁹ modis rata habēda est. Ceterū si causa ludēdi vel demōstrandi alicui iocose dixerit, Ego te heredē facio: vel. Bona mea tibi relinquo: sicuti plerūq̄ sermonibus iocosis fieri solet: nō oportet hoc p testamēto obseruari. Nec videmur in hoc priuilegio militari in aliq̄ derogare. Nec enī vllorū magis interest q̄ ipsorū militū qb⁹ hmōi puileginū datū est, hmōi exēplū p testamētis nō admitti: alioq̄ si tale testamētū admitteret, nō difficulter post mortē alicui⁹ militis existerēt testes q̄ dicerēt se audiuisse militē relinq̄re bona sua alicui, put eis videret expedire: et ita vera militū iudicia frequēter subuerterētur. Et hec vsq̄ ad illū. §. qnimo. in q̄ reuertit ad secūdū casum, determinādo pleni⁹ de pui. milit. qō circa substātiā testamēti cōcedit militib⁹: vez vt quis sint filiifamilias, testari possint. sic et hic vt miles surd⁹ et mut⁹ testm facere possit. Et hec vsq̄ ad illū. §. sed hactenus. Fran.

b ¶ Rescripsit. vt. ff. eo. Diuus et iste. §. est ibi lex sub eadē verborum forma, et incipit Diuus Traianus.

c ¶ Hominibus. saltem duobus: vt. ff. eo. Lucius. et. ff. de testi. l. vbi. et hoc est quando in tentorio. si autē [a] in conflictu belli, nullo etiā teste vocato: vt. C. eo. milites. [b] si aūt est domi, iure cōi: vt. §. eo. §. illis.

d ¶ Sermonibus. forte causa demonstrandi: vt magister discipulo. vel ludi causa: vt. ff. de act. et obli. l. obligationū substātia. §. fina. vel affectionis: vt. ff. de iu. cod. litere. Additio Tu dic q̄ nulla ẏba o perant testamentū, nisi appareat q̄ voluerit testari, et ad hoc se dispo- suerit: secus in cōtractibus, vbi in dubio verba presumunt obligatoria: nisi aliud ex coniecturis appareat. An verbū relinquo, importet hoc testamē. qō ab initio nō valuit: ex volūtate militis cōualescere et institutionem, legatū, vel fideicōmissum: vide Jo. Fab. hic.

e ¶ Nec vllorū. sic. J. ad. l. Falci. circa prin. sic. C. de rescin. ven. l. ratas.

f ¶ Quinimo. hz priuilegiū circa solēnitatē: quin imo et circa substātiā testamēti: vt q aliās testari nō posset, hic tñ possit: vt. ff. eo. l. iij.

g ¶ Mutus. siue natura, siue casu: vt sit priuilegiū aliqō: vt. C. q testa. fa. pos. l. discretis. et hoc iure militari: vt. ff. eo. iure militari. Acc.

Additio. Dūmodo appareat ipsum sic voluisse testari p signa sua, q̄ p notos poterunt interptari.

¶ Sed hacten⁹. ¶ Casus. Dñe, dicatis ergo mihi q̄diu durat puilegiū militare circa solēni. testa: Ad hrñ. Amice, hoc priuilegiū circa solē. testa. tādiu ex pncipalib⁹ constitutionib⁹ militib⁹ indulget, q̄diu militāt, et in castris degūt. Post missionē vo a castris, siue veterani, siue adhuc militātes extra castra fecerit testa. id cōi iure oiz ciui. Ro. facere debent. Uerūtñ illud tes. qō i castris factū est: intra ānū tñ valet. Pone igit q̄ aliqs miles i castris fecerit tes. iure militari: et heredē sub cōditione instituit: et postea iste miles iā decessit. si conditio sub q̄ erat heres institut⁹: diu post annū, vel forte post biēniū extiterit: nūqd valebit illud testm militis? Et rñ. q̄ sic. Nā placet ẏ testm q̄si militis valere. Conditio enī retrotrahit: et perinde habetur ac si heres pure institutus statim post mortem militis adijsset. Et hec dicūtur vsq̄ ad illū. §. sed et sigs ante militiā. Fran.

h ¶ Sed hactenus. Qui dā dicūt hic non esse. §. et asserūt q̄ omne priuilegiū qō hz miles, pdit cū redit de militia. Sz nos dicim⁹. §. hic esse: et distinguim⁹ [d] inter priuilegiū qō habet vt testet q aliās testari nō pōt, vt filiusfamilias et mut⁹, vt illud duret post reuersionē: vt. §. pri. §. et. §. sed testari. et. ff. eo. Titi⁹. in princ. Illa vero priuilegia que habet in testando, finiantur [e]: vt hic, et. §. eo. §. illis autem.

i ¶ Illis. scilicet militibus: vt reliqua priuilegia scilicet de numero testium, habeant in testando. et sic nō refertur ad pronunti. §. Accur.

k ¶ Post missionē. honestā. s. finito tēpore militie, vel causariā si ante tēpus ex necessitate recessit. [f] Si aūt ignominiosa est missio: definit statim valere: vt. ff. e. testamēta eorū. et. C. e. l. ex testamēto. Sed si miles de capitali crimine dānatus fuerit: si quidē de cōi, vt homicidio, et simili, nō poterit ammodo testari. ff. de vet. suc. l. j. in fi. Si aūt militari, vt q̄ alienauit arma vel similia que numerantur. ff. de re mili. l. ij. et. iij. (set idē etiā de fide rupta) nō potest testari: vt. ff. e. l. ex militaris. Et dicit Angelus q̄ scholarⁿ absens a studio per q̄nquēniū per dit priuilegium.

l ¶ Ualere. quia conditio retrotrahitur: vt. ff. de peri. et commo. rei ven. l. necessario. §. j. et qui potiores in pig. ha. l. vlti. et facit. ff. e. quod dicitur. et. l. quod constitutum. Accursius.

¶ Sed et sigs. ¶ Casus. Accessi ad Justini. et ita pposui corā eo: Dñe, gdā ante militiā fecit testa. iuris solē. nō adhibita: q̄ forte nō adhibuit nisi tres testes. ita testa. nō valuit ppter defectū solēnitatis. postea idē miles fact⁹, et in expeditione militari occupatus illud test. resignauit. i. aperuit: et quedā adiecit siue detraxit: vel alio modo manifestauit se velle valere hoc test. iure militari. modo q̄ro vtrū possit: Rñ. q̄ sic. nā in hoc casu test. valere dicendū est quasi ex noua

e Ista est vera etiā si sit surdus et mutus a natura: vt possit testari: intelligendo. tñ vt p Ang. §. §. pri. q̄ l. vlis Jo. fa. generaliter contrariū.

Et dicit Angelus q̄ scholarⁿ absens a studio per q̄nquēniū per dit priuilegium.

a Idem Pla. Fa. et Ange.

b Dz tñ aliquo modo de voluntate cōstare: vel p duos testes: vl p cōparatio-

nē lras: vl alās. et facit vt remissa penit⁹ oi solēnitate: si de naturali: sed ciuili tñ intelligat. Ange.

c Idem Fab.

d Idem Pla. hic.

militis volũtate. Sed pone. Quidã miles fecit testamẽtũ, ⁊ postea dedit se i arrogationẽ: ⁊ ita post test. passus est capitis dimi. vel qdã filiusfami. in castren. pecu. cõdidit testa. ⁊ postea a patre emancipat⁹ ⁊ nõ videt capi. di. irritũ fieri: qr sicut de nouo ca. di. iure ciuili etiã primũ testa. facere põt: ita vet⁹ testa. ca. dimi. nõ euanescit. Hec dicunt vsq ad illũ. ℌ. sciẽdũ est tũ. Frã.

a ¶ Resignauit. i. sigilla aperuit ⁊ remouit: ⁊ tra riũ scilicet suo simplici.

b ¶ Adiecit. vt. ff. de iur. co. l. cõficiunt. ℌ. si miles.

c ¶ Ex noua. Not. qõ ab initio nõ valuit: ex post facto tamen cõualescit.

d ¶ Nec videtur. qõ resignauit postea. Vel dic sicut nunc de nouo facere potest: sic vetus nõ rescindit. ⁊ ℘m hoc dicenda voluntate: scz tacita. Aliud in pagano: vt. ℌ. qb. mo. test. in fin. ℌ. alio.

¶ Sciendũ tñ est. ¶ Lasius. Dñe, iã video qualr milites priuilegiati sunt circa factionẽ testa. ⁊ qlr intelligẽdũ sit priuilegiũ datũ militib⁹ ⁊ inquãtũ durat: vñ videt mihi q cetero possetis gescre. Ad hoc rñ. Amice: ad huc nõ est loc⁹ qeti: imo certe in ℬ loco sciẽdũ est q ad exemplũ castrẽsis peculij tã anteriores leges q̃ principales cõstitutiões qbusdã psonis in dignitate ꝓstitutis in ℚsi castrẽsi peculio spãliter cõcesserũt testari: qõ idẽ nostra cõstitutio iati⁹ extendens gñaliter oĩbus quasi castrense pecu. habẽtib⁹ in hoc pmisit testari: iure tñ cõi observato. cui⁹ tenore pspecto licitũ est nihil eorũ q̃ ad prefatũ ius pertinẽt ignorare. Et hec dicunt vsq ad finẽ tituli. Frã.

e ¶ Leges. ℓ. Digestorũ: vt. ff. de colla. bon. l. j. ℌ. jura communia castrense. regio iuri

f ¶ Cõstitutiones. vt. C. de assesso. l. velut. et. C. ℌ. de aduoca. diuer. iudi. l. ℌ. fori. et alie plures. Acc. familias si est legitime etatis ꝓ. testari ꝓ. l. ℌ. thauri //

factus ⁊ in expeditiõe degẽs resignauit[a] illud, ⁊ q̃dã adiecit[b] siue detraxit vel alĩs manifesta est militis volũtas hoc valere volẽtis: dicẽdũ est valere hoc testamentũ quasi ex noua[c] militis volũtate.

¶ Deniq ⁊ si in arrogationẽ datus fuerit miles, vel filiusfamilias emancipatus est: testamẽtum eius quasi militis ex noua voluntate valet: nec videtur[d] capitis diminutione irritum fieri.

¶ Filiusfamilias in q̃si castrensi põt facere testiñ ℘m ius cõe. Are.

¶ Sciendũ tamẽ est q̃ ad exemplũ castrẽsis peculij tam anteriores leges[e], q̃ principales cõstitutiones[f] quibusdã[g] quasi castrensia dederunt peculia: ⁊ horũ quibusdã permissum erat etiã in potestate degentib⁹ testari. ¶ Quod nostra cõstitutio[h] latius extẽdẽs, ꝑmisit oĩbus in his[i] tantũmodo peculijs testari q dẽ, sed iure cõi[k]. Cuius cõstitutionis tenore pspecto, licẽtia est nihil eorũ q̃ ad ꝓfatũ ius pertinent, ignorare.

¶ Quibus nõ est permissum facere testamentum. Titu. xij.

¶ Qui alieno iuri subiectus est, non potest facere testamentũ etiã patre consentiente, nisi de castrẽsi peculio vel quasi: de quo testari potest siue sit miles, siue veteranus, etiam patre inuito. Aretin⁹.

Non[l] tamen omnib⁹ licet facere testamẽtum: Statim[m] enim q̃ alienõ iuri subiecti sunt, testamenti faciendi ius nõ habẽt: adeo qui dẽ vt q̃uis parentes eis permiserint[n], nihilo magis[o] iure testari possint: ¶ Exceptis ijs[p] quos annec castrense peculium iure regio ꝓuisti ca enumerauimus, et precipue militibus qui in potestate parentum sunt: quibus de eo quod in castris acquisierunt, permissum est ex constitutionibus[q] principũ testamentum facere. ¶ Quod quidem ius[r] ab initio tantum militãtibus datum est tam ex authoritate diui Augusti[s] q̃ Neruę, necnõ optimi Imperatoris Traiani: postea vero subscriptione[t] diui Adriani etiã dimissis a militia, id est, veteranis[v] concessum est. ¶ Itaq̃ si quidem fecerint de castrensi peculio testamẽtum, pertinebit hoc ad eum quem hẽredẽ reliquerint. ¶ Si vero intestati decesserint nullis[x] liberis vel fratribus superstitibus, ad parẽtes eorum iure[y] communi pertinebit. ¶ Ex hoc intelligere possumus, quod in castris acquisierit miles qui in potestate patris est, neq̃ ipsum patrem adimere posse, neq̃ patris creditores id vendere, vel aliter inquietare, neq̃ patre mortuo cum fratribus cõmune[z] esse: sed scilicet proprium eius esse id quod in castris acquisierit[a] q̃ iure[a] ciuili, omnium qui in potestate parẽtum sunt peculia[b] perinde in bonis parẽtum computentur, ac seruorum peculia in bonis dominorum numerentur: exceptis videlicet ijs quę ex sacris constitutionibus, ⁊ precipue nostris[c], propter diuersas causas non acquirũtur[d]. ¶ Preter hos igitur qui castrense peculium vel quasi castrense habent: si quis alius filiusfamilias testamentum fecerit, inutile[e] est, licet sue potestatis factus decesserit[f].

¶ Impubes non potest facere testamẽtum, nec etiam furiosus: nec factum conualescit, licet efficiatur pubes, vel sanę mentis. Aretinus.

¶ Preterea† testamentum facere non possunt impuberes[g]: qr videtur etiã iure hereditario: vt in auth. de here. ab intesta. ve. ℌ. si igitur defunctus. col. ix. Accursius.

l ¶ Non tamẽ. videbat quẽlibet seruantẽ supradicta posse testari: sed cõtrariũ est in tredecim casib⁹ qui in titulo isto ꝓ parte dicũtur.[b] Et hoc est qõ dicit, nõ tamẽ ⁊c. ⁊ nota. ℑ. eo. ℌ. fina. Accursius.

m ¶ Statim. i. in primis: vel statim. i. eoipso.

n ¶ Permiserint. sed causa mortis filius donare potest patre cõsentiente: vt. ff. de dona. cau. mort. l. tã is. in fi. Et ratio diuersitatis est: qr testamẽtũ ex libero, nõ alieno arbitrio debet ꝓcedere: vt ff. de here. instit. l. illa institutio. Accur. Additio. Quis enĩ donatio causa mortis sit vltima voluntas: tamẽ magis accedit contractui: vt not. ℌ. de dona. in principio.

o ¶ Nihilo magis. i. non ideo magis. habet enim in se negatiuã: sicut nihilominus affirmatiuã. Accursi⁹. Additio. Aduerte: licet textus dicat filios non posse testari: hoc tñ fallit qñ testãt ad pias causas: qr tũc põnt. ca. licet. de sepul. lib. vj.

p ¶ Jis. ℓ. castrẽse vel q̃si castrẽse peculiũ habentibus: vt. ℌ. tit. pri. ℌ. fina.

q ¶ Cõstitutionibus. extranagantibus. ℌ. ang. hic.

r ¶ Qõ quidẽ ius. ℓ. posse testari in castrensibus.

s ¶ Augusti q̃ Neruę ⁊c. quorum dicta non habemus. Accursius.

t ¶ Subscriptione. cuius verba non habemus.

v ¶ Veteranis. scz filiosfamilias: de qb⁹ hic loquit.

x ¶ Nullis liberis vel fratribus superstitibus. nã liberi defuncti militis et fratres patrẽ excludebãt: vt. C. cõ. de suc. l. fin. Modie soli liberi militis: vt in auth. de here. ab intestato ve. ℌ. si igit defunct⁹. col. ix. Additio. Quib⁹ nõ extãtib⁹ succedit vna cũ fratrib⁹: vt eo. ti. ℌ. si vo. dũmodo deferatur tãq̃ hereditas: vt. ℑ. pri.

y ¶ Jure cõmuni. nõ hereditario: sed tãq̃ occupanti peculium profecticiũ vel aduentitiũ: vt. ff. de castrẽ. pecu. l. ij. hodie

z ¶ Commune. fic. s̃. per quas perso. no. acquir. ℌ. j.

a ¶ Jure ciuili. scilicet antiquo. fic. s̃. per quas perso. no. acquir. ℌ. j.

b ¶ Peculia. scz aduentitia ⁊ profectitia. nã castrensia vel quasi etiã iure veteri nõ acquirebantur patri: vt. ff. de col. bo. l. j. ℌ. nec castrẽse.

c ¶ Nostris. ⁊ aliene ⁊ nostre sunt: vt. C. de bo. mater. ⁊. C. de bo. que libe. per totum.

d ¶ Non acquiruntur. scz nobis patribus.

e ¶ Inutile est. qr quod ab initio nõ valet, ex tractu tẽporis nõ cõualescit: ar. ℑ. ti. j. circa prin. Arg. s̃. C. de nupti. et si cõtra. Sol. ibi non valuit matrimoniũ ex primo, sed ex nouo post matrimoniũ ꝓsensu.

f ¶ Decesserit. nõ idem de seruo testante si fideicõmissum sit relictũ: quia valet si durat voluntas: vt. ff. de leg. iij. l. j. ℌ. j.

g ¶ Impuberes. sed ex quo tetigerũt de vltimo die. xiiij. vel xij. anni: sat. est, fauore testamenti: vt. ff. e. qua etate. Idem in vsufcapione: vt. ff. de vsufca. l. in vsufcapionib⁹. Secus in prescriptionibus odiosis: vt. ff. de act. ⁊ obliga. in omnibus. Item secus vbi est fauor eius qui vult

b Istagi. est approbats ꝑ Ange. hic. Filiusfamilias licz testari non possit: tñ põt donare causa mortis.

Nihilo magis nihilominus differunt.

† Facit ad istuz. ℌ. qõd i. c. sicut tenor. iuncta gl. sup ℣. mẽtẽ. ff de regula.

Tpis tractus nõ cõualidat in ualidũ.

rus credi rebus ser uos istituę re nequit: et Lel q̄ solue do. ff. de he re. instit. de fect⁹ hȝ so lēnitatis vt i numero se ptē testium rogatorū / et post fctō confirmari nō pōt: nisi in casu. l. j. C. ō fideic. t. l. testō. C. de fideicō. li. sec⁹ si respiciat fa uorē pturi tū. l. filio p teritos. ff. de inȝst. test. Ang.

Judicium est. l. discretio: vt. ff. de iudi. cū prētor. ȝ. nō aut. Quam dozonitur pro sentētia, vt rei iudicate standū est: vt. C. de re iudi. l. j. Quādo q̄ pro instantia cause triennū: vt. C. de iudi. properādū. pto. Q̄ndo q̄ actione: vt iudicium familie herciscunde: vel cōi diuidundo, vt. j. de offi. iudi. ȝ. fi familie herciscūde. ȝ. fin. Q̄ q̄ pro lite siue controuersia: vt iudiciū pēdet super hereditate: vt. ff. ad Trebel. l. j. ȝ. fi. Q̄ q̄ p authoritate: vt negotia ecclesiastica non sunt disponēda laicorū iudicio. i. authoritate. extra de iudi. c. decernim⁹. Q̄ q̄ pro foro: vt causa iurispatronatus definiri debet ecclesiastico iudicio. i. foro. c. quāto. extra de iudi. Q̄ q̄ pro arbitrio. ff. qui satisd. cog. l. arbitro. Si eū arbiter est iudex: ergo arbitrius est iudiciū. Q̄ q̄ p vltima voluntate: vt iudiciū testatoris cassum esse non debet. C. de sacrosan. ec. l. j. Q̄ q̄ pro questione: vt ciuilis causa in iudiciū. i. in questionē deducta cū criminali, post criminalē est distinguēda. C. de ordi. iudi. l. fi. Q̄ q̄ p discussione siue iuris disputatione: vt in rubrica ō iudi. ff. ȝ. C. Q̄ q̄ pro potestate iudicādi: vt. ff. de iudi. l. iudiciū soluit vetante eo qui iudicare iusserat. Q̄ q̄ p pernicie siue dānatione: vt ibi, Qui manducat ȝ bibit indigne corpus et sanguinē dñi: iudicium sibi manducat et bibit. Joā. v. Q̄ q̄ pro pena: vt ibi, Qui bona egerunt, ibunt in vitā eternā: qui vero mala, in resurrectionē iudicij ȝ pene eterne. Q̄ q̄ pro processu iudiciali: vt ca. j. de iudicijs, lib. vj. Et ista. xv. significata iudicij possunt his versibus cōprehendi: Actio, lis, author, forus, arbiter, vltima velle: Questio, discre. sent. instant. discussio, posse: Pernicies, pena, processus iudicialis. Additio. Facit ca. in iudicijs, de reg. iur. li. vj.

Ioh. xj. Versus. Prodigꝰ quis est. Versus.

nullum eorū animi iudiciū est. ¶ Item furiosi: quia mente carent. ¶ Nec ad rem pertinet, si impubes, postea pubes: aut furiosus, postea compos mētis factus fuerit, ȝ decesserit. ¶ Furiosi autem si per id tēpus fecerint testamentum, quo furor eorum intermissus est: iure testati esse videntur: certe eo quod ante furorem fecerint testamento valente. Nam nec testamentum rite factum, nec vllum aliud negotiū recte gestum, postea furor interueniens perimit. ¶ Non valet testamentum prodigi factum post interdictū: sed prius factum sic. Aretinus. ¶ Item prodigus cui bonorū suorum administratio interdicta est, testamentum facere nō potest: ¶ Sed id quod ante fecerit, q̄ interdictio bonorum suorum ei fiat, ratum est. ¶ Mutus ȝ surdus possunt certis casibus condere testamētum: sed nō semper. h. d. primo. Et vitium superueniens post testamentum perfectum, non nocet. Areti. ¶ Item surdus ȝ mutus nō semper testamentum facere possunt. ¶ Utiq̄ autē de eo surdo loquimur, q̄ omnino nō audit: non qui tarde exaudit. ¶ Mā et mutus is intelligit qui eloqui nihil potest: nō qui tarde loquit. ¶ Sepe eīm etiam literati ȝ eruditi hoies vbijs casibus ȝ audiēdi ȝ loquēdi facultatē amittunt. ¶ Unde nostra ꝓstitutio etiā his subuenit, vt certis casib⁹ ȝ modis ꝑm nor mā eius possint testari, aliaq̄ facere quę eis ꝓmissa sunt. ¶ Sed, si quis post testamentū factū, aduersa valetudine, aut alio quolibet casu mut⁹ aut surdus esse cœperit: ratum nihilominus manet eius testamentum.

¶ Cecus cum solennitate communi non potest facere testamentum, sed seruando quandam solēnitatem specialiter ad hoc assignatam. Aretinus. ¶ Cecus autem non potest facere testamentum, nisi per obseruationem quam lex diui Justiniani patris nostri introduxit. ¶ Captus apud hostes, testamentū facere nō potest: sed prius factū, si ibi moriatur, ex lege Cornelia valet: si redeat, ex postliminio. Aretinus. ¶ Eius qui apud hostes est, testamētū quod ibi fecit, nō valet q̄uis redierit. ¶ Sed q̄ dū in ciuitate fuerat, fecit: siue redierit, valet iure postliminij: siue illic decesserit, valet ex lege cornelia.

¶ De exheredatione liberorū. Titulus. xiij.

¶ Amittūt ȝ maxime impuberes aduocati: vt in eo puniant in quo deliquerūt. c. literas. de tempo. or. c. pastoralis. de iu. pa. ȝ. c. fin. de immu. eccle. cū si. quia per que quis peccat, per hec ȝ torquetur. ¶ Constitutio. vt. C. qui testa. fa. pos. discretis. ¶ Certis. vt mut⁹ ȝ surdus casu, vel mutus tātum, siue natura siue casu, si scribere nouit, sua manu scribat testamentum. Si autem per aliū scribere velit, impetret hoc a principe: vt. ff. eo. si mutus. Item si surdus tātū casu est vel etiā natura, testet si vult, si potest loqui articulate: vt. C. q testa. face. pos. discretis. si autē natura est surdus ȝ mutus, nō potest, nisi forsit miles: vt. ȝ. titu. j. ȝ. gnimo. Additio. Quidam dicunt debere intelligi de muto et surdo a casu: ȝ tunc miles testabitur de licentia principis in ijs casibus in quibus pagan⁹ nō posset. ¶ Sed si quis. sic. ȝ. e. ȝ. preterea. ȝ. ȝ. si furiosi. ¶ Lec⁹. naturaliter vel casu: ȝ obrat⁹ vtroq̄ lumine. secus si vno tātū. vt. C. de ercu. tu. l. frater. ¶ Per obseruationem scilicet vt coram. vij. testibus ȝ tabellioē, vel a loco eius si non inueniatur tabellio, dilucidius voluntatem suam declaret ȝ in hereditatibus ȝ in legatis: ȝ omnia in scriptis referantur: vt. C. eo. hac consultissima. ¶ Ex lege Cornelia. que fingit eum prima hora captiuitatis mortuum, ȝ sic liberum: vt. ff. eo. l. lege Cornelia. aliud esset si nulla esset fictio: vt in seruo pene facto: vt. j. quib. mo. testa. infir. ȝ. non tamen. Ultimo nota q̄ xiij. sunt persone ȝ plures que testari non possunt. Filiusfamilias. Item seruus: vt. ȝ. eo. in prin. ȝ. ff. eo. si filius. Item impubes. Item furiosus. Item mente captus. Item prodigus. Item mutus. Item cecus. Item surdus: vt. ȝ. eo. ȝ. preterea. ȝ. ȝ. item furiosi. ȝ. ȝ. item prodigus. ȝ. ȝ. item surdus. ȝ. ȝ. cecus. Item dānatus ad mortem naturalem vel ciuilem: vt. ff. eo. l. eius qui. ȝ. j. vsq̄ ad fi. Item obses: vt. ff. eo. obsides. Item de crimine famoso dānatus: vt. ff. eo. is cui. ȝ. fina. ȝ. l. cum lege. Item de statu suo dubitātes: vt ff. eo. de statu. ȝ. l. qui in domini. Item monachus: vt in auth. de mona. ȝ. illud. sed hodie ꝑm quosdam corrigitur: vt in auth. de san. epis. ȝ. si qua mulier. Item is cui interdicitur bonis a lege: vt. C. de here. ȝ. Manī. l. Manicheos. ȝ ad leg. Jul. maie. l. vlti. Unde versus: Testari nequeunt, impubes, religiosus, Mortī dānatus, ȝ sub patre filius, obses, Prodigus, ȝ stultus, dubius, seruus, furiosus, Crimine damnatus, cum muto, surdus, ȝ illum Qui maiestatem lesit, cecum quoq̄ iungas.

¶ De exheredatione lib. ¶ Ista rubrica continuatur per glos. i. j. in nigro. Ange. Uel sic: Dictum est. ȝ. de testamentis, ȝ eorum ordinatio qui vult prorogare: vt in contractibus q̄ minore factis: vt. ff. de min. l. j. ȝ. minorem. Item de ꝑuis. vt. C. de ꝑuis. l. j. C. quando prouo. non est necesse. l. ȝ. Additio. Vide ca. cum inter. extra de re iudi. ¶ Non semper. sed quando q̄ possunt, ꝑm distinctionem sequentē. ¶ De eo surdo. sic. j. de inuti. stip. ȝ. mutum. ¶ Et eruditi. scilicet in moribus.

Versus. Testamēti ꝑ cecū facēndi solēnitas. Legis Cornelie fictio. Testamētum facere multis ꝑhibet a iure.

a Judicium. ff. de iudi. l. discretio. ff. de iudi. cū prētor. ȝ. nō aut. Quam. C. de re iudi. l. j. Quādo. C. de iudi. properādū. Ang.

b ¶ Item furiosi. repete, non possunt testamentum facere.

c ¶ Furiosi. hac ratione idem in mente capto dicam: vt arg. ff. de verborum obliga. a Titio. in fine.

d ¶ Testati. vt. C. eo. furiosum. in principio. Additio. Idē in dubio si tempus testamenti erat remotū a tempore furoris. sed si vicinum, tunc ex qualitate ipsius actus presumitur fuisse sane mentis, vel nō. Et qualiter probetur furor: vide Ange. hic.

e ¶ Negotium. vt vsucapionem inchoatam: vt. ff. de vsuca. iusto. ȝ. eum. vel possessionem quesitam: vt. ff. de acquir. pos. si is qui animo. sic. ff. de pecul. l. quam Tuberonis. in principio.

f ¶ Prodigus. prodigus est qui nec finem nec modum habet in expensis: vt. ff. de cura. fur. l. j. Nam prodigus dat danda ȝ non danda: auarus tenet tenenda ȝ nō tenenda: largus medium tenet inter vtrunq̄. Additio. Unde versus. Prodigus est animi vitio retinenda profundens. Qui retinet danda cupide, censetur auarus. Largus qui sumptum facit ex ratione libenter. vide notata in ca. ex parte. extra de consue.

g ¶ Administratio interdicta est. si dicas a iudice, planū est. si dicas a lege, vt quia crimen. l. Julie ma. commisit: multo minus testatur: sed ȝ tunc prius factum rumpitur: vt. C. ad. l. Jul. ma. l. fi. Additio. Et sufficit q̄ fiat preconium publice cum causę cognitione q̄ nemo contrahat cum eo: vel q̄ iudex declaret eum esse prodigum: vel det ei curatorem tanq̄ prodigo: seu aliter notorie prodigus existat.

h ¶ Ratum est. Quid si fiat interdictio cū tamen non sit prodigus? Respond. forte non valet interdictio: ar. ff. de tuto. ȝ cur. da. ab his, l. Scie. Sed contrarium verum est, cum sit facta contra ius litigatoris tantum: non contra ius legis. ff. que sen. fine ap. re. l. j. in prin. ȝ

i Et ꝑ verū qñ dat?

Testamēti ꝑ cecū facēndi solēnitas.

l Testamēti ꝑ cecū facēndi solēnitas. ꝓuisi pro

m ¶ Amittūt. ȝ maxime impuberes aduocati: vt in eo puniant in quo deliquerūt. c. literas. de tempo. or. c. pastoralis. de iu. pa. ȝ. c. fin. de immu. eccle. cū si. quia per que quis peccat, per hec ȝ torquetur. ¶ Constitutio. vt. C. qui testa. fa. pos. discretis. ¶ Certis. vt mut⁹ ȝ surdus casu, vel mutus tātum, siue natura siue casu, si scribere nouit, sua manu scribat testamentum. Si autem per aliū scribere velit, impetret hoc a principe: vt. ff. eo. si mutus. Item si surdus tātū casu est vel etiā natura, testet si vult, si potest loqui articulate: vt. C. q testa. face. pos. discretis. si autē natura est surdus ȝ mutus, nō potest, nisi forsit miles: vt. ȝ. titu. j. ȝ. gnimo. Additio. Quidam dicunt debere intelligi de muto et surdo a casu: ȝ tunc miles testabitur de licentia principis in ijs casibus in quibus pagan⁹ nō posset. ¶ Sed si quis. sic. ȝ. e. ȝ. preterea. ȝ. ȝ. si furiosi.

n ¶ Constitutio. ff. de lib. bo. exhi. l. ȝ.

o ¶ Certis. vt mut⁹ ȝ surdus casu, vel mutus tātum, siue natura siue casu, si scribere nouit, sua manu scribat testamentum. Si autem per aliū scribere velit, impetret hoc a principe: vt. ff. eo. si mutus. Item si surdus tātū casu est vel etiā natura, testet si vult, si potest loqui articulate: vt. C. q testa. face. pos. discretis. si autē natura est surdus ȝ mutus, nō potest, nisi forsit miles: vt. ȝ. titu. j. ȝ. gnimo. Additio. Quidam dicunt debere intelligi de muto et surdo a casu: ȝ tunc miles testabitur de licentia principis in ijs casibus in quibus pagan⁹ nō posset. ¶ Sed si quis. sic. ȝ. e. ȝ. preterea. ȝ. ȝ. si furiosi.

p ¶ Sed si quis. sic. ȝ. e. ȝ. preterea. ȝ. ȝ. si furiosi.

q ¶ Lec⁹. naturaliter vel casu: ȝ obrat⁹ vtroq̄ lumine. secus si vno tātū. vt. C. de ercu. tu. l. frater.

r ¶ Per obseruationem scilicet vt coram. vij. testibus ȝ tabellioē, vel a loco eius si non inueniatur tabellio, dilucidius voluntatem suam declaret ȝ in hereditatibus ȝ in legatis: ȝ omnia in scriptis referantur: vt. C. eo. hac consultissima.

s ¶ Patris nostri. alȝs mei. sic. ȝ. de dona. ȝ. est ȝ aliud.

t ¶ Apud hostes. scilicet vt captus vel obses: vt. ff. eo. l. obsides.

v ¶ Non valet. quia serui sunt, vel quasi: vt. ȝ. de iure perso. ȝ. seruī. ȝ ff. de lib. bo. exhi. l. ȝ.

x ¶ Fuerat. ante captiuitatem.

y ¶ Postliminij. quod fingit eū semper in ciuitate fuisse: vt. ȝ. quib. mo. ius pa. pote. sol. ȝ. si ab hostibus. nō autem le. Cor. ita fingitur. ȝ quod dicitur. C. de capt. l. j. ȝ. l. captum. improprie ponitur lex Cornelia pro iure postliminij.

z ¶ Ex lege Cornelia. que fingit eum prima hora captiuitatis mortuum, ȝ sic liberum: vt. ff. eo. l. lege Cornelia. aliud esset si nulla esset fictio: vt in seruo pene facto: vt. j. quib. mo. testa. infir. ȝ. non tamen. Ultimo nota q̄ xiij. sunt persone ȝ plures que testari non possunt. Filiusfamilias. Item seruus: vt. ȝ. eo. in prin. ȝ. ff. eo. si filius. Item impubes. Item furiosus. Item mente captus. Item prodigus. Item mutus. Item cecus. Item surdus: vt. ȝ. eo. ȝ. preterea. ȝ. ȝ. item furiosi. ȝ. ȝ. item prodigus. ȝ. ȝ. item surdus. ȝ. ȝ. cecus. Item dānatus ad mortem naturalem vel ciuilem: vt. ff. eo. l. eius qui. ȝ. j. vsq̄ ad fi. Item obses: vt. ff. eo. obsides. Item de crimine famoso dānatus: vt. ff. eo. is cui. ȝ. fina. ȝ. l. cum lege. Item de statu suo dubitātes: vt ff. eo. de statu. ȝ. l. qui in domini. Item monachus: vt in auth. de mona. ȝ. illud. sed hodie ꝑm quosdam corrigitur: vt in auth. de san. epis. ȝ. si qua mulier. Item is cui interdicitur bonis a lege: vt. C. de here. ȝ. Manī. l. Manicheos. ȝ ad leg. Jul. maie. l. vlti. Unde versus: Testari nequeunt, impubes, religiosus, Mortī dānatus, ȝ sub patre filius, obses, Prodigus, ȝ stultus, dubius, seruus, furiosus, Crimine damnatus, cum muto, surdus, ȝ illum Qui maiestatem lesit, cecum quoq̄ iungas.

Legis Cornelie fictio.

Testamētum facere multis ꝑhibet a iure.

b Intelligē si sint dati ꝑ pace tenēda ȝ populo Romano: in q̄bus hȝ locū. alia lex cornelia: fm Jo. Fa. alȝs si dati ab alia ciuitate vel dñio: nō fiūt seruī: vt p ange. hic.

tione: verū quia in testamentis quando q̄ liberi exheredantur: ideo sequitur rub. de exhe. libe.

IOn tamen. ¶ Totus iste titulus diuiditur principaliter in tres partes. Primo ponit qd iuris erat de iure antiquo circa p̄dicta subintfert. Scōa ibi, Sz hec quidē. Tertia ibi, Sed si in expeditione. Item prima subdiuiditur. Nā primo ponit quandā cōtinuationē ad precedentia. Scōo ponit qualiter exheredationē fieri debeāt. Tertio aliqua dubia circa p̄dicta subinfert. Scōa ibi, Sz hec quidē. Tertia ibi, Sed si in expeditione. Item prima subdiuiditur. Nā primo ponit quandā cōtinuationē ad precedentia. Scōo ponit qualiter exheredationē fieri debeāt. Tertio de liberis nascituris, vel de natis nō obtinentibus primuz gradum. Quarto de emācipatis. Quinto de liberis ciuilibus tantū, z de eorum exheredatione. Secūda ibi, Sed q filiū. Tertia ibi, Posthumi. Quarta ibi, Emācipatos. Quinta ibi, Adoptiui. ¶ Casus. Dñe, iam video de hac obseruatione solēni obseruāda in testamento: nunqd sufficiat hmōi obser. ad hoc q̄ testamētū inexpugnabiliter valeat: Rndet q̄ nō. Non enim vt omnino valeat testamentū, sufficit predicta obseruatio quā. ſ. de test. ordi. exposuim⁹: sed testator q filiū in potestate habet: eū vel heredē in testamento instituere, vel nominatim exheredare necesse habet. Si enim eū sub silentio preterierit, inutile testamentū: z intantū erit inutile, vt licet iste filius preteritus viuente testatore mortuus fuerit, nemo tamen ex eo testamento heres existere possit. z hoc ea ratione, q̄ preterito filio in potestate tēpore facti testamenti existente, testamentū ipso iure nullū fuit. z hoc verū fuit in filijs masculis primi gradus: sed secus erat in filiabus. Nam nō ita de filiabus vel alijs liberis vtriusq̄ sexus in remotiori gradu constitutis apud veteres obseruabatur. Neq̄ enim exheredabātur, z tamē testamentū propter heredis preteritionē nō infirmabat: sed ius accrescendi vsq̄ ad certā portionē. i. dimidia illius portionis quā habituri essent, ab intestato eis prestabatur. Nec solū fuit hmōi differentia inter filios masculos z hmōi personas, sed etiā alia: quia licet filij masculi nominatim debeāt exheredari, nō tamē supradictas personas nominatim exheredare parētibus erat necesse: sed licebat eis illas perso. inter ceteros exheredare. Sed domine, dicatis mihi, quid est exheredare nominatim? Ad hoc respon. Amice: exheredare nominatim videt qui proprio nomine expresso exheredat: veluti si testator di. Titius filius me⁹ exheres esto. vel nō addito p̄prio noīe, sed appellatiuo tantū: vt puta si testator vnū solū filium habuit. Et hec dicuntur vsq̄ ad illū. ſ. posthumi quo q̄. Fran. de Are.

¶ Non tamen. licet dicta obseruatio. ſ. de testa. ordi. solēnis sit: nō tamē etc. Vel sic. ſ. de ea obseruatione q̄ est circa fidē z probationē, satis dictū est: nunc de ea q̄ est circa pietatē, dicendum est: z licet ea obseruatio que circa fidem est, satis diligens sit: non tamen etc.

¶ Filius debet heres instituī, vel nominatim exheredari: als autē preteritus dicit testamētum ipso iure nullum. Filię vero familias vel alij vlterioris gradus masculi per virilē sexū descendētes preteriti nō rūpebant testamētū: sed habebāt ius accrescendi, z poterāt iter ceteros exheredari. Are.

IOn tamen, vt omnino valeat testamentū, sufficit hec obseruatio quā supra[a] exposuimus: ¶ Sed q filium[b] in potestate[c] habet, curare debet vt cum heredē instituat, vel exheredē nominatim faciat[g]. ¶ Alio qui si cum silentio preterierit[d], inutiliter testabitur: adeo quidē vt si viuo patre filius mortuus sit, nemo[f] heres ex eo testamento existere possit, quia scilicet ab initio nō constiterit[g] testamentum. ¶ Sed non ita[h] de filiabus z alijs per virilem sexum descendentibus liberis vtriusq̄ sexus antiqtati fuerat obseruatū: Sed si non fuerant scripti heredes scripteve, vel exheredati exheredateve: testamentū quidem non infirmabatur[i]: ¶ Sed ius accrescēdi eis ad certam portionem[k] prestabatur. ¶ Sed nec[l] nominatim eas personas exheredare parentibus necesse erat: sed licebat inter[l] ceteros[m] hoc facere.

¶ Exheredatio nominatim fit dupliciter. Aretinus.

¶ Nominatim autem quis exheredari videt, siue ita exheredetur, Titius filius me⁹ exheres esto. siue ita, Filius me⁹ exheres esto. nō adiecto proprio nomine: scilicet si alius filius non extet[n].

¶ Etiam posthumi debēt instituī vel exheredari: als nato posthumo rumpitur testamentū: sed valet prius. Et fœmina posthuma olim inter ceteros poterat exheredari cū legato: masculus vero posthumus nominatim. Are.

¶ Posthumi quoq̄ liberi vel heredes instituī[o] debēt, vel exheredari. ¶ Et in eo[p] par omniū[q] cōditio est, q̄ et filio posthumo, vt quolibet ex ceteris liberis siue fœminini sexus siue masculini[r] preterito, valet quidē testamētū, sed postea agnatione[s] posthumi siue posthumę rūpitur[t], et ea ratione, q̄ preteritus filius in potestate tēpore facti testamenti existente, testamentū ipso iure nullū fuit. z hoc verū fuit in filijs masculis primi gradus: sed secus erat in filiabus. Nam nō ita de filiabus vel alijs liberis vtriusq̄ sexus in remotiori gradu constitutis apud veteres obseruabatur. Neq̄ enim exheredabātur, z tamē testamentū propter heredis preteritionē nō infirmabat: sed ius accrescendi vsq̄ ad certā portionē. i. dimidia illius portionis quā habituri essent, ab intestato eis prestabatur. Nec solū fuit hmōi differentia inter filios masculos z hmōi personas, sed etiā alia: quia licet filij masculi nominatim debeāt exheredari, nō tamē supradictas personas nominatim exheredare parētibus erat necesse: sed licebat eis illas perso. inter ceteros exheredare. Sed domine, dicatis mihi, quid est exheredare nominatim? Ad hoc respon. Amice: exheredare nominatim videt qui proprio nomine expresso exheredat: veluti si testator di. Titius filius me⁹ exheres esto. vel nō addito p̄prio noīe, sed appellatiuo tantū: vt puta si testator vnū solū filium habuit. Et hec dicuntur vsq̄ ad illū. ſ. posthumi quo q̄. Fran. de Are.

¶ Non tamen. licet dicta obseruatio. ſ. de testa. ordi. solēnis sit: nō tamē etc. Vel sic. ſ. de ea obseruatione q̄ est circa fidē z probationē, satis dictū est: nunc de ea q̄ est circa pietatē, dicendum est: z licet ea obseruatio que circa fidem est, satis diligens sit: non tamen etc.

a ¶ Supra. scilicet in titulo de testa. ordinan.

b ¶ Filium. etiam militem: vt. ff. de lib. z posthu. filiusfamilias.

c ¶ In potestate. secus in emancipato iure ciuili: sed idē iure p̄torio: vt. ſ. eo. emancipatos. Accursius. Additio. Imo hodie preteritus dicit nullum etiam de iure ciuili, sicut in potestate cōstitutus: vt per glos. in. ſ. exheredatus. in auth. de here. z fal. Angelus.

d ¶ Preterierit. scilicet nec instituendo nec exheredādo: vt. ſ. de here. que ab intesta. ſ. eadē. nec ipso iure valet: vt. C. de lib. prę. l. maximū.

e ¶ Adeo. scilicet inutiliter testabitur.

f ¶ Nemo. ff. de iniust. rup. testa. filio. ſ. fina. contra. Sol. ibi filius vivo patre mortuus sit: hic nō. Vel hic iure stricto: ibi equo. Accursius.

g ¶ Non constiterit. aliud si cōstitit: licet postea rūpat: z iterū moriat. ff. de iniu. rup. testa. posthumus. in prin. z. ſ. eo. ſ. posthumi. Hodie vero exheredari non possunt: vt. C. de

h Ista gl. reprehēdit Jo. fa. hic. Vide glo. repro. Cuz. Jaſſo. in auth. adopta. ſ. igitur nisi. Salicet caz Sz non bene. Imo idez Sidicit omnes Sun. Cōz vbi Sunt plures liberi, vt est glo. cōmz. approbata in l. fi. ff. de libe. et posthu.

i Et si tibi vt does. si ista vxor vbi sunt plures filij &c. vbi duo vel vnus tot plures Reprobat. cōmz. Et quaz cōmz sequitur dicit allegata. Si vero esset caz Sic exponitur Et est vna glaz sequitur fa. hujus tex.

k Et tbi ē casus i quo etiā hodie dicit imo diffa necessaria an dicat filius ut liberos liberoz nedū posthumos gradu sed etiaz ulteriores gradu filioz ut infra. Et sic videtur. et sic si testator utatur termino filios dicit exheredato nominatiz facta seq. ſ. utatur eodem verbo.

l Et etiaz filijs postea adoptatis q̄ dōr posthumi ciuiles l. siqs posthumos. ff. eo. An naturales tm: et qd si istituat vtrez vroris sue: vide p̄ ange. hic. Posthumi hodie exheredari nō p̄nt.

m Nō. glo. que vult Exheredatio iter ceteros qualiter fit. Dicat nam de filia bz. is exheredo. q̄ sic licet testator. in familia h̄ nisi in masculis quos Reprobant ff. in ſtitig. in. ſ. 10 g

n Hodie valet: vt hic dicitur. De libe. et posthu. Nō extet itē alijs modis: vt dēs liberi mei sint exheredati: etsi sit vnus tantū: vt. ff. de li. z posthu. Titius. in prin. Vtē p̄terierit alia verba que cunq̄ dūmodo certa: vt ff. si cer. pe. l. certū. z. ff. de bonis inju. rup. test. posthumi.

o ¶ Posthumi quoq̄. ¶ Casus. Dñe, iā video qd iuris est circa exheredationē liberoz iā natoz. sed qd dñe si testator reliquerit vxorē pregnātē: nūqd necesse hz exheredare vel instituere ventrē: Rñ. q̄ nec. Nā nō solū nati liberi, sed etiā posthumi exheredari debēt, vel heredes instituī: z in eo par oīm posthumoz conditio est, q̄ quocūq̄ posthumo siue masculini sexus, siue feminini p̄terito, nō valet testū: q̄ si nascat posthum⁹ vel posthuma, natiuitate eius rūpit testū. vñ si mulier p̄gnās de q̄ sperabat posthumus nasciturus, ediderit abortiuū: nihil erit impedimēto heredib⁹ institutis ad hereditatē ex testō adcūdā. Nā iste abortiuus q̄ mortuus nat⁹ est, vel ꝺ formā hūani gñis edit⁹: p nō nato habet. Sz Iz in hac particula sit cōditio oīm posthumoz parificata: in alio tñ differūt. nā feminini sexus posthume vel noiatim vel iter ceteros solebāt exheredari, put placuerat testatori: ita tñ vt si testator hmōi psonas inter ceteros exheredaret, aliqd eis legaret, ne viderent hmōi posthume p obliuionē a testatore p̄terite esse. sed sec⁹ erat i masculis posthumis. Posthumos em masculos, puta filiū, z deinceps, statutū est nō posse aliter recte exheredari, nisi noiatim exheredent. Sed dñe, p deo qualiter potest posthum⁹ noiatim exheredari, si testator de sexu faciat mētionē: Rñ. q̄ hoc modo: Quicūq̄ mihi filius masculꝰ genit⁹ fuerit: exheres esto. Et hec dicūtur de veris posthumis vsq̄ ad illū. ſ. posthumoz. Fran. de Are.

p ¶ In eo. ſ. quod sequitur: q̄ z filio etc.

q ¶ Omniū. ſ. posthumorum ex se nascituroz et ex filijs suis: licet in jam natis nō sit par conditio: vt. ſ. eo. ſ. sed non ita.

r Masculini. siue ex masculo, siue ex femina.

s Agnatione. i. natiuitate. sic. ſ. quib⁹ modis testa. in fin. ſ. ſ.

t Rūpit. si vero exheredabatur, de inofficioso agebatur: vt. ſ. de inofficioso testa. ſ. posthumi. Hodie vero exheredari non possunt: vt. C. de

n Et ibi vt does. si ista vxor vbi sunt plures filij &c. vbi duo vel vnus tot plures Reprobat. cōmz. Et quaz cōmz sequitur dicit allegata. Si vero esset caz Sic exponitur Et est vna glaz sequitur fa. hujus tex.

o Et tbi ē casus i quo etiā hodie dicit imo diffa necessaria an dicat filius ut liberos liberoz nedū posthumos gradu sed etiaz ulteriores gradu filioz ut infra. Et sic videtur. et sic si testator utatur termino filios dicit exheredato nominatiz facta seq. ſ. utatur eodem verbo.

inoff.testa.l.siquis.§.legis.

¶ Infirmat. Hic adde quod est.ff.de testa.mili.l.si filiusfamilias.j.

¶ Abortū.q est p nō nato: vt.ff.de ver.sig.l.q mortui. ꝛ.C.de posthu.hæred.l.j.Accur. Additio. Idē in seminato mortuo anteq̄ pfecte extrahat. Secus tñ in nato erecto vētre, q nō declinat ad monstrum, dūmodo habeat pulsū: etiā si vocē nō emiserit. Vide Ange.hic.

c ¶ Personę. ſ. posthume.nam iam natis feminis nō erat necesse legari: vt.C.de lib.pte.l.maximum.in fi.ꝛ.§.eod.§. sed non ita.

d ¶ Inter ceteros. Hodie per cōstitutionē oēs nominatim: vt.j.e.§.nostra. Sed nouissimo iure nō, cū nō sint ingrati: vt l auē.vt cū de ap.cog. §.aliud.col.viij. Accur. Additio. Que causa debet exprimi, et per heredem pbari: vt in auē.ex causa.C.ō lib.pte. Ang.

¶ Posthumorū. ¶ Casus. Dñe, iā video ꝛ patet mihi qualiter exhęredanᵏ liberi nati, ꝛ etiam posthumi. nūquid sunt plures modi exheredandi vel instituēdi? Et rñdet q̄ sic, Nā sicuti dictū est veros posthumos debere exheredari vel instituti: ita ꝛ hi q loco posthu.sunt. Sz dñe dicatis mihi, q sunt hi qui loco posthu.sūt? Ad hoc rñdet: Amice, loco posth. sunt hi q tpe testamenti nō erāt immediate adiuncti testatori: postea tamē adhuc viuente testatore in locū sui heredis succedūt: ꝛ ita quasi agnascēdo immediate adiungunt testatori, et sui heredes efficiūt: vt ptz in tali exēplo: Titi⁹ hz filiū in potestate sua: ꝛ ex eodem filio nepotē. hoc casu qr filius vno gradu p̄cedit nepotē, solus fili⁹ iura sui heredis hz: licet nepos ꝛ neptis ex eo in ei⁹ potestate sint. vñ si Titū filius viuente adhuc Titio mortuus fuerit, aut de potestate ei⁹ exierit: incipit nepos ex filio natus in locū patris sui mortui succedere: et eo modo quasi agnatione suus heres efficit: cū nullus in potestate existens eū precedat: ꝛ ideo sicut testatorē ipsum filiū vel heredē instituere, vel nominatim exheredare debet: ita nepotē vel neptē ex illo necesse habet exheredare, vel heredē instituere: ne forte viuo adhuc testatore, filio eius qui immediate erat ei adiunctus, mortuo vel emancipato, vel alio modo patria potestate liberato, nepos ex filio in locum patris sui succedens, quasi agnatione eius rūpat testamentum. Et ista prouisio ad securitatē testatorū per legē Uelleiam introducta est: in qua quidē lege similis modus exheredationis ad exēplū verorum posthumorū demōstrat. Et hec dicunt vsq̄ ad illū.§.emancipatos. ꝛ casus eius est planissimus vsq̄ ad.§.sed hec quidem. Franciscus.

e ¶ Posthumorum. sic.ff.de iniust.rupt.testamē. posthumorum. vbi omnino habetur iste.§.

f ¶ Loco. non tamen veri posthumi sunt: vt.j.eo.§.hoc in fine.

g ¶ In sui heredis.j.de hered.quali.ꝛ differen.§.sui.

h ¶ Agnascendo. i. subtus vel postea nascendo sicut posthumus verus. nō enim nascit, cū natus sit: vt.ſ.de adopt.§.j. Uel dic agnascendo, id est incipiendo esse agnati quo ad effectum succedendi.

i ¶ Parentibus. ſ. masculis. nam testamentū femine nō rūpit p legē Uelleiā: vt.ff.de lib.ꝛ posthu. Hall⁹.§. nūc de lege. ibi, nā ꝛ si ita verba sunt. sed p querelā irritat: vt.C.de inoffi.testa.l.ij.ꝛ.j.e.§.mater.

k ¶ Necesse est. causatiue. ſ. ne rumpatur testamentū: vt sequitur: nō precise: vt.C.de adopt.l. penul.§.que in filio.

l ¶ Eo viuo. sec⁹ si post: vt.ff.de iniust.rup.testa. figs filio.ꝛ in hoc differt a vero posthumo. b Itē differt ab ascēdētib⁹: vt ff.de inof.test.pater filiū.

m ¶ Uelleia. nomē est cuiusdā noue legis: sed ius Halli Aquilij antiqui⁹ est: ꝛ loquit in vero posthumo, vt statim dicā: vt ff.de lib.ꝛ posthu.l.Hallus.§. si eius qui filium.

n ¶ Similis. In veris posthumis talis erat modus: si me mortuo nascetur mihi filiꝰ intra decē mēses: vt.ff.de li.ꝛ posthu. Hallus.j.rñ.ꝛ.§.j.ij. iij.ꝛ.iiij. sic ergo ꝛ hic per legem Uelleiam, si suus heres suus esse desierit viuo testatore: vt.ff. de liberis et posthumis. Hallus.§.nūc videndū. ꝛ in hoc habet locum lex Uelleia. sic etiā est paritas ab intestato: vt.j. de hered.que ab intesta. §.cum autem.

o ¶ Iure ciuili. sic.j. ō here.q̄ ab itest.§.emācipati.

p ¶ Necesse est. nā nihilominus tenet testamētū. aliud in eo q est in ptāte: vt.ſ.e.in prin. Additio. Dic tā de iure ciuili, qr non erat cognit⁹: cp̄ etiā ō iure ptorio: qr ptor hz illas p tabulis si septem signis testiū signate sint ꝛ dat bo.pos. fm tab. vt l.cū tabule.ff.de bo.pos. fm tab. nec de vitio ptexitiōis curauit, fm Ang.

q ¶ Sui heredes. supple: ꝛ qr desierūt esse heredes sui. alꝰ nō esset bona ratio: cū filij necesse habeāt patres instituere: lz non sint pfes sui heredes ad filios. Filiꝰ aūt emācipatus p capitis diminutionem definit agnatꝰ esse, ꝛ remanet cognatꝰ: q nō cognoscit a iure ciuili: vt j.de here. q̄ ab itesta. de. §.emācipati. ꝛ.§.de leg. agna.tute.§. fina.ꝛ.ff.de bonorum possef. sed cum patrono.§.j. Accursius.

r ¶ Feminini. licet in suis esset differentia inter masculos ꝛ feminas iure ciuili: vt.§.eo.§.j.

s ¶ Exheredati. ſ. rite. alꝰ autē exheredato dat contra tabulas: vt.ff. de bono.possef.cōtra tabu.l.nō plutauit.§.nō quis. Itē etiā institutis dat cōtra tabulas si alius cōmittat eis edictū: vt.ff. de cōtra tabu.l.iij.§.plane.ꝛ.ff.de leg.pre.petita bono.possef. ꝛ tab.l. si duo.

t ¶ Habentur. quo ad adoptiuum patrem.

v ¶ Instituendi. ab adoptiuo patre. Accursius.

p ¶ Iure ciuili. quod scilicet ius ciuile (scilicet adoptionis) quo vocantur sui adoptiui ad hereditatem: alio iure ciuili scilicet per emancipationē sublatū est: qō esse potest: vt.§.de leg.agna.tu.§.finali.

y ¶ Attinet. quod vocat emancipatos: vt.§.pteri.§.ꝛ est ratio: quia definūt esse filij. Sed naturales nō possunt definere esse filij per emācipationē: vt.j.de de here. que ab intest.§.minus autem. Accursius.

z ¶ Extraneorum. ff.de contra tabulas.l.j.§.et sui iuris.

Circa istuz Tex. vi omino jo. molaris ff. de adquirenda hereditate.

d paul. de castro in.l. qui superstiti

a Nota pterituneymfis factā de liberis nō ānullare testiū. qō pceditq̄ preteritoꝛ mfis habet p exhereda tione: vt vi debitis in §. mf.j. eo. Christo.

b Scz testatoris: secus in nepote post mortē verius ꝛ naro: vt h per docto.

c Tuꝰ legis difficultates euitabis opponēdo talē clausulam: omnes natos ꝛ nasciturosq̄ mihi agnasci poterūt: i talē instituo. Quo autez ad exheredationē ꝗ posthumorū q̄ sunt iā nati: ꝛ q̄ dz fieri nomiatim: sic dices. Talez nepotez vt pnepotē si quādo meꝰ erit ex tali causa exheredo. pp̄ea em posthumi exheredari hodie nō possunt: vt per Jo. Fa. ꝛ Ang. hic.

d Nuā pt irrētare etiā cōmittente iusto: vt.l. nō nūq̄. ff. de leg. prestan. Ang.

Biblioteca

Institutionum Imperialium Liber. II.

a ¶ Patre. ff. de bo. pos. cõtra tabulas, emãcipatus. §. penul. in fine.

¶ Et hec quidẽ. ¶ Casus. Dicit Justi. q hmõi differẽtias sexus ⁊ modi exhe. de qb⁹ dictũ est huc vsq; vetustas .i. media iuris prudentia introducebat: sed nra cõstitutio differẽtias amouet, ⁊ nihil inter masculum ⁊ femi. quãtũ ad modũ exheredãdi vel instituẽdi interesse existimauit: et ꝟ triplici ratione. Prima q; vtrecꝫ psone in procreatione hominũ sibi nature officio funguntr. Scõa rõ: q; l. antiqua. xij. tabu. oẽs tã masculos q̃ feminas pariter ad successiones parẽtũ ab itestato vocabat. Tertia rõ est: q; ptores secuti sunt. l. xij. tabu. dãdo. s. filiab⁹ sicuti ⁊ filijs pteritis bo. pos. ℈ tab. in totũ. vñ nos his rõnib⁹ moti, sile ac simplex ius antiquũ, differentijs explosis, in filiab⁹ ⁊ filijs ⁊ oib⁹ alijs p virilẽ sexum descẽdẽtibus, nõ solũ iã natis, sꝫ etiã posthumis, introduxim⁹ ⁊ statuim⁹ in ꝓstitutiõe nra: vt oẽs siue sint sui siue emãcipati, aut instituãt heredes, aut noiatim exheredẽt: que adhuc in vtero constituti, ⁊ postea nati sunt: eũdẽ habeant effectũ circa parẽtum suorũ testm infirmandũ, ⁊ hereditatẽ a scriptis heredib⁹ auferendã: quẽ qdẽ effectũ filij sui vel emãcipati pteriti vel exheredati habere poterũt. Et hec dicunt vsq; ad illũ. §. circa adoptiuos. ⁊ casus planus est vsq; ad finẽ titu. Franciscus de Are.

b ¶ Et hec. s. supradicta a principio ti. vsq; ad. §. emãcipatos. Et dic hec: sꝫ differẽtiã sexus ⁊ gradus ⁊ modi exheredationis: vt. ℈. e. §. i. ⁊. §. posthumi. ⁊. §. sed feminini. ibi añt dicit de his que postea vsq; modo dicta fũt a. §. illo, emãcipatos.

c ¶ Uetustas. i. media iuris prudentia: vt statim sequitur.

d ¶ Constitutio. C. de lib. prete. vel exhere. l. maximum.

e ¶ In hoc. al's eñ multe differẽtie sunt: vt. ff. de sta. homi. in multis.

f ¶ Nihil interesse. in aut. qui. modis natu. effi. sui. §. non añt. col. vij.

g ¶ Quia. prima ratio.

h ¶ Officio. i. simili officio. vna enim indiget altera ad procreationẽ sobolis. ⁊ hec est prima rõ legis. xij. tab. vt. C. de leg. here. l. lege. xij. tab.

¶ Lege antiqua. [a] argumentatur ex iure antiquo. sic. ℈. qui ma. non pos. §. finali. ⁊ hec est secunda ratio.

k ¶ Uidentur. s. dando filie bono. poss. cõtra tabu. in totum: licet nõ possit dicere nullum vt suus: vt. C. de libe. prete. l. maximum. ibi, ⁊ si preteritus ⁊c. ⁊ hec est tertia ratio. Accursius.

l ¶ Simpler. ad differentiam antique distinctionis: vt. ℈. eo. §. i.

m ¶ Per virilem sexum. Quid de descendentibus per femininum? Respon. admittuntur: sed cũ diminutione tertie partis: vt. j. de heredi. que ab intestato. §. ⁊ sui. ⁊. C. de colla. bo. l. illam. Accursius.

n ¶ Eundem habeat effectũ. quo ad cõmodũ, diuerso tamen iure. nã suus preteritus ⁊ dicit nullum, ⁊ cõtra tabul. habet si nõ vult dicere nullũ q̃ preterit⁹ est. Sed emãcipat⁹ tñ habet cõtra tabulas: vt. C. de libe. prete. maximũ. §. sancim⁹ ita q; ⁊c. ⁊. ff. de lega. prest. is qui. Si añt exheredentr, habent querelã oẽs: vt. ff. de cõtra tabulas. l. nõ putauit. §. nõ queuis. ⁊ de inoffi. testa. l. Papinianus.

o ¶ Postea nati sunt. qui exheredari non possunt: vt diximus. ℈. eo. §. posthumi.

p ¶ Constitutione. C. de adopt. l. cum in adoptiuis. ⁊ recitatur. ℈. de adopt. §. sed hodie.

q ¶ Occupatus. quid si non est in expeditione? Respon. ius cõmune obtinet: vt. ℈. de testa. mili. §. illis.

r ¶ Non ignorans. si enim ignorat, non valet testamentum: vt. C. de test. mili. l. sicut certi iuris. [b] nisi fuerit eius animi vt si filiũ haberet, esset exheres: vt. ff. de testa. mili. l. qui iure militari.

¶ Sed si in expeditione occupatus[q] miles testamentũ faciat, ⁊ liberos suos iã natos vel posthumos nominatim nõ exheredauerit, sed silẽtio pterierit, nõ ignorans[r] an habeat liberos: silentiũ eius pro exheredatione[s] nominatim facta valere, constitutionib⁹ principum cautum est.

¶ Preteritio materna, vel per maternam lineam ascendẽtium, habetur pro exheredatione.

¶ Mater[t] vel auus maternus necesse non habent liberos suos aut heredes instituere, aut exheredare: sed possunt eos silentio omittere. Nam silẽtiũ matris aut aui materni, ⁊ ceterorũ per matrẽ ascendentiũ, tantũ facit, q̃tũ exheredatio patris. Neq; enim matri filiũ filiamve, neq; auo materno nepotem neptemve ex filia, si cũ eamve heredem nõ instituat, exheredare necesse est, siue de iure[u] ciuili queramus, siue de edicto[x] pretoris, quo pretor preteritis liberis contra tabulas bonorum possessionem permittit: sed aliud eis[y] adminiculũ seruatur, quod paulopost[z] vobis manifestũ fiet.

De heredibus instituẽdis[a]. Titulus. xiiij.

¶ Liber homo vel seruus proprius vel alienus potest heres institui sine mẽtione libertatis. Et etiã intelligitur proprius in quo qs habet nudam proprietatem. Aretinus.

Heredes instituendis. ¶ Cõtinuat hoc modo: Uidimus de ordinatione testamentorũ in titu. de testa. ordinã. Uerum q; causa efficiens fuit necessaria: ideo postea posuit de personis testantiũ: vt in titu. de testamẽ. mili. ⁊ qui testari nõ possunt, in titulo quib⁹ ꝫ facere testamẽta, vel nõ. alias est titu. quib. nõ est permiss. fa. testa. Uerũ q; in testamẽtis heredes instituunt: videndũ est ergo de hoc tit. Aretin⁹. Uel sic: Uisum est supra de filijs tã natis q̃ nascituris heredib⁹ instituẽdis vel exheredãdis. Nunc sequit videre generaliter de extraneis heredib⁹ instituendis.

a ¶ Instituendis. i. qui possunt instituti: vt. j. eo. vsq; ad. §. si plures. ⁊ §. si. Itẽ ⁊ qualiter debeãt instituti: vt. j. e. §. si plures. vsq; ad. §. fina.

Heredes. ¶ Totus iste titulus diuidit in septem partes. Primo ponit regulã generalẽ, q̃ non solũ liberi, sed etiã serui: ⁊ nõ tantũ pprij, sed etiã alieni possunt heredes instituti. Scõo declarat qualiter pprius seruus põt instituti: ⁊ qs dicat pprius seruus. Tertio qs dicat alien⁹, et quomodo põt instituti. Quarto q; nõ tantũ vnus, sed etiã plures possunt heredes instituti. Quinto ponit diuisionẽ portionũ hereditatis, et de effectu ipsius. Sexto de institutione sub cõditione. Septimo q; etiã ignot⁹ testatori põt heres institui. Scõa ibi, Proprios añt. Tertia ibi, Alienus seruus. Quarta ibi, Et vnũ hominẽ. Quinta ibi, Hereditas plerũq;. Sexta ibi, Heres ⁊ pure. Septima ibi, Hi quos. Uel diuidas vt diuidit hic glos. rubri. ¶ Casus. Dñe, vos vultis tracta. de here. instit. dicatis igitur mihi qui possunt heredes instituti? Ad hoc resp̃o. Amice, heredes instituti possunt tam liberi homines q̃ serui: ⁊ tam proprij serui q̃ alieni: sed olim ꝑm sententias plurium non licebat proprios aliter instituere heredes, q̃ cũ libertate expresse data: sed hodie secus est. nã authoritate nostre constitutionis licet dñs

Diuisio.

b Et si verba eẽnt generalia supra cõprehẽdere oẽs nascituros: ꝑm Bal. ꝫ An. dubitet hic sectũ in pagano: vt hic p eum.

Preteritio an habeat p exheredatione.

t ¶ Mater. idẽ intelligo in silẽtio liberorũ ad maternã lineã: vt. C. ℈ inof. testa. l. cũ filiũ. Accur.

Additio. Et ℈ vera qñ fuit incerta causa: ⁊ tunc hoc quo ad matrem vel ei⁹ lineã habet p exheredatione: ⁊ hz locũ querela: vt hic. Quo autez ad patrẽ ⁊ ei⁹ lineã si sit facta pteritio a filio in potestate: cõpetit ius dicendi nullũ. si ab emãcipato dat cõtra tabulas. Sed hodie nõ expressa causa testm est nullũ: vt. §. j. in aut. vt cũ de appel. cog.

u ¶ De iure ciuili. q; non hz eos in ptate: vt. j. de here. q̃li. ⁊ diffe. §. ceteri.

x ¶ Edicto. quo emãcipativocant: vt. ℈. eo. §. emãcipatos. q; eos non põt emancipare: ꝫnde cõtra tabulas locũ nõ habet: vt hic, ⁊. ff. de cõtra tabulas. illõ. §. ad testamẽta.

y ¶ Eis. s. descendentib⁹ per lineaz femininã. dat q̃ suis nõ potẽt ⁊ alijs, sꝫ his maxime: vt. C. ℈ inof. testa. l. filiã.

z ¶ Paulopost. vt. j. de inoffi. testa. per totum.

¶ De heredibus instituẽdis. ¶ Cõtinuat hoc modo: Uidimus de ordinatione testamentorũ in titu. de testa. ordinã. Uerum q; causa efficiens fuit necessaria: ideo postea posuit de personis testantiũ: vt in titu. de testamẽ. mili. ⁊ qui testari nõ possunt, in titulo quib⁹ ꝫ facere testamẽta, vel nõ. alias est titu. quib. nõ est permiss. fa. testa. Uerũ q; in testamẽtis heredes instituunt: videndũ est ergo de hoc tit. Aretin⁹. Uel sic: Uisum est supra de filijs tã natis q̃ nascituris heredib⁹ instituẽdis vel exheredãdis. Nunc sequit videre generaliter de extraneis heredib⁹ instituendis.

a ¶ Instituendis. i. qui possunt instituti: vt. j. eo. vsq; ad. §. si plures. ⁊ §. si. Itẽ ⁊ qualiter debeãt instituti: vt. j. e. §. si plures. vsq; ad. §. fina.

Heredes. ¶ Totus iste titulus diuidit in septem partes. Primo ponit regulã generalẽ, q̃ non solũ liberi, sed etiã serui: ⁊ nõ tantũ pprij, sed etiã alieni possunt heredes instituti. Scõo declarat qualiter pprius seruus põt instituti: ⁊ qs dicat pprius seruus. Tertio qs dicat alien⁹, et quomodo põt instituti. Quarto q; nõ tantũ vnus, sed etiã plures possunt heredes instituti. Quinto ponit diuisionẽ portionũ hereditatis, et de effectu ipsius. Sexto de institutione sub cõditione. Septimo q; etiã ignot⁹ testatori põt heres institui. Scõa ibi, Proprios añt. Tertia ibi, Alienus seruus. Quarta ibi, Et vnũ hominẽ. Quinta ibi, Hereditas plerũq;. Sexta ibi, Heres ⁊ pure. Septima ibi, Hi quos. Uel diuidas vt diuidit hic glos. rubri. ¶ Casus. Dñe, vos vultis tracta. de here. instit. dicatis igitur mihi qui possunt heredes instituti? Ad hoc resp̃o. Amice, heredes instituti possunt tam liberi homines q̃ serui: ⁊ tam proprij serui q̃ alieni: sed olim ꝑm sententias plurium non licebat proprios aliter instituere heredes, q̃ cũ libertate expresse data: sed hodie secus est. nã authoritate nostre constitutionis licet dñs

Diuisio.

Universidad de Deusto

nulla mentione facta de libertate, proprios seruos in testamẽto suo heredes instituerit: hoc tamẽ de nouo nõ induximus. nam antiquitus Attilicinus iurisc̃sultus hoc indurerat: Paulus etiã in libris suis quos tam ad ℳasuriũ Sabinũ q̃ ad Plautiũ scripsit, refert hoc idẽ Attilicino antiquo iurisconsulto placuisse. vnde qõ antiquitus Attilicino et Paulo placuit, nostra cõstitutio in legis necessitatem introduxit. ⁊ hec dicunt vsq; ad illũ. §. proprius autẽ seruus. in quo pone fic casum: Dñe, vos diristis mihi q̃ prius seruus põt heres istitui. modo dicatis mihi, qs dicat proprius seruus: Ad hoc rñ. Amice, propri⁹ seruus quo ad hoc vt possit instituí, intelligit etiã in quo ille testator nudã habet proprietatẽ: licet ali⁹ i eo vsumfruc. habeat. nam nihilominus proprius seruus intelligit. Et hec dicunt vsq; ad illum. §. est aũt. Franciscus de Aretio.

a ¶ Heredes instituere. quasi dicat dños intus in bonis suis facere. nã heres. l. dñs: vt. ff. õ here. quali. ⁊ diffe. §. fi. Item ideo dixi intus, quia ita subintrat heres in dñimrerũ defuncti, ac si eadẽ persona esset: vt in aut. de iureiu. a mori. §. i. colla. v. ⁊. ff. qui. ex cau. ma. l. cũ miles. Ac. Additio.

Possessio heredis anfit eadẽ cũ possessiõe defuncti.

Non tamẽ est idẽ dominiũ qõ erat penes defunctũ: sed fingitur esse idẽ. Secus aũt in possessione, quã volẽs perdere, ⁊ in aliũ transferre, statim perdit, ⁊ noua renascitur statim q̃ est apprehensa: ⁊ intelligit semper fuisse continuata si iterum a nemine fuit occupata. Ange.

b ¶ Permissum est. scilicet a iure.

c ¶ Proprios. scilicet seruos.

d ¶ Alienos. sic. ff. eo. non minus.

e ¶ Constitutione. vt. C. de ne. ser. here. instí. l. cum quidam.

f ¶ Eos. scilicet proprios seruos.

g ¶ Non per innouationẽ. q. d. nõ induxim⁹ hoc de nouo: sed apud antiquos hoc idẽ dixerat Attilicinus: vt subiicit. Sed contra. §. qb. ex cau. ma. nõ licet. §. idẽ iuris. ibi, noua hũanitatis ⁊c. Sol. iste Justinian⁹ nõ inuenit, sed rõnẽ reddit: cũ nõ sit verisíle ⁊c. vt ibi. vel aliter: Attilicino placuit ⁊ Paulo: sed in legis necessitatẽ nõ deduxerũt. fic ⁊. §. de testa. §. sed neq; heres. Justinian⁹ vero in legis necessitatẽ indurit: vt ex ipsa institutione liber esse videatur.

a Tu dic fm doct. q̃ primo fuit ius legis necessitate: postea abrogatũ: tertio p Justinianũ iterũ ad leges redactum.

h ¶ Et aũtẽ. ¶ Casus. Dñe, vos diristis mihi supra q̃ dñs põt seruum suũ in testamento heredẽ instituere. nunqd est hoc generaliter verũ, q̃ is cuilibet dño seruũ suũ heredẽ instituere: Et rñ. q̃ nõ. Est em̃ casus in quo nõ licet dño seruũ suũ heredẽ instituere, q̃uis libertatẽ eidẽ seruo se dedisse in testamẽto suo expresserit. ⁊ ita cauetur cõstitutione diuorũ Ueri ⁊ Anto. cuius cõstitutionis verba sunt hec: Rationis est seruũ maculatũ. i. accusatũ de adulterio cũ dña sua cõmisso, nõ videri iure manumissum ante sententiã ab eadẽ dña sua q̃ fuerat rea postulata eiusdẽ criminis. vñ sequit q̃ ex q̃ manumissio in testamẽto suo nõ valet: nec cũ institutione valere possit. ℳanifestũ est igit q̃ institutio heredis in eundẽ a dña collata, nullius momenti habeaṫ. ⁊ hec vsq; ad illũ. §. alienus seruus. Francis. de Are.

i ¶ Constitutione. scilicet Greca: quam non habemus. Accursius.

k ¶ Cuius. scilicet constitutionis.

l ¶ Verba hec sunt. que sequuntur.

m ¶ ℳaculatum. i. accusatum. Nam alias est in litera accusatũ. ⁊ de verbo ad verbũ sunt ista que hic dicũtur. ff. e. l. his verbis. §. interdũ. simílis expositio dicitur in lib. Sapiẽtie de Joseph: ℳaculauerũt me impij. Et alibi in diuina scriptura: ℳendaces ostendit qui ma

Sapiẽtie. i.

culauerunt eum. id est accusauerunt eum.

n ¶ ℳanumissum. scz videri: vt postea subiicit. ⁊ dic manumissum simpliciter, nõ institutũ: ⁊ ex hoc infert quod sequitur, q̃ nec cum institutione fieri potest liber, vt subiicit: quare sequitur ⁊c. Aretinus.

o ¶ Postulata. i. accusata de eodẽ adulterio cũ seruo proprio commisso: pro quo grauiter punitur vterq; vt. C. demulie. que ser. pro. se iunxe. l. j. in prin. b Quid si cũ extraneo ꝺmisit adulteriũ: Rñ. nec tunc manumittit vsq; ad. lx. dies: vt. C. de adulte. l. iij. ⁊ ff. de adulte. si postulauerit. §. iubet. Item quid si adulterium tale cõmisit: nõ tñ accusatur adhuc: Rñ. bene põt manumittere. c sed in crimine lesemaiestatis est speciale vt post cõmissum crimẽ tale nõ possit manumittere vel testari: vt. C. ad legẽ Juliã maiesta. l. fina. ⁊. ff. de donationibus. l. post cõtractũ. ⁊. l. donationes. §. fina. Accur.

b Punitẽ aũt ⁊ dña ancilla seruo⁹: quia liberati tradunt igni. ⁊ idẽ nõ eẽt in dño qui cognouisset suã: vt no. gl. in. l. j. et pbaṫ i. l. fi. C. e. de ma. ꝓpterea q̃ maior honestas reqrit in mliere q̃ in masculo: vt. õ. dixi. Unde turpi⁹ esset ñro tpe q̃ famulus cognosceret dñam q̃ si dñs cognosceret famulã ꝓpt honestatem q̃ marie reqrit i ipa muliere. Christopho.

c hoc est falsum: q̃ mãumissio ultra. lx. dies prohibet: q̃ cõputant a die diuortij: et nõ accusationis: vt p Jo. fa. ⁊ ange. hic.

* alʒ hereditatis. alʒ neutrũ hf̃, nec hf̃ditatis.

p ¶ Nullius momẽti habeaṫ. q̃ si valeret institutio, valeret libertas: vt §. c. j. rñ. ⁊. §. qui manu. nõ pos. §. j. ¶ ita nota argumẽ. q̃ vbi aliqd phibetur fieri directo: similiter ⁊ per obliquũ prohibeṫ. sic. ff. de cõdi. instit. q̃ sub cõditione. §. siquis.

Itẽ argumẽ. q̃ cassato principali, cassaṫ quicqd sequit̃ ex eo vel ex his: vt. C. de legi. ⁊ cõstitutio. l. nõ dubiũ. Accur.

¶ Alienus seruus. ¶ Casus. Dñe, vos diristis mihi. §. quis intelligitur proprius seruus: dicatis mihi, quis intelligitur seruus alienus: Ad hoc respõ. Amice, alienus seruus nõ solũ dicit̃ ille in quo testator nihil iuris habet: sed etiam ille in quo testator habet vsumfruct. Et hec dicuntur vsq; ad. §. seruus autẽ a dño. Fran. de Areti.

q ¶ Testator. ⁊ ideo nõ põt eũ cũ libertate instituere: vt. ff. eo. si alienũ. in prin. d Sed cõtradicit ad hunc. §. ff. de bo. au. iu. pos. l. in vendi tione. Sed certe quo ad alia est loco dñi: nõ quo ad hoc vt possit fieri liber. Sz cũ alʒ manumissus esset a fructuario simpliciter sine institutione, erit tanq̃ liber q̃diu duraturus erat vsusfructus: vt. C. cõia de ma. l. j. §. si aũt fructuarius. Nunqd ⁊ hic erit tãq̃ liber, licet vere liber nõ sit: Rñ. nõ, qz ex morte testatoris ꝓtinus erat futurus quasi liber, si valeret hoc qõ ageret: vt. j. de here. qua. ⁊ dif. in princi. Itẽ ⁊ tunc erat vsusfructus perdẽdus: vt. §. de vsufru. §. finiṫ. vnde etiã sic esset quasi liber donec duraret vsusfructus: quia nisi duraret post mortẽ testantis, nihil valet talis institutio vt sit liber: sed dño suo hereditatẽ ãrit: vt. j. e. §. alienus. Sed qd si erat vsusfructus repetitus in psona primi heredis, vel etiã vlterius, qõ põt: vt. ff. qb. mo. vsusfru. amit. l. repeti. in prin: Respon. tunc erit quasi liber toto illo tempore: vt in dicta. l. cõmunia de ma. l. j. §. finautem fructuarius.

¶ Seruus autẽ. ¶ Casus. Dñe, iam video q̃ ꝓprius seruus a dño in testamẽto heres institui põt: pro deo dicatis modo mihi, quis est effectus illius institutionis: Ad hoc rñ. Amice, institutio ꝓpij serui dño facta, glorioſum habet effectũ. Proprius em̃ seruus a dño suo heres institutus: si in eiusdẽ dñi dñio vsq; ad mortẽ ei⁹ pseuerauerit, mortuo testatore fit ex testamẽto liber ⁊ heres. ſ. necessari⁹. sed si testator viuus manumiserit: tũc post mortẽ testatoris adire hereditatẽ suo arbitrio poterit. nã in ħ casu qñ a viuo testatore manumissus fuerit, nõ cogit̃ heres necessari⁹ esse: qz nõ cõsequit̃ hereditatẽ ⁊ libertatẽ ex testamẽto dñi. Ad hoc em̃ vt heres necessarius sit, necesse est eũ tã libertatẽ q̃ hereditatẽ ex dñi testamẽto habuisse. ⁊ hec obtinẽt qñ dñs viuus seruũ institutũ manumiṫ. Sz pone q̃ dñs seruũ ꝓpriũ instituit: ⁊ post institutionẽ alienauerit, vel quolibet alio modo in aliũ transtulerit. certe in casu isto mortuo testatore iussu noui dñi debet iste seruus adire hereditatẽ, ⁊ eã nouo dño acquirere: et ea ratione per eius aditionẽ iussu noui dñi factã nouus dñs heres efficit̃. Nã ipse seruus post institutionẽ alienat⁹ nec liber nec heres esse põt: licet etiã cũ libertate in testamento expressa heres fuerit institutus. Dñs em̃ post institutionẽ eũ alienando a libertatis datione videtur destitisse. Et hec dicunt vsq; ad illũ. §. alienus quoq;. Fran.

r ¶ In eadẽ cã. i. seru⁹ eiusdẽ dñi. Jo. vt. ff. si ex noxa. cau. aga. l. j. §. j.

s ¶ Liber. nisi aliqua lex impediat libertatẽ: vt. ff. e. l. si nõ lex. vel con-

d Et. ff. ad sylla. l. j. §. dñi. de q̃ vide gl. in. l. recte dicimus. ff. eo. fig. Ange.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ditio: vt.ff.e.quotiens.§.fina. vel qꝛ ex lege peruenit ad libertatē: vt ff.eo.l.testamento.fm Joan.[a] Item fit liber a semetipso nisi institutus fuerit ita, cū quis mihi heres erit, stichus liber ⁊ heres esto. nam tunc a coherede accipit libertatem: vt.ff.de acquiren.here.l. ex parte. Item ⁊ ignorans fit heres ⁊ liber: vt. ff.si cer.peta.l.eius qui.

a Ex hac glos. ⁊.l. in ea allegata colligite fz Bal. q vox publica pre fert puate. vñ dicit q per statutū posset dero gari vltime voluntati: ꝓpterea q vox statuētiū voci testatoꝛ ē ꝓferenda: vt d.l.testō.ff. eo. Chriſt.

¶ Vtrūq;.i. hereditatē ⁊ libertatē. nā vt liber sit et heres necessarius, hec duo cōsequi debet ex testamento dñi: vt.j.de here.quali.⁊ differen.§.j.

b ¶ Neq; liber. directa enim libertas i seruo alieno nō pōt habere locū: sed institutio pōt habere effectū, vt hic. fz aliud in legatis, q̄ adimuntur hoc ipso q̄ alienant̄ seruꝰ: vt.ff. de adi.leg.l.seruo cum libertate. ⁊ est ratio: qꝛ in legato spectat̄ dies quo cedit, an sit manumissus: vt.ff.qñ di.le. ce. si post.§.si cum. Addi. Hec ratio nō est bona: qꝛ siue inspiciamus diē cedentis legati, siue diem adite hereditatis: vtroq; casu reperit̄ alienus. vnde quēadmodū etiam hereditas venit acquirenda nouo dño, ita ⁊ legatū. ⁊ propterea noua reddit̄ ratio: qꝛ facilius legata reuocant̄, ꝙ heredum institutio. l. ex parte.ff. de adimen. leg. cū em̄ facilius legata instituant̄, facili⁹ destruūt̄: vt in aut. ex causa. C. de li.preter. Chriſtopho.

c ¶ Alienauit. scilz alicui habenti factionem testamēti: vt.ff.e.l.seruū meū. in fine.j.respon. ⁊ hoc nisi redimatur ab eodem testatoꝛe qui eum instituit, ⁊ postea eum alienauit. tunc enim reuiuiscit libertas: vt.ff.de ma.testa.l.verum. ⁊.ff.eo.quotiens.§.fina. ⁊.l.si non ler. ⁊.l.antepe.

¶ Alienus quo q;. ¶ Casus. Dñe, nō video quis sit effectus institutionis alieni serui. Ad hoc rñ. Amice, alien⁹ seruus heres institutus si duraverit in eadē causa: debet iussu dñi sui adire hereditatē, ⁊ eidē per aditionē hereditatē acqrere. Si vero alienat⁹ fuerit a dño suo viuente adhuc testatoꝛe: aut etiā post mortē testatoꝛis, tñ anteq̄ hereditatē adierit: in hoc casu iussu noui dñi debet adire hereditatem. ⁊ hec sunt vera qñ iste seruus in seruitute remāserit. sed si a primo domino vel a nouo viuente testatoꝛe vel mortuo ante diuisionē heredi tatis manumissus fuerit: tunc liber factus suo arbitrio hereditatē adire, ⁊ sibi ꝙ si acquirere poterit. Et hec dicuntur vsq; ad.§. seruus autem alienus. Franciscus.

b Nō facit si ex statuto vel lege requiratur iussus: auth oꝛitas: ꝓsensus: vt volūtas. et an p̄cedere debeāt vel seq: vīd no. in.l.fi.§. necessitatē. C. de bo. q̄ li be.

d ¶ Alienus. qui sic institui potest, cum liber erit: ꝓius non: vt.ff.de condi.insti. seruus alienus. ⁊.l.quia.

e ¶ Jussu. precedente aditione: vt.ff.de acquir.here.l. siquis mihi bona.§. iussum.[b] ⁊ ita dño querit̄. alꝫ si seruus nolit adire (qō pōt esse etiā dño iubente) nō querit: vt.ff.e.l.cū ꝓponas. Additio. Si tamē coactus adeat, valet aditio. Sed pater filia recusante, item monasterii monasterio recusante adire, vel ante aditionē mortuo testatoꝛe possunt adire suo iure: vt per Angelum Areti. hic.

f ¶ Post mortem eius. etiam post iussum eius, anteq̄ tamen adiret: vt.ff.de acquiren.here.antistius.§.j. Accursius.

g ¶ Noui domini. hoc est enim in hereditate, vt illi acquiratur qui tēpoꝛe donationis est dñs, vel sibi, si liber est tunc. sed in legato spectatur dies cessionis: vt si tēpoꝛe mortis legantis sit meus: licet alienē, tamen mihi debeatur legatū: vt.ff.quando di.leg.ced.l. si post.§.ij.

h ¶ Suo arbitrio. sic.ꝫ.eo.§.si vero. Accursius.

¶ Seruus aūt alienus. ¶ Casus. Dñe, iam video q̄ seruus alien⁹ viuēte dño possit heres instituī: nūquid poterit institui post mortē dñi? Et rñ. q̄ sic. Seruus em̄ alienus post mortē dñi heres pōt instituī: ⁊ cū hereditarijs seruis est testamēti factio. Nā hereditarij serui acquirunt̄ hereditati, ⁊ per cōsequens heredi futuro. Hereditas em̄ nondū adita sustinet vicē persone defuncte, nō heredis futuri. vnde sicuti si defunctus viueret, ex testamēto capere posset: ita eo mortuo capere posset hereditas: cū hereditas quātū ad hoc vicē persone defuncte repꝛesentet. Jtē nō solū seruus alicuius iā nati institui pōt: sed etiā seruus eius q̄ in vtero est, recte heres institui poterit: qꝛ quā tū ad hoc qui in vtero est, ꝓ iam nato habet: cū in hoc casu de cōmodo eius tractetur. Et hec dicunt̄ vsq; ad.§. seruus aūt pluriū. Fran.

i ¶ Post dñi mortē. verba legis sunt omnia: ⁊ ꝓm hoc planū est. vel testatoris: qꝛ sic dicat, instituo seruum heredē post mortē dñi. ⁊ probatur hec lectio scōa. ff. eo. qui filio.j. respon. nec obst. q̄ videat in diē fieri hec institutio: vt.j.eo.§. heres. qꝛ incert⁹ est dies mortis: vt.ff. de condi. ⁊ demon.l.j. vnde valet. et ff.eo.l. in tēpus. in prin.

k ¶ Testamēti factio. scz passiue, non actiue: vt.j. de here.quali. ⁊ dif.§. testamenti. ⁊ iussio heredū spectat̄, si modo cū defūcto fuit, licet cum herede instituto nō sit testamenti factio: vt.ff.eo.seruus hereditarius.

l ¶ Nondū. bene dico seruum hereditariū posse institui: quia nō est nullius, sed alicuius. s. hereditatis: que vicē defuncti obtinet.

m ¶ Defuncti. ⁊ est forte ratio: qꝛ defunct⁹ est certus qui fuerit: sed nō sic de herede: qꝛ et si certus sit institut⁹, poterit esse q̄ nō adeat hereditatē: qꝛ pōt desistere multis de causis: vt.j.quib.mo. testa.infir.§. posteriore. ⁊ facit ad hunc.§.j. de stipu.ser.in prin. ⁊.ff. de acquirē.re.do.l.in eo.in fi. ⁊.l.sequenti. Hereditas iacens, defunctum ⁊ nō heredē repꝛesentat.

n ¶ Eius qui i vtero est. cū ꝓ nato sit habēdus quo ad cōmodum: vt.ff. de sta.ho.l.qui in vtero. ⁊.ff.eo.l.eius.§.j.

¶ Seruus aūt pluriū. ¶ Casus. Dñe, iam video quis sit effectus institutionis quādo seruus vnius alij instituit̄. Sed po. q̄ aliquis instituat seruū pluriū dominoꝝ: dicatis mihi quis sit effectus huiusmodi institutionis? Ad hoc respon. Amice, seruus pluriū dominoꝝ cū quibus testamenti factio est, ab extraneo heres institutus, vnicuiq; dominoꝝ cuius iussu adijt hereditatē, acquirit ꝓ portione dominij quā in seruo habet, et efficit̄ heres. Sed pone. Dñe, iam video q̄ per institutionē serui pluriū dominoꝝ plures heredes instituī possunt. est ne hoc verū? Et respon. q̄ sic. nam ⁊ vnum hominem ⁊ plures vsq; in infinitum quot testatoꝛ voluerit heredes facere potest. Et hec dicuntur vsq; ad.§. Hereditas. Franciscus de Are.

o ¶ Cum quibus. scilicet dominis.

p ¶ Ab extraneo. si vero ab altero eoꝝ dñis sit institut⁹: acquirit̄ cetеris socijs hereditas. qđ dic vt.ff. ꝓ socio.l.verū.§. si seruo cōmuni.

q ¶ Jussu. dic q̄ sufficit vna iussio, licet sint plures domini: vt.ff. de acquiren.here.l. seruus duoꝝ. ⁊.l.in acquirendis. Accursius.

r ¶ In infinitū. qd ergo si instituā oēs hoies quicūq; sunt in mūdo? Videt̄ nullū esse, cū effectū habere nō possit: puta tñ valere vt hic, ſz tamen non poterit cōfirmari aditione, ꝓpter nimiā difficultatem vel impossibilitatem. Heredes instituī pōt simul oēs hoies mūdi. Volūtas testatoꝛis est ler.

s ¶ Velit. cū sua volūtas sit ler: vt in aut. de nup.§. disponat. col. iij.

¶ Hereditas. ¶ Casus. Dñe, iā video q̄ possunt heredes instituī: quis sit effectus institutionis. ꝓ deo dicatis mihi qualiter diuidit̄ hereditas? Ad hoc rñ. Amice: Hereditas plerūq; diuidit̄ in. xij. vncias, q̄ assis appellatione cōtinent̄. Habent autē he partes hec noīa ab vncia vsq; ad assem: vt puta hec: sescunx ⁊c. ꝓout in litera cōtinetur. Et hec dicūt̄ vsq; ad.§. nō aūt. in quo pone sic casum. Dñe, vos dixistis mihi q̄ hereditas diuidit̄ in. xij. vncias: ⁊ ꝓpria nomina vnciarū mihi expressistis: nunquid generaliter oportet esse. xij. vncias in hereditate? Et rñ. q̄ non semper duodecim vncias in hereditate oportet esse. nam tot vncie assem cōstituunt, quot testatoꝛ voluerit. Si enim testatoꝛ vnū tātū heredē ex semisse instituerit: tot⁹ as in semisse cōtinebit̄. ⁊ hoc ideo, qꝛ idē ex parte testat⁹, ⁊ ex pte intestatus decedere nō pōt. ⁊ hoc est verū nisi sit miles, q̄ in castrensibus testari pōt, ⁊ in paganicis intestat⁹ decedere. Sola enim volūtas militis in testando spectat̄. Cū igit̄ aliqs in semisse vnū tñ instituerit, ⁊ alium postea nō instituerit: ꝓsumit̄ in totum assem instituisse, ⁊ similiter in

Universidad de Deusto Biblioteca

esu conuerso: quia sicut ego tibi diri non semper esse necesse.rñ. vncias contineri in asserita ⁊ in qu antascūq; voluerit plurimas vncias potest quis hereditatem diuidere. Et hec dicuntur vsq; ad.ℌ.si plures instituantur. Franciscus de Are.

a ¶ Plerūq; ideo dicit plerūq;, quia quādoq; in plures: vt.ℌ.eo.ℌ.si plures. quādoq; in pauciores diuidit: vt.ℌ.eod. ℌ.non autem.

† Lūb.ℌ. concor. ca. Raynal⁹ dus. in gl. sup v. exp̄ſſ fit. eſt de testa.

b ¶ Que. ſcz vncie simul collecte.

c ¶ Appellatione. id est significatione.

d ¶ Ne partes. infra posite in q̄titate differentes. vel dic melius he partes. ſ. vncie. rij. ad partes redacte. est enim ad superiora facienda relatio.

e ¶ Sescunx. i. vncia ⁊ dimidia: vt. ff. de inoffi. testa. Papinianus. ℌ. qñ autē quarta. Sed quare nō potuit nomē q̄ō vncīā signaret: Rñ. q; plura sunt negotia q̄ vocabula: vt. ff. de pre. ver. l. natura. Et no. q; primū ⁊ scōm ⁊ tertiū ⁊ quartū nomē interpretationem sumit ex eo q; quotā designat hereditatis portionē. Sescunx enī ōr ās semūcia ⁊ vncia. ⁊ est tertia eius līa ſ. nō ℞. Sertans: quia sertā partem signat, id est, duas vncias. Quadrās: q; quartam: ⁊ ita tres vncias signat. Triens: q; tertiā partē: ⁊ ita quatuor vncias signat. Sequentia vero noia etymologiam habent ex eo q; certū numerū vnciarum signāt. Dicit enī quincunx non q; quintaz partē ḥz: sed q; quincz denotat vncias. Semis: q; ſer: ⁊ sic de singulis per ordinē. Itē no. q; nō oēs vncie q̄ signant per ista noia, cōtinent in asse: licet hoc innui videat. sic enī cōtineret as. lxxviij. vncias ⁊ dimidiā. Ideo aūt ponit has partes, q; q̄libet pōt in asse cōtineri. hac ratione ⁊ homo dicit risibilis: ⁊ actio legis Aquilie penalis ōr: vt. ℌ. ad. l. Aquil. ℌ. his verbis. Itē no. ista tria noia, as, pōdus, libra, idē signare. Itē q̄ñq; as ponit p obolo: vnde illud, Nōne duo passeres asse veneūt: Uñ versus: As, obolus, pōdus, as est possessio tota. i. hereditas: vt hic. sed ⁊ pōd⁹ large ōr omne q̄ō est in statera positū. sed hic stricte accipit p pōdere. rij. vnciarū. vñ dupōdiū, quasi dupler pōdiū. ſ. xxiij. vnciarū: vt. ℌ. eo. ℌ. si plures. ⁊ facit ad hūc. ℌ. ff. eo. seruū meū. ℌ. finali.

Assis partes declarantur.

As tria significat. Uersus.

f ¶ Sertans. id est due vncie, quasi serta pars assis.

g ¶ Quadrans. id est tres vncie, quasi quarta pars assis.

h ¶ Triens. id est quatuor vncie, quasi tertia pars assis.

i ¶ Quincunx. id est. v. vncie.

k ¶ Semis. id est. vj. vncie: scilicet dimidium assis.

l ¶ Septunx. id est. vij. vncie.

m ¶ Bes. id est. viij. vt olim des, quasi dempto triente.

n ¶ Dodrans. id est. ix. quasi dempto quadrante.

o ¶ Dextans. id est. x. quasi dempto sextante.

p ¶ Deunx. id est. xj. quasi empta vncia.

q ¶ As. id est. xij.

r ¶ Totus as. nā in totū p̄sumit instituisse defunct⁹, cū aliū nō instituit: vt hic, ⁊. ff. e. l. interdū. ℌ. j. Idē quoq; p̄sumit in milite: vt. C. de testa. mi. l. ij. ℌ. hoc ergo.

a Et ista est cōis opi. licet Ang. putet de iure veri⁹ sic distingue: ⁊ dic quōd ba pōt aptari ad ius cōe. alias p̄sumit testat⁹ de iure spā. l. si miles vnū ex fundo. ff. de testa. mil.

s ¶ Intestatus decedere. imo videt q; sic: vt. ff. de inoffi. testa. l. nā ⁊ si parentib⁹. ℌ. pe. ⁊ fi. q̄ est cōtra. Sed hoc est verū ab initio: sed ex post facto pōt: vt. C. de inoffi. testa. l. cū duob⁹. Et no. hic idē iuris nō esse in parte quo ad partē, q̄ō est i toto quo ad totū: vt. ff. familie herciscūn. de. l. in hoc iudicio. Arg. ℌ. ff. de pac. l. iurisgētiū. ℌ. adeo. ⁊. ℌ. seq. ⁊ facit ad hūc. ℌ. ff. de reg. iur. l. in testamētis. Accur. Additio. Et melius. l. ius nostrū. eo. ti. Et p̄cedit iste text⁹ indistincte, siue simpliciter fit facta institutio i re certa vel pte, de reliq̄ nō facta mētione: siue dixerit testator i residuo se velle itestatū decedere. Jo. fa. ⁊ An. Are.

¶ Hereditas † plerūq; a diuidit in duodecim vncias, quę b assis appellatione c cōtinent. ¶ Habēt autē et hę partes d ppria nomina ab vncia vsq; ad assem: vtputa hęc: sescunx e. sertās f. quadrās g. triēs h. quincūx i. semis k. septūx l. bes m. dodrās n. dextās o. deunx p. as q. ¶ Nō aūt vtiq; semper duodecim vncias esse oportet. Nam tot vncię assem efficiunt, quot testator voluerit. ¶ Et si vnū tantū quis ex semisse verbi gratia hęredem scripserit: totus as r in semisse erit. ¶ Neq; eñ idē ex parte testatus, ⁊ ex parte intestatus s decedere potest, nisi sit miles t: cui⁹ sola volūtas in testando spectat. ¶ Et ecōtrario pōt quis in quantascunq; u voluerit plurimas vncias suam hęreditatē diuidere.

¶ Qui plures vult heredes instituere disparitèr: necessitatē habet per partes hereditatē distribuere, si nō vult ęqualiter esse hęredes. Quibusdam tamē institutis in partibus: qui sine partibus institutus est, habebit reliquum hereditatis: siue sit vn⁹, siue plures. Si vero totus as fuerit per testatorem distributus: qui sine parte est institutus, habet semissem totius hereditatis. Arctin⁹.

¶ Si plures instituantur hęredes, ita demum hoc casu partiz distributio x necessaria est, si nolit testator eos ex ęquis y partibus hęredes esse: ¶ Satis enim constat nullis partibus nominatis, ex ęquis partibus eos hęredes esse. ¶ Partibus autem in quorūdam personis expressis, si quis alius sine parte nominatus erit: si quidez aliqua pars assi deerit, ex ea parte hęres z fit. ¶ Et si plures sine parte scripti sunt, omnes in eandem partem cōcurrunt. ¶ Si vero totus as cōpletus fit: ij qui nominatim expressas partes habent, in dimidiam a partem vocā tur b: et ille vel illi omnes c in alteram dimidiam. ¶ Nec interest d, primus, an medius, an nouissim⁹ sine parte hęres scriptus sit. ea enim pars data intelligitur, quę vacat.

¶ Pars hereditatis per testatorem nō distributa accrescit hęredibus pro portionibus hereditarijs. Idē ecōtra si testator plus distribuit q̄ sit in hereditate: tūc enim cuilibet hęredum decrescit pro rata. Aretinus.

¶ Uideam⁹ e si pars aliq̄ vacet, etiā si ign. vt. l. ib. ff. ℌ. eo. q;

¶ Si plures. ¶ Casus. Dñe, po. q; aliq̄s plures instituit heredes: nūqd necesse est q; testator exprimat ptes in qb⁹ eos instituit: Et rñ. q; nō: nisi voluerit eos ex disparib⁹ ptib⁹ heredes esse. Si enim plures heredes instituunt: ita demū necessaria est partiū distributio si voluerit testator heredes instituendos ex equalib⁹ portionib⁹ succedere. Satis eñ manifestū est q; si eos simpl'r instituat, ptib⁹ institutionis nō exp̄ssis: oēs institutos ex eq̄lib⁹ portionibus heredes esse intelligēdū est. Sz po. q; testator q̄sdā instituit i certis portionib⁹: puta Titiū i triēte, ⁊ zDeuiū i sertāte: ⁊ postea Sempronīū instituit simpl'r, nulla portione i ei⁹ psona exp̄ssa. dicatis mihi, qd iuris erit in casu isto: Ad ḥ rñ. Amice, si plures instituātur, certis ptib⁹ in quorūdā psonis exp̄ssis: ⁊ aliqs postea sine pte instituⁿ fuerit: ille q; sine pte institut⁹ est: si aliq̄ pars assi deest, ex ea pte instituī intelligit. vñ in casu p̄dicto ille q; sine pte institutus est, in semisse erit heres. ⁊ idē iuris est si plures sine pte instituti sūt. nā oēs in eā partē q̄ assi deest, cōcurrūt. ⁊ hec sūt vera q̄ñ aliq̄ pars deest assi. Sz po. q; totⁿ as cōpletⁿ sit: q; instituī Publiūs in semisse: ⁊ zDeuiūs in alio semisse: postea vnū vel plures sine parte instituī. qd iuris est in casu isto: Ad hoc rñ. Amice, si totⁿ as sit cōpletⁿ, oēs instituti vocant in dimidiā ptē hereditatis: ⁊ ille sol⁹ q; sine pte institut⁹ fuerit, vel etiā si plures sine pte instituti fuerint, i alterā ptē vocabūt. Nec etiā interest i eo casu q̄ñ aliq̄ sunt instituti i certa portiōe, ⁊ postea ali⁹ sine portiōe institut⁹ est: vtrū p̄mus vel medi⁹ an nouissim⁹ sine parte institut⁹ fuerit. nā semp illa pars q̄ vacat, intelligitur data ei qui sine certa portione institut⁹ est. ⁊ hec dicunt vsq; ad ℌ. videamus. Fran.

x ¶ Distributio. i. assignatio ptiū: quā. ſ. pte velit testō: quēlibet hēre.

y ¶ Ex equis partibus. facit. ff. eo. l. quotiens. ℌ. heredes.

z ¶ Heres fit. eadē est rō i dupōdio: vt. ff. e. itē qō Sabin⁹. ⁊. j. e. ℌ. ⁊ si plēs. Itē est ḥverū si testator nō ignorat: vt. ff. e. q̄ loco. ℌ. j. q̄ē ℌ. Ac.

a ¶ In dimidiā partē. aliter eñ si asse expleto scripsit, ex reliqua pte heres esto. tunc eñ cū nihil reliquū fit: ex nulla pte heres institut⁹ est: vt. ff. eo. l. item quod Sabinus. ℌ. sed si asse. Accursius.

b ¶ Uocant. ſ. illi q; erant instituti in tota hereditate partib⁹ exp̄ssis.

c ¶ Omnes. qui erant instituti sine partibus. Accursius.

d ¶ Nec interest. hoc refert nō ad p̄mū casum, sz ad superiorē. ſ. qñ pars vacat. idē tamē in scō: sed nō haberet locū ratio que redditur, Ea eñ ⁊c. vel dic q; ad p̄ri. ℌ. est statim cū sic fit institutio, intelligit pars vacare. ⁊ facit ad hoc. ff. eo. l. quo loco. j. respon.

e ¶ Uideam⁹. ¶ Casus. Dñe iā video qd iurz ē qñ aliq̄ ps deest assi, ⁊ aliqs istituit sine pte. Sz po. q; aliq̄ ps p̄ualet: ⁊ nemo fit institut⁹ sine pte: vt i tali exēplo: testō: instituit Publiūs i q̄drāte: ⁊ zD. ialio q̄drāte ⁊ Titiū i triēte: ⁊ ita tres istituit ex q̄rtis p̄tib⁹. mō manifeste liq̄t q; q̄rta ps hereditatis vacat. dicatz mihi qd iuris est in casu isto: ad ḥ rñ. Amice, si tres ex q̄rtis ptib⁹ heredes instituti sūt: in ḥ casu cōstat vacā tē ptē singulis tacita volūtate testōris p hereditaria portiōe accedere: ⁊ pinde erit ac si ab ūtio singuli ex certis portiōib⁹ fuissent instituti. Idē iuris erit i casu 2uerso. Nā si plures i portiōib⁹ instituti fuerit, singulis p hereditarijs portionib⁹ decrescet: vtputa si iure in certis portionib⁹ instituti sunt. nā testator ℙ. instituit in triēte: ⁊ zD. ceuiū in alio triente. nā in hoc casu pinde erit ac si vnusquisq; in q̄drāte institut⁹ fuisset. Et hec dicunt vsq; ad illū. ℌ. ⁊ si plures vncie. Franci.

e ¶ Uideamus. vt. ff. eo. l. interdū. ℌ. paterfamilias. vsq; in fin. l.

Institutionum Imperialium Liber. II.

¶ Et si plures vncie. ¶ Casus. Quidam instituit P. in semissem: et M. in bessem: et ita plures vncie quam duodecim sūt distribute. et postea instituit Titiū sine parte. modo quero quid iuris sit in hoc casu? Ad hoc rñ. amice, si plures vncie quam duodecim a testatore distribute sunt, et postea aliquis sine parte institutus fuerit: in hoc casu ad dupondiū transeundū erit: et qui institut⁹ est sine parte, qd deest dupōdio habebit. et idē iuris est si dupōdius fuerit cōpletus: nā tūc trāseundū est ad tripōdiū: et sic deinceps: nec ppter hoc augeṫ hereditas, lȝ in plures vncias distribuaṫ: quia oēs partes distribute postea ad assem reuocāṫ: quis sint pluriū vnciarū. Et hec dicūtur vsque ad illū §. heres et pure. Fran.

a ¶ Dupōdio. dicitur autē dupōdiū pōdus siue hereditas in. xxiiij. vncias diuisa. sic enim pōd⁹ diciṫ ea q̄ in. xij. diuidiṫ: et tripondiū qd in. xxxvj. et quadripondium qd in xlviij. et sic de singulis.

Dupondium. Pondus. Tripondium. Quadripondium.

a Hec gl. diuidiṫ in quatuor ptes. In pma declarat text. In secūda format vnū ɔtrariū ad istuȝ versi. ideoque et soluit. In tertia format aliud ɔtriuȝ nō ad istuȝ ver. sed ad ver. sed et si plres. prie pcedētem. In quarta format aliud ɔtrariū qd pōt esse cōmune ad vtrūque vsi.

b ¶ Idemque erit. [a] id est, qd diximus siquis expleto asse fuit institutus heres, in dimidiā vocatur: vel nō expleto asse in vacanté parté vocaṫ: vt. s. eo. §. partib⁹ autem. vel transcendēte in vacantē, vsque ad dupōdiū: vt. s. pri. rñ. Idē est etiā si dupōdius sit explet⁹. Sed cōtra. ff. eo. itē qd Sabinus. in fin. l. vbi dicit expleto dupōdio institutū nō habere partē vacantē vsque ad tripondiū. Sed certe imo dicit quod sic, si recte illa litera intelligiṫ: et ita cōcordat. Itē videṫ contra. ff. eo. l. ex vncijs. vj. Sed certe et illa est cōcordantia si recte ibi fiat cōputatio vnciarū. Sed magis videtur cōtra. C. de leg. l. cū questio. vbi dicit nō fieri transitū ad dupondiū vel tripondiū: sed tantū videtur adimi primo, quātū cōfertur scdo. Sȝ distingue: aut voluit testator excedere assem vel dupondiū: qd pōt: vt. s. eo. §. nō autem. et ita hic intelligiṫ. Aut noluit: et tunc habeat locū lex contraria. Item et tunc quādo dubiū est, similiter locū habeat. l. cū questio. que est cōtra. Alij dicūt hāc corrigi per illā. Accursius. Additio. Aduerte diligenter quod si nominatim assem expleuit, videṫ transire ad dupōdiū: als nō: vt. l. qui nō militabat. §. filijs. ff. eo. Et de effectu an fiat trāsitus ad dupondiū vel non: vide Joan. Fab. hic, qui infert quod si papa ex certa scientia puideat duobus de eadē prebēda: quod vterque admittatur. extra de rescript. duobus. in fine lib. vj.

c ¶ Reuocantur. Hereditas enim non ideo augetur quod in plures diuiditur vncias: sicut nec libra, licet per solidū vel aliū numerū diuidatur: et ideo quotam partē quis debet habere in dupondio, totam potest partem habere de asse: vt hic, et. ff. eod. ex vncijs.

nec tñ quisque sine pte sit heres institut⁹, quid iuris sit. veluti si tres ex quartis partibus heredes scripti sunt. Et constat vacantē partē singulis tacite p hereditaria parte accedere, et perinde haberi ac si ex tertijs partibus heredes scripti essent. ¶ Et ex diuerso, si plures portionibus sunt, tacite singulis decrescere. vt si verbi gratia quatuor ex tertijs partibus heredes scripti sunt, perinde habeantur ac si vnusquisque ex quarta pte scriptus heres fuisset.

¶ Si plures vncie quam. xij. sint distribute, et alius sit institutus sine pte: transit ad dupōdiū. h. d. Are.

¶ Et si plures quam duodecim vncie distribute sunt, is qui sine parte institutus est, quod dupondio [a] deest, habebit. ¶ Idemque erit [b] si dupondius expletus sit. que omnes partes ad assem postea reuocātur [c], quis sint pluriū vnciarū.

¶ Heres potest institui pure et sub conditione, non autē ex certo tempore, vel ad certum tempus. Si tamen sic instituatur, valet institutio tāquam pura, vitiata tali adiectione.

¶ Heres et pure et sub cōditione institui potest. ex [d] certo tēpore, aut ad certum tempus nō potest: veluti, Post quinquenniū quam moriar, vel Ex calēdis illis, vel Vsque ad calendas illas heres esto. Diemque adiectum pro superuacuo haberi placet, et perinde esse ac si pure heres institutus esset.

¶ Conditio impossibilis in vltimis voluntatibus non vitiat. Aretinus.

¶ Impossibilis [e] conditio in institutionibus et legatis, necnō in fideicōmissis et libertatibus, pro non scripta [f] habetur.

¶ Ad veritatem copulatiue requiritur implementum vtriusque partis. Ad veritatem vero alternatiue sufficit verificatio alteri⁹.

¶ Si plures conditiones institutionibus ascripte sunt, si quidem coniunctim: vtputa, Si illud et illud factum fuerit. omnibus parēdum [g] est. si separatim [h] veluti, Si illud aut illud factum erit. cuilibet conditioni obtemperari satis est.

¶ Etiā penitus ignotus, et quē testator nunquam vidit: potest heres institui. Aretinus.

¶ Ii quos nunquam testator vidit, heredes institui possunt: veluti si fratris filios [i] pegrinātes [k], ignorans qui essent, heredes instituerit. Ignorantia enim testātis, inutilem institutionem non facit.

heredē instituo si celū digito tetigerit. quero a vobis vtrū valeat institutio ista? Et rñ. quod sic. Nā in hoc casu impossibilis ɔditio nō vitiat, sed vitiaṫ, et institutio p pura habeṫ. ipossibilis eñ cōditio in institutionib⁹ et legatis et fideicōmissarijs libertatib⁹ adiecta, p nō scripta habeṫ, et pinde est ac si nulla cōditio fuisset apposita. Sed pone: qdā instituit heredē sub plurib⁹ cōditionib⁹: nunqd opȝ oēs ɔditiōes adimpleri ātequam possit adire? Ad h rñ. Amice: si plures institutioni ascripte sunt cōditiones: distingue vtrū p cōiūctionē copulatiuā, vel disiūctiuā ille cōditiones sunt apposite. nā si p cōiunctionē copulatiuā: vtputa si illud et illō factū fuerit, titiū heredē instituo: necesse hȝ heres in hoc casu oēs cōditiōes adimplere. Si vero sub disiūnctiua cōiūctione plures cōditiones apposite sunt: vtputa si illud aut illud factū fuerit, Titiū necessarium meū heredē instituo: i hoc casu tm̄ alteri obtēperare satis est. Et hec dicūṫ vsque ad illū. §. ij qs nūquam. Frā. de Are.

e ¶ Impossibilis conditio. Tribus modis pōt dici cōditio ipossibilis. Vel de natura: vt si celū digito tetigeris, heres esto: vt. j. de inuti. stip. §. si impossibilis. Itē de iure: vt si patrē ab hostibus nō redemeris. vel similis. nā hoc facere nos nō posse psumit ius: vt. ff. de cōdi. insti. l. cōditiones. et. l. fili⁹. et in his duabus hȝ locum iste. §. impossibilis. Itē de facto: vt si monte aureū dederis, heres esto. Et hoc casu nō valet institutio vel libertas: cū nec animus dandi fuerit, iuris psumptione: vt. ff. de sta. libe. l. cū heres. §. j. Itē est quedā quarta impossibilitas ppter perplexitatē, q̄ vitiat: vt hec, si Titius heres erit, Seius heres esto: vt. ff. de cōdit. insti. l. si Titius. que. l. est huic cōtra. Sed certe hic de impossibilitate nature dicit: vt. j. de inuti. stipu. §. si impossibilis. Sed certe idē videtur in pximis duabus, quod vitieṫ institutio: vt. j. de leg. §. fi. que est contra. Sed solue vt ibi. Itē facit. ff. de lega. j. si mihi. §. j. et. ff. de ɔdi. insti. l. j. Ac.

f ¶ Pro non scripta. sed cur secus in cōtractib⁹, vbi vitiat contractū impossibilitas: vt. j. de inuti. stip. §. si impossibilis. et. ff. de act. et obli. l. non solum? Respon. hoc solum est fauore vltime voluntatis.

g ¶ Parēdū est. si sit potestatiua: vt hec, si decē dederis. vel mista: vt si iueris Romā: vt. ff. eo. l. seruus. §. puto generaliter. si aūt casualis, tunc sufficit primam existere: vt. ff. de cōndi. insti. l. si plures institutiones. Accursius.

h ¶ Si separatim. i. sub disiunctiua coniunctione. Quod in legato seruatur, et qd hic in institutione dr. Sed si in diuersis ptib⁹ testamēti inseranṫ, nouissime dȝ obtēperari. [d] Sed in libertate directa cuilibet obtēperari sufficit: vt. ff. de cōdi. et demō. sub diuersis, in fideicōmissaria nouissime: vt. ff. de cōdi. et demon. per fideicōmissum. et. l. quod traditū. fm Joan. Et facit ad hunc. §. ff. de verb. obli. si ita quis stipuletur.

¶ Ii quos. ¶ Casus. Dñe, quidā instituit quosdā sibi ignotos heredes. nunqd valet talis institutio? Et rñ. quod sic. Nā hi quos nunquam vidit testator, heredes institui pñt: veluti si aliquis fratris sui filios peregrinantes heredes instituit: nō ideo impediṫ institutio, si testator ignorauerit qui essent. ignorātia eñ testatoris inutilē institutionem nō facit. Et hec dicunṫ vsque in finem tituli. Fran. de Areti.

i ¶ Fratris filios. vel etiam suos seruos, vel quécunque alium: vt. C. eod. l. extraneum.

k ¶ Peregrinantes. alias peregrinatos: puta quia visitant limina sancti Jacobi, vel sancti Petri. aliud si esset peregrinus, id est, deportatus: tunc enim institui non potest: vt. C. eo. l. j. que est huic cōtra. et. ff. eo. l. sed et si in conditione. §. solemus. Item sunt et alij qui non possunt institui heredes, vel habere commodum ex testamēto: quos notaui. j. de lega. §. legari.

¶ Heres. ¶ Casus. Dñe, quidā instituit heredem sub conditione. nūquid valet talis institutio? Et rñ. quod sic. Nam heres pure et sub conditione institui pōt: ex certo tamē tēpore vel vsque ad tēpus non pōt institui: veluti siquis ita instituerit: Titiū post quinquéniū quam moriar, heredem instituo. In hoc eñ casu nō valet institutio eo modo quo facta est. Dies eñ in institutione adiectus, pro superuacuo siue pro non adiecto habebiṫ: et perinde erit ac si Titius pure et sine diei adiectione institutus fuisset. Et hec dicuntur vsque ad illum. §. impossibilis conditio. Franciscus.

d ¶ Ex certo tēpore. sed in diem incertū quis pōt institui heres: puta cū ipse poterit capere ex testamēto: [b] vel cū ipse morieṫ: vel cū Titius morietur: vt. ff. e. l. in tēpus. et. l. qui filio. j. rñ. et. ff. de libe. et posthu. filius a patre. j. rñ. et. C. eo. l. extraneū. Miles aūt pōt etiam extraneū ex certo tēpore vel in certū tēpus instituere: vt. ff. de mili. testa. l. miles. et facit ad hunc. §. ff. eo. hereditas. arg. tamē est cōtra. ff. de reg. iur. actus. sed ibi nō loquiṫ de hoc actu. s. factionis testamenti: vnde interpretādū est vt magis valeat quam pereat: vt. ff. de re. du. l. quotiés.

b Qd est verū qñ incapacitas est respectu heredis tm̄. secus si eēt respectu testātis: vt i spurio: de q̄ vide Ang. hic.

¶ Impossibilis. ¶ Casus. Quidā Titiū heredē sic istituit: Titiū

e Et ista impossibilitas aliquā dispōne: et tūc si sit circa substantialia: semper vitiat: si circa accidentalia: in vltimis voluntatib⁹ vitiat. Idem in cōtractib⁹ bone fi. et in iudicijs, sed in ... vbi iudex cā nō expl... Aliqñ pōnit in cōditione: et tūc i ɔctib⁹ vitiaṫ vt h: sȝ i iudicijs vel arbitrijs vitiat sententiam. Cōditio ē triplex.

d Qd est verū in legatis: sȝ in institutiōnibus vē quod prior q̄ extiterit: vt dicta. l. si plures. et isto casu pt verificari gl. pcedēs.

De vulgari

Universidad de Deusto Biblioteca

De vulgari substitutione. Supra dictū est de institutionibus primis: vt. s. eo. titu. §. j. Nunc de secundis: que substitutiones dicūtur siue primo gradu fiant, siue alio: vt. j. eo. in princi.[a] et quia vulgaris est magis cōmunis: quia et a quolibet & cuilibet fieri potest: ideo de ea vulgari premittit. Accursius.

Continuatio. a Differūt ēn: qr substituitur i re certa per vbū cōe nunq̄ trahit ad totuz: vt. l. cogi. §. q̄r. ff. ad treb. nisi eēt substitut⁹ in q̄ta alio non existēte herede. sec⁹ aūt est i instōne: vt. l. j. §. si ex fundo. ff. de here. insti. Ang. † De forma huius substōnis vulgaris hr in gl. in ca. raynutius. super v. liberis. post pnci. glos. ex de testa. & vlt. volun.

De vulgari substitutione. Titulus. xv.

Potest qs plures grad⁹ heredum facere, et in subsidiū substituere seruū necessariū heredem.

Potest † autē quis in testamēto[a] suo plures gradus[b] heredum facere: vtputa, Si ille heres nō erit, ille heres esto: et deinceps in quātum[c] velit testator substituere[d] potest: Et nouissimo[e] loco in subsidium vel[f] seruum necessarium heredem instituere.

Possunt plures in locū vni⁹, & vnus in locū plurium, & singuli singulis, vel omnes inuicem substitui. Aretinus.

Et plures in vni⁹ locū possūt substitui: vel vnus[g] in pluriū: vel singuli in singulorū: vel inuicem[h] ipsi[i] qui heredes instituti sunt.

Instituti inuicem substituti easdē partes videntur habere in substitutione, q̄s in institutione: nisi testator aliter disponat. Aret.

Et si ex disparibus[k] partib⁹ heredes scriptos inuicem substituerit, & nullam mentionem partiū in substitutione habuerit: * eas videt in substitutione partes dedisse, q̄s in institutione expressit[l]. et ita diuus Pius rescripsit.

Si institutus fuerit coheredi substitutus, & denum tertius substituto: substitutus admittit ad partes vtriusq; neutro institutorum adeunte. Aretinus.

Sed si instituto heredi[m] & coheredi[n] suo substituto dato ali⁹[o] substitutus fuerit, diui Verus et Antoninus sine distinctione[p] rescripserūt ad vtrāq; partem substitutum admitti.

Si substitutio vulgaris facta fuerit seruo alieno quem testator liberum putabat: substitutus venit ad partem hereditatis, quis seruus adierit hereditatem iussu domini. Aretinus.

Si seruū alienū quis patrē-

Potest. Totus iste titul⁹ diuidit i quatuor partes. Prio ponit q cuilibet liberū est facere pluralitatē graduuz heredum. Scdo q loco vnius instituti possūt plures substitui: & econtra. Tertio qn partes sunt in institutione expsse, & nō in substitutione. Quarto quādo seruus alienus vt paterfamilias instituit. Secūda ibi, Et plures. Tertia ibi, Et si ex disparibus. Quarta ibi, Si seruū. Et nota q istud p̄n. tertius cū. §. j. habet fere sub eadē forma verborū in. l. potest. ff. de vulga. & pupillari substitutione.

Casus. Dñe, vos vultis tractare de substitutione vulgari: dicatis ergo mihi qualiter fit vulgaris substitutio? Ad hoc rñ. Amice, testator in testamento pōt facere plures gradus heredū. vnde hoc modo habet fieri vulga. sub. veluti si testator primo ita instituat: P. heredem instituo: & si P. heres nō erit, M. ei substituo: & si M. nō erit heres, Titiū ei substituo: & sic deinceps inquātū testator voluerit, substituere potest, per negatiua verba gradus substitutionis multiplicādo. & nouissimo loco si habet hereditatē suspectā, seruum suū pōt heredē de necessitate substituere: vt si forte omnes aliȷ hereditatē repudiauerint, saltē seruū in subsidiū heredē necessarium habeat. Et nō solū vnus in locū vnius substitui potest, sed etiā plures in locū vnius substitui possunt: & etiā ipsi heredes instituti inuicem substitui possunt: & vnus in locū pluriū substitui potest: veluti si testator ita dixerit: P. & M. heredes instituo: et eos sibi inuicem substituo. nā in hoc casu tacite vulgariter alter alteri intelligit substitut⁹. Et hec dicunt vsq; ad illū. §. & si ex disparibus. Frā. de Are.

a In testamento. in alia autē volūtate q̄ in testamento, vt in codicillis vel aliqua alia nō fit scilicet huiusmodi substitutio, vt directo valeat, sicut nec institutio fieri pōt: vt. j. de codicillis. §. pe. & C. de codicil. l. hereditatē.[b] fit tamē in codicillis ex certa sciētia: vt p fideicōmissum saltē directo substitutus per hec verba, substituo, admittat: vt. ff. ad Trebel. l. Sceuola rñd. nisi testator putaret se facere testamētū, & facere codicillos nō destinasset: licet posset. nam tunc substitutus in his, nec directo nec per fideicommissum admitteretur, licet posset: vt. C. de codi. l. fina. §. illud quoq;. & facit. ff. e. l. potest. Accur.

b Recex heredatio. & ex istis in dubio testari: sine ipsis aūt codicillari voluisse psumit. l. illud. §. tractari. ff. de iu. codi. et est glos. singularis in l. vbis ciuilibus. ff. e.

b Grad⁹. ad similitudinē enī graduū sic dicunt, qui faciūt scalas. sic & dr grad⁹ cōsanguinitatis: vt. ff. de gradi. l. iurisconsultus. §. gradus.

c Inquantum. id est in quot.

d Substituere. scilicet potest.

e Nouissimo. i. vltimo. sic. s. de suspec. tuto. §. nouissime. Sed nunquid in alio nisi in vltimo fieri pōt? Rñ. non. cū enī ipse seruus omnino esse heres cōpellat: vt hic subiicit, & j. de here. quali. & dif. §. j. patet aliū qui esset ei substitut⁹, nō admitti: vt. C. eo. l. post aditā. Acc. Additio. Et sic licet datio substituti vulgaris tollat suitatē in filio: non tamen tollit necessitatē in seruo: & intelligitur tunc collata substitutio in casu impotentie. Angelus.

f Vel. pro saltem.

g Vel vnus. s. substitui potest in locum plurium.

h Inuicē. sic. j. ti. j. §. substituit. & p talia v̄ba fit substitutio cōpēdiosa

i Ipsi. scilicet possunt substitui.

Et si ex disparibus. Casus. Quidā fecit testamentū: & in testamento suo instituit tres heredes ex disparibus partib⁹: puta P. in sex vncias: M. in. iiij. & Titiū in duas. & postea adiecit. vos inuicem substituo. & nullas partes in substitutione expressit. mortuo testatore, P. in sex vncias institut⁹ anteq̄ adiret decessit: vel forte vn⁹ portionē suā repudiauit. modo quero in quas portiones substituti Petro debeāt succedere? Ad hoc rñ. Amice: si ex disparibus partib⁹ heredes institutos testator inuicē substituerit, et nullā mētionē partiū in substitutione fecerit: easdē partes videt in substitutione dedisse, quas in institutione expressit. & ita diuus Pius rescripsit. vñ dico tibi q in casu pposito M. institutus in. iiij. vncias, iiij. vncias ex substitutione habebit: & Titius institutus in duas, ex substitutione ad duas similiter vocabit. Eodem enī modo quo eos testator dilexit in institutione: videt eos in substitutiōe dilexisse. Et hec dicunt vsq; ad illuz §. sed si instituto. Franc.

k Disparib⁹ partib⁹. puta vnū in sex vncias: aliū in. iiij. aliū in. ij. instituū ponas. nā si nō adeat istitut⁹ in. vj. vncias, iiij. accrescūt habēti. iiij. et due habenti duas: vt hic, & ff. e. si testamēto. et l. si plures. & C. eo. l. j.

l Expressit. cōtra. ff. ad Treb. quotiēs. & l. nonnunq̄. sed hic loquit cuz nō expssit ppria noia.[c] nā pecuniā ex eqs ptib⁹ substitutos dare iussit.

c Sez ipsos substitutos: quia tūc admitterētur pro virili. idem si appellatiuo quando sic fuisse apparet de volūtate testatoris: vt. l. veruz. §. fi. ff. de rebus du. qd aūt si aliqs proprijs: aliqs appellatiuis: vl oēs simul vtrisq; noib⁹ appellauerit & qd si aliqui fuerit i substitutiōe cōiūcti & vn⁹ 3⁹ separatus: vl de hic an...

Sz si instituto. Casus. Quidam fecit testamentū: et in testamento suo Titiū & Seiū heredes istituit: & postea adiecit, si Titius heres nō erit, Seiū coheredē suū substituo: & si Seius heres nō erit, Meuiū substituo. Mortuo testatore Titius primo repudiauit: Seius scdo. modo Meuius qui fuit substitutus Seij, vult admitti ex substitutione: modo vertit in questionē vtrū debeat admitti Meuius ad totā hereditatē, vel ad partē dimidiā. Et certe rñ. q ad vtrāq; partē admittit: & ita diui Verus & Anto. in hoc casu requisiti, sine distinctione rescripserunt. Et hec dicunt vsq; ad. §. si seruum alienum. Fran.

Sed si instituto. Casus est: Titius & Seius instituti sunt heredes, & Titio Seius substitutus: & Seio fuit substitutus Meuius. primo Titius, scdo Seius repudiauit. admittit Meuius in partē vtriusq; heredis: vt hic, & ff. e. l. si Titi⁹. & l. coheredi. in prin. Accur.

m Heredi. scilicet Seio.

n Coheredi suo. scilicet Titio.

o Alius. scilicet Meuius.

p Sine distinctione. s. ordinis pupillaris, vel vulgaris substitutionis. q. d. nō distinguit si fuerit pupillaris, vel vulgaris substitutio: & que fuerit primo facta: vel institutio: vel substitutio. & idē in vulgari. Sed hanc reprobāt quidā: qr debet ibi esse ordo: vt primo principalis institutio, & postea substitutio fiat: vt. ff. de vulga. & pupil. sub. l. ij. §. prius. Sed certe ille. §. prius. corrigit p sequē. §. vsq; i finē dicte. l. Sed ego hoc reprobo: qr nō est hec huius litere intētio, sed hec, qr sic fuit de facto q nō distinxerūt cū ab eis quereret. Est tñ distinguēdū a nobis: sicut & al's. ff. de iudi. nō pōt. in fi. & de postu. l. Imperator. in fi. Itē nō dr hic de pupillari, sed de vulgari tm: vt ptz ex serie litu.[d] per qd etiā reprobat superior sentētia. s. qr in pn. glos. fuit dictū, fm quosdā nō distinguit an fuerit pupillaris, an vulgaris substitutio. Distingue ergo vtrū institut⁹ adierit: vel coheres: vel ābo: vel null⁹. si enī vterq; adiuit, substitut⁹ repellit. si coheres tm. s. Sei⁹, idē: qr Meuius repellit. Item si neuter, hz locū quod hic dr: scz q Meuius habeat totū. Si autē Titius tm. s. primus heres adeat: & Seius nō: in partē repellit. s. Meuius. nā in partē repellit quā adijt Titi⁹: vt. C. e. l. post aditā. & ff. de vulga. sub. q habebat filiū. j. respō.

d Et in ea tm pcedit iste tex. itē in casu suo: vbi scz coheredi substituto ē facta substitutio: tunc enī q̄uis p ius accrescēdi haberet substitutus ptē illius cui nō fuit substitut⁹: tm nulla tali i eis facta distinctione h est diuisiōe: eā hēbit iure substōnis. et hec fuit forte mens istt⁹ lre: secus tñ esset in pupillari: vel al'as vbi ius accrescēdi locū hēre non posset: vt p doc. hic.

Si seruū alienū. Casus. Quidā fecit testamentū: & in testamēto suo seruū P. quē credebat liberū hoiem, heredem instituit: & postea adiecit: & si institut⁹ heres nō erit, Meuiū ei substituo. mortuo testatore apparuit q ille quē testator errore decept⁹ credebat fuisse liberū, & tāq liberū heredem instituit, seruus erat P. & ita iussu P. dñi adiuit hereditatē: q eā dicebat sibi acqsitā. ex aduerso Meui⁹ substitut⁹ viriliter se Petro opponebat, & allegabat i hūc modū: ego dñe P. dico q p aditionē sui tui i casu isto nō pōt tibi acqri hereditas: qr testator errore decept⁹ credebat liberū suū tuū quē sibi heredē istituit: vñ cū i rei veritate nō tenuerit istitutio fctā: iō deficiēte istitutione, dico me ex substitutiōe ad totā hereditatē admittēdū, & te oino repellēdū. Sz in 3riū P. videbat sibi posse defēdere hereditatē in hūc modū allegādo 3dicēs: Dñe Meui, ego dico q veritas pferēda est

opinioni. vñ cui i veritate seruꝰ ihe fuerit institutꝰ: ꝛ si heres nō esset, tu ei futurꝰ eras substitutꝰ: ꝛ ipse seruꝰ iussu meo adierit hāc hereditatē: mihi per aditionē totā hereditatē acquisiuit, ꝛ vulgaris substi. expirauit: ꝛ sic ex virtute vulg. substi. nihil iuris in hac hereditate poteris vendicare, cū per aditionē substitutio penitus sit extincta. ꝛ ita magis crescebat contentio inter .P. dñm serui instituti, ꝛ .ZDeuiū substitutū: ꝛ ideo supplicaui Imper. dicens: .Pro deo dñe si placet, termi/netis istā contētionē, et dicatis quid iuris est in casu isto proposito: .Ad hoc rñ. .Amice: siquis alienū seruū patrēfa. arbitratus, heredē instituerit: et si heres non esset, .ZDeuiū substituerit: licet iste seruus per errorē institutꝰ, iussu dñi adierit hereditatē: nō tamen substitutio vulg. penitꝰ euanuit: imo .ZDeuius vulgariter substitutꝰ, in partē hereditatis acquisite admittendꝰ est. Sed dñe, qualiter respōdebitis ad allegatiōes hinc/inde ꝓpositas? .Ad hoc respō. .Amice: allegatio dñi ꝓ seruo instituto, locum habet in eo seruo quem testator sciēs esse seruū, heredez instituit. Illa enim verba que ponuntur in vulgari, sed si heres nō erit: in eo quē testator in rei veritate scit esse seruū, intelligūtur si neqꝫ ipse seruus institutus acquirit sibi hereditatē: neqꝫ dño presenti, neqꝫ futuro: q: tunc demū admittitur substitutus, si in hoc casu primo ignorabat ipsum esse seruum: ꝛ ita nō omnino obtinet allegatio dñi. .Allegatio vero .ZDeuij substituti locū habet in eo seruo quem testator sciens hominē liberū instituit, ꝛ ei vulgariter substituit. Illa enī verba, scz si heres nō erit: in eo seruo quē testator scit esse patremfa. hoc significāt, si neqꝫ ipse sibi acgrit hereditatē: neqꝫ illi cuius iuri postea subiectꝰ erit. tunc enim demū ad hereditatē admittit substitutꝰ. sed certe secus erat in casu ꝓposito. nā testator credebat ipsum esse liberū: ꝛ in rei veritate seruus fuit. vñ nō est mirū si aliud in primo rñso ꝙ in secūdo vel tertio statutū sit. Nec videat alicui nos aliqd durū in hoc casu statuisse. Nā ita Titus Cesar in psona .Parthenij serui sui quondā a testatore per errorē instituti cōstituit. .Fran. de .Are.

a ¶ Patremfamilias. id est liberū hominē. .Accursius. Additio Et hoc verum nisi error esset in ea persone qualitate que presumeretur causa finalis ipsius institutionis: puta in consanguinitate: vt. l. si pater. C. de here. insti. .Angelus.

b ¶ Jussu. quem iussum necessario oportet precedere: vt. ff. de acquire. l. siquis mihi. §. iussum.

c ¶ Jn partem. sed in quā? .Rñ. hereditas in duas partes diuidit: et iterū vnus semis diuiditur in duas partes: que sunt due quarte totius: ꝛ vnā harū particularū habet dñs instituti: aliam substitutus: vt. ff. de here. insti. l. si paterfa. in fi. Sed de alio semisse qd erit? .Rñ. quidā ꝙ substitutus habet, inspecta opinione testātis, scz qui credidit institutū liberum fuisse: ꝛ ita per consequens credit substitutum admitti si hereditatem sibi institutus non acquisierit, vel alij cuius iuri postea subiectus foret: vt in fi. huius. §. ergo si aliquod istorum duorū nō contingit, debet habere substitutus fm opinionem testantis totam hereditatem. sed quia nō erat liber, vt testator credidit, de equitate datur dño ipsius quarta hereditatis. et facit pro hoc illud generale: opinionē considerandā: vt. ff. pro empt. l. ij. §. siquis a pupillo. ꝛ ff. de acquiren. here. l. is qui putat. Alij dicunt ꝙ domino datur, considerata veritate magis ꝙ opinione: quia vere seruus eius domini factus erat ille qui institutus fuit: quod verius esse videt, veritate magis attenta. vnde facit ꝛ illud generale: veritatem spectā dā: vt. j. de leg. siquis rem. .Accur. Additio. Dic ꝙ vltima opi. glos. est verior. ꝛ ita no. glos. ꝛ doct. in. d. l. si paterfa. videlicet ꝙ dominus serui habeat totum alium semissem. .Angelus .Areti.

Opinio an sit veritati anteponēda.

d ¶ Illa enim verba. nunc mutat casum. nam .s. dixit quando aliud arbitrabatur testator, ꝛ aliud erat. in his autem duobus responsis que sequuntur, idem est id quod arbitratur testator. .Accursius.

e ¶ Si heres nō erit. que apponunt in substitutionibus vulgaribus.

f ¶ Testator scit, ꝛ verum scit. alias enim non diceretur scire, nisi esset: vt. ff. de aqua plu. arcen. l. ij. §. item Labeo ait.

g ¶ Erit. scilicet liber factus.

familias[a] arbitratus, heredē scripserit: ꝛ si heres nō esset, .ZDeuiū ei substituerit: isqꝫ seruus iussu[b] domini adierit hereditatē: .ZDeuius substitutus, in partem[c] admittitur. Illa enim verba[d], si heres[e] non erit, in eo quidem quem alieno iuri subiectū esse testator[f] scit, sic accipiuntur, si neqꝫ ipse heres erit[g], neqꝫ alium[h] heredē effecerit[i]. in eo vero quem patremfamilias esse arbitrat[k], illud significant, si hereditatem sibi vel ei cuius iuri postea subiectus[l] esse cōperit, non acquisierit[m]. Idqꝫ Titus * Cesar i psona .Parthenij serui[n] sui constituit.

¶ De pupillari substitutione. Titulus. xvj.

¶ Liberis impuberibus ꝛ in potestate testatoris existentibus potest substitui non solū vulgariter, sed etiam pupillariter: per quam substitutionem substitutus efficitur heres ipsius pupilli. Arctin[o].

Liberis[o]† suis impuberibus quos in potestate quis habet, non solum ita vt supra diximus[p], substituere potest, id est, vt si heredes ei nō extiterint, alius sit ei heres: sed eo amplius, vt si heredes ei extiterint, ꝛ adhuc impuberes mortui fuerint, sit eis aliquis heres. ꝛ veluti si qs dicat hoc modo[q]: .Titius filius meus heres mihi esto[r]. si filius[s] meus heres mihi non erit, siue heres[t] erit, ꝛ prius moriatur ꝙ in suā tutelā venerit, id est ante ꝙ pubes[v] factꝰ sit, tūc .Seiꝰ heres esto. Quo[x] casu, si quidem nō extiterit heres filius: tunc substitutus, patri fit heres[y]. si vero extiterit heres filius, et ante pubertatem decesserit: ipsi filio[z] fit heres. Quod si vterqꝫ impubes mortuus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius quidem impubes mortuus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius furiosus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes furiosus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius mutus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes mutus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius surdus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes surdus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius caecus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes caecus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius claudus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes claudus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius debilis fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes debilis fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius infirmus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes infirmus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius imbecillis fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes imbecillis fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius stupidus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes stupidus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius mentecaptus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes mentecaptus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius furiosus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes furiosus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius mutus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes mutus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius surdus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes surdus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius caecus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes caecus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius claudus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes claudus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius debilis fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes debilis fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius infirmus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes infirmus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius imbecillis fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes imbecillis fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius stupidus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes stupidus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius mentecaptus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes mentecaptus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres.

Liberis impuberibus quos in potestate quis habet, non solum ita vt supra diximus, substituere potest, id est, vt si heredes ei nō extiterint, alius sit ei heres: sed eo amplius, vt si heredes ei extiterint, ꝛ adhuc impuberes mortui fuerint, sit eis aliquis heres. ꝛ veluti si qs dicat hoc modo, .Titius filius meus heres mihi esto. si filius meus heres mihi non erit, siue heres erit, ꝛ prius moriatur ꝙ in suā tutelā venerit, id est ante ꝙ pubes factꝰ sit, tūc .Seiꝰ heres esto. Quo casu, si quidem nō extiterit heres filius: tunc substitutus, patri fit heres. si vero extiterit heres filius, et ante pubertatem decesserit: ipsi filio fit heres. Quod si vterqꝫ impubes mortuus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius quidem impubes mortuus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius furiosus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes furiosus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius mutus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes mutus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius surdus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes surdus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius caecus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes caecus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius claudus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes claudus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius debilis fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes debilis fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius infirmus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes infirmus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius imbecillis fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes imbecillis fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius stupidus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes stupidus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres. Sed si filius impubes vel pater eius mentecaptus fuerit, substitutus nihil capiet hereditatis. Sed si filius impubes mentecaptus fuerit, pater autem eius heres extiterit, substitutus patri fit heres.

h ¶ Neqꝫ alium. id est si neqꝫ sibi, si liber fieret, vel domino suo presenti vel etiam futuro querat.

i ¶ Effecerit. nā tūc qñ nō ē aliqō istorū duorū, admittit substitutꝰ.

k ¶ Arbitratur. s. testator subaudi, ꝛ verū arbitratur. Accursius.

l ¶ Subiectus. puta quia vendidit se ad pretiū participandū: vel qꝫ dedit se in arrogationē: quod potest.

m ¶ Acquisierit. supple in litera. Aut in nostro casu primo, scilz huius. §. aliud est, ꝛ aliud arbitratur. vñ ibi i parte admittit, vt ibi diximus. ꝛ hec oīa sic distinguendo seruauit princeps qñ seruꝰ suus fuit institutꝰ, ꝛ alij substitutꝰ: vt hic dicit, ꝛ ff. de here. institu. l. ꝛ hoc Titꝰ. Collige ergo tale distinctionē: qꝫ cū heredē aliquē instituo: et si heres nō erit, substituo: aut scio liberū, aut scio seruū: et tūc seruat qō in ij. ꝛ iij. rñ. huius. §. dicit. Aut puto liberū falso, cū sit seruus: ꝛ tūc subdistinguo: aut per eum volui aut nolui alium fieri heredē, qꝫ hoc expressi: ꝛ tunc seruat mea voluntas: vt. C. de here. insti. l. cū ꝓponas. que est huic ꝙtraria. aut est dubiū an volui vel nō aliū fieri heredē per eū: ꝛ tunc seruat qō in prin. huius. §. dicit. Si autē puto seruum, cū sit liber: hic casus indubitabilis est: scz ꝙ erit liber heres.

n ¶ Serui. scilicet instituti cui fuerat alius substitutus. Nam diuisa fuit hereditas inter Titum dominum serui, ꝛ inter ipsum substitutum: vt patet in. l. ꝛ hoc Titus. ff. de here. insti.

¶ De pupillari substitutione. ¶ Continuatur: Quia supra visum est de vulgari substitutione, ꝛ quia parentes non solum vulgariter, verum etiam pupillariter liberis substituere possunt: ideo sequebatur videre de pupillari substitutione. .Por.

Diuisio.

Liberis. ¶ Totꝰ iste titulꝰ diuidit in sex partes. .Prio ponit qliter qs possit facere pupillarē substitutionez. Scōo de exēplari substitutiōe cui fieri pōt. Tertio redit ad pupillaris substitutionis materiā. Quarto ꝙ etiā exhereditis pōt fieri illa substitutio. Quinto circa pupillarē substitutionē aliqs casus ponit, ꝛ potissime vsqꝫ ad quā ꝙtitatē possit fieri. Sexto ꝙ maiori vel puberi vel extraneo fieri non pōt pupillaris. Scōa ibi, Qua ratione. Tertia ibi, Igitur. Quarta ibi, Non solum. Quinta ibi, Quecūqꝫ. Sexta ibi, Extraneo. Litera in hoc titulo est planissima: ideo pone casum per teipsum.

Substitutio pupillaris habet. iiij. necessaria.

o ¶ Liberis. nota ex hac litera tria esse necessaria vt pupillaris substitutio teneat. Primū vt sit de liberis cui substituit: nā extraneo substitui nō pōt: vt j. eo. §. extraneo. Secundū ꝙ sint impuberes. nā puberib⁹ nō pōt substitui: vt. j. e. §. masculo. Jtē tertio ꝙ habeat in potestate: vt in hac litera ꝓbat per ordinē. emācipatis aūt nō pōt substitui: vt. ff. eo. l. ij. §. j. Jtē est necessariū quartū, ꝙ filij sint instituti vel exheredati: alias nullū esset principale testamentū: vt. s. de exhe. li. in pn. ꝛ ff. eo. l. j. in fi. vñ nec pupillare valeret: vt. j. eo. §. liberis. ꝛ hec oīa filr in nepotib⁹ seruanda si nō sint recasuri in sui patris potestatē: vt. ff. e. l. ij. §. posthumis. alias cū sunt recasuri, nō valet testamentū, cū in ea causa sint vt eorū testamēta nō valeāt, etiā si ipsi essēt maiores.

c ¶ Et est nō qꝫ substitutiones sunt ꝺ iure ciuili fz ꝙ emācipat⁹ hꝰ ꝓ extraneo. fallit tñ ꝺ i milite: vt. l. miles ista. §. exheredato. ff. de testa. mil. dū modo filius nō sit prēte aut alias sec⁹. l. fz ſ filius. ff. eo. ti.

p ¶ Jta vt supra diximus. scilicet vulgariter. s. titu. j. ꝛ hoc idem hic subijcit: vt si heredes ꝛc.

q ¶ Hoc mō. hic caute nota ꝙ primo ponit ꝺba istitutiōis. Scōo substitutiōis vulgaris. Tertio substitutiōis pupillaris. Acc. Additio. Alij dicūt ꝙ oia sūt ꝺba pupillaris substitutiōis: q etiā nō heredi ꝛ exheredato fieri pōt: cū ḣ text⁹ nō intēdat exēplificare vulgarē. Jo. Fa.

r ¶ Esto. Nec est institutio tantum. Accursius.

s ¶ Et si filius. ecce vulgaris. Accursius.

t ¶ Siue heres. ecce pupillaris.

v ¶ Pubes. bene facit ꝙ exponit, alias iterdū ꝓ. xiiij. an. interdum ꝓ xv. an. ponit hec oratio, cū in suā tutelā venerit. ff. de leg. iij. cū filio.

x ¶ Quo casu. supradicto.

y ¶ Patri fit heres. ꝛ solius patris habeat bona, fm .Azo.

z ¶ Ipsi filio. ꝛ nihilominus patri: vt. ff. eo. paterfamilias. ꝛ bona pupilli vndecūqꝫ quesita sunt, habet: vt. ff. eo. sed si plures. §. ad substitutos. nisi in duobus casibus, vt in testamento militis, ꝛ arrogatoris: vt. ff. eo. sed si plures. §. j arrogato. ꝛ §. ad substitutos. in fi. Acc.

Moribus.

De pupillari substitutione. Rubr.

a ¶ Moribus.als a maioribus: vt. C. de impu. ⁊ alijs substi. l. humanitatis.

b ¶ Etatis. vt masculi ante. xiiij. an. femine aũt ante. xij. an. ff. de testa. l. quia etate ⁊ .§. qui manumit. non possunt. §. cum ergo.

c ¶ Excitati. scilicet nos Justinianus.

d ¶ Constitutionẽ. C. de impub. ⁊ ali. substi. l. humanitatis.

e ¶ Certas personas. scz filios mẽte captorum si habeant: als fratres mẽte capti: [a] als quoscũqz volet: vt in. d. l. humanitatis. cõtinet. Additio. Etiã supradictis existẽtibus qui sunt spurii, vel naturales tãtũ, aut etiã mẽte capti. Ange.

[a] Intelligit et ceteris exheredatis vel ex iusta cã preteritis vnũ tm̃o substituere põt. ang.

f ¶ Resipuerint. i. cũ cõpotes mẽtis vel sani facti fuerint.

g ¶ Ad exẽplũ. et ita hec vocat exẽplaris substitutio. Ali vt plene de his habeas notitiam: distingue quinqz genera substitutionũ: qr alia est vulgaris, alia pupillaris, alia exẽplaris, alia breuiloqua, alia cõpendiosa. Prima scilicet vulgaris subdiuidit: quia alia expressa, vt que fit verbis negatiuis: vt si heres nõ eris, Titius erit heres: vt. §. prori. Alia tacita, que fit verbis affirmatiuis: vt hic: Vos inuicem substituo: vt. ff. de here. instituẽ. cũ in testamẽto. §. i. Item hec: quisquis erit mihi heres, sit filio meo impuberi heres: vt ff. eo. l. qui liberis. §. hec verba. ⁊ hec vulgaris adita hereditate expirat: vt. C. eo. l. post aditã. Secunda autẽ scilicet pupillaris similiter subdiuiditur: quia alia expressa, que fit verbis affirmatiuis: vt hic: si heres eris, et morieris in pupillari etate, Titius sit heres: vt. §. prori. Alia tacita, scz vt si vulgariter tantũ pupillo substituatur, quo casu tacita subintelligitur pupillaris. sic ⁊ sub pupillari tacita vulgaris intelligitur: vt. ff. eo. l. nam hoc iure. in princi. ⁊. C. de impube. ⁊ alijs substitu. l. §uis. ⁊ hec aduenientе pubertate expirat: vt in fine huius. §. Tertia scilicet exemplaris sic ideo dicitur, quia ad exẽplum pupillaris est inducta: vt hic dicitur. In multis tamen differunt: quia hec etiam maioribus fit: sed illa tantum impuberibus. Item vsqz ad certam etatem fit pupillaris. s. xiiij. annum, vel. xij. annum in femina: vt. j. eo. §. masculo. vel etiã minus tempus certũ, nõ maius: vt. ff. eod. l. si ita quis substituerit. ⁊ l. in pupillari. at hec exẽplaris in incertum. Item in hac scilicet exemplari certe persone substituuntur: vt. C. eod. l. humanitatis. in pupillari autẽ quilibet põt substitui. Quarta autem. i. breuiloqua fit ita duobus heredibus institutis: vos inuicem substituo. et si ambo pupilli sunt. nã quatuor substitutiones his verbis breuibus comprehenduntur: ⁊ appellatur hanc reciprocam substitutionẽ: vt. ff. eo. l. nam hoc iure. §. j. Quinta scilicet compendiosa fit his verbis aliquo instituto: quandocũqz decesserit, Titium substituo. ⁊ si quidẽ hoc fiat a milite pupillo vel non pupillo: valet iure directo, quandocunqz decedat institutus: vt ff. de mili. testa. miles ita heredẽ. §. j. nisi mater sit in medio: quo casu iure fideicommissi valet si pubes iam factus decedat institutus: vt C. eo. precibus. Si vero paganꝰ siue nõ miles faciat eã, valet iure directo si morit̃ institutꝰ in etate pupillari. Si vo postea: tũc aut p hec verba fit, substituo illũ: ⁊ tũc trahit̃ ad fideicõmissariã: vt. ff. ad Trebel. Scevola. aut p hec verba, te instituo: ⁊ si decesseris qñcũqz, tibi illi facio heredẽ. ⁊ hec nõ valet: vt. ff. eo. l. verbis ciuilibus. Actor.

Substitutio exẽplaris.

Substitutio vulgaris.

† Et sicut pt̃ pt̃ facere filio ipuberi testũ: ita etiã pt̃ eidẽ eligere sepulturã: vt hic in ca. de vsore. iuncta gl. sup verbo, definitum. extra de sepul.

Substitutio pupillaris.

Substitutio breuiloqua, als reciproca.

Substitutio compẽdiosa.

heres substitutus: ¶ Nam moribus[a] institutum est, vt cum eius etatis[b] filij sint, in q̃ ipsi sibi testamentum facere non possunt, parẽtes eis faciant.

¶ Exẽplaris substitutio fit puberibus mente captis ad exẽplũ pupillaris: ⁊ filio facto sanę mentis, expirat: quẽadmodum pupillaris, cũ filius pubescit. Aretinꝰ.

¶ Qua ratione excitati[c] etiã cõstitutionem[d] in nostro posuimus Codice, qua prospectum est, vt si qui mente captos habeant filios vel nepotes vel pnepotes cuiuscũqz sexus vel gradus, liceat eis etsi puberes sint, ad exemplũ pupillaris substitutionis certas personas[e] substituere. ¶ Sinautem resipuerint[f], eandem substitutionẽ infirmari sancimus: et hoc ad exẽplum[g] pupillaris substitutionis: quę[h] postq̃ pupillus adoleuerit[i], infirmatur.

¶ Facta pupillari substitutione censentur duo testamẽta, vel vnũ duarum hereditatũ. Aretinus.

¶ Agitur in pupillari substitutione fm̃ prefatum[k] modum ordinata, duo[l] quodãmodo sunt testamenta: alterum patris, alterũ filij, † tanquã si ipse filius sibi heredẽ instituisset: aut certe vnũ testamentum est duarum causarũ, id est, duarum hereditatum.

¶ Potest pater facere substitutionem pupillarẽ filio separatim clausam ⁊ signatam: ⁊ disponere q̃ non aperiat viuo filio. quę dispositio valet etiã si non fuerit per se ita clausa ⁊ signata. Aretinus.

¶ Sinautem quis ita formidolosus[m] sit, vt timeat ne filiꝰ suus pupillus adhuc, eo q̃ palã substitutũ acceperit, post obitũ eiꝰ periculo insidiarum subiaceat[n]: vulgarẽ quidẽ substitutionẽ[o] palam facere, ⁊ in primis testamenti partibus ordinare debet: ¶ Illã aũt substitutionem̃ per quam si hęres extiterit pupillus, et in. ra pubertatem decesserit, substitutus vocatur[p]: separatim in inferioribus partibus scribere[q] debet, eamq̃ partem proprio lino[r] propriaq̃ cera consignare, ⁊ in priore parte testamenti cauere[s] ne inferiores tabulę viuo filio et adhuc impubere aperiantur. ¶ Illud palã est, non ideo[t] minus valere substitutionẽ impuberis filij, q̃ in eisdẽ tabulis[v] scripta sit, quibus sibi quisq̃ hęredẽ instituisset: q̃uis pupillo hoc periculosum sit.

¶ Substitutio pupillaris potest fieri nõ solum filio instituto, sed etiam exhęredato: ⁊ veniunt in ea oĩa bona pupilli vndecunqz quęsita: quod locum habet etiaz in posthumis. Aretinus.

¶ Non solũ autẽ hęredibus institutis impuberibus liberis ita substituere parentes possunt, vt si hęredes eis extiterint, et ante pubertatẽ mortui fuerint, sit eis hęres is quem ipsi voluerint: sed etiam exhęredatis[x]. Itaq̃ eo casu[y] si quid exhęredato pupillo ex hęreditatibus legatis ve aut donationibus propinquorum aut amicorum acquisitum fuerit[z]: id omne[a] ad substitutum[b] pertinet.

[a] Moribus. als a maioribus: vt. C. de impu. ⁊ alijs substi. l. humanitatis.

[b] Etatis. vt masculi ante. xiiij. an. femine aũt ante. xij. an. ff. de testa. l. quia etate ⁊ .§. qui manumit. non possunt. §. cum ergo.

[c] Excitati. scilicet nos Justinianus.

[d] Constitutionẽ. C. de impub. ⁊ ali. substi. l. humanitatis.

[e] Certas personas. scz filios mẽte captorum si habeant: als fratres mẽte capti: [a] als quoscũqz volet: vt in. d. l. humanitatis. cõtinet. Additio. Etiã supradictis existẽtibus qui sunt spurii, vel naturales tãtũ, aut etiã mẽte capti. Ange.

[f] Resipuerint. i. cũ cõpotes mẽtis vel sani facti fuerint.

[g] Ad exẽplũ. et ita hec vocat exẽplaris substitutio. Ali vt plene de his habeas notitiam: distingue quinqz genera substitutionũ: qr alia est vulgaris, alia pupillaris, alia exẽplaris, alia breuiloqua, alia cõpendiosa. Prima scilicet vulgaris subdiuidit: quia alia expressa, vt que fit verbis negatiuis: vt si heres nõ eris, Titius erit heres: vt. §. prori. Alia tacita, que fit verbis affirmatiuis: vt hic: Vos inuicem substituo: vt. ff. de here. instituẽ. cũ in testamẽto. §. i. Item hec: quisquis erit mihi heres, sit filio meo impuberi heres: vt ff. eo. l. qui liberis. §. hec verba. ⁊ hec vulgaris adita hereditate expirat: vt. C. eo. l. post aditã. Secunda autẽ scilicet pupillaris similiter subdiuiditur: quia alia expressa, que fit verbis affirmatiuis: vt hic: si heres eris, et morieris in pupillari etate, Titius sit heres: vt. §. prori. Alia tacita, scz vt si vulgariter tantũ pupillo substituatur, quo casu tacita subintelligitur pupillaris. sic ⁊ sub pupillari tacita vulgaris intelligitur: vt. ff. eo. l. nam hoc iure. in princi. ⁊. C. de impube. ⁊ alijs substitu. l. §uis. ⁊ hec aduenientе pubertate expirat: vt in fine huius. §. Tertia scilicet exemplaris sic ideo dicitur, quia ad exẽplum pupillaris est inducta: vt hic dicitur. In multis tamen differunt: quia hec etiam maioribus fit: sed illa tantum impuberibus. Item vsqz ad certam etatem fit pupillaris. s. xiiij. annum, vel. xij. annum in femina: vt. j. eo. §. masculo. vel etiã minus tempus certũ, nõ maius: vt. ff. eod. l. si ita quis substituerit. ⁊ l. in pupillari. at hec exẽplaris in incertum. Item in hac scilicet exemplari certe persone substituuntur: vt. C. eod. l. humanitatis. in pupillari autẽ quilibet põt substitui. Quarta autem. i. breuiloqua fit ita duobus heredibus institutis: vos inuicem substituo. et si ambo pupilli sunt. nã quatuor substitutiones his verbis breuibus comprehenduntur: ⁊ appellatur hanc reciprocam substitutionẽ: vt. ff. eo. l. nam hoc iure. §. j. Quinta scilicet compendiosa fit his verbis aliquo instituto: quandocũqz decesserit, Titium substituo. ⁊ si quidẽ hoc fiat a milite pupillo vel non pupillo: valet iure directo, quandocunqz decedat institutus: vt ff. de mili. testa. miles ita heredẽ. §. j. nisi mater sit in medio: quo casu iure fideicommissi valet si pubes iam factus decedat institutus: vt C. eo. precibus. Si vero paganꝰ siue nõ miles faciat eã, valet iure directo si morit̃ institutꝰ in etate pupillari. Si vo postea: tũc aut p hec verba fit, substituo illũ: ⁊ tũc trahit̃ ad fideicõmissariã: vt. ff. ad Trebel. Scevola. aut p hec verba, te instituo: ⁊ si decesseris qñcũqz, tibi illi facio heredẽ. ⁊ hec nõ valet: vt. ff. eo. l. verbis ciuilibus. Actor.

[h] Que. scilicet pupillaris. q̃ pater ꝑ etiam qui quinq̃ ascendentes sustitutio eminet ab omnibus istis fieri ꝑ

[i] Adoleuerit. itẽ finit̃ arrogatione impuberis: vt. ff. de ado. nec ei. in fine. [b] Itẽ si pris nõ fuit hereditas adita: vt. ff. e. sed si plures. §. si ex asse. Itẽ si nascit̃ posthumꝰ testatori: vt. ff. e. l. pater filiũ. Itẽ ꝑ secundũ testamentũ, q̃d tũ valet: vt. ff. eo. l. figs eũ. §. fi. Itẽ si testm̃ paternũ rũpat̃ p̃ grelã in totũ: aliud si ꝑ parte: vt. ff. eo. in substitutione. ⁊ de inof. test. l. Papinianus. §. sz nec impuberis. Sed ẓ tab. honorũ possessio mota nõ facit pupillarẽ substitutionẽ cessare: q̃ ibi nõ q̃rit̃ de viribꝰ testamẽti: vt. ff. e. ex duobꝰ. §. fi. ⁊ de inof. test. filius. §. j.

[k] Prefatum modum. vt. s. eo. in principio.

[l] Duo. Not. q̃ duo dicunt̃ q̃ad q̃d: q̃ duobꝰ fit. nã instituit̃ heres duobus: patri. s. et filio. Itẽ duarũ hereditatũ. vnus vero ẽt q̃ ab vno factũ. ⁊ facit ad hoc. ff. e. l. pfis ⁊ filij. ⁊. ff. de cõdi. ⁊ de. l. hec scriptura. ⁊. ff. de bo. pos. fm̃ tabu. si ita scriptũ. §. fin. ⁊ l. vt bonorũ.

[m] Formidolosus. i. dolosus multiformiter: vel i. timidꝰ ⁊ meticulosus.

[n] Subiaceat. quibꝰ in dijs eũ subijceret substitutꝰ vt haberet eiꝰ hereditatẽ: vt fecit Zacharellꝰ.

[o] Substitutionẽ. s. cuz ipsa institutione. nã hic est ordo vt primo instituatio, scõo vulgaris substitutio, tertio pupillaris fiat: vt. s. eo. tit. in prin.

[p] Vocatur. que est pupillaris. ꝛunpatur testam.

[q] Scribere. vel etiã alia charta: q̃ ⁊ ℔ fieri potest: vt. ff. e. l. pfis et filij.

[r] Proprio lino. linum appellat ipsam chordulam q̃ fit de lino: vt videmus fieri i lfis dñi Pape. in qb̃ chordulis testamẽti apponebãt. vij. sigilla de cera. Et iõ dicit proprio lino: q̃ si alieno, vẽdicaret dñs ⁊ ita aperiret: ⁊ consiliũ legis nullũ esset. Vel dic proprio. i. separato ab alijs ptib̃ testamẽti. Sz nõne magis insidiabit̃ substitutꝰ: cũ tãtã cõstructionẽ. i. ordinationẽ videat, ⁊ ꝓpter se: Rñ. ℔ ignorabit an ꝓpter se, an ꝓpter aliũ facta fuerit illa ordinatio. Ac. Additio. Nec iõ iualidabit̃ istud ꝓ filiũ, q̃ sub expssa vulgari tacita pupillaris ꝓtineat: q̃ illud verũ nisi de mẽte tacita vel expssa testãtis cõtrariũ appareat: vt hic, ⁊ l. iã hoc iure. ff. eo.

[s] Cauere. idẽ est ⁊ si hoc nõ caueat, dũ tamẽ separatim signet. Acc.

[t] Non ideo minus. q. d. diximus q̃ sic caute fieri põt. Sed si nõ ita fecerit: nũquid valet ideo minus: Rñ. nõ ideo minꝰ ⁊c. vt hic dicit.

[v] Tabulis. s. apertis. Accursius.

[x] Exheredatis. s. substituere possunt.

[y] Eo casu. s. quando exheredato substituitur.

[z] Fuerit. vt q̃ gratiosꝰ erat hic pupillꝰ, sic vt ei donaret vl̃ legaret.

[a] Id omne. imo videt̃ q̃ tm̃ in eis bonis valet substitutio q̃a ꝑ peruenerunt ad filium exheredatũ: vt. ff. de mi. testa. l. miles. §. exheredato. q̃ est huic cõtraria. Sol. ibi miles emancipato substituebat: q̃ in alio. s. pagano nõ tolerat̃: vt. j. eo. §. extraneo. ⁊ ideo cũ vnũ pro eo inducitur, scz q̃ potest substituere emancipato: ⁊ aliud contra eũ inducitur: scz q̃ nõ potest substituere emancipato nisi in his bonis q̃ sibi dedit: vt ar. ff. de iureiur. eũ qui. in prin. Additio. Imo existenti in potestate. q̃ patet: q̃ exheredatur: q̃ exheredatio esset inepta in emancipato. vnde dic q̃ ibi loquit̃ in milite, qui instituto vel emancipato põt substituere ꝑ parte, ⁊ ꝑ pte nõ: secus in pagano. Ange.

[b] Ad substitutũ. q̃ substitutꝰ nullo põt grauari legato, etiã in ea re q̃ pupillo fuit relicta: vt. C. de leg. cũ qdã. sed ipse exheredatꝰ sic in re

Doctores ẽtra ꝑpter publicã vtilitatẽ ad siluitudinẽ tigni in iũcti: vt ꝑ Joã. fab. ⁊ ang. hic.

¶ Quecũcq; diximus de substitutione impuberum liberorum, vel hęredũ institutorum[a], vel exhęredatorum[b]: ea dẽ etiam de postumis intelligimus.

¶ Non potest pater pupillo suo substituere pupillariter nisi sibi faciat testamentum: et si non valet testamentum patris, non valet dicta substitutio. Aretinus. ¶ Liberis autem[†] suis testamẽtum nemo facere potest, nisi et sibi[c] faciat[d]. Nam pupillare testamentum, pars[e] et sequela est paterni testamẽti: adeo vt si patris testamentum non valet[f], nec filij quidem valeat. ¶ Pupillaris substitutio potest fieri filio impubere vel furioso qui vltimus moritur. ff. ¶ Vel singulis[g] liberis, vel eorũ qui eorũ nouissimus[h] impubes moriet, substitui[i] põt. Singulis dẽ, si neminẽ eorũ intestatũ decedere voluerit. Nouissimo, si ius legitimarum hęreditatum integrum inter eos custodiri velit.

¶ Substitutio pupillaris potest fieri his verbis generalibus. Quisquis mihi hęres erit, ꝛc. quo casu vocatur ad substitutionem scripti pro ea parte pro qua vocãtur in institutione. Aretinus.

¶ Substituitur autem impuberi aut nominatim[k], veluti, Titi[l] hęres esto. aut gñaliter, vt, Quisquis mihi hęres erit[l]. Quibus[m] verbis vocantur ex substitutiõe, impubere mortuo filio, qui ꝛ scripti sunt hęredes[n], ꝛ extiterũt[o], et pro qua[p] parte hęredes facti sunt.

¶ Pupillaris substitutio expirat aduenientę pubertate.

¶ Masculo igit vsq; ad quatuordecim ãnos substitui potest: fęmine vsq; ad duodecim ãnos: ꝛ si hoc tempus excesserint, substitutio[r] euanescit.[†]

¶ Extraneo vel filio puberi nõ põt fieri substitutio directa post aditam hęreditatem: sed solum per fideicommissum põt grauari de hęreditate alteri restituenda tũ vel in partem. Aretinus.

¶ Extraneo vero, vel filio puberi hęredi instituto ita substituere nemo põt, vt si hęres extiterit, ꝛ intra aliquod tẽpus decesserit, alius ei sit hęres: sed hoc solũ permissum est vt eum per fideicõmissum[s] testator obliget[t] alij hęreditatem eius vel totam vel pro parte restituere. quod ius quale sit suo loco trademus[v].

¶ Quibus modis testamenta infirmentur. Titulus. xvij.

¶ Testamentum nõ iure factũ, non valet: ꝛ ideo nõ potest rumpi. Quod vero iure factum est: rumpitur, eius iure vitiato viuo testatore: vtputa per agnationẽ filij nouiter adoptati vel arrogati. Aretinus.

¶ Testamentũ iure factum vsq; eo valet, donec rũpatur, irritum ve fiat. ¶ Rũpit autẽ testamẽtũ cũ in eodem statu manente testatore, ipsius testamẽti vis vitiatur. Si quis enim post factũ testamentũ adoptauerit[x] sibi filiũ per Imperatorẽ eũ q est sui iuris, aut p prętorem (ꝑm nostrã cõstitutionẽ[y])

a ¶ Et est rõ diuersitatis qr substituto exheredati est simplr testm fiũ: ita q nõ a pris a quo nulla ꝓt hereditaris accepit: et sic in alieno testõ legare nõ ꝓt: secus si ex ea dẽ voluntate ꝓtã hereditatis haberet substitutus: et substõni locus eẽ posset: vt hic. Ange.

b ¶ Exheredatorũ. vt. ℈. eo. in prin. vsq; ad prori. §.

c ¶ Et sibi. hic nota q si filiũ exheredat cui substituit: ꝓus sibi, deinde debet facere filio testamentũ. Si autẽ eũ instituat: tunc vel ante vel post valet institutio vel substitutio: vt. ff. e. l. ij. §. prius. ꝛ §. sed ꝛ siquis. ꝛ §. sed ꝛ fi. ꝛ §. fi. Additio. Sed hanc reprobãt docto. qr nõ habet rationem: ꝛ dicũt istũ text. ꝛ d. §. prius. ꝓcedere qñ substitutio fit ex interuallo: secus si eodẽ contextu: quia non curat qd ꝓcedat. Ange.

d ¶ Faciat. hoc fallit i militer: q põt substituere pupillo licet non instituat sibi aliquẽ hęredẽ: vt. ff. de vulga. ꝛ pupil. substi. l. ij. §. quisquis.

e ¶ Pars. sic. ff. quẽad. testa. ape. l. penultima.

f ¶ Nõ valeat. s. a principio: vt qr filiꝰ fuit ꝓteritus: vt. ff. e. l. siquis eũ. in fi. l. vel alꝫ sc; non valet testamentũ a principio: cũ multi sint modi quibus testamẽtũ nõ valet: vt. ff. de iniust. rup. testa. l. j. Idẽ etiã si ex postfacto rũpat in totũ sc; testamentũ patris. Secus si ꝓ parte tantũ: qr tũc substitutio remanet: vt ff. eo. in substitutione. et ff. de inoffi. testa. l. Papinianus. §. sed nec. Item hec sunt vera si iure ciuili expugnet testamentũ. Aliter autẽ si iure prętorio: vt si per cõtra tabulas expugnetur testamẽtum, qr remanet substitutio: vt. ff. eo. l. ex duobus. in fi. ꝛ l. seq. q̃ huic l. cõtrarie sunt. Sc; certe aliud est cũ expugnat iure ciuili: vt hic. aliud cũ iure ꝓtorio: vt ibi. nã ꝓtor nõ põt facere esse nec definere hęredẽ: vt j. de bo. poss. §. quos aũt. Item nota hic q de alienis reb; quis testat: vt pater de bonis filij. sic ꝛ alꝫ. ff. de dona. iter vi. ꝛ vxo. cũ hic. §. si mihi res. ꝛ. ff. de iniust. rup. testa. figs filio. §. sc; ꝛ si gs fuerit. Est ꝛ alius casus ꝑm quosdã: vt. C. de secũ. nup. femine. §. fi. Sed de iure cõmuni aliter est: vt. ff. de testa. l. eius qui. §. j. ꝛ de codicil. l. cõficiunt. §. si post.

g ¶ Vel singulis. potest enim esse q quis habeat plures filios, ꝛ oẽs impuberes. si ergo cuilibet substituere vult, poterit.

h ¶ Nouissimus. i. vltimus: puta his verbis: qui ex liberis meis impubes vltimus morietur, ei Titius hęres esto.

i ¶ Substitui. scilicet pupillariter.

k ¶ Nominatim. sic. ℈. de exhere. li. §. nominatim.

l ¶ Hęres erit. subaudi, sit hęres filio meo.

m ¶ Quibus. scilicet generalibus verbis.

n ¶ Hęredes. scilicet patris.

o ¶ Extiterunt. scilicet ipsimet hęredes.

p ¶ Pro qua parte. put eñ dilexit testator eos, instituit eq̃liter vel inequaliter. sic in substitutione ꝓsumitur: vt hic, ꝛ. ff. eo. si pater. ꝛ. ℈. titu. j. §. ꝛ si ex disparibus.

q ¶ Usq; ad. xiij. an. sc; cõpletos. nã pupilli esse desinũt: vt. ℈. g. mo. tut. fi. in pn. sc; intra hos annos põt substitui: vt. ff. eo. si ita gs. ꝛ. l. q plures.

r ¶ Substitutio. sc; directa. si tamen aliqua verba inueniãt fideicõmissi in testamẽto, iure fideicõmissi valebit: vt. C. de fideicõ. l. si frater tuus.

s ¶ Per fideicõmissum. qõ semp fecisse videt cũ dicit, si filius meus quãdocũq; decesserit, substituo ei Titiũ. qr verbũ substituo, cũ sit generale verbũ, ꝛ ad directã ꝛ ad fideicõmissariã substitutionẽ possit trahi: ad id restringet qõ est rei apti? i. ad fideicommissum: qr directa nõ habet locum qñcũq; decedit. et ꝓbat hoc. C. de impub. ꝛ alijs sub. l. precibus. §. si vero substitutio.

t ¶ Obliget. rogando eũ per fideicom. vt restituat. Accursius.

d Nota q substitutio cõpendiosa facta ꝑ his cõdiꝰ valet si tpe: vt si deicõ. ꝛ idẽ tenuit glos. l. d. l. ꝓcibꝰ. et est cõis opi. Is alij dixerint q ista tpa valeat iure directo: post tpa ꝑo iure fideicõ. vt dicaris vt ibi. Christo.

Substituo est verbũ generale.

v ¶ Trademus. vt. j. de fideicom. he. per totum.

x ¶ Adoptauerit. i. arrogauerit.

y ¶ Cõstitutionẽ. puta auus est qui adoptat: vt. C. de adopti. l. cum in adoptiuis.

Diuisio.

¶ Quib; modis ꝛc. ¶ Usq; nũc q̃r firmenꝫ testã: nũc q̃r infirmẽꝫ. nã nihil est adeo firmũ qd nõ rũpat. in auc. de nu. §. nuptias. col. iiij.

Testamentũ. ¶ Tot; iste ti. diuidit in qnq; ptes. Primo ponit q̃r testm tollat agnatione sui heredis nouiter adoptati. Scõo q̃r ꝓ scõm testm tollat primũ. Tertio q̃r testamentũ irritet capitis diminutiõe testãtis. Quarto an volũtas solẽnis possit tolli nuda volũtate testãtis. Ultimo q etiã Imperator nõ capit ex testõ impfecto. Scõa ibi i. §. posteriore. Tertia ibi, Alio q̃z. Quarta ibi, Et eo aũt. Quinta ibi, Eadẽ oratione.

¶ Casus. Dñe, vos vultis tract. qb; modis infirmenꝫ testa. dicatis mihi ꝓmo qñdiu valet testa. recte factũ: Ad hoc rñ. amice, testm iure factũ semp valet, donec aliq̃ modo rũpat vel irritũ fiat. Sc; qd dñe, iã video qñdiu valet testm: dicatis modo mihi, qñ intelligit testm rũpi: Ad hoc rñ. Amice, testm ꝓprie ꝛ rũpi qñ i eodẽ statu manẽte testatore, ius ipsi? test. vitiat: vt ptz i tali exẽplo: Quidã fecit testa. solẽne: ꝛ post test. arrogauit impiali rescripto quẽdã sibi i filiũ: aut forte p prętorẽ aliquẽ sibi adoptauit ꝑm tenorẽ nostre cõstitutionis. nã in casu isto p arrogationẽ vel p adoptionẽ isti? filij q nec est exheredat;, nec instituꝫ, rũpit test. sicuti rũperet si post factũ test. aliqs suus hęres testatori agnasceret. Et hec dñr vsq; ad illũ. §. posteriore q̃z. Fracisc;.

Quibus modis testamēta infirmētur. Tit. XVII.

in adoptiuis.ꝛ.§.de adop.ff.sed hodie.

a ¶ Rumpit.si aūt eū prius instituisset,nō rūperet,licet postea arrogarꝫ.vt.ff.de li.ꝛ post.filio.ff.si. Si aūt fuit exheredat⁹ filius emācipat⁹,ꝛ postea arrogeꝫ:tunc nō rūpit.aut extrancus, qui postea arrogat:ꝛ tūc rūpit:vt.ff.de cōtra tab.l.nō putauit.ff.si quis emācipatū.

Extraneū aūt nepotem accipe,q nō est suus heres:cū alius eū ꝑedat[a]: alꝫ frustra tūc exheredaret:vt.ff.de ꝟb.obli.qdā cū filiū.ꝛ ō li.ꝛ posthu.l. figs posthum⁹.ff.si filiū. Additio Et ḃ vera qñ ante testū fuit facta exheredatio.qd aūt si ī eodē vel in vno testō instituat,in alio postea simpliciter exheredetur,aut si post ius quesitum exheredatio cōferatur:vide Ange.hic.

a Et intelige extraneus ea extraneitate q̄ filius emāciparꝫ.ꝛ fic nō lepte exheredatur: imo lex cōsuluit:vt.ff. posthumorū.§.de exhere. lib.et ita bene seqtur in glos. alꝫ frustra ꝛc.

b ¶ Quasi agnatiōe.i.ficut natiuitate alicuius posthumi. nā tunc certū est rumpi:vt.ff.de iniust. rup.te.l.j.in fin.ꝛ.l.iij.in ꝓn.ꝛ.l.certū[b].ꝛ ḃ in masculi testamento:secus in testaméto femine: vt.ff. de lib.ꝛ posthu.l. Hall⁹. §. nūc de lege Uelleia.in fi.§.ꝛ est ratio q: ꝓteritio matris habet ꝑ exheredationē:vt.§.de exhere. li.§.fi.sed de inoffi.testa. agit talis posthum⁹:vt C.de inoffi.testa.l.iij.

b Testū fi rite factū postea ꝑ ingressuꝫ monasterij nō irritat: sed regulat fm authē. si q̄ mulier. C. de sa. sā. eccle.dic vt Ang.hic.

¶ Posteriore ḡz. ¶ Casus. Dñe,iā video qualiter rūpit testa.arrogatione ꝛ agnatione sui heredis.nunqd plurib⁹ alijs modis rūpi pōt: Et rñ. Impe.q̄ sic.nā certe primū test.de iure factū rūpit ꝑ secundū testa.iure factū: nec in hoc casu refert vtrū qs heres exstiterit ex scōo testamento,an nō. Nā hoc solū spectat quantū ad hoc vt per scōm rūpatur primū:an aliquo casu ex scōo testa. exīstere potuerit.ideoq̄ siqs in scōo testa.institutus aut repudiauerit hereditatē:aut viuo testatore,aut post mortē eius anteq̄ adierit, decesserit: aut forte deficiente cōditione sub qua fuit heres institutus,esse non possit:in omnibus his casibus paterfa.intelligit intestat⁹ decessisse. nā primū test.nō valet:q: ruptū est ꝑ scōm cū solēnitate factū:ꝛ silr se cūdū nullas vires habet,cū ex eo null⁹ heres extiterit.ꝛ ita nec valet primū:nec valet scōm. Et hec dñr vsq̄ ad.§.sed ꝛ siqs. Frā.de Arc.

c Testū secundū prefert ꝓmo: sed prima suia ꝓferꝫ secunde.

c ¶ Rūpit.hoc est verū fm q̄sdā qñ scōm nō cōcordat cū primo: alꝫ durat primum: vt.C.de testa.sancimus.Sed certē hoc stare nō pōt: nā si valet scōm,nō valet primū:cū idē nō possit duo testaméta facere:cū ex scōo tñ adeat hereditas. Ecōtra in sentētia.nā valet ꝓma, non secunda ab eodem ꝛ super eodem lata:vt.ff.de re iudi.l.iudex.

d ¶ Ex eo.ſ.posteriore testamento.

e ¶ Exīstere potuerit.nota nō cōsyderari quod est,sed quod esse potest:vt hic,ꝛ.ff.de here.insti.l.pater filio.ꝛ.ff.de iniust.rup.ꝛct.l. cū in secundo.in prin.ꝛ.§.in futurū.Sed cōtra.ff.de lib.ꝛ posthu.si filius. in prima charta.Solu.ibi secundū testamentum non valuit, etiam in principio:hic autem valuit: licet ex eo nō adeatur hereditas. Itē nota q̄ id quod valet plus, rumpitur per id quod minus valet.ſic ff.de adimen.le.l.legatum sub cōditione.§.j. Arg.cōtra.ff.de rescin. ven.si id quod.in princi.ꝛ.§.fina.dic vt ibi notatur.

e vbi fiūt ex intervallo: alꝫ in eodē ꝓtextu cō[illegible] testū⁹ posset duo [illegible] si.Jo. 5a.

f ¶ Jdeoq̄ siqs.ſ.instituꝫ heres in scōo testō.Et iste versus est exēplū qñ valet scōm testū,ꝛ non extitit ex eo heres.ꝛ vide tria exēpla.

g ¶ Decesserit.quare nō transmittit nec olim nec hodie ad heredes: vt.C.de cadu.tollen.§.in nouissimo.

¶ Sed ꝛ siquis. ¶ Casus. Dñe,iā video qualiter rūpit testa.primū ꝑ scōm,licet scōm testa.nō habeat effectū. an plurib⁹ alijs modis rūpi potest: Et respon. q̄ sic. Nam aliquando rumpitur primum per secundum,ita tamen q̄ vtrūq̄ valeat:si primū valet iure fideicommissi,non tanq̄ ex primo:sed tanq̄ ex secundo:vt liquet in tali exēplo:Quidam fecit testamentum solēnitate obseruata: postea fecit testamen. secundum similiter cū debita iuris solēnitate:ꝛ in secūdo iure fecerit; etsi ex certis rebus[k] in eo heredem instituerit,superius tamen testamētum sublatum esse diui Uerus ꝛ Antoninus rescripserunt: cuius constitutionis verba hic inseri[l] iussimus, cum aliud[m] quoq̄ ꝓterea in ea constitutione expressum sit: ¶ Jmperatores[n] Uerus et Antoninus aa.Lucceio Campano[o].Testamentum secundo loco factum,licet in eo[p] certarum rerum heres scriptus sit, iure valere[q], perinde ac si rerum mentio facta non esset: sed teneri heredē scriptum[r], vt cōtentus rebus sibi datis,aut suppleta[s] quarta ex lege Falcidia,hereditatem restituat ijs qui in priore testamento scripti fuerant,propter inserta verba secundo testamento, quibus, vt valeret prius testamentū, expressum[t] est:dubitari non oportet. ¶ Et rursum quidem testamētum hoc[v] modo efficitur.

¶ Primū testamentum iure factū sine ꝓtestatione diuortij per scōm perfectū dicitur. si in eo sit in re certa heres institutus: nisi in secundo asseruerit se velle valere primū: quo casu institutus in re certa, omnia per fideicommissum restituit.

¶ Sed et siquis[b] priore[i] testaméto iure ꝓfecto, posterius eque

¶ Per capitis diminutionē testamentum proprie fit irritū. Et largo modo testamentum ruptū vel iniustum dicitur irritū,ꝛ ecōtra. Aretinus.

¶ Alio quoq̄ modo testaméta iure facta,infirmant: veluti cū is qui fecerit testamentū, capite minutus[x] sit, qō quib⁹ modis accipit,Siquis priore. Accursius.

b ¶ Sed ꝛ sigs. iste.§.est lex.ff. ad Trebel.ꝛ inci

i ¶ Priore testaméto.nota hic arg, ꝑ snia appellationis:vtrū ex ea, vel ex prima agat.Sed ℨ ar.C.de dona.inter virū ꝛ vxo.l.ex ꝟbis.Et sile pōt notari in.l.pe.eiusdē tituli.Acc. Additio Tu dic q̄ agit ex ꝓma in criminalib⁹.Jdē in ciuilib⁹ si lapsu tpis sit cōfirmata:puta quia est appellatio deserta.alꝫ ꝛ per scōam sententiam,fm Joan. Fab.agitur ex vtraq̄.sed fm Ange.ex secunda:ex qua etiam agitur si sit contraria prime.

Snia si geminet, ex qua tunc agetur.

k ¶ Ex certis reb⁹.q: totū hz,lz ex certa re sit institut⁹.ꝛ iō rūpit ꝓmū testū:vt hic,ꝛ.ff.de here.insti.l.j.§.si ex fundo. Additio Et hoc verū qñ in eodē testaméto nō est dat⁹ alius coheres:alꝫ haberet loco legatarij:ꝓter q̄ in q̄rela inofficiosi testamēti:de quo dic vt ꝑ Ange.hic.

l ¶ Jnseri iussimus.hoc titulo statim.

m ¶ Aliud.scilicet q̄ expresse confirmari potest primum in secundo:ꝛ alia:vt patet in sequentibus.

n ¶ Jmperatores.ecce verba dicte constitutionis.Accursius.

o ¶ Campano.scilicet rescripserunt salutem.

p ¶ Jn eo.scilicet secundo testamento.

q ¶ Ualere.accipe dubitari non oportet:quod est.j.Accursius.

r ¶ Scriptum.scilicet in secundo testamento.

s ¶ Suppleta quarta. scilicet si res sibi date non sint faciant quartam.

t ¶ Expressum est.Nā testator voluit primū testamentū manere:ꝛ tamen nō potuit nisi iure fideicōmissi. ex tacita tamen voluntate que ex scōo testaméto percipitur, remanet primū: vt si dicā in scōo: ideo instituo talē,q: mortuus est quē instituerā in primo. nam si errauit, remanet prim⁹ heres:ꝛ legata ex vtroq̄ ꝑstāt.ſ.a ꝓmo hērede:vt.ff. de here.insti.l.fi. Additio Et sic ex q̄litate ꝓtestationis colligit causa finalis ipsius dispositionis,ꝛ tunc ab ea licitū est arguere.Ange.

v ¶ Hoc modo.ſ.tribus modis: per arrogationem,ꝛ agnationem: vt.§.eo.§.j.item ꝛ per secundi testamenti compositionem: vt.§.e.§. posteriore quoq̄.vsq̄ huc.

x ¶ Minutus sit. licet minima capitis diminutione:vt.j.eod.§.non tamen.in fine.ꝛ.ff.de codicil.l.conficiuntur.§.fi post testamentū.sed ℨ.§.de testa.mili.§.pe.Sed illud speciale est in milite. Pōt ꝛ alius

Institutionum Imperialium Liber. II.

modus irritādi testamentū adijci: qr per legē qñqꝫ cassatr in duobus casibus[a]: vt in auth. vt cum de appella.cogno.§.siquis de predictis. ꝛ §.si vnum ex parentibus.coll.viij.

a Primus casus est qñ ille qui cognouit se heredē scriptū i testō: testatorē i inopia laborātē nō alimētauerit: imo illum passus ē fame necari. Scōs casus ē qñ testatorē ab hostib⁹ captū non redemit: tūc ꝑ indignatiōe quadā heredis testm̄ virib⁹ vacuatur: ppterea q̄ hr̄ditas ex eo ñ adit ſm Christ.

b Ista gl. cū duabus sequētibus nō sunt Accursij, sꝫ additiones.

dat, prio libro retulim⁹[a]. Hoc aūt casu[b] irrita fieri testamēta dicūtur[c]: cū alioqui[d] ꝛ quę rūpunt, irrita fiant, ꝛ ea quę statim initio non iure fiunt, irrita sint. Sed et ea quę iure facta sunt, ꝛ postea per capitis diminutionem irrita fiunt: possumus nihilominus rupta dicere. Sed qr sane commodius erat singulas causas[e] singulis[f] appellatiōibus distingui, ideo quędam non[g] iure facta dicuntur, quędam iure facta rumpi[h], vel irrita[i] fieri.

Testamētum iure factum qō postea fit irritū capitis diminutione testatoris, reconualescit de equitate pretoris si testator tempore mortis fuerit ciuis Romanus, et sui iuris. Aretin.

Nō tamē per oia inutilia sunt ea testamenta quę initio iure facta, per capitis diminutionē irrita facta sunt. Nam si septē testiū signis signata[k] sunt, potest scriptus hęres ſm tabulas testamenti bonorū possessionē agnoscere, si modo defunctus et ciuis Romanus[l], et suę[m] potestatis mortis tempore fuerit[n]. Nam si ideo irritū factū sit testamentum, quia ciuitatē, vel etiā libertatem[o] testator amisit, aut quia in adoptionē se dedit, ꝛ mortis tempore in adoptiui patris potestate sit, non potest scriptus hęres, ſm tabulas[p] bonorum possessionem petere.

Posterius testamentū imperfectū vel alia vltima volūtas nō solēnis non tollit primū. Areti.

Ex eo aūt solo[q] non pōt infirmari testamentū, q̄ postea testator id noluerit[r] valere: vsqꝫ adeo vt ꝛ siquis post factū prius testamentū, posterius facere cœperit ꝛ aut morte pręuentus, aut qr eū eius rei pœnituit, id nō pfecisset, diui Pertinacis oratione cautū sit ne alias tabulę priores iure factę irritę fiant, nisi sequentes iure ordinatę et perfectę[s] fuerint. Nā imperfectum testamentū sine dubio nullum est[t].

Nō valet institutio facta Imperatori ratione litis quam testator habet cum alio: siue institutio sit perfecta, siue non. Et licet imperium sit legibus solutum: tamen vult viuere legibus.

Eadē oratione expressit[v] nō admissurū se hęreditatē eius qui litis causa principē reliquerit[x] hęredem: neqꝫ tabulas nō legitime factas, in quibus ipse ob cā causam[y] hęres institutus erat, pbaturum[z]: neqꝫ ex nuda voce hęredis nomē admissurum[a]: neqꝫ ex vlla scriptura cui iuris authoritas[b] desit, aliquid adepturū. Secūdum hoc diui Verus ꝛ Antoninus sępissime rescripserūt[c]. Licet eñ (inquiūt[d]) legibus soluti[e] sim⁹, attamē legib⁹ viuimus[f]. †

De inofficioso testamento. Titulus.xviij.

Solis liberis ꝛ parētib⁹ defūcti et sororib⁹ ꝛ fratrib⁹ cōsanguineis dat q̄rela inofficiosi, nō autē ceteris cognatis. Aretin⁹.

Quia plerūqꝫ parentes sine causa libe-

a Retulimus.vt.s.de ca.di.
b Hoc autem casu.scilicet cum quis capite diminuitur.
c Dicunt.scꝫ proprie.
d Alioqui.scꝫ si improprie dicere velim ꝛ large.
e Causas.i.differētias.
f Singulis appellationibus.i.proprijs nominibus. ꝛ facit.ff.de sup.le.l.Labeo.§.fina.
g Non iure facta.[b] vt sunt illa q̄ carēt solēnitate testiū. Vel qñ testator nō habuit testamenti factionē, ꝛ fecit. Vel quando filiū in potestate constitutū preteriuit: vt.l.j.ff.de iniust.rup.testa.
h Rūpi.s.trib⁹ modis: vꝫ per arrogationē, per agnationē, ꝛ p secūdi testamenti cōpositionem.
i Irrita fieri. vt p capitis diminutionē testatoris: vel qñ heres īstitut⁹ nō adit hereditatē: quia tūc testm̄ cōstituit irritū: vt.l.j.ff.de iniust.testa.
k Signata sunt.ꝛ postea testator capite diminutus est.
l Ciuis Romanus.vt quando maximā vel mediam capitis diminutionem passus fuerit.
m Sue potestatis.vt in minima. Accursius.
n Fuerit.ꝛ aliquo indicio voluntatē primā retineat: vt.ff. de bo.pos.ſm tab.l.q ex liberis.§.testō.
o Libertatē.imo etiam facto seruo testatore: vt quia capiat ab hostibus, ꝛ ibi seruus moriatur. nā tunc valet testamētum: vt.s. qui. non est per.fa. test.§.fin. que est contra. sed illud est ꝑpter fictionē legis Cornelie: vt ibi, ꝛ.ff.de vulga.substi.l.lex Cornelia. Additio. Et tunc quādo impedimentum tollitur per viam fictionis, vt ibi: vel restitutionis in integrum a principe: vt.l.siquis filio.§.peñ.ff.de iniust.testa.reconualescit testamentum etiam de iure ciuili: nisi quo ad relictum tali dānato factū, vel ipsius institutionem: ſm Ange.hic.
p Secundum tabulas. Nota q̄ de iure ciuili non admittitur, cum sit irritum testamentum: sed iure pretorio: quo inspecto non potuit infirmari quod erat factum: cum circa talia ius pretorium non habeat vim: vt.j.de bo.pos.§.quos autem. Accursius.
q Solo.bene dicit solo: quia si plus interueniat, licet non sit perfectū, scōm tamē quandoqꝫ rūpit primū: vt in fine huius.§.dicemus.
r Noluerit.scilicet dicendo hec verba, nolo testamentum quod feci, valere.
s Perfecte fuerint.imo qñqꝫ ꝛ si sint imperfecte, scōe rūpūt primo factas: vt.C.de testa.sancimus.que est contra. Sed ibi tam ex cursu decennij q̄ mutatione voluntatis illud euenit, nō sola mutatione. Item cōtra.ff.de test.mil.l.eius militis.§.si militia missus. Sed ibi primū erat minus solēne, iure cōmuni inspecto: vnde facile potuit rūpi.[c] Itē cōtra.ff.de iniust.rup.test.l.ij. Sed ibi scōm licet nō sit pfectū iure cōi, est tñ perfectū iure militari: vñ rūpit primū. Itē cōtra. C.de testa.l.hac cōsultissima.§.sigs aūt. Sed ibi in scōo fuerūt instituti qui ꝛ als ab intestato successuri erāt. vñ facile rūpit primū testamentū in quo extranei sunt instituti: ꝛ facilius admittunt veniētes ab intest. vt ar.ff.de vul.ꝛ pupil.substi.l.si filius. Itē cōtra.C.de testa.l.nostrā.ꝛ ad idē contra.ff.si ta.test.nulle ex.l.j.§.si heres. Sed in istis legibus plus fecerat testator vt rumperet primū, quia incidit: quod magis est q̄ si aliud testamentum facere voluisset: argu.ff.de his que in testa.delētur.l.ij. Item cōtra.ff.de acquiren.here.l.Claudius. Sed ibi nō valet primū: nō qr ruptū sit a scōo, sed qr heres institutus in primo nō adiuit ex eo hereditatē. vnde nō valet testamētū qō heredē nō habet: vt.ff.de his q̄ in test.de.l.proxime. nec potuit eā transmittere suo heredi adeūdam: vt.C.de ca.tol.l.unica.§.in nouissimo. Itē cōtra.C.de his.q.vt indig.l.hereditas. Sed ibi dixit talia verba q̄ heres erat indignus: vel similia q̄ plus faciūt q̄ si simpliciter diceret nolle prius valere: vel q̄ si scōm cepisset facere: ꝛ ideo ibi receditur a pmo. Vel dic illud qō hic dicit, esse verū de iure directo, vt nō rūpat primū, sed tamē auferat ei hereditas vt indigno: vt ibi, cū hoc cogitauerit testator: vt arg.ff.de cōdi.insti.l.quidā.in fine.

Multa ꝯtra format ꝛ soluit.

e Vel dic q̄ ille casus nō est ꝑpe exceptus a regula: qr hic primuꝫ erat validū de iure cōi: sꝫ ibi pmuꝫ erat validū iure specia

t Nullū est. Not. nihil esse, qō pfectū non sit. C. ad sylla.cū syllanianum. in fi. Sed ꝯtra.ff.quēad.testa.ape.l.ij.§.testamentū. Sed ibi abusiue dicitur aliqō qō nō erat pfectū. Itē ꝯtra.C.de testa.l.hac consultissima.§.ex impfecto. Sed illud speciale est fauore libertor, vt ibi dicit: fa[illegible] et illud est speciale i ill[illegible], vt difficilius rumpat testator illud in quo ipsi instituti sunt: vt in authen.de testa.imper.§.pe.coll.viij.
v Expressit.scilicet diuus Pertinax.
x Reliquerit.scꝫ in solēni testamento: qō facit vt duriorē faciat aduersariū suis aduersarijs:[d] que institutio est odiosa et inuidiosa: vt.ff.de here.insti.l.penultima.
y Ob eā causam.scꝫ litis. nā si legitimas nō pbat, scꝫ princeps: multo minus probabit non legitimas. Accursius.
z Probaturū.id est cōmendaturum.
Admissurū.i.nisi solēniter sit institutus, nollet etiā nomen heredis habere. Accursius.
b Authoritas desit. vt qr aliquid desit ꝑpter qō testamētū nō valet: cū multa sint in eius factione necessaria: vt.s. de testa.§.j.ꝛ.ij.
c Rescripserunt.vt.C.de testa.l.ex imperfecto.
d Inquiunt.Imperatores.
e Soluti.vt.ff.de le.ꝛ sena.cō.l.princeps. ꝛ facit.ff. de iure fisci.l.fiscus.j.§.fina.
f Viuim⁹.i.viuere volum⁹: vt hic, ꝛ.C.de le.ꝛ ꝯsti.pn.l.digna vox. et facit.ff.de leg.ij.qō pncipi.ꝛ.l.se. ꝛ.ff.de leg.ij.l. ex impfecto.ꝛ.ff.de inof.test.l.Papinian⁹.§.si Impator. Additio. Imo ꝯ fiscū i dubio est ferēda sentētia, si causa sit mere lucratiua: als secus: vt hic. Ang.

De inofficioso testamento. Qualiter ipso iure testamēta infirmentur.s.ti.j.dictū est. Nunc autē qualiter officio iudicis.i.per sententiam iudicis intentetur querela inofficiosi testamenti.

Quia plerūqꝫ. Tot⁹ iste titul⁹ diuidit pncipaliter i duas partes. Prio ponit qb⁹ psonis ꝯpetat q̄rela. Scōo qñ q̄rela cessat. Scōa ibi, Sꝫ hec ita. Itē pria subdiuidit. Nā primo de q̄rela descēdentiū ꝯ testamēta ascēdētiū. Scōo ecōtra de q̄rela ascēdentiū cōtra testamēta descēdētiū. Tertio de q̄rela collateraliū. Quarto q̄ q̄rela est remediū subsidiariū. Scōa ibi, Nō aūt. Tertia ibi, Soror. Quarta ibi, Tam aūt. Casus. Dñe, vos vultis tractare de q̄rela inoffi. testa. dicatis mihi si placet, q̄re q̄rela inofficiosi testamēti fuit introducta: Ad hoc rñ. Amice, ideo fuit introducta, qr plerūqꝫ parētes ex linea pr̄na in testamēto instituūt extraneos heredes, ꝛ liberos suos sine iusta cā exheredāt, vel etiā ex linea materna pretereūt: idcirco in subsidiū liberorū introducta fuit
querela

Iter priuilegio. Ange.

Nota.

†Concor. c.j.in glos. sup verbo, ab oib⁹.in fi. extra de consti.
d Et ita in dubio pronunciat ꝑpter fisci extremā prātem: sec⁹ in priuato: vt.l.ex ij.§.sꝫ the redi. ff. de alie.iu.mu.cā fa. Ang.

Continuatio.

Diuisio.

querela inoffi.test. vt liberi q cõquerunt se a parẽtib⁹ sine iusta cã exheredatos aut inique pteritos: p qrelã inoffi.test. parẽtũ suoꝝ testũ iniuste a bñficio sue successiõis exheredati sunt, aut ex linea materna pteriti, possint expugnare, ꝛ eodẽ mõ hereditatẽ scriptis heredib⁹ auferre. ꝛ sub hocꝝbꝝ colore qrelã ꝓponẽt, qñ ĩsane mẽtꝫ fuissent parentes cũ ordinarẽt testamẽtum. Nõ autem dicẽt parẽtes fuisse furiosos eo tpe quo fecerũt testũ, sꝫ recte qdẽ fecerũt testũ: officium tĩ pietatis circa sanguinẽ suum omiserũt, liberos suos sine iusta cã exheredãdo vel ptereũdo, ꝛ instituendo extraneos. Et hec dicũt vsqꝫ ad illũ. §. nõ aũt liberis. i q Jmpator determinat qb⁹ 2petit qrela ĩoffi.testa. ꝛ plana est lĩa vsqꝫ ad illũ. §. sꝫ hec ita accipiẽda. in q Jmpator determiat qũ ter gs excludit a qrela ĩoffi.testa. Et hec filr plana ẽ vsqꝫ ad illũ. §. si tutor. Ad cui⁹ euidẽtiã notãdũ ẽ ep q semel approbat testũ agnoscẽdo aliquid ex illo testõ: postea idẽ testũ reprobare nõ põt: ꝛ filr in casu Zito q sꝫ reprobat testũ, intentãdo qrelã inoff.test. approbare, vel aliqd ex eo petere nõ pt. His breuiter ꝓnotatis pone casuꝫ sicut ponitur in apparatu. Cetera que dicũtur, plana sunt vsqꝫ in finez tituli. Fran. de Aretio.

* Pietas eñ (vt ingt Cicero lib. ar. veteris) est p quam sanguine ꝓiũctis pfieqꝫ benevolis officiũ ꝛ diligens tribuit cult⁹. Quid igit a pietate alienꝫ, qñ liberos propꝛios, h est sua ipsius velut viscera negligeret?

a ¶ Exheredãt. hoc refertur ad eos q ascendunt per lineã masculinã ꝛ femininã: sꝫ sequẽs clausula respicit tm femininã.

b ¶ Vel omittũt. hoc tãtum ad femininã lineã refertur. Nã illarũ ptertio p exheredatiõe habẽt: vt. ĩ. de exhere. li. §. mater. Si aũt aliqs de linea masculina omitteret filiũ i potestate: nullũ ipso iure esset testũ. si emancipatũ filiũ omitteret, valeret: sed per cõtra tabulas rumpit: vt. ĩ. de exhe. li. in prin. §. emancipatos. hodie etiã emãcipatus preteritus põt dicere nullũm ipõ iure: vt. ĩ. de exhe. li. §. nostra. al'as. §. sed hec quidẽ. ꝛ. C. de li. prete. maximum. Accur. Additio. Quod est verum si fine legitima causa sit facta preteritio: al's contra tabulas habet ĩm communem opi. An.

a Supplementũ aũt legitie etiã preparatuz trãsmittit ꝛ durat. xxx annis secz cõem opinio. Ange.

c ¶ Agere possint. s. ab adita hereditate intra quinquennĩũ[a]: vt. C. e. ĩem⁹. §. fi. ꝛ. l. figs filiũ. in fi. ꝛ. ff. eo. Papinian⁹. in fi. et. C. in qui. cau. in inte. re. non est ne. l. ij. Et hoc proposita quadam petitione ad hoc vt testamentum rescindatur: que nõ est actio prorsus, nec accusatio, sed medium tenet, et quãdoqꝫ actio, quãdoqꝫ accusatio dr: sed prius ỏr querela: vt no. ff. eo. posthumus. §. fiquis.

d ¶ Qui. sꝫ liberi.

e ¶ Queruntur. id est conqueruntur.

f ¶ Se exheredatos. a qualibet linea.

g ¶ Preteritos. ab aliquo de linea feminina.

h ¶ Hoc colore. i. hac honestate verborum.

i ¶ Nullũ testamentũ. vt. ĩ. qui. non est per. face. testa. §. item furiosi.

k ¶ Liberoꝝ. parentib⁹. s. est pmissum accusare filiorũ testamentum qñ sunt ab eis exheredati. ꝛ hoc accipe in filio pagano emancipato: al's si esset miles, non subiiceretur querele: vt. C. eo. l. fi. in fi. Item si esset in potestate, testamentum ipso iure non valeret: vt. ĩ. qui. non est per mis. fac. test. in prin. et facit. ff. e. l. nam et si parentibus.

b Dũmõ sint ex legitimo matrimonio nati: al's secz etiã si p rescriptũ pncipis essent legitimati.

l ¶ Sorores aũt ꝛ frater. Hoc accipe in 2 sanguineis ꝛ vterinis, vel cõ sanguineis tãtũ[b]. nã vterini nõ pñt: vt. C. e. l. fratres. Et no. q duo dicit iste. §. primũ q frater ꝛ sorores possunt agere querela: secundũ q hoc verum est quando turpes persone instituuntur heredes.

m ¶ Turpibus. sꝫ infamibus ipso iure, vel per sententiã, vel etiã de facto. Additio. Et talis infamia iuris vel facti etiã excludit a querela: vt. l. in arenam. C. eo. Angelus.

n ¶ Prelati sunt. i. admissi sunt. ꝛ tunc turpib⁹ psonis, ablatiui sunt absoluti. Vel dic plati sunt. i. ppositi turpib⁹ psonis, datiue legẽdo.

o ¶ Nõ ergo. hoc referr ad primũ responsum, vel poti⁹ ad scõm. Ac.

p ¶ Possunt. sꝫ de iure.

q ¶ Ultra. h ad scõz, vl poti⁹ ad ꝑmũ, si recte ĩspiciaꝝ series textualis.

r ¶ Agentes vincere. s. etiã de facto agentes non vincerẽt. melꝰ ergo facerẽt si se sumptib⁹ inanibus non vexarẽt: vt. ff. e. l. j. Sed cõtra. ff. eo. posthum⁹. §. fiqs ex hĩs. Sed ibi nemo repulit agentẽ, repelli tamen potuit: vt hic. Sꝫ an filij fratrum agãt: Videt ex hac litera eos excludi. Sed cũ hodie vocentur ab intestato, ꝛ fratribus equiparent: forte et ipsis qrela dar: vt i authẽ. de here. ab intesta. ve. §. reliquum. et in authẽ. vt fratrum filij. §. j. col. ir. que est ĩ. C. de le. here. aut. cessante. ꝛ ar. ff. de ioff. te. l. posthum⁹. in prin. Sed rñdent qdã q nõ admittũtur ad querelam: ꝛ tñ vna cuz eo q põt agere, admittunt ab intestato: vt. C. de inoffi. testa. fratres. ꝛ. C. cõia ỏ successi. auf. ita qꝫ. Vel põsset responderi q admittunt iure diuerso. nam frater agit qrela, et rũpit: et filius alterius fratris cũ sit ruptũ testamẽtũ, admittit ab intestato. Ac.

Additio Si aũt esset solus, a querela excludere tur. Ange.

s ¶ Naturales. sꝫ ꝛ legitimi: nã naturales tãtũ non agunt in bonis patris, sed matris: vt. ff. eo. si suspecta. §. j.

t ¶ Diuisionẽ. vt ab auo paterno vel materno.

v ¶ Adoptati. i. arrogati, q habẽt qrtã ex ꝓstitutiõe diui Pij: vt. ff. eod. Papinian⁹. §. figs ipubes[c]. Item adoptati si auo paterno dati sunt: vt. C. de adop. cuz in adoptiuis. et. ĩ. de adopti. §. sed hodie. et hoc predixit.

p ¶ Partem. scilicet quartam. si autem minus, tunc ad supplementum agitur: vt. ĩ. §. proxi.

y ¶ Venũt. i. venire possunt, vt iure legati vel donationis: vt. ĩ. e. §. pe. vel qꝫ eorum filij vel serui sunt instituti: vt. ff. e. l. nihil.

z ¶ Postumi. sꝫ exheredati. nam si preteriti, ipso iure rumpitur testamentum: vt. ĩ. de exher. lib. §. posthumi. sed hodie nõ possunt exheredari: vt. C. eo. fiquis in suo. §. legis.

a ¶ Sed hec. hoc refertur ad supradicta a principio vsqꝫ huc.

b ¶ Testamento. scilicet iure institutionis cum testamẽtum facit: vt in authẽ. vt cũ de app. cog. §. aliud. sed si aliã voluntatem facit, sufficit quoquo relinquatur titulo: vt in authen. de trien. et se. §. j. col. ij.

c ¶ Constitutio. vt. C. eo. omnimodo. Accur.

d ¶ Eis. sꝫ exheredatis vel preteritis.

e ¶ Non fuerit adiectum. vt. C. eo. sancimus.

f ¶ Si tutor. testator extraneum instituit, et filiũ exheredauit, ꝛ cuidam pupillo existenti in tutela filij sui, legatuz reliquit: quod petit filius nomine pupilli sui: non tamẽ ideo repellitur a querela suo nomine. Sed contra. ff. e. l. fi. j. respon. Sed ibi certe aduocatus vel procurator sponte faciebat, cum illa officia sint spontanea: vt. ĩ. man. §. mãdatum. at hic etiam ex necessitate: quia tutela ex necessitate suscipitur: vt. ff. de tut. et cur. datis ab his. l. nec non. et necessario geritur: vt. ff. de admi. tut. l. j. in prin.

g ¶ Nihilominus. nam videbatur paternũ iudiciũ approbasse, et sic non posse postea querela agere: sꝫ tñ nihilominus põt, vt hic dicit.

h ¶ Patris. sꝫ ipsius tutoris: imo erat exheredatus. Accur.

i ¶ Sed si econtrario. hic testator filium suũ pupillũ exheredauit: et tutori quẽ ipsemet pater filio dabat, legatuz dimisit. licet ergo agat de inofficioso nomine pupilli, et succumbat: tamen ad legatum admittitur. Et ita no. arg. ex hoc et superiori responso, q quis agit aliquid interdum nõ vt ipse, sed vt alius. sic. ff. de adop. si pater. §. qui duos. et. ff. e. si heres. §. fi. ꝛ. l. aduersus. §. j. et. C. de admi. tut. cũ quedam. et. ff. de compen. l. pe. C. de dolo. l. j.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutionum Imperialium Liber. II.

Igit,inceptiue et illatiue sumitur.

a ¶ Igit ārtā.Sriñ formaf ex eo qō habes.S.e.ʃ.sed hec ita. vbi dicit etiā si minʳ ārta hʒ:nō agit ārela,sed ad cōplementū.Sol.hic loquitur ante Justinianū:vt.C.e.cū ārit.ī.ff.e.Papinianʳ.ʃ. qñ autem quartā.ar.S.fm Justiniani tpa,p.l.C.eo.oīmodo.Et illud igit,qō est hic,ponitur inceptiue,non illatiue.sic.ff.de iusti.et iur. ius ciuile. ʃ. hoc igit.vel lege illatiue ex eo qō habes.S.e. ʃ.tam autem.in fi.

b ¶ Jure legati.sʒ hodie iure institutiōis, si facit testamētuz:vt in authē. vt cū de ap.cog.ʃ.aliō.[a] si vero alia fit volūtas, sufficit quoquo relicti titulo: vt ī authē. de triē. et semis.ʃ.j.

c ¶ Inter vivos. sʒ data ea ꝑdictiōe, vt ħ donatio iter vivos in ārtā cōputetᵇ:vt.C.e.fiqñ.ʃ. generaliter.ī ħ subīcit.

d ¶ Alīʒ modis.vt dotʒ cā, ī donatiōis propter nuptias:vt.C.de inoffi. test.quoniam nouella.

e ¶ Dixim⁹.vt.S. pri.ʃ.

f ¶ Pro virili portione. vt.l. qlibet habeat ārtā huiʳ ptis quā habitur erat ab itestato: vt. C.e. l.parētibʳ.ī.l. cum ārit. Hoc tñ ē hodie iure authēticoꝝ mutatū: sʒ vt tertia debī si sūt qtuor vl pauciores. Si vō plures sunt, filij exheredati habēt dimidiā:vt i authē. de triē.et semis. ʃ.j. q̄ est C.e. authē. nouissima[c]. Unde vīsus. Quattuor aut infra dāt natis iura triētē. Semissem vō dāt natis qnqz vel vltra. Et no.i fi.huiʳ tit.qʒ qdā dicūt hūc tit. hodie nō habere locū nisi iter fratres turpibʳ pīonis heredibʳ institutis.ī hec fuit snia Ulp. p authē. q̄ est. C. de li.p. vl exhere. authē. nō.S.ī authē.ex cā. Sʒ nos dicimʳ qʒ hʒ locū vt oli: qō plene dixim⁹ ī authē. vt cū de app.cog.ʃ.aliud.in fi.ī dicta authē.ex cā.nisi qʒ qdā capitula ī dicta authē.circa ārelā sunt inouata:vt qʒ olim nō trāsmittebat ad heredē etiā suū:nisi esset preparata:vt.ff.e.posthum⁹. ʃ.fi.ī.l.seq. hodie sic ad suū heredē:vt.C.e.scim⁹.in fiu. Jtē olim quarta dabat: hodie triens vel semis:vt dictū est. Jtē olim filij se gratos esse probabāt:hodie heredes pbāt ingratos:vt.C.e.oīmodo. Jtē nota hūc tit.loqui de gratis filīs.si eīs essent ingrati,nihil teneret pf eis dimittere:vt in authē.de here.ī fal.ʃ.exheredatos.ī in authē. de imē. do.i fi.ʃ.fi. Et sūt cause ingratitudinis.xiij.qbʳ filij exheredantʳ.ī.vij. qbʳ pf a filīs:vt in authē.vt cū de ap.cog.ʃ.causas.ī.ʃ.hoc dixim⁹. Et tres qbʳ frater a fratre:vt i authē.de nup.ʃ.ingratitudinē.Accur. Additio. Jste oēs cause facile habent ꝑ hos vsus: Bis septē causis exheres filiʳ esto. Si patrē feriat:vel maledicat ei. Carcere detrusuz si negligit,ac furiosuz. Criminis accuset:aut parcet insidias. Si dederit grauia sibi dāna:nec hoste redemit. Testari phibet: aut dat arena locū. Si prauos sequit:vel amat genitoris amicā. Nō orthodoxʳ filia qñ coit. Sʒ pf ex septē:si nati spnet honorē. Nūc accusabit: dira venena dabit. Testari vetat:aut vxorē diligit eiʳ. Nō redimit captū: dū furit,odit eū. Pellit a fratre frater causis tribʳ:vt si Arguit hūc sceleris:vel ei vult tollere vitā. Uel si iactura rerū sibi moueritvnq̄

¶ De heredū qlitate ī dif. ¶ Qi heredes de qbʳ.S.dictū est, diuersi sunt:ideo de eoꝝ differētia ī qlitate.i. differēti qlitate videam⁹. Alex.

Diuisio.

Heredes. ¶ Totus iste notabilis tit. diuiditur principaliter in duas partes. Primo ponit regulam qʒ heredum sunt tria genera. Secundo illa genera prosequitur et declarat seriatim. Secunda ibi, Necessarius heres.

g ¶ Necessarij.sʒ tantum.

h ¶ Aut extranei.de his,aūt omnibus hic tit.dicit per ordinem:vt.ʃ. proxi.ʃ.et.ʃ.sui.et.ʃ.ceteri.

Diuisio.

¶ Necessarius. ¶ Diuiditur in tres partes. Nā primo prosequitur primū genʳ heredū:sʒ q sunt necessarij heredes tantū. Scōo prosequit scōm membrū siue genʳ:vʒ q sunt sui ī necessarij. Tertio ꝑsequit q sunt extranei heredes. Secunda ibi, Sui autem. Tertia ibi, Ceteri qui. Jtē subdiuidit prima pars in quatuor partes. Primo qs sit heres necessarius tñ. Scōo rōnē assignat quare sic vocat. Tertio infert cōsulēdo testatori q nō est solūēdo. Quarto prouidet ipsi seruo. Secūda ibi, Jdeo. Tertia ibi, Unde q. Quarta ibi, Pro hoc tamen.

i ¶ Necessarij. ad hoc vt sit necessarius,ʃ necesse vt sit seruus testatoris tpe testamenti: vt hic,et ff.eo.si alienū. in princ.[d] Jtē et tpe mortis:vt.S. de here.isti.ʃ. seruʳ. Jtē q nō sit alteri legatus: tūc enī legatario q̄reret hereditatem:et ipse eius esset:nisi idem seruus sibi substitutus esset heres et liber: vt.ff.de pupil.substi.l.fina.ʃ.j.

d Dic hoc verū siue ēin solidū, siue ꝑ parte sit heres: vt ibi no. glos.

k ¶ Protinʳ.i. statī. et si quidē pure istitutʳ est,a seipso libertatē ꝑsecutus videt:vt.ff.de acqr.here. er parte.ī.ff.de here.instī.si sub cōditiōe.ʃ.fi. et etiā ignorās: vt.ff.si certa.eius qui.ī.ff.de testa.qui in domini.

l ¶ Et necessarius.nisi sit institutʳ sub hac ꝑditione:si vellet. q̄ vba faciūt eū volūtariū:sed i extraneo nihil operantur: vt ff.de condi.insti.verba.ī ff.de here.instit.Cornelius.Accursius.

m ¶ Unde.qʒ necessariʳ.

n ¶ Suspectas. vt quia sciūt se nō esse soluēdo. ī facit.S.qui.ex cau.ma. nō hʒ.in prin.ī.S.devulga.substi.in princi.

o ¶ Satis non fiat. scili

p ¶ Heredis.i.serui instituti:et hoc ne defunctʳ iniuria afficiatur: vt S.quib.ex cau.ma.non licet.ʃ.j.in fi.

q ¶ Incommodo.quia inuitus hereditati adstringitur.Accur.

r ¶ Cōmodū prestat.sic et alʒ inuenit in multis locis: vt qui in vno casu grauat,debet in alio releuari:vt.ff.de iureiur.l.eū qui.in princi.

s ¶ Post mortē.sʒ ante aditā hereditatē:vt.C.ad syllā.l.cum syllanianū. Uel certe ħ ꝑtinʳ videt adita hereditas.ī.d.l. cū syllanianū. alio casu loquitur. Additio Sʒ qñ libertas est legata sine institutiōe:q̄ statim nō cedit:vt.l.vnica.ʃ.libertatibus.C.de ca.tol.

t ¶ Patroni.i.qui esset patronus si esset liber in vita illius.

v ¶ Reseruent.sepatiōe impetrata,si bona patroni nō attingat.i.nō inceperit administrare:vt.ff.de sepa.l.j.ʃ.fin.alʒ.i.si incepit administrare,nō poterit postea impetrare separationē, nisi fit minor: vt.ff. de mi.l.ait ptor.ʃ.nō solum.quo casu tantū sʒ cū est minor,separationē impetrabit,etiā si iam attigerit hereditatem, nō autem vt ab hereditate se abstineat:vt.ff.de acquiren.heredi.necessarijs.ʃ.fina.

x ¶ Non veneunt.id est non venduntur.

¶ Sui aūt. ¶ Jste.ʃ.diuidit in qtuor ptes. Prio ponit q sunt sui ī necessarij heredes. Scōo limitat ī restrigit. Tertio rōnē reddit q̄re dicunt sui heredes. Quarto rōnē ponit q̄re dīr necessarij. Scōa ibi, Sed vt nepos. Tertia ibi, Sed sui quidem. Quarta ibi, Necessarij.

y ¶ In ptāte.alʒ si sunt emancipati,extranei sunt:vt.j.eo.ʃ.ceteri.

z ¶ Desierit.improprie ponitur,qʒ viuo patre non fuit heres:sed dicitur desinere quātum ad id qō futurum erat.sic et alʒ:vt.ff.vsufru. quemadmo.ca.l.iij.ʃ.desinere.

a ¶ Interceptus.sʒ filius.et alʒ est interemptus,alʒ interceptus.i. remotus ab hoc seculo. Additio. Unde Ouidius in sua metamorphosi loquens de ranis dicit:Colla intercepta videntur.

Alia ratione.

pellatʳ,quia velit nolit,omnimodo post mortem testatoris protinusᵏ liber et necessariʳˡ heres fit.

¶ Undeᵐ qui facultates suas suspectasⁿ habent,solent seruū suū primo aut secundo, aut etiā vltriore gradu heredem instituere: vt si creditoribus satisᵒ non fiat, potius eiʳ heredisᵖ bona q̄ ipsiʳ testatoris a creditoribʳ possideātur,vel distrahātur,vel inter eos diuidantur. ¶ Pro hoc tamē incommodoᵍ illud ei commoduz ʳ prestatur, vt ea que postˢ mortez patroniᵗ sui sibi acquisierit, ipsi reseruentur ᵛ. Et q̄uis non sufficiant bona defuncti creditoribʳ, iterū tamen ex ea causa res quas sibi acquisierit,non ˣ venēunt.

¶ Filius vel alius quem nemo precedit in potestate: dicitur suus et necessarius heres. Suus ideo dicitur, quia est quasi dominus in vita patris. Necessarius ideo dicitur, quia idem de iure ciuili heres est etiam inuitus: habet tamen de iure pretorio beneficium abstinendi. l. 21. ff. 3 par. 6.

¶ Sui aūt ī necessarij heredes sunt veluti filius filia, nepos neptisve ex filio, et deinceps cēteri liberi,q modo in potestate ʸ morientis fuerint. ¶ Sed vt nepos neptisve sui heredes sint, nō sufficit eū eā ve in potestate aui mortis tpe fuisse: sʒ opus est vt pf eiʳ viuo pfe suo desierit ᶻ suus heres esse aut morte interceptus ᵃ, aut

Pf filium rtij. casibus: filius patrem sequit:et fratrem tribʳ exhereda re potest. Uersus.

Continua tio. Diuisio.

¶ De heredū qlitate ī dif. ¶ Heredes. ¶ Totus iste notabilis tit. diuiditur principaliter in duas partes. Primo ponit regulam qʒ heredum sunt tria genera. Secundo illa genera prosequitur et declarat seriatim. Secunda ibi, Necessarius heres.

g ¶ Necessarij.sʒ tantum.

h ¶ Aut extranei.de his,aūt omnibus hic tit.dicit per ordinem:vt.j. proxi.ʃ.et.ʃ.sui.et.ʃ.ceteri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

De hæredū qualitate ⁊ differentia. Titu. XIX.

a ¶ Alia ratione, veluti emancipatiõe, vel deportatione: vt. ℈. quib. mõ. ius pa. po. sol. §. preterea. et. §. cum autem.

b ¶ Succedit. ita vt etiã filiꝰ emãcipatꝰ repellat: ⁊ nepos q remãsit in potestate ex eo vel alio filio natꝰ, admittat: ⁊ hoc iure ciuili, qõ nõ cognouit emãcipatos, qz erãt capite minuti: vt. j. de hære. q̃ ab intesta. de. §. emãcipati. de iure aũt ptorio soli filij emãcipati admittunt: nõ nepotes: vt. d. §. emãcipati. ℈ p edictũ de cõiungẽdis cũ emãcipato liberis ciꝰ, admittũt simul filiꝰ ⁊ nepos: vt. ff. de ꝓiung. cũ emãc. l. j. ij. rñ. Quod (.i. q simul nepos cum pfe vel fratre patris admittatur) locũ hodie nõ haberet, cum sit sublata ois differẽtia q̃ fiebat occasiõe emãcipatiõis: vt i aut. de her. ab intest. §. j. coll. ir. Accur. Additio. Qõ é ver q̃ ab itestato succedit nullo fctõ testamẽto: vel fctõ, ℈ nõ solẽniter: aut eo p q̃relã penitꝰ expugnato. sec⁹ si p ℈ tabulas ó iure ptorio filiꝰ succedat: qz etiã hodie ꝓcedit dictꝰ titu. de conjungendo ⁊c. Ange.

c ¶ Appellant. ſ. supra dicti filij et nepotes.

Domestici q sunt.

d ¶ Qz domestici. No. filiũ domesticũ pfi. Sũt ⁊ alij multi domestici: vt C. de his q ad eccle. ꝓfugiũt. §. sane. Acc. Additio. Et iõ ex furto facto p filiũ, ſcruũ, aut vxorẽ, non oritur actio ciuilis vel criminalis: cũ sit domesticuz: nisi esset magnũ. qõ not. fm Ange. hic.

e ¶ Existimant. ſ. ex artificio iuris ciuilis: qõ fingit eandẽ psonã patrẽ ⁊ filiuz: vt. C. de ipu. ⁊ ali. sub. l. fi. Jtẽ eãdem vocẽ vtriuſqz: vt. j. ò iur. stip. §. ei q. Jtẽ et ideo videt dñs, qz i bonis pris alit sicut ipse pr̃: sicut vxor dña dotis ór, et habere possessionẽ: vt. C. ò iure do. in reb⁹. et. C. qui po. in pig. l. fi.

Pf ⁊ filiꝰ eadẽ persona fingũt.

Filius viuẽte pfe videt dñs.

a Dic q̃ imo maritꝰ ẽ dñs ⁊ possessor cõstãte mrimonio: fi vxor: vt. l. doce. cũ ibi no. p gl. et do et. C. de rei vẽ. Sed mortuo viro do mintũ trãsfert in vxorẽ: ⁊ pinde est ac si sẽp fuisset apũd eã: vt. ff. l. rebꝰ. ſ. de iure ꝺ. ſz i fil. nõ trãsfert, sed cõtinuat: vt l. in suis. ff. de liber. et posthu.

b Jsta gl. nõ est Accur.

f ¶ Liberorum. vt. j. de here. que ab intesta. §. j.

g ¶ Dicuntur. scilicet dicti filij.

h ¶ Heredes fiunt. ſz iure ciuili inspecto. aliud de pretorio: vt subjcit: quod prevalet.

i ¶ Pretor permittit. ſz liberis in potestate positis: nõ vt habeant necessitatem adire pretorẽ: sed sufficit si se nõ immiſceãt: vt. ff. de ac. hered. ei qui se. et. C. si vt se ab here. absti. l. j.

k ¶ Appellantur. sic. C. de rei vxo. ac. §. extranei. Additio. Alio modo dicitur extraneus ille cui nihil attinet, vel non est de ascendenti aut descendenti linea. que faciunt ad questionem de eo qui promisit non alienare in manum extraneam, fm Jo. Fa. et Ange. hic.

l ¶ Non habent. vt. ℈. de adopt. §. femine.

m ¶ Habetur. scilicet vt sit heres extraneus. nam non consequitur iste vtrunqz scilicet libertatem et hereditatem ex domini testamẽto: qõ est necesse vt sit heres necessarij⁹: vt. ℈. de here. instit. §. si ỹo a viuo.

n ¶ In extraneis heredibus[b]. iste. §. habetur sub eadem verborum forma in. l. si alienum seruum. ff. de heredi. instit. circa princip. vsqz ad fin. legis.

o ¶ Testamenti factio. passiue accipe. i. vt possit capere ex testamẽto: quod potest quilibet: exceptis quibusdam quos not. j. ti. j. §. legari.

p ¶ Eorum. nam seruo instituto, domini persona inspicitur: vt. ℈. de here. instit. §. seruus autem plurium.

q ¶ Jd. ſz q̃ fit capax.

qualibet alia rõne[a] liberatꝰ a patris potestate. tunc cũ nepos neptisve in locum patris sui succedit[b]. ¶ Sed sui quidem heredes ideo appellantur[c], qz domestici[d] heredes sunt, ⁊ viuo quoqz patre quodãmodo dñi existimantur[e]. ¶ Unde etiã siquis intestatus moriatur: ꝓma causa est in successione liberorum[f]. ¶ Necessarij vero ideo dicũtur[g], quia omnino, siue velint, siue nolint, tã ab intestato, q̃ ex testamento, ex lege. xij. tabularum heredes fiũt[h]. ¶ Sed his prętor permittit[i] volẽtibus abstinere ab hereditate, vt potius parentis, q̃ ipsorum bona similiter a creditoribus possideantur.

¶ Qui non est in potestate morientis tpe mortis: dicitur heres extrancus. Aretinus.

¶ Ceteri qui testatoris iuri subiecti non sunt, extranei heredes appellant[k]. ¶ Jtaqz liberi quoqz nostri qui in potestate nostra non sunt, heredes a nobis instituti, extranei heredes nobis videntur. ¶ Qua de causa et qui heredes a matre instituuntur, eodem numero sunt: quia fœminę in potestate liberos non habent[l]. ¶ Seruus quoqz heres a domino institutꝰ, et post testamentum factuz ab eo manumissus, eodez numero habetur[m].

¶ Heres extraneus tribus tem poribus debet esse capax: videlicet tempore testamẽti: mortis testatoris: et additionis. Incapacitas autem medij tẽporis non nocet. Aretinus.

¶ In extraneis[n] heredibus illud obseruatur, vt sit cũ eis testamẽti factio[o], siue heredes ipsi instituantur, siue ij qui in potestate eorum[p] sunt. et id[q] duobus[r] tẽporibus inspicitur[s]: testamenti quidem facti tempore, vt constiterit institutio: mortis vero testatoris, vt effectũ habeat. Hoc ãplius, ⁊ cũ adit hereditatẽ, esse debet cum eo testamẽti factio: siue pure, siue sub cõditiõe heres institutus sit. Nã ius heredis eo maxime tẽpore inspiciẽdũ est, quo acquirit hereditatẽ. Medio autẽ tẽpore inter factũ testamẽtũ, ⁊ mortẽ testatoris, vel cõditionẽ institutionis existẽtem, mutatio[t] iuris non nocet heredi: quia (vt diximus) tria tempora[u] inspici debent.

¶ Testamẽti factio capit in actiua et passiua significatione.

¶ Testamẽti aũt factionem[x] nõ solũ is hẽre videt, qui testamẽtũ facere põt, ſz etiã q ex alieno testamento vel ipse capere põt, vel alij acquirere[y], licet non possit facere testamẽtum. ¶ Et ideo furiosus, et mutꝰ, ⁊ posthumus, ⁊ infans, ⁊ filiusfa. ⁊ seruus alienus testamenti factionem[z] habere dicũtur. Licet enim testamentum facere non possint, attamen ex testamẽto vel sibi[a] vel alij[b] acquirere possunt.

¶ Extraneis heredibus facultas libera est adire vel repudiare, nisi semel fuerit hereditas adita: quia tunc nõ potest repudiari nisi a minore. Aretinus.

¶ Extraneis autẽ heredib⁹ deliberandi potestas est de adeunda hereditate vel non adeunda. Sed siue is cui abstinendi[c] potestas est, immiscuerit se bonis hereditatis: siue extrancus cui de adeũda[d] hereditate deliberare[e] licet, adierit: postea relinquendę hereditatis facultatẽ non hz, nisi minor sit. xxv. annis. Nam huius ętatis hominibus sicut in cęteris omnibus[f] causis deceptis, ita ⁊ si temere dãnosaz hereditatẽ susceperint, prętor succurrit[g]. ¶ Scien

r ¶ Duobus tẽporibus. alias tribus, et alis duobus. sed tamen tria spectantur tpa, vt subjcit.

s ¶ Inspicitur[c] testamẽti facti vt constiterit institutio: et mortis testatoris, vt effectum habeat. ita est tertus in. l. si alienum. ff. de here. instit. et re vera melius ⁊ ornatius q̃ hic.

t ¶ Mutatio. vt qz medio tpe efficiatur non capax: tñ his trib⁹ tpibus bene inuenit capax[d]: vt hic, ⁊. ff. de here. instit. ſz ⁊ si in ꝺditiõe. §. solemus. et. l. si alienũ. §. in extraneis. Sed ℈. ff. de acquir. here. si seruus eius qui. Sed certe q̃ seruꝰ in seruitute non dicebatur capax, vt ibi: ex psona dñi principalꝰ erat: nã dñs erat non capax. vnde eo manumisso nõ nocet ei manumissio: cũ ꝓsumat nũc q̃ tũc fuerit capax. Jtẽ sunt arg. cõtra. ff. p emp. l. ij. in pnc. ⁊ in aut. vt cũ de appella. cogno. §. gñaliꝰ. Additio. Dic: put loquitur ibi i ℈ctu emptiõis, cõcordat: sed cũ loquit in alijs ℈ctib⁹, cõtradicit: ſz ibi loquit in capace, et q nõ patiebatur defectũ i persona sua: sed hic secus. Ang.

u ¶ Tria tpa. ſ. in extraneo hęrede: sed in suo et necessario erigitur vnũ, fm Jo. ſ. tps mortis: vt ℈. e. §. sui. Vel fm Azo, etiam tps testamẽti inspicitur. tps autez adite hereditatis nõ inspicit: qz statim sunt heredes patre mortuo, ſz de iure ciuili: vt. ff. de suis et leg. in suis. Jn necessarijs autẽ tantũ duo tpa inspiciũtur: ſz testamẽti, ⁊ tẽpus mortis: vt. ff. de heredi. instit. si alienum. j. rñ. et. l. seruum.

x ¶ Factionez. scilicet in actiua significatione.

y ¶ Acquirere. ſz potest.

z ¶ Factionem. in passiua significatione.

a ¶ Sibi. si sunt sui iuris.

b ¶ Alij. si sunt in aliena potestate: vt hic, et. ff. de testa. l. filiusfa. et facit. ff. de flu. l. j. §. si.

c ¶ Abstinẽdi. vt est suus heres, cui datur abstinendi facultas ꝓ prętorem: vt. ℈. c. §. necessarij. Accursius.

d ¶ De adeũda. nota hic quatuor proportiõabilia. ſ. immiscere ⁊ abstinere: q̃ duo ptinẽt ad suos heredes. Jtẽ adire ⁊ repudiare: que duo pertinẽt ad extraneos: vt hic dicitur. Sed q̃qz seruus dicitur adire et repudiare: vt. C. de legi. heredi. defunctis.

e ¶ Deliberare. intra annum deliberatiõis petito tpe et indulto ab imperiali culmine: a nostris autẽ iudicib⁹ intra. ix. menses: et nõ nisi semel peti põt: vt. C. de iur. delib. scimus. §. et hoc quidem. Accur.

f ¶ Dibus. nisi sint vsi iure cõi: vt. ff. de mi. l. verum. §. itẽ nõ restituit. Jtem nisi iurauerit adultus super cõtractum: vt in lege Frederici, hac edictali. in authẽ. de pace tenenda. §. item sacramenta. Accur.

g ¶ Succurrit. vt. ff. de mi. ait prętor. §. sed et si hereditatem.

Heredes sui immiscẽt ⁊ abstinẽt, adeũt ⁊ repudiãt ex tranei.

Deliberãdi tẽpus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Maiori.s.cuidam pro priuilegio.
b Veniam.abstinendi.Accursius.
c Grande es.sic.ff.de condi.indebi.l.ij.§.fiquid.et.l.iij.
d Hordianus.sed vbi sunt leges istorum Imperatorũ: Respon. non habemus: sed habetur mentio earum. C.de iur.delib.scimus. in princip.
e Prestitit. alias prestauit.
f Hoc. scilz vt aliquis non grauet propter improuisum debitum: vel etiam prouisum, si non est sufficiens hereditas: vt. C. de iure delib. scimus. §. ex omnibus. et hoc facto inuentario si res presentes sunt, intra tres meses. si abfuerint, intra annale spatiuz: vt C. de iu. deli. scimus. §. finautem dubi. ℞. §. finautem a locis.
g Constitutionez.vt.C. de iur.delib.scimus.
h Equissimã.quãtum ad tractatum.
i Nobilissimam.q̃tuz ad sententiam.
k Constitutionis.que de compositiõe dicti inuentarij loquitur.
l Veteri grauamini. Sed quod erat grauamen: Nñ.tenebatur isolidum omnib9 creditoribus et legatarijs, etiã si excedãt mensuram hereditatis: vt. C. de iur. deliberã.l.fina.§. si vero post q̃. Si autẽ petijt tẽpus ad deliberãdum, et fecit etiam inuentariuz: creditoribuz quidem tenetur insolidũ: sed de legatz detrahit Falcidiã, siue adierit hereditatez intra deliberatiõis tps, siue non recusauerit. sed si non fecisset inuẽtariũ, omnibus insolidum teneretur: vt. C. de iur. deli. l. fi. §. si autem hoc aliquis. ℞. §. siquis autem.
m Ad legitimã. scz iure ciuili. aliud si iure pretorio. tunc enim necesse hz coram pretore agnoscere: vt. C. de iu. delib. l. j. et. l. puberem. ℞. l. suuz. et. C. qui admit. ad bono. possef. l. vl. Additio. Dic q̃ sola cognitio bonorum possessionis facta coram pretore etiam non authorante, sufficit, siue sit bonorum possessio ſm tab. siue ab intestato, siue etiaz contra tabu. vt est glos. singu. in. l. fi. §. j. C. de cura. fu. in ver. pro antiqua. Angelus.
n Nuda voluntate. oportet tamẽ q̃ extrinsecus declaretur. siquid ergo pro herede velut heres gessit, vt hic dicit: tunc voluntatem illam declarat, nisi protestetur[a] se non vt heredem facere: vt hic, et. ff. de acquiren. here. l. pro herede. in princi. et. l. gerit. Sed contra id qõ dicit hic nuda voluntate, est. C. de iur. deli. l. potuit. Sed certe est necessaria voluntas et actus, si ab actu incipias. sic et alias. ff. de acquiren. pos. quemadmodum.
o Pro herede. id est factis ipsis gerendo pro herede.
p Obijsse. alias enim nisi hoc sciat: non preiudicat sibi aditio. nam non videtur adire: vt hic, et. ff. de acquiren. here. si is ad quem. et. l. cũ qui duobus.
q Heredem esse. etiam pure. nam si sub conditione, nõ potest ante existentem conditionem adire: vt. ff. de acquirend. here. is qui heres. Sunt et alia necessaria: scilicet vt sit liber et sui iuris qui adit: alias non poterit nisi iussu patris vel domini precedente: vt. ff. eod. siquis mihi. §. iussum. et. l. quotiens. Item oportet q̃ sit compos mentis: vt in fi. huius titu. Item q̃ sit maior. xiij. annis: alias non potest adire: vt. C. de iur. delib. potuit. et. l. si infanti. Item q̃ sciat mortuũ esse

Innuẽtarij faciẽdi tẽpus.

Inuentarium nõ faciẽtes, in q̃ grauãtur.

dum est tamen diuum Adrianuz etiam maiori[a] .xxv. annis veniã[b] dedisse, cum post aditã hereditatem grãde es[c] alienũ, quod aditę hereditatis tempore latebat, emersisset. Sed hoc quidem diuus Adrianus cuidã speciali beneficio prestitit. Diuus aũt Hordianus[d] postea militibus tantũ modo hoc concessit:

¶ Hodie potest heres sine deliberatione, conficiendo inuentarium, secure ℞ sine dãno adire hereditatem. Arc.

¶ Sed nostra beneuolentia cõmune omnibus subiectis imperio nostro prestitit[e] hoc[f] beneficium, ℞ constitutionem[g] tã equissimam[h] q̃ nobilissimam[i] scripsit: cuius tenorẽ si obseruauerint homines, licet eis adire hereditatẽ, et intantum teneri, q̃tum valere bona hereditatis contingit: vt ex hac causa neq̃ deliberationis auxiliũ sit eis necessariũ, nisi omissa obseruatione nostrę constitutionis[k] et deliberãdum existimauerint, ℞ sese veteri grauamini[l] additionis supponere maluerint,

¶ Heres dicitur adire hereditatem gerendo se pro herede in aliquo actu, vel nuda voluntate re vel verbis declarata: et ita potest repudiare, dũmodo sciat hereditatem sibi delatam, q̃uis sit mutus. Arc.

¶ Item extraneus heres testamento institutus, aut ab intestato ad legitimã[m] hereditatem vocatus potest aut pro herede gerẽdo, aut etiã nuda[n] voluntate suscipiendę hereditatis heres fieri.

¶ Pro herede[o] autẽ gerere quis videtur, si rebus hereditarijs tã q̃ heres vtatur, vel vendẽdo res hereditarias, vel prędia colendo locãdo ve, et quoquo modo voluntatem suaz declaret vel re vel verbis de adeũda hereditate: dummodo sciat eum in cuius bonis pro herede gerit, testatum intestatum ve obijsse[p], et se ei heredem[q] esse. Pro herede enim gerere, est pro domino[r] gerere. Veteres enim, heredes pro dominis appellabãt. Sicut autem nuda voluntate extraneus heres fit: ita contraria destinatiõe[s] statim ab hereditate repellitur. Euz qui surdus vel mutus natus est, vel postea factus, nihil prohibet pro herede gerere, et acquirere sibi hereditatem: si tamen intelligit[t] quod agitur.

¶ De legatis. Titulus. xx.

¶ Ex causa licet mutare propositũ. Vel sic: Ex causa licet immiscere in vna materia aliam materiam, licet nõ sit omnino similis: dummodo vna materia transeat et conformitatem habeat cũ alia materia. h. d. Arretinus.

Post[u] hęc videamus de legatis: q̃ pars[x] iuris extra propositam[y] quidem materiam videtur: nam loquimur[z] de ijs iuris figuris[a], quibus per vniuersitatem res nobis acquiruntur: sed cum omnino[b] de testamentis[c], et de heredibus[d] qui testamento instituuntur, locuti simus: nõ sine causa sequenti[e] loco potest hęc iuris materia tractari.

¶ Definitio legati. Ang. Arcti.

testatorem: alias non potest adire: vt. ff. de acquir. here. is qui heres. §. siquis dubitet. et. l. qui hereditatem. et. l. neminem. et. l. qui superstitis. Item certus de conditiõe testatoris esse debet: vt. ff. de acqui. hered. l. heres. j. §. fi. et. l. sequen. Additio. Simile habetis in. l. illud. si pars here. peta. ℞. l. is qui putat. de acquir. here. hinc est quod vulgo dicit q̃ ille q̃ vult adire hereditatem, debet scire causam et qua defertur: vt. l. si is ad quẽ. de acq. here. ſm Christopho.

r Pro domino. vnde herus. i. dominus: vt. ff. ad. l. Aquil. l. itez ad. la. §. legis Aquilie. Ité dicũt Teuthonici her: id est dominus.

s Destinatione. dũmodo et hoc actu extrinseco declaret. Arg. tamẽ ℞ tra. ff. de pecu. leg. non statim. Accursius.

t Intelligit. non ergo demens vel furiosus.

¶ De legatis. ¶ Dic q̃ testus continuat istã rubricam. Vel sic: Dictuz est. ℥. de testamentis in quib9 legata relinquuntur. Nunc sequit videre de ipsis legatis.

Dost hec. Totus iste titul9 diuidit pncipaliter i qz partes. Primo ꝓtinuat se ad pcedẽtia. Scõo ponit definitionem legati. Tertio recitat quot genera legatoꝝ olim erãt. Quarto illud corrigit. Quito incipit tractare materiã legatorũ. Scõa ibi, Legatũ. Tertia ibi, Sed olim. Quarta ibi, Nostra autẽ. Quita ibi, Non solũ autem. Et ila quita suo loco subdiuidet. ¶ Latus. In hoc pnc. dicit dñs Justi. ꝓ inuãdo pcessũ suũ: Post hec q̃ dixim9. ℥. de testamẽtis: videam9 de legatis nũc. sz certe hec pars iuris q̃ circa legata verti tur, videt esse extra propositã materiã. nã locuti sumus. ℥. de illis solis iurib9 quib9 p vniuersitatẽ nobis acqrit. Igitur videtur mihi q̃ materia legatorum hic nõ debeat tractari. Sed licet hoc prima facie videri possit, tamen cum diligenter de testamẽtis locuti simus, et de heredibus qui in testamentis instituunt: cum legata relinquantur in testamentis, ℞ ab heredibus prestentur: ideo potest in hoc loco non sine ratione competẽti materia legatorũ tractari. et hec dicuntur vsq̃ ad illum. §. legatum itaq̃ est. Fran.

u Post hec. sz que dixim9. ℥. de test. ordi. hucusq̃.
x Pars. scilicet que est circa legata. et longa est: vt patet. ff. eod. per multas rubri.
y Propositam. ℥. per quas perso. nobis acquir. §. fi. Accur.
z Loquimur. i. locuti sumus. Et sic tempus p tempore ponitur: vt. C. de infami. si Possidonium. Vel loquimur. i. loqui deberemus si materiam precedentem prosequeremur[b]. sic in authẽ. de consanguine. et vter. fra. si igitur. col. vj.
a Figuris. i. partibus vel formis, q̃ quatuor sunt: per successionez ciuilẽ, per pretoriam, per arrogationem, per addictionem conseruãde libertatis causa: vt. ℥. per quas perso. nobis acquiritur. §. fi.
b Omnino. i. diligentissime.
c Testamentis. vt. ℥. de testamen. et tribus sequen. titu. Accur.
d Heredibus. vt. ℥. de heredibus instituendis. vsq̃ huc. Accur.
e Sequẽti. q̃ nec debentur nisi in testamento relicta: ℞ post heredis institutionem. Sed hodie cõtra in vtroq̃: vt. j. de fideicom. here. §. preterea. et. j. eo. §. sed non vsq̃. et. §. ante. Accursius.

Legatum.

* In exẽplari vetusto apõ diuũ Victorẽ, adijcit, vel lris.

Continuatio.

Diuisio.

b Dic q̃ p̃ teritũ pfectum subiũciui i pteribus qñ nõ pot vñcari in preterito tradit ad. ℣. ff. de ꝛ. sed in testamẽtis ꝛ legib9 q̃ dant formã et essentiam capiũt a futuro: ſm ang.

a Que prestatio non est necessaria vbi facit actum plũ q̃ dilationẽ nõ recipit: nec releuat vbi facit actũ cõtrariũ: vt. C. cũ. m. ferrarien. de psti. ſm Jo. fa. ℞ ang. hic.

De legatis.

Diuisio.

¶ Legatū. ¶ Dimdit in septē ptes. Primo ponit q̄lr definiat legatū. Scdo quot erāt olim gña legatoꝝ. Tertio q̄liter vnūquodq; genus legatoꝝ fiebat: qr erāt certa verba assignata. Quarto q̄lr dicta verboꝝ solēnitas est hodie sublata. Quito q̄liter p Justinianū oēs isti modi legādi vel oia ista genera legatoꝝ sunt redacta ad vnā naturā: r legatarijs datur ius persequendi legata altero de tribꝰ modis. Sexto remouet differētiam q̄ erat inter legata et fideicommissa: et ea adequat. Septio respōdet cuidam tacite obiectiōi. Scda ibi, Sed olim. Tertia ibi, Et certa q̄dam. Quarta ibi, Sed ex ꝟstitutiōibꝰ. Quinta ibi, Nostra. Sexta ibi, Sed nō vsq;. Septima ibi, Sed ne in primis. ¶ Casus. Dñe, iā video q̄ vultis tractare de legatis. Dicatis ergo mihi si placet, qd ē legatū: Ad hoc rñ. Amice, legatū est donatio q̄dā a defuncto relicta rc. Et hec dicuntur vsq; ad illū. §. sed olim. Fran. de Are.

a ¶ Legatū. fic. ff. de leg. ij. l. legatū. §z aliter definit. ff. e. j. l. legatum est.

b ¶ Donatio q̄daz. sunt ēt̄ tres donationes: vt ff. de do. l. j. Et differt ħ a donatione causa mortis: vt diximus. §. de do. §. j. in fin. Item a donatiōe inter viuos: cum legatum reuocari possit vsq; ad mortem: vt. ff. de adimen. le. l. iij. in fin. et l. iiij. Sed in donatione inter viuos non est ita: vt. §. de do. §. alie.ª Item differt ab hereditate, cum hoc singulare et sine onere sit: illud vero vniuersale, et cum onere: vt. ff. man. si hereditatem. r arg. ff. de eden. quedam. §. nihil interest.

¶ Legatū itaq; est donatioᵇ q̄dam a defuncto relicta, ab herede p̄standa *.

¶ Antiqua solennitas verborū quę olim in legatis obseruabat, est hodie sublata. Aretinus.

¶ Sed olim quidem erāt legatorum genera quatuor. per vendicationem. per damnationē. per finendi modum. per p̄ceptionē. Et certa quędamᶜ verba cuiq; generi legatorum assignata erāt, per quę singula genera legatorū significabantur. ¶ Sed ex constitutionibusᵈ diuorum principum solennitas huiusmodi verborum penitus sublata estᵉ.

¶ In omnibꝰ legatis i quibus ip̄ecratur potius voluntas q̄ verba: vna natura imponit: habētq; legatarij ius persequendi legatū tribus actionibus.

¶ Ma aūt ꝟstitutioᶠ quā cū magna fecimus lucubratiōᵉ, defunctoꝝ volūtatesᵍ validioresʰ esse cupiētes, r nō verbis, sed volūtatibus eorum fauētes, disposuit vt omnibꝰ legatis* vna fit naturaⁱ: et quibuscūq; verbisᵐ aliquid relictū fit, liceat legatarijs id persequi nō solum per actiones personales ⁿ, sed etiam per in remᵒ, r et per hypothecariamᵖ. cuius constitutionis perpensumᵠ modum ex ipsius tenore perfectissime accipere possibile est.

¶ Licet legata sint hodie fideicōmissis adęquata: de his tamen propter adolescentes separatim tractandum est.

¶ Sed non vsq; ad eam constitutionem standum esse existimauimus. Cum enim antiquitatem inuenimus legata quidem stricte cōcludētem, fideicommissis autē quę ex voluntate magisʳ descendebāt defunctorum, pinguiorem naturam indulgētem: necessariū esse duximus, omnia legata fideicommissis exequareˢ, vt nulla sit facta traditione.

¶ Per hypothecariāᶜ. §z in rebꝰ alijs q̄ fuerūt defuncti. Et nota q̄ si legatū sit in specie, et sit res testatoris: cōpetūt ille tres actiones. Si in genere, vt seruū: cōpetūt due §z testamēti, r hypothece. sed in casu tñ vna actio, §z ex testamento: r vna exceptio cōpetit: vt si lego debitori liberationem: vt. ff. de lib. le. l. qō mihi. et. ff. vt i pos. le. l. j. §. si debitori. Si autem sit res aliena, due tantū cōpetunt: §z personalis et hypothecaria: vt. C. com. de le. l. j. Nō tamē oibꝰ aget. i. actione in rem, et ex testamēto: sed vna quā elegerit: vt. ff. de leg. ij. cum filius. §. varijs. Sed si legatarius sit dñs, qualiter p̄sonali aget: vt. j. de ac. §. fic itaq;: Nōd. ratione possessionis. et. ff. de condi. triti. l. ij. Et sic ex testamento agitur ad p̄standū seu tradēdum: non aūt ad dandū. Uel dic q̄. §. fic itaq; loquitur in vero dño facto per traditionē de iure communi: hic vero de iure speciali sine traditione. Igitur non est mirum si datur concursus: vt. l. in rebus. C. de ꝟe. do. ꝟo.

¶ Perpensum. i. deliberatum.

¶ Sed non vsq;. ¶ Casus. Dñe, iam video q̄ fecistis satis vtilem constitutionem circa materiā legatorū: in qua quidē cōstitutiōe satis diligēter legatarijs p̄uisum est: vnde videtur mihi q̄ illa cōstitutio possit sufficere. §z ad hoc rñ. Amice: certe min⁹ bene videt sufficere. Non em̄ in p̄dicta cōstitutione cōtenti sumus. Inuenimꝰ em̄ q̄ antiquitas stricto iure ꝯcludebat legata: et fideicōmissis pinguiorē naturā indulgebat. Idcirco nos hac differentia ab antiquo iure introducta moti, necessariū duximus oia legata oibus fideicōmissis penitus exequare: vt decetero inter ea nulla sit differentia. Statuimus enim eadē constitutione vt qō hactenus legatis defuit, hoc ex natura fideicōmissoꝝ impleat. figd ampliꝰ etiā fuit i legatis: hoc fideicōmissis accedat. r p hoc fideicō. r legata p nr̄am ꝟstitutionē exequata sunt. Uñ dixi: Quare igit̄ ꝯiūctim nō tractaꝫ de legatis r fideicō: Ad hoc rñ. Amice, ad hoc optima rō nos induxit vt diuisim de illis tractare debeam⁹. Ne em̄ i his p̄mis legū cunabulis ꝯiūctim de legatis r fideicō. tractādo, adolescētibꝰ studiosis difficultatē introducam⁹: vtile nobis visum est sepatim p̄mo de legatꝫ, r postea de fideicō. aios iformare: vt ita natura vtriusq; iuris p se cognita, facile possint iuuenes ō vtriusq; natura erudiri, r p̄mistione eorūdē subtiliorib⁹ auribꝰ intelligere. Et hec dicunt̄ vsq; ad illū. §. nō solū. Frā.

¶ Sed nō vsq; ad eā. i. nō fuim⁹ ꝟtēti. §. dicta ꝟstōne: imo r aliā fecimus circa istā r eādē materiā: vt. C. cōia de le. l. ij. Prima tñ remouet differētiam quatuor generū legatoꝝ. §. in quo erat differētia inter se. Scda vero remouet differentiam inter legata et fideicom. Accur.

¶ Legatū. ¶ Dimdit in septē ptes. Primo ponit q̄lr definiat legatū. Scdo quot erāt olim gña legatoꝝ. Tertio q̄liter vnūquodq; genus legatoꝝ fiebat: qr erāt certa verba assignata. Quarto q̄lr dicta verboꝝ solēnitas est hodie sublata. Quito q̄liter p Justinianū oēs isti modi legādi vel oia ista genera legatoꝝ sunt redacta ad vnā naturā: r legatarijs datur ius persequendi legata altero de tribꝰ modis. Sexto remouet differētiam q̄ erat inter legata et fideicommissa: et ea adequat. Septio respōdet cuidam tacite obiectiōi. Scda ibi, Sed olim. Tertia ibi, Et certa q̄dam. Quarta ibi, Sed ex ꝟstitutiōibꝰ. Quinta ibi, Nostra. Sexta ibi, Sed nō vsq;. Septima ibi, Sed ne in primis. ¶ Casus. Dñe, iā video q̄ vultis tractare de legatis. Dicatis ergo mihi si placet, qd ē legatū: Ad hoc rñ. Amice, legatū est donatio q̄dā a defuncto relicta rc. Et hec dicuntur vsq; ad illū. §. sed olim. Fran. de Are.

a ¶ Legatū. fic. ff. de leg. ij. l. legatū. §z aliter definit. ff. e. j. l. legatum est.

b ¶ Donatio q̄daz. sunt ēt̄ tres donationes: vt ff. de do. l. j. Et differt ħ a donatione causa mortis: vt diximus. §. de do. §. j. in fin. Item a donatiōe inter viuos: cum legatum reuocari possit vsq; ad mortem: vt. ff. de adimen. le. l. iij. in fin. et l. iiij. Sed in donatione inter viuos non est ita: vt. §. de do. §. alie.ª Item differt ab hereditate, cum hoc singulare et sine onere sit: illud vero vniuersale, et cum onere: vt. ff. man. si hereditatem. r arg. ff. de eden. quedam. §. nihil interest.

¶ Sed olim quidē. ¶ Casus. Dicit Impator q̄ olim erāt quatuor genera legatoꝝ assignata: p q̄ qdē verba gña legatoꝝ discernebant. Si aū testator legabat his verbis: puta vendica tibi rē illā: tūc dicebatur illud genus legati per vēdicationem. Si aūt dicebat testator heredi suo: dāno te Titium legatario illā rem dare: tūc illud legatū dicebat p dānationē. Si dicebat heredi, finito Titiū illā rē habere tūc dicebat p finēdi modū. Si ꝯo dicebat alteri heredū: illā rē precipito. i. ante partē hereditariā capito: tunc dicebat p ꝑceptionē. Et ita singula genera legatoꝝ ex verbis singulis gbꝰ testator in legando vtebat, ꝑpriū nomē sortiebātur. r hoc ita antiquitꝰ obtinebat: sed postea ex cōstitutionibꝰ diuoꝝ principū hmōi verborum solēnitas penitus sublata est. Nos vero cupientes volūtates testatorum esse validiores: r nō verbis testatoꝝ, sed voluntatibus eoꝝ fauētes: in cōstitutiōe nostra, quā cū magna deliberatione fecimus, disposuimus vt oibus legatis decetero vna sit natura: r quibuscūq; verbis, idoneis tñ, aliqd a testatore relictum sit, liceat legatarijs id legatum persequi nō tantū p personales actiōes ex testamēto, §z etiā p rei vēdicationē, r p hypothecariā: vcz in alijs rebus q̄ erāt testatoris tēpore mortis. et ita triplex remediū competit legatario ad legatum sibi relictum persequendum. r huius nostre constitutionis perpensum modum potestis ex ipsius constitutionis tenore perfectissime accipere. Et hec dicuntur vsq; ad illum. §. sed non vsq;. Fran. de Are.

c ¶ Quedam verba. vt si dicat legatario: vendica tibi rem talem. vel heredi dicat: damno te illum ere alieno liberare: vt. j. eo. §. sed r tale. Item si sic dicat: finito illum habere talem rem. Item si dicat vni heredum: precipito rem illam. i. ante partem capito: vt. ff. eo. j. si pluribus. in secunda charta. Accursius.

d ¶ Ex constitutionibus. quas non habemus. Accur.

e ¶ Sublata est. §z dudum retro. Accur.

f ¶ Constitutio. que est. C. communia de leg. l. j.

g ¶ Lucubratiōe. i. vigilatione, maxime nocturna. nam ꝑm philosophos luna dicitur habere radios lugubres: sed sol claros. sic in aut. vt iudi. fine quoquo suffragio. in prin. col. ij.

h ¶ Voluntates. Interdum non est voluntas validior scriptura: vt ff. de vsufruct. le. l. si alij. r. ff. de sup. le. l. Labeo. Et facit ad hoc qō in tertio dicitur, §z q̄ voluntas sit validior scriptura: qō est verum: vt. ff. de le. ij. l. cum pater. §. cum imperfecta. r de le. j. l. iij. ꝑm Joan. et hoc nisi fit impossibilis vel probrosa: vt. j. eo. §. fi. vel inepta: vt. ff. eo. j. l. Seruo alieno. §. fina.

i ¶ Validiores. q̄ sint verba solennia: vel q̄ fit scriptura. Accur.

k ¶ Omnibus legatis. i. omni genere legatorum.

l ¶ Una fit natura. quātum ad hoc vt debeātur: sunt tñ quedā fauorabiliora alijs: vt. §. de obli. que ex quasi contractu. §. fi.

m ¶ Quibuscūq; verbis. aptis tñ ad hoc. fic. ff. de ꝟsti. pec. qui aūt. in fi. r. l. seq. Additio. Nota q̄ lex generaliter loquens recipit restrictionem de habilitate. cōcordat glos. j. l. j. §. nuncia. tio. r ibi docto. ff. de no. ope. nū. et in. l. vt grada tim. §. §z si lege. ff. ō mu. et hono. et Barto. late in. l. omnes populi. ff. de iusti. et iu. Angelus.

n ¶ Per actiōes p̄sonales. §. ex testamento.

o ¶ Per in rē. i. p reivēdicationem. nam recta via trāsit dñium i legatariū rei legate: vt. ff. de fur. l. a Titio. Acc. Additio. Sz ficte a morte testatoris, r vē ab adita hereditate, reuocabiliter tñ. Et hec vera q̄n pure legat res testatoris, r legatarius nō repudiat. Et tunc fructus post mortē et ante aditionem, post moꝝ tñ adeūdi ab here de percepti, demū facta aditiōe debēt legatario restitui. Si vero legetur res heredis: nullo modo transit dominiū nisi

p ¶ Per hypothecariā. §. in rebꝰ alijs q̄ fuerūt defuncti. Et nota q̄ si legatū sit in specie, et sit res testatoris: cōpetūt ille tres actiones. Si in genere, vt seruū: cōpetūt due §z testamēti, r hypothece. sed in casu tñ vna actio, §z ex testamento: r vna exceptio cōpetit: vt si lego debitori liberationem: vt. ff. de lib. le. l. qō mihi. et. ff. vt i pos. le. l. j. §. si debitori. Si autem sit res aliena, due tantū cōpetunt: §z personalis et hypothecaria: vt. C. com. de le. l. j. Nō tamē oibꝰ aget. i. actione in rem, et ex testamēto: sed vna quā elegerit: vt. ff. de leg. ij. cum filius. §. varijs. Sed si legatarius sit dñs, qualiter p̄sonali aget: vt. j. de ac. §. fic itaq;: Nōd. ratione possessionis. et. ff. de condi. triti. l. ij. Et sic ex testamento agitur ad p̄standū seu tradēdum: non aūt ad dandū. Uel dic q̄. §. fic itaq; loquitur in vero dño facto per traditionē de iure communi: hic vero de iure speciali sine traditione. Igitur non est mirum si datur concursus: vt. l. in rebus. C. de ꝟe. do. ꝟo.

q ¶ Perpensum. i. deliberatum.

¶ Sed non vsq;. ¶ Casus. Dñe, iam video q̄ fecistis satis vtilem constitutionem circa materiā legatorū: in qua quidē cōstitutiōe satis diligēter legatarijs p̄uisum est: vnde videtur mihi q̄ illa cōstitutio possit sufficere. §z ad hoc rñ. Amice: certe min⁹ bene videt sufficere. Non em̄ in p̄dicta cōstitutione cōtenti sumus. Inuenimꝰ em̄ q̄ antiquitas stricto iure ꝯcludebat legata: et fideicōmissis pinguiorē naturā indulgebat. Idcirco nos hac differentia ab antiquo iure introducta moti, necessariū duximus oia legata oibus fideicōmissis penitus exequare: vt decetero inter ea nulla sit differentia. Statuimus enim eadē constitutione vt qō hactenus legatis defuit, hoc ex natura fideicōmissoꝝ impleat. figd ampliꝰ etiā fuit i legatis: hoc fideicōmissis accedat. r p hoc fideicō. r legata p nr̄am ꝟstitutionē exequata sunt. Uñ dixi: Quare igit̄ ꝯiūctim nō tractaꝫ de legatis r fideicō: Ad hoc rñ. Amice, ad hoc optima rō nos induxit vt diuisim de illis tractare debeam⁹. Ne em̄ i his p̄mis legū cunabulis ꝯiūctim de legatis r fideicō. tractādo, adolescētibꝰ studiosis difficultatē introducam⁹: vtile nobis visum est sepatim p̄mo de legatꝫ, r postea de fideicō. aios iformare: vt ita natura vtriusq; iuris p se cognita, facile possint iuuenes ō vtriusq; natura erudiri, r p̄mistione eorūdē subtiliorib⁹ auribꝰ intelligere. Et hec dicunt̄ vsq; ad illū. §. nō solū. Frā.

¶ Sed nō vsq; ad eā. i. nō fuim⁹ ꝟtēti. §. dicta ꝟstōne: imo r aliā fecimus circa istā r eādē materiā: vt. C. cōia de le. l. ij. Prima tñ remouet differētiam quatuor generū legatoꝝ. §. in quo erat differētia inter se. Scda vero remouet differentiam inter legata et fideicom. Accur.

r ¶ Stricte. i. stricto iure, sic vt ex testō tñ debeāt: vt. j. de fideic. he. §. ꝑterea.

s ¶ Magis. §. q̄ legata: vt ab itestato ēt debeāt: vt. j. de fideic. he. §. ꝑterea. Uel dic ex volūtate magꝫ q̄ ex solēnitate testi. Acc.

t ¶ Exeq̄re. quātū ad sniaz r tractatū, nō quātū ad ēba, ná nō ōt ho-

a Et hec ducunt ad qōnē si testator dicat dono titulo fundū presentī r rectē: an cēseat legatū vl donario vt per Jo. fab. r ang.

b Non obstat lex si alij. qr vr solum ꝑdicere: qr ibi arrēditur scptura

Universidad de Sevilla Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

die legataria libertas et hereditas: licet fideicōmissaria appelletur. Frez propter legatum non cogitur quis adire, sed propter fideicō. vniuersale sic⁹: vt.j.ad.l.Fal.§.ex diuerso.et.ff.ad Treb.quia poterat.et.j.de fideicom.here.§.sed si recusset.

a Intelligе istaz adeūtiōez,pcedere i legatis pticularib⁹ quo ad particularia: z i vniuersalib⁹ q̄ ad vniuersalia:z non aliter:vt p doc. hic. et in.l.j. ff. de leg.j.

a Sed qō deest. Jn trib⁹ eīs deest:vt.j.e.§.post mortē.et.j.de fideicom. he.§. preterea.et.j. de sing.rebus per fideicom.re.in prin.

b Amplius.s.vt er necessitate dētur:quod nō erat i fideicommissis: vt j.de fideicō.he.in prin.

c Jn pmis legū cunabulis.i. ℞ volumine: vt ℞.e.in proe.circa med.

d Opeptiū eē duxim⁹. i.pulchrū putauimus et vtile: vt dicit in Salust.

e Jnterim.i.anteq̄ veniamus ad illā constōnē vbi tractātur cōia eorū.

f De legatis.vt hoc titulo,z duob⁹ sequētib⁹.

g De fideicommissis. vt.j.de fideicō.he.z alio ibi proxi.titu.

h Cognita.s.separati.

i Eruditi. sic.℞. de iustitia z iurē.§.his igitur generaliter.

Non solū. ¶ Casus. Domine,iam video qd est legatum,z quot erāt olim genera legatoruz, et qualiter authoritate vestre cōstitutionis natura legatorū et fideicō. exequata est,z que ratio vos mouerit ad separatim tractādū pmo de legatis,z postea de fideic. p deo dicatis modo mihi si placet, q̄ res legari pñt: Ad hoc rñ. Amice, nō solum res testatoris vel heredis legari pōt: sed etiā aliena: sed i hoc casu qñ testator rem alienā legat,heres eius cōpellit rem legatā redimere a dño rei,si emere pōt. Si enim nullo modo vel p non certo pretio redimere pōt:ad eius estimationē tenetur. z hoc verum est si talis est res,cuius commerciuz haberi possit. Si enim res legata fit talis q̄ super ea contrahere non licet:tūc nec ipsa res, nec ei⁹ estimatio debet: veluti si testator alicui legauerit cāpū Martiū,vel basilicas,vel templa,vel ea q̄ sunt publico vsui destinata. Nā in his casibus legatum nullius momenti est. Sed quod diximus generaliter alienā rem legari posse:hoc ita intelligendum est sz si testator q̄n legauit,sciebat rem alienam esse: nō autem si ignorabat alienam esse: quia tunc forsitan si sciuisset eam alienā esse,nō legasset. z ita omnia hec diuus Pius rescripsit. Sz po.ca. Quidam legauit Petro rem alienam.vnde mortuo testatore pe.illud legatuz petebat ab herede. Heres autem ex aduerso ad sui defensionem allegabat testatorem ignorasse illam rem esse alienam:et idcirco dicebat se non teneri ad huius legati prestationem. Legatarius vero in contrariū asserebat testatorem scuisse rem alienam: et ita dicebat legatum valere. vnde magna fuit discordia inter heredem et legatariū super isto legato. Pro deo dīe dicatis mihi qd iuris est in casu isto: vez vtrū legatarius debeat p̄bare testatorē sciuisse rē alienā ēe: vel heres debeat p̄bare testatorē ignorasse: Ad hoc rñ. Amice,in hoc casu veri⁹ est ipm legatariū oportere p̄bare sciētiā testatoris. Nō aūt opz heredē p̄bare ipsius ignorātiā: z hoc ppter illā regulā g̃nalē qua cauetur q̄ sem per necessitas p̄bādi illi incūbit q agit. Jgit cū legatarius in hoc casu agat ad legatū sibi relictū pstādū: merito onus p̄bādi ei dz incūbere. Et nō soluz in casu isto p̄dicto locū hz hec distinctio, sed etiam in alio casu: veluti si testator legauit rē creditori suo obligatā. nā in hoc casu idē placet qō in superiori fit: vt vez ita demū necesse habeat heres eā a creditore luere,si testator sciebat rē esse obligatā. z ita diui Uerus et Antoninus rescripserunt. et hoc est verū, nisi appareat de contraria voluntate testatoris. Nam si testator voluerit legatariū luere,z hoc in testamento z codicillis expressit: q̄uis testator sciebat rem obligatam: heres tamen in hoc casu eam luere non debet. Et hec dicuntur vsq̄ ad illum.§.si res aliena. Fran.

† Concor. cū hoc.§.c. fili⁹. cū gl. ij. extra de testa.

k Heredis. z i his nil refert scierit h defunct⁹, an ignorauerit: vt.j. e.§.sigs rē suā.z.ff.de leg.ij.l.vnū ex familia.§.si rē tuā.Jdē de re cōi legata,fm Jo.vt.ff.eo.l.v.§.j.z.ij. sed certe ibi nō valet legatum nisi p ea parte p q̄ nō est error. Additio. Jdē si fisc⁹ rē cōem simpl'r legaret:qz nō valeret nisi p pte sua. Et ē rō:qz cū p illa pte legatū sit vtile,maioz rō facit vt ad eā referat.nō sic in re penitus aliena. Jo. Fa.

l Aliena. etiā hostiū b: vt.ff.e.j.l. ab omnib⁹.§. etiam.fm Jo. Item ab hostibus capta: vt.ff.eo. j. seruus ab hostibus. et l.id quod.

b Siue qñ qs fuerit/siue nūq̄: dū mō legetur sub cōditione si nsa efficiat: vl sit spes q̄ efficiat: alias secus. Jo.fa. et Ange.

m Cogatur redimere. speciale propter p̄ceptū testatoris. sic.ff. cōi diui. l.cōi diuidūdo.§.fi. Regulariter cōtra:vt.C.de ꝓtraben.emp. inuitum.

n Nō potest redimere. vllo mō:qz nō vult vendere:vl si vult,tñ nimiū petit p ptio:vt.ff.eo.nō dubium.§.fi. et de leg.j. apud Julianū.§. ꝓstat.

o Commerciuz nō est. id est nō potest super ea re contractus haberi.

p Adipisci.passiue accipiē.i.acgri vel haberi.

q Nec estiatio. Si apō nullū est commercium: vel etiam est,sed cū grādi difficultate, non valet legatum:vt hic, et.ff. e.l. apud Julianum. §. fin.nisi testator voluerit cōtrarium manifeste: vt ff.e.j. siquis inquilinos. et nisi in alio casu: vt si liber homo sibi legetur, qui fuerat redempt⁹ ab hostibus:quo casu a pignore eximitur: vt. ff.e. senatus.§.fin. Si autez commerciuz est in cōi,sz non est ei.s. a quo relinquit:valet vt ipsum detur, vel ei⁹ estimatio: vt ff.eo.ij.l.mortuo boue.§.Labeo.ij.rñ.z sic intelligit.ff.de le.j.in.l.sed si res. Si aūt tantū ei nō est cui pstari debet:si ppter suū delictū, vel secte diuersitatē,vt in Judeo z mācipio Christiano:vt.C.ne Jude. Christia.mā.l.j.nō valet:nec estimatio datur:vt.ff.de leg.ij. mortuo boue.§.Labeo.j.rñ.z de ver.ob.multū interest. Si ppter status conditionē,vel corporis vitiū:vt qz seruo militia,vel contracto legetur stipendiū cursoris:si testator scit vitiū inesse:datur estimatio:alias nō vt.ff.de leg.iij.fideicōmissa.§.si seruo alieno.z.ff.e.j.l. filiusfamilias. §.si quid alicui. Accursius. Additio. Vide glos. fere similem.ff.eo.j. l.sed si res aliena.facit glos.in.l.multum.ff.de ver.obli.

r Basilicas.basilica grece,latine domus regia dicitur. Accur.

s Destinata sunt.vt via publica.

t Jgnorabat.q̄ ignorātia nocet:nisi ꝓiūcte psone sit relictū: vt.C. e.cū rē alienā. z nisi cū relingt libertas suo alieno:vt.ff.de fideic.lib. Paul⁹.j.rñ. Quid si res legata fuerit euicta: Rñ.si in specie,nō teneri dz heres de euictiōe:vt.ff.de euic.l.heres.z.ff.de leg.j.l. si a substituto.§.heres c.si i gñe:siue extra iudiciū, siue i iudicio tradita fuerit legatario nō stipulāti:de euictione aget,ac si nihil sibi datū esset: si est extraneus.s.iste legatarius:vt.ff.de leg.j.l.si domus.§.j. et.l.nō quocūq̄z.z de legatis.ij.qui cōcubinā.§.si heres.z.ff.de euic. heres. Si de coniunctis est legatarius:vt si vni de fratrib⁹ est prelegatum, non agit:ne crescat inuidia inter eos:vt.C.de bo.q̄ libe. cū oporteret. et.ff.de legatis.ij.cū pater.§.euictis. Sed qñ oībus est prelegatū,oēs agunt:siue distributio plegator fit per iudicē facta:siue per partes. Si autē a testatore:excipiendo seruant,non agendo: vt.C. communi vtriusq̄z iudi.l.si fratres.et.ff.de lega.ij.cum pater.§.euictis.

u Si scisset.in eo casu quo ignorauit.

x Et verius est.vt.ff.de pbatio.verius.C.de rei vendic.res.z.C.de eden.qui accusare volūt.C.de excepti.si quidē.j.de interdi.§.commodum.C.de actio.et obliga.l.negantes.et.C.de probatio.actor.

y Qui agit.nisi q negat,neget ius.z nisi pstaret ius p actore,tūc effi pbat re⁹ negās:vt.ff.de pba.ab ea pte.z.ff.de do.iter vi.z vxo.gnt⁹.

z Luere.trib⁹ casib⁹ luit heres. Si sciebat testator rē esse obligatā: vt hic. Jtē si ignorabat,sz reliquit ꝓiūcte psone:vt.C.de fideic.obligata. alias est.l.p̄dia. vel si p tātō erat res obligata q̄tū valet,vel pro

e.§.sigs rē suā.z.ff.de leg.ij.l.vnū ex familia.§.si rē tuā.Jdē de re cōi legata,fm Jo.vt.ff.eo.l.v.§.j.z.ij. sed certe ibi nō valet legatum nisi p ea parte p q̄ nō est error. Additio. Jdē si fisc⁹ rē cōem simpl'r legaret:qz nō valeret nisi p pte sua. Et ē rō:qz cū p illa pte legatū sit vtile,maioz rō facit vt ad eā referat.nō sic in re penitus aliena. Jo. Fa.

inter ea differentia: sed qō deest legatis, hoc repleatur ex natura fideicommissorum:et si quid amplius est in legatis, per hoc crescat fideicōmissorū natura. ¶ Sz ne in primis legū cunabulis permiste de his exponēdo, studiosis adolescentibus quandam introducamus difficultatez:operę pretium esse duximus interim separatim prius de legatis: postea de fideicommissis tractare: vt natura vtriusq̄ iuris cognita, facile possint permistionem eorum eruditi subtilioribus auribus accipere,

Etiam res aliena potest legari:et heres tenetur eam redimere si potest,et soluere: alias tenet estimationem prestare.z hoc verum si testator scit esse rem alienam.et agenti incumbit onus probandi. Aretinus. l. v. et j. z. 6. partita.

Nō solum autē testatoris vel heredis res,sz etiā aliena legari pōt:ita vt heres cogat redimere cā,z prestare: vel si cā non pōt redimere, estimationē ei⁹ dare.

¶ Sz si talis sit res,cuius cōmercium non est, vel adipisci non potest: nec estimatio eius debetur. veluti siqs campū Martiū, vel basilicas, vel tēpla, vel q̄ publico vsui destinata sunt, legauerit. Nā nullius moměti tale legatū est. ¶ Qd aūt dixim⁹ alienā rē posse legari:ita intelligēduz est,si defunctus sciebat alienaz rē esse: non si ignorabat. forsitā eīn si sciuisset alienā rē esse,nō legasset.z ita diu⁹ Pius rescripsit. ¶ Et verius est ipsum qui agit, id est legatariū probare oportere sciuisse alienam rem defunctum:nō heredem probare oportere ignorasse alienā: qz semper necessitas probandi incumbit illi qui agit.

Heres tenet lucre rē testatoris alteri obligatā, si testator sciuit esse obligatā: nisi ꝓbet de contraria volūtate testatoris. Aretinus.

Sed et si rem obligatam creditori aliqs legauerit, necesse habet heres cā luere. Et hoc quoq̄ casu idē placet quod in re aliena: vt ita demuz luere necesse habeat heres, si sciebat defunct⁹ rē obligatam esse.et ita diui Uerus et Antoninus rescripserunt. Si tamen defunctus voluerit legatarium luere,z hoc expresserit: non debet heres eam luere.

Si legatarius fact⁹ fuerit dominus rei legatę ex causa lucrativa,non debetur legatum: secus si ex causa onerosa. Aretinus.

b Basilica. Legati si cuncat,an heres defuncti teneatur.

c Nisi scis aliena: vel cōiūcte psone legasset fm Jo. fab. ℞.ss fm ange. sic debet p̄tiāre rētionē: nō actionē. sit heres z coheredi: et iam fuerit plegata vt ℞ i fi. gl. de q̄ materia vide plenius ang.§.

Legatum rei cui⁹ cōmerciū nō est, an valeat.

Legata res obligata per her.

Universidad de Deusto Biblioteca

dñin trib⁹ cañbus est lucnda.

natori summa: vt. ff. de lega. j. si res obligata. §. j. Additio. Nota q̃ qñ testator legat rẽ pignoratã obligatã p̃ tãto vel pluri q̃ valebat: siue sciuerit siue ignorauerit obligatã: tenet̃ heres luere. Mã si teneretur legatarius, ex legato nullũ cõmodũ reportaret. Sed tñ dubiũ facit: qñ obligat res p̃ tanto vel pluri q̃ valeat, videt̃ res ipsa haberi p̃ alienata. facit qõ no. gl. in. l. qui habebat. ff. de leg. iij. Sz qñ legatur extraneo res aliena ignoranter, nõ tenetur heres luere: ergo nec hoc casu. et hanc tenuit Rapha. sed hec est communior. Jasõ. Aduerte diligenter q̃ luo est verbũ equiuocuz ad quatuor. Uno mõ significat redimere siue liberare: vt luo pignus ere. et sic accipit̃ hic. Secũdo modo est sustinere siue pati, vl̃ punire: vt fur luit pẽas: et crux luit mala. id est punit. Tertio modo est purgare vel expellere: vt lux luit tenebras. Quarto modo ptinet ad actũ venereum cum sunt in ardore coeundi. Unde versus: Ere luo pign⁹, cruce penas, luce tenebras. Dicit̃ ꝛ luere quando salitur ouis. Vel sic et breui⁹, Crux luit, es, crepo, lux, mala, pignus, ouem, tenebras q̃z. De hoc est glos. notabilis in. l. licet certis. C. de locato et conducto.

Luo luis, hz q̃tuor significata.

¶ Si res aliena legata fuerit, et eius rei viuo[a] testatore legatarius dominus factus fuerit: si quidez ex causa emptionis, ex testamẽto actione pretium cõsequi[b] potest. Si vero ex causa lucratiua, veluti ex donatione, vel ex alia[c] simili causa: agere[d] non potest. Mã traditũ[e] est duas lucratiuas causas in eundẽ hominẽ[f] et eandẽ rem[g] concurrere non posse[h]. ¶ Hac ratione[i] si ex duobus testamentis[k] eadez res eidem debeatur: interest vtrum rem, an estimationem ex testamento consecutus sit. Mã si rem habet, agere nõ[l] potest: q̃ habet eam ex causa lucratiua, si estimationem, agere potest[m].

¶ Etiã res futura, que tamẽ esse speratur: legari potest. Aretinus.

¶ Si res aliena. ¶ Casus. Dñe, quidã legauit P. rẽ alienam: ꝛ P. viuẽte adhuc testatore psecut⁹ fuit dñiũ illius rei. mõ q̃ro vtrũ mortuo testatore, P. rõne illius legati cui⁹ dñiũ habuit ante mortẽ testatoris: aliquid cõsequi ab eius herede possit: Ad hoc rñ. Amice: si res aliena legata fuerit, ꝛ eiusdẽ dñiũ legatari⁹ viuo testatore psecutus fuerit: distinguendũ est ex q̃a causa legatarius consecutus fuerit dñiũ rei legate. nã si ex cã emptiõis, vel alia causa onerosa dñium consecut⁹ fuerit: nihilomin⁹ actione ex test. estimationẽ eiusdẽ rei ab herede testatoris psequi poterit. si vero ex cã donationis, vel ex alia causa lucratiua, puta ex causa legati in alio testamento sibi relicti factus fuerit dñs rei illi⁹: tũc deceterο ab herede nihil petere poterit: ꝛ hoc ppter regulã iuris generalẽ, qua cauetur duas lucratiuas causas in eũdẽ hominẽ ꝛ in eãdẽ rẽ nõ posse directe concurrere. Et eadẽ ratione si ex duorum testamentis eadem res alicui legatario debeatur: multum refert vtrum rem, an estimationem ex testamento vnius consecutus sit. nam si ipsam rem habeat: aduersus heredem alterius agere non poterit: cum ex causa lucratiua iam ipsaz rem habeat. Si vero estimationem illius rei consecutus prius fuerit: nihilominus ab herede alterius ipsam rem cõsequi poterit. Et hec dicuntur vsq̃ ad illum. §. ea quoq̃ res. Fran.

a ¶ Viuo testatore. idem est si post mortem: vt. j. §. si cui.

b ¶ Cõsequi põt. No. caute ponit cõsequi. nã ptiũ petere nõ põt: sed rẽ, q̃ tñ est in obligatiõe, fm nos: estimatio tñ datur ppter defectũ: vt. ff. de verb. ob. si seruũ. §. effectus. Sed cõtra nos est. ff. de leg. iij. l. si res mihi. Rñ. ibi propter defectum iuris petẽdi, ex presumpta voluntate defuncti rem legatam legatarius amisit: sed hic non ex voluntate defuncti amisit emendo. Quidam tamen dicunt estimationem esse in obligatione: vt. ff. de condi. fur. l. in re furtiua. §. sed vtrũ. in fi. Et nota quatuor casus quibus peto id quod habeo. Primus est vbi res mihi data potest auferri: vt. ff. de sol. si rem. et. l. qui res. j. respõ. [a] Item si habeo ex alia causa q̃ debeam habere: quia non video: habere, cum pretiũ absit: vt hic. Item si aliquid iuris rei deest, id adhuc tradendum est: vt. ff. de solu. etiam. et de verbo. obl. Julianus. §. fin. Item si res deterior est dolo dantis: ex causa stricti iuris datur de dolo, licet habeat rem: vt. ff. de dolo. l. et eleganter. §. non solum. sed in bone fidei agitur ex primo cõtractu: vt. ff. commo. l. iij. alias. iiij. §. si res.

a Que leges non faciũt ad propositum: q̃ cum res fit euicta, non põt dici q̃ eaz habeat ꝛ petat. Sed facit ff. de leg. j. non q̃ q̃z ipn. est ꝛ alius casus quãdo res tradit: forma tñ mutata: vt. l. mulieris. §. res abesse. ff. de vb. sig. fm Jo. Fa.

c ¶ Ex alia. vt legati: vt. ff. man. si hereditatem. nõ dotis promissione: vt. ff. de act. et oblig. l. ex promissione. Accur.

d ¶ Algere. ẽt si sua postea eẽ definit: vt. ff. de leg. ij. Deui⁹. §. duob⁹.

e ¶ Traditum a iure. vt. ff. de act. et oblig. oẽs. ꝛ. ff. de le. j. l. si seruus legatus Stichum. Accursius.

f ¶ In eundẽ hoiem. ff. eo. j. l. si seruus. §. j. ꝓtra. Sol. ibi p obliquum concurrunt, nõ directo: vt hic, ar. ff. de vulga. substitu. q̃ liberis. §. fi.

g ¶ Rem. id est speciem. aliud si quantitatem: vt. ff. de legat. ij. l. Titia Seio. in princip.

h ¶ Nõ posse. sed cur secus qñ emit: Rñ. q: nec rem habere videtur, cum pretiuz ei absit, ꝛ loco rei successerit: vt. ff. de peti. here. si et rem. et quod met. cau. videamus. et. l. si ipsa.

i ¶ Hac ratione. scz supradicte regule.

k ¶ Ex duobus testamentis. s. duoz hominũ. si esset vnius esset, pmũ per scõm corrigeretur: vt. s. qui. mo. testa. in fin. §. posteriore. Quid si in eodẽ bis legauit: Rñ. distingue speciẽ a quantitate: vt. ff. de leg. j. plane. §. si eadẽ. vsq̃ ad illum. §. si coniunctim.

l ¶ Agere nõ põt. vt. ff. de leg. j. plane. §. sz si duorum. cõtra: vt sequitur, ex eodẽ testamẽto. Sol. illa intelligitur fm hui⁹. §. distinctionem.

m ¶ Agere põt. ff. de le. j. hmõi. §. j. ꝓtra. Solu. ibi testatoris et heredis testãtis est eadem perso na: vt in auth. de iureiu. amo. in pn. col. v. Uel ibi in scõo legato cõmodũ repꝛesentatiõis primi legati relictũ videt̃: vt. j. c. §. ex contrario. q̃ non videtur legari bis in duobus testamentis: ꝛ ideo non habebit nisi semel.

¶ Ea quoq̃. ¶ Casus. Dñe, pono q̃ aligs legauit rem q̃ tpe conditi testamẽti in rerũ natura nõ erat, futura tñ sperabatur: nũquid valet legatum? Et rñ. q̃ sic. ea enim res que in rerũ natura nõ est: si tamẽ futura speretur, recte legari põt: veluti si testator legauerit fructus qui in fundo Sempꝛoniano nati erunt: vel si legauerit quod ab ancilla natũ erit. nam in vtroq̃z casu valet legatũ. Et hec dicuntur vsq̃ ad illum. §. si eadem res duobus. Fran. de Are.

n ¶ Ea quoq̃ res. sic. ff. de lega. j. quod in rerum. et de lega. iij. l. etiã. Accursius.

o ¶ Futura est. si autem nec fuit res, nec est in rerũ natura, nec erit: vt chimera: vel fuit, sed non est: vt homo mortuus: nõ potest legari: vt j. de inuti. stipu. in prin. Si autem est dubium an sit vel non sit in rerum natura: cauet heres de prosequendo et restituendo: vt. ff. de lega. j. seruo legato. §. fina. Idem in seruo legato qui fugerat ante testamentum: aliud in eo qui fugerat post scilicet testamentum: qui scilicet est periculo legatarij: vt. ff. eo. titu. l. cum seruus. ꝛ. l. si seruus legatus. j. respon. Additio. Dic plenius et ordinatius per glos. in dicta. l. cum seruus. et ibi Barto. et docto. ff. de legat. j. et per glos. in. l. si quis seruo. ff. de lega. ij. et adde quod not. glos. et doct. in. l. quod legatur. ff. de indi. Angelus.

p ¶ Natũ erit. ꝛ tũc cõpetit sibi exactio: vt. ff. de ver. obl. interdũ. j. rñ.

¶ Si eadẽ res. ¶ Casus. Dñe, qdã legauit eãdẽ rẽ duob⁹, P. ꝛ Ds. ego q̃ro qd iuris sit i isto casu: Ad hoc rñ. Amice: si duob⁹ eadẽ res legata fit: si diuisim vel ꝛiũctim legeꝛ: si ambo peruenerint ad legatũ: diuidit̃ inter eos legatũ. Si aũt alter eoꝝ p̃ modũ repudiãdi deficiat, vt q̃ legatum peruenit in casum caduci: vtputa quia legatari⁹ decesserit viuo testatore: vel si quolibet alio modo deficiat, veluti p mortẽ ciuilẽ: tunc oibus his casib⁹ totũ legatum ad legatarium iure accrescendi pertinebit. Sed domine, iam video quid iuris est quando eadem res legatur duobus: siue coniunctim: siue disiunctim. pro deo dicatis mihi quando quis censetur legare coniunctim, ꝛ quando disiunctim? Ad hoc respon. q̃ cõiunctim videtur quis legare in hunc modũ: veluti si quis dicat: Titio et Seio hominẽ stichũ do lego. Sed disiunctim videtur qs ita legare: veluti si dicat: Titio Stichum do lego: Seio Stichum do lego. nam in hoc casu etiam si expresserit eundem hominem. s. dicendo sic: Stichum do lego: nihilominus eum disiunctim legare intelligitur. Et hec vsq̃ ad illum. §. si cui fundus. Fran. de Are.

q ¶ Duobus. quid si dicat: illi aut illi lego? Respon. duo rei stipulãdi esse videntur: vt. ff. de leg. ij. l. si Titio aut Seio. Accur.

r ¶ Coniunctim. scilicet per copulatiuam coniunctionez: vt. ff. here. instit. si ita quis.

s ¶ Disiunctim. i. separatim: vt. j. proxi. §.

t ¶ Scinditur. viriliter: nisi simul duo coniuncti essent qui locũ vni⁹ obtinent: vt. ff. de here. instit. Titius. et. l. interdum. Accur.

v ¶ Viuo testatore. nã si testatore mortuo legatarius decedat: ad heredem suum legatum transmittit: vt. C. de cadu. tollen. §. cum igit.

x ¶ Decesserit. post testamentum tamen: vt differat a sequenti.

y ¶ Defecerit. scz legatarius: vt per mortem ciuilem. Uel dic legatũ, quod tribus casibus deficit, ꝛ accrescit legatario: preter duos q̃ ponuntur hic. Primus si nõ est collegatarius in rerum natura tempore testamẽti: vt. C. de cadu. tol. §. j. in prin. Secundus si mihi ꝛ posthumo legatur, qui aboꝛietur postea: vt. ff. eo. l. si duobus. §. fi. Tertius

Legatū in tribus casibus deficit, nec legatario accrescit.

si mihi ⁊ heredi suo legat: vt. ff. e. j. l. plane. §. si duob⁹. et sic sunt gnēa casus. Ecōtra sunt tres casus qb⁹ deficit legatū: sed collegatario nō accrescit. Primus si mihi ⁊ seruo suo legat: vt. ff. e. j. l. plane. §. si conjunctim. Secundus si mihi ⁊ tibi res tua legat: vt. ff. e. j. l. huius. §. si Titio. Tertius si mihi ⁊ nō capaci legatur: vt. ff. de leg. ij. l. si Titio.

a Puta q̄ expressit: vt sub cōmēoratiōe primi legauit: scdo: vt fundū quē legauit Titio / lego sēpronio: aut b fecit ex īteruallo: ꝛz Jo. Fab.

Legatariozū qdā sunt coniūcti re tātū: alij verbis tīm: alij re ⁊ verbis: alij prius disiuncti.

C Coniunctim. scz re et verbis: vt. ff. de lega. ij. l. re coniuncti.

b C Disiunctim. scz verbis tātum. nam re sunt coniuncti.

c C Do lego. ſz nōne dādo Seio adimit Titio: vt. ff. de pupil. substi. ſz qs eū. et de adimē. lega. l. ij. ⁊. l. sicut: Rūd. sic, si probat testatorē hoc scz adimere Titio, et dare Seio voluisse[a]: nō alias: vt. ff. e. j. l. si plurib⁹. §. j.

d C Disiūctim. s. verbis tātū, re tñ ꝯiuncti sunt: vt. ff. de leg. ij. re coniuncti. Sūt ⁊ alij re ⁊ verbis disiūncti: vt si ita dicam, lego Titio dimidiā serui: Sēpronio lego dimidiā eiusdē serui: vt. ff. e. ij. ſz Proculo. Nec obstat in eo. tit. l. ✠ Seuio. in pn. q̄ illa ītelligit qñ vnā dimidiā vtriq; legauit. Et i istis nō ꝟz locū accessio, id est ius accrescendi: vt dicta. l. sed et Proculo. Sūt etiam re disiūncti, ſz vbis ꝯiuncti: vt si dico, lego tibi et Sempronio pro equis portionibus. Sunt et alij re ⁊ verbis coniuncti: vt. §. proximo. Et cōiuncti vtroq; modo, preferūtur disiunctis vtroq;, vel altero tantūmodo cōiunctis. Cōiuncti vero vno modo tantum, simul admittuntur. s. re tantū. Coniuncti verbis tantum, disiunctis re ⁊ verbis preferūtur: vt. ff. de here. instī. l. si ita quis heredes. ⁊. ff. de le. ij. l. re coniuncti. §. pe. et. §. fin.

Additio. Similem glos. habes in. l. j. §. fi. ff. de vsufru. accres.

C Si cui fundus. ¶ Casus. Dñe, quidā legauit Petro fundū alienum: postea legatarius s. P. proprietatem eiusdem fundi emit, vel ex alia causa oneroſa deducto vsufructu acquisiuit: procedente tempore vsusfruct⁹ eiusdem fundi peruenit ad P. per mortem vel per capitis diminutionez vsufructuarij: vel ex alia causa lucratiua, vsufructu finito, ⁊ ad pprietatē reuerso: ⁊ ita legatarius fundum in plena proprietate habuit. modo P. nihilominus agit ex testamento cōtra heredem, et petit totum fundum in plena proprietate ab herede testatoris. modo quero vtrū P. legatarius recte agere videat? Et respon. q̄ sic. Nam si fundus alienus legatus fuerit, ⁊ postea legatarius emerit proprietatem eiusdem fundi deducto vsufructu: licet postea vsusfructus ad legatarium ex causa lucratiua peruenerit: tamen ad fundum nihilominus actione ex testamento recte agere poterit. et ita Julia. ait. Contrarium tamen videbatur. nam si legatarius petat fundum in plena proprietate: que proprietas constat ex duobus: videlicet ex nuda proprietate, et vsufructu: si legatarius ex causa lucratiua habuit vsumfructum: videtur q̄ fundum in plena proprietate petere non possit. Ad istam tacitam obiectionē que fieri posset: respon. Justi. in litera, di. q̄ hec obiectio nō obstat: quia vsusfructus in petitione tali, videlicet que fit per actionem ex testamento, non obtinet partem dominij, sed vicem seruitutis: et ideo petendo fundum in plena proprietate, nō videtur petere illam partem rei que sibi obuenerat ex causa lucratiua: scilicet vsumfru. ⁊ hoc est verum de rigore iuris: sed de equitate ait Julia. officio iudicis contineri vt estimatione vsusfru. deducta, heredem ad estimationez nude proprietatis debeat condemnare. et hec dicuntur vsq; ad illum. §. sed et si rem.

e C Emerit. scilicet legatarius.

f C Peruenerit. scilicet morte vsufructuarij, vel capitis diminutione, vel simili causa, lucratiua tamē: vt. §. de vsufru. §. finitur. et sic factus est causalis.

g C Et fundum. id est proprietatem plenam. de iudicis tamē officio aliter fit: vt infra sequitur.

h C Petere. hic repete quod dixi mus. §. eo. §. si res. Accur.

i C Quia vsusfructus. dixit fundum peti, ⁊ sic in plena proprietate. Sed opponitur: plena ppietas constat ex duob⁹. s. ex nuda ppietate, ⁊ vsufructu: et ſ..m habet partem id est vsumfructū ex causa lucratiua. quomodo ergo petit fundus in plena ppietate? Respon. vsusfructus hoc casu cum fundus petitur in plena proprietate, non obtinet partem dominij, sed vicem seruitutis predialis: que non est pars rei, cum non possit esse sine re: et ideo non videtur peti ea pars rei que obuenit ex causa lucratiua: scilicet vsusfructus. ⁊ hoc de rigore: sed contra de equitate, vt subijcit.

Usufructus an sit pars dñij.

C Coniunctim[a] autez legatur veluti siquis dicat, Titio ⁊ Seio hominē Stichuz do lego. Disiunctim[b] ita, Titio hominē Stichuz do lego. Seio hominem Stichum do lego[c]. et si expresserit, eūdem hoiem Stichum, eque disiunctim[d] legatum intelligitur.

C Si ad legatariuz peruenerit proprietas fundi eidem legati ex causa oneroſa, et vsusfructus ex causa lucratiua: potest peti totus fundus: tamē officio iudicis estimatio proprietatis tantum debetur. Aretinus.

C Si cui fundus alienus legatus sit, ⁊ emerit[e] proprietatez deducto vsufructu, ⁊ vsusfructus ad eum peruenerit[f], et postea ex testamento agat: recte eum agere, et fundū[g] petere[h], Julianus ait: q̄ vsusfructus[i] in petitiōe[k] seruitutis[l] locū obtinet: sed officio iudicis ꝯtinet, vt deducto[m] vsufructu iubeat estimationez[n] pstari[o].

C Legatum rei proprię legatarij non valet, etiam si post testamentum sua esse desierit. Aretinus.

C Sed si rem legatarij quis ei legauerit, inutile est legatum[p]: q̄ quod propriū est ipsius, amplius eius fieri non potest[q]†. Et ſz alienauerit[r] eam, nō debetur nec ipa res, nec estimatio eius.

C Valet legatū rei testātis, licet testator putauerit alienam.

C Siquis rem suā quasi[s] alienam legauerit, valet legatuz. Nā plus valet quod in veritate est, q̄ quod in opiniōe[t]. Sed et si legatarij esse putauerit, valere cōstat: quia exitum[v] voluntas defuncti habere potest.

C Alienatione rei legatę a testatore facta non amittitur legatuz, nisi probetur animus adimendi. Aretinus.

C Si rē suaz legauerit testator, postea q̄ alienauerit[r]: Celsus

k C In petitione. scilicet tali. id est predicta fundi per actionem ex testamento. als in multis locum dominij habet: vt ff. de dā. infec. qui bona. §. et superficiarium. ⁊. ff. de bo. au. iu. pos. in venditione. et. ff. fami. herc. et puto. §. ij. ⁊. ff. de vsufruc. l. iij. et. v. Additio. Dic q̄ non est pars dominij pdicatiua seu subiectiua, vt posita specie ponatur genus: sed est pars integralis: q̄ fructus iūcti cum proprietate faciunt plenum dominiuz: vt per glos. in. l. recte dicimus. ff. de verbo. signi. Angelus.

Usufructus i multis locum dñij hz.

† Concor. cuz hoc. §. tert. i. c. inē dilectos. añ. fi. cū gl. sup vb. qō meū. extra de fi. illtru.

l C Seruitutis. s. realis.

m C Deducto vsufructu. id ē estimatiōe vsusfructus: quem scz vsumfructum ex cā lucratiua hz: ⁊ ideo nō debet plus habere: vt. §. eo. §. si res.

n C Estimationem. scilicet proprietatis.

o C Prestari. scilicet ab herede suo.

C Sed si rem. ¶ Casus. Domine, quidā legauit P. funduz ipsius P. modo q̄ro a vobis: vtrū valeat: ⁊ rñ. q̄ nō. Nā licet supra dictuz sit alienā rē legari posse: si tñ aliquis rē ppriā ipsi⁹ legatarij ei legauerit: inutile est legatū. ⁊ hoc ideo, q̄ illud qō ppriū est ipsius legatarij, amplius eius fieri nō pōt. ⁊ in hoc casu iterum inutile est legatum, ⁊ nullius est momenti: quia nec ipsa res, nec ipsa estimatio debetur. Sed po. Quidā testator rē suā propriā credens esse alienā rē, quasi alienā legauit P. ego quero vtrū valeat? Rñ. Justi. q̄ sic: dicēs ita: Siquis rem suam quasi alienā legauit: in hoc casu bene valet legatū. nā plus valet qō est i veritate, q̄ qō est in opinione. Sz dñe, ponam⁹ q̄ testator putās rē suā esse legatarij: legauit: nunqd valet tale legatum? Rñ. q̄ sic. In hoc enim casu legatum valere constat: q̄ voluntas testatoris volentis hmōi rem acquiri legatario, exitum habere potest. Et hec dicuntur vsq; ad. §. si rem suam. Fran.

p C Legatum. vt. ff. de lib. le. l. j. contra. So. ibi liberatio relinquitur, que non erat debitoris.

q C Nō pōt. sic. j. de act. §. sic ita q;. ff. ō le. ij. l. cū qs. j. rñ. ⁊. ff. de excep. rei iud. l. ⁊ an eadē. §. actiōes. ⁊ de acquirē. pos. l. iij. §. ex plurib⁹. Ac.

r C Alienauerit. ff. de reg. Cato. l. j. in fi. ℨ. Solu. fm B. ibi vino testatōr alienauit, hic postea[b]. Vel hic purum fuit, ibi conditionale, fm Jo. ar. ff. eo. cetera. §. ij.

b Hec distinctio non est bona: q; q̄tū ad cōmunes legatarios legati nihil refert an vino testator rē sibi legatā ppriā alienauerit an ho post mortem vt. l. cetera. §. j. ff. de legat. j.

s C Quasi alienam. i. credens alienam.

t C In opinione. Nota sic. ff. de manu. vin. si pater. §. quotiens. ⁊. ff. de iu. et fac. igno. l. regula. §. qui ignorauit. arg. ℨ. ff. de acquirē. here. is qui putat. Sol. ibi de re que consistit in animo.

v C Exitum. i. effectum: vt. ff. quemad. te. apc. l. vel negare. ibi, publice enim expedit suprema hominum iudicia exitum habere. i. res talis legatario acquiri potest.

C Si rem suā. ¶ Casus. Quidā legauit Pet. fundū. postea idē testator eundē fundū vēdidit ✠ D. q̄ro vtrū valeat legatū: an vero videat adēptū p alienationē factā a testatore? Rñ. Justi. q̄ i hoc casu sentētia Celsi tenenda est. Celsus enim in hoc casu existimat, si testator non adimēdi aio fundum legatū vendidit: nihilomin⁹ etiā post alienationē deberi legatū. ⁊ hoc idē diui Verus ⁊ Antoninus reseri pserūt: ⁊ ijdē principes in quodā alio casu idem ius statuerūt: vcz in tali casu. Quidā fecit testamentū: ⁊ in testameto suo q̄dā pdia legauit P. ⁊ postea eadē pdia P. legata, pignori obligauit. Nā recte in hoc casu rescripserūt testatorē obligādo pdia legata, legatū non videri ademisse: ⁊ ideo legatarius cū herede experiri poterit actiōe ex testō, vt pdia a creditore luant. Et qō dixit. ℨ. qñ testator totā rē legatā alienauit, idē iuris est ⁊ si partē rei legate alienauerit. nā in parte nō alienata ita demū valet legatū, si testator nō adimēdi aio eam nō alienata ita demū valet legatū, si testator nō adimēdi aio eam alienauit. Et hec dicūtur vsq; ad illum. §. siquis debitori suo. Frā.

r C Alienauerit. vendendo. sed donādo indistincte videtur adimere: nec distinguit an valeat donatio, vel nō: ⁊ etiā si reuocet: vt. ff. de adi

lien.le.i.cū seruus.¶.l.rem legatā.¶.l.legatū sub cōditione.§.j. si ex alia causa a donatione, distingue animum: vt hic: ¶ in dubio probat heres mutatam voluntatem: vt.ff.de le.iij.fideicommissa.§.si rem.et ff.iij.l.Lucius.§.penulti.et.ff.de proba.cum qui.

a ¶ Non adimēdi aio. q animꝰ ex hoc pbat, qꝛ si necessitate rei familiaris, nō videt revocasse: als fic. q̄ distinctio in donationem non cadit: vt.ff. de adimē.le.l. rem legatam.¶ nota.C. eod. qui post. Accursius.

b ¶ Deberi.s.rem legatario: arg.ff.c.§.ñ solū. vbi ab initio fuit alienata.

c ¶ Jdēqꝫ.scꝫ iuris esse.

d ¶ Jidē.s.imperatores Uerus et Antoninus.

e ¶ Pignori dedit. qd si rem obligataꝫ creditori debito: legauerit: nūqd valet legatū: Rñ. fic: et nihilominꝰ poterit petere debitū: nisi volūtas testatoris ostēdat voletis cōpēsare: vt.ff. de lega.iij.l.creditorē. Accur.

f ¶ Non videri[a]. nisi sub dicta distinctiōe. i. an habuit animum adimēdi, vel non. Uel dic nullo modo: vt hic, ¶. C.e. qui post. et hoc qꝛ primo valuit relictum. als cōtra: vt. C. de dona. inter virum et vxo. si maritꝰ. ij. et. ff. de dona. inter virū et vxo. cum hic status. §. nullo.

a Nisi pro tanta pecunia esset pignorata q̄ nō sit verisimile eā redimi: vt. l. q̄ hēbat. ff. de le. iij. Ange.

g ¶ Si vero. Nota de toto ad partem.

h ¶ Quis. scꝫ testator.

¶ Sigs debitori. ¶ Latius. Quidā habuit debitorē in. c. ¶ in testamēto suo legauit debitori suo liberationeꝫ. modo quero vtrū valeat hmōi legatū: Et rñ. Justi. q̄ sic. nā siquis debitori suo liberationē siue quittationē legauit: in hoc casu vtile est legatū: ¶ neqꝫ ab ipo debitore, neqꝫ ab herede debitoris, vel a quocūqꝫ alio eius successore heres testatoris aliquid cōsequi poterit: sed etiā debitor cui liberatio legata est, cū herede testatoris agere poterit vt eū liberet. Et nō solū in casu predicto valet legatū, vcꝫ qñ liberatio legata est: sed etiā si dilatio debiti legata sit. Pōt enī testator iubere ne heres suus vsqꝫ ad aliq̄ certū tp̄s a debitore petat. Sed ls direm tibi valere legatū liberatiōis: secus tñ est in casu cōuerso. Nā si debitor q̄ debet pure creditori suo, eidem legauerit: inutile est legatum. ¶ hoc est verum si nihil plus est in legato q̄ in debito: qꝛ in hoc casu legatarius nullā vtilitatē ex hmōi legato habitur[b] est. ¶ hoc est verū qñ pure debitū legauit. sed si debitor q̄ in diē vel sub cōditione dꝫ creditori suo, pure legauit eidē: in hoc casu vtile est legatū, vcꝫ ꝓpter modū representatiōis: qꝛ illud q̄ primo erat in diem vel sub cōditione debitū: per legatum mortuo testatore purificatū est. Sed qd si viuo testatore dies venerit, vel cōditio extiterit: nunquid ea nescit legatū: et certe videbat q̄ sic, cū debitū p aduentū diei vel conditiōis iam sit effectū purū: ¶ ita nihil amplius est in legato q̄ i debito. Papinianus tñ in hoc casu scripsit nihilominꝰ valere legatū: et hoc ideo qꝛ ab initio tenuit. ¶ certe sententia Papiniani est vera. Non enim placuit nobis sententia quorūdā existimantiū in hoc casu extinctū esse legatū, qꝛ in eā causam peruenit a qua incipere non potest. Et hec dicunt vsqꝫ ad illū. §. sed si vxori. Casus qui sequuntur, planissimi sunt vsqꝫ ad illum. §. si peculium. Fran. de Aretio.

i ¶ Liberationē legauerit. q̄ tribus modis fit. Primus. peti nolo. vel, q̄ debet, relinquo. vel, actionē remitto. ¶ hic liberādus est legatarius ab oi debito: vt hic, ¶. ff. de lib. le. si quas rōnes. ¶. l. Aurelio. §. ñ. Scōs est si negotiū testatoris gessisset: ¶ testator direrit: rationes reddere nolo. et hic ab omni liberatur, nisi ab eo quod penes eū sit, et ab eo quod dolo fecit: vt. ff. de lib. leg. l. Aurelio. §. si. cum suis cōcor.

b Tenebit ti pure vel in grosso rōnes reddere omissa scrupulosa

[b] Tertius si dānauit heredē ne exerceat actiōes. quo casu si bonam cām hꝫ testator: litis euētūs ¶ sumptꝰ ab aduersario facti, legati videnꝫ: vt. ff. de lib. lega. petitor. si malā cām, nihil videt legare: vt in eadē. l. Additio. Similē glos. habes in. l. Aurelio. ff. de libe. lega.

k ¶ Utile est. licet res sua sibi legari videat: vt. ff. de lib. le. l. j. j. ñ. ¶ est hoc verum nisi testatore viuo exactio fiat: vt. j. eo. tit. §. tam aūt. ¶. ff. eo. iij. l. fideicommissa. §. si rem. Accur.

l ¶ Heres. vel heres heredis: vt. ff. de lib. le. l. ij. in fi.

m ¶ Petere. cum effectu propter exceptionez: vt. ff. de lib. leg. l. iiij. §. nunc de effectu.

vel sub conditiōe debitum ei[t], pure legauerit[v]: vtile est legatuz, ꝓpter repꝛesentationem. ¶ si viuo testatore dies venerit, vel cōditio extiterit, Papinian[o] scripsit vtile[x] esse nihilominus legatum: qꝛ semel constitit[y]. quod et verū est. Non enim placuit sententia existimantium extinctum esse legatū: qꝛ[z] in eam causaz peruenit, a qua incipere non potest[a].

¶ Legatum dotis factū a marito vxori, valet, etiā si marit[o] nullam dotem habuit: dummodo in legato certum exprimatur. Arc.

¶ Sed si vxori maritus dotem legauerit, valet legatū: quia plenius[b] est legatū, q̄ de dote actio. Sed si quam non acceperit dotem[c], legauerit: diui Uer[i] ¶ Antoninus rescripserunt, si quidem simpliciter legauerit, inutile esse legatuz: si vero certa pecunia, vel certum corpus, aut instrumenta[d] dotis in prelegando[e] demonstrata sunt, valere legatum.

¶ Si res legata facto heredis etiam ignorantis prestari nō pōt, heres tenetur: secus si non suo facto. hoc dicit. Aretinus.

¶ Si res[f] legata, sine facto[g] heredis pierit[h]: legatario decedit[i].

n ¶ Heredis loco ē. sicut est bonoꝝ possessor, ¶ fideicōmissari[o] vniuersalis: vt. j. de bono. poss. §. quos autē. ¶ de fideicōmissa. here. §. restituta.

o ¶ Ut liberet. p acceptilationē, si sol[o] ē debitor. si hꝫ conreū sociū, idem: als conreus siue socius pacto est liberatus: vt. ff. de lib. leg. l. iiij. §. nūc de effectu. in fine.

p ¶ Ad tempus. vt. ff. de lib. le. non solū nostruz. §. ij. Accur sius.

q ¶ Si debitor. secus si alius: qꝛ interest creditoris plures reos habere: vt. ff. de lib. le. l. siqs decedens. §. si. als incipit, Julianus.

r ¶ Creditori suo. s. ciuiliter, ¶ naturaliter, ¶ cuz effectu, ¶ pure: als valet: vt. ff. de lega. j. l. si creditori. per totam legē. et. l. finautem. Accursius.

s ¶ Nihil amplius. scꝫ nunqd hodie semp est plus, cum habeat statim rei legate dñium, ¶ hypothecariā aliarū rerū defuncti: Rñ. non: vt. ff. de le. iij. l. iij. §. si rē.[c] qꝛ plus tātū quatuor modis dꝫ: vt. j. de actio. §. plus autem. ¶ iste modus nō est aliquis de his. Accur.

t ¶ Ei. scꝫ creditori.

v ¶ Legauerit. s. debitor.

x ¶ Utile esse. ff. de le. ij. l. debitor. in prin. contra, vbi est inutilis. Sol. hoc corrigitur. Uel ibi dicit inutile, id est non vtile: cum ¶ aliam habeat actionem[d]. potest tamen et ista agi: vt hic. Accur.

y ¶ Constitit. i. valuit. Accur.

z ¶ Quia. ratio illius falsē opinionis. Accur.

a ¶ Non potest. Nota argu. pro vtraq̄ parte ad hanc regulam: vt. ff. de verbo. obliga. existimo. ¶. l. pluribus. §. et si placeat. et de his que pro non scrip. ha. l. si in metallum. §. item si seruo. ¶ de serui. l. p parte. Additio. De isto brocardo dic vt per Dynum in regula, factum igitur. de regulis iuris in. vj. et per Bartol. in. l. pluribus. §. j. ff. de verb. oblig. Angelus Aretinus.

b ¶ Plenius est. s. in cōmodo representatiōis: cū legatū statim, dos vero annua bima trima die olim: hodie post annū mobilia, scꝫ immobilia statim: vt. C. de rei vxo. actio. l. j. §. cū aūt. et. ff. de do. prele. l. j. §. verū est. Jtē de dote dat actio inquātū maritus facere pōt, vel eius heres: vt. ff. soluto matrimo. l. etiā. primo ñ. at legatum insolidum: nisi in Falcidia p bñficiū inuētarij: vt in auc. de here. ¶ Falci. §. si vero nō fecerit. col. j. Jtē siqua pacta in preiudiciū mulieris facta sunt, beneficio legati tolluntur: vt. ff. de do. prele. l. j. j. ñ. Accur.

c ¶ Dotem. i. illam dotem quam non recepit. Accur.

d ¶ Instrumēta dotis. s. in qb[o] cōfessus fuit se recepisse dotē quā nō recepit: vt. ff. de do. preleg. l. fi. §. fi. ¶. l. cū scriptum. §. item ei que.

e ¶ In prelegando. id est legādo. abūdat enim pre: vt. ff. de dote preleg. l. j. j. respon.

f ¶ Si res. puta seruus Stichus.

g ¶ Sine facto. id est mora: quo casu de interitu tenetur: vt. ff. de verbo. obliga. si seruum. j. respō. et de leg. j. cum res. §. fi.[c] Uel quia sine causa occidit: vt dicta. l. si seruū. Aliud si cū causa: vt. ff. de leg. j. l. qd ergo. §. si heres. tenetur enim de dolo et lata culpa et leui: vt. ff. e. j. l. si cum res. §. sed si culpa. et. §. culpa. Accur.

h ¶ Perierit. vel non compareat: quo casu caueat heres de dando si ad eum redierit. et suis sumptibus recuperatur quando post mortem fugit: als. i. si in vita, sumptibus legatarij: vt. ff. de lega. j. cū res. §. item si res. et de le. ij. siquis seruum.

i ¶ Decedit. quia qui ispecie tenetur, eius interitu liberatur: vt hic, et. ff. de verbo. oblig. l. si ex legati.

inqsitione: vt. l. si Titus veritus. ff. de lega. j.

m. s. signum d. Cinori.

Dotis legatū a marito vxori factum valet,

e De negligentia vero nō tenet debitor actione psonali: nisi fuerit i mora: vl pecunia que fuit creditoris: vl negligētia fuit circa rē seu emptionē substantie rei debite. Ange.

d Jsta est vera: quam etiā sequit Bar. in. d. l. debitor. Ange.

Jsta gl. dicit vere respectu hypothece: sz secus respectu dominij valet legatuz: vt ibi pbatur. Ange.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Sine facto. in hoc quoq; scz alieno seruo, põt admitti culpa: puta nõ certificauit heres dñm: (q si sciuisset se posse vẽdere, nõ manumisisset) scz forte cũ videret eũ velle manumittere: vt. ff. eo. j. l. cũ res. §. sed & si alienus. & §. pe. & fin. Item si fuerit in mora emẽdi: vt. ff. de verb. ob. si seruum. §. si autem alienus. et dic facto. i. culpa vel mora.

b ¶ Heredis. 2tra d leg. pre. l. nãq; naturam[a].

a Falsa est hec glos.

c ¶ Manumissus. nam manumissus similis est mortuo: vt. ff. d sol. si mihi alienum.

d ¶ Teneri. s. ad estimationẽ: vt. ff. e. j. l. figs inquilinos. §. j. & ff. q & a quibus, heres. Sz hic nõ dicit tenere mãumissionẽ: sed dicit q nõ min9 valeat legatũ, scz q ad estimationẽ. Acc. Additio. Et valet etiã manumissio: q dñiũ fui hr̃dis nõ trãsit i legatariũ: vt hic, et. d. l. figs inglinos. secus in seruo hereditario etiã sub 2ditiõe legato. l. si seruũ sub 2ditiõe. ff. de manumis. Ange.

e ¶ Nec interest. cur sec9 vbi seruũ indebituz sibi solutũ q̃s manumiserit: vt. ff. de 2dí. ideb. i summa. §. si seruũ. q̃ ẽ cõtra: Joã. rñ. q debuit scire, cũ factũ suũ cẽseat: vt in aut. de iureiu. a mo. j. rñ.

f ¶ Si scierit. s. ipe heres.

g ¶ Donauerit. s. heres.

h ¶ Seruum. a testatore legatum. & erat heredis.

i ¶ Tenetur. ad estimationem: vt. s. proxi. dixi.

k ¶ Ignorauerit. scilicet heres.

l ¶ Suis natis. alias suo nato.

m ¶ Ledũt. q: duo legata sũt separata: vt. ff. de pec. le. l. iij. & l. si ancillã. Sz cõtra. ff. de vẽ. inspi. l. j. §. ex hoc. vbi dr q partus est portio viscerũ matris. Rñ. ibi loquit donec in ventre est.

n ¶ Idem est. sic. ff. de pecu. le. l. iij.

o ¶ Ordinarij. Qui sunt hi: Dic vt. j. qõ cum eo. §. cum autem.

p ¶ Casu tuo. s. viuo testatore, nõ si post: vt. ff. de pecu. leg. tũc inutile.

q ¶ Extinguit. q: accessio est: vt. ff. de pecu. leg. l. j. et. ij. Sed quare nõ ita in superiori casu: Respon. ppter hominis dignitatem: quia nõ ita accedit: vt. ff. de edil. edic. iustissime. in prin. b Item quid si vicarij erãt tãtũ in peculio, & legat9 est cũ peculio: Rñ. idẽ, vt exprimere peculium noceat: vt. ff. de 2di. & de. si in diẽ. in fi. Additio. Idẽ et si alieres erãt in peculio, eadẽ rõne. Si vero leget ordinariũ cum vicarijs et peculio, obtinet, quasi separet vicarios a peculio: vt. l. si peculiuz. §. si seruus. ff. de pecu. lega.

b Secus aũt eẽt i fetu aialium bruto & in his q̃ nõ veniũt p modũ pncipalis et accessorij: vt si legef equ9 cũ asino: quia duo legara cẽsent. Et hec inducũtur ad questionem de ingrediẽte mõasterlũ: vt viriato i gressu non valeat bonorum dedicatio: nisi expresse & sua dedicasset fm doc. hic.

r ¶ Instructus. huic primo articulo contradicit. ff. de fun. instru. si cui. in fin. So. fm Roñ. hic simpliciter propter rudes sic loquitur. Vel dic q sit idem quod in partu et vicarijs. et quod sequitur, cum instrumento, referatur ad proximum de peculio. Vel subtilius refert inter instrumentum fundi, quod perit semper perempto legato fundi: et instrumentum patrisfamilias, quod nõ perit licet legatum fundi pereat. et hoc casu loquitur ler contraria, et alia contraria in eo. tit. l. j. Arg. contra. ff. de fun. instru. l. quesitum. §. si fundus. et. §. si instructo. quibus dicitur: si fundus instructus legatus sit: instrumentũ patrisfamilias continetur, non agri. Sed ibi subaudi tãtum. Vel dic illam esse Pauli sententiam in. l. si cui. istam Labeonis a Justi. probatam. et sic corrigitur illa.

s ¶ Instrumento. est autem instrumentum apparatus rerum diuti9 permansurarũ, sine quibus nõ posset exerceri possessio: vt. ff. de fun. instru. quesitum. j. respon. Et sunt instrumenta fundi que fructus querendi, cogendi, seruandi gratia comparata sunt: vt. ff. de fun. instru. l. instrumenta. in prin.

t ¶ Alienato. a testatore.

v ¶ Si grex. qui ex. x. ouibus constat: vel quatuor vel quinq; porcis: vt. ff. de abigeis, ouca. Additio. Tres autem homines constituunt collegium: vt. l. Neratius. ff. de verbo. signifi. not. in. c. j. extra. de elec. fm Christophorum.

Et si seruus alienus legatus, sine facto[a] heredis[b] manumissus fuerit: nõ tenetur heres. Si vero heredis seruus legatus sit, & ipse eũ manumiserit: teneri[d] ipsum Julianus scripsit: nec interest[e], sciuerit[f], an ignorauerit a se legatum esse. Sz & si alij võauerit[g] seruũ[h]: et is cui donatus est, eũ manumiserit: tenetur[i] heres, q̃uis ignorauerit[k] a se eum legatum esse.

¶ Extincta persona primo legata, remanet legatuz in accessoria, quando fit per dictionez cũ: secus in rebus. hoc dicit. Aretinus.

¶ Siquis ancillas cũ suis[l] natis legauerit: etiaz si ancillę mortuę fuerint, partus legato cedũt[m].

Idem[n] est & si ordinarij[o] serui cũ vicarijs legati fuerint: quia licet mortui sint ordinarij, tamen vicarij legato cedunt. Sed si seruus fuerit cum peculio legatus: mortuo[p] seruo, vl manumisso, vl alienato, peculij legatũ extinguitur[q].

Idem est si fundus instructus[r], vel cum instrumẽto[s] legatus fuerit. Nam fundo alienato[t], instrumẽti legatum extinguitur.

¶ Grex etiam ui vna ouerctenetur: et legato grege veniunt oues adiũcte gregi post testamentum.

Idem est in legato ędium.

¶ Si[v] grex legat9 fuerit, & post ea ad[x] vnam ouẽ peruenerit: qđ superfuerit vẽdicari põt[y]. Grege autẽ legato[z], etiã eas oues q̃ post testamentũ factũ gregi adjũciuntur: legato cedere Julianus ait. Est eñ gregis vnum corpus[a] ex distantibus capitibus: sicut ędiũ vnũ corpus est ex cohęrẽtibus lapidib9. ¶ Aedib9 deniq; legatis, colũnas et marmora que post testamentum factum adiecta sunt: legato dicimus cedere[b].

¶ Augmẽtum vel diminutio peculij legati viuo testatore, ad legatariũ spectat. sed si post mortẽ, añ aditã hereditatez: cedit legato, si est legatũ ipi suo: sec9 si extraneo.

¶ Si peculiuz legatum[c] fuerit: sine dubio quicquid peculio[d] accedit vel decedit viuo testõre, legatarij lucro vel damno est. Q si post mortez testatoris ante aditã hereditatẽ aliquid seruus acquisierit: Julianus ait, si qdẽ ipsi manumisso peculium legatũ fuerit, omne qđ ante aditã hereditatez acquisitũ est, legatario[e] cedere[f]: quia[g] hmõi legati dies ab adita hereditate cedit. sz si extraneo peculium legatum fuerit: nõ cedere ea legato, nisi ex rebus peculiaribus auctum[h] fuerit.

a ¶ Corpus. tria eñ sunt corpora rerũ. Unuz qđ vno spũ, id est elementatiõe continet: vt homo, lapis. Scdm qđ ex cohe rentib9 cõstat: vt dom9, & armariũ. Tertium qđ ex distantib9 corpoib9: vt grex, & pplus: vt hic, & ff. de vsufruca. rerũ mistura. §. j. et. ff. de rei ven. in rem. §. at in his. Corpus triplex est.

b ¶ Cedere. sed columna vel tignum domus legari pure nõ põt: vt. ff. de leg. j. l. cetera. ne vrbs deformetur. Accur.

¶ Si peculiũ. ¶ Casus. Quidã i testamẽto suo legauit peculiũ: et viuo testatore auctum est: vel forte diminutũ est. modo q̃ro cuius lucro vel periculo hmõi augmentatio & diminutio peculij est: Ad hoc rñ. Justi. gñaliter q̃ si peculiũ legatũ fuerit: qcqd viuẽte testatore peculio accesserit vel decesserit: sine dubio legatarij dãno vel lucro cedit. & in hoc casu si augetur vel diminuit peculium viuẽte testatore, nõ refert vtrũ leget ser no, pprio cum libertate: an alicui extraneo. secus tñ est si augeat peculiuz post mortem testatoris ante aditã hereditatez. nã si seru9 hereditarius aliqd acq̃sierit, vl alio modo peculiũ legatũ augmentuz susceperit: Jul. ait q̃ si ipsi seruo manumisso peculiũ legatũ fuerit: qcqd ante aditã hereditatez peculio accesserit, ipsi seruo legatario cedit. sed sec9 est si peculiũ extraneo fuerit legatũ. in psona eñ extranei dies legati a morte testatoris in peculio legato cedit. & hoc est verũ nisi ex reb9 peculiarib9 auctũ fuerit peculiũ. In hoc eñ casu augmẽtũ ex reb9 peculiarib9 ꝓcedẽs, legato cedere debet. Et hec dicuntur vsq; ad illũ. §. peculium autem.

Legata tribus tribus cedere possũt.

Legata pura & conditionalia q̃n cedunt.

c ¶ Legatum fuerit. seruo vel extraneo.

d ¶ Peculio. nam et futurum peculiũ legari potest: vt. ff. de pec. leg. l. ei quoq; et facit ad hoc. s. proxi. §.

e ¶ Legatario. eidem q; manumisso. Accur.

f ¶ Cedere. no. tria tpa: ante mortẽ testõris: & post ante aditã hereditatẽ: itẽ & post. In primo tpe, scz q̃ inuenit cessisse dies legati, oẽs letatẽ: itẽ & post. In primo tpe, scz q̃ inuenit cessisse dies legati, oẽs legatarij sunt pares. nã qcqd eo tpe acquirit seru9 talis: ei cui hoc peculium est legatum, acquirit: siue ipsi seruo, siue alij extraneo sit relictum: quia non cedũt legata. similiter in tertio. s. sunt pares. In secundo distinguit extrane9 a seruo: vt hic. Nã qõ legatũ cedit extraneo a morte, hoc seruo ab adita hereditate: q; nec libertas sibi prius debetur. C. de ca. toll. §. cum igitur. et. §. in nouissimo. Nam pura legata, vel in diem certam relicta, a morte cedunt: nisi in ser casibus, vbi ab adita hereditate: vt. C. de cad. tol. §. cum igitur. et. §. in nouissimo. et. ff. quãdo di. le. ce. l. ij. c inter quos legatum seruo manumisso relictum, est vnum, vt hic. Conditionalia, vel in diem certum relicta, ex die vel ex conditione existente cedunt, id est transmittuntur ad heredes. nam ante conditionem vel diem venientem si decedit legatarius, non transmittuntur: vt. C. de ca. tol. §. sinautem. nisi in tribus casibus. Primus. ff. de condi. et demon. conditiones. Scõs. ff. eo. j. l. iij. Tertius. ff. quando dies le. ce. si cũ prefinitione. Itẽ verbũ cedere, duas habet significationes. i. incipere deberi: vt. ff. de ver. sig. l. cedere. Item cedere ꝓtum ad transmissionem: vt accipitur. C. de cad. tol. per totum. et in vtraq; potest hic accipi.

Si cedũt

g ¶ Quia. bona est ratio. si enim prius cederet: idem esset qõ in extraneo. Est et alia ratio: vt. ff. de pecu. leg. l. deniq;. §. fi. vbi dr q verisimile est cum omne augmentum ad ipsum pertinere voluisse, cui &c.

h ¶ Auctum fuerit. s. peculium.

Peculiũ

Universidad de Deusto

¶ Peculiū aūt. ¶ Casus Quidā ꝓdidit testm: ⁊ i testō suo Sticho u vālō pingue habuit peculiū, legauit libertatē, nulla mētiōe facta de peculio. nō ꝙro vtrū legādo libertatē videat legasse peculiū: Et rñ. ꝙ nō. nā peculiū nisi expresse fuerit legatū, suo manumisso nō debeb. ⁊ ℞ verū est i vltia volūtate: secus tñ est inter viuos: qr si manumiserit, videt ei donasse peculiuz nisi illud expresse ademerit. et ita diui Uerus et Anto. rescripserunt. Sed po. Quidam legauit seruo suo peculiuz. iste seruus idēgz legatarius multa de peculio impēdit i rōnes dñi: et ita dñs factꝰ est debitor peculiaris. ℣ Modo quero vtrū seruus mortuo testatore ab herede dñi petere possit illō qō in rationes dñi impenderit: Et rñ. ꝙ nō. nā ꝗdē principes, scz Uerus et Anto. in hoc casu reseri pserunt peculio legato non videri id relictū seruo vt petitionē habeat pecunie quā in rationes dñicas impendit. et hec dicuntur vsqz ad illū. §. ꝗdem rescripserunt.

a ¶ Peculiū. fic. C. ō pec. eius qui li. me. l. j.

b ¶ Quis. cur tā varie? R. quia scdo casu. s. qñ inter viuos, operas eius manumissor erat habitur⁹. vñ quersa donatio psumitur, sm Jo. vt. ff. mā. si vo nō. §. inde Papi.ª vel sm P. propter occupationez mortis: qr psumit auferre si potuisset: vt in auc. de trie. ⁊ se. §. illō quoqz. ibi, pretumultu mortz āgustiatus ⁊c. et. C. qui testa. fa. pos. hac ꝙsultissima. §. j.

¶ Idem rescripserunt.

¶ Casus Quidā legauit seruo suo libertatem his verbis: Uolo ꝙ seruus meꝰ redditis rationibus liber sit: ⁊ de peculio reliqua soluātur. i. ea in qbꝰ apparuerit eū mihi teneri. modo quero vtrū testator his verbis videat legasse peculiū: Et rñ. ꝙ sic. nā ꝓdicti duo principes rescripserūt peculiū videri legatū quū rationibꝰ redditis seruꝰ liber esse iussus est, et ex ipso peculio reliqua inferre. et hec dicuntur vsqz ad illum. §. tam autē corporales res. Ceteri casūs qui sequunt in parte ista, planissimi sunt vsqz ad. §. illum, legari autem.

c ¶ Peculio legato. s. seruo. ⁊ etiā libertas fuit legata. aliud si extraneo: vt. ff. de pec. legato. l. vj. §. fi. et. l. si Sticho. Accursius.

d ¶ Petitionē. nisi testator fuerit huiꝰ ꝙsuetudinis, vt redderet seruo que sibi debebat: vt. ff. de pec. lega. dominus Sticho. §. j. in fi.

e ¶ Quū ratiōibꝰ. ꝗs dicere t: si relinquo seruo libertatē rōnibus ab eo redditis: eoipso ⁊ peculiū legare sibi videor. aliud ecōtra si libertatem relinquo, et rationes reddere veto: qr non videtur legatū peculiū: vt. ff. de le. j. si seruus vetitus. Rationes autē reddere dicit qñ amoto dolo et fraude reddit: vt. ff. de fideicō. liber. l. Thais. §. Stichus. Additio Et sic nota ꝙ remissio redditiōis rationū non comprehendit relīqua, nec dolum seu latam culpā: sed scrupulosam tantum inquisitionem. quod facit ad questionem de eo cui cōcessum est liberum arbitriū: ita ꝙ non possit syndicari, sm Ange. hic.

f ¶ Reliqua. als reliquas. id est alia q̄ erāt reddenda, reddere: cū iam quedā reddiderat, vel etiā si nihil: vt. ff. de ver. sig. l. ceterorum.

g ¶ Inferre. repete, iussus est.

h ¶ Incorporales. i. actiones et seruitutes: vt. §. de re. cor. et incor. et ff. de le. j. l. j. et. l. cetera. in prin.

i ¶ Prestet. sine cessione tamē vtiles habet legatarius: vt. C. eo. l. ex legato. Ac. Additiō Nisi res sit litigiosa, vel lis cepta. l. quoties. et aut. nunc si heres. C. de liti. sm Ange. Et nota ꝙ q̄uis directā personalem exercere non possit nisi cedatur: poterit tñ exercere directaz realem: que quia non ossibus affixa est, transfertur in eū directa via. l. fine. §. fi. cum. l. seq. ff. de condi. furti. Ange.

k ¶ Nisi exegerit. nā si exegerit, semp in dubio psumo voluisse legatū extīgui: vt. ff. de adimē. le. l. pe. §. fi. ⁊ de li. le. non solū. §. liberatio. nisi probet hēs, vel qr debitor vltro obtulit eo nō petente: vel qr exactā pro legatario deposuit: vt. ff. de leg. iij. l. fideicommissa. §. si rem.

l ¶ Ere alieno liberare. nam vtilitatem habet.

m ¶ Res alia. vt equus.

n ¶ Electio legatarij. Et a pncipio, ⁊ ex postfacto sm B. vt hic, ⁊. ff. de leg. j. si seruꝰ legatus. §. cū hō. Sz Ro. a pncipio dabat electionē heredi: sed ex contumacia trāsferebat i legatariuz: ar. ff. de serui. si cui. ⁊. C. de solu. l. j. Jo. distīguit aut i genere gnālissimo, vel subalterno: vt si substātia vel corpus vel aīal legatur: q̄ casu nō valet: cū festucā vel muscā dādo liberet. vel in eo gne qō dialectici speciem appellāt: vt homo, ⁊ filia: ⁊ tūc subdistingue: aut habebat i hereditate suos: ⁊ tūc legatarꝰ eligit, dū modo non meliorē: vt hic, ⁊. ff. e. j. l. legato. j. rñ. et. l. q duos. ⁊ de lib. le. l. ij. Aut non habebat: et tūc heres eligit: vt. ff. de vi. tri. ⁊ oleo le. l. iij. j. rñ. ⁊. l. iij. Si aūt testator ex certis reliquit incertuz: aut ipse sensit de certo (quod ptz expresso noīe eiꝰ) et tūc eligit heres, et eiꝰ volūtatē interpretat. aut nō sensit: et tūc legatarius eligit: vt. ff. de lega. j. l. figs a filio. §. si plures. et. l. q duos. In domo autē in gne legata, si habet testator domos, vnā ex his eligit heres. si nō hz ⁊ relinquit, deri sorium est legatū: vt. ff. e. j. si domus. In fundo in gne legato dicnō valere legatū: cū vniꝰ digiti possit fieri fundus: vt ff. de iu. dot. cū post. §. gener. ⁊. ff. e. j. l. hz. et. l. qō in rerum. §. ꝙ siquis.

o ¶ Conditionem. s. si eligeret.

p ¶ Et ideo. bona ratio: vt. C. de ca. tol. §. finautem.

q ¶ Ex constitutione. quest. C. commu. de le. l. fi. in prin.

r ¶ In nostra constitutione. s. predicta.

s ¶ Eligere cupiente. et alio aliud subaudi.

t ¶ Contra benevolentiam. i. contra equitatem. s. ꝙ perirent. i. de iure stricto perire deberent: vt. ff. e. j. l. huius. §. fi.

v ¶ Et sorte. vel cuz tarillis, vel alio modo. sic. ff. de iudi. in tribus[c]. Sed quare iudex nō cōpellit eos ad cōsentiendū: vt. ff. e. huius. in fi: R. ñ. imo hoc modo cōpellit. vel ibi compellit in actiōe eligēda que datur a iure: hic autem non compellit in eo quod datur a testatore.

x ¶ Sententia. vt tamē ceteris estimationem prestet suarum partiū: vt. C. cō. de lega. l. fi. in prin.

¶ Legari aūt. ¶ Casus Dñe, iā video q̄ res legari pñt: dicatz mihi qbꝰ legari pñt: Et ipe rñ. ꝙ illis cū qbꝰ testamēti factio est. i. ad quoz vtilitatē testm fieri pōt. Sz sm antiqua iura multe erāt psone quibꝰ legari nō poterat. Incertis eñ psonis neqz legata neqz fideicōmissa relinq olim ꝓcessum erat: ⁊ hoc intātū sm iura antiqua obtinuit, vt nec etiā milites incerte psone legare potuerint. ⁊ ita diuus Adrianꝰ rescripsit. Sed po. Dñe, iā video ꝙ olim incertis psonis legari non poterat: pro deo si placet, dicatis mihi q̄ psoā cēsebat incerta: Ad hoc rñ. Amice, incerta persona videbatur quā testator opinione incerta animo suo subijciebat: veluti siquis dicat in hūc modum: quicunqz filiā suaz filio meo in matrimonium copulauerit, heres meus illi fundum Sempronianū dato. nā in hoc casu huiusmodi legatū incerte persone videbat relictū. ⁊ similiter in hoc casu: veluti sigs ita dicat: his qui post testamentū scriptū primi cōsules designati erunt: heres meꝰ. c. dato. Nā in hoc casu incerte persone ficuti in superiori casu legari videbatur. et multe alie species reperiri possunt in quibꝰ incerte psone legari videat, ⁊ incerte psone dari: veluti sigs ita dicat: illū seruū q pmꝰ ascēderit Capitoliū, liberū esse volo. Olim eñ libertas hoc mō data, inutilis erat: ⁊ hoc ideo qr placebat seruos nominatim liberos fieri. Sz lz dixerim tibi incertis psonis legari antiqui

† Concor. cū hoc. §. i c. inter cetera. cuz gl. sup ÿb. qō cūqz. ex de rescrip.

b Qr nō ē verisīle testatorē voluisse id legare qō nō fuisset i specie cōcessurus. sed vbi electio ē heredis vl debitoris poterit dari vltius: dū tamen non sit omnino inutile: qr potuit testator vel creditor cogitare ꝙ daret minus. Jo. Fab.

a Istā additionē reputat ineffacē Joan. fa. hic cum p manumissuz debeāt operē exhiberi filio: nec nisi ex cōuētiōe debeātur. l. j. C. ō ope. li. et. l. si operaruz tudicio. ff. eo. vñ dicit ipe ꝙ inter viuos ē maior affectio dñij: qr separat dñio seruit et ei⁹ seruitio qō retinere potest. nō sic vbi mortēs dat qō sibi retinere nō pōt. Alias rōnes vide p ange. hic.

c Et ℞ verum, qñ dubiuz oritur super iure: nec a lege decidit: et discordāt i preiudiciū sui. alꝰ si ad preiudictū tertij iudex cōpellit ad cōcordiam aliqñ precise: ⁊ aliquā do causatiue. dubium aūt sup facta ꝓbatione dirimit: vt. l. actor. C. de ꝓba. Ange.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus nō posse:sub certa tñi demōstratiōe.i. ex certis psonis incerte psone etiā olim recte legabaꝫ:veluti sigs ita dicat: Ex cognatis tuis q nūc sunt:qcūqz filiā meā in vxorē duxerit:heres meꝰ illi fundū Sēpronianū dato. Nā in casu isto lz incerte psone videbaꝫ relictū:rōne tñi demōstratiōis etiā olim valebat. Sed lz dixerim tibi legata vel fideicōmissa incertis psonis relicta olim nō valere: cautum tamē erat in sacris cōstitutionibꝰ talia legata vel fideicom. per errorem soluta repeti non posse. Et hec dicuntur vsqz ad illum.§. posthumo quoqz.

a ¶ Solum.et ecōtra idē solus legat:vt.ff.de leg. j.l.ij.

b ¶ Testamēti factio. in passiua significatiōe accipe:vt.ī.de here.quali. et dif.§.testamēti. Sz q sunt isti q nō habēt testamenti factionē:ſñ.in certa psona: vt.j. pri.§. Itē peregrinus siue deportatus:vt.C.de here. instī.l.j. Item in metallū dānatus:vt.ff.de his que pro nō scrip. ha.l. si in metallū. Itē seruꝰ de adulterio cum domina cōmisso accusatus:vt.ī. de here.instī.§.ij. Item collegiū: nisi probeꝫ licitum: vt.C.de here.instī. l.collegiū. Itē icestuosi: vt in auē.g. mo.na. effici.sui.§.vl.col.vij. Itez heretici maioris hereſis: vt.C.de hereti.l.ult. Manicheos.item apostate:vt C.de aposta.hi qui sanctā. Itē mulier nubens intra annū a tpe mortis mariti: vt i auē.de nup. §.j. Additio. Sz hoc hodie cessat propter dictū apostoli,q omnes pene propter festinationē intra tempus luctus sunt sublate: nō autem propter transitum ad secunda vota. Angelus.

c ¶ Concessum erat. hodie contra etiā ante legē grecā inferiorē in pauperibꝰ:vt.C.ō epiſ.et cle.l. id quod. Additio. Tu dic q aut icertitudo est in persona legātis: z valet legatuz: quia heredi onus iniunctum intelligitur.aut in psona legatarij: z tūc aut certificanda ex futuro euentu aut non. Primo casu valet etiā si erat incerta de incertis:vt.l.siquis ita scripserit.ff.de re.du. Secundo casu valet si per legē certificatur: vt.l.id quod.C.de episc.et cle.sed de hoc vide.Ange.

d ¶ Nam nec miles.cuius scz militis volūtas seruatur pro lege alēs: vt.C.de testa.mili.l.j.

e ¶ Designati essent. In cal. Januarij sortiebantur.i.incipiebāt honores administrare:et ante per tres menses designabantur:vt.ff.de condi.et de.l. Publius.et.C.de magi.mu.l.j.

f ¶ Posse dari.vt si dicat ita: Illum liberum esse volo qui Capitolium primus ascenderit,vel simile fecerit:vt.ī.prin.§.incertis. Vel Stichum liberum esse volo. cū habeat duos Stichos:vt.C.de ma. test.cum ex pluribus.

g ¶ Seruos liberari. aduerte q in aliquibꝰ libris sequiꝫ ista clausula,Tutor quoqz incerte persone dari nō potest. quā nō inuenies in emēdatis codicibꝰ:z si ea que sequuntur in tex.z gl.diligenter pspexeris,profecto eam prorsus superuacuam iudicabis.

h ¶ Sub certa.sic.ff.de le.j.l.ij.§.hoc amplius.sic.ff.de le.j.l.si seruus legatus.§.huius.sic.ff.de re.du.l.quidam.sic.ff.e.j.l.legato.§.j.

i ¶ Repeti non posse.quasi naturale debitū:vt.ff.de cōdi.inde. Julianus.in fi.et.l.frater a fratre.et.l.si dominus.in fi.

¶ Posthumo quoqz. ¶ Casus. Dñe,iā video plures psonas qbus olim legari nō poterat.nūqd sunt adhuc plures psone qbꝰ olim legari nō poterat:Et rñ.q sic.nā posthumo alieno olim inutiliter legabaꝫ.Sz dñe,si placet,dicatis mihi qs ēsēt posthumꝰ alienꝰ: Ad hoc rñ. Amice, alienus posthumꝰ ē q inter heredes suos heres testōris futurꝰ nō est:sicut nepos ex filio emācipato concepꝰ extraneꝰ posthumꝰ erat auo.z hec oia suprā dicta fz iura antiq obtinebāt.fz non solūmodo oia suprādicta ab eo.§. incertis. sed etiā speciez circa posthumū alienuz correxim⁹. Nam in Codice nro qdā constitutio posita est per quā quidē cōstitutionem etiā huic parti remediū adhibuimus non solū in heredi tatibꝰ vt alienꝰ posthumus heres instituī posſit: sed etiā in legatis et fideicom.z hoc euidēter ex ipsius cōstitutiōis lectiōe clarescit. Sed q̄ q̄ dixerim tibi icertis psonis authoritate nostre constitutionis hodie legari posse: tutor tamen incertus non solum sm antiqua iura: sed etiam per nostram cōstitutionem dari non debet: et hoc ideo, quia certo iudicio debet quisqz p tutela sue posteritati prospicere.et licet suprā dixerim alieno posthumo sm iura antiq legari nō posse:alienus tñi posthumus z olim de iure p̄to. z hodie pōt heres istitui de iure ciuili. z hoc verū est nisi sit in vtero illius mulieris q̄ de iure nostro vxor esse nō pōt. et hec dicuntur vsqz ad illum.§.siquis in noīe.

k ¶ Legabaꝫ. sed nec instituebaꝫ iure ciuili: vt ff.de li.z posthu.l. Hallus.§.ille casus.

l ¶ Suos.sz quondam ante emācipationem:vt sequitur.

m ¶ Futurus.ſ.heres.

n ¶ Sed nec.quasi dicat: nō solum in posthumo, sed omnia suprādicta ab illo.§.incertis.correcta sunt:vt ar.ff.e.ij.l. hoc legatum.j.respon.et.l.ea tamen.

o ¶ Constitutio.quam non habemus.

p ¶ Huic.ſ.posthumo.

q ¶ Per nostram constitutionem.ſ.suprādictam constitutionē grecam:nec veteri iure:vt.ff.de test.tu.tutor incertus.

r ¶ Incertus.vt si ita dixit: illuz tutorem do qui primus de Tuscia venerit.nec incerte psone dat:vt.ff.de testa.tute.tutor ita. Additio. Et est ratio,sm Jo. Fab.quia q̄uis postea certificetur,tamen potest venire talis ribaldus q̄ pupillo prouisum non erit:contra id qō iura intendunt.incerte tamen persone post certificande testamentarius dari potest,non datiuus:vt hic per eum.

s ¶ Posteritati.id est filijs.

t ¶ Poterat.ſ.de iure ptorio, non ciuili:vt.j.de bono.pos.j.rñ.z tra: et.ff.de li.z posthu.l.Hallus.§.ille.Accur. Additio. Sol. ibi loquit in posthumo alieno tpe testamēti nato nō suo:q postea succedendo in locū primi suus efficit.hic vero etiā in eo q nūq̄ efficit suus.Ang.

v ¶ Nostro.id est Romano.

x ¶ Nō pōt.sz q̄ est illa q̄ vxor esse nō pōt:Rñ.multe sunt ille q̄ vxores ēe nō possūt: vt.ī.de nup.diriment.§.si aduersus.C.de testa.l.ius.

Siquis

Universidad de Deusto

¶ Siqs in noie. ¶ Casus. Quidã fecit testamẽtum: ⁊ in testõ legauit cuidã. c. sed tñ errauit in noie legatarij. nã cũ deberet dicere: Domine, lego titio: dicebat: lego sempronio: vñ constabat de psona legatarij. nec ob hoc ẽ vtrũ hmõi error vitiat legatũ: Et rñ. q̃ nõ. Si quis enim in noie, cognomine, vel agnomine ⁊ prenomine legatarij errauit: si tñ de persona cõstat: nihilomin⁹ valet legatum. ⁊ idẽ seruat in heredib⁹ instituẽdis: vt siqs errauit in noie, cognomine, agnoie ⁊ prenoie ipi⁹ hr̃dis instituẽdi, nihilomin⁹ valet instõ, si de psona hr̃dis ꝫstat: et certe in vtroq; casu ẽ optia rõne statutũ fuit. Noia enĩ signandoꝝ hominũ gra inuenta sunt. Jgit̃ si p quodcũq; aliõ idiciũ itelligant: nihil refert. vñ argumẽto hui⁹ regule cauet falsa noiatione legatũ nõ perimi. Est enĩ q̃dã alia iuris regula q̃ cautũ ẽ falsa demõstratiõe legatũ nõ vitiari: veluti siqs ita legauerit: Stichũ suũ vernã Titio do lego. Licet enĩ Stich⁹ nõ verna, ꝫ empt⁹ sit, si tñ de psona cõstat: nõ obstãte hmõi falsa demõstratiõe valet legatũ: ⁊ silr̃ si ita demonstrauerit testator: Stichum seruũ meũ quem a Seio emi, Titio do lego. Licet enĩ ab alio emptus sit: nihilomin⁹ valet legatũ si de psona serui ꝫstat: ⁊ sicut dixi tibi, scire debes q̃ longe magis adiecta falsa cã legato, legatũ nõ vitiat: veluti siqs ita dixerit: Titio q̃ absente me negotia mea vtiliter curauit vel gessit, Stichum do lego. vel si ita dixerit: Titio, q̃ pcinio ei⁹ a capitali crimĩe liberat⁹ sũ, Stichũ do lego. nã si ita dixerit, valet legatũ. Licet enĩ Titi⁹ legatari⁹ negotia testatoris nũq̃ gesserit, neq; testõr pcinio Titij legatarij a capitali crimine liberat⁹ sit: i vtroq; tũ casu legatũ valet. sed aliud ius statutum est si hmõi cã cõditiõaliter enũciata sit: veluti siqs dixerit hoc mõ: si negotia mea curauerit, fũdũ ei do lego. nã i ꝟ casu ita demũ valet ꝟ legatũ, si ꝫditio extiterit. Et hec dicunt vsq; ad. ℌ. an seruo heredis.

Nomẽ, cognomẽ, ꝓnomen, et agnomen differunt.

a ¶ Siquis. sic. C. de testa. l. si in nomine. Accursius.

¶ In noie. nomẽ est genus: ꝫ ponit̃ hic p specie sui: vt Albert⁹: qõdr̃ ꝓpriũ psone nomẽ. Cognomen, q̃si cõe cognatiõis nomẽ: vt Asinelli⁹. Prenomẽ, qõ cã differẽtie ponit̃: vt si sint duo Tullij: ⁊ vni superaddat̃ Marc⁹: ⁊ dicat̃ Marcus Tulli⁹. nã Marc⁹ est ꝓnomẽ. Agnomẽ est qõ imponit̃ ab euẽtu: vt Aphrican⁹, q vicit Aphricã: Allemanicus et Gotichus: vt. ℨ. in rubrica ꝓoemij huius libri.

b ¶ Valet legatum. sic. ff. si cer. peta. l. certum. et. C. eo. si fortidianum.

c ¶ In heredibus. ꝫ si erret in eorum nomine.

d ¶ Intelligantur. ſ. a testãte. ⁊ hoc in ꝓpr̃is. In appellatiuis distingue ſm Jo. an parum erret, vt si libros mẽbranas appellet: quo casu valet: marime cũ fuerit consuetus sic appellare: vt. ff. de leg. iij. librorum. ℌ. quod tamen Cassius. An multum erret, et tunc contra: vt. ff. eo. tit. l. iij.

a Et est rõ ibi: q̃ nomẽ appellatiuum tanq̃ natural⁹ mutari non pt̃ sine mutatiõe essentie ipsi⁹ rei: cũ sit ꝟ substãtia. alias secus. ꝫ de hac materia vide plenĩ⁹ hic per Ange.

e ¶ Et ad. l. si optio. ff. de optio. leg. Nihil interest. vnde liber homo sibi nomẽ mutare potest: licet seruus non possit: vt. C. de mu. no. l. j. ⁊ ff. de fal. l. falsi.

f ¶ Vernam. verna est seruus ex ancilla testatoris dominatus.

g ¶ Emptus. idem et si nõ emit: vt arg. ff. de vsufca. nunq̃. ℌ. si. secus in venditione: vt. ff. de contrahen. emp. siquis fundum.

b ¶ Longe magis. ideo dicit magis, quia verba false demõstratiõis sunt de substãtia ipsius legati: vt cũ dico: Stichũ vernam do lego. sed verba false cause non ita. Jtem quia cause legandi non cohereẽt legato: vt. ff. de condit. ⁊ demon. cum tale. ℌ. falsa causa. Jtem quia hic donare presumitur: vt. ff. de cõdic. indebi. in summa. ℌ. ei quoq;.

i ¶ Sed si ꝫditionalr̃. Nõ ꝫditio ꝓ si apponit̃, ⁊ ꝓ cũ: vt ꝟ, ⁊. ff. de cõdi. inde. q̃ pmisit. ⁊ ff. de verbo. ob. q̃cũq; ℌ. nõ solũ. nisi in casu: vt. ff. de tu. l. muto. ℌ. sub ꝫditiõe. Modꝰ ꝓ vt: vt. C. de his q̃ sub mo. l. ij. Cã ꝓ q̃: vt ꝟ. Demõstratio sit ostẽdẽdo aliquid qõ nõ est: vt. ℨ. ꝓri. ℌ. ⁊. ff. eo. si fit. ℌ. j. Circa hec quatuor sic dicas: et primo: Falsa causa non nocet: vt hic. Cõditio nocet si deficiat: vt hic, ⁊. ff. si cer. pet. cum ad presens. et. l. ita q;. Modus idẽ quod conditio operatur: excepto q̃ id qõ datur sub modo: etiã anteq̃ modus impleatur, petit̃: cautione tamen interposita de modo implendo: qõ nõ est in ꝫditiõe: vt ff. de ꝫdi. ⁊ demõ. q hereditatis. ℌ. fi. et de adimẽ legat. l. liberto. ℌ. Luci⁹. ⁊. ff. e. iij. si tibi. Jn demonstratione distingue vt. ff. e. si fit. ℌ. j. ⁊. l. nõ quocunq;. Unde versus: Scito q̃ vt modus est: si cõditio: q̃ causa. Vide. c. veruꝫ. extra de condi. appo.

Versus.

¶ An seruo heredis. ¶ Casus. Dñe, qdã fecit testm̃: et ĩ testamẽto suo Titiũ instituit heredẽ: et Stichum seruum ipsi⁹ heredis istituti legauit fũdum. modo quero vtrũ hmõi legatum valeat: Ad hoc rñ. Justi. distinguẽdo vtrũ seruus heredis istituti pure, vel sub ꝫditiõe legat. nã si pure legat: inutile est legatũ, nec quicq̃ proficit, etiaꝫ si viuẽte testatore seru⁹ legatarius de potestate hr̃dis exiuerit. illud enĩ quod inutile foret si statim post testamentũ factuꝫ testator decessisset: nõ debet ideo valere q̃ testator diuti⁹ vixit. sub conditione tamẽ seruus heredis recte legari potest. nã in hoc casu si tẽpore existentis cõditionis in potestate heredis non fit: legatum valet. Sed quicquid dixerim tibi: seruus heredis instituto, domino ipsi⁹ sine conditione legari posse non dubitatur: veluti siquis ita dixerit: Stichum seruum sempronij heredem instituo. ⁊ postea adiecerit: Sempronio domino Stichi heredis instituti fundum do lego. nã in hoc casu q̃uis statim post factũ testamentum testator decesserit: non tamen apud eum qui heres sit, dies legati cedere intelligit̃. Per seruũ enim institutũ, si anteq̃ iussu domini adierit hereditatem, in alteri⁹ potestatẽ translatus fuerit: alij hereditas acquiri poterit: vel si forte ipse seruus ante aditionem a domino suo fuerit manumissus. tunc enim ipse heres efficitur, et valet legatum. sed si ille seruus in eadem causa permanserit, et viuente domino eodemq; legatario hereditatem adierit: euanescit legatum. Et hec dicuntur vsq; ad. ℌ. ante heredis institutionem. cuius casus planus est vsq; ad fi. ti.

k ¶ Inutiliter. sic. C. de necess. ser. here. instit. l. quidam. ℌ. illo. contra. Sed ibi non imponitur necessitas dãdi. Vel in minimis (alias in alimentis) loquitur: vt. ff. de ali. et ci. le. seruos.

c Vel dic ſm Joã. fa. q̃ ibi testator legauerat suo ꝓprio: hic ſo heredis.

c nam cum sit purum, a morte testatoris cedit: vt. C. de cadu. tol. ℌ. cum igitur. et domino et persona serui acquiritur: vt. ℨ. per quas perso. no. acquir. ℌ. item qõ serui. alias est. ℌ. item vobis acquiritur quod serui ⁊c. sed idem dominus erit heres: ergo nõ valet legatum: quia idem non potest esse heres et legatarius: vt. ff. de lega. j. l. legatum est. ℌ. j. Accur. Additio. Quod est verus si legatur sine libertate seruo testatoris vel heredis. secus si alieno: quia cederet ab adita hereditate: nisi dies mortis et aditionis esset idem: vt. l. si optio. ff. de optio. leg. quando vero cum libertate legatur: cedit vel a die competentis libertatis, si sit sub cõditione relicta: vel ab adita hereditate, si vtrunq; sit purum: vt. ℌ. in nouissimo. C. eo. ti. Ange.

l ¶ Legari. propter cõfusionem heredis ⁊ legatarij: quia eadem persona sibi ipsi debere non potest.

m ¶ Nec quicq̃ pficere. q̃ actus mortẽtium nõ possunt esse in suspẽso: vt. ff. cõmunia predi. l. fi. in fi. ⁊ propter regulã Catonis q̃ sequit̃.

n ¶ Exierit. seruus legatarius.

o ¶ Quia quod ⁊c. hec est regula Catoniana.

p ¶ Valere. Exceptis quibusdam casibus: vt cum res tua sit tibi legata, et ante mortem testatoris alienata.

q ¶ Non sit. nam si est adhuc seruus, non valet legatum, alias valet. sic. ff. ad. l. fal. l. si a seruo.

† Et ficq̃ ab ũtio nõ valuit: tractu tpis nõ cõualescit. sic in. c. ij. cuꝫ gl. fi. ex de eo q̃ duxit in matri. quã pol. p adulte.

† Concor. c. q̃ circa. cuꝫ gl. sup ẽbo, falsa cã. extra de cõsangui. ⁊ affini.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Seruus heres institutus nō acquirit dño nisi duo cōcurrāt.

a ¶ Apud eum.i.apud eūdem,sz dominum qui sit heres per seruū: quia adhuc non est.Accursius.

¶ Heres sit.i.dicere,mortuo testatore statim post testm̄,nō ideo statim dñs serui erit heres p seruū,ꝛ legatarij p se:ꝛ ita nō erit apud eū i.eūdem heredē hereditas ꝛ legatū: qō erat superiori.ℌ.imo ad hoc vt sit heres p seruū:duo ꝑcedere oportet,iussum dñi,ꝛ obedientiā serui.ꝛ interim serui ꝺditio poterit variari: sed legatū tm̄ iterim habebit dñs. sunt ergo separata hereditas et legatū interim: cū legatū apud dñz sit: hereditas apud nullū, donec seruus vel manumissus sibi,vel iussu alicuius dñi eam adeat.

c ¶ Intelligitur. nā nemo est heres adhuc,cuz et domini iussus,et seruꝰ debeat sequi volūtas: vt.C.de here.instit.cum proponas. et licet hereditaz dies cedat ea adita:tū legatū a morte testatoris cedit: vt. C. de cadu. tolł.ℌ. in nouissimo.vñ apud dominum erit legatū:sz hereditas apō nullū q̄ poterit esse vel apud hūc: vel apud aliū si alienabit.ſ.seruus ꝓius:vt sequitur.

† Concor. raynald⁹. iuncta gl. sup ꝟb. legauit.ꝓpe fi.eꝝ de testa.

d ¶ Legatarij.q ꝛ dñs é.

e ¶ Legabat. aliud i tuꝛe etiaz olim:vt.ſ.quida.tu.poſ.ℌ.ad certum.

f ¶ Fundamētuz,cū sine illo nullū dicat[a]: vt.ff.ō iure codi.l.fi.ꝛ.j.tit.iij.ℌ. in primis. et de his q̄ in testa.delē.l.pe.ibi, Calphurnius.

a Cōcor. gl.ij. in pri. i.c. cū tibi. extra de testa.

g ¶ Scripture ordinem. no.ordinez scripture nō seruandum.sic.ff.de sol. nō enim. Sed ꝟtra arg. ff.de fideic.li.l. gñaliter. ℌ.qd ergo.ꝛ i aut.de here.ꝛ fal.ℌ.inordinatum.

Dubdo scripture an seruandus sit,

h ¶ Voluntatem.repete vituperandum erat.

i ¶ Cōstitutionē. quam nō habemus, ꝑm q̄sdā. vel dic verius q̄ loquit de ea q̄ est in.C. de testa. l.ambiguitates.ꝛ quod ibi dicit non ex mēte:referas ad alia: nō ad hūc ordinem.

k ¶ Ante heredis institutionem.q: primo pōt legare rē,ꝛ postea heredem instituere.

l ¶ Medias. q: primuz ĩstituit heredē, et postea legauit: et postea alium heredem instituit: et ita legat inter medias heredum institutiones.

m ¶ Fauorabilior est.nisi in duobus casibus: vt.ff.de manu.test.cuz ex plurib⁹.ꝛ ō leg.j.ſigꝫ a filio.ℌ.pe.ꝛ.l.ferre.ꝛ ad Trebel.si patroni. ℌ.ſz si nō fructib⁹. Additio. Dic ꝑm Jo. Fab.q̄ hoc nō videt verū: imo videt idē vtrobiqz:q: incertitudo vitiat legatū et libertatē.sec⁹ in re legata.vbi aūt libertas legat: est incertitudo ꝛ in re ꝛ in ꝑsona, et sic vitiat:vt no.Dy.in regula,in obscuris.de reg.iur.in.vj.Ange.

n ¶ Correximus.vt.C.vt act.ab here.et contra he.l.j.

o ¶ Legatis.in stipulationibus idem:vt.d.l.C.vt ac.ab here.et contra here.l.j. Caue tamen q: legatum sic incipit ab herede vel heredi dari:quod primo nullo modo fuit[b],ſz stipulatio fuit,licet inefficax: vt.ff.de euict.qui a pupillo.ꝛ.l.ſi per imprudentiam.ℌ. non mirum.

b Quod ē verum si legauit post mortē heredis vel alte

p ¶ Inueniatur.vt.ff.e.l.j.ꝛ.ſ.e.ti.ℌ.sed non vsq̄.

q ¶ Aldimebatur.hec verba expone vt.j.ti.j.

decesserit testator,nō apud[a] eum tm̄ q̄ heres[b] fit, dies legati cedere intelligit[c] :cū hereditas a legato separata sit,ꝛ possit per eū seruuz alius heres effici,si ꝓius q̄ iussu domini adeat,in alterius potestatem trāslat⁹ sit: vel manumissus ipse heres efficit: quibus casibus vtile est legatum. ℚ si in eadem causa permāserit,et iussu legatarij[d] adierit:euanescit legatum.

¶ Legata ꝛ libertas hodie relinqui possunt ante heredis institutionē,et postea,et inter institutionem et substitutionem. Areti.

¶ Ante heredis ĩstitutionē inutiliter antea legabat[e] .sz q: testamenta vim ex institutiōe heredis accipiūt:ꝛ ob id veluti caput atqz fundamentū[f] intelligitur totius testamēti,heredis ĩstitutio. ℙari ratione nec libertas ante heredis institutionem dari poterat. ¶ Sed q: inciuile esse putauim⁹[g], scripturę ordinē[h] quidē sequi,qō et ipsi antiquitati vituperādū fuerat visum:sperni aūt testatoris voluntatē[i]:per nostrā cōstitutionē[j] et hoc vitiū emendauimus:vt liceat ꝛ ante[k] heredis institutionē, et inter medias[l] heredum institutiones,legatū relinquere,et multo magis libertatem, cuius vsus fauorabilior[m] est.

¶ ℙodie ante ꝛ post mortē heredis ꝛ legatarij et ꝓidie mortis ipsorum legari potest. Are.

¶ ℙost mortē q̄qz heredis aut legatarij simili modo iutiliter legabat.veluti siquis ita dicat,¶ Cū heres me⁹ mortuus fuerit,do lego.item, ℙridie q̄ heres aut legatarius morietur. Sed simili modo et hoc correximus[n],firmitatem huiusmodi legatis[o] ad fideicommissorum similitudinem prestātes: ne in hoc casu deterior causa legatorum q̄ fideicōmissorum inueniatur[p].

¶ ℙodie potest pœnę nomine legari,et legatū trālferri vel adimi, nisi precipiatur aliqd impossibile,vel legibus interdictum,vel probrosum.hoc dicit. Aretinus.

¶ ℙœnę quoqz nomine inutiliter antea legabatur et adimebatur[q] vel transferebat. ℙœnę autem nomine legari videtur quod coercēdi heredis causa relinquitur, quo magis aliqd[r] faciat aut non faciat[s] :veluti si quis ita scripserit, ℍeres meus si filiā suā in matrimonium Titio collocauerit[t] ,vel(ex diuerso)si non[v] collocauerit, dato decē aureos Scio. aut si ita scripserit, ℍeres meus si seruū Stichū alienauerit[x] ,vel (ex diuerso)si non alienauerit[y] , Titio decē aureos dato. ¶Et intātum hec regula obseruabatur,vt per q̄[z] plurib⁹ principalib⁹ cōstitutionibus significetur nec principem q̄dez agnoscere[a] q̄ ei pœnę nomine legatum sit. ℕec ex militis quidem testamēto talia legata valebant:q̄uis alię militū voluntates in ordinandis testamentis valde obseruabātur[b] .Quinetiā nec libertates pœnę nomine dari posse placebat. ¶Eo amplius nec heredez pœnę nomine adiici posse Sabinus existimabat. veluti siquis ita dicat,Titius heres esto:si Titius filiam suam in matrimonium Scio collocauerit[c] , Scius quoqz heres esto. Nihil em̄ intererat qua ratione Titius coerceatur:vtrū legati datiōe,an coheredis adiectiōe. ¶ Sed huiusmodi scrupulositas nobis non placuit. ¶Et generaliter ea q̄ relinquūtur,licet pœnę noīe fuerit relicta,vel adēpta, vel in aliū translata: nihil distare a cęteris legatis cōstituimus[d†] vel in dādo, vel in adimēdo,vel in transferēdo:exceptis videlicet ijs quę ipossibilia[e] sunt,vel legibus interdicta[f] , aut al's probrosa[g]. ℍmōi em̄ testatoꝝ dispositiones valere,secta[h] meo-

r ¶ Aliquid faciat.quod fieri vult,ꝑm Jo.hoc adiecto,scilicet in penam heredis se committere.alias est conditio,et valet:vt.ff.de his q̄ pe.no.l.j.et.ij.

s ¶ Non faciat.quod fieri non vult.Accursius.

t ¶ Collocauerit.ſ.quod fieri nolo:sz eam collocari.

v ¶ Nō collocauerit. sz quod fieri volo:sz eam collocari.

x ¶ Alienauerit.qō nolo.

y ¶ Non alienauerit.naz vt alienauerit,volo.

z ¶ Per q̄.i.valde.

a ¶ Agnoscere.ſ.posse: vt.ſ.quib⁹ mo.testa.infir.ℌ.fi.in fi.

b ¶ Obseruabant. vt.C. de testa.mili.l.j.

c ¶ Collocauerit.sz qō fieri nolo.

d ¶ Cōstituim⁹.vt.C.de his que pe.no.l.j.

e ¶ Impossibilia . ff. de leg.j.l.ſi mihi et tibi.ℌ.j. contra. Sol.ibi nō erat impossibile: poterat em̄ esse q̄ diu viueret:ꝛ ītra triduū posset id fieri qō fieri volebat. Vel dic q̄ ibi voluit testator heredē constituere se solutorū si decederet sz testator intra triduuz: quod potuit,nō autem soluere[c]. Item cōtra.ℌ.de here.instit.ℌ.impossibilis. Sol.quidam dicunt nō valere sicut testator voluit:vt hic:valet tamen pure: vt ibi. Vel distingue ꝑm Joā.aut apponitur conditio impossibilis heredi:aut legatario.si heredi:nō valet legatum,vt hic.si legatario,valet: vt ibi.ꝛ quere erēpla.C.de his que pe. no.l.j.Additio. Exemplū quando apponitur cōditio impossibilis heredi siue onerato:vt det heres si celū digito tetigerit:et tūc vitiat, quasi non stet per eū quo minus impleat:sed per impossibilitatē. Oñ legatario siue onerato:vt tibi relinquo si celū tetigeris digito. et hec non vitiat,sed vitiat, et ꝓ non adiecta habetur. ¶Et est ratio:quia nō debet aufferri beneficium honorato cui ꝓuidere voluit testator.vide glos. notabi.in.l.j.ff.de cōdi.instit.

e ¶ Impossibilia.de impossibili dic: precepit heredem trāsferre montē:alias ei adiecit coheredē, vel aliā penā imposuit. De legib⁹ interdicto vt ꝑcepit heredi vel legatario vt daret inquilinos sine ꝑdijs. De probrosis:vt precepit reliquias suas in mare ꝓijci vel se cū vestib⁹ sepeliri:alias penā imposuit.nā in ꝑdictis et similib⁹ remanet heres ꝛ legatarius:nec tenetur ad impossibile,vel legibus interdictū vel probrosum,nec etiā ad penā ideo q̄ impossibile vel legibus interdictum vel probrosum non implet.

f ¶ Legib⁹ interdicta.vt inquilinos sine predijs:vt.ff.de lega.ſ. ſigs inquilinos.vt patuit.ℌ. Additio. ¶Et hoc verū vbi aliquid est ꝓ ius dispositum vel consuetudinē:qō testator immutare nō potest: vt q: forte ob ius publicum vel fauorem:alias secus. Joan.Fa.

g ¶ Probrosa.vt vestimenta in funus:vt.ff.eo.j.l.seruo alieno.ℌ.fin. vel reliquias in mare:vt.ff.de condi.insti.l.pe.in prin.

h ¶ Secta meorum temporum.id est ego qui insequor institiam hoc tempore,non patior.sic.ff.de pac.l.ſi.in fi.

rius.sec⁹ ſi post mortē legatarij:q: ſtatim ē nata obligatio vt in ſi pulatiō: ſi cut not.gl. in.l. cedere diē.ff.de ſ. obli.Ang.

† Sic q̄re noīe legari ꝑt: vt hic, et in.c. raynald⁹. iuncta gl. ſup verbo adiciens. extra de te ſta.

De ademptione

Universidad de Deusto

De lege Falcidia.

Continuatio. ¶ De ademptione legatorum. ¶ Q: ambulatoria est defuncti voluntas vsq; ad supremum vite eritum: vt.ff.de adimen. lega.l.iij.§. fi.et.l.ff. ideo post data legata, et de eis adimē. videamus. Accur.

Diuisio. ¶ Dēptio. ¶ Diuidit in duas partes. Primo loquitur de adēptione. Scō de trāslatiōe. Secunda ibi, Transferri.

a ¶ Adimantur. ſ. legata.

b ¶ Codicillis. ſ. teſtamēto confirmatis, ſecundū quoſdā: non aliter. Sed nos ⁊tra: vt in aut. de reſti. fideicō. §. manifeſtus. col. ix. Accur. Additio. Et eſt ratio: q: nō eſt ridiculum codicillos etiā ⁊trarios per teſtamentū ⁊firmari: quia videmus agi ex cōtractu vt cōtractus reſcindaſ. l. ſz Celſus. §. j. ff. de ⁊hen. emp.

c ¶ Firma eſt. vt ſi eodē teſtaméto fiat, videatur nec datū. ſi alia voluntate, videaſ datū, ſz poſtea adēptū: vt.ff. de his q̄ in teſta. de. l. j. et. ff. de leg. j. l. ſi ita ſcriptum. Sed videtur q̄ nulla talis voluntas valeat: cū videaſ ſibi repugnare: vt.ff. de reg. iur. l. vbi repugnantia. q̄ eſt huic contraria. Sz dic q̄ ibi dicit de repugnantia q̄ fit propter ſimplicitatē verborū: vt ff. de cōdi. inſti. ſi Titi⁹. Uel habet locū predicta regula quādo nō appareret q̄ fit vltima: quo caſu neutra valet. Si autem apparet, vltima valet: vt.ff. eo. l. nihil prohibet. Accurſius.

Legatavoluntate ꝓſumpta reuocantur. d ¶ Alīs. ſcz vt adimo, vel peniteo ei⁹ q̄ dedi: vel ſi ſi'a. imo etiā nuda volūtate ꝓſumpta: vt ſi inimic⁹ poſtea fact⁹ ſit legatarij: vt.ff. de adi. leg. l. iij. in fi. ⁊. l. iij. Additio. Idē ſi ab ignorante fiat ignoranti aliq̄d etiā poſt mortē q̄ ſi ſciuiſſet teſtator, nō fuiſſet legatur⁹. An.

e ¶ Transferri. facit. ff. e. translatio. Accurſius.

f ¶ Et Seio. ſed ſi Seius eſt non capar: nūquid adēptio a primo facta valet: Reſpondetur ſic: vt.ff. de leg. j. plane. in princip. Accur.

Continuatio. ¶ De lege Falcidia. ¶ Qualiter minuantur legata ademptiōe vel translatione, dictum eſt: nūc qualiter lege Falcidia minuanſ: ⁊ ideo dicit, ſupereſt. Accur. Differentia inter hunc ti. et ſequentem habeſ per hos verſus: Tunc defalcaris ſi per legata grauaris. Sed trebellaris cum reddere cuncta rogaris.

Diuiſio. Supereſt. ¶ Totus iſte ti. diuiditur principaliter in q̄tuor partes. Primo cōtinuat ſe ad p̄cedētia. Scō ponit effectū legis Falcidie tam de iure legis duodecim tabularū, q̄ de iure quo nos vtimur. Tertio ponit vnū dubium: ſcz an heres nō grauatus reſpectu ſui coheredis grauati, poſſit detrahere Falcidiā. Quarto ad q̄ p̄ſens tēpus redigaſ, vt inſpiciaſ an lex Falcidia habeat locū. Quinto q̄n lex Falcidia imponiſ: quid eſt ante deducendū. Scōa ibi, Cū enim. Tertia ibi, Et cū queſitum. Quarta ibi, Quantitas autem. Quinta ibi, Cum autem. ¶ Caſus. Dñe, multa diriſtis nobis circa materiā legatorū, ⁊ de ademptio. et trāſla. eorūdē. vnde videē q̄ ad aliquā aliā materiā decetero poteritis tranſire. Satis enim videtur q̄ ea que iam dicta ſunt circa materiā legator, poſſunt ſufficere. Ad hoc rñ. inſti. Amice, non bene tibi videtur: imo circa materiā legator etiā inſiſtendum eſt adhuc. nā ex quo de adēpti. ⁊ trāſla. legatorum vidimus: ſupereſt vt de. l. Fal. per quā modus legatis nouiſſime impoſitus eſt, diſpiciamus. Sed pone. Dñe, iam video q̄ vos vultis tractare de. l. Falci. dicatis mihi ſi placet quare fuit introducta. l. Falc. ⁊ quis ſit eius effectus. Ad hoc rñ. Amice, lex Falci. optima ratione fuit introducta: ⁊ eius effectus fructuoſus eſt. Cū enim olim. l. xij. ta. libera erat legandi poteſtas, intantū vt liceret teſtatorib⁹ totū patrimoniū ſuum per legata erogare, ⁊ nihil penit⁹ apud heredes ſcriptos relinquere: (nā. l. xij. tab. ita cautum erat q̄ ſicuti quiſq; legaſſet rem ſuā: ita ius eſſet) idcirco vtile viſum eſt legumlatoribus huiuſmodi liberam licentiam legādi coarctare: quia propter huiuſmodi plerūq; moriebātur homines inteſtati. nam licet heredes eſſent inſtituti: ſcripti tamē heredes pro nullo hereditatis lucro eam volebāt adire. ⁊ q̄uis etiam ſuper huiuſmodi licētia legādi coarctāda tā lex Furia q̄ Uoconia late ſunt: neutra tamē earū ad rei conſummationē ſufficere videbatur. vñ nouiſſime lata eſt. l. Fal. qua cauetur ne liceat teſtatoribus plus legare q̄ dodrantem totorum bonorum: vt ſiue vnus heres ſit inſtitutus, ſiue plures: apud eum, quādo vnus eſſet inſtitut⁹: vel apud eos, q̄n plures eſſent inſtituti: q̄rta pars totius patrimonij ipſi⁹ teſtatoris integra remaneat. Et hec dicuntur vſq; ad illuz. §. ⁊ cum queſitum.

Titus. De lege Falcidia.

Supereſt vt ō lege Falcidia g diſpiciamus: q̄ h mod⁹ nouiſſime legatis impoſit⁹ eſt. ¶ Luz cū olim. xij. tabularū lege, libera erat legādi poteſtas, vt liceret vel i totum patrimoniū legatis erogare: quippe cū ea lege ita cautū eēt, Uti k q̄q; legaſſit, ſue rei l ita ius eſto, viluz eſt hanc legandi licētiam coarctare: idq; ipſorum m teſtatorum gratia prouiſum eſt, ob id q̄ plerūq; inteſtati moriebantur, recuſantibus ſcriptis heredibus pro nullo aut minimo lucro hereditates adire n. ¶ Et cum ſuper hoc o tam lex Furia q̄ lex Uoconia latę ſūt, quarū neutra ſufficiens ad rei cōſummationem videbatur: nouiſſime p lata eſt lex Falcidia qua cauetur ne plus legare q liceat q̄ dodrantem r totorum bonor: id eſt, vt ſiue vnus heres inſtitutus ſit, ſiue plures: apud euz eos ve pars quarta remaneat.

¶ Si plures fuerint inſtituti, q libet in ſua re pōt Falcidiā detrahere, licet portio alterius coheredis non fuerit grauata. Ange.

g Falcidia. ideo ſic dicta, quia vt falx fenum, ſic hec lex legata reſecat. Uel dic a Falcidio authore s: vt et Publiciana a Publicio dicta: vt j. de act. §. alie.

h Qua. ſ. Falcidia.

i Uel. pro etiam.

k Uti q̄ſq; ⁊c. hec ſunt verba legis. xij. tabu.

l Sue rei. idē in ſua re tota quā ipe legauit: vel etiaz aliena. nā et aliena res legari poterat et p̄t: vt h, ⁊. ff. ad. l. Fal. l. j. in p̄n. et. §. de le. §. nō ſolū.

m ¶ Ipſor teſtator. nō tñ lz teſtatorib⁹ eā renūciare: niſi in caſu: vt.ff. e. q̄ de bonis. §. fin. et. l. ſi debitor. ar. contra. C. de pac. l. pe. ibi, cū ⁊ alia regula ſit ⁊c. Sed hodie p authē. ſed cū teſtator. q̄ eſt. C. ad. l. Falcid. cōtra. Additio. Q̄ō eſt verus exp̄ſſe: ſec⁹ ſi tacite: puta dicēdo, tota vel integra legata ſoluas. niſi adūceretur q̄ ampli⁹ heres habere nō poſſit ⁊c. ſm Ang. In Trebellianica autē idem dicas quod in Fal. ſm Jo. Fa.

n ¶ Adire. facit. ſ. tit. j. §. ſed quia heredes. Accurſius.

o ¶ Super hoc. i. ſuper coarctanda legandi licentia.

p ¶ Nouiſſime. i. vltimo. Accurſius.

q ¶ Legare. vel etiam cauſa mortis donare. nā ⁊ ibi locum hz Falci. Item ⁊ in mortis cauſa capione: vt. C. eo. l. pe. licet de hac quidā cōtradicāt: ⁊ eſt p eis argumētū. ff. eo. l. acceptis. Itē in fideicōmiſſis: vt. C. e. l. ij. b Itē in donatiōe inter viuos, q̄ morte cōfirmat: nō alis: vt. C. eo. in donatione. ⁊ in his hz locum q̄ hic de legatis dicitur.

r ¶ Dodrantē. i. nouē vncias tot⁹ hereditatis. ſic eñ dodrās dicit: vt. §. de here. inſti. §. hereditas. Si ergo fiat in contrariū: de ſingulis p̄t fieri ſectio. i. quarte partis detractio, et ipſo iure propoſita etiā rei vēdicatiōe: vt.ff. e. l. lineā. in fi. i. rñ. ⁊. l. Plautius. ⁊. C. e. l. ij. Jam ergo nō eſt queſtio an heres poſſit retinere Falcidiā in vna re. nam nō p̄t: vt in dicta. l. Plautius c. Sed aliud q̄n quis legat partē bonorum. tunc enim ſuccurritur heredi, ſiue rerum partes, ſiue eſtimationem dare maluerit: vt.ff. de leg. j. non amplius. §. j.

¶ Et cum queſitū. ¶ Caſus. Dñe, iam video q̄ effect⁹. l. Fal. talis eſt q̄ teſtator non poteſt legare vltra dodrantē totorum bonorum, videlicet vt quarta pars patrimonij ipſi⁹ teſtatoris remaneat apud heredes: ſiue ſit vnus heres ſcriptus, ſiue plures. Dicatis igiſ mihi quid iuris eſt in tali caſu: Quidā fecit teſtamētū: ⁊ in teſtaméto ſuo inſtituit duos heredes pro equis portionib⁹: puta Titiū ⁊ Seiū: et partē Titij aut totā exhauſit legatz que nominatim reliquit a Titio preſtanda, q̄ nihil penitus apud Titiū remāſit: aut ſi aliq̄d remanſit, ſupra modū tamē partē Titij onerauit. a Seio vero aut penitus nulla legata reliquit: aut ſi quā ab eo reliquit partē, tamen dimidia portio eadē integra penes ipſum Seium remāſit: ⁊ ita quarta pars toti⁹ hereditatis apud Seiū heredē ſcriptū ſine aliqua diminutione ⁊ ſine onere remāſit. vñ in hoc caſu multū fuit dubitatuz et queſitum vtrū liceret Titio vltra quartā partē ſue portionis gravato, aliq̄d ex legatis ab eo noiatim relictis retinere: vt ita bñficio. l. Falc. q̄rtā partē ſue portiōis ſaluā habeat: Ad hoc rñ. Juſti. Amice, certe i q̄ſtiōe ꝓpoſita placuit vt liceat Titio vti bñficio legis Fal. et de ſingulis legatis ab eo relictis intantuz detrahere vt quartam partē ſue portionis ſaluā habeat, nō obſtāte q̄ quarta pars totius hereditatis apud Seiū coheredē ſuū integra remaneat. Nā i ſingulis heredib⁹ ratio legis Fal. habēda eſt: vt quilibet quartā ſue portiōis ſaluā habeat. Et hec dicunt vſq; ad illū. §. quātitas aūt. Frā.

a Qui fuit p̄ſul: ⁊ ideo falcidia reſecat ipo iure: vt. l. lineā. ff. e. ſecus ſi fuiſſet p̄tor. ſm Jo. fab.

b Qđ ē verū i fideicō miſſis particularib⁹/ nō i vniuerſalib⁹: vt. j. ti. p̄ri. §. ij.

c Hoc vez ſi plēs ſint legatarij: ſecus ſi vn⁹: q: p̄t ex rei neceſſitate vel legatarij voluntate: vt ibi: et l. plane. ⁊. l. ſe. §. ſi ſol⁹. ff. e. Ubi aut ē nō cadit cōmoda diuiſio/ diuidit ad arbitrium iudicis: vt. l. nō ampli⁹. ff. ꝺ lega. j. §. fi. De trebellianica ꝺo vel legitima dic vt hꝺ in l. filiū quez hñtē. C. fam. hercisc. Ange.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Et cum quesitum esset.facit.ff.e.in singulis.
b ¶ Supra modum.i.supra quartam.Accursius.
c ¶ Minuũt.ꝛ sic remanẽt ei tres vncie,q̃ sũt q̃rta ps totiꝰ assis.Ac.
d ¶ Js.scz Seius.
e ¶ Quartam partem.i.tres vncias.
f ¶ Habeat. hoc interrogatiue legeꝛ:ꝛ postea rñde,placuit ꝛc.Accur.
g ¶ Posse retiere.s. q̃rtã partẽ sue partis,quã iure hereditario hz.nõ aũt datũ cã adimplende cõditionis sibi ab aliquo, iputabit sibi in q̃rtã:nisi a statulibero esset datũ, ꝛ de pecunia hr̃ditaria, de qua ei dare pmittit: vt.ff.e.id aũt.ꝛ de dona. cau.moꝛ.l.qõ statuliber. Itẽ nec legatũ a cohere de relictũ sibi iputat: vt ff.e.in quartã. nisi testoꝛ hoc cauerit[a]:vt.ff.eo.qõ aũt,j.rñ.§. Marcellus.

¶ Quãtitas aũt. ¶ Casus. Dñe,iã video q̃ bñficio legis Fal. singulis heredibꝰ puisum est.sed dicatis mihi q̃ tpe inspici vtrũ lex Fal. locũ habeat:Ad hoc rñ. Amice, quãtitas pr̃imonij a testatoꝛe relicta, ad quã rõ legis Fal.reducit,tpe mortis ipsius testatoris inspicitur:sicut manifeste liquet in tali exẽplo. Quidam habuit.c. aureos in bonis.ipe laborãs in extremis cõdidit testñ:ꝛ in testõ instituit heredẽ:ꝛ.c.aureos legauit: ꝛ ita totũ patrimonium suũ exhausit legatis:vñ moꝛtuo testatoꝛe beneficiũ legis Fal.locũ sibi vẽdicabat. Sz qd si anteq̃ heres adierit hereditatẽ,bona hereditaria p seruos hereditarios,vel ex fetu pecoꝝ,vel ex partu ancillarũ intãtum sunt aucta q̃ oĩbꝰ legatis insolidũ solutis,heres quartã ptẽ totiꝰ hereditatis vel etiã amplꝰ saluã habere possit:Et rñ. q̃ certe hmõi augmẽtũ post mortẽ testoꝛis añ aditionẽ hereditatꝫ aduenies,legatarijs nõ pderit:sz nihilominꝰ heres bñficio legis Fal.q̃ tpe mortis ipsiꝰ testatoris opetit,vtet:ꝛ q̃rtã ptẽ a singulis legatis detrahet. ꝛ idẽ ius i casu cõuerso obseruat. Nã sicut augmẽtũ rerũ hereditariarũ añ aditã hereditatẽ nõ põt pdesse legatarijs:ita diminutio rerũ hereditariarũ eis nõ nocet.vbi gr̃a. Ponamꝰ retẽto pmo themate,q̃ ille q habebat.c.in bonis,legauit.lxxv.ꝛ ita reliquit q̃rtã ptẽ hereditatis.vñ moꝛtuo testatoꝛe rõ.l.Fal.locũ sibi vẽdicare nõ poterit:si tñ añ aditionẽ hereditatis bona hereditaria intãtũ decreuerit incẽdijs forte aut naufragijs aut forte p mortẽ seruoꝝ aut pecoꝝ,vt.lxxv.tpe aditiõis i hereditate vir inueniant:certe i hoc casu hmõi diminutio legatarijs nõ nocet:imo nihilominꝰ heres ad p̃stationẽ legatoꝝ insolidũ tenet.Sz forte obijceret aliqs sic:Hocvidet iniquũ,vcz cõpelli adire heredẽ hmõi dãnosam hereditatẽ,ꝛ nihil lucrari.Ad istã tacitã obiectionẽ rñ. Just.in litera,ac si facta esset sibi,dicẽs:Amice,hoc nullatenꝰ dãnosum est heredi.nã liberũ hz arbitriũ nõ adire hereditatẽ,ꝛ ita hmõi periculũ euitare.vnde in hoc casu necesse est ipsis legatarijs cũ herede de certa portione legatoꝝ recipiẽda pacisci:ne heres deserat testamentum:et ita deficiẽte testamento,legata in eo relicta non debeantur. Hec dicuntur vsq̃ ad illum.§.cum autẽ ratio.

b ¶ Mortis tpe.ff.de leg.§.fi peculiũ.cõtra.Sol.ibi remanet seruus quasi peculij dñs. Additio. In estimatiõe tñ debitoris est scꝫ: qꝛ si post mortẽ testatoris ꝛ ante aditã hereditatẽ efficiaꝫ non soluendo: cedit dãno heredis.si ecõtra:cedit lucro legatariorum quo ad Falcidiã:vt.l.cũ quo.ff.e.Et est ratio:qꝛ est spes q̃ de inopia deueniat ad pinguiorẽ fortunã.l.fi defunctus.C.de arbi.tu. Joan. Fab.

Legate rei i periculum ad quẽ pti net.

¶ Legauerit.scz tres partes hereditarias:ꝛ quarta remanet:ita q̃ nõ habet locum Falcidia:qꝛ centũ habebat in bonis:vt.ff. dictũ est.

k ¶ Solida legata debentur.als denr. Hoc locũ hz q̃ res hereditarie nõ legate perierũt.Si aũt legate pereãt:distingue:aut erãt in põdere,numero,vel mẽsura:ꝛ tunc idẽ qõ hic õz[b].aut nõ:ꝛ tunc aut incertum:vtputa hoiem: et tũc idẽ qõ hic.aut incertũ ex certis,vt vnũ de seruis suis:ꝛ tunc si oẽs pereãt,legatarij dãnum est:vt.ff.e.in ratione.§.diligenter.et.§.incerte.aut penitus certa:vt stichus: et tunc perit legatario:vt.ff. de le.§.si res legata.

l ¶ Nec ea res. Rñdet tacite obiectioni quasi dicat:nõne erit iniquũ compelli adire,ꝛ non lucrari,ꝛ ita dãnũ sentire:

m ¶ Pacisci.id est aliqd oportet eos dare heredi vt adeat. Et ita nota q̃ nõ p oĩa etiã hodie sunt erequata fideicõmissa legatis, nec legata fideicõmissis.nã fideicõmissarijꝰ cõpellit heredẽ scriptuꝫ adire:ꝛ nil ei dat:vt.j.ti. j.§.fz si recusset.fz illud è in gñalibꝰ fideicõmissis: Bi spãlibꝰ. Que aũt sit differẽtia iter legata ꝛ fideicõ.dixi i.l.j.ff.õ leg.j.

¶ Cũ autem. ¶ Casus. Dñe,video q̃re.l. Falci. fuit introducta:ꝛ qs eiꝰ effectꝰ sit:ꝛ quo tpe spectat vt.l.Fal.locũ sibi vẽdicet.p deo dicatꝫ mihi, in qbꝰ rebꝰ locũ sibi vendicet.l.Fal:Ad hoc rñ. Amice,cũ rõ.l.Falci. petit, primo deducit oẽ es alienũ.i. quicquid testatoꝛ tpe mortꝫ alijs debebat. Itẽ ipẽse circa funꝰ testatoris facte:ꝛ ẽt pretia seruoꝝ manumissoꝝ silr deducunt: ꝛ facta tali deductiõe, tũc deinde in residuo hz locuꝫ rõ.l. Fal.vt ex eo q̃rta ps integra apud heredẽ remaneat:ꝛ tres ptes residue inter legatarios p rata portiõe eius qõ cuiqꝫ legatariorũ relictũ fuerit, distribuant. Ponamus igit q̃ aliqs habẽs patrimoniũ.cccc.aureoꝝ,quadringẽtos aureos legauerit. certe in hoc casu q̃rta pars singuloꝝ legatarioꝝ de singulis legatis detrahi dz: vt p hmõi detractionẽ q̃rtã ptẽ.c.heres scriptꝰ.l.Fal.bñficio habeat. et hoc est verũ qñ tãtũ erat legatũ quãtũ erat i pr̃imonio. Sz po.retẽto pmo themate.s.q̃ ille q habebat i pr̃imonio q̃dringẽtos aureos, legauit.cccl.ꝛ ita.viij.pars q̃dringẽtoꝝ apud heredẽ remaneat. in hoc casu heres nõ q̃rtã,fz tãtũ octauã ptẽ de singulis legatis detrahet, retẽta pte octaua quã saluã habuit.hac.s. octaua a singulis legatis detracta,q̃rtã totiꝰ pr̃imonij integrã hẽbit. Sz po.retẽto pmo themate,q̃ testoꝛ hñs q̃dringẽtos aureos in bonis legauerit qngẽtos: et ita plus legauerit q̃ erat i pr̃imonio.i hoc casu pmo.c. in qbꝰ excessit patrimoniũ,detrahẽda sunt.i.perinde habẽda ac si non essent relicta:ꝛ postea quartã partẽ singulis legatarijs detrahet heres. Et sic primo detrahendum est quod vltra patrimoniũ testatoris legatum est:ꝛ postea illud quod ex bonis testatoris supereſt,apud heredem remanere oportet. Et hec dicuntur vsq̃ in fi.ti. Fran.

n ¶ Es alienum.etiã qõ ipsi heredi debeatur tpe mortis,licet confusione sit factũ indebitum:vt.ff.eo.qui fundum.ꝛ.C.e.l.irritum[c].nisi expresse prohibeat:vt.ff.e.si debitoꝛ creditoꝛe.

o ¶ Funeris.non monumenti:vt.ff.e.l.j.§. fi. Additio. Nisi esset impensa necessaria:puta qꝛ esset dedecus sepeliri in terra,fm Ange.

p ¶ Seruoꝝ. Dos erat ãtiqꝰ vt q suos nõ hẽbat,vnũ vel plures emeret,q honoris cã funꝰ testõis pileati ãtecederẽt:q̃ fctõ stati iedligũt manumissi:ꝛ sic illoꝝ manumissoꝝ detrahit p̃tiũ. ꝛ facit ad hãc posi tionẽ.C.de la.liber.tollẽ.§.fz ꝛ q dñi. Vel dic q̃ testõr alicui.r.legauit vt alienũ seruũ redimeret legatariꝰ,ꝛ manumitteret.de hoc enim legato nõ detrahit Falcidia:nisi de eo qõ supesset forte facta emptiõe:vt.ff. de fideicõ.liber.l.decẽ.ꝛ.ff.eo.sed ꝛ si nõ seruus.Si aũt vt suũ ppriũ legatariꝰ manumitteret,tũc nullã patit Falcidiã legatarius[d].et ita hec pretia deducunt vt Falcidiã nõ patiãtur:vt.ff.e.si seruꝰ.ꝛ.l. Julianꝰ. Additio. Ex qbꝰ legibꝰ nota q̃ qñ vni legant duo quoꝝ alterũ tantũ est defalcabile,q̃ de illo Falcidia pro vtroqꝫ deducit.secus autẽ si diuersis esset legatum:vt no.glos. in aut.similiter.C.e. Ang.

q ¶ Ratio habeatur.habita scz estimatione rerum non ex affectione, sed communi estimatione:vt.ff.eo.l.pretia.

Pro rata.

Ilia essent legata vt species: puta talem vestẽ vinl.l.§ vo.§.fi.cũ l.se.ff.solu. matrimo.

c Ms ẽt vez hodie si fecit inoꝰ tarifiatis ipe eius.l.impone da.C. Legatum alicui vt seruũ manumittat: non debet

d Hodie tñ est dare q̃ de legato libertatis: et sic pto nõ detrahit Falcidia. aut. simiter.C.e.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Pro rata. vt ita quartā detrahat heres si nihil ei dimiserat testator. vel si aliquid erat residuum penes eum: adhuc detrahat ad suppletionem, vel quintā, vel etiā millesimā: vt. ff. eo. in q̄titate. §. fin. et facit ad hoc. C. eo. l. ij. et. ff. eo. l. Plautius.

b ¶ Fingamus. retento casu q̄ habebat in bonis quadringenta.

c ¶ Octaua. s. q̄dringentorum: que est quinquaginta: et ita habebit heres p̄ma quinquaginta: et hec alia quinquaginta detracta: et sic cētū: et sic q̄rtaz.

d ¶ Quingētos. retēto casu q̄ habebat in bonis q̄dringēta: et sic legauit vltra q̄ haberet, centum.

e ¶ Detrahi dz. ipproprie autez ponit detrahi quo ad id qđ credit: et ppriequo ad quartā q̄ est i bonis: et sic semel positū verbū ppriet ipproprie ponitur: vt. ff. de offi. pconsul. l. ij. Itez nota q̄ hec Falcidia cessat in multis casib⁹: quos dicas vt diximꝰ in. l. in testamento. C. ad. l. Fal. et i aut. de here. et Fal. §. hic nobis. Et isti casus patēt in his v̄. Falcidiā cessare facit ps debita natis. Dos, miles, vetitū, libertas, spōte solutū. Res vetite vēdi, pietas, et chartula, crimē. Ac heres si nō facit inuētaria, subfit. Additio. Nota diligēter hos versus et qb⁹ habes q̄ Falcidia cessat in. xj. casibus. Primo in bonoꝝ subsidio liberis relicto. Scōo i legato dotiz: qñ vez maritus vroi dotē suaz legat. Tertio in testamento militis. Quarto qñ testatoꝝ phibuit illā detrahi. Quinto in libertatib⁹ relictis. Sexto qñ heres nō ignorās p̄timoniū defuncti spōte soluit, nō retēta Falcidia. Septio qñ testatoꝝ aliquā rē legat, et phibet illā a legatario alienari. Octauo i legatiz ad pias cās relictz. Nono in legato chartulaꝝ siue instrōꝝ: qñ vez aliqs legat instrūa p̄diorū aliquoꝝ: qō qdē legatū affert vtilitatē pbatiōis q̄ defalcari nō pōt. Decimo cessat Falcidia ppter crimē siue delictū hr̄dis q̄ tacitū legatū psone icapaci soluit. Vltimo qñ heres inuētariū facere nō curauit.

Falcidia i xj. casibus cessat.

† In qbus dā exēplaribus solū legit, de fideicōmissis.

¶ De fideicommissarijs hereditatibus &c.

Continuatio. ¶ Justinianꝰ post tractatū legatoꝝ, de. l. Falcidia prius q̄ de fideicōmissis tractauit: qz lex Falcidia in legatis priꝰ fuit inuēta q̄ i fideicōmissis, sm P. Vel sic: Dictū est de legatiz: sz qz de fideicōmissis sumus polliciti dicere: vt. §. de leg. §. sz ne i p̄mis. ió de fideicōmissis tractemꝰ. Et qz fideicōmissoꝝ aliō gñale, aliud spāle, gñale vō dignius, de generali p̄mo videamꝰ: vt. j. eo. in prin. et. j. ti. j. in prin. Accur.

Diuisio. ¶ Nunc trāseamꝰ. ¶ Totꝰ iste titulus diuidit in septē ptes. Primo ponit qualr iure vetustissimo nō de necessitate, sz verecūdia quadam fideicōmissa p̄stabātur. Scōo qūo tpe Augusti certis personis ex necessitate p̄stabātur: vel etiā de iure ptorio. Tertio qūo fideicōmissū fieri debeat vt valeat. Quarto qñ restituta erat hereditas, q̄ ex senatuscōsulto trāsibāt actiones oēs in fideicōmissariū. Quinto qualr ex se. cō. Uespasiano heres institutus poterat detrahere quartā: et q̄liter dicto iure heres rogatus de tota hereditate restituēda, vt trāsirēt actiōes p rata i fideicōmissariū, stipulatio interponebat si heres volebat adire; si vero recusabat, ex dicto senatuscōsulto cogebat. Sexto Justinianꝰ ista duo senatuscōsulta equiparat: et oia q̄ senatuscōsultū Trebellianū statuit, eidē reseruat: et q̄ se. cō. Uespasianū statuit, attribuit senatuscō. Trebel. tā q̄ antiquo. Septio circa materiā fideicōmissoꝝ certos casus dubitabiles ponit. Scōa ibi, Postea. Tertia ibi, Jn primis. Quarta ibi, Restituta. Quinta ibi, Sed qz heredes. Sexta ibi, Sed qz stipulationes. Septima ibi, Nihil aūt interest. ¶ Casus. Dñe, multa iā diristis nobis circa materiā legatoꝝ: pro deo dicatis mihi quid ꝓponitis in hac materia facere: Ad hoc rñ. Amice: certe ex quo expedita ē materia legatorum, nunc ad fideicō. transeundum est: et primo de fideicom. hereditatibus breuiter videamus. Et hec dicuntur vsq̄ ad illū v̄s. Sciēdū est. in q̄ ponē casum sic. Dñe, video q̄ vultis tractare de fideic. here. dicatis mihi mō si placet, qlr erat introducta fideic.

pro rata[a] sz portione eius quod cuiq̄ eorū legatuz fuerit. Itaq̄ si fingamus[b] q̄dringentos aureos legatos esse: et p̄timoniū quātitatem ex qua legata crogari oportet, quadringētorum esse: quarta pars legatarijs singulis dz detrahi. Et si trecētos quinquagīta legatos fingamus, octaua[c] dz detrahi. Et si quingētos[d] legauerit: initio quinta, deide quarta detrahi[e] debet. Ante enim detrahendum est qđ extra bonoruz quātitatem est: deinde quod ex bonis apud hēredez remanere oportet.

¶ De fideicōmissarijs† hereditatibus: et ad senatusconsultum Trebellianum. Titu. xxiij.

¶ A generalibus tāq̄ a dignioribus est inchoandum. et olim hēres de fideicommisso grauātus nō cogebatur de necessitate ad fideicōmissi p̄stationem. Deinde ponit vnde dicatur fideicommissum: et quis primo statuit illud de necessitate restitui. Are.

Nunc transeamus ad fideicōmissa: et prius de hereditatibus fideicommissarijs videamus. Sciendū[f] itaq̄ est omnia fideicommissa primis tēporibus infirma fuisse: qz nemo inuitus cogebatur p̄stare id de quo rogatus erat. Quib⁹[g] enim non poterant hereditatem vel legata relinquere, si relinquebant: fidei cōmittebāt eoz qui capere ex testamento poterant hereditatē. Et ideo fideicōmissa appellata sunt, quia nullo[h] vinculo iuris, sed tm̄ pudore eorū qui rogabātur, cōtinebātur. ¶ Postea diuꝰ Augustꝰ p̄mꝰ semel iterūq̄ gra p̄sonaz[i] motꝰ, vel qz p ipsius salutē rogatus qs diceret, aut ob insignē q̄rūdā p̄fidiā iussit ꝓsulibꝰ authoritatē suā interponere[k]. Qō qz iustū videbat, et populare[l] erat, paulatim conuersum est in assiduam[m] iurisdictionem: tantusq̄ eorum[n] fauoz factus est, vt paulatim etiam p̄tor proprius crearetur[o] qui de fideicommissis ius diceret: quem fideicommissariuz appellabant.

¶ Ad hoc vt valeat fideicōmissum vniuersale, ex testamento dz hēres vniuersal⁹ institui: qui pōt grauari de tota vel parte hereditatis capaci restituenda. Arcti.

¶ Jn primis[p] igitur sciēdum est pretorē appellabant. Et hec dicuntur vsq̄ ad illum. §. in primis.

itaq̄ est omnia fideicommissa primis tēporibus infirma fuisse: qz nemo inuitus cogebatur p̄stare id de quo rogatus erat. Quib⁹[g] enim non poterant hereditatem vel legata relinquere, si relinquebant: fidei cōmittebāt eoz qui capere ex testamento poterant hereditatē. Et ideo fideicōmissa appellata sunt, quia nullo[h] vinculo iuris, sed tm̄ pudore eorū qui rogabātur, cōtinebātur. ¶ Postea diuꝰ Augustꝰ p̄mꝰ semel iterūq̄ gra p̄sonaz[i] motꝰ, vel qz p ipsius salutē rogatus qs diceret, aut ob insignē q̄rūdā p̄fidiā iussit ꝓsulibꝰ authoritatē suā interponere[k]. Qō qz iustū videbat, et populare[l] erat, paulatim conuersum est in assiduam[m] iurisdictionem: tantusq̄ eorum[n] fauoz factus est, vt paulatim etiam p̄tor proprius crearetur[o] qui de fideicommissis ius diceret: quem fideicommissariuz appellabant.

¶ Ad hoc vt valeat fideicōmissum vniuersale, ex testamento dz hēres vniuersal⁹ institui: qui pōt grauari de tota vel parte hereditatis capaci restituenda. Arcti.

¶ Jn primis[p] igitur sciēdum est

f ¶ Sciēdū itaq̄ ē. q. d. tractaturis nobis de fideicōmissis qz eoz apō antiquos alr se hēbat tractatꝰ: ne qd antiqtatis penitꝰ ignorēt: itaq̄ dicamꝰ de fideic. gñalibꝰ et spālibus: vt arg. §. de test. in prin.

g ¶ Quibꝰ. vt spurijs. et in his nil innouat. nā nec hodie valet fideicōmissum: vt. ff. de iur. fis. nō intelligit. §. j. ij. et. ij. et. ij. et. C. de natu. lib. l. j. et ij. et. C. ad leg. Fal. l. etiā. sm Azo. Sūt et alij q̄ capere nō poterant, nec p̄nt: vt. §. de leg. §. legari. diximꝰ, et in his oibꝰ nil innouat: vt in muliere q̄ trāsit ad scōa vota intra tps luctꝰ: cui ab extraneo relinqui nō pōt: vt. C. de incest. nup. l. siquis incesti. et. C. de secū. nup. l. j.

h ¶ Nullo vinculo. i. nulla actiōe: sed p officium iudicis: vt. ff. de ver. sig. pecunie verbum. §. actionis.

i ¶ Personarū. capaciū dūtaxat: nō eaz q̄ sunt nō capaces: de quibꝰ §. locutus est. et dic personarum quarundam.

k ¶ Interponere. s. vt fideicōmissa p̄stentur generaliter in omnibus.

l ¶ Populare. i. populo expediens.

m ¶ Jn assiduā iurisdictionē. i. vt assidue de hoc ius reddatur etiam ab alijs q̄ a consulibus. Accursius.

n ¶ Eorum. s. fideicommissorum.

o ¶ Crearetur. vt. ff. de orig. iur. l. ij. §. post deinde diuus. Accur.

¶ Jn primis. ¶ Casus. Dñe, iam video q̄liter fideic. q̄ olim erāt infirma: postea p diuū Aug. ad necessitatē iuris sunt introducta. pro deo dicatis mihi modo qualiter testatoꝝ in testamento suo rogat aliquē soluere huiusmodi fideicō. Sed ante q̄ Justi. soluat hāc questionē, premittit quoddam aliud, et dicit. Amice, in primis sciendū est q̄ necesse est q̄ aliquis heres instituatur in testamento: et postea fidei heredis instituti committatur vt illam hereditatem alicui alij restituat. Si enim secus fieret, test. inutile esset, in quo nullus heres esset institutus: et per consequēs ea q̄ in illo testamēto relinquerentur, nullius eēnt momēti. Cum igitur aliquis in testō sibi asscripsit heredē: puta per talia verba: Luciꝰ Titius heres meꝰ esto. poterit postea sic adijcere: Luci Titi heres meꝰ cū primū possis hereditatē adire: eā Caio Seio reddas et restituas. Et nō solū de hereditate restituēda pōt testatoꝝ rogare heredē suū, sz etiā de parte hereditatis alicui restituēda eū rogare pōt: et liberum est ipsi testatori vel pure vel sub conditione vel ex die certo fideic. tam generale q̄ speciale relinquere. Et hec dicuntur vsq̄ ad illum. §. restituta. Fran.

p ¶ Jn primis igitur. s. qz ius fideicōmissoꝝ expositurꝰ sumꝰ. qñ aūt

fideicōmissa vniuersalia ⁊ singularia hoc,scʒ vt heres pmo instituat̄, in sua habēt natura cōiter:igitur de eo in primis notādū est.sic ⁊ ecōtra dr̄ ⁊ continuatur.s̄.de le.§.sed ne in primis.

a ¶ Heres instituat̄.pōt etiā ab intestato:vt.j.e.§.pterea.q̄ est cōtra.

b ¶ Inutile.no.nō valere testm̄ sine herede.sic.ff.de his q̄ in test.de.l. prime.⁊.ff.de codi.l.fin.

c ¶ Sub ɔditiōe.q̄t,⁊a q̄ sunt iplēde ɔditiōes:dic vt.ff.ad Trebel.facta.§.si sub ɔditiōe. Additio. Sec⁹ tn̄ est in directa.§.heres.s̄.de here.isti. Et est rō:q: h̄ ius hereditariū non est in suspēso:q: remanet penes heredē: vt.j.proxi.§.Ang.

¶ Restituta. ¶ Casus. Dn̄e iam video q̄liter testator pōt rogare heredē institutū vt ipse alicui restituat totā hereditatem vel eius partē.Sʒ pone. Quidā instituit Petrū heredē,⁊ rogabat eū per fideic.vt totā hereditatē restitueret M.mō q̄ro a vobis vtrū facta restitutione ſm volūtatē testatoris,P.nihilomin⁹ debeat hr̄s cēseri:Et rn̄.Iusti.ꝙ sic.nā restituta hr̄ditate,ille heres q fuit istitut⁹,nihilomin⁹ post restōnē pmanet hr̄s.Fideicō.vero cui hereditas restituit̄:qn̄qʒ loco heredis, qn̄qʒ loco legatarij habebat̄:sʒ Neronis tpibus Trebellio mario et Anneo seneca exīstētib⁹ cōsulib⁹ factū fuit sena. Trebel.i q̄ qdē se.cō.cautū est vt si hereditas ex cā fideicō.alicui restituta sit:oēs actiōes q̄ de iure ciuili ipi heredi vel aduersus heredē cōpeterēt:fideicō.⁊ aduersus ipm post restitutionē hereditatis ei factā darētur.⁊ post illud senatusc.pretor actiones ipsi fideic.⁊ aduersus ipsum quasi heredi ⁊ in eūdē dare cepit.⁊ ita manifeste liquet ꝙ ſʒ se.cō.Treb.ille cui ex fideicō.restituta erat hereditas:qn̄tū ad emolumētū ⁊ onus loco heredis habebatur.⁊ ista dicūtur in tertia parte vsqʒ ad illū.§.sʒ q: heredes.

d ¶ Heres permanet.nota:qō semel est,semper erit.sic.ff.de mi.l.etiā si fine.§.sed qō Papinianus.⁊.ff.de here.institu.l.ei qui soluēdo.i fi. Accur. Additio. Hoc obtinet in immutabilibus de natura vel constitutione iuris:al's secus:arg.§.vt aūt.in authen.de non alie.

e ¶ Aliqn̄.i.ſm vnū ius:vt per Treb.vt statim dicet.nā oia trāsibāt.

f ¶ Aliqn̄.i.ſʒ aliud ius nō erat loco heredis:sed legatarij:vt p Pegasianū:ſm qō retinet institut⁹ quartā:vt.j.eo.§.sed q:.⁊.§.postq̄.

g ¶ Trebellio.⁊ hinc dictū fuit Trebellianū senatusconsultum:vt ⁊ Macedonianum a Macedone:vt.ff.ad Mace.l.j.

h ¶ Consulibus.s.existentibus.

i ¶ Omnes.imo nō oēs,etiā p Trebellianuʒ:vt.j.eo.§.ergo.contra. Solu.licet hic dicat oēs:nō tn̄ dicit tote vel in totū:ſʒ Ioānē.[a] Vel dic ꝙ qn̄ de toto erat rogatus,habebat locū quod hic dicitur.si aūt retēta quarta de cetero erat rogatus,hʒ locū qō dicitur infra. Acc.

k ¶ Iure ciuili.vel etiaʒ pretorio:dūmodo tales sint pretorie q̄ sunt trāsitorie:vt sunt persecutorie:vt.ff.de act.et ob.in honorarijs.⁊.ff.eo.l.i.§.q̄uis.secus in penalibus:vt.j.de ac.§.penales.

l ¶ Hereditatem.Non facta cessione actionum.al's eñ etiā directas habet ex nomine cedentis.

¶ Sed q: heredes. ¶ Casus. Dn̄e,iā video ꝙ ſm sena.cō.Treb.cui restituebat̄ hereditas:quo ad onus ⁊ emolumentū loco heredis habebatur,sʒ vos dixisti mihi.s̄.ꝙ hereditas q̄ ad onus qn̄qʒ habebatur.Ad hoc rn̄.Iusti.q:.s̄.dixim⁹ ꝙ heredes scripti in testamēto totius hereditatis rest.poterāt grauari:nec p se.cō.Treb.aliqō remediū habebāt:⁊ idcirco hereditatē ob nullum vel minimū lucrū adire plerūqʒ recusabāt,cū vel totā heredi.vel fere totā p fideicō.restituere cogebant̄:vn̄ testamēto ab heredib⁹ scriptis deserto fideicō.in testamēto relicta penitus extinguebātur:iō postea tēporib⁹ Vespa.Augusti Pega.⁊ Pusiōe existētib⁹ cōsulib⁹ factū erat sena.cō.Peg.in quo quidē se.cō.statutū fuit vt liceret heredi scripto q rogat⁹ esset p fideic.hereditatē restituere,quartā totius hereditatis retinere,sicuti beneficio.l.Fal.ex singulis legatis quartā retinere conceditur.Et nō solum huiusmodi beneficium retētionis quarte in vniuersitate erat

a Et sic ꝓbū ois est distributiuū vniuersaliū:totus ꝓo particularium:qō no.scōʒ an ge.Sʒ Io.Fa.h̄ repro bat ⁊ tenet sequētē solutionem.

opus esse vt aliquis recto iure testamēto heres istituatur[a],eiusqʒ fidei cōmittatur vt eā hereditatē alij restituat:alioqui iutile[b] est testamētū in q̄ nemo heres istituit. ¶ Cū igit̄ aliqs scripserit,Lucius Titi⁹ heres esto.pōt adijcere:rogo te Luci Titi vt cū pmū poteris hereditatē meā adire,eam Caio Seio reddas restituas. ¶ Potest aūt qsqʒ ⁊ de parte restituēda heredē rogare. ¶ Et liberū est vl' pure vel sub conditione[c] relinquere fideicommissum,vel ex certo die.

¶ Qui restituit hereditatē,remanet heres nomine:⁊ in fideicōmissarium transeūt omnes actiones. Areti.

¶ Restituta autē hereditate,is quidē q restituit,nihilomin⁹ heres pmanet[d]:is vero q recipit hereditatem,aliquando[e] heredis, aliquando[f] legatarij loco habebatur. Et Neronis quidem temporibus Trebellio[g] Maximo ⁊ Anneo Seneca consulibus[h] senatusconsultum factum est,quo cautum est vt si hereditas ex fideicommissi causa restituta sit, oēs[i] actiōes q̄ iure ciuili[k] heredi ⁊ in heredē cōpeterēt,ei et in eum darētur cui ex fideicōmisso restituta esset hereditas. Post quod senatusconsultū ꝑtor vtiles actiones ei et in eum qui recepit hereditatem[l],quasi heredi ⁊ in heredem dare cœpit.

¶ Heres rogatus de fideicommisso vniuersali vel particulari restituendo: per senatusconsultū Pegasianum poterat quartam deducere: et in heredem omnes actiones remanebant:nisi cautio fuerat interposita inter eum et fideicommissarium de actionibus diuidendis.

¶ Sed quia heredes scripti cuʒ aūt totā hereditatē,aut pene totā plerūqʒ restituere rogabāt̄,adire hereditatē ob nullū vel minimuʒ lucrū recusabāt[m],atqʒ ob id extinguebant̄ fideicōmissa:postea Vespasiani Augusti tēporibus Pegaso ⁊ Pusione consulibus[n] senatus censuit vt ei q rogatus eēt hereditatē restituere,pinde[o] liceret quartam partē retinere,[†] atqʒ ex lege Falcidia ex legat̄ retinere

heredibus cōcessum:sʒ ēt in singulis q̄ʒ reb⁹ p fideic.relictis eadē retētio q̄rte ex Peg.senatus.heredi indulgebat̄.vn̄ post sena.con.Pe. heres scriptus occasiōe illi⁹ onera hereditaria sustinebat:ille v̄o qui ex fideic.tertiā partem hereditatis recipiebat,loco legatarij partiarij habebat̄.i.illius legatarij cui pars bonoꝝ legabat̄.Nā hmōi species legati vocabat̄ partitio:⁊ hoc ideo,q: talis legatarius cū herede partiebatur hereditatem:⁊ in hoc casu stipulationes q̄ solebāt iter heredē ⁊ partiariū legatariū interponi,eedē iter fideic.⁊ heredē iterponebant̄.i.vt lucrū ⁊ dānū hereditariū p rata portiōe iter eos cōe esset.vn̄ tūc demū habebat locū se.cō.Treb.qn̄ nō totā hereditatem vel vltra dodrātē hereditatis restituere rogabatur heres:⁊ in h̄ casu ex se.cō.Treb.fiebat restitutio.⁊ sine interpositiōe stipulatiōis actiōes hereditarie in vtrūqʒ,vcʒ heredē scriptū ⁊ fideic.q loco heredis habent̄,p rata portiōe diuidebant̄.Siuero plusq̄ dodrātē vel totā here.fideic.restituere rogabat̄:tūc ex sena.Peg.fiebat restitutio:⁊ heres q semel adibat hereditatē:si sua volūtate ⁊ si cōpulsus hoc faciebat:siue bn̄ficio Pe.vsus sibi q̄rtā retinebat,siue q̄rtā sibi retinere nolebat:nisi p interpositionē supradicte stipulatiōis sibi ꝓspexisset,vniuersa onera hereditaria per senatuscōsul.Pega.sustinebat:q̄rta tn̄ ab herede retēta etiā ad euitationē onerū hereditarioꝝ quasi partis pro parte stipulatiōes interponebātur,q̄ solebāt interponi inter partiariū legatariū ⁊ hr̄dē.Alter eñ ab altero stipulabat̄,vt vterqʒ eoꝝ onera hereditaria,sicut emolumētū,p rata portiōe sustineret.si v̄o hr̄s script⁹ totā hr̄ditatē fideic.restituebat:in h̄ casu empte vl' vēdite hr̄ditatis stipulatiōes iter ipm here.⁊ fideic.iterponebant̄.⁊ hec dicunt̄ vsqʒ ad illū v̄si.Sʒ si recuset.in q̄ pone casuʒ sic.Dn̄e iā video in q̄ casu habebat locū se.cō.Treb.olim:⁊ in q̄ ca.locuʒ habebat Pega.⁊ q̄ fuit rō sue inuētiōis Pegasiani:⁊ in quib⁹ differūt illa duo se.cō.p deo dicatis mihi si placet:si in aliquo casu habeāt cōuenietiā illa duo se.cō. Ad hoc rn̄.Iusti.ꝙ sic.Dictū est eñ.s̄.q̄d iuris ē qn̄ hr̄s script⁹ sua spōte adibat ⁊ restituebat hr̄ditatē:sʒ certe si script⁹ heres recusauerit hereditatē adire,q: dicit eā sibi suspectā esse q̄si dānosam:in hoc casu cauebat̄ se.cō.Pega.vt desyderāte fideicō.sibi restitui hereditatē,iubēte ꝑtore scriptus heres hereditatē adire ⁊ restituere fideic.cōpellere:⁊ tūc oēs actiōes hereditarie ipsi fideic.⁊ aduersus eū cui aut̄.Peg.se.facta fuisset restitutio,dabant̄.⁊ in hoc casu qn̄ hr̄s coactus hereditatē restituit,stipulatiōes a Peg.descēdētes nō erāt necessarie:q: sine interpositiōe cuiuslibet stipulatiōis simul hr̄di scripto q coact⁹ hr̄ditatē restituebat,plena dabat̄ securitas,⁊ oēs actiōes hr̄ditarie ipsi fideic.⁊ in eū trāsferebant̄.In h̄ eñ casu vtrūqʒ sena.q̄ ad mētē ɔcurrebat.Et hec dicūtur vsqʒ ad illum.§.sed q: stipulationes.

m ¶ Recusabant.sic.s̄.ti.j.in prin.

n ¶ Consulibus.s.existentibus.

o ¶ Perinde liceret quartā ⁊c.i.dicere,sicut per legē Falcidiā defalcant̄ specialia legata,vt.s̄.ti.j.§.cū autē.⁊.§.j.ita ⁊ gn̄ale fideicōmissum defalcatur p[illegible]gasianū senatusconsultum:vt hic.Et not.triplicē esse quartā.[illegible]re nature debita:vt q̄ debetur filijs ⁊ filiabus ⁊ inferiorib⁹ ⁊ superiorib⁹ ⁊ quibusdā trāsuersalib⁹:vt.C.de inoffi.test.cū q̄rit̄.⁊.l.parētib⁹.q̄ est aucta in aut.de triē.et se.§.j.⁊ h̄ dr̄ debitū bonoꝝ subsidiū:vt.C.de inoff.dona.si totas.Alia est q̄ debetur iure institutiōis:vt ex singularib⁹ legatis ⁊ fideicōmissis:vt.s̄.ti.j.Alia que dicitur Trebellianica:vt.j.eo.§.sed q:.licet fuerit p Pegasianū inducta:vt hic.Itē est quarta quedā que debet̄ ex cōstitutione diui Pij filio arrogato:vt.s̄.de adop.§.cū autem. Additio. Iteʒ est ⁊ alia que debetur concubine quā quis acceperat ea intentione ꝙ eā duceret in vxorē:qn̄ si postea animo mutato illam expellat,tenet̄ ei quartam partē sue substantie dare:vt in aut̄.quib.mo.na.effi.leg.§.fit igitur.al's ⁊ melius.§.qn̄ aūt.quasi circa fi.ti.col.vj.

Permissa est.

† Concor. cuʒ h̄ text. raynut⁹.i gl.supra bo,trebellianuʒ.ante mediū.ex̄ de tit.

Quarta multiplex.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Permissa est p senatusconsultũ Pegasianũ, scz ab herede, nõ a legatario grauato a'ij dare vel restituere: vt dicemus. j. ti. j. §. j.
b ¶ Post quod senatusconsultum. s. Pegasianum.
c ¶ Onera. s. omnia.
d ¶ Partem. s. dodrantem.
a Ista gl. non est Accursij, sz addicio.
e ¶ Pars bonoꝝ. [a] Intelligas tñ sub noie hereditario: alꝫ aũt iste textus non procederet: qz ille cui relinquit pars bonoꝝ, non sustineat aliqua onera: vt. l. bonoꝝ. ff. de verb. sig. & nota in. l. non amplius. §. fi. cum. l. seq. & ibi Bar. ff. de lega. j. et facit ter. cũ gl. & Bar. i. l. mlier. §. fi. ff. e. An.
f ¶ Solebãt. s. iure vetustissimo, sz Pla. nã legatarij non sustinebat onera: & ideo hec stipulatio interponebatur. Sed cũ hodie legata fideicõmissis sint adequata: vt. ẽ. ó leg. §. sed nõ vsqz & in fideicommisso diuidãtur onera inter heredez & fideicõmissariũ: vt. j. proximo. §. ergo. et. §. sed qz stipulationes. ptz q hec legata vniuersalia seu particularia sine stipulatiõe debent trãsire cuz onere. & facit ad hunc. §. ff. de legatis. ij. siquis seruum. §. fi. & l. sequen. Accur.
g ¶ Interponi. puta quãdo legabatur dodrans. Accursius.
h ¶ Commune sit. sz hac stipulatione non interposita oia onera erãt heredis rogati occasiõe ãr te quã retinebat: vt. j. eo. §. at si plus. Accur.
i ¶ Ergo si quidẽ. tũc demũ locũ hz senatusconsultũ Pegasianũ, qñ vel totũ vel vltra dodrãtẽ heres rogatus est restituere: ergo &c.
k ¶ Pro rata pte. ẽ. eod. §. restituta. contra. Sol. vt ibi. Accursius.
l ¶ Uniuersa onera. nisi stipulationẽ supradictã interposuisset: vt. ẽ. e. §. post qõ. & hic subijcit.
m ¶ Restitueret. s. sponte. nam poterat quartaz retinere per Pegasianũ: vt. ẽ. eo. §. post quod.
n ¶ Interponebant. facit. ff. de pec. si creditor. & ff. man. heredem. §. fi.
o ¶ Quasi dãnosaz. licet causam non assignet: quia varie sunt hominum voluntates: vt. ff. ad Trebel. l. qz poterat. Accur. Additio. Idẽ dicunt doctores hic in recusatione iudicis: quia sufficit simplex allegatio suspicionis cũ iuramẽto: nisi recusatio esset notorie frustratoria: vt quia datus esset de communi concordia partium: & ideo interim processus iudicis recusati est nullus ipso iure. que oia obtinent de iure ciuili & in terris imperij. sed de iure canonico debet inseri causa & probari coram arbitris communiter eligendis. c. suspicionis. extra de offi. delega. & ca. cũ speciali. de ap. An. & Por.
Judicẽ recusanti sufficit allegare suspicionem.
p ¶ Quo casu. id est cum per Trebellianũ restituitur tota. Uel dic p Pegasianũ, scz in casu proposito vbi coactus adijt. si vero non coactus, sed sponte: secus: vt. ẽ. eo. §. si vero totam.
q ¶ Utroqz. scz Trebelliano, qz nil retinebat: & Pegasiano, qz cogebatur. & ita quo ad sentẽtiã cõcurrũt. quo ad verba eñ nõ cõcurrũt: cũ alio casu ynum, & alio aliud loquebatur.
¶ Sz qz stipulationes ¶ Casus Dñe, iã video in gl. s. e. cõ. Treb. & se. cõ. Peg. differebãt, & in gb9 cõueniebãt. nũqd remanet adhuc hodie vtrũqz in suo vigore: Ad hoc rñ. q nõ. Cũ eñ stipulatiões ex pegasiano se. cõ. descẽdẽtes, nõ solũ modernis, sed etiã ipsi antiquitati displicuerint: & Papi. homo excelsi ingenij easdẽ stipulatiões in quibusdã casibus captiosas appellet: & nobis magis simplicitas q̃ difficultas in legibus placeat: iõ relatis nobis oibus tã similitudinib9 q̃ differẽtijs vtriusqz sena. cõ. placuit abrogato se. cõ. Pega. qõ postea circa fideic. hereditates inuẽtũ erat: oẽz ei9 authoritatem se. cõ. Tre. attribuere: vt hodie ex solo se. cõ. Tre. fideicõmissarie hereditates restituantur: siue heres ex volũtate testatoris quartã partẽ, siue plus siue minus siue penitus nihil retinuerit: & in eo casu qñ ex voluntate testatoris vel nihil vl' min9 quarta hz: liceat ipsi hr̃di vel quartã, qñ nihil penitus hz: vl' quod deest quarte, qñ alicui dhz, min9 tñ cũrta: ex nr̃a authoritate retinere: vel si forte totã hereditatem p ignorantiã facti restituerit: liceat ei quartã repetere. & in hoc casu statuimus ex se. cõ. Tre. actiões hr̃ditarias tã in heredẽ qui restituit hereditatẽ, q̃ in fideicõ. cui restituitur, pro rata portione vtrisqz competere. & hec locũ habẽt qñ heres quartã sibi retinet.
Si vero heres totam hereditatez fideicom. spõte restituerit: in hoc casu omnes actiones hereditarie fideicommiss. et aduersus ipsuz dabuntur. Et non soluz que dicta sunt, transtulimus in senatuscon. Treb. sed etiã illud quod precipuũ fuerat i se. cõ. Peg. vt sczqñ hr̃s script9 recusabat adire, authoritate Peg. cõpelleret & totã hereditatem fideicom. restituere, & omnes actiones ad fideicom. & aduersus eum conferre: & hoc etiam ad senatuscõ. Treb. transtulimus: volentes vt ex eo solo heres compellatur adire, & fideicom. desyderãti hereditatem restituere: in hoc casu nullo damno vl' commodo apud heredem adire & restituere coactuz remanente. Et nihil in hoc casu interest vtrum aliquis heres institutus ex asse, totam hereditatem aut pro parte restituere rogatus fuerit: an ex parte heres institutus, totam partem, aut partem illius partis restituere sit rogatus. nam & in hoc casu eadem iussimus obseruãri, que in restitutione totius hereditatis. ẽ. diximus. et hec dicuntur vsqz ad. §. siquis vna. cuius casus planus est vsqz ad. §. preterea.
¶ Sed quia. diximus interponi stipulationes ex senatusconsulto Pegasiano &c. Accursius.
r ¶ Quibusdã casib9. s. propter solẽnitatẽ verboꝝ, vt dicũt: vel tunc qñ is cui restituta erat, nõ erat soluendo: vnde inutilis erat stipulatio. Uel verius hos captiosos modos nescimus qui sint.
s ¶ Simplicitas. nota simplicitatem amicam legibus & facit. j. de legi. agna. suc. §. nos vero. & ff. de dolo. l. j. in princip. Additio. Intellige de simplicitate q̃ est contraria fraudi: non autem de fatuitate: qz illa est damnabilis. l. iij. §. fi. ff. de suspec. tuto.
Simplicitas est legibus amica.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Jnstitutionū Jmperialiū Liber. II.

a ¶ Suggestis. hic nota q̄ in sentētia sunt allegationes repetende.
b ¶ Quod postea. quia prius fuit Trebel.
c ¶ Quartā. s. de bonis hereditatis: detracto tamē alieno ere: a vt. C. eo. et sine scriptura.
d ¶ Liceat. etiā contra volūtatē defuncti iure isto, scz institutionū: vt C. ad. l. Fal. si vt allegas. hodie forte cōtra, ꝑm q̄s dam: vt in aut. de here. et fal. §. si vero expressim.
e ¶ Solutū. ꝓpter facti, nō iuris ignorantiaz: vt C. ad. l. Fal. errot.
f ¶ Actionib⁹. s. creditorū, nō legatorū, ꝑm B. vt. ff. e. l. j. in fi. et. l. apud. j. rñ. scz et legatariis respōdet heres cū eis fideicō missaria portio nō suffi cit: sic tñ, vt toti⁹ hereditatis quarta sibi reseruetur: vt. ff. ad Treb. l. j. §. si is q. ꝑm Jo. Sz Also cōtra. C. ad Tre. l. ū. Sz illa ꝑm supradictam distinctionē intelligitur.
g ¶ Restituerit. q̄ restitutio fit re et ꝟbo. re: vt si patiat̄ res hereditarias a fideicommissario possideri, vel totas, vel aliquas earum, hac mente, vt sibi restituat̄ hereditas. ꝟbo aūt sic: restituo hereditatē tibi, licet corporaliter rerū possessionem nō tradā. et extunc res fiunt fideicōmissarū in vtroq; casu: vt. ff. ad Trebel. facta. Sz nūqd etiā ante factā restitutionem est fideicōmissarius dñs: vt. C. cōmunia ō le. l. fi. §. sed q: Rñ. non: q̄ ante restitutionē oia facit heres: et ēt manumittit seruū hereditariū: qō nō faceret si ali⁹ eēt dñs: vt. ff. ad Tre. zDarcell⁹ §. res. et. l. si heres institutus. §. si heres. Nec obstat. d. l. cōia de leg. q̄ dicit dari rei vēdicationez fideicommissario gñali. nā est itelligēdū ex quo hereditas est restituta. Uel spāle est in reb⁹ alienatis, vt ante restitutaz hereditatē deē fideicommissario vtilis rei vendicatio.
h ¶ Cōpetant. quia per oia ē vt hīs: vt. ff. quod cū eo. l. si filius. §. fina.
i ¶ Fuerat. vt. s. eo. §. scz si recuset.
k ¶ Apud heredez. cui ēt cauebit fideicōmissarius de ꝑstando eū indēnem futurū occasione hereditatis: vt. ff. ad Tre. cū hereditas. et etiaz ꝑ futuris hz exceptionē: vt. ff. ad Tre. l. j. §. q̄ ꝙ. b Sed hec cautio de qua hic ōr, q̄r fit: rñ. ꝑ offm iudicis, postulāte eo cui est restituēda hereditas vel q̄ta pars nō aūt si singulare fideicōmissum fit relictū: vt. ff. ad Tre. l. nā qō. §. nō ois. vel etiā postulāte ꝓcuratore ei⁹ cui fit mādatū. nec sufficit cauere de rato: vt. ff. ad Tre. gdā. §. j. Additio. Et no. q̄ ꝓcuratori simplr et habenti spāle mādatū pōt fieri restitutio hereditatis: nō aūt ꝓcuratori in rem suam siue cessionario: vt est casus mirabilis in l. cum mulier. §. ex asse. ff. de iure do.
l ¶ Dirimus. vt. s. eo. §. sed quia stipulationes. et primo. §. et not. q̄ idem iuris est in toto quo ad totum, quod in parte quo ad partē: vt ff. de acqui. here. si seruus. et. ff. de vsufru. q scit. in ꝑn. Arg. contra. ff. de euict. ex mille. Additio. Tu dic q̄ hec regula ꝓcedit quādo est eadem ratio in parte, q̄ in toto: alz non: vt in contrario.
m ¶ Quartaz. vel etiam minus quarta: sed tamē agitur ad supplementum: c vt retinebit: vt. ff. eo. l. j. §. si heres ꝓcepto. in fine.
n ¶ Remanet. facit. C. de here. instī. quotiens.
o ¶ Actiones. s. creditorū, non legatorū. qō dic vt. s. e. §. sed quia. in fi.
p ¶ Jnstitutus. vt restituat retēta certa re.
¶ Preterea. ¶ Casus. Domine, vos dixistis mihi qualiter heres oneratur ad prestationez fideicom. sed nūquid poterunt successores ab intestato fideicō. similiter grauari: Respō. Justi. q̄ sic. nam ꝓter supradictos modos quibus in testamēto grauat̄ heres ad restitutionez fideicō. potest etiam qs si forte esset intestat⁹ moritur⁹, per fideicom. rogare euz quez intelligit sibi de iure ciui. vel de iure pretо. ab intestato successurū, vt hereditatem suam totaz vel partē eius, aut rē aliquam singularem, veluti fundum, hominem vel pecuniaz alicui restituat. sed licet hoc sit verum in fideicō. secus tñ est in legatis. Legata ei olim non nisi ex testamēto valebāt: et non solum successorē in vniuersitate ab intestato potest qs grauare: scz ēt eū cui aliqd restituitur p fideicō. pōt rogare vt illud rursus alij totū aut ꝓ parte restituat, aut etiaz aliquid aliud qō tantūdez valeat. et hec dicunt vsq; ad. §. et quia prima.
q ¶ Rogare. in codicillis.
r ¶ Restituat. iō potest ab his fideicommissum relinquere, qm̄ sua sponte relinquere legitimam hereditatem videtur nō instituendo aliuz: vt. ff. de iure codi. l. conficiuntur. §. j.
s ¶ Non valeāt. sed quo iure hoc est verū: antiq̄ nō: vt. ff. de leg. j. l. j. Jtē nouo nō: vt. C. cō. ō leg. l. ū. Dic ergo antiquiori iure locum habere qō hic dicitur. Ued dic q̄ dicta. l. de leg. j. ꝑm noua iura loquitur, scz q̄ equiparata sunt legata fideicommissis d: vt. s. de leg. sed non vsq;.
t ¶ Restituat. etenim in ꝑtum quis honoratur, et onerari potest: vt j. titu. j. §. hoc solum. Sed nunquid quartaz retinebit: Respon. vt. j. titu. j. §. hoc solum.

omnibus suggestis[a] tā similitudinibus q̄ differentijs vtriusq; senatusconsulti, placuit, exploso senatusconsulto Pegasiano, quod postea[b] superuenit, omnē authoritatē Trebelliano senatusconsulto prestare: vt ex eo fideicōmissarię hereditates restituantur, siue habeat heres ex volūtate testatoris quartā[c], siue plus, siue minus, siue nihil penitus: vt q̄n vel nihil, vel minus quarta apud eū remanet, liceat[d] ei vel quartā, vel quod deest, ex nostra authoritate retinere, vel repetere solutum[e] quasi ex Trebelliano senatusconsulto: prorata portione actionibus[f] tam in heredē q̄ in fideicōmissariū cōpetētibus. Si vero totā hereditatē spōte restituerit:[g] omnes hereditarię actiones fideicōmissario et aduersus eū cōpetāt[h]. ¶ Sz et id qō ꝓcipuū Pegasiani senatusconsulti fuerat[i], vt q̄n recusabat heres script⁹ sibi datā hereditatem adire, necessitas ei imponeretur totā hereditatē volenti fideicommissario restituere, et oēs ad eū et cōtra eū transferre actiones. et hoc transposuimus ad senatusconsultū Trebellianū: vt ex hoc solo necessitas heredi imponat, si ipo nolente adire, fideicōmissari⁹ desyderat restitui sibi hereditatē: nullo nec dāno nec commodo apud[k] heredem remanente.

¶ Quod iuris est de toto quo ad totū: idem iuris est de parte quo ad partem. Aretinus.

¶ Nihil autē interest, vtruz aliquis ex asse heres institut⁹ aut totā hereditatez, aut ꝓ parte restituere rogatur: an ex parte heres institutus aut totā cā partem, aut partē partis restituere rogat. Nā et hoc casu eadem obseruari precipimus que in totius hereditatis restitutione diximus[l].

¶ Si apud heredē rogatum de hereditate restituenda, remanet aliqua res vel quātitas de voluntate testātis, quę valeat quartam hereditatis vel vltra: tunc restituta hereditate omnes actiones insolidum transeunt in fideicōmissariū: et heres ad nulla onera hereditaria tenetur.

¶ Si quis vna aliqua re deducta siue precepta que quartā[m] cōtinet, veluti fundo vel alia re, rogatus sit restituere hereditatem: simili modo ex Trebelliano senatusconsulto restitutio fiat, perinde ac si quarta parte retēta rogatus esset reliquaz hereditatē restituere. Sed illud interest, q̄ altero casu, id est quuz deducta siue precepta aliqua re restituit hereditas, insolidum ex eo senatusc. actiones transferūtur: et res que remanet[n] apud heredē, sine vllo onere hereditario apud eū remanet, quasi ex legato ei acqsita. Altero vero casu, id est quū q̄rta ꝑte retēta rogatus est heres restituere hereditatē, et restituit: scīdunt actiones[o]: et ꝓ dodrāte qdē trāsferūtur ad fideicōmissariū: ꝓ q̄drāte remanent apō heredē. Quietiā lz vna re aliq̄ deducta aut ꝓcepta, restituere aliqs hereditatē rogat⁹ sit, ī q̄ maxima pars hereditatis ꝓtinet: eq̄ insolidū trāsferunt actiones. Et se cū deliberare dz is cui restituit hereditas, an expediat sibi restitui. Eadē scz interueniūt et si duabus plurib⁹ ve deductis precepti sve reb⁹, restituere hereditatē rogat⁹ sit. ¶ Sed et si certa summa deducta precepta ve, que q̄rtā vel etiaz maximā partē hereditatis ꝓtinet, rogat⁹ sit aliqs hereditatez restituere: idem iuris est. ¶ Que diximus de eo qui ex asse institutus[p] est, eadem transferimus et ad cuz qui ex parte heres scriptus est.

¶ Ille qui ab intestato bona defuncti ceperit, et etiam fideicōmissarius potest grauari de restituendo totam hereditatem, vel partē hereditatis. h. d. Aretinus.

¶ Dēterea intestat⁹ quoq; moritur⁹ pōt rogare[q] eū ad quē bōa sua vel legitimo iure vel honorario ptinere itelligit, vt hereditatē q suā totā, partēve ei⁹, aut rē aliquā[r] veluti fundū, boīem, pecuniā, alicui restituat⁹: cū alioq; legata nisi ex testamēto nō valeāt[s]. ¶ Et cū q̄q; cui aliqd restituit, pōt rogare vt id rursum alij aut totū, aut partē, vel etiā aliquid aliud restituat[t].

¶ Qui primo negauit fideicommissum esse relictum: postea conuictus non potest dicere in minus solenni voluntate fuisse relictum. hoc dicit ꝑm opinionem Joan. Uel sic: Quando testator noluit

a Ꝑ tū fideicōmissario volente q̄rtā totī⁹ hereditatis deducere: et tunc tenetur creditorib⁹ ꝓ sua rata. de q̄ et q̄r legatarijs tenea tur: vide p ange. hic.

b Hoc verū facta restitutione: scz ante tpaz bñ cōuenit l. ita tñ. §. q̄ ex trebellia no. ff. eo. ange.

c Et tunc ꝓ eo quod supplet tenet creditorib⁹: q̄ illis videt here ad restitutionē ḡre.

d Et ideo q̄ quis directo in codicillis relinq̄ nō possint: vt notat gl.

Et quia

Universidad de Deusto

in.l.j.&s le.j.nõ rel. cravalet ei fideicõmis sa: & nihilo min⁹ habẽt effectum legat nisi in liberat⁹ & tutelis: de qb⁹ dic vt infra de codi. §. non tñ.

C Et q̃ ꝓma. ¶ Casus. Vñe, iaz video qd erat olim circa fideicõ. & qd hodie obtinem⁹. Añ cũ satis manifestũ sit qd de antiqtate tollat, nio ⁊ p̃ vestrã cõstõnẽ circa fideic. in fitere debeam⁹: trãseatis igit & nõ facit, hz locũ lex Zita. als si noluit testari soleniter, hz locũ qõ hic dr: vt. ff. de iure codi. l. j. [a] Sz hec falsa est: q: & hoc de testatore loquit q soleniter facit: vt ibi, si testator fidei heredis sui cõmisit. Alij, vt B. dicebãt esse distinguẽdũ: an dicat heres, nõ est verũ tibi legatũ esse. in quo casu cogit, ꝓbare esse ver: & solẽne, vt in cõtrario: eo saluo, vt si deferatur sacramẽtũ, iuret: vt. s. pri. §. an dicat, nõ potes petere, q: est min⁹ solẽne. in quo casu cogit, vt h. Sz hoc nõ valet: q: fm hoc expediret ei negare: qõ esse nõ dz: vt. ff. de tribu. illud. §. pe. Dic ergo fm Jo. aut ab initio cõfitet relictũ: & tũc nõ tenetur ex nõ soleni voluntate: vt in. l. illa cõtraria [b]. aut negauit, sed postea fuit ꝓ facẽm vel ꝓ ꝓbatiões quictus, vel delato iura mẽto cõfitet relictum: et tũc iurare cõpellit: vt ita rõne sui mẽdacij teneat: vt h, & ar. i auth. de trie. et semis. §. studiũ. & §. ad h.

C De singulis reb⁹ per fideicõmissum relictis.

C De fideicõmissis generalib⁹. s. titu. j. dixit: nũc de spãlib⁹ dicit. Ac.

Dotest. ¶ Totus iste titulus diuidit in tres partes. Prio ponit de fideicommisso pecuniario. Scõo de libertatib⁹. Tertio ꝓ q̃ vba fieri debeãt. Secũda ibi, Libertas quoq;. Tertia ibi, Verba.

n C Singulas. nõ solum gñaliter, vt. s. ti. j.

o C Vel legatarius. s. rogare vt aliquid alicui restituat.

p C Nõ possit. antiq̃ iure inspecto: sz nouo iure aliter est. nã pot a quolibet q cõmodũ quocũq; modo hz, legari & fideicommitti: vt. C. cõ. de leg. l. j. §. fi. & h statim subñcit Additio. Dic fm Jo. Fa. q accipiẽdo legatũ ꝓprie, forte nõ pot legari nisi ab herede, sz fideicommitti sic: vt. l. si fuerit. §. j. ff. de lega. iij. & qõ ibi no. marie p Bart. sz q: legatũ & fideicõmissus idẽ sunt, & facta sunt hodie filia & synonyma, iõ illa dria hodie nõ tenet: vt. d. l. ij. §. fi. C. cõia de leg. & plene not. p glos. & doct. l. j. ff. de leg. j. & ibi dixi. s. de leg. §. j. sz ibi Rapha. dicit q iste text. nõ potest loq de iure ãtiquo, cũ h sit vbũ partis: als possit, dñ dicit legari nõ possit: nõ añt dicit, legari nõ poterat &c. dic vt p eũ. Angelus.

q C Alteri⁹. refert tñ an leget rẽ extranei, an heredis. ꝓmo casu distinguit an sciuerit aliena, vel credidit suaz: scõo nõ: vt. s. de leg. §. quod añt. & ff. de legatis. ij. l. vnũ ex familia. §. si rẽm.

r C Ipsius. scz legatarij.

s C Inutiliter. facit. ff. de leg. j. plane. ij. §. fi. & l. videdũ. & ff. de leg. iij. l. j. §. sciẽdũ. & l. iij. §. Julian⁹. & l. si legatari⁹. Sz ẽ i. d. l. plane. §. si cui. Sz ibi stetit ꝓ legatariũ q̃ min⁹ meliorẽ accepit: vel melior vt esse quẽ elegerit, sz deteriorẽ elegerit: vt arg. j. de act. §. ꝓterea. Item ar. ẽ. ff. de leg. ij. Imperator. §. j. ibi, cũ vo &c. Sz h qõ h dr, itelligẽ q̃n in q̃titate legat alicui: & in q̃titate onerat: ibi añt q̃n quãtitas dat, & l spẽ grauatur: quo casu tñ vt estimasse speciẽ suã legatari⁹: accipiẽdo q̃titatẽ: vt ex eadẽ. l. colligit. [c] Item ẽ. ff. ad leg. Fal. sz & si nõ seru⁹. i ꝓnc. Sz et ibi eodẽ mõ rñdet: q: q̃titas erat legata: & on⁹ erat positũ in faciẽdo. Sz cũ q̃titas legat, & in quãtitate grauat, sicut h loquit: nũqd q̃rtã

h iij

soleniter disponere, sz in fide hẽredis cõmittere: hẽres teneat iurare nõ ee relictũ, vel soluere. h. d. Are. Et hanc opinionem approbant doctores in. l. fi. C. eodem titu.

C Et q: ꝓma fideicõmissor⁹ cunabula a fide hẽredũ pendẽt, & tãnomẽ [d] q̃ substãtiã acceperũt: & iõ diuus August⁹ ad necessitatẽ iuris cadẽ traxit [b]: nup & nos eundẽ principẽ supare cõtẽdẽtes, ex [c] facto qõ Tribonian⁹ vir excellẽtissimus q̃stor sacri palatij suggessit, cõstõnẽ [d] fecim⁹, ꝓ quã disposui m⁹, si testator fidei hẽredis sui cõmisit vt vel hẽreditatẽ vl spãle fideicõmissum restituat: et neq; ex scriptura, neq; ex q̃nq; testiũ nũero q̃ in fideicõmissis legitimus [e] esse nosc̃it) possit res manifestari, sz vel pauciores q̃ q̃nq;, vel nemo penit⁹ testis interuenerit: tũc siue pater hẽredis, siue ali⁹ q̃cunq; sit q fidẽ hẽredis elegerit, & ab eo restitui aliqd voluerit: si hẽres ꝑfidia tẽt⁹ adiplere fidẽ recusat, negãdo rẽ ita esse subsecutã: si fideicõmissari⁹ iusiurãdũ ei detulerit, cũ pri⁹ ipe de calũnia iurauerit [f]: necesse eũ [g] habere vel iusiuranduz subire ꝓ nihil tale a testatore audiuit: vl recusantẽ, ad fideicõmissi vel vniuersitat̃ * vel spãlis solutionẽ coarctari [h]: ne depereat vltima volũtas testatoris fidei hẽredis cõmissa. ¶ Eadẽ [i] obseruari cẽsuim⁹ & si a legatario vl fidei cõmissario aliqd sit r relictum sit. ¶ Q: [k] si is a quo relictũ dicit, post q̃ negauerit, cõfiteatur quidẽ aliquid a se relictũ esse, sed ad legis subtilitatem [l] recurrat; omnino soluere [m] cogendus est.

C De singulis rebus per fideicommissum relictis. Titu. XXXIIII.

C Etiam res singularis potest per fideicommissum relinqui, et tam ab hẽrede, q̃ a legatario.

Dotest tamen quis etiaz singulas [n] res per fideicõmissum relinquere: veluti fundum, argentuz, hominem, vestem, & pecuniã numeratam. vel ipsum hẽredem rogare vt alicui restituat, vel [o] legatarium, q̃uis a legatario legari non possit [p].

C Nõ tñ res testatoris, sed etiã hẽredis aut cuiuslibet alterius ꝓ fideicõmissus relinqui potest. Et legatari⁹ de re sibi legata vel sua vel aliena alteri restituẽda potest grauari: dũmodo nõ plus oneret q̃ honorat⁹. Et quãdo res aliena legatur, vel ipsa vel ci⁹ estimatio p̃standa est. Areti.

C Pot añt nõ solũ proprias res testator⁹ per fideicõmissum relinquere: sed & hẽredis, aut legatarij aut fideicõmissarij, aut cuiuslibet alteri [q]. Itaq; & legatari⁹ & fideicõmissarius nõ solũ de ea re rogari pot, vt eam alicui restituat quę ei relicta sit: sed etiam de alia, siue ipsius [r], siue aliena sit. Hoc soluz obseruandum est, ne plus quisq̃ rogetur alicui restituere, q̃ ipe ex testamento ceperit. Nam qõ ampli⁹ est, inutiliter [s] relinquit. ¶ Cũ añt aliena res ꝓ fideicõmissum relinquit: necesse est ei q rogat⁹ est, aut ipam redimere & p̃stare, aut estimationem eius soluere.

C Etiã libertas seruo ꝓ fideicõmissum pot relinq: & nõ tñ seruo ꝓprio, sed & alieno: vt q̃n poterit manumittat. hoc dicit.

a Et hec lectura videt satz ꝓbari p istuz tex. quã sequunt Frãcis. Accurs. marsil. & alij doc. vt refert Bart. l. fi. C. eo. et ang. hic: fz quam erat practica q̃ hẽredi ab initio non negãt deferre fidei cõmissari⁹ iramentũ si testor⁹ voluerit solẽniter testari fidei sue cõmisisset tale legatũ: q̃ iurãte erit secur⁹: q̃ recusante vo agere condictione ex isto. §.

b Et q̃uis etiã in isto mẽbro opinio. sit cõis/ rñ Jo. Fa. hic eã impugnat: & si testor vel codicillis fuerit relictũ: et rñdet ad l. si veritas. q̃ q̃n hẽres negat ilt. ꝓest. legatari⁹ habet duo remedia: vl q̃ deferat iuramẽtũ: & obtinet iste. §. & d. l. fi. vel q̃ oneret se ꝓbatiõe: et tũc sibi imputet: quia dz ꝓbare dispositionẽ solẽnem vt sibi. Legari pt et a legatario.

c Et h q̃n species erat sua. si vero

* vniuersalis.

Codicillis v. testes assint.

Data fuit hec q̃stio Siena. in. §. sed hoc videtur esse contra ea que dicta fuerunt supra de legatis tito.

a C Nomen. no. nomẽ cõsequẽs rei: vt. s. de dona. §. est & aliud.

b C Traxit. hec iura sunt. s. eo. in prin.

c C Ex facto. id est ex questione de facto.

d C Constitutionem. vt. C. de fideicom. l. fi.

e C Legitimus. no. testes. v. in codicillis necessarios esse: vt. C. de codi. l. fi. §. fi. & de fideicõ. l. fi. ibi, sz sine quinq; &c.

f C Jurauerit. nã in omni casu erat olim iurandũ, & in omni capitulo vt. C. de iura. calũ. l. j. in ꝓn. hodie sufficit semel iurare: vt in aut. de ꝙs qui ingre. ad appel. §. fina.

g C Necesse eum habere. sz nunqd hodie corrigit hoc, cũ nulli defera tur iuito: vt. C. de iureiur. l. fi. & l. gñaliter. §. finaut̃: Rñ. nõ: q: hec est posterior cõstitutio Justiniani: vt. C. de fideicom. l. fi. & ita est iste specialis casus in quo quis compellitur iurare.

h C Coarctari. nota propter contumaciam non iurantis eum cõdemnari: vt. C. de iura. calum. l. ij. §. fina.

i C Eadem. s. vt compellatur iurare vel soluere.

k C Q: si. dixi q̃n cõtumax fuit nõ iurãdo: nũc q̃n iurauit & p sacramẽtum fuit cõfessus, vel etiã ante q̃ iuret: sz pri⁹ negauerat relictũ: vt in fi. huius tit. dicemus statim.

l C Subtilitatẽ. que est vt ex quo est volũtas nõ solẽnis, non valeant ea q̃ fctã sunt: vt. C. de fideic. l. fi. & C. de testa. nõ dubiũ. §. illud.

m C Soluere cogẽdus est. sz quo coarctat ex nõ soleni voluntate: sic ergo soluũtur inutiliter relicta, sicut & vtiliter: qõ esse nõ dz: vt. C. de fideic. l. si vitas. q̃ est ẽ. Sol. qdã dicũt q̃ vbi soleniter testari voluit, & nõ fecit, hz locũ lex Zita. als si noluit testari soleniter, hz locũ qõ hic dr: vt. ff. de iure codi. l. j.

n C Singulas. nõ solum gñaliter, vt. s. ti. j.

o C Vel legatarius. s. rogare vt aliquid alicui restituat.

p C Nõ possit. antiq̃ iure inspecto: sz nouo iure aliter est. nã pot a quolibet q cõmodũ quocũq; modo hz, legari & fideicommitti: vt. C. cõ. de leg. l. j. §. fi. & h statim subñcit Additio. Dic fm Jo. Fa. q̃ accipiẽdo legatũ ꝓprie, forte nõ pot legari nisi ab hẽrede, sz fideicommitti sic: vt. l. si fuerit. §. j. ff. de lega. iij. & qõ ibi no. marie p Bart. sz q: legatũ & fideicõmissus idẽ sunt, & facta sunt hodie filia & synonyma, iõ illa dria hodie nõ tenet: vt. d. l. ij. §. fi. C. cõia de leg. & plene not. p glos. & doct. l. j. ff. de leg. j. & ibi dixi. s. de leg. §. j. sz ibi Rapha. dicit q̃ iste text. nõ potest loq de iure ãtiquo, cũ h sit vbũ partis: als possit, dñ dicit legari nõ possit: nõ añt dicit, legari nõ poterat &c. dic vt p eũ. Angelus.

q C Alteri⁹. refert tñ an leget rẽ extranei, an hẽredis. ꝓmo casu distinguit an sciuerit aliena, vel credidit suaz: scõo nõ: vt. s. de leg. §. quod añt. & ff. de legatis. ij. l. vnũ ex familia. §. si rẽm.

r C Ipsius. scz legatarij.

s C Inutiliter. facit. ff. de leg. j. plane. ij. §. fi. & l. videdũ. & ff. de leg. iij. l. j. §. sciẽdũ. & l. iij. §. Julian⁹. & l. si legatari⁹. Sz ẽ i. d. l. plane. §. si cui. Sz ibi stetit ꝓ legatariũ q̃ min⁹ meliorẽ accepit: vel melior vt esse quẽ elegerit, sz deteriorẽ elegerit: vt arg. j. de act. §. ꝓterea. Item ẽ. ff. de leg. ij. Imperator. §. j. ibi, cũ vo &c. Sz h qõ h dr, itelligẽ q̃n in q̃titate legat alicui: & in q̃titate onerat: ibi añt q̃n quãtitas dat, & l spẽ grauatur: quo casu tñ vt estimasse speciẽ suã legatari⁹: accipiẽdo q̃titatẽ: vt ex eadẽ. l. colligit. [c] Item ẽ. ff. ad leg. Fal. sz & si nõ seru⁹. i ꝓnc. Sz et ibi eodẽ mõ rñdet: q: q̃titas erat legata: & on⁹ erat positũ in faciẽdo. Sz cũ q̃titas legat, & in quãtitate grauat, sicut h loquit: nũqd q̃rtã

Universidad de Deusto
Biblioteca

alienā: pce dit ter. hic. Vbi aūt relinqtur spēcies: si simpliciť grauet, hz loco a ista text. si alternatiue pcedit ter. in dicto. §. si cui.

iure Falcidie potest oneratus retinere: siue sit legatarius siue fideicōmissarius qui sit grauat⁹: Quidā dicūt q̄ sic: vt arg. ff. ad l. Fal. pena. §. fi. Nos ℣: vt in eo. ti. l. lex Falcidia si interueniat. §. nunq̄. et de vulga. substi. coheredi. §. cū filie. Additio. De quo dic vt p gl. in. d. §. nūq̄. ⁊ in. l. j. §. deniq; ⁊ ibi Bar. ff. ad Treb. ⁊ p Ange. hic notabiliť.

a Extranei. licet etiam crediderit suū: vt. ff. de fideicō liber. l. Paulus. j. respō. ⁊. l. alieno. in pnc. Sz i pecuniario legato distinguitur, sciuerit vel ignorauerit rem alienā: vt. §. de leg. §. qō aūt ⁊. §. non solum.

b Non vendat. vel etiā si vēdat, vltra iustū pretium vēdere vult. nā tūc perinde est ac si non vendat: vt. ff. de lega. iij. non dubium. §. fi.

c Si modo. interpositio est.

d Nihil. si eniz aliquid etiā modicū relinquitur alicui vt vendat: ⁊ ille legatum accepit: cōpellit vendere: vt hic: ⁊. C. de fideicom. lib. deberi. et. l. si te donatā. ⁊. C. ad. l. Fal. si ea cuius filium.

e Perceperit. scz dominus istius.

Qō differtur, nō aufertur.

f Differtur. qō differt, non aufert. sic. ff. de iudi. cū furiosus. Argu. ℣tra C. de inoffic. testa. scim⁹. §. fi. ⁊. ff. de vsufru. si vsus fructus. a Jtez no. q̄ inspicit quod euenire potest. sic. ff. de iurisd. om. iu. si idem. §. fin. ⁊. ff. de adi. leg. l. seruo.

a De isto brocardo dicit p bar to. in. l. iter stipulantē. §. sacra. ff. de ℣b. obli.

g Eius qui manumittit. i. heredis vel legatarij vel fideicōmissarij. C. de fideicom. lib. l. his ꝯ bus. Accursius.

Orcinus qs ⁊ vñ dr.

h Orcinus. sic dict⁹ ab orco. i. manumissus ab eo qui tendit ad orcum i. infernum. Vel orthinus ab orthos qō est rectū. Aū orthinus. i. directe manumissus. Vel ab orce qō est capio (nam et inde archiorcus) qz multa capiūt manumissi in testamento in quo multa fiunt.

i Ex suo. non expectata manumissiōe ab alio facienda.

k Testamēto. vel etiaz codicillis testamento cōfirmatis: vt. ff. de ma. testa. libertas.

l Cōpetere. que cōperit hereditate adita etiā ab vno ex plurib⁹ heredibus: vt. ff. de manu. test. l. testamēto. §. testamento.

m Maxime. iō hoc dicit, qz qbuscūq; vbis relinqui possunt: vt. ℣. de lega. in pn. siue directis siue precarijs: vt. C. cō. de le. omne vbū. et facit. ff. ad Treb. l. Scevola. Additio. Et hoc verū si vba important dispositionē, itē fideicōmissuz, vel ad hoc extēdi possint ex coniectura rata mente testatoris: non als: vt. l. pater. §. pater filio. ff. de le. iij.

Continuatio.

De codicillis. ¶ Quia testamēta ⁊ eoz̄ accidētia dicta sunt: nūc de codicillis. i. de parvula vel de minima scripta volūtate. Naz ideo codicilli dñr: qz in breuiori chartula vel codice q̄ testamentū fiebāt: ⁊ solū in eis qdā fideicōmissa relinquebātur: ⁊ tales sunt ad testamētū qualis est scapha ad nauē. Sz nunqd fm hoc pñt fieri sine scriptura? Quidā dicūt q̄ nō: sed tñ dico etiā sine scriptura hodie fieri posse: lz forte olim in scriptis tñ fierēt: vt. C. de bo. liber. l. fi. in prin. Ac.

Codicilli sine scptura fieri possunt. Diuisio.

Ante Augusti ꝛc. ¶ Jste titul⁹ diuidit in q̄tuor ptes. Primo qūo fuerit introduct⁹ vs⁹ codicillor. Scdo qñ codicilli testō confirmati valēt. Tertio an hereditas directo possit dari vel adimi i codicillis. Quarto an qs possit facere plures codicillos. Scda ibi, nō tñi. Tertia ibi, codicillis. Quarta ibi, codicillos. ¶ Casus. Dñe, iā video q̄ vultis tractare de codicillis. dicatis igit mihi si placet, qñ primo ius codicillor in vsu esse ceperit, ⁊ qs primo introduxit codicillos: Ad hoc rñ. Amice, ius codicillor tpib⁹ diui Augusti primo in vsu esse cepit: nā certū est ante Augusti tpa ius

Libertas quoq; seruo p fideicōmissum dari pōt: vt hęres eum rogetur manumittere, vel legatarius, vel fideicōmissari⁹. Nec interest, vtrū de suo ppo seruo testator roget, an de eo q̄ ipsi⁹ hęredis aut legatarij vl etiā extranei[a] sit. Jtaq; ⁊ alien⁹ seru⁹ redimi ⁊ manumitti dz. Q si dñs eum nō vendat[b]: si mō[c] nihil[d] ex iudicio eius q̄ reliquit libertatez, pceperit[e] nō statim extinguitur fideicōmissa libertas, sz differt[f], q̄d possit tpe pcedēte, vbicūq; occasio serui redimendi fuerit, prestari libertas.

Manumissus p fideicōmissū, efficitur libertus manumittētis, ⁊ nō testatoris. Manumissus vō directo, ōr Orcinus: ⁊ est libertus testatoris. in quo duo tpa sunt cōsyderāda. Et directo manumiss⁹ dicit qui eodē testamēto sine aliq̄ medio suscipit libertatem. Areti.

Qui aūt ex fideicōmissi causa manumittit, nō testatoris fit libertus, etiā si testatoris seruus sit: sed eius q̄ manumittit[g]. At is q̄ directo testamēto liber esse iubet, ipi⁹ testatoris libert⁹ fit: q̄ etiaz Orcinus[h] appellat. ¶ Nec ali⁹ vllus directo ex testamēto libertatē habere potest, q̄ qui vtroq; tēpore testatoris fuerit, et quo faceret testamentū, ⁊ quo moreretur. ¶ Directo autem libertas tūc dari videtur, cū nō ab alio seruū manumitti rogat, sz velut ex suo[i] testamento[k] libertatez ei competere[l] vult.

Siue precatiuis, siue rogatiuis verbis fideicommissuz fiat, valet. hoc dicit. Aretinus.

Verba aūt fideicōmissoz hęc maxime[m] in vsu habent, peto. rogo. volo. mando. fidei tuę cōmitto. q̄ pinde singula firma sunt, atq; si omnia in vnū cōgesta essent.

De codicillis. Titu. xxv.

Olim codicilli nō erāt in vsu: hodie vero eorum vsus est vtilis ⁊ necessari⁹: et illis primus robur diuus Augustus de prudentū cōsilio attribuit. Aretinus.

Ante Augusti tpa cōstat codicillor ius i vsu nō fuisse: sed primus Lucius Lentulus (ex cuius persona etiaz fideicommissa esse cœperunt) codicillos introduxit. Naz cuz decederet in Aphrica, scripsit codicillos testamento confirmatos[n] qb⁹ ab Augusto[o] petijt p fideicōmissum vt faceret aliquid. Et cum diuus Augustus voluntatem eius impleuisset: deinceps reliqui eius[p] authoritatem secuti fideicōmissa prestabāt: ⁊ filia Lētuli legata que iure nō debebat[q], soluit. Dicitur autem Augustus conuocasse sapientes viros, inter quos Trebatium quoq;, cuius tunc authoritas maxima erat: et quęsisse an posset recipi hoc, nec absonans a iuris ratione codicillorum vsus esset: et Trebatium suasisse Augusto q̄ diceret vtilissimum ⁊ necessarium hoc ciuib⁹ esse propter magnas et lōgas peregrinationes que apud veteres fuissent: vbi siquis testamentum facere non posset[r], tamen codicillos posset. Post quę tempora cū et Labeo codicillos fecisset, iam nemini dubium erat quin codicilli iure optimo admitterentur. Et hec dicuntur vsq; ad. §. Nō tātum autem.

Etiam ab intestato codicilli fieri possunt. Sed quando ante testamentum fiebant: non aliter valebāt, nisi erant in testamento confirmati. Hodie vero semper videntur confirmati. Areti.

Non tantum autem testamē-

n Cōfirmatos Nic no. q̄ q̄tuor mōis codicilli cōficiunť. aut cū in futurū cōfirmanť: veluti testamēto pri⁹ facto, i quo dictū est: q̄cqd dixero in codicillis, valere volo. et postea codicilli facti sūt. Aut in preteritum: veluti codicilli pri⁹ facti, testō facto postea confirmati

sunt. ⁊ hi duo casus sunt. C. eo. siue in initio. b Tertio fiūt cū testō: veluti cū testator q̄ testū implere nequerit, addiderit vt vim codicillorum haberet: vt. C. eo. l. fi. §. illud plane. ibi, nisi id ille ꝛc. Quarto sine testō. s. ab intestato: vt. ff. eo. cōficiuntur. ⁊ j. eo. §. nō tantū. ⁊. C. e. nō idcirco. hic autem fuerunt cōfirmati vel ante vel post.

o Augusto. cui aliquid relinquebatur.

p Eius. scz Augusti.

q Non debebat. quia legata nō debebantur nisi ex testamento iure antiquo: vt diximus. ℣. titu. ij. §. preterea.

r Nō posset. ppter ipotētiā facti: vt qz nō hz tot testes q̄ testō conficiēdo sufficiāt: sec⁹ si ppter ipotētiā iuris: vt. ff. e. l. diu⁹. §. codicillos. q̄ est cōtra. Et probatur hec solutio. ff. eo. cōficiuntur. §. codicilli.

Nō tñ aūt. ¶ Casus. Dñe, vidim⁹ q̄ primo Lucius Lētul⁹ fecit codicillos testō suo cōfirmatos: nunqd igit requirit de necessitate q̄ fiat testamentum ad hoc q̄ possint valere codicilli: Et respō. q̄ nō. Nam non tñ facto testamento potest quis codicillos facere: sed etiā intestatus decedens codicillos facere potest: ⁊ in eis fideicommiss. relinquere. Papi. tamen ait codicillos ante testamentum factos non aliter iuris necessitatez habere nisi postea spāli voluntate testatoris ⁊ in testamento

b Nota. aliqñ confirmatio pcedit suū ℣ mobile. facit fm bal. ⁊ Sali. l. d. l. siue in initio. C. e. ti. q̄ cēs pōt confirmare electionem fiēdā p pōnos eccle anteq̄ fiat: qō no. vide l. cū antea. C. de arbi. an qs possit approbare laudū ante q̄ profera

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur: & sic an pmo ds pot fit appro dare & con firmare ele ctionē ātē q̄ facta fue rit. Ange.

& in testamento confirmētur. Sed diui Uerus & Anto. rescripserunt et codicillis ante testamētum factis postea cum effectu fideicō. peti, ds in testamento subsecuto nō fuerint expresse cōfirmati: si tamen appareat testatorem q̄ post factos codicillos facit testamentum, a volū tate in codicillis expressa non recessisse. & ita nō est necessaria specialis confirmatio: sed sufficit si non appareat de contraria voluntate testatoris. Et hec dicūtur vsq̄ ad illū. §. codicillis aūt.

a ¶ Cōfirmet. s. explīs, vel etiā si quoquo iudicio retineat prima volūtas: vt. ff. eo. ante testamenti tabulas. Sz Jo. contra. Nā siue ante siue post fiāt, semp videntur confirmati: vt hic dō statim, & ff. e. fiqs cuz. §. fi. et l. ab intestato. Accursi⁹. Additio. In hoc tñ remanet hoc differētia, sm Jo. Fa. q̄ qñ expresse cōfirmant, valent iure directo q̄ in his cōtinentur. secus si tacite. l. libertates. ff. de manu. testa. et de testa. tu. l. iij. q̄uis gl. ibi notet contrariuz.

¶ Codicillis aūt. ¶ Casus. Dñe, iā video q̄ vos dicilli ante testm̄ et post testm̄ fieri pñt, & ab intestato. Sz nūquid eādem ptātez hñt codicilli quā & testm̄: Ad hrñ. q̄ nō: imo codicilli in multis differūt a testamēto. Hereditas em̄ in codicillis nec directo dari nec adimi potest: & hoc ideo statutū est, ne ius testamētorū & codicillorum cōfundatur. vnde nec exheredatio directo in codicil. scribi potest: sed omnia supradicta in testō fieri pñt. sed Iz in codicillis hereditas directo dari nō possit: in illis tñ fideic. iure relinq̄ pōt. Itē nec additio heredi īstituto in codicil. adiici pōt: nec etiā substitutio directo fieri. Et nō soluz in predictis differunt codicilli a testamēto: sed etiā in alijs. nam plures codicillos quis facere potest: ita vt omnes valeāt: & nulla solennitatem ordinationis verborum desyderant: licet secus sit in testamento. Et hec dicuntur vsq̄ in finem tituli.

b ¶ Neq̄ dari. directo: sed p fideicōmissuz siue ab eo quez pri⁹ fecerat heredem, siue a legitimis bene pōt relinqui: vt. ff. eo. l. ij. §. fi. & C. eo. hereditatem. & ī. pri. §. Additio. Et assignat gl. in. d. l. hereditatem. rationē differentie: q̄ nō tantū aufertur per fideicōmissum, sicut directo aufertur. Uel dic sm Sali. aliqua virtus attribuit vni, quenō attribuitur alteri: vt. l. fi. C. eo. et maiorem vim testamēta q̄ codicilli habent propter maiorem solēnitatē in eo requisitam. Ange.

c ¶ Ne confundatur. i. ne iste due voluntates sic misceātur, vt vna ab altera discerni non possit. nam si idem significarēt, quare diuersa nomina darentur: vt. C. eo. si idem.

d ¶ Scribi. sz vt de iure valeat.

e ¶ Relinquitur. sed qua actione hec hereditas, vel etiā alia in codicillis relicta petentur: Rñ. quidā condictione ex. l. vt. ff. de condict. ex lege. l. j. Uel dic vtili actione ex testamento, cū ad instar testamēti codicilli sint inuenti: vt. ff. e. l. ij. §. j.

a Idē cōtrario quia cōditio apposita in testamēto nō pōt in codicillis remoueri: q̄ tūc pure hereditaria dari vī ītuz tertuz: nisi forsan ob fauorē liberoz: p no. l. diui. ff. e. clausula tñ derogatoria apposita in testō pōt in codicillis reuocari: vt per Ange. hic.

f ¶ Instituto. sz in testamento.

g ¶ Adiicere. & cui conditioni adiecte necesse parere non habet: sed in eius additiōis defectuz de adēptiōe hereditatis cogitasse vī: vt. ff. de condi. instit. l. pe. in fi. a Sed forte in vanū cogitauit: vt ibi diri.

h ¶ Directo. si tamen substituerit, vī rogasse p fideicōmissum vt restituat: vt. ff. ad Trebel. l. Scenola.

i ¶ Plures. vt etiā oēs valeāt, nisi cōtrariā cōtineāt voluntatē: vt. C. eo. l. cum proponas. aliud in testamētis: vt. §. qui. mo. test. infir. §. posteriore. & facit. ff. eo. diuus. §. j.

k ¶ Et nullā. sz de illis quatuor q̄ in testamēto desyderant, vel septē testiū: vel sigillor: vel q̄ sua manu scribātur: vel q̄ subscribāt testes: vt. §. de testa. §. j. Sed quedam solēnitates & hic desyderātur: vt sunt quinq̄ testes: vt diximus. §. titu. ij. §. fina.

¶ De hereditatibus q̄ ab intestato deferūtur. ¶ Hec rubrica est generalis ad omnes sequētes titulos vsq̄ ad tit. de bo. pos. vbi mistim tractabit ex testamēto & ab intestato: sz textus huius tituli loquitur tñ de suis heredibus. & sic al's. ff. si cer. peta. & de rebus credi. vbi tractat de mutuo in specie tantuz. Accur. Additio. Ista rubrica sic cōtinuatur: Dictū est supra de hereditatib⁹ q̄ testamēto facto deferuntur: nunc sequitur videre de hereditatibus q̄ ab intestato deferūtur.

Intestatus. ¶ Tot⁹ iste titul⁹ diuidit in quatuor partes principales. Primo ponit qs ōr decedere intestat⁹. Scōo q̄ prima causa est liberoz, & q̄ sunt liberi, & sui. Tertio de emācipatis qūo admittātur: & de adoptiuis. Quarto ponit aliqs suas correctiōes. Scōa ibi, Intestatorum aūt. Tertia ibi, Emancipati aūt. Quarta ibi, Sz ea oia. ¶ Cas⁹. Dñe, iā video q̄ vos vultis tractare de hereditatib⁹ q̄ deferunt ab itestato: pro deo si placet vobis, dicatis mihi qs ītelligit decedere intestat⁹: & Ad hoc rñ. Intestat⁹ decedere itelligit ille q̄ aut nullo mō fecit testm̄: aut de facto qdez fecit testamentū: nō tñ de iure: vt potez q̄ iuris solēnitate caruit: vel testamenti factionē nō habuit: aut testamētū qō iure fecerat, arrogatione ruptū fuit: vel capi. dimi. irrituz factum est: aut si ex testamēto solēniter facto nullus heres extiterit. Oīb⁹ em̄ his modis intelligit qs intestatus decedere. & hec dicunt vsq̄ ad illū §. intestatorz. Dñe, iā video qs intelligit decedere intestat⁹. dicatis modo mihi si placet, ad qs intestatorum hereditas pertinet: Ad hoc respō. Amice: hereditas intestatorum ex lege. xij. tab. primo pertinet ad suos heredes. Sed qd domine Imperator: vos dicitis q̄ hereditas intestatorum pertinet ad suos heredes: dicatis mihi si placet, qui intelliguntur sui heredes: Ad hoc respond. Amice, sui heredes intelliguntur qui in potestate morientis sunt, de cuius hereditate tractatur: veluti filius & filia: nepos & neptis: & descendētes ex filio pronepos & proneptis: & per masculinā lineā directo descēdentes: nec interest quo ad hoc vt heredes censeātur, vtrū sint naturales liberi, an adoptiui. nā adoptiui liberi tēpore mortis in ptāte existētes, sui heredes intelligunt. & nō solum supradicti ex binis mīmonijs existētes pcreati dicūtur sui heredes: sed etiā necesse est eos inter suos heredes cōnūerari q̄ ab intestato nō erāt in ptāte parētū: vtpote naturales q̄ nō sunt ex legitimo mīmonio geniti: postea tñ a parētib⁹ naturalib⁹ curijs dati sunt: & ita iptātem pfis redacti. Ui em̄ bñficio diualiū 2stōnū q̄ sup filijs naturalibus posite sunt iura suoz heredū nāciscunt. Nec solū supradicti iter suos heredes 2stituunt: sz etiā illi quos nra 2stone statuim⁹: vt siqs aliquā mulierē in suo 2tubernio copulauerit: nō tñ ab initio affectione maritali eā habuerit: erat tñ talis cū qua poterat hre legitimū cōiugiū: si ex ea plē pcreauerit: & postea maritali affectiōe interueniēte cū eadē muliere instrumēta dotalia cōfecerit, & filios & filias ex eadez habuerit: statuim⁹ dico nō solū posteriores liberos, sz post mīmoniū 2ctū editos, legitimos & in ptāte pfis esse: sz etiā priores, vtz ante mīmoniū editos. & Ꝟ merito statuimus. nā isti liberi ante mīmoniū nati, occasionē legitimi nois etiā alijs post matrimonium natis pstiterūt. rōne em̄ affectiōis quā pater ad plē primo pcreatā habuit, & q̄ matrē eoz habuit in ple fecūdā, iō eā sibi maritali affectiōe copulauit. & Ꝟ obtinere, cēsuim⁹ nō solū si post dotalia instrumēta cōfecta liberi nati fuerint & extiterint, sz etiā si nulli post mīmoniuz fuerint nati: vel etiā si aliqui fuerint nati, sz postea mortui. In oi em̄ euentu cēsuim⁹ liberos ante matrimoniū natos, maritali affectione sm tenorē nostre 2stōnis postea subsecuta legitimos esse, & iura suoz heredum in omnib⁹ habere. Et hec dicūtur vsq̄ ad illū. §. ita demū. Frā.

l ¶ Nō fecit. vel q̄ nō vult: vel q̄ nō pōt: vt pupill⁹, furiosus: licet hi impropie intestati dicūtur esse: q̄ & si vellēt testari, nō possunt: vt. ff. eo. sz de suis & legi. l. j. in prin. Additio. Qō no. sm Jo. Fab. Ꝟ eos qui vendicant sibi bona intestatorum ex consuetudine: vel preferunt ex statuto. de quo, & an facto testamēto, & postea rupto, habeat locuz dictū statutū q̄ ab intestato preferant agnati &c. vide late p Ang. Ꝟ.

m ¶ Non iure fecit. q̄ caruit solēnitate testiū, vel nō habuit testamenti factionem, & fecit.

n ¶ Ruptum. arrogatione vel agnatione posthumi: vt. §. quib. mo. test. infir. j. rñ. b Et nota q̄ nō est per omnia idem quando rumpitur, ac si nullum factum esset, si tamen fecit codicillos: cum primo casu. s. quando rumpitur legatum vt ex codicillis, non valeat: vt. C. de codicil. l. j. secundo sic: vt. §. de fideic. here. §. preterea. & ff. de iur. codi. §. q

Diuisio.

Testari alig nolūt, aliqui non possunt.

Testm̄ p duo rumpitur.

b Intellige vt ibi p Joā. Fab. Poz. & Ange.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tamen.in fi.j.rū.ꝛ in.l.ab intestato.ꝛ.ſ.ti.j.§.nō tantū.Accur.

a ¶ Irritumve.vt per capitis diminutionē testatoris:vt.ſ.quib.mo. test.infir.§.nō tū.ꝛ facit.ff.de verb.signi.intestatus.

b ¶ Extiterit.sunt ꝛ alij duo modi:vt p ꝗrelā,vel contra tabulas testameto rescisso:vt.C.de collat.vt liberis.Accur.Additio. Hocverū si fit mota ante aditā hereditatē.secus si post:qr pretor nō pōt facere desinere quē esse heredem.§. quos autem.j.de bono. pos.Angelus.

c ¶ Supra diximus.ſ.de here.quali.et diffe.§.sui. Accursius.

d ¶ Fuerint.itē aliud est necesse,vt nemo eos precedat:vt ibidem dicitur: vt.ſ.de here.quali.ꝛ diffe.§.sui.

e ¶ Ex filio nato.aliud si ex filia:vt.ſ.de pat.pote.§.filius.

f ¶ Prognatus.i.pcula me natus:qr in quarto gradu est mihi,q vocat abnepos:vt.j.de gradi. §.quarto. Vel dic prognatus positū poni pro simplici.i.natū vel natam.ꝛ sic pone p nepote pdicto. Vel dic melius,loquit de oib descēdentibus vltrioribus:ꝛ ideo dicit prognatus:qr vsqz in infinitum succedūt:vt in auth. de here.ab intest.§.j.ꝛ sic ppie ponitur prognatus.i.procul natus.

g ¶ Naturales.i.legitimi.

h ¶ An adoptiui.quo ad hoc vt sui dicantur:nisi emācipati fuerit: tūc em interest: cum naturales emācipati iure pretorio succedant:adoptiui nō: vt.ff.e.l.j.§.suos.et.j.eo. §.minus.Accursius.

¶ Quibus.scilicet suis heredibus.

k ¶ Curys. Erat em curia siue corpus in qlibet ciuitate:q curia indigebat officialibus,vt negotia expedirētur:vt in auth.de defen.ciuita.§. nulla.in fi.col.iij.vnde quicunqz vellet naturalē suū filiū dare illi curie:vel ipsemet filius post mortē patris se offerre,nō ertātibus legitimis:vel pater testamento illud dicat:legitimus fiebat:vt in auth.qb. mo.na.effi.sui.§.quod vero.ꝛ.§.si quis igitur.si:ut fit remissio peccatorum ys qui vadunt vltra mare.

l ¶ Quialium.id est principuz.scz Theodosij ꝛ Leonis:vt.C.de nat. lib.si quis.ꝛ.l.quoniam.

m ¶ Sic enō eos.ſ.necesse est connumerari inter suos. Accur.

n ¶ Constitutiones.C.de na.li.cum quis.ꝛ.l.nuper.

o ¶ Sustulerit.id est habuerit.

p ¶ Instrumenta.in quibus cōtineatur matrimoniū inter Titiuz et Bertam esse cōtractū,ꝛ dotem datā esse.que instrumēta dotalia vel nuptialia dicūtur.ꝛ sine his duobus,scz scriptura ꝛ dote,dicit P.nō valere matrimoniū:qr lex plerūqz de his dixit tali casu:vt hic,ꝛ.ſ.de nup.§.fi.nō als:vt.ff.de reg.iur.l.nuptias.nos dicim valere matrimoniū:vt.C.de nup.si vicinis.ꝛ in authē.de nup.§.nuptias.col.iij. sed nō fieri liberos legitimos:vt in auth.de trien.ꝛ se.§.fi.col.iij.

q ¶ Justos.repete iussimus.

r ¶ Prestiterūt.ſ.primi.nā ꝛ ob hoc retinēt quidā prius cōcubinas, vt experiant an ex eis possint filios habere:vt postea accipiāt eas in vxores,vel repellāt.qō scz vt repellantur,in vxore phibitum est:vt in auth.quib.mo.na.effi.le.§.qñ.colla.vij.Additio. Nota cautelam gl. que vult habere filios.sed dicta cautela non est bona quo ad animā: quia omnis fornicatio est hodie prohibita:vt dixi.ſ.de nup.§.si adversus.et.§.fina.Ang.

s ¶ Censumus.q.d.nō solū si nascantur postea,ꝛ viuant cū primis: siue nō nascantur aliqui:siue etiā nascātur,ꝛ moriātur:vt.C.de nat. li.nuper. Et nota cp etiā si legitimos habent ex vxore quondā:tamē hec valēt:ꝛ siue ex libera,siue ex liberta,siue ex serua quā postea ma-

rītum ve factū est:aut si ex eo nemo heres extiterit.

¶ Hereditas intestati primo pertinet ad suū heredē. Et ille dicit suus heres qui est in potestate defuncti tpe mortis eius:siue fuerit de liberis naturalibus et legitimis.siue de legitimis tm. Areti.

¶ Intestatoruz aūt hereditates ex lege.xij.tabularū pmū ad suos heredes pertinēt. Sui aūt heredes existimantur (vt supra diximus) qui in potestate morientis fuerint:veluti filius filia ve,nepos neptis ve ex filio,pnepos pneptis ve ex nepote ex filio nato pgnatus ve. pgnata ve. Nec interest,vtz naturales sint liberi,an adoptiui.

¶ Liberi legitimati siue p oblationē curie,siue per subsequēs matrimoniū,de numero suorū heredum sunt censendi. Arctinus.

¶ Quibus cōnumerari necesse est etiā eos qui ex legitimis quidē nuptijs vel matrimonijs nō sunt pgeniti,curijs tm ciuitatū dati,ꝛ diualiū cōstitutionū que sup his posite sunt tenorē heredū suoruz cura nanciscunt. ¶ Necnō eos qs nostre amplexe sunt ꝛstitutiones, per quas iussimus vt si quis mulierē in suo cōtubernio copulauerit, nō ab initio affectiōe maritali,eā tm cū qua poterat habere ꝛiugiū: ꝛ ex ea liberos sustulerit:postea vo affectiōe ꝓcedēte,etiā nuptialia istrumēta cū ea fecerit,ꝛ filios vel filias habuerit:nō solum eos liberos qui post dotez editi sunt, iustos,ꝛ in potestate patris esse: sed etiam anteriores, qui ꝛ ijs q postea nati sunt,occasionem legitimi nominis prestiterūt. Quod obtinere censuimus ꝛ si nō progeniti fuerint post dotale instrumentum confectuz liberi,vel etiā nati ab hac luce subtracti fuerit.

¶ Ad hoc vt nepos et alij vlteriores liberi in potestate sui heredis sint:requiritur q alius non precedat eos in gradu,hoc dicit Aretinus.

¶ Ita demum tamen nepos neptis ve,pronepos pneptis ve suorum heredum numero sunt,si precedens persona defecerit in potestate parentis esse: siue morte id acciderit,siue alia ratione,veluti emancipatione. Nam si per id tempus quo quis moritur,filius in potestate ei sit:nepos ex eo suus heres esse non potest.idqz ꝛ in ceteris deinceps liberoruz personis dictum esse intelligimus.

¶ Posthumi quoqz q si viuo parente nati essent,in potestate eius futuri forent:sui heredes sunt.

¶ Suus heres statim post mortem parentis efficitur heres,etiā ignorans:licet sit pupillus vel furiosus,et sine authoritate sui administratoris.

¶ Sui aūt heredes siūt ēt ignorātes:ꝛ lz furiosi sint, heredes:ꝛ lz furiosi sint, heredes

numiserit,ꝛ in vxorē duxerit,hec seruantur:vt in auth.de incest.nupt. §.fi.ꝛ in auth.de trie.ꝛ se.§.fi.col.iij.ꝛ in auth.de filijs ante do.instrumēta natis.per totum ti.col.iij.

¶ Ita demum. ¶ Casus. Dñe,vos iam dixistis mihi.ſ.q nepos et neptis ꝛ pronepos ꝛ proneptis in numero suorum heredū computātur si psona directo precedēs desierit in potestate parentis esse:siue ḥ cōtingat morte,siue capi.dimi.Si em eo tēpore quo quis moritur,filius habuit in potestate: nepos ex eodē filio pro creatus suus heres auo esse non potest:quia patter eius gradu precedēs ꝛ eius a iure sui heredis excludit.ꝛ idē est in pronepote intelligendū: et in ceteris liberorum personis. Si em aliquis ex filio nepotez habuerit:ex eodē nepote pronepos non poterit suus heres existere. Nepos em.i.pater pronepotis ipm pro nepotē tanq in remotio ri gradu cōstitutū a iure sui heredis excludit.ꝛ ḥ dicuntur vsqz ad illum §.Posthumi quoqz.

¶ Desierit. Sed nunqd filius precedit nepotem ex altero filio vno gradu vt.j.de gra.co.§. primo gradu.ꝛ.ſ.scōo.et tm nō excludit: vt.j.e.§.cuz filius: R ñ.nō vt precedere,cū sui pris locuz obtineat:vt in dicto.§.j.eo.

¶ Emācipatiōe.vel capitis diminutiōe maxima vel media:non autē captiuitate: vt.ſ.quib. mo.ius pa.po.so.§.si ab hostibus.et.ff.eo.l.j.§. si filius.

¶ Nam si per id temp. contra.j.eodem.§.cum autem queritur.in prin. Sol.vt.j.ti.j.§.proxim Accursius.

¶ Quis.veluti auus. ff

¶ Eius.Scz aui.

¶ Ex eo.Scilicet auo. ff

¶ Personis.cū oēs liberi appellent:lz post trinepotē impropie:vt ff.de gradib.l.iurisco̅sulti.§.parētes.ꝛ.ff.de verb.sig.l.liberorum.

¶ Posthumi q̄s. ¶ Casus. Dñe,iā vos plures enumerastis mihi q inter suos heredes cōnumerari pñt.nūqd sunt alig alia pdictis,qui debeāt inter suos heredes cōnumerari: R ñ.cp sic. Nō em solū tā nati,sz ēt posthumi inter suos heredes cōnumerant.ꝛ hoc est verū si tales sunt posthumi,q si suo legitimo viuo parēte nascerent:sui ꝛ in potestate ei essent futuri. Scire em debes cp sui heredes siue tā nati siue posthumi etiā ignorātes heredes siūt:ꝛ licet furiosi sint,nihilomin heredes existere possunt:ꝛ hoc ideo qr ex quib causis nobis ignorātibus acquiritur,ex eisdē causis etiā furiosis acquiri potest:ꝛ statim post mortē parētis quasi cōtinuatur dominiū inter suū heredē ꝛ defunctū.ꝛ ideo pupillis heredib suis nō est necessaria tutoris authoritas ad hoc vt acquiratur eis hereditas:cū suis heredib etiā ignorantibus (vt.ſ.dictum est) acquiratur hereditas. nec etiam furioso suo heredi consensu curatoris sui acquiritur hereditas:sed ipso iure.ꝛ hec dicuntur vsqz ad illum §. Interdum autem. Fran.

c ¶ Sui heredes sunt.cū habeātur pro natis quoties de eoruz cōmodis q̄rit b:vt.ff.de sta.ho.ꝛ qui in vtero. Et nota cp posthum dicit ppie qui post humationē patris nascit:ꝛ dicit etiā impropie ille q facto testamēto nascitur:vt.ff.de iniust.rupt.testamen.l.ij.§.j.

d ¶ Etiā ignorātes.ꝛ inuiti,ꝛ statim,lz iure ptorio abstinere possint: vt.ſ.de here.quali.ꝛ diffe.§.sui.ꝛ.ff.si quis omis.cā rc.l.j.§.qui sunt. Additio. Quod pretoris beneficiū etiā si nō impetretur,cōpetit ipo iure.l.ei qui se immiscuit.ff.de acqui.here.Ange.

e ¶ Heredes.ſ.sui,als nō nisi per curatorē,sm quosdā:vt.C.de cura. fu.l.fi.§.tali ita qz.

f ¶ Quis.veluti auus. ff

g Idē fa. pla.ꝛ ang.

h Idē Ange.in.§.cuz aūt.ſ.ō ꝛa. Posthumus dicit duplr.

s c Scz ab intestato.secus ex testō de q dic vt p Ang.l.§. hodie.ſ.de adopt. Itē hoc nō obtinet i feudo i ēt nouo ēt si cū cōsensu dñi adoptet agnatus.c.adoptiuis.i tl. si de feud. fue.pto.et de suc.feu. ca.j. vt per Joā. Fab. ꝛ Ange.ꝛ Pctā remittuntur peregrinātibus.

d Idē Ange.in.§. fi. ſ. de nupt.

e Istā cautelā sequūt ang.ꝛ pos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Acquiri potest.fic.ff.de ac.& obli.l.si a furioso.& ff.si certum.pe.l. fi& ff.eo.

b ¶ Quasi. Hoc ideo quia in corporalibus dicitur proprie continuatio:sed ois̃ium est incorporale. Hoc reprobo,q; & possessio est res incorporalis[a]:& tamẽ vna cũ alia cõtinuatur:vt.ff.de acqr.pos. Pomponius.§. preterea.&.§. in dotem.&.§. si iussu. et §.sed & legatario.&.§. penul. Dic ḡ impropie fieri cõtinuationẽ,q; inter diuersa,nõ inter eadẽ fieri dz:sed pater & filiꝰ vnã fictione iuris sunt:vt.C. de impu.& alijs substi.l. fina.§.fina.

a Hoc vez fm bart. de iure ciuili: nõ autẽ de iure gẽtiũ.

c ¶ In pupillis.als si est hereditas eẽnei,& nõ patris:tutoris authoritas & pupilli actꝰ necessarius est:niſi sit infans,quo casu sufficit tutor:vt.C.de iur.deli.potuit.&.l.si infanti.§.parẽte.& ff.de tuto.& cura.da.ab his.l.im puberi.

¶ Interdũ autẽ. ¶Casus. Domine,vos dixistis mihi.s.q; illi censentur sui heredes,q erãt in ptãte parẽtũ tpe mortis eorũ.nũquid est illud generaliter verũ q; existentes in potestate tpe mortis fiũt sui heredes & nulli alij:Ad hoc rñ.q; nõ. Quãq; eñ cõtingit vt licet aliqs in potestate parẽtis tpe mortis nõ fuerit:nihilomin9 tñ suꝰ heres parẽti efficiatur:ficuti contingit in filiofa.ab hostibus capto. Nam si post mortẽ patris in ciuitatem reuersus fuerit: suꝰ heres patri efficitur. Jus eñ postliminij sem per fingit eũ in ciuitate fuisse,& sic per cõsequens in potestate patris tẽpore mortis extitisse:& ita postliminiũ eũ patri suũ heredẽ facit. Et nõ solũ in hoc casu recipit predicta regula instãtiã,sz etiã in casu contrario. Cõtingit eñ qñq; vt licet quis in potestate defuncti tempore mortis fuerit,tñ heres suus existere nõ possit:veluti si pater eiꝰ post mortẽ suã iudicatus fuerit reus perduellionis,et per hoc memoria eiꝰ dãnata fit.nã in hoc casu licet filiꝰ in potestate patris tpe mortis extiterit:suꝰ heres patri esse nõ poterit. Pater eñ cuiꝰ memoria per sniam dãnata est:suũ heredẽ habere nõ põt,cũ fiscꝰ ei succedat.& hec sunt vera de iustitia primitiua,sz hodie dici põt ipso iure filiũ suum esse heredẽ:licet postea snia lata cõtra memoriã pris,desinat esse suꝰ heres. Et hec dicũtur vsq; ad illũ.§.cũ filiꝰ filiave. Fran. de Are.

d ¶ Interdũ.fic.ff.de suis & legiti.l.j.§.interdum. Accursius.

e ¶ Suus.ff.de testa.lex Lo.in fi.cõtra. Sol.ibi ille qui fuit captꝰ,nõ fuit reuersus:sed hic sic.

f ¶ Postliminij.quod fingit eũ semper in ciuitate fuisse:vt.ff. quib. mo.ius pa.pote.solui.§.si ab hostibus. vide que habeo in Rubrica C. si reg. ma. [illegible]

g ¶ Post mortẽ. No.quedã delicta trãsire ꝑ tra heredẽ etiã lite nõ cõtestata:vt lese maiestatis in duobꝰ casibꝰ qñ quis cõtra principez vel rempublicamᵇ fuit molitus:als nõ,vt.ff.ad le.Jul.ma.l.fina.& his duobus casibus hic tñ loquitur. Item de residuis & peculatus & repetundarũ:vt.ff.ad le.Jul.repe.l.fi. Itẽ apostatatus:vt.C.de apo. l.ij.&.l.apostatarum.in fi. Quedam etiam non transeunt lite nõ contestata:vt omnia alia publica:vt.ff.de accusa.ex iudiciorum. Alia contestata lite transeunt,als nõ:vt omnia priuata delicta:vt.C.de deli.defun.l.j.&.j.de perpe.& temporali.actionibus.§.non autem.

h ¶ Perduellionis.ideo dicit perduellionis:quia per duellũ fiebat certamẽ si aliquis criminis huius dicebatur reus,q; aliquid in ipsũ principem vel rempublicam fuisset molitus,fm ꝓla. Et potest dici hoc & defendi:quia & fm iura Romana[c] videtur posse fieri debere pugna:& sunt aliqua ar.vt.ff.ad.l.Aquil.qua actione.§.fiquis in colluctatione.&.ff.de re iudi.cõmodis.&.ff.de his qui no.infa.athletas. &.C.de athletis.l.j.&.ff.de ex.tu.l.athlete.in ꝑn.&.C.que res pig.ob. pos.spem.&.ff.de dona.donatiões.in fi.his eñ legibus habetur mẽtio de tali pugna:que non fieret nisi de iure esset. Vel dic perduellionis,id est hostilis criminis.nam perduelles hostes dicuntur:vt.ff.de verbo.signi.quos nos. [illegible] §. et alter adimat. Arrogare et ꝑ quendam [illegible] ff. [illegible]

i ¶ Memoria.nã ipse cũ sit mortuus,nõ potest dãnari:nisi a deo:vt ff.que sententie sine appel.re.l.pe.

k ¶ Dãnata.hoc.s.modo,pronũcio contra imperium Lucij feciſſe: & ideo bona eius in fiscũ inferri,naz per hoc memoria dãnatur:& infamia quadaz defunctꝰ afficitur[d]:vt.ff. quib.ex cau.ma.nõ li.§.j.& ex tẽpore cõmissi delicti alienationes ab eo facte nõ valebũt:vt.C.ad.l.Jul. ma.l.pe.in fi.&.ff.de dona.l.donationes.§. fina. Accursius. Additio. Ex hoc loco notari potest ꝙ de crimine alicuius etiã post mortem querere lz. qõ verum est si agit ꝓpter bona,vel contra ꝑsonã & bona:secus si cõtra personã vel de persona tñ:quia tunc non licet:cũ crimina morte extinguantur. Vide pro hõ glos.no.in.c.a nobis.ij. de senten.excõ.in notula puta in heresi.&c. Juriũ allegationes breuitatis gratia omitto,quas illic videre poteris.

l ¶ Potest dici.scilicet perius.

m ¶ Desinere.s.lata sententia. Nã non facit ipso iure desinere heredẽ suũ esse tale delictum.

¶ Cum filius. ¶Casus. Quidam decessit qui tẽpore mortis habebat filium in potestate,et ex altero filio ꝑmortuo nepotes. ¶Modo q̃roytrũ iste q gradu precedit nepotes ex fratre suo:a successione intestati parentis illos nepotes debeat excludere:Ad hoc respon.q; non. Cum enim filius filiave,& ex altero filio ꝑmortuo nepos vel neptis extiterit:omnes simul ad hereditatem vocantur:nec ille qui gradu proximior est,in vltiore gradu constitutos a successione excludit. Equũ enim est visum esse,nepotes et neptes in locum patris sui ꝑmortui succedere. Jgit̃ pari ratione siquis intestatus decedens habuerit nepotem & filio ꝑmortuo,pronepotem vel proneptem:omnes pariter ad successionem vocantur intestati patris.& quia in hoc casu placuit nepotes & neptes & pronepotes & proneptes in locũ patris sui ꝑmortui succedere:cõueniens esse visum est in stirpes,& non in capita eos heredes esse:ita videlicet vt filius ex vna parte existẽs dimidiam hereditatis habeat: & nepotes ex altero filio,siue sint duo,siue sint plures,alteram dimidiam consequantur: vt sicuti pater si viueret,vna cum fratre suo in vna dimidia totiꝰ intestato patri succederet:ita nepotes ex eo in locum eius succedentes,ad portionem eius tantummodo admittantur.& idem est si ex duobus filijs ꝑmortuis nepotes vel etiam neptes existãt:et ex altero forte vnus vel duo:& ex altero filio ꝑmortuo tres vel quatuor.nam in hoc casu,sicuti in superiori ad vnuz vel ad duos ex altero filio natos dimidia pars hereditatis aui intestati pertinet:ita & ad tres vel quatuor vel plures ex altero filio natos altera dimidia pertinebit. Et hec dicuntur vsq; ad illum.§.Cuz autem queritur. Fra. de Are.

n ¶ Ex altero filio.secus si ex filia:vt.j.cod.§.item vetustas.&.j. cod. §.diui. Additio. Hodie secus:vt ibi no.&en.l.lege.C.de legi.heredi. Accursius.

o ¶ Equum.vt in aut:quib.mo.na.effici.sui.§.ergo. [illegible] colla.ir.

p ¶ Vocantur.idem est & si per bonorum possessionem vocẽtur:vt.ff. de contra tab.l.j.§.vocantur[e]. Sed contra.ff.de contra tab.l.iij.§.j. Sol.non est contra:quia ibi precedit filius,quia patris loco est adoptatus ad nepotem:vt.§.§.ita demum.

q ¶ In stirpes.j.tit.§.hoc etiam addendum.in fi.contra. Sol.vt ibi.

r ¶ Ex altero.sic.j.eo.§.fi.sic.ff.de inoffi.test. Papinianus.§.proinde si ex duobus.sic & C.de suis & legi.l.nepotes.

s ¶ Ex duobus filijs.premortuis.

t ¶ Ex altero.scz filio.

v ¶ Unus.scilicet nepos.

a Hoc vez fm bart. de iure ciuili: nõ autẽ de iure gẽtiũ.

b pugnã ms. consentibus mini strari sacramẽta matrime puocãti:vt.q.ãst. iij. monomachiã. & i spec. de accu. §. seqẽ. & si. qd si. d Idẽ Fa. Plac. et est singul. fm Ange. hic. Crimia an post mortez possint inquiri.

c Imo fm Jo. fab. debet allegare.§. filiuz. ibi quid eñ legalius.

f Et sic nepos assumit ꝑsonã pris nedũ ab intestato/sed etiaz facto

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutionū Imperialiū Liber. III.

testō quod postea impugnatur. Nō ē verū si succedēt tit. hereditario: quia tūc iurīs dispositio quę talis est cōsyderat: secus si ti. fideicōmissario: qr cōsyderat affecto quę naturalr ē maior erga filios, q̄ nepotes. ang.

C Cū autē queritur. ¶ Casus. Dñe, iā video q̄ sunt heredes: & qualiter sui heredes succedunt, siue sint in eodem gradu, siue in diuersis gradib⁹ cōstituti. Dicatis ergo mihi q̄n querēdū est an aliqs su⁹ heres esse possit: Ad hoc rñ. Amice: cū queritur an aliqs su⁹ heres existere possit: eo tpe q̄rendū est quo certū esse cepit eū intestatū decessisse: & hoc contingere pōt etiam testō destituto: qō patet tali exemplo. Quidā qui habebat filiū in potestate, & ex filio nepotē, cōdidit testamentū: & in testamēto suo quēdā extraneū instituit heredē, & filiū ꝓpriū exheredauit. mortuo testatore ante aditā hereditatē decessit filius exheredatus. mortuo filio extraneus heres scriptus deseruit testamentū, vel forte quia noluit adire hereditatē, vel morte vel alia causa impeditus heres esse nō potuit. in hoc casu cū certū esse poterit heredē institutū ex testamēto non fieri heredē nepos ex filio ꝑmortuo su⁹ heres auo ab intestato existit: qr q̄n certū est pfemfa. intestatus decessisse: & ita causa testamēti redacta est ad causam intestati: sol⁹ nepos suus heres auo inuenitur. Et hec obtinēt nō soluz si iste nepos viuēte auo natus sit: sed ēt licet post mortem aui sit natus, viuo tñ auo cęptus. sec⁹ eñ esset si post mortē aui concept⁹ fuerit & nat⁹. nā certe in hoc casu suus heres auo existere nō pōt, & hoc ideo, qr nullo iure cognationis patrez sui patris attigit. C Sed nec ille est inter liberos aui, quē filius emancipatus adoptauerit, ¶ Di autem[m] cum non sint sui quantum ad hereditatē liberi, neq; bonoz possessionē petere possunt q̄si ꝓximi cognati[a]. ¶ Hęc de suis heredibus.

C Emācipatus de iure ciuili incognitus ad successionem parentis nō venit: prętoris tamē beneficio per bonorum possessionē Unde liberi, perinde admittitur ac si in eius potestate mansisset. Are.

C Emācipati aūt liberi, iure ciuili nihil iuris habēt. Neq; enim sui heredes sunt, q̄r in ptāte parētis esse desierunt; neq; vllo alio iure[b] p legē. xij. tab. vocant. Sed prętor naturali equitate motus dat eis bonorū possessionē Uñ liberi, pinde ac si in ptāte parētis tēpore mortis fuissent: siue soli sint[c], siue cū suis heredib⁹ cōcurrāt. Itaq; duob⁹ liberis extātibus, emancipato vno, et eo qui tpe mortis in ptāte fuerit: sane q̄dē is q̄ in ptāte fuerit, solus iure ciuili heres est, & solus suus heres. Sed cum emācipatus beneficio prętoris in partem admittitur, euenit vt suus heres, ꝓ parte[d] heres fiat.

C Filius emancipatus, & postea arrogatus ab alio, non potest venire etiā de iure prętorio ad hereditatez patris naturalis, nisi ante mortē suā fuerit emancipatus ab arrogatore. Si vero emancipare tur post mortem naturalis patris: haberetur vt extraneus quo ad hereditatem vtriusq;. Are.

C At ij qui emancipati a parente, in adoptionē[e] se dederunt: nō admittuntur[f] ad bona naturalis patris quasi liberi: si modo cū is moreret, in adoptiua familia fuerint. Nā viuo[g] eo emancipati ab adoptiuo patre, perinde admittūtur ad bona naturalis patris, ac si emācipati ab ipso[h] essent, nec vnq̄ in adoptiua familia fuissent[i]. Et cōuenienter, qō ad adoptiuum patrez pertinet, extraneorum[k] loco fiūt: & q̄tū ad naturalis ꝑis bona pertinet, nihilo magis liberorū gradū nāciscunt. ¶ Qō ideo sic placuit, qr iniquū erat esse ī potestate ꝑis adoptiui[l], ad q̄s bona naturalis ꝑis pertinerēt, vtrū ad liberos eius, an ad agnatos[m].

C Filius legitimus et naturalis emācipatus vocat ad bona ꝑis naturalis bñficio prętoris. Sz filius adoptiuus emācipatus nullo modō potest admitti ad bona patris adoptiui. Aretinus.

C Diu[n] ergo iuris habēt adoptiui filij q̄ naturales. Nāq; naturales[o] emācipati, bñficio ꝓtoris adhuc agnationis ius inter eos, id est inter adoptiuum & naturalem filium adoptantis non emācipatum, vt sibi succedat: vt. ff. de gra. co. filium naturalem. & ff. vnde cog. l. j. §. cognationis. & de adop. l. ante penul. ff. Item et ipsi adoptiuo patri succedunt: vt. j. eo. §. sed ea. als est. §. aliquam.

C Dixerat ergo iuris, qr naturales emācipati iure prętorio vocantur: sed adoptiui emancipati nō: vt. ff. ꝓti. §. ergo &c.

C Naturales. & legitimi. Emancipati.

a C Cum autem. eo diligenter notato qui sunt sui heredes: nunc nota quo tempore querendum est qui suus heres sit.

b C Certum est. ff. e. §. ita demum contra. Sol. vt ibi dixi.

c C Sine testō. qō contingit. vij. modis: vt. ff. eo. in prin. diximus.

d C Quod accidit. scz vt videatur quis sine testamento decessisse.

e C Filio mortuo. scz exheredato.

f C Nō possit. morte preuentus: vt. ff. eod. §. ita demum.

g C Solus. s. suus heres.

h C Certū est. s. nepotē suū heredē esse, cū null⁹ precedat eū: vt. ff. e. §. j.

i C Mortuo. añ q̄ adeat er testō hereditas. Uñ cōstat nō transmitti ad filiū de inofficioso q̄relā. imo etiā ea adita nō trāsmittebat olim: sz hodie cōtrā: vt. C. de inof. testa. l. scim⁹. §. fi. & l. si qs filiū. ibidem.

k C Deserto. s. ab herede qui nō vult adire.

l C Attigit. nec eñ fuit ꝓximus cognat⁹ ei scz auo viuo: quo viuo nō dū aīal erat: vt. ff. vñ cog. l. j. §. si qs ꝓxim⁹. Sz nūqd hodie p aut succ

m C Di autem. s. concepti & nati post mortem aui.

n C Quasi primi cognati. i. tā q̄ agnati. nā agnati sunt primiores q̄ cognati. Nunqd ergo tertio ordine inter cognatos vocātur: Rñ. ad. q. ſic vt. ff. e. l. j. in fi. Jo. cōtra: qr ibi de cōceptis prius, natis postea, loquit. sed si postea cōcipiūtur, & nascūtur: vt hic, & ff. de iusto rup. test. si quis filio. §. non fuisse.

o C Qr. bona rō: vt. §. de her. quali. & diffe. §. sui. et §. e. §. j. ibi, sui autem &c.

p C Neq; vllo alio iure. s. neq; vt patroni: neq; vt agnati q̄s vocat lex. xij. tabu. vt. j. tit. j. in ꝓn. & j. de suc. li. in ꝓncip. aliud cōtra: vt. j. titu. j. §. fina.

q C Soli sint. scz emancipati.

r C Cū suis heredib⁹. scz cuz aliqs q̄ remanserunt in potestate.

s C Ꝓ parte. s. dimidia: vt. ff. de vb. sig. nomē filiarum. §. portionis.

t C At ij[q]. s. vocātur emācipati: sed nō oēs. et hoc sequitur, at ij &c.

v C Adoptionem. id est arrogationem.

x C Nō admittūtur. ff. de ſ tab. l. iij. §. si qs filio. cō tra. Sol. ibi non valuit adoptio, ſm Jo. sz h valuit. Vel distingue an detur extraneo, vt h: an detur in adoptionē nepos ex filio emācipato patri eiusdem, vt ibi: arg. §. de adop. §. sed hodie. Jtez C. de adop. l. penult. §. ſz si quidē. que est contra. Solu. illam intellige vt j. e. §. admonendi.

y C Cū is. scz pater naturalis.

z C Uiuo eo. scz patre naturali.

a C Ab ipso. scilicet patre naturali.

b C Fuissent. vt. §. de exhere. li. §. emancipatos.

c C Extraneorum. si autē morte patris adoptiui facti essent iuris sui, durat agnationis ius inter eos, id est inter adoptiuum & naturalem filium adoptantis non emācipatum, vt sibi succedat: vt. ff. de gra. co. filium naturalem. & ff. vnde cog. l. j. §. cognationis. & de adop. l. ante penul. ff. Item et ipsi adoptiuo patri succedunt: vt. j. eo. §. sed ea. als est. §. aliquam.

d C Adoptiui. post emācipationē: nō ꝓius: vt. §. eo. §. nec interest.

e C Eius. scz naturalis patris.

f C Ad agnatos, Nā si nō emācipat: certū est q̄ filij nō succedūt naturali patri: & ita agnati succedūt: vt. §. ꝓti. & ff. vñ liberi. l. j. Si aūt emāciparet, succederēt filij: vt. §. ꝓti. & sic in ei⁹ ptāte esset ad quez bona naturalis ꝑis ptinerēt: qō est absurdū & ꝓ regulaz iuris vt hic, et ff. de he. insti. l. illa institutio. Addimo. Jtē qr tūc videt q̄ auferret ius quesitū agnatis: qō est incōuenicns. Et ex his nota q̄ neq; ex testamento neq; ab intestato potest esse voluntas captatoria. Ang.

g C Dimus ergo iuris. qr naturales emācipati iure prętorio vocantur: sed adoptiui emancipati nō: vt. §. ꝓti. §. ergo &c.

h C Naturales. & legitimi.

b Sequūt Jo. Fab. et Ange.

m C Di autem. s. concepti & nati post mortem aui.

n C Quasi primi cognati. i. tā q̄ agnati. nā agnati sunt primiores q̄ cognati. Nunqd ergo tertio ordine inter cognatos vocātur: Rñ. ad. q. ſic vt. ff. e. l. j. in fi. Jo. cōtra: qr ibi de cōceptis prius, natis postea, loquit. sed si postea cōcipiūtur, & nascūtur: vt hic, & ff. de iusto rup. test. si quis filio. §. non fuisse.

o C Qr. bona rō: vt. §. de her. quali. & diffe. §. sui. et §. e. §. j. ibi, sui autem &c.

p C Neq; vllo alio iure. s. neq; vt patroni: neq; vt agnati q̄s vocat lex. xij. tabu. vt. j. tit. j. in ꝓn. & j. de suc. li. in ꝓncip. aliud cōtra: vt. j. titu. j. §. fina.

q C Soli sint. scz emancipati.

r C Cū suis heredib⁹. scz cuz aliqs q̄ remanserunt in potestate.

s C Ꝓ parte. s. dimidia: vt. ff. de vb. sig. nomē filiarum. §. portionis.

t C At ij[q]. s. vocātur emācipati: sed nō oēs. et hoc sequitur, at ij &c.

v C Adoptionem. id est arrogationem.

x C Nō admittūtur. ff. de ſ tab. l. iij. §. si qs filio. cō tra. Sol. ibi non valuit adoptio, ſm Jo. sz h valuit. Vel distingue an detur extraneo, vt h: an detur in adoptionē nepos ex filio emācipato patri eiusdem, vt ibi: arg. §. de adop. §. sed hodie. Jtez C. de adop. l. penult. §. ſz si quidē. que est contra. Solu. illam intellige vt j. e. §. admonendi.

y C Cū is. scz pater naturalis.

z C Uiuo eo. scz patre naturali.

a C Ab ipso. scilicet patre naturali.

b C Fuissent. vt. §. de exhere. li. §. emancipatos.

c C Extraneorum. si aūt morte patris adoptiui facti essent iuris sui, durat agnationis ius inter eos, id est inter adoptiuum & naturalem filium adoptantis non emācipatum, vt sibi succedat: vt. ff. de gra. co. filium naturalem. & ff. vnde cog. l. j. §. cognationis. & de adop. l. ante penul. ff. Item et ipsi adoptiuo patri succedunt: vt. j. eo. §. sed ea. als est. §. aliquam.

d C Adoptiui. post emācipationē: nō ꝓius: vt. §. eo. §. nec interest.

e C Eius. scz naturalis patris.

f C Ad agnatos, Nā si nō emācipat: certū est q̄ filij nō succedūt naturali patri: & ita agnati succedūt: vt. §. ꝓti. & ff. vñ liberi. l. j. Si aūt emāciparet, succederēt filij: vt. §. ꝓti. & sic in ei⁹ ptāte esset ad quez bona naturalis ꝑis ptinerēt: qō est absurdū & ꝓ regulaz iuris vt hic, et ff. de he. insti. l. illa institutio. Addimo. Jtē qr tūc videt q̄ auferret ius quesitū agnatis: qō est incōuenicns. Et ex his nota q̄ neq; ex testamento neq; ab intestato potest esse voluntas captatoria. Ang.

g C Dimus ergo iuris. qr naturales emācipati iure prętorio vocantur: sed adoptiui emancipati nō: vt. §. ꝓti. §. ergo &c.

h C Naturales. & legitimi. Emancipati.

c Et hec cōiter tenentur: quę hodie precedit qñ filius fuit rite et iuste exheredat⁹ nec secuta aditio: iuxta gl. fin. i. §. exheredatos. in au thē. ō here. & fal. als vi tute transmissiōis bñ admittitur vt per Jo. fa. et Ange.

e Dic q̄ ista dicta est ſm ius antiquum, q̄ ſm ius nouuz dz dici ō: qr qñ dat ascendentu nō admitti tur ad successionē patris naturalis. qñ extraneo: sic vt. §. ō adoptio. §. sed hodie. ſm Jo. fa. Sz ru dic me li⁹ ſm Jo. de pla. q ō loqtur ō arrogatione: ibi de adoptiōe an

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Emancipati.ab adoptiuo patre.
b Hã adiuuãtur.nisi sint de suis:qr auus adoptauit nepotẽ i filiũ, z postea emancipauit:vt.ff.ad Tertul.l.ij.§.adoptiui.
c Ciuilis rõ.id est emãcipatio q̃ de iure ciuili est:vt.ff.de re.iu.actº.
d Non põt.sic.ſ.de leg.agna.tu.§.fi.sic.ff.de reg.iur.nihil tam.
e Emancipati.ab adoptiuo patre,z post mortẽ naturalis:vt.ſ.§.proxi.post mortem.
f Incipiunt esse.Nota q̃ si emancipetur filius vel filia vel deinceps,nõ sunt sui heredes:non tñ desinunt esse filiꝰ vel filie.
g Cadez,que obseruãtur in bonorũ possessiõe vnde liberi,z in cõtra tabulas bonorũ possessione seruantur.
h Institutis.Mis enĩz institutis nõ dat hec bonorũ possessio nisi prętereritus rũpat testm̃:z huic sz instituto viã aperiat. z hoc est qõ dr,nisi ꝓteritus cõmittat edictuz:vt ff.de contra tab.l.iij.§.si qs ex liberis.j.si aũt prętereritꝰ nolit postq̃ semel agnouitª,institutꝰ hz cõtra tabulas iure hz tabulas:qõ est mirabile: nec expectat ꝓteritũ:vt.ff.de cõtra tabu.l.si post mortẽ.§.fi.z de le.pstã.l.nonnũq̃.Acc.Additio. Qõ facit ad q̃stionẽ vt ex cõtẽptu alicuiꝰ q debuit in electiõe adhiberi: etiam ipso nolẽte ceteri q interfuerũt,possint eã dicere nullã.Dic vt in cap.qõ ficut.extra de elect.per Joã.Fab.hic.
i Ut oportet.sclz masculi nominatim,femine inter ceteros:vt.ſ.de exhe.li.§.j.
k Exheredatis.Cũ ergo matris ꝓteritio p exheredatione habeat:vt ſ.de exheredatione libero.§.vlti.cessat ibi cõtra tabulas bonorũ possessio:vt.ff.de ſ ta.illud.§. ad testamẽta.Additio. Et est ratio:qr etiam remoto emãcipatiõis obstaculo(id qõ ꝓtor principaliter intendit) non esset seruus femine:cum eos in ꝓtate habeat:vt ibi.Angelus.
l In potestate.emancipatis cõmittentibꝰ edictũ.nõ als,fm Dar.vt ff.de contra tab.l.iij.§.si quis ex liberis.Sz Jo. contra.nam nullum dicere possunt,z contra tabu.suo iure habent:ᵇ vt ff.de le.pre.l.si duo.z.C.de li.pre.maximum.Accursius.
m Repellit.scilicet prętor,nisi sint instituti,z eis committatur edictum:vt.ff.de contra tab.non putauit.§.in adoptione.z.§.vt autez. Item contra.ff.de contra tabu.l.iij.§.si quis filio.Soluitur vt.ſ.eo.§.at hi.Accursius.
n Admonendi tamẽ.licet hos duos qui sequuntur,nõ admiserim de iure ciuili:vt.ſ.eod.§.at ij.tamen admonendi sumus,id est admonemus ꝛc.
o Ad bonorum possessionem.scilicet vnde liberi.
p Emancipati.qui sunt sui per prętorem:vt.ſ.e.§. emancipati.
q Legitimos.i.agnatos:vt.j.titu.j.j.rñ.
r Proximos.sic.ff.si ta.te.l.j.sic.ff.quis ot.in bono.possess.seruetur, l.j.Accursius.
s Sed ea omnia.que.ſ.eo.§.at ij.dicta sunt,z.ſ.proxi.§.
t Aliquam.q.d.quedam correximus:quedam retinuimus.
v Constitutione.vt.C.de adop.l.penul.

gradũ liberorũ retinẽt:lz iure ciuili perdãt.Adoptiui vo emãcipati[a],z iure ciuili pdũt graduz liberorũ,z a ꝓtore nõ adiuuant[b]:z recte.Naturalia eñ iura ciuilis ratio[c] perimere nõ põt[d]:nec qr desinũt sui heredes eẽ,pñt definere filiꝰ filieve,aut nepotes neptesve esse.Adoptiui vero emancipati[e], extraneorũz loco incipiũt esse[f]:qr ius nomẽq̃ filiꝰ filieve qõ p adoptionẽ cõsecuti sunt,alia ciuili ratione,id est emãcipatiõe perdũt.

Filius legitimus et naturalis in potestate vel emancipatus habet contra tabulas de iure prętorio, si sit prętereritus: nisi fuerit in adoptiua familia tunc temporis. adoptiuus vero secus.

Eadem[g] hęc obseruantur et in ea bonorum possessione quam contra tabulas testamenti parentis liberis ꝓteritis,id est,neq̃ heredibus institutis[h],neq̃ vt oportet[i] exheredatis[k], prętor pollicetur.Nã eos quidẽ qui in potestate mortis tẽpore fuerint,z emancipatos, vocat prętor ad candẽ bonorũ possessionẽ.eos vero qui in adoptiua familia fuerint per hoc tempus quo naturalis parẽs moreretur,repellit[m].Itẽ adoptiuos liberos emãcipatos ab adoptiuo patre,sicut nec ab intestato,ita lõge minus cõtra tabulas testamẽti ad bona eius admittit: qr desinunt in numero liberorũ eius esse.

Licet filius emancipatus adoptatus non possit venire ad bona patris naturalis per Unde liberi, vel Unde agnati: venit tamẽ per Unde cognati.h.d.Arctinus.

Admonẽdi[n] tñ sumus,eos q in adoptiua familia sunt,qve post mortẽ naturalis parẽtis ab adoptiuo patre emãcipati fuerint: intestato parente naturali mortuo, licet ea parte edicti qua liberi ad bonorũ[o] possessionẽ vocãtur,non admittãtur:alia tñ parte vocari, scz qua cognati defuncti vocãtur. Ex qua parte ita admittunt,si neq̃ sui heredes liberi,neq̃ emãcipati[p] obstẽt,neq̃ agnatꝰ qdẽ vllꝰ interueniat.Ante eñ prętor liberos vocat tã suos heredes,q̃ emãcipatos:deinde legitimos[q] heredes:tertio ꝓximos[r] cognatos.

Adoptatꝰ ab extraneo,hodie nõ transit in potestatẽ suã: z ideo nec q̃relã hz,neq̃ cõtra tabulas, lz ab intestato succedat:sz quo ad patrẽ naturalẽ vetera iura seruantur,nisi fuerit adoptatus ab ascẽdente naturali.hoc dicit Areti.

Sed ea omnia[s] antiquitati qdem placuerunt:aliquam[t] autez emendationem a nostra constitutione[v] acceperunt,quaz super ijs personis exposuim⁹,que a patribus suis naturalibꝰ in adoptionem alijs dãtur.Inuenim⁹ eteñ nonnullos[y] casus quibus filiꝰ z naturaliũ parentũ successionem propter adoptionez amittebant, et adoptione facile per emancipationem soluta[z],ad neutrius[a] patris successionem vocabantur[b]. Hoc solito more corrigẽtes,cõstitutionẽ[c] scripsimus,per quã definiuimus,q̃ parens naturalis filiũ suũ adoptandũ alij dederit,integra omnia iura itq̃ seruari,atq̃ si in patris naturalis potestate pmãsisset[d],nec penit⁹ adoptio fuisset subsecuta:nisi i hoc tñmodo[e] casu vt possit ab intestato[f] ad patris adoptiui venire successionez. Testamẽto aũt ab eo[g] facto: neq̃ iure ciuili[h],neq̃ ꝓtorio[i] ex hereditate eiꝰ aliquid perseq põt,neq̃ cõtra tabulas bonorũ possessionẽ agnita,neq̃ iofficiosi[k] q̃rela ĩstituta:cuz nec necessitas pri adoptiuo imponatur vel heredez eũ instituere,vl exheredẽ:facere:vt pote nullo naturali vinculo copulatũ,neq̃ si ex Sabiniano senatusconsulto[l] ex tribus maribus fuerit adoptatus.nam z in huiusmodi casu neq̃ quarta ei seruat, neq̃ vlla actio ad eiꝰ[m] persecutionem ei cõpetit.Nostra autem cõstitutione[n] exceptus est is quem parens[o] naturalis adoptandum susceperit.Utroq̃ enim iure tam

p Naturalibus.z legitimis.
y Nõnullos.i.aliquos. Accursius.
z Soluta[c].scilicet post mortem.secus si ante:vt ſ.eo.§.at ij.
a Ad nutrius.vt.ſ.eo.§.at ij.Accur.
b Vocabãtur.hoc idez videtur etiam contingere hodie in casu quez habemus.j.eo.§.nostra autem.C.de adop.l.penulti.§.sed hoc. Sed dic q̃ auus adoptans tenetur ei relinquere quartaz:vt filio arrogato:vt.j. eod. §.nostra.ubi, quẽadmodum ꝛc Additio. Sed hãc reprobat glos.in.d. l.pe.quia vbi destituitur omni remedio, sibi imputet qui se emancipari permisit.
c Constitutionem.sclz predictam.
d Permansisset.Num quid ergo non permansit:Rñ.imo permansit: vt.ſ.de adop.§.sed hodie.Sed hoc dicit referẽdo se ad factum.q.d.ac si de iure z de facto in eius familia permansisset.
e Tantummodo.Num quid eum in ius vocabit fine venia:Item nunqd alimenta tali filio dare tenetur:Respon.non,p hanc literã:vt.ſ.de adoptio.§.sed hodie[d].P.dicit contra.
f Ab intestato.i.simul cum alijs naturalibus: vt.C.de suis z legi.si te. nõ tamen succedit alijs consanguineis sui patris adoptiui:vt.C.de adopti.l.penulti.§.sed si quidem.in fin.Accursius.Additio. Hoc verum de iure nouo: secus de iure antiquo: vt.ff.de adopti.l.q in adoptionem.
g Ab eo.scilicet adoptiuo patre.
h Neq̃ iure ciuili.quia nõ est in potestate sua.
i Neq̃ prętorio.quia non est emancipatus ab eo:vt.ſ.de exhe.li.in pn. et.§. emancipatos. et.§. finali.
k Inofficiosi.ſ.de inoffi. testa.§.tam autem.contra.Sol.illa intelligitur ſm distinctionẽ huius.§. vt ibi dicitur.
l Sabiniano senatusconsulto.quod non habemus:sed dicebat q̃ tres iuuenes arroganti offerebantur,vt vnuz eligeret.quo casu magna erat hec solennitas.vnde ex constitutione diui Pij quartam ei dabat arrogator:quod hodie non est in vsu:imo idem hoc casu vt et alꝰ:vt hic,z.C.de adop.l.penul.§.quod autem.
m Ad eius.scz quarte.
n Constitutione.vt.C.de adop.l.pennl.§.si vero pater.
o Parens.hoc in infinitum accipe:vt.ff.de gra.l.iurisconsultus.§. parentes.

Prętereritꝰ qñq̃ omittit edictũ.

a Imo idẽ est etiam si repudiat: vt ẽ casus l.nõnũq̃.ff. ꝙ leg. pstã. Ange.

Addis prętereritio habẽt p exheredatiõe.

b Dic vt.l. isq̃ iptãte. ff.de leg.pstã. nã vt ij est rez. clarus: lz pro emãcipatis ꝓtor adiuerit bo. pos. qr erat eis necessaria: non tñ voluit eã denegare sustinoꝛcessit in casu q̃ voluit: vt dictis iuribꝰ: qr vocãtur ad ſ tabul. nõ vocãtur de iure ciuili: vt.l.§. vocãtur.ff. de ꝓtra tab. Ange.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Seruamus.vt siue loco filij habeatur, siue nepotis, adoptet ac si vere naturalis esset, sz filio p̄cedēte nepotē: vt. C. de adop. l. pe. §. que aūt in filio.

b Quēadmodum. q. d. sic transit vt in hoc casu qui sequitur.

c Itē vetustas. Correximus ius antiquū circa liberos p̄mi gradus naturales siue adoptiuos, nūc circa vlteriores.

d Solos. i ß male. Acc.

e Anteponebat. i ß bñ.

f Vocabat. s. vetustas, non ciuilis iuris authoritas: vt. §. sed p̄torij: vt. j. tit. j. §. sz quia.

g Paterni. sz moriēte masculo de cuius bonis agit: vt. j. §. p̄ri.

h Materne. sz moriēte femina: vt. j. p̄ori. §. Accursius.

i Diui aūt p̄ncipes. vt C. de suis & legi. si defunctus. & C. de col. l. illā.

k Donauerunt. sz p̄ncipes: sed non idē cōmodum: vt sequitur.

l Veteris iuris. i. l. xij. tabularum.

m Adiuuantur. Nota duas rōnes vincere vnā: vt. §. de adop. §. sed hodie. in fi. §.

n Dirim⁹. s. nullo modo, nisi in tertio ordine succederet: vt. §. p̄ri. §.

o Paulo. nota pars de tertia parte toti⁹ rei dici. sic in authē. de exhi. et intro. reis. §. sancimus. Additio. Qō facit ad multa. imo tu dic q̄ hoc relinquit arbitrio iudicis. l. illa tñ adiectio. ff. de verbo. signi. & l. cū furti. ff. de in lit. iu.

p Existimauerunt. sz p̄nceps.

q Mortua sit. No. duos casus. Si enim moritur femina: nepotes vel neptes ex masculis vel feminis in nihilū olim nisi post agnatos: hodie cum diminutione tertie partis succedūt. Si moritur masculus, nepotes ex filia tantū vocantur cum diminutione tertie partis: vt hic dicitur.

r Jisq; s. q descendūt ex femineo seru.

s Vocat. §. eo. §. cuz filius. Accur.

t Partis tertie diminutiōe. Qō de hac diminutiōe tertie dicit, corrigit p̄ sequētē. §. fm Ad. Sz nos fm B. dicim⁹ sequētē. §. log in q̄dā alia pte q̄ debebat agnatis. s. q̄rta: nō autē de hac tertia. sz p̄ aut. dicim⁹ ō hac tertia correctum: scilz vt equaliter hodie veniāt: vt in auc. de trien. & se. §. neq; illo. col. iij.

v Constitutionis. quaz non habemus, vt legē.

x Constitutione. vt. C. de suis & legi. l. fi.

y Trāsuersa linea. Sic in authē. de nō eli. §. cū igit. circa finem. col. j.

z Jis. s. nepotibus & p̄nepotibus ex filia.

a Et tempora. vt in futuris casibus tñ valeant: vt. C. de suis & legi. l. vltima. Accur.

b Jta tamen. hoc q̄ sequitur, est referendum. §. ad. §. diui. non ad p̄ximum.

c Antiquitas statuit. §. eo. §. cum filius.

d Diminutione. s. quarte que debebatur agnatis: nō tertie que debebatur patruis: vt. §. p̄ori. §. dirimus.

e Habeāt. imo in capita videt diuidi: vt. j. tit. j. §. hoc etiā addendum. in fi. §. Sed ibi de collateralib⁹, hic de descēdentib⁹ loquitur. Addimo. Not. q̄ nō tñ nepotes, sz & p̄nepotes succedūt in stirpes, & veniunt per representationē: cui⁹ cōtrariū vī dici in auc. de suc. ab ite. §. hmōi. Ang.

De legitima agnatoruz successione. ¶ Quia §. tit. p̄ori. dictuz est q̄liter succedāt sui heredes siue liberi: & q̄ post suos vocātur p̄mus agnati q̄ cognati: vt. j. eo. §. fi. & l. j. §. post suos. ff. de suis & legi. ideo post titulum p̄cedentez posuit istum. Angelus Aretinus. Continuatio.

¶ Totus iste titul⁹ diuidit in. vij. partes. Prio q̄n admittit agnatus. Scōo quis est agnatus. Tertio vsq; ad q̄rtū gradū agnati veniunt, et vsq; ad q̄tas psonas femininas deuoluant tā de iure vetustissimo, & ō iure p̄torio, q̄ etiam media iuris prudētia. l. xij. ta. & tēpore Justiniani. Quarto q̄ generi agnatoruz Jmperator addit vnū cognatū. Quinto q̄ lege. xij. tab. p̄mo agnatus vocat: & q̄s dicat p̄ximus. Sexto q̄ ex. l. xij. tab. primo repudiāte se quēs nō admittebatur: hodie vō sic. Septio q̄ filij emancipati hereditas est legitima p̄ri. Secunda ibi, Sūt aūt. Tertia ibi, Ceterum. Quarta ibi, Hoc etiā addendū. Quinta ibi, Si plures sit. Sexta ibi, Placebat. Septia ibi, ad legitimā. Diuisio.

f Si nemo. etiam vn⁹: vt. ff. de te. tu. si nemo.

g Su⁹. §. tit. j. §. j. Acc.

h Pretor. §. ti. j. §. emā cipati. Accur.

i Constitutiōes. §. titu. j. §. quibus cōnumerari. & §. diui. Accur.

k Existat. dico & āplectatur. Jam hec duo necessaria sunt. Accur.

l Successionem. defuncti. Accur.

m Quoquomodo. sz ciuili vel p̄torio iure.

n Agnatuz. capite nō minutū: vt. ff. e. capitis.

o Primū. i. q̄ primior est defuncto. §. eo. §. plures. & §. prim⁹. Acc.

p Sunt autē agnati. sic. ff. de legit. tuto. l. sunt autē. Accur.

q Libro. vt. §. de le. ag. tur. §. sunt autem.

r Cognatione. cognatio est gen⁹, agnatio species: vñ quisquis est agnatus, est cognatus: sz non conuertitur.

naturali q̄ legitimo in hac persona cōcurrente, pristina iura in tali adoptione seruamus[a]: quemadmodum[b] si paterfa. sese dederit arrogandum. quę specialiter & sigillatim ex p̄fatę constitutionis tenore possunt colligi.

Olim nepos ex filia, vel p̄nepos ex nepte, vocabātur ad hereditatē demū post agnatos: sed ex aliquibus cōstitutionib⁹ vocabātur cū diminutiōe tertię partis si nul cū alijs descendentib⁹, quaz partem etiam minuebant agnati trāsuersales: hodie vero est secus. Et isti tales descendentes succedunt in stirpes, non in capita. hoc dicit vsq; in finem. Areti.

Itē vetustas ex masculis progenitos plus diligēs, solos[d] nepotes vel neptes qui quę ve ex virili sexu descendūt, ad suoz vocabat successionē, & iure agnatoruz eos anteponebat[e]: nepotes aūt qui ex filiab⁹ nati sunt, & pronepotes ex neptibus, cognatoz̄ loco cōnumerans, post agnatorum lineam eos vocabat[f] tā in aui vel proaui materni[g], q̄ in auię vel proauię siue paternę siue maternę[h] successionem. Diui autem[i] principes non sunt passi talem cōtra naturā iniuriam sine cōpetenti emendatione relinquere: sed cū nepotis et p̄nepotis nomē cōmune sit vtrisq; tam q ex masculis, q̄ q ex fœminis descendunt: ideo eundez gradum & ordinē successionis eis donauerunt[k]. Sed vt amplius aliquid sit eis qui nō solū naturę, sed etiā veteris iuris[l] suffragijs muniūtur:[m] portionē nepotū vel neptū vel deinceps (de quib⁹ supra diximus[n] Paulo[o] minuendā esse existimauerunt:[p] vt minus tertia parte acciperēt, q̄ mater eoz̄ vel auia fuerat acceptura, vl' pater eorū vel auus paternus siue maternus, quando fœmina mortua sit[q] cuius de hereditate agitur: ijsq; (licet soli sint) adeūtib⁹, agnatos minime vocabant. Et quēadmodum lex. xij. tabularum filio mortuo nepotes vel neptes, pronepotes vel proneptes in locuz patris sui ad successionez aui vocat[r]: ita & principalis dispositio in locum matris suę vel auię eos cum iam defignata partis tertię[s] diminutione vocat. ¶ Sednos cum adhuc dubitatio manebat iter agnatos & memoratos nepotes, quartā partē defuncti substantię agnatis sibi vēdicantibus ex cuiusdaz constitutionis[t] authoritate: memoratam quidem constitutionez a nostro Codice segregauimus, neq; iseri eā ex Theodosiano codice in eo cōcessim⁹: nostra autez cōstitutiōe[u] promulgata, toti iuri eius derogatū est: & sanxim⁹, talibus nepotibus ex filia, vel pronepotibus ex nepte, & deinceps supstitibus, agnatos nullā partē mortui successionis sibi vendicare: neq; ij qui ex transuersa[v] linea veniūt, potiores ijs[x] habeātur qui recto iure descendunt. Quam constitutionē nostrā obtinere ꝯz sui vigorem & tēpora[a] & nūc sancimus: ita tamē[b], vt quēadmodū iter filios, & nepotes ex filio antiquitas[c] statuit nō in capita, sed in stirpes diuidi hereditatē: similiter nos inter filios & nepotes ex filia, distributionē fieri iubeamus vel inter oēs nepotes & neptes, & inter pronepotes & proneptes, & alias deinceps psonas: vt vtraq; progenies, matris vel patris, auię vl' aui portionē sine vlla diminutione[d] cōsequatur: vt si forte vnus vel duo ex vna parte, ex altera tres aut quatuor extēt: vnus aut duo dimidiā, alteri tres aut quatuor alterā dimidiam hereditatis habeant[e].

De legitima agnatoruz successione. Titulus. ij.

Deficiētibus suis hereditas deuoluitur ad agnatos ex. l. xij. tabularum. Ange.

Jnemo[f] suus[g] heres, vel eoz̄ quos inter suos heredes p̄tor[h] vel constitutiones[i] vocāt, existat[k], qui successionez[l] quoquomodo[m] amplectat: tūc ex lege. xij. tabu. ad agnatū[n] p̄rimū[o] p̄tiet hereditas.

Agnati sunt illi qui ex linea masculina descendunt, vel etiam ex adoptione: dūmodo sint in p̄ori gradu. Ange.

Sunt autē agnati[p], vt primo q̄q libro[q] tradidim⁹, cognati per virilis sex⁹ personas cognatiōe[r]

Universidad de Deusto

a ¶ Consanguinei. q̃si ex eodem sanguine nati: ceteri agnati nõ dicũtur cõsanguinei: vt. ff. de suis ⁊ le. l. ij.

a Quid autem in veterinis an dicant cõsanguinei: vide ange. h.

b ¶ Inuicem. scz filius fratris patruo.

c ¶ Etiam consobrini. impropie: vt. j. de gradi. cog. §. quarto.

d ¶ Jura cõsanguinitatis. s. ad suos fratres prius natos: ad reliq̃s vero agnatos agnationis tñ ius acqrit: vt. ff. proxi. dixim⁹. Et est verus hoc si viuente eo de cui⁹ hereditate agit, concepti saltem erant: vt. ff. de suis et le. he. Titius. ⁊. ff. vñ cog. l. j. §. fi quis proximior. Accur. Additio. Als ex psona sua non succedit: sed bene ex persona patris. Ange.

e ¶ Nõ tamẽ. q̃uis agnati vocent ad hereditatẽ: non tamen ⁊c. Additio. Et sic nota fz Ang. dispositionẽ absolutã debere intelligi fz ordinis progatiuã. Quod facit ad eũ q accepit i emphyteosim: vl cui legatur aliquid pro se ⁊ filijs suis: vt videantur esse vocati fm ordinis charitatem.

f ¶ Dat lex. s. xij. tabularum.

g ¶ Sed ijs. ⁊ oibus ijs: vt. j. eo. §. fi plures.

h ¶ Certũ. qõ est ẽt. s. facto testamento qõ euanuit: qõ dic vt. j. §. prio.

i ¶ Per adoptionez q̃z. q. d. nõ solũ iure naturali cõstituitur agnatio: fz etiã ciuili: vt p adoptionez. s. quãlibet iure isto: vt. ff. de adop. l. j. ⁊. ś. de adop. in prin. sed hodie per cã tñ ex qua transit in ptãtẽ arrogatoris: vt ś. eo. ti. j. §. nostra aũt. fz tamẽ licet non fiat agnatus, scz hodie: qz nõ trãsit in potestatez extranei arrogantis: succedit tamen ab intestato patri tñ: nõ alijs pris agnatis: vt. C. de adop. l. peñ. §. fz si q dẽ. Accur.

k ¶ Naturales. ⁊ legitimos: nõ tñ emãcipatos: vt. ff. de gra. cog. l. si filiũ.

l ¶ Jtẽ si qs. nõ solũ pater: de quo dictum est.

m ¶ Inter suos esse. i. agnascitur alijs agnatis adoptãtis, ⁊ eis cognatus fit: vt. ff. de adop. q in adoptionẽ.

n ¶ Ceterũ. i. certe. vel aliter, lex quidẽ. xij. tab. deferebat hereditatẽ agnatis primis: fz media iuris prudẽtia cũ distinctiõe ⁊ iõ b dicit ceterũ, p fz.

o ¶ Longissimo. i. decio: vt. j. de suc. co. §. fi.

p ¶ Feminas. agnatas.

q ¶ Jta placebat. no. caute dicit placebat, et non placet: vt ifra. §. nos vo. et hoc erat per mediã iuris prudẽtiam, nõ per. l. xij. tabularũ, neq̃ p pretorẽ: vt. j. eo. §. ⁊ hoc quidem. ⁊. §. media.

r ¶ Consanguinitatis. i. agnationis,

s ¶ Earum. s. feminarum,

t ¶ Tua, s. hereditas,

cõiuncti, q̃si a patre connati. Jta q̃z eodẽ patre nati fratres, agnati sibi sunt: qui ⁊ cõsanguinei[a] vocãtur: nec requiritur an etiã eandez matrẽ habuerint. Jtem patruus fratris filio, ⁊ inuicẽ[b] is illi agnatus est. ¶ Eodem numero sunt fratres patrueles, id est, qui ex duobus fratribus procreati sunt: qui etiaz consobrini[c] vocantur. Qua ratione etiam ad plures agnationis gradus peruenire poterimus. ¶ Jj etiaz qui post mortẽ pris nascunt, iura cõsanguinitatis[d] nãciscuntur. ¶ Non tamen[e] omnibus simul agnatis dat[f] lex hereditatez: sed ijs[g] qui tunc proximiore gradu sunt, cum certũ[h] esse cœperit aliquem intestatum decessisse. ¶ Per adoptionem[i] quoq̃ agnationis ius consistit: veluti inter filios naturales[k], et eos quos pater eorum adoptauit. Nec dubiũ est quin hi impropie consanguinei appellentur. ¶ Jtem si[l] quis ex ceteris agnatis tuis, veluti frater, aut patruus, aut deniq̃ is qui lõgiore gradu est, adoptauerit aliquem: agnatos inter suos[m] esse nõ dubitatur.

¶ Fœmiẽ agnatẽ, vt sororis amita, filia fratris aut patrui, hodie de iure ciuili admittuntur cũ omnibus agnatis. Et in admittẽdo huiusmodi fœmias agnatas, sũt quinq̃ iura. Unum est lex. xij. tabularum. Aliud est media iuris prudentia. Tertium est ius pretorium. Quartum est quẽdam constitutio imperialis. Quintum est ius nouissimum. Aretinus.

¶ Ceteruz[n] inter masculos quidem agnationis iure hereditas, etiam si longissimo[o] gradu sint, vltro citroq̃ capitur: ¶ Quod ad fœminas[p] vero attinet: ita placebat[q], vt ipse p sanguinitatis[r] iure tñ capiãt hereditatem, si sorores sint, vlterius nõ capiant. masculi autẽ ad carũ[s] hereditates, etiã si longissimo gradu sint, admittantur. Qua de causa fratris tui aut patrui tui filiẽ, vel amitẽ tuẽ hereditas ad te pertinebat. tua[t] vero ad illas nõ ptinebat. Quod ideo ita cõstitutũ erat, qz cõmodi⁹ videbat ita iura p̃stitui, vt plerũq̃[v] hereditates ad masculos[x] p̃fluerent. ¶ Qz qz sane iniquũ erat, in vniuersum eas[y] q̃si extrancas repelli, prętor eas ad bonorũ possessionẽ admittit ea parte qua proximitatis[z] noie bonoz possessionez pollicetur: ex qua parte ita scz admittunt, si neq̃ agnat⁹ vllus, neq̃ primior cognatus interueniat[a]. ¶ Et hęc quidẽ[b] lex. xij. tabularũ nullo mõitro duxit: sz simplicitatem[c] legib⁹ amicã amplexa, simili mõ oẽs agnatos siue masculos siue fœminas, cuiuscũq̃ gradus, ad filiitudinẽ suoz iuicẽ ad successionẽ vocabat. Media aũt iuris prudẽtia, q̃ erat lege qdem duodecim tabulaz iunior[d], iperiali autẽ dispositione anterior[e], subtilitate quadã excogitata prętatã[f] differentiaz inducebat, ⁊ penit⁹ eas[g] a successione agnatoruz repellebat, oĩ[h] alia successiõe incognita: dõec ptores paulatim asperitatẽ iuris ciuilis[i] corrigẽtes, siue quod deest adimplentes, hũano ppositio aliũ ordinẽ suis edictis addiderunt: ⁊ cognatiõis linea primitatis noie introducta, per bonorũ possessionẽ eas adiuuabãt, ⁊ pollicebãtur his[k] bonorũ possessionẽ q̃ Añ cognati[l] appellaã. Nos[m] vero legez duodecim tabularũ sequentes, ⁊ ei⁹ vestigia hac in parte cõseruantes, laudam⁹ quidez ptores[n] suę humanitatis, nõ tñ eos in plenuz huic causę[o] mederi inuenimus. Quare[p] etenim vno eodẽq̃ gradu naturali cõcurrẽte, et agnationis titulis[q] tã in masculis q̃ in fœminis ęqua lãce constitutis[r], masculis qdẽ dabaã[s] ad successionẽ venire oĩuz agnatoruz, ex agnatis autẽ mulierib⁹ nulli penit⁹ nisi soli sorori ad agnatorũ successionem patebat aditⁿ[t]: Jdeo nos in plenũ omnia reducẽtes, ⁊ ad ius, duodecim tabulaz eãdẽ dispositionẽ exequãtes: nra cõstõne[v] sancimus oẽs legitimas psonas, id est p virile sexũ descẽdẽtes, siue masculini gñis, siue fœminini sint, sibi[x] mõ ad iura successiõis legitię ab itestato vocari fz sui grad⁹ progatiuã: nec iõ excludẽdas, qz psanguinitatis[y] iura sicut germanę nõ habẽt.

¶ Inter agnatos admittunt descẽdẽtes ex sororib⁹ etiã veterinis, si in primo gradu sint. b. o. Are.

¶ Hoc etiã addẽduz nrę pstõni existimauim⁹[z], vt trãsferat vnus

u ¶ Ceteruz. Hic ostendit differentiam inter masculos et feminas quo ad successionem. Ange.

v ¶ Plerũq̃z. Hoc ppter consanguineas sorores, de q̃bus mõ dixit. Additio. Et hinc sumit rõ statutorum cõiter p Jtaliã q̃ stantibus masculis femine non succedant: qz statuta ex pte masculoz sunt fauorabilia: ⁊ ex parte feminarũ odiosa: vt hic p Angelum.

x ¶ Ad masculos. sic. ś. titu. j. §. item vetustas.

y ¶ Eas. id est agnatas feminas.

z ¶ Proximitatis. id est cognationis.

a ¶ Interueniat. nec aliquis suoz: vt. ś. titu. j. §. admonendi. in fine. §.

b ¶ Et hec quidẽ. que. s. in. §. ceterũ. ⁊. §. sed qz dicta sunt.

c ¶ Sed simplicitatez. remota differentia agnatorũ inter masculos ⁊ feminas. sic. ś. de fideicõ. he. §. sed quia. Simplicitas legib⁹ amica.

d ¶ Junior. ⁊ sic nota q̃ lex. xij. tabularũ est vetustior q̃ media iuris prudentia: ⁊ q̃ ius pretoriũ.

e ¶ Anterior. i. ꝓstõne anteriori. j. scripta q̃ ẽ. C. ó legi. here. l. lege. xij. tabularum. Accursius.

f ¶ Prefatã. scz dictaz. ś. eo. §. ceterum.

g ¶ Eas. agnatas feminas: nisi sorores.

h ¶ Omni. Naz ordo cognatorũ nõ erat adhuc. Vel dic etiã deficientib⁹ agnatis: ipi tñ nõ vocabantur.

i ¶ Juris ciuilis. i. medie iuris prudentie: qõ scilz ciuile dr: vt. ff. de orig. iuris. l. ij. §. hec disputatio Accur.

k ¶ Mis. scilz mulierib⁹ agnatis vltra sorores.

l ¶ Añ cognati. sic dicta quia per eam cognativo cantur. Accur.

m ¶ Nos vero. Hic Justinianus loquitur.

n ¶ Laudam⁹ qdẽ pretores[b]. Nota q̃ ille est laudãdus q est inuẽtor alicuius ordinationis siue dispositionis, licet non eque pfecte adinuenerit: qz facile est adinuentis addere: vt. l. j. C. ó veteri iure enucle. Ange. Are.

o ¶ Huic cause. id est expulsioni agnatorum.

p ¶ Quare etenim. Bene dico fore quidenduz agnatis feminis: quare etenim ⁊c.

q ¶ Titulis. id est nominibus. Accur.

r ¶ Cõstitutis. id est ordinatis.

s ¶ Babatur. i. concedebãtur.

t ¶ Adit⁹. certe non erat ratio iusta vel sufficiẽs: licet aliqua fit, vt. ś. e. §. ceterum. in fi.

v ¶ Constitutione. vt. C. de le. he. l. lege. xij. tabularum. Accur.

x ¶ Simili mõ. i. hincinde. Vel dic ita femine, vt mares.

y ¶ Consanguinitatis. id est licet non sint sorores que germane vocãtur, quasi ex eodẽ germine nate.

z ¶ Existimauim⁹. vt. C. de le. he. l. lege. xij. tabularum. §. j. ⁊. §. in his.

b Ista gl. non est Accur. sed additio.

Universidad de Deuso
Biblioteca

Jnstitutionū Jmperialiū Liber. III.

a Tantūmō.i.nō vlterior, primior tū sit, vt ipe sorores vel fratres vterini vel vterine, vt sequit: vt. C. de legi. heredi. l. finali. §. sed neq.
b In legitimam. scilicet agnatorum. Accur.
c Germane. i. nate ex eodem patre ⁊ matre cum defuncto.
d Uterine. i. nate ex eadem matre tantum.
e Deinceps. id est vlteriores siue in gradu remotiores.

a Jsta gl. etiā non est Accursij.

f Tanq̄[a]. nota ex hoc textu q̄ isti ipropie sūt agnati: ⁊ iō nō cōprehenderentur in statutis loquentibus de agnatis. Angelus.
g Supstites. hoc corrigitur per aut. cessante. C. de leg. here. q̄ cū his admittunt. Jtem ⁊ in alio qō subiicitur hic. §. corrigitur: q̄ in stirpes fit diuisio hodie, sed post hos filios fratrū fit diuisio in capita, vt in aut. de here. que ab itesta. §. reliquū. col. ix. ⁊ in aut. vt fratruz filij. §. j. colla. ix. Uel dic, qō dicitur in aut. in stirpes diuidi, verum est qñ cū alijs scz patruis vocātur nepotes: alis in capita vt hic.

Filij frīs succedunt cū patruo: ⁊ in stirpes fit diuisio.

h In capita. §. tit. j. in fi. contra. Sol. ibi de descendentibus loquitur: hic de collateralib⁹. Ac.
i Si plres sint. sic ī aut. de here. que ab intesta. §. si vero neq; fratres. col. ix. ⁊. ff. de suis ⁊ legitimis her. l. ij. §. hereditas.
k Habetur. ß corrigitur, vt. §. dixi p aut. cessante. Accur.
l Proximus. sic. §. ti. j. §. cum autem.
m Queritur. sic. §. eod. §. non tamen.
n Tūc eñ. scilicet cum non aditur hereditas ex testamento.
o Longo tempore. id est post mortem.
p Placebat. scilicet ex le. xij. tabularum.
q In eo genere. scilicet iure successionis.
r Successionē nō esse. ī. successoriuz edictū inter agnatos locū nō habere scz de psona in psonam: sed iter cognatos sic: vt j. sequitur: vt. ff. de suc. edic. l. j. §. quibus. sed de ordine in ordinem, seu de capite ī caput fic[b], vt de liberis in agnatos, de agnatis in cognatos: et post i virū ⁊ vxorē: vt sequit: vt. ff. si ta. testa. nul. ex. l. j. j. respon.

Successoriū edictū.

b Nota p euidētia q̄ caput siue ordo ē gña ll⁹: ⁊ sunt q̄ tuor: vñ liberi: vñ agnati: vnde cognati: et vnde vir et vxor: ⁊ vnū qō ipsoz pertinet sub se plres gradus, puta i vñ lib. sunt primo filij: scdo nepotes: tertio pneposes: et sic deinceps. ⁊ eodē modo in quolibet capite.

s Nihilo magis. i. non ideo magis.
t Sed nos. loquitur Justinianus.
v Protulimus. scilicet in greco.
x Cū satis. ratio prima.
y Apertum est. scz successorium edictū de persona in personam.
z Maxime. ratio secunda.
a Gradu. agnato ⁊ am.

b Ad legitimā. est etiā filius agnatus patri proximus: vt. ff. de suis ⁊ legi. filius. qō ius nō tollitur per capitis diminutionem: sicut neq; inter fratres: vt hic, ⁊. C. de legi. tu. l. iij. Accursi[9]. Addimo. Quāuis tamen pater succedat filio ab intestato, ⁊ sic ꝑm tacitam eius voluntatem: vt. l. conficiuntur. ff. de iure codi. non tamen contra voluntatem, si ab ipso filio aliqd vel tantum acceperit qō satis fit ad legitimam. l. j. §. fi. parens. ff. si quis a pa. fuc. ma. de qua materia dic vt p Ange. hic.

Filius est pfi agnatus.

c Parens. secus econtra: vt. ß. titu. j. §. emancipati[c].
d Constitutione. vt. C. de eman. li. l. fina.
e Contracta fiducia. sic dicendo: ius succedendi in bonis tuis mihi reseruo. vel etiā sic: emancipo te contracta fiducia.
f Nō aliter[d]. quod nō erat rectum: vt. ff. de regu. iu. l. fz naturam. ⁊. ß. de legi. patro. tut. in fi. et j. de emp. ⁊ ven. §. cū autem. circa medium. nam qui sentit incommodū, sentire debet commodū: vt dicunt iura superius allegata. ⁊ econuerso: nō est enim ferendus qui lucrum amplectitur, onus autem subire recusat. C. de cadu. tollen. l. vnica. §. pro secundo. in fi. habent canoniste regulam iuris, qui sentit onus. de reg. iur. in. vj.
g Manumisisset. id est emancipasset. sic. ff. quando act. de pe. est an. l. j. §. alienatio.

c Et etiā nō diuersitates ꝑ multā cōtrahit filio p emancipationē sicut politia ꝑ allegia patrie prīe. isti tres differētias admittebant ad eī hereditātis. Angel.
d Jsta gl. non est Accursij: sed aliter.

Continuatio.

Placebat[p] autem in eo genere[q] percipiendarum hereditatum successionez[r] non esse: id est vt q̄quis proximus qui ꝑm ea que diximus, vocatur ad hereditatem, aut spreuerit hereditatez, aut anteq̄ adeat, decesserit: nihilo magis[s] legitimo iure sequentes admittantur. Qō iterū prętores, iure imperfecto, corrigentes, non in totum sine adminiculo relinquebāt, sed ex cognatorū ordine eos vocabant, vtpote agnatiōis iure eis recluso. Sed nos[t] nihil perfectissimo iuri deesse cupientes, nostra cōstitutione quaz de iure patronat⁹, humanitate suggerente protulimus[v], sancimus successionem in agnatorum hereditatib⁹ non esse eis denegandam: ¶ Cuz satis[x] absurdū erat, qō cognatis a prętore apertū[y] est, hoc agnatis esse reclusum, maxime[z] cū in on⁹ quidē tutelaruz ꝓmo gradu[a] deficiente sequens accedit: vt quod in onere obtinebat, nō esset in lucro permissum.

Olim pater admittebatur ad legitimā hereditatē filij emācipati, si in emancipatiōe fuerat cōtracta fiducia. Hodie vero ꝓsumitur cōtractā esse fiduciā. Aretin⁹.

Ad legitimā[b] successionē nihilominus vocatur etiā parēs[c] qui non cōtracta fiducia filiū vel filiā, nepotē vel neptē, ac deinceps emācipat: qō ex nostra constitutione[d] omnino inducitur, vt emācipationes liberorū semper videant quasi contracta[e] fiducia fieri: cū apud veteres nō aliter[f] hoc obtinebat, nisi specialiter contracta fiducia parens manumisisset[g].

De senatusconsulto Tertulliano. Titulus. iij.

Lege. xij. tabularum mater nō succedebat filio ab intestato nec econtra filius matri: sed ex constitutiōe senatusconsulti Tertulliani si ingenua tres, libertina q̄tuor liberos enixa fuerat: illis ab intestato succedebat. Aretinus.

Ex. xij. tabularum ita stricto iure vtebatur, et prępone-

De senatusconsulto Tertullia. ¶ Post agnatos de quibus. ß. succedunt cognati: ideo sequebatur videre de cognatis. Verum licet mater et filius sint cognati: tamen ex speciali prouisione sibi adinuicem vt agnati succedunt: vt. §. de suc. cog. in princ. ideo post alios agnatos ante cognatos ponit de successione matris ad filiū: et econtra. Areti. Differentia huiꝰ tituli ⁊ sequentis notari potest in his versibus: Matri dat meste geniti bona Tertullianum. Fili maternas tibi res dabit Orfitianum.

Ex duodeci. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quinq; partes. Primo q̄ ex lege. xij. tabularum mater ad hereditatem filij, et econtra non admittebatur. Secundo qualiter admittebatur ex senatusconsulto Tertulliano. Tertio que persone preponebātur tunc matri. Quarto constitutionem Tertulliani remouet. Quinto remouet alias constitutiones. Secunda ibi, ⁊ primus. Tertia ibi, preferuntur. Quarta ibi, ß nos. Quinta ibi, sed cum antea.

Diuiſio.

Preponebat.

a Nō prepie nō ꝙ preponiꝫ ꝙs non ꝺ̄t iure quis ꝓpie primꝰ vocaꝫ quem nemo sequitur: vt. ff. vñ cognati. l. j. §. proximus. ange. Jus qñq; ꝺ̄t iniquū.

* alis daretur.

a ℂ Preponebat. ipropriē. nā cognatos nullo mō vocabat, vt seqꝫ

b ℂ Masculorū progeniē. i. agnatos: vt. ℑ. ti. j. in prin.

c ℂ Necessitudinem. i. cognationez. nam dicuntur cognati necessarij: vt. ff. eo. titu. et iur. l. fina.

d ℂ Defez & filiū. q adiuicē sūt cognati: vt. j. de succes. cogna. §. vulgo.

e ℂ Juris angustie. nor. ius dici angustiosuz: als iniquū dicāt: vt. j. de succes. li. in princ. & ff. quod quisq; iur. l. ij. in princ.

f ℂ Postea. post legē. xij. tabularū, & p diuū Claudium: & per senatusconsultum tertullianum: vt sequitur.

g ℂ Amissorū. scz in acie principis: vt arg. ℑ. de excu. tut. in pnci. Uel dic ꝙ gñaliter statuit: vt. C. de inoffi. testa. liberi. prima verior est.

h ℂ Eorum. scz filiorum.

i ℂ Alie. etiā hodie alia succedit sicut mater: vt in aut. de here. q̄ ab intest. §. consequens. colla. ix.

k ℂ Triū liberoꝝ ius habēs. i. tres habēs filios: nō aūt in ptāte: vt. ℑ. de adop. §. femine. q̄s tres habere videt etiā si tergeminos peperit: sm Joan. vt. ff. de verb. sign. l. ter enixa.

l ℂ Filiorum. quod dic vt ℑ. de here. que ab intest. §. j. & ij. & §. emancipati. & §. diui.

Uxor non est in ptāte mariti, b Et ſō nō pōt testari nec codicillari etiā cū cōsensu patris: vt per ange. hic.

m ℂ Parētis est. s. mater. Et ita no. de iure Romanorū vxorē alicui⁹ eē in potestate parētis, b nō mariti nisi quo ad debitum carnis. aliud de iure Lōgobardorum: vt ff. & C. de cōdi. inser. si vxorē. & in Lōgobarda qualit mulieri alienare permissum sit. l. j. Tenet tamen operari viro vxor: vt. l. fi cut. cuz ibi notatis. ff. de ope. libertorum.

n ℂ Jussu. scz iure antiq: cū q̄libet hereditas patri p filiuz q̄reret: vt. ff. de acqr. here. qui in aliena. Sed hodie in sola profectitia, non aduēticia scz exigitur iussus: vt. C. de bon. q̄ liber. l. fin. §. fine cōtrario Additio. Nota ꝙ in pfectitijs iussus hodie nō est correct⁹: sed est necessarius vt olim. Idē not. glos. in. l. fi. §. j. C. de bo. que libe. Ang.

o ℂ Liberi. etiaz adopti ui: & ita demū si ipsi succedere velint: vt. ff. eo. l. ij. §. liberi. & §. ita demū. Accursius.

p ℂ Defuncti. s. filij de cuius hꝝditate nunc agit.

q ℂ Suorum. quod dic vt ℑ. de here. que ab intest. §. j. & ij. & §. emancipati. & §. diui.

r ℂ Primi gradus. vt filij.

s ℂ Ulteriorꝭ. vt nepotes & similes.

t ℂ Sed & filie. q.d. nō solum nepos ex filio masculo excludit matrez defuncti: sed & nepotes ex filia.

v ℂ Preponitur. i. prefertur.

x ℂ Defuncte. scz filie.

y ℂ Pater. nō adoptiuus: vt. ff. eo. l. ij. sed necz auus.

z ℂ Utriusq; scz filij & filie. hoc est maritus huius mulieris volentis succedere filio suo mortuo.

a ℂ Inter eos solos. scz auū & matrē defuncti. Si aūt sit auus & pater & mater defuncti, preferꝫ auus matri, & etiā patri: vt. ff. e. equissimū. §. j. Et nota ꝙ hic fallit regula, si vinco vincentem &c. vt. ff. de diuer. & temp. pre. l. de accessionib⁹. naz auus patri defuncti prefertur: vt. ff. eo. l. equissimū. §. j. & pater matri: nō aūt auus prefertur matri q̄n soli sunt. Sic fallit i aut. de equali. do. §. his consequens. col. vij. Item in aut. qui. mo. natu. effi. sui. §. discretz. col. vj. Itē. ff. qui po. in pig. ha. l. Claudi⁹. fic. ff. de in iust. rup. testa. l. penul.

Si vinco vincētē te: vico te. q̄n ꝙ fallit.

b ℂ Excludebat. scz male hodie: vt. j. e. §. scz cum.

c ℂ Admittebat. & bene: vt. j. eo. §. sed cum.

d ℂ Liberis. trib⁹ vel q̄tuor: vt. ℑ. e. §. postea aūt

e ℂ In Lodice. nō in eo quē habem⁹: sed in primo. C. remansit: q̄ est. C. de iure delib. l. ij.

f ℂ Fortuitū. scilicet habere vel non habere tot filios: cum ex diuina gratia hoc descendat.

g ℂ Peccauit. nā si peccatū est, magis fuisset mariti: vt. C. de le. he. l. lege xij. tabula. in fin. j. respō.

h ℂ Eum. scilicet cui succedere vult.

i ℂ Intercepti. als inter empti.

k ℂ Constitutiones. q̄s non habemus, sm Jo.

l ℂ Personis. patruo et filio, & nepoti patrui: vt C. eodē. l. fi. in fi. j. respō.

m ℂ Cōtrariū faciebāt. i. nil dabāt nisi ꝓdictis.

n ℂ Usum est. vt. C. eo. l. fina.

o ℂ Omnibus personis. etiam patri defuncti: nisi in vsufructu, et toto quando habebat defunctum in potestate. als in bessem tantum. sed & in hoc casu hodie etiam in totum habet: vt. C. eo. l. fi. & de leg. he. l. de emancipatis. Jure vero aut. ascendentibus defertur equaliter paternis & maternis: vt in aut. de heredi. ab intest. §. cōsequēs. et. §. hoc quidem, colla. ix. Additio. Dic ꝙ hodie filio defuncto relicta matre & sorore vel frealiter succedit: vt. d. aut. de functo. C. eodē. Ange.

p ℂ Diminutione. q̄ fiebat p agnatos supradictos in principi. isti⁹. §.

q ℂ Quemadmodum. q.d. qui in vno honoratur, in alio grauetur. sic. ff. de iureiurand. cum qui. in princi.

r ℂ Eam. scilicet matrem.

s ℂ Simul. scilicet cum matre.

t ℂ Sorores. hoc casu est hodie idem quod in sequenti. §. vt in aut. de nupt. §. penulti. & §. & quoniam. colla. iiij.

v ℂ Legitima. quia sunt sorores ex vtroq; parente.

Cōmodū sentiēs, sentiat onus.

ℂ Sed nos cōstitutione quā in Lodice[k] nostro noie decorato posuim⁹, matri subueniēdū esse existimauim⁹, respicientes ad naturā, & puerperiū, & periculū, & mortē sepe ex hoc casu matrib⁹ illatā. Ideoq; impium esse credidim⁹, casum fortuituz[f] in eius admitti detrimentum. Si enim ingenua ter, vel libertina quater non pepererit: immerito defraudabatur successione suorum liberorum. Quid enim peccauit[g] si non plures, sed pauco's peperit? Et dedimus ius legitimum plenum matribus siue ingenuis, siue libertinis, etsi non ter enixe fuerint vel quater, sed cum[h] tantum vel eaz qui quę ve morte intercepti[i] sunt: vt sic vocentur in liberorum suorum legitimam successionem,

ℂ Pater prefertur omnibus alijs agnatis, exceptis fratribus & sororibus: et cum sororibus solum, venit ad dimidiam: & cū sororibus et fratribus, pro virili. Aretinus.

ℂ Sed cū antea cōstitutiones[k] iura legitimę successiōis perscrutātes, partim matrē adiuuabant, partim eam prægrauabant, & non insolidū eā vocabant, sed in quibusdam casibus tertiam ei partē abstrahētes, certis legitimis dabant personis[l], in alijs autem cōtrarium faciebant[m]: nobis visum[n] est recta & simplici via matrē omnibus personis[o] legitimis anteponi, & sine vlla diminutione[p] filiorum suorum successionem accipere, exceptis fratris et sororis psona, siue consanguinei sint, siue sola cognationis iura habentes: vt quēadmodum[q] eam[r] toti alij ordini legitimo prepositimus, ita omnes fratres & sorores siue legitimi sint, siue non, ad capiēdas hę reditates simul[s] vocemus, ita tamē, vt si quidē solę sorores[t] agnate vel cognatę, et mater defuncti vel defunctę superstint: dimidiam quidem mater, alteram vero dimidiam partem omnes sorores habeāt. Si vero matre superstite & fratre vel fratribus solis, vel etiā cuz sororibus siue legitima[v]

ℂ Filij defuncti excludūt matrē vlq; in infinitum. Idem in patre & fratre, qui etiam matrem excludunt. Soror autem defuncti vna cuz matre admittitur. Aretinus.

ℂ Preferuntur autem matri liberi[v] defūcti[p], qui sui sunt, qui ve suorū[q] loco sunt, siue pmi grad⁹[r], siue ulteriorꝭ[u]. ℂ Sed et filię[z] sue mortuę filio⁹ vl filia prepon[y] extitutionib⁹ matri defunctę[x], id est auię suę. Pater[y] vero vtriusq;[z], nō etiam auus et proauus matri anteponit, scz cuz inter eos solos[a] de hereditate agit. Frater autem consanguineus tam filij q̄m filię excludebat[b] matrē. soror aūt consanguinea pariter cum matre admittebatur[c]. Sed si fuerant frater et soror consanguinei, & mater liberis[d] onerata: frater quidē matrem excludebat: communis autem erat hereditas ex equis partibus fratribus et sororibus.

ℂ Hodie mater ingenua vel libertina etiam si non ter aut quater enixa fit, ad legitimā hereditatem filij admittitur. Aretinus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Cognationis, quia sunt tñ ex matre sorores.
b ¶ Prosperimus. in successione.
c ¶ Consulere. scilicet in tutore petendo. Accur. Additio. Et dic pe tendo, scilicet intra annum: vt hic. Et istam opinionem dicit Ange lus esse communem: ꝛ eaz tenet tanꝯ magis equam, per l. sciant. C. de legit. here. quis Bar to. ibi ꝛ docto. velint ꝙ teneatur petere statiz cū potest, nisi fuerit impedi ta legitima causa: ita ꝙ annū non transcendat.
d ¶ Sciturīs eis. s. matri bus negligentibus. al's nō perdūt: vt. C. qui pe tito. l. cum a matribus. ꝛ maiozibus: al's filr nō perdunt: vt. C. si aduer. delic. l. ij.ª Accursius.
e ¶ Impuberuz. aliud si puberes moriantur: vt C. eo matres.
f ¶ Vulgo q̄sitꝰ. nisi mr̄ fit illustris. Sic econtra talis filiꝰ illustri mr̄i nō succedit: vt. C. ad Orfi. si q̄ illustris. Additio. Idē si esset natus ex dānato coitu: secꝰ si ex cōcubina etiā illustri: vt p Ang. ibi.
¶ De senatusconsulto Orficiano. ¶ Visuz ē ti tulo supiozi q̄lr mr̄ succe dat filius p senatuscōsul tū Tertullianū videamꝰ nūc q̄lr filij succedūt ma tri, quod fit per senatus consultum Orficianum.

Continua tio.

Divisio.

DEr cōtrariū. ¶ Totus iste titulꝰ diuidit in q̄tuoz par tes. Prio ponit q̄liter fi lij ad hereditatē mr̄is, ꝛ nepotes ad hereditatez auie admittant. Secūdo nūqd capitis diminutio ne tale ius succedēdi tol latur. Tertio q sunt illi filij q ad hr̄ditatez mr̄is admittunt. Quarto sub nectit nouū casuz ad ma teriā ab intestato. Scōa ibi, Sciēduz est. Tertia ibi, Nouissime. Quarta ibi, si Ex pluribus.

g ¶ Per Ius. i. ecōtra rio. nā. s. tit. j. tractatum est q̄lr mr̄ filio succedit: nūc dicit ecōtra. Vñ ver sus: ¶ Matri succedes o nate per Orficianum. Invidiam portat ecō tra Tertulianum. ᵇ Accur.
h ¶ Liberi. stricte ponitur pro filijs tantum: vt. j. eod. ℌ. j. al's contra: vt. ff. de verbo. sig. l. liberorum.
i ¶ Matrū. ingenuarū vel libertinarū: vt. ff. e. l. j. j. rñ. imo ꝛ ancillaꝝ: dūmō fit sibi facta mora in fideicōmissaria libertate: vt. C. eo. l. fina.
k ¶ Legitima. non quia lege. xij. tabularum daretur, imo denegaba tur: vt. s. ti. j. in princi. sed senatusconsul. dat, quod vicem legis obti net: vt. j. de excep. ℌ. hec exempli causa.
l ¶ Et preferuntur. scz filij.
m ¶ Cōsanguineis. i. cognatis. Ac. Additio. Alibi exponit consangui neis, id est fratribus: vt.ˡ j. C. e. ti. ꝛ illa cōiter tenetur. Ange.
n ¶ Constitutionibus. quas non habemus.
o ¶ Nepotes. idē in alijs descendentibus ex hac linea dicā. Sed qd ℌ nepos iste fuit ꝯceptus post mortē auie: Rñ. vt. s. de here. que ab in testa. ℌ. cum autem dirimus.
p ¶ Capitis diminutione. scz minima: nā per alias oē ius etiā cogna tionis tollitur: vt. s. de ca. di. ℌ. quod autem.
q ¶ Regulā. reno: cuius est hic, ꝛ. ff. de ca. di. tutelas. j. rñ.
r ¶ Sz ille sole. ff. vñ li. l. fi. in fine. s. Sol. hic dicat sole, vt excludat eas tñ q̄ ex senatuscōsulto deferūtur: nō ptozias successiones: vt ibi.
s ¶ Ex lege. xij. tabularum. sic. ff. eo. l. j. ℌ. capitis. sic. ff. de suis ꝛ legi. l. capitis.

siue sola cognationis[a] iura habē tibus, intestatus quis vel intesta ta moriatur: in capita distribua tur eius hereditas.

¶ Mater ab hereditate filij re pellitur, nisi intra annum tutorez eidem postulauerit, vel suspectuz remoueri petierit.

¶ Sed quēadmodum nos matribus prospexim⁹[b], ita eas opoz tet suę soboli consulere[c]: sciturisᵈ eis ꝙ si tutores liberis non petie rint, vel in locū remoti aut excusa ti intra annuz petere neglexerint: ab eoū impuberum[e] morientiū successione merito repellentur.

¶ Filio nō tñ legitimo, sed etiā vulgo quęsito mater succedit.

¶ Licet autem vulgo quęsitus[f] sit filius filiave: potest tamen ad bona eius mater ex Tertulliano senatusconsulto admitti.

¶ De senatusconsulto Orficiano Titulus. iiij.

¶ Filius ꝛ nepos veniunt ad hę reditatē mr̄is et auię ab intestato ex senatuscōsulto Orficiano. Are.

DEr[g] contrarium au tem liberi[h] ad bona matrum[i] intestata ruz admittunt ex se natusconsulto Orfi ciano, quod Orficio ꝛ Ruffo con sulibus factum est diui Marci temporibus: ꝛ data est tam filio ꝙ filię legitima[k] hereditas, ēt si alieno iuri subiecti sint, ꝛ[l] pręfe runtur consanguineis[m] ꝛ agnatis defunctę matris. Sed cuz hoc senatusconsulto nepotes ꝛ neptes ad auię successionē legitimo iure nō vocabātur, postea hoc consti tutionib⁹[n] principalib⁹ emēda

est, vt ad similitudinē filiorū filia rūꝫ ꝛ nepotes[o] ꝛ neptes vocent.

¶ Successio ex Tertulliano vel Orficiano nō tollitur minima ca pitis diminutione.

¶ Sciendum autem est huiuſ modi successiones ꝙ a Tertul liano ꝛ Orficiano senatusconsul tis deferuntur, capitis diminutio ne[p] non perimi, propter illam re gulam[q] qua nouę hereditates le gitimę capitis diminutione nō pe reūt, sed illę[r] solę quę ex lege. xij. tabularum[s] deferuntur[t].

¶ Etiā filius vulgo quęsitus[u] ad hereditatē matris admittitur.

¶ Nouissime sciendum est etiaz illos liberos qui vulgo[v] quęsiti sunt, ad matris hereditatem[x] ex hoc senatusconsulto admitti[y].

¶ Si pluribus deferatur here ditas: ꝛ quidam adierunt, quidā repudiauerūt: adeūtibus portio deficiens accrescit. qō ius etiā ad heredes trāsmittitur. h. d. Areti.

¶ Si ex plurib⁹[z] legitimis he redibus quidam omiserint here ditatem, vel morte vel alia cau sa[a] impediti fuerint quo minus adeāt: reliquis qui adierint[b], ac crescit[c] illorum portio: ꝛ licet an te decesserint[d], *ad heredes ta men eorum pertinet[e].

¶ De cognatorum successione. Titulus. v.

¶ Post suos ꝛ agnatos vocant cognati de iure pretorio, qua par te veniunt emancipati agnati nisi sint frater et soror defuncti: quia ve niunt cum agnatis.

POst[f] suos hęredes, eosq̄ q̄s inter suos

t ¶ Deferunt. quare magis lege. xij. tabularuz data hereditas p̄t̄ p capitis diminutionē minimā q̄ꝫ senatusconsulto delato: Rñ. q: illa agnatis defert, q̄ agnatio p capitis diminutionē minimā tollitur at se natusc̄sultū filio, q matri est cognatus: ꝛ cognatio nō tollit p capi tis diminutionem minimam: vt. s. de leg. agna. tu. ℌ. j.

v ¶ Vulgo quesiti. q: nō habēt certū patrē vt. s. de nupt. ℌ. si aduersus. multo magis in natura li tñ: vt. C. eo. l. pe.

x ¶ Hereditatez. scz vna cū legitimis, nisi erat ma ter illustris. tūc effi cū le gitimis ab intestato nō veniūt. secꝰ in naturali bus ex licita cōsuetudi ne procreatis: vt. C. eo. l. penulti.

y ¶ Admitti. nūquid ho die succedit vulgo quesi tus: Videt ꝙ non: vt in aut. qui. mo. na. effi. sui. ℌ. vlti. Sz tñ distingue: aut est ex tali coitu q̄ pōst sit dānari, vt incest⁹, adul terū, nefarij, ꝛ filius: q̄ ca su nō succedit, cū ob hoc ipm dānad⁹ est: vt in dic ta aut. ꝛ. ff. sol. ma. si ab hostib⁹ᶜ, aut nō: ꝛ tunc succedit matri, vt hic: nō patri, cū sit incert⁹. nam etsi hz certū patrē natu ralē, nō tñ succedit ei ni si in duab⁹ vncijs ab ste stato, nō ext̄atib⁹ legiti mis: al's in nihilū: vt in aut. g. mo. na. effi. sui. ℌ. discretis. col. vij.

z ¶ Si ex pluribus. Iste ℌ. est cōis ad oēs titulos q̄s i hoc tertio libro ha buim⁹, nō tñ ad hūc ti tulū: ꝛ de iure accresceñ di iter legitimos tñ tra ctat: vt h ꝛ. ff. e. l. j. ℌ. si ne mo. ꝛ. C. de ca. tol. ℌ. his ita. idē ēt est in ijs qui de iure ptorio succedūt: vt ff. de bo. pos. l. iij. in fi. et l. iiij. ꝛ. v. Additio. Nota ꝙ iste. ℌ. ē lex. ff. de suis ꝛ le. he. ꝛ incipit, si ex plu ribus.

a ¶ Alia cā. vt si defece rit cōditio sub qua insti tuti erāt: vt. s. q. mo. test. infir. ℌ. posterioꝛe.
b ¶ Adierint. sic. ff. de le ga. ij. cū pater. ℌ. libertis. ibi, ceterum prout.
c ¶ Accrescit. sz p q̄ pte: Rñ. put erant instituti: vt. C. de cadu. tol. ℌ. his ita. ꝛ. s. de vulga. sub. ℌ. j. ᵈ Itē nūquid est necesse iterum adire: Rñ. nō: nisi q̄ñ ex alterius persona, puta serui, fiat mihi augmentuz: vt. ff. de acquir. her. si solus. in fi. j. rñ. ꝛ in fi. l.
d ¶ Ante decesserint. ꝙ accresceret eis. Vel dic ante ꝙ illi repudiarēt: vel ante ꝙ adirēt illoꝝ portionē: nō aūt ante ꝙ suā partē adirēt, imo adiuerāt, vt sequit. al's nō trāsmitterēt olim vel hodie: vt. C. de cadu. tol. ℌ. in nouissimo. nisi in psonis liberorū: vt. C. de ijs q̄ añ ap. ta. l. j. Additio. Hoc verū nisi in hereditate ascēdētiū ex vtraq̄ linea, nō in hereditate trāsuersaliū vel extraneoruz: quia nō adita per liberos, ad posteritatez non transmittitur. Suus transmittit ad quoscūq̄, etiam extraneos. dic vt per Ang. hic.
e ¶ Pertinet. scz augmentum supradictum, vel portio illorum.

¶ De successione cognatorum. ¶ Continuatur per ipsum textū in principio ad precedentia. Vel sic ꝛ clarius: Quia. s. de successiōe suo rum et agnatorum dictum est: et quia post illos vocantur cognati: ideo sequitur de successione cognatorum.

POst suos. ¶ Totus iste tit. diuiditur in tres partes. Pri mo q̄ñ cognati admittant, ꝛ quo iure. Scōo qui sunt co gnati. Tertio vsq̄ ad quotum gradum cognati ꝛ agnati admittūtur. Scōa ibi, Qua parte. Tertia ibi, Hoc loco.
f ¶ Suos. vt. s. de here. que ab intesta. ℌ. j.

Pretor. vt

Hereditas per capitis diminutio nem minimā q̄ꝫ ditur, q̄s ℌ non.

Filius vul go quę an fuzia dat de ma re nouo.

c De hęredita te tñ canonica a part tib⁹ fuit ali di. c. cū haberet. de eo q̄ dur. inq. quaz pol. q adulter. ex quo ille do. q̄ pf fr relinq̄re h stardis pro dote et ali ment; sibi tra in fraudē nō nūn quat fr̄ angelum.
* Inscr ptis et cēpla rib⁹ legitēt lz añ decē serit ℌ ad ierint, ad ꝛc.

d Dic q in hereditate pos deficiēs accrescat in inuit⁹. Sil lit primo si ture speciā li deficiat. Trez si ope exceptiōs. Trez si iure diuerso suc cedat. Sz in pluribus ptib⁹ pue nientiō⁹ et pfib⁹ here ditatib⁹ et ex eodē te stamēto⁹ ange.
Continua tio.

Divisio.

a Pretor.vt.ſ.de here. que ab inteſta.§.emancipati.
b Conſtitutiones.vt.ſ.de here.que ab inteſta.§.necnon.et.§.diui.
c Agnati.vt.ſ.de legi.agna.ſuc.in prin.
d Et ij.l.qui ſunt de numero legitimorum.
e Senatuſcõſulta.vt.ſ.proximis duobus titulis.
f Conſtitutio .vt.ſ. de leg.agna.ſuc.§.hoc etiã.
g Proximos.ſcz quos nemo cognat⁹ antecedit vel precedit: ſiue vn⁹ ſit, ſiue plures. ⁊ inſpicitur quis primior ſit eo tempore quo bonor⁹ poſſeſſio defertur: vt.ff.eo.l.j.§.prim⁹.⁊.§. gradatim.
h Cognatio. nunquid ergo iter ſeruos dat hec bonorũ poſſeſſio: Rñd. etiaz ſi fiat poſtea liber, nõ datur: vt.ff.eod.l.j.§. pertinet.⁊.l. is qui. Sed nunquid adoptiuis: qr non videtur ibi naturalis cauſa: Reſpon. ſic: qr quib⁹ agnaſcitur, et cognaſcitur: vt.ff. eodẽ.l.j.§.cognationẽ. Accurſi⁹. Additio Szb nõ obtinet iure nouo. Vide.ſ. de her.q̃ ab inteſt.§. poſt mortem.in fi.
i Quicq̃ breue debet eẽ illud q̃.
k Non habentur. vt.ſ. titu.j.§.ſciendum.
l Tertio ordine. nã ſũt quatuor ordines ſuccedendi: vt.ff.ſi tabule teſt. nulle ex.l.j.
m Exceptis. nã iſti iter legitimos numerantur.
n Quos.ſ.ffres emãcipatos ⁊ ſorores. Accur.
o Ex anaſtaſiana. quã non habemus: ſed de ea habeẽ mẽtio. C.de leg.tuto.l.iij.et de legi.here.l. fi.§.j. Accur.
p Integri iuris.i. non emancipatis.
q Diminutione. tertie partis forte.
r Eos.ſcz fratres emãcipatos. Accur.
s Cognatis.ſ.anteponit, ⁊ ſic vocanẽ cũ frib⁹, ⁊ agnatis ⁊ cognatis vlterioribus pferuntur.
t Eos etiam. nõ ſolum agnatos capite minutos: vt.ſ.⁊c.
v Tertio gradu. ſcz cognationis.
x Liberi. vt.ſ. de her.q̃ ab inteſt.§.admonendi. Additio Dic, hodie immutatum eſt: vt habetur. C. de adop. l. penul. Angle.
y Eodem gradu. ſ. tertio, puta cognationis.
z Species eſt. nã agnatio genus eſt. Cõſanguinitas eſt illa q̃ inter fratres trñ eſt: vt.ff. de ſuis et le.l.ij.j.rñ.⁊.ſ. de legi.agna.ſuc.§.j.
a Cognati ſunt ſibi. ſic. ff.eo.ſi ſpurius.
b Jtaq̃ omnibus. inter ſe ⁊ cum matre: vt.ff. vnde cog. hac parte.
c Hoc loco. iſte.§. cõmunis eſt ad totum iſtum tituluz ⁊ illum.ſ. de legi.agna.ſuc.ſic.ſ. titu.j.§.ſi.
d Legitimis. ſcilicet agnatis.
e Proximitatis. id eſt cognationis.
f Pretor. caute tacet hic de iure ciuili. nam cognati de iure ciuili nõ vocantur. Accurſius.
g Uſq̃ ad ſextũ. imo videt q̃ vſq̃ ad quintũ tantũ vocentur tam agnati q̃ cognati: vt.ff. de vetera. mi. ſuc. l.ij.§.ſi. Sed rñ. illa etiaz in caſtrenſibus loquitur: hec in alijs. Vel dic q̃ ibi ita erat de facto, ſcz quidam in quinto gradu: ⁊ ita factum narrat. Additio Dic q̃ prio

heredes pretor[a] ⁊ cõſtitutiones[b] vocant: ⁊ poſt legitimos, quorũz in nũero ſunt agnati[c], et ij[d] quos in locũ agnatorũ tam ſupradicta ſenatuſcõſulta[e], q̃ nr̃a erexit conſtitutio[f]: proximos[g] cognatos p̃tor vocat qua parte naturalis cognatio h̃ſpectat. Nã agnati capite diminuti, quicq̃ [r] ex his pgeniti ſunt, ex lege. xij. tabularũ inter legitimos nõ habẽtur[k], ſed a p̃tore tertio ordine[l] vocantur: exceptis[m] ſolis tantũmodo fratre et ſorore emancipatis, nõ etiã liberis eorũ, quos[n] lex Anaſtaſiana[o] cũ fratribus integri[p] iuris conſtitutis vocat quidem ad legitimam fratris hereditatẽ, ſiue ſororis, nõ ęquis tamen partibus, ſed cum aliqua diminutione[q]: quã facile eſt ex ipſius cõſtitutionis verbis colligere. Alijs vero agnatis inferioris gradus, licet capitis diminutionẽ paſſi non ſunt, tñ anteponit eos[r], et proculdubio cognatis[s].

Träſuerſales per lineam fœmininam, et liberi in alterius familia adoptiua exiſtentes vocantur ex iſto ordine.

Eos etiaz[t] qui per fœminini ſexus perſonas ex tranſuerſo cognatione ũiunguñ, tertio gradu[v] p̃ximitatis nomine p̃tor ad ſucceſſionem vocat. Liberi[x] quoq̃ q in adoptiua familia ſunt, ad naturalium parentum hereditatem hoc eodem gradu[y] vocantur.

Vulgo q̃ſitus nõ habet agnationem, ſed cognationẽ: ideo ſuccedit matri ⁊ alijs ex ſua linea deſcendentibus iſto ordine. Areti.

Vulgo quęſitos, nullos habere agnatos, manifeſtum eſt: cum agnatio a patre, cognatio a matre ſit. hi autem nullum patrem habere intelligũtur. Eadem ratiõne inter ſe quidem poſſunt videri conſanguinei eſſe: quia cõſanguinitatis ius, ſpecies[z] eſt agnatiõis.

ſolutio probatur, ⁊ obſtat in duobus quo ad agnatos ⁊ cognatos: ſed ibi ſpeciale, qr ius priuilegiatũ: qõ non trãſit ſicut ius cõe. An.
h Ex ſeptimo. ſubaudi qui ſunt.
i Statęve. ſed nunquid ſunt alij in ſeptimo gradu: Rñ. multi ⁊ alij eſſe poſſunt: vt colligit.j.titu.j.§.ſexto. Jtem ⁊ quare magis hi vocantur q̃ alij in ſeptimo gradu: Rñ. qr hi reſpiciunt inferius lineã träſuerſalem: alij omnes ſuperius: vt ar.ff. vnde li. ſcripto. in fi. Szq̃ nũquid corrigitur hodie diſtinctio huius.§. per authẽ. de here. ab inteſt.§.j. vbi nulla inter agnatos ⁊ cognatos differẽtia ſit: P. dicit oẽs in infinitũ ſuccedere, et ſic corrigi qõ h dicitur. Nos oẽs vſq̃ ad.x. gradũ vocam⁹: nõ autẽ trahimus agnatos ad cognatos: cũ extendere ſucceſſiõem debeam⁹, id eſt velim⁹: vt.j. de bo. poſ.§. adhuc. Arg.ſ.C. de pac. cõ. l. lege. ⁸ ⁊ in authẽ. de nup.§. deinceps. col.iij. Additio Qõ dictũ eſt, p̃tor in authẽ. i ſucceſſione. C. de ſuis ⁊ le.
k De gradib⁹ ⁊c. Quonĩã in ſuccedẽdo admittitur qui eſt primior in gradu: vt cõprehẽdatur quoto gradu q̃s ſit, ponitur iſte titulus. Areti.

De loco.

Iſte titul⁹ diuidit i plures p̃tes. Primo p̃tinuat materiã. Secũdo incipit dinumerare grad⁹. Tertio dat vnaz regulã gñalẽ in gradib⁹ ad cognatos. ãrto ponit quõ nũerent grad⁹ agnatorũ. Secũda ibi, q̃re in. Tertia ibi, hactenus. Quarta ibi, agnatiõis.
k Neceſſariũ. ſed qd ad nos de his: Rñd. p̃pter hereditates q̃ p grad⁹ deferunt, ⁊ tutelas, ⁊ p̃pter teſtimonia nõ dicẽda: vt ff.e.l. iuriſcõſultus.
l Gradus. qd ſit, dic vt j.eo.§.hactenus.
m Admonendi. fic. ff. eod.l.j.
n Aliã ex träſuerſo. hec ſupflua vſ: vt.ff.eod.ſtigmata. ſ. So. ibi in directa linea tñ loquitur, h in indirecta.
o Al ſcõo. ſz q̃re nõ a p̃mo: Rñ. cũ ego p̃ri meo ſim in vno gradu, ⁊ ipſe p̃ fatri meo in alio: ſum⁹ ergo in duob⁹ gradibus ego cũ fratre: facto aſcẽſu ad patrẽ quaſi p quẽdã gradum: vt ff.e.l. iuriſcõſult⁹.§. gradus. ᶜ ſz null⁹ ex träſuerſo primior fratre inuenitur. ergo nõ põt inueniri p̃m⁹ grad⁹ a latere: vt h, ⁊.ff.e.l.j. i p̃n.
p Pater mater. ſi p̃ eſt mihi in p̃rio, ⁊ ego ſibi in alio p̃mo: ergo ſumus in duob⁹: Rñ. nõ ſequit. nã ſum ei in p̃rio ita q̃ in eodẽ: ⁊ inter me ⁊ ipm vnũ trñ gradũ facim⁹ ad ſilitudinẽ feneſtre. nã due colũne ex laterib⁹ vnã faciũt feneſtrã: tertia aũt adiecta fiet alia feneſtra. ⁊ ita in gradu p̃ſona adiecta ẽt vna deiceps facit gradũ: vt.j.e.§. hacten⁹. Additio No. hãc gl. q̃ ad faciẽdũ vnũ gradũ p̃mũ nõ ſſufficit ponere vnã p̃ſonã, ſz due p̃ſone p̃me faciũt vnũ gradũ: quo p̃rio gradu facto ex duabus p̃ſonis vna q̃q̃ p̃ſona ſola q̃ poſtea adiũgit facit alũ gradum ad ſimilitudinem feneſtre: q: neceſſario ad perficiendũ vnã feneſtram requirũtur due colũne: poſtea vna quęq̃ columna ſuperaddita facit aliã feneſtram. Ange.
q Filij, filia. q licet multi ſint: oẽs tñ ſunt patri in p̃rio: inter ſe autẽ

Cognatio träſuerſalis ⁊ agnatio q̃ ſit non incipit a primo gradu
b In plano ci⁹ d⁹ iure ciuili nõ eſt gradus: et iterũ a p̃ deſcendis ad filiũ: ⁊ ẽ ſecũs gdus. de iure autẽ cano, nõ aſcẽdit ad ſtipitẽ imo p ſalt⁹ et iã i linea plana fit cõputatio: vt p Ange. h et i ſ.e.§. hactenus.

Agnatio ⁊ conſanguinitas differunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutionum Iustiniani Liber III.

in secundo: vt. ff. e. l. iurisconsultus. §. transeamus.

a ¶ Ex transuerso. nūc de hoc gradu incipit: cum nemo ex hoc ordine in primo gradu inueniatur: vt. ff. eo. l. j. in prin. cūm nō. vij. vers.

b ¶ Ex trāsuerso. not. caute q etiā illi q sunt ex trāsuerso, diuidūtur in superiorē ⁊ inferiorē lineā ⁊ sic reperies in sequentibus gradib⁹, ⁊ p hoc est numeratio singularum personaruz cognatione vel affinitate sibi qūcz in parētibus: vt. j. eo. §. quarto.

c ¶ Patruus. vñ versus: Sunt patrui pris ffes: amitecz sorores ff auūculus est: soror est mater tera matris.

a Ista gl. nō ē accur. ſz additio.

¶ Grece. ª i. patroos, vt clare patet ex textu, dicit frater patris: ⁊ mitroos, frater mris: ⁊ vtercz pōt dici theios. Sil'r patradelphe est soror patris. ¶ Mitradelphe vero soror mris: ⁊ vtracz theia dicitur.

¶ Nepos. hoc inferius respicit.

f ¶ Patruus magnus. B refertur ad superiorē lineam trāsuersalem.

Patruus pris est mihi patruus magnus.

g ¶ Auūcul⁹ magn⁹. hoc aūt cōstat q q est mei patris patru⁹: mihi erit magnus patru⁹. q mee mris auunculus est, mihi erit magn⁹ auuncul⁹. Sz qd si erat patru⁹ mris mee, vel auūcul⁹ mei patris: Rūdet Jo. omnē illum mihi esse patruū vel auūculū magnū qui est meo patri vel matri simpler: vt. ff. e. l. iurisconsultus. §. patru⁹. ⁊. C. de suc. edic. l. j. Sed Ro. contra.

h ¶ Filiꝰ filia. isti noiatiui regūt superiores genitiuos ab illo verticulo: ltē fratris ⁊c. Et sūt oēs isti in qnto gdu linee collateralis respectu descendentium.

¶ Propior sobrinus. q. d. q filiꝰ ōr ppior sobrinus, ⁊ filia q ōr ppior sobrina. Additio. Vel dic et forte melius sensum textualē eē, q ppior sobrinus ⁊ ppior sobrina sūt in qnto gradu. Et q sint tales: declarat textus sub ifīgēs hi sunt patrui ⁊c. Est em̄ ppior sobrinus filiꝰ patrui magni vel amite magne. ⁊ idē dicas de ppiore sobrina: q sz sit filia ⁊c. vt clare ptz in arbore. Qui alit itelligeret arborē: corrūperet.

k ¶ Hi sunt. subaudi, in qnto gradu linee collateraliū ex parte ascēdentium: scz filiꝰ patrui mei magni: ⁊ similiuz de quibus dicitur hic, ⁊. ff. eo. l. j. in fi. et. l. ij.

l ¶ Generata quecz psona gradū. Hoc est vez si vna ab vna: nō si plures ab vna: vt. ff. e. iurisconsultꝰ. §. trāseamꝰ. ⁊ B est verū ex oī ordie gdū, fm nos[b]. Sz fm canones ex latere trāsuerso aliud est. nā quē nōs dicimus in secūdo: ipsi dicūt i prio. ⁊ quē nos in qrto, ipsi in secūdo: et sic de singulis: vt in decre. xxxv. q. v. c. ij. Sz fuit eoꝝ ꝓsyderatio bona ppter mrimonia[c]: nra etiā bona ppter hereditates: q̄ p grad⁹ deferuntur: vt. j. de bo. pos. §. q̄s aūt. ⁊. ff. e. l. iurisconsultꝰ. in pn. Additio. Idē in statutis ⁊ pactis vbi de pacto nō agit: fm Ange. b. nota hāc

Patruus ⁊ auunculus, amita ⁊ matertera differt.

¶ Auus ⁊ alie persone hic enumerate sunt in primo gradu ascendentium.

¶ Sto gradu supra auꝰ auia. vt. infra nepos, neptis. ex trāsuerso frater et sororꝰ.

¶ Proauus et alie persone hic ponē sunt in tertio gradu cognationis. Ange.

¶ Tertio gradu supra proauus, proauia. infra pronepos, proneptis. ex transuersoᵇ fratris sororisq filius, filia: ⁊ conueniēter patruus ⁊ amita, auunculus et matertera. Patruus[c] est frater pris, qui grece πατρῶος appellatur. Auunculus est frater matris, q apd Grecos proprie μητρῶος appellatur, et promiscue θεῖος dicit. Amita est patris soror. Matertera vo matris soror. vtracz θεία, vel apud quosdam τηθὶς appellatur.

¶ Qui distat a stipite p tres psonas vel gradꝰ tā in linea ascēdēti q̄ descendēti: directo est in quarto gradu: sed in linea trāsuersali, si distat p duas personas. Areti.

¶ Quarto gradu supra abauꝰ, abauia. infra abnepos, abneptis. ex transuerso fratris sororisq nepos[e] neptis: et conuenienter patruus[f] magnus, amita magna, id est auī frater et soror. item auūculus[g] magnꝰ ⁊ matertera magna, id est auię frater ⁊ soror. Sobrinꝰ cōsobrina, id est qui ḡve ex fribus pgenerant ⁊ sororibꝰ. Sed qdaz recte sobrinos eos pprie dici putant, q ex duabꝰ sororibꝰ pgenerant: quasi sororinos. eos vo qui ex duobꝰ fratribꝰ pgenerant, pprie ffes patrueles vocari. Si autem ex duobꝰ ffibꝰ filię nascunt, sorores patrueles appellant. At eos q ex fratre ⁊ sorore pgenerantur, amitinos pprie dici putant. Amitę tuę filij, consobrinū te appellant: tu illos amitinos.

¶ Atauus ⁊ atnepos ⁊ alię persone hic enumerate sunt in quinto gradu. Arctinus.

¶ Quito gradu supra atauꝰ, atauia. infra atnepos, atneptis. ex transuerso fratris sororisq pnepos, pneptis: ⁊ cōueniēter propatruus, pamita, id est pauī frater ⁊ sororis: ⁊ pauūculꝰ et pmatertera,

b Et sic in directa linea ascēdētiū et descēdētiū nō ē differentia: q vtroqz iure si persone de q̄bus agitur, distant eq̄liter q̄to gradu distāt inter se ⁊ ine q̄liter toto gradu distāt quoto distat remotior.

c Ipsi em̄ incipiūt a persona ex q̄ ō

Id est, pauię frater ⁊ soror. Itē ffris patruelis sororis patruelis cōsobrine, amitini et cōsobrinę, amitini et amitinę filius[h] filia. propior[i] sobrinꝰ, propior sobrina: hi[k] sunt patrui magni, amitę magnę, auūculi magni, materterę magnę filius filia.

¶ Tritauus et alię persone hic enumeratę sunt in sexto gradu.

¶ Sexto gradu supra tritauus tritauia. infra trinepos trineptis. ex transuerso fratris sororisq abnepos abneptis: et conuenienter abpatruus abamita, id est abauī frater ⁊ soror: abuūculꝰ abmatertera, id est, abauię frater et soror. Itē propatrui proamitę, proauunculi promatertere filiꝰ filia: item propiorꝭ sobrini sobrinę ve filius filia, id est sobrini sobrinęqz: item qui quęve ex fratribus vel sororibus patruelibus vel consobrinis vel amitinis nepotes pgenerant.

¶ Unica persona adiecta alteri persone per carnis propagationē, facit gradum tam in cognatis q̄ in agnatis. Aretinus.

¶ Hactenus ostendisse sufficiat quemadmodum gradus cognationis numerentur. Nūcz ex his palam est intelligere quēadmodum vlteriores quoqz gradꝰ numerare debeamꝰ: quippe cū semper generata[l] quęqz psona gradū adiiciat[m], vt lōge[n] facilius sit respōdere quoto[o] quisqz gradu sit, q̄ propria cognatiōis appellatione quēq̄ denotare.

¶ In gradibus agnatiōis ⁊ cognatiōis similis est computatio. Et quia facilius ostenditur res ad oculum corporalem, q̄ intellectualem: ideo necessarium est hic arborem consanguinitatis inscribi. Aretinus.

¶ Agnatiōis quoqz gradus eodem modoᵖ numerantur. Sed cum magis veritas oculata fide, q̄ per auresᵍ animis hominum infigatur: ideo necessarium duximus post enerrationem graduū, eos etiam presenti libro inscribi: quatenus possint et auribꝰ ⁊ oculorum inspectione adolescentes perfectissimam graduum doctrinam adipisci[r].

¶ Negotia plura sūt q̄ vocabula.

¶ Quoto gradu. scilicet octauo vel decimo.

p ¶ Eodem modo. scilicet adiecta persona.

q ¶ Per aures. vnde Horatius in arte poetica:

Segnius irritant animos demissa per aures,
Q̄ que sunt oculis subiecta fidelibus.

Horatius.

r ¶ Adipisci. vnde quidam habent hic arborem: et in veritate debet esse: cum textus et glosse illam requirant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Cognationis spiritualis studiosissimis quibusq; presertim ecclesiasticis, apta ⁊ vtilis materia.

Christophorus Porcus iuris vtriusq; professor acutissimus, quia difficultates aliquas circa cognationis spiritualis materiam hic luculenter tractauit: eius mentem verbis non mutatis referre nõ erit absonum, neq; a proposito alienum. que verba talia sunt.

¶ Queritur an ratione cognationis spiritualis matrimoniuz impediatur: Circa quem articulum dicite breuiter q̃ inter compatrem ⁊ commatrem impeditur matrimonium: ac etiam inter patrem spiritualem ⁊ filiam susceptam ex sacro fonte. ⁊ hoc si ista cognatio spiritualis fuerit causata siue per sanctum baptisma: siue per sanctum chrisma. xxx. q. iiij. c. siquis vnus.

¶ Addite predictis q̃ si maritus ⁊ vxor tenuerint aliquẽ vel aliquã ad baptismum vel chrisma, quilibet eorum efficitur cõpater vel cõmater. d. c. figs vnus. Et hoc verum quando tempore cognationis spiritualis contracte cõstabat inter eos matrimoniũ. secus si ex post facto fuerit cõtractum. c. Martinus Bertam. extra de cog. spiri. cũ sua glos. Econtra autem si tenueris ad sacrum chrisma vel sanctuz baptisma filium vel filiam meam ex alia muliere, q̃ vxore, non efficitur tibi commater. c. qui spũalẽ. xxx. q. iiij. Ratio, quia in contrahenda cognatione spirituali, maritus et vxor copulant sibi actiones, et non passiones. Oõ igitur agit vnus coniugum, intelligitur alius agere: q; sunt duo in carne vna. d. c. siquis vnus. in fi.

¶ Sed quid si fornicator teneat aliquem ad sacruz baptisma, an cõcubina efficiatur cõmater: Videretur q̃ sic. Naz sicut vxor hoc casu ideo efficitur commater, quia est eadem caro cum marito. d. c. siquis vnus. ita de concubina: quia qui adheret meretrici, vnũ corpus efficitur cum ea. xxxij. q. iiij. c. in eo. Alij ibi tenuerunt cõtrarium, quorũ sententia magis placet: q; absurde dictũ videretur q̃ spũalitas superimprobata causaretur: ex vtraq; scriptura, ⁊ hominum opinione. Nõ obstat q̃ concubina ⁊ fornicator dicãtur duo in carne vna: quia illa verba exponũtur i. duo conueniunt in eodez opere carnali. ⁊ ita exponit glos. in. d. c. in eo. Sz an vxore mea mortua potero mihi copulare eam que fuit sibi commater ante matrimoniũ: Dicite q̃ sic. c. post vxoris obitum. xxx. q. iiij. Sed quid de filijs duorum cõpatruz: an poterunt simul matrimonio copulari: Dicite q̃ sic, siue nati fuerint ante cõpaternitatem, siue post: dũmodo matrimonium non cõtrahatur cum eo vel cum ea per quorum alterum deuentum fuit ad compaternitatem. c. j. ⁊ ca. super eo. extra de cogna. spiri. Christophorus Porcus iuris vtriusq; doctor acutissimus.

¶ Nota pro ampliori ⁊ faciliori intelligentia huius materie q̃ cognatio spiritualis que impedit matrimonium contrahẽdum, ⁊ dirimit post contractum, oritur ex datione duorũ sacramentorum dũtaxat: que sunt baptismus, ⁊ cõfirmatio: non autem ex aliorũ datione seu ministratione. patet in. c. fi. de cog. spi. li. vj. Ratio est: q; in baptismo renascimur: ⁊ chrismatio frontis ipsum confirmat: quod non est in alijs sacramentis. Jo. And. in. d. c. fi.

¶ Nota vlteriꝰ q̃ ex hac cognatione. xx. sunt casus ꝓhibiti, scilz. x. ratione baptismi, ⁊. x. ratione cõfirmationis. Ratione enim baptismi cõtrahitur cognatio spũalis impediens ⁊ dirimens, vt dictũ est.

¶ Primo inter has personas,

Baptizatum ⁊ baptizantem.
Baptizatum ⁊ vxorem baptizantis prius cognitam.
Baptizatum ⁊ filios baptizantis.
Parentes baptizati ⁊ baptizantem.
Parentes baptizati ⁊ vxorem baptizantis prius cognitam.

¶ Secundo inter has personas, videlicet inter

Baptizatum ⁊ suscipientem.
Baptizatum ⁊ vxorẽ suscipientis prius cognitam.
Baptizatum ⁊ filios suscipientis.
Parentes baptizati ⁊ suscipientem.
Parentes baptizati ⁊ vxorem suscipientis prius cognitam.

¶ Decem casus ꝓhibiti ratione baptismi. Totidem in cõfirmatione reperies: in qua sunt cõfirmatus, cõfirmans, et tenens ante confirmationem, qui scilicet ponit fasciolam supra frontem post confirmationem episcopalem. De hoc vide textum cum glos. in. c. j. de cognatione spirituali, lib. vj. Ista clarissime referantur per carmina sequentia:

Spiritualis ab his cognatio fit sacramentis
Que sunt baptismus, ac confirmatio frontis.
Personasq; decem connectit quodlibet horum.
Baptizans, huius vxor, si cognita primo:
Ac eius nati sunt abluto sociati:
Cum cõsorte thori, baptizans atq; parentes
Fonte sacro loti, sunt tali fune ligati.
Baptizans, ⁊ suscipiens hic equiparantur.
In confirmato totidem reperire licebit.

¶ Hec nota diligenter: quia singularia sunt, ⁊ plurimum vtilia: nec est plures casus reperire q̃ matrimoniũ dirimãt.

Queritur ad propositũ materie presentis de questione cotidiana et apud vulgares satis dubia. Pone q̃ duo vel plures tenent aliquem in baptismo: nunquid isti inter se efficiũtur compatres: Innocentius (et bene) dicit q̃ nõ. Unde possunt adinuicem contrahere matrimonium. Nam quẽadmodum compatres carnales, vt concubinarius ⁊ concubina nõ ꝓhibentur matrimonium contrahere: vt in ca. tanta. extra qui filij sint legi. ita ⁊ isti qui sunt compatres spirituales respectu baptizati, nõ debent ꝓhiberi contrahere matrimonium. Et pro hoc facit tex. et ibi glos. in ca. fi. xxx. q. iiij. vbi dicitur q̃ maritus ⁊ vxor nõ debẽt aliquem simul de sacro fonte leuare: ne infamentur de facto. nã vulgares existimant illos esse cõpatres. Hec sunt verba abbatis siculi in. c. Martinus. extra de cogna. spiri. De hoc in summula pauperum.

Masculus ⁊ mulier puerum de fonte leuantes,
Legitime iungi poterunt: nec sunt ꝓhibendi.

¶ Queritur vlterius. Pone q̃ tenui aliquã puellam in baptismo. volo contrahere cum eius sorore, an possim: Dicenduz q̃ sic. pater enim spiritualis si copuletur sorori filie spiritualis: bene tenet matrimonium. xxx. q. iiij. c. vltimo.

Unde versus.

Duco mee nate germanam spiritualis.

¶ Queritur insuper. Pone q̃ filius meus tenuit in sacris fontib⁹ filiam. volo cum illa filia post q̃ ad annos nubiles peruenit, contrahere: an liceat: Dic q̃ sic. Potest eñ pater sumere filiam spiritualez filij sui carnalis: quia licet cognatio spiritualis de patre ad filios descendat: vt. c. j. ⁊. c. super eo. extra de cogna. spiri. non tamen ascendit de filijs ad patrẽ, cum iure cautum nõ reperiatur: et edictum de matrimonio ꝓhibitorium est: adeo q̃ cuilibet licet cõtrahere, nisi expresse ꝓhibeat. c. cũ apud. extra de sponsa. ⁊ matri. Hoc notat Joannes Teuthonicus glossator decreti, in. c. fi. xxx. q. iij. Hoc idez recitat et approbat Joãnes Andree in. c. j. de cogna. spi. li. vj.

Unde versus.

Esse mei nati coniunx, mihi spiritualis
Filia legitime poterit, nec iure vetatur.
Descendunt, ⁊ non ascendunt talia vincla.

¶ Multo plura de huiusmodi materia possent adduci: sed ꝓ nũc hec sufficiant. Si tamẽ vis videre an per procuratorem talis cognatio spiritualis possit contrahi, recurras ad Bartolũ in. l. Gallus. §. fortitan. ff. de lib. ⁊ posthu. Ad Angelũ Aretinuz in. §. illud. insti. de nup. Ad Joannẽ Andree in regula, potest quis per aliũ. de reg. iur. in. vj. Et ad Panor. in. c. veniens. extra de cogna. spiri. Decisionem tamen communem ⁊ magis approbatam potes notare per versus sequentes: in quibus patet q̃ licet matrimonium per procuratorem possit contrahi. c. fi. de procu. lib. vj. non tamẽ cognatio spiritualis.

Unde versus.

Procurator habet nodos vincire iugales:
Non tamen hos nexus domino dat spirituales.

Deo gratias.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Arbor Ciuilis.

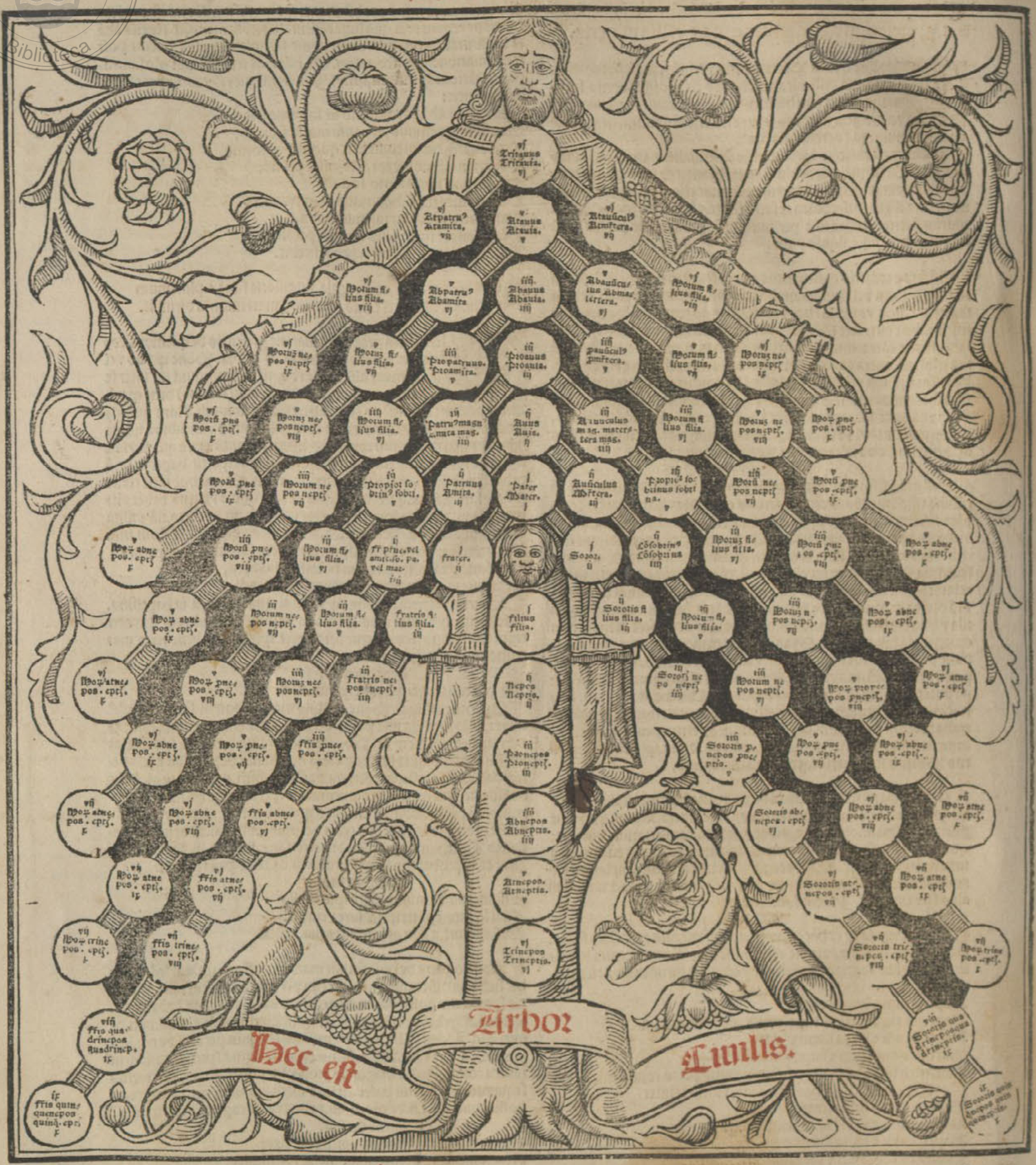

¶ Arboris ciuilis decimum ad gradum descendentis peculiaris declaratio.

Gradus/linee/z cõsanguinitꝫ. is diffinitionib⁹ omissis/sciendũ ꝙ numeratio punctoꝝ qui sunt in cellulis est numeratio graduum/habito respectu ad cellulam vacuã: a qua omnes sumunt nomen: exceptis his que per genitiuũ nominantur. Hanc Joã. Andree nomine sui bidelli Petrucium vult vocari. Pũcti qui superiores sunt/cõputationẽ iuris canonici denotant. Illi autẽ qui inferiorẽ locũ retinent: cõputationẽ ciuilis iuris exprimũt: quod canonico subesse ipsa graduũ situatio declarat. Ex predicta cõputatione si diligẽter inspicitur: apparet ꝙ in ascendentiũ z descendentium numeratione ius vtrũꝝ concordat: qz in eis persona addita persone per carnis propagationem/gradũ adducit. Ut autem hec arbor cunctis innotescat: notande sunt tres regule.

¶ Prima. Ascendentiũ z descendentium quot sunt persone de quibus queritur: cõputatis intermedijs vna dempta tot sunt gradus inter eas. verbi gratia. Abauus distat a Petrucio quatuor gradibus: z sic de alijs.

¶ Secũda (fm ius ciuile/cuius tm gratia hec arbor fuit hic impressa) talis est Collateraliũ in linea equali quoto gradu quis distat a cõi stipite/toto duplicato distant inter se/vel sibi attinent: vt P. z pronepos propatrui distant octo gradibus cum abauum stipitem facio. Nam fm leges quelibet persona gradum facit in collateralibus: vnde duo fratres duos efficiunt gradus.

¶ Tertia collateraliũ in linea inequali ꝺt sunt persone (stipite dẽpto) tot sunt gradus. vñ Petrucius distat a propatruo quinꝯ gradib⁹. Ab eius filio/ser. z sic de alijs. Non inutile forsitan iudicabitur/si aliquid de cõputationis diuersitate inter ius ciuile z canonicũ subiũxerimus. In legibus ob nihil aliud ipsa graduũ mẽtio facta est: nisi vt hereditas vel successio ab vna ad alterã personã inter consanguineos deferat. In canonibus vero ob hoc progenies computatur: vt apte monstretur vsqꝯ ad quotã generationem a consanguineorum nuptijs sit abstinendum. Hac ergo de causa quia hereditates nequeunt deferri: nisi de vna ad alteram personam: idcirco curauit secularis Imperator/in singulis personis singulos perficere gradus. Nulla vero nuptie sine duabus non valent fieri personis: ideo sacri canones duas in vno gradu constituere personas. Hec habentur plene cap. ij. xxxv. questione. v. et ferme per totam illam questionem.

Multa dies/variusq; labos/huiusce parauit
Artis notitiam: que modo clara patet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Christophori Porci in arborē et ipsius intelligen-tiam questiones plurimum vtiles.

NOro declaratione iuris canonici et ciuilis, ⁊ etiam intelligentia huius materie, ⁊ corū que pertinent ad illā, quedā videnda sunt. Primo qualiter fiat dinumeratio graduū de iure ciuili, ⁊ de iure canonico, fm vtriusq; iuris rationum diuersitatem. Scōo vsq; ad quē gradum deferuntur hereditates ⁊ tutele. Tertio vsq; ad quem gradum copula matrimonialis impediatur. Quarto vsq; ad quem gradū possit papa dispensare.

¶ Circa primū dicite q̄ quo ad lineam ascendentē nulla est differentia inter ius ciuile, ⁊ ius canonicū. Utroq; enim iure pater et mater sunt in primo gradu ascendētiū: ⁊ similiter filius ⁊ filia descēdētiū: ⁊ sic supra ⁊ infra in infinitū: q; in dinumeratione graduum in linea ascendētiū ⁊ descendentiū vtrūq; ius habuit respectu ad stipitē, scz ad primū parentē, vt hic, cū glos. xxxv. q. v. ad sedē. In linea trāsuersali inter ius ciuile ⁊ ius canonicū duplex est differentia. Prima, q; iure ciuili frater ⁊ soror sunt in secundo gradu: iure canonico sunt in primo. Ratio differentie sumit ex regula iuris ciuilis q̄ dicit q̄ vna quecq; persona adiecta nouū gradum generat: vt hic in v̄ fi. hacten⁹. Unde cū ego sim in primo gradu patri meo: si nascatur mihi frater vel soror, ex gnatione huius persone causatur nouus gradus: ⁊ cōsequenter appellatur in secūdo. Sed iure canonico ideo appellatur in primo, quia ius canonicum non consyderauit dinumerationem graduum in linea transuersali habito respectu ad stipitem id est cōmunem parentem: sed consyderauit q̄ duo fratres, due sorores, tribuūt initiū linee trāsuersali: ⁊ ideo in primo gradu illius linee illos cōstituit. Scōa dīa est q; iure ciuili regula traditur, q̄ in linea trāsuersali sola persona adiecta facit nouū gradum: vt hic. Jure aūt canonico p̄ regula traditur, q̄ ad causandum nouum gradū due persone requirant. dicto. c. ad sedem. Ratio differētie: quia ius canonicum dinumerat gradus rōne copule matrimonialis. vnde sicut ad causandum copulā matrimonialē requiritur concursus duarūp̄sonarum: ita ad causandū gradū quo ad eam. Sed ius ciuile dinumerat gradus quo ad hereditates ⁊ tutelas. vnde cum tutela et hereditas deferatur de vna persona in aliam: nimirum si vnaquecq; persona generat nouum gradum. Jsta fuit ratio posita in. d. c. ad sedē. Quo igitur ad inhibendā vel permittendā copulā matrimonialez dinumerabunt gradus fm ius canonicū: quo aut̄ ad tutelas ⁊ hereditates deferendas cōnumerabuntur fm ius ciuile.

¶ Circa scōm dicite q̄ vsq; ad primū gradū deferunt hereditates ⁊ tutele. vidistis. s. tit. j. ff. cū sua glos. ⁊. s. de legi. tu. in tex. ⁊ in glos.

Ostimo vsq; ad quem graduz p̄hibetur?

¶ Circa tertiū dicite q̄ olim erat p̄hibita copula mr̄imonialis vsq; ad septimū gradum agnationis vel cognatiōis inclusiue: hodie aūt est p̄hibita vsq; ad quartū gradū inclusiue, dinumeratiōe facta fm ius canonicū. c. nō debet. extra de cōsan. ⁊ affi. Sed hic dubitat. Pone q̄ vnus sit in quinto gradu trāsuersaliū: ali⁹ sit in quarto. an impediatur copula matrimonialis? Si inspiciamus p̄sonā existentē in quarto gradu, illa impeditur. Si inspiciamus persona existentez in quinto gradu, p̄mittitur. Dicite q̄ copula est p̄mittenda: q; quoto gradu remotior distat a stipite, eodē gradu distat a quolibet descendente. c. fi. extra de consan. ⁊ affi. Illud tū est palā, q̄ inter ascēdētes et descendētes est p̄hibita copula mr̄imonialis in infinitū. Unde si Adā viueret, vxorē habere nō posset. §. iter eas. ⁊ ibi glos. s. de nup.

¶ Sed quid de gradu affinitatis? Dicite q̄ licet olim rōne affinitatis esset p̄hibita vsq; ad tertiū gradum, vt aliqui dicere: veritas tamen hodie est q̄ solum prohibetur quo ad gradum primum: vt no. glos. in. c. non debet. extra de consan. ⁊ affini.

Affinitas an contrahat ex coitu illicito.

¶ Sed nūquid per cōiunctionē illicitam causatur affinitas? In hoc articulo non parcam in totum verecundie. Archi. xxxv. q. iij. c. extraordinaria. dixit per hanc dissolui matrimonium: ⁊ in hoc bene: ſz nō causari affinitatem, ꝓpterea q; affinitas est regularitas personaruz ex nuptijs discendentium. l. nō facile. §. affines. ff. de gradi. vbi ergo non sunt nuptie, ibi non causatur affinitas. Sed glos. tenuit cōtrarium in. §. affinitatis. s. de nupt. que cōiter comprobatur per. c. tue. ⁊ per. c. iordane. ⁊ per. c. discretionē. extra de eo qui cogno. consan. vxo. sue. Stat igitur conclusio, q̄ per illicitam coniunctionē contrahitur affinitas. Sed quid si quis nō intrauit claustra vulue, in circuitu tamen palpitauit: vel seras reserauit, sed opus non expleuit: an cōtrahatur affinitas? glos. in. d. c. extraordiaria. dicit q̄ nō. Jtē dicit illud qō non dico. Dicit Jnno. q̄ ad causandum affinitatē requiritur cōcursus vtriusq; sanguinis. Sed tamen causa euitandi peccata, ius canonicum ⁊ sancta mater ecclesia in dubio p̄sumunt ex copula cōcursum vtriusq; sanguinis ⁊ maris ⁊ femine interuenisse. c. iuuenis. extra de spon. Addite predictis q̄ si aliquis promiserit alicui illam accipere in vxorem, postmodum habeat copulam cū ea fine alt̄s verbis: intelligitur validum matrimonium extitisse contractum: nec cū alia contrahere posset: sed matrimonium postea cōtractū esset dissoluendum. c. is qui fidem. extra de spon.

¶ Circa quartum dicite breuiter q̄ in gradu ascendentiū et descendentium non posset papa dispensare vt copula matrimonialis contrahatur. Non posset enim papa dispensare q̄ filia patri copularetur. Jtem nec in linea transuersali in gradu primo. vnde non posset papa dispensare q̄ frater sorori nubat. Jtem nec in gradu secundo linea existente inequaliter. vnde non posset dispensare q̄ neptis patruo nuberet vel auunculo. Jn linea vero equali bene posset dispēsare vt consanguinea consanguineo copularetur. et ita communiter concluditur in. c. literas. extra de restitu. spo. facit. c. gaudemus. extra de diuor.

Ostimo vniuz semel cōtractum an possit p papam dissolui.

¶ Sed an papa possit dispensare vt matrimoniū semel contractuz dissoluatur? Dicite breuiter, aut matrimoniuz fuit per copulā carnalem consummatū, aut non. priore casu nō potest, posteriore autez sic: q; primo casu effecti fuere duo in carne vna: scōo vo nō. Jtem q; matrimonium consummatum sortitur naturā ex constitutione diuina, contra quam nō potest papa dispensare. c. proposuit. extra de concess. preben. sed matrimonium non consummatum sortitur naturam ex constitutione ecclesie, contra quam papa bene pōt dispēsare. ista est glos. ord. in. c. ex publico. extra de conuer. cōiuga.

¶ Sed nūquid maritus ⁊ vxor possunt se separare? Dicite: aut copula non est subsecuta, et tūc quilibet eorum altero inuito potest separare matrimoniū per ingressum religionis. secus si copula fuerit subsecuta: nisi vterq; cōcordauerit q̄ vterq; pariter intret religionem: vel alter qui remanet in seculo, sit talis cōditionis ⁊ qualitatis, q̄ nulla suspicio fornicationis sinistra sit contra eum: vt quia sit etate confectus c. quidam. c. verum. c. vxoratus. c. cum sis p̄ditus. extra de conuer. coniug.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutionum Imperialium Liber. III.

Continuatio.

De seruili cognatione.

¶ Qz. ſ. de cognatiõe ⁊ ſucceſſiõe cognatorũ libere cõditiõis dictũ eſt: nũc qz naturali iure inſpecto inter ſeruos etiã cadit cognatio, ⁊ dubitari poſſet an iter ſeruos eſſet ſucceſſio: ideo de ſeruili cognatiõe merito ſubdit. nec obſtat q̃ inter illũ ti. de ſucceſſiõe cognatorꝫ ⁊ iſtũ ſit titul⁹ intermedi⁹ de gradibus: qz ex quo ptinet ad materiaz horũ ti. ꝓtinuatio nõ vitiat, l. reos. ſ. fi. ff. de duobus reis. Porcus.

Diuiſio.

¶ Illud certuz. ¶ Tot⁹ iſte titu. diuidit in tres partes. Primo ponit vtrũ ſerui habeãt ius cognationis ꝛcte i ſeruitute. Scõo infert ex rõnibus ꝓpoſitis, vez q̃ nõ ſemp ſeq̃t q̃ q̃ poſt ẽ i gradu, potior ſit i iure. Tertio illa meli⁹ ꝺclarat. Scõa ibi, Repetitiz, Tertia ibi, Amotiz. Caſus. Dñe, iã video q̃ vos vultz trac. ꝺ ſuili cognatiõe, ⁊ ſpecialẽ tractatũ facere. Mã vos diriſtis mihi. ſ. ktio ti. ꝺ ſuc. cog. circa q̃s in bo. poſ. vnde cog. quã ꝓtor proximis agnatis polliceat, ſola naturalis cã ſpectat. nũgd igit cognati in ſtatu ſeruili ꝛcepti ⁊ nati, ⁊ poſtea manumiſſi, ꝓ bo. poſ. vndẽ cog. i tertio ordine cã naturali iſpecta ſibi iuicẽ poterũt ſuccedere? Ad hoc rñ. Juſti. q̃ nõ. Illud eñ certũ eſt, eãdẽ partẽ edicti ꝓtoris q̃ bo. poſ. iur. cog. pmittit, ad ſeruiles cognatiões ãtiquit⁹ nõ ptinere. nec eñ vlla antiq̃ lege talis cog. q̃ ad onus tutele vel ad cetera onera ci. ꝓputabatur. vñ viſum erat hmõi cog. ſeruilẽ q̃ ad emolumentũ ſuc. nõ cõputari: nec q̃ ad onera ꝓputabatur, ⁊ h vſq̃z ad nr̃a tpa ita obtinebãt: ſed nos p ꝛſtõnem nr̃am quã pro iur. patr. fecim⁹: (qõ q̃dẽ ius pat. vſq̃z ad tps nr̃i ſtrũ ſatis obſcuruz at q̃z nube plenũ ⁊ vndiq̃z cõfuſum fuerat) ⁊ hoc ſuggerente humanitate ſtatuim⁹, vt ſigs in cõſortio ſeruili cõſtitut⁹ ex libera vel ſeruilis conditionis muliere liberum vel liberos habuerit, vel ecõuerſo mulier ſerua ex libero vel ſeruo liberos cuiuſcũq̃z ſexus habuerit: ⁊ tãdẽ parẽtib⁹ ⁊ liberis ex ſeruili ventre natis, ad libertatẽ puenietib⁹: vel dũ forte ipe mulieres libere erãt: ⁊ ita liberi ab illis nati, igenui: ⁊ poſtea pfes q hmõi liberos in ſeruili ſtatu ꝓcreauerint, ad libertatẽ puenerint, ſtatuim⁹ dico in oĩb⁹ his caſib⁹, vt oẽs hi liberi ad ſucceſſionẽ pfis vel mfis ab inteſtato admittant: iur. patro. in hac parte penit⁹ ſopito. Mã hos liberos nõ ſolũ in parẽtũ ſuorum ſucceſſionẽ, ſed etiã parẽtes in liberorũ mutuã ſucceſſionez authoritate p̃dicte cõſtitutiõis nr̃e ſpecialiter vocam⁹. et hoc obtinere ſtatuimus ſiue hmõi liberi ex ſeruili matre nati, poſtea manumiſſi ſoli fuerint, ſiue cũ alijs q̃ poſt libertatẽ parentũ concepti ⁊ nati, ad ſucceſſionem vocẽtur: ſiue ex eodẽ patre, vel eadẽ matre: ſiue ex alijs nuptijs procreati fuerint. ⁊ hoc ſtatuim⁹ ad ſimilitudinem eorũ qui ex iuſtis nuptijs ꝓcreantur. Et hec dicũtur vſq̃z ad illum. ſ. repetitis itaq̃z. Cetera plana ſunt vſq̃z ad finem tituli: quia non poteſt caſus poni niſi ſm q̃ litera iacet. h. d. Franciſcus de Are.

De seruili cognatiõe. Ti. vij.

¶ Cognatio ſeruilis, id eſt quę habuit originẽ in ſeruitute, nõ cõſyderabatur olim: hodie vo ſec⁹ inter patrem ⁊ filios, et fratres et ſorores. Aretinus.

Illud[a] certum eſt, ad ſeruiles cognatiões illaz partem edicti[b] qua primitatis[c] nomine bonoz poſſeſſio pmittit, nõ ptinere[d]. Maz nec vlla ãtiqua lege talis cognatio cõputabat[e]. Sed nr̃a cõſtitutione quã p iure patronat⁹ fecim⁹, (qõ ius vſq̃z ad nr̃a tpa[f] ſane obſcuz, atq̃z nube plenum, ⁊ vndiq̃z cõfuſum fuerat) et ℔ humanitate ſuggerẽte cõceſſim⁹, vt ſigs in ſeruili cõſtitut⁹ cõſortio liberũ vel liberos habuerit ſiue ex libera, ſiue ex ſeruilis ꝺditionis muliere: vel contra ſerua mulier ex libero vel ſeruo habuerit liberos cuiuſcũq̃z ſexus: ⁊ ad libertatẽ his[g] pueniẽtibus, ij qui ex ſeruili ventre nati ſunt, libertatez meruerint: vel dũ mulieres liberę erãt, ipi[h] in ſeruitute[i] eos habuerint, et poſtea ad libertatẽ puenerint[k]: vt hi omnes ad ſucceſſionez pfis vel mfis veniant[l], pfonatus iure in hac parte ſopito. Nos eñ liberos nõ ſoluz in ſuoꝝ parẽtũ ſucceſſionẽ, ſz etiaz alterũ in alteri⁹[m] ſucceſſionẽ mutuã vocauim⁹, ex illa[n] lege ſpãliter eos vocãtes: ſiue ſoli inueniãtur qui in ſeruitute nati, et poſtea manumiſſi ſunt: ſiue vna cũ alijs qui poſt libertatẽ parentum concepti ſunt: ſiue ex eodẽ patre, ſiue ex eadem matre, ſiue ex alijs nuptijs, ad ſimilitudinem eorũ q̃ ex iuſtis nuptijs procreati ſunt.

¶ In ſucceſſiõib⁹ ab inteſtato, pmo vocant ſui heredes ⁊ ij q̃ iter ſuos noiank: q etiã remotiori gradu cõſtituti p̃cedũt oẽs aſcẽdẽtes vel collaterales etiam proximiores. Aretinus.

¶ Repetitis[o] itaq̃z oĩb⁹ q̃ iã tradidimus[p], apparet nõ ſemp eos q parẽ gradũ cognatiõis obtinent, pariter vocari: eoq̃z ampli⁹, ne cũ q̃dez q primior ſit cognat⁹, ſemp potiorẽ eſſe. Cũ eñ pria cã ſit ſuorum heredũ, ⁊ eoꝝ q̃s inter ſuos hered̃es enũerauim⁹[q], apparet p nepotẽ vel abnepotẽ defuncti potiorẽ eſſe, q̃ fratrez aut patrẽ matrẽq̃z defuncti: cũ alioq̃ pater q̃dẽ ⁊ mater (vt ſupra q̃z tradidim⁹) primuz gradũ cognationis obtineãt: frater vo ſcõz: pnepos autẽ tertio gradu ſit cognatiõis: ⁊ abnepos quarto. nec itereſt, in ptãte moriẽtis fuerit, an nõ, q̃ vel emãcipatus, vel ex emãcipato, aut ex fœmineo[s] ſexu ꝓpagatus eſt.

¶ Poſt ſuos vocãtur agnati: et poſt agnatos vocant cognati primi, exceptis fratrib⁹ ⁊ ſororibus emãcipatis: qui lz cognati ſint, tñ ceteros agnatos vlteriozis grad⁹ excludunt. h. d. Aretinus.

¶ Amotis[t] q̃z ſuis heredibus, ⁊ q̃s iter ſuos hered̃es vocari diximus: agnat⁹ q̃ integrũ[v] ius habet agnatiõis, etiã ſi longiſſimo gradu ſit, plerũq̃z[x] potior habet q̃ primior cognat⁹. Mã patrui nepos[y] vel pnepos[z] auunculo[a] vel matertere pfert[b]. Toties[c] igit dicimus aut potiorẽ haberi eũ q̃ pri-

---

a Illud. als eſt hic rubrica de ſeruili cognatione. als non. Accur.

b Edicti. ſunt enim quatuor partes ſucceſſionis ab inteſtato: vt. ff. quis or. in bo. poſ. ſcr. l. j.

c Priorimitatis nomine. id eſt cognatiõis, vt ſequitur: vt. ff. vnde cog. l. i. ſ. pertinet.

d Non pertinere. ſed nec aliam aliquam, vt vel ipſe ſuccedat, vel ei

---

a Sed illud pcedit ex fictione poſtliminii vt ibi not. Ange.

b No. q in ſeruis q ad mrimoniũ ipediendũ et poſt manumiſſionẽ dz eſſe cognatio: vt d. ſ. illũ q̃ et dz eſſe affinitas: vt d. ſ. ſeruiles. Ange.

c Hec nõ eſt bona: q nõ apparet expreſſe de correctiõe: vt ar. l. pcipim⁹. in fi. C. ꝺ appel. Ange.

d Ista cõſtitutio approbatur p doctores hic.

e No. ſingulariter il

---

berto. ⁊ ff. de ſuis ⁊ legi. l. inteſtato. ⁊ j. titu. j. ſ. finautem ſine.

n Ex illa lege. ſcz ſupradicta greca. Accurſius.

o Repetitis. hic. ſ. cõis eſt ad oẽs tit. ſ. hoc libro poſitos: et idem in ſequenti pri. ſ. Sic ⁊ als. ſ. de ſuc. cog. ſ. vlti. ⁊ ad Cꝺ. ſi. ſ. fi.

p Tradidimus. a principio tertij libri.

q Enumerauimus. vt curie datos ⁊ emãcipatos: vt. ſ. de here. q ab inteſta. ſ. j. ⁊. ſ. emancipati.

r Fuerit. hoc ſubdiuiditur.

s Ex femineo ſexu. qui tamen cum diminutione tertie partis ſuccedit huius legis tempore. ſ. de here. q̃ ab inteſt. ſ. diui. hodie ſine diminutione: vt in authen. de trien. ⁊ ſe. ſ. necnon.

t Amotis. id eſt ceſſantibus ſuis. fallit adhuc hec regula, Qui poꝛ eſt in gradu ꝛc. vt. j. eo. ſ. toties. Accurſius.

v Integrũ ius hz. i. capite minut⁹ nõ eſt. fic. ſ. de ſuc. co. j. rñ. i fi. nã ſec⁹ eẽt ſi eẽt capite minut⁹: qz ille ſucceſſiões q̃ veniũt ex l. xij. tabularum, pereũt p minimã capitiz diminutionẽ: vt. ſ. ad Orfi. ſ. ſciendũ.

x Plerũq̃z. ppt frem ⁊ ſororẽ emãcipatos: vt. j. e. ibi, exceptis. Itez ppt q̃ſdaz cognatos q vocant vt agnati: vt. ſ. de legi. agna. ſuc. ſ. h etiã. Itẽ ppter pfem q filiũ emãcipauit: vt. ſ. de leg. agna. ſuc. ſ. fi.

y Nepos. qui eſt in quinto gradu agnationis.

z Pronepos. qui eſt in ſexto gradu agnationis.

a Auunculo vel matertere. qui ſunt in tertio gradu cognationis.

b Prefertur. in ſucceſſione eius qui tales habet agnatos.

c Toties. no. regulã bonã: vt. C. cõia de ſuc. l. auunculo[e]. ⁊. C. vñ li. l. ij. Et

lā. l. q. post nepotez q̄ cōcurrit cū patruo vel auūculo: qr por ē in gradu, potior est iure: nec assumit psonā patris sui. ptz ibi q auūcul9 q̄ est in tertio gradu, pfert fratri consobrino q̄ est in q̄rto: licz gl. j. ti. j. §. multū. in ver. q̄ ad quintuz gradū. aliť dicat: sz ibi dicem9. ange.

l. ij. Et ad eius euidētiā nota tres esse ordines succedēdi: scz inferiores, τ superiores, τ ex latere veniētes: vt in authē. de heř. ab itest. in pn. Primo descēdētes in infinitū vocant: vt. s. de here. q̄ ab intest. §. j. et in authē. de here. ab intest. §. j. His cessantib9 vocant ascēdētes: prio pater et mater: scdo auus τ auia: τ sic deinceps: sic tamē vt fratres ex vtroq parēte defuncto coniūcti, cū his superiorib9 vocent: lz qdā dicāt cum pře τ matre tātū eos vocari: τ alios superiores per fratres excludi. et p nobis est auth. de herdi. ab intesta. §. si vo cū ascēdētibus. τ. ff. de suis τ legi. l. ij. §. herditas. Superioribus cessantib9: prio frater ex vtroq parēte, τ soror, τ eoř filij. Secundo ex altero tantū, τ eorum filij. Tertio h̄ regula obtinet vt q prior est in gradu τc. vt hic τ in authen. de here. ab intesta. §. si reliquū. τ. §. si vo neq fraťer. τ in authē. vt fratruz filij. §. j. col. ix. Accursius. Additio. Dic q hodie ē sublata differētia agnatiōis τ cognatiōis: vt in dicto. §. j. i auth. de here. ab itest. ve. Christopho.

a Tradidimus. vt. s. §. priori. et hoc eo. §.

b Exceptis. excipit ab eo quod. s. dixerat, qui integrum τc.

c Preferuntur. vt. s. de suc. cogna. j. xii.

* Legit q dā, de successione in bonis libertorum.

Continuatio.

De successione libertorum. Supra de successione ingenuorum visuz est. Et quia in bonis libertorū est dare successionem: ideo de his subdit. Unde nota quod dicit hic Accursius de successione libertoruz, passiue accipi. i. qualiter succedatur eis: nō actiue. i. q̄liter ipi succedant alijs.

Diuisio.

Hunc de libertorū. Tot9 iste titulus diuiditur i tres partes. Prio circa successionē libertorū ponit duplex ius antiquū. Secūdo ponit statutum circa successionez: τ q vsq ad quartum ~~gradum~~ agnati patronorū succedunt liberto. Tertio ponit aliā nouā ɔstōnē circa personas τ genera libertorū. Secūda ibi, Sz nostra. Tertia ibi, Sed hec. Aretinus.

d Nunc. q: hucusq de bonis ingenuorū dixit.

e Olim. scz lege. xij. tabularuz. τ hoc est primū ius. quatuor enim sunt: vt h. τ. j. §. j. et. §. postea. et. §. sed nostra.

f Impune. id est sine timore testamenti rumpēdi. Accursius.

g Itaq̄ ōmū. τ nō aliť.

h Heredē. naturalē vel adoptiuū: vt. j. innuit.

i Nihil. id est nullū ius, fm Joan.

minorem gradum cognatiōis obtinet, aut pariter vocari eos qui cognati sunt: quoties neq suorū heredum iure, quiq inter suos heredes sunt, neq agnationis iure aliquis preferri debeat, fm ea que tradidimus[a], exceptis[b] fratre τ sorore emancipatis: qui ad successionem fratrum vel sororū vocantur: qui etsi capite minuti sunt, tamen preferuntur[c] ceteris vlterioris gradus agnatis.

De successione * libertorum. Titulus. viij.

Olim patronus habebat ex lege. xij. tabularum ius in bonis liberti soluz ab intestato, nullo suo herede relicto. Aretinus.

Hunc[d] de libertoruz bonis videamus. Olim[e] itaq licebat liberto patronū suū impune[f] testamēto preterire. Nā ita demū[g] lex. xij. tabularū ad hereditatē liberti vocabat patronū, si intestatus mortuus esset libert9 herede suo nullo relicto. Itaq itestato mortuo liberto, si is suum heredem[h] reliquisset, patrono nihil[i] i bonis ei9 iuris erat. Et si quidē ex naturalibus[k] liberis aliquem suum heredem reliquisset, nulla videbatur querela[l]. Si vero adoptiuus filius fuisset, aperte iniquū erat nihil iuris patrono superesse.

Pretorio iure patronus in liberti bonis dimidiā habebat, nō solū herede instituto, sed etiā ab intestato relicto filio adoptiuo. Ipm tñ patronū excludebāt liberi, siue essent in ptāte, siue emancipati, siue ēt in adoptionē dati: dūmodo istituti eēnt, aut pteriti bonorū possessionem petijssent. Are.

Qua de cā postea[m] pretoris edicto hec iuris[n] iniquitas emēdata est. Siue enim faciebat testamentū libert9[o]: iubebat ita testari, vt pěono partē dimidiā[p] bonorum suorū relinq̄ret. τ si aut nihil aut minus parte dimidia reliq̄rat, dabatur pěono ɔ tabulas testamēti ptis dimidie bonoř possessio[q]. Siue intestat9 moriebat, suo herde relicto filio adoptiuo: dabatur eque patrono cōtra hūc suū heredē partis dimidie bonorū possessio. Prodesse autem liberto solebāt[r] ad excludendum[s] patronum naturales[t] liberi, non solum quos in potestate mortis tempore habebat, sz etiā emancipati, τ in adoptionē dati[v]: si modo aliqua ex pte scripti heredes erant, aut preteriti cōtra tabulas bonorū possessionē ex edicto pretorio petierāt. nā exheredati nullo modo repellebant[x] patronuz.

Per legem Papiā patronus vocabatur ad successionez liberti vna cū filijs ipsius liberti pro virili: nisi tres vel plures fuissent liberi: vel libert9 min9 centuz aureis habuisset in bonis: siue decesserit itestat9, siue cōdito testamēto. ar.

Postea[y] vo lege Papia adaucta sunt iura patronorū qui locupletiores libertos habebant. Cautū[z] est enim, vt ex bonis ci9 qui sestertiorū centum miliuz patrimoniuz reliquerat, et pauciores q̄ tres liberos habebat: siue is testamento facto, siue intestatus mortu9 erat, virilis pars patrono deberet[a]. Itaq cuz vnum quidē filium filiā ve heredē reliq̄rat libertus: perinde pars dimidia debebatur patrono, ac si is sine vllo filio filia ve intestatus decessisset. Cum vero duos duas ve herdes reliquerat, tertia pars debebatur patrono. si tres reliquerat, repellebatur patronus.

Hodie si libertus habeat minus q̄ centum aureos in bonis, τ fuerit testatus: patronus excluditur. Si autem testatus nō fuerit: ei succedit in totum non extantibus liberis. Si vero vltra centū aureos habuerit, patronus a liberis excluditur: liberis vero non extantibus, succedit in totum ab intestato: sed facto testamento patronus habet tertiam sine onere. hoc dicit. Aretinus.

Sed nřa[b] cōstitutio quā pro oīz notiōe[c] greca lingua cōpēdioso tractatu habito cōposuimus[d], ita huiusmodi cāz definiuit, vt si quidē libert9 vel liberta minores centenarijs sint, id est, minus cētū aureis habeant substantiaz: (sic[e] enim legis Papie summā interpretati sumus, vt pro mille sestertijs vnus aureus cōputetur) nullum locum[f] habeat patronus in eorum successione: si tñ testamētū fecerint[g]. Sin autem intestati decesserint, nullo liberorum relicto: tunc patronatus ius (quod erat ex lege. xij. tabu. [illegible]) integrum reseruauit[h]. Cum vero maiores centenarijs sint: si heredes vel bonorum[i] possessores liberos habeant[k], siue vnum, siue plures cuiuscūq sexus vel gradus: ad eos[l] successiones parentum deduxi-

k Ex naturalibus. ad differentiam adoptiuorum.

l Querela. id est nō poterat patronus conqueri. Accursius.

m Qua de causa postea. scdm ius.

n Juris iniquitas. dic vt. s. ad Tertul. in prin.

o Libertus. nullum filium habens legitimum et naturalem: vt. j. eo. §. prodesse.

p Dimidiaz. nisi in castris sint bona q̄sita: vt ff. de bo. liber. l. iij. §. patronus. Accur.

q Bonorum possessio. vñ legitimi: vt. j. de boñ. possessio. §. cūq.

r Solebant. h̄ iure ptorio. nā de primo nō erat dubium: vt. s. ibi, itaq intestato τc.

s Ad excludenduz patronum. scz in totum.

t Naturales. τ legitimi.

v In adoptionez dati. si instituti erāt, vt sequitur: ališ nec contra tabu. dat eis: vt. ff. de cōtra tabuř. l. non putauit. §. in adoptionem.

x Repellebant. quia p mortuis habent: vt. ff. de cōiun. li. l. j. §. sed τ si patru9[a]. nec a iure ciuili respiciunt: vt i auth. de here. τ fal. §. exheredatos.

y Postea. tertium ius.

z Cautū. scz lege Papia: τ male: vt τ ališ. C. de cadu. tol. in prin. Accur.

a Deberet. ex lege Papia.

b Sed nostra. quartuz ius.

c Omniū notione. ališ omni natiōe: ališ omniū notitia.

d Cōposuim9. τ hui9, vt credo, habetur mētio in multis locis: vt. s. tit. j. de ser. cog. in princip. τ. s. de le. ag. suc. §. fina.

e Sic enim. interpositio est.

f Nullū locuz. et in hoc non corrigit lex Papia. Et no. q pdest paupertas filio liberti. sic et aliās. C. de epi. τ cle. siqs. §. finaute. Additio No. q paupertas prodest: sed a tali prodesse libera nos dñe. de quo in. l. cū facile. ff. si cui pl9 q̄ p. l. Fal. τ in. l. siqs ad declinandaz. §. j. C. de epis. τ cle. τ i authē. cui relictuz. C. de indict. vidui. tol. Ange.

a Aliq qñ tractat de portiōe sua cui accrescat. cōputatur eñi in numero filiorū: vt faciat augeri legitimam fratrū. sec9 in fratre minore τ filia dotata per statutū succedere pua ta: quia nō psit. Ange.

g Fecerint. scz isti liberti minores cētenarijs.

h Reseruauit. s. nostra cōstitutio. s. vt in totum succedat: vt. s. eo. in pnc.

i Bonorū possessores. id est filios emācipatos: vt. s. de here. que ab intesta. §. emancipati.

k Habeant. scz liberti.

l Ad eos. scilz liberos libertoruz: qui tamē heredes instituti si se abstinuerint: vel misti heredi tati, in integrum restituti fuerint: dabitur patrono ius succedendi: vt. ff. de bōis liber. et si ex mo-

dica. ff. si filius.

a Omnibus modis. sed nunqd econtra moriente filio qui est libertus, preponitur pater patrono: Rñ. sic: vt. ff. ti. j. de ser. cog. in fine. j. Respō. Additio. Mo. q̄ sicut patron⁹ excludit p filios liberti: ita etiā per parentes liberti. et idem not. glos. ff. titu. j. in fine. in verbo, alterius. Ange.

b Vocauim⁹. etiā ante fratres liberti. qđ dic vt ff. titu. j. in fi. j. rñ.

c Fecerint. scilicet ad extraneos.

d Mater siue au⁹. quorum preteritio pro exheredatione habetur: vt. ff. de exhereda. liberorum. ff. mater.

e Nō possint. quia iusta causa ingratitudinis intercessit: q̄ sunt. xiij. vt i authē. vt cū de appellat. cogno. ff. cās. q̄ casu nullo iure agūt: vt in authē. de immēsis do. ff. si. in fi. Sed quid si filium emācipatū pater p̄tereat, sine cā: vñ cōtra tabulas habet: nō autē q̄relā: videt admitti patronus? Sed rñ. hic large accipi de inoffic. vt etiā cōtineat p ff. tab. sic. C. fa. hercis. l. filij. Accur. Additio. Nec obstat q: hodie ad instar filij in ptāte p̄teriti videatur posse dicere nullū etc. cū fit sublata dīa emancipationis et patrie potestatis: q: illud est verum ab intestato: non autē ex testamento. Ange.

f Cōstitutione. scilicet greca. Accursius.

g Ut ātea. sicut erat de iure pretorio: vt. ff. e. qua de causa. Accur.

h Cōsequātur. scz quoscunq; titulo refleti: vt. ff. de bo. lib. l. iij. ff. fina.

i Constitutione. scz cōdictione ex. l. greca: vt. ff. de cōdi. ex lege. l. j.

k Repleat. preter hius succedēdi est et aliud ius patronatus. s. vt nō vocetur ab eo in ius sine venia: vt. C. de in ius vo. l. ij. Itē vt alat eum: vt. ff. de libe. ag. siqs a liberis. ff. solent. Itē vt turpem actionem vel exceptionē cōtra eum non ꝓponat: vt. ff. de excep. do. l. apud Celsuz. ff. aduersus. et. ff. de obseq. l. honore. et. l. parens. Item vt possit eum in seruitutem reuocare: vt in authē. vt lib. decete. ff. j. colla. vj. Item vt vbi euz inuenerit, faciat ei reuerētiam: vt. ff. de in ius vocā. generaliter. Et hec iura multis modis perdūtur. Primo si patronus remiserit: vt in authen. vt liber. decetero. ff. illud[a]. Item si compulit libertum iurare ne accipiat vxorem: vel libertam ne nubat: vt. ff. de iure patro. qui contra legem. et. l. adigere. Item si denegat ei alimenta: vt. ff. de bo. liber. si patronus. Item ꝓpter tertie partis concessionem: vt hic, et. ff. de bonis liber. l. etiam. ff. totiens. Item si alterū ter eorum relegatus fuerit vel deportatus: vt. ff. de iure patrona. siue. Item si natalibus restitutus est libertus: vt. ff. de bon. liber. l. etiam. ff. j. Item si mercedem pro futuris operis ab inuito liberto extorserit: vt. ff. de agno. lib. l. siquis. ff. siquis. Item si libertus domini mortem vindicauerit: vt. ff. de iure patro. l. penult. Item si eum capitis accusauerit: vt. ff. de bonis liberto. qui cum maior. j. respon. Item si non suis nummis emptus est: vel a principe factionem liberam testamenti impetrauerit: vt. ff. de bonis liber. etiaz. ff. ij. Accursius.

l Sine onere. sic in authen. de hered. et fal. ff. non autem. Accur.

m Liberis. quibus dantur als legata etiam rupto testamento per contra tab. vt. ff. de lega. pre. contra tab. bo. pos. pe. l. j.

mus: patronis oīb⁹[a] modis vna cū sua progenie semotis. Sinautem sine liberis decesserint: si quidem intestati, ad omnē hereditatem patronos patronasq; vocauimus[b]. si vero testamētū quidem fecerint[c], patronos autē aut prōnas ꝓterierint, cū nullos liberos haberent, vel habētes, eos exheredauerint, vel mater[d] siue auus maternus eos preterierint, ita vt nō possint[e] argui inofficiosa eorū testamēta: tunc ex nostra ꝓstōne[f] per bonorū possessionē cōtra tab. nō dimidiā, vt antea[g], sed tertiaz partē bonorū liberti cōsequant[h]: vel quod deest eis, ex cōstitutiōe[i] nostra repleat[k] si qñ min⁹ tertia parte bonorū suorū libert⁹ vel liberta eis reliq̄rit: ita sine onere[l], vt nec liberis[m] liberti libertęve ex ea parte legata vel fideicōmissa ꝓstentur[n]: sed ad coheredes[o] eorum hoc onus redundet.

Liberto non tantum patron⁹ succedit, sed etiam coniuncti ipsi patrono vsq; ad quintum gradū, in capita tamen: et qui proximior est patrono, prefertur. Aretinus.

Multis alijs casib⁹[p] a nobis in prefata constitutione cōgregatis, quos necessarios esse ad huiusmodi dispositionem iuris perspeximus: vt tam patroni patronęq;[q], q̄ liberi[r] eorum, necnō qui ex transuerso latere veniunt vsq; ad quintum[s] gradum, ad successionē libertorū libertarumve vocentur[t]: sicut ex ea constitutione intelligendum est, vt si eiusdem patroni vel patronę, vel duorum duarumve, vel pluriū liberi sint: qui proximior est, ad liberti vel libertę vocetur successionem: et in capita[v], non in stirpes diuidatur

n Prestentur. sed cum filij sint, quare non excludunt patronum: vt ff. eo. ff. cum vero maiores? Respon. hi filij erant ingrati: vt. ff. eo. ff. si vero. Vel dic q̄ hi liberi erant nepotes: qui et liberi dicuntur: vt. ff. de verbo. signi. liberorum. et eos precedit eorum pater: et eis talia legata dabantur: vt. ff. de li. prete. l. j. ff. generaliter.

o Ad coheredes. scz nūquid insolidum tenebūtur coheredes? Respō. non: vt. ff. de lega. iij. l. fina. ff. fina. et de vulg. substi. et si cōtra tabulas.

p Multis alijs casib⁹. qui i sequūtur statim.

q Patroneq;. vt. ff. de bo. lib. patrono[b].

r Liberi. vt. ff. de bo. liber. si pater exheredato. et. l. si ex patronis. ff. Julianus.

s Usq; ad quintū gradum. nunquid filius trinepotis ipsius patroni, vel etiam ipse trinepos admittetur? Videtur q̄ non: quia hic dicit vsq; ad quintum gradum. si quis tamen velit contra dicere: illud pro se induceret, q̄ omnes ascendentes sui patris loco succedunt: vt. ff. de here. que ab intestato. ff. cū filius. et in authē. de heredi. ab intestato. ff. j. Additio. Ista glos. non procedit, duplici ratione. Primo q: hic nō assumitur persona alterius, vt cū altero pariter succedat. Secundo quia etiam in casu vbi assumitur, hoc nō est vsq; in infinitum: vt per Ange. hic.

t Vocentur. per nostrā constitutionē: licet olim per bonorum possessionem tanq̄ ex familia vocarētur: vt. j. de bonorū possess. ff. v.

v In capita. cum eodē gradu plures inueniantur: alias patruus nepotem ex fratre excludit: vt ff. de bonis liberto. si libertus. ff. si libertis.

x Veniunt. salz abipis patronis.

y Pene. ppter tria dicit pene: et quia hic vsq; ad quintum gradū succedūt: vt hic dicitur: als vsq; ad decimum vel sextum: vt. ff. de successio. cogna. ff. finali. Item quia hic in capita succedunt: vt hic dicitur. als non ita: vt. ff. de heredi. que ab intestato. ff. et quia placuit. als est verisimile. in. ff. cum filius. Item quia vnus patroni filius excludit nepotes ex altero: quod non est ita in ingenuis: licet Ulp. contradixerit: vt. ff. de bonis libertorum, si libertus preterito. ff. si libertus. et de legi. tuto. l. tutela. ff. si duo.

z Peruenerunt. id est qui facti sunt plene liberi.

a Quodammodo. non enim est vere peculium, cum sint liberi: vt C. de inoffi. testa. l. fina. in fi.

b Nominatim. quid hoc sit, dic vt. ff. de exhere. lib. ff. j.

c Eorum. scilicet manumissorum.

d Quibus. scilicet Latinis.

e Ad ciuitatem Romanā. scz vt ciuis Romanus efficeretur impetrando ius aureorum ānulorum, vel natalez: quod inuito patrono non est faciendum: vt. ff. de na. re. l. ij. in fi. et. l. pe. et fina.

f Constitutiōe. vt. C. de lati. liber. tol. per totum. Accur.

g In perpetuum deleri[d]. Nota q̄ quando fit abrogatio alicuius iuris, intelligitur esse perpetua: quia lex semper loquitur, et est in viridi obseruantia: vt. l. Arriani. C. de here. Ange.

h Quibusdam adiectionibus. scilicet. x. vel. xj. casibus: vt. C. de latina liber.

est ter. in l. fi. C. de lib. et eo. li. Ange.

b Et q̄. l. no. q̄ scz filij patroni vt succedāt liberto: non sit necesse q̄ sint here des patris: debēt tñ esse tales q̄ pil vel mil. succedere possint. Ang.

Successio libertinoꝝ et ingenuorum triplr differt.

c Et ē ratio: q: in successione ingenuorum plures descendentes ex vno habentur vt vn⁹. sec⁹ in successione liberti: vt. ff. fallit in patronis ecclesie: vt in. c. cuz plures. de iure patronatus.

d Ista gl. nō ē accur.

tina liber. tol. per totum.

Continuatio. ¶ De assignatione libertorum. ¶ Supra visum est quemadmoduz patroni et eorum liberi succedant libertis. Ueruz quia liberti interdum conantur assignari liberis patronorum: ideo de hac assignatione subdit. Porcus.

Diuisio. IN sũma, qõ. ¶ Totus iste titulus diuiditur in tres partes. Primo q̃ pater põt vni ex liberis libertum assignare: z ille sol⁹ liberto succedit. Secũdo declarat quib⁹ liberis ħ fieri põt. Tertio quibus verbis, z in qua volũtate. Scda ibi, Datur aũt. Tertia ibi, Nec interest. Accursius.

a ¶ Senatum. cuius verba sunt. ff. eo. l. j.

b ¶ Pertineãt. nulla sz facta assignatione.

c ¶ Eius. sz patroni.

d ¶ Filio. etiam posthumo: vt. ff. eo. l. fina.

e ¶ Pluresve liberos. nã in vno nõ est necesse. Ac.

f ¶ Num. id est an.

g ¶ Euanescat. ff. codẽ. l. vtrũq; .ℨ. Sol. ħm Pla. ibi valet assignatio facta emãcipato, vt ibi, lz emãcipatiõe ħ perdat si ãtea facta fuerit assignatio: vt hic. ar. ff. de arb. nõ distinguem⁹. ℌ. cõpromisso. vel dic ħm Azo. q̃ in l. ℨtia non dicit fieri assignationẽ in emãcipatũ: sed an soli fieri in ptãte possit. sz nec in. d. l. de arbi. dicit solui cõpromissum: sz nõ cõpelli sniam dicere. Accur. Additio. Regrit ergo vt assignatio teneat, q̃ filius sit in ptãte: vt hic, siue sit exheredatus, vel nõ: siue iaz natus, siue posthumus: vt. l. j. ℌ. j. z l. fina. ff. eo.

h ¶ Quibuscũq; vbis. ẽt nutu[a]: vt. ff. e. l. j. ℌ. assignare. z pure vel sub cõditiõe: vt. ff. e. assignare.

¶ De bonorũ possessionibus. ¶ Supra visuz est de hereditatib⁹ q̃ ex testõ z ab itestato deferunt iure ciuili, z partim iure p̃torio. Ueruz q̃ ptor iterdũ emẽdauit, interdũ cõfirmauit ius ciuile, i successione testati z intestati vando bonorũ possessionẽ: ideo subdit de bonorũ possessionibus.

Diuisio. BOnorum. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quatuor partes. Primo ponit causas propter quas fuit introducta bonorum possessio de iure pretorio. Secundo ponit quas bonorum possessiones pretor facit. Tertio Imperator quasdam corrigit z emendat. Quarto quãtum tẽpus z quale statutum sit ad agnoscendam bonorum possessionẽ. Secũda ibi, Sunt autem bonorum. Tertia ibi, Sed eas quidẽ. Quarta ibi, Cũ igitur plures. ¶ Casus. Domine, iam video q̃ vos vultis tractare de bono. possessio. dicatis igitur mihi si placet, quare bo. possess. inuente fuerunt: Ad hoc respon. Amicerius bono. possess. introduxit pretor gratia antiqui iuris emendandi. Nec enim solum in hereditatibus intestatorum antiquum ius per bono. possess. emendauit pretor, vt supra dictum est: sed etiam in hereditatibus eorum qui facto testamento decesserunt. Nam olim si alienus posthum⁹ ab aliq̃ esset institutus: q̃uis iure ciuili hereditatez adire non poterat, vtpote q̃ institutio non valebat: iure tamen pretorio iuuabatur: et ad bono. possess. admittebatur. Et ita loquitur in hoc casu qualiter pretor vendo bonorũ possessionẽ: ideo subdit de bonorũ possessionibus.

ipsas vias q̃ in Latinitatez ducebant, ad ciuitatez Romanam capiendam transposuimus.

¶ De assignatione libertorum. Titulus. ix.

¶ Assignato liberto vni ex patroni liberis, siue filijs, siue nepotibus in potestate: ille sol⁹ liberto succedit exclusis alijs etiaz in eo gradu constitutis.

IN sũma, qõ ad bona libertorum attinet, admonendi sumus censuisse senatum[a], q̃uis ad oẽs patroni liberos qui eiusdez gradus sunt, ęqualiter bona libertorum pertineãt[b], tamen licere parẽti, vni ex liberis assignare libertum, vt post mortem eius[c] solus is patron⁹ habeatur, cui assignatus est: ceteri liberi, qui ipi quoq; ad eadem bona nulla assignatione interueniente pariter admittẽrtur, nihil iuris in his bonis habeant: sed ita demum pristinum ius recipiant, si is cui assignatus est, decesserit nullis liberis relictis. ¶ Nec tm̃ libertum, sed etiaz libertam, et non tm̃ filio[d] nepoti ve, sed etiaz filię neptive assignare permittitur.

¶ Uni ex liberis in potestate potest libert⁹ assignari in omni voluntate, et quibuscunq; verbis. Arctinus.

¶ Datur autem hęc assignandi facultas ei qui duos plures ve liberos[e] in potestate habebit: vt eis quos in potestate habet, assignare libertũ libertamve liceat. Unde quęrebatur, si eum cui assignauerit, postea emancipauerit: num[f] euanescat[g] assignatio. Et placuit euanescere: quod z Juliano z alijs plerisq; visuz est. ¶ Nec interest, testamẽto quis assignet, an sine testamento. Sed et quibuscunq; verbis[h] hoc patronis permittit facere ex ipso senatusco sulto quod Claudiani tẽporibus factũ est Guillo * Ruffo z Postorio Scapula consulibus.

¶ De bonorum possessionibus. Titulus. x.

¶ Bonorum possessiones introductę sunt de iure pretorio, nõ solum ab intestato, sed etiam ex testamento, causa corrigẽdi ius ciuile antiquum. Aretinus.

IUs bonorum possessionis introductum est a pretore emẽdãdi[i] veteris iuris gratia. Nec soluz in intestatorum hereditatibus vetus ius eo modo pretor emendauit[k], sicut supra dictum est: sed in eorũ quoq; qui testamẽto facto decesserunt. Nam si alienus[l] posthumus hęres fuerit institut⁹: q̃uis hereditatem iure ciuili adire non poterat[m], cum institutio nõ valebat: bonorario[n] tamẽ iure bonorum possessor[o] efficiebatur: videlicet cum a pretore adiuuabatur. Sed z is[p] a nostra cõstitutione[q] hodie recte hęres instituit, quasi z iuri ciuili non incognitus[r]. Ali quando tamen neq; emẽdãdi[s] neq; impugnãdi[t] veteris iuris[v], sed magis confirmandi gratia p̃tor pollicetur bonorum possessionem. Nam illis quoq; qui recte testamento facto hęredes instituti sunt, dat ħm tabulas bonorum possessionem[x]. Item ab intestato suos hęredes et agnatos ad bonorum possessionẽ vocat. Sed et remota[y] quoq; bonorum possessione, ad eos pertinet hęreditas iure ciuili.

¶ Pretor solus non facit quez hęredẽ: sed loco hęredis. Areti.

* .ff. eo. l. j. legitur Uelleio Ruffo z.

Bonorũ possessio quid est.

i ¶ Emẽdandi. i. supplẽdi: quia minus plene dixerat ius ciuile non cognoscens emancipatos: [illegible]. ℌ. de hered. que ab intesta. ℌ. emancipati. fic. ff. ad. l. rho. de iactu. l. vlti. ℌ. j. z fi. Uel dic emendãdi proprie: vt in agnatis feminis vbi ius pretoriũ cõtra ius ciuile induxit: vt. ℨ. de leg. agna. succ. ℌ. sed quia. z in posthuma: vt. j. ℌ. prori.

k ¶ Emendauit. expone vt. ℨ.

l ¶ Alienus posthumus. quis sit, dic vt. ℨ. de leg. ℌ. posthumo.

m ¶ Nõ poterat. ℨ. de lega. ℌ. posthumus. cõtra. Solu. vt ibi.

n ¶ Bonorario. ff. eo. nõ est. ℌ. vbicunq; .ptra. Sz ħ specialiter ex illa regula excipitur per ipsuz p̃torem: et quo ad hoc derogatur illi regule generali, quia non est dubiuz quin generi per speciem derogetur: vt. ff. de pen. l. sanctio legum.

Generi p speciẽ derogatur.

o ¶ Bonorum possessor. ħm tabu.

p ¶ Sed z is. scilicet posthumus alienus. Accur.

q ¶ Constitutione. sz greca: vt. ℨ. de leg. ℌ. posthumus.

r ¶ Non incognitus. sed cognitus. Nam constitutiones sunt de iure ciuili: vt. ff. de iusti. et iure, ius autem ciuile.

s ¶ Neq; emendandi. vt. ℨ. eodem. j. respon. ¶ dic emendandi, id est supplendi.

t ¶ Neq; impugnandi. vt. ℨ. prori. respon. Et dic, id est corrigendi.

v ¶ Ueteris iuris. scilicet ciuilis.

x ¶ Bonorum possessionem. Not. tres vias pretoris.

y ¶ Remota. quare ergo fecit pretor? Respon. vt successoribus vias ampliaret: vt. j. eo. ℌ. quos. sic. ff. de lega. ij. cũ filius. ℌ. varijs. Argu. ptra. ff. nau. cau. põ. tabula. idẽ. ℌ. sed an sit. z. ℌ. sz si gratis. Additio. Dic q̃ imo concordant: q̃ ibi etsi non necessarium, vtile tamen fuit pretorẽ se itromittere: quia qui recipit, omnino tenetur, vt ibi, quod non semper erat de iure ciuili: ħm Ange. hic.

¶ Quos autẽ. ¶ Casus. Domine, iam video q̃ pretor succurrit nõ

a Ut facẽ vt obligatus assignare rediturus, non teneat tradere fũdos nec dominũ eorũ: sz sufficiat dicere: sup tali fundo recipiatis. de quo vide Jo. Fab. hic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

solum indigentibus: sed pro deo nunquid est ꝛ alia differentia inter eos qui succedūt de iure pretorio? Ad hoc rñ. ꝙ sic. Illi enim quos solum pretor ad successionē vocat: ipo iure heredes nō sunt. nā ꝓtor heredes facere nō pōt. per. l. enim tñ, vel per similē constitutionē iuris, veluti per senatusconsulta, vel per constitutiones principū fiunt heredes: sed illi quibus pretor dat boñ. pos. loco hereduz constituūtur: et in bo. pos. loco hereduz cōstituūtur: ꝛ bono. pos. appellañ. Et hec dicñtur vsq; ad illū. §. adhuc autem.

a ¶ Ad hꝰ ditatē. i. ad successionē: vt emācipatos ab itestato, ꝛ cognatos.

b ¶ Per senatusc̄sulta. Tertul. et Orfici.

c ¶ Cōstituūtur. vt. C. de suis et legiti. here. l. fina. Additio. Idez in succedentibus ex ꝓstitutione alicuiꝰ baronis vel marchionis: quia cēsetur esse ius pretorium. Et nota ꝙ nō habet nisi actiones vtiles, nec ciuiles efficiū tur ꝓtorie, ſm Ange.

¶ Adhuc aūt. ¶ Casus. Dñe, iā video quare pretor introduxit bo. pos. ꝛ in q̄ differant illi qui admittunt de iure ciuili, ab his q̄ de iure ꝓtorio admittunt. nūquid est alia qua alia ratio, q̄ mouit ꝓtorē vt ipse successiones āpliaret? Et ipe respon. ꝙ sic. Adhuc enim oēs alios gradus in bo. pos. dādis fecit ꝓtor. ¶ Dultum enim studuit pretor ad hoc ne aliquis siue successione moriatur: ꝛ ideo ius percipiendarum hereditatum per. l. xij. tabu. in finibus angustissimis constitutū pretor ex bono et equo bo. pos. introduxit: ꝛ introducendo dilatauit. Et hec dicuntur vsq; ad illum. §. sunt autem bo. possessi. Cuius casus est planissimus vsq; ad illum. §. sed eas. Fran.

d ¶ Complures. ꝓ̄ ler. xij. tabu. vel ꝓ̄ dixerat.

e ¶ Nequis. sic. ff. de interroga. act. et quia.

f ¶ Nā angustissimis. nā sui heredes ꝛ agnati tantuz succedebant de iure ciuili ius integrum habētes q: nō sunt emācipati. de alīs enim non ō: vt. §. de here. que ab intest. §. j. et de legi. agna. suc. in prin.

g ¶ Preteritis liberis. siue emācipatis, siue nō: vt. C. de li. prete. maximum. circa prin. Accur. Additio. Non tamen datur erheredatis: itē nec instituris nisi cōmisso edicto per ꝓteritos: vt. l. non putaui. in prin. et. §. fi. ff. de contra tabu. licet adhuc dictus preteritus nō petat, nec amplius petere possit contra tabulas, ſm Angelum.

Liberi ꝓteriti habēt duo remedia ad ipugnādū testamentū.

a Etiā si sit nullū testamētū: vt q: sine cā ꝓterit⁹ sit: sicut de filio supra dictū est. et ħ ꝛa in ascendētibus p masculinum sexū: sec⁹ si p femininuz: q: dat q̄rela tñ. l. filiud. §. ad testamēta. ff. de ꝓtra tab. Ange.

Pat quo iure venit ad bona filij emancipati.

h ¶ Cōtra tabulas. sed quare datur suis contra tabulas: cū ipso iure nullū sit testamētū: vt. §. de exhe. lib. in princi: ¶ Rñ. duas habet vias. Unam de iure ciuili, per quā pōt dicere nullū. Aliam de iure pretorio, per quā nō dicit nullū, sed annullādū: cum nec fieri nec definere possit heres de iure pretorio: vt. C. de lib. prete. l. fi. ꝛ. §. eo. §. quos autem. Item quare contra tabulas ō: ex testamento: cū magis contra testamētum dici deberet cū rumpit testamētum: vt. C. de colla. vt liberis: ¶ Rñ. ideo sic ō: quia sine testamēto cōpetere non potest. Item quare hanc premisit: cū ſm tabulas dignior sit: ¶ Rñ. q: donec ista cōpetit, illa dari non potest: vt. ff. de contra tab. l. illud. §. fi. et de secun. tabu. l. j. §. equissimum. j. rñ. Item nunquid hec parēti datur contra tab. filij emancipati: ¶ Rñ. sic, ad instar patroni: vt. ff. si a pa. quis fuc. manu. l. j. ꝛ arg. ff. de bo. dam. l. fi. sic. ff. si ta. testa. nul. erta. l. j.[a]

i ¶ Scōm tabulas. sic. ff. si ta. te. nulle er. l. j. Itē hoc q̄ testamētū factum est in scriptis. al's ſm nūcupationem: vt. C. de secū. tab. l. ij.

k ¶ Fecit. sic. ff. si tab. test. nulle erta. l. j.

l ¶ Primo loco. scilicet inter eas que ab intestato deferūtur. Et nota hunc ordinem qui sequitur, in edicto fuisse: sed non in obseruando: vt. j. sequitur.

m ¶ Connumerantur. vt. §. de here. ab intesta. §. emancipati.

n ¶ Cū liberi. quid erit econtra filio emancipato mortuo? ¶ Rñ. pater habet bonoꝝ possessionem vnde parentes vel vñ liberi vtiliter: cū equa rōne vocēt patrē ad hereditatem filij: vt. ff. de inoffic. testa. naz et si. ꝛ. ff. vñ lib. scripto. Vel dic vñ legitimi: cū semper contracta fiducia eum emācipet: vt. §. de legi. agna. suc. §. fi. Itē nūqd filio in bonis matris datur hec bonorū possessio? Rñ. nō: vt. C. de suis et legi. here. l. fi. Item nunquid in alīs vlterioribus ex linea descendentibus supradicta seruantur, scz vltra filios? Rñ. sic, cū oēs inferiores dicātur liberi: vt. ff. de verbo. signi. l. liberorum. Accursius.

o ¶ Scō legitimis. i. agnatis, ꝛ eis qui eoꝝ loco sunt: vt. §. de legiti. agna. suc. §. j. ꝛ. §. ħ etiaz. et. ff. vnde legi. l. ij. §. hoc autem. ꝛ. l. iij.

p ¶ Tertio. ꝛ. psonis ꝙs extraneo manumissori. i. ei qui emebat filiū a patre, ꝛ postea eum manumittebat[b]: naz sic fiebat olim emancipatio: vt. §. quib. mo. ius pa. po. sol. §. preterea. vel melius vt j. eo. §. que autem.

b Plaut. Farag.

q ¶ Quarto cognatis. q̄ iure ciuili nō vocātur: vt ff. vñ cog. l. j. j. rñ. et. §. de suc. agna. j. respon.

r ¶ Quito tanq̄ ex familia. q̄ dabaꝫ patrono liberto morīēte intestato. sequēs dabatur eidez liberto moriente cū testamento, ſm quosdā. Vel dic[c] q̄ ħ familie. i. agnatis trāsuersalib⁹ patroni datur vsq; ad quintū gradum: vt. ff. de vb. sig. ꝓnunciatio. §. familie. et j. eo. §. cūq; ꝛ. §. de suc. li. §. multis. Sequēs ꝓfono ꝛ descendētib⁹ ꝛ ascēdentibus vsq; ad quintum gradum. prima eñ non valet: cū hic tractetur tñ de his que ab intestato deferuntur.

c Jdē Ja. Ba. ꝛ Ja.

s ¶ Sexto patroni. quare ꝓio agnati patrōi vocantur q̄ ipsi patroni? Respon.[d] hic ordinem edicti seruat: nō qualiter succedi de facto debeat: ꝛ hic error in alīs casibus inuenitur.

d Jdē ꝓpdic. forte.

t ¶ Septimo. deficiente parentela, et fisco exclusō[e]: vt. C. vnde vir et vxor. l. j.

e Jdē Angelus.

¶ Sed eas. ¶ Casus. Domine, iam video q̄ pretor decem bo. pos. introduxit: duas ex testamento: ꝛ octo ab intestato. nunquid remanent omnes in statu suo? Ad hoc respond. ꝙ non. Nam licet supradictas decem bo. possess. pretor ex sua iurisdictione introduxit, a nobis tamen nihil fine cura et studio pretermissum est: sed per nostras constitutiones omnia corrigentes, duas bono. pōsess. ex testamēto a pretore introductas, videlicet cōtra tabu. ꝛ ſm tabu. vtpote necessarias constitutas, diuisimus: nihil penitus circa eas immutātes: ꝛ similiter ab intestato bono. possess. vnde liberi, et bono. possess. vnde legitimi, in suo ordine ꝛ vigore remanere permisimus. Illā autē bonorum possessionē que appellatur Unde decē persone, ꝛ que in edicto ꝓtoris quinto loco posita fuerat, a numeratis videlicet duabus bonorū possessionibus: eā pio proposito ꝛ compēdioso sermone superuacuam esse ostendimus. Cū eñ predicta bonorū possessio decez personas supra enumeratas extraneo manumissori ꝓponebat id est illi qui non cōtracta fiducia succedendi emancipauerat: nostra cōstitutio de emancipatione liberorum facta, ommibus parentibus liberos manumittētibus, hoc gaudere priuilegio concessit, vt ex ipsa liberorum emancipatione (licet hoc non dicatur expresse) fiducia succedendi tacite videantur contraxisse. ¶ Manifeste ergo liquet predictam bono. possess. Unde decē persone, superuacuam esse: cuz nullus hodie manumissor nostre constitutiōis authoritate (vt dictum est) contracta fiducia succedendi in bonis manumissi intelligatur manumittere. Sublata igitur quinta bono. pos. in gradum eius ꝛ locum illam bono. possess. que antea sexta fuerat, videlz bono. possess. vnde cognati, per nostrā cōstitutionē indurimus: ꝛ eādē quintā fecim⁹: et cū olim in edicto ꝓtoris septimo loco posita fuerat bo. pos. quasi ex familia: ꝛ octauo loco. bo. pos. vñ liberi patroni ꝓfonecq; ꝛ parentes eorū: vtrāq; p nostrā cōstitutionē de iure patro. factā euacuauimus. Cum eñ ad similitudinē successionis ingenuorū, libertinorū successiones vsq; ad quintū gradū coarctātes posuerimus: sufficiunt ꝑdictis ꝓsonis tam cōtra tab. bo. pos. ꝙ vñ legitimi ꝛ vñ cognati: p ꝙs possint ꝑdicte ꝓsone sua iura vendicare: omni scrupulositate ꝛ inexplicabili errore duarum predictarū bono. possess. remota. ꝛ bonorum possessio vnde vir ꝛ vxor, q̄ inter veteres bonorū possess. in nono loco posita fuerat: in suo vigore seruauimus: ꝛ altiori loco id est sexto eā posuimus.

posuimus. decimã vero bono. pos. que appellabatur Unde cognati manumissoris: propter predictas causas merito abrogauimus: vt tantum sex bonorum possessiones ordinarie permaneant suo vigore pollentes. Et hec dicuntur vsq; ad illum. §. septima eas. Fran.

Sed eas. scilicet supradictas decem bonorum possessiones.

posses. que ab intestato, neq; eis que ex testamento sunt, stabili iure connumerauit, sed quandoq; ex testamento, ⁊ quandoq; ab intestato quasi vlti. ⁊ extraordinarium auxilium prout res exigit, accõmodauit illis qui ex legibus vel senatuscon. vel principum constitutionibus nouo iure ex testamento vel ab intestato ad successionem veniunt. Et hec dicuntur vsq; ad illu3. §. cum igitur plures species. Ceteri casus vsq; in fin. titu. planissimi sunt.

Sed eas quidem pretoria introduxit iurisdictio: a nobis tamẽ nihil incuriosum[a] pretermissum est: sed nostris constitutionibus[b] omnia corrigentes, cõtra tabulas quidem ⁊ scḋm tabulas bonorum possessiones admisimus, vtpote necessarias[c] constitutas: necnon ab intestato Unde liberi ⁊ Unde legitimi bonorũ possessiones.

Bonorũ possessio Unde decẽ persone, est hodie sublata: ⁊ in ci9 locum bonorum possessio Unde cognati, est collocata. Ange.

Que autem in pretoris edicto quinto loco[d] posita fuerat, id est Unde decem persone: eam pio proposito, et compendioso sermone superuacuam ostendimus. Cum enim prefata bonorum possessio decẽ personas preponebat extraneo manumissori[e]: nostra constitutio[f] quã de emancipatione liberorum fecimus, omnibus parentibus eisdẽq; manumissorib9[g] cõtracta fiducia[h] manumissionem[i] facere dedit[k]: vt ipsa mãumissio[l] eorũ hoc in se habeat priuilegiu3, ⁊ superuacua fiat supradicta[m] bonorum possessio. Sublata igitur predicta quinta bonorum possessione, in gradum eius sextã antea bonorũ possessionem induximus, et quintam fecimus: quam pretor proximis cognatis pollicetur.

Bonoru3 possessio Tanq̃ ex familia, et Unde liberi ⁊ parẽtes patroni: sunt sublate. Areti.

Cũq; antea septimo loco fuerat bonorum possessio Tanq̃ ex familia, et octauo Unde liberi patroni patroneq;, et parẽtes eoru3: vtranq; per cõstitutionẽ[n] nostrã quã de iure patronatus fecimus, penitus euacuauimus. Cũ enim ad similitudinem successionis ingenuorum, libertinorũ successiones posuerim9[o], quas vsq; ad quintum gradu3 tantũmodo coarctauim9, vt sit aliqua inter ingenuos et libertinos differentia: sufficit[p] eis tam contra tabulas bonorum possessio, q̃ Unde legitimi ⁊ Unde cognati: ex quibus possunt sua iura vẽdicare: omni scrupulositate ⁊ iextricabili errore duarũ istarum bonoꝝ possessionũ resoluto.

Etiam hodie viget bonoru3 possessio Unde vir ⁊ vxor, ⁊ sextũ locum occupat. Et bonoru3 possessione Unde cognati manumissoris prorsus sublata, remanent tantum sex bonoꝝ possessiões ordinarie. Ange.

Aliã ỽo bonorũ possessione3, que Unde vir ⁊ vxor appellatur, ⁊ nono loco inter veteres bonorũ possessiões posita fuerat: et in suo vigore seruauim9, ⁊ altiori[q] loco, id est, sexto posuim9: decima[r] veteri bonorum possessiõe, que erat Unde cognati manumissoris, propter causas enumeratas[s] merito sublata: vt sex tãtũmodo bonoꝝ possessiões ordinarie permaneãt suo vigore pollentes.

Si lex dat alicui bonorũ possessionem de nouo ex testamento vel ab intestato: illa dicitur septima extraordinaria. Aretinus.

Septĩa eas secuta, quã optima rõne pretores introduxerũt[t]. ¶ Nouissime enim permittit edicto ijs etiam bonorum possessio, quib9 vt detur[v], lege[x], senatuscõsulto[y], vel constitutione[z] comprehensum est: quam neq; bonoru3 possessiõibus que ab intestato veniunt, neq; ijs que ex testamento sunt, pretor stabili iure connumerauit, sed quasi vltimum ⁊ extraordinarium[a] auxilium prout res exegerit, accommodauit ijs scil3 qui ex legibus, senatusconsultis, cõstitutionibusve principum nouo iure, vel ex testamento, vel ab intestato veniunt.

Liberi ⁊ parẽtes habent annũ ad petendam bonoru3 possessionem: alij agnati habẽt cẽtu3 dies: et portio deficiẽs accrescit pari in gradu, vel ad alium deuoluit per successoriũ edictum. Aretinus.

Cũ igit plures[b] spẽs successio-

a Incuriosum. id est sine cura.
b Cõstitutionib9. q̃ remãserũt in Greco. Acc.
c Necessarias. i. vtiles. sic. ff. de offic. preto. l. j. in prin. Additio. Dic, imo alique sunt necessarie: vt j. e. §. fina. ⁊c. Ange.
d Quinto loco. scilicet connumeratis bonoru3 possessionibus ex testamento ⁊ ab intestato.
e Manumissori. expone vt. s. §. tertio. Uel dic q extrane9 manumissor est ipse pater quãdo non ex contracta fiducia emãcipat. Sed si queras, q̃re sibi ipsi pfertur: Respõ. sane intelligas vt pater auum emãcipantem nepotẽ precedat, vel si ipse pater emãcipauit: inueniũtur tamen nouẽ persone que eum precedũt.
f Cõstitutio. C. de emãcipa. lib. l. fina.
g Manumissorib9. id est emancipatoribus.
h Contracta fiducia. i. saluo iure succedẽdi. Ac.
i Manumissionem. id est emancipationem.
k Dedit. id est cõcessit.
l Manumissio. id est emancipatio.
m Supradicta bo. pos. Unde. x. persone.
n Constitutionem nostram. de qua habuimus mẽtionem. s. de suc. lib. §. sed nostra.
o Posuerim9. vt. s. de suc. lib. §. multis.
p Sufficit eis. scil3 tam cognatis q̃ agnatis patroni. Additio. Qui excludunt agnatos et cognatos ipsius liberti: vt l. liberti sine liberis. ff. de bo. lib. nec eis fit iniuria: quia si stetissent in seruitute, non habuissent cognationem.
q Altiori. hinc trahe q digniores altiori loco sedere debent.[a] ⁊ est altior qui primior dño est. tyrones vero posteriori: vt C. de tyro. l. fi. li. xij. et. ff. de aqua plu. arcen. l. j. §. penul. ⁊. C. de offi. recto. pro. l. potioris. Accur.
r Decima. bñ dico sexto poni ⁊ hoc dico sublata decima. Accursius.
s Enumeratas. s. eo. §. cũq;.

Septima eas. ¶ Casus. Domine, iam video qualiter correxistis ius pretoriu3 circa bono. possessio. a pretore introductas: ⁊ qualiter quatuor per vestram constitutionem sublatis, sex tantũmodo bonorum possessi. fecistis. pro deo dicatis si placet, nunquid est aliqua alia bonorum posses. Et respon. q sic. nam sex predictas bono. possessio. ordinarias septima extraordinaria subsecuta est: quam quidẽ septimam extraordinariam pretores optima ratione introduxerũt: et hec octaua extraordinaria omnibus his competit quibus vt detur bo. posses. lege vel nouo iure vel senatusconsul. cautum est: qua3 quidem septimam extraordinariam bono. posses. pretor neq; bono.

t Introduxerũt. vt. ff. vt ex le. ⁊ senatuscon. l. j. j. respon.
v Ut detur. scilicet bonorum possessio. Et nota duo[b] esse necessaria vt hec bono. posses. competat: scilicet vt lege caueatur: vt bonorum possessio detur: et q de iure ciuili nõ possit succedere: al's competit Unde legitimi: vt. ff. vnde legi. l. iij. et. ff. vt ex legi. et sena. con. l. j. §. fina. Accur.
x Lege. ponunt quidã exemplum ex testamẽto: vt. C. de inoffic. testamẽ. l. iij. §. sed cum eam. ex eo q filius natus in puerperio institutus psumitur. Ab intestato ponũt exemplu3 in agnatis feminis, et in quibusdam cognatis, qui efficiuntur agnatis similes: vt. s. de leg. agna. suc. §. hoc etiã. Utrũq; reprobo[c]: quia nulla lex expresse dat supradictis bonoru3 possessionem: sed eos succedere dicit. Ergo non datur hec septima, sed Unde legitimi: vt. ff. vnde legi. l. iij. Pone ergo exẽplu3 ex testamento in posthumo alieno istituto: vt. s. eo. §. j.[d] Item tam ex testamento q̃ ab intestato pone exemplu3 in eo qui decessit apd hostes: i cuius bonis datur bonorũ possessio ex lege noua Cornelia: vt. ff. de bono. posses. l. iij. §. sed ⁊ eius.
y Senatuscõsulto. Orfi. ⁊ Tertul. vt. ff. vñ leg. l. ij. in pnc. ⁊. §. fi. nam eis datur bono. posses. ibi, ⁊ non succedebant de iure ciui. vt. s. ad Tertul. in pnc. debet ergo dari hic: vt. ff. vnde leg. l. iij.
z Constitutione. ponũt exemplum. s. de legi. ag. succes. §. hoc etiam. Ite3 C. de emanc. lib. l. fi. Sed hoc reprobo: cu3 lege nõ caueatur eis dari bonorum posses. vnde habẽt vnde legitimi: vt. ff. vnde legit. l. iij. Potest tamen dici q ibi subaudiatur maxime. Uel melius dic, si aliqua noua cõstitutio fieret de nouo que daret bonorum possessionem: ex ea daretur hec septima.
a Et extraordinariũ. No. duobus modis fieri bonorum possessionem extraordinariã: q2 vaga, vt hic. itẽ quia nõ tribuit ius: vt Carboniana: ⁊ si venter mittatur in possessionẽ: et illa que datur gratia agnoscende litis: que datur sine cause cognitione: vt. ff. de Car. edi. l. iij. §. cause. ⁊ de ven. in pos. mit. l. vbicunq;. §. interdum. et de inoffic. testa. Papinianus. §. j. ⁊ alie cũ cause cognitione:[e] vt. ff. de bo. pos. l. iij. §. si causa. ⁊ quis ordo in bo. pos. ser. l. ij. §. dies. ⁊. §. in bonorum.
b Plures. quia. x. quarum sex remanserunt ordinarie: vt. s. eod. §. aliam. vsq; ad. §. septima.

a Et ad h iplorari pt offm iudicis: nõ aũt agi actiõe iniuriaru3: fm Jo. Fa. hic.

b Imo quatuor requirunt. Ja. in l. fi. C. vnde legi.

c Placet alex. in. l. fi. C. vñ legi. in. iij. col.

d Dic hoc exẽplũ nõ ẽ bonũ s3 docto. q2 d iure nouo succedũt. d iure ciuili ergo habent vnde legitimi: vt. ff. vñ le. l. iij. d iure antiquo ptor dabat bo. posses. q̃ ista cessat: vt. s. de le. §. posthumo. Ange.

Carboniana possessio ius nõ tribuit.

e Hodie aũt sine petitiõe et sine cause co

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutionum Imperialium Liber. III.

gnitione t a
partione co
ram iudice
agnoscun=
tur: ar. l. pe.
t fi. t qō ibi
no. p glos. t
doc. C. qui
admit. ad
bo. pos. tc.
Ange.

Disposituisset. alio modo in edicto ℘ de facto competit: vt dicimus. ℣. eod. titu. ℣. sexto.

b Differrentur. sic. ff. de suc. edic. l. j. j. respon.

c Liberis. naturalibus et emancipatis et emancipantibus: vt. ff. de suc. edict. l. j. ℣. fina.

d Anni. in honorē sanguinis: imo non videntur coarctandi: cū velut ad ꝓpria bona veniāt: vt ff. e. l. j. ℣. largius. et de li. et posthu. l. in suis.

e Accrescit. partes enīz non petentiū accrescunt petētibus[a]: vt. C. qñ nō pe. par. pe. accre. l. j.

a Et ℔ verū etiā ipo iure qñ eodē iure succedūt. secꝰ si diuerso: vt ℣ ꝓ ang.

f Ex successorio edicto. ℔ intellige in cognatꝰ: ſz inter agnatos successoriū edictū locū nō habebat: sed hodie vtrūq; locum habet: vt. ℣. de legi. agna. suc. ℣. placebat.

g Pollicet. ſz prętor.

h Nō esset. exclusus tñ tanꝯ filius, admitti potest vt agnatꝰ: t exclusus vt agnatus, admittitur vt cognatꝰ: vt sibi succedere videat: vt. ff. de succes. edi. l. j. ℣. ſz vidēdum.

Additio. Tu dic ꝙ simplex repudiatio, vel relata ad hereditatē, ꝓcernit omne ius t oēs vias succedēdi qñ habet substitutum. secꝰ si ad ius adeūdi: qz ad illud tātū refertur qō exprimit: nisi eēt adiecta causa gñalis: puta qz hereditas est dāno sa vel similis. naz ex tali rōne repudiatio ad vtrūq; referꝛ, ſm Ange. hic.

Repudiauerit. intra suum tempus.

k Admittuntur. vt. C. eodem. l. fina.

l Dies vtiles. in quibꝰ tria occurrere opz. ſz ꝙ iudicis copia sit, item actoris, itē rei: vt. ff. de diuer. t tēp. ꝓscꝑ. l. j. t. ff. quando i bo. pos. ser. l. j. in ꝓn. t. ℣. dies. Additio. Hoc verū itellige de iure antiquo, itē in illis bo. pos. que tribuūt ius. secus in alīs: vt est bo. pos. q̄ datꝝ fra litis agnoscēde, itez Carboniana, t q̄ vētris nōie: de qbus an tribuāt ius in pos. t an hodie pcedāt, t in eis locuz hēat iste ter. vide ꝑ Jo. Fa. ℔ Hodie autē idistincte in oībus bono. pos. dies diuunt vtiles, etiā si iudex ꝑ tribunali non sedeat: et incipiunt currere a die scientie: et currunt q̄. Aliu non dubitat an sibi cōpetat bonorum possessꝰ ſm Angelum.

Bonoꝝ possessio ē duplex.

b Hodie ſi recessit ab aula: q nec ꝺ creto: nec ꝓtis ciatiōe opus est: vt. d. l. fi. ſm Ang.

m Principes. C. qui admit. ad bo. pos. l. penul. t fi.

n Pro petenda. erat eñ alia edictalis, que ex edicto mortui ꝓtoris competebat. hanc nō erat necesse peti: vt. ff. de bono. pos. l. iij. ℣. sed si nemo. Alia decretalis, que a prętore viuo decernitur[b]: t hoc olim soleniter: hodie sufficit quocūq; mō dicat se velle agnoscere: que iudicialis dici potest: quia in iudicio ꝓsentia agnoscitur: vt hic, et. C. qui admit. ad bono. possess. l. penul. t fi. Item nunquid hodie bonorum possessiones locum habent: Respon. sic. naz t eas ꝓponere qs pōt: et Cōtra tabulas, necessaria etiā ē filio emācipato t ꝓterito. Itē Uñ vir t vxor, necessaria videtur: t vt olim alie nō erant necessarie, sic nec hodie: eis tamen vti possumus. Alī contra: cuz nouus modus succedendi sit inuentus: vt in authen. de here. ab intest. per totum.

o Ostenderit. coram quocunq; iudice.

De acgsitiōe per arroga. ¶ Qr bona q̄ nobis acgruñ titulo vli, aut acgruñ p aditionē hereditatiꝫ, aut p bo. pos. aut p arrogationē, aut p addictionē bonoꝝ cā libertatū ꝓseruādaꝝ. ℣. fi. ℣. p ijs ꝓso. no. ac. iō viso. ℣. de heꝛ. t bo. pos. sequit videre ō acgsitiōe per arrogationē. Por.

Continuatio.

Est t alterius generis perviuersitatez successio[p], que neq; lege. xij. tabularum, neq; ꝓtoris edicto, sed eo iure quod consensu[q] receptū est, introducta est. ¶ Ecce enīz cum paterfami. sese in arrogationem dat, omnes res[r] eius corporales t incorporales, queq; ei debite sunt, arrogatori antea[s] quidem pleno iure acquirebātur, exceptis ijs que ꝑ capitis[t] diminutionem pereunt: quales sunt operarum[v] obligationes, t ius agnationis[x]. vsus etenim t vsusfructꝰ licet his antea connumerarētur, attamē capitis diminutione minima eos tolli nostra ꝓhibuit constitutio[y]. Nunc autem[z] nos eandem acquisitionem que per arrogationez fiebat, coarctauimus ad similitudinem naturalium[a] parētum. Nihil enim aliud nisi tantū modo vsusfructus tam naturalibus q̄ adoptiuis parentibus q̄ adoptiuis per filiosfamilias acquiritur in ijs rebus que extrinsecus[b] filijs obueniunt, dñio eis integro seruato.

Divisio.

Est t alterius. ¶ Totꝰ iste titulus diuidit ī tres partes. Prio vñ fuit introducta acgsitio ꝑ arrogationez. Scō postea illud declarat tā de iure antiquo q̄ moderno: t qd arrogatori acgrat. Tertio an arrogator teneatur ad debita arrogati. Scōa ibi, ecce enī. Tertia ibi, ſz ex diuerso.

p Successio. vt. ff. ꝑ so. l. actione. ℣. societas.

q Cōsensu. ſcz arrogātis et arrogati.

r Oēs res. t etiam filij: vt. ℣. de adop. ℣. illud.

s Antea. i. iure veteri.

t Per capitiꝫ diminutionē. ſ. minimā. nā dādo se in arrogationē, minima capitis diminutionē patit: vt ℣. de capi. di. ℣. minima.

v Operarū. hoc intellige de operis que a libertis debent, et nō trāseūt ad heredē extraneum: vt sunt obsequiales, q̄ in faciēdo ꝙsistūt, ſcz assurgere, t similia: vt. ff. de operis. li. l. liberti. Itē in fabrilibus icertis: vt. ff. de operis. lib. ſi operarū iudicio. alioꝛ ſi ꝙduxerit ille arrogatꝰ operas alicuius. naz iste arrogatori queruntur.

Operas obsequiales debent liberti ꝓmis.

x Jus agnationis. ius succedēdi qō qs ꝑ agnationē cōsegt. t ℔ hodie ē vt. j. e. ℣. mortuo. Itē ius petēde bonoꝝ possessionis perit si añ eaz petitā arrogādū se ōderit. alioꝛ ſi iā petīt: vt. ff. vñ. li. l. fi. t de ℨ ta. l. iij. ℣. ſi emācipatꝰ. Ac. Additio. Jus tñ adeūdi de iure ciuili ꝺdistincte retinet: t forte ēt inuitus adire cogi potest ad instar naturalis.

y Cōstitutio. C. de vsufruc. l. corruptionē. Acc.

z Nūc autē. aduersat ei quod. ℣. dixerat ꝙ oēs res acgrebant arrogāti.

a Naturaliū parētum. vbi in aduentitijs tantū vsusfructus queritur: vt. C. de bo. que lib. cum oportet.

b Que extrinsecus. id est in aduentitijs.

c Ellie ꝑsone, vt descēdētes ex filio arrogato: vt. C. cōia ō suc. l. fi. vbi est ꝙstō de q̄ ℔ fit mētio. Itē si ℔ arrogatꝰ cēt ipubes, t ipubes decederet, admitterent ēt alij ex stipulatione: vt. ff. ō adop. l. nō alie. t l. his ꝓbis. t l. ℔ añt. t. ℣. ō adop. ℣. cū añt. Sz qd ī pfe naturali a q̄ ℔ arrogatꝰ erat emācipatꝰ: trñ. Pla. eū pferri arrogāti. c ſz hodie ffes vtrīq; cōiūcti vocant cū arrogāte: vt ī auc. de her. ab intest. ℣. ꝙsequēs. col. ix.

d Non pūt. vt in aduētitijs. profectitia eñ sibi nō auferūtur.

e Conuenitur. de facto. nam non tenetur de iure. sed de ijs que cōtraxit postq̄ fuit arrogatus, tenetur de peculio: vt. ff. de peculio, in arrogatorem.

Arrogato q̄ ꝑsone succedere debent.

c Mō nō intelligēdis arrogat' est sibi in eōdē gradu: nā qz ē arrogatus tāq; ꝑ ꝑsonalis ei⁹ fm Ange. hic.

a Mō rē fi ērit ō pe culio: alios ḡn si sibi de reditas de lata fuerit: distinguitur an iussu patris ḡ fierit vel nō: & an filius repudiet & pater adiuerit p se et ecōtra sicut fit in naturali et legitio: vt l.ff.§.j.C.ō bo. que lib. ange.

* Addice requid sit, vide Bu deū in ad not. ad pāndectas tit. de| diē ad a dictione. & Rebuff. in lerico iur. ciui. in di b dictione ad dicere. Sic c gnificat ei fere ꝫ titu. d addici, idē qō adiudicari.

De eo cui libertatis causa bona addicuntur.*

Titulus. xij.

Si hereditas illi[9] qui libertates reliquit, nō adeatur: potest ille cui libertas ē relicta, vel ali[9], petere sibi addici bona defuncti, et satisfacere creditoribus: & erit tanq̄ successor defuncti: et serui quibus libertas directo vel per fideicommissum est relicta, erunt liberi, etiam si bona forent a fisco occupata. Aretinus.

Tcessit nou[9] a casus successionis ex cōstitutione b diui Marci. Nā si ij q libertatē acceperūt c a dño in testamēto d ex quo non aditur e hēreditas f, velint bona sibi addici libertatū cōseruandarū causa: audiūtur. Et ita diui Marci rescripto ad Pōpiliū Ruffum continetur. verba rescripti ita se habent: Si Virginio Valēti qui testamēto suo libertatē quibusdaz asscripsit, nemine successore ab intestato existente, in ea causa bona eius esse cœperunt, vt venire g debeant: is cuius de ea re notio est, adit[9], rōnē desyderij tui habebit, vt libertatū tam earū q̄ directo, q̄ earū quę per speciem fideicōmissi relictę sunt, tuendarū gr̄a, addicātur tibi, si idonee h creditoribus i caueris de solido qō cuiq; debetur, soluendo. Et ij quidē quibus directa libertas data est, perinde liberi erunt, ac si hereditas adita k esset. Ji autē quos hęres manumittere rogatus est, a te libertatē consequuntur, ita vt (si non alia conditione velis tibi bona addici) ij etiā qui directo libertatē acceperūt, tui l liberti fiāt. Nā huic m etiam volūtati tuę, si ij de quoruz statu agitur, cōsentiant n, authoritatē nostram accōmodamus o. Et ne huius rescriptionis nostrę emolumentū alia ratione irritū fiat: si fisc[9] bona agnoscere voluerit, & ij qui reb[9] nostris attendūt p, sciant cōmodo pecuniario prę ferendaz q esse libertatis causam: & ita bona cogēda r, vt libertas ijs salua sit q eā adipisci potuerūt si hereditas ex testamento adita s esset.

Bonis addictis cessat venditio ipsorum. Aretinus.

Hoc rescripto subuentū est et libertatibus, & defunctis, ne bona eorū a creditoribus possideantur & veneant t. Certe si fuerint hac de causa bona addicta, cessat bonorū venditio. existit ēm defuncti defensor, & quidē idoneus, qui de solido creditoribus cauet.

Addictio bonorum tunc demum habet locum, cū defunctus reliquit libertates ex testamento vel ab intestato. hoc dicit. Are.

In p̄mis hoc rescriptū toties locum habet, quoties testamēto libertates datę sunt. Quid ergo si quis intestatus decedens codicillis libertates dederit, neq; adita sit ab intestato hereditas? an fauor cōstitutionis debebit locū hꝫe? Certe si intestat[9] decesserit, & codicillis dederit libertatē, ꝫpetere eam[v] nemini dubiū est. Tūc enim cōstitutioni locū esse verba ostendunt, cū nemo successor x ab intestato existat. Ergo q̄diu incertum sit vtrum existat, an non: cessabit constitutio. si vero certuz esse cœperit neminem[y] existere, tunc erit constitutioni locus.

Licet ille qui repudiauerit hereditatem, possit in integrum restitui, & iterum adire: tamē addictio semel facta et libertates non cessabunt. hoc dicit. Aretinus.

Si is qui in integruz restitui potest, abstinuerit hereditate: an q̄uis potest in integrum restitui, possit admitti cōstitutio, & bonorum addictio fieri[z]? Quid ergo si post addictionem libertatū conseruandarum causa factam, in integrum sit restitutus? Utiq; non erit dicendū reuocari libertates: quia semel competierunt.

Si libertates datę fuerint inter viuos: datur addictio bonorum, sed reuocatur in dubium an datę fuerint in fraudem creditorum. Aretinus.

Hęc constitutio, libertatum tuendarum causa introducta est. Ergo si libertates nullę sunt datę, cessat hęc constitutio. Quid ergo si viuus dederit libertates, vel mortis causa: et ne de hoc quęratur, vtruz in fraudem creditorum, an nō factum sit, idcirco velint sibi addici bona: an audiendi sint? Et magis est vt audiri debeant, etsi deficiant verba constitutionis.

Supplet rescriptum diui Marci. Are.

Sed cum multas diuisiones a eiusmodi constitutionis deesse perspeximus, lata est a nobis plenissima constitutio b, in qua multę species c collatę sunt quib[9] ius huiusmodi successionis plenissimum est effectum: quas ex ipsius lectione constitutionis potest quis cognoscere.

De successiōib[9] q̄ fiebāt p bonoꝝ vēditiōes & ex senatusc̄ōsulto Claudiano sublatis. Tit. xiij.

Successio facta per venditionem bonorum debitoris, est hodie sublata. Are.

Rant añ prę. Totus iste titulus diuiditur in duas partes. Prio tollit venditiones & successiōes q̄ ex eis fiebant. Secundo q̄ fiebāt ex senatusc̄ōsulto. Secūda ibi, Erat.

a Mō rē fi ērit ō peculio: alios ḡn si sibi de reditas delata fuerit: distinguitur an iussu patris ḡ fierit vel nō: & an filius repudiet & pater adiuerit p se et ecōtra sicut fit in naturali et legitio: vt l.ff.§.j.C.ō bo. que lib. ange.

b Nota casuz vbi puatus pōt stipulari p alterō ꝫ.l.stipulatio ista. §. alteri. ff. de ſ. obl. & in. §. alteri. j. de verbo. oblig. & est rō fauore libertatz vt facilius possit dari expedimentuz q̄ libertatem seruꝰ cōsequant: ange.

* Addice requid sit, vide Bu deū in ad not. ad pāndectas tit. de| diē ad a dictione. & Rebuff. in lerico iur. ciui. in di b dictione ad dicere. Sic c gnificat ei fere ꝫ titu. d addici, idē qō adiudicari.

b De eo cui libertatis causa bona addicunt. Supra visum est de adgnitione que fit per arrogationē, & sic titulo vniuersali. verū q̄ est et alia que fit per addictionē bonorū libertatū conseruandarū causa. §. fi. s. p quas psonas no. acqui. ideo subdit de eo cui libertatis cā bona addicantur. Por.

Tcessit To tus iste titul[9] diuidit in q̄ tuor partes. Prio ponit acgsitionez cā libertatis ꝫseruande. Scdo illud p rescriptuz diui Marci pbat. Tertio vba dicti rescripti interpretat. Quarto illud supplet. Secūda ibi, Et ita diui. Tertia ibi, Hoc rescripto. Quarta ibi, Sed cū multas. Accur.

c Nouus casus successiōis. Et est hic q̄rt[9] succedēdi mod[9]: vt. §. p̄ąs pso. no. acq. §. fi. Accur.

d Ex ꝫstone. cuius vba sunt. j. e. §. fi Virginio.

e Acceperunt. destinatione.

f In testamēto. idē priuilegiū datur cuilibet petēti bona hac cōtēplatione: vt. C. de testa. ma. l. fi. Accur. Additio. Et is pferꝫ qui preuenit: vt ibi in dicta l. fi. §. sancimus.

g Nō adit. s. ab herede.

h Hereditas. quomodo ergo valet quod i eo relictū est: vt. C. de fideicō. l. eam quam? Respō hic speciale est.

i Venire. id est vendi.

k Jdonee. fideiussoribus vel pignoribus, vel fide habita: vt. ff. de fideic. liber. l. iij. §. addici.

l Creditoribus. vel oibus, vel vni noie oim[b]: vt. ff. de fideicō. li. l. iij. §. creditoribus.

m Adita esset. nota mirabile ex hac pactione seruꝰ fiūt liberi vt Dcini: vt hic, & ff. de fideicō. lib. l. iij. §. hi etiam. Qui sint Dcini, & vñ dicant, dictū est. ſ. de sing. re. p fideicō. relict. §. penul.

n Tui liberti fiant. subaudi, hoc tibi cōcedimus. sed opas nec; Dcinis nec; ab eo manumissis imponet: vt. ff. de oper. lib. l. siquis hac lege.

o Nam huic. subaudi concedimus.

n Consentiant. alias in seruitute remanēt: & quē nolunt habere patronū, habebunt dominum. C. de manu. testa. l. finali. §. iij. Additio. Uiō quod not. in. d. l. fi. quia quod dicit hic, obtinet vbi extrane? petit addici. Secus si sit aliquis de illis cui sit relicta libertas: qui etiā pōt petere dissentiētibus alijs. Angelus.

o Accommodamus. ff. de fideicommiſ. lib. l. iij. §. ij qui.

p Attendunt. vt procuratores nostri.

q Preferendam. hoc est quia competent libertates. Accur.

r Cogenda. id est accipienda per fiscum.

s Adita esset. olim pri[9] fisc[9] admittebat bonis nō aditis ab alio, & etiā aditz, dūmodo ēent bona soluendo: alis aditio ab alio facta valebat: vt. ff. de fideicō. lib. l. iij. §. pen. hodie indistincte admittunt: vt. C. ō testamen. ma. l. fi. §. penul.

t Veneāt. i. vēdantur.

v Eam. libertatē. Acc.

x Successor. Nunqd ex testamēto, vel ab intestato erit iste hꝫs: Rñ. neutrū dici pōt. Dic ḡ hunc anomalū successorē esse: sicut illū q̄ succedit heredi nō iplēti defuncti voluntatē: vt l. auth. de here. & fal. §. i oib[9]. col. j. & iura sepulchroꝝ hz vt bonoꝝ possessor: vt. ff. ō fideicō. lib. l. iij. §. fina.

Successor anomal[9].

y Meminē. heredē ab intestato. Additio. Puta quia repudiauit, vel lapsus est termin[9] pfixus ad instantiā petētis bona sibi addici. Sed si solū ad instantiā creditorū fuisset prefixus: haberet pro herede. Ange.

z Fieri. et respōdeo sic: vt. ff. de fideicōmiſ. lib. l. iij. §. j. Accur.

a Diuisiones. i. casus.

b Constitutio. C. de testamen. ma. l. fina.

c Species. id est casus.

Continuatio.

De successionib[9] sublatis. Supra visum est de multiplici specie successionū: sed q̄ sunt q̄dā que hodie sunt sublate, vt est illa q̄ fiebat per bonoruz traditionē vel senatusc̄ōsul. Claud. ideo subdit de successionibus sublatis. Porcus.

Diuisio.

Universidad de Deusto

Universidad de Navarra Biblioteca

Institutionum Imperialium Liber. III.

a Nota q a sepe verbū vēditio ponitur pro emptiōe: t ecōtra. t aduerte q forti⁹ dico q liez simplr dicatur vnū: intelligit de vtroq3: q3 sunt correlatiua: vt. l. fi. C. de indic. vidui tol. t. l. j. ff. de acceptila. ange.

¶ Emptio. i venditio: a vt sequit. sic t. ff. de act. emp. veteres. Accur. Additio. Quod facit vt penale disposituū in vno, puta vendente, habeat locum etiaz in emente: cum sint correlatiua.

b ¶ Ambages. nā ꝓponebat creditor actionez: t si cadebat a syllaba cadebat a causa. Si vō nō cadebat: bona debitoris absentiz vel pñtis vendebat sua authorita te: quod hodie nō est: vt ħ, t. C. de formulis t ipe. l. j. t. ij.

c ¶ Ordinaria. i. solēnia.

d ¶ Expirauerunt. id est recesserunt.

e ¶ Bona. s. oia: vt. ff. gb⁹ ex cau. i pos. ea. l. j. sed hodie ꝑ mēsura debiti declarati: vt i auth. de exhib. t itro, re. §. fivo. col. v. Additio. Dic ħ verū qñ agit psonali: secus si agatur etiaz hodie reali vel hypothecaria: q3 iura antiqua remanēt icorrecta, t sic fit missio insolidū in pos. vt no. gl. i auth. ei q. C. ō bo. auth. iud. pos. t i l. iij. C. de pcuratoribus.

¶ Libris. vt. ff. q. ex cau. in pos. ea. per totuz. t de bo, auth. iu. pos. ꝑ totū.

Ebrius et mulier luxuriosa eq parātur.

g ¶ Bacchata. i. capta vl decepta. vt ei vino qs capiat vel bacchoꝛita t amore. Ité furoze amoriꝭ nil vehemēti⁹ inuenit: vt in authē. qb. mo. na. effi. legi. §. illud. col. vj. Additio. Et marie in iuuenibus. Cā vsus. ad hilitat in teneris ānis amoꝛ hospes amen⁹. Est in canicie rediculosa pen⁹. Facit. c. cū in iuuētute, extra de presump.

h ¶ Substantiam. ħ cōiungebat se alieno seruo, et cōtra domini nūciationē: vt. C. ad senatusconsultum Claudianum. l. j.

¶ De obligationibus. ¶ Hic incipit scda pars ꝓncipalis diuisiōis toti⁹ istius opis, gfa cōmodioris diuisiōis, t etiā materiarū. facit. l. Cai⁹. §. j. ff. de leg. iij. cū si. ibi no. qñ ħ tractat de tertia parte siue de tertia materia in q̄ versat ius nr̄m: qñ versat circa tria: aut circa psonas: aut circa res: aut circa actiōes t obligationes: vt. §. de iur. nat. gen. t ciui. §. fi. vsq; huc tractauit de psonis t reb⁹, vt dicit gl. rubri. igit aliā t tertiā partē faciem⁹ de obligatiōib⁹ t actiōib⁹: t p2sequēs de tertia materia toti⁹ iuris ciuilis. Ure. Accur. aūt sic 2tinuat istaz rubricā: Dictū est supra de psonis lib. pꝛio: de rebus in scdo t tertio vsq; huc. Nūc de actiōib⁹ dz dicere: vt. §. de iur. nat. §. fi. sed q3 obligatio mater est actionis: vt. ff. de ꝓcur. licet. §. ea obligatio. ideo premittitur de his obligationibus: t ideo dicit hic: Nūc t. Accurſius.

¶ Tot⁹ iste titul⁹ diuidit i q̄tuoꝛ partes. Pꝛio ponit definitionē obligatiōis. Scdo ponit vnā diuisionē obligatiōis. Tertio ponit scdam diuisionem. Quarto illā diuisionē in alia subdiuidit. Scda ibi, Oim autē. Tertia ibi, Sequēs. Quarta ibi, Pꝛius est. ¶ Casus. Quesiui ab Impatoꝛe sic: Dñe, cū curā adhibuerit3 ad res t ad psōas: ad qd ꝓponit3 vos trāsferre: Rñ. Impatoꝛ, Nūc t. Quesiui ēt vltra sic: Dñe, qd est obligatio: Rñ. ipse: Obligatio est t. Sz q3 vnūquodq3 tūc pfecte cognoscit cū in se t i suis partib⁹ demōstrat: iō dns Justi. data definitiōe dat obligatiōis diuisionē, vt sic obligi i se t in suis partib⁹ pleni⁹ t pfecti⁹ habeat notitia. Et pꝛio dat dns Just. oblig. diuisionē gnaliorē t breuē: scdo spāliorē, t ꝑmā 2tinētē. Ité pꝛio diuidit: scdo mēbra diuidētia expōit. t sic vno mō pōit ea. Alit aūt pōit ħm dnm Guil. sic casus. Ego iuuenis volēs legalib⁹ fulciri nutrimētis, accessi ad Just. t talia ꝙba ꝓposui coā eo. Dñe, vidi p cōtinuatiōes multiplices q̄ nūc est ad trac. de obliga. transeundū: p deo dicatis mihi qd est obligatio. Frater, dicit Just. Obligatio est t. Frā.

¶ Obligatio. videt q̄ nulla obligatio definiat. nā ciuilis sola nō hz effectū exigēdi: vt ptz in obligatiōe lfarū ante bieniū: vt. j. de lit. ob. Ité ptz in oi obligatiōe ciuili t naturali fit. nā si pactū fieret de non petēdo, tollit natural, t remanet ciuilis: vt. ff. ō sol. Stichū aut Pā philū. §. naturalis. t tū nō habet effectū istū: vt. j. de except. §. ꝑterea. Ité nec naturalis: q3 nec p eā fit actio, lz impediat repetitio: vt. ff. de dona. l. hoc iure. §. fi. t. ff. de ꝛdi. inde. l. iuder. t. l. Julian⁹. Sed dic q̄ simil vtrāq; hic definitur. Item si bonū est definitio, ergo conuertit cū suo definito. Ubicūq; q̄ est iuris vinculū, est obligatio: t econtra vbi nō est tale iuris vinculū, nō est obligatio: q̄ nec fideiusſoꝛ adhiberi pōt: vt. ff. de ꝛb. obli. l. j. §. j. in fi. quod est falsum: q3 naturali obligationi accedit: vt. j. de fideiuſ. in pꝛin. Sed dicas q̄ hic est deceptio. nam si dicas, non est obligatio, scilz ciuilis t naturalis: vera est. si dicas obligatio, scilz nulla, etiam naturalis, falsa est. t sic vis est in dictione.

Obligatio i tionū q̄dā est ciuilis tm: q̄dā naturalis tm: q̄dā ciuilis t naturalis simul. Definitio bona ꝙuertit̄ cuz suo definito.

Emptor n. q. vendituꝛ re non dum suāq; nec di scussā sed solum nomine

Obligatio ciuilis tollit ꝑ exceptionē t sine.

Obligatio ciuilis ꝙbusdā ꝑsonis non adharet.

Diuisio. Diuisio definitiua.

Obligatio effectualis hz rōdicē naturalem t ciuilem.

Obligatio ciuilis tollit ꝑ exceptionē t sine.

Obligatio ciuilis ꝙbusdā ꝑsonis non adharet.

Diuisio definitiua.

Versus. Verba ligant homines: taurorum cornua funes. Cornu bos capitur: voce ligatur homo.

¶ Necessitate, tūc cū vere debitor est cuz necesse hz soluere: vt. ff. de vbo. sig. l. debitor. t ita hz hoc nlla obligatio cui opponit exceptio, definit hic. q̄ verū ē si opponat exceptio iō q3 ōsūt eē vicinū naturale vel ciuile. nā q̄dā exceptiōes ꝓponūtur etiā q̄ vtrūq; vinculū adest: vt Macedoniani t Velleiani. Sūt ei effectualis obligatiōis due radices. vna naturalis. s. q̄ ꝙsensu nascit: q̄ iter oēs fieri pōt, etiā iter seruos: t ħ naturalis dr: vt. ff. de pact. l. j. §. adeo. hec radix ꝙtrario ꝙsensu tollit: vt ff. de sol. l. Stichū. §. naturalis. q3 nil tā naturale t. vt. ff. de re. iur. l. nil. sed ħ naturalis vim nō hz erigēdi: ipedit tū solu-

Ebrius et mulier luxuriosa eq parātur.

ti repetitionē: vt. ff. de fideiuſ. l. fideiussoꝛ. §. fideiussoꝛ. Huic q̄q; accedit ciuilis etiā radix, q̄ illi naturali facē dat vel formā vel vestem, vt possit parere actionē. Et hec ciuilis tollit cōtrario ciuili actu, nō naturali, vt p acceptilationē: vt. j. q. mo. tol. oblig. §. j. als. §. item per acceptilationē. Ité per sententiā remanente naturali: sed hoc non est ipso iure, sed per exceptionē: vt. ff. de cōdi. inde. l. Julianus. sentētia eñ est de iure ciuili: cū oia iudicia fint de iure ciuili: vt diximus. §. de iur. nat. §. ius aūt. in gl. vt sunt t. per. l. ff. de oꝛig. iur. l. ij. §. hec disputatio. Et hec ciuilis nō adheret seruis: cum nil sint inspecto iure ciuili: vt. ff. de reg. iur. l. serui. t. l. qō attinet. Item filio contra patrem vel ecōtra non nascit: vt. ff. de cōdi. inde. l. frater a fratre. cū inter eos non possit esse iudicium: vt. ff. de iudic. lis. iure ciuili, impediēte rōne patrie potestatis: vt. §. de pa. po. §. ius aūt. Accur. Additio. Hodie tamen in aduentitijs forte nascit ciuilis obligatio: q̄uis durāte patria potestate contra eum non exerceatur. Ange.

¶ Ligant. ħ ligant itellectualiter: vt. ff. de vb. sig. l. rei. §. j. Additio. Iurta illud, Cornu bos capitur: voce ligatur homo.

¶ Obligationib⁹. Tit. xiiij.

¶ Continuat et definit obligationem. h. d. Arctinus.

¶ Anc trāseamus ad obligatiōes. ¶ Obligatio¹ est iuris² vinculum quo necessitate³ adstringimur alicuius rei⁴ soluendę ſm⁵ nostrę ciuitatis iura.

¶ Ponit primā diuisionē obligationum: quia aliquę sunt ciuiles, aliquę pretorię.

¶ Oim autez obligationū summa⁶ diuisio⁷ in duo gña diducit. nanq3 aut⁸ ciuiles sunt, aut pretorię. Ciuiles sunt quę aut legib⁹ q

m ¶ Rei. vel etiā facti: q3 verbum rei gñale est: vt. ff. si cer. pet. l. j. in fi. et. ff. de vbo. sig. l. rei. Additio. Not. appellatione rei factuz cōtineri. et quo dixerunt aliqui q̄ si statuto caueatur q̄ pro quacūq; re petita soluat solidus ꝑ libra, q̄ habebit locū in facto petito: q̄ verū limitat hic Bal. q̄ tale factū petitū erat estimabile: vt libz scribi: domū edificari: t fossaz fodi. Si aūt esset inestimabile, vt facere vroꝛem cōsentire, tunc nihil esset soluendū: quia verba statuti debent intelligi in casu possibili, hoc est quo res estimari possit. l. non solum. ff. de actio. t oblig. t. l. fi ideo. C. ad sylla. Christopho.

n ¶ Scōm. istud ſm, pōt referri ad totā definitionē. q. d. obligatio sic definit ſm iura Romana. i. ꝛ leges. et sic ciuilis t naturalis ħ simul definitur. Vel dic q̄ refertur tm̄ ad principiū scz iuris vinculū. Et q̄ dicit quo adstringimur: scilz q̄q;: vt q̄ est ciuilis t naturalis. q̄q; non: vt q̄ est naturalis sola, vel ciuilis sola. t ſm hoc q̄libet definit hic: non etiā naturalis vel ciuilis sola. Vel dic q̄ ponit remotiue hec dictio ſm. q. d. illa obligatio est iuris vinculū que est ſm ius, nō cōtra ius. ff. de vbo. oblig. gñaliter. t. l. veluti. t ſm hoc refert ad ꝑmū. Vel dic q̄ refert tm̄ ad illā dictionē soluēde. nam ſm ius sunt facien de solutiones: vt res eque bona soluat: vt. ff. si cer. pe. l. cū quid. et. ff. cōmo. l. iij. §. si res. Item cōgruo loco t tpe: vt. ff. de sol. si soluturus. Ité de euictione ꝓmittit: als nō videt soluere: vt. ff. de vb. ob. l. Julianus. §. q fundū. t. ff. de condic. can. da. l. fin. et de euict. l. ij. Ité per cōpetētes actiones t iudices fiat solutio: aliter non valet sententia: nec solutio fieri debet: vt. C. si a non cōpe. iud. l. fi.

¶ Oim aūt. ¶ Casus. Obligatiōis posita definitione, ħponit eius duplicē diui. q̄ ptz in lfa: dū tū sciat q̄ pria diuisio sumit respectu iuriū a qb⁹ ꝓcedit obligatio q̄libet: scda vō ꝓcedit a causis ꝓpt q̄s introducūt obligationes: q3 ois obligatio ē ex 2ctu vl q̄si t. Fr. ō Ure.

o ¶ Summa. i. prima: vel summa. i. breuis. sic. §. de iur. perso. in prin. est enim quando q3 maioꝛ: vt. j. co. §. fi.

p ¶ Diuisio. diuisio est innumerabilis materie breuis compositio. et diuisio ad multa facit vt diximus in proemio. §. penulti.

q ¶ Legibus. vt legis Aquilie obligatio: vt. j. ad. l. Aql. in pnci. Ité de pauperie t Romani vel vlpianꝰ. Manet obligatio t actio t natura alter ci. ca. cū Jus ꝛ. t. l. iij. ff. de q̄ sectionib⁹ incubitū. et ibi p. Ja.

de pauperie per. l. rũ. tabu. ff. si qua. pau. fe. di. l. j. j. rñ. Item furti nec manifesti: vt. j. de nora. §. sunt aũt. Secꝰ aũt est de furto manifesto: qꝛ illa obligatio est prętoria: vt. j. de perpe. ꝛ tẽp. act. §. furti quoqꝫ.

a ¶ Jure ciuili cõprobate. vt sunt obligationes iure gẽtiũ inuẽte: vt ſ. de iur. na. §. ius aũt. que a iure ciuili sunt cõprobate: vt. ff. de iusti. et iur. l. ius ciuile.

b ¶ Cõstituit. vt obligatio ex furto mãifesto: vt j. de ppe. ꝛ temp. acti. §. j. Jtẽ ex rapina, ꝛ vbicũqꝫ prętor aliquã obligationẽ inducit: vt patet per multos titulos: vt. ff. de iust. ꝛ iu. l. ius aũt ciuile. §. ius prętorium.

c ¶ Honorarie. qꝛ ptores honores gerebãt: qõ dicꝫ vt. ſ. de iur. na. §. ptorũ.

d ¶ Sequens diuisio. scꝫ obligationum.

e ¶ Ex ꝯtractu. vt. j. vsqꝫ ad titu. de obliga. que ex quasi contractu.

f ¶ Ex quasi ℈ctu. vt. j. de ob. ex q̃si ℈ctu. Sequẽtes duo tit. vsqꝫ ad q̃rtuꝫ li. sũt cões scꝫ p q̃s pſo. no. ob. acq. ꝛ q̃t mo. tol. obl.

g ¶ Aut ex maleficio. vt j. ó ob. ex malefic. vsqꝫ ad ti. de ob. ex quasi malefi.

h ¶ Ex q̃si maleficio. vt. j. de obli. ex quasi malefi. ꝛ subaudi, aut ex varijs figuris causarum: vt. ff. de actio. et obli. l. j. in prinçi.

i ¶ Ex ℈ctu. ꝓprie ponit q̃ ad illos ℈ct⁹ vbi hinc inde nascit obligatio: ipꝛopꝛie q̃ ad alios: vt. ff. de ver. sig. l. Labeo. sic. ff. si cer. pe. l. certi cõdictio. in ꝓn. ꝛ de offi. pcõ. ꝛ leg. l. ij. Additio. No. appellatiõe ℈ct⁹ intelligi ꝓpe ℈ctũ vltro citroqꝫ obligatoriũ: p q̃. l. Labeo. ff. de vb. sig. Ex q̃ dicit Bal. q̃ si statuto caueat q̃ q̃ nõ petierit ó̃bitũ ex ℈ctu intra. x. ãnos, cadat a iure suo: nõ hꝫ locũ i creditore ex mutuo: qꝛ ille nõ est ꝓpe ℈ct⁹, cũ solũ recipiẽs obligef: nõ aũt nũerãs. Chriſtopho.

k ¶ Eque. vt. ſ. Accurſius.

l ¶ Re contrahuntur. vt. j. titu. ꝓori.

m ¶ Verbis. vt. j. titu. ij. vsqꝫ ad titu. de lit. oblig.

n ¶ Literis. vt. j. de lit. obliga.

Cõtract⁹, obligatio, ꝛ actio, differunt.

o ¶ Cõsensu. vt. j. de ob. ex ℈sen. cũ seq. tit. Sꝫ q̃ est dꝛia iter actionẽ, ꝛ obligationẽ, ꝛ ℈ctũ: Rñ. ℈ct⁹ est ꝟbox cõceptio vel cõsensus: vt ptꝫ ff. de ꝟb. obli. l. stipulationũ. §. stipulatio. ꝛ est facti: vt. ff. de cura. fu. l. cõsilio. in fi. Obligatio est q̃ inde nascit: vt arg. ff. si cer. pe. l. ij. circa fi. Actio est qõ postea inde surgit: ꝛ sic nullũ est alterꝝ: vt. ff. de ꝓcu. lꝫ. §. ea. ꝛ j. ti. ij. in ꝓn. ꝛ hec duo sunt iuris: vt in dẽfinitionibus patet.

¶ Quibus modis re contrahitur obliga. ¶ Continuatio istius tit. ad precedentem patet. ſ. titu. ꝓori. in fi. Ange.

Diuisio.

HEc cõtrahit. ¶ Totꝰ istẽ tit. diuidit in qn̄qꝫ partes. Prio ponit de mutuo. Secũdo de indebito soluto. Tertio de cõmodato. Quarto de depoſito. Quinto de pignore data. Scda ibi in. §. is q̃z. tertia ibi, Jtẽ is. q̃rta ibi, Preterea. quinta ibi in. §. creditor q̃z. ¶ Casus Dñe, supra diristis mihi q̃ obligationũ q̃ ex ℈ctu nascunt, q̃tuor sunt spẽs. Quarũ prĩa est q̃ re ℨhit obligatio. Dñe ꝓ deo dicatis mihi, q̃r re ℨhitur obligatio. Et dñs Jmpator rñdet q̃ mutui datione ℨhit obligatio re. Sꝫ dñe, ꝓ deo in q̃bus reb⁹ cõsistit mutui datio: Ad hoc rñ. dñs Jmpator q̃ mutui datio cõsistit in his reb⁹ q̃ cõsistũt pondere, numero, ꝛ mẽsura: veluti vino, oleo, frumento ꝛc. ℔ est in reb⁹ istis q̃ sunt vt q̃titas, nõ vt spẽs: q̃s res aut in nũerãdo, ꝛ hoc refert ad pecuniã nũerataꝫ: aut in metiẽdo, ꝛ ℔ refert ad vinũ, oleũ, ꝛ frumentũ: aut in appendẽdo, ꝛ hoc refert ad es, aurũ, ꝛ argẽtũ: in hoc dam⁹, vt accipiẽtiũ fiant. ꝛ de natura mutui est vt nõ idẽ corꝑ reddat, sed in eodẽ gñe. Trãsit eñ dñiũ rei mutuate in accipientẽ: ꝫ teneat de corꝑe equiualẽti in eodẽ gñe. Jdeo eñ dicit mutuũ, qꝛ de meo fit tuũ. Sꝫ dñe, vos tota die logmini de ℈ctu mutui: sed ꝓ deo, que actio nascit ex isto ℈ctu: Rñ. Jmpator q̃ nascit ex isto ℈ctu q̃dã actio q̃ vocat certi condictio spãlis, ꝛ hoc dicit dñs Guido. Vel alio modo pone sic casum: Posuit Justi. determinãdo spes obligatiõis: ꝛ spẽrũ spes. Uñ prio de ꝓma specie subdit exẽplũ. Dixi etiã ei: Dñe, vos diristis mihi supra q̃ qñqꝫ re cõtrahitur obligatio: ſꝫ dicatis si placet, qñ: Respõ. Jmpera. Re contrahitur ꝛc. Et qꝛ consistit primo in mutui datiõe: ideo cõsequẽter deter. in quibus consistit mutuum siue mutui datio: ibi. ¶ Mutui. Cõsequẽter modũ designat: et addit rationẽ quare sic appellatur: ibi, Unde ꝛc. In fine dicit q̃ actio ex eo nascitur, determinando. ꝛ ita quinqꝫ principaliter in hoc responſo continentur. Frã.

constitutę, aut certo iure ciuili cõprobatę[a] sunt. Prętorię sunt q̃s ꝓtor ex sua iurisdictiõe ꝟstituit[b]: quę etiaꝫ honorarię[c] vocantur.

¶ Ponit scdam diuisionẽ obligationum, quę est quadruplex.

¶ Sequens[d] diuisio in quatuor spẽs diuidit. Aut eñ ex ℈ctu[e] sũt, aut ex q̃si ℈ctu[f]: aut maleficio[g], aut ex quasi maleficio[h].

¶ Obligatiões ex cõtractu sunt in quadruplici differentia. Ang.

¶ Prius est vt de ijs q̃ ex ℈ctu[i] sunt, diſpiciam⁹. Harũ ęque[k] q̃tuor sunt spẽs. Aut eñ re[l] ℨhunt, aut ꝟbis[m], aut lr̃is[n], aut ꝟsensu[o]: de q̃bus singulis diſpiciamus.

¶ Quibus modis re contrahitur obligatio. Titulus. xv.

¶ Obligatio ex mutuo ℨhit re, et in ijs reb⁹ q̃ põdere, nũcro, vel mẽsura cõsistũt. Et dicit mutuũ, quia de meo tuum fit. Arctinus.

RE ℨhit[p] obligatio veluti ex mutui datione. ¶ Mutui[q] aũt obligatio in ijs reb⁹ ꝟsistit, q̃ põdere[r], numero, mẽsura ve cõstãt: veluti vino, oleo, frumẽto, pecunia nũerata, ęre, argẽto, auro: q̃s res aut numerãdo[s], aut metiendo[t], aut appendẽdo[v] in hoc dam⁹ vt accipiẽtium fiãt, et q̃ñqꝫ[x] nobis nõ eędẽ res, ſꝫ alię eiusdẽ nature ꝛ q̃litatꝫ[y] reddunt. vñ[z] etiã mutuũ appellatum est, qꝛ ita a me tibi dat, vt ex meo tuuz fiat[a]: et ex eo ℈ctu nascit actio q̃ vocatur certi condictio[b].

¶ Si soluit nõ debitũ, ꝓ errorẽ: re cõtrahit obligatio sicut ex mutuo. pupill⁹ tamen sine tutoris authoritate non obligatur.

¶ Js q̃z † q nõ debitũ acceperit

p ¶ Re cõtrahitur. in primo not. vestiri pactũ id qõ est nudũ, vj. modis[a]. Re: vt hic. Verbo: vt. j. tit. j. Literis: vt. j. de lit. ob. Consensu: vt. j. de obl. ex cõ. Coherẽtia cõtract⁹: vt si iuxta contractũ apponat aliqõ pactũ ante vł post: vt. C. de pac. petẽs. ꝛ. ff. de pac. l. iurisgẽtiũ. §. quinimo. Jtẽ interuẽtu rei: vt in ℈ctib⁹ innoiatis, ex qb⁹ nascitur actio demũ re secuta: vt C. de re. per. ex placito. Sed quid differt ea que vestit re, ab ea q̃ interuẽtu rei vestit: Rñ. pria hꝫ vestimẽtũ ꝛ robur statiz cũ nascitur, nã tacite agitur vt reddat mutuũ vel cõmodatũ. ff. si cer. pe. cũ qd. Sed in alia dudũ forte postea qñ res tradit. C. de pact. petẽs. ꝛ. C. de re. p. ex placito. Et addendi duos modos: vt not. d. §. qnimo. scꝫ qñ vestitur legis auxilio: qõ est q̃ties nudũ pactũ actionẽ parit: vt in donatiõe: vt. ff. de pac. l. legitima. itez rei principio: vt in pollicitatiõe facta reipubli. vt. ff. de pol. l. j. Acc. Additio. vestit pactũ autho[illegible] legis: vt. C. de do[illegible] argẽtum. sed iste modus cõprehẽdit sub ꝓdictis. Jtẽ iureiurãdo: vt. ff. de ope. liber. vt iurisiurandi.

q ¶ Mutui. No. q̃ quatuor debent esse in mutuo. natura, vt ad hoc sit inuẽta vt mensureꝫ vel ponderet vel numeret: sicut est in pecunia: vt. ff. de ℈hẽ. emp. l. j. Jtẽ consuetudo. Jtẽ aptitudo vt ad nũerũ vel ad põdus sue nature apteꝫ. Jtẽ act⁹: scꝫ vt deꝫ ꝓ natura suã. naz si dedero pecuniã in sacculo nõ numeratã, vt tantũdẽ reddas, nõ erit mutuũ, sed innoiatus ℈ctus. Uide hos casus. ff. si cer. pe. l. ij. §. ij.

r ¶ Pondere. ff. si cer. pe. l. ij. §. item mutuum. contra. Solu. ibi large accipitur nomen pecunie: vt. ff. de lega. j. talis. Accurſius.

s ¶ Numerando. vt pecuniam.

t ¶ Metiendo. vt vinum, oleum, frumentum.

v ¶ Appẽdẽdo. vt ere, ꝛ argẽto, ꝛ auro. Sꝫ qd si libr̃ũ ad põd⁹ dedero: Rñ. nõ est mutuũ: qꝛ ꝟsyderatꝫ ꝟsuetudo ꝛ aptitudo ꝛ natura rei talis. sic. ff. e. l. ij. §. j. Jtẽ qd si pecuniã in sacculo vt speciẽ: Rñ. nõ est mutuũ: qꝛ act⁹ mutuo similis exigit: vt. ff. de lega. j. plane. §. ij.

x ¶ Et q̃ñqꝫ incidenter eñ q̃ñqꝫ eadem: qꝛ non indiget ea: vt arg. ff. si cer. pet. l. qui pecuniã. sed cuz accipit, eius debet esse ꝓpositi vt aliud reddat: vt. ff. si cer. peta. l. ij. in prin. Accurſius.

y ¶ Qualitatis. id est bonitatis: qõ tacite semper presumitur agi: vt ff. si cer. peta. l. cum quid. §. ij.

z ¶ Unde. quia fit accipientis. Accur.

a ¶ Tuũ fiat. ꝟponit eñ ex integro ꝛ corrupto: vt hic: ꝛ. ff. si cer. pet. l. j. §. appellata. Et no. q̃ licet deseruire noĩ: qꝛ noĩa debẽt esse cõsonantia reb⁹: vt. ſ. de dona. §. est ꝛ aliud. Et no. recõciliari mutuũ tribus modis: vt no. ff. si cer. pet. l. ij. §. iij. ꝛ. j. e. §. itẽ is. in gl. Additio Quibus adde duos alios modos. ſ. ꝓpter supueniẽtiã dñij in mutuatẽ ex causa de ꝓterito: vt. l. pinde. ff. si cer. peta. Jtem ratihabitione secuta: vt. l. si ꝓcurator. ff. de condi. inde. ꝛ hec vera in mutuo mere naturali: alꝰ mere ciuili cursu biẽnij. Jtẽ ciuile cui natura cooperatur, recõciliatur stipulatiõe: siue precedat, siue sequat: vt per Ang. hic.

b ¶ Certi cõdictio. scꝫ spãlis, que de mutuo dat: q̃ hic appellat a quibusdã, si certũ petat: vt. ff. de tritica. l. j. Sed dic q̃ condictio certi ex mutuo spãlis dicat. Est ꝛ alia gñalis q̃ datur ex oi causa et ex omni contractu ex quo certũ petit: vt. ff. e. l. certi cõdictio. in ꝓn. Sed nũqd ad interesse datur certi cõdictio? Quidã dicunt q̃ nõ: vt. ff. si quis in ius voc. non ie. l. ſi. Nos dicimus q̃ sic. ꝛ q̃. d. l. ꝺ incerti condictio: dic. i. certi cõdictio que datur ad interesse qõ est incertũ. ꝛ est rõ: qꝛ lꝫ prima facie sit incertũ, certificat tñ per iudicez: vt. j. de acti. §. curare[b]. secꝰ si ad factũ: qꝛ etiã in ſnia nõ certificat q̃titas: vt. ff. de ꝟb. ob. vbi autem. §. qui id quod. ꝛ. ff. de re iu. si quis ab alio. §. si.

¶ Jsquoqꝫ ¶ Casus Dixi Jmpatori. Dñe, iã bñ vidi q̃r in mutuo re ℨhit obligatio. ℨhit ne alio mõ? Ad ℔ rñ. dñs Jmp. q̃ sic: qꝛ nõ solũ q̃ mutuũ accepit, re obligat: sed ẽt ille q̃ indebitũ sibi ꝓ errorẽ solutũ recepit, re obligat. vñ si aliq̃s putat se tibi teneri i. c. cũ i veritate nõ teneat: ꝛ illa tibi soluerit: re obligat⁹ es ei: ꝛ cõpetit sibi ꝟtra te cõdictio indebiti, q̃ dat ꝓpter indebita soluta. Nã ab eo q̃ indebita recipit a sibi soluẽte per errorẽ, poterũt cõdici p cõdictionẽ indebiti: sicut ab eo q̃ accipit mutuã pecuniã, põt illa pecunia cõdici p cõdictionem certi spãlis de mutuo. ꝛ ita nunc ista duo paria sunt in effe-

a Et ꝟ pactũ nudum q̃ stati pu[illegible] ris finibus quentiõis: alꝰ si trãsit in ꝓpriũ nomẽ ℈ct⁹: vel formaz seu solẽnitatẽ vł cãz per quã robur ꝛ efficaciã assumit erit vestitũ. Ange. in cõtractib⁹. in ri[illegible] obligat ad id indemnes[illegible] pan[illegible]lum & castro. in l. §. quinimo. Jtẽ ca[illegible]tur casu. tenet bal. et si[illegible] in lege. legem.

†Facit ad hunc. §. ca. vlti, cũ gl. j. afi med. ibi, indebi[illegible] tũ iure na[illegible]turali. ex de sol. vbi ẽ bona gl. ò materia repetitiõis indebiti.

¶ Mutuo q̃tuor sunt necessaria.

¶ Consuetudo et alia tria in mutuo sũt cõsyderãda.

¶ Mutuuz vnde comꝑ[illegible] ponitur.

Cõdictio certi spãl.

Cõdictio certi gñal.

Interesse petit cõdictiõe certi.

b ¶ Et ꝓ ℔ alle. ang. ℔ casuz i. l. ij. C. de inuti. stip. Nõ est eñ i ptãte actoris quãtitas interesse: sed spectat ad iudicem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutionum Imperialium Liber. III.

ctu:ꝛ in modo obligationis. Sicut ergo si q mutuã pecuniã recipit, tibi re obligat:ꝛ pōt ab eo pecunia recepta cōdici p cōdictionē certi spā/lis de mutuo: sic ꝛ iste q indebitū recipit ab eo qui indebituꝫ soluit p errorē: re obligat, ꝛ ab eo pōt pecunia illa cōdici. Sicut ꝙ paria sunt in ponēdo, siue i affirmādo: sic ꝛ paria debēt esse in negādo. vñ sicut pupillꝰ si sibi mutuarer pecunia, nō tenebitur: sic nec tenebit si indebitum sibi fuerit solutuꝫ. In fine dicit ꝙ q̄dā iniuria videt fieri huic speciei: eo ꝙ ponitur inter spēs q̄ ex cōtractu oriuntur: eo ꝙ ille qui indebitū soluit, credēs se teneri, cū tamē nō teneat: magis intendat distrahere negotiuꝫ q̄ ꝫhere: eo ꝙ solutū ītē dit deliberare. Fran.

a ¶ Per errorez. aliō si ex certa sciētia: vt. ff. de condi. inde. l. j. et. ff. de re. iu. cui⁹ p errorē. ꝛ. C. de iur. ꝛ fa. igno. cuz gs. Accur.

Additio. Ex q̄ not. modū ꝫcludēdi cē ꝙ indebitū soluit per errorē iuris vel facti, put fuerit: ꝛ est necesse ß exp̄mere: nisi q̄litas psonę agētis esset cā dande conditionis: vt in pupillo: in demente vel furioso. Angelus.

ab eo q per errorē[a] soluit, re obligatur: daturq; agenti ꝫ cū ppter repetitionē cōdictitia[b] actio. Nā perinde ab eo[c] condici[d] potest si apparet[e] cum dare oportere, ac si mutuū accepisset[f]. Unde[g] pupillus si ei sine tutoris authoritate i/debitum per errorē datum est, nō tenetur indebiti cōdictiōe, nō magis ꝙ mutui[h] datione[i]. Sed hęc spēs obligationis non videtur ex cōtractu[k] cōsistere: cū is q soluendi alio dat, magis velit negotium distrahere, ꝙ cōtrahere.

¶ Qui recipit cōmodatuꝫ, obligatur re: et differt a mutuo: quia in cōmodato nō trāsfert dn̄ium: nec tenetur de casu fortuito, nisi culpa eius p̄cedat casum: ꝛ hoc si corpus qd̄ accepit. Dn̄e Justi. diri ego: nūqd alia differētia iter eos reperit: Utiq;, dicit ipe. Ille em̄ q recipit mutuū: re obligat, ꝛ ab illa obligatione p casum fortuitū nequa ꝙ liberat. secus in illo q recipit cōmodatū: qm̄ is exactā custodiā tenet p̄stare circa rē sibi cōmodatā. si tn̄ eā p casum fortuitū amiserit, nō tenet: ꝛ ß verū est nisi culpa sua p̄cessit casum illū. Sed dn̄e, p deo ponatis mihi exēplū de culpa fortuitū casum p̄cedēte. Libēter, dicit ipe. Si ego tibi scyphos meos argēteos cō modauerim, vt eis domi iter vicinos tuos q̄s ad quituū inuitaueras, vteris: ꝛ tu eos tecū pegre portasti: si postea aliq̄ casu fortuito amiser, tenebe/ris: eo ꝙ tua culpa p/cesserit casū illū. Sz dn̄e, p deo dicat, mihi, q̄si dō res p̄pe ꝫmodata: Frater, dicit ipe: Res tūc dō ꝫmodata p̄pe cē q̄si nulla merces iteruenit: q: si merces iteruenirem, dicere[k] poti⁹ locata vel ꝫducta: qd̄ nō est i cōmodato: q: cōmodatuꝫ debet esse gratuitum. Fran.

l ¶ Ītē is cui. q. d. nō solū i duob⁹ supiorib⁹ casibus, sz q̄n aliqs accipit mutuū, vl̄ q̄n accipit indebitū, obligat re, sz etiā in ß casu. Accur. **Additio** Nō. ꝙ si cōmodauero tibi rē aliquā, re obligaris, vt possim ꝫ te agere ꝫmodati actiōe. Sed dn̄ia est inter illū q mutuū accipit, ꝛ illū cui ꝫmodata est res: q: si cōmodauero tibi equū meū, ego nō do tibi eū vt tu⁹ fiat: et iō teneris mihi de eadē re restituēda. secus in mutuo: q: si mutuaui tibi, nō teneꝛ mihi reddere eādē rem, sed aliā rem eiusdē nature, ꝛ eque bonā. Alia est dn̄ia: q: q mutuū accepit: si casu fortuito amiserit qd̄ accepit mutuo: veluti ictēdio, ruina, naufragio, aut incursu latronū vel hostiū: nihilominus possum agere ꝫ eū ex mutuo. Sed cōmodatari⁹ diligēter dz custodire rē sibi cōmodatā: nec sufficit si adhibeat talē diligētiā in custodiēdo, qualē in suis reb⁹ solet adhibere: si ali⁹ homo diligēti⁹ potuerit custodire. Si vo ppter maiores casus cōmodatari⁹ rē sibi cōmodatā amiserit, nō tenet: dn̄ tn̄ ppt culpā suā casus iste nō euenirit. aliog si tibi ꝫmodauero scyphū meū vt haberes i domo tua: ꝛ tu forsitan tecū in pegrinatiōe attuleris: ꝛ incursu latronū amiseris vel naufragio, teneris mihi de eo restituēdo, vel ad eius estimationem.

Cōmodatum et mutuum differūt dupliciter. Casus fortuiti.

c Ista gl. non est accursij.

gratis concedit: alꝰ si cuꝫ mercede, esset locatio vsus. Aretinus.

¶ Ītē is[l] cui res aliqua vtenda datur[m], id est cōmodat: re obligatur, ꝛ tenet cōmodati actiōe. Sz is ab eo qui mutuū accepit, lōge distat. Nā q̄[n] nō ita res dat, vt ei⁹ fiat[o]: ꝛ ob id de ea ipa re [p]restituē da[q] tenet. ¶ Et is qdē[r] q mutuū[s] accepit, si quolibet fortuito casu amiserit quod accepit, veluti incē dio, ruina, naufragio[t], aut latronū hostiūve incursu, nihilominus obligat[v] remanet. ¶ At is q vtendū accepit, sane qdē exactā[v] diligentiā custodiēdę rei p̄stare iubetur: nec sufficit ei[x] tantā diligētiam adhibuisse, quantā suis rebus adhibere solitus est, si mo/

Cōmodatari⁹ de/bus teneꝛ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cōdictio b idebiti ad qd datur:

b Nisi contrahat supra cui⁹ alienatio est interdicta: q: nō obligaret sine decreto. l. ad resolutēdā. C. de p̄. min. Ange.

Indebitū f accipiēs in certis casibus restituere non tenetur.

Pupillus h q̄r ex mutuo teneꝛ.

a Scz actiōe ex eo ꝫctu: etiā si ad euz all/qd puenit: tenetur tn̄ tūc ꝫdictione sine causa vl̄ ad exhibēdū: vt l. iij. in pri. ff. cōmoda. Et idez vi cas de pri mo ifantie: fm Ange.

c ¶ Ab eo. scz qui soluit.

d ¶ Condici. ei cui solutum est.

e ¶ Si apparet. si. i. q̄. Sz vī ꝫ dici ꝙ ꝑmo appeat idebitū: ꝛ sic ꝑdet actiō ꝙ ꝑponat: ꝛ ita ap lit. ꝫtest. q̄ē falsū, nisi i casu: vt. C. de testi. in authē. sed et siquis. Sed rn̄. hoc verbum potest, qd̄ hic est, intelligitur cum effectu. s. vt condēnetur reus.

f ¶ Accepisset. vī tenet: nisi i casib⁹: vt si soluit ex cā q̄ ifeciat iōe gessit: vt. C. e. ea q̄. Ītē ex cā pietat⁹: vt. ff. e. cū is. §. si mulier. Ītē trālactionis: vt. ff. e. in summa. Ītē rei iudicate: vt. C. e. l. j. Ītē sciētie: vt. ff. e. l. j. ꝛ hic dr. Ītē iuramēti: vt. j. de ac. §. ītē sigs postulāte. Et als vt no. j. de ob. ex quasi ꝫctu. §. fi. ꝛ etiā in. l. elegāter. §. fi. ff. de cōdi. inde.

g ¶ Cū pupill⁹. sz si pupillo solueris idebitū p errorē, credēs teneri: nō poteris ꝫ pupillū agere ꝫdictiōe idebiti ex mutuo. sz ista obligatio nō videtur ex cōdictiōe descendere: q: soluit pupillo per errorez.

h ¶ Mutui. q: neutra, nisi sit factus locupletior.

i ¶ Datiōe, sed qualr teneꝛ ex mutuo? Distingue: aut est infans: ꝛ tūc nullo modo teneꝛ[a]: vt. ff. eo. l. qd̄ pupill⁹. ꝛ. ff. de act. ꝛ ob. l. pupillus. aut maior infante: ꝛ tunc si tutor ꝑmittat, nullo iure debet: vt. ff. de auth. tu. pupillus. si alī ꝑmittat, ꝛ sine tutore: naturaliter tn̄ teneꝛ: vt. ff. de noua. l. j. si cū tutore: etiā ciuiliter ꝛ naturaliter obligat, sz restituit: vt. ff. de auth. tūt. l. impuberes. ꝛ. C. si tut. vel cu. inter. p totū. Et in adulto habēte curatorē idē quod in pupillo: vt. C. de in integ. rest. mi. l. si curatorē. aliter. i. si curatorē non hz, ciuilr ꝛ naturalr tenetur[b], sz restituit. Et hec ola sunt va nisi fact⁹ sit locupletior: vel q: sit salua pecunia: vel in aliā rē versa: vt. ff. de so. l. i pupillo. tūc em̄ teneꝛ ꝛ ciuiliter ꝛ n̄aturalr, ꝛ cū effectu: vt. ff. e. l. naturaliter. §. fi. ꝛ. l. seq. ꝛ. ff. cōmo. l. iij. His ergo eisdē modis ꝛ de indebito teneꝛ: vt hic dicit. Et no. similitudinē inter mutuū ꝛ indebitū: qd̄ valet ad multa: vt. ff. eo. indebiti. §. j. ꝛ. ij. vbi recōciliat indebitū eisdē modis quibus mutuū.

k ¶ Ex contractu. nec est, imo ex quasi contractu: vt. j. de obligat. ex quasi contractu. §. item is. Aliquid tamen tacite geritur ꝓpter qd̄ est positus hic casus inter obligationes ex cōtractu: vt. ff. e. si in area. j. rn̄. ꝛ. ff. commoda. si is qui. §. vlti.

¶ Ītem is cui ꝛc ¶ Casus Expeditis duob⁹ modis quibus re cōtrahitur obligatio, sz mutui datione, ꝛ indebiti solutione: superest aliud genus per quod re cōtrahitur obligatio: sz per cōmodatum. Si em̄ res alicui vtēdi gratia detur. i. cōmodetur, re obligatur: ꝛ tenetur actiōe cōmodati. Sed diceret aliquis: Domine, satis patet similitudo inter illum qui recipit mutuum, ꝛ illum qui recipit cōmodatū: quia vterq; re obligatur. Sed si placet, dicatis mihi que est differētia inter eos? Frater, dicit ipse, differētia est: q: q mutuū recipit, fit dn̄s rei mutuate, si dominꝰ fuerit ille qui rem sibi mutuauerit. qui aūt cōmodatū accipit, nō fit dn̄s rei ꝫmodate: vñ teneꝛ restituere idē

m ¶ Dat. i. tradit[c]: q: dare ē dn̄ium trāsferre: vt. l. vbi aūt. §. fi. ff. de vb. obli. ꝛ. j. de act. §. sic ita q̄. qd̄ nō fit in re cōmodata. Christopho.

n ¶ Mā q̄. prima differentia inter mutuum ꝛ cōmodatum.

o ¶ Ut eius fiat. quod est in mutuo.

p ¶ De ea ipsa re. quod non est in mutuo.

q ¶ Restituenda. etiaz non deteriore: alꝰ non videtur reddita. vnde teneꝛ ad interesse: vt. ff. cōmoda. l. iij. §. si reddita.

r ¶ Et is quidem. secunda differentia.

s ¶ Mutuū accepit. hic no. mutuū esse triplēr. Naturale tn̄, scilz q̄n fit nūeratio sine stipulatiōe de soluēdo. Ciuile tn̄, q̄n stipulatio iteruenit de soluēdo sine nūeratiōe. Ciuile ꝛ naturale, q̄n nūeratio ꝛ stipulatio interuenit: vt. ff. si cer. pet. l. ij. Item no. ꝙ deficit mutuū ratione rei: vt in fure: vt. ff. eo. l. ij. §. mutui. ꝛ. §. appellata. ꝛ rōne psone: vt. ff. si cer. peta. l. si a furioso. ꝛ ratione dissensus: vt. ff. si cer. peta. l. si ego pecuniā. ꝛ. l. si ꝛ me ꝛ Titiū. Recōciliat aūt mutuū cōsumptiōe: vt. ff. si cer. pe. l. nā ꝛ si fur. stipulatione: vt. C. si cer. pe. l. q̄uis. vsusca/pione, ad istar alienę pecunie date in dotē: vt. ff. de iur. do. l. Procul⁹.

t ¶ Naufragio. hic nota fortuitos casus melius ꝙ in aliqua lege. sic enumerantur aliqui casus. C. de pig. act. l. que fortuitis.

v ¶ Exactā. als exactissimā. ꝛ sic ponit positiu⁹ p suplatiuo. Et distingue q: iterdū sol⁹ dol⁹ venit in cōmodato: vt si commodo vroui mee vt cōpta veniat ad me: vt. ff. e. si vt certo. §. nūc videdū. ꝛ §. iterdū. Q̄ñq; dol⁹, ꝛ culpa leuis: vt si cōmodo tibi scyphū vt cōes amici inuitent ad cenā: vt. ff. e. i reb⁹. §. hita. Interdū leuissima: ꝛ ß q̄nalit⁹: vt hic. Interdū casus: vt si culpa p̄cedit casuz, vt ß sequit, ꝛ. ff. e. in reb⁹. §. alioqn. **Additio** Si q̄rat an in cōmodato cōmodatari⁹ teneat de dolo lata culpa vel leui: dic ex mēte doct. in. d. l. si vt certo. ꝙ neat de dolo lata culpa vel leui: tūc recipiēs tenet solū de dolo ꝛ lata culpa. Sed si gratia recipientis tn̄, tūc tenetur de dolo ꝛ oi culpa: sed si cōtractus celebrat gr̄a dantis: tūc recipiēs tenet solū de dolo ꝛ lata culpa. Sed si gratia recipientis tn̄, tūc tenetur de dolo ꝛ oi culpa: sed nō de casu fortuito, nisi culpa p̄cedat casuz: vt ß. Si gratia vtriusq;, tūc de dolo lata culpa etiā leui. Quid si res commodata sit estimata ꝙ cōmodet? Dic ꝙ estimatio semp addit vnā speciē obligationis p̄me: vt per glos. ꝛ Bar. in. d. l. si vt certo ꝛc. fm Jaso. ꝛ Christopho.

x ¶ Ei. scilicet commodatario.

Casus.

a Casus.scilicet alios.
b Mercede.sic.ĵ.locati.§.j.sic.ĵ.manda.§.fi.
c Cõmodatũ cõmodatũ est si dedi tibi rẽ meã vt vtaris:nec inde accepi mercedẽ.si vo merces interueniat:erit locatio ꝛ ꝯductio.gratuitũ eñ dz esse cõmodatũ,ideo teneris ad exactissimã diligẽtiã.sic.ĵ.locati.§.j.sic.ĵ.man.§.fi.

Cõmodati declaratio ꝯnalis.

Preterea. ¶Casus. Hic ꝓsequit Justi.ãrtuz modũ quo ẑhit re obligatio:dicẽs ꝙ ꝑter ꝓdictos modos re ẑhitur obligatio:scz i deposito.vnde si tu rẽ tuã penes aliquẽ deposueris,ipe re tibi obligatur:ꝛ cõpetit tibi actio depositi: depositarius tñ non tenet nisi de solo dolo:subaudi ꝛ de lata culpa:de alio vero nõ.vñ si rẽ depositã ꝑ modicã culpã amiserit depositarius,nõ tenet:qz est qõ iputet deponẽti. Sue eñ facilitati imputare dz,ꝛ cõqueri q rẽ suã custodiendã amico tradidit negligẽti. Itẽ dicit Imperator in.§.creditor.ꝙ nõ solũ dictis quatuor modis re ẑhit obligatio,ſz etiã creditor qui pignus accepit a debitore,re obligat:ꝛ tenetur de ea re restituẽda quã accepit,pignoratitia act. Sed dñe, dixi ego:tenet ne de leui culpa:Rñ.ꝙ non:qz pignꝰ vtriusꝙ gr̃a datus est.creditoris,vt magis pecunia sua in tuto sit.ꝛ debitoris,qz forsan nõ crederet ei pecunia:et ꝓpterea sufficit vt exactã diligentiam adhibeat,ꝛ hec est illa quã rebus suis adhibere solet:quã si ꝓstiterit, q̃ q̃ pignus amiserit, nõ tenetur: et nihilominus creditum petere poterit.hoc dicit.

d Preterea.i.ꝑter supradictos modos accipiẽs depositũ re obligatur. Unde si deposui penes te reñ meã,mihi obligaris:et possum agere cõtra te actione depositi ad rẽ mihi restituendã:ꝛ teneris ex solo dolo si dolũ cõmiseris.sed si negligẽter custodieris,nõ teneris. Et ideo si depositarius rem sibi depositã per negligẽtiam suã amiserit furto:debet sibi imputare,qui custodiendã rem suã amico suo tradidit negligenti:vt dicitur in fine huius.§.

Depositi declaratio

e Deponitur.i.custodienda datur:vt.ff.depositi.l.j.

f Dolo.No.in depposito solum dolum venire:vt hic,ꝛ.ff.depositi.l.j.§.illud. Item venit lata culpa,que ꝓ dolo accipitur[a]: vt.ff.e.quod Nerua. Quando q̃ leuissima:vt si hoc fuerit pactum:vt.ff.eod.l.j.§. sepe. Item si fuit in culpa:quia portauit rem depositam per locũ periculosum:vt.ff.cõmo.l.in rebus.§.j.ꝛ.l.si vt certo.§.interdũ. Itẽ mora facta in restitutione: vt.ff.depositi.si in Asia.§.fina.ꝛ hic ꝛ superiori similiter tenetur de casu.

a Et sic cũ tert, dicat solo dolo: nota q licz lex taxatiue loq̃tur: tñ extẽdit ad casum si milẽ: vt hic per Ange. Dolus.

g Culpe.scilicet leuis.

Culpa lata.

h Imputare.sic.ĵ.ꝓ socio.§.fivali.et.ff.de minori,l.cum manda to.§.finali.

Culpa leuis.

i Debet.hic nota aliud esse dolum:vt quando est machinatio stu diosa:vt.ff.de dolo.l.j.§.ij. Aliud latam culpam: vt non intelligere quod omnes intelligunt:vt.ff.de iu.ꝛ fac.ignorantia.l.regula.§.si filius.et de verborũ significa.l.late. Aliud leuem:vt desidie et negligẽtie:vt hic. Aliud leuissimam:vt si quocunq̃ modo potuit preuidere, et non preuidit.vnde furtum fieri non potest sine leuissima culpa:vt ff.ꝓ socio.l.cum in duobus[b]. vel incendium nasci:licet non noceat inculpabilib⁹:vt.ff.de officio prefecti vigi.l.iij.§.j.ꝛ.ff.de pericu.et cõmodo rei vendit.l.si vendita.et.§.proximo.§. Aliud casum fortuitum,qui scilicet preuideri non potest:vt.§.proximo.§.ꝛ.C.de pigno. actio.l.que fortuitis.

Culpa leuissima.

b Cum leuissima tñ adhuc ẽ casus fortuitus:secus si sit leuis: et sic intelligit qõ nota. in l.naura. ff. nau. caup. sta.

k Creditor.creditorem accipe ex omni causa:vt in aut.de fideiusso. §.fina.ꝛ.ff.de verbo.signi.l.si cui.

l Accepit. Nota caute poni accepit:aliter non dicitur re obligari.ſz pignus creditori etiam nuda conuentione tenetur:vt.ff.de pignora. actio.l.j.ꝛ hypothecaria sibi nascitur ad pignus illud persequẽdum:

Actio hypotheca ria ꝛ actio tutele qñ nascũtur

vt.ĵ.de actio.§.item Seruiana. Additio. Pro hac glos.vide tex.in.l. grege.§.in superficiarijs.ff.de pig.

m Actione pignoratitia.que nascit demũ soluta pecunia:vel als satisfacto:vt.ff.de pigno.act.si rem.§.ois. Sic in actione tutele,que demũ finita tutela nascit.vt.ff.de tu.ꝛ ra.distra.si tutor.§.fi.ꝛ.l.seq.licet quidã dicãt etiã ꝓius eaz nasci, sed nõ intentari:vt no.in.d.§.omnis.

n Exactã.ꝓprie ponitur:nõ ꝑ superlatiuo: vt ſ.eo.§.at is.non eñ tenet de leuissima:vt.ff.de pig. act.l.si cũ venderet.§.venit.ꝛ.l.seq. Accursius.

o Quam.scilicet exactaz diligentiam.

p Fortuito casu. sed qs ꝓbabit hũc casum? Rñ creditor ꝓbat se amisisse: vt.C.de pig.act.l.si creditor. Itez debitor ꝓbabit dolũ vel culpã creditorez cõmisisse:vt.ff.de ꝓba.l.in exceptiõib⁹.ꝛ.l.q̃ties.§.q dolo. Sz tertio creditor ꝓbat casũ si vult euadere[c]: lz Bul. aliter distinxerit: vt no.d.l.si creditor. Acc.

q Securum esse. repete placuit.

De verborum obligationibus. Titulus.xvj.

Per stipulationẽ cõtrahitur vbis obligatio:ex qua oritur certi condictio, si est certũ in stipulationem deductum:als actio ex stipulatu. ¶Hoc dicit. Aretinus.

Verbis obligatio ẑhit ex interrogatiõe[r] et rñsione,cũ qd dari[s] fierive[t] nobis stipulamur[v].ex q̃ bus proficiscũtur actiões,tam condictio[y] certi,si certa sit stipulatio:q̃ ex stipulatu[z], si incerta[a] sit.que[b] hoc nõie inde vtik,ꝙ stipulus[c] * apud veteres firmũ[d] appellabatur,forte a stipite descendens.

Olim requirebat quedã solẽnitas in stipulatione:que hodie in hac re. Tertia ibi,ois stipulatio. Quarta ibi, Pure veluti. ¶Casus Quesiui a Justi.dñe,qual⁹ obligatio contrahit vbis:ꝛ rñdet:Ex interrogatione ꝑcedente ꝛ rñsione subsequẽte cũ qd dari fierive stipulamur. Ex qua obligatione vboꝝ due ꝓficiscunt actiones:scz certi ꝯdictio ex stipulatione:ꝛ actio ex stipulatu,si res incerta deducat in stipulationẽ. Sed dñe,qõ est nomẽ vbo.oblig: Et rñ.dñs Jmpa.ꝙ vocat stipulatio. Sed dñe,quare dicit hec obligatio stipulatio: Et ad hoc rñ.ꝙ hoc est ideo,qz stipulum apud veteres firmũ appellabatur,a stipite descendẽs:ꝛ ideo hec obligatio tã ꝙ firma vocabatur stipulatio. Fran.de Are.

Et hec cẽ cõis opi.ſz Jo.fa.ꝛ ꝓcedit indistincte qñ est talis casus qui cõmitti põt sine culpa: vt homicidiũ incursus: als dz ꝓbare in tali casu culpãnõ cõmisse. Ang.

r Ex interrogatione.scz precedente,ꝛ responsione sequente: vt hic, C.de vsur.l.j.als non valeret.

s Dari.scz certum,qõ appareat quid quale vel quãtum sit in obligatione:vt.ff.e.stipulationũ.ꝛ.l.seq. Accursius.

t Fierive.vel etiã nõ fieri:vt.ff.e.vbi aũt.§.id qõ.ꝛ.ĵ.eo.§.fi. Accur.

v Stipulamur.est autem stipulatio verborũ cõceptio qua aliquid dare vel facere ꝓmittimus ꝛc.vt.ff.eo.l.v.§.stipulatio. Accursius.

x Ex qua.scz obligatione verborum.

y Condictio.ſ.certi generalis:de qua dic vt.ſ.ti.j.dixim⁹ circa pñ. Item ꝛ triticaria locũ habet vbi petitur certũ vel incertuz:nisi petat pecunia numerata:vt.ff.de tritica.l.j.

z Ex stipulatu.si aũt incertũ qd mihi debeat,nõ ex stipulatione,sed ex alio ꝯtractu:agitur ꝯdictione incerti.nam dico ꝙ est ꝓpriũ nomẽ actionis:vt.ff.de ꝯdi.inde.l.ſz ꝛ si me.§.j.vbi de hoc notaui. Accur.

a Si incerta.nisi in casu:vt.C.de rei vxo.act.in pñn. Sed quid si promitto aliqd in genere: Rñ.non valet.nam dando muscam liberarer. oportet eñ ꝙ aliqua certitudo ibi sit:vt homo vel equus:que certis finibus contineatur:als nõ valet:vt.ff.eo.l.ita stipulatus.in pñn.et ff.de iure do.cum post.§.genera socero. Accursius.

b Que.scilz stipulatio.

Stipulũ.alludit vocabulo.sic.ſ.de testa.l pñn.ꝛ.ff.de acq.pos.l.j.in pñn.ná noia ꝯsonãtia debẽt esse rebus:vt.ſ.de dona.§.est ꝛ aliud.

* stipulũ in hãc significationez quaz dicit Justi.apõ latinos nõ reperiri als.

Stipulatio.

d Firmũ.nã ꝛ baculũ vel stipitẽ palee dabat vnus alteri ꝓ inuestitura:vt hodie fit in marchia:sed in Lombardia bibunt.alibi per mãtelum inuestiũt.sic.ff.de pac.l.j.§.j. Accur. Additio. Ista tñ inuestitura nõ est necessaria de iure ciuili:ſz de ꝯsuetudine sic. Idẽ in bñficialib⁹

Inuestitura ꝙ fit in re forma.

Universidad de Deusto Biblioteca

de iure canonico,ꝑ eā tñ possessio nō acgritur:vt hic per doctores.

¶ In hac re. ¶ Casus. Quesiui legislatori sub q̄ forma fieret stipulatio.ꝛ dicit legislator.i.ipe Justi. Frater,recitabo tibi antiquitatē circa hꝛ:ꝛ etiā nouitatez.ꝛ recitat ꝓmo antiqtatē,dicēs ꝙ antiqtas erat ꝙ ꝑ illud idē vbū per qō fiebat interrogatio,debebat fieri rñsio:mutata.ſ.persona scōa a pte ḡrentis,in ꝓmā psonā a parte respōdētis.Verbi gra:Spōdes:ſpōdeo.ſz hec solennitas idētitatis vboꝝ per do.Leonē fuit sublata per cōstitutionē suā quā habes.C.de cōtrahē.ꝛ cōmit.stipula.l. oēs. Unde ꝙstitutio illa Impatoria de solēnitate vboꝝ nō curauit:ſz intellectuz cōsonantē interptes desyderauit:vt stipulātes adinuicē se intelligerent.nec curauit illa cōstitutio ꝑ quecūq; vba fieret stipulatio,dūmodo fieret ꝑ vba ad stipulationem idonea.ꝛ istam ꝙstitutionē approbat �

Justi.ꝛ sic patz sub qua forma debet hodie fieri stipulatio. Sz quid dñe, iā bñ video ꝙ solēnitas verboꝝ q̄ olim necessaria erat ad stipulationē:hodie est sublata,sed dñe,ꝑ Deo,posset ne stipulatio fieri diuersis ligus:Ad hoc rñ.et dicit ꝙ non refert q̄cūq; lingua fiat stipulatio:siue Greca;siue alia:dūmodo contrahētes se adinuicē intelligāt.nec est necessarium ꝙ ambo vna lingua vtātur:sed ꝓ vnus vna lingua querere,ꝛ alt altera lingua rñdere pōt:ꝛ nihilominus valet stipulatio:dū tñ verba apta fuerint ad stipulationē,ꝛ vterq; alterū intellexerit.Nā duo etiā Britones vbis Hallicis ẓhere pñt:ꝛ Hallici Britonicis vbis:dūmō se intelligant.vnde Greci latina lingua ẓhere possunt. Fran.

a ¶ In hac re.ſcz stipulatione contrahenda.

b ¶ Faciam.que omnia dici debebant in stipulatione, vel aliqua de his.ſic.ẓ.de singu.reb.per fideicō.reli.§.fi.sed hodie vel vnū ex his,vt etiā aliud dūmodo aptū sufficit:vt.ſ.eo.§.sed hec.qui ẓtinuari dz cū isto §.vel olim per idē fiebat respōsum:hodie etiā per aliud.

c ¶ Lingua.vt Assyria, Latina, Greca, vel alia:vt.ff.e.l.j.§.fi. Additi. Dūmō se intelligāt:alꝫ erit necessarius interpres.idē in teste i Illyrico nato cui⁹ lingua nō intelligit:ꝙ iudex eū interrogabit per interptem. Et si ipe iudex ꝛ notarī⁹,vel etiā notarī⁹ solus sit interpres,sufficiet:imo ipsi⁹ scriptura vel instrm faceret fidē etiā cōtra nūcium vel testē dicētes aliter denunciasse vel deposuisse q̄ scriptū sit.ꝛ hec vera in iudicijs ciuilibus:secus in criminalibus:vt per Ange.hic.

d ¶ Stipulantiū,proprie ꝛ impropie dr.sic in auc.de equali.do.§.j. colla.vij.ꝛ sic impropie etiā promittens dicitur stipulari:vt hic,ꝛ.ff. de condi.inde.l.si non sortem.§.si decem,

e ¶ Sed hec.que diximus.ſ.eo.§.in hac.

f ¶ Constitutio.vt.C.de cōtrahen.ꝛ cōmit.stipula.l.omnes.

g ¶ Sensum.alꝫ cōsensum.ſ.verbis expressum ab vtroq;,ꝛ incōtinēti:vt.ff.eo.l.j.in ꝑn.ꝛ.§.qui presens.ꝛ.§.si quis ita interroget.licꝫ verba inutilia fuerint inserta:vt.ff.e.que extrinsecus.alꝫ si diceret verba expressa nō exigi,nō differret ab his cōtractibus qui cōsensu ẓtrahūtur:vt.j.de oblig.ex consensu.j.respon.Accursius.

Stipulatio fieri dz vbis aptis.

h ¶ Quibuscūq; habilibus tamen ad hoc. Quid enī si dicā.a.et velim representare promittis:tu dicas.b.et velis representare promitto:non valet:vt.ff.de cōstituta pecu.qui autem.§.fi.ꝛ.l.se.ꝛ.ff.de mu. et ho.vt gradatim.§.ꝛ si lege.

¶ Ois stipulatio. ¶ Casus. Diri Justi.Dñe,ꝓcedatis in materia,ꝛ dicatis mihi aliquā stipulationū diuisionem. Et rñ.ꝙ stipulatio aut est pura:aut i dīe:aut sub ẓditiōe.Sz dñe,posuisti iā trimēbrē diuisionē:ponatis de ꝓmo exēplū si placet. Et rñ.ꝙ stipulatio fit pure. Mā si q̄ā a te sic:frater,qn̄q; aureos dare spōdes:ꝛ tu rñdeas,pmitto:ista stipulatio dr pura:ꝛ ideo illud qō in istā stipulationē deductū est,statim peti pōt:nō tñ sic intelligendū est vt statim veniat cū sacco paratus.Sed dñe,iā vidi qualiter fit stipulatio pure:sed qualiter fit in dīe:Rñ.di. In dīe fit stipulatio veluti si dicat stipulator:pmittis mihi in primis cal. Junij.x:ꝛ pmissor respōdeat,promitto:ista est stipulatio in dīe:ꝛ statim stipulatione facta debet qō ꝓmissum est:sed nō potest peti anteqū dies venerit:ꝛ die adueniente vel stante adhuc nō potest peti ꝓmissum:nisi tota dies sit ꝑterita siue elapsa:ꝙ incōmutabiliter non possumus dicere ꝙ non soluerit sua die.i.appositā vel prefixa,anteq̄ totus dies fuerit elapsus.

i ¶ Cōfestim.i.statim:vt.ff.eo.l.cū qui calēdis.§.fi.ꝛ hoc nisi rōne loci sit in diem:vt.j.e.§.loca.vel ratione rei que adhuc nō est in rerū natura:vt.j.de excepť.§.antepe.ꝛ.ff.e.interdū.i ꝑn.ꝛ ff.de ẓdi.ꝛ demō.l.i.§.fi. Sz ad qd fit ꝓmissio,cū nō incōtinēti soluitur: Rñ.nō est sic prave intelligēdū vbū ẓfestim,vt veniat statim cū sacco paratus:vt.ff.de solu.qō dixi mus.ſz aliqō spatiū,puta.x.dierū, dādū est:vt.l. cū quidam.§.fi.ꝛ.ff.de minu. stipu.§.fi.ꝛ.ff.de ẓsti.pe.ꝓmissor.sic etiaz fere vbiq; ẓsuetudo interpretatur.vt intra.x.dies fiat ꝓcepta a ptātib⁹:que est bona legū interpres: vt.ff.de leg.ꝛ se.conſ.l.si de interpretatiōe.et.c.cū dilectus.extra de cōsue.

a Non est ſi ibi nata actio vl obligatio:qz cū sit intertum an fructuo nasci tur vel non dies q̄ tacite ſeſt/ bꝛ p cōditōe: vt l.j.ff.de cōdt.ꝛ demō. Ange.

k ¶ In diem.ſ.fit stipulatio.sed nūqd stipulatio est actꝰ ciuilis:Rñ.sic:vt j.de act.§.de ẓstituta.ergo nō dz recipere dīē nec etiā ẓditionē:vt.ff.de re. iur.actus.Sed dic ꝙ hic actꝰ ibi nō cōputat.sic in nouatione:vt dicit.ff.de noua.l.nouatio. Et illa regula,actus. hz locū in suis numeratis casibus.

Stipulatio an pōſit fieri ſub cōditone.

l ¶ Primis. supſiue hoc dicitur.ff.eo.cum qui calendis.in prin.

m ¶ In diem.aliud si ad dīē.nā tūc vsq; ad dīē tenet,ꝛ nō post:vt.ff. de a.ti.ꝛ obli.l.obligationū fere.§.j.ꝛ dic ꝙ idem est dicere ex die qō in diem:vt.d.l.in prin.ꝛ hic.

In dieꝫ ad dieꝫ dē ferunt.

n ¶ Prius q̄.nā cessit,ſz nō venit dies:qō dic vt.ff.de vēbo.sig.cedere.

o ¶ Non potest.sic.ff.si cer.pet.certi cōdictio.in prin.ꝛ si petat,repellꝫ tur per exceptionem:vt.ff.de excep.§.preterea.

p ¶ Ne eo qdē ipso.nisi ab initio sic dicat:hodie dare spōdes:quo casu pura est:vt.ff.e.liber hō.§.decē.Sz si est pura,ergo peti nō pōt añ decē dies.ita eñ determinat vbū cōfestim.ſ.e.§.ois.ꝛ in.d.l.ff.e.liber homo.dr ꝙ eadē die:ergo male.Sed ibi expressa est dies.

Cōfestim determinat p.x.dies.

q ¶ Facta est.ſcz vt soluatur.

r ¶ Tribui dz.hic no.qōnē de facto. Judex statuit terminū perēptoriū partib⁹ ad audiēdā sniaz:puta dīē iouis.vna ptiū nō veniēte eadē die:q̄ro qñ debeat ea snia ferri:an die statuta,vel sequēti:Et vr ꝙ nō die statuta:qz vt in Sctibus,tota illa dies vr sua:vt hic.ꝛ ꝑ ẓ est.ff.de fe.l.more Romano.ꝑ quā legē etiā si media nocte veniſſet,satis sufficeret.vñ ptz ꝙ ea die ferri nō debuit. Itē alia rōne:qz post pēptoriuz dz cā partē absentē citare iudex:vt.ff.de iudi.l.post edictū.ꝛ intervnā citationē ꝛ aliā dz esse spatiū.x.dierū olim:vt.ff.de iudi.l.per iterual la.hodie.xxx.dierū:vt in auc.de liti.§.oēm.col.vij.ꝛ fm cōsuetudinez Bonoñ.vnius diei. Uñ ptz ꝙ in die perēptorij nō dz ferri. Sed in ulla.l.post edictū.exponit dz.i.pōt. Itē videt ecōtra ꝙ in die perēptorij debeat iudicari:vt.C.qñ.quo.nō est necef.l.cū non eo die. Item si sit ita ꝓpe ſero vt certū sit eā partē amplius nō posse venire,debet iudicare in die peremptorij:vt.ff.de verb.obli.l.cū stipulatus sum mihi a Proculo.ꝛ.l.liber homo.in fi. Et hec est verior opinio. Sed tamen post vesperas statim vel in ipsis vesperis debet ferri:vt in auc.de iudi.§.sedebunt.col.vj.sed nec in nocte debet ferri sententia:ꝛ ita pauło post excessum vesperar debet iudicari. Et ita qdā electi ad quoddam cōsiliū de facto iudicauerunt. Additio. Nisi iurisdictio iudicis sit peritura. Et hec ꝓcedunt in definitiua,nō in interlocutoria:que etiam de nocte ferri pōt.ꝛ ab opi.istius glos.quam etiā tenuit Bar.ꝛ Bal.dicit Ange.non esse recedendū.ꝛ an die sequenti peremptorij, possit ferri sententia:vide pulchre per eum hic.

Snia dīe prefixa ꝛ ferri etiam absente altera ptiū.

s ¶ Datum non esse.i.non est hoc verum incōmutabiliter.

t ¶ Prius q̄.vt.ff.e.quicqd.§.fi.ꝛ de pig.ac.si necessarias.§.si annua.

¶ Et si ita stipuleris. ¶ Casus. Supra vidimus ꝙ ille qui promittit:non pōt cōuenīri cū effectu quousq; dies venerit.sed do.quid diceretis de illa stipulatione qua qs mihi promittit.x.quoad viuā:frater,dicit ipse:ista stipulatio pura est:ꝛ ꝑpetuo obligatus est ꝓmissor. vñ si pura ē:possuz singlis annis q̄diu viuā,agere de.x.in ꝑncipio cuiuslibet anni.ꝛ hꝰ etiā me⁹ de rigore iuris pōt agere:ſz si immouebit ꝑ exceptionē pacti facti de nō petēdo,quasi videar tacite pactū fecisse

q̃ ego possim petere dñ̃ viuo: heres aũt me⁹ nõ possit. Jstud aũt (vt dicãt) pactũ tacitũ est inductũ a ptãte iuris ab isto v̊bo in stipulatiõe inserto: vz quoad viuã. Eo em̃ ipo q̃ fuit mihi p̃missuz illud annuũ quoad viuerẽ: p hoc tacite video⁹ pact⁹ fuisse ne heres meus petat. ⁊ h.d. Et legaꝫ illud at. ſ. qõ ponit in p̃ncipio. §. aduersatiue, videlz sic: ita est q̃ illa stipulatio in die que est in pri. §. non est pura: at pro sed.

Promitto. x. aureos ãnuos, et singulis annis, differunt.

a ¶ Annuos. aliõ si dixerit, singulis annis. Nam p̃mo casu in initio cuiusq̃ cũq; anni, scõo in fine cõmittit stipulatio: q⁹ sic ẽ i legato sic relicto: vt. C. q̃n̄ dies leg. ce. l. j. et. ff. q̃n̄ dies lega. ce. l. nec semel. Uñ versus. Annua si debes: tunc inspicies caput anni. Anno si debes: i fine teneberis anni. vt dices. j. de inuti. stip. §. qui hoc anno. ff. e. l. qui hoc anno. Sz nunqd est vna stipulatio, vl̃ plures? Rñ. vna est: vt. ff. e. si stichũ. §. j. [a] lz legata sic relicta sint plura: vt. ff. de dona. cau. mor. l. senatus. §. fi. Sed que est rõ? Rñ. q⁹ semel stipulatiõe inspicit cõditio stipulãtis: vt si sit filius, acq̃rat p̃: ⁊ vna ẽ actio: vt. ff. eo. si filius. Sz in legatis pluries cõsyderat, scz singulis annis: cũ singulis annis cedat dies legati, ⁊ plures sint actiones: vt. ff. de an. leg. l. cũ in annos. ⁊ q̃n̄ di. leg. ce. l. cũ in annos. Sz ad. di cebat hãc esse differẽtiã, q⁹ in stipulatiõe est vna v̊bor̃ 2ceptio: sz q̃tũ ad rei veritatẽ plures sunt: sicut legata. ⁊ facit p eo. ff. e. plurib⁹. §. j. Sed ibi certe per alia v̊ba fuit facta. ſ. per hec: annua, bima, trima die. vel dic q̃ ibi quorũdam sententia recitatur. Nec obstat q̃ vna est cõceptio: nam ⁊ in legato vna est conceptio.

a Hoc verũ vbi non enumerant ãni: siue aliquid quod psonenõ cohereat sit ex pte stipulatoris impledũ: siue nihil: dũmõ ex cursu tpis debeat stipulatio cõmitti: als si in euẽtũ alicuius 2ditionis: vel exisse fuerit anni dinumerati: ẽ secus: vt per ange. hic.

b ¶ Quoad viuam. id est donec viuam.

c ¶ Pure facta. scz ratione primi anni: sed ratione sequẽtiũ est in diez quo ad quid: q⁹ ante annũ nõ debeꝫ: ⁊ 2ditionalis quo ad aliud. naz als nõ debeꝫ, nisi viuã: ar. ff. eo. l. hoc iure. ⁊ l. in illa. Uel dic q̃ est pura abnegatiue. i. non conditionalis.

b Nisi expresse vl tacite ex stipulãtis pactis p alias mẽtis deducta cẽseretur. ⁊ ita fz Bar. ꝑt salutari glos. i l. stichũ. §. hmõl. ff. eo. licet sit magna diminutio. Uel dic q̃ quotiẽs agit de multiplicãda obligatione: infinitas ẽ eius tãda: vt. l. fideicõmissa. §. si decẽ. ff. de le. iij. ange.

d ¶ Perpetuaꝫ. i. donec viuat. sic. ff. p socio. l. j. §m quosdã. imo dic, p oia secula, etiã post mortẽ. nã tpe nõ tollit obligatio, ipso scilz iure[b], vt sequit: vt. ff. de act. ⁊ obli. l. obligationũ fere. §. placet. ⁊. ff. de ser. l. seruitutes. fz p exceptionẽ, vt sequitur. sed heres petendo ⁊c. vt. ff. de act. ⁊ obli. l. obligationũ fere. §. placet. ⁊. ff. de ser. l. seruitutes.

¶ Sub 2ditiõe. ¶ Casus. Dixi Justi. Dñe, iã vidi exẽplũ de primo mẽbro diuisionis nostre. ſ. qualr fit stipulatio pure: ⁊ etiã de scõo mẽbro. ſ. qualr fit stipulatio in diẽ. ponatis modo, si placet, exemplũ de tertio mẽbro. ſ. qualr fit stipulatio sub 2ditiõe. Et ad hoc rñdet dñs Justi. q̃ sub 2ditiõe fit stipulatio cũ in aliquẽ casuz p̃missio differt: h̃ est ad aliqd q̃ idifferẽter se hz ad eẽ, ⁊ ad nõ eẽ: veluti si aliqd factũ fuerit, p̃mittis mihi decẽ: vel si aliqd factũ non fuerit, p̃mittis mihi decẽ. Et p̃mo ponit exẽplũ 2ditionis q̃ fit p v̊ba affirmatiua: vt puta si Titius factus fuerit cõsul: quinq̃ aureos dare spondes? Fran.

e ¶ In aliquẽ casuz. i. in aliquã fortunã inopinatã: vt possit se habere ad esse, ⁊ nõ esse: q̃ in futuris tantũ est: vt. j. eo. §. cõditiones.

f ¶ Differtur obligatio. nam ante euentũ 2ditionis obligatio cessat: vt. ff. si cer. pet. l. nõ ois. ⁊ sic ea pendẽte nõ est debitor: sicut nec heres sub cõditione institutus interim est heres: vt. ff. fami. her. si maritus. Ar. ꝛ. C. de 2sti. pe. l. ij. in eo q̃ dicit cõditionale debitũ posse constitui. q̃ nõ posset nisi esset debitũ: vt. ff. de 2sti. pecu. l. j. Sed dic q̃ sufficit debitũ spe. Jtẽ nec illud interim debeꝫ: vt. ff. de consti. pec. id q̃. Jtẽ ar. ꝛ. ff. ex qbus cau. in pos. ea. l. in possessiõe. ⁊. ff. de v̊b. sig. l. creditores. Sed rõne spei creditores dicuntur: vt. j. eo. §. ex cõditionali.

Additio. Jmpropie tñ: ppie autẽ creditor est qui fidẽ alteri⁹ credẽdo secutus est. Et ita intelligit statutũ de eo qui credidit faciẽs mentionẽ. secus si de creditore simpliciter: q⁹ intelligit quocũq̃ mõ aliuz habeat obligatũ: dũmodo nõ in diem vel sub cõditione. Ange.

¶ Sigs ita stipuleꝫ. ¶ Casus. Ponit exẽplum cõditionis plate per v̊ba negatiua: di. q̃ si aliqs ita stipuleꝫ: p̃mittis mihi decẽ si Capitoliũ nõ ascẽdero. bene valet talis stipulatio: sz perinde est ac si stipulator stipulatus esset cũ moreꝛeꝫ, decẽ sibi dari. nã in vtroq̃ casu demũ post mortẽ stipulatoris poterit illud q̃ in stipulationẽ deductũ est, peti cũ effectu. ¶ No. q̃ conditio alia respicit tp̃s futurũ: vt. ꝛ. eod. §.

sub conditione. alia preteritum: ⁊ alia presens.

g ¶ Si in Capitolium nõ ascendero. supra posuit in affirmatiua conditione ⁊ negatiua: nunc in negatiua tñ.

h ¶ Dare spondes. ſ. v. aureos, vel aliquid aliud.

i ¶ Cũ moriet. siles sunt iste due stipulatiões in hoc, q⁹ mortuo stipulante in vtroq̃ casu cõmittit vt heredes agãt. nã põt obligatio ab here de sic incipe: vt. C. vt act. ab he. ⁊ ꝛ here. l. j. Dissimiles in h̃: q⁹ p̃ma cõditionalis: scõa in diẽ: quẽ diem certũ est euenire: vt ff. de 2di. inde. nã si. lz nesciam⁹ qñ: vt. ff. de cõdi. ⁊ demõ. l. j. ⁊ i auẽ. de nup. §. deinceps. col. iij.

¶ Ex cõditionali. ¶ Casus. Aliqs stipulatus est aliqd sibi dari sub cõditione q̃ pẽdet: nunqd hz statim aliũ sibi obligatũ, scz illũ a q̃ stipulatus est? Et rñ. q̃ nõ: imo ex cõditionali stipulatiõe tñ spes est in debitor: ⁊ si 2tingat ipm decedere anteq̃ 2di tio existat, ipse istã spem trãsmittit ad heꝛdẽ suũ.

k ¶ Spes ẽ. nõ aũt cessit vl venit dies: sz i pura statim cedit ⁊ venit. ff. de v. sig. cedere. sz i illa q̃ est in diẽ: statiz cedit dies legati, sz nõ venit. ꝛ. e. §. i diẽ.

l ¶ Transmittim⁹. sic. C. de his q. an. aper. tab. l. j.

m ¶ Contigerit. sed quare legatarius 2ditionalis legati spem ad heredem nõ transmittit: vt. C. de ca. tol. §. finaute? Rñ. in stipulatione interuenit factũ stipulãtis volẽtis sibi pspicere: ⁊ sic heredi: vt. ff. de proba. l. si pactũ. q̃ nõ est in legatario: cuius nullũ factũ interuenit. et eodẽ modo respondeꝛ in hereditate conditionali.

¶ Loca etiam inseri. ¶ Casus. Supra dictum est q̃ in stipulationez quando q̃z dies, quãdo q̃z conditio venit. Et nõ soluz illa que supra dicta sunt, possunt venire in stipulationem: imo etiam loca stipulationibus inseri possunt: puta si dicam sic, p̃mittis te mihi daturũ. ꝛ. Carthagine: ⁊ tu respondeas, p̃mitto. ⁊ huiusmodi stipulationes licet pure videantur: re ipsa tamen habẽt tacite tempus adiectuz quo aliquis ire vel mittere possit ad locũ illũ in quo p̃misit pecuniã se daturum. vnde si aliquis ita stipuletur Rome: hodie Carthagine dare spondes? ista stipulatio nõ valet, cum repromissio sit impossibilis: ⁊ ratione huius impossibilitatis vitiatur huiusmodi stipulatio.

¶ Loca etiam. non solum conditio vel dies.

n ¶ Tempus. quod bonus iudex arbitratur. quod dic vt. ff. eo. cõtinuus. §. cum ita. Additio. Nota q̃ licet in actibus iudiciarijs tempus itinerandi sit statutum certũ, vt. xx. miliariũ singulo die: vt. l. j. ff. siquis cau. (⁊ dic vt ibi per Bar. ⁊ docto.) tamen in contractibus nõ est determinatum: sed totum residet in pectoꝛe iudicis: qui multa debet consyderare, ⁊ locum ⁊ periculum, ⁊ qualitatẽ persone: vt. l. cõtinuus. §. j. ⁊ ibi vide Bar. ⁊ Jmo. ff. eo. Ange.

o ¶ Jmpossibilis. Ratione em̃ impossibilitatis stipulatio vitiatur: vt. j. de inuti. stipu. §. si impossibilis. nisi vterq̃ haberet ibi procuratoꝛem, ⁊ egisset quilibet cum suo vt eadem die fieret solutio: vt. ff. eodem. l. fina. §. si inter eos.

¶ Cõditiones que. ¶ Casus. Quesiui a Justi. dñe, supra dictũ est q̃ stipulatio cõditionalis est cũ differt in aliquẽ casum. Sed dñe, nũqd ois stipulatio est incerta que fit per hãc cõiunctionẽ, si? Rñ. dñs Justi. q̃ nõ: nã ea que sunt presentia vel preterita, nõ dicunt pendere: sz ea que sunt futura, ppie dicunt pendere. q⁹asi diceret: tũc intelligit stipulatio sub cõditione quando differtur in aliquẽ casum futurum. Quando autem in aliquem de preterito vel de presenti concipitur, tunc non est stipulatio sub conditione: imo aut statim valet obligatio, aut non valet. Ea em̃ que per rerum naturam certa sunt: nõ morantur obligationẽ. Si em̃ dicam, promittis mihi. x. si Dauus viuit: ⁊ tu respondeas, p̃mitto. si viuit tempoꝛe concepte stipulatiõis: statim valet stipulatio. si autem non viuat tempoꝛe concepte stipulationis, non valet: imo statim infirmatur: ⁊ ita stipulationes que cõcipiuntur in aliquem casum presentem vel preteritum: q̃ q̃ illi casus nobis sint incerti: quia tamen quo ad naturam naturantem sunt certi: non morantur ⁊c. Fran.

p ¶ Consul fuit. sic. ff. si cer. peta. ita q̃z. ⁊. l. cũ ad presens tempus. patet etiam in. l. cõditio. ff. de verbo. obliga.

Legatari⁹ cõditionalis legati spem non trãsmittit.

Universidad de Deusto

Diuisio.

ET stipulandi ⁊c. ¶ Totus iste titu. diuidit in q̄tuor ptes. Primo ponit de duobus reis stipulādi qualr fiāt. Scōo de duob⁹ reis ꝓmittēdi. Tertio ponit effectus ipsi⁹ obligationis pluriū reoꝝ. Quarto redit ad duos reos ꝓmittendi. Scōa ibi. §. duo plures ve. Tertia ibi, Et hmōi. Quarta ibi, Et duobus. ¶ Casus. Quesiui a Justi. qualit possunt fieri duo plures ve rei stipulādi vel ꝓmittēdi: Et rn̄. di. q̄ hoc pacto: si postq̄ duo stipulati fuerint eādē rez ab eodē: ipe post amboꝝ interrogationē rn̄deat, vtriq; vestruꝝ dare spōdeo. vbi gr̄a pone q̄ sum stipulatus a Titio in hūc modū: ꝓmittis mihi stichū: et Petr⁹ incōtinēti post meā stipulationē ⁊ añ ꝓmissionis rn̄sionē stipulatus fuerit ab eodē Titio sibi dari eūdē Stichū: et ipse post ambas interrogationes rn̄deat, vtriq; vestrū dare spōdeo: rego ⁊ Petr⁹ effecti sum⁹ duo rei stipulādi. Sed pone, dn̄e qd si mihi primo stipulāti Stichū ꝓmiserit: deinde Petro stipulāti ex interuallo eundē Stichū ꝓmiserit: Rn̄d. dn̄s Justi. di. q̄ nos. s. ego et Petrus sum⁹ duo credit̄es in eadē re: sz nō sumus duo rei stipu. vnius obligationis, sz diuersarum obligationū. Una essi obligatio mihi est acquisita: ⁊ alia Petro stipulanti ex interuallo: q̄ natura duoꝝ reoꝝ stipulandi hec est vt nihil fit mediū inter stip. vnius ⁊ alteri⁹. sed si statim post vnā stipulationem fiat alia, qualr intelligi debeat, ex sequētibus apparebit. Fran.

¶ Et stipulādi. hic dr re⁹ stipulādi ille q rē aliquā, vt pecuniā, stipulat: a re, nō a reatu dictus. Et ecōtra re⁹ ꝓmittēdi q aliquā rē ꝓmittit: vt. ff. e. l. j. als reus tm̄ debitor dr: vt ptz. C. de iur. calū. l. ij. alias dr re⁹ q̄ q̄uenit: vt. C. de iura. l. pperandū. §. ⁊ si qdē. ⁊ dic vt. ff. e. l. j. Potest dici ⁊ alio respectu re⁹ stipulādi ⁊ ꝓmittēdi: vt dr in glos. Acc.

Re⁹ stipulandi. Reus ꝓmittēdi.

m ¶ Spondeo. hoc adiecto, vt sint duo rei insolidū etiaz iure veteri: vt. ff. eo. l. reos. §. fi. ⁊. §. cum in tabulis.

n ¶ Spondeat. ex interuallo, puta si diuerterint ad alios act⁹ eñeos: vt. ff. eo. l. duos. §. fi. als si nō est extraneus actus, q̄ tradiceret. d. l. ei qō modo dixerat ibi, nā si pu⁹. ⁊ qō dr. ff. e. l. iij. Accur. Additio. Tu dic q̄ interuallū magnū, puta vnius diei, cū actu extraneo, vitiat q̄stōnē duoꝝ correoꝝ, si interueniat inter interrogationē ⁊ rn̄sionē. als si iter obligationē vni⁹ perfectā, ⁊ alteri⁹ perficiendā, nō vitiat q̄stōnē correoꝝ expressam, sed tacitā sic, saltē in duobus reis credendi.

Recepta debēdi vel credēdi cōstituto an ꝓ interuallū ipediat.

o ¶ Nec credunt duo rei. ſ. vt vna sit obligatio, ⁊ vnius rei: sz sunt credit̄es duo, ⁊ diuersarum rerum: vt. ſ. eo. §. ex huiusmodi.

¶ Duo plures ve ¶ Casus. Dixi Justi. Dñe. s. dixistis qualr fiāt duo rei stip. ponatis si placet exēpla de duob⁹ reis ꝓmittēdi. Rn̄. dn̄s Justi. dicēs sic: In duob⁹ reis ꝓmittēdi sūt duo q stipulant ab eodē. sed vbi sūt duo rei ꝓmittēdi: vn⁹ stipulat a plib⁹. Vñ scire debes q̄ duo rei ꝓmittēdi ita fiūt, si fuero stipulat⁹ i hūc modū: ☞ Deuī ꝓmittz mihi. x. aur: ⁊ ipe rn̄. ꝓmitto. ⁊ postea sine interuallo dixero scio: Sei promittz mihi eosdē. x. au. q̄s stipulat⁹ sū a meo: ⁊ ipe rn̄. ꝓmitto. isti sūt duo rei debēdi vl ꝓmittēdi. sūt ei duo debitores debētes eādē rē. ſ.

p ¶ Spōdeo. hoc acto vt fiāt duo rei, ⁊ insolidū: vt. ff. eo. reos. §. fi.

¶ Et hmōi. ¶ Casus. Dixi Justi. Jā vidi q̄liē fiāt duo rei stipulādi ⁊ ꝓmittēdi. p deo dicatis mihi, qs est effect⁹ eaꝝ obligationū: Ad h rn̄. iusti. q̄ ex stip. hmōi solidū singlis debeb, sup. reis stipulādi: ⁊ solidū debēt singli. ſ. rei ꝓmittēdi: q: vter q̄ eoꝝ insolidū obligat: ñē singul eoꝝ stipu. solidū debeb. sz lz isolidū tenēant, vel solidū singlis debeat: tñ vna res sola in obligatiōe vtrīq; vñ si fuerint duo rei stip. ⁊ ita duo creditores: si tñ vn⁹ eoꝝ recipiat illud qō deductū erat i stipulationib⁹: ille q recipit, ꝓmit obligationē singl eoꝝ: vñ ab altero reo stipulādi liberat ꝓmissor. ⁊ si fuerint duo rei ꝓmittēdi, ⁊ ita duo debitores ciusdē rei: si alter rē illā soluat, ꝓmit oblig. illā, ⁊ liberat alter. Fran.

q ¶ Obligationibus. hoc refertur ad reos promittendi: ⁊ qō sequit, et stipulationibus,

Natura. ergo nec futura morant obligationē. nā etiā illa per rerū naturā certa sunt: vt. ff. de iudi. sed ⁊ si restituat. §. fi. cōtra. Sed dic q̄ aliud est esse certū per rerū naturā, id est per naturalē cursum nature: per quā sola preterita ⁊ p̄sentia sunt certa: ⁊ ita hic accipitur. Et etiā illa futura certa sunt que nō habēt se ad vtrūlibet: vt si moriar. nam ⁊ hec non morant obligationē: vt. ff. de cōdi. inde. nam et si. ⁊. l. prece. ⁊ seq. et. ff. de noua. si pupillus. §. qui sub cōditione[a]. Et aliud est in natura rerū, id est in sciētia Dei: i qua oīa que sunt vel fuerunt vel futura sūt, teste Boethio tanq̄ p̄sentia sunt. Item et alias, sunt mille anni ante oculos ei⁹ tanq̄ hesterna dies que preterijt. ⁊ dicit prima natura naturata: sed sēda natura naturās: qō idez est quod ipse Deus.

a Not. ex gl. cōditiones in futurū collatas que necessariā habent existentiaz nō differre obligationē: qō verū limita si ꝓferātur per tale qd qō significat: ꝓmitto cū morieris. §. ild autē. j. de inutl. stipula. Phil st.

b ¶ Non morantur. i. nō suspēdunt siue differūt. Accursius.

c ¶ Incerta sunt. ff. de regu. iur. l. in totū. ℌ. Sol. illa loquit in his vbi p̄sens solēnitas exigitur, vt. vij. testes in testamento: vt. ℌ. de testa. §. j. Vel loquit in illis casibus vbi certa sciētia ⁊ intellectus de presenti exigit in contractibus puris: vt. C. de dona. nec inuitus. hic autem in conditionali.

¶ Nō solū res. ¶ Casus. Supra dictū est de stipulationibus q̄ ꝓsistunt in dādo: nunc tractandum est de stipulationib⁹ que cōsistūt in faciēdo. vñ dicit Justi. nō solū res possunt deduci in stipulationē, sed ⁊ facta: puta cū stipulor aliqd a te fieri vel nō fieri in futurū: et si non fuerit factū ſm stipulationē, potero agere ꝓtra te, ⁊ petere interesse meū. ⁊ q: difficile est probare interesse, propterea dat Justi. consiliū stipulatori vt adiiciat penā in stipulatione: quā petere poterit stipulator si nō fuerit factū ſm stipulationē: et ita nō habebit necessario ꝓbare quāti sua interest. Et docet in lra qualr pena dz stipulari: dicēs q̄ si aliqs stipulet aliqd fieri: veluti turrim: ita adiicere dz: et si turrim nō feceris, decē aureos dare spondes? Nōne pene: Cōtingit autē aliqñ q̄ in eadē stip. stipulet qs aliqd fieri, et aliqd nō fieri: puta, stipulor a te vt eas Romā, sed q̄ nō eas p Florentiā. ⁊ in istis stipulationibus in qbus stipulor aliqd fieri ⁊ nō fieri, ita erit pena adiicienda: si aduersus ea factū fuerit. i. si ieueris per locū prohibitum: seu ita factum nō erit. i. si nō ieueris Romā: decē aureos dare spondes? ⁊ hec dicuntur vsq; ad finem.

¶ Non solū de stipulationibus que in dando cōsistūt, hucusq; diximus: nūc de ijs que in facto consistunt. Accursius.

d ¶ Penā subijcere. sic (. i. consiliū simile). ff. de ꝓto. stip. l. fina.

¶ Quātitas. ff. de arbi. l. nō añt. ℌ. Sol. nō interest quo ad hoc vt valeat cōpromissum: interest tñ quo ad vtilitatē stipulationis.

e ¶ Probare. sed quō interesse ꝓbatur: Rn̄ per testes: vt hic innuit, et. C. de sen. que ꝓ eo. l. j. §. j. nisi petat ex dolo alterius: quia tunc per solū sacramentū: vt. ff. qō vi aut clam. l. semper. §. in hoc interdicto, ⁊ §. seq. ⁊. C. vnde vi. l. siqñ. ⁊. C. de iur. do. impe. l. j.

Interesse qualr probatur.

f ¶ Quedam fieri. puta ire Romam.

g ¶ Quedam nō fieri. puta per Florentiam nō ire.

h ¶ Clausula. sez penalis. Accursius.

i ¶ Factum erit. hoc redditur scōo dicto.

k ¶ Factū nō fuerit. hoc refert ad ꝓmū. Et si ex vno capite sit pena cōmissa, nō cōmittet plus: vt. ff. de arbi. l. si duo. §. fi. nisi hoc actuz sit vt pluries cōmittatur: vt. ff. de trāsac. qui fidē. Additio. Itē nisi sit apposita sup facto iterabili, vel ꝓtinente plura capitula si ratione interesse petatur ſm Jo. Fab. hic. Et nota q̄ iuramentum de non cōtraueniēdo habet vim istius clausule: item facit vt actus valeat eo meliori modo quo potest. Ange.

Continuatio.

¶ De duobus reis stipulandi ⁊ promittendi. ¶ Quia in stipulatione de qua dictū est. ℌ. ti. j. plures ꝓsone interueniūt q̄q̄, quarū quedam dicūtur rei stipulandi: alie rei ꝓmittendi: ideo dicit de duobus reis stipulandi ac promittendi. Accursius.

De duobus reis stipulandi ⁊ promittendi. Titu. xvij.

¶ Duo rei stipulādi sūt q̄ sepa ratim interrogant debitorē, ⁊ ipe simul vtriq; respondet. Aretin⁹.

ET stipulādi ⁊ ꝓmittendi duo plures ve rei fieri possūt. Stipulandi ita, si post oīm interrogationē ꝓmissor. respōdeat, spōdeo[m]. vt puta cū duobus separatim stipulantibus ita promissor. respōdeat, Utriq; vestrū dare spōdeo. Nā si prius Titio spoponderit, deinde alio interrogāte spondeat[n]: alia atq; alia erit obligatio: nec credūtur[o] duo rei stipulandi esse.

¶ Si duo promittant eidē eandem pecuniam: efficiūtur duo rei promittendi. Aretinus.

¶ Duo plures ve rei promittendi ita fiunt, Deui, decem aureos dare spondes? ⁊ Sei, eosdem decem aureos dare spondes? si rn̄deāt singuli separatim, spōdeo[p].

¶ Natura duorum reorū est vt quilibet teneatur insolidum: sed vnius solutione ⁊ receptione tollitur obligatio vtriusq;. Aretin⁹.

¶ Ex huiusmodi obligationibus[q] et stipulationibus solidum singulis debetur: et promittentes singuli insolidum tenentur.

De stipulatione seruorum.

et stipulationibus, ad reos stipulandi: vt probatur. j. statim.

Obligatio eadem pōt eē vna & plures.

a ¶ In vtraq; l. vtriusq; obligatione. nā vna est quo ad vnū effectuz: vt ff. eo. l. j. in fi. sed plures sunt, q; plures tenētur: vt hic.

b ¶ Aliter. scz reorum stipulandi.

c ¶ Aliter. scilz reorum promittendi.

d ¶ Perimit obligationem. ille qui accipit.

e ¶ Liberat. ille q̄ soluit. Silis electio seu implicatio vbozū est. ff. de arbi. l. si duo. Vel dic q̄ qlibet istorū refertur ad vtrūq; suprādictū. & pōt fieri in stipulatione duo rei, & in quolibet genere obligandi: vt. ff. eo. l. eādem.

¶ Ex duobus reis &c.

¶ Casus. Quesiui a Justi. an vn⁹ de duob⁹ reis promittēdi aliter possit obligari q̄ alius. Et vī q̄ nō: q; vī q̄ eqtas oīmoda siue paritas ōbeat esse inter duos reos debē di. dicit tñ q̄ ex duobus reis promittēdi alter pure, et alter sub ꝯditiōe obligari pōt: puta. r. fui stipulat⁹ a Titio pure, & eadē r. fui stipulat⁹ a zDartino sub ꝯditiōe. Justi duo intelligūtur esse duo rei debēdi: & scz zD. sub cōditione obligetur: nō ideo minus petere potero illa r. a Titio q mihi pure est obligat⁹, q̄q̄ adhuc pēdeat ꝯditio. & h. d. Fran.

Obligatio an possit inparitatem continere.

f ¶ Potest. sed nonne est hic imparitas: qō esse nō debet: vt. ff. eo. l. eādem. §. sed si quis. Respond. sm zD. qō ibi regulariter dicitur, fallit hic: vt. ff. eo. si ex duobus. §. fi. alū vt P. dicunt q̄ hic nō est imparitas: cū aduenīēte conditione vel die ambo equaliter teneant: sed adhuc medio tpe remanet imparitas: quare dic q̄ in quātitate debita vel re que debetur, nō pōt esse imparitas, vt ibi, sed in aliis pōt: vt hic, & ff. eo. l. si ex duobus. §. fi.

g ¶ Quo minus. scz aduenīēte ꝯditione socii poterit ꝙuenire mādati sm quosdā, vel verius neg. gest. vt. C. eo. l. j. Patet ergo ꝯstitui posse pure duos reos debēdi, & quēlibet insolidū cōueniri: vt. C. eo. l. j. Hodie ꝛ: etiā si hoc actū est expressim: nisi altero absente, vel inope existēte: vt in auc. de duo. reis. §. j. & auc. hoc ita. e. ti. C. nisi renunciatū fuerit illi cōstitutioni: vt. C. de pac. l. pe. & ff. de mino. l. si fideiussor.

Reo debēdi insolidū nō pōt cōpariri.

Continuatio.

¶ De stipulatione seruoꝝ. ¶ Supra tit. j. & ti. p̄ce. dictū est de stipulatione liberaꝝ personaꝝ. Uerū q; interdū serui stipulant: ideo de his tractaturus intitulauit de stipulatione seruorum.

Diuisio.

Seruus. ¶ Totus iste titu. diuidit in tres partes. Primo q̄ seruus stipulādo acquirit dño in cuiuscūq; persona stipulatio cōcipiat. Scōo excipit a regula q̄ factū nō acquiritur. Tertio si sint plures dñi: pro dñicis portionib⁹ acquirit. Scōa ibi, Sz cū factū. Tertia ibi, Seruus cōis. ¶ Casus. Que sit a Justi. vtrū seruī haberēt ius stipulādi: & videbatur q̄ nō, cum stipulatio sit actus ciuilis: & q̄tū ad ius ciuile attinet, seruus p mortuo habet. & rñ. dñs Justi. q̄ q̄q̄ seruus q̄tū ad personā suā ꝓpriā pro mortuo habeat: ex persona tñ dñi sui potest habere ius stipulationis. Sed dicet aliquis, Dñe, hoc verum est si seruus habet dñm: sed quādo nō habet dñm, puta dum hereditas iacet: nunquid valet stipulatio? Et rñ. Justi. q̄ sic: q; hereditas in casu isto vicē dñi sustinet. vnde si seruus hereditarius ante aditā hereditatē stipulet: acquirit hereditati, & sic heredi futuro. Fran.

Dominus est caput serui.

h ¶ Dñi. qui dñs caput est serui: vt. j. de nox. §. ois. ex sua eñ persona nihil pōt: vt. ff. de regu. iu. l. fuit autē. & l. qō attinet. nisi ex quo manumittit. tūc eñ incipit habere caput: vt. ff. de capi. dimi. h. die.

Hereditati furtū fieri nō pōt.

i ¶ In pleriscq; ꝓpterea dicit, q; hereditati furtū fieri nō pōt: nisi in trib⁹ casib⁹: vt. ff. de fur. hereditarie. & l. se. Itē ꝓpter vsumfru. q; suo hereditario ꝓmitti nō pōt vt hereditati q̄rat: vt. ff. eo. vsusfructus. Additio. Et est rō sm doc. q; sine psona cui accedit, deberi nō potest.

k ¶ Defuncti. nō heredis: vt hic, & s. de here. instit. §. seruus. & ff. de acq. rer. do. hereditas. Et que sit ratio quare personam defuncti, & nō heredis sustinet, dic vt. d. §. seruus.

l ¶ Hereditati. sic. ff. de iniur. l. j. §. quotiēs autem.

Siue aūt &c. ¶ Casus. Diri Justi. Dñe, vidi q̄ si seruus stipuletur aliqd dari dño suo: q̄ illud dño suo acqret. Sz ponam⁹ q̄ nō dño suo, sed sibi stipulet aliquid dari: acquirit ne dño suo? Et rñ. Justi. dicēs q̄ siue seruus stipulet dño suo: siue sibi: siue cōseruo suo: siue impsonal'r. i. psona nō adiecta: oīb⁹ istis modis quatuor dño acqrit. Idem iuris est in filio: q; quasi tercium q̄ stipulet, patri suo acqrit ex his causis per quas pater p filiū acquirere potest. Fran.

persona stipulationē cōcipiat: acquirit dño & patri. Aretinus.

m ¶ Siue autē dño, siue sibi, siue cōseruo suo, siue impersonaliter seruus stipuletur: domino acquirit. ¶ Idem iuris est et in liberis qui in potestate patris sunt, ex q̄bus causis acquirere possunt.

¶ Si seruus stipulatur sibi ire agere licere: solus ipse, non etiam dñs eius ire potest. Aretinus.

¶ Sed cum factū in stipulatione continebitur, omnino persona stipulantis continetur, veluti si seruus stipuletur vt sibi ire agere liceat. ipse eñ tantū prohiberi non debet: non etiam dñs eius.

¶ Seruus communis acquirit dominis suis pro portione dominica: nisi iussu vnius aut vni fuerit stipulatus. Aretinus.

n ¶ Seruus cōmunis stipulando, vnicuiq; dominorum pro portione dominij acquirit: nisi iussu vnius cozū, aut nominatim cui eorum stipulatus est. tunc enim soli ei acquiritur.

¶ Seruus cōis stipulando rem q̄ cū nō potest vni ex dñis acquiri: acquirit insolidum alteri. Areti.

o ¶ Alegrere. vt ex cā prorectitia & aduentitia isto iure: q̄ dic vt. j. p quas pso. no. acqui. §. j.

¶ Sed cum factum &c.

¶ Casus. Supra dictū est q̄ quocūq; modo seruus stipuletur, q̄ dño acquirit: sed hoc est verū si ipse stipulet aliqd q̄ consistat in dando. Sed pone q̄ seruus aliq̄ factū stipuletur puta vt liceat ei ire agere: tunc seruus per hanc stipulationem domino nihil acquirit, sed sibi soli. vnde si domin⁹ vellet ire agere: bene posset prohiberi ne iret vel ageret. Fran. de Are.

p ¶ Cum factū. sed si stipulet seru⁹ sibi scribi libz̄, & sic factū: nonne acqrit dño? Rñ. sic. & q̄ hic dr, sz cū factū &c. i. a seruo faciendū, & nō ab alio, vel etiā a dño. Additio. Tu dic sm Ang. q̄ factū si persone serui inhereat: a quocūq;, siue ipo seruo, siue sibi ab alio sit prestādū, non acquiritur dño. als secus. Jo. Fab.

q ¶ Omnino. sic. ff. de vsu & ha. plenum. §. si vsus.

r ¶ Continetur. sic. ff. de cōdi. & de. qui heredi. Accursius.

s ¶ Ire agere. hec ẏba expone vt. §. de ser. in prin. & ff. de ser. rusti. pdi. l. j. Et no. quia hic per verba loquitur: aliud si per nomen, puta iter. tunc eñ dño acquiritur: vt. ff. eo. si cōmunis.

t ¶ Non etiā dñs. subaudi, phiberi nō dz: quasi diceret: dz prohiberi. Sed contra. §. per quas perso. no. acqui. §. nō solum. & §. de his qui sunt sui vel alie. iur. §. j. Sed non est ꝟra: q; & hic acquirit dño cōmodum. nam ad sui dñi vtilitatem ibit seruus.

¶ Seruus cōis &c. ¶ Casus. Supra dictū est qñ seru⁹ vnius stipulet. sed dñe, qd iuris est si seru⁹ cōis stipulet? Et rñ. Justi. q̄ si seruus cōis stipuletur aliqd sibi dari impsonal'r vel dñis sub noie appellatiuo: acqrit vnicuiq; dño pportione dñij, & nō p portione virili: nisi vnus ex dñis iusserit eū stipulari. tūc eñ iubēti acqrit. vel si nullus eoz iusserit eiusdē tñ alterū noīauerit: puta stipulatus est Petro dño suo: tūc per hanc stipulationē acqrit noīato. Si aūt vnus iusserit, & ipe alium noīauerit: quid iuris sit, habes in glos. Fran.

v ¶ Seruus cōis stipulādo. impsonal'r, vel sibi, vel dñis suis sub noie appellatiuo: aliud si ꝓpria noīa expresserit. nā tūc acqrit p virili, nō pro portione dñij. Sed quid si ꝓpriū nomen & appellatiuum: Rñ. si preponat ꝓpriū, p virili. si appellatiuū ꝓponat, p dñica: vt. ff. de stipu. seruo. l. si seruus cōis. & ff. de statulibe. l. ita. §. j. Accursius.

x ¶ Nominatim. ꝓpio noie: vt. ff. de exhere. libe. §. j. vel appellatiuo: dūmodo intelligatur de quo dño dicat: vt. C. de libe. prete. l. ij. & ij. & ff. si cer. peta. l. certum. Accursius.

y ¶ Stipulat⁹ est. hoc diffūctim. i. diuisim exaudi. Sz qd si vnus iussit seruo, & ipe alteri stipulat⁹ est noīatim? Distingue, ex cui⁹ re: vt si ex re iubētis, sibi q̄rat: als noīato: vt. C. p quas pso. no. acq. l. fi. §. fi. & ff. e.

k ij

Universidad de Deusto

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutionū Imperialiū Liber. III.

promde,ff.fi.t.l.seq.licet antiqui aliter distinguebant.

¶ Quod seruꝰ cōis. ¶ Casus. Supra dictū est qd iuris sit qñ seruus cōis stipulat sibi dari aliqd:t dictū est qꝫ ytriqꝫ dñoꝝ potest acquiri. sed dñe,quid iuris est si seruus cōis stipulet aliquid qō alteri dñorū acquiri nō potest: veluti si res quā seruus stipulatus est, sit alterius dñoꝝ:cū res sua sibi acqri nō possit:Et rñ.Justi.qꝫ tunc necessariuz est qꝫ alteri acgrat.h.d.ff.

a ¶ Unius dñi sit.nā cuz sua sit,amplius ei queri nō potest: vt.ff.de leg.ff. sed si rem.ff.de act.ff.sic itaqꝫ.restat ergo vt soli alteri queraṫ.Aliud si ex re vnius stipulet:qꝛ tunc oībus queriṫ: sed cōi dividūdo iudicio reddet: id est cū aget cōi divid.p isto seruo,potest etiā deducere qō socius suꝰ lucratus erat ex stipulatione facta ex rebus suis:et reddiṫ illi ex cuiꝰ re queritur:vt.ff.e.si ex re.ff.j.

¶ De diuisione stipulationum. ¶ Supra dictū est de stipulationū materia. Ueruz qꝛ eaꝝ multiplex est species:ideo subdit de diuisione stipulationum. Porro.

Continuatio.

Diuisio.

STipulationū. ¶ Totus iste titu.diuidit in duas partes principales. Primo ponit diuisionē stipulationis.Scōo illā per exempla declarat.Scōa ibi, Judiciales. ¶ Casus. Tradidit Justi.diuisionē stipulationū:modo singla mēbra diuisionis per exēpla declarat. Et pmo ponit qꝰ sunt iudiciales: dicēs qꝫ ille sunt iudiciales stipulationes que a mero iudicis officio proficiscunṫ.qō sic intellige:scz que pficiscunṫ ab officio iudicis mercenario.t appellaṫ iudicis officiū mercenariū qñ aliqd expediṫ per iudicē ppter qō iudex principaliṫ nō adiṫ.Verbi gra:Aliquis vsucepit rem meā,quā a nō dño emit bona fide.ego egi ꝛtra eū rei vēdicatiōe: et litem cū eo sum cōtestatus.lite ꝛtestata cōpleuit vsucapionē.non obest ei litis ꝛtestatio quo ad cursum vsucapionis cōplende. Sz secus est in pscriptione:qꝛ si tñ cōpleta vsucapiōe,pbē illā rē meā esse, teneṫ illā mihi restituere:t ita lz quo ad cursum non noceat sibi litis cōtestatio,tñ quo ad effectū vsucapionis ei obest:t debet iudex ipm facere cauere qꝫ nō cōmisit dolū in re illa,seruū forsan petitū alienando vel manumittēdo,vel aliquo alio mō:vt.ff.de rei ven.l.si post acceptā.Et illā cautionē dz iudex facere interponi per officiū mercenarium.t sic accipe qō lra dicit,mero:qꝛ nūqꝫ pretor viuꝰ vel mortuꝰ de hoc se intromisit:sed lege iubente interponiṫ hmōi cautio:vt in cautione de dolo per.l.priꝰ allega.ff.de rei ven.si post. Et subdit exēpla duo. Primū est veluti de dolo cautio.Scōm dz esse quedā stipulatio iudicialis. Si enī ago ꝛ aliquē pignoratitia actione,dz iudex ex officio suo facere reo interponere cautionē qꝫ in re pignorata nō cōmisit dolū seruitutes amittēdo, vel aliquo modo ius leserit:vel de persequēdo seruo.Si enī aligs metu abstulit a me seruū meū,t illū postea pdiderit:dz iudex facere cauere de psequēdo seruo illo,t de restituendo eius ptio.Pretoria aūt ,ppie est illa stipulatio ,pter quā aditur iudex viuꝰ ad hoc qꝫ illud exequaṫ qō mortuꝰ iudex ,pmisit vel precepit.Cū enī pretor mortuꝰ pceperit qꝫ ille cuiꝰ domus minaṫ ruinā,caueat de dāno infecto:si adeaṫ pretor vivus ad executionē illius pcepti, hoc est ad hoc vt faciat ipsum cuiꝰ domus minatur ruinā,cauere de dāno infecto:ista cautio siue stipulatio pretoria nūcupaṫ. In vñ.pretorie. Justi.manifestat per exēpla q̄ sunt pretorie stipulationes,que pficiscuntur a mero pretoris officio.i.pure:ita qꝫ nō iudicis officio interponātur:veluti dāni infecti cautio,t legatorꝝ.t dicunt stipulationes edilitias sub pretoris stipulationibus ꝛtineri:ita qꝫ si aial tibi vēdā:et de vitijs (put teneor) caueā:dz ista cautio qꝫ sit edilitia,pretoria.ff.

¶ Stipulationū.simile per oia.ff.de vb.obli.stipulationum.

b ¶ Judiciales.qñ iudex cognoscit de aliqua cā,t pendēte cā incidēti facit interponere cautionē.t dicūtur iudiciales a iudice.

c ¶ Pretorie.qñ nō aditur iudex alia de cā,sed pncipaliṫ vt talis cautio interponaṫ:veluti dāni infecti,t cautio legatorꝝ prestandorꝝ.t talis est differētia inter ea q̄ dicta sunt.Sed cū hic ponatur pretorie vt species opposita iudiciali:quare.ff.de pto.stipu.l.j.in princi.ponit vt genus:Rñ.ibi aliter accipitur iudicialis:scz a iudicio:hic a iudice:vt ff.manda.l.Lucius. Additio. Glos.ista non intellexit bene differentiam:sed melius dicit.j.eo.in verbo,veniunt.Christo.

d ¶ Conuentionales.que ex conuentione partium fiunt:t de his certum est t planum.

Cautio rē e pupilli sal

¶ Cōes.veluti rē pupilli saluā fore:qꝛ principaliṫ pōt adiri iudex vt interponatur cautio,cū pupillus hz tutorē q nō satisfecit rē pupilli saluā fore:t fic dr pretoria. Potest vō adiri iudex nō principaliṫ vt cautio illa interponaṫ,sed ex alia cā:veluti cū pupillus nō hz tutorē,potest petere cōā iudicem:t iudex qui dat tutorē,ex officio suo facit interponi cautionē rem pupilli saluā fore:t ita dicitur iudicialis. Jtē quidam dicunt illā cautionē rem ratā habere,esse cōem:qꝛ qñqꝫ interponitur a pcuratore actoris:qñqꝫ a pcuratore rei: vt.ff.de pcu.l.Pomponius.ff.sed t is qui. Uel alia rōne dr cōis: veluti cū pcuratorio noie quis aliū cōuenit:iudex ex officio suo dz facere vt cautio rē ratā haberi,interponatur:t tunc est iudicialis. Pretoria est quādo qs ,pmisit mihi qꝫ ,pmitteret rez ratā habere: modo volo qꝫ ,pmittat: et sic principaliṫ ad istam stipulationē vado ad pretorē vt ipsa interponaṫ.

Cautio q̄ rata haberi,est cōis.

[Residuū glos.q̄ i alijs impressionib⁹ hic cōiterponitur : in finali glossa huius tituli habetur.]

¶ Judiciales.scz stipulationes.

¶ Judiciales[f] sunt dūtaxat que a mero iudicis officio pficiscūtur: veluti de dolo[g] cautio,vel de psequēdo[h] seruo qui in fuga est,restituēdove[i] pretio. ¶ Pretorie[k] sūt que a mero[l] pretoris officio pficiscuntur: veluti dāni[m] infecti,vel legatorū[n]. Pretorias autem stipulationes sic exaudiri oportet, vt in his etiā cōtineaṅ ędilitie[o]. nam t hę a iurisdictiōe pretoris veniunt[p]. ¶ Cōuentionales sūt que ex cōuentione vtriusqꝫ partis cōcipiuntur:hoc est,neqꝫ iussu iudicis,neqꝫ iussu pretoris,sed ex conuentione contrahentium:quarū[q] totidē genera sunt,quot,pene[r] dixerim,rerum contrahendarum[s].

f ¶ Judiciales.scz stipulationes.

g ¶ De dolo cautio.vt si ago pignoratitia:caueas ne seruitutes dolo pdideris, vel rei ius in aliquo leseris:vt.ff.de pigno.act.creditor. Item si rei ven.agam pro re quā vsucepisti : iam lite cōtestata caues de dolo ne alienaueris vel manumiseris seruum:vt.ff.de rei ven.si post.sic t.ff.manda.si procuratorem.ff.penul.t.l.sequen.

h ¶ De persequēdo seruo.vt si metu mihi abstulisti seruū quē postea pdideris:caueas de eo psequēdo,vel eius pretio restituendo:vt.ff.qō met.cau.si quū exceptione.ff.qꝫ si homo. Jtē emptor qui redhibet,et nō hz seruū quē reddere dz,qꝛ aufugit:debet cauere vēditori de persequendo seruo:vt si habere poterit,illi restituat:vt.ff.de edil.edic.l. redhibere.ff.fi.sic t.ff.de cōdi.cau.da.si pecuniam.ff.pe.

i ¶ Ue.pro vel.

k ¶ Pretorie.stipulationes.

l ¶ A mero.i.puro:sic qꝫ non iudicis officio,scz tali quali in superiori casu:vt statim dicam.Accursius.

m ¶ Damni infecti.vt.ff.de dā.infec.l.pretor ait.ff.in eū qui. Dicitur et alio respectu pretoria illa que ab initio erigiṫ:siue sit pretoria inuētione, siue ciuili siue alio quocūqꝫ mō inuēta:ex eo.f.qꝫ pretor eā approbat:vt ff.de verbo.sig.l.lege.t hoc sensu comprehēdit pretorias t iudiciales t cōmunes,t oēs preter cōuentionales:t ita accipiṫ.ff.de pto.stipu.l.j. sic est de adoptione.ff.de adop.l.ij.

n ¶ Uel legatorꝝ.vt.ff.vt leg.vel fideicō.no.ca.l.j.j.rñ.

o ¶ Edilitie.scz stipulationes:vt si aial tibi vendo,de vitijs eiꝰ cauere debeo:vt.ff.de edil.edic.l.itaqꝫ.t.l.si venditor.

p ¶ Uenitūt.cū ediles erāt ex pretoribus:vt.ff.de iur.na.ff.,pponebant. Sz que erit intelligibilis differētia inter pretorias t iudiciales:cū hoc titu.accipiaṫ pretoria t iudicialis:Rñ.qꝛ pretoria a pretore mortuo inducta est:sed iudicialis a iurisconsultis alius. Jtē in pretoria inuenies iudicem ob hoc ipm principaliṫ adiri:sed in iudiciali per ꝛsequētiā:vt ptz ex supradictis exēplis. Jtē iudiciales vage sunt p totū corpus iuris: sed pretorie lz t ipse sint vage,comprehēse tñ sunt simul in vno tit.vt ff.de pto.stipu.l.j. Jtē potes notare quartā differentiā vt notaṫ.ff.de vbo.obli.l.v.ff.ij. Additio. Hanc differentiā dñs Jo.addit dicens: quia pretorie sunt que per solū iudicē ordinariū interponuntur[a]:et iudiciales que per quēlibet alium iudicem.

Stipulationes pretorie et iudiciales multipliciter differunt.

¶ Conuentionales sunt que ꝛc. ¶ Casus. Quesiui a Justi. que essent stipulationes conuentionales. Et respond.qꝫ ille sunt stipulationes conuentionales que sunt vel fiunt ex conuentione contrahētium:hoc est neqꝫ iussu pretoris,neqꝫ iussu iudicis ordinarij. Sed dominē,quot sunt genera conuentionalium stipulationum: Respon. qꝫ tot fere sunt quot dicimus esse genera rerum contrahendarum:t in quibusdam valet cōtractus:verbi gratia venditio in quibusdā valet,in quibusdā non valet stipulatio.ff.de contrahen.emp.t ven.l.liber homo.ff.fi.t.j.ti.priori.j.rñ. Fran.de Are.

a Bāl. in dānī alij vt p Jo. hic: qꝛ dicit infectio sit pena p quēlibet ēt minima mgīari et pediri pōt vt.l.j.et.l. ff.j.t.l. dam.infec. Nisi fuerit dicas ibi spāle ppter periculum mort. Bar.

q ¶ Quarum.scz conuentionalium.

r ¶ Pene.ideo dicit pene:quia in quibusdam valet alius ꝛctus:vt vēditio in libero homine t similibus:vt.ff.de contrahē.emptio.l.t liberi.t.j.de contrahen.emptio.ff.fina.in quibusdam non valet stipulatio:vt.j.titu.j.j.respon.ff.j.

s ¶ Rerum contrahendarum.scz esse genera.i.quot possimus dicere esse genera contractuum,tot sunt genera stipulationum.i.vbicūqꝫ potest contrahi,ibi potest stipulatio interuenire.nam stipulatio proprie non est contractus:vt.ff.de verbo.sig.l.Labeo.

¶ Cōmunes

Stipulationes

Cautio q̄ rata haberi,est cōis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Cões sunt ꝛc. ¶ Casus. Quesiui a Justi. que essent cões stipulationes. Et ipse mi. dicés q cões stipulationes sunt veluti rem pupilli saluā fore. Stipulatio em̄ que interponit rem pupilli saluā fore, est cōis: qz ꝛ ptor mortuꝰ ꝓcepit hanc cautionē interponi: ꝛ iudex viuus hoc exequit, si aliter res hmōi non possit expediri. Silr stipulatio de rato est cōis: qz ptor mortuus ꝓcepit q caueretur de rato a ꝓcuratore actoris: ꝛ qñq; precipit iudex viuus q caueat de rato. Alio etiā mō ōr cautio ō rato cōis qz interponit a ꝓcuratore actoris ꝓprie: ꝛ qñq; a procuratore rei ōr: vl qñq; interponit in iudicio: et qñq; extra: vt hic habes in glos.

a ¶ Cōmunes. abnegatiue lege. i. non ptorie trī: vel iudiciales trī: vel cōuentionales trī: sed partim ex vno, partim ex altero naturā accipiūt. nā si nō cauerit tutor pupillo, hoc ipm peti pōt: ꝛ q̄ ad hoc hz naturā pretorie. si petitur tutor, ꝛ per 2sequēs prestat satisdatio: in hoc hz naturā iudicialis: vt. s. de satisd. tut. §. f. Sed de hoc dic plenius vt. ff. de vbo. obli. l. v. §. ptorie. vbi est hic tit. de vbo adverbū. Itē si petatur hec satisdatio ab altero tutor vel curator: ex 2sequē tia petit, nō ꝓcise: vnde ꝛ in hoc hz naturā iudicialis: vt. ff. de admi. tut. l. iij. §. trī. ꝛ. s. de satisda. tuto. vel cura. §. j. ꝛ. §. ij. Uel dic cões alio modo: vt. §. eo. §. sed fm hoc cōis ptoria pōt esse cōis. Additio. Dic q hec glos. secuta fuit errorē suū, q illa appellatur cautio ptoria propter quā interponendā iudex principalr aditur: illa vo appellat iudicialis ꝓpter quā interponendā iudex nō principaliter, sed in 2sequētiam adit. que opinio ibi fuit reprobata fm Christo.

b ¶ Pretor. scz mortuus: cuius verba nō habemus, sed sententia: vt s. de satisda. tu. in prin. ꝛ. §. §. vlti. ꝛ. l. Pōponi. §. ij. ꝛ. l. si defūctus. §. vlti. Accur. Additio. Et hec melior q ideo dicant cões, quia partim per ptores, vt in ꝓcuratore actoris: partim per iurisc̄sultos, vt in ꝓcuratore rei, fuerint inuēte: vt hic. Cautio aūt q̄ forma statuti inducit: si fit factū a toto pplo vel repsentātibus ipm, dicet qui lis. Si vo ab epo, duce vel marchione: dicetur pretoria. Ang.

c ¶ Juder. scilz viuus.

d ¶ Non potest. qr sponte nō vult satisdare ex precepto mortui pretoris: vnde inuitus compellitur a iudice viuo.

e ¶ De rato. hec est cōis alia causa q̄ superior. nam hec est 2uētionalis qñq;: vt si fiat extra iudiciū ex cōuentiōe: vt. ff. rem ra. ha. interdū. Item iudicialis qñ interponit a ꝓcuratore actoris cū dubium est an sit ꝓcurator: vt. C. de ꝓcu. l. j. ꝛ de satisda. l. j. alr nō pōt res expediri, dū nō admittat: vt. §. de satisda. §. penul. Alū dicūt eā cōem: scz de rato: qr ꝛ a ꝓcuratore rei prestat qñq;: nō solū actoris: vt. ff. de ꝓcur. l. nō solū. §. si status. ꝛ. §. si casus. ꝛ. §. vlti. ꝛ. l. Pōponi. §. ij. ꝛ. l. si defūctus. §. vlti. Accur. Additio. Et hec melior q ideo dicant cões, quia partim per ptores, vt in ꝓcuratore actoris: partim per iurisc̄sultos, vt in ꝓcuratore rei, fuerint inuēte: vt hic. Cautio aūt q̄ forma statuti inducit: si fit factū a toto pplo vel repsentātibus ipm, dicet qui lis. Si vo ab epo, duce vel marchione: dicetur pretoria. Ang.

Cautio petit a tutore qñq; ꝓprie, qñq; incidenter.

Cautio de rato est cōmunis.

Cautio a statuto inducta, an sit ciuilis an ptoria. Continuatio.

¶ De inutilibus stipulationib⁹.

¶ Stipulatio rei que nō est nec poterit esse licet possit effici, nisi fuerit cōuersa, non valet: sicut si fiat stipulatio de homine Arretino.

¶ Cões[a] sunt veluti rē saluā fore pupillo: (nā ꝛ ptor[b] iubet rē saluā fore pupillo, caueri: et interdū iudex[c], si aliter hec res expediri nō[d] potest) vel de rato[e] stipulatio.

¶ De inutilibus stipulationib⁹.

¶ Stipulatio rei que in dominio nostro non est vel que est sed

¶ Stipulatio rei que nō est nec

Omnis res que vnio[f] nro subijcit[g], i stipulatione deduci pōt: siue illa mobilis[h] sit, siue soli. At si quis rem que in rerum natura[i] nō est, vel liberū hominem quē seruum aut esse nō potest, dari stipulatus fuerit, veluti Stichū qui mortuꝰ fit, quē viuere credebat[k]: aut hippocentaurū[l], qui esse non possit: inutilis[m] erit stipulatio.

¶ Idem iuris est si rem sacraz[n] aut religiosam[o] quā humani iuris esse credebat, vel publicā rem siue illa mobilis sit, quē vsibus[p] populi ꝑpetuo exposita sit, vt forum[q], vel theatrum[r], aut aliquā talem.

¶ Inutilis. i. vitiosa: qr contra ius est.

¶ Idē iuris ꝛc. ¶ Casus. Supra dictū est q inutilis est stipulatio siqs stipulat dari sibi hippocentaurū ꝙ esse nō pōt. Silr inutilis est stipulatio si qs stipulat dari sibi rē sacrā vel religiosam quā credebat esse humani iuris: vel publicā q̄ publico vsui deputata est: vt forū vel theatrū: vel liberū hoiem quē seruū esse credebat: ꝛ rē cuiꝰ cōmerciū habent esse vel dici inutiles: ſz magis in pendēti, eo q illud qō mō publicū est, pōt priuatū fieri, ꝛ ex libero hoie pōt seruꝰ fieri: ꝛ sic de alijs: et sic stipulatio potest valere: nihil dicis. Stipulatio em̄ cum iuribus celebratur: ex presenti illico valet vel vtilis est. ꝛ hoc dicit. Supra dictum est q si aliquis stipulatus fuerit sibi dari liberum hominē: non valet stipula. licet postea factꝰ fuerit seruus. vel si aliquis fuerit stipulatus dari sibi rem suā: ſz postea aliena facta fuerit, non valet stipulatio: vel econuerso si fuerit aliquis stipulatus rem alienā sibi dari: si postea facta fuerit sua, nō valet stipulatio. Similiter si aliquis stipulatus fuerit sibi dari rem priuatā, ꝛ postea fiat sacra: ꝛ sic de alijs: nō valet stipula. Quotiēscūq; em̄ sine facto ꝓmissoris illud qō stipulatur, dedu

a Jura autē ꝛ actiones sub simplici bonorum appellatione ptinent: et sunt q̄dā spēs de per se q̄ fm rez cui adiūcīt̄ur / mobilia vl̄ imobilia eē iudicant: fm Ange.

Sacre rei vēditio valet inter ignorantes. l Aliena res vēdi pōt, ſz nō obligari.

b Nisi sit bone fidei possessor: vt l. si ab eo. ff. ō pigno. Et erō: qr ille reputat quasi dñs: vt. j. ō act. §. alius.

Forum et forus.

¶ Sacrā. ſz nō valeat stipulatio, vt hic, valet tñ vēditio inter ignorantes, vt actio det: vt. j. de ẓhē. emp. §. fi. ꝛ. ff. de ẓhē. emp. l. ꝛ liberi. ꝛ. l. ſz Celsus. Sed q̄ est ratio? Rñ. qr in vēditione nō est necesse trāsferri dñium: in stipulatione sic: vt. ff. de ẓhē. emp. ꝛ ven. l. si ita. §. fi. Et est silis ratio quare qs pōt rē alienā vēdere: vt. ff. de ẓhen. emp. l. rem alienā. sed nō obligare: vt. C. q̄ res pig. ob. pos. l. qui [illegible]. qr in pignore ꝺz ius ẓstitui creditori q sibi det hypothecariā actionē: in venditione sola traditio cū obligatione euictionis sufficit: vt. ff. de pig. l. ꝛ que nōdum. §. qō ōr. ꝛ de ac. emp. l. ex empto. Accursius.

¶ Religiosam. hec verba, sacram et religiosam, expone vt. s. de rerū diui. §. nullius. ꝛ. §. religiosum. Additio. Dic hoc verum quando res in totum est sacra vel religiosa. sinautem esset pro parte: an valeat stipulatio, emptio, vel alia dispositio: vide. l. hanc. ꝛ. l. in modicis. ff. de cōtrahen. emp. Ange.

o ¶ Usibus. alias si non est in vsu publico, potest alienari: vt. ff. de cōtrahenda emptione, sed Celsus. j. respon. et. l. pacta. §. finali. sic. ff. de via publica. l. viam.

p ¶ Forum. scilz vbi redditur ius: vt. ff. de iurā. ꝛ iur. l. penul. vel rerū venalium. Sed forus est bursa. Accursius. Additio. Item forus dicitur locus exercendarum litium: vt. c. forus. extra de verbo. signifi. Item calcatorium id est locus vbi via calcatur: q pede calcantis feriatur. Dicuntur etiam fori tabulata nauium, ab eo q incessus ferant. Item spectacula, hoc est loca erecta vt ex his spectetur. Item forus dicitur foramen illud per quod remus immittitur, a forādo. Unde versus: Causatur, venditq; forum: fignatq; foramen. Alta fori loca sunt: datq; carina foros. Hostien. dicit q forum in neutro genere ponitur pro territorio cuiusq; iudicis intra quod potest in facinorosos homines animaduertere. vnde tota diocesis dicitur territorium episcopi. xvj. q. vij. omnes basilice.

q ¶ Theatrum. expone vt. s. de rerum diui. §. vniuersitatis. Accur.

Diuiz in qbusdā rebus habere non possumus.

f ¶ Subijcitur. i. subijci potest. Sunt em̄ quedā res que non possunt esse in nostro dñio, vel qr nec sunt nec fuerunt, scz in rerū natura: vt. j. ꝑori. §. vel si sunt, impossibile est de natura: vt in sole ꝛ luna ꝛ silib⁹: vt. §. eo. §. si impossibilis. vel de facto: vt aureū montē: vt. ff. de stat. li. cū heres. §. j. vel de hoim dispositione: vt res sacre, ꝛ religiose, ꝛ sancte, ꝛ publice, ꝛ in vsu publico existentes: ꝛ alie silēs: vt liber hō ex sui natura: vt. §. ꝑri. §. ꝛ. s. de rerū diui. j. rñ. ꝛ. §. nullius. ꝛ. ff. de vbo. obli. inter stipulantem. §. sacram. Accursius.

Institutionũ Imperialiũ Liber. III.

a ¶ Credebat. idē si sciebat: vt. j. proxi. §. z. ff. de verbo. oblig. inter stipulantem. §. sacram. ibi, casum eñi zc.

Cōmerciũ comprehēdit oēs cōtractus.

b ¶ Cōmerciũ. gñale nomē est ad oēs ꝯtractus. Unde dr aliqs habere cōmerciũ rei qñ p emptionē vel alio mō pōt eã habere: quare iude⁹ nō habet cōmerciũ Christiani mācipij: vt. C. ne christianũ man. iu. zc. Uñ si Jude⁹ Judeo pmittit tale mancipiũ, nō valet: vel Christian⁹ Judeo: vt h. si aũt Christiano pmittat Jude⁹, valet: vt. ff. de vb. obli. multum interest. et de lega. j. apud Julianũ. §. si.

Stipulatio rei sue nõ valeat.

c ¶ Suã. nã cũ sua sit, pl⁹ sua fieri nō potest: vt. s. de leg. §. sed si rem. z. j. de act. §. sic itaqz. nisi ratiōe possessionis apud alium cōstitute: vt. ff. de ꝯhen. emp. l. si in emptiōe. §. iij. vel nisi sub cōditione: dñ tñ adueniente cōditione stipulatoris res esse desierit: vt. ff. de vbo. obli. si rem meã. z. l. existimo.

† Concor. cũ h tex. c. ad audientiã. iuncta gl. sup vb. hēre. circa mediũ. ex de spon.

Stipulatio pura non suspēdit sz bene alij actus.

d ¶ Protinus. i. statim: qz pura stipulatio suspēdi nō pōt: vt. ff. de sti. ser. l. vsusfructus. secus in alijs actibus viuoꝝ: vt. ff. cō. pre. l. si. in fi. Accur. Additio. Puta per euētuum cōfirmationis, q̄ ex postfacto fieri pōt: sz tñ ipse actus in veritate non pēdet, sicut nec stipulatio: sed interim vel est nullus: vel sola ipsi⁹ qualitas, puta dñij trãslatio, vel cui acquiratur, pendere dicitur. z hec vera in actibus puris.

esse credebat[a], vel cuius commercium[b] nō habuerit, vel rem suã[c] dari quis stipuletur, ¶ Nec in pendenti erit stipulatio ob id q̄ publica res in priuatã deduci, et ex libero seruus fieri potest, et commercium adipisci stipulator potest, z res sua stipulatoris esse desinere potest, sed protinus[d] inutilis est. ¶ Item[e] contra, licet initio vtiliter res in stipulatum deducta sit, si tamē postea in aliquã eorũ[f] causam de quibus supra dictum est, sine facto[g] pmissoris deuenerit: extinguitur[h] stipulatio. ¶ Ac nec statim ab initio talis stipulatio valebit, Luciũ Titiũ, cũ seru⁹ erit, dare spōdes? z similia[i]. Que eñ natura sui dñio nostro exempta sunt, in obligationem[k] deduci nullo modo possunt.

¶ Factũ alienũ nō potest in stipulatione deduci. hoc dicit. Areti.

¶ Si quis alium[l] daturum facturũ ve quid promiserit, nō obligabitur[m], veluti si spondeat Titium quinqz aureos daturũ. Quod si effecturum[n] se vt Titius daret, spoponderit: obligatur.

¶ Alteri stipulari nemo potest, nisi ei cui⁹ potestati sit subiectus. hoc dicit. Aretinus.

¶ Si quis alij q̄ ei cuius iuri[o] subiectus sit, stipuletur: nihil agit[p].

¶ Potest [illegible] le adiectus, licet sibi non queratur obligatio. Aretinus.

¶ Plane solutio etiã in extraneam personã conferri potest: veluti si quis ita stipulet, Mihi aut Seio dare spōdes? vt obligatio quidē stipulatori acqrat[q]: solui tñ Seio[r] etiã inuito[s] eo recte possit, vt liberatio ipso iure contingat[t],

sumus ꝯferre. Uerbi grã. Promittis mihi [illegible] aut Seio: z tūc hñ valet hmōi stipulatio. Obligatio eñ mihi stipulanti acqsita est: solutio tñ potest fieri adiecto, me inuito: z cōtinget pmissoris plena liberatio. Cōpetit tñ stipulatori ꝯtra adiectũ actio mãdati ppter id qđ solutũ est. hoc dicit. Extra casum nota specialē casum in quo si soluat debitor alij q̄ ei cui soluere dz: puta adiecto, scz alternatiue: liberat [illegible]o.

† Facit ad hunc. §. qđ dr in ca. ex rescripto. j gl. ii. in fi. ex de iureiuran.

o ¶ Juri. id est dominio: vt seruus dño, cui acquirit: vt. s. per quas perso. nob. acq. §. item qđ serui. [illegible] is itez vobis. Jtē reuerentia paterna: vt filius patri: vt. s. per quas pso. no. acq. §. j. Jtē obedientia: vt monachus monasterio cui q̄rit z se et alia: vt in aut. de mona. §. illud. col. j. Jdez dicas de seruo fructuario. Jdem de vsuario. Jdē de seruo bona fide possessor: z libero bona fide possesso: q ex duabus causis querunt: vt. s. per quas perso. no. acquir. §. de his. et §. idem placet.

p ¶ Nihil agit. z est rō: qz inuēte sunt zc. vt. j. eo. §. alteri. z. ff. de vbo. ob. stipulatio ista. §. alteri. Fallit tñ in casibus. xvj. Jn primis vt si stipulãtis intersit: quia sit tutor eius cui stipulatur rem pupilli saluã fore. Scđo qz pcuratori stipuletur dñs. Tertio si stipuletur creditori: vt. j. eodē. §. sed si quis. z. ff. de verbo. obli. stipulatio ista. §. si stipuler. z. §. si quis insulã. Quarto fallit in oībus pretorijs stipulationibus: vt. ff. de preto. stipu. in oībus. vt est dãni infecti. ff. de dã. infec. dãni. §. fi. Jtem iudicatũ solui z [illegible] vt de pcu. in cause. §. fi.[b] Jtē fallit in pcuratore pñtis: vt. ff. de vbo. obli. si pcuratori. z. ff. de pcu. l. qđ pcurator[c]. Jtē fallit in actore municipũ: ex cui⁹ pacto querit municipibus. Jtē in curatore furiosi z cōsimiliũ personaꝝ, z tutoribus: vt. ff. de ꝯstit. pecu. l. cũ qui. §. si actori. Jtē fallit in institore. nam sibi actio ex pacto instituti querit: vt. ff. de instito. l. j. in fi. [illegible] Jtē fallit in iudice, vel notario, vel simili persona publica: ex quoꝝ pactis et stipulationibus alteri querit: vt. ff. rem pupil. sal. fore. l. ij. z. iij. z. iiij. j. rñ. z in aut. de execut. z his qui con. §. j. coll. vij. z in aut. de here. ab intesta. §. ex his. coll. ix. Jtē fallit in creditore ex cuius pacto queritur actio debitori: vt. ff. de pig. actio. l. si cuz venderet. j. rñ. Jtē fallit si auus paciscat dotē reddi nepti quã iam in potestate nō habet: vt. ff. solu. matri. Caius Seius. Jtem fallit in pcuratore vendentis: vt. ff. de actio. emp. Julian⁹. §. si pcurator. Jtez fallit in deponente si paciscatur alij rem restitui. Jtē fallit in cōmodante faciente simile pactũ: vt. ff. depo si. Publia. z. C. ad exhib. si res. Jtem fallit in donãte simile pactũ faciente in euentum alicuius conditionis: vt. C. de dona. que sub modo. l. quoties[d]. Jtem fallit si pater stipuletur filio vel alij posito sub sua potestate post mortē suam: scz patris. nam z filio queritur, licet heres nō sit: vt. ff. de verbo. obli. l. quodcũqz. §. si quis ita. Si vero pure, z non post mortez: ipsi stipulanti queritur: vt. ff. de verbo. oblig. dñs seruo. His enim casibus ex pacto vel stipulatione alterius alteri queritur, non alr: vt hic, et. C. per quas perso. nobis. acquir. l. j. Cum enim sint speciales, non sunt trahendi ad consequentiam: vt. ff. de leg. j. sena. consul. l. quod vero. Sed [illegible] dicebat hos casus facere regulam: z si quis casus esset cōtra illud, speciale esse: z quod hic regulariter dicitur, et. j. eod. §. alteri. et. C. per quas perso. nobis acqui. l. j. dicebat iure directo non valere: sed vtiliter acquiri posse. z sic sm eum semper ex pacto alterius queritur: quod falsum est: cũ parũ interesset, directo, an vtiliter quereret: vt. ff. de neg. gest. actio. Accursius.

Stipulat alter alteri. xvj. modis.

Etiã si formet verba in psona [illegible]

alteri facta [illegible] sup re sua [illegible] valere [illegible] nere sm Christ.

q ¶ Acquiratur. scilz tantum.

r ¶ Seio. non tamen heredi eius: vt. ff. de verborũ obliga. cum quis. Jtem hoc intellige statu huius adiecti non mutato: alr cōtra: vt. ff. de sol. cum quis. Jtem hoc intellige ante litem contestatam a stipulante: alr contra: vt. ff. de solutio. si quis stipulatus fuerit decē. §. j. Jtem licet solui possit adiecto, nō tamē agere potest adiectus: vt. ff. de consti. pecu. sed z si filie. in fi. z. l. si vero.

Solutio [illegible] an possit [illegible] fieri adiecto [illegible]

s ¶ Jnuito eo. qui stipulatur.

t ¶ Contingat. nisi in casu: vt. ff. de eo quod certo loco. l. iij. §. idem Julianus. Sed ibi facta fuit solutio alibi q̄ fieri debuit: vnde venit interesse: vt. j. de actio. §. loco. in quo non potuit domino preiudicare accipiendo sortē adiectus: vt. ff. de regu. iur. non debet. licet et ipse dominus

e ¶ Jtē ꝯtra. i. ecōtrario. nã. s. dixit qñ ab initio res erat sacra vel filis, sed postea desijt. nūc ecōtra qñ pri⁹ nō sacra, sed postea sit.

f ¶ Eoꝝ cãm. i. sacra vel religiosa vel filis: vt. s. pri. §. Accursius.

g ¶ Sine facto. qđ est cũ erat res aliena: alr si sua, semp suo facto factũ vr, etiã si alienauerit post tēpus stipulationis. idē z si erat aliena: dũmodo post morã: vt. ff. de verb. obli. si seruum. §. j. z. ij.

h ¶ Extinguitur. arg. cōtra. s. de leg. §. q si viuo.

i ¶ Similia. puta rem sacrã cum erit pphana: z sic de singulis: scz sacra vel religiosa: vt. s. proxi. §.

k ¶ Jn obligationē. scz istam: hoc est stipulationem.

l ¶ Si qs. ¶ Casus. Quidã pmisit q dñs eps daret mihi decē. valet ne ista stipulatio? Dicit q nō: qz vr factũ alienũ pmisisse. si tñ pmitteret se facturũ vel pstiturũ vel pcuraturũ q alius aliquid mihi faceret, factũ suũ pmittere videt: z ideo stipulatio valet: et ex ea obligat. et hoc dicit. Et ad instantiã illã que ponit in glos. ꝯ regulã istã de eo qui cauit dñm suũ rē ratã habiturũ: rñdetur: nō videt factũ alienum promisisse: sed interesse rei: qui ꝯuenit si dñs suus p quo agit, ratum nō habeat. z similiter est in alijs instantijs. Fran.

l ¶ Alium. prorsus extraneum.

m ¶ Non obligabit. z est ratio: qz nemo alienũ factũ pmittere potest: vt hic, z. ff. de vbo. ob. stipulatio ista. in pn. nisi pena pmittat: vt. j. eo. §. versa vice. nisi in casibus in qbus presumit lex interesse pmitti nisi fiat: vt in cautione iudicio sisti: vt. ff. de vbo. obli. quoties quis. Jtez in stipulatiōe ista, habere licere: vt. ff. de vb. obli. stipulatio ista. j. rñ. Jtem in stipulatione de rato: vt. ff. rē ra. ha. l. in stipulatione. Jtez in stipulationibus edilitijs: vt sanũ esse seruũ venditũ, vel nō furem: z silia: vt. ff. de euic. l. si ita qs. Jtem in stipulatione rē pupilli saluã fore. nam cũ sit ptoria, exigit fideiussor: vt. ff. de pto. stip. ptorie. Stipulat ergo pupillus his vbis a fideiussore: pmittis rē meã saluã fore p tutorē vel curatorē: nã z his verbis ab eis stipulatur: vt. ff. rē pu. sal. fo. l. j. z. l. cũ pupillus. Preterea nōne qs semp pmittit per se z suos heredes ea facta que per aliũ possunt explicari: vt. C. de ꝯhē. stipu. l. si. l. 3 cōtra sit si nō potest per aliũ fieri: vt. ff. e. centesimis. §. id qđ. z. C. de cadu. tol. l. vnica. §. ne autē. Rñ. Non est alius heres q̄ testator: imo idē presumitur: vt in aut. de iureiur. a mo. pre. §. j. collat. v. Additio. Adde sm Ange. alios casus: puta qñ pmittit aliũ dare vel facere ad qđ pmissor tenebat. Jtē qñ iurauit: qz facit valere omni meliori modo quo pōt: vt. l. cũ pater. §. filius. ff. de leg. ij. Ange.

Factũ alienũ quãdo, qz licite pmittitur.

a Et hoc iō ibi qz pcessit ꝯctus emptionis de cui⁹ natura tenet ex facto oīz etiã extraneoꝝ: puta de euictiōe sm Ang. sz Jo. Fab. d: qz etiã tūc non nisi de facto suo vł heredis tenet nisi vel quãti interēst vł penaz pmiserit.

n ¶ Effecturũ. tunc eñ suũ factũ manifeste promittit. idem si dixit se curaturum vt fiat: vt. ff. si cer. peta. l. si. §. si.

¶ Si qs alij. ¶ Casus. Pone q ego stipuler dare ei cui⁹ iuri nō sum subiectus: valet ne ista stipu? Et rñ. Justi. q nō considerata stipulationis natura. Jnuēta eñ fuit stipulatio vt per stipulationem vnusquisqz sibimet aliquid acquirat. Sed lz stipulãdo extraneo aliquid acquirere non possimus: tñ in psonã alterius solutionē pos-

piis posset: vt.ff.de eo qd cer.lo.l.centum.in fi.ꝛ.l.fi.in fine.
a Ille.scz stipulator.

Adiectus cui soluit, diuersa actione tenetur.

b Mandati. nūquid adiectus mandati semp tenetur? M. dicit ꝙ sic, vt hic, ꝛ.ff.de verbo.obli. Julianus.§.fi. Nam semp tacitū mandatum, etsi non expressum interuenire dicebat, ꝛ in absentia, ꝛ sine nuncio vel epistola. qd est cōtra.l.ff.de procur.l.j.§.j. Quare dicemus ꝙ mandati agitur si intercessit mādatum: vt quia psente adiecto fuit stipulat?: vt hic, ꝛ.ff.de verbo.obli. Julian?.§.fi.ꝛ.ff.mand. qui fidē.als agit neg.gestor, cū non sit procurator: vt.ff.de sol.l.vero procuratori.§.interdum.et j.de obliga.que ex quasi cōtrac.in prin. Additio. Nota bene hāc glos. qua actione teneatur. et ista sunt vera nisi adiectus esset animo sibi donandi: vt.d.l. Julian?.§.j.ꝛ ibi Bar.ff.de verbo.obliga. In dubio autē nō videtur adiectus alo donandi: vt.l.si cum aurum.ff.de solu. Ange.

sed ille[a] aduersus Seiū habeat mandati[b] actionem.

Si quis sibi et alteri copulatiue stipulatur: dimidia tantum stipulatori debetur.

Sz si quis sibi, et alij cuius iuri subiectus non sit, dari decē aureos stipulatus est: valebit[c] quidem stipulatio: sed vtrum totum debeatur stipulatori quod in stipulationem deductum est, an vero pars dimidia, dubitatum est: sed placuit non plus[d], ꝙ dimidiā ei acquiri.

Si pater stipulatur filio: acquiritur sibi. hoc dicit. Aretinus.

Ei vero qui iuri tuo subiect? est, si stipulat? sis, tibi acquiris[e]: q vox tua, tāꝙ filij[f] sit: sicuti ꝛ filij vox, tāꝙ tua intelligitur in ijs rebus que tibi acquiri[g] possunt.

Diuersitas in quātitate inter interrogationem ꝛ responsionez vitiat stipulationez quatenus est discordia: sed diuersitas in qualitate vitiat in totū: ꝛ responsio simplex intelligitur qualis precessit interrogatio. hoc dicit. Aretinus.

Preterea inutilis[h] est stipulatio si quis ad ea que interrogat? fuerit, non respōdeat[i]: veluti decem aureos a te dari sibi qs stipuletur: tu qnq pmittas. vel cōtra: aut si ille pure stipulet: tu sub ɔditione pmittas. vel cōtra: si modo scilz id exprimas, id est, si cui sub cōditione vel in diem stipulāti, tu rñdeas, psenti die spōdeo. Nam si hoc solū rñdeas, pmitto. breuiter videris in eandē diē vel cōditionē spopōdisse. neq eñ necesse est in respōdendo eadē omnia repeti que stipulator expresserit[k].

Inter dñm ꝛ seruū, patrē ꝛ filiū nō ɔhit stipulatio. h.d. Areti.

Item inutilis[l] est stipulatio si vel ab eo stipuleris q tuo iuri subiectus est: vel si is a te stipuletur. Sed seruus quidē nō solū dño suo obligari nō potest[m], sed ne quidem vlli alij. filij vero familias alijs obligari possunt[n].

Mutus ꝛ surdus oino nō pnt stipulationē ɔtrahere. h.d. Areti.

Mutū neq stipulari, neq pmittere posse, palam est: qd et in surdo receptū est: quia ꝛ is qui stipulatur, verba promittētis: et is

Q: pf et fili? cēsent vna persona. ꝛ ɔcor. gl.in.c.sup eo.ibi, ꝛ pater ꝛ filius. ex de testa. ꝛ.c. tua nobis. in gl. sup vb.lucro. circa med. ex de deci.

Q: si quis. Casus. Supra dictuz est ꝙ si stipuler alteri dari ꝙ ei qui iuri meo subiect? est: non valet stipulatio. Sed pone ꝙ aliquis stipulet aliquid dari sibi ꝛ extraneo: valet ne ista stipulatio? Rñ. ꝙ sic. sed nūquid in totū? Rñ. ꝙ non, sed p parte dimidia, scz p parte stipulatoris. Sup isto §. queri potest quare ita est ꝙ si ego emero fundū mihi ꝛ extraneo pro.x. valet totus ɔctus: vt.ff.de cōtrahen.emp.ꝛ ven.l.fundus. si autē stipulatus fuero.x. dari mihi ꝛ extraneo: nō valet stipulatio in totū: sed pro parte? Rñ. contractus emptio. ꝛ vendi. celebrat tam gratia emptoris ꝙ vēditoris. vnde tā emptori ꝙ vēditori expedit ꝙ valeat ɔtractus: ꝛ nisi in totū valeret venditio, contractus qui vtriusq gratia celebrari dicit, in detrimentū alterius partis redūdaret: qd esse non debet. Sed si dicas: potest esse ꝙ non expediet emptori ꝙ emptio in totū valeat semper: Ad hoc dico ꝙ sibi imputet. Regulariter eñ loquēdo, gra vtriusq contractus hmōi dicit fieri. Non sic autē est in stipulatione. Semper eñ expedit promissori ꝙ stipulatio potius valeat in partem ꝙ in totum. hoc dicit. Franciscus.

Utile per inutile nō vitiatur.

c Ualebit. scz pro parte dimidia, vt subijcit: vt.ff.de eo qd certo lo. l.iij.§.si quis. Et collige ꝙ non vitiatur vtile per inutile. sic.ff.de verbo.oblig.l.j.§.sed ꝛ si mihi. argu.contra.ff.de arbi.l.parui. glas Pedius.§.j.et dic vt ibi.

d Non plus. vt.ff.de verbo.obliga.l.si mihi. Sed contra.ff.de contrahen.emp.l.fundi. Sed dic vt ibi.

e Ei qui. Casus. Supra dictuz est ꝙ si stipulor aliqd dari extneo: nō valet stipulatio. Sz pone ꝙ stipuler aliqd dari ei q iuri meo subiectus est: vtputa filio vel seruo: valet ne stipulatio ista? Dr ꝙ sic: quia vox patris, vox filij intelligit. ꝛ hoc verū est ꝙ valet stipulatio in rebus illis q patri possunt acqri per filiū: vt in bonis aduētitijs pficit: In bonis aūt castrēsibus vel quasi nō valet. h.d. Fran. de Are.

e Acquiris. sic.ff.de vbo.obli.l.dñs seruo.ꝛ.C.de cōtrahen.ꝛ cōmit. stipu.l.ij.ꝛ.ff.de pac.l.ꝛ heredi.§.nos autem.

Filius ꝛ pr cēsent eadē psona.

f Filij sit. cū vna persona censeat pater ꝛ filius: vt.C.de impu.ꝛ ali. sub.l.fi. sic ꝛ in seruo ꝛ dño est eadē vox: vt.j.eo.post mortem.

g Acqri possūt. vt pfectitio peculio ꝛ aduētitio quo ad vsumfructum: vt.s.per quas perso.no.acqui.§.j. Accursius.

h Preterea inutilis. Casus. Dixi Justi. Dñe, supra dixistis multos casus in qbus inutilis est stipulatio: sed pter illos sunt ne alij casus in qbus stipulatio inutilis sit? Et rñ. ꝙ sic. Quotiēscūq eñ ille qui pmittit, ad ea q interrogatus est, non rñdet: veluti si dicat aliqs, pmittis mihi.x.? ꝛ tu rñdes, pmitto.v. vel ecōuerso: vel dicat aliqs, pmittis mihi.x.? ꝛ tu rñdeas: pmitto si nauis venerit ex Asia: vel si alicui stipulāti in diē vel sub ɔditione, tu rñdeas: psenti die vel pure: dū tñ illud exprimas: videlz, psnti die vel pure spōdeo nō valet stipulatio. Si eñ stipulanti in diē vel sub ɔditione, rñderes ꝛ nō exprimeres ꝙ psnti die vel pure pmitteres: valeret stiplatio, ꝛ videreris in cā

dē diē vel pure spopōdisse. Nō eñ necesse est i rñdēdo eadē oia repeti q stipulator expsit. q eñ in psationib? dicūr, in rñsionib? repetita credunt: vt.ff.de vb.ob.l.Titia.§.idē rñdit. Itē dr ꝙ si ad ea q interrogata sunt, nō rñdeat pmissor, nō valet stipulatio. Hoc intelligas nisi diuersitas placeat stipulāti. Que aūt diuersitas vitiet stipulationē, vtrū ea q est i qlitate, vel in quātitate, vl in specie: habes in glos.ordi. nō tñ sufficiēter. h.d. Fran.

h Inutilis est. interdū in totū: interdū p parte.

i Non rñdeat. s. ɔgrue. diligēter tñ attēde ꝙ vbicūq est diuersitas: si in cōtinenti placet diuersitas stipulatori, valet stipulatio: vt.ff.de vb.obli. l.j.§.cum adijcit. Si aūt non placeat[a]: aut est in qualitate: aut in quātitate: aut i specie diuersitas. In pmo casu nullo mō valet, vt hic, ibi, aut si ille ꝛc.ꝛ.ff.eo.l.j.§.cū adijcit.ꝛ.§.siqs simplr. Si vo in quātitate: in eo qd cōsonat, valet: siue detrahat, siue adijciat[b]: vt.ff.de vb.ob.l.j.§.si stipulanti. q est ɔtra. in alio non, vt h, ibi, veluti ꝛc. Si aūt in specie: aut pmittitur vna species pro altera: ꝛ tūc nō valet: vt.j.eo.§.si de alia. aut alia adiecta, ꝛ ita copulatiue: ꝛ tūc valet in alia, nō in adiecta: vt.ff.de vb.ob.l.j.§.sz si. Si aūt plures res stipuletur: tūc aut copulatiue fuit facta interrogatio, ꝛ valet in eo qd rñsum est. aut disiūctiue, vt illā aut illā rē pmittis? quo casu valet, siue ad vtrūq, siue simplr rñdeat, ꝛ in vtraq. Si vo in vna, nō valet etiā in ea: lz in summis nō vitiet alternatiua si rñdeat ad vnā tñ: vt.ff.de v.obli. l.j.§.si qs.ꝛ.l.inter stipulantē.§.si stipulantē. Accur. Additio. Et est ratio diuersitatis fm Jo. Fa. q in speciebus talis rñsio facit diuersitatē in qlitate: q in qlibet sub ɔditione interrogasse vr. Sz in alternatiua summaz minor est in obligatione.l.si ita stipulatus fuero.x. aut qnq.ff.e. ideo de ea interrogatū ꝛ respōsum esse videtur.

Stipulatio nō sēp vitiatur ex rñsiōis diuersitate.

a Subaudi: nec expsse displiceat: q tunc nō eēt loc? d.§. cū adijcit: nec huic materie. Jo. Fab.

b Nisi eēt actū stipulatione nō valere nisi sub toto: vl nisi validitas stipulatiōis noceret stipulāti: vt.l.si decē.ff.loca.ꝛ hec vera qñ stipulatior rñsio est de toto et pte numerabili als si de toto integrali ꝛ pte propria vel impropa: dic vt p Jo. fa. ꝛ Ange. h.

k Expresserit. que eñ in prefationibus dicūtur, in cōtractibus repetita credūtur: vt.ff.de vbo.obli.l.Titia.§.idem respondit.

l Itē inutilis. Casus. Non solū in casib? qui pcesserūt, est inutilis stipulatio: sed etiā in alijs: q si fueris stipulatus aliqd ab eo qui iuri tuo subiectus est, vel si is a te fuerit aliqd stipulatus: inutilis est stipulatio. Sed differentia est inter seruuz qui est in potestate, ꝛ filiū fa. qui filr est in potestate: q seruus neq dño neq extraneo pmittendo obligatur. Filius autē fami. patri suo nō obligat, pterꝙ in voto, ꝛ in mutuo. Sed videt ꝙ filiusfa. pmittendo in voto obligatur per l.in auf.de san.epis.§.interdicimus. Sed pōt respōderi distinguēdo inter votū persone, ꝛ votum rerū. In voto rerū nō obligatur: in voto autem persone obligatur: ꝛ sic loquitur auf. Fran.

Obligatio naturalis iter patrē ꝛ filiuz pōt cōsistere.

m Itē inutilis. quātum ad ciuile vinculū: sed naturale ɔhit: vt.ff.de condi.inde.si id qd.ꝛ.l.frater a fratre.§.j. vnde fideiussor accedit: vt.j.de fideius.in prin. Et hec vera sunt nisi in castrensi peculio vel quasi. nam tunc est loco patrisfamilias: vt.ff.ad Macedon.l.ij.ꝛ.ff.de coll. bo.l.j.§.nec castrense. tunc eñ ꝛ cum patre obligatur, ꝛ agitur cū effectu: vt.ff.de iud.l.lis nulla.

n Stipulētur. C.de pac.con.l.pactum dotale.contra. Sol. maxime ibi positum abūdat. sic.C.de testa.ma.l.fi.§.j.

o Obligari nō potest. scz ciuiliter. Accursius.

p Obligari possunt. ex oi causa: vt.ff.de iudi.tā ex ɔtractibus, ꝛ cōueniri insolidū durāte patria ptāte: authoritate tñ pris interueniente: ad qd pater cōpellitur officio iudicis: vt.C.de bo.que liber.l.cū nō solū.§.j. ꝛ postea: nisi in sex casibus qui sunt.ff.qd cū eo.l.ij. Excipe duos casus, vt in mutua pecunia, ex qua nō tenetur cū effectu pter exceptionem Macedoniani: neq pater: vt.C.ne filius pro patre.l.j. Item in voto vel Deo vel reipublice facto: vt.ff.de polli.siquis rez. §.voto. nam licet als scz ex contractu vel quasi conueniatur a prelato maiore loci illius, hic tñ non conuenitur: vt.C.de epis.ꝛ cleri.l.nulli.ꝛ in auf.de eccle.titu.§.si quis.colla.ix.

Scz captis pignorib?. Et si filio nō velit cōsentire: si filius agat: ꝛ pat sit pñs: repellit a iudicio. secus si pf sit absens longa absētia: vel fili? ɔueniatur. Ange.

q Mutū. Casus. Quesiui a Justi. vtrū mut? stipulari posset. Et

Universidade de Deusto
Biblioteca

respondet dicēs q̄ mutus neq̄ stipulari pōt, neq̄ p̄mittere. ⁊ ratio hui⁹ est: q̄ stipulatio fit vno interrogāte, altero rñdente: ⁊ sic vtro q̄ loquēte. Jdē dicit de surdo ꝓpter defectū auditus. Qui em̄ stipulatur, exaudire debet p̄mittentē: ⁊ qui p̄mittit, verba interrogātis silēter exaudire debet. ⁊ hoc planū est. Quod tñ de illo surdo intelligit, qui oīno non exaudit: et nō de illo q̄ tardi⁹ exaudit. Qui em̄ tarde exaudit, p̄mittentē ⁊ stipulantem poterit exaudire, q̄ꝑ q̄ nō illico: ⁊ ita stipulari ⁊ p̄mittere pōt. Jtem quesiui a Justi. de furioso, an posset verbalē obligationē ꝓtrahere. ⁊ dicit q̄ non. Nullū em̄ negotiū furiosus recte gerit: quia nō intelligit qō agit. Fran.

a ¶ Nullum negotiū. scz obligatoriū. Jdē in prodigo cui bonis interdictum est. ff. e. is cui. quia furioso silis est: vt. ff. de tut. fur. l. j. j. rñ. ⁊. ff. de regu. iur. l. furioſi. idē i mēte capto: vt. ſ. de cur. ſ. j. Additio. Jdē in fatuo. Et intellige de his q̄ oīno nihil rationis sapiūt: alʒ secus, ſm Ange.

b ¶ Potest. scz ciuiliter.

¶ Pupillus. ¶ Casus. Quesiui a Justi. an pupillus posset recte stipulari: Rñ. q̄ pupillus oē negotium recte gerit, dū tñ tutoris authoritas intercedat: ⁊ hoc q̄ñ necessaria est, scz cum se alteri velit obligare. Alterum tamen sine tutoris authoritate bene potest obligare. Jn versicu. sed quod diximus. pone sic casum. Supra dictum est q̄ pupillus recte gerit omne negotium. ergo cum infans sit pupillus, omne negotium recte gerit: ⁊ ita stipulari vel p̄mittere recte poterit. sed non est ita simpliciter. Et ad hoc respondens legislator dicit q̄ dictū est de pupillo, intelligendū esse de eo qui ꝓximus est pubertati, ⁊ etiā de illo qui aliquē habet intellectū. Jnfantes em̄, ⁊ illi q̄ primi sunt infantie, nō multū distant a furiosis: q̄ nullū h̄nt intellectū. Sed deinde statim corrigit iā dictū suū quo ad vnū membrum: dicēs q̄ pupilli ꝓximi infantie nō per oia sunt censendi pubertati ꝓximi: scz tā q̄ furiosi: sed h̄ntidē iuris q̄ cū tutoris authoritate se alīs possint obligare: ⁊ sine tutoris authoritate sibi alios obligare possint. Sed potest ne filiusfa. impubes authoritate patris sui alteri obligari patris authoritate p̄cedente: sicut pōt pupillus tutoris authoritate? Et rñdetur q̄ nō. ⁊ huius ratio pōt esse: quia si tutor male prestiterit authoritatē pupillo suo, pupillus habebit illū sibi obligatum: nō sic autem filius patrem. Fran. de Are.

¶ Pupillus. scz pubertati ꝓximus: vt sequitur. ⁊ est ratio, q̄ intellectum habet: vt. ff. de regu. iur. l. in negotijs. Accursius.

c ¶ Obligetur. scilz alij.

d ¶ Authoritate. sic. ſ. de auc. iud. in ꝑn. sic. ff. de pac. l. ℈ iuris ciuilis.

e ¶ Jnfans. id est vsq̄ ad septem annos: vt. C. de iu. deliberan. l. si infanti. j. responso.

f ¶ Jnfantie ꝓximus. i. vsq̄ ad decē annos ⁊ dimidiū: ⁊ sic ꝓximus respicit infra, sed cū dico pubertati ꝓximū, a decem annis ⁊ dimidio supra intellige. nā sic in masculis dz fieri dimidiatio: in feminis i nouno ⁊ dimidio: vt. ſ. q. ex cau. ma. nō lʒ. ſ. fi. ⁊. ſ. q. mo. tu. fi. j. rñ.

g ¶ Non multū. nam dicit aliquātulū, vt in hereditate, quā trāsmittit infans: vt. C. de iur. deliber. si infanti. ſ. j. secus in furioso: vt. C. de cur. fur. l. fi. ſ. finaute. ⁊ hoc ſm Azo. Sz certe sic posset dirisse: q̄ vn⁹ paruus, alter magnus: alter ꝓtinuū tēpus, alter hz interualla dilucida. Dic ergo: distat in stipulando in hoc q̄ infans sine intellectu interdū stipulatur: sed furiosus nūq̄ꝑ: vt. ff. rē pupil. sal. fore. l. seruū pupilli. Jtē dicit nō multū, ꝓpter primū infantie, qui intellectū hz: et ideo corrigitur statim qō hic dr, ibi, sed in primis. Accursius.

h ¶ Benignior. q̄ supra dictum est. Accursius.

i ¶ Jdem iuris habeant. vt alios sibi obligent: alīs vero non obligentur sine tutore: vt. ſ. proi. ſ.

k ¶ Jmpubes. aliud si pubes: nam obligat ac si esset sui iuris: vt. ff. eo. l. fi. ſ. j. nisi in duobus casibus: vt. ſ. e. ſ. item inutilis. diximus.

l ¶ Patre. sed que est ratio de hoc ad pupillū: cū tutore authore obligetur: Rñdent quidā q̄ ob hoc ipsum datur tutor, sed patria potestas est ad corrigēdum. ⁊ est ꝓ eis. C. de ho. que lib. l. fi. ſ. finautem. Vel dic q̄ tutorē hz obligatū si male authorizat: patrez non: vt. C. de bo. q̄li. cū opz. ſ. sub hac tñ. ℣. nō autē hypothecā. Ac. Additio. Hoc verū q̄ñ de pupillo mere obligādo tractat: secus si de mera vtilitate: quia potest etiā sine patre. Si vo pōt esse vtilitas ⁊ dānum: puta q̄ñ vsuffructū vel aliquid patri q̄ri potest: quo casu de iure nouo pater legitimā administrationez habet: sufficit ipsius authoritas: nō in alīs: vt. l. fi infanti. C. de iur. delibe. Ange.

¶ Si ipossibilis. ¶ Lapsa

† Supra habuistis multa exēpla inutiliuz stipulationum: adhuc ponitur hic vnum, scz cū impossibilis cōditio stipulationi adiūcit: ⁊ appello impossibilē ꝓditionē, illam scz cū natura impedimento est: vtputa homine in statu isto existentem celū digito tangere. vñ ista stipulatio: p̄mittis mihi decē, si celū digito tetigeris: inutilis est. ſz si negādo cōditionē impossibilē p̄mittas aliqd alicui stipulanti: vtputa p̄mitto tibi decē si celuz digito nō tetigeris: pura est stipulatio: ⁊ qō stipulatur, incōtinenti peti potest. hoc dicit. Not. q̄ impossibilis cōditio vitiat stipulationē. Fran.

m ¶ Obligationibus. quibuscūq̄: vt hic, ⁊. ff. de act. ⁊ obli. nō solum[a]. Secus est in vltimis volūtatibus: quia tunc pro nō apposita habet: vt. ſ. de here. inſti. ſ. impossibilis.

n ¶ Qui natura. nō ita si verboꝝ perplexio fit: vt. ff. de ꝓdi. inſti. si Titius. Jo. ⁊tra. tūc em̄ q̄ñ q̄ nō diceretur impossibilis, licet nō posset existere: vt. ff. de ℣bo. obli. si Titi⁹. ſm Azo. ⁊ facit ad hūc. ſ. ff. de reg. iur. l. impossibilium. ⁊. ff. eo. l. impossibilis. ſ. j.

o ¶ Pure. id est sine conditione: etiam si dies esset apposita: vt. ff. eo. l. in illa stipulatione. ſ. fi.

p ¶ Statim. cū spatio tēporis quo solui possit: vt. j. eo. ſ. fi. ff. eo. cū quī calēdis. Et de hoc dixi. ſ. de ℣bo. obli. ſ. ois stipulatio. Accursius.

¶ Jtem verboꝝ. ¶ Casus. Supra dixistis dñe multa exēpla de inutilibus stipulationib⁹: ſz ꝑ Deo, qd si inter absentes fiat stipulatio: valet ne stipulatio? Rñ. q̄ nō: sed est inutilis: ⁊ hoc, scz q̄ stipulatio inter absentes ꝓcepta, inutilis sit, hoc ideo est q̄: viam siue materiam altercandi cōtentiosis hoibus p̄stabat. Cū em̄ aliquis ab aliquo sibi promissum per stipulationē peteret: ⁊ instrumentū in quo fuit p̄missum, ꝑ se ꝓduceret in mediū: in hmōi casibus solebāt p̄missores sepissime ꝓtra stipulatores talibus vti allegationibus: Frater, q̄ꝑ q̄ in instrumēto cōtineatur me tibi hoc vel illud p̄misisse. ista tñ stipulatio nulli⁹ est momēti: cū ego nō essem p̄sens tali die i loco quo ꝓficiebar instrm: vel etiā cū tu nō esses presens: ⁊ stipulatio inter absentes cōcepta sit inutilis. Et ideo ꝓpter celeritatē dirimēdaꝝ litiū introducta fuit a dño Justi. quedā ꝓstitutio quā habes. C. de ℨhen. ⁊ cōmit. stipu. l. optimā. quā scripsit ad Lesarienses aduocatos: in qua cautus est q̄ hmōi scripturis que partes presto fuisse indicāt, oīmodo fides adhibeatur: nisi ille qui talibus vtif allegationibus. ſ. dicēdo aliquā partiū absentē fuisse: manifestissimis ꝓbationibus, veluti per scripturam aliā, vel per testes idoneos quib⁹ nulla possit opponi exceptio, probauerit se vel aduersariū suū in alio loco fuisse q̄ꝑ vbi instrumentum confectum erat. hoc dicit. Fran.

q ¶ Jtem verborum. sicut per conditionem impossibilem, ita per absentiam fit inutilis stipulatio.

r ¶ Absentes. ita intellige absentē, vt audire nō possit. Vñ si est i turri vel a remotis, et clamet: valet stipulatio si se audiant⁹: argu. ff. ad syl. l. j. ſ. eodē. alʒ accipiē multis modis: vt. ff. de ℣bo. sig. l. absentem. et notat in au. de fideiuſ. ſ. j. Sed contra est. ff. de donat. inter virum et vxo. ea que. Sed ibi intercesserat stipulatio ante absentiam: cuius verba etiam inter absentes nunc repetuntur. Jtem contra. ff. de pac.

Filius ipubes etiā cū authoritate pris nō potest obligari.

a Et dum glos. ibi solutis ⁊rariis de. l. ℈ milite. C. de tō dic. ob cau. est cōtraria huic gl. ista tñ ē verior. Nec ob. cōtra q̄ ꝓdat: cū ibi pdicā ipossibilis ānulle effectus. nō em̄ ad conficiendū agitur: ſz solū ad reuocanda mādata ſz Jo. ſa.

b Sed q. Intellige

Labeo. in prin. Sed aliud in pacto quolibet alio: qđ sine hmõi solennitate fieri põt: sed stipulatio non: vt. ff. de pac. l. j. in fi. ꝛ. j. de actio. §. fi. instituta. Item cõtra. ff. de sponsa. l. iiij. ꝛ. l. v. Sed potest dici ibi speciale vt valeant inter absentes. Vel dic qđ ꝛ per stipulationẽ fieri possunt spõsalia: ꝛ tunc inter presentes: vt hic. Item ꝓsensu scz solo possunt fieri sponsalia: ꝛ tunc etiã inter absentes: vt. d. l. iiij. Ac. Additio. Et hec vltima cõiter tenetur in l. j. in prin. ff. eo.

Spõsalia fiũt absentes ꝛ ꝓsentes fieri possunt.

a ¶ Prestabat. antigtus.

b ¶ Post tẽp⁹. post ideo dicit, qꝛ quãdo cõueniũtur post tps contractus, talia opponunt. Accur.

c ¶ Tales. qlales subiicit statim, ꝛ nõ ꝛc. Acc.

d ¶ Et non. ecce allegationes.

e ¶ Constitutio. vt. C. de contrahen. ꝛ cõmit. stip. optimam.

f ¶ Scripsimus. loquitur Justinia. author illi⁹ cõstitutionis.

Instrumẽ g ta duo si sint eiusdẽ diei: sed diuersi loci: cui stabit.

g ¶ Scripturas. sed quid si vnus ꝓferat instrumẽtum in quo contineatur contrahẽtes fuisse ꝓsentes Rome tali die: alter qđ Bonõ: Dicũt quidam qđ neutri credit. Aliꝰ qđ bonus iudex dz aiaduertere cui potius credẽduz sit: vel si stipulator ipo tẽpore tenebat scholas Bono. stabitur illi instrumẽto quo cõtinetur ipsum fuisse Bonoñ.

b ¶ Presto. i. presentes.

Scripture in semper standũ sit.

c ¶ Dino. Nota standũ scripture: nisi ꝛtra ꝓbet. sic. C. de ꝓba. cũ ꝓcibus. ꝛ. j. co. §. si scriptũ. ꝛ. j. tit. j. §. fi. ꝛ hoc qñ formã habet publicam: als si priuatã: sic pro scribente nõ valet: si contra scribentẽ, valet si est cũ causa: vt in auth. de iureiurã. a mo. §. j. ꝛ. C. de nõ nu. pecu. generalr. Accur. Additio. Scz sola: sed cũ adminiculis sic: puta si a tribus testibus sit annotata: ꝓ tertio tñ si ꝓsona scribens sit legalis: scriptura priuata facit semiplenã ꝓbationẽ, vt per Jo. Fa. ꝛ Ange. hic.

d ¶ Improbis. scz prima facie. que forte probe appareuunt tandẽ. sic C. de epis. ꝛ cleri. l. oẽs qui. circa prin. fm Jo.

e ¶ Manifestissimis. qꝛ contra scripturam.

f ¶ Scripturam. scz aliam: quod est melius.

g ¶ Idoneos. omni exceptiõe maiores. i. qđ nulla exceptio poterit eis opponi: vt. C. de ꝛtrahen. ꝛ cõmit. stipu. l. optimã. Accursius.

h ¶ Toto die. no. qđ dies dz inseri in instrõ: ꝛ alia sunt necessaria, vt dixi i aut. vt ꝓponaꝫ nomẽ impatoris. ꝛ facit. C. de diuer. re. siqua. Sed quõ hoc ꝓbabit: cũ dies instrumẽti nõ debeat exhiberi: vt. ff. de eden. l. j. §. editiones: Rñ. Tribus modis petit instrm edi. Primo vt fundet intẽtionẽ ex instrõ rei actor: vel reus ex instrõ actoris fundet exceptionẽ: cũ neutro casu aduersarius yteretur: qõ nõ debet esse: ꝛ tunc nulla pars instrumẽti dz exhiberi: vt. C. de eden. l. fina. in fi. ꝛ. C. de testi. l. nimis. Scõo scz qñ aduersarius vtitur. nam tũc editur vt videatur an aliquid possit ei opponi: ꝛ tũc exhibetur sed fine die ꝛ consule: ne materia detur falsum fabricandi: vt. d. l. ff. de eden. l. j. §. editiones. et. ff. quẽadmodũ test. ap. l. j. §. j. Tertio vt de falso accusetur[a]: ꝛ tunc etiã cũ die ꝛ cõsule est exhibendũ: vt hic, ꝛ. C. de ꝛtrahen. ꝛ cõmit. stipu. l. optimã. ꝛ. C. de fi. instru. l. fi. Aliꝰ autẽ modis petunt instrã edi vel tradi vel varia genera actionũ: vt. ff. de edẽ. quedã ꝓsone sunt. sed dictis tribus modis petunt edi. i. demõstrari. Item quõ hoc est qđ hic probat reus ꝛtra iuris ordinẽ: vt. C. de edẽ. l. qui accusare: Rñd. hoc propter ꝓsumptionẽ: que est ꝛtra cũ propter scripturã: vt. ff. de pac. iuris gentiũ. §. qõ fere. Item nunqd duo testes hoc ꝓbantes, scz alterum ꝛtrahentiuz abfuisse, sufficiunt: Rñ. sic: vt. ff. de testi. l. vbi. Sed nõne instrm vicẽ duoꝝ tenet: vt. C. de fi. instru. in exercẽdis. quare videtur qđ in dubio pro instrõ stetur. Sed certe nõ directe cõtradicitur instrõ: scz per obliquũ: scz se fuisse in scriptura quadã facta Rome, vl vt testis, vel vt ꝛtrahẽs. Si vo cõtra eã directe dr, plures qđ duo eriguntur: vt vincant scripturã: vt. ff. de testi. l. iij. ibi, alias numerus ꝛc. Vel dicas etiã hic exigi tres. Sed nũquid si alig testes dicãt ꝓ instrõ vel in eo scripti vel nõ: tot vel plures erunt necessarij contra instrm: Rñ. sic: qꝛ instrumentũ per se vicẽ duoꝝ tenet: vt dictũ est. Item ꝛ ꝓter ipm sunt ꝓbationes, vt ponis: vt. ff. de pig. cõtrahi. Item qđ dicit eo dicidẽ dicas si alio taliqõ hic esse nõ potuit: vt arg. §. de vb. obli. §.

Instrumẽti editio triplr petitur fieri.

a Sine criminaliter sine ciuiliter ex ꝫ quã cũ qs ptẽ istrumenti falsitas opponat si alio bono mõ ꝓbari nõ possit. als illa pars tm editur ꝫ quam opponit. dz tñ añ exhibitionẽ accusator se subscribere ad penã talionis: vt ꝫ Jo. fa. ꝛ ange. hic.

loca: Accur. Additio. Ex hac glos. no. qđ duo testes ꝓbãtes ꝓ indirectum ꝫ instrm, faciũt vacillare instrm, qꝛ ꝓbãt affirmatiuã, ꝛ etiã voci viue magis credit qđ mortue. aut. figs aligd. C. de testi. Christo.

p ¶ Quo. vel etiã alio: dũmõ sit tantũ remotus locus in quo dr fuisse tpe quo dr instrumentũ esse factũ, qđ hic nõ potuit esse: vt. ff. de verbo. oblig. l. vlti. §. fi. et. §. de verbo. obliga. §. loca. Accursius.

q ¶ Esse. i. fuisse. sic. §. de his qui sunt sui vel alie. iur. §. in potestate. Acc.

¶ Post mortẽ ¶ Cas⁹. In. §. isto recitat nobis Justi. antiquã formã stipulationũ, ꝛ eã corrigit. Olim enim ita fuerat qđ si aliqs stipularet ita, promittis mihi. x. post mortem tuã: non valebat stipulatio: eo qđ post mortem stipulatoris vel promissoris qui qõ in stipulationẽ deductũ est, solueret vel reciperet. ex iure vetustissimo qõ in fine huius. §. corrigitur: neqꝫ ab heredibus, neqꝫ contra heredes incipere posset obligatio. Silr si is qui in potestate alicuius esset, vt patris vel dñi: stipularet fibi aliquid dari post mortẽ pris vel dñi, nõ valebat stipulatio oli, sicut si ipse pater vel dñs stipularetur aliquid post mortẽ suã fibi dari: qꝛ filius vel seruus voce patris vel dñi loqui videt. Silr si qs olim ita stipularet: pridie qđ moriar, vel pridie qđ morieris, ꝓmittis mihi. x: non valebat stipulatio. Sed demũ iam dicta corrigit Justi. di. qđ cũ stipulationes valeant que ꝓsensu ꝫtentiũ sunt cõcepte: fibi placuit hunc iuris articulũ emẽdare: statuens vt siue post mortẽ seu pridie qđ moriatur, fuerit quis stipulatus aliqđ fibi dari, vel ꝓmisit aliquid se daturum: valeat stipulatio. Et hoc dicit. Fran.

r ¶ Nemo stipulari poterat. scilz iure vetustissimo: qõ hodie corrigitur, vt in fi. huius. §.

s ¶ Non magis. quia nec hec valebat. Accursius.

t ¶ Eius. scz patris vel domini.

u ¶ Videtur. vnde sicut patre vel dño sic stipulãte erat stipulatio inutilis: ita ꝛ seruo talia verba dicente vel filio: vt hic, ꝛ. §. eo. §. et qui. et facit. C. de impu. ꝛ alijs substi. l. fina.

x ¶ Pridie. i. die precedenti mortem: vt. ff. de feri. pridie.

y ¶ Erat. scilz olim.

z ¶ Sed cum iam. nunc corrigitur.

a ¶ Dictum est. sic. §. de vbo. obli. §. sed hec.

b ¶ Placuit. vt. C. de ꝫhẽ. ꝛ cõmit. stip. l. scrupulosaz. Additio. Et sic qñ ꝫstat de mẽte ꝫhẽtiñ, fm eã fit interptatio etiã in his q̃ stricti iuris sunt. qõ facit vt statutũ recipiat interptationẽ extẽsiuã, etiã actiuã: si sic cõstet de mẽte statuentiñ: als secus, vt per Ange. hic.

c ¶ Valeat. s. statim: efficax aũt erit post mortẽ: vñ ab herede ꝛ ꝫ hr̃dẽ incipiẽt actiões hodie: qõ oli nõ erat: vt. C. vt ac. ab hr̃de ꝛ ꝫ here. l. j.

¶ Item si qs. ¶ Casus. Supra vidimus stipulationẽ vnam que olim erat inutilis: ꝛ adhuc recitat vnuz casum in quo olim erat stipulatio inutilis: hodie tñ vtilis est. Olim enim si aliqs stipulabat ita, si nauis venerit ex Asia, hodie dare spõdes: inutilis erat talis stipulatio propter ꝓposterationẽ. Innuit enim in ista stipulatione qđ datio euentum cõditiõis debeat ꝓcedere. Sed cũ ꝓposterã stipulationẽ in dotib⁹ nõ existimauerit reiciendã, placuit Justi. ꝛ hu:: stipulationi nõ obstãte ꝓposteratiõe pfectũ robur accõmodare: vt nõ solũ in dotib⁹, ſz ꝛ in aliꝰ valeat stipulatio ꝓpostera ꝛ ꝓpostere cõcepta. h. d. Frã. de Are.

Dupl'r litera exponit.

d ¶ Venerit. post ꝫ vbũ venerit, est pũctũ: ꝛ subaudi qñqꝫ vel vsqꝫ ad annũ. si aũt esset post illã dictionẽ hodie, nõ eẽt stipulatio inutilis ẽt iure veteri: scz vtilis ꝛ ꝛditionalis: vt. §. de vbo. obli. §. sub cõditione.

e ¶ Prepostere. primo enim debet venire nauis fm naturã conditionalis stipulationis vel conditionis, qđ dari hodie.

f ¶ Existimauerit. s. cũ ita stipulabat mulier si sine liberis decesseris, ꝓmittis mihi dotẽ reddere, vt de ea posset testari: cũ prius testari ꝓponebat: ꝛ ea mortua dotẽ reddi: vt. C. de iu. do. l. fi mulier. vel dic ſz Jo. cũ stipulat marit⁹ sic, si dabis mihi. x. ꝓmittis te mihi nupturã: prio enim nubẽ, ꝛ postea dare debebat.

g ¶ Placuit. vt. C. de testa. l. ꝓposteri.

Universidad de Sevilla Biblioteca

a ¶ In omnibus.scz obligationibus.

b ¶ Cōceptio.exactio tū sit post ꝺitionē existentē:vt.C. de testa. preteri.in fi.ꝛ facit ad hūc.§.scz ꝙ non sit curādus ordo scripture.ff. de pecu.leg.l.quidā.ꝛ.ſ.de leg.§.ante.ꝛ.ff.de solu.non enim.

Ordo scripture attēdēdus nō est.

¶ Ita aūt cōcepta. ¶Casus. Supra dictū est ꝙ hmōi stipulatio,promittis mihi.x.post mortē:inutilis erat olim:hodie tū vtilis est.Sz qd dices de ista stipulatione: cū moriar,dare spōdes? Et rñdet Justi.dicēs ꝙ olim hmōi stipulatio vtilis erat,ꝛ hodie etiā vtilis est. Ite si qs ita stipuletur:Promittis mihi.x. post mortē Titij:bñ valet stipulatio hmōi. Et hoc dicit.Fran.

c ¶ Utilis erat.vt.ff.de bo.auc.iudi.poſ.l.here ditarium.Accursius.

d ¶ Alterius.scz tertij.

¶ Si scriptum fuerit. ¶ Casus. Scriptum fuerat in quodā instō Petrum ꝓmisisse Titio.c. postmoduz Titio.c.illa petēti ptextu illi⁹ instrumenti, Petrus opponit in hūc modū:Frater,ꝙ cōtineatur in instō me tibi ꝓmisisse.c.tñ zti net ibi ꝙ interrogatio p missionē non precesserit: vnde cū nō valeat ꝓmissio in stipulatiōe nisi interrogatio precedat: nō poteris p illud instrumē tū ad illa.c.agere. Quesiui ergo a Justi.in isto casu qd iuris:ꝛ rñdet dñs Justi.ꝙ si scriptuz fuerit i instō quēpiā aliqd ꝓmisisse:pinde hꝫ ac si interrogatione precedēte ꝓmissio facta esset.cū em in instō cōtineatur ipm ꝓmisisse:videntur oia solēniter acta. Et hoc dicit.Fran.

Facit ad hūc.§.c.p terea.cum glo.ij.ibi, itē ar.ex de ꝛbo.signi.

¶ Si scriptū.nūqd idem sit si testes dicant aliquē ꝓmisisse:vt etiam tunc intelligaꝫ p̄cessisse interrogatio:Uꝫ ꝙ sic:vt.C.de fide instru.in exercendis.Sed tū ꝛtradico:vt.C.de vsuris.l.j.Et est ratio ꝝm Jo. quia testes nō sic in iure instructi sunt,vt instrumenta que a iurisperitis fiunt.Accursius.

e ¶ Perinde,nisi cōtra ꝓbet:vt.ff.de pac.iuris gentiū.§.qō fere.

¶ Quoties plures res. ¶ Casus. Quidā stipulatus est sibi dari plures res:vtputa Lodicē,Digestū,ꝛ Institutā. Querit vtrū valet talis stipulatio:Et rñd.ꝙ si rñdeat promissor,promitto:oia videtur promisisse.si aūt̄ respondeat,Institutā ꝓmitto:pro solis Institutis contrahitur obligatio.Singulas em̄ res stipulari,ꝛ ad singulas respōdere debemus.hoc dicit.Fran.de Are.

f ¶ Spoponderit.al's respondeat.

g ¶ Contrahitur.imo videtur nō valere,cū sit diuersitas in respōdēdo:vt.ſ.eo.§.preterea.Sed distingue vt ibi diximus.

h ¶ Rñdere debem⁹. si volumus in oibus teneri.al's tenemur tantuz in his in qbus respōdemus,vt hic.Item ꝛ sufficit simplex respōsio, vt diximus cum equiparetur ei quādo ad oēs respōdet.sic.ff.de ꝛbo. obli.l.Titia.§.idem respondit.ꝛ.ſ.eo.§.preterea.

i ¶ Alteri stipulari. ¶ Casus. Supra dictū est ꝙ nemo pōt alteri stipulari:eo ꝙ inuēte sunt hmōi obligatiōes ad hꝫ vt vnusqsq; sibi acquirat qō sua interest:sed nō interest stipulatoris ꝙ aliquid alteri detur. Sed ponamus ꝙ aliqs velit alteri aliqd stipulari,qualr̄ poterit hoc facere:Et rñ.ꝙ penā dz stipulari:videlz sic:nisi ita factū sit vt cōprehensum est in stipulatione:ꝛbi gra ꝓmittis Titio.x?promitto.ꝛ nisi illa decem dederis,ꝓmittis mihi viginti?pena autē adiecta in scōa stipulatione nō facit p̄anā stipulationē que primo erat inualida,valere:sed metu pene,qō in prima stipulatione contentū est,soluit.nisi em̄ dederit decem in prima stipulatione contēta,cōmittit illā stipulatio,scz in viginti. Cū aūt qs stipulaꝫ penā,nō inspicitur quid intersit stipulatoris,sz q̄ sit q̄titas in cōditione stipulationis.qō sic intelligunt quidā penā,ꝙ pena nō excedat duplū.Alij autē dicunt ꝙ non debet excedere quadruplū.Dñs autē Guido sic distinguit:Cū autē pena interponit?aut interponitur per verba quātitatē designātia:cuiusmodi sunt duplū,triplū,quadruplū:ꝛ talis pena nō debet excedere qꝛ quadruplū,aut p verba designātia qualitatē:ꝛ tūc quātacūqꝫ fuerit quātitas,etiā in centuplū,bene valet stipulatio.h.d.Fran.

k ¶ Alteri.sic.ff.de ꝛbo.obli.stipulatio ista.§.alteri.Accursius.

l ¶ Ut supra dictū est.ſ.e.§.si qs alij.hoc tū fallit̄ in multis casibus: vt ibi diximus.Et no.ꝙ hic tribus modis alteri stipulamur. Nam interdū directā acgrim⁹ actionē (subaudi alteri stipulādo) vt fili⁹ patri:seru⁹ dño:ꝛ ecōtra:vt.ſ.eo.§.siqs alij.ꝛ.§.ci qui.qñqꝫ vtilē:vt tutor pupillo:ꝛ in filibus rōne officij:vt seru⁹ publicus:vt.ff.de cōstit. pecu.l.eū qui.§.pe.ꝛ.ff.rē pu.sal.fo.l.iij.interdū nullā:ꝛ tunc necessaria est pena: vt hic dicit. Item no.ꝙ hoc vltimo casu verba stipulationis et sortis ꝛ pene possunt formari tribus modis. Aut enim sic dico:promittis mihi ꝙ dabis illi,et eodē modo penam: Aut sic: Promittis illi ꝙ dabis ei,ꝛ eodē modo penam:? Et in his duobus casibus nō valet neqꝫ sortis neqꝫ pene promissio. Sed aliud qñ deberet vtilis vl directa acquiri:vt in primis duobus casibus: vt.ff.de cōsti.pec.l.eū q.§.si actori.ꝛ §.Julianus.ꝛ hic. Aut sic:Promittis mihi ꝙ dabis illi?at penam mihi tantum stipulor:quia et tunc habet locum qō hic dicitur. Aut quarto modo dico:promittis ꝙ dabis mihi recipiēti nomine ei⁹?quo casu valet vtrūqꝫ:ꝛ ego illi cedā cuius noie stipulatus sum: vt.ff.man.si pcuratorez. §.fi. Additio. Et hoc verum siue sim procurator habens mādatū:siue negotioꝝ gestor:siue saltez generalis:vt mihi acquirā,ꝛ postea cedā:sicut pcurator cum ratihabitione ꝛc.vt.l.fina.C.ad ℳacedoñ.ꝛ.l.si ego.ff.de nego.gest.vt per Joan.Fab.ꝛ Ange.hic.

Stipulando alteri qñqꝫ sibi actionē ꝙrim⁹,qñqꝫ non. Stipulatio alteri facta ꝑ tribus modis formari.

m ¶ Etiam ei.scilicet stipulanti:cuius tamen non interest dari ei cui fuit stipulatus.nec mirum,quia sibi fuit stipulatus penam:vt modo diximus.et facit.ff.de arbit.l. aduersus.§.sed si cum.Sed ibi non directo contra arbitrium itur:ꝛ ideo inspicitur an interfit etiam in pena:cum ad ea que frequenter accidunt,iura se referant:vt.ff.de legibus.l.nam ad ea. Item contra.ff. si quis in ius voca.l.ij.§.finali. Sed ibi in pena pretoria:hic autem in conuentionali dicit. Uel ibi ideo non committitur,quia non debuit venire:quia aduersarij non intererat:ꝛ ita per obliquum illa ratio redditur.

n ¶ Penam enim cum stipulatur.not.ꝙ caute ponit stipulatur:nam secus est cum paciscitur tantū:cum pena ex nudo pacto etiam inconuenti appositō,sicut vsura,non possit peti:vt.ff.de ser.expor.l.seruus.ꝛ.C.de vsuris.l.iij.

Pena pacto nō pōt peti.

o ¶ Que sit quātitas.id est que sit quantitas,et que sit conditio. Inspicitur conditio vtrum sit possibilis vel probabilis,vel non:vt.ſ. eodem.§.si impossibilis.et.j.eodem.§.quod turpi. Quantitas vero que sit inspicitur,vt quantacunqꝫ sit,petatur certi conditione,si est certa:alias si stipulatio est incerta,actione ex stipulatu: vt hic,et.ſ.de verborū obligatio.in principio. Ista enim nomina,quis ꝛ que,substantie sunt significatiua,non quantitatis scilicet certe vel tarate vel tarandę:et hoc ꝝm Azo. Sed contra est:vt.j.de actio.omnes.Solue vt ibi[a]. Item contra.ff.de euicti.l.si dictum.Sed ibi sic agebatur. Item contra.C.de sponsa.l.mulier.§.penultimo. Sed illud fauore matrimonij,ne in infinitum pena excedat:vt.C.de inuti.stipula.l.ij. Alij,vt ℳD.dicunt vsqꝫ ad duplum:et in hoc consyderatur hic quātitas,vt duplum non excedat ꝝm eum: vt.C.de senten.que pro eo quod interest.l.prima. Alij,vt Joan.distinguūt inter eum qui scienter promittit vltra duplum,cum sciat se non teneri,vt ille teneatur: alias non:vt.ff.si quis cau.sed et si quis.§.finali. Alij dicunt vsqꝫ ad quadruplum semper extendi,et non plus:vt.j.de actio.§.omnes.prima verior est.Accursius. Additio. Que procedit vbi datio quantitatis non est in obligatione:vt quia promittis daturum te centum titio.ad ea enim agere non possum:ꝛ sic facti obligationi pena censetur appositā,ꝝm Jo.Fab.ꝛ Ange.hic.

Quis ꝛ q substantia sīgnt.

a Dic ꝙ ibi loquit pena legali q̄ non excedit quadruplū: sz nos loquimur i pena cōuentionali que pōt excedere quadruplus ex dispositione ꝑtentū. ut ius cū agitur cū lege q̄ cū hoc vt.l.si conditiones.§.fi.ff. Ethist.

p ¶ In conditione stipulationis.id est in penali stipulatione que est conditionalis,scilicet si non pareat promissor principali promissioni. Accursius.

q ¶ Titio dari.vt promittis Titio,vel mihi ꝙ dabis Titio. Accursius Florentinus.

Universidad de Deusto

a ¶ Spondes ſ. mihi: alſ nō valet hoc: vt modo dixim⁹. Accurſius.
b ¶ Committitur ſtipulatio ſ. pene eo nō dāte. nō aūt illa inutilis effi-citur vtilis: ſz pene metu ⁊ illi ſtatur: vt ⁊ alſ. C. de arbi. l. j. Accurſi⁹.
¶ Sed ⁊ ſi qs. ¶ Caſus Supra dictū eſt q⁹ nemo alteri pōt ſtipulari. vñ q̄rit qualr hoc eſt intelligendū. Et dicit Jmpator q⁹ hoc eſt ſic intelligēdū: niſi interſit eius q ſtipulat. naz ſi tutor qui tutelā pupilli ſui cepit miniſtrare, ceſſerit adminiſtrationē cōtutori ſuo: bñ poterit a cōtutore ſtipulari rem pupilli ſaluaz fore: ⁊ alteri ſtipulari: cū eius interſit: eo q⁹ ſi male adminiſtrauerit cōtutor: tutelaz, habe-ret pupillus tutorez qui primo adminiſtrauit, ſibi obligatū. Et eadē rō-ne poterit aliqs aliquid ſtipulari ꝓcuratori qui aligd certa die a dño ſuo promiſit ſub pena, ne pe-na cōmittatur: vel credi-tori ſuo, ne pignora ſua diſtrahantur. h. d. Fran.
c ¶ Eius. ſcz ſtipulantis.
d ¶ Ceſſerit. ſic. ſ. de ſatiſ-da. tut. §. ij. alſ. iū.
e ¶ Tenet obligatio. naz vtilis actio pupillo dat: vt. ff. de ma. conue. l. j. §. pe. Jtem ipſi ſtipulanti directa acquiritur: vt h dicitur.
f ¶ Habebit vires. inter-eſt enim mea ꝓcuratori meo ſolui qui in rē meā expendit: vt. j. manda. §. tua gratia ⁊ mandantis.
g ¶ Q̄ ſua itereſt. q⁹. j. qz.
h ¶ Data. ab iſto q nunc ſtipulatur.
i ¶ Valet ſtipulatio. non vt ꝓcuratori vel creditori actio cōpetat: ſed qui ſtipulat⁹ eſt, aget actione ex ſtipulatu ad intereſſe quāti ſua intereſt credi-tori vel procuratori fuiſ-ſe ſolutū: vt. C. de inuti. ſtip. l. ſi. ⁊. ff. de verb. obli. l. liber homo. §. ſi. ⁊. C. de dona. cuz res. Vel
agit. Sed ſi adiecerit pœnā: Niſi dederis, tot aureos dare ſpōdes[a]: tunc committitur[b] ſtipulatio.
¶ Stipulatio q⁹ detur ei cui da-ri mea intereſt, tenet. h. d. Are.
¶ Sed ⁊ ſi quis ſtipuletur alij, cū eius[c] intereſſet, placuit ſtipu-lationem valere. Nā ſi is qui pu-pilli tutelam adminiſtrare cœpe-rat, ceſſerit[d] adminiſtrationē cō-tutori ſuo, ⁊ ſtipuletur rem pupil-li ſaluam fore: quoniam intereſt ſtipulatoris fieri quod ſtipulatus eſt: (cum obligatus futurus eſſet pupillo ſi male res geſſerit) tenet obligatio[e]. Ergo ⁊ ſi quis procu-ratori ſuo dari ſtipulat⁹ ſit, ſtipu-latio vires[f] habebit. ¶ Et ſi cre-ditori ſuo quis ſtipulatus ſit: q⁹[g] ſua intereſt, ne forte vel pœna cō-mittatur, vel prędia diſtraban-tur quę pignori data[h] erant, va-let ſtipulatio[i].
¶ Promiſſio fcti alicni nō valz niſi apposita ſit pœna. h. d. Areti.
¶ Uerſa[k] vice, qui alium factu-rum promiſit: videtur in ea eſſe cauſa, vt non teneatur niſi pœnā[l] ipſe promiſerit.
¶ Nemo poteſt ſtipulari rē ſuā. hoc dicit. Aretinus.
¶ Jtem nemo rem ſuam futu-ram[m], in eum caſum quo ſua ſit[n], vtiliter ſtipulatur[o].
¶ Diſſenſus in corpore vitiat ſtipulationem.
¶ Si de alia re ſtipulator ſenſe-rit, de alia promiſſor: perinde nul-la contrahitur obligatio, ac ſi ad interrogatum reſponſum non eſ-ſet: veluti ſi hominem Stichū a te quis ſtipulat⁹ fuerit: tu de Pā-philo ſenſeris, quē Stichum vo-cari credideris[p].
¶ Stipulatio turpis vel ex tur-pi cauſa deſcendens, non valet. Aretinus.
¶ Quod turpi ex cauſa promiſ-ſum eſt[q], veluti ſi quis homici-dium vel ſacrilegium ſe facturz promittat, non valet[r].
¶ Stipulatio ꝺditionalis trāſit ad hęredes ſtipulatoris et ꝓmiſ-ſoris. Aretinus.
¶ Cum quis ſub aliqua cōdi-tione ſtipulatus fuerit: licet ante conditionez deceſſerit, poſtea exi-ſtente conditione hęres eius age-re[s] poteſt. Jdem eſt ⁊ ex promiſ-ſoris parte.
¶ Qui promittit certo tempore: non poteſt cōueniri niſi totus ter-minus ſit elapſus.
¶ Qui hoc anno[t], aut hoc men-ſe dari ſtipulatus eſt: niſi om-nibus partibus anni vel mēſis prę-teritis[v], nō recte petet.
¶ Promiſſori datur tēpus ha-bile ad ſoluendum. Aretinus.
¶ Si fundū dari ſtipuleris, vel homineꝫ: nō poteris cōtinuo age-re, niſi tantū ſpatium pręterierit, ex iſta ſtipulatione: ⁊ rñ. Juſti. q⁹ ſic. Eodē modo ſi me ſtipulatore vi-ſi nos aget certi condictione ad intereſſe: quod probauimus. §. de verb. obliga. in prin. Accurſius. ſtatim ⁊ eo aliqd legans
¶ Uerſa vice. ¶ Caſus. Supra dictū eſt q⁹ ſi aliquis alteri ſtipuleꝫ, nō valet ſtipulatio niſi fuerit ſtipulatus ſic, ſi ita nō factū fuerit vt ſi in ſtipu. cōprehenſum eſt in caſu ꝛtrario. nā ſi aliquis ꝓmiſerit aliuz aliquid facturū, ⁊ ſtipulari: non valet promiſſio, niſi penam promiſe-rit ſi illud non fecerit alius. hoc dicit. Fran. mihi reliquens modo
k ¶ Uerſa vice. ad ſuperiorem. §. alteri. huiꝰ precipuiꝰ modo
l ¶ Pena. ſed ⁊ tunc ad pena tñ tenetur. ⁊ facit. ſ. c. §. ſiquis alium. ca
¶ Jtem nemo. ¶ Caſus Aliqs ꝓmiſit tibi fructū fundi in futurū: valet ne hmōi ſtipulatio: Et rñ. Juſti. q⁹ nō. Nemo enī rē ſuā futurā, ut ſi
m ¶ Futuram. vt partū ancille, vel fetum animaliū ſuoꝝ, que ſua fu-tura ſunt: vt. ſ. de rerū diui. §. item ea. Jtem multo magis ſi ſtipule-tur rem que nunc eſt ſua: vt. ſ. eo. §. j. huiꝰ ſed rebꝰ ſi fiat poſt
n ¶ Quo ſua ſit. hoc ideo qz in eo caſu quo ſua futura nō eſt, valet ſti-pulatio: vt. ff. de vbo. obli. rem meam. Accurſius. cui videmꝰ igit
o ¶ Stipulaſ. ſ. dari. Et eſt rō: qz q̄ ſuū eſt, amplius ſuū fieri nō pōt: vt. j. de act. §. ſic itaq; reſtitui tū poſſum ſtipulari: vt. ff. de vbo. oblig. nemo. j. rñ. ⁊. ff. vſufru. quēadmodū. l. j. §. ſed q̄ dixim⁹.
¶ Si de alia. ¶ Caſus Stipulatus fui a Titio in hūc modū: ꝓmit-tis mihi animal: intelligens de equo: ⁊ ipe rñ. promitto: intelligens de aſino. valet ne ſtipulatio: Et rñ. do. Juſti. q⁹ nō. Cū enī de vna re ſenſerit ſtipulator, ⁊ de alia ꝓmiſſor: perinde nō valet ſtipulatio, ac ſi ad interrogatū reſponſum non eſſet. ⁊. h. d. Et iſtum. §. bene intelli-geni ſi diuerſitas illa placeat ſtipulatori: quia ſi ſic, bene valet ſtipu-latio. hoc dicit. Franciſcus. Dicendū eſt m̄ ſcribꝰ glo
p ¶ Crediderīs. hoc eſt verū qñ certū eſt eos diſſenſiſſe: vt. ff. de vbor. obli. ꝛtinu⁹. §. j. alſ aūt ſi pōt ſm vtriuſq; intellectū valere, valet ſm intellectū ꝓmiſſoris: vt. ff. de vb. ob. qui ex plurib⁹. ⁊. l. ſtipulatio iſta.
§. cū qui[a]. Nec ob. qō ꝛ minorē ꝑſtari debere: vt. ff. de leg. j. apō Ju-lianū. §. ſcio. qz minor eſt quā dare vult ꝓmiſſor: vt. j. de act. §. ꝓterea. Si aūt ſm vni⁹ itellectū tātū valere pōt, ſm ei⁹ intellectū valet: vt ho die dare mihi Bononie. x. ꝓmittis: ſi enī de hac Bononia in q̄ ſum⁹, intelligat, valet: alſ nō: vt. ff. de vb. ob. l. quoties ſ ſtipulationibus. ⁊ de re. du. l. quoties. §.
¶ Qō turpi. ¶ Caſus. Stipulatus fui ſic: ꝓmit-tis mihi. x. ſi Titiū occi-dero: vel ſi furtū fecero: valet ne hmōi ſtip: Rñ. q⁹ nō. Qō enī ex turpi cā ꝓmiſſum eſt ꝛc. Fran.
q ¶ Promiſſū eſt. ſiue di-cam, ꝓmittis homicidiū facere: ſiue dicā, ꝓmitto decē qz promittis facere homicidiū: vt. ff. de vbo. obli. l. generaliter.
r ¶ Non valet. hmōi enī ꝺditiōes turpes, impoſſi-biles ꝓſumunt a iure: vt ff. de ꝺdi. inſti. l. ſi filj⁹. vñ nō valet ſtipulatio: vt. §. eo. §. ſi impoſſibilis. Circa qō tñ dic q⁹ aut ipm qō ꝓmittit, eſt turpe: vt fa-cere homicidiū: ⁊ tūc nō valet, nec etiā pena appo-ſita: vt. ff. de vbo. obli. ge-neral⁹. et. l. veluti. et. l. ſi plagū. Idem dico ⁊ ſi ſub conditione turpi: vt hic. Aut ſi honeſtū ꝓmitta-tur, ſz tū turpiter, vt da-re decē, ſed per metū vel per dolū: tūc valet quidē promiſſio facta, ſed exce-ptione eliditur: vt. C. de inuti. ſtipul⁹. dolo. niſi in caſu vbi ipſo iure nō va-let ꝓmiſſio facta per me-tum: vt. ff. qō met. cā. l. ſi mulier. §. ſi dos. ſm Jo.
¶ Cū qs ¶ Caſus Sti-pulatus fui a Titio dari mihi. x. ſub aliq̄ ꝺditiōe. anteq̄ exiſteret cōditio, deceſſi. poſtmodū exiſtē-te ꝺditione, querit vtrū meus heres agere poſſit ex iſta ſtipulatione: ⁊ rñ. Juſti. q⁹ ſic. Eodē modo ſi me ſtipulatore vi-ſi ſtat ꝺditio, potero agere cōtra heredes promiſſoris. Fran.
¶ Agere poteſt. hoc in ℨctibus: vt hic, ⁊. ſ. de vbo. obli. §. ex ꝺditio-nali. aliud in relictis: vt. C. de cadu. tol. §. finaūtē aliquid. ⁊. ff. de ma. teſt. l. ſi ita ſcriptum fuerit. in fi. l. Et facit ad hunc. §. ff. de pericu. ⁊ cō mo. rei vendi. l. q⁹ ſi pendente. j. reſpon.
¶ Qui hoc anno. ¶ Caſus. Stipulatus fui a te dari mihi. x. hoc an-no vel hoc mēſe: q̄rit q̄ poſſim iſta. x. petere: Et rñ. Jmp. q⁹ oīb⁹ pti-bus anni vel mēſis ꝓterit⁹ poſſuz petere. Aliud aūt eſt ſi ſtipulat⁹ fui mihi dari aliq̄ ānuū: qz tūc in ꝓncipio āni peti pōt. h. d. Frā. de Are.
¶ Qui hoc anno. i. q ſtipulat⁹ eſt his vbis: ꝓmittis hoc anno: vel h mēſe. Et no. q⁹ iſte. §. eſt ler. ff. de vb. ob. ⁊ incipit, Qui h anno. Accur.
¶ Preteritis. i. elapſis. ſed ſecus eſt in relictis, fauore vltime volūta-tis, nā in capite anni ꝑſtatio fit: vt. C. q̄ di. le. ce. l. j. Vel diſtingue: aut ꝓmittit p hec vba, hoc anno vel q̄libet anno: ⁊ tūc in fine anni fit ſo-lutio: vt hic, ⁊. ff. de vb. ob. q hoc anno. ⁊. l. eū qui certaz. Aut annuū: et tūc in capite anni fit ſolutio, ſiue legatū ſit ſiue in ℨctu fiat ꝓmiſ-ſio: ſm Jo. ⁊ B. vt. ff. de ꝺdi. ⁊ demon. l. ſi in annos. ⁊. ff. q̄ di. leg. ce. nec ſemel. Uſi vſus. Annua ſi debes: tūc inſpicies caput anni. Anno ſi debes: in fine teneberis anni. Sz qd ſi vſq; ad forū rem ꝓmiſeris: Uf q⁹ ſtatim incepto foro poſſit agi: vt. ff. ad Treb. l. q filiū. §. Sabi-nus. Additio. Et hāc approbat Ange. hic ꝓpter dictionē vſq;, q̄ de ꝓprio ſignificato excludit: vt. l. j. ff. de pigno. act. ſm Ange.
¶ Si fundū. ¶ Caſus. Promiſiſti fundū ⁊ hoiem pure. quero ergo cum iſta ſtipu. ſit pura: vtrū ex ea incōtinēti poſſim agere: Et rñ. Ju-ſti. q⁹ nō, niſi tantū tps ꝓterierit quo traditio fieri poſſit. ⁊. h. d. Sup aūt iſto tit. ſolebat aliq̄ a qbuſdā fieri tale quare: quare apud anti-quos iſta ſtipulatio, ꝓmittis mihi ꝓdie q⁹ moriar: erat inutilis: hec aūt, ꝓmittis mihi. x. cū moriar: apō antiq̄s erat vtilis. qdā iſtud q̄re reputāt ꝓ truſa, cū ius antiquū hodie ſit correctū. ſic tū videt: Incer-

a Niſi fa-uorabilius eſſet ſm ſti-pulatorez i terp̄tari. l. i ambiguo. ff. de regu. iur.

Stipula-tio an vi-tiet ꝓpter turpitudi-nem.

Solutio qñ fiet ſi h anno pro-miſſuz fit.

Uerſus.

tio: est dies mortē precedēs, q̄ dies mortis dicat, vt in pluribus: ꝛ p pter maiorē incertitudinē dies prima morti dicebat apud antiquos stipulatio in diē primā morti: nō sic aūt in diem mortis. Fran.

Promis sor an statim conueniri possit.

a ¶ Fieri possit. cū cōmodo p̄missoris: vt. ff. de vb. sig. l. nepos ꝑculo. nec tū nimiū expectat, licet prius nō possit soluere: vt. ff. de vbo. obli. cōtinuus. §. illud. Item etsi incōtinenti pōt, non tū ideo statim exigit: vt ff. de sol. quod diximus. quoddā ergo tps mediū exigimus, scz. x. dierū ſm quosdā: vt. ff. de constit. pe. l. promissor. Uel dic, arbitrio iudicis: cuz lege nō sit determinatum: vt ff. de iur. deli. l. j. in fi. qui iudex statuet tps quoddā, nec nimiū nec modicū: vt. ff. de sol. l. ratū. ꝛ rēra. ha. l. quo em̄. §. j. ꝛ j. ō offi. iudi. j. rū. Itē nūqd idē, in quātitatib⁹ q̄ō in specieb⁹ hic ōr: Rñ. nō: imo tpe tanto quātū iudicatis datur, expectat: vt. ff. de iud. l. si debitori. scz. iiij. mēsiuz[a]: vt. C. de vsur. rei iud. l. ij. ſm quosdam. vel veri⁹ dic vt notatur. s. de vbo. oblig. §. ois. in glo. j. statim ꝛc.

a Quibus pēdentibus capi poterit nisi satisfaciet q̄ aduenīte termino satisfaciet: nec interim cōpē sare vel aliq̄d exponere poterit, q̄ tale tps miseratiōis cā cōcedit: ſm ange.

¶ De fideiussoribus.

¶ Continua sic: Uisum est de his qui principaliter obligātur ex plurib⁹ contractibus. Uerū quia (vt hic dicit tex. in prin.) pro eo qui obligatus est, solet accedere fideiussor: ideo post illos tit. subiicitur iste de fideiussoribus. Aretinus.

Diuisio.

Duo eo. ¶ Totus iste titu. diuidit in q̄tuor partes. Primo qualiter fideiussores accipiunt. Scōo in qua obligatione accedere possunt. Tertio q̄ō sunt plures fideiussores: an insolidū vel p parte q̄libet obliget. Quarto q̄ nō pōt fideiussor in plus obligari q̄ principalis: ꝛ q̄ō ōr in pl⁹ obligari. Quinto q̄ō solēnitas intrinseca presumit. Scōa ibi, In oīb⁹. Tertia ibi, Si plures. Quarta ibi, Fideiussores: Quinta ibi, In stipulationib⁹.

¶ Casus. Quesiui a Justi. vñ p̄cederēt fideiussores, siue ortū habe
b rent. Certe, dicit ipse, sepe ꝯtingit q̄ vnus p̄ncipal⁹ obligat: ꝛ ali⁹ p eo intercedēdo obligat: qui fideiussor appellat. ꝛ fideiussores istos accipiunt creditores dum curant vt tutius sibi caueatur. Fran.

b ¶ Promittit. s. p̄ncipal⁹. s. p stipulationē. ꝛ idē si quocūq̄ alio mō q̄s obliget: vt. j. e. §. j. ꝛ. ff. e. l. j. Nūqd aūt accessorie obligationi accedere fideiussor pōt: Rñ. sic: vt. ff. e. l. Grece. §. fi. ꝛ de pig. act. si rem. §. j.

c ¶ Quos homines. i. fideiussores.

d ¶ Solent. scz creditores.

e ¶ Cautuz sit. et est cautū sine dubio: vt. j. de repli. §. fi. Additio. Unde plena cautio dr cum fideiussoribus: sed plenior cum pignoribus. simpliciter vo prolata ab homine, intelligitur sine fideiussoribus: secus si a lege vel a pretore: nisi procederet vltra declarando nudā cautionem sufficere. Angelus.

¶ In oīb⁹. ¶ Casus. Quesiui ab Impera. an fideiussor accipi possit solūmodo a debitore qui est verbis obligatus: Rñ. di. q̄ fideiussor potest accipi in omni obligatione: siue sit obligatio cōtracta re, siue verbis, siue ꝯsensu. ꝛ plus dico q̄ fideiussor pōt dari p obligatiōe ciuili tm̄, ꝛ pro naturali tm̄: ꝛ pro ciuili ꝛ naturali. vnde cum seru⁹ domino suo possit naturaliter obligari: pōt ꝛ dare fideiussorez dño suo in id qō ei naturalr debet, ꝛ etiā extraneo: ꝛ erit ille fideiussor a seruo datus dño naturalr ꝛ ciuiliter obligatus: cum tm̄ debitor principalis sit tm̄ naturaliter obligatus: qō mirum videtur: cū plus non debeat esse in accessione q̄ in principali obligatione: vt. j. eo. titu. §. fideiussores. ad qō respondeo q̄ plus loco vel tpe vel re vel causa nō potest esse in fideiuss. q̄ in principali debitore. tamen circa illud idem q̄ debeat esse principalis debitor, potest esse efficacior obligatio fideiuss. q̄ principalis debitoris. Franciscus.

b Hoc verū i fideiuss. de dote cōseruāda ꝓpter pfidiā eutrādā in ter eos: vt ibi dic tex. Quid aūt de dote restituēda vt de l. l. cōstā te. §. q̄tlēs. ff. solu. ma. ange.

f ¶ In omnibus aūt obligationibus. id est in omni specie obligationum: dūmodo non sit contra legem: vt. ff. eod. l. cum lex. Sed contra C. ne fideiuss. do. dentur. l. j. Solu. illud speciale est[b]. Item in presentibus ꝛ futuris negotiis potest accedere fideiussor: vt. ff. de iudi. l. nō quēadmodum. ꝛ j. eo. §. fideiussor.

g ¶ Consensu. siue etiam ex maleficio vel quasi: vt. ff. eod. l. Grece. §. sed si ex delicto.

h ¶ Nec. id est non.

i ¶ Ciuilis. scz tantū: vt p eo qui fuit cōfessus spe future numerationis: vt. j. ti. pri. habet tm̄ eādem exceptionē quā reus: vt. C. de nō nu. pecu. l. pe. in fi. ꝛ. l. tā mandatori. Et sic nota ciuili tantū obligationi accedere fideiussorē: vt hic, ꝛ. d. l. dr, ꝛ. ff. eo. l. fideiussor. §. ij.

k ¶ Naturalis. scz vt pro seruo: vt subiicit, ꝛ. ff. eo. l. fideiussor. §. fideiussor accipi. ergo quātū ad dationez fideiussoris non interest: sed quo ad alia multa interest: scilz inter ciuilez ꝛ naturalem obligationē: vt. ff. de constitu. pec. l. j. §. debituz. et l. q̄ si maritus. §. siquis autem. Accursius.

l ¶ Cui. scz obligationi.

m ¶ Adeo. i. intantum.

n ¶ Pro seruo. qui seru⁹ de iure naturali tenetur tm̄, nō ciuili: vt. ff. de condi. indeb. si id quod. ꝛ. s. de liber. §. j. ꝛ. s. de innti. stipul. §. item inutilis. et huic naturali accedit hic fideiussor. At ipse seru⁹ fideiubere non pōt: vt. ff. eo. l. seruus inscio. ꝛ l. se.

Seruꝰ ciuiliter negt obligari.

o ¶ Obligetur. fideiussor qui pro eo intercedit.

p ¶ Dñs. non idem econtra, vt dñs seruo possit fideiussorem dare. Et est ratio, quia talis fideiussor obligando se seruo, per cōsequens dño obligatur. Item pro eodem scz dño obligatur: qō ēsse nō pōt vt idez pro eo dem ꝛ apud eūdem possit obligari: vt. ff. e. siquis pro eo. §. j. ꝛ. l. Uranius. ꝛ. ff. ad Uelleia. tutor. Accursius.

¶ Fideiussor. ¶ Casus. Si aliqs pro debitore aliquo fideiubeat: nō solū ipse est obligatus q̄diu viuit: sed etiā si decesserit, relinquit heredē obligatū: ꝛ huius ratio est: q: ex ꝯctu tenentur heredes.

q ¶ Relinquit obligatū. siue hoc dictū sit, siue nō. ꝛ idē in omni obligatione ex ꝯctu vel quasi in ipsa re p̄ncipali: vt hic ꝛ. ff. de ac. ꝛ obli. l. ex ꝯctibus. Sed quid si ad penam furti obligatus est vel alia actione vel obligatione que nō tranſit ad heredes: Rñ. Non puto teneri ex hoc casu heredem: quasi natura mutet hoc casu stipulatio: vt arg. ff. siquis cau. l. si cum. §. qui iniuriarum. ꝛ j. de actio. §. fuerat autem[c]. et facit ad hunc. §. ff. eo. l. iij. §. fina.

c Hoc vr: Itelligo si simplr q li actōr dellcto fuit: fecit si pe certā sūmā. Iz p delicto promiserit vl p eo quātam erat condēnat: ꝛ cōtra heredem tūc nisi sub ea cōe pmiserit: vt Jo. Fa. ꝛ ange hic.

¶ Fideiussor. ¶ Casus. Pone q̄ aliqs ita fideiussit p Titio: fideiubeo p Titio in id qō sibi credes: vel i id qō sibi credidisti. valet ne talis fideiussio: Rñ. q̄ sic. ꝛ hoc est qō in istis duobus. §§. dr. Fran.

r ¶ Fideiussor ꝛ precedere. puta fideiubeo in id quod sibi credes: vel credidisti: vel credis. nā his tribus temporibus potest accipi: vt hic, et. ff. de vsufru. ea. re. que vsu con. l. quoniam. §. fi.

¶ Si plures. ¶ Casus. Pone q̄ pro quodā debitore penes suū creditorē quatuor fideiusserūt. nunqd isti plures fideiuss. tenentur insolidum: Rñ. Justi. q̄ sic: ꝛ liberum est creditori a quo petat siue velit erigere solidū, de rigore iuris primitiui: sed postea inuenta fuit epistola diui Adriani, in qua cauetur q̄ inter omnes fideiuss. qui sunt soluendo tempore litis cōtesta. diuidatur obligatio. sed si tempore litis cōtesta. vnus inueniatur non soluendo, ceteros onerat. Sed pone cum quatuor sunt fideiuss. q̄ vnus cōuentus a creditore, solidū soluerit: quid iuris in isto casu: Rñ. Justi. q̄ si p̄ncipalis debitor nō sit soluēdo, hoc erit suū detrimentū: ꝛ sibi debet imputare quare totū soluit: quia potuisset se iuuasse epla diui Adriani. h. d. Fran.

s ¶ Tenent. idē est in pluribus mandātibus, vel iubētibus: vt. ff. qō iussu. l. fi. Sed videt iure nouo q̄ pro parte sua tm̄ quilibet teneatur ipso iure: vt iam nō sit necessaria epla de qua subiicit hic: nisi expresse insolidū p̄mittatur. ꝛ sic videt corrigi qō hic dicit: vt in auc. de duob⁹ reis. §. j. coll. vij. Uelverius (vt puto) dicta auc. loquit in plurib⁹ reis debēdi: in quibus etiā iure veteri videtur fuisse cautum vt pro partibus teneantur: vt. ff. de duo. re. l. reos. At secus fit in fideiussoribus, quoz quilibet tenetur insolidum, vt ipse reus pro quo intercedit. et ita habebit locum epla hodie vt olim. Additio. Et ista cōiter approbatur. adhibentur em̄ isti pro securitate: vt. s. eo. in prin. secus in duobus reis: ideo ꝛc. Jo. Fa. ꝛ Ange.

t ¶ Ex epistola. sed vbi est hec epla: Rñ. nō habemus eam scriptam: multotiēs tamen de ea mentionem facit lex: vt hic, ꝛ. C. de consti. pecu. l. fi. ꝛ. ff. eo. l. inter fideiussores. ꝛ. l. seq.

Exceptio diuisionis fallit i quinq̄ casibus

v ¶ Partes. hec tm̄ epla fallit in quinq̄ casibus: vt in fideiussoribus tutoz qui nō implorāt bñficiū: licet tutores implorēt: vt. ff. rē pu. sal. fo. l. fi.

Universidad de Deusto

fo.l.fi.ꝛ.ff.de tu.ꝛ ra.dis.l.j.ℌ.n ūc tractemus. Jtem fallit in fideiusso re fideiussoris:vt.ff.e.si plures.ℌ.fi. Jtem fallit qñ ceteri fideiussores solui nō sunt tempore litis cōtestate:vt.j.subiicit statim. Jtē fallit qñ eiusdē summe sunt fideiussores:sed nō p eodē debitorē:vt.ff.e. si a Titio. Jtē ꝛ qñ inficiātur:vt.ff.eo.si dubitet.ℌ.ita. Sed nunquid hec exceptio eplē est peremptoria vel dilatoria: videtur peremptoria: qꝛ prorsus perimit id i quo opponit. Jtem econtra videtur dilatoria:qꝛ ante litē contestatā opponi dz,vt hic:quare videt dilatoria:vt.C.de pba.l.exceptionē. Sed dico eam quasi anomalā cum nec perēptorias ꝓsus imitetur,que vsq; ad sententiam opponitur,nec dilatorias que tantū differunt:vt.j.de except.ℌ.hec exempli.ꝛ. C.sent.rescin. non pos.l. perēptorias[a]. Sed quid si soluit:nūqd repetet quasi sit fauorabilis exceptio? Videtur ꝙ sic:vt in Velleiano:vt ff.de cōdi.inde.l.qui exceptionem.ꝛ.ff.eo.l.si contendat.Sed contradico: quia nō inuenio ꝙ sit fic fauorabilis:ꝛ qꝛ suum recipit:vt.ff.de condi.indebi.repetitio.

Exceptio qſe adriani est anomala.

a ℂ Tu dic q etiā vsq; ad finaz ꝓ opponi: vt no. gl.in.l. fideiusso. C.eam aūt post finaz: vide ange. hic.

petere. Jdeoq; si quis ex fideiussoribus eo tempore soluēdo non sit, hoc cęteros onerat[a]. Sed si ab vno fideiussore creditor totus consecutus fuerit: huius solius detrimentum erit, si is[b] pro quo fideiussit,soluendo non sit,et sibi imputare debet,cum potuerit iuuari[c] ex epistola diui Adriani,et desyderare vt pro parte in se detur actio.

ℂ Fideiussor non potest in plus obligari ꝙ principalis. Et i plus obligari dicitur etiam qui citerio ri tempore obligatur. Aretinus.

ℂ Fideiussores ita obligari non possunt, vt plus debeāt, ꝙ debet is pro quo obligantur[d]. Nam eorum obligatio, accessio est principali obligationi: nec plus[e] in accessione potest esse, ꝙ in principali re. At ex diuerso, vt minus debeāt, obligari possunt. Jtaq; si reus decem aureos promiserit, fideiussor in quinq; recte obligatur.contra[f] vero obligari nō potest. Jtem si ille pure promiserit, fideiussor sub conditione promittere potest.contra[g] vero non potest. Non solum autem in quantitate, sed etiam in tempore minus aut plus intelligitur. ℌPlus[h] est enim,statim aliquid dare:minus est post tempus dare.

ℂ Fideiussor soluens pro reo, habet contra eum mandati actionem. Aretinus.

ℂ Si quid autē fideiussor p reo soluerit[i],ei⁹ recuperādi causa habet cū eo mādati[k] iudiciū. ¶ Grece fideiussor ἐγγυητής dicit:q plerūq; ita accipit:λέγω ὅτι ἐγγυάομαι, θέλω. qđ pro eo est ac si dixerit:dico ꝙ fideiubeo,volo.

ℂ In stipulationibus solēnitas intrinseca ꝓsumitur. Aretinus.

ℂ In stipulationibus fideiussorum sciēdum est hoc generaliter accipi, vt quodcunq; scriptum sit quasi actum, videatur etiā actū[n]. Jdeoq; constat si quis scripserit se fideiussisse, videri omnia solenniter[n] acta[o].

ℂ De literarū obligationibus. Titulus. xxij.

ℂ Scribęs se debere ex mutuo quod non recepit, sperans recipere: obligatur literis cum effectu: olim post quinquennium: hodie post biennium.

h ℂ Plus est enim. facit ad hoc.ff.de verbo.signi.is cui.ℌ.fina.et.j.de actio.ℌ.plus autem.ꝛ.ff.de solu.l.solidum.ꝛ.ff.solu.matrimo.si constante.ℌ.quoties. Accursius.

ℂ Siquid. ¶ Casus. Supra dictū est ꝙ inter fideiussorē ꝛ creditorez est obligatio verborū. sed que est obligatio inter fideiusso.ꝛ principalem reū? Et rñ. Justi.ꝙ si aliquid fideiussor pro reo soluerit:hz cōtra euz actionē mādati,ꝛ ita ꝙ ꝙ verboꝝ obligatio,que est stricti iuris,sit inter fideiuſ.ꝛ ꝓncipalē debitorem,est obligatio mādati,q̄ est bone fidei. Fran.

i ℂ Soluerit. siue per iudicem, siue nō: vt.ff.manda.idēq;. ℌ.fideiussores. Sed etiā in casibus quatuor anteq; soluat agit mandati: vt si hoc dictū sit, vt ad tempus teneat: item si fuerit condemnatus:itē si cepit bona sua dissipare re⁹:item si diu stetit fideiussor in obligatione:vt. C.mand.si pro ea.ꝛ.ff.māda.l.Lucius[b]. alꝫ non agit anteq; soluat,sed soluere debet:vt ff.de condi.indebi.l.inde bitam. Sed etiam in casibus nullo modo agit: vt si p inuito:aut donādi animo:aut in rem suā fideiussit:vt.ff.man.si remunerandi.ℌ.si passus. et.l.si pro te pſente. Jtez si hoc actum sit, vt non agam:vt.ff. manda.si remunerādi.ℌ. Marcell⁹. Jtem si mandatum non fit obligatorio:vt.j.māda.ℌ.illud. Jtem et si fideiussor non opposuit exceptionem quā debuit opponere:vt .ff.māda.si fideiussor. Accursius.

Fideiussor i q̄tuor casib⁹ agit anteq; soluerit.

b Intellige de arbitrio iudicis: fm omunē opi.ꝛ no.qꝛ debuit stetisse in obligatiōe: nec sufficeret q̄ steterit i p missiōe tm vel fideiusſiōe. Et alios casus adō ad istā glos. vt per Ange. hic.

† Sic etiā pſumit̄ p snia iudicis q̄ sit solenniter lata. vide tñ de Bi.c.qñ ℨ. in gl. fi. eꝛ de pba. ꝛ in.c. ficut nobis. in gl.sup ỹb. exꝑmatur. post med. eꝛ de re iu. Exposition greci.

k ℂ Mandati iudicium.i.actionē,si intercessit mandatū:vel etiaz eo presente fideiussisset:vt.ff.manda.qui fidē.ꝛ.l.ex mandato.

l ℂ Grece.facit.ff.eo.grece.j.respon.ꝛ.j.qbus mo.tol.obli.ℌ.sed ꝛ grece.ꝛ.ℌ.de ỹbo.obli.ℌ.vtrum autem. Accur. Additio. Et aduerte ꝙ (vt etiā tertus aperit.) Engyetes grece dicit latine fideiussor. Deinde sequitur in textu,lego oti engyaomai,thelo.quod sic exponitur: lego,dico:oti,ꝙ: engyaomai,fideiubeo:thelo, volo. dico ꝙ fideiubeo,volo.ꝛ hoc est quod latinum statim exprimit.

ℂ In stipulationibus fideiussoꝝ. ¶ Casus. Stipulatio autem fideiusso. potest esse cauta:ꝛ non cauta. si autem cauta nō fit:vt si instrumentum dicat ꝙ ipse promiserit creditori interroganti:nihilominus omnia presumūtur solenniter acta quasi interrogatio promissionem precessisset.ℌ.d.vsq; ad fi. Fran.

m ℂ Etiam actum.quasi dicat.si ita dicit scriptura ac si vere ita fuisset factum,quod forte fuit vel non fuit actum,certe presumitur pro scriptura,vt sic videatur actum:ꝛ est hec scriptura priuata.dicit effi, si quis se ꝛc.et ex causa vnde incontinenti preiudicat:nisi contra probetur:vt.ff.de non numerata pecunia,generaliter. Et facit ad hunc ℌ.ff.de verborum obligatio.ℌ.sciendum.ꝛ.C.de contrahen.stipulat. l.j.et.ℌ.titul.j.ℌ.si scriptum. Jn scriptura autem publica constat ei standum multo magis,nisi contra probetur:vt.C.de probationib⁹, cum precibus.ꝛ in authen.de fide instrumen.ℌ.si vero moriantur.in prin.ℌ.col.vj.[c] Jtem not.hic presumi omnia solenniter acta: quod probant supradicte.ll.Accursius.

c Nota fm Ange. h ꝙ falsitas instrumenti item solēnitas vel error scribentis pſit ꝓbari p testes. Jtē i simulatiōe:dum mō ℨ cr⁹ fuerit sine scriptis celebrat⁹: lz in scriptis redactus fuerit.alꝫ si in scripti sit celebrat⁹:nō reprobat nisi p ℨ iā scripturaz. De q̄ materia vide.ℌ.ti.j. ℌ.ītē ỹborū. Ange.

n ℂ Solenniter.id est etiam interrogationem factam fuisse:quam necesse est precedere:vt.ℌ.de verborum obligacio.in princi.ꝛ.C.de contrahen.ꝛ cōmit.stipu.l.j.

o ℂ Acta.sed contra.ff.de publici.quecunq;.ℌ.finali. Solut.ibi sunt extrinsece solennitates de tutore et iudice qui debent adesse cum pupillus vendit. Et hic actus promissionis nullus est sine actu interrogationis. Unde ex quo dixi fideiubeo vel promitto,intelligitur interrogatio facta esse quasi pars promissionis:et sic non est extrinseca solēnitas,cum sit pars stipulationis.

ℂ De literarum obligationibus. ¶ Jsta rubrica continuatur ad precedentia. Quia supra visum est de obligationibus que contrahuntur re et verbis:ideo nunc ponit de his que contrahuntur literis. Aretinus.

Questiui a Justi. vtrum fideiussores ita possint obligari ꝙ plus debeant ꝙ debeat debitor principalis? Et rñd. Justi. ꝙ nō. Obligatio enī fideiussoria accessoria est principali obligationi. plus enī nō debet esse in accessione ꝙ in principali obligatiōe:sed ecōuerso bene potest esse. Si enī ꝓncipalis debitor obligeꝛ in decē:bene pōt fideiussor obligari in.v.ꝙ fideiuſ. obligeꝛ in.xx. hoc esse nō pōt. Jn ỹbo.ic.item si ille. casus est talis. Supra dixi ꝙ in maiori quātitate non pōt teneri fideiuſ. ꝙ debitor ꝓncipalis.idē dico in tpe. Non enī pōt esse ꝙ fideiuſ.teneaꝛ pure qñ principalis debitor sub cōditione obligaꝛ:qꝛ sic in plus teneretꝛ fideiuſ. ꝙ debitor principalis:qꝛ plus intelligitur nō solū in quātitate,sed etiam in tempore minus ꝛ plus intelligitur.ecōuerso autem non potest obligari pure.ℌ.d.

d ℂ Obligantur.sed nunquid in idipsum in quo reus tenetur,saltem remanet obligatus quādo in plus fideiussit? Quidam dicunt ꝙ sic: pro quibus est hoc generale, Utile per inutile non vitiatur:vt.ff.eo. si a reo.ℌ.j.ꝛ.C.de do.siquis argentum.ℌ.sed in his oībus. Nos contra,sez ꝙ in nihilum teneatur:ꝛ est pro nobis.ff.eod. Grece.ℌ.illud. Additio. Collige ex glos.duas opinio. Prima qꝛ vbi fideiussor fideiubet in plus ꝙ reꝰ principalis debet,obligatur pro occurrēte qualitate.et pro hac sententia allegatur primo.l.si a reo.ff.eod.l.hactenus.in fine.ff.de constitu.pecu.l.rogatus.in fine.ff.manda.allegatur vulgaris regula:quia vtile per inutile vitiari non debet.regula iur. vtile.lib.vj.Christopho.

e ℂ Nec plus.contra hanc regulam est.ℨ.de rerū diui.ℌ.si tamen rem alienam. Jtem.ff.de contrahen.emptio.si in emptione.in prin. Jtez ff.de solutio.qui res.ℌ.si mihi decē.ꝛ.ℌ.qui stipulatur.ꝛ.ℌ.mihi Rome. Sed his oībus da generalem solutionem vt sic exponas hanc literam,non plus esse potest in accessione ꝛc.id est in accessoria obligatione, fm Joan. Jtem contra.ff.de indi.non quēadmodum. Solu. ibi non est plus:quia licet fideiubeat ante reum:non tamen plus tenetur. Jtem contra.ℨ.eo.at nec. Sed ibi non est plus eo modo quo dicitur plus. Dicitur enī plus quatuor modis quorū nullus est ibi: vt.j.de act.ℌ.plus autē. Accur. Additio. Et est ratio:quia in dictis quatuor modis disparitas puenit ex facto stipulatoris,ideo sibi imputet. Disparitas ỹo in efficacia seu substantia obligationis ex iuris ordinatione prouenit:ideo sibi magis succurritur.

f ℂ Contra.i.si reus.ꝙ promisit:fideiussor.ꝛ.

g ℂ Contra vero.si reus sub conditione promittat:et fideiussor pure. Accursius.

Diuisio.

Olim scriptura. ¶ Totus iste titu. diuidit in duas partes. Primo ponit qualit olim scriptura obligabat, t ei⁹ correctionē, t nouū statutū. Scōo ponit intra quātū tps olim t hodie pōt opponi exceptio non numerate pecunie. Scōa ibi, multū. ¶ Casus. Quesiui a dño Justi. qd esset obligatio lr̄aꝝ: Et rñ. di. q̄ oblig. lr̄aꝝ est illa que nec ꝫ stat re, nec ꝫ verbo, nec ꝫ sensu: sz lr̄is fit sue scriptura. Ista obligatio literarū fiebat olim cū quadā solēnitate quā hodie nō habemus. Obligatio tamē ista inefficax est q̄diu ei pōt opponi exceptio nō numerate pecunie, sz olim vsq; ad quinquēnium: sed hodie intra biēniū. Ex ista aūt obligatione nascit actio que vocat cōdictio ex lege. s. tūc q̄n nō hz locū exceptio non numerate pecunie: cū nō sit verboꝝ obligatio. si em̄ esset verboꝝ obligatio, non haberet locū titu. iste: sz ad p̄cedētes titu. esset recurrendū. Ad intellectum tn̄ tā tex. q̄ glossaꝝ istī⁹, ¶. sciēdū est q̄ si aliqs ꝫfiteat in iudicio se debere aliqd alicui, tunc valet ista ꝫfessio etiā si sine cā ꝫfiteat: cū authoritas iudicis siue iudicij, vicē cause suppleat: vt. ff. de inter. acti. l. j. et. iij. si autē extra iudiciū facta sit ꝫfessio: aut est facta sine cā, t tūc nō valet. aut cū causa, t tūc distingue: q: aut apponit cā mutui, t tunc in odiū fenerator̄ poterit opponi exceptio nō nume. pecunie intra biennium: t cōpellet fenerator̄ pbare pecuniaz se numerasse. aut opponit cā dotis, t tūc intra mēsem vel annū poterit opponi exceptio nō numerate dotis. si aūt ex alia cā ꝫfiteat se debere, veluti cā emptiōis: silr̄ incōtinenti p̄sumit cā vera, t sic ꝫfitēti p̄iudicat. Itē q̄rit cū qs ꝫfiteat in scriptura se debere: q̄re nō stat scripture p̄cise: sz pōt opponi ꝫ eam exceptio nō nume. pecunie: Dicas q̄ multū refert vtrum in scriptura ista cōtineat sic: Noueritis q̄d. in nr̄a p̄sentia ꝫstitutū cōfessum fuisse se debere tali ex causa mutui. c. Nec em̄ scriptura nō dicit pecuniā sibi numeratā fuisse: sed ꝫfessum fuisse se debere tali: qō forsan spe future numeratiōis fecit: q̄ forsan nō fuit subsecuta: t ꝓpterea ꝫ talē scripturam bñ pōt opponi exceptio nō nūerate pecunie: nec sequit q̄ de necessitate tali stet scripture: vt pōt subtiliter indagāti liq̄re. Si autē ita cōtineat in scriptura: Noueritis q̄ talis in p̄sentia nr̄a ꝫstituꝝ numerauit vel numerari fecit tali. c. hic fit mētio p̄cise in scriptura de numeratiōe facta: ideo scripture stare opz: q: nō pōt hmōi lr̄is exceptio nō nūera. pecunie opponi. Itē scire debes q̄ ꝓpter tres gradus existentes in scriptura: sz scripture, stipulatiōis, t iuramēti: dicūt quidā q̄ tres sunt excep. r. sidētes istis tribus gradib⁹. Aut em̄ ꝫfiteꝫ qs se debere aliqd in sola scriptura, sz sine stipulatione t iuramēto: t ꝫ istam scripturā hz locū exceptio non numerate pecunie. aut in scriptura in qua ꝫtineꝫ stipulatio: t ꝫtra istā opponit exceptio in factū. aut in scriptura in qua ꝫtineꝫ iuramētū: t ꝫ istā opponit exceptio doli. Alij dicunt q̄ exceptio nō nume. pecunie nō est exceptio specialis: sed gñalis: cū qua ocurrit exceptio doli spālis: sz q: exceptio doli nō hz locū ꝫ patrē vel patronū, ideo adinuēta fuit exceptio in factū, que poterit opponi ꝫ scripturas in tali casu. ZDulti aūt dicunt q̄ si debitor ante biennium exceptionē nō nume. pecu. opponat, t arctet creditorē ad p̄bandū pecuniā fuisse numeratā: post biennium etiā poterit ipsam opponere, sed nō cū tanto effectu: q: tunc necesse habebit p̄bare pecuniā non fuisse numeratam. hoc dicit. Fran. de Are.

c ¶ Scriptura. i. solēnitate quadam scripta, que per quedam nomina specialia fiebat, vt subiicit.

b ¶ Plane. licet dicta verba in vsu esse desierint: plane ꝛc.

c ¶ Si qs. s. hō priuatus. Idē est t si fiat per aliū: dūmodo per publicam p̄sonā. aliud si per priuatā: vt. C. de pba. instr̄a. ar. tn̄ ꝫ. ff. de pig. l. si fideiuſſor. ¶. j. Sed ibi in scribētis p̄iudiciū credit. Additio. Nota regulariter scripturā priuatā nō facere fidem. Fallit q̄n̄ hec scriptura aliqd ꝫtinet cōtra scribentē: q: nō est verisile aliquē scribere contra se q̄d veritati nō innitat: ar. in. l. exemplo. cū ibi no. C. de pba. Fallit scōo si talis scriptura p̄uata hz subscriptionē trium testiū fide dignoꝝ. aut. sigs vult caute deponere. C. qui po. in pig. ha. Christo.

d ¶ Debere. s. ex cā mutui t sine stipulatiōe. Hec em̄ vba nō sunt apta ad stipulationē: vt. ¶. de vb. ob. ¶. j. Si aūt sine cā, nō p̄iudicat: vt. ff. de pba. cū de indebito. in fi. Quid si stipulatio interuenit: Rn̄. t tūc habet locū effectus huiꝰ ti. nā exceptionē in factū pōt opponere: vt. C. e. l. cū vltra. t hoc si spe future numerationis: alʒ si tā q̄ iā esset debitū, cū nō esset, sciēter ꝫfiteꝫ: videt donare, alʒ i. si nō vult donare: sz quia credit se ei debere: nō valet stipulatio: q: obiicit exceptio: vt. ff. de reg. iur. l. cui⁹. t. ff. de excep. do. l. ij. ¶. ij. Et no. caute hic q̄ per verba p̄ntis tpis fit hec obligatio: vt p hec: scribo me debere: vel cōfiteor me debere: vt hic dr. t sic est ꝫ opinionem nostrā, qua dicimus obligationē literaꝝ debere fieri per vba futuri tpis tn̄: vt. C. de postu. l. si sub specie. vt scribo me daturū tibi. r. ex cā mutui: ad instar stipulationis que per verba futuri tpis tn̄ fit: vt. ff. de vbo. obli. stipulationū. ¶. stipulatio. Sed certe nec hic dico q̄ per hec vba nascātur nunc t vt nūc: sz quasi etiā priꝰ nata fit, si ꝫfiteor ꝓ verba p̄ntis vel ꝓteriti tpis. et facit. C. de

e ¶ Scripserit. i. scriptura confessus fuerit.

f ¶ Numerati nō est. alʒ em̄ si numeratū esset: non literis, sed re obligatus esset: vt. ¶. qui. mo. re contrahi. ob. j. respon.

g ¶ ZDultum. hoc exponitur. j. prox.

h ¶ Exceptionē. s. nō numerate pecunie: que potest ꝓponi siue petatur actor siue nō: vt ar. C. e. l. si quasi. t in scriptis p̄m quosdā: vt in auc. de tē. nō so. pe. sup dote. ¶. j. col. vij. Uel forte illud speciale in dote. Primum tamen p̄m Joā. verius est. Accur. Additio. Et hoc verum vbi non prouocatus opposuit. Et est ratio: quia tūc obtinet vicem actoris: alʒ secus. Angelus.

i ¶ Constitutū est. a multis Impatoribus q fecerūt leges tales. C. eo. per totū vsq; ad. l. generaliter. nam postea Justiniani sunt.

k ¶ Hodie. sic loquit quasi supradicta loquātur ante tpa Justiniani: et nunc subiicit q̄ hodie sit idē. Uel dicit hodie. i. postq̄ cucurrit hoc tēpus. s. quinquēniū olim, hodie biēnium: vt. j. prox. t p̄m hoc nō debet esse t in textu. Accursius.

l ¶ Dū queri nō pōt. i. dū q̄rimoniā ꝓponere nō potest de exceptione nō numerate pecunie: q: ex quo cucurrit tēpus, obligabit per scripturā ad dandam pecuniam non numeratam.

m ¶ Scriptura. i. p scripturā. Sed certe vr̄ neminē scriptura vel literis obligari: sz intellectu qui ex lr̄is p̄cipit t vbis. ff. de ac. t obli. l. nō figura. qō qdā p̄cedūt. Sed certe vtrūq; facit ad obligationē, t ipa figura lr̄aꝝ, t ꝫsensus quē exp̄imūt: t qō dicta. l. ōr nō figura. s. sola. Itē nūquid t per ꝛriā scripturā obligatio ciuilis nata poterit tolli: vt si creditor sic scribat: Cōfiteor me nō numerasse: vel te ꝫfessuz nō fuisse: vl illū soluisse: Rn̄. sic: vt. ff. de re. iu. l. nihil tā naturale est. Accursius.

n ¶ Obligeť. l. ciuiliť t naturaliť post biennium, quasi biēnio pariat naturalē obligationē. nā ante erat ciuilis tn̄, nō naturalis: cū nihil numeratū fuerat. Itē si ciuilis nō esset, frustra diceret habere locū exceptio. Dicimus ergo q̄ sola ciuilis fit ante biēnium: sed post biennium natūralis adiicit. Uel qō est veri⁹, non adiicit, sed p̄ma ciuilis incipit habere vim naturalis t ciuilis. nā t stipulatio est de iure ciuili. habet tn̄ effectum naturalis obligatiōis t ciuilis: nā ciuilis per se nō valet ad exigendū: vt diximus. ¶. de obli. ¶. j. Itē sic est iure indicata. Adhuc tn̄ dicūt quidā, vt Jo. t Hug. q̄ si vult post biēnio exceptionē opponere, t p̄bare sibi nō numeratā pecuniā, q̄ admittit: sed ante biennium p̄bat creditor: vt. C. e. l. si ex cautione. qō certe est equū. t ita biēnium hoc solū operat, q̄ p̄bationis ꝫcedat onus. t etiā p his facit quod alʒ dr q̄ nō fiant illicite exactiones: vt. ff. de of. p̄si. l. illicitas. Sed certe aliter de iure videť. s. vt nullo mō admittat etiā p̄bans. nam sacrm nō pōt deferre, qō est spēs p̄bationis: vt. C. e. l. in ꝫbus. ¶. illo. t. C. de iure deli. l. fi. ¶. licētia. Sed certe satis credo p̄mū verū t equū. Nec obstat qō de iuramēto dixi: q: ex parte illi⁹. l. in ꝫtractibus. nō hz iuramentū vim p̄bationis, si nō vult aduersarius: vt. C. de iureiu. l. generaliter. ¶. finaute. Additio. Ex hac glos. collige q̄ ille q opponit exceptionē nō nu. pe. ante biennium, nō tenetur p̄bare funda mentū sue exceptionis: hoc est pecuniā nō fuisse numeratā: imo agens tenet probare illam fuisse numeratam. Christo.

o ¶ Condictio. s. ex illa. l. C. de nō nu. pecu. l. in cōtractibus.

p ¶ Uerboꝝ obligatione. i. stipulatione que verbis fit. nā tūc titulus iste cessat t habet locū. ¶. de vbo. obli. qñ accepit: vel hz locū exceptio in factum: vt. C. eo. titu. cū vltra. qñ non accepit.

¶ ZDultū aūt. ¶ Casus. Quia. ¶. dixit Justi. q̄ exceptio nō nūe. pecu. post multū tps opponi nō poterat: ideo hic exponit qd est multū tps: dicēs q̄ hoc tēpus erat olim vsq; ad quinquēnium. sz ne creditores suis pecunijs defraudarētur, ꝓpter longū tps intra quod olim potuit opponi exceptio nō nu. pecu. ideo illud tēpus per ꝫstitutionem Impatoris vsq; ad biēniū est coarctatū: ita q̄ intra biēniū possit illa exceptio opponi cū effectu: post biēniū vo nō cū effectu: sz cum oneret creditorē ad p̄bandū pecuniā fuisse numeratā, poterit etiam post biēniū p̄bare hoc: vt. ¶. dictū est. h. d. vsq; ad fi. titu. Fran.

q ¶ ZDultū. q: post multū tempus exceptionē ꝓponere nō potest: vt ¶. modo dixi. quid sit multum, exponit hic. Et not. multū pro quinquennio poni: sed diu pro decennio ponitur: vt. ff. qui. t a qui. fi cum fideicōmissaria. ¶. Christo.

Cōstitutionibus.

Obligatio fit tn̄ ꝓpter futurum tpis.

Lex est imponēda rebus.

Literaruz obligatio tolli pōt p̄ iuram scripturam.

Exceptio nō numerate pecunie ¶. quinquēnio pōt opponi.

Iuramentū est spēs pbationis.

ZDultum quinquēnium, t diu decēnio cōprehendit.

prenotato, po. ca. in isto. §. sic dixi Justi. Dñe, vidi. s. differētiam generalē inter hunc titu. ⁊ species superiores ⁊trahendi. s. inter obligationē que fit re, ⁊ obligationez verboꝝ, ⁊ obligationes literaꝝ. Sed dñe, pro deo detis aliā differentiā inter obligationē que fit ex cōsensu, ⁊ obligationē verboꝝ. Et respōdet di. Frater, ecce aliā differētiā. In obligatione eñ que fit ex cōsensu, obligatur hinc inde alter alteri in his etiā que nō sunt dicta in cōuētione, si ex bono et equo ea pstari oporteat. In stipulatione autem verboꝝ nihil venit vltra id qō inter partes conuenit. hoc dicit vsq; ad fi. titu. Fran. de Aret.

o ¶ Item in his. fuit superior differētia ad tria genera obligationū: hic autē fit differentia ad stipulationē, vel verboꝝ obligationem. Accur.

p ¶ Contractibus. q fiūt consensu.

q ¶ Oportz. quasi dicat, hinc inde contrahit obligatio etiaz in his q̄ non sunt dicta, nam veniunt vsure post moꝝ: vt. ff. ō acti. emp. Julianus. §. ex vēdito. idem est ⁊ in oībus bone fidei iudicijs: licet non ex cōtractu sed quasi nascant: vt. j. de actio. §. in bone fidei. Acc.

r ¶ Alius stipuleť. quasi dicat: necesse est q̄ oia deducātur in stipulationē. naz alʒ nihil venit in talem obligationem: vt. ff. de nego. gest. l. si pupilli. in fi. ⁊. l. q̄ tantū dē. Accur.

¶ De emptione ⁊ venditione. ¶ Supra dictum est de obligationibus que ꝛsensu contrahunť. Verū quia ille consistūt aut in emptionibus ⁊ venditionibus, aut locationibus ⁊ conductionibus, vel societatibus, vel mādatis: vt. s. tit. j. in prin. ideo de his tractatur⁹ incipit de emptione ⁊ venditione. Christopho. Porcus.

Emptio. ¶ Totus iste tit. diuidiť in quinq; partes. Primo qñ emptio ⁊ vēditio contrahať: ⁊ qñ ab ea possit recedi. Scōo q̄ pretiū debet interuenire. Tertio qñ emptio ē perfecta, ad quē spectat periculum rei vēdite. Quarto an sub ꝛditione possit emptio celebrari. Quinto quib⁹ casibus emptio esse non possit. Secūda ibi, pretiū autē. Tertia ibi, cū autē. Quarta ibi, emptio tā sub cōditione. Quinta ibi, loca sacra. ¶ Casus. Quesiui a Justi. qualr ꝛtrahiť emp. ⁊ vendi. Et rñ. dicens q̄ emp. ⁊ vendi. ꝛtrahiť solo ꝛsensu q̄cto fuerit de ptio quantū: lz nō fuerit arra data, neq; pretiū, neq; aliquid loco pretij. ⁊ hec obtinent ex natura emptionis ⁊ ven. que fiunt sine scriptura. In hmōi eñ emptionibus ⁊ venditionibus nihil a nobis innouatum est. Fran.

Emptio tribus modis pficiť.

s ¶ Contrahiť. hic no. tribus modis pfici emptionē. Uno modo scz ex quo nō possunt discedere cōtrahētes: vt. C. de act. ⁊ obli. l. sicut ab initio. §m quē modū etiā ꝛditionalis emptio est pfecta. Scōo modo quādo est pura: ⁊ tūc incipit periculū rei ad emptorē pertinere: vt. ff. de peri. ⁊ cōmo. rei ven. l. necessario. in pn. ⁊ ita ꝛtrahiť hic siue perficitur. Tertio quādo res tradiť, diciť plus perfici adhuc siue impleri: vt. ff. de ac. emp. si quis rez alienā. Additio. Et istā inducit Jo. Fab. ad decisionē questionis an ⁊ qñ ex consuetudine dño vel primo per rei vē. jus aliquod quesitum esse censeať. Ange.

t ¶ Simul atq; i. statim postq̄: vt. s. de re. di. §. fere. Accur.

v ¶ Numeratū. nec aliqd datū loco ptū: vt. s. ti. j. in prin.

r ¶ Arre. vt. ff. eo. quod sepe. in prin.

y ¶ Emptionis ⁊ venditionis contracte. non autem est de substantia contractus.

z ¶ Sine scriptura. i. sine solēnitate scripture.

a ¶ Venditionibus. s. que fiunt sine scriptura.

¶ In ijs autē. ¶ Casus. Dñe. s. dictū est q̄ si fiat emptio ⁊ vēdi. sine scriptis, solo consensu pficiť. sed quid erit de emp. ⁊ ven. que scriptura ꝛficiť: Et rñ. dicēs q̄ aliter nō valeat talis emptio ⁊ vēdi. nec est pfecta nisi istrumēta ab oī vituperio mūda, manu alteri⁹ ꝛtrahē tiū fuerint ꝛscripta: vel si ab alijs sint scripta, opz q̄ illa a ꝛhētibus sint subscripta: ⁊ si fiāt p tabellionē, opz q̄ illa scpta sint a ptib⁹ subscripta ⁊ approbata vt accipiāt ꝛplemētū. Donec eñ aliqd deest hu-

Continuatio.

Divisio.

Emptio tribus modis pficiť.

Licitū occasiōe illicitū nō dz cōmitti.

a ¶ Constitutionibus. quas non habemus. tigy m. r. et z. §. in

b ¶ Sed ne creditores. non solum isti, sed vers. 40. volum. ma. Item dixi

c ¶ Suis pecunijs subaudi etiā. Nā occasione hmōi si darem⁹ longū ꝛ tps, etiā veri debitores interdū talia opponerēt: ⁊ ita occasiōe licitū cōmitteret illicitū: qō esse nō dz, imo etiā licitū coarctať vt vitet illicitum: vt hic, et in aut. de ecclē. re. immo. aliena. in prin. col. v.

d ¶ Per constitutionez. vt. C. de non nume. pecu. l. in contractibus.

e ¶ Ultra biennū metas. sic. C. de omni agro deser. l. qui agros.

f ¶ Minime extendať. hoc in cā mutui. si vō ex alia cā ꝛficiatť i scriptis, veluti emptionis vel simili, incōtinenti preiudicat sibi: nec potest ꝛbari, nisi p aliā scripturaz: vt. C. de nō nu. pe. l. gñaliter. Itē hoc in debitore ꝛfitente: sz in creditore confitēte sibi solutuz, xxx. dies statuuntur, nisi in casibus vbi incōtinēti preiudicať: vt. C. de non nume. pecu. in ꝛtractib⁹. §. sup certis. ⁊. §. sed qñ.

Concor. cū hoc tex. glos. i. ārē. ibi. et ibi est ve. m. c. vl. de solu.

¶ De obligationib⁹ ex cōsensu. ¶ Supra dictū est de obligationib⁹ que in verbis ⁊ lr̄is ꝛtrahūtur: verum q̄ sunt alie q̄ cōsensu ꝛtrahunt: iō de his subdit. Christ. Por.

Continuatio.

Divisio.

Consensu. ¶ Totus iste titu. diuidit i tres partes. Primo ponit quot casibus quis obligetur ex consensu solo. Secundo quare in his magis consensu solo q̄ in alijs obligatio contrahitur. Tertio ponit effectum huius obligationis, ponēdo differentiam inter hunc contractum ⁊ stipulationē. Scōa ibi, Ideo autē. Tertia ibi, Item in his. ¶ Casus. Quesiui a Justi. Dñe, in qbus exēplis est hoc q̄ obligatio solo ꝛsensu ꝛtrahiť: Et rñ. q̄ in emptione, venditione, locatione, cōductione, societate, ⁊ mandato. Sed quesiui iteruz: dñe, quare dicit his quatuor modis ꝛtrahi obligatio cōsensu: Quia ad hoc q̄ istis quatuor modis ꝛtrahat obligatio, nō est necesse q̄ partes sint p̄sentes, neq; q̄ interueniat scriptura, neq; etiā aliqd dari: sed sufficit q̄ ꝛtrahentes cōsentiāt. vnde ibi ꝛtractus etiā inter absentes cōtrahi possunt vel per epl̄am, aut per nunciū. hoc di. Fran. de Aret.

g ¶ Consensu. sic. ff. de act. ⁊ obli. l. consensu. Accur.

h ¶ In emptionibus. vt. ff. de ꝛtrahē. emp. l. j. §. fi. ⁊. j. ti. j. in prin.

i ¶ Locationibus. vt. j. ti. ij. in prin. Accur.

k ¶ Societatibus. vt. j. pro socio. in prin. Sed ꝛ. ff. pro soc. l. iiij. j. rñ. Sed certe ibi nō negať qn ꝛsensu ꝛhatur societas: vnde nō est ꝛtra.

l ¶ Mādatis. sed nōne in stipulatione consensus debet interuenire: vt. s. de verb. oblig. §. sed hec. ⁊. ff. de pac. l. j. §. penul: Rñ. ibi expressis verbis debet esse consensus: vt. ff. de verbo. oblig. l. j. j. rñ. hic autem etiaz sine verbis: ⁊ inter absentes: vt. j. proxi. ibi, inter presentes tantum. ⁊. s. de inuti. stipu. §. item verborum.

m ¶ Neq; scriptura. hic caute nota differentiā quā facit inter hunc titu. ⁊ superiores. Nā q̄ dicit neq; scripturā, in hoc discrepat ab obligatione literarum: vt. s. tit. j. [a] Itez in eo quod dicit neq; presentia, dicit propter verboꝝ obligationem, que inter presentes fit: vt. s. de inuti. stipu. §. item inutilis. Item in eo q̄ dicit non esse necesse quid dari: ideo dicit, vt discrepet ab illa que fit re: vt. s. qui. mod. re cōtrahiť ob. per totum. Additio. Tu potes dicere §m Joā. Fab. q̄ imo etiam iste ter. dicit ad differentiaz contractus innominati, qui rei interuentu contrahiť: vt. l. ex placito. C. de re. permu. Ange.

n ¶ Per epl̄am. vt. ff. de rei ven. l. quedam mulier. Accursius.

¶ Item in his cōtractibus. ¶ Casus. Ad intellectum istius. §. scire debes q̄ stipulatio diciť stricti iuris. sed queritur quādo contractus dicitur stricti iuris: Ad hoc dico generaliter q̄ quotiēscūq; in cōtractu nihil venit nisi qō inter partes expresse cōuenit: tunc ille ꝛtractus dicitur stricti iuris. vnde rescripta demandata iudicibus dicunť to ta die esse stricti iuris: eo q̄ in eis nihil venit nisi ea de quibus in eis cautum eſt. ⁊ arbitriū diciť etiā stricti iuris, eo q̄ in arbitrio nihil venit preter verba expressa in conuentione siue in cōpromissione. Hoc

a Dic certe idem vt posse dici i oib⁹ pactis qb⁹ ꝛtrahiť obligatio et cōsensu: vt. ff. de solu. l. in bis. §. i per totū. ⁊ rñ regulariter nō requiť scriptura nisi rñ i cērtis casibus hic de scriptis: vt l. pactū qō

+ C. ybi vel proximo vi tex. titulus da in integrum restitu. de delas bentas & compras. li. 5. de delas bendidas. y con nam. et l. 20. thauri q ni tibus. et tene semper mente se de patrimonio o abo de testamenti vel qō inte patri illig. qui vult extrah

bona fide. C. de pac. ⁊ sic vī q̄ iste text⁹ sit de fectiu⁹. dic §m Jo. fa. q̄ h ꝛtrahūtur obligatiōes efficaces: ibi nō. vnde hic de obligationib⁹ efficacib⁹ loq̄ in rēdit. ang.

ibi naz beninp vsure etiam h nomico et ciuily que prohibite cum qz. reputant tetius tan usurē §. gl. comm aprobatan & de rebionibs. enti & in. ex. dusuris. de que ultra tios Rub. satisime in rep. c §. gl. bosa. d. cun sequē

scriptura conficiūtur[a], non aliter perfectā esse vēditionē et emptionem ꝓstituimus[b], nisi et instrumēta[c] emptionis fuerint conscripta vel manu ppria ꝓtrahētiū: vl' ab alio quidē scripta, a ꝓtrahētibus[d] aūt subscripta: ⁊ si per tabellionē fiūt[e], nisi et completiones[f] acceperint[g], ⁊ fuerint partib⁹ absoluta[h]. Donec eñ aliquid deest ex his: ⁊ pœnitētię locus est, ⁊ pōt emptor vl' vēditor sine pœna[i] recedere ab emptione ⁊ venditione. Ita tamen impune eis recedere concedimus, nisi iam arrarum nomine aliquid fuerit datū. Hoc eñ subsecuto: siue i scriptis, siue sine scptis vēditio celebrata est: is q recusat adimplere ꝓtractū, si q dē est emptor, pdit qđ dedit: si vero venditor, duplus restituere cōpellitur[k], Iz nihil sup arris expressum sit[l]. Venditio fit in scptis ⁊ sine scriptis.

a ¶ Scriptura ꝓficiunt. ptz hic ꝙ alia est emptio siue vēditio i scptis: alia sine scriptis. Jn scriptis dicit qñ hoc agūt ꝓtrahētes vt nō aliter valeat ꝓtractus nisi fiat scriptura, fm quosdā: qđ non videm⁹ in vsu. Allij dicūt, vt P. ꝙ sufficit ꝙ Zhentes vel aliqs eor dicat in pncipio ꝓtractus ꝙ inde scriptūra fiat: Iz nō dicat ꝙ aliter nō valeat nisi fiat: ⁊ hoc approbat: vt. C. de fi. instru. l. ꝓtract⁹. ibi, illos tñ quos in scripturis fieri ꝙuenit ⁊c. Si aūt simplr fiat ꝓtractus: Iz postea ad probationē fiat scriptura: valet qđ actū est, ⁊ etiā valuisset sine ea: vt ff. de pigno. ꝓtrahit. Et eodē mō dico esse intelligēdū vbicūq; dicit lege Zctū aliquē in scriptis fieri, vel distractū: vt. C. de testi. l. testiuz. et in aut. de testi. §. ⁊ licet. col. vij. Sed cū fiat in scriptis hmōi vendition, ⁊ sine scriptura nō valeret: qre nō ōr obligatio Ifra: ¶ Rñ. q: aliud habet nomē. s. emptio: ⁊ verū est hoc nomē. at in mutuo non est verū mutuatū esse: tūc eñ re esset obligatio Zcta: vt. ℨ. de lit. obli. §. plane.

b ¶ Cōstituimus. pretgriti temporis est, ⁊ dic vt. C. de fide instrumē. contractus.

c ¶ Jnstrumenta. que vulgo rogationes dicuntur fm Jo.

d ¶ A ꝓtrahētibus. emptore ⁊ venditore: ⁊ talis subscriptio fit ⁊ alꝫ vbi ꝓtractus alius fit in scriptis: vt in aut. de fide instru. §. siquis igitur. ⁊. §. siquis mutui. ⁊. §. seq.

e ¶ Fiūt. scz hec instra. ⁊ subaudi, non aliter valeāt nisi ⁊ comple. ⁊c.

f ¶ Completiones. i. mundum completum.

g ¶ Acceperint. s. ab eodem tabellione ⁊ a partibus: vt subjcit.

h ¶ Absoluta. vt quia lecta fuerint partibus, ⁊ laudauerint. Vel dic absoluta, id est subscripta.

i ¶ Sine pena. sed quomodo sine pena: cū statim in arris eū puniat? Rñ, sine pena interesse ⁊ iurisiurādi in litem. Nam hec pena esset ꝙ tum ad soluentē: licet nō quantū ad accipientem: vt. ff. si quis ius dī. non ob. l. j. §. fi. non autē ab arris aliter liberatur, vt subjcit, ita tamen ⁊c. Item iste talis non facit contra legē. C. de act. ⁊ obli. sicut. cū hec lex sibi permittat. Et no. ꝙ huj⁹ legis permissio est cū aliqua pena: argu. ꝓtra in aut. constitutio que de dig. §. illud. colla. vj. Sed si non est subscriptum, et tamen res est tradita: an valeat trāslatio: Quidā dicūt ꝙ nō: vt. C. de suff. l. vnica. Alij ꝓtra: vt. C. si qs alteri vel sibi. l. multum interest. et. l. dolo. Distingue aut per errorem, aut scienter.

k ¶ Compellitur. Iz qua actione: Rñ. condictione. l. ista, et ex lege illa. C. de fi. instru. contract⁹. vel etiā per officiū iudicis: vt argu. C. de rescin. ven. l. ij. Itē per actionē ex empto, si tñ fiebat venditio sine scriptis. Nam si fieret in scriptis, nec esset mundū cōpletū, non ageret actiōe ex empto: cū nō esset adhuc venditio, vt hic ōr, sed per condictionē ex lege, vel officio iudicis, vt dictū est. Sed nunqd vltra hanc duplicationē arrar tenetur venditor ad interesse si non tradat: vt. ff. de actione empti. l. prima. ⁊. l. ex empto. §. idem ait: ℨ. ⁊ Ilzo dicunt ꝙ non, quia sibi preiudicauit accipiendo arras, sicut ⁊ alꝫ sibi preiudicat quis sibi eligendo: vt. ff. de tribu. ac. qđ in herede. §. eligere. Item qr hoc videntur agere contrahētes inter se, vt amissione ⁊ duplicatione arrar debeant esse contenti: ergo pro expresso est hñdū: vt ff. si cer. pe. cum gd. Itē facit. ff. de le. ij. l. cū filio. §. cū varijs. B. ⁊ Jo. ꝓtra. Dicunt eñ adhuc posse agi ad hoc vt tradatur, vel ad interesse: ita vt arre in interesse cōputētur[b]. ⁊ facit pro eis. ff. de testa. milit. l. ij. ⁊. ff. de inoffi. testa. mater. ⁊. C. de pac. do. l. fi. facit melius. ff. de ac. emp. ⁊ vendi. predia. in fi. Sed quid si dederit pro arris, ⁊ pro pagamento? Respon. pactum seruandum: id est non potest discedere: vt ff. de pact. in traditionibus. Et not. duo operari isto casu: vnum vt arre debeant duplicari venditore penitente. Item vt emptio remaneat firma, ⁊ agatur ad interesse. Item emptore penitente eadē duo operatur. Accursius. Additio. Et tunc non totuz, sed quod pro arris dūtaxat datum est, duplicatur. Et nota ꝙ vbi venditor se nomine emptoris possidere constituit, non potest agere ex empto vt tradat: sed aut rei vendicatiōe: vel publiciana simul: aut vti possidetis: vt dicit glossa in authenti. sacramenta puberum. C. si aduersus vendito. Angelus.

l ¶ Nihil expressum est. i. nihil dictum fuit a partibus quid super arris fiat altero penitente.

¶ Pretium. ¶ Casus Supra dictum est ꝙ emptio ⁊ vendi. contrahitur inter contrahentes si inter contrahentes fuerit de pretio conuentum. Sed debes scire ꝙ oportet ꝙ pretiū sit constitutū, ⁊ etiam ꝙ certum pretiū constituatur. Sed pone: cum vellem equum amici mei emere, dixit mihi ꝙ haberē equum illū pro tanto pro quāto Titius cōmunis amicus noster estimaret. quid erit in isto casu? Et dicit Jmperator ꝙ alibi ordinatū est ꝙ si cōmunis amicus noster definierit pretium: valeat contractus. Si autem ille qui nominatur, nolue rit vel non potuerit pretium definire: non valet ꝓtractus. Jdem etiā intelligitur in loca. ⁊ condu. hoc dicit Fran.

m ¶ Esse potest. vt. ff. eo. l. ij. ⁊. C. e. l. vlti.

n ¶ Sed ⁊ certum. Nota duo, ⁊ ꝙ pretium debet esse, ⁊ ꝙ certum.

o ¶ Pretium. repetit de pretio qđ debet interuenire: vt addat duo. s. ꝙ sit certum, item in pecunia numerata. Accursius.

p ¶ Hoc. id est de hoc.

q ¶ Decisio. vt. C. de ꝓtrahen. emp. l. fi.

r ¶ Estimauerit. no. ꝙ caute ponit de tertia persona. Nam secus si in contrahentis arbitrium: vt dicemus. j. eo. §. emptio.

s ¶ Nominatus est. quid si in innominatum contulimus: vt vendo pro quanto estimabitur? Respond. nō valet: instar locationis sic facte: vt. ff. locati, si merces. in principio. nisi in vno casu qui est de pigno. l. fi fundus. §. fina. Accursius. Additio. Sol. ex precedentibus contractibus quorum occasione deuenitur ad venditionem, potest super declaratione pretij officium iudicis implorari: vt ibi. Secus si nullus precessisset contractus: vt hic. Ange.

t ¶ Definierit. etiā inique: qr a persona inserta nō receditur: vt. ff. de verb. oblig.

a ¶ Et sic fm An. qñ cōtract⁹ ad sui validitatē vel saltē ꝓbationē requirit scripturā sue de iure cōi: siue municipali aut consuetudinario: vt no. in. c. j. de cēsi. in. vj. ⁊ in fill. i. l. instrumentis. C. de fi. instru. alias secus: fm Ange.

b ¶ Et sic ad interesse agitur cum nus ē vltra arras: que opi. verior est: fz ang.

verbo.obli.si quis arbitratu[a].& hoc verē est qñ id qđ est de substantia ꝯtractus, apponit: sed secus si cōtrahat qđ est de accidēte ℈ctus. nā tūc ad arbitriū boni viri recurrit: vt.ff.eo.hec vēditio.&.ff.pro socio, si vna domus locetur. ff.locati.l.si in lege.in prin.que oēs huic sunt cōtrarie:& hoc fm Jo. Sed fz Azo. hoc redigit ad arbitriū boni viri, et sic nō contradicunt dicte.ll. Nec ob.d.lex.ff. de verbo.obli.si quis arbitratu. qz ibi nō fuerat arbitratus: quo casu cōcedo nō recurri ad boni viri arbitriū. Sed quando ōr iniq definiri: Rñ. forte vltra dimidiā iusti ptij: vt ar.C.de rescin.vēdi.l.si voluntate.et.l.ij. Vel (vt puto) iudicis officio expedit etiam si minor: ht deceptio, dūmō. nō minima: vt.ff.de i integ.resti.l.scio. nā nō tātū sibi ꝯmittit in alienis ꝑtū ipsis dñis liceret: vt ff.sol.ma.l.etiā.§.j.&.l.si constante.§.si maritus.

a ¶ Persoluat. ita qđ fiat accipiētis: vt.ff.de actio. emp.ex empto.§.j. etiaz vsure post moꝝ: vt.ff.ō acti.emp. Julian⁹.§. ex vendito.

b ¶ Tradatur. caute dicit tradat, & non detur. nā non tenet facere accipiētis, fz de euictione se obligare: vt.ff.ō act.ēpt. ex empto. in pn. Sed nūqđ pēise tenet ad rē tradēdaz: ℣ dicit qđ sic. & facit pro eo qđ hic ōr, oīno tradat &c. vt.ff.de rei vē. q restituere. &.ff.ō do na.§. alie. Sed B.ℨ. dicit eñ eū liberari pstādo interesse. & facit p eo.ff.ō acti.emp.l.j.j.rñ. &.l.ex empto.§. idē ait. &. C. de act.em.l.iij. Sed forte hic posset distingui an vēditor habeat rē, & tūc snia ℣ tenet per suas. ll. an nō habeat rē, & tūc aut dolo vl culpa desijt eā hēre, in fraudē puta emptoris: & tūc snia B. fz. aut sine dolo & culpa: & tūc nō tenet vēditor: vt.j.e.§. cū aūt. esset eñ valde mirū (qđ ait B.) vt sic cōpellat estimationē pro re recipere: vt.ff.si cer.pet.l.ij.§.ij. &. C. de fidei cō.li.l.fi. item sic improbe pacta rūpere: cū pretor dicat, pacta seruabo: vt.ff.de pac. iuris gentium.§. ait pretor.

Vēditor an tenear pēise ad rē tradendā: vel ad interesse?

* vīs Bu dēū in ad notat. ad pādectas, in.l.j.ff. de ℨbē. emp. & Alci. li. pter. ij. & ipso titut.

c ¶ Ad effectum perducat. scz iam dicto modo, scz per traditiones rei & pretij: vt.j.qui.mo.tol.ob.§.fi.

d ¶ Ex empto. nota qđ ex empto emptor, ex vēdito venditor agit: vt hic, & ff.de act.emp.l.ex empto.j.rñ. &.l. Julianus.§. ex vendito.

e ¶ Pro nihilo. vt nec ad boni viri arbitriū recurrat: vt mō dicimus: sed legatū nō: ideo nō est p nihilo sic relictū: vt. C. cō. de le. si duob⁹. §. si qs. Sz ibi fauore vltime volūtatis, ne pereat. Additio. Hoc verum intellige cū distinctione, an fuit datū arbitriuz cōditiōaliter: an nō: iuxta.l.j.cū materia. ff.de le.ij. Jtē quo ad substantiaz legati, non quo ad pene cōmissionē: vt.l. multa. in pn. ff.de ℨdi. & demon. Ange.

f ¶ Pretio statuto. sine quo esse nō pōt vēditio: vt in pn. huius.§.

g ¶ Et in locationibus. vt.ff.loca.si merces. in prin.

¶ Jtem ptiū. ¶ Casus. Supra dictū est qđ duo requirunt ad hoc qđ valeat emptio & vēditio: videlz qđ ptiū ꝯstituat, & qđ certū ptiū: & adhuc tertiū est necessariū: scz qđ sit in pecunia numerata. Sz nōne si dedero tibi equū p vino: & ita equū p vino permutauero: erit ne emptio & vēditio? Et rñ. Jmpa. dicens qđ sup hoc apud antiquos ārebat: & Cassius & Sabin⁹ dicebāt qđ sic. Dicebāt eñ qđ permutatio erat vetustissima species emp. & vē. & hoc pbabāt argumēto Homeri dicētis qđ aliqua pars exercit⁹ Achiuoꝝ vinū sibi emit permutatis quibusdā rebus p vino: & ita permutatio ōr emptio fm Hom. sed diuerse scholē authores aliud sentiebant. Dicebāt eñ aliud esse emp. aliud permuta. qz in permutatione non pōt patere q̄ res noīe ptij data est, & q̄ data non est. Et aūt vtraq videat vēdi, & loco pretij dari: hoc nulla ratio permittit. Sz Proculus dicebat permutationē esse speciē separataz ab emp. & vēd. & ei⁹ snia pualuit. Sz dñe: quid videt vobis de snia Cassij & Sabini, que vtiq authoritate pbor? Et rñ. qđ snia Proculi melior est, & rationibus validioribus nititur. h.d. Fran.

h ¶ Item pretium. dixit pretium debere certum esse: nunc dicit qđ in numerata pecunia.

i ¶ Putant. sed male: vt.j. dicam.

k ¶ Poēte homeri. Ho. arg. qđ authoritates authoꝝ & phoꝝ sunt in causis allegande. sic.ff.de solu. si pater. &.ff.de iudi. pponebat. &.ff.de sta. ho. l. septimo. Sed interdū redarguunt: vt hic, &.ff.de re. diui. in tantū. §. fi. &.l. sed diui.

l ¶ Rebus. puta equis.

m ¶ His vbis. scz Grecis q̄ legi non possunt. Acc. Additio Ab aliquo huius artis ignaro. Vñ in textu habent q̄tuor versus i Greco, deprōpti ex homero i septimo Jliados circa finē: quoꝝ sensus est: Enthenar inizōto karicomoontes achei id est, Tūc iā vinū accipiebāt comosi Achiui. Alli menchalco, alli de thoni fidiro. i. Alij certe ere: alij splendido ferro. Alli de rhinis, alli dauli. voessin. i. Alij corijs: alij ipsis bobus. Alli dā drapodessi: tithēdo[b] de tetathalian. i. Alij mācipijs. ponebāt autem cibum in abundantia. Vi des igit mentē text⁹ optime ꝓbari per istud grecum. Greci eñ pro vino dederūt aliq es, alij ferrum, alij coria, alij ipsos boues, alij mancipia.

Ēxpō greci iter. positi.

b Hoc nō hꝫ in text. qz nihil ad rē facit.

n ¶ Schole. singlaris numeri est hic. sic. j. man.§. is qui exequitur.

o ¶ Expediri. i. cognosci.

p ¶ Speciē ꝯtractus. scz innoiati. nā nō hz nomē suū: vt.ff.de re.per.l.j.§. itez emptio. Sed q̄re ōr innoiatus, cū ita curiale nomē habeat: Rñ. qz illi ℈ctus sunt nominati qui statim vt fiūt, pariunt actionem: vt.ff. de pac. iuris gentium. in prin. siue fiant cōsensu, vt venditio: vt.s.eo. in prin. fuere, vt mutuū: vt.s. qui.mo. re cōtra. obli. in prin. At permutatio nec ex pacto parit actionez, nec ex re: sed parit ex vtroq: scz poste. pudum re intercedente ex pacto primo: vt subtiliter colligit C. de rer permu. ex placito. Et ex hoc cōtractu oritur actio prescriptis verbis: vt.j. de act.§. actionū & cōdictio ob cām: vt.ff. de pscri. ꝟ. l. naturalis.§.j. Additio. Nota qđ sunt quidā ℈ctus innoiati: & quidā innominati: de qbus in l. iuris gentiū. in prin. in. l. naturalis. per totū. ff. de prescrip. ver. & natura taliū contractuū habes in glos. vnde dixerūt quidā qđ donatio erat ℈ctus innoiat⁹: qz ex se nō pariebat actionem cū detur cōdictio ex. l. si quis argentū. C. de dona. Christopho.

Cōtract⁹ noiati qui sunt.

Permutatio duas actiones parit.

q ¶ Digestis. vt.ff.eo. l.j.§.j. Accursius.

r ¶ Latius. i. melius & aptius in. ff. dicit q̄ hic.

¶ Cuz autē emptio. ¶ Casus. Jn superioribus dictū est qđ emptio & ven. ꝯtrahit simul atq de ptio ꝯuenerit: lz adhuc res nō sit tradita, neq ptiū solutū: & hoc si sine scriptura ℈cta fuerit vēditio. Si eñ aliqua venditio ℨhit in scriptis: poterit taz emptor q̄ venditor impune a ℈cto recedere, donec totū fuerit cōpletū. Cū igit dicat legislator post ℈ctū cōpletū periculū rei vendite ad emptorē pertinere: apparet qđ periculū rei vendite pertinet ad emptorē posteq̄ de pretio fuerit conuētū. Cōpletus aūt dicit ℈ctus, vt ex precedentib⁹ ptz, q̄ cito de ptio ꝯuentū est: q̄uis emptori res tradita nō fuerit, sed penes vēditorē perierit. vnde si seruus fuerit vēdit⁹, & anteq̄ emptori tradat, sine dolo & culpa venditoris penes venditorez decesserit, vel aliqua parte sui corporis lesus fuerit, emptori perit & nihilominus necesse habebit venditori integrū pretiū restituere si nondū pretium fuerit solutū. Jdē etiam est si edes vendite, anteq̄ tradant, tote vel aliqua ex parte sui incendio consumpte fuerint: vel fundus venditus anteq̄ tradit, vi fluminis totus vel ex aliqua parte ablatus sit: vel inundatione vel aliquo modo deterior sit factus: quia semper emptoris dānū erit. quicquid eñ sine dolo & culpa venditoris accidit, in eo vēditor securus est: periculū aūt ad emptorez pertinet. Sed pone qđ in re vendita anteq̄ tradat, aliquod lucrū contingit: puta res vendita, per alluuionē vel aliquo alio modo lōge melior est effecta: cui⁹ erit lucrū? Et respondet dñs Justinia. qđ emptoris fm naturā est: vt cū sequant cōmoda, quē sequunt incōmoda. hoc dicit. Fran. de Are.

Universidad de Deusto

a ¶ Dirimus. S. eo. in prin.

b ¶ Statim. Sed certe imo nō statim: sz ir sūt necessaria. Dño q vēditio fiat nō i scptis: alʒ i. si fiat i scptis vēditio, nō trāsit ad emptorē periculū: nisi mūdū eēt ꝓpletū: vt h, ꝛ. C. de fi. instru. Dctus. ꝛ. C. de peri. ꝛ ꝓmo. rei vē. cuz inter. Itē q fiat pure: alʒ nō perit emptori: lz

Vēditiōe facta non ptinet ad emptorem periculum rei vēdite, nisi nouez cōcurrant, ne celebrata sub conditiō nepe ꝺ interitu. pertinet ad venditē rationis ad emptorem vero ꝺtatis inter deteriorationem rem colloꝝ ex sola val. in l. q si pendente ff de periculo ex vendit q p val. in Rubr. ꝺ vi. l. Zō. t. 5o par. 5a ingmq. aliquez 22 adnerj ꝛc teḷgieur desonsuetiz ꝺsero se non verisimiliz 59. q in rus est singula in l. fistul. regenda emptiō. Vide m. Ange nō 4o. in fine //

contracta sit, (quod effici diximus[a] simul atq; de pretio conuenerit, cuz sine scriptura res agitur) periculuz rei venditę statiz[b] ad ēptorē ptinet, tametsi adhuc ea res emptori tradita nō sit. Ita q[c] si homo mortuus, vel aliqua parte corporis lęsus fuerit, aut ędes totę vel aliqua ex parte incendio consumptę fuerint, aut fundus vi fluminis totus vel aliqua ex parte ablatus sit, siue etiam inundatione aquę, aut arboribus turbine dciectis, longe minor aut deterior esse cœpit, emptoris damnum est: cui necesse est, licet rem non fuerit nactus, pretium soluere. Quicquid enim sine dolo et culpa venditoris accidit, in eo venditor securus est. ¶ Sed et si post emptionē fundo aliquid per alluuionez accesserit, ad emptoris commodum pertinet. Nam et commodum eius esse debet, cuius periculuz[d] est. ¶ Si fugerit homo qui venijt[e], aut surreptus fuerit, ita vt neq; dolus neq; culpa[f] venditoris interuenerit, anima duertenduz[g] erit an custodiam eius vsq; ad traditionē venditor susceperit[h]. Sane eniz si susceperit, ad ipsius periculum is[i] casus pertinet. si non susceperit, securus est. Idem et in ceteris aialibus ceteriq; rebus intelligimus. Utiq; tamen vendicationē rei ꝛ condictionez[k] exhibere[l] debebit emptori: quia sane qui rem nonduz emptori tradidit, adhuc ipse dominus est. Idē etiā est de furti ꝛ de dāni[m] iniurię actione.

¶ Etiā sub ꝺditiōe pōt emptio celebrari: ꝛ accidentalia cōtract⁹ possunt in alterutrū ex cōtrahētibus celebrari. Arc.

¶ Emptio tam sub conditione, q̄ pure contrahi potest. Sub cōditione, veluti, Stichus si intra certum diem tibi placuerit[n], fit tibi emptus aureis tot[o].

¶ Emens ignoranter rez q̄ non est in commercio, habet cōtra vēditorem actionez ex empto ad interesse. Arcti.

¶ Loca[†] sacra[p] vel religiosa, itē publica, veluti forum, basilicam, frustra quis sciens emit: quę tamen si pro prophanis vel priuatis[q] decceptus a venditore quis emerit, habebit actionem ex empto, q̄[r] non habere ei liceat: vt cō sequatur quod sua interest eum

fuerit in seruo vēdito post contractum perfectuz: q; actionem legis Aquilie sibi competentem propter damnum in re datum post contractum tenet venditor cedere emptori. hoc dicit. Fran.

e ¶ Uenijt. id est venditus est. ſ. ~~sibi tenebitur enim dolum et latam culpam et sui~~

f ¶ Neq; culpa. etiā talis qualis in cōmodato gratia vtriusq; partis ꝺtracto venit: vt. ff. ō peri. et cōmo. rei ven. l. custodiā. ꝛ. ff. cōmo. vt certo. ſ. interdum.

g ¶ Animaduertendū. i. distinguendum.

h ¶ Suscepit. qō pactuz valet: vt h, ꝛ. ff. eo. qō sepe. ſ. si res. ꝛ. ff. de peri. ꝛ cōmo. rei ven. l. j. ſ. j. Ac.

i ¶ Js casus. etiā leuissima culpa cōtinges, fm Jo. non vero fortuito: licz ZD. contra: vt. C. de pig. ac, que fortuitis.

k ¶ Condictionē. ſ. furtiuā: q̄ sz soli dño dabat: vt hic, ꝛ. ff. de ꝺdi. fur. l. j.

l ¶ Exhibere. ſ. cedendo actiones istas. et hoc q̄ non fuit in culpa. alʒ nō liberat cedendo: vt. ff. p socio. l. de illo. in prin. q̄ est contra.

m ¶ Et de dāni. puta si fuerit res vēdita vēditori subtracta: vl i ea datū sit dānū: vt in pn. huius ſ. nā hec actio dāni iniurie dño dat: vt. ff. ad leg. Aquil. itē mela. ſ. legis.

¶ Emptio tā. ¶ Casꝰ. Quesiui a legislatore: Dñe, vultis ne plura dicere de emptiōe ꝛ venditione? Et ipse rñdet dicens: Frater, adhuc ꝑter ꝺdicta scire debes q̄ emptio tā pure q̄ sub ꝺditione Zhi pōt. Et ponit exēplum de emptiōe facta sub cōditione: q; pura emptio oīb⁹ manifesta est. ꝛ est exēplū suū tale. si emptori dicat vēditor i hūc modū: si Stich⁹ intra certū diē, veluti hinc ad quindecim dies, tibi placuerit, erit tibi empt⁹ ꝑ decē. hec est emptio sub cōditiōe. h. d. Et nota ad itellectū huj⁹. ſ. q̄ cū tria sint i emptiōe. ſ. cōmerciū, pretiū, ꝛ res: duo pma nō pnt cōferri in arbitriū alteri⁹ Zhē tiū, hoc est emptoris: veluti si dicat vēditor emptori sic: vēdo tibi rē pro quāto volueris. Sec⁹ autē est q̄ dat a vēditore emptori optio i re ipsa: veluti cū cōuētū est de pretio, ꝛ dicit vēditor emptori sic: si res tibi placeat hinc ad dies octo: fit tibi empta pro tot. Sz dicet aliqs: semp intra terminū illū pōt emptor dicere q̄ res sibi nō placet: ꝛ ita in potestate emptoris erit vtrū Zct⁹ valeat, necne. Certe verus est q̄ per obliquū ꝛ implicite est hoc in potestate sua: sz directe nō, neq; expresse. expressa em̄ nocēt: nō expressa non nocent. Fran.

n ¶ Placuerit. sed videt q̄ in alterius contrahentium arbitriuz conferatur emptio: qō esse nō potest: vt. C. e. l. in emētis. alʒ in vēdētis. ꝛ. ff. eo. l. quod sepe. ſ. j. que sunt contrarie. Sed dic rē ipsam hic conferri in arbitrium emptoris. Aliuz si cōmercium: vt sit tibi empta si vis: vel pretium pro quāto voles: vt dictis legibus contrarijs[c]. Itē opponit: hec venditio q̄ hic fit, non videt conditionalis: vt. ff. e. l. ij. q̄ est cōtra. Sed certe ibi fuit empta pure: sed resolutio debebat sub cō ditione fieri. at hic sub cōditione facta fuit: vnde non potest impleri nisi impleta conditione: vt. ff. eo. hec venditio. in prin.

o ¶ Aureis tot. puta. x.

¶ Loca sacra. ¶ Casus. Quesiui a Justi. vtrū possz emere loca sacra vel religiosa? Et rñd. di. q̄ loca sacra ꝛ religiosa cuiusmodi sunt iter, forum ꝛ basilica, frustra qs emit. ꝛ ꝺ verū est de publicis q̄ publico vsui destinata sunt: cuiusmodi sunt forū ꝛ basilica. secus aūt est in rebus q̄ sunt in patrimonio publico, vt cemiterium. ꝛ hoc est verū si sciēs qs huiusmodi res emerit. si autē qs ignorās emerit deceptus a venditore, credēs ea prophana vel priuata: tūc sibi competit act. cōtra venditorem ad interesse. Idem iuris est si hominem liberuz deceptus a venditore pro seruo emerit. h. d. Fran.

p ¶ Loca sacra. que sint ista, habes. ꝺ. de re. di. ſ. flumina. ꝛ. ſ. nullius. et. ſ. religiosum.

q ¶ Priuatis. redde singula singulis. nā priuata ꝺtraria est publice: prophana sacre ꝛ religiose. ꝛ facit. ff. e. l. ꝛ liberi. ꝛ. l. q;. ꝛ. l. liberi. Ecc.

r ¶ Q;. id est quia.

† Facit ad totū istum ſ. de mre. cuz gl. fi. ff de mre pa. et. c. ū. cum gl. j. de rei. et ve. si.

Emptio an possit i alterius ꝺhērium arbitrium cōferri.

c Tu vic q̄ oīa ista sunt de substātia ꝺct⁹ q̄ in volūtē alteri⁹ ꝺhērū omittūt nō pōt ꝛ p vba ipsa tenētia arbitrium boni vir. q̄ amē non substātia sz accidēs vel sūtas cēmitrif. Ange.

a Cautela tñ est q̄ maximi casus ꝛ terribiles exprimant: q; clausula ſ fallis sub sequēs non nisi ad q̄dos minores vel ēles referē: vt in cle. j. de pcur. ibi cū q̄s tenet de casib⁹: i telligit de cōsuetis et solitis: ꝛ nō aliter p. l. fi stulaz. ſ. fi. ff. eo. Ang.

b Uel ab eo die i antea petere pēsionē va

c

d verū q̄n est appositum tps ad mēsurādū: alʒ ꝺz cōseruare donec ra sa erūt sibi necessaria. hec proce dūt i vino: secus aūt in alijs rebus: q; pter q effūdi nō potuit. Ange.

a Emerit. ignorãs: vt. ff. de contrahen. emp. l. liberi hominis.

De locatione ⁊c. ¶ Ter. continuat rubri. Quia locatio est similis emptioni: vt in ter. ⁊. ff. eo. l. j. igitur post emptionem sequitur videre de locatione. Aretinus.

Duãs.

Locatio. ¶ Tot⁹ iste ti. diuidit in quatuor partes. Primo ponit q̃ iste cõtract⁹ hz similitudinẽ cũ cõtractu emptionis. Scõo illud p exẽpla declarat. Tertio qd veniat in isto cõtractu. Quarto ad qd tenet conductor. Quinto an iste cõtractus trãseat ad heredẽ. Secunda ibi, Naz vt emptio. Tertia ibi in. ¶. conductor. Quarta ibi, q̃ p vsu. Quinta ibi in fine, ad ortuo.

¶ Casꝰ. Quesiuit a Justi. q̃ esset natura locationis ⁊ conductiõis. Et rñdicẽs q̃ est prima emptiõi ⁊ vẽditioni. Eisdẽ enim regulis consistũt isti duo ℨctus. nã sicut emptio ⁊ vẽditio ℨhunt simul atq; de ptio conuenerit: ita locatio ⁊ conductio cũ certa merces, id est pecunia tũ fuerit inter eos ℨstituta, ℨhit. ⁊ sicut in pcedẽti ℨctu actio ex empto datur ẽptori, et actio ex vẽdito dat vẽditori: sic in isto ℨctu actio ex locato datur locatori: ⁊ actio ex cõducto dat conductori. ⁊ dicit q̃ locatio ⁊ conductio prima est ẽptioni. i. vicina q̃ ad tractatũ, ⁊ q̃ ad sniam. Sz dñe, satis vidi q̃ isti duo ℨct⁹ consistũt iisdẽ regulis. habetis ne plura exẽpla: dicit q̃ sic q; sicut si vẽdidero rẽ p ptio q̃ Petro iustũ visum fuerit: si ptiũ definiuerit Petr⁹, valet ℨct⁹: si aũt non fuerit arbitrat⁹ q̃ sit iustũ ptiũ, non valet ℨctus: vt. ¶. in tit. primo dictum est: sic est in contractu locationis ⁊ conductionis: quia si aliqs domum suã locauerit alicui pro quanto Petrus estimauerit: si Petrus estimationẽ definiuerit, valet contract⁹: si non definiuerit, non valet contractus. hoc dicit. Franciscus de Are.

Locatio. sic. ff. eo. l. ij. Accur.

Prorima. quo ad tractatum ⁊ quo ad sententiam.

Si de pretio. vt. ¶. ti. j. ¶. pretium autem.

Si merces. ſ. certa, et in pecunia numerata: vt. ff. depositi. l. j. ¶. fiqs fuũ. ⁊. ff. de pscrip. ver. naturalis. ¶. at cũ do. Aũ partiari⁹ colon⁹ q̃ ptẽ dño reddit fructuũ: ipropie dr cõductor: imo soci⁹ magis: vt ff. e. l. si merces. ¶. vis maior. Acc. Additio. Et ideo ẽptor cogẽt stare tali colono. q̃ nota p limitatiõe notator i. l. emptorẽ. C. eo. Ange.

Colonus ptiari⁹ nõ ẽ conductor.

Locatori qdem locati. sicut venditori ex vendito: emptori ex empto actio competit: vt. ¶. ti. j. ¶. sed ⁊ certum esse pretium. in fine.

Supra diximus. vt. ¶. tit. j. ¶. sed ⁊ certum esse. Accur.

Arbitrio. ff. eo. si merces. j. respon.

Qua de causa. ¶ Casus. Versicul⁹ iste nõ refert ad versiculũ prime dictũ ⁊ precedẽtẽ: sz ad illud q̃ dictũ est i pn. tit. q: sicut emptio ⁊ vẽ. contrahit q̃ cito de ptio cõuenit. ſ. certe pecunie: ita si i pecunia numerata fuerit merces ℨstituta, cõtrahit locatio ⁊ cõductio: qua de causa si in pecunia numerata nõ fuerit certa mihi res constituta, non valet ℨtract⁹ loca. ⁊ ℨduc. Pone ergo q̃ tradidero vestes meas posidẽdas, nulla certa mercede ℨstituta: dicit ne ℨtract⁹ loca. ⁊ conduc: ⁊ rñ: q̃ nõ. Qualiter ergo ageẽ inter me ⁊ ipm, cũ nõ possit agi loca. ⁊ conduc: Et rñ. di. q̃ ageẽ pscriptis verbis. h. d. Fran.

Qua de causa. q: dixi certum debere pretium intervenire.

Fullo. Sarcinator.

Si fulloni. est aũtẽ fullo q̃ lauat, siue tingit, siue polit. Accur.

Sarcinatori. sarcinator est q̃ fracta vestimẽta resarcit: vt dicem⁹ j. mã. in fi. Et ꝓprius dixisset sartor: sm aliquos, a sarcio. cis. Additio. Tamẽ etiã bñ stat sarcinator: ⁊ dicit a sarcina: ⁊ est ꝓprie ille qui plurimum vestium sumit: ⁊ aliqñ ponitur p sutore, vt hic.

Postea. Nota postea. nã pri⁹ re nõ secuta. i. nõdũ tradita ad reaptandum, actio non daret: vt. C. de rerũ pmu. ex placito.

deceptum nõ esse. Idem iuris est si hominẽ libez p seruo emerit[a].

De locatiõe ⁊ cõduc. Ti. xxv.

Locatio perficitur cõsensu eo ipso q̃ de mercede conuenit: et in voluntatem tertij merces conferri potest: quemadmodum in emptione: et sm eius naturã quasi p oia locatio regulat. Incerta vero mercede constituta, contractus innoiatus efficitur.

Locatio[b] ⁊ cõductio proxima[c] est ẽptioni ⁊ venditioni: iisdẽq; iuris regulis consistit. ¶ Nam vt emptio et venditio ita ℨtrahitur, si de pretio[d] conuenerit: sic ẽt locatio ⁊ conductio ita ℨtrahi intelligitur si merces[e] constituta sit: ⁊ competit locatori quidem[f] locati actio: conductori vero conducti. Et q̃ supra diximus[g] si alieno arbitrio[h] pretium permissum fuerit: eadem et de locatione et conductione dicta esse intelligim⁹ si alieno arbitrio merces pmissa fuerit. ¶ Qua de cã[i] si fulloni[k] poliẽda curandave, aut sarcinatori[l] sarciẽda vestimẽta q̃s dederit, nulla statiz mercede ℨstituta, sz postea[m] tãtũ datur⁹ quãtũ inter eos cõuenerit: nõ ꝓprie locatio ⁊ ℨductio ℨbi itelligit, sz eo

noie[n] actio ꝓscriptis ℨbis dat.

Si merces ℨsistit i specie: nõ locatio, sz innoiat⁹ ℨct⁹ nascit: ex q̃ actio ꝓscriptis verbis dat. Are.

Preterea sicut vulgo[p] quẽrebatur an permutatis rebus emptio et venditio contrabatur, ita quẽri solebat de locatione et conductione, si forte rem aliquã vtẽdã siue fruẽdã tibi aliqs dederit, et invicem a te vtendam siue fruẽdam aliam rem acceperit. Et placuit non esse locationem et conductionem, sed proprium genus contractus: veluti si cum vnum quis bouem haberet, et vicinus eius vnum, placuerit inter eos vt p denos dies invicẽ boues ℨmodarẽt, vt op⁹ facerẽt: ⁊ apud alterũ alteri⁹ bos[r] perierit: neq; locati, neq; ℨducti, neq; ℨmodati ℨpetit actio: q̃[s] nõ fuit ℨmodatũ gratuitũ: vez ꝓscriptis[t] ℨbis agẽdũ est.

Contractus emphyteoticus qui perficitur cũ alicui res concedit mercede in pecunia vel in specie constituta: a locatiõe et ab emptione in aliquibus differt: ⁊ multipliciter ℨuenit cũ eis: q̃ iure ciuili fuit introduct⁹. Et iteritus totiꝰ reipertinet ad dominum: ⁊ particularis ad emphyteotã. h. d. Are.

Adeo[v] autem aliquaz[x] famiz merces q̃q; est certa: q̃q; incerta: q̃q; nulla.

liis. ¶. at cũ do. ff. de prescrip. verb. Ange.

Preterea sicut. ¶ Casus. Diri Justi. Dñe, bñ ppendi p exẽpla superiora q̃ isti duo contractus ſ. emp. ⁊ vẽd. loca. ⁊ conduc. magnã habẽt adiuncẽ familiaritatẽ siue conueniẽtiã: qdãmodo sup illis oñdere ꝓponitis: Frater, dicit ipse, adhuc istõ tibi ꝓpono oñdere i alio exẽplo. sicut enim dictũ fuit i pce. q̃ apud veteres dubitabat vtrũ ẽp. ⁊ vẽ. possit eẽ i pmutatione: ⁊ dictũ fuit q̃ nõ: ita solebat q̃ri de loca. ⁊ conduc. vtrũ posset fieri i rerũ pmutatiõe. ⁊ dr q̃ nõ: sz ẽ ꝓpriũ genꝰ ℨct⁹. ℘one enim q̃ ita ℨuenerit inter me ⁊ te q̃ si ego ñ habere nisi vnũ bouẽ, ⁊ tu sil⁹ vnũ: q̃ tu hẽres bouẽ meũ ad arãdũ vna cũ tuo per duos dies: ⁊ ego tuuz hẽrẽ postea ad arãdũ p alios duos dies: ⁊ bos me⁹ apud te tua culpa pierit: q̃ actio mihi ℨpetit ℨ te: nõ actio empt. ⁊ vẽ. q: nõ ẽ certũ ptiũ cõuentũ inter nos: neq; loca. ⁊ ℨdu. q: nõ est certa merces ℨstituta iter nos: neq; cõmodati: non enim erat gratuitũ. Quid ergo erit: Et rñdet q̃ prescriptis ℨbis est agẽdũ. hoc dicit. Fran. de Are.

Prescriptis ℨbis agit tripliciter.

a Hoc vez si sup accidẽtalib⁹ ap ponat: sec⁹ si sup substãtialibus vt. l. pacta. ff. de ℨhen. emptio. ange.

b Locatio. sic. ff. eo. l. ij. Accur.

c Prorima. quo ad tractatum ⁊ quo ad sententiam.

d Si de pretio. vt. ¶. ti. j. ¶. pretium autem.

e Si merces. ſ. certa, et in pecunia numerata: vt. ff. depositi. l. j. ¶. fiqs fuũ. ⁊. ff. de pscrip. ver. naturalis. ¶. at cũ do. Aũ partiari⁹ colon⁹ q̃ ptẽ dño reddit fructuũ: ipropie dr cõductor: imo soci⁹ magis: vt ff. e. l. si merces. ¶. vis maior. Acc. Additio. Et ideo ẽptor cogẽt stare tali colono. q̃ nota p limitatiõe notator i. l. emptorẽ. C. eo. Ange.

f Locatori qdem locati. sicut venditori ex vendito: emptori ex empto actio competit: vt. ¶. ti. j. ¶. sed ⁊ certum esse pretium. in fine.

g Supra diximus. vt. ¶. tit. j. ¶. sed ⁊ certum esse. Accur.

h Arbitrio. ff. eo. si merces. j. respon.

Qua de causa. ¶ Casus. Versicul⁹ iste nõ refert ad versiculũ prime dictũ ⁊ precedẽtẽ: sz ad illud q̃ dictũ est i pn. tit. q: sicut emptio ⁊ vẽ. contrahit q̃ cito de ptio cõuenit. ſ. certe pecunie: ita si i pecunia numerata fuerit merces ℨstituta, cõtrahit locatio ⁊ cõductio: qua de causa si in pecunia numerata nõ fuerit certa mihi res constituta, non valet ℨtract⁹ loca. ⁊ ℨduc. Pone ergo q̃ tradidero vestes meas posidẽdas, nulla certa mercede ℨstituta: dicit ne ℨtract⁹ loca. ⁊ conduc: ⁊ rñ: q̃ nõ. Qualiter ergo ageẽ inter me ⁊ ipm, cũ nõ possit agi loca. ⁊ conduc: Et rñ. di. q̃ ageẽ pscriptis verbis. h. d. Fran.

i Qua de causa. q: dixi certum debere pretium intervenire.

k Si fulloni. est aũtẽ fullo q̃ lauat, siue tingit, siue polit. Accur.

l Sarcinatori. sarcinator est q̃ fracta vestimẽta resarcit: vt dicem⁹ j. mã. in fi. Et ꝓprius dixisset sartor: sm aliquos, a sarcio. cis. Additio. Tamẽ etiã bñ stat sarcinator: ⁊ dicit a sarcina: ⁊ est ꝓprie ille qui plurimum vestium sumit: ⁊ aliqñ ponitur p sutore, vt hic.

m Postea. Nota postea. nã pri⁹ re nõ secuta. i. nõdũ tradita ad reaptandum, actio non daret: vt. C. de rerũ pmu. ex placito.

n Noie. quasi ex nouo contractu noiato: vt. ff. de pscrip. ver. l. j.

o Prescriptis ℨbis. j. mã. ¶. fi. ℨtra. Sz distingue aut certa merces interuenerit ⁊ tũc agit locati: vt. ¶. e. i pn. aut incerta: ⁊ tũc pscriptis ℨbis agit: vt h. aut nulla: ⁊ tũc ẽ mãdatũ: vt. ff. ó pſ. ℨ. fi. tybi poliẽda. ⁊ i ℨtio. Additio. Intellige si res erat solita locari: alꝰ secꝰ: vt. l. naturalis. ¶. at cũ do. ff. de prescrip. verb. Ange.

p Vulgo querebat. vt. ¶. ti. j. ¶. item pretium.

q Commodarent. impropie ponitur, vt sequitur.

r Bos perierit. sua culpa: alꝰ non teneat, cum vtriusq; gña contractum sit: vt hic, ⁊. ff. de prescrip. verbis, si gratuitam. ¶. si margaritas. ⁊. ff. commo. si vt certo. ¶. nunc videndum.

s Quia nõ fuit. bona rõ: vt. ¶. q. mo. re cõtra. obli. ¶. commodata.

t Prescriptis ℨbis. q̃ cõpetit ex ℨctib⁹ trib⁹ innoiatis: do vt des: facio vt facias: do vt facias: vt. ff. de pscrip. ℨbis naturalis. ¶. j. ij. ⁊. iij. alꝰ dat ex pactis icõtinẽti appositis: vt. C. õ re. p. reb⁹ a. alias dat qñ dubium est de noie ℨctus: vt. ff. de pscrip. ℨb. l. j. ¶. fi. ⁊. l. ij. ij. ⁊. iij.

Adeo aũt. ¶ Casus. Diri Justinia. Dñe, p exempla suprãdicta ppẽdi q̃ ẽ maxia familiaritas iter ℨctũ istũ ⁊ pcedẽtẽ. qd plura: Frater, adhuc maior familiaritas põt patere i isto casu i q̃ dubitat an sit ℨctus loca. ⁊ ℨductio. vel ℨtrac. emp. ⁊ vẽd. Pone ergo q̃ ego tradiderim alicui sub annuo cẽsu aliqõ pdiũ de meis fruẽdũ: dicẽs q̃ q̃diu pensio pdũ dño pdũ vel ei⁹ heredi solueret, non liceret dño neq; ei⁹ heredi, ℨductori neq; ei⁹ heredi vel ei cui ℨductor heres ve ei⁹ pdiũ vẽdiderit, alio ve mõ alienauerit, auferre. de ℨctu tali dubitabat apud antiquos vtrũ esset ℨct⁹ empt. ⁊ vẽdi. eo q̃ ℨductori nõ põt dñs auferre pdiũ q̃diu pẽsio fuerit soluta. rursuz põt iste ℨct⁹ sapere natura loca. ⁊ ℨdu. eo q̃ quolibz anno soluit certa pẽsio. sup h dubitauerũt antiq vsq; ad tpa christianissimi Zenonis, q̃ dicebat ℨctũ istuz nec esse empt. ⁊ vẽdi. neq; loca. ⁊ ℨduc. sz ℨtractũ emphyteoticũ: q̃ dr ꝓprie ℨtract⁹ ⁊ suã ꝓpriã hz natura. Sz po. q̃ tãta fuerit sterilitas in pdio sibi dato i ẽphyteosim ppetuã, ita q̃ ℨductor nihil possit de fructib⁹ illi⁹ pdũ suscipe. cui⁹ erit detrimẽtũ: vel dñi cõductoris, vel illi⁹ ẽphyteote: Et resp̃. Just. q̃ Zeno ita ordinauit i isto ℨtractu, q̃ si aliqua cõuẽtio facta est iter ipm q̃ pdiũ dedit i emphyteosim, et emphyteotã: q̃ cõuẽtio illa obseruet. si autẽ nihil cõuenerit iter eos: aut est piculũ totale: ⁊ tũc detrimẽtũ illud ptinet ad dñm: ita q̃ non teneat emphyteota ꝓ tpe illo sibi reddere pẽsionem. aut est particulare detrimentum: ⁊ tunc erit periculum emphyteote. h. d. Fran.

v Adeo autem. quia iisdem regulis ⁊ constitutionibus consistunt: multa ergo habent inter se communia.

x Aliquam. alꝰ non est in litera aliquam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Et venditio.scz ex vna parte.
b ¶ Et conductio.s.ex alia.
c ¶ Utrū emptio.qō videbaf;cū talis datio alienatio sit:vt i auf.de nō alie.§.alienatiōis.col.ij.qō locatio nō facit:vt.ff.e.l.nō solet.Ac.
d ¶ An locatio.qō videbaf;cum mercedē soluere teneretur.
e ¶ Perpetuo.aliter accipitur.ff.pro soc.l.j.
f ¶ Pensio.in pecunia.
g ¶ Reditus.in specie.
h ¶ Alienauerit.cū multi sint modi alienādi:vt ff.ō pub.l.iij.z.iiij.v.z.vj

b. ff. de publicana in authentico.

Emphyteosis daf aduaria tē pora.

¶ Auferre liceat.iterdū aūt daf ad certū tps:iterdū in tertiā psonā vel generationē:cuz oīa pacta sup hoc ꝺctu habita valeāt:vt.j.pri.§.scz eccl'ia dat i emphyteosim vsqz ad tertiaz gnationē tm, vt in auf.ō nō alie.colr. ij.§.emphyteosim. Uel vt puto,ēt i ppetuū dabit,vt qlibet priuat⁹:vt hic,z i authē.ō alie.z emphy.§.licētiā.col.ix.Ac.

Additio Tu dic de iure canonico,cui stādū ē, qp aut fit sine solēnitate de qua habef.xij.q.ij.sine exceptiōe.et in.c.j.de re.eccle.nō alie.i sexto.z i ca.nulli.extra eo.ti.z tūc nō valet vllo mō,aut fit cuz dicta solēnitate,z valet:z ad oēs etiam extraneos trāsibit.Ange.

† Concor. cuz b ter.c. ylti. cū gl. j.in pn.extra eo.ti.

k ¶ Lex Zenoniana. vt C.de iur.emphy.l.j.

Emphyteosis vnde dicitur.

l ¶ Emphyteuseos ꝛemphy grece,latine ōr melioratio:hoc iō,qz olim tm sterilia dabanf vt meliorarenf:sed hodie non tm sterilia danf,sed etiā fertilia:nisi i ecclesia:que dat sola ea q cōgrua videnf economo z alijs gubernatoribꝫ ecclie.sic.C. de sac.sanc.eccle.auf.ppetua quoqz.Accursius.

a Imo oritur quedaz actio spālis q vocaf actio emphyteosis: sm Bar.in l.j.ff.de cōdi.ex le.et Ange. hic.

Dñs vincf a nō domino.

Emphyteosis a locatione in septē differt.

b Nisi conduxisset ad nō modicū tps:vt.ff.si ager vec.p to. Jo.fab.

Emphyteosis differt a vēditione in tribus.

m ¶ Propriā.agif ergo condictione ex lege ad oīa obseruāda q conueniunt[a].Sed nunqd emphyteota pōt alij dare in emphyteosim: Rñ.sic:vt i hoc.§.i auf.de nō alie.aut pmu.§.alienatiōis.colr.ij.Jtē nunqd illud vtile dñiū qō solū hz,transfert in eū:Rñ.sic,cū rei vendicatio vtilis sibi detur:vt.ff.si ag.vec.l.j.z iij.Sz qualiter aget primus emphyteota ꝺ secundū vt eū expellat:Rñ.rei vēdicatione:q hz de iure sibi non competat,exceptio tm opponi nō pōt,qz replicaref: z sic non dīs dñm vincit:vt.C.de transac.vbi.vbi de facto tm agit,z vincit.z.ff.de excep.rei iudi.siquis rem. Uel verius aget prescriptis verbis:vel dic ex lege Zenonis ad mercedem.

n ¶ Neqz ad locationē.imo differt in septē.Nā hic etiā in specie pstaf pensio,sed ibi in pecunia tm:vt hic scripsimus. Jtē hic possidet naturaliter sicut fructuarius:vt.ff.de acquir.possef.naturaliter.sed cōductor non:vt.C.cōmunia de vsufcap.l.j. Jtem hic habet dñiuz vtile,sed conductor non:vt.ff.e.non solet[b]. Jtē hic contract⁹ fit in immobilibus tm:ille etiaz in mobilibus:vt in auf.de alie.et emphy.§.licentiam.colla.ix. Jtem hic agitur condictione ex lege:ibi ex conducto. Jtez hic contractus iuris ciuilis est,ille naturalis:vt hic dicitur. Jtem est hic in scriptuza:ille etiam sine ea:vt.C.de iur.emphy.l.j.z §.de obli.ex consensu:vt.§.eo.in prin.

o ¶ Neqz ad vēditionem.quia hic pensio prestaf:ibi res libere trāsit. Jtem ob hoc res renocatur,sed ab emptore,non per venditorez:vt C.de rei vendi.l.inciuile.Jtem hic vtile transit dominiū:ibi directū: vt.§.de reruz diui.§.per traditionem.

p ¶ Naturalis.i.iuris gentium,quod naturali ratione est inductuz: vt.§.de iur.nat.§.quod vero.hic em est de iure ciuili,vt z alij:vt.j.de act.§.de constituta pecunia.

q ¶ Ad dñm.vt pensionem non habeat.Accur.

r ¶ Particularis.i.medietatis,vel minus sm Bal.et Jo.argu.ff.de vsufru.etiam.z de verbo.sig.nomē filiarum.§.portionis.z.ff.de dāno infec.inter quos.§.dāni.z de contrahen.empt.domum.Nos di-

Emphyteosis vnde dicitur.

cimus,si aliqd etiam parum remanfit,dānum emphyteote esse.arg. huius.§.et.C.eo.l.j.De hoc dantur tales versus: Res perijt tota: tunc nil dabit emphyteota.Si pro parte perit:non ita liber erit.

s ¶ Utimur.sunt z duo alia naturalia siue tacita pacta in hoc cōtractu:vt de reiciendo emphyteota si non soluerit pensionem per triēnium: vt.C.eo.l.ij.§.j.et in auf.de non alie.§.scire.colla.ij. Jtez z si velit emphyteota vēdere: qō dño pmo denūciare dz: vt.C.e.l.fi.§.j. Accursi⁹.

Emphyteosis duo tacita pacta continet.

Additio. Qō dictuz est emphyteotā posse expelli nō soluta pēsione per triēniuz:veruz est in emphyteota priuati: quoniā emphyteota ecclesie cessans per biennīū i solutione,expelli pōt.l.q rem.C.de sac.sanc.eccle. et nota.C.de iure ēphy. l.ij.z extra de loca.ca.potuit.et in auf.de nō alie. §.scire.colla.ij.Sed i simplici colono idistincte biēnīū expectaf:vt.ff.de loca.cīro.§.inter locatorē.

¶ Jtez querif ¶ Cas⁹. Per exēpla supioz avidi sūs familiaritatem inter istos contractus:adhuc est familiaritas mirabilis in exēplo sequēti.ver bi gratia cōueni cū quodā aurifice vt de suo argento mihi faceret scyphū certe forme,certiqz pōderis.q̄rit mō vtrum inter me z ipm videatur emp.et vē.vel loca.z cōduc:Cassi⁹ dicit qp i hoc casu q̄tum ad materiaz est emp.z ven.q̄tū vero ad operā est conduc.z loca. Justi.autem dicit qp magis placet sibi qp ex toto sit emp.z ven.quia peride est ac si aurifaber scyphuz de argento suo fecisset,z postea mihi facturū vendidisset.Sed pone qp conuenī cum aurifabro vt de meo argento mihi scyphum certi ponderis certeqz forme et mēsure faceret:quid iuris in isto casu:Et rñdet Justi.qp non dubium quin sit locatio z cōductio.

¶ Item queritur,si cum aurifice Titius conuenerit vt is ex auro suo[r] certi ponderis certeqz forme[v] annulos ei faceret,et acciperet(verbi gratia)decem aureos: vtrum emptio z vēditio,an locatio z conductio contrahi videaf. Cassius ait materiē quidez emptionēz vēditionē ꝺhi: operę aūt locationē z ꝺductionē.Sed placuit tantum emptionem z venditionem contrahi. Q si suum auruz Titius dederit,mercede pro opera constituta:dubium non est quin locatio et conductio sit.

¶ In hoc contractu veniunt q̄ de natura ipsius venire debent,licet non fuerint expressa.

¶ Conductor autem omnia ꝺz legem[s] conductionis facere,z siquid in lege prętermissum fuerit, id ex bono[t] z equo ꝓstare debet.

¶ Conductor de leui culpa tenetur. Are. vi. Ange. vid ad mos solazing ex Rotring ex cōd contrahit

¶ Qui pro vsu aut vestimentorum aut argenti aut iumēti mercedem aut dedit aut promisit,ab eo custodia talis desyderaf,qualem diligentissimus[u] paterfamilias suis rebus adhibet.quam si prestiterit,z aliquo casu fortuito eam rem amiserit[a],de restituenda ea non tenebitur.

¶ Contractus locationis ad hę redes transit conductoris. Aretinus.

r ¶ Jtez querif ¶ Cas⁹. Per exēpla supioz avidi sūs familiaritatem inter istos contractus:adhuc est familiaritas mirabilis in exēplo sequēti.ver bi gratia cōueni cū quodā aurifice vt de suo argento mihi faceret scyphū certe forme,certiqz pōderis.q̄rit mō vtrum inter me z ipm videatur emp.et vē.vel loca.z cōduc:Cassi⁹ dicit qp i hoc casu q̄tum ad materiaz est emp.z ven.q̄tū vero ad operā est conduc.z loca. Justi.autem dicit qp magis placet sibi qp ex toto sit emp.z ven.quia peride est ac si aurifaber scyphuz de argento suo fecisset,z postea mihi factū vendidisset.Sed pone qp conuenī cum aurifabro vt de meo argento mihi scyphum certi ponderis certeqz forme et mēsure faceret:quid iuris in isto casu:Et rñdet Justi.qp non dubium quin sit locatio z cōductio.

t ¶ Suo.scz artificis.

v ¶ Forme.s.demonstrate.sed quid si certa nō est materia demōstrata:Rñ.non interest:vt.ff.de contrahen.em.conuenit.et.l.Sabinus. Uel facies punctum in dictione suo.

¶ Conductor aūt oia ¶ Cas⁹ Dicit,dñs Justi.qp conductor oia sm qp conuenit in cōuētione,facere debet.si aūt aliqd esset omissum, ita qp i cōductiōe de eo nihil esset actū:verūtamē inter eos debet illud qō fuit omissum,ex bono z equo prestari:puta si cōductor in mora fuerit soluende pensionis.Nam hz de vsuris nihil actuz fuerit,tenetur tñ ad vsuras:z econuerso hz nihil actum fuerit de ostijs reficiēdis,nihilominus adhuc tenef locator.z hoc vult dicere lra ꝓsens.

x ¶ Legem.i.pacta:vt.ff.depositi.l.j.§.si conuenerit.Accur.

y ¶ Ex bono z equo.vt vsuras post moram:vt.C.eo.preses. Idem econtra:nam conductor agit vt domus z ostia sibi reparentur:vt.ff. eo.ex conducto.

¶ Qui p vsu vestimētor ¶ Cas⁹ Quidā cōcessit mihi iumentuz suū,aut vestimētuz suū,aut argentū vtendū p certa mercede.querif qualem custodiā in ista re mihi concessa ꝓstare teneat:Et rñ.Justi. qp talem diligentiam teneor prestare qualē paterfa.diligēs prestaturus esset.z ita expone,diligētissimus.i.diligens.z hoc est qz vtriuslz gratia celebratur contractus.h.d.Fran.

z ¶ Diligētissim⁹.i.diligēs.sic exponif.ff.co.si merces.§.q colūnā.nā cū vtriuslz gra fiat locatio,nō venit exactissima diligētia:vt.ff.commo.si vt certo.§.nūc videndū.Alij ꝓprie ponūt,z dicūt spāle in hiis rebꝫ q̄ facile pōt frangi. Additio Et hec ylti ma videf cōiō:z rō diuersitatis fundaf sup facili harū rerū fragilitate:ideoqz diligentior cura est adhibenda.c.vbi periculum.de elec.lib.vj.Christophо.

Superbus p positiuo qlig ponitur.

a ¶ Amiserit.vl dānū datū sit qō ꝓuideri nō poterat:vt.ff.e.lz d dāno.

Mortuo

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Mortuo conductore. ¶ Casus. Quesiui a Justi. sic: Quidã conduxit sibi hospitium: intra tẽpora cõductionis decessit conductor: & quæsiit q̃ heres eius in conductione. poterit ne alteri domum locare? Et rñdet Justinianus q̃ sic. qđ intelige iure locat. & conduc. non autẽ iure societatis. hoc dicit ysq; ad fi. ti.

a ¶ Cõductore. pprietatis. secus in vsufructu: vt. C. de vsufruc. fi dña. Vel dic vt ibi[a], & de iur. do. fi socius. in fine.

b ¶ Succedit. vt. C. e. viã. sed an morĩẽte scholari vel recedẽte, substituere põt: Respon. sic de iure cõductionis: sz ratio societatis phibet: que pua let vbi certa persona eligit: vt. j. ti. j. §. soluitur.

Additio. ¶ De societate. ¶ [Jsta rubrica sic cõtinuat. Dictus est. §. de quibusdã cõtractib⁹ q̃ fiunt cõsensu: verũ q̃ societas ẽ etiã ℨctus qui fit ℨ sensu: vt patet. §. de obli. ex cõsensu. §. j. ideo sequit rubrica de societate. vñ dicit hic. Accur.] Est autẽ societas (vt ait Marc⁹ Tulli⁹) duoꝝ pluriũve q̃ctio honeste ℨtracta ad vberiorẽ quæstũ, & cõmodiorẽ vsum. Accur.

Societas quid est.

Diuisio. Societatem. ¶ Totus iste titul⁹ diuidit in q̃tuor partes. Primo ponit i quibus rebus possit ℨhi societas. Scõo que partes p̃sit esse in lucro & dãno: & ã nõ fuerint a partib⁹ exp̃resse, q̃ intelligũtur. Tertio qñ societas & q̃mõ finit. Quarto ad qd soci⁹ tenet. Scõa ibi, Et qdẽ. Tertia ibi, Manet ãt. Quarta ibi, Soci⁹ socio. ¶ Cal⁹. Dixi Justi. Dñe bñ ppẽdi p supradicta q̃ iam de societate estis tractatur⁹. p deo ã liter ℨhitur societas? Et rñ. dñs Justi. q̃ solem⁹ cõtrahere societatẽ oĩm bonoꝝ quã Græci cenopatiam appellabãt: aut vnius negotiationis, veluti vini, olei, frumenti vendẽdi & emẽdi: & tũc equaliter participabũt lucrum & dãnũ. si aũt sup partib⁹ lucri aut dãni aliqd statuerint: tũc qđ inter eos cõuenit, seruabũt. Sz qd dices de tali q̃uentione, vt ad Titiũ due ptes lucri pertinẽat, dãni vero tertia: ad Seiũ vero due partes dãni, tertia vero lucri: valet ne ista cõuẽtio? & dr q̃ sic. Quintus tñ Mutius dicebat q̃ talis cõuẽtio erat contra naturã societatis, & q̃ non valebat. Seruius aũt Sulpitius dicit q̃ talis pactio valeat, q̃ iure cõuẽtionis intelligi põt etiã ita contrahi, q̃ vnus pecuniã cõferat, alius aũt nihil: lucrũ tñ inter eos cõicabũt, q: sæpe alicui⁹ q̃uidẽtia vel opera pecunie preualet. Sed qd si ita fuerint pacti inter se q̃ vnus habeat partẽ lucri, partẽ aũt dãni nõ ferat: valet ne pactuz tale in societate? Dicit Seruius q̃ sic, ita tñ q̃ si sit in vna re lucrũ, in alia dãnũ: ꝺz fieri cõpẽsatio lucri cũ dãno: & illud solũ qđ supereſt, dicit lucrum. h. d.

c ¶ Totoꝝ. i. oĩm, & exp̃sse: vt. ff. e. l. j. §. j. & l. iij. §. j. Mã hõ nomẽ sz totꝰ ta. tũ, totitatẽ ad vnã rẽ signat. Additio. Hoc verũ si ad vnã adiçit: alꝰ si ad vniuersitatẽ, de illa tanq̃ de vno predicatur. Joan. Fab.

d ¶ Emendi. itẽ duob⁹ aliꝭ modis. s. oĩm bonoꝝ simpliciter: vt. ff. e. l. coiri. et. l. nec adiecit. Jtẽ vnius rei: vt. ff. eo. l. v. & l. societas. Accur.

e ¶ Equales. sic. ff. de here. instit. l. quoties. §. heredes. & §. de here. instit. §. si plures. & ff. e. l. si non fuerint. & dic equale fuisse capitale. Accur. Additio. Alꝰ erit in arbitrio iudicis consyderatis socioꝝ operis. Et nota q̃ sicut capitale, ita nec lucrum durante societate extrahi potest. Ange.

f ¶ Expresse. etiam in solo lucro: vt. j. eo. §. illud.

g ¶ Conuentio. sz talis vt sequitur.

h ¶ Tertia. s. pars lucri & damni.

i ¶ Ad Titiũ. cõputatio hic ita expedita fiat, vt si lucruz in vna re, in alia vero dãnũ cõtigerit: vt si deducto oĩ dãno lucrũ supereſt: vn⁹ in duas ptes, alius i tertiã partẽ admittat ei⁹ lucri. Si vero tñ dãnũ supereſt: is qui duas ptes dãni ferre dz: ũ reb⁹ q̃ supsunt, tanto minus q̃ alter accipiat, q̃tuz faciat tertia pars damni: vt. ff. eo. ¶ Mutius.

¶ Mortuo cõductore[a] intra tẽpora conductionis, hęres eius eodem iure i ℨductiõem succedit[b].

¶ De societate. Titulus. xxvj.

¶ Omnium bonoruz, & vni⁹ negotiationis tñ cõtrahi põt societas: i qua dãni & lucri sunt partes æquales, nisi inter socios aliter cõuentum fuerit. Areti.

Societatez coire solemus aut totoꝝ[c] bonoꝝ, quã Græci specialiter κοινοπραξίαν appellãt: aut vnius alicuius negotiatiõis, veluti mãcipiorum vendendorum emẽdorũq;, aut olei, vini, frumẽti emendi[d] vendendiq;. ¶ Et quidẽ si nihil de partibus lucri & damni nominatim cõuenerit: æquales[e] scilicet partes & in lucro & in damno ſpectantur. Q̃ si exp̃ressę[f] fuerint ptes hę, seruari debẽt. ¶ Nec eñ vnq̃ dubiũ fuit quin valeat cõuẽtio[g] si duo iter se pacti sint vt ad vnũ qui dẽ duę ptes & lucri et dãni pertinẽat: ad alium tertia[h].

¶ Valet cõuẽtio inter socios vt maiorem partez lucri ferat alter q̃ damni: et econtra: et etiã q̃ lucrum participet alter, & damnum non sentiat. Et lucruz dicitur qđ supereſt omni damno deducto. Aretinus.

¶ De illa sane conuentiõe quæsitum est: si Titius & Seius inter se pacti sunt vt ad Titium[i] lucri duę partes pertinẽat, dãni tertia: ad Seium duę partes damni, lucri tertia: an rata debeat haberi cõuẽtio. Quintus Mutius contra naturam societatis talem pactionẽ esse existimauit, & ob id nõ esse ratam habẽdam. Seruius[k] Sulpitius (cuius sentẽtia præualuit) contra sensit: quia sæpe quorũdam ita pretiosa est opera in societate, vt eos iustum sit conditione meliori in societatem admitti. ¶ Nam & ita coiri posse societatẽ non dubitatur, vt alter pecuniaz conferat, alter non conferat, & tamen lucrum inter eos commune sit: quia sæpe opera alicui⁹ pro pecunia valet. ¶ Et adeo[l] ℨtra Quinti Mutij sententiaz obtinuit, vt illud quoq; constiterit posse conuenire, vt quis lucri partem[m] ferat: de dãno non teneatur: quod[n] & ipsum Seruius conuenienter[o] sibi existimauit. Quod tamẽ ita intelligi oportet, vt si in alia re lucrum, in alia damnum illatuz sit: compensatione facta soluz quod supereſt, intelligatur lucro esse.

¶ Particula adiecta i lucro, tacite videtur adiecta in damno: et econtra. Areti.

¶ Illud expeditum est, si in vna causa pars fuerit expressa, veluti in solo lucro, vel i solo damno: in altera vero omissa: i eo quoq; qđ prætermissum est, eandem partez seruari.[p] ¶ Societas soluitur renunciatione: qua soluta lucrũ quod post renunciationem acquiritur, non communicatur: nisi dolose fuerit renunciatum. Aretinus.

¶ Manet autẽ societas eousq; donec in eodez consensu perseuerauerint. At cum aliquis renunciauerit[q] societati, soluit societaz. Sz plane siqs callide[r] in hoc renũciauerit societati, vt obueniẽs aliqđ lucrũ sol⁹ habeat: veluti si

k ¶ Seruius hic Seru⁹ sibimet cõtradicere videtur: vt. ff. e. l. Muti⁹. sed nõ est verũ. nã ibi dicit ꝺ facto ꝺ esse nõ posse. s. vt dãnũ & lucruz sit in eadẽ societate: cum dãnuz lucro, & econtra lucruz dãno deducto itelligatur: vt ibi dicitur, & j. eod. §. et adeo.

l ¶ Et adeo. hec pacta inequalia tũc demuz locũ habent q̃n alter plus cõtulit opere vel industrie q̃ alter: vt. ff. e. si nõ fuerint. §. si vero placuerit. fm Azo. cũ societas sit fraternitatis ius: vt. ff. e. si verum. Joã. cõtra. & subaudit in. l. illa si non fuerit. maxime. Alij idẽ qđ Joã. sed tali ratiõe, q: iure cõuẽtionis valẽt, nõ societatis. ff. de pol. l. j. §. si conuenerit. Accur. Additio. Jsta cõiter approbat: vt p Cheisto. h. & hec vera itellige q̃n vel de vtroq; vel de altero tñ aliqd inter partes cõuentũ est. Si vero nihil, sed simpliciter tantũ sit cõtracta societas: dic vt per Ange. hic.

m ¶ Partẽ. nõ totũ: alꝰ esset leonina[b]: vt dicitur i fabula Aniani vb⁹ Esopi. et. ff. eo. si nõ fuerint. §. fi. et. l. si vnus. §. sed si pretium. in fi.

n ¶ Quod & ipsum. sciz dictũ hoc proximo casu.

o ¶ Conuenienter. i. conueniens sue sententie quã dixit. §. eodem. §. de illa.

¶ Illud expeditum. ¶ Casus. Po. Duo mercatores societatẽ adinuicẽ cõtraxerũt: & sup hoc literas cõfici fecerũt: in qb⁹ cõtinebat q̃ lucrũ si qđ inter eos cõtingeret, diuideret: & nulla fuit facta mẽtio de damno. quid iuris in hoc casu? Rñ. q̃ eadez est ratio obseruanda in damno, que & in lucro est expressa: & econuerso. h. d.

p ¶ Seruari. Mo. eandã esse rationẽ ℨtrariorũ. sic. ff. de leg. iij. l. fi. §. fi. & ff. fami. her. si filia. §. itẽ Papinian⁹. Arg. §. ff. de lib. & posthu. cõmodissime. & ff. loca. l. ea lege. j. rñ. & ff. de neg. gest. siquis negotia.

¶ Manet aut. ¶ Casus. Supra dictũ est qualiter societas cõtrahitur: restat nũc videre qualiter dissoluitur. Dicit ergo Just. q̃ societas inter aliquos tandiu manet q̃diu perseuerauerint in eodem cõsensu. cum autẽ alter eoꝝ societati renunciauerit: dissoluitur societas. si aũt callide renũciauerit societati, ad hoc q̃ ipse solus aliqđ lucruz sentiat: illud lucrũ solus nõ habebit, sed tenet illud lucrũ socio suo communicare. si autem aliquod lucruz aliũde senserit q̃ sibi sperabat, scilicet quando societati renũciauit, id est ex insperato sibi euenit, id totũ habebit. quicquid autem lucratus fuerit ille cui renũciatũ est, post renũciationem: illi soli acquiritur.

q ¶ Renunciauerit. presenti socio[c], non absenti: vt. ff. eo. sed et soci⁹. §. si absenti.

r ¶ Callide. idem et si intempestiue renunciet: item et si expediat non renunciari: vt. ff. eodem. actione. §. Labco. et. l. sed et socius. §. fi.

a Et hec ita vbi ius vsufructꝰ p̃stituitur: secus si fructus ysq; ad certũ tp̃s rẽ dẽtur vl locent: vt hic per doctos.

b Idem si nõ habito respectu ad lucrũ: ꝺ certa q̃titate cautuz sit: puta volo &. ãnuatiz. etiã si cõcedens pecuniã / i se periculũ susciat: fm ange. hic.

c Vel eiꝰ curatori: alꝰ non tenet / nisi in p̃iudiciũ renũciantis. Ange.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a Totor.i.olim:hoc expſſo:vt.ff.e.l.iū.§.j.als Ꝫ:vt.ff.e.nec adiecit.
b Si quid vero.als si quidē.fic.ff.ex qui.cau.in poſ.ea.l.Fulcinius. §.q̄ si aduersus.fic.ff.e.actione.§.Diximus.
c Non captauerit.i.non præcogitauerit.
d Concedit.no.hic quinq̄ modos ſoluēdæ ſocietatis hic ⁊ ſequēti bus quatuor.§§.ſunt et alij duo:vt interēptione rei naturali vel ciuili:vt ff.eo.verū.§.pe. Itē cuz ab alio ſtipulor aio nolle nādi,vel iudiciū cū aliq̄ dicto aio renouandi:vt.ff. eo.actione.j.rū.

Societas multiz modis ſoluit.

* Captare hoc loco accipit pro eo qđ ē blādiriis quibusdaz ac illecebris, obſequijs q̄z ⁊ laudationib⁹ venari, vt ſic dixerim. Hinc ⁊ captatorie inſtitutiones. ff. de hereditatib⁹. inſtit. l. captatorie Hinc ⁊ captāda hereditas. C. de tranſactionib⁹. l. ſi maiores. ⁊ apō Horatiuz li.ij. ſermonuz. Captes aſtutus vbi q̄z Teſtamenta ſenum.

Soluit adhuc. ¶Caſus. Non ſolū p renūciationē de qua dr.§.ſoluitur ſocietas:ſz ⁊ morte. vñ nō ſuccedet ſocio ſupſtiti here in ſocietate, niſi h placuerit ipſi ſocio ſupſtiti:⁊ tūc ēt dr 2tracta ſocietas.⁊ ſi plures cōtraxerūt adinuicē ſocietatē:ſi vn⁹ illoz deceſſerit,diſſoluit ſocietas inter omnes,niſi aliter cōuentuz fuerit inter eos. Jn.§.item ſi alicuius rei ⁊c.dicit Jmpator q̄ nō ſolū duob⁹ mōis ſupra dictis diſſoluit ſocietas: imō ⁊ tertio modo,ſcilz q̄n finis iposit⁹ eſt negotio ꝓpter qđ cōtraxerūt adinuicem ſocietatem.
¶ Jn.§. publicatione. caſus talis eſt. Jaz vidiſtis tres modos ſoluēdi ſocietatez:mō ponit hic quart⁹ modus quo ſoluit ſocietas:puta p publicationē oīm bonorū ſuorū in fiſcū ꝓpter ſuū delictū. Si enī fiſcus in loco ſuo ſuccedit, p mortuo habetur. ¶ Item ſi qs. Jā vidiſtis q̄tuor modos qb⁹ ſoluit ſocietas. Itē q̄nto mō ſoluit ſocietas: veluti ſi vnus ex ſocijs ceſſerit bonis ne in carcerē ōtrudat:ſi tñ adhuc alter i ipz 2ſenſerit, noua videt Zhi ſocietas.

e Morte,idem eſt in tutela.ſecus in depoſito et mandato:vt.ff.de his qui not.infa.furti.§.illud.
f Etſi.i.q̄uis.Accurſius.
g Conuenerit.ſcz vt duret iter ſupſtites etiā vno moriēte:nō autē ad heredē trāſit etiā ex pacto:vt.ff.eo.l.adeo.⁊.l.nemo.niſi in ſocietate vectigalium:vt.ff.e.l.verū.§.i heredē.⁊.Ladeo.j.rū.⁊ niſi denuo cōſentiāt:vt.ff.e.l.plane. Additio. Itē niſi iuramēto hincinde appoſito:q: forte de iure canonico teneret etiā i pſona heredis:nec morte vni⁹ ex ſocijs ſolueret,p ca.cū 2tingat.extra de iureiu.fm Jo.Fa.h.

Societas non trāſit ad heredē niſi i duobus caſib⁹.

h Itē ſi alicuj⁹ rei.vt duo tabernarij de vēdendo vinū in foro.
i Publicatione.que publicatio fit propter delicta:vt.ff.de bo.dā. l.j.j.reſpon.
k Alius.als alter.ſ.fiſcus.
l Pro mortuo.ſic.ff.e.actione.§.publicatione.Accurſius.
m Habetur.ſed quid ſi hic ſocius cuius bona publicata ſunt,ratione opere ſocius erat,non rerum:quod eſſe poteſt:vt.ſ.eo.§.nā ⁊ ita: Rñd.idem:cum libertatem vel vitam vel ciuitatez amittat:vt.ff.de bo.dā.l.j.⁊.j.proꝑ.§.innuitur in fi.

Ceſſio bonoz quare fit.

n Bonis ſuis ceſſerit.quod facere poteſt ne in carcerem detrudat: vt.j.de act.§.fi.⁊.C.de ceſſio.bo.l.j.
o Debita,q: fiſco vel priuatis debebat:vt.ff.eo.actione.§.j.
p Veneat.i.vendatur.
q Sed hoc caſu.q.d.non ſicut ſuperiori proximo,ſcz q̄n bona fuerunt publicata.nam hic viuens ⁊ in ciuitate exiſtens ſibi poſtea acquirere poteſt:vt.ff.de ceſſio bo.l.v.

Socius ſocio. ¶Caſus. Dixi Jmperatori:Dñe,iaz vidi quinq̄ modos qb⁹ ſocietas ſoluit:nō q̄ro vtrū ſoc⁹ ſocio ſuo teneat ꝓpt dolū vl etiā ꝓpter culpā:vel etiā ex negligētia teneat:Et rñdet Ꝫ in totorum[a] bonorum ſocius,cū ab aliquo hęres eſſet relictus,in hoc renūciauerit ſocietati,vt hęreditatem ſolus lucrifaceret:cogitur hoc lucrum cōmunicare. Si qđ[b] vero aliud lucrifaciat,qđ non captauerit : * ad ipſum ſolū pertinet. Si vero,cui renunciatuz eſt, quicquid omnino poſt renunciatam ſocietatem acquiritur, ſoli conceditur[d].

Morte vnius ex ſocijs ſoluitur ſocietas:item interitu rei,vel publicatione bonorū:itē ſi vn⁹ ex ſocijs bonis ceſſerit. Arctinus.

Soluitur adhuc ſocietas ēt morte[e] ſocij:quia qui ſocietatem contrahit,certam perſonam ſibi eligit. ¶ Sz ⁊ ſi cōſenſu pluriū ſocietas contracta ſit:morte vnius ſocij ſoluitur , etſi[f] plures ſupersint:niſi in cocunda ſocietate aliter cōuenerit[g]. ¶ Itē[h] ſi alicui⁹ rei contracta ſocietas ſit et finis negotio impoſitus eſt,finitur ſocietas. ¶ Publicatione[i] q̄q̄ diſtrahi ſocietatem manifeſtū eſt,ſcz ſi vniuerſa bona ſocij publicentur. Nam cum in eius locum alius[k] ſuccedat, pro mortuo[l] habetur[m]. ¶ Itē ſi quis ex ſocijs mole debiti ꝓgrauatus bonis ſuis[n] ceſſerit, ⁊ ideo ꝓpter publica aut priuata debita[o] ſubſtātia eius veneat[p]: ſoluitur ſocietas.ſed hoc caſu[q],ſi adhuc conſentiant in ſocietatem: noua videtur incipere ſocietas.

Socius tenetur de leui culpa, vel de tali diligentia qualez ſuis rebus ſolitus eſt adhibere. Are.

Socius ſocio vtrū eo noīe tñ teneat ꝓ ſocio actione[r] ,ſi q̄d dolo commiſerit , ſicut is qui deponi apud ſe paſſus[s] eſt:an etiam culpę,id eſt deſidię atq̄ negligentię nomine:quęſitū eſt. Qualuit tamē etiam culpę noīe teneri[t] eū. Culpa aūt non ad exactiſſimam diligentiam dirigenda eſt. Sufficit enim talem diligentiam cōibus rebus adhibere ſocium,qualem ſuis rebus adhibere ſolet[u]. Nam qui[v] parum diligentem ſociuz ſibi aſſumit,de ſe queri debet:hoc eſt,ſibi imputare debet.

De mandato. hic in rō. calabrie

Titulus.xxvij.

Mandatum obligatoriū cōtrabitur plurib⁹ modis:nec obligatur quis ſi mandatarij gratia tantum mandet.

Mandatum[w] contrahit quinq̄ modis[x]: ſiue ſua tantuz gratia aliquis tibi mādet:ſiue ſua ⁊ tua:ſiue aliena tm̄:ſiue ſua ⁊ aliena:ſiue tua ⁊ aliena. At ſi tua tm̄ gr̄a tibi mādatū ſit,ſupuacuū ē mādatū: et ob id nulla ex eo obligatio[a], nec mādati iter vos actio naſcit.

Ad cognoſcendum cuius gratia mandatum fiat:inſpiciendum eſt cuius vtilitatem concernit illud quod mandatur:et dicit illi⁹ gratia celebratum. Arctinus.

Mandantis tantū gr̄a interuenit mādatū:veluti ſiq̄s tibi mādet vt negotia ei⁹ geras,aut fūdū ei emas,aut ꝓ eo fideiubeas.⁊ ſi tale mādatū ſuſceperis,de neceſſitate obligaberis:q̄q̄ ab initio tibi liberū ſit ſuſcipere mādatū,vel nō ſuſcipere.⁊.h.d.⁊ ſup illa gloſ.⁊ tūc q: ſuſcepit,itelligę q̄ ſi bñ geſſiſſet,nō ēt obligat⁹. Itē ſi male geſſit,nō ꝓpter hoc eſt obligat⁹:ſz ſi male geſſit,

r Pro ſocio actione.q̄ eſt directa ab vtraq̄ parte:vt.j.de pe.te.li.§.ex q bus dā.et finita ſocietate naſcit:vt.C.e.tādiu. niſi in caſu:vt.ſ.eo.actione. §.nonnunq̄.
s Paſſus eſt.q de ſolo dolo teneat,⁊ lata culpa q̄ doluz repſentat:vt.ff. depoſi.l.qđ Neruа.⁊.ff. ſi quis te.li.eſſe iuſ.fue. l.j.§.non autem.
t Teneri.niſi alter tantā culpā pſtiterit quātā ⁊ iſte,⁊ afferret par damnū:quo caſu 2pēſat culpa,itē dolus cū dolo:vt ff.de 2pen.ſi ambo.⁊ de dolo.l.ſi duo.
u Solet.aſi Zctā ſocietatē[a]:⁊ in hoc diſcrepat a depoſitario,q vt in pſenti teneat.ſic.ff.depo.l. qđ Neruа.ſic eſt in eo cū quo habeo rez cōem ſine ſocietate:vt.ff.fami.her. l.heredes.§.non tantū.
v Qui parū diligentē. ſic.ſ.q.mo.re cōtra. ob. §.preterea.

Depoſitari⁹ ſolū tenet de dolo et lata culpa.

a Scilz ſi tūc erat diligētior alij ſec⁹ vt p gl. in.l.cū duobus.§.j.ff. eo.

De mādato. ¶ Obligationū aliere Zhūtur: alie verbis:alie lr̄is:alie cōſenſu:vt.ſ.de obliga. Itē earum q̄ ex 2ſenſu: alie p vēditionē:alie per locationē ⁊ cōductionē: alie p ſocietatē:alie p mādatū:vt.ſ.ō ob.ex 2ſenſu.in pn. De trib⁹ pmis dixit:nūc de quarta.ſ.de mādato. Accurſius.

Diuiſio.

Mandatum. ¶ Totus iſte titul⁹ diuidit i q̄tuor ptes. Primo ponit q̄t modis mādatū Zhit,⁊ illō p exē pla declarat. Scō q̄ fines mādati nō ſūt ptereūdi. Tertio quō mādatū finiat:⁊ q̄n mādatū poſſit renūciari. Quarto q̄ mādatū dz eſſe gratuitū. Seq̄a ibi, Js q. Tertia ibi, Recte. Quarta ibi, Jn ſūma.

Mādati definitio.

¶ Caſus. Queſiui a Juſti.de mādato quot modis 2trahitur.⁊ ipſe cōſyderās reſpōdet q̄ ſex modis. Dicit enī q̄ mādatū q̄nq̄ modis obligatorijs 2trahit. Aut enī tua gratia 2trahit ⁊c.aut alijs q̄tuor modis enumeratz i lr̄a.ſex⁹ aūt mod⁹ nō eſt obligatorij⁹:q: q̄n aliq⁹ tua gr̄a tm̄ mādat,nullū eſt mādatū,nec aliqua naſcit obligatio:ſed quinq̄ modis p̄cedētib⁹ obligatio Zhit:⁊ ex his mādati actio naſcit.

Mādati multis modis Zhit.

b Intellige ſi ſit plurium ꝓnes neceſſ. alias ſocius cre ſecutur p ang. hic

y Mandatū.mādatū eſt officiū gratuitū ab eo qui ſuſceperit exhibendum.niſi enī fiat gratis,incipit eſſe locatio,ſi non erat facturus alſ tale factum:ideo q̄ locari conſueuit:vt.j.eo.§.finali.⁊ fit per verbum rogo,volo,mando,ſupplico,⁊ ſimilia:vt.ff.e.l.j.§.j.
z Quinq̄ modis.imo videt q̄ ſex:vt ſequit.Sz dic quinq̄.ſ.obligatorijs.Ultimū enī,ſcz q̄n tm̄ tua gratia,nō eſt obligatoriū:vt.ff.e. titu.l.ij.§.fina. Item fm Jo.eſt quoddā aliud ſextū obligatoriū:vt cū ſua gr̄a ⁊ tua ⁊ aliena aliq⁹ tibi mādat vt emaz fundū p me ⁊ te ⁊ Titio. Acc. Additio. Et exēplifica vt.ff.e.ſi ꝑcuratorē.§.ſi tutores. vbi tutor mādat cōtutori ſuo vt ſeruū neceſſariū emat pupillo:⁊ ſic gr̄a mādantis ⁊ mādatarij ⁊ pupilli contrahitur mandatum.
a Obligatio.niſi dol⁹ ⁊ calliditas itercedat[b]:vt.ff.de reg.iur.2filij.

Mandātis tātū ¶ Caſus. Queſiui a iuſti. Dñe,q̄liter pōt interuenire mādatū gr̄a mādātis tātuz: Et reſpō.q̄ tūc mādātis gr̄a interuenit mādatū,cū mādat tibi aliq⁹ vt negotia ei⁹ geras,aut fūdū ei emaz,aut ꝓ eo fideiubeas.⁊ ſi tale mādatū ſuſceperis,de neceſſitate obligaberis:q̄q̄ ab initio tibi liberū ſit ſuſcipere mādatū,vel nō ſuſcipere.⁊.h.d.⁊ ſup illa gloſ.⁊ tūc q: ſuſcepit,itelligę q̄ ſi bñ geſſiſſet,nō ēt obligat⁹:ſz ſi male geſſit,

Universidad de Deusto

male gessit, cū ei esset mādatū, obligabit eo dē in odo ac si ita esset mādatū vt nō ageret, ꝛ gessit tua gratia ꝛ sua. ꝛ rñ. q tūc hoc modo contrahit, si male impleuit. ¶ Modo sum⁹ in verſi. Tua gratia ꝛc. Quesiui a Justi. qualiter mandatū cōtrahit qñ aliqs tibi mandat vt subvsuris pecuniā credas ei q in rem suaz esset mutuaturus: vel si fideiussor datus tibi, mādet tibi volēti agere contra eū, vt periculo suo experiaris cū reo principali: vel si idez fideiussor tibi mandet vt suo periculo stipuleris a quodaz quē delegabit tibi eo tēpore quo cepisti agere ɔ euz. Qualiter enī hmōi mādata ɔhantur tā mādātis gratia q̄ mādatarij: patet cuilibet intuenti. ꝛ sumus in vſi. Aliena ꝛc. ¶ Modo videam⁹ q̄liter aliqs mandat gra alterius tñ: ꝛ exēplū est planū: veluti si mādet tibi aliqs vt Petri negotia gereres: qō non est gratia tui nec sui: imo soluz gratia Petri. ꝛ sic ō alijs exēplis. In verſi. Sua ꝛ aliena ꝛc. ponit exēpluz qualiter mandatū contrahit gratia sua ꝛ aliena, ꝛ nihil ad vtilitatem suā: ꝛ est exēpluz tale veluti si de cōib⁹ negotijs sibi ꝛ Titio, tibi mādet aliqs vt sibi ꝛ Titio fūdū emeres: vel vt p eo ꝛ Titio penes aliquē spōdeas. h. d. Fran.

a ¶ Gereres. ꝛ tūc qz suscepit mandatū, nō quia gessit, tenet: vt. ff. e. si remunerandi. §. j.

b ¶ Sub vsuris. i hoc est vtilitas mutuātis, propter vsuraꝝ lucrū. Sed ɔ. ff. de vsur. cū quidam. §. si pupillo. in fine. Sed ibi dz subaudiri tñ. Ut dic, nō sunt ꝓpter lucrū iducte. ll. principaliter, vt ibi: secundario tamē fic, vt hic dr. Ac Additio. Solue aliter fm docto. aut vsure debētur ex stipulatu, qz in stipulatū expresse deducte sunt: ꝛ tūc lucruz sapiunt: ꝛ loquit hic. aut debentur vsure propter moraꝝ siue negligētiam non soluentis: ꝛ tunc non sapiunt lucrū: qz tanq̄ interesse prestantur: ꝛ loquitur. d. l. cum quidam. §. si pupillo. Christo.

c ¶ Ei. puta procuratori mandantis.

d ¶ Ipsius. i. mandantis. et in hoc est vtilitas mandantis.

e ¶ Mandet. i. fideiussor. Et hoc casu agek ɔ fideiussorē mādantez, actione mandati: nō ex stipulatione prima, si nouādi aio hoc mādatum intercessit: vt. ff. e. si mandato meo. in fi. l. Si autem non nouādi animo, agek ex prima causa: vt. ff. de ꝓcur. l. lz. §. ea obligatio. in fi.

f ¶ Mandet. hic agi pōt duabus actionibus: mandati scz cōtra mādantem: ꝛ negotiorum gestorum contra Titium: que datur ꝛ mandanti: vt. C. de nego. gest. si mandatum.

g ¶ Crederes. scz mandauerit.

¶ Tua tñ gra. ¶ Casus. Uidistis iā q̄r qnq̄ modis obligatorijs cōtrahit mādatū, lz etiā sexto mō ɔtrahat mādatū, lz nō sit obligatoriū: veluti si mādet Titi⁹ vt pecunias tuas poti⁹ feneres, q̄ i ēptionē prediorū colloces: vel ecōuerso. ꝛ hmōi obligatio plus sortit nomē cōsilij q̄ mādati: ꝛ hac de cā nō est obligatoriū. ꝛ illud patet euidēter: qz nemo ex hmōi ɔsilio obligat, q̄q̄ mādatario nō expediat: nisi in casib⁹ exceptis: ꝛ hoc ideo est, qz liberū est suscipiēti ɔsiliū, penes se exploare an susceptū ɔsiliū sibi expediat: necne: ꝛ ꝓpter hoc si te pecuniā habētē monuerit aliqs vt ex ea rē aliquā cōparares, vel crederes: non tenek tibi iudicio mādati: lz tibi nō expediat eaz emisse, vel alicui credidisse. ꝛ hec vera sunt cum mandatū fit sine assignatione certe persone. Sed pone q̄ mādabat tibi aliquis vt Titio nominatim crederes pecuniā. nunqd eo facto is q tibi mādauit, erit tibi obligatus? Et certe fm sniam dñi Sabini dicēdū est q̄ sic: qz forte aliter nō credidisses Titio nisi tale mandatū suscepisses. Fran.

h ¶ Tua tñ gratia. hic autem addunt doc. sertum modū. quod dic vt. §. e. in prin. in glos. imo videtur ꝛc. in fi. glos.

Cuius generis mandatū, magis consiliū q̄ mādatū est: ꝛ ob id nō est obligatoriū, quia nemo ex ɔsilio[i] mādati[k] obligatur, etiā si nō expediat ei cui mandabat: cū liberū[l] cuiq̄ sit, apō se explorare an sibi expediat' consilium. Itaq̄ si otiosam pecuniaz domi te habētem hortatus fuerit aliquis vt rē aliquam emeres, vel eam crederes: q̄uis non expediat eam tibi emisse vel credidisse: non tamen tibi mandati teneb. Et adeo hec ita sunt, vt q̄situm sit an mandati teneatur qui mandauit tibi vt pecuniā Titio fœnerares. sed obtinuit Sabini sententia, obligatoriū esse in hoc casu mādatuz: qz non aliter[m] Titio credidisses, q̄ si tibi mandatum esset.

¶ Mādatū rei turpis, vel ɔtra bonos mores, non valet.

i ¶ Ex consilio. nota bonā regulā, quez de consilio non teneri. Fallit tamen in casibus qui his legibus dicuntur: vt. ff. de dolo, q̄ si cū scires. et. ff. de ꝓnc. l. ij. Sed certe ibi fuit fraudulentū cōsiliū: vt. ff. de reg. iu. l. cōsilij. Itē fallit vt. ff. ad. l. Aequi. l. liber homo. j. rñ. ꝛ. j. de iniur. §. nō solū. ꝛ. ff. de iniur. l. non solū. i ꝑn. ꝛ. §. Proculus. ꝛ. ff. quod vi aut clā, semp. §. j. et. ff. de fur. figs vxori. §. cum Titio. ꝛ. ff. ō ser. cor. l. j. j. respō. ꝛ. §. psuadere. Sz hoc i maleficijs: ideo nō dak mādati: teneb tñ vel de dolo, vel alijs actionibus. Itē als factur⁹ nō erat i ꝑdictis casib⁹: als obtinet hec regula: vt h, ꝛ. ff. eo. si remunerādi. §. plane. Sed certe nec his casib⁹ videb teneri: vt. j. ꝓpri. §. sed dic, non teneb illi cui tale ɔsiliū ꝓstitit, vt ibi: sed illi in cuius lesionē ɔsulnit, vt hic dicimus. Ubi dici pōt q̄ nec his casib⁹ fallit dicta regula: cuz dicat nō teneri illi, scz cui consiliū prestiti tñ est: nisi i casu illius. l. ff. de dolo, q̄ si cum scires. et illius. l. ff. de ꝓnc. l. ij. Additio. Et andē glos. habes. ff. eo. l. ij. §. fi.

k ¶ Mandati. s. actione.

l ¶ Liberū. s. suscepto cō silio: sed suscepto māda to necesse est ɔsummari, fm Jo. misi ɔgruo tēpore renūciet: vt. j. eo. §. mādatū. ꝛ. ff. eo. si mādauero. §. fi. ꝛ. ff. ɔmo. l. in cōmodato. §. sicut.

m ¶ Non aliter. b esse videb ꝑ opi. Pla. q dixit duo. s. vbi cōsulo certe p sone mutuari, teneoz ita demū si als facturus nō eras. Ubi aūt nō est designata aliqua sona: nō teneoz ēt si als facturus non eras. Sed Joan. in vtro q̄ casu dicit ɔ. Nam primo indistincte teneoz: siue als eras mutuaturus, siue non. Secundo autē cū distinctione: nō als. ꝛ facit pro eo. ff. e. si remunerandi. §. plane. ꝛ. ɔ. e. §. tua et aliena. in fi. ꝛ. ff. de neg. gest. l. iij. in fi. ꝛ. l. iij. Nec obstat quod hic dicitur: qz ꝛ si als etiam faceturus erat, tenetur qui mandauit: vt dictum est. vnde pōt subaudiri, maxime qz non aliter ꝛc. Additio. Nec opi. Jo. veluti cōmunior approbatur: de quo in. l. si remunerandi. §. plane. ff. eo. Christopho.

¶ Illud q̄q̄ ꝛc. ¶ Casus. Diri Just. Dñe, supra vidimus qualiter mādatū contrahit qnq̄ modis obligatorijs: ꝛ etiā sexto modo non obligatorio: qd modo pl⁹ dicetis? Et dñs Justi. rñdet: Frater, vna cum predictis scire debes q̄ sicut mandatū gra tua tñ, nō est obligatoriū: sic nec cōsiliū seu mādatū de re turpi: veluti si tibi mādet aliquis vt furtū facias: vel iniuriā aut dānum alicui inferas: hmōi nō obligāt quē: nisi mādatarius prestiterit penā ei contra qué deliquit: attamen aduersus mādantem nullam habebit actionem. Fran.

n ¶ Non est obligatoriū. etiā si iuramētū intercederet: vt in aut. sceni cas nō solū. §. j. col. v. ª ꝛ facit ad hūc. §. ff. eo. si remunerādi. §. rei turpis. ꝛ. l. si mandauero. §. qui edem. ꝛ. ff. de arbi. l. si cū dies. §. compromisso. ꝛ. ɔ. de inuti. stī. §. qō turpi. ꝛ. ff. de verb. oblig. l. generaliter. et l. sequenti: ꝛ. ff. de condi. insti. conditiones.

o ¶ Cōtra bonos mores. hic queritur, quid si mādaui tibi vt illi nomine meo iniuriam inferres, an teneoz? Respon. vtiq̄: arg. ff. de dā. infec. l. dāni. §. si mandato.

p ¶ Prestiteris. scz ei cui ɔmissuz est maleficiū: vt penā dupli. ꝛ ita lz intersit mādatarij, tñ non agit, quia nec interesse fingit: vt. ff. de condi. insti. filius. ꝛ melius. ff. de reg. iur. l. quod quis culpa. in fine.

q ¶ Titium. scilicet mandantem.

¶ Is qui exegitur ꝛc. ¶ Casus. Diri Justi. Dñe, benevidi quot modis ꝛ qualiter ɔtrahit mādatū: ꝑ deo dicatz mihi, qualiter mādatarius tenek exequi id qō sibi dak i mādatis? Dicit ipe, Scire debes q̄ si mādek alicui sub certa forma, nō debet mādatari⁹ illā formā excedere. nā si aliqs tibi mādasset vt ei fundū emeres, veluti p. c. vel vt p Titio in tāta pecunia sponderes: nec teneberis pluris emere, nec in

Consiliuz non facit quē teneri nisi in casibus qbusdam.

a Et hoc verū in oīb⁹ pactis q̄ rōne turpitudinis vel publice vtilitat' ꝑn cipaliꝫ ꝓtobant. Secꝰ si secūdario vel in odiū creditoris: aut ꝓpter defectū sensus vel ibecillitatē p sone improbētur: qz iuramēto cōfirmantur. Et qō dicit dr nō valere iuramentū ɔ legē: intellige vt canonica: nō aūt de ciuili: vt p ang.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ampliorē pecuniā fideiubere. qđ si feceris, ad id qđ expēderis, p̄dictā actionē nō habebis. vñ Lassi⁹ ⁊ Sabin⁹ dicebāt i hoc casu qp nō cōpeteret tibi actio ℨ mādātē ēt p cētū aureis i mādato ℨprehēsis: ⁊ b si ℨ formā mādati plus expēderis. Aliter tñ obtinuit ſm opiniones alioꝝ qp vsqz ad pecuniā i forma mādati cōphēsaz agere poteris. Sz pone qp is cui mandaui vt emeret mihi fundū p cētū aureis, p minori p̄tio illū ℨparauit: nunqd hēbit act. ℨ me: Et certe sic: qz rite videor mādasse vt dictū fundū p minori p̄tio emeret si posset. Litera est planavsqz ad fi. titu. Fran.

a ¶ ℨMādātū. ſ. certe forme. Mā qñqz hz certā formā: ⁊ tūc hz locū qđ hic dicit: vt. ff. eo. diligēter. qñqz nō: ⁊ tūc bona fide facere dz: vt. ff. eo. l. iū. et ꝓbatur etiā hec distinctio ff. eo. siquis pro eo.

b ¶ ℨMandati actionē. sz nec certe neg. gest. ℔z B. et Jo. ⁊ est pro eis. C. de neg. gest. l. vl. ⁊. ff. ó neg. gest. q aliena. §. libertos. ⁊ ó peculio, si creditor. §. j. Sed ℨMbat vtilez neg. gest. actionē, ⁊ rñdebat illi. l. fi. de nego. gest. qz spālis ibi fuit ꝓhibitio[a]. Sed certe miror de hac opinione: cuz videatur lex expedita q̄ etiam vtilez denegat exp̄esse: vt. ff. eo. si pro te. et. ff. de eden. l. j. §. causa.

c ¶ ℨMādati actionē. pro p̄tio dato: vt. ff. de i rez ver. si fundum.

d ¶ Emerē. est autē illa rō: qz maiori summe minor inest: vt ℔, et. ff. de v. ob. l. j. §. ij. ⁊ l. inter stipulātē. §. ij. ⁊. ff. de arb. diē. §. si plures. Additio. Et hec vera vbi negotiū qđ mādat, respicit dānū vel vtilitatē mādātis vl̄ mādatarij. sec⁹ si tertiū tñ: qz nō pōt ampliari nec restringi tanq̄ odiosuz: vt in ca. cui de non sacerdotali. de preben. in. vj. Joā. Fab.

e ¶ Recte. nā si nō recte, non est necesse reuocari: vt. ℨ. eo. §. illud.

ℨMādatū facilius reuocatur q̄ alij ℨctus.

ℨMādatū q̄diu dicit integrum.

a Quo casu nō hz ēt vtilē: nisi i causis pijs et necessarijs: puta alēdo liberos vel faciēdo id qđ tēdit ad exonerationē vel euasionē persone seu ifamie mandātis: vt p Jo. fa. ⁊ Ange. ℔.

† Sic̄ i. ç in causis. vbi res nō eēt itegra. cuz gl. sup ℔. itegra. ex de elec.

b Tu dic qp in māda ta iurisdictiōe res desinit eē itegra ēt p solaz citationē. Jn mādato ℨ p curatoris ad iudicia si sit actor ℨ p lit. ꝓtest. si rei sufficit q̄ dñs p eo sciēte

tum[1], non debet excedere fines mandati. vt ecce si quis vsqz ad cētum aureos mandauerit tibi vt fundum emeres, vel vt pro Titio sponderes: neqz pluris emere debes, neqz in ampliorem pecuniaz fideiubere: alioqui non habebis cum eo mandati[b] actionez: adeo quidē, vt Sabino et Cassio placuerit, etiam si vsqz ad centuz aureos cum eo agere volueris, inutiliter te acturum. Sed diuersę scholę aut horez recte vsqz ad cētum aureos te acturuz existimāt. quę sententia sane benignior est. Qp si minoris emeris, habebis scilicet cum eo mandati[c] actionem: quoniam qui mandat vt sibi centum aureoꝝ fundus emeretur, is vtiqz mādasse itelligitur vt minoris, si possit, emeretur[d].

¶ Mādatum re integra potest reuocari: ⁊ re integra finit morte: succurritur tñ ei q ignorauit mādatum reuocatum. Are.

¶ Rectē q̄qz mandatum ℨtractū, si dū adhuc integra res sit, reuocatū fuerit, cuanescit[f]. † ¶ Jtē si adhuc integro[g] mādato mors alterutrius interueniat, id est vel eius qui mandauerit, vel illius q mandatum susceperit: soluitur mandatum. Sed vtilitatis causa receptuz est, si eo mortuo qui tibi mandauerat, tu ignorans cuz decessisse, executus fueris mādatuz: posse te agere mandati actione: alioqui[h] iusta et probabilis[i] ignorantia tibi damnū afferret[k]. Et huic[l] simile est quod placuit, si debitores manumisso dispensatore Titij, per ignorantiam liberto[m] soluerint, liberari eos[n]: cum alioqui stricta iuris ratione non possent liberari[o], quia alij soluissent q̄ cui soluere debuerint.

¶ Mādatum pōt ab initio non acceptari: sz postq̄ est susceptum, debet executioni mandari: nisi ex iusta causa ⁊ congruo tēpore recusetur. h. d. Aretinus.

¶ Mandatū non suscipere cuilibet liberum est: susceptum autē consummandū est, aut q̄ primū[p] renunciandum, vt per semetipsum aut per alium eandem rem mandator exequatur. Nam nisi ita renuncietur, vt integra causa mandatori reseruetur eādē rem explicandi, nihilominus mādati actio locum habet: nisi iusta causa[q] intercesserit aut nō renūciandi, aut intempestiue renunciandi.

¶ Se summat.

¶ Mandatum ⁊ in diem differri, et sub conditione fieri potest.

¶ Mandatuz debet esse gratuitū: alꝫs transit in aliū contractum. Aretinus.

¶ Jn summa[r] sciendum est mādatum nisi gratuitum sit, in aliaz formā negotij[s] cadere. Nā merce de[t] constituta incipit locatio ⁊ conductio esse. Et vt generaliter dicamus, qb⁹ casib⁹ sine mercede suscepto officio, mādati siue ꝺpositi ℨhibit negotiū: his casib⁹ iterueniēte mercede[u] locatio ⁊ ℨductio intelligit ℨhi. Et ideo si fulloni[x] poliēda curāda ve qs dederit vestimēta, aut sarcinatori sarciēda, nulla mercede cōstituta neqz promissa: mandati competit actio[y].

¶ De obligationibus quę ex quasi contractu nascuntur.

Titulus. xxviij.

¶ Valet argumentum a sufficiēti partium enumeratione. Areti.

volēte satisfecerit. Jn procuratore autem ad negotia sufficit se esse ꝑparatū: puta sine qb⁹ principale negotiū exp̄diri nō pōt. Ange.

ℨMandatarius de quatuor tenetur.

Salariū ℨuenies in mandato an peti possit, et q̄ actione.

c Pōt ri officio iudicis peti licet qñ nullo mō fuerit ꝑmissum: dū mō nō ℨtra qp fine ꝓbatio ꝓbis ℨtis fuisset partium. Ang.

Fullo. Sarcinator.

Continuatio.

n ¶ Liberari eos. facit. ff. si cer. pet. ei⁹ q i puicla. ⁊. C. de sol. si cū seru⁹.

o ¶ Non possent liberari. nisi in casib⁹: vt. j. qui. mo. tol. obli. in princ. dicemus.

p ¶ Primum. sz potest fieri.

q ¶ Justa causa. puta casus fortuit⁹. naz de dolo tenet ⁊ lata culpa, ⁊ leui, ⁊ leuissima ſm B. ⁊ Joan. vt. C. eod. l. in re mandata. et. l. a ꝓcuratore. Alij dicūt de leuissima mandatariū non teneri: sed de dolo tñ, qñ gra mādātis tñ fit: vl̄ ó leui culpa quādo vtriusqp gra: instar aliorū contractuuz: vt. ff. de re iur. cōtractus. Sz primū videt verius: cū hic cōtractus multū discrepet ab alijs ℨctibus. Additio. Tu dic qp ó lata, leui vl̄ leuissima culpa catenus tenet, quaten⁹ id qđ venit in mādato, exactā vl̄ exactissimā requirit diligentiam. Ange.

r ¶ Jn summa. i. breuiter ammodo hunc titulum expediamus.

s ¶ Negotij. id ē ℨtract⁹.

t ¶ ℨMercede. ſ. vt mercede: vt qz alꝫs nō erat pariturus mādato. si añt alꝫs paritur⁹ erat, ⁊ cōstituat aliqđ salariū gra remunerādi, nō min⁹ erit mādatū: vt. ff. c. si remunerādi. j. respō. Et ad hui⁹ rei euidētiā distingue: qz aut est icertū re ⁊ genere: puta si dicā tibi, Bene retribuā tibi hoc fuitiū: vl̄ recognoscā: ⁊ tūc nō ꝓt peti qcq̄: vt. C. eo. salariū. ⁊. ff. eo. q mutuā. §. salariū[c]. Aut certū gñe, licz incertū specie: vt dabo tibi equū: vel par vestimētorū: ⁊ tūc pōt dici qp valeat q̄ētio salarij: cū nō sit pro⁹ icertū: vt. ff. eo. si pro fideiussore. secus i his q̄ pondere vel numero cōsistūt: vt. ff. de le. j. l. si hominē. Si autē certū omnino: tūc aut stipulatiōe p̄mittitur, ⁊ tunc certi ℨdictione petit. Si aūt sine stipulatiōe, ⁊ incōtinēti ante mādatū, vl̄ post: petit actione ex eo cōtractu, sz ℨtraria mādati iformata. Si añt ex iteruallo, sz postq̄ ℨhētes ad alia diuertissent negotia, petit officio iudicis: vt. C. e. l. j. ⁊ ff. eo. salariū. ⁊. C. de pact. petēs. ⁊. ff. de duob⁹ reis. l. duos. i fi. Accur.

v ¶ Jnterueniēte mercede. ſ. in pecunia numerata: vt diximus. §. loca. in p̄in. Jtē hec regula gñalis est vera: misi sit talis pſona que non consueuerat locare operas suas vel res talis q̄ non consueuerat locari. tunc enim non locati, sed prescriptis verbis agit: vt. ff. de prescrip. ver. si tibi. ⁊. l. naturalis. §. at cum do.

x ¶ Fulloni. fullo est q lauat ⁊ tingit pānos, ⁊ etiā polit eleuādo superflua. Sed sarcinator ecōtra: qui sarcit ⁊ addit vbi est scissum vestimētum vel pannus, ⁊ consuit. Unde ⁊ dicit: Jste hz sartatecta: qz cum essent fracta, sunt reparata ex quibusdā adiūctionibus: vt. ff. de vsufruc. hactenus. Et dicit sarcinator a sarcina: ⁊ significat proprie euz qui plurimū vestiū sumit. Aliquādo etiā ꝑ sutore accipitur: vt hic.

y ¶ Actio. imo videtur prescriptis verbis competere: vt. ℨ. loca. §. j. sol. vt ibi.

¶ De obligationibus que ex quasi contractu nascuntur. ¶ Rubrice istius continuatio sumitur ex. §. sequens. ℨ. in titu. de obligationibus vbi dicitur qp obligationum quedam sunt ex contractu: quedaz ex quasi contractu ⁊c. Et quia dictuz est. ℨ. de obligationibus ex cōtractu, sequitur de obligationibus ex quasi contractu. ⁊ etiam hic continuatur in textu. Aretinus.

Universidad de Deusto

Diuisio.

DOst gña. ¶ Totus iste titulus diuidit̃ ꝑncipaliter i duas partes. Primo ponit ɔtinuationẽ rubrice de quo est tractaturus. Scõa illud ꝑ exẽpla declarat. Scõa ibi, Igitur cũ quis. ¶ Casus. Istũ tit. ɔtinuat Justi. cũ ꝓcedentib⁹, ita dicẽs ꝙ post gña Ɔctuũ enũerata diſpiciendũ est de qbusdã Ɔctibus siue obligatiõib⁹ q̃ ex Ɔctu ꝓprie nascũtur: qr tñ nõ oriũtur ex maleficio, nec ex quasi maleficio, supple ꝑ totũ ti. istũ, vt bona fit illatio: nec ex ɔtractu: vt dictuz ẽ i ꝑn. relingit ergo ꝙ ex quasi Ɔctu nascant. vñ ó hmõi Ɔctib⁹ siue obligatiõib⁹ notat dñs Just. plura exempla. Et primũ exẽplũ est tale. Aliqs gessit negotia absentis alicuius sine mandato. ex ista gestione nascunt due actiones. i. nasci pñt. Si enim bñ gesserit negotia absẽtis, datur sibi actio neg. gest. Ɔtia Ɔ cũ cuius negotia gessit, ad repetendũ illud qõ impẽdit. Si aũt male gessit, dat actio neg. gest. directa ei cuius negotia gessit, Ɔ gerẽtẽ. Sed dñe: q̃ est differẽtia inter has duas actiões? Et dicit ꝙ quo ad effectũ nulla est dñia: sed subtilitate iuris talis est differẽtia, q̃ actio illa q̃ dat dño Ɔ gerenté, vocat directa: illa aũt q̃ dat gestori Ɔ dñm, vocat Ɔtia: vt dictum est. ⁊ nascunt iste due actiões vt. Ɔ. dictũ ẽ, qñ aliqs sp̃te ⁊ sine mãdato accedit ad negotia alterius gerenda: vt puta absẽtis. ⁊ si ea bñ ⁊ vtiliter gerit, hz eũ cui⁹ negotia gerit, ⁊ ignorantẽ ⁊ inuitũ sibi obligatũ. et hoc maxime vtilitatis cã factũ fuit siue institutũ, ſcz ne negotia negotiatorum q subita festinatiõe ꝓpellunt a abesse, nulli demãdata negotior̃ suor̃ gestione, deserta relinquerent: qõ ɔtingeret nisi hmõi actiões negotior̃ gestorib⁹ darent. Null⁹ em̃ sine mandato accederet ad negotia aliena gerẽda, si de eo qõ impẽdisset, ad illud recuperandũ nullã haberet actionez.

¶ In ſſi. Sicut aũt. casus est talis. Supra dictũ est ꝙ ille qui sine mandato vtiliter gessit negotia absentis: si aliquid de suo impẽdit, poterit illud recuperare per actionẽ neg. gest. Ɔtiã. eodẽ modo ⁊ ecõuerso, ſcilicet si male se habuerit gestor in gerẽdo negotia absentis, dño tenetur actione neg. gest. directa. ⁊ hac rõne ad reddẽdas rõnes administrationis sue tenetur gestor prestare exactã diligentiã: ⁊ non sufficit ꝙ talẽ diligentiã adhibeat qualẽ in rebus suis adhibere solet. ⁊ hoc est verum si alius diligentior eo accessisset ad negotia illa gerenda, si ipse ea non gessisset. hoc dicit. Fran.

a ¶ Hña. i. maneries vl diuersitates Ɔctuũ: vt. Ɔ. ó obli. ff. vl ꝙ huc.

b ¶ Ex maleficio. subaudi vel quasi, vt sit bona argumẽtatio. fic. ĵ. de obli. que ex quasi male. in prin.

c ¶ Igitur. qr de his obligationibus q̃ ex quasi Ɔctu sunt, dicere debemus: incipiamus de hac que ex sola prouenit amicitia: vt. ĵ. eo. ff.

d ¶ Ultro citroq; i. hinc inde possibile est eas nasci. nam ex vna parte tñ q̃ꝙ agitur: vt si alterius nõ interfit: sed sua tñ. Additio. Nota verba legalia significare habilitatẽ ⁊ potentiaz: hz semper significare non possint: vt not. Ɔ. de iusti. ⁊ iur. in prin. ſm Christopho.

e ¶ Negotior̃ aũt gestori. hz etiã vnũ negotiũ sit gestũ. ff. de neg. gest. l. iĵ. ff. negotia. fic. ĵ. vi bo. rap. in ꝑn. ⁊ ff. vi bo. rap. l. ij. ff. qõ ait ꝓtor.

f ¶ Sine mandato. ſ. eius cuius negotia gesserit. ⁊ sic soluitur. C. de neg. gest. ſi mandatum.

g ¶ Idq; ſ. vt repetat quod impendit: nisi denunciatio inhibeat: vt C. e. l. fi. vel paterna affectio: vt. C. eo. ſi paterno. ⁊ l. qõ in vroꝛez. ⁊ ff. eo. is qui. Vel obsequiũ, qõ est ſi libertus patroni negotia gerat: vt C. eo. l. officio. His enim casibus nil repetitur: alioqui quandoq; repetitur inquantum locupletior est, vt dicemus. ĵ. ff. proximo.

h ¶ Desererentur negotia. quod in multis noceret: vt. ff. eo. l. j. Acc.

i ¶ Nullã. cũ neminẽ sit verisimile suã pecuniã iactare vel effundere: ff. de ꝓba. cum de indebito. ff. j.

k ¶ Obligatũ. ſ. insolidũ: dũ modo sit vtiliter ceptũ negotiũ: hz diuersus exitus sit secut⁹: vt ff. eo. sed an vltro. ff. j. In casibus tñ nõ tenet insolidũ: vt ſi pupill⁹ est cui⁹ negotia sunt gesta. Itẽ si aio depcandi gessit: vt. ff. e. ſi pupilli. j. rñ. ⁊ ff. figs negotia mea. Item ⁊ si ad noua negotia gerẽda accessit: vt. ff. e. figs negotia. Itẽ si pacto hoc actũ est: vt. C. eo. negotiũ. Itez ⁊ si fuit in culpa gerẽs: vt. ff. eo. l. fi. ue hereditaria. Item si fuit i mora: vt. ff. de lega. j. cũ res. ff. fina. Additio. Et est rõ: qr i oib⁹ istis casib⁹ gerẽs tenet ẽt de casu fortuito, ⁊ i eis nõ sufficit esse ceptum vtiliter, nisi vtilitas perduret: vt not. glos. in. l. negotia. in verbo interduz. ff. de nego. gest. Angelus.

Negotior̃ domin⁹ nõ semp insolidũ tenet.

l ¶ Ad exactissimã. not. gestorẽ iterdũ de dolo solo ⁊ lata culpa teneri: vt si ad ꝺſerta negotia accessit. ff. ꝺ neg. gest. l. iij. ff. interdũ. Quãdoq; de dolo lata culpa ⁊ leui: ⁊ hoc regulariter: vt. C. eo. tutori. et. ff. eo. l. ſi pupilli. ff. fin. Quando de leuissima: vt q̃ alij⁹ diligenti⁹ volebat administrare: vt ꝺ ꝺi, ⁊. ff. eo. ſi pupilli. ff. videam⁹. Q̃q; de casu: vt i hiſ casib⁹ vbi agit̃ inquãtũ dñs locupletior ẽ: vt mõ. ff. dixim⁹ in eo. ff. Accur. Additio. Et hec ꝙa in gestis. de neglectis aũt tenet: siue gerere ceꝑit, ⁊ postea dimisit: siue nõ incepit, dũmõ a principio vt oia gestur⁹ accesserit. Idẽ si nõ vt oia gestur⁹, ſi ali⁹ diligens erat gesturus, alꝫ secus. Angelus.

Negotior̃ gestor tenetur.

Ɔtio ꝓ tutele directa et Ɔtia est ex quasi ɔtractu.

¶ Tutores quoq;. ¶ Casus. Viso vno exemplo de obligationib⁹ que ex quasi contractu nascuntur: videndum est de alio. Non solum enim gestores negotiorum tenent sine mãdato quasi ex Ɔctu: verum etiã tutores q tutele officio tenent, ex quasi Ɔctu obligant. Nullum em̃ negotiũ inter pupillũ ⁊ tutorẽ geritꝫ: sed qr non tenet ex cõtractu nec ex maleficio, vel quasi supple: ex quasi cõtractu teneri videt: ⁊ nascuntur actiões hinc inde. ex ista em̃ obligatione nascit actio directa pupillo ɔtra tutorẽ: ɔtraria vero nascit tutori ɔtra pupillũ ad petẽdum si aliquid impendit de suo in negotijs pupilli: aut si aliquid est ei abfuturum, vt si ꝓ pupillo alteri fuit obligatus. ĥ. d. Fran.

m ¶ Tutores. ſcilicet quõdã. nã ꝙdiu est tutor nõ oritur obligatio: vt. ff. de tu. ⁊ ra. diſ. ſi tutor. ff. fina. ⁊ l. ſed non datur. Azo.

n ¶ Ex maleficio. ſubaudi vel quasi: vt bona fit illatio. Accursius.

o ¶ Actionẽ. ſcz directã. teneꝫ etiã alijs actionib⁹ tutor, vt dixim⁹. Ɔ. de Attil. tu. ff. fina. Et ita habes hoc. ff. actionẽ tutele directã ⁊ ɔtrariam esse ex quasi Ɔctu. Quid de actiõe ꝓtutele: Rñ. idẽ, cũ ad instar actiõis tutele fit inducta: vt. ff. de eo qui ꝑ tu. nego. gest. l. j. ff. ꝑ tutore.

p ¶ Contrariam. quam finita tutela demũ intẽdit: vt mõ dixim⁹ de directa: vt. ff. e contra. acti. tu. l. j. ff. finito. Accursius.

q ¶ Obligatus. vnde abfuturum est: quod perinde est ac si iam abesset: vt. ff. de nego. gest. l. ij. in. fi. ⁊ l. fiquis mandato. in fi.

¶ Itẽ si iter aliquos ⁊c. ¶ Casus. Vidistis iã duo exẽpla ó obligationibus que ex quasi ɔtractu nascũtur. modo ponit hic dñs Justi. tertiũ exẽplũ, dicẽs: Si inter aliqs fuerit res aliqua cõis sine societate, vt qr eis pariter fuerit legata vel donata: si vnus eoꝝ alteri teneat iudicio cõi dividendo: ⁊ hoc vel qr alter solus in re cõi fecerit impensas: vel quia ipse solus fructus ex ea re ceperit: tunc non intelligitur ꝓprie obligatus ex contractu: eo ꝙ nihil inter se contraxerint: sed quoniã ex maleficio, vl quasi supple, nõ tenet: ex quasi cõtractu teneri videt. Idẽ iuris videt de eo q coheredi suo obligat, vel qr coheres in re cõi fecerit ipẽsas necessarias: vel qr ipse solus fructus ꝓceperit. cũ em̃ inter se nõ cõtraxerint: nec ex maleficio sit obligat⁹ vl quasi, iõ

Universidad de Deusto
Biblioteca

ex quasi contractu obligatus videtur.h.d.Fran.

a ¶ Sine societate.tūc eñ ageret p socio[a]: scz si eēt societas. Videt tñ q hic.ff.sibyp si ꝙtradicat.nā nūc dicit q nō est societas:ꝛ postea dicit,socius ei⁹ ꝛc.Sz dic q nō est societas vera,sz q̄dā incidēs.nā vera cōtrahit ꝙsensu:vt.ff.de obli.ex ꝙsensu.i pn. Hec aūt preter spez: vt in hoc.ff.dict.

b ¶ Socius eius.i.ꝙsors eius.improprie eñ ponitur,vt modo diximus.

c ¶ Ex maleficio.subaudi vel quasi:vt sit bona illatio:vt.ff.eo.in pnc.ꝛ facit ad hunc.ff.ff.fami. herciscū.heredes.ff.non tātū.in fine.ff.ꝛ.ff.cōi diuidū.l.y.in fine.j.rñ.ꝛ.ff. pro socio,vt si p socio.ꝛ l.actione.ff.si post distractum.Accursius.

d ¶ Idē iuris.non p oia: q̄ supior.s.cōi diuidundo,p reb⁹ singularibus cōpetit:hec aūt ad vniuersitatē:vt.ff.ff.proxi.ꝛ ff.pro soc.l.pro socio arbiter. Itē superior pluries intēdi pōt:hec aūt semel tñ:vt.ff.fami.herciscū.l.si filia.ff.familie. ꝛ.C.fami.herciscū.l.j.

e ¶ Ex his causis.q̄s superiori.ff.diximus.

¶ Heres q̄q ꝛc. ¶ Casus. In primo.ff.dictū est q heres si fit cohered obligat⁹ ex causis supradictis:scz si fruct⁹ rei cōis solus perceperit:vl si coheres su⁹ in rē cōez impēsas fecerit necessarias:q tunc ex quasi cōtractu intelligit obligatio cōtracta. Sz qd dicetis de herede q obligatus est legatario:obligat ne ex quasi ex̄ctu: Et rñ.dñs Just.dicēs q ex contractu non est obligat⁹ legatario,eo q nullū negotiū gessit legatari⁹ cuz herede,neq; cū defuncto:nec ex maleficio:nec ex q̄si supple:q̄re intelligit obligatus ex quasi contractu.h.d.Fran.

f ¶ Ex maleficio.subaudi vel quasi.

Rei vēdicatio q̄ datur legatarijs, nō est ex quasi cōtractu.

¶ Intelligit.s.actione ex testō:vt.ff.de leg.ff.nra. Rei vēdicatio aūt tē q̄ dat,vt in eo.ff.dicit,nunqd est ex q̄si ex̄ctu: Rñ.non puto:q; non est obligatio:vñ non dz dici ex ex̄ctu vel q̄si:vt.j.de act.ff.j. Idē.s.qō in rei vēdicatiōe,ō hypothecaria dico:q̄ fit⁹ legatarijs dat:vt.C.cōia de le.l.j.ꝛ in.d.ff.nra.ff.de le.

b Sz vñ nascit h q̄si ꝙtract⁹,vel vñ orit actio ex testamēto: Rñ.adeūdo hereditatē heres q̄si ex̄here videt:vt ff.qui.ex cau.in pos.catur.apō Julianū.ff.ꝛ.l.seq. Itē qd de petitione hereditatis: Rñ.ꝛ hec est ex q̄si ex̄ctu:cuz is non ex̄erit q possidet p herede vel p possessore:nec etiā deliquit vel q̄si.vñ sequit ex argumētis q̄ fiunt in hoc titulo,q̄ sit ex q̄si ex̄ctu. Itez qd de actione finium regundoꝝ: Rñ.idē:q; ꝛ illa hz similitudines multas cū actione familie herciscunde,ꝛ cōi diuidundo,ꝛ cuz petitione hereditatis: vt.j.de actio.ff.quedā.ꝛ.ff.de pet.here.si bone fidei.ff.petito: autem hereditatis.ꝛ.l.sed ꝛ si lege.ff.petitio hereditatis.

¶ Itē is cui qs. ¶ Casus. Jam habuistis multa exēpla de obliga.q̄ fiunt ex q̄si cōtractu. Adhuc restat vnuz exēplum:veluti si qs credēs se debere Titio centuz,cum in veritate sibi in nullo teneret,p errorē soluerit indebitum:hz Titium cui ista.c.soluunt indebita,obligatū: ꝛ non ex cōtractu ꝓprie:imo videt magis ex distractu obligat⁹. Dicitur ex distractu:q; q soluēdi alio pecuniā dat,pot⁹ eā dare videt vt distrahat q̄ vt cōtrahat.nec ex maleficio est obligat⁹:vel q̄si supple: q; per diuisionē illā.ff.de obligationibus.ff.sequēs diuisio.apparet q ex quasi contractu obligatus est.vnde iste q indebitū accepit,perinde obligat ac si mutuū ei daret.ꝛ hoc verū est q̄tuz ad effectū obligandi,ꝛ non q̄tum ad nomen obligationis vel actionis.h.d.Fran.

h ¶ Debere videt.nā eo ipo q̄ soluit,aliqd negotij cōtrahere videt: vt.ff.de condi.inde.si i area. Cū ergo fit ex q̄si contractu:ad qd ponit hec cōdictio idebiti iter actiōes siue obligatiōes ex contractu.ff.quimo.re cōtra.obli.ff.j.q̄ est huic contra: Rñ.vt ibi i fi.ff.dixim⁹. Additio. Rñde q ideo hec cōdictio indebiti fuit apposita iter oblig.q̄ re contrahunt:nō q; dicat ꝓuenire ex ꝙtractu:sz q; nō pōt sine re sustētari.ibi igit posita fuit,vt ei⁹ substātia denoteť:h aūt etiā posita fuit, vt ei⁹ infinuet origo:q; ex q̄si contractu trahit originē.Chustopho.

Locupleti nemo

i ¶ Supra dixim⁹.vt.ff.quib.mo.re ꝙtrahi.obli.ff.is quoq; Accur.

k ¶ Obligat.s.benignitate ispecta,q̄ ꝓualet:vt.C.de iudi.placuit.nā nemo dz locupletari cū aliena iactura:vt.ff.de ꝙdi.inde.l.nā vera.

l ¶ Cōdictiōe.s.Idebiti:ꝛ ita trāsit dñiū i accipiētē.als eñ ꝙdictio nulla darēt nisi ꝑ furē:vt.ff.vsufr.quēadmodū ca.l.fi. Sz ꝙtra.ff.de acqui.re.do.si ꝓcurator. Sol. multū interest an error sit i obligatiōe:an in re. ꝓmo casu trāsit dñium:vt h dicit:ꝛ cōdictio orit. Scōo ꝙo nec transit dñiuz,nec orit actio:vñ agēs exceptione repellit:vt.ff.man.seruū Titij. Accursius.

¶ Ex q̄busdā. ¶ Casꝰ. Jste.ff.nō est ꝓprie ptiēs ad titulū ultū:sz ponit hic gr̄a vberioris doctrine ad ꝓximā materiā de indebito. Et pone casum sic. Supradictuz est q̄ si aliqs soluit alicui indebitū p errorē, q̄ ille q idebituz recipit, soluēti obligat ex q̄si cōtractu.ꝛ iste q soluit,a recipiēte pecuniā illā repetere pōt. Aliqñ tñ in aliqbus casib⁹ non est ita: veluti si qs soluerit idebitū ex cā illa q̄ ex inficiatione crescit. Est ꝛ aliud exēplū in legato relicto: ꝛ hoc verū erat,sz non in omni legato. Quatuor eñ olim erāt gña legatorū: scz per vēdicationē: per dānationez:p sinēdi modū:p ꝓceptionē:vt ff.de lega.ff.j. Illud aūt bñficiū p qō creseeret legatum p inficiationē,solūmodo locuz habebat in relicto p dānationez. sed cū vna hodie sit natura oim legatorū ꝛ etiā fideicōmissorum:vt.ff.de leg.ff.nra autem constitutio.ideo nō distinguitur hodie q̄liter legeť,sz cui legeť. Si eñ sacrosanc.eccle.vel alijs venerabilib⁹ locis q̄ religionis vel pietatis intuitu decorātur,aliqua legata sint:huiusmodi legata p inficiationē crescunt:ꝛ si hmōi locis legata indebita soluantur,non repetunť.h.d.vsq; ad fi.Fran.

m ¶ Ex quibusdā.iste.ff.non facit ad hunc titulum:sz ponit hic gratia vberioris doctrine ad ꝓximam materiam de indebito.

n ¶ Quod p errorē.sz ponat vnū casuz trñ,in quo solutū p errorē indebitū,nō pōt repeti:trñ ꝛ alij sex sunt:vt si sciēter soluit idebitū:nā nō hz locū repetitio:vt.ff.de cōdi.idebi.l.j. Itē ꝓpter sniam solutū etiā indebitū nō repetit:vt.C.de ꝙdi.ide.l.j. Itē ꝓpter trāsactionē:vt.ff. de ꝙdi.indeb.in summa.ff.ꝛ gdē.ꝛ.C.e.l.y. Itē si iurauit qs sibi debere etiā idebitū,deferēte aduersario:ꝛ fuerit solutuz:nō repetit:vt.ff. de iureiur.nā postea.ff.j. Itē qñ soluit i causa que per inficiationem crescit:vt.ff.eo.l.ꝛ eleganter.ff.fi.ꝛ.C.eo.ea que.ꝛ hic ōr. Itē cā pietatis solutū indebitum nō repetit:vt.ff.de cōdi.indebi.cū is.ff.si mulier. Itē si est ab alio debitū,lz sit indebituz ab eo qui dedit:vt.C.de peti.here.l.de hereditate. Additio. Intellige si nomine debitoris soluerit:alꝰ secus.l.si plene.ff.j.ff.de condi.inde. Ange.

o ¶ Ex lege Aquilia.vt si soluā emendādo dānū ab alio datū,quasi ego dedissez,videor eñ ꝙfiteri me dānū dedisse q̄ ab alio datū est[c]. Nā si a nullo datū ē,nō ipediar repetere:sicut nec mihi ꝓiudicat ꝙfessio mea si a nullo datū eēt dānū:vt.ff.ad leg.Aquil.ide Herati⁹.ff.ꝛ.l.seq.ꝛ.ff.de iterroga.act.q seruū.ff.j.ꝛ.ff.y.i fi. Sz nunqd hec sunt vera siue i iure,siue i facto erret is q soluit: Respōdeo:cuz lex illa.C. eo.tit.ea q̄.nō distiguat:nec ego distinguā:ꝛ est arg.ff.vt i pos.leg.l. j. Sz qdā distinxerūt:vt si errauit in iure,nō repetat:si in facto,repetat. Prime tñ snie sto:vt.ff.eo.sed ꝛ si me putē. Sed contra hunc.ff.est ff.de condi.inde.et eleganter.ff.fi. Sol.illa erat penalis a principio: hec aūt ex inficiatione:vt hic dicit,ꝛ j.de act.ff.sed furti.

p ¶ Item ex legato.qō ꝛ ipsuz p inficiationē crescit:vt.j.de act.ff.itē mista. Accursius.

q ¶ In ijs legatis.scilicet indebite solutis quantū ad soluentem:debite tamen quantum ab alio:vt et modo diximus in lege Aquilia,ꝛ hoc fm quosdam. Sed B.cōtra.dicit enim de indebito a quolibet: et sic differt a superiori ꝓximo casu,et est speciale in hoc legato de quo hic dicitur. d al's autem.i.in alio legato distinguo:aut soluitur scienter indebitum legatum quocunq; modo:et tunc non repetitur:vt.ff.de condi.inde.fideicommissum. Si autem per errorem iuris,idem est vt non repetatur si est debitum naturaliter,sed ciuiliter indebitū:vt C.ad.l.fal.l.error.nisi sit minor,q repetit vtroq; casu p restitutionez

dz cū alicui na iactura Error an impediat dominij trāslationem.

† De hoc ff.ꝛ glos.ficit mētionez gl.j.in c.vlt.i me. ff de solu.

Solutū p errorez indebituz ꝓpe repeti non pōt.

c Uel dic rōnē q; videt solutio ꝓpť debitū ꝓbatōis:vt euitet dolū:ex q̄ illa gīt quedaz ficta translatio q̄ repetitionem impedit.

d Et est rō q; lz cesset cā indebiti tñ nō cessat coniectura pietatis,q̄ impedit repetitionez:vt l.cum is.ff. mulier.ff.de ꝙdi.inde.ꝙ ferriz cū nisi ex eadem relictū non eē sicut dānū datū nisi eē/apparere non posset. Ange.

Universidad de Deusto

restitutionem in integrum: vt. C. si aduer. fol. l. ũ. Si vero per errorẽ facti, repetitur: vt. C. de condi. inde. fideicommissum.

a ¶ Per damnationem. vt per hec verba, damnas esto heres illũ ere alieno liberare: vt. ſ. de lega. ℌ. sed ꝛ tale.

b ¶ Cuicq. alſ cuicũ cq.

c ¶ Constitutio. vt. C. cõmu. de leg. l. ũ.

d ¶ In oĩb⁹ legatis. i. in oĩbus gñibus legator, quorũ quatuor erant genera: vt. ſ. de leg. ℌ. i.

e ¶ Legatarĩs. vt eis solutum indebitũ non repetatur.

f ¶ Religiõis. vt monasterĩs.

g ¶ Pietatis. vt hospitalia ꝛ similia q̃ nominãtur in aut. de nõ alie. ℌ. nos igit. col. ũ.

¶ Per quas psonas nobis obligatio acquirit.

¶ Cõtinua ista rub. vt h in nigro i pn. Dictus est ſ. de obligationib⁹ tam de illis q̃ ℨhunt re, verbis, literis, ꝛ cõsensu: q̃ de alĩs. Nunc sequit videre p quas psonas nobis acquirit obligatio.

Continuatio.

Diuisio.

EXpositis. ¶ Totus iste ti. diuiditur i tres partes. Primo ostẽdit quõ nobis acqrit p illos q sunt in totũ in dño vel ptãte nostra. Scõo quõ p illos in quib⁹ habemus aliqõ ius, vel q seruiũt nobis bona fide. Tertio quomodo acquirit per illos qui sunt in dñio nostro p parte. Scõa ibi, Item per liberos. Tertia ibi, Cõem. ¶ Casus. Dicit Justi. q̃ nõ solũ p nosmetipsos nobis acqrit aliqd: sed etiam per eos quos in potestate habemus veluti p seruos ac filios nostros. Sed dñe, est ne differẽtia inter illõ qõ acqrit alicui p seruũ, ꝛ illud qõ acqrit alicui p filium? Et rñ. q̃ sic. Qõ eñ ex obligatiõe aliqua per filiũ meũ mihi acqrit, illud mihi acquirit quo ad vsumfruc. filio aũt quo ad ꝓprietatez. C. de bo. q̃ lib. l. fi. ꝛ ℌ verum est nisi obligatio fuerit ex castrẽsi peculio vel quasi. tũc eñ nec quo ad vsumfruc. nec quo ad ꝓprietatẽ pfi acquirit qõ ex tali obligatiõe filio debeꝛ. Ex omni eñ causa aduẽtitia acqrit proprietas rei filio p obligationẽ in personam filij facta m: ꝛ vsusfru. patri: ꝛ competit etiam actio patri, ꝛ non filio. h. d. Fran.

b ¶ Que. ſ. obligatiões. Sz qd differt hic titu. a supiori. ſ. per quas p so. no. acq: Rñ. ille dicit de reb⁹ acqrẽdis: hic aũt õ obligatiõe: vt ibi dixim⁹. Itẽ qd differt iste ab alio. ſ. de sti. ser. cũ ibi de obligatiõe dicatur: Rñ. ille spãlis est in obligationib⁹ q̃stis per stipulationẽ: hic aũt in oi gñe obligationũ loquit acquirẽdo per filiũ vel per seruum: preterq̃ si sint ex castrẽsi peculio vel quasi: qbus casib⁹ nec ad ꝓprietatẽ nec ad vsũfructũ patri acquirit: vt. C. de bo. que lib. cũ opz. ℌ. ij.

i ¶ Ut tñ. alſ est attamẽ: alſ vt qõ. ꝛ hic similiter subauditur tamen.

k ¶ Acqrit. nisi ab alio possideaꝛ seru⁹: q possessori nec dñiũ nec possessionẽ q̃rit si nõ ex re ei⁹ cõparauit vel ex opera sua: nec dño si ex re bone fidei possessoris, vel opera sua acqsiuit: qz eum non possidet: vt. ff. de acquir. re. do. si seruus. j. rñ. ꝛ. l. homo liber. ℌ. fi.

l ¶ Scõm imaginẽ. q. d. fiat hec diuisio imaginarie: intellectualiter. nam visibiliter fieri non potest: cum sint incorporalia, que non diuiduntur: vt. ff. de acqui. re. do. seruus. ℌ. incorporales. ꝛ. ſ. de re. cor. et incor. j. rñ. ꝛ. ſ. de vsufruc. in prin.

m ¶ Constitutio. vt. C. de bo. que li. l. fi. ℌ. vbi autem. Accursius.

n ¶ Actionẽ. ꝓprietas tñ ipsi⁹ actiõis est filij, vt hic dicit. ꝛ hoc obtinet hodie i oib⁹ aduẽtitijs. Sz oli tñ. v. actiões filiofamilias ℨpetebãt rõne ꝓprietatis: vt iniuriarũ, qõ vi aut clã, depositi, ℨmodati, ꝛ actiões in factũ: vt. ff. de ac. ꝛ ob. filiusfamilias. ꝛ. l. in factum. has tñ pfi rũt, q̃ certa constituta, p dãnationem[a] cuiq.[b] legata fuerant. Nostra autem constitutio[c] cum vnã naturam omnib⁹ legatis ꝛ fideicõmissis indulsit, h mõi augmentũ in oĩb⁹ legatis[d] ꝛ fideicõmissis extendi voluit: sed nõ oĩbus legatarijs[e] hoc ꝓbuit, sed tantũmodo in ijs legatis ꝛ fideicõmissis q̃ sacrosanctis ecclesijs ꝛ ceteris venerabilibus locis que religionis[f] vel pietatis[g] intuitu honorantur, relicta sunt: que si indebita soluãtur, non repetuntur.

¶ Per quas psonas nobis obligatio acquiritur.

Titulus. xxix.

¶ Obligatio acquiritur etiam per seruum vel filium: per seruz quidem in totum: per filium autem quo ad commodum vsusfructus. Aretinus.

EXpositis generibus obligationum q̃[h] ex ℨctu vel q̃si ex ℨctu nascunt, admonẽdi sum⁹ acqri nobis nõ solũ per nosmetipsos, sed per eas quoq; personas q̃ in nostra potestate sunt, veluti per seruos et filios nostros: vt tamen[i] qõ p seruos nostros nobis acquiritur[k], totũ nostruz fiat: quod autem per liberos quos in potestate habemus, ex obligatione fuerit acquisitum, hoc diuidatur ℔m[l] imaginẽ rerum proprietatis et vsusfructus, quã nostra decreuit cõstitutio[m]: vt qõ ab actione cõmodum perueniat, hui⁹ vsumfructũ q dez habeat pater, ꝓprietas autem filio seruet: scilicet patre actionez[n] mouente, ℔m nouellę nostrę constitutionis diuisionem[o].

¶ Liberi et ℔ui auem bona fide possessi ꝛ ℔ui vsufructuarij ꝛ vsuarij acquirũt nobis ex re nostra, et ex opera ipsorum. Aretinus.

¶ Item per liberos[p] homines, et alienos seruos, quos bona fide possidemus, acquiritur nobis: sz tñ ex duabus causis, id est, si quid ex operis suis, vel ex re nostra acquirant. ¶ Per eũ q̃q; seruum in quo vsumfructum[q] vel vsum habemus, similiter ex duabus istis causis nobis acquiritur.

¶ Seruus communis acquirit dñis ℨmuniter ꝓportione dominica: nisi vni, vel iussu vnius fuerit stipulatus. h. d. Are.

¶ Communem seruum pro dominica[r] parte dominis acquirere certum est: excepto eo q̃ nominatim vni stipulando, aut per traditionez accipiẽdo, illi soli acquirit: veluti cũ ita stipulatur, Titio domino meo dare spõdes? Sed si domini vnius iussu seruus fuerit stipulatus[s]: licet antea dubitaretur, tamen post nostraz decisionem res expedita est, vt illi tantum acquirat, qui hoc ei facere iussit: vt supra dictum est[t].

¶ Quibus modis tollitur obligatio. Titulus. xxx.

exercebat vel su⁹ ꝓcurator, nõ filij⁹: vt. ff. de iur. sz si vni⁹. ℌ. ait ptor. ꝛ ℌ. filio. ꝛ. l. pẽ. i fi. nisi pẽ abesset: vt. ff. de iudi. si lõgius. ℌ. j. qõ ẽt in mutuo erat: vt. ff. si cer. peta. cũ filio⁹. Sz hodie ex oi cã aduẽtitia acqritur ipsi filio ꝓprietas: vt h ꝛ. Additio. Dic, vñ cũ q̃ dicte actiões i factũ descẽdũt: vel ex edictis ptor: vel ex interdictis. ꝛ est rõ: q: ptor vsus est eqtate, ꝛ illa tñ mor⁹: ꝛ in illis nõ tñ querit pfi q̃ aliqd nõ remanet penes filiũ: vt. l. j. cũ ibi no. C. q admit. ad bo. pos. ℌ nõ est mirũ si oẽs actiones in factũ filiofa. competebãt. ꝛ ita dicit Bar. in. d. l. in factum. Ange.

o ¶ Diuisionẽ. quã diuisionẽ longũ esset h dicere: sz ꝛ plene p ordinẽ in d. l. C. de bo. q̃ lib. l. fi.

¶ ℨtẽ p liberos hoies.

¶ Casꝰ. Nõ solũ p filios nr̃os ꝛ ℔uos nobis acqrit, sz ẽt p liberos hoies ꝛ seruos alienos q̃s bona fide possidem⁹, nobis aliqd acqrit. sz h itellige in duob⁹ casib⁹, scz si ex opis suis aliqd acqrãt, aut ex re nfa: ꝛ filꝰ p seruum illũ in q̃ vsumfruc. habem⁹ vel vsuz ℔z aliã literã, vt ptz i notula, ex duab⁹ causis nobis aliquid acqrit. h. d. Fran.

p ¶ Per liberos hoies. Nota q̃ liber h̃ q̃libz bona fide possidet: vt qñ possessor credit eũ seruũ eẽ, ꝛ suũ. ꝛ q̃libz mala fi. vt qñ credo eũ seruũ eẽ, ꝛ scio meũ nõ eẽ: vt. ff. de acqr. pos. l. j. ℌ. sz p eũ. q̃ñ q̃z nullo mõ possidet, lz detineaꝛ vt qñ scit liberz esse: vt. ff. de acqui. pos. q vniuersas. ℌ. j. ꝛ. ff. de pba. si quis liberum.

Liber h̃ q̃libz bõa, q̃libz mala fide possidetur.

q ¶ Vsũfructũ. i gbusdã libris est i lra, vsũfructũ vel vsum. ꝛ ℔m h videt q̃ p eũ seruũ in quo habeo vsum, ex duab⁹ causis acqrã. Sz ℨ. ff. de vsu ꝛ ha. p seruũ. in pn. So. dicũt qdã illõ corrigi. Vel dic ℔z Jo. q̃ illõ vbũ ex duab⁹, referaꝛ ad solũ vsũfructũ: alterz vo si ex re, ad vsuariũ: ꝛ sic erit i lra ꝛfusio: sicut C. de col. illã. ꝛ. ſ. q da. tu. pos. ℌ. fiqs. Sz i alijs libris nõ est vel vsuz: ꝛ tũc planũ est: ꝛ nullũ est ℨtrũ. Ac. Additio. Tu dic ℔z doc. vsuariũ posse vti opis serui i suis fundis: nõ aũt eas alteri locare. Ange.

Seruꝰ vsufructuariꝰ q̃rit nobis ex re et operis: sz vsuariꝰ ex re tãtum.

¶ Cõez ℔uũ. ¶ Casꝰ. Supra dictũ ẽ q̃ p ℔uos nr̃os acqrim⁹. sz nunqd p ℔uũ cõem possum⁹ nobis acqrere? Et rñ. q̃ p ℔uũ cõez dñq; acqrit. qõ itelligo vt sic dicẽdo: dñis meis dare spõdes? fiat stipulatio. ſ. ꝓpria noia i stipulatiõe inserẽdo. Tũc eñ p virilib⁹ portiõib⁹ dñis acqret. Et h verũ est nisi noiatim vni eoꝝ res stipulat⁹ fuerit, vel vni tradiderit. Itẽ q̃ siui a Just. Dñe, si vn⁹ dñoꝝ ℔uo cõi iusserit q̃ aliqd sibi stipuleꝛ, ipe aũt ℔u⁹ alterz (cui voluerit acqrere) noiauerit i stipulatiõe: cui acqrit p stipulationẽ illã? Et respõ. q̃ ei q iussit, ꝛ nõ ei quez noiauit. sic ponũt multi casum i isto vlti. rñ. Sz si vni. ꝛ sic vult glos. ordinaria q̃ ita ponaꝛ. sz dñis Guido dicit q̃ iste non est casus isti⁹ vsi. q̃ q̃ veritatẽ ℨtineat. iste eñ est casus quẽ habes. C. p q̃s psonas nobis acqrit. l. ũ. ꝛ nõ isti⁹ rñ. fi. ꝛ hoc ptz p hoc qõ dicit i fi. istius versi. supradicti facta mentio de isto casu. Põt ergo sic poni casus: Sz qd si vn⁹ ex dñis iusserit ℔uũ cõem aliqd stipulari: cui acqrit p stipulationẽ istã? Et respõ. di. q̃ lz añ tpa hui⁹ libri in tali casu dubitaret vtrũ duob⁹ dñis, an iubenti p stipulationẽ istaz acqreret: tñ post compositionẽ hui⁹ libri est questio ista expedita: scz q̃ iubẽti tñ acqret: vt. ſ. dictũ est de stipulatione seruorũ. ℌ. vltimo.

r ¶ Pro dñica. nisi cũ ꝓpria noia eoꝝ stipulationi inseruit: vbi p virilibus portionibus acquirit: vt. ff. de stipula. ser. si cõis seruus.

s ¶ Stipulatus. ſ. simpliciter vel sibi vel dño iubẽti: vt statim sequit. alſ nullum esset dubium: vt. ſ. de sti. ser. ℌ. pe.

t ¶ Supra dictum est. ſ. de sti. ser. ℌ. pe.

¶ Quib⁹ mõis tollit oblig. ¶ Vsq; nũc. ſ. õ obligatiõe inducẽda: sequi

Filiofamilias olim p. actiones

Continuatio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dere ō obligatiōe dissoluēda siue tollēda: q̄ nihil tā naturale ē q̄ vnū qq̄z vinculo q̄ ligat, dissolui posse. l. nihil tā naturale. ff. ō re. iu. Are.

Diuisio.

TOllit. ¶ Totus iste titulus diuiditur in quatuor partes. Primo ponit qualiter tollat obligatio solutione. Secūdo qualiter acceptilatiōe. Tertio q̄liter nouatiōe. Quarto q̄liter cōsensu. Secunda ibi, Itē per acceptilationē. Tertia ibi, Preterea obligatio. Quarta ibi, Hoc amplius. ¶ Casus. Scire debetis q̄ obligatio tollit p solutionē ei⁹ q̄ debet. Sz nūqd tollit obligatio. si debitor soluat aliō q̄ debeat: puta si asinus dederit p pecunia quaz debebat? Et respon. q̄ sic: dū tñ volēte creditore fiat. Regulariter enim loquendo, inuito creditori aliud pro alio solui nō pōt. Sic ergo, vt iaz dictū est, solutiōe ei⁹ q̄ debet, tollit ois obligatio: sz verū est si ipe debitor soluat q̄ debet, sine aliq̄ noie debitoris, etiā debitore inuito r ignorāte. h. d. Ad intellectū glose signate sup illo vbo, Ois obligatio ꝛc. scire debes q̄ ois obligatio tollit solutiōe ei⁹ q̄ debet, etiā si fuerit ciuilis tm̄. Et ad. l. inductaz in cōtrariū. ff. de solutio. l. q hoiem. §. fi. rfidet dñs Justini. q̄ spāle ē ibi q̄ aliud operet solutio, q̄ credebat soluens. r pone ca. q̄liter aliqs solū ciuiliter obligat. po. q̄ aliqs mihi. c. numerauit: r ita naturaliter r ciuiliter suz obligat⁹. fecit mihi postea pactū de nō petēdo: r ita tollit obligatio naturalis, r remanet ciuilis. Sed si post illud pactū factū de nō petēdo, ignorās sibi soluero q̄ debebā: nō liberor a ciuili obliga. p istā solutionē: q̄ operat repetitionē: vñ liberationē parere nō pōt: vt in p̄dicta. l. q hominē. Itē in superioribus dictū est q̄ bñ liberat debitor solutiōe ei⁹ q̄ debet. Sz nunqd per istā solutionē liberant fideiussores? Et rñ. q̄ sic. r econuerso si soluat fideiussor creditori q̄ ei debet: liberat principalis debitor. h. d. Fran.

† Concor. cū hoc p̄n. ca. j. cū sua glos. post me. ibi: itē tollit solutione. ex de reg. iur. in anti.

Si soluitur id q̄ debet, vel aliud loco illius contentiente creditore: ōis tollit obligatio, taz rei principalis, q̄ fideiussoris.

Aquiliana stipulationē: r demū per acceptilationē in totū vel pro parte tollit: cuiuscunq̄ formę vel materię existat. hoc dicit. Areti.

OLlit[a] aūt ois †obligatio[b] solutiōe eius q̄ debetur: vel siq̄s cōsentiente[c] creditore, aliō p alio soluerit. Nec interest qui soluat, vtruz ipe q̄ dz, an ali⁹ p eo. liberat eñ r alio soluente: siue sciēte, siue ignorante debitore vel inuito eo solutio fiat[d]. Itē si reus soluerit: etiā ij qui pro eo interuenerunt[e], liberantur. Idē ex contrario contingit si fideiussor soluerit. nō eñ ipe solus[f] liberatur, sed etiam reus.

¶ Per acceptilationē tollit obligatio verbis cōtracta: alię autez possunt i stipulationē deduci per

Item per acceptilationez tollitur obligatio. Est autem acceptilatio, imagiaria[g] solutio. Qō enim ex verborum obligatione Titio debetur, id si velit Titius remittere, poterit sic fieri, vt patiatur[h] hęc verba debitorez dicere, Quod ego tibi promisi, habes ne acceptuz? r Titi⁹ respondeat, Habeo. ¶ Sed et grece[i] potest acceptilatio fieri, dummodo sic fiat vt latinis verbis solet exigi: ὅπερ ὑποσχέσθην σοὶ, ἔχεις πρόσλεκτον; ἔχω. Quo genere (vt diximus[k]) tantum eę soluuntur obligationes, quę ex verbis consistunt: non etiam cęterę[l]. Consentaneum enim fuit ei quidem per verba factum dissolui, per quę et factum est. ff. de pig. ac. solutum. §. solutam.

e ¶ Interuenerūt. vt sunt fideiussores, mādatores, r spōsores: vt. ff. de excep. l. omnes. et. C. de non nu. pe. l. iij.

f ¶ Ipe sol⁹ liberat. s. fideiussor. r si qdez soluat noie suo[c], liberat ipo iure: reū ät liberat p exceptionē: vt. ff. mā. figs. r l. Papinian⁹. r. ff. ō pe. here. l. si qd possessor. Si vero noie rei, liberat ipso iure reum: vt. ff. de neg. gest. soluendo. et. ff. de noua. l. si Stichū. i fi. Sz si hoc verū est q̄ liberat re⁹ soluēte fideiussore: quō cedet actionē creditor fideiussori: q̄ facere dz: vt. ff. de so. ri⁹ de stin⁹. r. ff. ō fideiuss. l. fideiussorib⁹. q̄ sunt ꝛ hāc legē: Rñde. illō pōt fieri añ solutionez: scz cessio: vel ēt postea: h acto pri⁹: q̄ videt iesse. pbat h solutio. ff. de fideiuss. cū is. Itē nota hynā solutionē parere plures liberationes. r facit. §. de duo. reis. §. ex huiusmodi. r ff. de ar. si duo. Accur.

¶ Itē p acceptilationē. ¶ Casus. Jā vidistis vnū modū p̄ncipalē obligatio tollēde. est r ali⁹ modus oblig. tollēde p̄ncipalis, vt p accep. Sz dñe qd est accep? r rñ. dī. q̄ accep. est imaginaria solutio. Si enim creditor debitori suo illud q̄ sibi debet ex ver. ob. remittere velit, poterit hoc facere in hūc modū, si patiat debitorē hec vba dicere: Dñe creditor, q̄ tibi debeo p stipulationē, habes ne acceptum? r rñdeat creditor, habeo: liberat⁹ est debitor ac si creditor soluisset ei q̄ debuisset. Itē videbat aliqb⁹ q̄ stipulatio posset fieri p vba latina tm̄, r nō p vba greca. r ꝗsi ad istā dubitationē rñ. Justi. dicēs q̄ nō solū p̄ba latina, sz etiā p vba greca pōt fieri acceptilatio, duz tñ p vba greca sic fiat sicut exigit p vba latina. r dissoluunt p acceptilationē obligationes vbis solūmodo ℈cte: q̄ cōsentaneū est iuri, obligationē vbis ℈ctaz, vbis posse dissolui. Ad intellectū finis notule signate sup illo vbo certe, distinguere debes vtrū acceptilatio sit inutilis rōne rei sup qua cōcipit: vt si sup debito cōditiōali cōcipiat: q̄ talis acceptilatio inutilis est. r q̄ q̄ nō habeat hāc vim acceptilatiōis, attū hz viz pacti: r sic intellige illas leges. ff. de rei vē. cū emptor. r. ff. de accep. l. acceptilatio. aut rōne ꝛceptiōis iepte: vt si tibi dicā. q̄ ego tibi debeo, habes ne acceptū in diē? r tuipse rñdeas, habeo acceptum. r talis acceptilatio inutilis non habet vim pacti. r sic intelligo. l. ff. de accep. an inutilis. In versi. Sicut autē. casus est talis. Quesiui a legislatore an accep. possit fieri in parte debiti, sicut fit in toto. Et rñ. dī. q̄ accep. pōt fieri pro pte debiti, sicut pōt fieri p toto. h. d. r sum⁹ i vbi. est aūt ꝑdita. in quo dic. Tractatuz est. §. q̄ obliga. alia a vbali pōt deduci in stipulationē: r tūc tolli pōt p acceptilationē. hic aūt dicit q̄ est ꝑdita que dā stipulatio q̄ vulgo Aquiliana appellat. Aquilius eñ q̄ valde fauorabilis erat ad stipulationes dissoluēdas, adinuenit istū modum dissoluēdi r liberādi p acceptilationē debitorē illum qui ex quocūq̄ contractu alio teneret q̄ ex ℈ctu verbali: sicut pōt liberari p acceptilationē is q̄ verbis est obligatus. Adinuenit eñ stipulationē quandam in quam possent deduci oēs alie obligatiōes, q̄ in stipulationē deducte, per acceptilationez tolli pūt. Stipulatio enim Aquiliana omnes obligationes nouat. Qualiter aūt confici debeat hec stipulatio, narrare magis laboriosum est q̄ subtile. Aptissime enim de hoc tradit in litera. Et h. d. vsq̄z ad illum. §. preterea.

Obligatio ciuilis tm̄ solutione tollitur.

a Dic q̄ ō in p̄dictz legibus solutio non parit liberationē: quia fuit facta aut aliter q̄ voluerit: aut alteri q̄ debuisz. formāda ē igit regula p hunc modū: solutione ei⁹ q̄ debetur facta pleno iure psone cui ō debet / debitor liberat. r cessabunt ois ꝓtraria. d Christ.

b Tu dic q̄ ꝓtrariuz loquit vbi bñficiū respicit ꝓmodū cōtradi

a ¶ Tollitur. al's tollitur. al's soluitur. Si tollit, ergo nō renascit de cetero: vt. ff. de sol. q̄ res. §. areā. r de nox. l. si alienos. r C. de remis. pigno. cū ex causa. r de sen. pas. si debitor. vbi magis suscitatur solutio eius quod debetur, q̄ tollatur: vt. ff. de nox. l. electio. §. fi. Sz ibi equitatis ratione nec sublata dicitur. Accursius.

b ¶ Omnis obligatio. siue re, siue verbis, siue literis, siue cōsensu. nā de his. §. dictū est a titu. de obli. vsq̄z huc. Sz nunqd est idē in ijs que ex maleficio sunt vl quasi? Rñ. sic. Itē hec sunt vera siue ciuilis r naturalis fuerit obligatio simul, siue naturalis tm̄: vt hic, r. ff. ad. l. Falcidiā, si pupill⁹. in p̄n. Sz nūqd ciuilis tm̄ tollit solutiōe ei⁹ q̄ debetur: videt q̄ nō. vt. ff. de sol. q hoiem. §. fi. r hoc qdā dicūt. Sz ℈dico. si eñ sciēs me debere ciuiliter tm̄, soluā, sicut ecōtra si nudo pacto tibi. r. debeā, r soluā cā mee fidei iplende: quare nō liberor? vt. ff. de cōdi. inde. l. fideicōmissum. Q̄ aūt in dicta. l. q hoiem. dicit: ideo est q̄ aliud operabat solutio q̄ crederet soluens: scz repetitionē: cū erraret credens se teneri naturaliter. non ergo mirū si non facit q̄ credebat soluens: scz liberationē. Itē est ℈ad hoc. j. rñ. in aut. vt ij q ob. se hab. p. res. §. si vo tacuerit. col. vj.[a] Sol. illud spāle est. Item ℈. ff. de solu. l. si rē meā. Itē ℈. ff. de verbo. obli. Julian⁹. §. qui fundū. Item contra. ff. ꝓmo. l. ij. §. si reddita. Sed his legibus lz fuerit facta solutio: non tñ fuit facta sicut debuit fieri: vñ p non facta quantum ad ℏ habetur. Item contra ad id q̄ subijcit q̄ demū sciente creditore solvitur aliud pro alio. ff. de leg. j. non amplius. §. fi. r. l. si domus. §. ij. r ij. r. ff. de aur. r argen. le. l. j. §. fi. r. C. de dona. l. siquis argentū. ff. de sol. qui hominē. r. ff. ge ver. ob. l. inter stipulantem. §. pe. r. l. si seruus. in quibus. ll. dicitur q̄ liberatur quis soluendo aliud pro alio. Sed hec specialia sunt: hoc autem regulare.

c ¶ Consentiēte creditore. interdum tamen etiam aliud pro alio soluitur creditori etiam inuito: vt dixim⁹ in aut. de fideiuss. §. penul. r quosdam ex his notauimus. §. proxi.

d ¶ Solutio fiat. ptz hic q̄ bñficiū conferr in iuitū. Sed contra. ff. de re. iu. l. inuito. Sol. illa regula in priuilegijs loquit: hec aūt in alijs. Vel dic q̄ nō potest directo: pōt tñ p̄mediū. prima verior est[b]. Sed nunqd econtra pōt fieri alij solutio inuito creditore: rñ. nō: vt. ff. de noua. l. si Stichum. §. fi. nisi creditori creditoris soluat: vt. ff. de neg. gest. si liber. vel procuratori creditoris: vel ei cui certerint heres creditor, vel futuro debitori, vel similibus personis: q̄ numerant. ff. de so.

cētis tm̄: sicus si erat alteri⁹ in rori. de mine. et hoc hic ange.

c Q̄ dubio p̄sumitur: nisi esset eq̄ principalit obligati: vt duo rei et duo rumrei: q̄ tunc simplr solūēdo ꝓ alterū ē q̄ ambos liberat dissoluit: fm ange.

f ¶ Interuenerūt. vt sunt fideiussores, mādatores, r spōsores: vt. ff. de excep. l. omnes. et. C. de non nu. pe. l. iij.

g ¶ Imaginaria. i. ficta. fic. ff. de regu. iur. l. imaginaria. Vel ō: imaginaria. i. p mometū duratura. fic in aut. q̄ō opor. episco. §. j. r in psal. In imagine ptrāsit homo ꝛc. Additio. Ipsa tñ acceptilatio habet p solutiōe: vt. l. si ex plurib⁹. ff. de acceptila. vt i simili etiā dicimus de iuramēto q̄ habet loco solutiōis iter deferētē r iurātē: nō tñ etiā est propie solutio: vt. l. duob⁹. §. j. r ibi glos. r doc. ff. de iureiur. Ange.

h ¶ Ut patiat. r etiā rñdeat ei: vt sequit. j. c. §. est autez. in fi. §. nam sola patientia non prodest. Accursius.

i ¶ Sed r grece. nō solum latinis, sz etiā grecis vbis: dū tñ aptis ad hoc: vt sequit. r facit. §. de vbo. ob. §. vtruz. r. ff. de verbo. obli. l. j. §. fi. Ūi verba greca i tertio posita sunt huic proposito apta, si recte exponant. Sunt autem talia. Oper hyposchesthin soi, echeis psdecton? echo. Et sic intelligunt: Oper hyposchesthin soi. i. quod pmisi tibi: echeis prosdecton. i. habes acceptum? r rñdeat, echo. i. habeo.

k ¶ Ut dixim⁹. §. eo. §. ibi, quod enim ex verborum. Accur.

l ¶ Cetere. scz que sunt de iuregen. cū acceptilatio q̄ est ciuilis actus: vt. ff.

Universidad de Deusto

vt.ff.de reg.iur.act⁹ nō possit iura gē.tollere:vt.§.ō legi.agna.tu.§. ñ.q̄ sunt vetustiora ⁊ firmiora:vt.§.de re.di.§.singulor.Sed nunqd alias obligatiōes iuris ciuilis tollet acceptilatio:vt lr̄arū,⁊ emphy. ⁊ similes,vt diximus.§.de iure natu.gen.⁊ ciuili.§.ius aūt:Rñdeᷓ, non:cū solā obligationē vbis inductaz tollat:vt hic ōr.Sed certe lz non possint tolli iure acceptilatiōis, sꝛz obligatio iuris gētiū,⁊ alieciuiles: tñ pñt iure pacti etiā acceptilatiōe fctā ſz Jo.vt.ff.de rescin.vēdi. emptio.⁊.l.cuz emptor. Quod gñal'r etiaz dicebat ZID.q̄ vbicunq; fieret acceptilatio inutilis, q̄ habeat vīz pacti.⁊ facit pro eo.ff.de pactis,si vnus.§.pe.vbi de B.Ut B.totū Ziū.⁊ erat p eo ff.de accep.an inutilis.i. rñ.et.ff.de cōsti.pecu.l.j. §.eū qui.Sed nos dicimus idē qō ZID.vbi fuit inutilis rōne rei:vt dictū est.Jtē idē qō Bul.vbi est inutilis rōne ꝛceptionis.⁊ facit p nobis.ff.de accep.si acceptolatū.Ac.

Acceptilatio inutilis ꝓ rōne rei ꝛvm pacisc⁹ ſi ē inutilis rō ne conceptōis ineꝓ.

Additio. Et ē rō diuersitatis:qz minꝰ est petñ qō ꝓuenit ex alieno facto,vt i ꝓmo casu,q̄ qō ꝓuenit ex ꝓpria culpa, vt iscōo casu.Jo.Fab.

a ¶ Consentaneū.⁊ facit ad hoc.j.eo.§.fin.⁊.ff.de reg.iur.nihil est tā.⁊.C. qñ li.ab emp.dis.l.ij. et ff.de pac.ab emptione.

b ¶ Ex alia causa.scilz q̄ verbis.

c ¶ Dissolui.s.ipm debitū.Et nota mirabilē ꝓditionē,nā cū non pateret Zctus alicuꝰ tolli suo Zrio actu.s.p acceptilationē,decipiᷓ,⁊ deducᷓ in quēdā nō prorsus Zriū actū:vt i stipulationez:qō est obligatoriū:⁊ sic fit nouatio indistincte iure isto:vt.j.e.§.preterea.⁊.ff.de ac.⁊ oblig.obligationum fere.§.fi.⁊ ipsa stipulatio patiᷓ se tolli per acceptilationem:vt hic dicitur.

Solutio ꝑticularis an creditore inuito ꝓssit fieri

d ¶ Recte solui.s.volēte creditore.Sz nūqd eo inuito debiti pars soluiᷓ:Rñ.aut ꝓfiteᷓ de toto debitor,⁊ tūc nō pōt soluere ni si totū: vt.ff.de vsuris,tutor.§.Lucꝰ.q̄ est huic Z.nisi voléti creditori:vt hic ōr.Aut diffiteᷓ,⁊ tūc pars confessata tñ recipieᷓ ab iuito:vt.ff.si certum pet.qdā existimauerunt.⁊ hoc etiā casu pōt intelligi qō hic dicᷓ.

e ¶ Jta composita est.i.his verbis que sequunᷓ:quicqd te ⁊c.Jdē habes.ff.de accep.l.⁊ vno.§.eius rei.Et no.q̄ non pōt sic legi quin aliqua verba sint hic superflua.Jtē nunqd vnū solum ex his duobꝰ, sꝛz dare vel facere,sufficit:sꝛz dare:cū solum qō erat dandum,in hac stipulatione deducᷓ:vt.j.ibi,tantam pecuniam ⁊c:Rñ.fic:arg.Z.de verbo.obli.§.sed hec solennia.⁊.C.de dona.l.fina.

f ¶ Dare.vbi dz dñium transferre:vt.j.de act.§.fic itaq;.⁊.ff.de verbo.oblig.l.vbi autem non apparet.§.fi.

Persecutio cōtinet actionē et petitionē.

g ¶ Actio.in personam:at petitio in rem:persecutio vtrūq; cōtinet: vt.ff.de act.⁊ oblig.actio in personam.

h ¶ Petitio.in rem.

i ¶ Ue.pro vel.

k ¶ Res.i.estimatio.

l ¶ Stipulatus.nūc mutat personas:de secūda eñ transit ad tertiaz. Et nota q̄ ēt realis actio deducᷓ i stipulationē facta rei estimatione.⁊ ita ipsa pecunia siue rei estimatio deducᷓ in stipulationem ⁊ in acceptilationem.Nam ipsa res nō pōt:cum nemo rē suā possit stipulari sibi dari:vt.Z.de inuti.sti.§.ij.Sz quō deducā estimationē:cū nō debeaᷓ:Rñ.imo q̄si debita est.liberaᷓ eñ exceptiōe q̄si a rei vendicatione,si prestat estimationē:vt.ff.de rei ven.etꝰ rei.⁊.l.se.Si aūt ipam rē in acceptilationē deducā,valz iure pacti fm B.vt diximꝰ.Z.e.§.q̄ gñe.Ucc.

Actio realis pōt i stipulationē deduci.

Additio. Tu dic q̄ q̄uis actio realis nec obligationē,nec officiū iudicis presupponat:psupponit tñ quādā equitatem ex qua daᷓ actio:⁊ illa equitas nouaᷓ per acceptilationem.Angelus.

¶ Preterea nouatiōe. ¶ Casus. Jā vidistis q̄ duobꝰ modis tolliᷓ obliga.tolliᷓ etiā tertio mō,sꝛz p nouationē voluntariā:veluti si illa decē q̄ debes scio,seiꝰ stipulatꝰ sit ab aliq̄ alio q̄ a te,aio nouādi:qz tūc tolliᷓ pria obligatio ifuētu noue psone:⁊ noua nascᷓ obligatio, ꝓma obligatiōe trāslata i posteriorē:adeo ēt q̄ si nō valeat noua obligatio,ꝓma p scōaz nihilominꝰ tolliᷓ:veluti si a pupillo sine tutoris authoritate fuerꝛ stipulatꝰ illō qō tibi ōbebā. Omo eñ amittiᷓ actio tua,eo q̄ ꝓma obligatio sublata ē:⁊ sic iutilis ē actio q̄ ad effectū experiēdi:ē tñ aliā,sꝛz naturalis.Sz pone.Supra dictū ē q̄ si credi.stipulatꝰ fuerit a pupillo id qō debitor pupilli sibi dz:tolliᷓ obligatio ipsiꝰ debitoris.Sz scire debes q̄ nō idē iuris est si creditor stipulatꝰ est a seruo alicuiꝰ aio no uādi illud qō debitor sibi dz.cū eñ scōa obligatio nulla sit ipso iure neq; naturali,neq; ciuili:p inde remanet prior debitor obligatꝰ,ac si nō eēt aliqua nouatio facta.vbi gratia.Ubi eñ per se cūdā obligationē debet tolli prima:opz q̄ secūda sit aliqua,puta naturalis vel ciuilis.Jtez inuersi.sed si eadē.casus est talis.Supra dictū est q̄ interuētu noue persone noua nascᷓ obligatio. sed po.q̄ stipulatꝰ fui a debitore meo q̄ ex alia quacūq; cā q̄ ex stipulatione mihi debebat:dicetur ne i hoc casu fieri nouatio:cū in ℏ casu noua psona nō interuenerit:⁊ rñ.q̄ sic,si aliqd noui interuenerit i scōa obligatione.i.i stipulatiōe ista: veluti si cōditio vel dies, vel fideiussor obligationi adꝺiciaᷓ.Scire tñ debes q̄ si ꝺditio in nouatione addita existat:valet nouatio.si autē non existat:nō valet.⁊ sumꝰ in vbi.sed cū.in quo dic. Supra dictū est q̄ noua tio fit interuentu noue psone,vel etiā eiusdē dūmodo fiat p diei vel cōditiōis adiectionē vel subiectionē.sz scire debes q̄ apud antiquos hoc verū erat,q̄ his modis fiebat nouatio:dū tñ aio nouādi fieret: ⁊ ita q̄sepe diuerse presumptiones inducebanᷓ ad probandū q̄ animo nouādi fieret.vnde super hoc apud antiquos magna fuit altercatio.⁊ propter hoc dicit dominus Just.fecimus quādā constitutionem ad hmōi altercationes tollēdas:in q̄ cauᷓ q̄ tūc demū intelligaᷓ fieri nouatio interuētu noue psone,vel etiā eiusdē psone,(vt dictū est)qñ hoc expresse actū est inter ZhētesQ propter nouationem prioris obligationis hoc fiat.alioqui si hoc non fuerit expresse actū, non intelligiᷓ fieri nouatio interuentu noue persone:sed accedit secunda obligatio prime,⁊ manet vtraq; obligatio. Fran.

¶ Preterea.nō solū solutione vel acceptilatione,vt dictū est supra.

m ¶ Nouatione.si fiat per stipulationem:vt subjicit:siue per iudiciū: vt si aliquis nomine meo iudicium suscipiat animo nouandi:vt.ff. de solu.l.solutionē.⁊.ff.de in rem ver.si pro patre.⁊.ff.de verbo.obliga.scire debemus.in fi.j.respon.

n ¶ Noue persone.etiam si hoc non agiᷓ vt fiat nouatio iure isto:hodie contra:vt.j.eodem.§.sed cum.

o ¶ A pupillo.qui naturaliter teneᷓ:vt.ff.ō noua.l.j.in fi.si est maior infante:alꝰ nec naturaliᷓ:vt.ff.de act.et obli.l.pupillus.

p ¶ Nulla est.sed nunqd restituiᷓ creditor i priorē debitorē:Quidaz dicūt q̄ sic:vt.C.de repu.l.j.§.j.⁊.ff.ō fideiu.l.si Titiꝰ.§.huic.q̄ē cōtra.⁊ qō hic dicitur res amittitur,scilicet iure cōmuni:sed non per restitutionē:vt dictū est.Alū vt Pla.dicūt hanc in impubere:(q̄si stulte acceperit hic creditor tā paruulū)illā in pubere loqui.Uel veriꝰ, refert an minor iuuetur vt nō teneatur,p beneficū restitutiōis:⁊ tūc etiam restituitur creditor in veterem debitorem:vt ibi.An vero nō restituatur quia non est necesse,cū tantū naturaliter sit obligatus[a]: vt.ff.de noua.l.j.in fi.⁊ tunc nec creditor restituitur,vt hic:nec etiam tunc quando dolo creditoris minor fuit obligatus:vt.ff.de fideiuss. si Titius.§.fina.(Unde huic doloso nō succurriᷓ:quia frustra legis auxiliū inuocat,q committit in legem.ff.de mino.l.auxiliū.i fi.⁊.l.si ex causa.§.nūc videndū.⁊ ad Uelleianū,si decipiēdi.)Qō etiā i muliere distinguiᷓ.nā restituiᷓ in primū debitorē actio ea subducta per Uelleianū:vt.C.ad Uelleia.si mulier.nisi fuerit dolo inducta:vt.ff. ad Uelle.quidam.⁊.d.l.si Titius.in fi.Alt secus esset vbi nulla esset secūda obligatio:vt in seruo subjicᷓ:qui nō pōt etiā naturaliter teneri fideiubēdo vel intercedēdo quoquo modo:vt.ff.de fideiuss.seruꝰ insscio.⁊.l.seq.Jdem etiam in infante dicaz qui secundo se obligauerit.Mā cū nulla fit:nō tolliᷓ prima,cuz non habeat in quē transeat.

a Et ita cōiteri tenetur nisi vtute talis naturalis obligatiōis solui esset: quia tūc ꝓtra solu.⁊ contra oblig. restitueret.āge. Seruꝰ nō pōt obligari fideiubēdo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutionū Imperialium Liber. IIII.

Quidā tñ dixerūt naturaliter seruū teneri etiā fideiubēdo: qđ falsuz est: nā nec aliter tenet nisi naturaliter: cui⁹ occasione dñs tenet de peculio. at hic non tenet: vt. ff. de peculio. l. iij. §. si filius. ⁊ facit ad hunc §. ff. de fideiuss. si Titius. §. huic similis.

a ¶ Non idē. sed q̄ est rō diuersitatis inter hunc. §. ⁊ superius rñsum: Rñ. qz ibi saltē naturalis obligatio fuit: ꝺ nulla i seruo: vt ibi dixim⁹. Itē ꝺ ió qz pupill⁹ potuit obligari naturaliť ⁊ ciuiliter cuz authoritate tutoris: ⁊ p eū. s. credito rē stetit: quare sibi imputet. Uñ ꝑ actio tollit: ⁊ posterior non manet. Seru⁹ aūt nulli⁹ authoritate ꝓt obligari ciuiliť: ió qz nō iputať sez creditori. vsi etiaz actio prior durat. Additio. Dic q̄ seruus nō pōt eē fideiussor alicuius, nisi ex cā peculiari: vt. l. iij. §. filiusfamilias. ff. de pecu. Ang.

Stipulor significat interrogo.

b ¶ Stipulat⁹. i. interrogatus. Stipulor enī. i. interrogo, ſm Priscianū. sic accipiť. ff. de condi. inde. si nō sortē. §. si decez.

Nouatio triplici iure fit.

c ¶ Nouatio fit. nota hic tria iura circa nouationē. Antiqssimū, vbi etiā si mhil noui iterueniret, fiebat tñ nouatio: vt. ff. de act. ⁊ obli. obligationuz fere. §. si. Itē nouū, vbi nouatio ꝓsumptiue fiebat q̄ties noui qd iterueniret: ⁊ semp intelligebatur hoc agi: vt ꝺ. ⁊. ff. de noua. l. iij. Itē tertiū, quādo hoc exꝓssim diceretur: vt. C. de noua. l. fi. Uel dic tñ (⁊ verī⁹) duo esse. Primo fiebat si hoc agebať exꝓsse vel tacite: vt. ff. eo. l. iij. ⁊ nouo iure (si id exprimať, vt. j. §. pri. ⁊ in. d. l. obligationū fere) nouū interueniebat. s. stipulatio penalis. ⁊ facit ad hoc. s. qui. mo. testa. in fin. §. j. ⁊. ff. de re iudi. l. iij. §. si ex cōuentione. ⁊. §. sed ⁊ si pignora. Additio. Et nota q̄ casus in quibus olim ex verbis expressis insurgebat tacita coniectura nouationis, hodie non corriguntur: q̄ in illis fit nouatio saltem ope exceptionis. Angelus.

d ¶ Quod autem. facit. ff. de noua. l. quoties.

e ¶ Cum nouandi. exp⁹esse vel tacite.

f ¶ Quando nouandi. s. tacite.

g ¶ Introducebant. ⁊ alū in alūs vt q̄ forte aliquid noui in obligatione erat adiectum: vt. s. e. §. sed si eadem.

h ¶ Constitutio. vt. C. de noua. l. fi. Accursius.

i ¶ Accedere. fit tñ exactio tñ semel ó eodē: vt. ff. ó reg. iur. bōa fides.

¶ Nocampli⁹. ¶ Casus. Jā vidistis tres modos ꝑn. tollēde obligatiōis. quarto etiā mō obligatiōes q̄ cōsensu nascunť, ꝛuo ꝛsensu tollunť: veluti si ꝛuenerit iter me ⁊ Titiū, vt fundū Tusculanū habeā emptū ꝓ. c. deinde nōdū ꝓtio soluto, nec fundo tradito, placuerit inter nos q̄ ab emptione ⁊ vēditione discedať, inuicē liberamur: ⁊ sic p ꝛtiū consensum tollit obligatio consensu contracta. idē etiaz intelligas in oīb⁹ alūs ꝛctib⁹ ex consensu descēdētib⁹. h. d. vsq; ad fi.

k ¶ Que consensu. s. solo. sz q̄ sunt hē: Rñ. enumeranť. s. de oblig. ex cōsensu. Itē in quibusdā ex maleficio, vt nudo ꝛsensu etiā tollanť ipso iure: vt iniuriarū, itē furti, ⁊ similes: vt. ff. de pac. si tibi. ⁊. §. q̄dā actiones[a]. alie non ipso iure tollunť consensu. s. pacto de non petēdo: sed per exceptionē: vt. ff. de pac. l. si vnus. §. pactus. Accursius.

a Hoc vez intellige q̄ ad p⁹iudiciū ꝓtis: nō fisci vel reipu. sic ecōtra ꝓnceps faciendo grāz malefactori/ nō tollit ius pene q̄site parti. Ange.

l ¶ Nec ꝓtio soluto. sed qd si partē ꝓtij soluat: Rñ. non est res integra: ⁊ ideo non recedit nudo consensu: sz ita demū si hincinde facta sit retrotraditio: vt. C. q̄ñ liceat ab ēpti. dis. l. j. ⁊. ff. de pactis. l. ab emptione. ⁊ est rō vtrobiq; qz nihil est tā conueniens naturali eqtati q̄ꝑ codē genere qđq; dissolui, quo ligatū est: vt. ff. de reg. iur. l. nihil.

m ¶ Dictū est. s. e. §. ⁊ not. in fi. huiꝰ ti. rij. esse modos p q̄s tollit obligatio tā ciuilis q̄ꝑ naturalis ipo iure, vt nulle mancāt reliquie. Per solutionē: vt. s. eo. i ꝑn. Itē p acceptilationē: vt. s. eo. §. itē p acceptilationē. Itē p nouationē volūtariā: vt. s. eo. §. preterea. ⁊. s. prori. §. Itē p nouationē necessariā: vt per sniam ⁊ contestationem litis: vt si alius meo nōie subeat ꝓ me iudiciū aio nouādi, ⁊ liberādi me: vt. ff. de noua. l. delegare. §. j. ⁊. l. aliā. Itē p cōpensationē: vt. j. de act. §. pe. ⁊. §. in bone fidei. Itē p delegationem: vt. ff. de noua. l. delegare. j. rū. Itē p ꝛfusionē debiti: vt. ff. de fideiuss. l. si debitor creditori[b]. Itez p oblationē, ꝛsignationē, ⁊ depositionē: vt. C. de solu. l. obsignatiōe. ⁊ etiā ipso iure: vt. ff. depositi. l. j. §. si pecunia. i fi. §. Itē p interituz spetiei: vt. ff. de ver. obliga. l. si ex legati. Itē maleficio suo mora nō ꝓdēte: vt p constitutionez figs in tantā. vk p edictū diui Marci: vt. C. vñi. l. figs in tantā. ⁊. ff. quod me. cau. l. ertat. et. ff. ad le. Jul. ó vi pri. l. pe. Itē nudo ꝛsensu q̄ñq; vt in hoc. §. Itē nudo pacto: vt i maleficijs. Sz ⁊ alijs modis tollit, nō vtraq; sez ciuilis ⁊ naturalis, sz iterdū ciuilis tñ, ⁊ remanet naturalis: vt p sniaz: vt. ff. de ꝛdi. ide. l. Julianus. Itē remanet ciuilis, ⁊ tollit naturalis: vt per pactū, ⁊ chirographi reditionē, ⁊ iusiurandū: vt ff. ó sol. l. Stichū. §. naturalis. Ipsa etiā ciuilis sic elidit, vt nō habeat vigorē: vt. j. ó excep. §. preterea. Itē sunt ⁊ alij modi quib⁹ tollitur obligatio per exceptionem: quos habemus. j. de excep. per totum. Accur.

b Intelige facta ꝛ gruolonge: ꝛ sola sufficit l. iudicio. idem extra iudicū sine ꝛ immobilis: als sert: requirit cōgnaria ꝛ positio age.

Obligatio naturalis sola q̄ꝑ tollit.

¶ De obligationib⁹ q̄ ex delicto nascūť. ¶ Hāc ꝛtinua vt in ꝓnc. huius titu. ꝛtinetur. Dictū est ꝛ. de obligationibus ex contractu, ⁊ ex quasi cōtractu. Uerum q̄ est reperire obligationes que sūt ex delicto, ⁊ ex quasi delicto: ideo videndum est de ipsis. Sed quia obligationes ex delicto

Continuatio.

¶ Omnis obligatio ex delicto, nascitur ex re, id est ex maleficio. Arctinus.

sunt maiores ⁊ generaliores, ideo de ipsis prius videndum est.

Diuisio.

Um sit. ¶ Totꝰ iste ti. in nouē partes diuidiť. Prio ꝓtinuat istū libz̄ ad libz̄ p̄cedētē. Scō ponit definitionem, allusionem, ⁊ diuisionē furti: ibi, Furtuz est ꝛtrectatio. Tertio ponit duo genera furtoz̄, eorum penam annectendo: ibi, ¶ Manifestū est. Quarto i quibus rebus fiat furtuz, ⁊ q̄ñ fur excusetur: ibi, Furtuz autem fit. Quinto quando quis ꝑstat opem: ibi, Interduz furti. Sexto q̄ñ illi qui sunt in potestate alterius, domino vel patri furanť: ibi, Hi qui. Septimo cui competit actio furti: ibi, Furti aūt actio. Octauo an ipubes committens furtū teneať: ibi, In summa. Ultimo ponit que sit vera pena furti manifesti. ¶ Casus. Cū igiť in superioribus satis dictū sit de obli. q̄ ex contractu vel q̄si ꝛctu nascūtur: nūc tractādū est de oblig. q̄ ex maleficio vel q̄si descēdūt. Scire tñ debetis q̄ obligationes q̄ nascunť ex ꝛctu, in q̄druplici gñe reperiūtur: vel in quatuoz gña diuiduntť. obligatiōes tamē q̄ nascunť ex maleficio, in vno gñe reperiuntť. semp em̄ nascunť ex re ipsa. i. ab ipso delicto ꝓpetrato: veluti ex furto, aut dāno, aut iniuria. h. d. Sed sup. §. isto dubitari pōt sup id qđ dicit q̄ obligationes ex ꝛctu in quatuoz gña diuiduntť: obligatiōes tñ q̄ ex maleficio nascunť, sunt vni⁹ gñis. Et qz sicut obligationes que ex cōtractu nascunť: aliquādo ex re, aliquādo ex verbis, aliquādo ex lr̄is, aliquādo ex consensu nascunť: sic obliga. que ex maleficio oriunť, aliquādo fiūt re, vt ptz in furto: aliquādo v̄bis, vt ptz in contumelia: aliquī lr̄is, vt ptz in libello famoso ad infamiā alicui⁹ cōpositō. qd est ergo q̄ dicit obli. ex maleficio esse vnius gñis magis q̄ꝑ obligationes ex ꝛctu: Si dicas q̄ oēs nascunť ex re ipsa. i. ex maleficio ipso: sic similiter ⁊ ex alia parte omnes obligationes ex cōtractu nascunť. Ad hoc dicas q̄ ex vno fonte nascunť obliga. ex maleficio: ideo q̄ omnes sunt eiusdē generis. vñ licz omnes sint odiose, ⁊ stricti iuris, ⁊ diuersam habeāt penā: secus tamen est in obliga. que nascunť ex contractu: qz diuersam sortiunť naturā ſm diuersam contractuū qualitatē. Quedā em̄ sunt obligationes bone fidei: quedā stricti iuris. Itē obliga. que fiunt ex maleficio: statim obligant maleficio commissō. sic autem non est in obligationibus que nascunť ex contractu. Sed diceret aliquis: Nōne actio iniurie dissimulatione abolet: quare ergo ipso maleficio nō videt malefactor obligatus: Respond. imo deberes contrariū concludere. si enim abolet dissimulatione, ergo nata fuit. hoc dicit. Fran.

Ex cōtractu.

a ¶ Ex contractu. vt. ſ. de oblig. ex contractu. vſq; ad titu. de obliga. ex quaſi contractu.

b ¶ Quaſi ex contractu. vt. ſ. de obliga. que ex quaſi cõtractu. Accur.

c ¶ Ex maleficio. caue tibi: q; licet hic promittat dicere de omnibus his, a nõ tñ dicit in hoc ti. de ijs q̃ ſunt ex quaſi maleficio: ſed dicet. ſ. de obliga. ex quaſi maleficio. Nec etiã de oĩbus q̃ ex maleficio: ſed de ſolo furto agit in hoc tit. ſicut ꝛ als rubrica eſt generalior q̃ ſit ter. vt. ff. ſi cer. peta. ꝛ de cõ. cer. ꝛ C. de reb. cre. ꝛ iureiu. Nam nõ dicit ibi de re. cre. ſed in ſequẽtib⁹ ti. poſt illũ. Additio. Nota q̃ nõ eſt inconueniẽs q̃ rubrica ſit aliquãdo gñalior tertu: de quo dicit dictũ eſt. ſ. in rubrica pemũ. Ange.

a Dic q̃ iſta gl. non fuit neceſſaria: q; Imperator nõ dicit q̃ in iſto ti. ſit ꝺ⁹ maleficio tractatus: ſ⁹ in ſto libro. Ange.

d ¶ Sz ille. ſ. q̃ ſunt ex cõtractu: nõ autem repetit eas que ſunt ex q̃ſi ex ctu.

e ¶ Diuidũ. ſ. re, verbis, literis, ꝛ conſenſu: vt. ſ. de obliga. ℊ. finali.

f ¶ De. ſcilicet que ſunt ex maleficio vel quaſi.

Iniuria quaſi fit.

g ¶ Iniuria) ſed nõne fit iniuria verbis ꝛ cõuicio: vt. ff. de iniurijs. l. j. ℊ. iniuria. itẽ literis infamatorijs: vt. ff. de iniur. l. lex Cornelia. ℊ. ſiquis libzũ. ꝛ. j. de iniur. ℊ. j: Sed certe ꝛ tunc ex maleficio fit, ꝛ ſic re fit: q; maleficiũ fit ꝙbis vel lr̃is: ꝛ ſic habet locũ q̃ hic dicit. Accur.

¶ Furtũ ꝛc. ¶ Caſus. Queſiuit a legiſlatore qd eſſet furtũ, et qd rapina ꝛc. Et ipſe primo ponit definitionẽ de furto: dicens q̃ furtũ eſt contrectatio rei aliene iuito domino. ꝛ exponit hoc nomẽ rei, di. ſiue ipſius rei, id eſt proprietatis, ſiue poſſeſſionis. et iſtud furtum cõmuniter fuit ꝓhibitũ a lege diuina: ſcz p ꝑceptũ illud, Nõ furtũ facies. h. d. Fran.

b ¶ Furtum eſt contrectatio ꝛc. et facit extra de elect. c. dudum. ij. hec exigitur in furto: ꝛ ſine ea nõ fit furtum: licet voluntas vel alia verba vel ſcriptura interueniat: vt. ff. eo. ſiquis vxori. ℊ. ſiquis aſinum. et. l. inficiando. in prin. ꝛ l. j. ℊ. ſola. Quando q̃z tamen ſine cõtrectatione: vt in charta raſa: vt. ff. eo. qui tabulas. ℊ. fi. ꝛ l. ſiquis vxori. C. ſiquis aſinum. Sed certe ibi contrectatio interceſſit: cũ generaliter contrectationem accipiamus: licet non fuerit ibi amotio. Accurſius.

furari nõ poſſum rẽ imobilẽ ſi corporalez ꝛ meam.

i ¶ Rei. ſubaudi mobilis. nam de immobili non poteſt fieri furtũ: vt ſ. de vſufca. ℊ. quod aũt. niſi in caſu: vt in creta. Sed certe iam illa eſt mobilis: vt. ff. eo. l. ſi crete. Itẽ ſubaudi corporalis: nã de incorporalibus nõ fit furtũ: cũ nec contrectatio in his eſſe poſſit: vt. ff. de acquir. re. do. ſeruus. ℊ. incorporales. Item ſubaudi aliene: quia rei mee nõ facio furtum, in eo quod eſt meum. ſed ſecus in cõmuni: vt. ff. eo. ſi ſocius. b Idem ꝛ ſi eſt nullius: vt hereditarie rei nõ fit furtum: vt. ff. eo. l. hereditarie. ꝛ ideo dixi ſubaudiri aliene.

k ¶ Fraudulo ſa. hoc ideo dicit, q; ſi credat ſibi licere, non facit furtũ: vt. ſ. tit. j. ℊ. q; tamẽ. Itẽ ſi credat dñm permiſſurũ: nõ facit furtũ. ſ. e. ℊ. placuit. In duobus tamẽ caſibus videt furtũ fieri etiã ſine fraude furãdi: vt in eo qui ſaccũ pecunie ſurripuit. Nã etiã ſacci noie furti tenet: licet ſaccũ non ꝓpoſuerit furari, ſed pecuniã: vt. ff. e. q ſaccũ. Sed certe licet nõ ꝓncipaliter, ſecũdario tñ voluit ſaccũ ſurripere. Alius caſus eſt vt. ff. de cõdi. ob cau. l. penul. Itẽ ſubaudi ad definitionem: q̃ fit inuito dño: nã eo volẽte nõ põt cõmitti furtũ: vt. ſ. eo. ℊ. placuit.

l ¶ Vel ipſius. ſcilicet rei, id eſt proprietatis ipſius rei.

m ¶ Uſus. vt habes exemplũ. ſ. eo. tit. ℊ. furtũ aũtẽ fit. Sed qualiter quadruplicatur hic: Reſpon. vſus eſtimatio tantũ quadruplicabitur, vt nõ plus extendatur pena q̃ delictũ: vt. C. de pe. l. ſancimus. et facit. ff. eo. l. vulgaris. ꝛ l. ſiquid fur. j. reſpon. ℊ. j. ꝛ ℊ. ij. ꝛ l. verum eſt. Alij dicunt etiam ipſam proprietatẽ debere eſtimari: quia nõ poteſt ſeparari vſus a proprietate: vt. ff. eo. qui iumenta. ꝛ l. ſi vendidero. ℊ. cum autem. Prima tamen verior eſt: vt nota. in. l. ij. C. de ſer. fugit. Additio. Dic primam opinio. q̃ vſus tantum quadrupletur, tenet

¶ q̃ in ſchge ſi ſẽtẽtia ſtatut⁹ ſit ipſius communi ad vſum non deſtinatus ſecꝰ ſi dubium propinq; et dñicatum vtrinq; ſabinꝰ et in l. ſi heres ℊ. ff. communi dividendo q̃ ſecꝰ preſumit̃ in l. merito ff. pro ſocio vbi in duobꝰ tamen caſibꝰ nb. glo. ponit eam duos caſus. in quibꝰ finitum contractus ſine contractatione ad alium et tertium in lege fulo ℊ. quicunq; cila ff. eo.

Et dic q̃ hanc 9 dicta opinione ſequit angelꝰ et ſcribentes ibi poſt bar. in l. ſuperſtes. Sin le. ſalegata. de quibꝰ de ꝙnq; gulatem diſtinctione paulo decaſtro. in 2 q̃ principio ff. de condictione furtiua.

tionibus ex contractu[a], et quaſi[b] ex contractu: ſequitur vt de obligationibus ex maleficio[c] ꝛ quaſi ex maleficio diſpiciamus. Sed illę[d] quidem (vt ſuo loco tradidimus) in quatuor genera diuidunturᵉ. bę[f] vero vni⁹ generis ſunt. nam omnes ex re naſcũtur, id eſt ex ipſo maleficio, veluti ex furto, aut rapina, aut dãno, aut iniuria[g].

¶ Hic ponitur definitio et alluſio furti.

¶ Furtum[h] eſt contrectatio rei[i] fraudulo ſa[k], vel[l] ipſius, vel etiaz vſus[m] eius, poſſeſſiõis[n] ve: quod lege[o] naturali prohibituz eſt admittere. Furtum autem vel a furuo id eſt nigro dictũ eſt, q̃[p] clã et obſcure fit, ꝛ plerũq; nocte: vel a fraude: vel a ferẽdo id eſt auferẽdo[q]: vl̃ a Greco[r] ſermone, quo fures appellãtur φῶρες. Imo ꝛ Greci ἀπὸ τῆ φέρειν φῶρας dixerunt.

¶ Hic ponũtur duo genera furtorum. Et fur dicitur manifestus qui cum furto inuentus eſt vel in loco priuato vel publico anteqũ perueniat ad locum deſtinatũ pro reditu. ꝛ ex hoc facile cognoſcit fur non manifeſtus.

¶ Furtorum autẽ duo ſunt gña: manifeſtũ, ꝛ nec manifeſtũ. ¶ Nã conceptum et oblatum, ſpẽs[s] potius actionis ſunt furto cohęrentes, q̃ genera furtorum: ſicut inferius apparebit[t]. ¶ Manifeſtus fur eſt quez Greci αὐτόφωρον[u] appellant: nec ſolũ is qui in ipſo furto deprehẽditur, ſed etiam is qui in eo loco deprehẽditur quo furtum factũ ſit: veluti qui in domo furtiua fuit, ꝛ nondum egreſſus ianuam deprehẽſus fuerit: ꝛ qui in oliueto, oliuarum: aut in vineto, vuarum furtum fecit, q̃diu in eo oliueto aut vineto deprehenſus fuerit. ¶ Imo vlterius furtũ manifeſtũ extendendum eſt, q̃diu eã rem fur tenens viſus vel deprehenſus fuerit, ſiue in publico, ſiue in priuato, vel a domino, vel ab alio[v], ante q̃ eo peruenerit quo deferre vl̃ deponere[x] deſtinaſſet. Sz ſi pertulit quo deſtinauit: tãetſi deprehendatur cũ re furtiua, non eſt manifeſtus fur. Nec[y] manifeſtuz furtũ quod ſit, ex ijs que diximus, intelligitur. nam quod manifeſtum non eſt, id ſcilicet nec manifeſtum eſt.

¶ Actiones furti concepti, ꝛ furti oblati, et furti prohibiti, et furti non exhibiti, receſſerunt ab vſu. Et qui ſcienter rem furto ſubtractam recipit et occultat: tenetur furti non manifeſti. Aretinus.

¶ Conceptũ furtum dr cũ apud nobis acquiri. Ad hoc dicũt quidã q̃ hoc eſt ſpeciale, in odiũ furti: ſicut ꝛ in odiũ furis hoc introductũ eſt q̃ aliquis teneatur act. furti perpetuo: tamẽ alie pretorie actiones penales ſunt annales. Alij dicunt q̃ in iſto caſu mihi acquiritur act. non per liberã perſonã: ſed ex delicto furis mihi acquiritur, cum exinde vitatur. hoc dicit Franci.

s ¶ Species. id eſt caſus. Accurſius. m quo pecuerat lex. ff. m.

t ¶ Apparebit. vt. ſ. eo. ℊ. conceptum. ꝛ. ℊ. oblatum. Accurſius.

v ¶ Ab alio. per hoc videtur infringi regula per liberã perſonã nihil acquiri: vt. C. per quas perſo. no. acqui. l. j. q̃ falſum eſt: q; magis ex delicto ſuo ꝓprio q̃ alterius facto hoc euenit: vt. ff. de vſuris, ſiquis ſolutioni. ℊ. fi. ꝛ. ff. q̃ vi aut clam. l. ꝓhibere. Et ſunt hec vera niſi in caſu: ſcz cũ ſe occultauit ille cui fiebat. Nã licet fur viſus fuerit, tamẽ eſt fur nõ manifeſtus: vt. ff. de fur. l. ſiquis in ſeruitute. ℊ. ceterũ. Acc.

x ¶ Deponere deſtinaſſet. intantũ ſm Hugo. vt ſi vltra montes perferre deſtinaſſet: tamen ſi deprehendatur ante, erit fur manifeſtus.

y ¶ Nec manifeſtũ. ſ. q; cõtrariorũ eadẽ eſt diſciplina: vt. ſ. de his qui ſui vel alie. iur. ſunt. ℊ. j. ꝛ facit ad hũc. ℊ. ff. e. l. ij. iij. iiij. v. vj. vij. ꝛ. viij.

¶ Conceptũ furtũ ꝛc. ¶ Caſus. Diri Juſt. Dñe, ſatis vidi quid eſt furtũ manifeſtũ: ꝛ ex cõſequẽti qd eſt furtũ nõ manifeſtũ. ſed intelleri a vobis fieri mẽtionẽ de furto cõcepto ꝛ oblato. vñ q̃ro: Dñe, qd eſt furtũ cõceptũ? Et dicit Jmpe. Fr: hodie furtũ conceptũ nõ eſt in vſu: olim tñ erat talis ei⁹ natura, q̃ ſi aliqs credebat rẽ furtiuã in domo alicui⁹ eſſe: ad eã cũ magna põpa cõueniebat: ꝛ ſi dñs dom⁹ eã reſtituere nolebat: q̃ q̃ nõ eſſet fur, dabat tñ dño rei cõtra eũ actio furti concepti. Olim q̃z erat alia ſpecies furti q̃ vocabat oblatũ: ꝛ habebat olim locũ actio furti oblati in tali caſu. Pone ſic. Quidam erat amicus me⁹ ſpecialis: ꝛ penes eũ erat res furtiua depoſita. Jpſe aũt videns q̃ res furtiua cum magna diligentia querebatur, plus diligens ſuam honeſtatẽ q̃ meam, penes me rem illam furtiuam depoſuit. deinde fuit res illa furtiua penes me inuẽta. vnde teneor: ego actione furti cõcepti: ꝛ ille qui penes me rem illam depoſuit, tenetur mihi act. furti oblati, ad reſarciẽdũ quicquid illis ſoluero cõuentus act. furti concepti. Fuit etiam olim quedã actio que vocabatur actio furti prohibiti: que dabatur contra eum qui me querere prohibuit

Libera pſona alij nõ acquirit.

Diſciplina eadẽ eſt Jrioꝝ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

testibus presentibus rē furtiuā quā in domo sua esse dicebā. ⁊ adhuc ex edicto pretoris fuit instituta act. furti nō exhibiti aduersus eū qui rē furtiuā quesitā ⁊ penes eū inuentā nō exhibuit. Sed oēs iste actiones videlicet furti cōcepti, oblati, phibiti, nō exhibiti, q̄ ppter inquisitionē rei furtiue olim erant adinuente, hodie in desuetudinē abierunt: quippe cū hodie requisitio rei furtiue locū non habeat eo q̄ hodie oēs qui rē furtiuā sic receperint et occultauerint, furti nō manifesti teneā tur. Jtē quesiui a Just. q̄ esset pena furti manifesti: Rñ. Justi q̄ pena furti manifesti est q̄drupli: nō manifesti autem duplum. Franciscus.

a Jsta gl. nō est Accursij.

a ¶ Testib⁹ presentib⁹. ¶ Not. q̄ magis ōr notus ille q̄ presentibus testib⁹ in delicto deprehendit. facit. l. heredes palā. in pn̄ci. ff. de testibus. Ange.

b ¶ Cōstituta est. scilicet olim. Accursius.

c ¶ Nō fiat. imo fit: vt. ff. de ser. fugi. l. j. §. hoc autem. sed illud est speciale in persona serui.

d ¶ Ex consequētia. hec nō est semper bona ꝓña, vt sublata solēnitate, iō id tollat q̄ cū solēnitate fit: vt. ℈. de vbo. ob. §. sed hec. ⁊ C. de formulis ⁊ impe. sub. l. j. ⁊. ij. Acc.

e ¶ Pena manifesti. q̄ est de iure ptorio: vt. j. de p̄pe. et temp. act. §. j. Acc.

f ¶ Ex serui. hoc tñ casu seru⁹ p nora dari potest: vt. j. de nora. ac. ī pn̄.

g ¶ Nec manifesti. scilicet que descendit ex lege. xij. tab. vt. j. de nora. §. sunt autē. Sed quare minor pena iure. l. xij. tab. imponit, q̄ per ptorē: Rñ. q̄ maius delictū est: vt. j. titu. pri. in prin. pterea tē pore. l. xij. tab. pauperiores erāt hoies: vñ minores pene imponebāt: vt ff. de iniur. §. pena. Acc.

h ¶ Dupli. nisi in casu: vt. C. de seruis fugiti. l. mancipia. Accursius.

¶ Furtum autē fit ꝛc. ¶ Casus. Quesiui a Justi. qualiter fieret furtū. Rñ. dicēs q̄ nō solū fit furtū qñ animo intercipiendi. i. intrādi proprietatē aligs quippiā amouerit: sed etiā cū aliquis rem inuito dño cōtrectat. vnde si creditor pignore vtat, vel depositarius re deposita penes ipsum: vel res que ad vnū vsum cōceditur, in aliū trāsferatur q̄ cuius gratia data est: omnibus his casibus furtū fit. Unde scire debes q̄ illi qui habent rem sibi ad vnū vsum cōmodatā: si in aliū vsum cōuertant, ita demū furtū cōmittunt, si se intelligant inuito dño hoc facere. Sed pone: quid si non credant se inuito dño hoc facere, sed dñs hoc ratum habeat: fit ne furtum in hoc casu? Respon. q̄ nō. Unde ad hoc q̄ cōmodatarius conuertens rem sibi cōmodatā in aliū vsum q̄ in eū ad quē cōmodata erat, furtū faciat, duo exiguntur: videlicet q̄ credat se inuito domino hoc facere, ⁊ credat eum non permissurum. hoc dicit vsq; ad. §. sed et si. Franciscus.

i ¶ Jnuito dño. ⁊ quādo q; volente: vt. j. eo. §. vnde illud. Accursius.

k ¶ Gestandi causa. id est ducendi. Additio. Nota cōtra illos qui accipiunt in commodatū equum vsq; ad villam: ⁊ postea ducunt eum Bononiam: quia furtum committunt. Ange.

Furtū facit qui de

¶ Perdurisset. idem est ⁊ si alij cōmodauit. species enim furti est, de alieno largiri: vt. ff. eo. si pignore. §. j.

m ¶ Jntelligant. ⁊ est ratio: quia voluntas distinguit maleficia: vt. ff. eo. qui iniurie. in fi. j. respon. ⁊ facit. C. ad. l. Cor. de sic. l. j. ⁊. ff. si cer. peta. l. quod te. patet in cap. cum voluntate. extra de sen. excommu. alieno largitur.

n ¶ Permissurum. quid si hoc credidit, scz dñm permissurū: sed stulte credebat: Rñ. furti non tenet: cū nō fiat furtū absq; affectu: vt hic subūcit, ⁊. §. de vsucap. §. itē si is. ⁊ facit. ff. de furtis. l. inter oēs. §. recte. Sed actione ex eo ꝓtractu, vt cōmodati vel simili, bñ tenet: vt. ff. e. l. q re sibi cōmodata. Scz secus si stulte opinor te p̄missurū rē tuā accipere: vt. ff. de fur. q vas. §. vel tare. Accursi⁹. Additio. Quid aūt in filiofamilias, vxore, viro, vel monacho, corruptis: an habeat locū pena istius. §. dic vt per Ange. hic.

o ¶ Non cōmittitur. nisi in duob⁹ casibus: vt dixi. ℈. eo. §. j. Accursius.

¶ Sed et si. ¶ Casus. Supra dictū est q̄ furtū nō fit nisi cōtrectatione rei aliene, ⁊ dño inuito. et ita necesse est q̄ duo cōcurrant. ſ. q̄ cōtrectans credat se inuito dño cōtrectare: ⁊ q̄ dño inuito ꝓtrectet. ⁊ q; ita est: ideo q̄rit vtrū verū esset furtū ꝓmissum in tali casu: Titi⁹ accessit ad seruū meū, ⁊ eū solicitauit hoc mō. Dñe serue nequā, vade furari dño tuo res istas, et cū eis veni ad me ad castrū meū, ⁊ ego bñ defendā te⁊ dñz tuū. Seru⁹ aūt ille accessit ad me dñz suū, ⁊ intimauit mihi oia ℞. Ego aūt volēs Titiū i furto deprēdere, dixi illi seruo meo: Serue bone ⁊ fidelis super multa te cōstituā. vñ volo q̄ res illas capias ⁊ fugias ad Titiū solicitatorē. Seru⁹ aūt ille de volūtate mea res illas detulit ad Titiū. venio postea, et res meas furtiuas seu furatas simul cū seruo meo inuenio apud Titium. facio eū in iudiciū cōuenīri: et intērō ℈ eū tā actionem furti q̄ serui corrupti. Et aduerso aduocati titij ipsum viriliter defendentes dicūt se paratos esse oñdere q̄ neutra ista rum actione teneatur. Jnnotuit eñ iam nobis tota veritas. Actione enim serui corrupti nō tenetur, dicunt ipsi: quia seruus nō est corruptus: q; nō habet res illas me inuito: sed magis me volēte: ⁊ iussu meo fuerūt sibi deportate. Super ista questione olim fuit magna dubitatio: constitutio tamē domini Justi. statuit q̄ teneat actionibus ambabus: q; quantū in eo fuit, ipse res illas inuito dño cōtrectauit: ⁊ etiā seruū corrupit. Et propter hoc statuit Justi. q̄ predictis duabus actionibus teneatur, vt auferatur occasio delinquendi: ne forte si in casu isto impunit⁹ remaneret: ex hui⁹ ipunitate alij tētarēt suos alienos corrūpere, q; de facili possent corrūpi, q̄ q̄ iste bonus nō fuit corrupt⁹. hoc dicit, ⁊ lra plana est vsq; ad. §. iterdū quoq; furti. Frā.

p ¶ Furtū. vt furti actio nascat: furtum tamen fit, fm quosdam. Sed certe imo nec furtū fit: vt. ff. eo. l. inter omnes. §. penul.

q ¶ Domino. scilicet ℣euio. Accursius.

r ¶ Et ad eum. scilicet Titium.

s ¶ Pertulerit. i. dño ℞ renūciauerit: vt. C. de furtis. l. figs psuaserit.

t ¶ Decisionem. vt. C. de fur. ⁊ ser. corru. l. fiquis persuaserit.

Furti

furtū nō a te volenti.

¶ Furti actionē. speciale est quod hic dicit: alīs nō fit furtū volenti: vt. ff. prox. ℌ. ff. de dona. inter virū et uxo. l. de eo. in fi. que est cōtra. Sed videtur q nec hoc casu debeat esse speciale: vt. C. de ser. fugit. l. quicūq. ℌ. fina. Sed ibi incepit malitia a domino: hic autem ab ipso corruptente. Accursius.

b ¶ Licet. i. quis. Accur.

c ¶ Regule. quas regulas habem⁹. ff. de seruit. corrup. l. j. in prin. et per totum titu.

furti actionem[a] sed et serui corrupti cōtra eū dari. ¶ Licet[b] enim is seruus deterior a solicitatore minime fact⁹ sit, et ideo nō cōcurrāt regulę[c] quę serui corrupti actionē introducerēt: tamē cōsiliū corruptoris ad perniciē[d] probitatis serui introductū est) vt fit ei pœnalis actio īposita, tanq̄ si re ipsa fuisset seruus corruptus: ne ex huiusmodi impunitate[e] et in aliū seruum qui facile possit corrūpi, tale facin⁹ a quibus dā[f] perpetretur.

¶ In filijs in potestate pōt etiā furtū cōmitti. hoc dicit. Aretin⁹.

¶ Interdum etiam liberorū bominū furtū fit[g]: veluti si quis liberorum nostrorum qui in potestate nostra sit, surreptus fuerit.

¶ Debitor qui surripit rem pignoratā creditori, furti tenetur.

¶ Aliquādo autem etiā suę rei furtū quis cōmitit: veluti si debitor rem quam creditori pignoris causa dederit, subtraxerit[h].

¶ Non solum principalis furtū cōmittit, sed etiam opem prēstās furti tenetur. Sed qui per lasciuiā, nō vt furtū fiat, furto prēstat opē: nō obligatur furti. Aretin⁹.

¶ Interdū quoq; † furti tenet[i] qui ipse furtū non fecit: qualis est is cuius ope et cōsilio furtū factū est. In quo numero est q tibi nūmos excussit, vt ali⁹ eos raperet: aut tibi obstiterit, vt alius[k] rem tuā exciperet: aut oues tuas vel boues fugauerit, vt alius eas acciperet. Et hoc veteres scripserūt de eo qui pāno rubro fugauit armentū. Sed siquid eorū per lasciuiam[l], et non data opera vt furtum admitteretur, factum est: in factū[m] actio dari debet. At vbi[n] ope Dcuij Titius furtum fecerit: ambo furti tenentur. ¶ Ope † et cōsilio eius quoq; furtum admitti videtur, qui scalas forte fenestris supponit[o], aut ipsas fenestras vel ostiuz effringit vt alius furtum faceret: qui ve ferramenta ad effringendum, aut scalas vt fenestris supponerētur, cōmodauerit, sciens cuius rei gratia commodaret. ¶ Certe qui nullā opē ad furtū faciēdum adhibuit, sed tantum cōsilium dedit, atq; hortatus est ad furtum faciēdum, nō tenetur furti[p].

¶ Filius et seruus surripiendo patri vel domino furtum cōmittunt, et res efficitur furtiua: licet actio furti nō nascatur: qui tamē opē vel cōsiliū dederit, tenet furti.

¶ Ji qui in parentum vel dominorum potestate sunt, si rem eis surripiant, furtū quidem faciunt, et res in furtiuam causam cadit, nec ob id[q] ab vllo vsucapi potest anteq̄ in domini potestatem reuertatur: sed furti actio non nascitur[r]: q nec ex alia vlla causa potest inter eos actio nasci. Si vero ope et consilio alterius furtum factum fuerit: quia vtiq; furtum cōmittitur, conuenienter ille furti tenetur: quia verum est ope et consilio eius furtum factum esse.

¶ Actio furti competit illi cuius interest furtum factum non esse. Aretinus.

¶ Furti autem actio ei cōpetit

† Concor cū hoc. ℌ. c. si culpa. iūcta gl. sup vb. tulisti. eē de iur. et dā. dat.

i ¶ Furti tenetur. nō manifesti: licet etiā deprehēdatur vt. ff. eo. l. is qui.

k ¶ Alius. facit ad. ff. ad leg. Aquil. si seruus seruum. ℌ. siquis de manu mihi. et. ff. eo. l. furti. ℌ. penul. et. l. qui seruo.

l ¶ Per lasciuiā[a]. id est stultitiam.

m ¶ In factū. i. vtilis legis Aglie si corpora lesa sint: alioqui subsidiaria: vt. j. ad. l. Aquil. ℌ. fi. et. ℌ. penulti.

n ¶ Et vbi. aduersat proximo dicto vbi dixit dari in factum.

o ¶ Supponit. Not. hic dari cōsiliū solo facto. alīs dicit cōsiliū hois intētio vel ppositū: vt. ff. eo. si quid fur. ℌ. j. Jtē dr cōsiliū qō alij dat bonū vel malū: vt. ff. eo. in furti. ℌ. pe. in fi. Jtē consiliū dicitur q capitur a multis: vt. C. de le. et consti. l. humanum.

p ¶ Nō tenet furti. cū alīs esset facturus furtū etiā sine cōsilio huius: alīs. i. si nō erat alīs facturus: tenet vterq; ff. de fur. qui seruo. et de verbo. signi. l. sepe.[b] Aliud videt in actione serui corrupti: vbi tenet etiā si alīs esset facturus. nec enim opz laudando augeri malitiā: vt. ℌ. ad. l. Aquil. ℌ. ceterū. et. ℌ. de act. ℌ. in quadruplū. et. ff. de ser. cor. l. j. ℌ. psuadere. Sed q̄ est ratio? Rñ. q hic agit de delicto secuto post psuasionē: nō aūt ex ipsa psuasione. Et ideo distinguit an erat alīs facturus, vel nō: sed ī alijs casib⁹ ex ipsa psuasione agit, quicqd postea sequat: vt. ℌ. eo. ℌ. vñ illud. Dūmodo nō ex interuallo nimio sequat: vt. ff. de ser. cor. l. in hoc. et. l. Neratius. Jtem est cōtra. j. de iniur. ℌ. nō solum. Sed ibi non erat alīs facturus et fecit.

¶ Ji qui in &c. ¶ Casus. Deus filius vel seruus meus codicē meū mihi surripuit: nungd possum cōtra eū agere act. furti? Rñ. q non: res tamen ipsa in furtiuā causam deuenit: vñ nec vsucapi pōt anteq̄ in dñi potestatē reuertat. Si tamen aliquis filio meo vel seruo mihi furtū facienti ipse consiliū et opē dederit: tenebit actione furti. Fran.

q ¶ Nec ob id. q̄ verū est scilicet rem furtiuam nō posse vsucapi, nisi fuerit lis estimata: vel dñs vēdiderit furi[c]: vt. ff. e. l. quis. in fi. ti. &c.

r ¶ Non nascit. nisi sit filius habēs castrense peculiū, vel quasi castrense: vbi filius tenet patri, et pater filio. Jdē de vxore quod hic de filio dicitur: vt. ff. eo. siquis vxori. in prin. et in. ℌ. j.

¶ Furti autē actio &c. ¶ Casus. Dixi legislatori: Dñe, iam bene vi deo in qb⁹ pōt fieri furtū: q̄ nedū in re aliena, sz et ī re ppria. Sz dñe, p deo cui cōpetit act. fur? Ipse rñ. dicens q̄ act. fur. cōpetit ei cuius interest rē nō fuisse surreptā. Quis nō sit dñs rei surrepte: q̄ etiā ipsi dño rei nō cōpetit nisi ei⁹ interfit furtū factū nō esse. vnde si creditori

a Quid sit lasciuia pulchre Bu deus in adnota. ad pā dectas: tit. de loc. et cō duc. l. ex cō duc. ℌ. fz et nicolaus mo si labes.

b Dic vt p Bar. i. l. nō solū. ℌ. si ex mādato. ff. de iniur. ad uertas tñ q̄ isto casu cō cedēduz est q̄ tenet des dolo: vt. l. si cū sciret. ff. de dolo. Ange.

c Jdez si redeat ī domini ptātē de quo dic vt p Ang. in. ℌ. aliqñ. ē. eo.

m ij

res obligata surripiatur: dño rei. s. debitori nõ competit act. fur. sed magis creditori ipsi. Quis enim creditor habeat act. personalẽ, per quã possit a debitore suũ cõsequi, si idoneus fuerit debitor: tamẽ tutius est ei pignori incũbere q̃ in personã agere. et hoc vult innuere: q̃ si debitor creditori pignꝰ surripuerit, poterit creditor cõtra debitorẽ act. furti experiri. h. d.

¶ Furti agit a cuius interest. etiam modice: vt. ff. titu. ff. fin. et. ff. vi bonorũ rapto. l. vi. §. generaliter. Itẽ opz q̃ intersit ex iusta causa et pbabili. nã si est male fidei possessor, vel huius rei fur: furti non aget: vt ff. eo. l. ita q̃. circa prin. et l. eum qui emit. §. is aũt. Sed si bonũ initium habuerit: vt q̃ sibi commodaui vel locaui, habet actionẽ furti. Et hic est casus in quo fur furti agere põt: vt. ff. eo. q vas. §. si ego tibi.

¶ Fur furti qñq̃ agit.

b ¶ Competat. cõtra debitorem qui surripuit.

¶ Actio furti. res tamẽ nõ fit furtiua: vt dixi. §. eo. §. aliquando.

¶ Item si fullo. ¶ Casus. Supra positum est vnũ exẽpluz in quo act. fur. dat ei cuius interest, licet nõ sit dñs: vt dictũ est in creditore. Hic ponit alius in fullone et sarcinatore. Si enim fullo vel sarcinator vestimẽta mea q̃ sibi curanda sarcinãda ve certa mercede cõstituta dedi, furto amisserit: mihi nõ cõpetit act. fur. eo q̃ mea non interest vestimẽta illa nõ fuisse surrepta: cũ iudicio locati a fullone estimationẽ vestimentorũ meorũ consequi possim. Et sumus in versi. Sed et bone fi. ꝛc. Jam habuistis duo exẽpla vel tria in q̃bus cõpetit act. fur. illis quorũ interest furtũ factũ nõ fuisse. Hic adhuc ponit quod dã exemplũ de eodẽ. Si enim bone fidei emptor a non dño rẽ emerit, et ei fuerit tradita, et postea surrepta: q̃q̃ non sit dñs, sibi nihilominꝰ ꝓpetit act. fur. sicut et creditori. Scire tamen debes q̃ aliter fulloni vel sarcinatori non cõpetit act. fur. nisi sint soluendo. ratio, q: nihil est periculo eiꝰ qui nihil hz. Similiter si ꝓ parte fuerit soluẽdo fullo vel sarcinator: domino, non fulloni competit actio. hoc dicit. Fran. de Are.

d ¶ Fullo. sarcinatores q̃ sint, dic vt. ff. man. §. fin.

e ¶ Constituta. [a] supple i pecunia numerata: alias aũt nõ esset locatio: vt. l. j. §. ligs seruũ. ff. depos.

f ¶ Sed et bone. facit. ff. eo. l. itaq̃.

g ¶ Possint. imo videtur q̃ semper dominus debeat furem cõuenire: vt. ff. loca. et cõduct. l. cũ in plures. §. vestimenta. Sed ibi de actione in rem vel condictione furtiua dicit: hic autem de actione furti.

h ¶ Idem est. vt furti actio competat domino, et facit ad hunc. §. ff.

cuius interest [a] rem saluam esse, licet dñs non sit. Itaq̃ nec dño aliter cõpetit, q̃ si eius interfit rem non perire. Unde cõstat creditorẽ de pignore surrepto furti actione agere posse etiã si idoneũ debitorem habeat: q: expedit ei, pignori potius incũbere, q̃ in personam agere: adeo q dẽ, vt q̃is ipse debitor eã rẽ surripuerit, nihilominus creditori ꝓpetat [b] actio furti [c].

¶ Ille qui tenetur ex locato in aliqua re: si surripiat, habet furti actionẽ. Idem in bonę fidei emptore. Aretinus.

¶ Item si fullo [d] polienda curãdave, aut sarcinator sarcienda vestimẽta mercede certa cõstituta [e] acceperit, eaq̃ furto amiserit: ipse furti habet actionẽ, nõ dñs: quia dñi nihil interest eã rẽ non perire: quũ iudicio locati a fullone aut sarcinatore rẽ suã persequi possit.

¶ Sed et [f] bonę fidei emptori surrepta re quã emerit, q̃is dñs nõ sit, omnino competit furti actio: quẽadmodũ et creditori. ¶ Fulloni vero et sarcinatori nõ aliter furti actionẽ competere placuit, q̃ si soluẽdo fuerint: hoc est, si dño rei estimationẽ soluere possint [g]. Nã si soluendo nõ sint, tunc q: ab eis suũ dñs cõsequi nõ possit, ipsi dño furti cõpetit actio: quia hoc casu ipsius interest rem saluã esse. Idẽ est [h] et si in parte soluendo fuerit fullo aut sarcinator.

¶ Si res commodata fuerit cõmodatario surrepta: domin⁹ habet electionem vtrum velit agere contra furem actione furti: an contra cõmodatarium cõmodati. et vno electo sciẽter, alius liberatur. secus si fuerit ignorans vel dubitans. hoc dicit. Aretinus.

¶ Quę de fullone et sarcinatore diximus, eadẽ et ad eũ cui cõmodata res est, trãsferenda veteres existimabant. Nam vt ille mercedem accipiendo, custodiã prẽstat, ita is quoq̃ qui cõmodatũ vtendi causa accepit, similiter necesse habet custodiã prẽstare. ¶ Sed nostra prouidentia etiã hoc in nostris decisionibus [i] emẽdauit: vt in dñi voluntate sit siue cõmodati actionẽ aduersus eum qui rem cõmodatã accepit, mouere deslyquẽ deposita fuerit, depositario cõpetat ac. fur. Non eñ tenet nisi de dolo: et ita nõ interest suã rẽ nõ fuisse surreptã. si aũt in dolo fuit, nõ dabitur sibi actio, ne ex malitia sua actionẽ consequatur. h. d. Fran.

s ¶ Dolo. ff. quib. mo. re contra. obli. §. preterea. et. C. depos. l. j. §. pe. et. l. fina. et idem quod hic habemus. ff. eo. eum qui. §. is autem.

deret: siue furti aduersus eũ qui rem surripuit: et alterutra earum electa, dominum non posse ex pœnitẽtia ad alteram [k] venire actionem: sed si quidem furem elegerit, illum qui rem vtendam accepit, penitus liberari: si autem cõmodator veniat aduersus eũ qui rem vtendam accepit, ipsi [l] quidẽ nullo modo cõpetere posse aduersus furẽ furti actionẽ: eum autem qui pro re cõmodata conuenitur, posse aduersus furem furti habere [m] actionẽ: ita tamẽ, si dñs sciens rem esse surreptã, aduersus eũ cui res cõmodata fuerit, peruenit [n]. si autem nescius et dubitãs rem surreptam esse, apud eum commodati actionez instituerit: postea autez re comperta voluerit remittere quidem commodati actionem, ad furti autẽ peruenire: tunc licentia ei conceditur et aduersus furẽ venire, obstaculo nullo ei opponendo, quoniã incertus mouit aduersus eũ qui rem vtendam accepit, cõmodati actionẽ: nisi domino ab eo [o] satisfactũ fuerit. tunc etenim omnino furem a domino quidem furti actione liberari: suppositum [p] autẽ esse ei [q] qui pro re sibi cõmodata dño satisfecit: cũ manifestissimum [r] sit etiã si ab initio dñs actionẽ cõmodati instituerit, ignarus rem esse surreptã: postea autem hoc ei cognito, aduersus furem transierit: omnino liberari eũ qui rem commodatã acceperit, quẽcunq̃ causę exitũ dñs aduersus furem habuerit. eadẽ definitione obtinẽte siue ĩ partẽ, siue insolidũ soluẽdo sit is qui rẽ cõmodatã acceperit.

¶ Depositarius qui tenetur de dolo: non habet furti actionẽ, sed dominus. hoc dicit. Aretinus.

¶ Sed is apud quẽ res deposita est, custodiam nõ prẽstat, sed tãtum in eo obnoxius est, si quid ipse dolo [s] malo fecerit. qua de causa si res ei surrepta fuerit: q: restituendę eius rei nomine depositi non tenetur, nec ob id eius interest rem saluã esse: furti agere non potest, sed furti actio domino competit.

¶ Impubes non tenetur furti, nisi fuerit doli capax. Aretinus.

de condi. fine causa. in. l. si fullo.

¶ Que de fullone. ¶ Casus. Supra dictũ est q̃ si vestimentum fulloni vel sarcinatori curandum vel sarcinandũ traditũ surreptũ fuerit: q̃ fulloni, si soluendo fuerit, nõ domino cõpetit act. fur. Idem intelligas si res fuerit surrepta cõmodatario: quia si fuerit soluẽdo, sibi, et non commodatario competit actio quia ad rem restituendam nõ tenetur. et hec vera fuerunt scõm iura antiqua. Dominus tamen Justinianus in quadam cõstitutione quam habes. C. de fur. et ser. cor. l. fina. §. tales ita q̃. hoc emendauit. Statuit enĩ q̃ in electione cõmodatoris sit vtrũ velit agere cõtra cõmodatarium actione cõmodati, vel aduersus eũ qui rẽ surripuit, ac. fur. et si dñs vnã istarũ ac. elegerit, ad alterã nõ potest redire. Si enim dñs ac. fur. moueat aduersus furem, cõmodatarius penitus liberatur. si aũt cõtra cõmodatarium moueat ac. nõ poterit postea contra furẽ agere: sed cõmodatarius qui a cõmodatore cõuenitur, poterit aduersus furem habere actionẽ, et nullo modo cõmodator, nisi ignarus rei surrepte, contra cõmodatariũ act. cõmodati egerit ꝓmo. ex hoc enim nõ obstat sibi obstaculũ a iure re ꝓperta, quin possit agere, nisi a cõmodatario sibi fuerit satisfactum. h. d. Fran.

i ¶ Decisionibus. vt. C. de furt. et ser. corrupt. l. fina. §. tales ita q̃.

k ¶ Ad alteram. vnde actio furti hoc casu nõ est ambulatoria. Additio. Et de dictione penitus, vltra istum tertum vide tertum in lege fina. C. de noua. Angelus.

l ¶ Ipsi. s. cõmodatori.

m ¶ Habere actionem. et penam exactaz domino restituere nõ cogit: quia vbi periculũ, ibi cõmodũ: vt. C. de furt. l. fi. §. sz cũ.

n ¶ Peruenit. agẽdo cõtra eum actione commodati. Accursius.

o ¶ Ab eo. scilicet cõmodatario.

p ¶ Suppositum. s. furẽ.

q ¶ Ei. scz ꝓmodatario.

r ¶ Quz manifestissimũ. bñ dico q̃ eligẽdo vnã, repellit ab altera, si scies a principio fuit: cum ꝛc.

¶ Sed is apud quem. ¶ Casus. Dictũ est supra de fullone et ꝓmodatario q̃liter eis competit actio p re aliena. modo videamus de depositario vtrũ si res apud alios

Onus sentiens hẽat lucrum.

¶ In summa. ¶ Casus. Diri Justi. Dñe, quid plura vultis dicere in titu. isto? Jam tantū diristis de materia ista, ꝙ generat tediū deo ꝛ eum mūdo. Et rñ. Justi. Frater, vt breuiter hūc ti. expediam⁹, scire debes ꝙ apud antiquos q̄stitū fuit vtrū impubes rē alienā amouendo, furtū facere possit. ꝛ placuit dño Justi. ꝙ si impubes animū furandi habuerit, ꝛ in ipm posset cadere istud delictū, hoc est si sit primus pubertati: ꝙ act. fur. teneatur. hoc dicit. Fran.

a ¶ In summa. i. vt breuiter hūc ti. expediam⁹.

¶ Amouēdo.[a] Not. ꝙ furtum fit cōtrectādo et amouendo: ꝛ sine eo non fit: vt. l. hi qui. ff. e. Ang.

c ¶ Proximus pubertati. a decimo anno ꝛ diminutio. s. vt. s. titu.⁹ de inuti. stip. §. furiosus. ꝛ facit ad hunc. §. ff. eo. l. impuberē. ꝛ. ff. ad syll. l. exci piuntur. et. ff. de re. iur. l. pupillus.

¶ Furti actio. ¶ Cas⁹. Quesiui a Justi. de natura furti. s. ad quid det act. fur. Et rñ. Justi. ꝙ act. fur. siue sit ad duplū siue ad quadruplū, dat ad penā, ꝛ non ad rē suā persequendā. dat etiam dño alia actio. s. rei ven. et cōdictio furtiua. Scire tamē debes ꝙ rei vē. dat cōtra quēlibet possidentē: condictio fur. dat cōtra furē ꝛ eius heredē. h. d. vsq; ad fi. tit. Fran.

d ¶ Vendicādo. i. dominium petendo si extet,

Cōdictio furtiua.

e ¶ Cōdicēdo. i. in psonā agēdo cōdictione furtiua, si consumpta sit. ꝛ facit ad hūc. §. ff. de cōdic. fur. l. si ꝙ fure. §. furti. et l. in cōdictione. ꝛ. §. de ac. §. fic itaq;. et. C. de fur. l. ancille.

¶ De vi bonor raptor.

Continuatio.

¶ Viso de furto, sequitur de rapina: et consequenter vt potes videre supra titu. j. in principio.

Diuisio.

Vi vi res. ¶ Totus iste titu. diuidit in tres partes. Primo ꝙ raptor ꝛ fur inequaliter puniuntur. Scō quando quis rapit rem suā, vel alienā putans esse suā. Tertio qd sit subiectū in hac actione: videlicet quid debet deducere actor. Secunda ibi, Quia tamen. Tertia ibi, Sane in hac. ¶ Casus. Diri Justi. Dñe, iam vidi ꝙ ille qui rē alienā clam surripit, tenetur act. fur. sed quid dicetis de illo qui rē alienā rapit? Et rñ. ꝙ ille similiter ac. fur. tenet. Nullus enim magis rē inuito dño cōtrectat ꝙ qui eā vi rapit: vnde improbus fur dicitur. ꝛ pro ista improbitate pretor introduxit actio. vi bonorū rap. ꝛ est intra annū quadrupli, post annū vero simpli. et dat propter vnā rē vi raptā, quā ꝙ aliter secus videret ppter verba in numero plurali posita a pretore in noie ac. s. vi bo. rap. Et sum⁹ in versi. Quadruplū aūt ꝛc. Supra dictū est ꝙ act. vi bo. rap. intra annū dat in quadruplū: post annū vero in simplum. q̄ro vtrū q̄druplū istud sit totū pena? Et rñ. ꝙ nō. ꝛ in isto q̄druplo simplū inest: ꝛ triplū est pena: siue cōprehendat raptor in delicto, siue nō. Nō enim debet esse melioris cōditionis raptor ꝙ fur. h. d. Fran.

a Ista gl. non est Accursij.

b non est Accursij.

† Et sic ēt in delictis doli capacitas supplet etatē: vt h, et in ca. fi. iūcta gl. sup ỹb. prudētia. ēt de de spō. impub.

f ¶ Alienas. large accipe, vt etiā si sint cōmunes, idē sit quo ad socij partem: vt. ff. de fur. l. fi. socius. Accursius.

Raptor q̄ actione teneatur.

g ¶ Furti. s. nō manifesti, etiā si deprehendat, fm P. qō falsum est: imo si deprehendat, manifestus est, ꝛ in quadruplū pōt cōueniri: vt. ff. de fur. si vēdidero. §. cū raptor.[b] als si nō deprehēdat, nō manifesti tenet: qua actione si fuerit actū, tollit vi bonorū raptorū: nisi in id qō excedit: vt. ff. eo. l. j. Itē in casu nec manifesti nec non manifesti tenet: vt si quis ex domo in qua nemo erat, rapuerit: sed tātū hac actione vi bonorū rap. tenet: fm P. vt. ff. de fur. l. si quis de domo. alias ex domo. Sed hoc est falsum: q; ibi erat actio furti nō manifesti: ꝛ ideo amplius cessat actio furti: ꝛ ideo dat hec actio vi bo. rapt. q; excedit, ꝛ in id qō excedit: vt dicta. l. ff. eod. l. j. ꝛ ff. de actio. ꝛ obli. l. qui seruum. §. finali.

b Sz hoc est falsum fz Bar. l. d. l. si vēdidero. q; opus est vt acclamet. l. ij. ꝛ. l. si qo in seruitute. ff. ō fur. Ange.

h ¶ Qui vi rapit. quasi dicat nullus: vt hic, ꝛ. ff. quod met. causa. l. si

¶ Vi vi res alienas[e] rapit, tenet quidem etiā furti[g]: quis em̄ magis alienā rē inuito dño contrectat ꝙ qui vi rapit[h]? ideoq; recte dictū est eū improbū furē esse: sed tamen ppter actionem eius delicti noie pretor introduxit, que appellatur vi bonorū raptorū: ꝛ est intra annū[i] quadrupli, post annū simpli: que actio vtilis[k] est etiā si quis vnā rē licet minimā rapuerit. Quadruplū autē nō totū pena est, sicut in actione furti manifesti diximus[m]: sed in quadruplo inest rei persecutio: vt pena tripli sit: siue cōprehendatur[n] raptor in ipso delicto, siue nō. Ridiculum[o] enim est leuioris cōditiōis esse eū qui vi rapit, ꝙ q̄ clam[p] amouet.

¶ Actio vi bonorū raptorū cōpetit pro violentia dolo cōmissa: secus si rem suā bona fide rapuit: tamen raptor, si dominus est, cadit a dominio suo. si vero non est dñs, tenetur ad tantū dē: siue res fuerit mobilis, siue immobilis.

¶ Quia tamen[q] ita cōpetit hec actio, si dolo malo quis rapuerit: qui aliquo errore inductus rem suā esse existimans, ꝛ imprudens iuris, eo animo rapuerit, q̄si dño liceat etiā per vim rē suā auferre a possessoribus: absolui[r] debet. Cui scilicet cōueniēs est nec furti teneri eū qui eodē hoc aīo rapuit.

¶ Sed[s] ne, dū talia excogitātur, inueniatur via[t] per quā raptores impune suā exerceant auaritiam: meli⁹ diualib⁹ cōstitutionibus[v]

e ¶ Vi res alienas. large accipe, vt etiā si sint cōmunes, idē sit quo ad socij partem: vt. ff. de fur. l. fi. socius. Accursius.

i ¶ Annum. scilicet vtilem: vt. C. eo. l. fi. ꝛ. l. res. ꝛ. C. de nox. l. penul

k ¶ Quā drupli. nisi in casu quo agit ad duplū tantū: vt. C. de paga. l. paganus. ꝛ. l. Christianus. que est huic cōtra. Sed illud est speciale.

l ¶ Utilis. i. efficax ꝛ directa. Vel dic ꝙ directa cōpetit quādo plures res rapte sunt: sed vtilis q̄nq; tātū bonū raptū est. i. vna res rapta est. Et facit ad hoc ꝙ plurālis oratio. s. raptorū, trahatur ad singularē. ff. de cōdi. et de. l. falsa. §. vlti. ꝛ. ff. de nego. gest. l. iij. §. negotia. ꝛ. ff. de peti. here. l. regulariter. ꝛ. l. licet.

m ¶ Diximus. vt. §. ti. j. in fine.

n ¶ Cōprehēdat raptor. sed quomodo potest raptor nō deprehendi: cū dicat eripere quasi de manu auferre: vt. ff. ne quis eum qui in ius. l. iij. §. j. Rñ. distingue animum auferentis: vt si erat animus ei palā et quasi per vim auferendi: licet ibi neminē inueniat, tamen est raptor. Sed fur est q̄ habet animum vt faciat clā: licet interdū deprehendat: ex qua deprehēsione efficit manifestus: vt ar. §. titu. j. §. furtū aūt a furuo. Additio. Ault dicere glos. ꝙ fur manifestus semper tenetur vi bono. rapt. sed nō manifestus ita demum, si habuit animum ꝛc. Et aduerte vnicū furtum dici quod de loco vnico cōtextu siue vnico tēpore fit, licet plures res simul asportentur: ex quo nō veniret q̄s furca suspendēdus, nisi esset egregiū quod pluribus paruis ꝓualeret: vt hic p Ange.

o ¶ Ridiculuz. bene dixi siue non: ridiculum enim ꝛc.

p ¶ Qui clā. i. fur nec manifestus. Nā raptor tenet in quadruplū: hic autē scilicet fur nō manifestus in duplū tātū vel triplū cū re. sed qui palā furat: certū est in plus teneri ꝙ raptorē: cum in quintuplū cū re teneat. Accur. Additio. Et est ratio diuersitatis fm Ange. quia raptor se exponit morti: ꝛ ideo cū incurrat magis periculū in persona, leuius punit in pena pecuniaria: arg. l. qd ergo. §. pena grauior. ff. de infa. Vel dic ꝙ ex rapina inducit crimē publicū: ꝛ hoc grauat, q; a quolibet de populo pōt accusari: ideo in alio alleuiat: arg. l. eū qui. in prin. ff. de iureiur. Quare autē in vi bono. rap. ꝓtor eandē penā in manifesto ꝛ nō manifesto imposuit: cū lex. xij. ta. ꝛ ipse pretor in furto diuersas imposuerit? Dic esse rationē propter eundem animum rapiendi: qui semper requiritur.

q ¶ Quia tamen. ¶ Casus. In isto. §. dicit ꝙ act. vi bo. rap. ita cōpetit, si aliquis rem alterius dolo malo rapuerit. Ceterū si aliquis errore ductus rem alienā credens esse suā, eā alteri rapuerit: iure primitiuo nō tenet ac. vi bono. rap. sed ne inueniat via per quam raptores suā malitiā impune possint exercere: cōstitutionibus principū est prouisum ne alicui liceat rē mobilē vel immobilē, licet suā esse dicat vel estimet, alicui per vim auferre. si cōtra hoc statutū venerit: si fit dñs rei qui eā capit, cadit a dñio sue rei. Si aūt res aliena fuerit, debet eā primo restituere: ꝛ postea in pena sui delicti estimationē rei prestare. ꝛ illud nō solū habebit locū in rebus mobilibus, sed etiā immobilibus: vt ex hac causa ab omni rapina homines se abstineāt. h. d. Frā.

r ¶ Absolui. scilicet ab actione vel bonorum raptorum iudicis sententia: vt quidam dicunt: vel ipso iure, scōm Azonem.[c] argu. ff. de pub. ꝛ vec. l. commissa. §. fina.

s ¶ Sed ne dum. pro tamen fm quosdam: vel pone proprie.

t ¶ Inueniatur via. fic. §. titu. j. §. vnde illud.

v ¶ Constitutionibus. vt. C. vñ vi, si quis in tantā. Et in alijs sequē

Actio vi bonor raptorū ē duplex.

Raptor et fur distinguuntur.

Raptor i min⁹ tenet ꝙ fur manifestus.

c Et vtraq; opi. ē fa scilz ꝓma si fuerit in iudicio deductū. Item scōa si non fuit deductū in iudicio: vt per doc. hic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tibus vsq; in finem titu. sed hic prosequitur tantũ tenorem illius l. si quis in tantã. & in alijs sequẽtibus vsq; in finẽ tit. Super qua materia lõgũ esset hic dicere: cũ plures q̃stiones ibi notent sup predicta.

a ¶ Cadere. repete prospectum est, et etiam ibi prestare: nec est necesse ponere cogitur vel debet: que verba nõ inuenies in libris emẽdatis.

b ¶ Res soli. ppie. quãdoq; tamen impropie: vt. C. de act. emp. l. ij. Sz rei mobilis dicit occupatio: licet etiã q̃q; immobilia dicantur occupari: vt. C. de rei ven. l. domũ.

¶ Sane i hac. ¶ Casus. Diri Justi. Dñe, competit mihi hec act. ita de mũ, si domin⁹ fuero rei: Rñ. q; imo, siue i bonis eius fuerit res rapta: siue in bonis videlicet ei⁹ qui ius aliquod habuerit in re: vt q; sibi fit cõmodata vel impignorata, siue locata vel deposita: vel aliquid iuris habeat in ea: ita q; eius interfit modo nõ rapi. Sẽ per enim ꝓpetit ista act. non vt dñium rei rapte accipiatur: sed q; res sibi rapta restituatur. Et vt breuiter me expediã: ex quacũq; causa potest cõpetere alicui actio furti propter furtũ datum in re: ex omni cõsimili causa põt dari actio vi boñ. rap. propter rapinaz in re factã. hoc dicit. Fran.

c ¶ In hac actione. scilicet vi bonorũ raptorũ.

d ¶ In bonis, i. in dñio: vt. ff. de acqui. re. do. l. rẽ in bo. & l. statuas. & ff. de verb. sig. l. bonorũ appellatio. Vel si etiã bona fide possideantur, idẽ est.

¶ Ex bonis sit. vt aliq̃ ius habeat: vt statim ꝓ exempla probat.

e ¶ Hec actio. s. vi bo. ra.

f ¶ Deposita. pmissa custodia a depositario: vt ff. ti. j. ff. pe. Vel etiã cõmisit culpã: vt sequit.

g Vel etiã si pretiũ accepe rit depositionis: non tñ quasi mercedem: tenetur eidem: vt. ff. eo. l. ij. ff. dicet aliquis. alioquin esset locatio: vt. ff. mandat. ff. fina. Additio. Dic vt habetur in. l. naturalis. ff. ij. ff. de prescrip. ver. & facit. l. j. ff. si quis seruũ. ff. depo. Ange.

h ¶ Dominium. id est dominij estimationem: vt. ff. quod me. cau. l. si mulier. ff. qui possessionem. & ff. vti possi. l. penul. ff. fina.

i ¶ Hanc actionem. facit. ff. vi bono. rap. l. ij. ff. generaliter.

¶ De lege Aquilia. ¶ Post maleficiũ rapine sequitur de damno, quod per legem Aquiliam punitur. Accursius.

Damni. ¶ Totus iste titu. diuidit in duas partes. Et primo tractat de primo capite. l. Aquil. Scõo tractat de tertio capite. Secũda ibi, Capite tertio. Itẽ prima subdiuiditur: q; primo ponit verba primi capitis. l. Aquil. Scõo illa interpretat. Scõa ibi, Quod aũt nõ precise. Itẽ scõa principalis subdiuidit in duas partes. Nã primo ponit verba, secũdo interpretatur. Scõa ibi, Itaq; si quis. ¶ Casus. Si aliquis dederit mihi dãnũ per iniuriã: ad dãnũ istud puniendũ constituit actio per. l. Aquil. Et sciendũ est q; l. Aquil. tria sunt capita. videdũ est ergo de primo capite. In primo aũt capite est cautũ vt si aliquis seruũ alienũ alienãve quadrupedẽ q̃ in pecudũ numero sit, iniuria occiderit: quanti pretij ea res in anno ꝓximo preterito fuerit, tãtũ dño dare condẽnetur. In versi. q̃ aũt. dic casum. Positis materialiter verbis Galli Aquilij que aliquantulũ sunt obscura, intendit Impera. verba illa per ordinẽ exponere: & primo exponit q̃re nõ sufficit sibi dicere precise, si quis hominẽ alienũ, alienãve quadrupedẽ occiderit: sed adiecit que in pecudũ numero sit. hoc enim adiecit ad significandũ q; si aliquis occiderit vsum meum vel leonẽ vel aliam feram bestiam, q; nõ

hac parte prospectũ est, vt nemini liceat vi rapere vel rem mobilẽ, vel se mouentẽ, licet suã eandem rẽ esse existimet; sed si quis cõtra statuta principũ fecerit, a rei quidẽ suę dominio cadere[a]: finaliter aliena res sit, post restitutionem eius etiã estimationẽ eiusdẽ rei prestare. Quod nõ solũ in mobilibus rebus que rapi possunt, cõstitutiones obtinere censuerunt: sed etiã in inuasionibus que circa res soli[b] fiunt: vt ex hac causa ab omni rapina homines abstineãt.

¶ Actio vi bonorũ raptorũ non solũ cõpetit illi qui dñium habet in re: sed etiã illi qui habet aliq̃ ius: & istud ius estimatur. Areti.

¶ Sane in hac actione[c] nõ vtiq; expectatur rem in bonis[d] actoris esse. Nam siue i bonis sit, siue non: si tamen ex bonis[e] sit, locum hec actio[f] habebit. Quare siue locata, siue cõmodata, siue etiam pignorata, siue deposita[g] sit res apud Titium, sic vt interfit eius eam rem per vim nõ auferri: veluti si in deposita re culpam quoq; ꝓmisit: siue bona fide possideat, siue vsumfructus quis habeat in ea, vel quid aliud iuris, vt interfit eius non rapi: dicendum est ei competere hanc actionem: nõ vt dominium[h] accipiat, sed illud solum quod ex bonis eius qui rapinam passus est, id est ex substãtia eius ablatũ esse ꝓponatur. ¶ Et generaliter dicendum est, ex quibus causis furti actio cõpetit in re clam facta, ex eisdem causis omnes habere hanc actionem[i].

¶ De lege Aquilia. Titu. iij.
¶ Qui occidit seruum alienum, vel pecudem alienam: tenetur ex primo capite legis Aquilię ad eius estimationẽ quãti plurimi fuerũt ab anno retro. et pecudis appellatione cõtinentur animalia domestica, que gregatim pascuntur.

Amni iniurię actio[k] cõstituitur per legẽ Aquiliã: cuius primo capite[l] cautum est vt si quis alienũ hominẽ, alienã ve quadrupedem que pecudũ numero sit, iniuria[m] occiderit[n]: quanti ea res in eo anno[o] plurimi[p] fuerit, tantum domino[q] dare damnetur. ¶ Q; aũt non precise de quadrupede, sed de ea tantum que pecudum numero est, cauetur: eo pertinet, vt neq; de feris bestijs, neq; de canibus cautũ esse intelligamus: sed de ijs tantum que gregatim ꝓprie pasci dicuntur: quales sunt equi, muli, asini, oues, boues, capre. ¶ De suibus quoq; idẽ placuit. nam & sues pecudum appellatione continentur: quia & bi gregatim[r] pascunt. sic deniq; & Homerus in Odyssea ait, sicut Aelius Martianus in suis institutionib⁹ refert[s]: * Δήεις τόγε σύεσσι παχὴν μέσον, ἀι δ' ἀνέμονται ῥᾲ κόμαχος πίτυς, ἠὲ τεκὴν ἀγεβούσῃ.

¶ Quo ad legẽ Aquiliã iniuria dicit occidisse, q; dolũ vel culpã cõmisit occidẽdo: quoniã in actione legis Aquilię venit leuissima culpa. Casus vero occidẽtẽ excusat.

¶ Iniuria[t] aũt occidere intelligitur: si quis sine vlla necessitate, aut sine vtilitate quamlibet feram bestiam, aut pecudem alienam occiderit. Quod non tantum in seruis, sed etiam in communibus animalibus dictum intelligemus. Nam si quis gregem alienum pecudum, aut armentum occiderit, non dubium est quin teneatur. Sed si quis ideo occiderit, quia aliter se a grauissimo periculo liberare non potuit, non videtur iniuriam fecisse. Nec interest, vtrum in suo quis animal alienum deprehendat, an in alieno: dummodo si in alieno, non clam id faciat. Nam si quis ideo occiderit, quia se aliter a grauissimo periculo liberare non potuit, non videtur iniuriam fecisse. Nec interest, vtrum in suo quis animal alienum deprehendat, an in alieno: dummodo si in alieno, non clam id faciat. Nam si quis ideo occiderit, quia se aliter a grauissimo periculo liberare non potuit, non videtur iniuriam fecisse. Nec interest, vtrum in suo quis animal alienum deprehendat, an in alieno: dummodo si in alieno, non clam id faciat.

k ¶ Iniurie actio. id est actio legis Aquilie, que cõpetit ꝓ dãno dato. i. destructione alicuius rei facta. b Nã sic dicit dãnũ diminutio patrimonij: vt. ff. de dã. infe. l. iij. si aũt rẽ alterius furripueres: licet videaris dãnũ inferre, tamen nõ infers tale q; per hunc tit. tenearis: sed actione furti: vt. ff. eo. l. si seruus seruum. ff. si oliuã. et. ff. idẽ & in sylua.

l ¶ Primo capite. habebat enim hec tria capita siue capitula. & de primo capite dicitur hic. Scõm autem nõ est in vsu. De tertio dicit. j. eo. ff. caput scõm. & ff. capite tertio. & ff. eo. l. ij. Accursius.

m ¶ Iniuria. id est nõ iure: vt. j. eo. ff. iniuria.

n ¶ Occiderit. nota occiderit: nã si alio modo leserit, ex tertio capite agitur: vt. j. eo. ff. capite tertio. Accursius.

o ¶ In eo anno. scilicet preterito.

p ¶ Plurimi. habita estimatione non ex affectione singulorũ, sed cõmuni estimatione: vt. ff. eo. si seruum meum.

q ¶ Domino. vt. ff. eo. l. itẽ mela. ff. legis. vel q̃si dño: vt fructuario: vel alij qui habet ius in re: vt. ff. eo. item mela. ff. si. & l. sequen.

r ¶ Gregatim pascũtur. facit. ff. de lega. ij. l. legatis seruis. ff. pecoribus.

s ¶ Refert. duo hec carmina Greca ex Odysse Homeri lib. xiij. deprompta sunt, quorum hic est sensus: Inuenies autẽ illum suibus assidẽtem iuxta Coracis saxum, ac fontem. Arethusam.

¶ Iniuria autem. ¶ Casus. Exponit Justinia. illud verbum positum prius, iniuria occiderit, di. q; ille iniuria occidit, qui nullo iure occidit. & manifestat per exempla qualiter quis potest iure occidere: quia hoc videtur alicui dubium. Unde dicit. Si enim seruum meũ latronem diurnum, dum tamen telo se defenderet, quis occiderit, iure permittente eum occidere videtur: & ideo nõ tenetur. et hoc intellige ita, si non possit occisor alio modo euadere periculũ. Idẽ dicit de eo qui casu occidit seruũ alienũ, si nõ fuerit in culpa & dolo. et de hoc ponit tale exẽplũ. Quidã milites ludebant cũ iaculis in cãpo eis deputato ad se exercitandos. si seruus alienus ibi transitum fecerit ad ludum respiciendum, cum tamen eius non interfit: si eum aliquis militum se exercitantium traiecerit, nõ intelligitur miles esse in culpa: et ideo nõ tenetur. Si autem aliquis priuatus hoc fecerit, cuius nõ intererat telo trajicere: culpe reus est: et ideo tenetur ex primo capite. l. Aquil. eodem modo si miles in alio loco q̃ militibus ad se exercitandos destinato hoc fecerit: culpe reus est, et tenebitur. hoc dicit Franciscus de Are.

t ¶ Iniuria. facit. ff. eo. sed et si quencunq; ff. iniuria. Additio. Ex quo ter. not. differentiam inter hanc actionem, et actionem iniuriarum: quia in illa non sufficit culpa: sed requiritur contumelia & dolus. est et alia differentia: quia in hac agitur ad dãnum: sed in actione iniuriarum agitur ad vindictam: et sapit instar cause criminalis: vt. ff. de iniur. l. pretor. edixit, ff. j. Accursius.

Latronem. Scõa scilicet vt legatarij qui habent actiones ad merces & alia quo ad dicit hic eadem vt in. l. fina. ff. de negot. gest. per tex. in. l. si quis latronem. ff. de lege Aquil.

Continuatio.
Diuisio.

b Nota differẽtiã inter actionẽ furti vel bonorũ raptorũ: & hãc quia actio furti vel bonorũ raptorũ cõpetit q̃libet rem eius q̃ occidis vel destruis: quia tũc cõpetit hec actio vtroq; nõ sit dãnũ: sic diminutio ꝓprie nõ: q; bene no. Ange.

* Vide Aleia. lib. ptermis. ij. ti. ô leg. iij. nã alij versum hunc substituũt κλαγγὴ ἀῶτερ ὠγτο ουῦ ἀυλίζομεν νέων, id est grunit' at iges erat bat suũ stabulantus, stabulũ inquã: q; raro fit in alijs diuersi. Tu nunc dispice q; substituas. Breci ꝓpositio.

a ¶ Latronem. scilicet diurnum: vt tamen damet, et ille se defendat. sed furē etiā si se nō defendat: vt hic subijcit, ꝛ.ff.eo.l.iij. Accursius. Addito. Sed hoc est cōtra.l.furē.ff.de fica. Unde dic ꝙ est differentia inter insidiatorē, latronē, ꝛ furē: vt in aut. vt nulli iudi. §. penul. quia latronē insidiatorē itineris possum occidere indistincte: vt.l.iij. ff.eod. facit.l.j.ꝛ.ij.C.qui li.se fi.iudi.vin. Si autē sit fur, tunc debet distingui: aut est diurn⁹: ꝛ rūc si potest capi, vel a dāno euadi: nō debet interfici. Nocturnū autē licet occidere, si interficiens nō possit ei parcere sine periculo suo: vt dicit text⁹ in.l.furem.ff.de fica.

b ¶ Alioqui. si culpa interueniat.

c ¶ Non min⁹. i. nō plus ex dolo ꝙ ex culpa: cum etiam leuissima culpa in hāc actionē veniat: vt.ff. eo.l.in lege.ij. [a] Uel proprie lege: ꝛ conuerte literam, nō minus ꝛc. id est nō minus ex culpa ꝙ ex dolo. sic ꝛ al's .ff. de pact. l.iuris gētiū. §. pactorū. ꝛ.C. de secun. nup. l. cum apertissime. et. ff. de pigno. Paulus. §. dom⁹. ꝛ est figura hyperbaton, sm Joan.

d ¶ Distinguitur. vtrum commiserit dolo vel culpa, vel non.

e ¶ Nulla culpa. Nisi data opera factū est: vt. ff. eo.l. ītē si obstetrix. in fi. ꝛ.l. nam sicut.

f ¶ Reus est. qr hoc non est ei deputatum: arg. in aut. vt hi q ob. se ha. per. res mi. §. sin vero tacuit. col. vj. ꝛ.ff.eo.l. idem iuris. in fine.

¶ Itē si putator. ¶ Casus. Hic ponit aliud exemplū: in quo si in culpa fuerit q hominē occiderit: tenet.l. Aquilia. si autem eū sine culpa occiderit: nō tenet. et est exēplū tale. Quidā putator ex arbore deiecto ramo seruum alicuius interfecit. Uīs qd iuris in isto casu sit, queritur: et respōdet ꝙ distinguitur: qr aut illud factū est ppe viā publicam, aut prope viā vicinalē: et tunc si nō preclamauit, videt esse in culpa, ꝛ tenetur. si autē preclamauit, ꝛ qui transibat, hoc nō obstante processit, ꝛ sibi pcauere noluit: tūc putator extra culpā est, ꝛ nō tenet. Idē dico si ppe locū aliquē vbi nō erat ius cōuersandi vel trāseundi: ramo ex arbore deiecto putator seruū alicuius ibidē transeuntem occiderit: qr tunc ꝙ ꝙ nō preclamauerit, extra culpā est: nisi de dolo putatoris cōstiterit: quē cū viderit, tamē nō preclamauit. in isto tamē casu semper presumendū est ꝙ putatorē. s. eū esse extra culpā ꝛ dolū: nisi dolus possit pbari. ꝛ sic intellige qō hic dicitur. In. §. preterea. Impera. ponit adhuc bonū aliud exemplū in quo si aliquis seruum alicuius occiderit: si fuerit in culpa, tenebit. si aūt nō fuerit in culpa: nō tenebit. Si eū medicus seruū tuū secuit: et postea curationē eius reliquit, ꝛ seruus tuus mortuus est, in culpa est, medicus: ꝛ ideo tenebit. ꝛ idē erit si imperite eū secuit: ꝛ ppter hoc mortuus est. in culpa eū est: ꝛ ideo tenet. imperitia eū culpe annumerat. hoc dicit. Frā.

g ¶ Putator. i. q putat vites in arboribꝰ positas: vt in qbusdā terris sunt. vel etiam ipsas arbores. nam ꝛ arbores putantur.

h ¶ Licet non preclamauit. nisi forte dolo: vt.ff.eo. si putator.

i ¶ Imperitia. facit.ff.de reg.iur.l. imperitia. ꝛ.ff.loca. si quis fundū. §. Celsus. ꝛ. §. si qs vitulos. ꝛ.ff.de suis pec. tu.l. tutor quoq;. §. finali. Additio. In isto casu medicus non tenetur de fica. quia illa lex requirit dolum: vt.l.j.C.de fica. ꝛ.l. in lege.ff.eo.titu.

gif, qui nullo iure occidit. Itaq; qui latronem[a] insidiatorē occiderit, nō tenetur: vtiq; si aliter periculū effugere non potest. Ac ne is quidē hac lege tenet qui casu occidit: si modo culpa eius nulla inueniatur: nam alioqui[b] nō[c] minus ex dolo, ꝙ ex culpa quisq; hac lege tenet. ¶ Itaq; si quis dū iaculis ludit vel exercitat, transeuntē seruū tuū traiecerit: distinguit[d]. Nam si id a milite in eo campo vbi solitū est exercitari, admissum est: nulla[e] culpa ei⁹ intelligit. Si ali⁹ tale qd admiserit, culpę re⁹[f] est. Idē iuris est de milite si alio loco ꝙ qui ad exercitandum militibus destinatus est, id admiserit.

¶ Ex qualitate loci iudicat dānum datū dolo vel culpa inciderit. hoc dicit. Uel sic: In putāte dicitur adesse culpa, quādo diligentia potuit prouidere: et non fecit.

¶ Item si putator[g] ex arbore deiecto ramo seruum tuū transeuntem occiderit: si prope viā publicam aut vicinalem id factum est, neq; preclamauit vt casus euitari posset, culpę reus est. sed si preclamauit, nec ille curauit precauere, extra culpā est putator. Aeque extra culpā esse intelligitur si seorsum a via forte, vel in medio fundo cedebat, licet non preclamauit[h]: quia in eo loco nulli extraneo ius fuerat versandi.

¶ Si medicus serui curationē reliquerit, aut imperite curauerit: lege Aquilia tenetur.

¶ Preterea si medicus qui seruum tuum secuit, dereliquerit curationem eius, et ob id mortuus fuerit seruus, culpę reus est. Imperitia[i] †quoq; culpę annumerat†

tur: veluti si medicus ideo seruū tuū occiderit, qr male eū secuerit, aut pperā ei medicamētū dederit

¶ Si mulus vel equus propter imperitiam vel imbecillitatē mulionis vel equitantis seruum alterius occiderit, tenet mulio vel equitans lege Aquilia. h.d. Are.

¶ Impetu quoq; mularū quas mulio propter imperitiā retinere nō potuit, si seruus tuus oppressus fuerit, culpę reus est mulio. Sed et si per infirmitatem[k] eas retinere nō potuerit, cum alius firmior eas retinere potuisset, eque culpę tenetur. Eadem placuerūt de eo quoq; qui quū equo veheretur[l], impetum eius aut propter infirmitatem, aut ppter imperitiam suam retinere non potuerit.

¶ Actio legis Aquilię est pœnalis: quia estimatur quāti plurimi valuerit res ab anno retro, ꝛ ideo non transit contra heredes.

¶ His aūt verbis legis, Quāti id[m] in eo anno plurimi fuerit. illa sentētia exprimitur, vt si quis hominem tuum, qui hodie claudus aut mancus aut luscus erit occiderit, qui in eo anno integer aut pretiosus fuerat: non tanti teneat quanti hodie erit, sed quāti in eo anno plurimi fuerit. Qua ratiōe creditum est pœnalem esse huius legis actionem, quia non solum tanti quisq; obligatur quantum dāni dederit, sed aliquando longe pluris. Idcoq; constat in hęredem eam actionem non transire[n], quę transitura fuisset si vltra damnum nunq; lis estimaretur[o].

¶ In actione legis Aquilię non solūvenit estimatio rei, sed etiam estimatio extra rē. hoc dicit. Are.

¶ Impetu quoq;. ¶ Casus. Habebas mulionem quēdam qui seruum Titij impetu mularū quas propter imperitiā retinere nō potuit, oppressit. vnde mulio iste in culpa est: ꝛ ideo tenet. Si autē propter infirmitatē eas retinere nō potuit, alius tū bene eas retinuisset, adhuc in culpa est: ꝛ tenet. Idē iuris est in eo qui ascendit equū tuū, et propter imperitiā vel infirmitatē cum retinere non potuit: qr si equus seruū alicuius oppresserit, eque tenet. Si aūt satis fortis fuit mulio: et tamē aliquo casu fortuito per mulas quas ducebat, vel equū quē ascēdebat, seruus alicuius oppressus fuerit, nō tenet: attamen infirmitas vel imperitia alicui⁹ nulli debet esse dānosa, hoc dicit. Franciscus.

k ¶ Infirmitatē. non em debet infirmitatē suā in alterius lesionē cōuertere: vt.ff.eo. idē iuris. Ac.

l ¶ Ueheretur. puta in rheda vel vehiculo, vel etiam ipso equo.

¶ His autem verbis. ¶ Casus. Expositis duobus verbis positis supra in princi. hic exponit tertiū mēbrū, scz hoc qō dictū est ibi, quāti in eo anno plurimi fuerit: dicens ꝙ hoc nihil aliud est dictu: nisi ꝙ si aliqs interfecerit seruū tuū, si eo die quo interfecerit, fuerit luscus vel manc⁹, in anno tamen proximo preterito fuit integer, et pretiosior valde ꝙ eo tē pore quo occisus fuerit, tenet quāti in anno proximo preterito plurimi fuerit: ꝛ nō quāti eo die quo occisus fuerit: et iō dicit hec actio penalis de sui ꝑmitiua natura: qr obligat delinquentē nō tāti quātū dāni datū est, sed aliquando longe pluris. Et ppterea etiā in heredē nō dat: in eum autē daret nisi vltra dānū lis estimaret. hoc dicit. Et caue: qr quidam volūt dicere ꝙ hec actio de sui primitiua natura nō est penalis: sed penabilis solum. Dominus autem Sui. dicit hanc esse penalem de sui primitiua natura: sicut satis potest probari per literam istam. penalem autem dicit eam esse. verum est, dicit ipse, in duplum. ꝙ autem duplum prestetur in hac actione, hoc contingit per inficiationem. et sic est penalis in duplum. ꝛ in penali de sui primitiua natura semper intellige. hoc dicit. Franciscus.

m ¶ Quanti id in eo anno. materialiter hec verba ponūtur: ꝛ habes ea. §. eo. titu. in principio.

n ¶ Non transire. nisi ex damno locupletior factus esset: vt.ff.e. inde Neratius. §. hanc actionem.

o ¶ Estimaretur. opponitur de eo qui hodie plurimi fuerit ꝙ olim: ꝛ occisus est ab aliquo. Nam nō videtur in hoc casu esse penalis hec actio: ergo videtur transire debere in hoc casu ad heredes. Sed non sequitur. licet enim reperiatur in hoc casu ꝙ nō sit penalis: tamē nō est apta nata vt transire debeat: vt in hoc exemplo: aliquis nō videt vel nō videt actualiter: tamē est aptus videre vel videre naturaliter: vt arg. ff. de aqua coti. ꝛ esti. l.j. §. cotidiana. ꝛ.ff. de flumi. l.j. §. item fluminum. Additio. Et sic inspicimus propriam ꝛ primeuam naturam actionis, ꝛ scōm illam iudicamus, nō autem scōm accidentalē. facit quod not. glos. in.l. si creditori. ff. de le.j. Quando actio subrogatur, ꝛ capit naturam alterius: intelligitur scōm naturam ordinariam ꝛ propriam ꝛ primeuam. quod not. Aretinus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Illud non ex verbis legis. ¶ Casus Scire debetis q̄ non ex verbis legis, sed ex interpretatione est q̄ si aliquis seruū meū occiderit iniuria, nō solū ac.l.Aquil. fiat estimatio serui perempti, scōm quod iam dictū est: sed ꝛ omnis dāni mihi in seruitio meo per illud corpus occisum dati in alijs rebus meis: veluti si seruus meus institut⁹ fuerit heres: et anteq̄ hereditatē adiret ab aliquo fuerit occisus: nō solum corporis mei serui fiet estimatio: sed hereditatis amisse est habēda ratio. Ad hoc etiā adiungere possum multa alia exempla. Si enim ex vno parimularū vna occisa fuerit: vel si ex quadrigis equorū vn⁹ occisus fuerit, vel ex comedis vnus occisus fuerit: nō solum estimatio corpis est habēda: sed si p vnius mortē alter vel altera minus vtilis facta vel fact⁹ fuerit, totius illius dāni ratio est habēda. h.d. Frā.

a ¶Dixerimus. per totum hunc titulum.

b ¶Mā hereditatis. in lege enī Aquilia dānū cōsequimur: ꝛ amissse dicimur quod aut consequi potuimus, aut erogare cogimur: vt.ff.eo.l.pinde. ꝛ l.si seruū occidisti. ꝛ l.si seruum meum.

Comed⁹. c ¶Vel ex comedis. i. qui cantabant de comedia: ꝛ vnus sine altero cantare nesciebat.

d ¶Qui supersunt. facit arg. cōtra. ff. de act. emp. si sterilis. §. cū per vendi torem. a et de periculo ꝛ cōmo. rei ven. l. fina.

a Solue q̄ ibi in p̄ncipio: hic i de litero i q̄ venit oē interesse: vt. ff. de fur. l. ificiādo. §. j. vbi Bart. ff. de cōdi. fur. l. iij. ꝛ ff. de vi et vi ar. l. iterdicto. et ad istum ter. facit. l. apud iulianū. §. j. ff. de lega. j. vbi post mortē ꝛ sic post delictū heres tenet nō solū ad seruū mortuū: sz etiā ad hereditatē in q̄ erat institut⁹. l si seruū. ff. de ꝓ. obli. in pn.

¶Liberum. ¶ Casus. In isto. §. ylti. dicit Justinianus q̄ ꝑm q̄ iā dictū est, si seruus me⁹ iniuria iam occisus fuerit: si voluero contra eū agere ad persequēdū dānū mihi datū in seruo meo occiso, possum hoc facere act. l. Aquil. ex p̄mo capite. possum etiam si voluero criminaliter cōtra eū agere, ꝛ possum eū accusare. l. Cornē. de sica. ꝛ hoc itellige si dolose eū occiderit. secus aūt est si solū fuerit in culpa occisor. Sed quid dīe, satis vidi de p̄mo capite, modo dicatis de scōo capite. Et rñd. Frater, caput scōm i vsu nō ē. h.d. Fr.

e ¶Dānum. scilicet quāti fuerit in anno retro: vt. ſ. eo. in principio.

f ¶Capitalis criminis. scz legis Cornelie de sicarijs: vt. ff. eod. l. inde Ateratius. §. sed si dolo seruus. ꝛ §. sed et si. Mā et p seruo occiso ea. l. agit vt p libero: vt. ff. ad. l. Cor. de sica. l. j. §. j. donec tamen agit vna, nō poterit agi reliqua: vt ff. de pu. iudi. l. iij. ꝛ ff. vi bono. rapt. l. j. §. j. sed peracto vno aget reliquo: vt. C. quando ci. act. preiu. cri. l. j. et. ff. vi bono. rapto. l. ij. §. j.

¶Capite tertio. ¶ Casus Supra vidi de capite primo ꝛ secūdo, restat videre de tertio capite. Et scire debes q̄ in capite tertio cauet de omni dāno de quo nō est cautū in capite primo. Unde tertiū caput locū hz cū aliqs seruū vel quadrupedē illā q̄ pecudū numero est, vulnerauerit vel occiderit: ꝛ sic caue tibi: qr mors venit in isto capite tertio, sicut in primo: sed nō in illis aīalib⁹ in quib⁹ venit in primo. Itē dānū iniuria datū in ceteris aīalib⁹ ꝛ in ceteris reb⁹ inaiatis, hoc tertio capite vindicat. vñ si qd fuerit ruptū vel fractū, vstum vel cesum:

¶Illud nō ex verbis legis, sed ex interpretatione placuit, nō solū perempti corporis estimationem habendā esse, secundū ea quę diximus[a]: sed eo amplius, quicqd p̄terea perempto eo corpore dāni nobis allatū fuerit: veluti si seruum tuū hęredē ab aliquo institutum ante a quis occiderit, q̄ is iussu tuo hęreditatē adiret. nā hęreditatis[b] quoq̄ amissę rationē esse habendā cōstat. Itē si ex parimularū, vnam: vel ex quadrigis equorū, vnū quis occiderit: vel ex comœdis[c] vn⁹ seruus occisus fuerit: nō solū occisi fit estimatio: sed eo ampli⁹ id quoq̄ cōputat, quāto deprętiati sunt qui supersunt[d].

¶Actio legis Aquilię non solū ciuiliter sed etiā criminaliter potest intentari. Aretinus.

¶Liberum autē est ei cuius seruus occisus fuerit, et iudicio priuato legis Aquilię dānum[e] persequi, et capitalis[f] criminis eum rem facere. Caput secundum legis Aquilię in vsu non est.

¶Ex tertio capite legis Aquilię cōpetit actio pro alio damno q̄ mortis illatione, ꝛ pro omni re in qua citra mortē dānū datū sit: et fit estimatio quāti plurimi fuit a.xxx. diebus supra. Aretinus.

¶Capite tertio de omni cętero dāno[g] cauetur. Itaq̄ si quis seruum, vel eā quadrupedē quę pecudū nūero est, vulnerauerit, siue eam quadrupedē quę pecudū numero non est, veluti canē aut ferā bestiā vulnerauerit aut occiderit: hoc capite actio constituitur. In cęteris quoq̄ omnibus animalibus, itē in omnibus reb⁹ quę anima carent, dānū per iniuriā datū, hac parte vindicatur. si quid enī vstū aut ruptū aut fractū fuerit, actio ex hoc capite constituit: q̄ q̄ poterat sola rupti[h] appellatio in omnes istas causas sufficere[i]. Ruptum enim intelligit qō quoquo modo corruptū est. Unde nō solū fracta aut vsta, sed etiam scissa et collisa et effusa, et quoquo modo perēpta, atq̄ deteriora facta, hoc verbo ꝛtinent. Denicq̄ respōsum est, siqs in alienū vinū aut oleū id miscuerit quo naturalis bonitas vini aut olei corrūperetur: ex hac parte legis Aquilię cū teneri. Illud palā est, sicut ex primo capite ita demū quisq̄ tenet, si dolo aut culpa[k] eius homo aut quadrupes occisus occisave fuerit: ita ex hoc[l] capite, de dolo aut culpa, et de cętero damno[m] quenq̄ teneri.

¶Ex hoc tamē capite nō quāti in eo anno, sed quāti in dieb⁹ .xxx.[n] proximis res fuerit, obligatur is qui damnum dederit. Ac[o] ne plurimi quidem verbum adijcitur: sed Sabino recte placuit perinde habendam estimationem, ac si etiam hac parte plurimi verbū adiectū fuisset. nam plebem Romanam[p] quę Aquilio tribuno rogante banc legem tulit, contentam fuisse, q̄ prima parte[q] eo verbo vsa esset.

¶Damnum datum de corpore in corpus, purgatur per directam actionem legis Aquilię. Sed si datur de non corpore in corpus: habet locum vtilis actio. Sed si ex non corpore in non corpus dānum datum sit: habet locū actio in factum. Aretinus.

¶Cęterum placuit ita demum directā ex hac lege actionem esse, si quis prącipue corpore suo damnū dederit. ideoq̄ in cū qui alio modo dānū dederit, vtiles actiones dari solent. veluti si quis hominē alienū aut pecus ita incluserit vt fame necaretur: aut iumētū ita vehementer egerit vt rūperetur: aut pecus intantū exagitauerit vt p̄cipitaret: aut si quis alieno seruo persuaserit vt in arborē ascenderet, vel in puteum descenderet, et is ascendēdo vel descendo

g ¶Cętero dāno. qō scilz nō continet in primo capite: vt. ſ. eo. in princi.

h ¶Rupti. qō verbū est legis tertij capitis.

i ¶Sufficere. sed non est nouū vt specialiter quibusdā enumeratis generale subijciat vbū i quo singula cōplectāt: vt. ff. e. si seru⁹ ꝑuū. §. ingt ler.

k ¶Culpa. etiam leuissima: vt. ff. eo. l. in lege Aquilia et leuissima. alias non: vt. ſ. eod. §. iniuria.

l ¶Ex hoc. scz tertio, qō est loco secundi.

m ¶Damno. i. dāno dato in ceteris rebus.

n ¶Xxx. sed quare min⁹ spatiū in tertio capite q̄ in prio apponit: Rñ. qr in prio graui⁹ deliquit: ꝛ ideo graui⁹ punit: vt. ff. de offi. pre. l. diuus. ꝛ meli⁹ facit ler p̄cedēs. Acc.

o ¶Ac ne plurimi quidē verbū adijcit. i. nō est positū in hoc tertio capite.

p ¶Plebē Romanā. ergo est plebiscitus: quod est verū: vt. ff. eo. l. j. et. ſ. de iu. natu. §. plebiscitū.

q ¶Prima parte. Que enī in pfationib⁹ dicunt, in ꝛtractib⁹ repetita esse credunt: vt. ff. de ꝟb. ob. l. Titia. §. idē rñdit. et. l. qui fic. ꝛ ff. de re. dub. l. fi. et. C. fami. herci. l. q̄tiēs. ꝛ ff. de ꝛdi. īsti. l. cū seruus. ꝛ ff. de acti. emp. l. si vendito: hominis. et ff. de cōtra. emp. qui fundū. ꝛ de leg. iij. l. in repetendis. ꝛ de ꝛdi. ꝛ demon. l. auia. ꝛ l. libertis. ꝛ ff. de leg. ij. l. latinus. ꝛ ff. de fun. instru. l. iij. ꝛ l. Seie. §. Laio. ꝛ ff. de pac. do. cū pater. Sed arg. Xtia sunt. ff. de an. le. l. Seio. alſ. ff. de adi. leg. l. Seia. ꝛ ff. de fideicō. li. l. fi. §. fi. ꝛ ff. de here. institu. l. Sabinus. scōm Joan.

¶Ceterū placuit ¶ Casus Scire debetis q̄ tūc demū hz locū ac. l. Aquil. directa cū corpore suo aliqs dānū dederit in corpus. qñ autē aliquo alio modo q̄ corpore suo aliqs dānū dederit in corpus, habebit ꝫ ipsum act. l. Aquil. vtilis locū: veluti si hominē alienum aut pec⁹ ita incluserit, vt fame necaret: ꝛ similiter in alijs crēdis positis in lſa. Sz qd dicem⁹ de illo q̄ seruū alienū in fluuiū deiecit: ꝛ is suffocat⁹ fuerit: Rñ. q̄ nō est dubiū quin corpe suo i corp⁹ dānū dederit: ꝛ ideo act. l. Aquil. tenet. Sed dīe, qd si alicui dānū datū fuerit a nō corpe in corp⁹: vt puta si aliqs misericordia duct⁹ seruū alicui⁹ cōpe

ditū soluerit vt effugiat: quid dicem⁹ in isto casu: R si. q̄ neq̄ dabit in hoc casu act. l. Aquil. directa, neq̄ vtilis, sed actione in factū subsidiaria q̄ dat p dānis q̄ in. l. Aql. nō cōprehenduntur, tenebit. h. d. Frā.

Dāni dās a causaz dāniz fecisse videtur.

a ¶ Mortuus. quia qui occasionē dāni dat, dānū dedisse videtur: vt ff. eo. l. q occidit. §. in hac quoq̄ actione. Additio. Tu dic scōm Flo. ibi q̄ aut quis dat operā rei licite, z adhibet illā diligentiā quā pōt: et tunc nō tenet de his que postea sequunt: vt. di. §. in hac. in fi. secus si non adhibeat diligentiā, aut det operā rei illicite: q̄ tenet: ar. ff. eo. l. itē mela. in prin. z est glos. in cap. sicut nobis. extra de testi. Angelus.

b ¶ Utilis actio in eū datur. s. legis Aquilie: z nihilomin⁹ in factū: vt. ff. eo. itē si obstetrix. §. si qs hominem.

c ¶ Non difficulter. imo facile: vt. ff. eo. qua actione. §. penulti.

d ¶ Lege Aquilia. i. directa actione legis Aglie.

e ¶ In factū actiōe. i. subsidiaria, que p dānis datur q̄ lege Aquilia non cōprehenduntur vel nō tenent: vt. ff. eo. si seruū. §. fina. z videt hec esse prętoria: vt. ff. de prescript. ver. l. quia actionum.

f ¶ Si quis misericordia ductus. sed si nō ductus misericordia, dat furti: vt. ff. de dolo. l. z elegantes. §. idem Labeo.

g ¶ Cōpeditū. est enī dolo primū: vt. ff. depositi. si hominem. j. respon.

h ¶ Ut fugeret. hic not. q̄q̄ dānū dat a corpore in corpus: z tunc locum habet actio legis Aquilie directa. Q̄q̄ a non corpore in corpus: vt patet per multa exępla. §. prox. §. Q̄q̄ ecōtrario de corpore in nō corpus: vt si annulū excusserit vt in aquā caderet: vt. ff. eo. l. si seruus seruum. §. si quis de manu. Et in his duobus casibus habet locum vtilis actio legis Aquilie: z nihilominus in factū, sm Jo. vt. ff. eo. l. quēadmodū. §. magistratus. als municipales. cū vtroq̄ casu vtrāq̄ reperiā dari, sm Jo. vt. ff. vi bono. rapto. l. ij. §. si publicanus. Q̄q̄ a nō corpore in nō corpus: z tūc subsidiaria in factū cōpetit: vt. ff. eo. si seruū. §. fina. De qua actione in factum quot habet naturas: dic vt ff. de prescript. ver. in rub. z vt dicemus. j. de inter. §. fina.

Dānū datur ądrupliciter.

Continuatio.

¶ De iniurijs. ¶ Post alia priuata delicta et de iniurijs ponit: qō priuatum est delictum, id est non publicum. nec enim cuilibet competit, sed iniuriato tantum. Accursius.

Diuisio.

¶ Generaliter. ¶ Totus iste titulus diuiditur in sex partes principales. Primo ponitur quot modis accipitur iniuria, z qualiter cōmittitur. Secundo ex cuius persona nobis iniuria illata intelligitur. Tertio que est pena actionis iniuriarū. Quarto quādo iniuria atrox estimatur. Quinto q̄ p iniuria potest etiā criminaliter agi: z an tunc possit interuenire procurator. Sexto quādo tollitur ista actio. Secūda ibi, ¶ Patitur autē. Tertia ibi, ¶ Pena autē. Quarta ibi, Atrox. Quinta ibi, In summa. Sexta ibi, Sed hec actio. ¶ Casus Quesiui a Justi. quid dicatur fieri per iniuriam: Et respon. dicens q̄ generaliter dicitur fieri iniuria quod nō iure fit. et ita ponitur hic priuatiue. Specialiter aūt dicitur iniuria pro cōtumelia a contenendo dicta: quam Greci appellabant sicut voluerūt. Quādoq̄ aūt specialiter dicit culpa: sicut sumitur in act. l. Aquil. vbi ponit dānū iniuria datum. i. culpa facientis datum. Tertio modo sumitur iniuria p iniquitate vel pro iniustitia. vnde cū prętor vel iudex cōtra aliquē inique pronūciat: ille cōtra quē iudicatum est, iniuriam accepisse dicitur siue iniustitiā. hoc dicit. Franci.

Expositio greci. Iniqtas z iniustitia diuersa sunt.

l ¶ Generaliter. facit. ff. eo. l. j. Accursius.

k ¶ Greci hybrin appellant. hybris grece dicitur cōtumelia latine: vt asserit terrus. Adikema est culpa. Anomia iniquitas. Adikia est iniustitia. Inde adikon, id est iniustum.

l ¶ Iniustitia. iniquitatem cōmittit iudex quando cōtra equitatem pronunciat: iniustitiam quando contra strictum ius: iniquitatem et

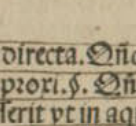

Generaliter iniuria dicitur omne quod non iure fit: specialiter als contumelia, que a contemnendo dicta est, quā Greci ὕβριν appellant: als culpa, quam Greci ἀδίκημα dicūt, sicut in lege Aquilia dānum iniuria datum accipitur: als iniquitas et iniustitia, quā Greci ἀνομίαν καὶ ἀδικίαν vocant. Cuz enim prętor vel iudex non iure cōtra quem pronunciat, iniuriā accepisse dicitur. Iniuria committitur non solum facto, sed et verbo et scriptura. z alijs multis modis. Areti.

¶ Iniuria autem committitur non solum cum quis pugno pulsatus, aut fustibus cęsus vel etiā verberatus erit, sed et si cui conuicium factum fuerit, siue cuius bona quasi debitoris, qui nihil deberet, possessa fuerit ab eo qui intelligebat nihil eum sibi debere, vel si quis ad infamiam alicuius libellum aut carmē scripserit, composuerit, ediderit, dolove malo fecerit quo quid eorum fieret, siue quis matremfami. aut prętextatū prętextatāve affectatus fuerit: siue cuius pudicitia attentata esse dicet: z deniq̄ alijs plurimis modis admitti iniuriam, manifestum est.

¶ Si fit iniuria filio vel vxori alicuius: etiā pater, maritus vel socer dicitur eam pati, vt habeat actionem iniuriarum. hoc dicit. Arctinus.

¶ Patitur autē quis iniuriā nō solū per semetipsum, sed etiā per

ibi in tex. conbitiuz / & intane concubitj nonexcusat a pena.

Eternal sicoin reg. 490. & Tantem qua de pliciter in

cum mayor. §. liberto. §. liberto. ano. m. l. ut vim. ff. iure abb. in. c. cum te ab

Cōuiciuz.

Paupta tē detege re durū ē.

Materfa milias.

Preterta quid est.

a No. sm Jo. fa. ptra istos gab badeos qui sumunt ha bitum eremitaz siue religiosoz: q̄ nō pūnīri. vide i authen. de sanc. epi. §. j. Ange.

r ¶ Fieret. nisi nocens erat. Nam peccata nocētium nota esse expedit: vt. ff. eo. eum qui. in principio.

s ¶ Matremfami. matremfamilias eā dicimus que est note authoritatis z honeste vite in domo sua: vt. ff. de lib. exhi. l. ij. §. fina. z. ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. l. nam ciuium.

t ¶ Pretertatū. pretexta genus est vestis qua nobiliores ciues Romani solebant vti. Unde si alius q̄ cui permissum erat deferre, deferebat in alicuius certe persone ignominiam: iniuriarum tenebatur illi quem insectabatur. sic plerūq̄ fit. Accursius.

v ¶ Affectatus. affectari est frequēter sequi. sed attētare est blādo sermone pudicitiā alicui impetere: vt. ff. eo. itē apud Labeonē. §. aliud.

x ¶ Cuius. id est alicuius.

y ¶ Plurimis modis. qui notantur. ff. eo. per totū. z. C. eo. per totū.

¶ Patit aūt qs. ¶ Casus. Supra dictū est quot modis fit iniuria: modo videndū est qliter qs patit iniuriā. Patit aūt qs iniuriā nō solū si aliquo pdictorū modorū ei directo fiat iniuria: vtputa q̄ conuiciū ei dictū fuit, vel aliquo alio modo: sed etiā si liberis eius quos in ptāte hz, aliq̄ pdictorū modorū fiat iniuria, pater ōz passus iniuriā. vñ p iniuria facta vni psone, qñq̄ trib⁹, qñq̄ ētuor dat actio iniuriarū: veluti si facta fuerit iniuria filiefamilias nupte, dat actio iuriarū patri mulieris: z etiā mulieri: z marito mulieris. Sz qd si marito fuit iniuria facta, pōt ne vxor agere p iuria sibi facta, z ecōuerso: R ñ. q̄ nō. Equū enī est vxores a viris defendi: z nō maritos ab vxoribus. Quatuor enī psonis cōpetit actio iniuriarū p iniuria facta vni persone in tali casu. Pone q̄ aliqua filiafa. nupta filio meo sit: quem in potestate habebā. huic si facta fuit iniuria competit actio iniuriarū

p ¶ Quasi debitoris. cum non esset: vt hic, et. ff. eo. l. si iniurie. Accur.

q ¶ Qui intelligebat. ex affectu enim fit iniuria: vt. ff. eo. l. ij. sed quid si erat vere debitor: Adhuc videtur idem: cum nihil adeo durum sit q̄ familiarem pompam ostendi. Quid enim tam durum tāq̄ inhumanum q̄ publicatione pompaq̄ rerum familiarium, et paupertatis detegi vilitatem ꝛc: vt. C. quando z qui. debetur quarta pars ex bo. defunc. l. ij. §. j. lib. x. Sed dico cōtra in sequenti casu, si iure cū puo cauit, vel mcū debitorē appellauit, cū esset: vt argu. ff. eo. eū qui. in prin.

Materfamilias.

Preterta quid est.

a No. sm Jo. fa. ptra istos gab badeos qui sumunt ha bitum eremitaz siue religiosoz: q̄ nō pūnīri. vide i authen. de sanc. epi. §. j. Ange.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutionum Imperialium Liber. IIII.

nuptę: r mihi socero pro iniuria facta nurui mee: et etiam filiosa. marito mulieris et etiam patri mulieris. h. d. Franci.

a ¶ In potestate habet. si ille qui iniuriam facit, scit eos esse in potestate, licet ignoret in cuius potestate sint: alio qui non: sicut marito si mulierem viduam credat: vt. ff. eo. l. cum qui nocentem. §. fin. Accur.

b ¶ Per vxorem suã. vel sponsam: vt. ff. eo. l. item apud. §. sponsaz quo q.

¶ Sed etiã patris. licet in potestate patris eius nõ esset: vt. ff. e. l. j. §. itez. Additio. Jsta glos. non est vera, per legem sed si vnus. §. ait prętor. versiculo emancipatus. ff. eo. r ibi videtur glos. prętera si non competit patri actio iniuriarũ quando credit pulsatum fore patrẽfa. vt. d. l. cum qui. §. fi. ff. eo. ergo multo fortius non cõpetit sibi qñ in veritate est paterfa. scilicet qñ est emancipatus. secundum Joan. Fabri quod credo verũ. Ange.

d ¶ Cuius. scz femine vel nurus.

¶ Seruis aũt. ¶ Casus. Supra dictũ est q patitur aliqs iniuriã non solum per semetipm, sed r per liberos suos quos in ptãte habet. Hec aũt oia intelligere debes vera esse in liberis. Si eñ alicui seruo fiat iniuria, non intelligitur ei fieri aliqua iniuria, eo q inspecto iure ciuili serui pro nullo habentur: sed dño serui fit iniuria per iniuriã factã seruo: sicut p iniuriã factã vxori vel liberis, iniuria fit marito vxoris, r illi in cuius potestate liberi sunt. Solũ eñ in duobus casibus fit dño iniuria per iniuriã factã seruo: si vel in contumeliaz dñi apte facta fuerit seruo iniuria, scz non atrox: vel si seruus atrociter verberetur. Leterũ si aliquis contra seruũ tuũ conclamauerit, r eum leuiter pugno percusserit, non dabitur tibi actio iniuriarum. h. d. Fran.

c ¶ Nulla iniuria. quantũ ad hoc vt agant, scz inspecto iure ciuili: sed sic, inspecto iure naturali: vt. ff. eo. eñ qui. §. j. r. ff. de his q sunt sui vel alie. iur. l. ij. r. §. de his qui sunt sui vel alie. iur. §. fi. que est contra.

liberos suos quos in ptãte[a] habet: itẽ per vxorẽ suã[b]. id eñ magis ꝓ ualuit. Jtaq; si filię alicuius, quę Titio nupta est, iniuriã feceris: nõ solũ filię noie tecũ iniuriaz agi potest, sed etiã patris[c] quoq; r mariti noie. Contra aũt si viro iniuria facta sit, vxor iniuriarũ agere non potest. Defendi eñ vxores a viris, non viros ab vxoribꝰ, ęquũ est. Sed et socer, nurus nomine cuius[d] vir in eius potestate est, iniuriarum agere potest.

¶ Ex iniuria facta seruo, nõ agit seruus, sed eius dominus, si iniuria in suam contumeliam fiat, vel fuerit atrox. Aretinus.

¶ Seruis autem ipsis quidem nulla[e] iniuria fieri intelligitur, scz domino per eos fieri videtur: nõ tamen ijsdem modis quibus per liberos[f] r vxores: sed ita, cũ quid atrocius[g] ꝓmissuz fuerit, r quod aperte[h] ad contumeliã domini respicit[i]: veluti si quis alienum seruũ atrociter vberauerit. r in hũc casuz[k] actio ꝓponitur. At si quis seruo cõuicium fecerit, vel pugno cum percusserit: nulla in euz actio domino competit.

¶ Pro iniuria illata seruo ꝓmum, agit vterq; dominꝰ, habita distinctione dignitatis vtriusq;. A.

¶ Si cõi seruo iniuria facta sit, ęquum est non pro ea partę qua dominus[l] quisq; est, ęstimationẽ iniurię fieri, sed ex dominorum[m] persona: quia ipis fit iniuria. Q si vsusfructus in seruo Titij est, pro prietas Dei, magis[n] Dei[o] iniuria fieri intelligitur.

¶ Pro iniuria facta libero hõi r suo alieno qui seruiũt nobis bona fide: si facta fuerit in despectuz nostrũ, competit nobis actio iniuriarum.

¶ Sed si libero hõi qui tibi bona fide seruit, iniuria facta sit, nulla tibi actio dabitur, sed suo noie is experiri poterit: nisi in cõtumeliam tuam pulsatus sit. tunc enim ꝓpetit r tibi[p] iniuriarũ actio. Jdẽ ergo est r in seruo alieno bona fide tibi seruiente: vt toties admittatur iniuriarũ actio, q̃tics in tuã contumeliam[q] iniuria ei facta sit.

¶ Pœna iniuriarũ est pecuniaria quãti fuerit ęstimata, r per iudicem taxata: quę ęstimatio et taxatio crescit vel diminuit ꝑsonarum dignitatem r conditionem. Aretinus.

¶ Pœna autem iniuriarum ex lege duodecim tabularum propter membrum[r] quidem ruptũ[s] Talio[t] erat: propter os vero fractum nummarię pœnę erant constitutę, vt in magna[v] veterũ paupertate. Sed postea prętores permittebant ipsis qui iniuriam passi sunt, eam ęstimare: vt iudex vel tanti reum condemnet, quanti iniuriã passus ęstimauerit[r], vel minoris, prout ei visum fuerit. Sed pœna quidem iniurię quę ex lege xij. tabularum introducta est, in

emendę respectu facto ad suũ totũ. Si eñ seruus cui facta est iniuria, totus fuisset nobilis, estimareꝰ iniuria sua. xx. soliꝰ. scz quia nõ est nisi dimidi, estimabit. x. r ita estimatio nobilis viri deducꝰ ad suũ totũ. aut illud estimabitur habito respectu ad diuturnitatẽ. Si autẽ seruꝰ cui facta est iniuria, non valeat decem: cum ergo nõ habeat nisi medietatẽ in seruo suo, estimabitur q̃q; Alijs autem modis soluitur ibidẽ. Sed qd si fiat iniuria seruo in q̃ aliquis habet vsumfructũ: cui cõpetit actio iniuriaꝝ? Et rñ. q̃ dño ꝓprietatis. Scz po. q̃ alicui libero hõi qui tibi bona fide seruit, fiat iiuria: dabiꝰ ne tibi actio iniuriarũ? Et rñ. q̃ non, sed sibi. et hoc verũ est ni si in ꝓtumeliã tui dñi cui bona fide seruit, fit vulneratus vl pulsat[s]. Jdẽ est in seruo alieno bo. fi. fuiẽte: vt tũc ꝓ iiuria ei facta, tibi cõcedat actio iniuriaꝝ, quando in cõtumeliaz tui iniuria fuerit ei facta. Et hec sunt q̃ in litera cõtinẽtur. Frã.

¶ Dñs. imo pro parte dominij: vt. ff. eo. l. scz nõ esse. cõtra. Sol. nõ ꝺdicit si recte intelligat. Nã quilibet agit rõne dimidie: vt si duo sunt: vnus nobilis, alius ignobilis: si seruus esset totꝰ nobilis, ageret iniuriarum in xx. nũc q̃ aget in. x. ignobilis aũt ageret in. x. si esset totꝰ suus seruus: nũc ergo aget in q̃q; et ita quilibet pro parte sua: r ratio dignitatis habeꝰ. Vel ibi erant pares per omnia domini.

m ¶ Ex dño; ꝑsona. q. d. non ex serui persona.

n ¶ Magis. ꝙ Titio.

o ¶ Dei. nisi ad cõtumeliã vsufructuarij fctã sit: vt. ff. eo. l. itẽ. §. si vsũfructũ. r. §. item si liberũ.

p ¶ Et tibi. nõ solum ei.

q ¶ In tuã contumeliam. nec minus ipse iniuriarũ aget. ideo in fructuario distingui oportet vt. ff. eo. item. §. item si liberum.

¶ Pena aũt iuriaꝝ. ¶ Casꝰ. Diri Justi. Dñe, dicatis mihi que pena imponit pro iniuria in actiõe iniuriaꝝ: ipse notat mihi antiquas fabulas, dicẽs q̃ ãtiquit? ꝑponebaꝰ vna pena ꝓ iniuria per. l. xij. tab. r alia p ꝓtores postea r scõa: r vt breuiter dicã, mẽbrũ ꝓ mẽbro. ppt os vo fractũ, vt si aliqs in ore peuteret, ita q̃ sanguis vndiq; flueret, sm dñm Guido. sunt pecuniarie pene ꝛstitute ꝓpter vetꝰ pauptatẽ: q; ita pauperes erãt tũc q̃ satis puniebanꝰ ꝓpter os fractũ, si parũ de pecunia soluerẽt. Valuerũt eñ tũc tpis suspẽdi q̃ aliqd ꝺ pecunia sua dare, vel pot hoc qd dicit ppt nimiã paupertatẽ veterũ, referri nõ ad ꝓximũ dictũ, scz ad aliud qd dicit: erat pena talionis. Qz eñ ita paupes erãt olim q̃ nõ hẽbãt pecuniã vnde satisfacere possent mẽbrũ ruptũ: ꝓpter h fuit statuta pena talionis; scz postea ꝓtores circa naturã iniuriaꝝ tractãtes statuerũt q̃ ꝓ iniuria agaꝰ ciuiliꝰ: r tũc ꝺz iudex i tñ ꝺdenare iiuriatẽ, quãti ille cui fit iiuria, iiuriã sibi fctã estimauerit: vel minoris, scz q̃ sibi equũ visũ fuerit. Dicit ẽt Just. q̃ pena. l. xij. tab. i desuetudinẽ abijt: pena aũt a ꝓtoꝝ introducta hodie ꝺz locũ: nã sm qualitatẽ ꝑsone cui fit iniuria, crescit vl minuitur iniurie estimatio. hoc dicit. Franciscus.

r ¶ Membrũ, puta manũ vel pedẽ. Additio. No. ex ter. r glos. qd dicaꝰ mẽbrũ: r hꝰ in. l. non sunt liberi. ff. de stat. ho. per glos. r doct. r an dens dicatur membrũ: habetur in. l. cui dens. ff. de edil. edic. de quo vide Bar. r Jo. de immo. in. l. ij. ff. de pu. iudi. Ang.

s ¶ Ruptum. id est detruncatum.

t ¶ Talio. i. similitudo supplicij: vt membrum pro membro.

v ¶ Quasi in magna. hec est ratio non ad proximũ: sed ad illud quod erat pena talionis. Accursius.

r ¶ Estimauerit. per sacramentum taxatione iudicis.

a Nota q̃ maleficiuz nõ ꝺz remanere ipunitũ. l. ita vulneratus. ff. ad. l. aquil. Ex q̃ nota i q̃ si iniuriã passus non ꝓr agere ex forma statuti: q; forte nõ soluit collectas: tñ iudex ex suo officio põt iniuriã tez punire: vt. d. §. si q̃s sic fecit. et ẽ bonꝰ tex. r ibi bar. in l. nõ solũ. §. q̃q̃. ff. eo. Ange.

b Ho. mo. ãũ liocellã.

di r agẽdi q; dñs ꝺz dicere suã fuisse ꝺberarũ in pmeliaz suã er iõ q; sibi iniuria illata est: suo nomie iniuriarũ agit. finaũt alio mõ ageret succũberet. Ange.

De iniurijs.

Titu.

a ¶ Honoraria. facit. ff. de iur. natu. gen. ⁊ ciui. §. proponebant.

b ¶ Estimatio. proposita actione iniuriarum pretoria, que anno continuo tollitur: vt. C. eo. l. si non conuicij. nisi in casu vbi anno vtili datur: vt. ff. quod me. cau. l. si cum exceptione. §. post annum.

¶ In seruo actore. id est castaldo.

c ¶ Medij actus homine. qui mesonauta, alias mediastinus dicitur. ff. nau. caup. stabu. l. j. §. ij.

¶ Compedito. id est in eo seruo qui nullā aliam affert vtilitatē: sed tantum ligatus stat.

¶ Sed et lex Cornelia.

¶ Casus. Scire debes ꝙ pro omni iniuria de mundo debet agi actione iniuriarū ex. l. Corne. de iniurijs. qđ contingit in tribus casibus: puta si aliquis dicat se pulsatū, verberatū, vel domū suā vi introitā. ⁊ appello domū tuā, siue ppria tibi fuerit, siue locata, siue gratis cōcessa. hoc dicit Franciscus.

f ¶ Lex cornelia. ideo sic dicta, qr Cornelius Sylla prefectus prim⁹ eā fecit: vt. ff. de accu. l. hos accusare. in fine. l. Accur.

g ¶ Introduxit. s. dicta l. Cornelia: in qua actione condēnatio fit estimatione iudicis, nō iureiurando in litē: vt. ff. eo. l. cōstitutionib⁹. Sed nūquid his casib⁹ qui tres sunt ex lege Cornelia, est hec actio perpetua? Dicūt quidā, vt ꝛḷḍ. ꝙ sic: cum ois actio ex lege descendēs sit perpetua: vt. j. de ppe. ⁊ temp. act. in prin. Sed Joā. cōtra. dicit enim semp eā anno cōtinuo tolli: vt. C. eo. l. si nō conuicij. Et not. ꝙ his tribus casibus est ciuilis, alias est vbiqz pretoria, cū a pretore fit inducta: vt. ff. eo. l. ptor. Acc.

h ¶ Pulsatū. fine dolore

i ¶ Verberatum. scilicet cum dolore: vt. ff. e. l. lex Cornelia. §. j.

k ¶ Domum suam. ᵇ facit. ff. de his qui deie. vel effu. l. j. §. habitare.

¶ Atrox iniuria. ¶ Casus. Intelleri dñe Justi. superius fieri mentionē de atroci iniuria. sed dñe, qualiter cognoscā atrocē iniuriā? Et ipse respon. dicens ꝙ atrox iniuria quatuor modis cognoscitur: vi/delicet ex loco duplex, scilicet ex loco vbi fit, vel loco vulneris. Item ex facto, vt si aliquis vulneratus fuerit, vel grauiter lesus. et etiam ex persona: vt patet ex litera. hoc dicit Franciscus de Are.

l ¶ Atrox. ideo atrox iniuria ab alia separatur que sit minor, vt per hoc magis puniatur: vt. §. eo. §. pena autem. ff. eo. l. pretor edixit. §. at in actione. ⁊. §. fina. ⁊. l. vulneris. ⁊. l. sequen.

m ¶ Ex facto. magis ꝙ ex ptio rei: vt. ff. de incē. rui. nau. l. Pedi⁹. §. j.

n ¶ Humili psona. q̄ sit psona hūilis, dic vt. C. de incest. nupt. l. hūilē.

o ¶ A liberis vel libertis. quib⁹ aduersus parentes ⁊ patronos agere permittitur si sit atrox iniuria facta eis a parentibus ⁊ patronis: vt. ff. eo. l. pretor edixit. §. preterea. puta in oculo vel in ore: vt. ff. eo. l. ptor. §. fi. ⁊. l. sequenti. Accur. Additio. Dicas ſm Sali. in. l. iniquū. C. qui accusa. nō pos. ꝙ licet pro leui iniuria filius in potestate nō possit patrē solēniter accusare: vt. l. lis nulla. ff. de iudi. tamē iudicis officiū potest implorare p graui: vt. l. si lenones. C. de episco. au. Emancipatus quoqz pro leui delicto non accusat, sed pro graui sic: dūmodo ciuiliter agi non possit. alias secus, vt hic per docto.

p ¶ Nonnunqz. id est aliquando. et sic due negationes faciunt vnam affirmationem. Accursius.

q ¶ Filio familias. nisi quia facta iniuria filio, due actiones nascūtur: vtriusqz exercitiū cōpetit patri: vt. ff. eo. l. sed si vnius. §. filiofamilias. ⁊. l. pater. sed facta iniuria patri, non ideo filius aget.

¶ In summa. ¶ Casus. Ille qui patitur iniuriā, pōt agere de iniuria sibi illata ciuiliter si voluerit, vel criminaliter. Si autem ciuiliter agat: estimatione facta ſm qđ supra dictū est, iudex penā reo irrogabit. Si aūt criminaliter, tunc extraordinaria pena est imponenda. Hoc tamē vult semper, obseruari dñs Justi. qr illustres ⁊ supillustres iniurias sibi illatas, per procuratores agere possint tā criminaliter ꝙ ciuiliter ſm tenorē cōstitutionis Leonis quā habes C. eo. l. fina. ad quam recurre. Franciscus.

r ¶ Agere. ⁊ sic tollit vnū iudicium per aliud, cum vtrūqz sit proditum ad vindictā: vt. ff. eo. ptor. §. j. ⁊. l. qđ senatus. secus si alterū esset de re familiari: vt. C. qñ ciui. ac. crimi. re. l. j. Et ideo si de iniuria atroci actū est iniuria rū: nihilomin⁹ pōt agi lege Aquilia ad dānū, ⁊ ecōuerso. nec emi actione iniuriarū agit ad dānū vt ad dānū, sed vt ad cōtumeliā: vt. ff. eo. l. item apud Labeonē. §. si qs verberato.

s ¶ Dictū est. vt. §. eo. §. pena. in fine. §.

t ¶ Pena. pecuniaria scz actori danda.

¶ Extraordinaria. scz capitis vel status si iudicat vel decidat: vel pecuniaria solvenda fisco, nō actori: vt. ff. eo. l. fina. Accur.

¶ Et sic vbi pena est arbitraria iudicis, pōt iudex arbitrio extendere vsqz ad mortē: qđ est verū pensata ⁊ attētata facti q̄litate. l. Pedius. §. j. ff. de incen. rui. nau. Itē ex hac glos. elici pōt ꝙ si ageretur de crimine ad penā pecuniariā fisco applicandā, iudicium dicitur esse criminale.

r ¶ Cōstitutio. vt. C. eo. l. fina.

y ¶ Illustres. hi sunt qui tantū noie illustres sunt, et non dignitate. Illi autē sunt super eos qui dignitatē ⁊ administrationem habent: supra quos nemo est nisi Imperator. c quod dic vt notaui in aut. vt ab illustri. ⁊ qui supra eos sunt. colla. v.

z ¶ Actionē. i. accusationem. Et est speciale in accusatione, alias cōtra: vt. ff. de procu. l. licet. §. ad actionē. ⁊. ff. de pub. iudi. l. pe. §. ad crimē.

a ¶ Apparet. dic ergo hic casum eius legis.

¶ Nō solū. ¶ Casus. Scire debes ꝙ nō solū tenet actione iniuriarū q fecit iniuriā: sed ⁊ ille q̄ procurauit vt ab alio fieret. h. d. Frā. de Are.

b ¶ Ut cui. id est ali cui. vel cuius, id est alicuius.

c ¶ Mala, id est maxilla.

d ¶ Percuteretur. sed videtur ꝙ ex tali consilio nō teneatur: vt. §. de obli. que ex delic. nascun. §. ope. in fi. §. Sed dic vt tibi diximus. Item argu. contra. §. man. §. tua tantum. ibi, quia nemo ex consilio.

¶ Hec actio. ¶ Casus. Si aliqs fecerit mihi iniuriā, ⁊ ego dissimulauerim: si penitēā postea, ⁊ velim agere iuriarū: nō possū. h. d. Frā.

e ¶ Dissimulatione. vt si risi vel lusi vel comedi cū eo postea. Itē tollitur etiā nudo pacto ipso iure: vt. ff. de pactis, si tibi. §. quedā actiones. Sed nūquid est nata etiā statim facta iniuria: an ita demum si dicat: ad animū reuoco? Qđ vltimū dixit B. vt dicunt. Sed certe imo est nata statim. nec enim ex reuocatione ad animū, vel ex verbis talibus nascitur hec actio, sed ex contumelia: vt. ff. de pac. l. si vnus. §. pact⁹. Itē quomodo aboleret hec nisi esset nata? certe nullo modo: vt ff. de iniust. rup. test. l. nā et si. §. post defectū. ⁊. ff. de verb. obli. l. decē.

¶ Actio iniuriarum nō nascitur nisi ab initio iniuriatus in animo suo iniuriam reuocauerit. Vel sic scōm glos. Actio iniuriarum iam nata tollit dissimulatione. Areti.

¶ Hec actio dissimulatione e aboletur: ⁊ ideo si quis iniuriam facit: veluti si in oculo quis percussus fuerit. Parui autē refert, vtrum patrifamilias, an filiofamilias talis iniuria facta sit. nā ⁊ hec atrox iniuria existimabitur.

¶ Ex qualibet iniuria potest agi ciuiliter ad estimationem, et criminaliter ad cōdemnationem extraordinem: in quo iudicio criminali non potest interuenire procurator, nisi pro illustri persona, hoc dicit Aretinus.

¶ In summa sciendum est de omni iniuria cum qui passus est, posse vel criminaliter agere, vel ciuiliter. Et si quidem ciuiliter agatur: estimatiōe facta ſm qđ dictū est, pœna reo imponit. si autem criminaliter, officio iudicis extraordinaria pœna reo irrogatur: hoc videlicet obseruando qđ Zenoniana constitutio introduxit, vt viri illustres, quicqz super eos sunt, et p procuratores possint actionem iniuriarum criminaliter vel persequi vel suscipere, ſm eius tenorem, qui ex ipsa manifestius apparet.

¶ Faciens fieri iniuriam, ita punitur sicut faciens. Aretinus.

¶ Nō solū aūt is iniuriarū tenetur, qui fecit iniuriā, id est q̄ percussit: verū ille quoqz tenet q dolo fecit iniuriā, veluti q curauit vt cui mala pugno percuteretur.

¶ Actio iniuriarum nō nascitur nisi ab initio iniuriatus in animo suo iniuriam reuocauerit. Vel sic scōm glos. Actio iniuriarum iam nata tollit dissimulatione. Areti.

¶ Hec actio dissimulatione e aboletur: ⁊ ideo si quis iniuriam

Universitäts- und Landesbibliothek Sachsen-Anhalt

Institutionum Imperialium Liber. IIII.

non reuocauerit.i.aboleuerit. Non enim oportet dicere: ad animū reuoco: sed sufficit si remaneat iratus, & ei nō recōciliet[a]. Sed quid si in vltima voluntate in penitentia remittit quasi coactus morte: et postea qualet: nūqd renascit? Videt q̄ sic: vt ar. ff. de dona. §. mortis cā. Itē q̄r coact⁹ remisit. vñ ꝓto: ratū nō hz: vt. ff. qō me. cau. l. j. Sed cōtradico: q̄r fuit semel extincta: vñ in perpetuū resuscitari nō pōt: vt. ff. de sol. q res. §. areā. Itē ꝑsumo q̄ ꝓpetuo voluerit remittere, siue conualuerit, siue nō. nā al's nō potuit bñ penitere. ꝑsumā ergo eū nō fuisse immemorē sue salutis: vt C. ad. l. Jul. repe. l. fina. Itē est ℨ ad id qō hic dicit nuda voluntate tolli hāc actionē. ff. de ne. ge. l. Pomponius. ibi, nam qūo ꝛc. Sed certe ab initio tollit nuda volūtate & simplici & vni⁹ tñ. sed si semel ad animū reuocauerit, non remittit pernudā volūtatē: sed p volūtatē nudaz verbis vel pacto expressam. sic etiā ipo iure: vt dictū est p. l. ff. de pact. si tibi. §. q̄dā.

Dic vt ff. ad sime. leg. l. filio. C. seia. & vi de. l. iij. §. fi na. ibi bar. co. ti. Ang.

De obligationib⁹ quę ex q̄si delicto nascuntur. Titulus. v.

Judex qui per imperitiā male iudicat, facit litē suā, & ex quasi maleficio tenetur in quantū ęquū videbit iudicāti. hoc dicit. Areti.

Si iudex[b] litem suā[c] fecerit[d], non proprie ex maleficio obligatus videtur: sed q̄r neq̄ ex maleficio, neq̄ ex contractu[e] obligatus est, et vtiq̄ peccasse aliquid intelligit, licet p imprudentiā: ideo videt q̄ si ex maleficio teneri: et in quātū de ea re equum religioni iudicātis videbitur[f], pœnam sustinebit.

Ille ex cuius domo aliquid proiicitur quod alteri noceat, ex quasi maleficio obligatur ad duplum ęstimationis dāni. Qui vero habet supra viam aliquid appēsum quod possit alteri nocere: tenetur pœna. & aureorum. Pro hoje vero libero occiso est pœna quinquaginta aureorū. sed si vixit, & fuerit sibi nocitū, tenetur in quantū iudex ęstimauerit. Are.

Itē is ex cuius cœnaculo vel proprio ipsius, vel conducto, vel in quo gratis habitat[g], deiectum effusum ve aliquid est, ita vt alicui noceret: quasi ex maleficio obligatus intelligitur. Ideo autem non proprie ex maleficio obligatus intelligitur, quia plerūq̄ ob alterius culpam tenetur, aut serui, aut liberi. Cui similis est is qui ea parte qua vulgo iter fieri solet, id positum[h] aut suspensum habet, quod potest si ceciderit[i], alicui nocere. quo casu pœna[k] decem[l] aureorum cōstituta est. De eo vero quod deiectum effusum ve est, dupli quantum damni datum sit, cōstituta[m] est actio. Ob hominē vero liberū occisum qnquaginta[n] aureorū pœna constituit. Si vero viuat, nocitumq̄ ei esse dicat: q̄tū ob eā rē ęquū iudici videt, actio[o] dat. Judex enim cōputare debet mercedes medicis prestitas, ceteraq̄ impendia que in curatiōe facta sunt: preterquam quaginta aureorū. sed si viuit, & fuerit sibi nocitū, tenetur in quantū iudex ęstimauerit. Are.

Itē is ex cuius cœnaculo vel proprio ipsius, vel conducto, vel in quo gratis habitat[g], deiectum effusum ve aliquid est, ita vt alicui noceret: quasi ex maleficio obligatus intelligitur. Ideo autem non proprie ex maleficio obligatus intelligitur, quia plerūq̄ ob alterius culpam tenetur, aut serui, aut liberi. Cui similis est is qui ea parte qua vulgo iter fieri solet, id positum[h] aut suspensum habet, quod potest si ceciderit[i], alicui nocere. quo casu pœna[k] decem[l] aureorum cōstituta est. De eo vero quod deiectum effusum ve est, dupli quantum damni datum sit, cōstituta[m] est actio. Ob hominē vero liberū occisum qnquaginta[n] aureorū pœna constituit. Si vero viuat, nocitumq̄ ei esse dicat: q̄tū ob eā rē ęquū iudici videt, actio[o] dat. Judex enim cōputare debet mercedes medicis prestitas, ceteraq̄ impendia que in curatiōe facta sunt: preterquam quod positū est vel appensum, ledere possit aliquē si ceciderit: & puniatur. si autem in. l. illa Gallus Aquilius, mitius puniatur: et hoc quando nō fuit data pecunia iudici vel promissa: alis graues pene sequerentur: vt. C. de pena iudi. qui ma. iudica. aut nouo iure. & facit ad hoc respon. ff. de var. & extraordi. cog. l. finali. Accursius.

Itē is ex cuius cenaculo. Casus. Jam vidistis vnum exemplum vbi obligatus est aliquis non ex cōtractu: neq̄ ex quasi contractu: neq̄ ex maleficio, sed ex quasi maleficio est obligat⁹. Modo ponit hic aliud exēplū: vt ecce, Si de cenaculo alicuius fuerit aliquid eiectū vel effusum ex quo aliquis leditur: iste de cuius cenaculo illud ejicit vel effundi tur, est obligatus, nō ex contractu, neq̄ ex quasi contractu, neq̄ ex maleficio: q̄r ipe nō eiecit: sed ex quasi maleficio. i. quo ad id qō imminet, quasi deliquisse videatur. eo q̄ vsus est opera malorū hominū. Et possum cōiungere sequētē verficulū, si ex certa scientia nō facio: vt per exempla distinguā. Et sum⁹ in versicu. Qui similis est. Jā vidistis duo exempla in quibus est obligatus ex q̄si maleficio: adhuc ponit aliud exēplū parum differens a secūdo. Ecce si aliquis habebat aligd positum vel suspensum super viā publicā quod nocere posset transeuntibus: qui ita patitur positū vel suspensum, tenetur ex quasi delicto vel maleficio, q̄q̄ nemo lesus fuerit: dū tamē id quod positū est vel appensum, ledere possit aliquē si ceciderit: & puniatur ex secundo edicto de eiectis & effusis in. x. aureis: licet nihil nocuerit. Non enim inspicitur hic euentus: sed quid euenire potest. Jn eiectis vero vel effusis tunc demū puniendus est quis, cū per eiectū vel effusum alicui nocitū fuerit. Sed dñe, pro deo, que est pena de eiectis vel effusis? Et rñ. dñs Justi. q̄ ex primo edicto de eiectis vel effusis pena est tripli dāni dati. Si autē liber homo interfectus fuerit p eiectū vel effusum: tūc cōstituta est pena quinquaginta aureorū. Si aūt veniat liber homo, & per eiectū vel effusum ei nocitū sit: tūc punitur inquātū iudici equū videbit. Debet enim iudex cōputare impendia in curatione facta, & operas ei⁹ quib⁹ caruit: forte si scriptor manu dextera mutilat⁹ est, vel alibi est vulnerat⁹, ita q̄ scribere nō pōt. vl qb⁹ cariturus est: vt puta scriptor est, & man⁹ est ei abscissa qua scribere solebat. qō tū difficillimū est enarrare. dicit glos. q̄ nō referas ad impēdia: sed ad operas qbus caruit ꝛc. Licet enim ita esset q̄ solebat quoli bet anno decē libras scribēdo lucrari: nō tamē ꝓpter hoc sequit q̄ in posterū faceret. Posset enim cōtingere q̄ nō inueniret q operas suas conduceret. & hoc vult dicere litera ista. Hoc dicit Frācisc⁹ de Are.

g Habitat. hospes plane non tenetur: sed is qui hospitium dederit: vt. ff. de his qui deie. vel effu. l. j. §. penulti. Accursius. Additio. Nota q̄ quando quis debet citari ad domum solite habitationis, nō sufficit citari ad hospitium: iuxta. l. iij. §. prętor. & ibi late Barto. ff. de damno infec.

h Jd positum. licet ipse non posuerit.

i Si ceciderit. non enim spectatur vt noceat.

k Pena. prestanda.

l Decem aureorum. vel solidorum: vt. ff. de his qui deiec. vel effu. l. si vero. §. prętor. & §. fina. & tunc dicas actionem in factū fore annuā: vt. ff. de popu. ac. l. fina.

m Constituta est actio. perpetua, que heredi datur: sed in heredem non datur: vt. ff. de his qui deie. vel effu. l. si vero. §. hec autem actio.

n Quinquaginta. ideo certa pena statuitur, q̄r nō potest estimatio liberi corporis fieri: vt. ff. ad leg. Rhod. de iac. l. ij. §. ij. d Et cōpetit hec actio intra annum, & nec heredi nec in heredem datur: cum sit penalis & popularis: que prius datur ei cuius magis interest: vt. ff. de his qui deiec. vel effu. l. si vero. §. que autem.

o Actio datur. perpetua sibi: ſz alij puta heredi pro eo si mortuus est, annalis datur: vt. ff. de his qui deiec. vel effu. l. si vero plures. §. hec autem actio. ibi, sed si libero ꝛc.

Est factus.

Continuatio.

Quia de obligationibus ex maleficio dixim⁹: sequit de ijs que ex quasi maleficio sunt. Accur.

Diuisio.

Judex ꝛc. Totus iste titulus diuiditur in duas partes principales. Primo ponit casus in quibus obligat ex quasi maleficio. Secō q̄ actiōe his casib⁹ agat. Secūa ibi, Jn his aūt. Casus. Jn toto tit. isto nihil aliud ꝺr nisi q̄ ponunt q̄dā exēpla in qb⁹ qdē exēplis teneat aliqs ex q̄si delicto: & inter oia exēpla ꝑmū exēplū est de iudice q cognoscēs inter me & aduersariū meū, ꝑ suā imprudētiā vel imperitiā cōtra iustitiā meā pronūciauit, credens equū de me facere. Iste enim iudex dicit litē facere suā: hoc est dānū alterius in se transferre. Jn id etiā mihi tenet, in quo per imperitiā suā me lesit. Sz quo genere dicemus ipsum mihi obligatū? Rñ. vt superius dictū est, q̄ cū nō sit obligat⁹ ex cōtractu, nec ex quasi cōtractu: eo q̄ neq̄ cōtraxit: neq̄ quasi cōtraxit: neq̄ ex maleficio: q̄r credebat bñ facere: ex q̄si delicto obligat. Sz ꝑ deo, inquātū sustinebit iudex iste iperit⁹ penā? Rñ. q̄ inquātū equū visū fuerit iudici maiori: b est ꝑm q̄ pl⁹ vel min⁹ iudex maior viderit ipm errasse. Sec⁹ enim est si circa certa & cōia aliqs iudex errauerit: & sec⁹ si errauerit circa occulta hui⁹ ꝓbie. h. d. Frā.

Arbiter si facit litem suā, an sit puniēdus sic iudex.

b Judex. sive sit paterfamilias iudex, sive filiusfamilias. sed quādo est filiusfamilias, pater de peculio tenet inquātū fuit in peculio: cum filiusfamilias litē suā fecerit: vt ita sint duo specialia: & q̄r dat de peculio, lz sit q̄si maleficiū, qō nō est al's: vt. ff. de ijs q deiec. vel effu. l. j. §. si fili⁹. Itē q̄r inspicit tps q̄ fecit litē suā in cōdēnādo: lz al's rei iudicate tps spectet: vt. ff. de pecu. l. q̄situ. & ꝓbant hec. ff. de iudi. l. si filiusfamilias. Vel dic q̄ filius cōuenit: b vt no. in. d. l. si filiusfamilias. Acc.

b De peculio: cum pr cōsueuit cōuenirl.

Additio. Nota q̄ istē titulus non habet locū quando iudex per dolum vel corruptelam tulit sententiam: quia tunc tenetur proprie ex delicto: vt etiam not. Bar. in dicto. §. si filius. Angelus Aretinus.

c Litē suā. i. controuersiā vel litigiū: vt in id teneat ipse in quo lesit aliquē: & hoc q̄n per ignorātiā vel imperitiā: vt. j. sequit. Nā si dolo, tunc non habet locū hic titulus: sed ex maleficio tenet, & fit infamis: vt. C. de pena iudicis q̄ male iudica. l. si. Sed nūqd hec oia in arbitro locū habēt? Dicit Jo. q̄ sic: vt. C. de pac. l. figs i cōscribendo. Alij ℨ, cū possit pena peti tantū: nec sentētia valeat: vt. C. de arbit. l. j. & l. ij. & maxime ꝑm noua iura q̄ loquunt cū est iuratū ab arbitro, vel a partibus: ꝑm q̄ nihil eis erit preter sacramētū: vt in aut. de iu. §. q̄r vero. col. vj. Sed certe sententia ꝓma vera est. nec obstat hec authen. q̄r nihil erit ei, id est arbitro, preter sacramentū ꝛc. sc⁹ vt possit cogere partes suo stare iudicio. vel eis, id est partibus. Nam vocabit alterā partem per iuramentum: sed et contra arbitrum nihilominus aget: vt dictum est: & per actionem in factum: vt j. eo. §. finali.

d Fecerit. id est male iudicauerit.

e Ex contractu. vel quasi.

f Videbitur. vt si dubitauit circa legem Fusiam Caniniam, durius

c Et idem si fuerit securus inuel lectuz malorū doctorum in vna lege que ꝺr plures itel lectus: licet ille non sit cōmunis: vt dicit Bar. in. l. cū pupilaris. in fi. ff. de re iu. valeret rē talis sententia: vñ op⁹ esset appellatiōe: vt iudex appellatiōis posset seq̄ alij opl. et alios intellectū: & retractare vel cōfirmare sententiaz: vt no. bar. l. l. iij. §. hoc aūt iudicius in fi. ff. de dī. infecto. De hac materia vide latius ꝑ Ange. hic.

d No illi text. qō fit cōtributio ꝓpt iactū: nō fit cōpartio liberi hois. facit l. ſz addes. §. si qs mitteret. ff. locā. Ange.

¶ Est factus.quia difficillimum est estimare futuras operas.
¶ Si filiusfamilias ꝛc. ¶ Casus. Supra dictum est ꝙ si aliquid de hospitio patrisfami.eiectū vel effusum sit quod alicui nocuerit: vel si aliquid positū vel suspensum fuerit supra viā publicā cuius casus transeuntibus sit periculosus: qualiter agatur contra patremfa.ex edicto de eiectis vel effusis. Sed pone ꝙ ex domo alicuius filiꝫfa. seorsum a patre habitantis fuerit aliquid eiectū vel effusum,qđ alicui transeunti nocuerit,vel aliqđ habuerit appensum ꝛc. quid iuris in isto casu? dabit ne actio in patrē? Et respon. Justi. ꝙ nō dabitur in patrē aliqua actio, nec etiā actio ex peculio: sed contra filiumfami.est agendum. Hoc etiā idē obseruandū dicit litera in filiofami.iudice qui per imperitiam suā litē suam fecit, ꝛ per imprudētiam suā. Hoc autē exponunt quidā ꝙ si filiusfami.per imperitiā litē suā fecerit: si seorsuz a patre habitauerit, nō tenetur pater etiā de peculio. Si aūt cū patre habitauerit pater de peculio tenetur. Sed dñs Guido pro cōstanti ponit ꝙ si filiusfami.p imperitiā litem suā fecerit: siue seorsum habitauerit a patre, siue cū patre: hoc non refert. Semper enim filius tenetur insolidū: pater autē peculio tenus. et glossat ſm ꝙ in glos.ordi.est. Idē est in filiofami. quo ad hoc scilicet vt semper teneaꝫ filiusfami.insolidū, siue simul cū patre habitauerit, siue seorsum a patre. sed tamē quando filius litē suam facit, pater tenetur de peculio: licet filius seorsum habitauerit: ꝙꝙ in casu quādo filiusfa. aliquid appositū habet qđ nocere possit, pater nō teneatur. Franci.

b ¶ Seorsum. id est separatus a patre.

c ¶ Nullā esse. etiā de peculio: vt.ff.de his q deie. vel effu.l.j.ꝛ.l.si fili⁹.

d ¶ Litem suam fecerit. scilicet si sine patre habitauerit: alꝫ pater de peculio tenetur: vt.ff.de iudi.si filius. ſm Joan. Vel dic idem, scilicet vt teneatur ipse filius, habitet cum patre vel non. (sed ſm Azonem pater hic tenetur de peculio, vt dictū est per.l.ff. de his qui deiec. vel effu.l.j.ſ.si filius.) Filio vero condēnato, ꝛ ibi pater tenetur de peculio, cum videatur quasi contrahi cum filio: [a] vt.ff. de noxa.actio.l. ꝛ si condemnatus.ꝛ.ff.de pecu.l.iij.ſ.idem scribit.

a Dic ſm Angelū ꝙ ista ꝛtima videtur vera: qꝛ ex pactu vel quasi pr̄ tenetur de peculio: non autē ex delicto vt q̄si.

¶ Item exercitor. ¶ Casus. Nō solū in exēplis predictis tenet quis siue obligaꝫ ex quasi maleficio: sed similiter pōt cōueniēter poni exēplū de exercitore nauis aut caupone, aut stabulario. Si eñ aliquod furtū vel dānū fuerit factū in naui vel caupona vel stabulo p aliquē eorū quorū opera vtit magnus exercitor nauis vel stabuli, vel dñs caupone: ex quasi maleficio obligaꝫ: qꝛ deliquisse videt qui opera malorū hominū vtit. In omnibus aūt quatuor exēplis siue casibus supradictis pōt aliquis per actionē in factū, q̄ heredi datur, sed nō cōtra heredem, consequi illud in quo sibi obligantur predicti. hoc dicit vsqꝫ ad finem tituli. Franciscus.

e ¶ Item exercitor. quis sit, dic vt j. quod cum eo. ſ. ij. Accursius.

f ¶ Quasi ex maleficio. i. actione in factū in duplū: vt.ff. nau.cau.sta. l.ſi.ꝛ.ff.fur.aduer.nau.cau.sta.l.j. Item est ꝛ alia in factū actio, que est ex eo cōtractu de recepto: vt.ff.nau.cau.sta.l.j.in pn. Additio. Et hic dicit Joan. Fab. ꝙ si dñs fuit cōdēnat⁹ ex facto nautarū, ab eis pōt repetere: ar.l.si colonus.ff.de aqua plu.arcen.ꝛ.l.si vero.ſ.cum autē. ff.de his qui deie.vel effu.

g ¶ Ex contractu.vel quasi.

h ¶ Aliquatenus culpe reus.facit.ff.ad.l.Aquil.si seruus seruum.ſ. Proculus.ꝛ.ff.fur.aduer.nau.cau.sta.l.j.ſ.penul.

i ¶ In his autem casibus.scilicet supradictis omnibus.

k ¶ Heredi.patientis iniuriā. Sed in casu de suspenso nō datur heredi: vt dirim⁹. ſ.eo.ſ.ob hominē. Et nota hic differentiā inter actionem ex maleficio, ꝛ quasi ex maleficio. nam vbi ex maleficio: si plures sunt, quilibet insolidū cōuenit: sed secus in hac actione ex quasi maleficio: vt. C.de cōdi.fur.l.j.ꝛ.ff.nau.cau.sta.l.j.ꝛ.l.si.ſ. si plures. Item in actione ex maleficio vnus soluendo nō liberat aliū: sed in hac sic: vt.ff.nau.cau.sta.l.licet.ſ.possumus.ꝛ di.l.de cōdi.furti. Item furi

Actio ex maleficio ꝛ q̄si ex maleficio differunt.

non cedūtur actiones ex maleficio: vt.ff.nau.cau.sta. sed ꝛ ipſi. sed in actione ex quasi maleficio ceduntur: vt.d.ſ.possumus. Datur etiam hec actio nō cessa: vt.ff. de his qui deie. vel effu.l. si vero plures. ſ.cū autem. Item he generalius dantur heredibus actorū, vt hic: q̄ ille que sunt ex maleficio: vt.j.de perpe.ꝛ temp.ac.ſ.sed heredibus.

l ¶ Aduersus heredē. vt ff.de iu.l.Julian⁹ aūt.et ff.nau.cau.sta.l.fin.ſ.pe.

¶ De actionib⁹. ¶ Rubrica ista cōtinuari pōt: vt dicit glos. supra in titulo de obligationib⁹: quā sequit Bal. hic. Aīñ nota diligenter glossam Accursij positā super rubrica, q̄ soluit aliās notabiles qōnes: dicēs sic:

m ¶ De actionib⁹. ideo ponit in plurali, qꝛ plures actiones sunt: vt.j.eo.p totū. Sz cū sint plures: q̄re in singulari numero definit: vt.j.eo.ſ.j: Rū. licet fit numeri singularis: tū ponit vt gen⁹: vt in aliis definitionib⁹ cōtingit: et sub se continet oēs actiones. Item quare non dicit de agendo? Rū. quia illud est facti: hoc iuris. Acc. Additio. Ault dicere glos. ꝙ gerundia denotant actum prout est in facto, vt est in exercitio: qꝛ deriuant a verbo quod significat agere vel pati. sed hic nō tractat de actionib⁹ put sunt in actu: sed prout sunt iuris. ita dicunt docto. hic.

Additio.

Actio in singulari recte dēfinitur.

n ¶ Supereſt. sed quid supereſt? Respō. forma: [b] vt.ſ. de iur.na.ſ.fi. Vel dic ꝙ supra tractatum est de obligationi. quarū filie sunt actiones: vt.ff.de procura.l.licet.ſ.ea obligatio.ꝛ.ſ. de verbo.ob.in princ. ideo de filia post matrem ponit [c] quasi ordine successorio.

o ¶ Actio aūt.not. ꝙ actio q̄ñq̄ p actu ponit: vt in authē. de nō alie. ſ.fi min⁹. in fi.ꝛ.C. de sacrosanc. eccle. auc. hoc ius porrectū. ꝛ.ff. de dona. inter virū ꝛ vxo.l.iij.ſ.sciēdū. circa mediū. Q̄ñq̄ p accusatione crimiali: vt.C.q̄ñ ciui.actio cri.pre.l.j. Q̄ñq̄ p iure agēdi vel psequēdi [d]: vt hic, ꝛ.ff.eo.l.nihil. [e] Item nota ꝙ illud qđ de actione hic dicit: voluit Pla. dicere de causa. ſ. ꝙ causa sit actio: vt sicut apud dialecticos ōr argumentū quod ex ppositione, assumptione ꝛ cōclusione cōsistit, nō tantū cōclusio: sic apud legistas actio causa agendi dicaꝫ: vt si dicā: cōuenio te ad decē qꝛ vēdidi tibi equū pro.x. sit idē ac si dicerē, ago cōtra te actione ex vēdito. Sed Azo dicit (qđ ꝛ verum est) aliud esse causam, ꝛ aliud actionē. Nā obligatio est causa ꝛ mater actiōis: vt.ff.de pcu.l.licet.ſ.ea obligatio. sicut ergo aliud est obligatio, ꝛ aliud est actio: sic aliud est causa, ꝛ aliud actio. Item qꝛ vēdidi, est factū: [f] sed actio est ius: vt.ff.de curato.furio.l.cōsilio.ſ.j.ꝛ fina.ꝛ hic. Item pōt esse ꝙ vendidi, ꝛ nō cōpetat mihi actio: qꝛ mihi solutū est: vel qꝛ remisi. vnde hec verba, qꝛ vēdidi: nō sunt actio. Item noīa certa actiōnū sunt a iure inducta: scz ex empto, ꝛ similes: nec hoc inductū est vt causa sit actio. Si quis ergo hoc velit dicere, nō pōt: cū lex nō dicat: vt.ff. ò supelle.le.l.Labeo.in fi. Item si causa esset actio: frustra diceret lex mutari actionis nomen cū agiꝫ de dolo patroni vel parentis vel similium personarum: de quorum dolo nō agitur per actionē de dolo, sed per actionē in factū. [g] Nā ad quid mutaretur nomē, cū tamen causa maneret eadē, si esset ius in sola causa? Cōcludo ergo ꝛ dico [h] ꝙ aliud est causa, ꝛ aliud est actio. Item licet dixerim ꝙ nomina sunt actionū ex empto, ꝛ similes: caue tibi: qꝛ nō sunt actiones: sed actiōnū noīa: sicut hec dictio homo, nō est homo, sed significat hominem.

p ¶ Nihil aliud est. ptz ergo ꝙ olim aliud erat. [i] erat eñ cōceptio verborū formata a magistratib⁹: vt.ff.de origine iur.l.ij.ſ.deinde ex his.

Diuisio.

Supereſt. ¶ Tot⁹ iste titulus diuidit in tres partes principales. Primo ponit cōtinuatio istius titu. ad pcedētes materias. Scō definit actio. Tertio ponit diuisio oīm actionū. Scōa ibi ppe principiū, actio aūt nihil. Tertia ibi, omniū aūt actionū. ¶ Casus. Dicit Justi. cōtinuando pcessum suū: Ex quo expeditū est primo de psonis ꝛ rebus: supereſt vt iā de actionibus loquamur. Sed pone. Dñe, iam video ꝙ vos vultis tractare de actioni. dicatis ergo mihi, qd est actio? Ad hoc respō. Justi. definiendo actionem sic: ꝙ actio nihil aliud sit q̄ ius persequendi in iudicio qđ sibi debet. ꝛ h vsqꝫ ad illū. ſ. oīm aūt actionū. Frā. de Are.

b Jstā secuūdā Ly. Fa. Ang. ꝛ Ja.

c Hāc secūdā continuationem aliqualr impugnat Jaco. But. vide ħ p vo. Ja.

d Jstā primā partē sequit Fab. ang. ꝛ Ja.

e Quarto mō capit p administratiōe: vt i. ſ. iusiurādū. i authē. vt iudi. sine q̄ quo suffra.

Actio ꝛ cā sunt diuersa.

f Jsti argumēro impossibile ē rñdere ſm Jo. fab.

g Verbis ēperatam. Bart. i.l. infamē. ff. de publi. iudi.

h Et bene Dy. Fa. ange. ꝛ Ja.

i Imo idē ih substantia. Ange. ꝛ Ja.

Universidad de Deusto
Biblioteca

et.§.omniũ.vnde formula vulgaris dicebat: vt.ff. de fur.l. si seruus nauē. Sed hodie hec solēnitas est sublata: vt. C. de formu. et impe.l. j.τ.ĥ.τ etiã circa interdicta est sublata huiusmodi solennitas: vt.j. de interdictis.§.fina.[a] Sed que erat olim differentia inter actionẽ τ interdicta: ista τ interdicta erãt verborũ cõceptiones: vt.j. de interdictis.in princi: Rñ. vt dicem ibi.[b] At hodie nulla est differẽtia inter interdicta τ actiones: cum interdictũ nihil aliud sit q̃ actio pretoria: vt.j. de iterdictis.§.fi. Additio. Idem tenuit glos. in rubri.ff. de inter. q̃ reprehẽditur p Bar. τ doct. ibi, quia est differẽtia inter actionẽ τ interdictũ, sicut inter matrẽ τ filiã: cum ex interdicto oriatur actio in factum: vt in.§.fina.j. de interdict.

a Ius. scilicet ciuile, vbi est actio ciuilis. vel pretorium, vbi actio pretoria est. nam ciuiles actiones τ pretorias dico hic definiri. Item nota q̃ actio est ius quo persequimur. sed obligatio est ius propter quod persequimur. Et si queratur quod sit istud ius: vel naturale: vel ciuile: vel pretorium vel gentium: Respon.[c] quia ciuile vel pretorium, vt modo diximus. Nec facias magnam vim ibi: quia cũ multas habeat significationes hec dictio ius: vt.ff. de iusti. τ iur. l. penul. τ fina. hoc est etiã vnũ de significatis eius, vt dicatur ius agendi vel persequendi. Sed ad cuius differentiam ponitur in definitione ius: cum singula membra posita in definitione habeãt suũ ministerium: Respon. fm ẽd. q̃ ad differentiam rerum corporaliũ hic ponitur: vt det intelligere q̃ actio sit res incorporalis. quod verum est: vt.ĩ. de rebus corporalibus τ incorpora. §.j. Vel melius dicas ad differẽtiam officij iudicis quod nõ est actio:[d] vt.ff. de minor. q̃ si minor. §. fina. licet ẽd. dicat q̃ officium iudicis est actio: τ est pro eo quod dicit lex in actione iniuriarum fieri estimationem iudicis officio: vt.ĩ. de iniurijs. §. pena autem. τ. §. in summa. Sed certe actio iniuriarum est actio cui inheret officiũ iudicis: nõ tamen illud officium est actio: sed in facto[e] potius hoc consistit. ius enim petendi per actionẽ mihi competit: quod per hoc officium iudicis mitigatur.[f] Sed quid petam: Respond.[g] quod estimauero. nam debeo estimare: licet iudex possit refrenare. est tamen quoddam aliud officium quod vicem sustinet τ obtinet actionis: vt dicemus. j. eod. §. preterea. in fine. §.

b Persequendi. hoc dicitur ad differẽtiam exceptionũ que dantur reis, per quas defendũtur. Sicut enim actiones sunt[b] arma actorũ, ita exceptiones sunt arma reorũ: vt.ff. de excep. l. ij. in princ. τ. §. illud.

c In iudicio. hoc dicit ad differentiã eorũ q̃ fiunt licite etiã extra iudiciũ: nõ tñ sunt actiones:[i] vt si nocturnũ vel diurnũ furẽ vel militẽ deserẽtẽ militiã q̃s capiat: vt.ff. ad. l. Aql. l. iij. τ. C. q̃ liceat vnicuiq̃ sine iu. sevin. l. j. τ. ij. Itẽ τ ppter debitorẽ fugitiuũ quẽ capere[k] possumus: vt.ff. de ijs q̃ in frau. cre. l. ait ptor. §. si debitorẽ. licet qdã[l] exponãt. l. illam ibi q̃ captus fuit authoritate iudicis. Accur. Additio.

[z] Dic idẽ in olb[9] psonis q̃ pertinẽt ad obediẽtiã ppetuã: de quo nõ sit q̃stio: vt in monacho, fratre vel vxore: qz si aufugiãt, poterũt capi p̃pria authoritate: vt p Bal. in. l. j. C. vbi qs de curia. sec[9] si esset q̃stio.

d Qõ sibi debeat. hoc duob[9] modis exponit vel ad differẽtiã realis actionis fm Azonẽ. τ ita stricte accipitur hic definitio pro personali actione tantũ,[m] sicut accipit. ff. eo. l. actio in psonã. Vel largius[n] vt etiã realẽ cõtineat: nõ tamẽ officiũ iudicis: vt. ff. eo. l. actionũ genera. quãdo q̃z largissime, vt etiã iudicis officiũ cõtineat: illud scz qõ est loco actionis: vt per qõ restitutio minorũ petit: vt. ff. eo. l. actionis verbo. Vel ponunt hec verba ad differẽtiã criminaliũ actionũ per quas nõ persequor mihi debitũ: sed ad vindictã. τ fm hoc etiã realẽ actionẽ dicas definiri hic. licet eñ nõ sit obligat[9] q̃ realiter teneat: vt.ĩ. e. §. j. ibi, aut cũ eo q̃ nullo τc. verũ est psonaliter: grosse[o] tamẽ põt dici q̃ sit realiter obligat[9]. Et facit p hoc vt etiã realis hic definiat, verbũ debere: qõ τ ad actionẽ in rẽ, τ ad actionẽ in personã referat: vt. ff. de verbo. signifi. l. pecuniã. §. fina. Itẽ facit qõ est in definitione verbum persequẽdi: qõ est cõe tã ad realẽ q̃ ad psonalẽ actionẽ: vt. ff. e. l. actio in psonã. Itẽ facit. ĵ. e. §. j. in p̃n. vbi actio realis species est actionis: sicut psonalis: τ ita large accipio hic verbũ debeat. sed in stricta significatione verbi huius debere, tantũ alienũ, τ nõ meũ mihi debeat. vnde personalis actio tantũ definiri videtur:[p] vt. ĵ. e. §. sic itaq̃z. τ. s. de le. §. sed τ si rem. Sed certe q̃n q̃z ago etiã ad id qõ mihi nõ debeat: vt. C. de pac. l. si pacto quo p̃nã. nã ibi ago ad id qõ non est debitũ: sed ad id qõ ex nudo pacto cõuenit. Sed certe illud naturaliter erat debitũ qõ nudo pacto debebatur:[q] vt. ff. de fideiuss. l. fideiussor. §. fideiussor. Vel nõ agit ibi ad id qõ nudo pacto debeat: sed ad id qõ vere debeat: sed pretextu ei[9] cõsequit etiã qõ nudo pacto debeat: vt. ff. de verbo. signi. si cui.[r] Itẽ oppono de popularib[9] actionibus. Nam in eis non dicit debitũ, τ tamẽ petit: vt. ff. de popu. act. l. pen. Sed nõ obstat: qz saltẽ possessorie contestatã debeat. Vel dic qz τ sibi debitũ persequit. nã cũ toti populo sit debitũ: ergo τ sibi.[s] Itẽ op. de actione iniuriarũ: quia nõ dicitur esse in bonis: vt. ff. de iniu. l. iniuriarũ. Itẽ nõ ad debitum, sed ad vindictã cõparit: vt. ff. de colla. bo. l. iij. §. emãcipatus.

Ius scilicet ciuile, vbi est actio ciuilis. vel pretorium, vbi actio pretoria est. nam ciuiles actiones τ pretorias dico hic definiri. Item nota q̃ actio est ius quo persequimur. sed obligatio est ius propter quod persequimur. Et si queratur quod sit istud ius: vel naturale: vel ciuile: vel pretorium vel gentium: Respon. quia ciuile vel pretorium, vt modo diximus. Nec facias magnam vim ibi: quia cũ multas habeat significationes hec dictio ius: vt. ff. de iusti. τ iur. l. penul. τ fina. hoc est etiã vnũ de significatis eius, vt dicatur ius agendi vel persequendi. Sed ad cuius differentiam ponitur in definitione ius: cum singula membra posita in definitione habeãt suũ ministerium: Respon. fm ẽd. q̃ ad differentiam rerum corporaliũ hic ponitur: vt det intelligere q̃ actio sit res incorporalis. quod verum est: vt. ĩ. de rebus corporalibus τ incorpora. §. j. Vel melius dicas ad differẽtiam officij iudicis quod nõ est actio: vt. ff. de minor. q̃ si minor. §. fina. licet ẽd. dicat q̃ officium iudicis est actio: τ est pro eo quod dicit lex in actione iniuriarum fieri estimationem iudicis officio: vt. ĩ. de iniurijs. §. pena autem. τ. §. in summa. Sed certe actio iniuriarum est actio cui inheret officiũ iudicis: nõ tamen illud officium est actio: sed in facto potius hoc consistit. ius enim petendi per actionẽ mihi competit: quod per hoc officium iudicis mitigatur. Sed quid petam: Respond. quod estimauero. nam debeo estimare: licet iudex possit refrenare. est tamen quoddam aliud officium quod vicem sustinet τ obtinet actionis: vt dicemus. j. eod. §. preterea. in fine. §.

Persequendi. hoc dicitur ad differẽtiam exceptionũ que dantur reis, per quas defendũtur. Sicut enim actiones sunt arma actorũ, ita exceptiones sunt arma reorũ: vt. ff. de excep. l. ij. in princ. τ. §. illud.

In iudicio. hoc dicit ad differentiã eorũ q̃ fiunt licite etiã extra iudiciũ: nõ tñ sunt actiones: vt si nocturnũ vel diurnũ furẽ vel militẽ deserẽtẽ militiã q̃s capiat: vt. ff. ad. l. Aql. l. iij. τ. C. q̃ liceat vnicuiq̃ sine iu. sevin. l. j. τ. ij. Itẽ τ ppter debitorẽ fugitiuũ quẽ capere possumus: vt. ff. de ijs q̃ in frau. cre. l. ait ptor. §. si debitorẽ. licet qdã exponãt. l. illam ibi q̃ captus fuit authoritate iudicis. Accur. Additio.

Dic idẽ in olb ps̃onis q̃ pertinẽt ad obediẽtiã ppetuã: de quo nõ sit q̃stio: vt in monacho, fratre vel vxore: qz si aufugiãt, poterũt capi p̃pria authoritate: vt p Bal. in. l. j. C. vbi qs de curia. sec si esset q̃stio.

Qõ sibi debeat. hoc duob modis exponit vel ad differẽtiã realis actionis fm Azonẽ. τ ita stricte accipitur hic definitio pro personali actione tantũ, sicut accipit. ff. eo. l. actio in psonã. Vel largius vt etiã realẽ cõtineat: nõ tamẽ officiũ iudicis: vt. ff. eo. l. actionũ genera. quãdo q̃z largissime, vt etiã iudicis officiũ cõtineat: illud scz qõ est loco actionis: vt per qõ restitutio minorũ petit: vt. ff. eo. l. actionis verbo. Vel ponunt hec verba ad differẽtiã criminaliũ actionũ per quas nõ persequor mihi debitũ: sed ad vindictã. τ fm hoc etiã realẽ actionẽ dicas definiri hic. licet eñ nõ sit obligat q̃ realiter teneat: vt. ĵ. e. §. j. ibi, aut cũ eo q̃ nullo τc. verũ est psonaliter: grosse tamẽ põt dici q̃ sit realiter obligat. Et facit p hoc vt etiã realis hic definiat, verbũ debere: qõ τ ad actionẽ in rẽ, τ ad actionẽ in personã referat: vt. ff. de verbo. signifi. l. pecuniã. §. fina. Itẽ facit qõ est in definitione verbum persequẽdi: qõ est cõe tã ad realẽ q̃ ad psonalẽ actionẽ: vt. ff. e. l. actio in psonã. Itẽ facit. ĵ. e. §. j. in p̃n. vbi actio realis species est actionis: sicut psonalis: τ ita large accipio hic verbũ debeat. sed in stricta significatione verbi huius debere, tantũ alienũ, τ nõ meũ mihi debeat. vnde personalis actio tantũ definiri videtur: vt. ĵ. e. §. sic itaq̃z. τ. s. de le. §. sed τ si rem. Sed certe q̃n q̃z ago etiã ad id qõ mihi nõ debeat: vt. C. de pac. l. si pacto quo p̃nã. nã ibi ago ad id qõ non est debitũ: sed ad id qõ ex nudo pacto cõuenit. Sed certe illud naturaliter erat debitũ qõ nudo pacto debebatur: vt. ff. de fideiuss. l. fideiussor. §. fideiussor. Vel nõ agit ibi ad id qõ nudo pacto debeat: sed ad id qõ vere debeat: sed pretextu ei cõsequit etiã qõ nudo pacto debeat: vt. ff. de verbo. signi. si cui. Itẽ oppono de popularib actionibus. Nam in eis non dicit debitũ, τ tamẽ petit: vt. ff. de popu. act. l. pen. Sed nõ obstat: qz saltẽ possessorie contestatã debeat. Vel dic qz τ sibi debitũ persequit. nã cũ toti populo sit debitũ: ergo τ sibi. Itẽ op. de actione iniuriarũ: quia nõ dicitur esse in bonis: vt. ff. de iniu. l. iniuriarũ. Itẽ nõ ad debitum, sed ad vindictã cõparit: vt. ff. de colla. bo. l. iij. §. emãcipatus.

non, sed ideo contra eum cõpetit, quia possidet. hoc dicit. Aretin[o].

Omnium autem actionũ quibus inter aliquos[e] apud iudices[f] arbitros ve[g] de quacũq̃z re q̃ritur, summa[i] diuisio in duo genera deducitur. Quedam enim actiones in rem sunt, quedam in personam. Et ut ista diuisio fit bona: liquet tali ratione. Nã quicũq̃z in iudicio experit: aut agit cũ eo qui obligatus est ex cõtractu vel quasi: aut ex maleficio vel quasi: aut alijs quibusdã. i. ex varijs causarũ figuris. τ in hoc casu qñ agit cõtra eũ qui aliquo p̃dictorũ modorũ obligatus est, prodite sunt actiones in personã: per quas actor intendit aduersariũ suũ aliquid ei dare aut facere oportere. Aut agit cum eo qui nullo iure sibi est obligatus: mouet tamẽ ei cõtrouersiam de aliqua re: τ in hoc casu prodite sunt actiones in rem. Cũ ergo quicũq̃z agit, aut agit cõtra eũ qui sibi obligatus est: τ tũc ꝓtra eũ habet locũ act. in personã. aut contra eũ qui nullo iure est sibi obligatus: τ tunc habet locũ act. in rem: τ pluribus modis agi nõ potest: liquet igitur manifeste q̃ supradicta diuisio bona sit. Sed dñe, iam video qz diuisionẽ vestrã satis probabili ratione cõfirmastis. pro deo, si placet, ponatis mihi familiare exemplũ qualiter agit cum eo qui nullo iure est obligatus. Ad hoc rñ. Impera. Amice, ponamus q̃ aliquis possideat aliquã rem corporalem quam Titius affirmat esse suam: τ ille qui possidet, dicat rem illã suã esse. Nam in casu isto si Titius rẽ illã suam esse intendat: τ a possessore iure dominij cã vendicet: tũc actio in rem locũ habet. Et hec dicũtur vsq̃z ad illũ. §. eque si agat. Fran.

Omnium autẽ. Ista pars diuiditur in sex partes prout in hoc titulo ponuntur scz diuisiones actionũ quas enumerat per ordinem glossa magistralis in. §. Sũt preterea. ĵ. eo. Et ibi glossa addit alias sex diuisiones que ponuntur in alijs locis extra hunc titulum. Prima diuisio actionum est que respicit causam materialem: quia quedam actiones sunt reales: quedam personales: quedã causam mistã habentes. Et ista pars durat vsq̃z ad. §. Sed iste. Secũda diuisio est que respicit causam efficientem: quia quedam ciuiles: quedam pretorie. Et durat vsq̃z ad. §. Sequens. Tertia est respiciens causam finalem: quia quedam sunt rei persecutorie: quedam penales: quedam miste rei τ pene. Et durat vsq̃z ad. §. Omnes. Quarta est respiciens causam formalem: quia quedam dantur ad simplũ: quedam ad duplum: quedam ad triplũ: quedã ad quadruplũ vsq̃z ad. §. Actionũ. Quinta est respiciens causam substantialem: quia quedã sunt bone fidei: quedã stricti iuris: ibi vsq̃z ad. §. Sunt preterea. Serta est respiciens persecutionis effectũ: quia quedã sunt persecutorie solidi: quedã nõ: vsq̃z ad finẽ: vt sequitur Bal. hic. Itẽ prima subdiuiditur in duas partes. Primo diuidit. Secũdo mẽbra declarat. Secũda ibi, Nanq̃z. nam totus iste titulus procedit per diuisiones actionum.

Casus. Accessi ad Justi. τ ita proposui coram eo. Domine ego satis bene video quid est actio: pro deo dicatis mihi, si placet, aliquam cõpendiosam viã vel diuisionẽ actionis. τ ad hoc rñ. Justi. Amice, libẽter dico tibi: qz omniũ actionũ quibus inter aliquos litigatores apud iudices ordinarios vel delegatos vel etiã apud arbitros cõpromissarios de quacũq̃z re corporali vel incorporali agitur, summa diuisio in duo genera diducit. Aut enim oẽs actiones sunt in rẽ, aut in personã. Et q̃ ista diuisio sit bona: liquet tali ratione. Nã quicũq̃z in iudicio experit: aut agit cũ eo qui obligatus est ex cõtractu vel quasi: aut ex maleficio vel quasi: aut alijs quibusdã. i. ex varijs causarũ figuris. τ in hoc casu qñ agit cõtra eũ qui aliquo p̃dictorũ modorũ obligatus est, prodite sunt actiones in personã: per quas actor intendit aduersariũ suũ aliquid ei dare aut facere oportere. Aut agit cum eo qui nullo iure sibi est obligatus: mouet tamẽ ei cõtrouersiam de aliqua re: τ in hoc casu prodite sunt actiones in rem. Cũ ergo quicũq̃z agit, aut agit cõtra eũ qui sibi obligatus est: τ tũc ꝓtra eũ habet locũ act. in personã. aut contra eũ qui nullo iure est sibi obligatus: τ tunc habet locũ act. in rem: τ pluribus modis agi nõ potest: liquet igitur manifeste q̃ supradicta diuisio bona sit. Sed dñe, iam video qz diuisionẽ vestrã satis probabili ratione cõfirmastis. pro deo, si placet, ponatis mihi familiare exemplũ qualiter agit cum eo qui nullo iure est obligatus. Ad hoc rñ. Impera. Amice, ponamus q̃ aliquis possideat aliquã rem corporalem quam Titius affirmat esse suam: τ ille qui possidet, dicat rem illã suã esse. Nam in casu isto si Titius rẽ illã suam esse intendat: τ a possessore iure dominij cã vendicet: tũc actio in rem locũ habet. Et hec dicũtur vsq̃z ad illũ. §. eque si agat. Fran.

Inter aliquos. videt innuere q̃ alie actiones sunt q̃ coram alijs ꝓponunt:[u] sed nõ est verũ. Accur. Additio. Solutio. dic q̃ hic relatiuũ stat declaratiue: qz adijcit q̃litati cõuenienti vnicuiq̃ cõtento sub gñe.

Judices. ordinarios vel delegatos.

Arbitros. ve. scilicet cõpromissarios. nam et apud eos actiones[x] proponende sunt: vt hic, et. ff. de arbi. l. j. Est etiam libellus offerendus: vt. C. de arbi. l. cũ antea. §. licet. circa finem. Sed cõtra fm Pla. C. de epis. τ de. authen. generaliter. Ad quod respon.[y] quia ibi non de libelli oblatione loquitur: sed de remissione cautionis, que cõsensu partium fieri potest: vt. ff. de ferijs. l. j. j. respon.

De quacũq̃z re. generaliter accipe verbum rei:[z] vt. ff. si cer. pe. l. j. in fi. nam pro corporalibus τ incorporalibus cõpetunt actiones: vt ĵ. eo. §. prori. τ. §. ij. τ. ff. si serui. vendi. l. j. τ. ij. in princi.

Sũma. i. prima quo ad tractatũ scz:[a] vel summa. i. breuis. breuior enim esse nõ pot q̃ bimẽbris, sicut ista est. Sed opponit. ĵ. eo. §. quedã.

Rñ. quia

---

a Ista gl. reprobat Ja. tõ dic aliter vt p eum.

b Dic q̃ olim erat vsia solũ in mõ loquendi. Ni. Fa. τ Jason.

Actio est tã de iure ciuili q̃ pretorio.

c Sequũt eã Dy. Ni. Bal. Ang. et Ja.

Jus ad qd ponitur in definitiõe actionis.

d Et bene Ja. hic.

Offiñ iudicis an sit actio.

e Id est exercitio.

f Et sic officiuz iudicis nõ est actio: sed cõsistit i facto: puta i exercitio.

g Idẽ Ange. τ Ja.

h Sequũt bar. τ ang.

i Idẽ pla. Ang. τ Ja.

k Singularis est fm Bal.

l Et male. Ange.

m Nõ nota p statutis in q̃bus ẽba sũt stricte intelligenda. l. ij. §. hec ẽba. ff. de nego. ge. et. l. q̃cq̃d. ff. de ẽb. obli.

n Idẽ Jo. Fa. τ Nic. i gl. sup ẽbo q̃ ius. s. e. §.

o Ista gl. est no. q̃ ẽba multotiẽs intelligũtur grosso mõ: non tñ in statutis. Pla. ange. τ Ja.

p Imo etiã realis fm cõiter doc. hic.

q Ista sol. non p̃cedit fm doc. q̃tũ ad materiã ter. nfl.

r Ista cõtinet merã veritatẽ: n p doc. hic.

s Ista reprobat cõiter p doc. hic.

t Sed hec reprobatur q̃ arguit i patroẽ del sufficiẽtia.

Diuisio.

v Ni. relatiuũ q̃s vel q̃ adtuncẽ alicui gñaliter sine copula: illi restrigit. l. ca tñ adiecto. ff. si ig. ti.

x Idẽ Jo. Fa. pla. ange. τ Ja.

y Ista sequũt Bal. τ Pau. l. d. authẽ. generaliter.

z Ut etiã factũ ppe bẽdat bar. in. l. j. ff. si cer. pet.

a Et sic q̃ p eas cognoscit cã mediata et immediata actionum. Jason.

Universidad de Deusto

Rñ.q; ⁊ ille sunt reales qñ ad res agit. Jtẽ in persona qñ ad psonales pstatiões agit. imo etiã si simul agat, nõ tñ egrediunt hãc diuisionẽ, cũ fiat in rẽ ⁊ in psonã. nisi eñ sic exponeret, iam multe inuenirent breuiores: vt. j. eo. §. alie. ⁊. §. actionũ. ⁊ alie q̃dã diuisiones q̃ breuiores inuenirẽtur. Additio. Dic, melius facit tex. in. l. qs ergo casus. ff. de pecu. Sed ⁊tra glos. instat: q; actio in rẽ scripta, rẽ cõcomitatur, ⁊ tamen non est realis: vt. j. eo. §. q̃dã. ſz solue vt ibi, q; ius agẽdi ex reali oriẽt ex ipsa re, ⁊ ipsi rei cõpetit, ⁊ cõtra ipsam rem: vt hic. ⁊ in simili dicim[9] in seruitute debita fundo. ff. de neg. gest. l. aliena. §. fi. ⁊ sic in actione psonali in rẽ scripta: vt. d. §. quedam. Ange.

a ¶ Aut enim in rẽ sunt. Jdeo in rem dicũtur, q; rem cõcomitantur[a]: vt ff. de publi. l. Jmperatores. ⁊ in personã: q; nõ recedũt a persona obligati vel heredis eius, cuius eadem est persona: vt. ff. e. l. actionum genera. §. j. ⁊. ij. ⁊ in authen. de iureiu. a mo. pre. in prin. colla. v.

a Jmo q; dãtur occasione directi dñij vel ius vel q̃si.

¶ Libellus in actione in rem, siue in rei vendicatione.

¶ Hãc agit. ¶ Jn actione in rem, siue rei vendicatione, si libellũ qs formare velit, nõ poterit nisi cõtra possessorẽ: quia possessio parit in rem actionem aduersario: vt. C. de alie. iudi. mutã. cau. fa. l. vnica. vel contra illũ qui dolo desijt possidere: vt. ff. de noxa. acti. l. electio. ff. de re. iu. l. qui dolo. extra de iudi. c. dilecti. ꝓpter qõ sic interrogat reum cũ vult experiri cõtra eũ, vtrũ possideat, vel dolo desijt possidere: ne frustra experiatur: vt. ff. de rei vẽdi. l. qui petitorio. ⁊ cogitur respõdere. ⁊ in iure facienda est interrogatio ⁊ responsio: vt. ff. de inter. act. l. cõtra seruũ. §. qui iure. ⁊. l. j. in ꝑn. ⁊ si neget se reus possidere cũ possideat, amittet pos. ⁊ transferet in actorẽ ꝓpter mendaciũ suũ: vt. ff. de rei ven. l. fi. in ꝑn. ⁊ si nõ possideat, liber erit: nisi dolo desierit possidere: quẽ dolũ oportebit actorẽ probare: vt. ff. de ꝓba. l. quoties. §. qui dolo. si vero dicat vere se possidere, cum possideat, tũc formabit libellus in hũc modum. Propono siue dico ego a cõtra b, q̃ ipse detinet rem meã: vnde ꝓpono rei ven. cõtra eũ: ⁊ peto rem ipsam mihi adiudicari: ⁊ ipm b ad restitutionẽ mihi condẽnari. nec miretur aliqs q̃ ego dixi, qui detinet, ⁊ nõ dixi, qui possidet. nã ideo dixi, quia multi detinẽt rem, qui non possidẽt: ⁊ tenẽtur rei vendi. Dic eñ solũ consyderat libellãs in rei ven. q̃ habeat reus facultatẽ rei restituẽde: vt ff. de rei ven. l. officiũ. ⁊ ꝛz actionis nomen editũ non sit in lib. sufficit tñ assignare causam: arg. C. de edi. diui adria. tol. l. fi. ⁊. ff. si certũ petatur. l. certum. maxime hodie per no. decre. dñi Alexan. pape, extra de libel. ob. c. fina. quidaz tamen contrariũ dicũt per. l. ff. de eden. in. l. j. et. C. de eden. l. edita. Et erit causa petendi in hoc lib. talis. Unde cũ mea sit, peto illam rem mihi restitui. Hoc verum est q̃ in omnibus actionibus sufficit proponere causam: nisi talis sit causa que plures pariat actiones. tunc enim nomen actionis est exprimendum: vt. ff. de tribu. l. quod in herede. §. eligere. ⁊. ff. de lega. ij. l. cum filius. §. varijs. ff. de iureiuran. l. spõsus. §. quoties. ⁊. ff. quod cũ eo. l. is quoq;. circa fi. oportet etiã quãtitatem ⁊ qualitatem rei exprimere, si sit res mobilis, ⁊ hoc per. l. ff. de rei ven. l. fi in rem. j.

b Jsta gl. ⁊ glos. posi tal ver. da re. ⁊ glos. in ver. facere. declarãtur p ang. l gl. magistra. j. isto. §.

c Jmo ap probat per Bart. Hic. ange. ⁊ Ja. d Hãc pri mã expositionẽ ꝛz gl. reprobet: tñ ea sequũtur cõiter doc. ℞. ⁊ inducũt ad ℞ l. j. ff. e. vide ℞ p do. Ja. q̃ longe tractat an appellatione contractus veniat q̃si cõtractus.

b ¶ Aut. hoc aut, respicit aliud aut quod est. j. e. aut cum eo ⁊c.

c ¶ Per quas. §. personales actiones.

d ¶ Intendit[b]. §. vnusquisq;, vel actor.

e ¶ Dare. cum datio est in obligatione: vt. ff. de verb. obli. l. vbi autez non apparet. §. finali.

f ¶ Facere. cũ factũ sit in obligatione: vt si promisisti scribere librum: quod petitur actione ex stipulatu: vt. ſ. de verbo. obli. in prin.

g ¶ Et alijs qbusdã modis. i. ex quasi cõtractu, ⁊ ex quasi maleficio: (nec enim de his supra dixerat) quod reprobatur[c], quia ex quo dixit de ijs que sunt ex cõtractu vel ex delicto: per cõsequens ⁊ de ijs que sunt ex quasi contractu, ⁊ ex quasi delicto, dixit: vt. ſ. de oblig. que ex quasi contractu. in princip. ⁊. ſ. titu. j. in princi. [d] Vel dic omnia ista supra esse comprehensa: sed sunt supradicta intelligenda vbi precise agebatur ad dandum vel faciendum: hic autem quãdo non precise, sed sub alternatione, vt hoc aut illud. sed ⁊ hoc reprobat: q;. ſ. nõ dixit q̃ precise qd fieret. Dic ergo hic de cõdictiõe furtiua loq; que est personalis: nõ tamẽ ex contractu vel quasi: vel ex maleficio vel quasi, sed ex varijs figuris causarũ oritur: vt. ff. de act. ⁊ oblig. l. j. in prin. Jtem de interdictis oibus potest dici q̃ oia sunt personalia: vt. ff. de interdi. l. j. §. fi. non tamen iure ordinario, sed extraordinario sunt introducta: vnde non continẽtur sub hac diuisione ex contractu vel quasi: ex maleficio vel quasi: ex delicto tamen vel propter delictum quando q; dantur: vt in interdicto vnde vi potest videri: quando q; non, vt in interdicto quod vi aut clam: quãdo contra eũ qui non fecit opus, sed factũ habet, datur: vt. ff. qõ vi aut clã. l. iij. §. clã. ⁊. l. competit. §. fi. Et vt breuiter dicam, ille tertius articulus qui dr. ff. eo. l. j. in ꝑn. ex varijs figuris ⁊c. est quod hic dr, ⁊ alijs quibusdã ⁊c. Accur.

h ¶ Nullo iure. nota h q̃ ille q̃ rẽ meã tenet, nõ est mihi ideo obligatus: sed rõne possessionis[e] eũ possum 2uenire: vt. C. de alie. iu. mu. cã fã. l. j. Sed oppono. teneris mihi ad rem restituẽdã: g̃ es obligatus. Rñ. non est verũ[f]: q; verbum tenetur, duobus modis accipitur. Hã si dicas, teneris ideo q; ex natura actiõis sis mihi obligatus: falsum est. si vero dicas, teneris q; p officium iudicis debet tibi necessitas ponit vt restituas: verũ est: vt. ff. de reiven. qui restituere. ⁊ si hoc modo accipiat, teneris, ergo es obligatus: nõ sequitur. Additio. Et est rõ, quia officiũ iudicis nullã presupponit obligationẽ. l. qui cõdusionẽ. in fi. ff. de act. emp. l. quintus. ff. de annu. le. nisi largo modo, sm quod dicit Bar. in. l. fi. ff. de iniu. ⁊ vide glos. ſ. in prin. in verbo, debet. Angelus.

e Uel rõne nude de rẽtionis. ange. ⁊ Ja.

f Idẽ Jo. Fa. Pla. et Jason.

g Idẽ Jo. fa. et alij in apparatu. Hic. ⁊ Ja. in gl. seq.

h Jmo alterum quatuor: scilicz dñiuz directũ vtile vl q̃si vel ius i re. Dy. Hi. ang. ⁊ Ja. i Displiczt Nico. Fa. ⁊ ange.

i ¶ Rem corporalẽ. bene dicit corporalẽ: q; incorporalia non vendicantur[g]: vt. ff. de rei ven. l. vendicatio.

k ¶ Possideat. no. in actione in rẽ ex parte actoris alterũ duorũ[h] debere interuenire. ſ. dñium: vt. ff. de rei ven. l. in rẽ. ⁊ h. vel quasi dominiũ[i], vt in emphyteota, superficiario, ⁊ i bone fidei emptore, ⁊ silib[k]: vt. j. e. §. alie. ⁊. ff. si ager vec. vel emphy. l. j. §. fi. ⁊. l. ij. ⁊. l. iij. ⁊. ff. de superficiebus. l. j. in fi. j. rñ. ⁊. §. qõ ait. Jtem ex pte rei silr duorũ alteruz scz possessionem, vel quasi: vt quia dolo defierat possidere: vt hic, ⁊. ff. de inter. act. qui seruum. §. in iure. ⁊. l. si seruus. ⁊ de noxa. act. electio. §. j. Additio. Jsta glos. vix põt saluari, nisi loquatur de rei vẽdi. specialiter: quia illa nunq̃ competit nisi in possidentem vel quasi.

i Rem corporalẽ. bene dicit corporalẽ: q; incorporalia non vendicantur[g]: vt. ff. de rei ven. l. vendicatio.

l ¶ Dicat. hoc non est necesse probare[l] vel dicere: sed ex voluntate dicitur hoc: vt. C. de eden. qui accusare. ⁊ de rei vendi. l. fi. ⁊. j. de interdic. §. commodum. Accursius.

¶ Eque. ¶ Supra. §. pri. ponitur de actionib[9] in rẽ ꝓ reb[9] corporalib[9]: nũc pro reb[9] icorporalib[9]. Et sunt due actiões: 2fessoria ⁊ negatoria. Et diuidit iste. §. in duas ptes. Prio ponit ō actiõe 2fessoria, q̃ intẽtat ꝓ seruitute cõstituta 2seruãda vel custodiẽda. Scõo ponit de actione negatoria, q̃ cõpetit dño negãdo aduersario suo ius esse seruitutis: ⁊ sic competit pro libertate cõseruanda. Scõa ibi, Cõtra quoq;. Jtẽ totus iste. §. sex facit. Primo ponit exemplũ de confessoria que datur pro seruitute personali. Secundo dat duo exempla de 2fessoria ꝓ seruitute reali rusticana. Tertio ponit quatuor exẽpla ō cõfessoria pro seruitute reali vrbana. Quarto ponit plura exẽpla de negatoria. Quinto ponit differẽtiã inter actiones reales que competũt pro rebus corporalibus, ⁊ iter eas que cõpetunt ꝓ rebus icorporalib[9]. Sexto iſert quãdã exceptionẽ. Scõa ibi, Uel per fundũ. Tertia ibi, Eiusdem. Quarta ibi, Contra quoq;. Quinta ibi, Quod genus. Sexta ibi, Sane. ¶ Casus. Accessi ad Justi. ⁊ ita q̃siui ab eo et dixi. Dñe, iã video de actiõe in rẽ: ⁊ vnde actio in rẽ hz locũ pro dñio rerũ corporaliũ. sed nunqd sunt plures actiones in rẽ? Et rñ. Justi. q̃ sic. Sicut enim dixi tibi q̃ actio in rem locũ sibi vendicat q̃si aliqs rem corporalẽ aliquã iure dñij in iudicio intẽtat suam esse: eodẽ modo dico tibi q̃ si aliquis ius vtendi fruendi sibi esse in fundo vel edibus vicini sui dicat: vl si dicat ius sibi esse ducẽdi aquã in fundũ suũ per fundũ vicini sui: in omnibus his casibus actio 2fessoria locũ habebit. ⁊ non solũ in seruitutib[9] rustico. prediorũ vendicãdis locũ habet in rẽ actio cõfessoria: sed ⁊ in seruitute vrbanorũ prediorũ. Eiusdem eñ gñis est actio que de iure vrba. predio. cõpetit: veluti si aliqs agat se habere ius ne vicin[9] suus altius edes suas tollat: vel si aliqs dicat se hr̃e ius ꝓspiciendi in fundũ vicini sui, vel proiiciẽdi aliqd de fundo suo in fundũ vicini sui: aut si agat ius sibi esse imittẽdi tignũ de edib[9] suis in edes vicini sui. ⁊ sic i his oĩb[9] superiorib[9] casib[9] actio cõfessoria locũ habet in rẽ. Sed quid domine, iã satis mihi liquet de cõfessoria in rẽ que locuz habet in vendicatione reruz incorporaliũ: nũquid sunt plures actiões in rem que locũ habere possunt in reb[9] incorporalibus? Ad hoc respondet dominus Justinian[9] q̃ sic. Nã sicut ego dixi q̃ in seruitu. rusticorum vel vrbanorum prediorũ vendicandis locum habet cõfessoria in rem: eodem modo dico tibi in casu conuerso q̃ si aliquis negat te habere serui. rusti. vel vrba. predio. competit ei actio in rem negatoria. Nam de vsufructu ⁊ de seruitute rusti. predio. itẽ de serui. vrb. predio. prodite sunt in rẽ actiones negatorie: veluti si qs agat ius vtẽdi fruẽdi in fundo suo vl in edib[9] suis aduersariũ suũ nõ habere: vel si aliquis agat ius nõ esse aduersario suo eũdi vel agẽdi p fundũ ipsi[9] aduersarij: vel si qdã dicat aduersariũ suũ non habere ius in edib[9] ipsius actoris, vt ipe actor nõ teneca-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur altius tollere edes suas: vel si quis dicat aduersariũ suũ nõ habere ius prospiciendi per fundũ suũ, vel projiciẽdi aliquid in fundũ suũ: vel si quis agat ius nõ esse aduersario suo mittendi tignũ ex edibus aduersarij in edes suas. Nã in omnibus casibus his sicut in superioribus habẽt locũ actiones in rem: sed tamẽ negatorie. Sed hoc genus negatorie scilicet actionis in rebus corporalibus locũ non habet. Nã licet in his casib⁹ supradictis agat possessor negatoria, et hoc in reb⁹ incorporalib⁹: in reb⁹ tamẽ corporalib⁹ ille agit qui nõ incũbit in possessionẽ: quia nõ est aliqua actio corporalis a iure prodita, beneficio cui⁹ actionis possit negare illã rẽ corporalem actoris esse. Sed licet tibi dixerim regulariter ꝙ possidenti et detinẽti in rebus corporalibus nõ cõpetat actio: in vno tamẽ casu ille qui possidet, nihilominus actoris partes sustinet: sicut in latioribus. ffozũ. libris apertius apparebit. Et hec dicuntur vsq; ad illum. §. Sed iste. hoc dicit Franciscus de Are.

¶ Aeque[a] si agat[b] quis ius sibi esse fundo forte vel ędibus vtendi[c] fruendi, vel per fundum vicini eundi agendi, vel ex fundo vicini aquam ducẽdi: in rem[d] actio est. ¶ Eiusdẽ generis[e] est actio de iure prędiorũ vrbanorũ: veluti si quis agat ius sibi esse[f] alti⁹ ędes suas tollẽdi[g], prospiciendive, vel projiciendi aliquid, vel immittẽdi tignũ in vicini ędes. ¶ Cõtra[h] quoq; de vsufructu, ⁊ de seruitutib⁹ prędiorũ rusticorũ, itẽ prędiorũ vrbanorũ, inuicẽ proditę[i] sunt actiones. vt si quis intẽdat ius nõ esse aduersario vtendi, fruendi, eundi, agendi, aquãve ducẽdi, itẽ altius[k] tollẽdi, prospiciẽdive, vel projiciendi, immittẽdive: istę[l] q̃z actiones in rẽ sunt, sed negatiuę.

¶ Libellus pro seruitute personali.

¶ Est quedam actio realis que datur pro seruitute vendicãda, siue sit realis, siue personalis: vt hic. §. eque. ⁊ ff. si seruitus vẽdi. l. ij. ⁊ primo circa seruitutẽ personalẽ formatur libellus. Est autem seruitus personalis vsusfructus quẽ habemus in rebus alienis: vt. ff. de vsufruc. l. j. ⁊. ꝫ. de vsufruc. §. cõstituitur. ⁊. ꝫ. de vsu ⁊ habi. in princi. forma igitur libellũ primo in seruitute personali in hunc modũ. Dico ego b contra c, ꝙ ipse habet prediũ in quo habeo ius siue seruitutẽ vtendi fruendi: vnde propono confessoriã actionẽ contra dictũ c, et peto dictam seruitutẽ mihi adiudicari ⁊ ipsum c, vt patiatur me vti frui, condẽnari. In qua etiã actione sufficit causam proponere: vt. ꝫ. dictum est: ⁊ proponetur ita: Unde cũ habeã ius vtendi fruendi, peto mihi illũ condẽnari. eodem modo formabis libellũ in eo qui habet tantũ vsum, dimittẽdo hoc verbũ frui. ⁊ potest addi sic: Et quia tanto tempore me prohibuit ⁊ impediuit vti frui, peto dictum c in fructibus quos percepissem vel percipere potuissem, mihi condẽnari: ⁊ hoc per. l. j. j. ⁊. ij. respon. ⁊ l. fina. ff. si vsusfruc. peta.

¶ Libellus pro seruitute reali.

¶ Circa seruitutem realem forma sic libel. sed primo sciendum est ꝙ seruitus realis nõ potest deberi nisi vterq; habeat predium: vnus vnũ quod seruiat: alter aliud cui seruiatur: vt. ꝫ. de serui. §. ideo autem. ⁊ ff. cõmunia predio. tam rusti. ꝙ vrba. l. j. in fine. Seruitutes rusti. predio. sunt iter, via, actus, ⁊ aqueductus: vt. ff. de ser. rusti. p̃dio. l. j. in princi. forma ergo sic libellũ in ser. rusti. predio. Dico ego a contra b, ꝙ habeo seruitutem eundi per fundum suum ad fundũ meũ: vnde propono cõfesso. contra ipsum b, ⁊ peto ipsam seruitutem mihi adiudicari: ⁊ ipsum vt patiatur me vti hac seruitute, mihi condẽnari. Eodem modo formabis in alijs serui. rusti. predio. ⁊ loco act. si vis potes ponere causam, ⁊ assignare scilicet hanc: vnde quia ius habeo eundi: ⁊ formabis vt in lib. superiori continetur.

¶ Libellus pro seruitutibus vrbanorum prediorum.

¶ Contra quoq;. ¶ Seruitutes vrbanorum prediorum sunt vt seruitus prospiciendi, vel immittendi tignum in vicini edes, ⁊ alie similes: vt. ꝫ. de acti. §. eiusdẽ. ⁊ ff. de ser. vrba. predio. l. j. ⁊ for. lib. in qualibet istarũ acti. hoc modo. Dico ego c contra a, ꝙ ego habeo ius immittendi tignum de domo mea in edes suas. vnde propono cõfessoriam contra ipsum: et peto dictum ius siue seruitutem immittendi tignũ mihi adiudicari: ⁊ ipsum a, vt me patiatur vti tali seruit. mihi condẽnari. et in libel. potes edere causam pro acti. ⁊ erit causa talis, quia seruitutẽ habeo immittẽdi tignũ de edibus suis in edes meas: vnde peto ⁊c. nihil aliud in libello mutat. Et eodẽ modo for. libellũ in alijs serui. vrba. predio. excepta serui. altius nõ tollendi: in qua libellus habet formari verbis negatiuis, scilicet hoc modo: Dico ego a contra b, ꝙ ipse non habet ius altius tollendi edes suas: quia ego habeo seruitutem in edes suas altius non tollendi. vnde proponendo confessoriam contra ipsum b, peto seruitutẽ altius nõ tollendi mihi adiudicari: et ipsum ne altius tollat, mihi peto condẽnari. Et in ista fi cut i alijs põt loco actio. causa proponi, hoc modo: Unde cum habeam seruitutẽ in edes suas altius nõ tollẽdi, peto ⁊c.

¶ Libell⁹ in actione negatoria.

¶ Est ⁊ alia realis actio, que cõpetit pro seruitute neganda tam in rustico predio, ꝙ in vrba. ⁊ appellatur negatoria: vt. ff. si serui. vend. l. ij. in princip. ⁊ hic in verficu. contra. Super quo formandus est libellus ⁊ in rusti. predio, ⁊ in vrb. sed primo in ser. rusti. predio. formatur libellus hoc modo: Dico ego a contra b, ꝙ cũ ipse sit in quasi possessione serui. cũdi per fundũ meũ ad fundũ suũ: ⁊ ipse nõ habeat seruitutem in fundo meo: proponendo negatoriã cõtra ipsum b, peto absolui a tali seruitute. In isto libello potest poni causa loco acti. vnde cum seruitutem non habeat eundi, peto ⁊c. Similiter in alijs serui. predio. vrbano. formatur, negãdo scilicet vt actio sit negatoria, ⁊ causa similiter. Unde cum ius istius seruitutis nõ habeat, peto ⁊c. Potest etiam in actione negatoria que datur p serui. vrba. predio. denegandis, sic formari libellus: Dico ego c contra b, ꝙ cum ipse sit in possessione immittendi tignum de edibus suis in edes meas, ⁊ ipse non habeat ius immittẽdi tignum in edes meas, peto ⁊c. Et sic formatur libellus in alijs seruitu. vrba. predio. denegandis, formando per verba negatiua. Similiter formatur sic quando negatur seruitus altius non tollendi: in qua non formabitur libellus verbis affirmatiuis, sed negatiuis, hoc modo: Dico ego a contra b, ꝙ cum ipse sit in quasi possess. serui. edium mearũ, ꝙ ipse habeat seruitutem in edes meas ne mihi liceat illas altius tollere: ideo peto proponendo negatoriam actionẽ contra ipsum b, ab huiusmodi seruitute absolui, ⁊ ipsum, ne me altius tollentẽ impediat, mihi condẽnari. ⁊ causa in hoc libello proponit talis: Uñ cũ ipse nõ habeat seruitutẽ in edib⁹ meis ne liceat mihi altius tollere, peto ⁊c.

¶ Libell⁹ in actione negatoria.

¶ Est ⁊ alia realis actio, que cõpetit pro seruitute neganda tam in rustico predio, ꝙ in vrba. ⁊ appellatur negatoria: vt. ff. si serui. vend. l. ij. in princip. ⁊ hic in verficu. contra. Super quo formandus est libellus ⁊ in rusti. predio, ⁊ in vrb. sed primo in ser. rusti. predio. formatur libellus hoc modo: Dico ego a contra b, ꝙ cũ ipse sit in quasi possessione serui. cũdi per fundũ meũ ad fundũ suũ: ⁊ ipse nõ habeat seruitutem in fundo meo: proponendo negatoriã cõtra ipsum b, peto absolui a tali seruitute. In isto libello potest poni causa loco acti. vnde cum seruitutem non habeat eundi, peto ⁊c. Similiter in alijs serui. predio. vrbano. formatur, negãdo scilicet vt actio sit negatoria, ⁊ causa similiter. Unde cum ius istius seruitutis nõ habeat, peto ⁊c. Potest etiam in actione negatoria que datur p serui. vrba. predio. denegandis, sic formari libellus: Dico ego c contra b, ꝙ cum ipse sit in possessione immittendi tignum de edibus suis in edes meas, ⁊ ipse non habeat ius immittẽdi tignum in edes meas, peto ⁊c. Et sic formatur libellus in alijs seruitu. vrba. predio. denegandis, formando per verba negatiua. Similiter formatur sic quando negatur seruitus altius non tollendi: in qua non formabitur libellus verbis affirmatiuis, sed negatiuis, hoc modo: Dico ego a contra b, ꝙ cum ipse sit in quasi possess. serui. edium mearũ, ꝙ ipse habeat seruitutem in edes meas ne mihi liceat illas altius tollere: ideo peto proponendo negatoriam actionẽ contra ipsum b, ab huiusmodi seruitute absolui, ⁊ ipsum, ne me altius tollentẽ impediat, mihi condẽnari. ⁊ causa in hoc libello proponit talis: Uñ cũ ipse nõ habeat seruitutẽ in edib⁹ meis ne liceat mihi altius tollere, peto ⁊c.

¶ Libell⁹ in actione negatoria.

¶ Est ⁊ alia realis actio, que cõpetit pro seruitute neganda tam in rustico predio, ꝙ in vrba. ⁊ appellatur negatoria: vt. ff. si serui. vend. l. ij. in princip. ⁊ hic in verficu. contra. Super quo formandus est libellus ⁊ in rusti. predio, ⁊ in vrb. sed primo in ser. rusti. predio. formatur libellus hoc modo: Dico ego a contra b, ꝙ cũ ipse sit in quasi possessione serui. cũdi per fundũ meũ ad fundũ suũ: ⁊ ipse nõ habeat seruitutem in fundo meo: proponendo negatoriã cõtra ipsum b, peto absolui a tali seruitute. In isto libello potest poni causa loco acti. vnde cum seruitutem non habeat eundi, peto ⁊c. Similiter in alijs serui. predio. vrbano. formatur, negãdo scilicet vt actio sit negatoria, ⁊ causa similiter. Unde cum ius istius seruitutis nõ habeat, peto ⁊c. Potest etiam in actione negatoria que datur p serui. vrba. predio. denegandis, sic formari libellus: Dico ego c contra b, ꝙ cum ipse sit in possessione immittendi tignum de edibus suis in edes meas, ⁊ ipse non habeat ius immittẽdi tignum in edes meas, peto ⁊c. Et sic formatur libellus in alijs seruitu. vrba. predio. denegandis, formando per verba negatiua. Similiter formatur sic quando negatur seruitus altius non tollendi: in qua non formabitur libellus verbis affirmatiuis, sed negatiuis, hoc modo: Dico ego a contra b, ꝙ cum ipse sit in quasi possess. serui. edium mearũ, ꝙ ipse habeat seruitutem in edes meas ne mihi liceat illas altius tollere: ideo peto proponendo negatoriam actionẽ contra ipsum b, ab huiusmodi seruitute absolui, ⁊ ipsum, ne me altius tollentẽ impediat, mihi condẽnari. ⁊ causa in hoc libello proponit talis: Uñ cũ ipse nõ habeat seruitutẽ in edib⁹ meis ne liceat mihi altius tollere, peto ⁊c.

h ¶ Contra. id est in contrarium. Nam. ꝫ. de confessoria, per quã seruitutes debentur: nunc de negatoria, per quam seruitutes denegantur: vt. ff. si ser. vendi. l. ij. in princi.

l ¶ Prodite sunt actiones. scilicet negatorie.

k ¶ Altius tollendi. exemplũ cõfessorie. [c] In his enim exẽplis omnibus repetit nõ. Uel dic nõ repeti [d] nõ ad hoc exemplũ, sed ad alia sic. Sed queritur hic quare nomina talia dant talib⁹ actionibus: Rñ. Pla. q; negatoria negatiuis verbis ꝓponitur: cõfessoria vero affirmatiuis. Hec opinio reprobatur in seruitute altius tollendi. ibi enim cõfessoria negatiuis, negatoria affirmatiuis [e] verbis proponit. Dic ergo potius inspiciendã esse naturã ꝙ verba: vt cõfessoria ideo dicatur, q; ad hoc vt cõfiteatur se debere, datur: negatoria autẽ, q; negatur. Itẽ quare iste dicuntur in rem: Respon. quia ad similitudinem rei vendicationis dantur. Sicut enim illa ratione dominij vel quasi datur, sic ⁊ iste: vt ecce ratione dominij datur cõfessoria, sc; domino fundi cui seruitus debetur: vt. ff. si ser. ven. l. ij. §. hoc autẽ. et ratione quasi dominij: vt fructuario creditori, [f] et superficiario. [g] Item Publiciana datur ei cui seruitus est constituta a non dño fundi: vt. ff. de remiss. l. j. §. idem Julianus. ⁊ de superfi. l. j. §. fin. ⁊ si vsusfruc. pe. l. j. ⁊ de pub. l. si ego. ij. ⁊. iij. respon. Itẽ sicut ratione possessionis vel quasi datur rei vendicatio: sic ⁊ hec cõfessoria ratione vere possessionis aduersus eũ qui possidet agrũ q seruitutẽ debet: vt. ff. si vsusfru. peta. l. vti frui. §. vtrũ. vel q̃si possidet: vt. ff. si vsusfruc. peta. l. fi. Hoc idem in negatoria. nam ipsa ratione dominij datur domino fundi qui negat seruitutẽ deberi: vtilis autem quasi domino: q; ius habet in fundo quẽ negat seruitutem debere: vt. ff. si ser. ven. l. ij. Et ecõtra ratione possessionis intenditur contra eũ qui possidet rem ratione vsusfructus: vt. ff. de acqui. pos. naturaliter. vel quasi possidet: vt si re vtatur propter illam seruitutem quam sibi dicit debitam: in quibus non est vera possessio etiam naturalis: argu. ff. de ser. vrba. pre. l. si edes. §. libertas: ⁊. §. seq. et ratione horum et similium dicuntur in rem. Item nota ꝙ dicit Pla. ꝙ negatoria ita demum datur, si fuerit seruitus constituta, ⁊ postea amissa: sed falsum est. competit enim etsi nulla fuit: vt. ff. si ser. ven. l. loci. §. competit. ⁊ l. fistulas.

l ¶ Iste quoq; actiones. de quibus. ꝫ. priori. §. dixit. Nam ad prioris ma est facienda relatio: [b] vt. ff. de lega. j. si seruus plurium. §. fin. ⁊ de testa. heredes. §. sed ⁊ si notam. nam alie non sunt negatiue, sed affirmatiue. sed in eo quod dicit, in rem sunt: potest ad vtrunq; referri.

a Ista gl. non est Accursij/sz addicio.

b Displicz Dy. Hico. Joã. Fa. ⁊ Ang. et dicit Ja. q; est verisio.

c Alicuiã ẽ Dy. Jo. fa. ⁊ Ja. d Imo Dy. ⁊ Ja.

e Hoc non respicit medium excludens. Ange. ⁊ Ja.

f Ista ratio erẽpla nõ placet Dy. bar. Jo. fa. pla. Ang. ⁊ Ja.

g Istę etiã plã placẽt Bal. Fa. Plate. Ange. ⁊ Ja. ⁊ idẽ dicit Empo. ⁊ tota ca. et valde.

b Nota si ad aliud possit ser. Dy. ⁊ Ba.

Quod genus

Universidad de Deusto

a ¶ Qō gen⁹ actiōis.scz negatoriarū ⁊ affirmatiuarū. Et nota q̄ no mē actiōis large ꝺ ponit[a].als vo ꝑ ꝓsonalib⁹ trā:vt dixim⁹.s.e.§.j.

b ¶ In his.scilicet in causis rerum corporaliū.

c ¶ Possidet. Insolidum.si enim duo asserant se possidere,⁊ vterq; vincit:poterit alter vendicare:vt.ff.vti pos.l.si duo.in fi.j.rū.

d ¶ Neget rē actoris esse.

a Idem Nico.

b Sequū tur Ange. et Ja.

Possessori an cōpetat actio.

c Ista dis plicet Ange.⁊ Ja.

d Hoc verū q̄n agit occasiōe illius possessiōis q̄ erat penes ipm: ⁊ per semet ipz possidebat / ⁊ sciebat se possidere. Ang. ⁊ Ja.

e Hoc etiā plū sequitur Dy.hic.sed Jo.⁊ Pe.: q; exceptio dꝫ eē de regula. nā in reb⁹ incorpalib⁹ possidēti nō datur actio nisi i uno casu:scz sm gl. eēnt ples q̄ mille. Preterea in istis duplicibus iud. agit/nō negat rē actoris esse,nec agit rei vēpur lra rescrit. ange.

Hec verba restringunt[b] precedentia:scz,ei vo ⁊c. Nā hoc perpetuo verū est q̄ alⁱs nō datur actio possidēti,per quā neget rē actoris esse. Sed pōt poni casus vt possessor habeat actionē per quā dicat se dñz esse: vt.ff.de rei vē.l.officiū.et.ff.vsufru.quēadmodum ca. si vsusfruct⁹ noie. Constat etiā cōmodatariū nō possidere,⁊ cōmodātē possidere: vt.ff.cōmo.l. rei. idē i cōductore ⁊ locatore:vt.ff.de vsusca.l. non solum.§.j. Alij dicunt[c] legem illā officiuz.loqui q̄n alius non possidens agit:vt sic ratione detētionis talis agat. Sūt et alij vt Bul.⁊ Jo.qui dicunt q̄ eoipso q̄ agit possessor rei vēdicatione, renunciat[d] cause possessionis:cum hoc sit impossibile,te possidere, et vēdicare posse. prima verior est. Accursius.

¶ Uno casu.vt in duplicibus iudicijs:vt.ff.de iudi.in tribus.⁊.j.c. §.quedam.et.ff.vti pos.si duo.§.j.⁊.j.de interdictis.§.tertia.et.ff.fami.hercis.l.j.[e] Uel dic q̄ dicit de qualibet exceptiōe proponēda.nec enim hic dicit q̄ fit actor:sed caute dicit q̄ partes siue onera actoris sustinet,ſm Jo.vt.ff.de excep.l.j. Additio. Dic, nec etiaz placet hoc Pe.et Dy.quia ſm hoc essent plus q̄ mille casus. Unde Pe.ponit exemplū q̄n reus suscepit in se onus probandi:scz q̄ res petita pertineat ad eum,et non ad actorem:vt.l.circa.ff.de proba. et hoc exemplum placet hic Jo.Fa.nā litera nō dicit actor,sed vicē actoris sustinet:et sic non est propria exceptio,sed quedam illatio. Ange.

f ¶ Apparebit.vt.ff.de iudi.l.in tribus.ſm primum: vel.ff.de excep. l.j.ſm secundum.

¶ Sed iste. ¶ Diuiditur in duas partes. Primo ponit et declarat actiōes p̄cedentiū paragraphorū fore ciuiles. Scō ponit de actionib⁹ pretorijs ibi,alie autē. Jtē ista secūda subdiuidit. Nam primo ponit de actiōib⁹ in rem pretorijs. Scō ponit de personalib⁹. Secūda inferius.in.§.in personā. Jtē prima subdiuidit. Nā primo ponit q̄n res petitur quasi vsucapta que non est. Secūdo q̄n vsucapta est:et petit ac si vsucapta non esset. Scōa ibi in.§.rursus. Jtē prima subdiuiditur. Nam primo ponit de actionib⁹ pretorijs in rem. Secūdo de eis duo ponit exēpla. Secūda ibi, Ecce plerūq;. Primū exēplū prosequit ibi, Nāq; si cui. Scōm in.§.rursus.iam allegato. Ure. ¶ Casus. Domine,iam posuistis mihi vnā cōpendiosam diuisionē actionum,⁊ membra diuisiōis per dilucida exēpla declarastis. Pro deo,nunqd sunt plures diuisiōes actionū? Et rñ. Justi. q̄ sic. Nam actiōes quedā sunt ciuiles:q̄dā pretorie. Iste enim actiōes de qbus superius mentionē habuimus,⁊ si que eis alie similes sunt,ex legitimis⁊ ciuilibus causis descendūt.i.ciuiles sunt:alie autem actiones sunt quas pretor introduxit ex sua iurisdictione. Sed dñe, nūquid pretorie diuidi possunt? Et rñ. q̄ sic. Pretoriaruz enim quedam in rem,quedā in personā sunt. Pretor enim quasdā actiōes ex sua iurisdictione comparatas habet tam in rem q̄ in personam:quas etiā ipsas pretorias necessarium est(.i.vtile)exemplis ostendere. Et hoc vsq; ad illum versiculū,ecce plerūq; ⁊c.in quo pone sic casum. Dñe, vos diristis mihi supra q̄ pretoriarū actionū quedam sunt in rem, quedam in personam:et promisistis q̄ easdem per exēpla mihi ostēderetis. Ad hoc respōdet Justi. Amice,libenter. Ecce plerūq; pretor permittit in rem agere: ita vt actor dicat se aliquā rem quasi vsucepisse,quā in veritate non vsucepit:⁊ tamē vtili in rem actione pretoria ita vendicat suam esse, quasi vsucepisset. Et non solum in casu isto locū habet actio pretoria in rem:sed in casu conuerso. Q̄nq; enī ita permittit pretor in rem agere,vt aliquis dicat aduersarium suū rem quasi non vsucepisse,quā in veritate vsucepit:⁊ ita eā rem ab eo pretoris auxilio auocat,quasi eam nunq̄ vsucepisset. Sed bone domine,pro deo dicatis mihi exemplum familiare in quo actor dicit se quasi vsucepisse rē quā in veritate non vsucepit. Ad hoc rñ. Amice, dabo tibi bonū exemplum. Nam pone q̄ aliqua res alicui ex causa iusta, puta Petro a non dño tradita sit,veluti ex causa emptionis vel donatiōis,aut ex causa dotis,aut ex causa legatorum vel ex alia simili cā apta ad dñij translationē:⁊ necdū Petr⁹ bone fidei possessor illi⁹ dñium bñficio illius vsucapiōis adeptus sit: si possessionē illi⁹ rei aliquo casu amittat,nullā habet de iure ciuili directā actionem in rē ad illā rē persequēdā. Jta enī prodite sunt actiōes in rē de iure ciuili,vt qs ratiōe dñij rem suā vendicaret. Cū igit de iure gen. puta p traditionē nō sit illi⁹ rei dñs effect⁹: neq; de iure ciuili, puta per vsucapionē: liquet manifeste q̄ oē bñficiuz iuris ciuilis in hoc casu Petro sit p̄clusum. Sz q̄ ptor q naturali equitate mouet, durū videbatur i hoc casu Petro possessori bo. fi. deficere penitus actionē:quādā actionē de equitate ptor introduxit:bñficio cui⁹ actionis Petr⁹ q possessionē amisit,dicit se eā rem q̄si vsucepisse:⁊ ita pretoria in rē vēdicat suā esse, sicut si in rei veritate eam vsucepisset,et directa in rē ciuili eā vendicaret.et ista actio de eqtate ptoris in hoc casu introducta,Publiciana appellat: q̄ ideo sic appellat, quia primū a Publicio ptore in edicto ꝓposita est. Et hec dicuntur vsq; ad illum.§.rursus ex diuerso. Fran.

b Sequū tur Ange. et Ja.

Possessori an cōpetat actio.

c Ista dis plicet Ange.⁊ Ja.

d Hoc verū q̄n agit occasiōe illius possessiōis q̄ erat penes ipm: ⁊ per semet ipz possidebat / ⁊ sciebat se possidere. Ang. ⁊ Ja.

e Hoc etiā plū sequitur Dy.hic.sed Jo.⁊ Pe.: q; exceptio dꝫ eē de regula. nā in reb⁹ incorpalib⁹ possidēti nō datur actio nisi i uno casu:scz sm gl. eēnt ples q̄ mille. Preterea in istis duplicibus iud. agit/nō negat rē actoris esse,nec agit rei vēpur lra rescrit. ange.

Sed istę quidē actiōes quarum[b] mētionem habuimus, et si quę sunt similes[b],ex legitimis[i] et ciuilib⁹ causis descendunt. ¶ Alię autem[k] sunt quas prętor ex sua iurisdictione comparatas habet tam in rem[l] q̄ in personam: quas et ipsas[m] necessarium[n] est exemplis ostendere. Ecce[o], plerunq;[p] ita permittit prętor in rem agere, vt vel actor diceret[q] se quasi vsucepisse quod non vsuceperit: vel[r] ex diuerso possessor[s] diceret aduersarium suū non vsucepisse qō vsuceperit.

Actio Publiciana dicit prętoria: et datur ex equitate ptoris illi qui rem nactus est a non dño ex aliquo iusto titulo qui esset aptus ad dominij trāslationem: et datur quasi ipse rem vsuceperit. Aretinus.

¶ Actio Publiciana dicit pretoria: et datur ex equitate ptoris illi qui rem nactus est a non dño ex aliquo iusto titulo qui esset aptus ad dominij trāslationem: et datur quasi ipse rem vsuceperit. Aretinus.

¶ Sed iste. ¶ Latēter accedit ad secūdā diuisionē:scz,alie sunt ciuiles,⁊ alie ptorie.⁊ de oīb⁹ exempla ponit. Sed queritur de duabus, scz de actione in rem q̄ datur cōtra eū qui dolo desijt possidere. Uidetur enim pretoria:vt.ff.de noxa.ac.l.actio.§.j. Sed et ciuilis videt inspecta psona actoris, qui de iure ciuili admittit ad agendum : vt ff.de rei ven.in rem. Sed dic eā ciuilem[f] inspecta potius psona actoris,que dignior est:vt.ff.de excep.do.pure.§.fin. et hec consyderatio semp habet.nā hereditatis petitio dr ptoria q̄n bonorum possessori dat,vel fideicōmissario:scz ptria possidētē pro heredevel p possessore detur:⁊ econtra si detur heredi de iure ciuili,dicatur ciuilis:vt.ff.de peti.heredi.l.j. Semper enim iudicamus an actio sit ciuilis vel pretoria,inspecta persona actoris[g]. Secundo querit de actione cōmodati. Sed dic eam ciuilem[h]:vt.ff.cōmo.l.in commodato.§.sicut. Et quod dicitur eo.titu.l.j.§. pretor ait ⁊c. vel approbando vel confirmando dicit,non inueniendo:sicut et de petitione hereditatis dicit ff.si pars here.pe.l.j.in prin. Sed tamen ipsa ciuilis est:cum sit ex senatusconsulto,et centumuiralis dicatur:vt.ff.de petitio. heredi. itē veniunt.§.cum anteq̄.et.C.de heredi.peti.l.fina.in princip. Omnes enim actiones que oriuntur ex his quinq; partibus iuris,scilicet legibus,senatusconsultis,plebiscitis,principum placitis, et respōsis prudentum,ciuiles sunt[i]. que vero a magistratibus vel pretorū edicto descendunt,pretorie sunt:vt.ſ. de iur.natura.§.constat. vsq; ad §.ex non.scripto.et.ff.de iusti.et iur.l.ius autem.et.j.de perpe.et tēp. act.in princi. Alie autem preter duas supradictas certe sunt vtrum sint pretorie vel ciuiles. Accursius.

f Jnuētio ne:sed exte sione dr pretoria. Fab. Ang.⁊ Ja.

g Imo l. specta origine. Bal. ⁊ Ja.

h Sequūt eam Fa.et Ange.

i Sequūt glos. ang.⁊ Ja.

g ¶ Quarū mentionem.scz expressam: vt de quibusdam dictum est.

h ¶ Et si q̄ sunt similes.vt q̄ sunt ex cōtractu vel quasi: vel ex delicto vel quasi:⁊ que descēdunt ex variis figuris causarū: vt.ſ.eo.§.j.⁊.ij.

i ¶ Ex legitimis.id est ex lege.xij.tabularum. et pro id est ciuilibus. Uel dic ciuilibus, id est ex authoritate iuris prudentum, et eorum responsis.nam totum est ius ciuile:vt.ff.de iusti.et iur.l.ius autem.et.j.de perpe.et tēp. act.in princi. Alie autem preter duas supradictas certe sunt vtrum sint pretorie vel ciuiles. Accursius.

k Ista gl. non est Accursij.

k ¶ Alie autem[k].aduerte q̄ hic doctores ita distinguunt hunc.§.incipiendo ibi,Sed iste quidem.tamen communiter allegatur in materia Publiciane.§.alie.hic et non superius incipiendo.

l Sequū tur gl. Fa. ange.⁊ Ja.

l ¶ Tam in rē.i.tam in rē tantū, q̄ in personā tantū. Nec enī aliqua pretoria[l] inuenitur que sit mista.ſ.in rem et in personā: licet ciuilis talis inueniatur:vt.j.eo.§.quedam. Et primo hic de realibus dicit vsq; ad.§.in personam.et postea de personalibus dicet. Accursius.

m ¶ Jpsas.ſ.ptorias:quasi diceret,nō solū ciuiles, quas exposuim⁹.

n ¶ Necessariū.i.vtile.qō enī medicamēta morbis, hoc exhibent iura negotijs:vt in aut.hec cōstitutio inno.in prin.collat.viij. Nec enī necessitas in principe poni potest:vt.ff.de le.⁊ sena.cō.princeps. Jtem quia per exempla apertius intelligitur:vt hic,⁊.C.de transac. vt respōsum.et.ff.de col.bo.l.pretor.§.Julianus.

o ¶ Ecce.hoc est primū exemplū qō exponitur statim ibi, Nanq; ⁊c.

p ¶ Plerunq;.quia hoc semper dicere non poterit:scilicet cōtra dominum:nisi in casibus:vt statim dicemus.

q ¶ Diceret.agendo Publiciana.

r ¶ Uel ex diuerso.hoc exponitur.j.§.rursus.

s ¶ Possessor.i.dominus quondam, ad quem redijt nunc possessio. Uel dic possessor quondam:nunc petitor.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Libellus in actione Publiciana.

¶ Mãq; ſicut. ¶ Hic tractatur de actionibus pretoriis realibus: et primo de Publiciana, in qua qualiter formetur libellus, eſt videndũ. Unde ſciendũ eſt q; act. Publiciana cõpetit qñ res aliena traditur ex iuſta cã. vnde ſi cadat a poſſ. aliquo caſu, poterit hac actio agi cõtra poſſeſſorẽ, niſi ſit dominus qui poſſidet: vt. ff. de publi. l. j. §. penul. et fi. et. ſ. de act. §. ecce plerunq;. Formabis ergo ſic in hac act. libellum: Dico ego a contra b, q; ipſe detinet rẽ mihi traditam ex cauſa emptionis, quaz quaſi vſucepi. vnde proponendo Publicianam cõtra ipm b, peto ipſam rem iure q̃ſi dominũ mihi adiudicari, et eundem b ad eius reſtitutionem condemnari. In hoc libello licet nomen act. non proponat, ſufficit vt cauſa edatur, que talis eſt: Unde cum ipſam rem quaſi vſuceperim, peto ꝛc. vt in predi. §. ecce plerunq;. vel poteſt aſſignari pro cauſa hoc: Unde cum ipſa fuerit mihi tradita ex cauſa emptionis, peto ꝛc. et eſt eadem prima cũ iſta: quia traditio ex iuſta cauſa, parit vſuſcapionem: vt. ff. de Public. l. j. ij. iij. et. iiij.

¶ Mãq; ſi cui ex iuſta cauſa[a] res aliqua tradita[b] fuerit, veluti ex cauſa emptionis, aut donationis, aut dotis, aut legatorum: et nec dum eius rei dominus effectus[c] eſt: ſi eius rei poſſeſſionem caſu[d] amiſerit, nullã[e] habet in rem directam[f] actionem ad eam perſequẽdam: quippe ita proditę ſunt iure ciuili actiões, vt quis dominium ſuum vẽdicet[g]. Sed q; ſane durũ erat eo caſu[h] deficere actionem[i], inuẽta eſt a prętore actio[k], in qua dicit[l] is qui poſſeſſionem amiſit, eam rẽ ſe vſucepiſſe, quaz vſu non cepit, et ita vendicat ſuã eſſe. quę actio Publiciana appellatur, qñ ꝑmũ a Publicio[m] prętore in edicto propoſita eſt.

¶ Prẽſenti cõtra abſentem reipubli. cauſa, vel in ptãte hoſtium vſucapientẽ rem ꝓſentis ſuccurritur, reſciſſa vſuſcapione. Areti.

¶ Vurſus ex diuerſo, ſiqs quũ hunc modũ libellũ: peto rẽ talẽ mihi reſtitui iure quaſi dñũ, perinde ac ſi vſucepiſſem. Verbũ enim quaſi poſitũ. ſ. eo. §. alie. hic repete: et ſilitudinarie ponat, nõ affirmatiue. i. dicere: ſicut vendicaré quo ad effectũ re vere vſucapta: ita nũc quaſi vſucapta. et idẽ in ſequẽtibus caſib⁹. Ex ꝑdictis ptz q; quinq; ſunt neceſſaria vt det Publiciana: ſcz traditio vel q̃ſi. qõ dico ꝓpter res incorporales, q̃ tradi nõ poſſunt: vt. ff. de acq. re. do. l. ſeruus. §. incorporales. ꝛ. ff. e. l. j. et. l. Publiciana. §. j. Scõo q; ex titulo apto ad mutationem dñij: vt hic dicit: vt ex vẽditione vel ſilib⁹. Item q; a nõ dño accepit. nã als dñiſi eſſet trãſlatum: vt. ff. e. l. j. §. j. Itẽ quarto q; bona fide accepit, vñ credidit ſe dñz factũ eẽ tũc[s]: vt. ff. de acq. re. do. l. eũ q; a furioſo. §. ꝓtor. Quinto q; credat ſe dñm hodie non eſſe cũ ꝓponit eã: als eſſet ſibi ꝛrius. Sz tñ duo ꝑma ex his gnq; ſunt difficilia agẽti. ſ. pbatio traditionis, ꝛ tituli: reliq̃ ꝛ ſiſtũt in intellectu agẽtis: cũ ſint de ſua ꝛſciẽtia[b]: que p teſtes pbari non pñt. Sz qd ſi dubitat hodie vtrũ actor fuerit dñs vel nõ? Rñ. ſalua fide ꝓponat qõ ſibi melꝰ vꝛ vel reivẽ. vel Publiciana. ſed qñ penit⁹ eſt in dubio, ꝓponat Publicianã: ꝛ i ea obtinebit: niſi aduerſari⁹ ꝓbet author ẽ hui⁹ dñm fuiſſe: qõ ſi ꝓbet, dabit ei rei ven. q effi egit actiõe Publiciana, ꝛ ſuccubuit: non repellit a rei vẽdicatiõe directa. idẽ ecõtra: vt. ff. de euic. minor. §. ſi ſeru⁹. licet qdã direrũt ꝛtra in vtroq; caſu: q; ius ſuũ vndecũq; ꝛ qualecũq; in ꝑmo iudicio deduciſſe videt: vt. ff. de excep. rei iudi. ſi mater. §. eandẽ. Sz expone vndecũq; ꝛ qualecũq;. i. ſiue de iure ciuili, ſiue de iure gẽtiũ, dñmodo directũ: vt. ff. de rei vẽdi. in rẽ. in prin. At illi dicebãt ſiue directũ ſiue vtile. et ita ptz q; cũ ſint ꝛrie[i] rei vẽdicatio directa, ꝛ Publiciana: vno libello ꝓponi non pñt: vt. C. ſi ſer. expte. l. j. Sz ex cõſuetudine cõtrariũ ſeruat. nã vtraq; ſimul ꝓponit: licet ſup vna probatiões tantũ inducat: ne ſibi cõtrari⁹ ſit. qõ certe eſt ꝛ dictã. l. C. ꝛ regulam illã. ff. de re. iu. nemo. §. quoties. ꝛ hoc ex parte actoris. Ex parte aũt rei ſpectam⁹ an poſſideat, vel dolo deſierit poſſidere: vt in rei vẽdicatiõe dixim⁹. Nã ꝛtra omnẽ poſſidentẽ datur, ꝓterq̃ ꝛtra dñm: vt. ff. de Publi. l. pe. ꝛ. l. fi. Sz etiã ꝛ dñm dat in ſex caſib⁹[k]. Primus eſt ſi a nõ dño emi, q; poſtea vo dño ſucceſſit, ꝛ ad eũ poſſeſſio redierit. nã lz ſit factus dñs, tenet tñ Publiciana: vt. ff. de rei vẽ. ſi a Titio. Scõs eſt: ſi rẽ a nõ dño emi: ꝛ poſtea verꝰ dñs voluerit a me vẽdicare: ſz ego fui abſolutꝰ: ꝛ poſtea res ad illũ redijt: agã pub. ꝛ ſi excipiat de dñio, ego replicabo q; qñq; eo agẽte fui abſolutus: vt. ff. de excep. rei iudi. figs rem. Tertius eſt: ſi egi noxaliter ꝛ bo. fi. poſ. ſerui: et ipſe dedit mihi eũ pro noxa. ſiue eñ cõtra me poſſidentẽ verus dñs agat, ſiue eo poſſidente ego agam publiciana, obtineo: vt. ff. de noxa. l. ꝛ generaliter. ꝛ. l. precedẽti. in fi. Quart⁹ eſt: ſi ego fui miſſus in poſſeſſionẽ vicine domus, quã aliquis bona fide poſſidebat, poſſeſſore nõ cauente: ꝛ poſtea verus dñs inueniatur poſſidere vi forte: et vnde vi interdictũ, ꝛ Publicianã habeo: vt. ff. de dã. infec. dãni. §. nõ ſolũ. Quintus etiã adijcit: vt ſi rẽ poſſideo: ꝛ eã nõ dolo, ſed culpa deſij poſſidere: et ſic litis eſtimationẽ tantũ ꝑm ius vẽdicati preſtiti: (vt. ff. de rei vẽ. q reſtituere.) ſi poſtea res ad dñm redeat, agam Publiciana contra eũ: vt. ff. de rei ven. ſi culpa. Vel expone. l. illã, vt habeat vtilem actionẽ quã actor directã haberet, quaſi nomẽ emiſſe videat. Sextus adijcit: ſi me mandãte rẽ meã vendidiſti: ſed me ꝓbente tradidiſti emptori: hac actione vel exceptione defendit. ꝓterea etiã cõtra me dñm hac actione agit: vt. ff. de Publi. figs prohibuit. als eſt. l. Papinianus. Additio. Nota hãc gloſ. que ponit caſus in quib⁹ dat Publiciana cõtra dñm. Idẽ no. in. l. fi. ff. e. Et aduerte q; lz Ang. in. d. l. fi. addat caſum. l. ſiquis prohibuerit. ff. e. ꝑm lecturam Dy. ibi, q; procurator vendidit rem dñi: tamẽ nõ eſt opus q; addatur: q; habes hic gloſ. ordi. dñ dicit: ſertus adijcitur ſi me mandãte rem meã vendidiſti. pondera ibi meã, et ſic mandantis. Ange.

¶ Dñs effect⁹. per vſuſcapionẽ. Nã per traditionem dñs fact⁹ non fuit. Si aũt altero iſtorũ modorũ factus dñs fuerit, Publiciana ei nõ datur: ſed directa rei vendicatio: vt. ff. de Publi. l. j. in prin. ꝛ. §. j.

¶ Caſu. imo ꝛ ſi quocũq; modo. Nã et ſi per furtuz vel rapinã[b] vel aliã vim amiſerit: non tñ habet in rem actionẽ directã, ſz hanc: lz habeat et alias actiones: vt furti: vel vi bonoꝝ raptoꝝ: ꝛ ſimiles: vt. ſ. de obli. que ex deli. §. ſed et bone fidei. et. ſ. vi bo. rap. §. fina.

¶ Nullã. de alijs aũt realib⁹ ꝛſtat: ſz ꝛ hac rei vẽdicatione dubitat.

¶ Directã. ſed nunquid Publiciana competit ratione vtilis dñi? Quidã dicunt q; ſic: dicentes q; vtile dñium hz, cui Publiciana cõpetit: ꝛ dicunt hanc eſſe cauſam Publicianę: ſicut directum dñium eſt cauſa directe actionis in rem: vt. ff. de rei vẽ. in rem. Alij dicunt[c] q; nec vtile dominium habeat: cum ille qui vtile dominium habet, etiam contra dominũ agat: vt. ff. ſi ager ve. vel emphy. pe. l. j. ij. et. iij. quod non eſt in Publiciana: vt. ff. de Publi. l. penul. et fina.

¶ Uendicet. hoc videtur falſum: nam aut habeo dominiũ: et tunc non vendico quod habeo. ſi non habeo, nec tunc vendico: vt. ff. de rei ven. l. in rem. j. rñ. Item dominium eſt ius et res incorporalis: quomodo ergo vendicatur? Sed dic dominium. i. rem ratione dominij.

¶ Eo caſu. ſcilicet iſto ſupradicto.

¶ Deficere actionem. quod erat ſm ius ciuile.

¶ Actio. ſ. Publiciana: vt ſtatim ſubijcit. als niſi ꝓtor actiõis nomẽ diceret, i factũ darẽt: ſicut ex ciuili obligatiõe noua dat cõdictio ex lege, ſi nõ caueatur de noie actionis: vt. ff. nau. cau. ſta. l. idem. §. j. et. ff. de condi. ex le. l. j. Additio. Nota gl. ſm Dy. quã tene mẽti pro regula q̃ actio cõpetat ex remedio ciuili vel ꝓtorio. ꝑ qua facit tex. ff. de adul. l. ſiqd ex hiz. Sz cõtra hoc opponit de. l. ſz et ſi poſſeſſori. in ꝑn. de iureiur. coniuncta gloſ. vbi actio in factum et Publiciana videntur eſſe idem. Sed tu reſponde vt ibi per gloſ. et doc. Ange.

¶ Dicit. ꝛ ſic videt q; ꝓtor permittit mẽtiri: qõ Pla. cõceſſit[d]. ꝛ idẽ in ſequẽtib⁹ caſib⁹ trib⁹. ꝛ facit. C. de bo. ma. l. j. vñ ſic libellũ formabat: peto talẽ rem quã poſſides, ꝛ quã emi, vel alia iuſta cauſa habui a non dño: q; dico me vſucepiſſe. Nã licet hec verba, q; dico me vſucepiſſe ꝛc. directã rei vẽdicationẽ magis videãtur inducere: tñ ex adiunctis Publicianã ſignãt. Alij dicũt vtrãq; alternatiue ꝓponi. ſ. rei vẽ. ꝛ Publi. hoc modo: peto talẽ rem iure directi dñij vel quaſi. ꝛ hanc approbat cõſuetudo[f]. Sed certe due prime nõ placẽt: quia quomodo diceret rem ſuã ſe vſucepiſſe: cũ hoc nõ ſit verũ? ſic enim peieraret in ſacramẽto calumnie: vt. C. de ſacra. cal. l. ij. Sed illi rñdent q; hoc facit lege permittente: vnde non peierat. ff. qui ſatiſda. cog. l. fin. Sed nec vltima placet: q; vnã debet eligere, et nõ plurib⁹ agere actionib⁹: vt ff. de regu. iur. l. nemo. §. quoties. Dic ergo quarto eſſe formandũ in

¶ Mutio. Scõs eſt: ſi rẽ a nõ dño emi: ꝛ poſtea verꝰ dñs voluerit a me vẽdicare: ſz ego fui abſolutꝰ: ꝛ poſtea res ad illũ redijt: agã pub. ꝛ ſi excipiat de dñio, ego replicabo q; qñq; eo agẽte fui abſolutus: vt. ff. de excep. rei iudi. figs rem. Tertius eſt: ſi egi noxaliter ꝛ bo. fi. poſ. ſerui: et ipſe dedit mihi eũ pro noxa. ſiue eñ cõtra me poſſidentẽ verus dñs agat, ſiue eo poſſidente ego agam publiciana, obtineo: vt. ff. de noxa. l. ꝛ generaliter. ꝛ. l. precedẽti. in fi. Quartꝰ eſt: ſi ego fui miſſus in poſſeſſionẽ vicine domus, quã aliquis bona fide poſſidebat, poſſeſſore nõ cauente: ꝛ poſtea verus dñs inueniatur poſſidere vi forte: et vnde vi interdictũ, ꝛ Publicianã habeo: vt. ff. de dã. infec. dãni. §. nõ ſolũ. Quintus etiã adijcit: vt ſi rẽ poſſideo: ꝛ eã nõ dolo, ſed culpa deſij poſſidere: et ſic litis eſtimationẽ tantũ ꝑm ius vẽdicati preſtiti: (vt. ff. de rei vẽ. q reſtituere.) ſi poſtea res ad dñm redeat, agam Publiciana contra eũ: vt. ff. de rei ven. ſi culpa. Vel expone. l. illã, vt habeat vtilem actionẽ quã actor directã haberet, quaſi nomẽ emiſſe videat. Sextus adijcit: ſi me mandãte rẽ meã vendidiſti: ſed me ꝓbente tradidiſti emptori: hac actione vel exceptione defendit. ꝓterea etiã cõtra me dñm hac actione agit: vt. ff. de Publi. figs prohibuit. als eſt. l. Papinianus. Additio. Nota hãc gloſ. que ponit caſus in quib⁹ dat Publiciana cõtra dñm. Idẽ no. in. l. fi. ff. e. Et aduerte q; lz Ang. in. d. l. fi. addat caſum. l. ſiquis prohibuerit. ff. e. ꝑm lecturam Dy. ibi, q; procurator vendidit rem dñi: tamẽ nõ eſt opus q; addatur: q; habes hic gloſ. ordi. dñ dicit: ſertus adijcitur ſi me mandãte rem meã vendidiſti. pondera ibi meã, et ſic mandantis. Ange.

¶ A Publicio. ſicut ab Aquilio Aquilia fuit inducta: vt. ſ. ad le. Aquil. §. ex hoc tamen capite.

¶ Rurſus. ¶ Iſte. §. diuidit in duas ptes. Primo ponit de reſtitutiõe dãda ꝑſenti cõtra abſentẽ. Scõo addit ꝛ extendit ad alios multos caſus. Scõa ibi, Qõ genus. ¶ Caſus. Duo ſunt ꝛ poſita. ſ. rurſus, q̃ eſt dictio iteratiua: ꝛ etiã hec dictio ex diuerſo, dictionẽ iteratiuã ideo bis poſuit, q; ſicut ſupra tractauit de prętoria in rẽ: ſic ꝛ hic. lz aligs poſſet dicere q; hic tractet de ꝓtoria in ꝑſonã: i plurib⁹ tñ dicit reſciſſoria i rẽ: ꝛ etiã fuit ratio quã dñs Jo. in arbore acti. poſuit inter actiones reales, referens ſe ad ea q̃ frequẽtius accidunt ꝛ ꝓtingunt. Et ita reſpõdebat dño Jacob. de Bal. reprehẽdẽti dñm Jo. eo q; reſciſſoriã iter reales ordinauit i arbore ſua. Ex diuerſo aũt dicit: q; ꝛ tractauit de actiõe ꝑ quã actor negat aliũ ſuſcepiſſe qõ vſu-

ceperat:

a Idẽ Fa. ange. ꝛ Ja.

b No. gl. q; furtuz et rapina non cõnumerãt inter caſus fortuitos. Ange. hic.

c Et bene Nico. Fab. ang. ꝛ Ja.

Actio iſfactũ, eſt ꝓtoria: condictio ex lege, ciuilis.

d Et male Fab. ange. et Ja.

e Dic q; iſtas duas libellandi formas gl. infra reprobat et bene ſm doct. et maxime reprobat iſtã vltimaz: q; hodie non eſt neceſſe q; exprimat nomẽ actionis in libello: vt in ca. examinata. de iudi. ange.

f Et etiaz

i Origine. naz etiam ſunt ediſſeres. Ja.

k Iſta gl. vſq; ad ſequuntur Nico. Dy. Fa. Ang. ꝛ Ja.

Diuiſio.

reipublicę[a] causa abesset[b], vel in hostiũ[c] potestate[d] esset, rem eius qui in ciuitate[e] esset, vsuceperit: permittitur domino, si possessor reipublicę causa abesse desierit, tunc intra annũ[f] rescissa[g] vsucapiõe eã petere, id est ita petere, vt dicat possessorẽ vsu[h] non cepisse, & ob id suã rẽ esse. Quod gen⁹ actionis[i] & aliis qbusdã[k] simili equitate motus pretor accõmodat: sicut ex latiori Digestorũ seu Pandectarum volumine intelligere licet.

¶ Alienatum in fraudẽ creditorum, pmittit ipsis ex sententia pretoris bonis debitorũ possessis reuocare. Hoc dicit. Aretinus.

¶ Item si quis in frau-

ceperat: i superiori. §. tractauit q̃liter actor affirmat se vsucepisse qd nõ vsucepit. Qualiter aũt absens rẽ pñtis pot vsucapere, habes in gl. Itẽ scire debes q in isto. §. notat scda cã inuẽtionis ti. de maiorib⁹ restituẽdis. Prima enĩ cã fuit ne absentes a psentib⁹ lederent: vel si lederent, vt restituerentur: & de ista cã tractatũ est. s. proxi. §. Scda cã fuit ne lederent psentes ab absentibus: et de ista scda cã tractat. §. iste, scz de restituẽdis psentib⁹ cõ absentes. sed qd si ambo essent absentes: restitueretur neuter cõ aliũ: Rñ. q sic. Bene enĩ restituit priuilegiatus cõ priuilegiatũ: vt eccl'ia cõ eccl'iã, & minor cõ minorẽ. Tria enĩ principaliter debes scire circa istũ. §. Primũ est qñ et quib⁹ detur restitutio: & de hoc vsq; huc dictũ est. Scdm est intra qd tps det restitutio: de q̃ diuersimode dicũt: vt habes notatũ sup. l. C. q̃ tpe mili. & ff. ex qb. cau. ma. l. ab hostibus. §. sed qd simplr. Dñs aũt Jaco. dicebat q tps ipsi⁹ nõ mutat: sz est semp q̃driennũ cõtinuũ. sed cũ aliqs tpe lesus sit: tps ad hoc bene mutat. Tertiũ est de rescissoria. Docto. aũt dicũt q nõ est pprium nomẽ act. & dicebant q minores restituunt iur. ac. & maiores offi. iudi. Dñs Ja. dicit cõtrariũ. Dicit enĩ. l. q sili modo restituunt maiores & minores. vñ dicebat q nihil aliud ẽ rescissoria q̃ actio q̃ pmo ante vsucap. vel prescript. fuit directa, modo est vtilis. Itẽ qd est qd dicit hũc librũ corrigi p. C. cũ liber iste postea fact⁹ sit: & ante Pãdectas Codex fact⁹ sit: vt. s. i pe. §. & cũ sacratissimas: Ad hr̃ndet q verũ ẽ q Impa. pmo ad impiales cõstitõnes curã suã direxerit, & ex trib⁹ codicib⁹. s. Hermoge. Greg. & Theo. fecit fieri vnũ. C. quẽ suo felici noie nũcupauit: deinde erexit curã suã ad imẽsa veteris prudẽtie volumina &c. Et tertio librũ istũ mãdauit cõponẽdũ: vt. s. hr̃ in pe. in pallegato. §. Sed postea vidẽs ipatorias cõstitões vagari ex corp⁹ iuris, mãdauit postea dissolui Codicẽ: & q insererẽtur ille cõstitutiones, & sic factũ fuit. vnde cõstitutio illa q̃ corrigit librũ istum, est vna de cõstitutiõibus.

¶ Libellus in actione rescissoria.

¶ Hic tractatur de actio. rescissoria, in qua qualiter formetur libellus, est videndum. Sed primo sciendum est q actio rescissoria locũ habet cũ absens causa reipu. vel captus ab hostibus, vel ex alia causa necessaria vel pbabili, vsucepit rem presentis, vel presens rem absentis ex causis premissis: vt in hoc. §. rursus. et. ff. quib⁹ ex cau. ma. in integ. resti. l. j. & ij. vnde reuerso absente formabit libellus in hunc modum: Dico ego a contra b, q ipse in absentia mea rem meã vsucepit: vnde supplico vobis domine iudex, implorando officium vestrum, quatenus rescindatis vsucapionẽ, vt ea rescissa possim rem meã petere quasi eã nõ vsucepisset. quo impetrato poterit agere vtili rescissoria rei vendi. Nec erit proprium nomen act. hoc quod dico, rescissoria: sed adiectio quedã: & illa que primo erat directa, dabitur vtilis: vt. C. quibus ex cau. ma. in integ. resti. l. j. et. ff. de capti. & postlimi. reuer. l. ab hostibus.

¶ Rursus ex diuerso. i. econtrario. Nã supra affirmãdo, & se vsucepisse dicit: hic negando, & aduersarium non vsucepisse dicit. Accur.

a ¶ Reipublice. Scz ciuitat Romane: vt. ff. de v. sig. eũ q. Idẽ tñ ex gñali clausula posita. ff. ex q. cau. ma. l. j. i fi. Idẽ in ceteris ciuitatib⁹ dicendũ est: vt. ff. ex q. cau. ma. l. sed et si p pretorẽ. §. pe. Idem etiam si causa municipij alicuius[a]: vt. ff. ex qui. cau. ma. l. legatis.

b ¶ Abesset. al's absens esset. Iste q abfuit reipublice causa, rẽ pñtis duob⁹ modis potuit vsucapere. s. per se: & q̃ rẽ illã secũ detulit, siue domi dimisit, & animo possedit: vt dr de eo q ad nũdinas profectus est: vt. ff. de acqui. pos. l. clã possidere. §. qui ad nũdinas. Itẽ per aliũ, scz per filiũ vel seruum, vt statim in captiuo dicemus.

c ¶ Vel in hostiũ. Qui sint hostes, dr. ff. de cap. hostes. & ff. de verbo. sig. hostes. s. qb⁹ ppl's Roman⁹ bellũ indixit, vel q pplo Romano bellũ indixerũt. Si q̃ ab alio qs capiat: nũquid hoc locũ habebit qd hic dr: Credo q sic[b]: sicut qñ abest cã alicui⁹ ciuitatis vel municipij: vt. s. dictũ est. In hoc aũt differũt, qz nõ fiũt serui taliũ hostium: vt ff. de cap. hostes. et sic poterit facere testamentũ: qd al's non posset[c], cũ esset seruus. imo et eius obses nõ posset: vt. ff. de testa. l. eius q. et l. obsides. Accursi⁹. Additio. Idẽ si princeps vel papa siue ei⁹ legatus de cõmissione pape alicui ciuitati subdite eccl'ie bellũ indixerit: qz capti efficiuntur serui, et eo bona efficiuntur capientium. & sic in omnibus his habebit locum fictio postliminij. quod not. perpetuo.

d ¶ Potestate. i. seruitute[d]. al's accipit pro iurisdictiõe: vt cum dicimus, potestas hz homines de districtu in ptãte. i. iurisdictione. Itẽ ponitur p obediẽtia: in qua ptãte est monach⁹ sub abbate: et clerici sub platis. Itẽ ponit pro dilectiõe siue pietate: & hec pria ptãs dr: vt ff. de vb. sig. ptãtis. Sz quomodo iste ab hostib⁹ capt⁹ poterit vsucapere, cũ ipe ab alio possideat: vt. s. de iur. per. §. serui. q̃ ipe possidere nõ pot: vt. ff. ad. l. Jul. de adulte. sic eueniet. & ff. de acq. re. do. homo liber. §. qcqd. q̃ nec vsucapere: vt. ff. de vsucap. sine possessione: Rñ. vsucapit p filiũ vel p seruũ in re peculiari[e], vt. ff. ex q. cau. ma. itez ait ptor. §. h aũt. & l. deniqz. & l. ait ptor. §. hi plane. & ff. de vsusc. iusto. §. si. Sed nec videt q p seruũ possit captiu⁹ vsucapere: vt. ff. de vsusca. neqz seru⁹. Sed dic q illa loquit in cã nõ peculiari: qd verũ est. Vel loquit ipa veritate ispecta[f], hic aũt iure postli. inspecto: qd preualet veritati: vt. s. q. mo. ius pat. sol. §. si ab hostibus. Additio. Docto. cõiter sequuntur gl. et do. Ja. reprobat hic Ange. quẽ videas. et dum tert. noster dicit q capt⁹ ab hostib⁹ pot vsucapere: Ja. exemplificat de actione personali in qua currit prescriptio, non ex possessione prescribẽtis, sed ex solo cursu temporis, negligentia petentis. vide hic per eum.

e ¶ In ciuitate esset. q. d. q nõ abest. Quid ergo si vterqz abest, et alter alteri⁹ rẽ vsucapit: Rñ. & tunc habet locũ hec restitutio[g]: vt. ff. ex qb. cau. ma. l. si. videt aũt desinere abesse cũ domũ redijt vel redire potuit finito negotio p quo erat absens. & tũc dicit desinere abesse: nisi iusta causa ipedit⁹ fuerit i redeũdo. statuunt enĩ ei. xx. miliaria diurna: vt. ff. ex q. cau. ma. si cui. §. tãdiu. Et sic ptz q de necessaria absentia tũc intelligit[h]: al's cõtra: vt. ff. e. l. hi qui. & l. se. sed verbũ desierit hic positũ, stricti⁹ ponitur. i. q possit cõueniri. Itẽ ecõtra si psens rẽ absentis vsucepit: vt. ff. ex q. cau. ma. l. j. §. vba. & tunc siue cõpleta est tota vsucapio in psentia. i. intra modicũ tẽpus, siue in absentia, siue postea parum: idem est: vt. ff. e. l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter.

f ¶ Annum. s. vtilẽ: qui constat ex. ccclxv. dieb⁹: vt. ff. de statuli. cũ heres. §. Stichus. in quib⁹ actor habuit facultatẽ agendi: nec impediretur per se, nec per reũ, nec p iudicẽ. Nam hec tria necessaria sunt vt vtilis dies aut an⁹ currat: vt. ff. de diuer. & tẽp. pscrip. l. j. Hodie vero in omnib⁹ restitutionib⁹ quadrienniũ continuũ computatur: vt C. de tẽp. in inte. resti. l. fi. Et ita no. hic q hic liber corrigitur per. C. in hoc anno vtili generaliter sm quosdã. Sed dico cõtra: qz illa tantum in restitutionibus dicit: vnde in alijs remanet vtilis annus.

g ¶ Rescissa. p i integrũ restitutionẽ petitã a iudice viuo: vt subducatur tẽpus vsucapiõis quo fuit absens: vt. C. de resti. mili. l. iij. sicut et minores petũt: vt. ff. de excep. l. exceptiones q̃ psone. in. fi. l. Et hoc ipsum. s. q postulare possunt, a mortuo pretore cõcedit eis: vt. ff. e. l. j. per totũ. Restituit ergo eos ptor viu⁹[l], vt sic agãt antiqua actiõe, ac si res nõ esset vsucapta, vel actio pscripta: & ideo actio ad quã restituitur, dr rescissoria, nõ q sit nomẽ pprium actionis: sed que erat primo realis siue psonalis directa, nunc dr vtilis: vt. C. ex qb. cau. ma. l. fi. & de cap. l. ab hostib⁹[k]. Alij dicunt[l] q statim eo reuerso hz rescissoriã: & dicũt esse propriũ nomẽ actionis. & sic dicunt q maiores iure actiõis, sz minores officio iudicis restituũtur. Dicũt tamẽ q hec rescissoria actio efficaciã nõ hz anteq̃ insufflet in eã ptor spiritũ vite, dãdo restitutionẽ: qd satis recidit in pmã opinionẽ. Nã semp veruz est hoc q a ptoris mortui edicto hoc fit, & authoritate pretoris viui.

h ¶ Vsu non cepisse. Et sic videtur concedere mentiri: quod P. confitetur. Sed dic q non mentitur: sed dicit sibi restituẽdum ac si vsucaptum non esset: vt. s. proxi. §. diximus.

i ¶ Actionis. scilicet rescissorie supradicte. Accur.

k ¶ Quibusdã. vt si rem absentis vsucapiat presens[m]. Itẽ si absens fuit probabili causa: vt studiorum. Item in vinculis positus: vt. ff. e. l. j. et. l. sed et si per pretorem. in fi. et. l. se. et de illis. ll. j. facit mẽtionem cum dicit de volumine. Flor.

¶ Itẽ sigs. ¶ Diuidit in duas ptes. Prio ponit dictũ: ex quo tacita questio. Scdo determinatio q̃stiõis. Scda ibi, Permittit. ¶ Casus. De rescissiõe alienationis. s. qualiter possim petere p rescissoriã rẽ meã absente me vsucaptã vl pscriptã, rescissa vsucapiõe p bñficiũ restitutiõis: satis est dictũ. s. i materia sua. Nũc aũt vidẽdũ est de q̃dã alia reuocatiõe q̃ fit alio casu: videlicet de reuocatiõe que fit a creditore qñ debitor in fraudẽ creditor mala fide alienat. Et circa hãc materiã dicit legislator breuiter q si debitor mala fide in fraudẽ creditor alienauerit, pmittit creditorib⁹ bona fide reuocare ab ipso ea que sunt alienata, perinde ac si bona illa remãsissent i bonis debitoris illius. Unde hic tractat de alia reuocatoria, q̃ fecit in primo. §. q̃ vocatur Pauliana. Se.. videt in principio q pretor pmittat mẽtiri hic: sicut in duob⁹ proximis. §§. Et respondetur q nec hic nec ibi permittit ptor mẽtiri. Ipsa enĩ vba hic posita sunt sicut si in bonis debitoris mãsissent: & vba posita superi⁹, ac si nõ vsucepisset, effectũ denotãt. q. d. sicut in rescissoria permittit ei qui fuit absens causa reipublice, vel alia iusta de cã: dũ res sua vsucapta fuit, in effectu agere ac si rem suã nõ vsucepisset aduersari⁹: eo q fingit lex rẽ nõ esse vsucaptã, rescissa vsucapione p bñficiũ restitutionis: et sicut ptor fingit hoc nõ ẽẽ vsucaptũ qd i vitate est vsucaptũ, remouẽdo vsucapionẽ de medio: & sic fictio hec vitati piudicat: sicut & alibi in fictiõe. l. Corne. q̃ fingit captiuũ mortuũ, pmortuũ prima hora captiuitatis. et in

a Dic idẽ si esset absens pro facto vni⁹ ville vl castri: quia large modo dr absens cã reipu. vt no. gl. in l. legatis. al legata. j. ange.

b Et bene: qz qñ pñti cõtra absñtẽ datur restõ nõ refert de cã absẽtie. Ang. & Ja.

c Sequitur hãc gl. ang. & Ja.

d Melius dixisset: id est dñio. Fl. co. & Ja.

Capt⁹ ab hostib⁹ pt vsucapere.

e Seqtur hãc gl. Ja.

f Idẽ Dy. ang. & Ja.

g Istã gl. approbant ang. & Ja.

h Qñ absens cõ pñtẽ restituitur: al's non fit distinctio: sm Ja.

l Istud q̃ perit restitutio/est officiũ iudicis. facit. l. q si minor. s. fin. ff. de mio. & ẽ casus i terminis i. l. si qs stipulatus. ff. ex q. cau. ma. & nõ cõprobat rõne: qz q̃tiẽs verba legis referũt ad iudicẽ/ tũc ex illo edicto orit officium iudicis: vt not. gl. in. l. si sor. C. d col. & hr i. l. iij. ff. de ali. et ciba. lega. & no. plene Bar. in. l. j. ff. de cõdi. ex leg. sed h edictuz est hmõi: vt in l. j. i fi. ff. ex q. cau. ma. igit &c. Ange.

k Iste due leges nihil faciũt ad ppositum.

l Et male sm doc. h.

m Istã tenent Dy. & Bal.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fictione postliminij: vbi fingit captiuus fili semp fuisse in ciuitate: vt ff. de capti. & postli. re. l. postliminiū. §. fi. & l. q si filius. fic & i ista reuocatoria pmittit creditorib⁹ rē debitoris in eoꝝ fraudē alienatā, ac si nō esset alienata, petere. Sed videt q male ponitur in lra hec dictio iteratiua itē: cū in primo. §. tractatū sit de reuocatoria ptoria in rem: cū Pauliana sit in

psonā. Cū igitur simus i tractatu ptoriarū realium: sicut ptz. j. t. ꝫ. & in illo. §. i psonā. vbi de psonalib⁹ aget: male videt hic inserere actiones ptorias psonales: & male videt hic poni hec dictio itē iteratiua, cū quasi de alia materia hic tractet. Ad hoc rndetur: Nō est dubiū quin Pauliana de q pncipaliter i hoc. §. tractat, & alie de qb⁹ fit mētio, scz Pauliana, Fauiana, et Caluisiana. ff. de vsur. videam⁹. §. in Fauiana. inter psonales sint: tñ eas iter ptorias interserit ꝓpter filitudinē quā habēt i reuocādo. ideo dicit itē. ¶ Sup isto. §. pōt formari vnū quare, tale. Reuocat per Paulianā qō in fraudē creditoꝝ a debitoribus est alienatū: p Caluisianā aūt & Fauianā (qō qō sup hoc sit dissensio) reuocat illud qō in fraudē pfoni est a liberto alienatū. Quare ergo cū necesse sit q ꝓbet fraus tā emptoris qō vēditoris ad h q creditor possit reuocare illud qō i fraudē ei⁹ est alienatū, in reuocatiōe q̄ fit a patrono rei alienate in ei⁹ fraudē a liberto suo, sufficit q ꝓbet fraudē alienātis solū: Ad hoc ꝺr q creditor q agit Pauliana, reuocat alienata ab ei⁹ debitore nō soluto ptio: & ꝓpter hoc grauat, qr tā emptoris qō vēditoris fraudē necesse hz ꝓbare. Patron⁹ aūt q vult reuocare alienata i ei⁹ fraudē, necesse hz soluere ptiū emptori: & ideo in hoc releuat, qr nō hz necesse ꝓbare nisi fraudē alienātis. ¶ Sz dñe, q̄ est ratio hui⁹ diuersitatis, q plus debeat grauari pfon⁹ qō creditor q reuocat: Frater, dicit Justi. Ratio vna iā dicta est. s. qr q in vno grauat, in alio dz releuari: p. l. ff. de iureiu. l. eñ q. Alia ratio est ista, & magis specialis: quia patron⁹ q reuocat, certat de lucro captādo: creditor aūt de dāno vitādo. De actiōe aūt Pauliana, Fauiana, & Caluisiana, diuersimode sentiūt. Quidā eñ sicut Bar. & oēs antiqui usq ad Jo. & Azo. dixerunt q Caluisiana datur pfono, et Pauliana creditori, & Fauiana vtriq. Et ꝓ se allegabāt. l. ff. de vsur. videam⁹. §. in Fauiana. Dixerūt eñ q in. l. illa dicit lra, p quas. vñ isti fecerunt tales versus: Cal. pa. sz Pau. cre. Fauiana cauebit vtriq. Jo. & B. & eoꝝ seqces dixerūt q Fauiana pfono, Pauliana creditori, & Caluisiana da vtriq, per alios versus, Creditor a Paulo: Fauioq patronus amet. Jstis Caluisi⁹ cōmunis amicus habetur. Dñs Hui. dicit q Pauliana datur soli creditori, fm q oēs alij dicūt, qr Cal. & Fa. dātur soli patrono: & nūq creditori: nec meminit se vidisse. l. q̄ dicat Fauianā vel Caluianā dari creditori, nisi in. l. videam⁹. de vsur. sit ista litera, p quas: quod nō credit. cōis enim est litera, per quā, et non per quas. Fran.

¶ Libellus in actione in factum, que et Pauliana dicitur.

¶ Hic de alia ptoria et personali tāgitur: & illa datur creditori ad reuocādum ea que in fraudē eius sunt alienata: & appellatur Pauliana, siue in factū, de qua. ff. de vsufru. l. videamus. §. in Fauiana. et ff. de his que in frau. credi. l. hec in factuz. Et ponitur hec actio inter reales, propter quandā similitudinem quam habet cum rescissoria: quia sicut per illā rescinditur vsuscapio, ita & per hanc traditio: vt in hoc. §. item siquis. & forma in ea libellum sic: Dico ego a contra b, q debitor meus alienauit et vēdidit ei in fraudem bona sua, et q ego iussus fui ex sentētia presidis possidere bona ipsius debitoris. vnde proponendo cōtra ipsum Paulianam actio. peto possidere illa bona ac si non essent tradita ipsi b, et bono. posses. in me trāsferendam adiudicari peto. Causa istius act. est hec: Et quia in fraudem alienauit, peto &c. & sufficit q loco actio. ponatur causa sic: Unde cū i meā fraudē debitor alienauerit, peto &c. Et datur ista Pauliana ad reuocandum corporalia: actio vero in factum datur ad incorporalia, fm quosdam. Sed dicas q Pauliana non est propriū nomē actio. sed quedā adiectio: et datur actio in factum tam pro corporalibus, q̄ pro incorporalibus.

¶ Libellus in actione Fauiana.

¶ Actio vero Fauiana datur patrono ad reuocādum ea que libertus in eius fraudem alienauit: & eodem modo formabis libellum sicut in Pauliana, vel in act. in factū, de qua est hic proxime dictum.

¶ Libellus in actione Caluisiana.

¶ Caluisiana vero actio datur vtriq: scz tam creditori q̄ patrono: in qua eodē modo formatur libellus sicut in predictis actionibus.

a. ¶ In fraudē. No. q vterq tā debitor q̄ receptor opz q fraudē participet[a] qñ titul⁹ nō ē lucrati⁹. si aūt ē lucrati⁹ (puta donatiōis, vt si dedit. et h̄ intellige ad h vt creditor possit reuocare alienationē) tūc sufficit fraudē debitoris tm̄ iteruenire: vt. C. de reuo. his q̄ i frau. cre. l. pe. & ff. q̄ in frau. cre. q aūt. §. h edictū. & §. filij mō. Et de hac fraude nota bona distinctionē, qr aut adhibet a debitore alienāte iter viuos: aut i vltima volūtate: vel a liberto i fraudē pfoni fit iter viuos: vel in vltima volūtate. si in vltima voluntate: tūc aut p legata, aut p libertates. & si p libertates: aut directas, aut fideicōmissarias. Si debitor in fraudē alienet inter viuos: vno casu psumit fraus. s. qñ oia alienauit: vt. ff. e. oēs. §. Luci⁹[b]. Si aūt nō oia: nō psumit. sepe eñ de facultatib⁹ suis ampli⁹ q̄ in eis est, sperāt hoies: vt. ꝫ. q ma. nō pos. §. in fraudē. dz ergo ꝓbare eā creditor. Et hec distinctio p oia seruat etiā i patrono: vt. ff. de ꝓba. pfon⁹. & l. quotiēs. §. q dolo. Jn vltima

dem[a] creditorū[b] rē suā[c] alicui tradiderit: bonis ei⁹ a creditoribus possessis[d], ex sñia p̄sidis[e] pmittitur[f] ipsis creditoribus rescissa traditione eā rē petere[g], id est dicere eā rem traditā non esse, et ob id in bonis debitoris manisse[h]. ¶ Actio Seruiana vt q̄si ē ptoria: & ꝓpterit Seruiana ꝓ reb⁹ coloni: q̄si Seruiana ꝓ reb⁹ aliorū

volūtate si legatū vel fideicōmissum in fraudez creditoris reliquit, solū euētū inspicim⁹: iz fraus nō interuenerit, vt i donatiōe cā mortis: vt. C. de iur. de libe. l. fi. §. si vo creditores. cū legata nō debeant nisi deducto ere alieno: vt. ff. eo. q aūt. §. pe. & ad Treb. l. j. §. is q quadringēta. Jdē in patrono p oia si libert⁹ in fraudē legauit: vel fideicōmissum reliquit: vel donauit causa mortis. nā solū euentū inspicim⁹: vt. ff. siqd in frau. patroni. l. j. in prin. & §. j. Jn libertatib⁹ autē in fraudē relictis distingue directas a fideicōmissarijs. in pmo enim casu consilium et euentum, in secūdo euentū tantū inspicim⁹: vt. C. de his qui ma. non possunt. l. fi. et. l. j.

b ¶ Creditor. Large accipe p oi eo cui aliqd debetur, vt. ff. de vb. sig. l. creditorum. & l. creditores. & l. si cui. et in auc. de fideius. §. pe. col. j.

c ¶ Rē suā. s. corporalē, ex eo qō dicit tradiderit. idem tñ est in incorporalib⁹, vt ptz p multa exēpla. ff. q̄ i frau. credi. l. j. & ij. & iij. vsq ad l. q aūt. Additio. Nota sing. illā. l. in pncipio, q si debitor repudiat hereditatē vel legatū, vel alio modo & titulo poterat acquirere & nō vult, imo repudiat etiā in fraudē et despectū creditoꝝ: an habeat locum ista materia: ꝺr ibi q nō: qr dūmodo non diminuat de suo pmonio, non habet locū dispositio huius. §. quod nota bene. Ange.

d ¶ Possessis. i. possideri iussis. nec enim re ipsa a creditorib⁹ fuerāt possessa bona debitoris: cum ipe alienauerit. Uel dic[c] possessis que remanserant, et non sufficiebant: vt. ff. eo. l. ait pretor.

e ¶ Presidis. puta qr fuit condēnatus, & non satisfecit condēnationi intra tempus. vnde missus fuit actor in possessionem bonorum.

f ¶ Permittit. scz intra annū vtilē, vt. ff. de his q i frau. cre. l. j. j. rñ. de eo tñ qō puenit ad eū, vel qō dolo fecit quo minus pueniret, ppetuo datur, vt. ff. eo. ait ptor. §. hec actio. Additio. De ista materia excussiōis vide hic late p docto. & refert hic Ja. casum singu. in auc. cōtra q rogat⁹. C. ad Treb. vbi ēt i rei vēdi. est necessaria excussio bonorū.

g ¶ Eam rem petere. Sz qua actiōe: Rñ. Pauliana: q̄ dat creditori ad reuocāda corporalia, sed in factū ad reuocāda iura: vt. ff. de vsur. l. videam⁹. §. in Fauiana. & ff. e. l. fi. §. fi. Est et Fauiana q̄ datur soli patrono ad reuocāda ea que libertus in fraudē patroni alienauit inter viuos vel in vltima volūtate, quo mīn⁹ patronus habeat tertiam: vt. ff. si qd in frau. patro. l. j. in prin. & §. j. & ꝫ. de suc. liber. §. sed nostra cōstitutio. Est & Caluisiana: & ipsa tam patrono q̄ creditori cōpetit, vt. ff. q̄ in frau. pa. l. in Fauiana. Quidam tñ dicūt contra in eo qō de Fauiana dictum est: ar. ff. de vsur. l. videam⁹. §. in Fauiana. Sed certe ita dicit ibi litera, p quā: & sic referē ad ꝓmā tantum, scz Paulianā. Et iste due imitātur naturā superioris in factū Pauliane. Sed q̄ro q̄re sunt hic he posite inter reales ptorias, cū ipe psonales sint: qō probaē per id qō dicit litera, in Fauiana quoq: vt. ff. de vsuris. l. videamus. §. in Fauiana. Nā ꝓme diceret de personalibus. vñ cōtinuat eā cū personalib⁹, & ꝓbatur. ff. si qd in frau. pat. l. j. §. hec actio. Sed rñ.[e] qr filitudinē hz cū superioribus duob⁹ casib⁹ in eo q sicut ibi pmittit aliquid dicere qō nō fit, vel esse faciēda aliqua ac si nō ꝓcessissent q̄ processerūt: sic et hic. Jtē sicut ibi fit reuocatio, ita & hic. ergo fm hec ita dici debēt he reales, sicut superiores: qō qdā cōcesserūt. Sz rñ. hic nō petit qō meū fuerit: vt in superiori casu, nec quasi meū: vt in Publiciana: vt. ꝫ. e. §. alie. Nec obstat. j. §. pri. qr hypothecaria est in rem, nec tñ meū petitur vel quasi: quia ibi qō peto, peto quasi meū. i. possessionē p hypothecariā actionē vel Seruianā. Hic aūt neq possessio neq dñium est meū: nec fuit: imo in accipientem trāsiuit: iz in fraudē fit alienatū, vt. ff. de cōtrahē. emp. si sciens. in fi. et ꝑdicte tres actiones reuocatorie dicuntur[f]. Sed vnde oritur hec actio: Rñ. ex quasi maleficio: qñ dolus fuit in vendente & emēte. si autē in vendente tantū: tunc pōt dici ex quasi contractu, si agitur contra illū possidentē. Sed nunquid habet retentionē, vt ab eo non reuocetur si vult soluere qō sibi creditori reuocare volenti debetur: Quidā negant: vt arg. ff. rerum amo. si cum dos. §. fi. & l. seq. Sed cō tradico: instar posterioris creditoris si vult soluere priori qō sibi debetur, potest habere retentionē: vt. ff. de euic. l. euictus[g]. quod dic vt ff. de his que in frau. credi. ait pretor. §. illud.

h ¶ Dan fisse. videtur ergo q pmittat mentiri: qō nō est verū. sz ita petit, ac si manūisset in bonis debitoris, vt. ꝫ. e. §. alie. & §. rursus.

Jtē Seruiana.

a Secus in patrono q̄ reuocat alienata q̄ cūq titulo q̄uis solus libert⁹ participauerit fraudē. ange. & Ja.

b Qui tex. sz lo q̄tur in alienatiōe lucratiua: tñ etiaz hz locuz in cōeroso: vt est gl. in. l. q̄ testñ. in ff. modū. et ibi bar. ff. si ꝓba. et ista ꝓcedit fm Ja. qñ ver ditio olim bonorū ei⁹ facta ꝓ vel de minoi ptio q̄rale rē. Idem si non ola bona sz maiorē partē alienauit: vt est gl. nota. in. l. nomē. §. filio. l. §. ois subsli tia. ff. de le ga. iij.

c Istam & nent Hug. Pla. Joā. Fa. & Ja.

d Hāc gl. intelligun doc. in alienatis inter viuos: sed in vltima vo luntate de tur vel con dictio inde biti vel hi pothecaria vt. l. fi. §. si ꝺo creditor . . Rode in re delld.

e Dic q̄ sūt personales in rem scripte. Hug. Joā. Fab. et Ja. Actio hypotheca ria.

f Et sicut net glo. q he reuocatorie sint mere personales: sz d. Jac. in q̄ ne probat gl. et tenet q̄ sint in rem scripte. vi de hic q eadem.

g Videtur me lioꝝ esse l. l. ꝺem. C. q̄ potiores in pig. ha. Jason.

Universidad de Deusto

¶ Jte Seruiana. ¶ Diuidit in tres partes. Primo q̄ actio Seruiana vel quasi Seruiana est ptoria. Scō q̄ sit differētia inter actionem Seruianā vel quasi. Tertio q̄ sit differētia inter pign⁹ ⁊ hypothecā. Scda ibi, Seruiana aūt. Tertia ibi, inter pignus. ¶ Casus. Adhuc psequit Justi. materiā suā dicēs q̄ nō solū pcedētes sunt ptorie in rē: ⁊ etiā Seruiana ⁊ q̄si Seruiana, q̄ ⁊ hypothecaria vocant: ⁊ statim dicit effectū vtriusq; Seruiana eñ cōpetit locatori siue dño dom⁹ pro rebus coloni que pignoris iure pro mercedib⁹ fundi vel dom⁹ tacite obligātur. Quasi Seruiana autem vocatur alia per quā creditores pignora hypothecasq; psequuntur. Que aūt sit differētia inter ista tria nomina, Seruiana: et Quasi Seruiana: ⁊ Saluianus interdictū: q̄ vident nomia synonyma: satis potest patere ex notula lre. Et ⁊ hypothecaria reuocet nudā possessionē: ⁊ Saluianū iterdictū silr: tñ differūt: qr q itēdit Sal. iterdictū, nō hz pbare nisi vnū. s. q̄ ille q cōduxit domū, tpe cōductionis possedit res illas. Jn Seruiana vero hz pbare duo. Dñs aūt Ja. hic agitabat vnū verbū de quo nunq̄ fecerūt mētionē glossatores: scz quare vna actio vocatur Seruiana: alia quasi Seruiana. Et ad istā q̄stionē ita rñdebat. Actiōes vocātur vere ⁊ directe in casu isto in quo sunt extense. Seruiana aūt sicut ex primitiua sui natura est, intēdebat cōtra colonū. ⁊ certe postea extēdebat cōtra quēlibet aliū debitorē: ⁊ tūc p extēsionē sortita est natură quasi Seruiane. Uel sic, ⁊ melius: Seruiana hr illa actio q̄ nobis seruit vere: sicut aliqs hr nobis vere seruire qñ gratis seruit. Sic aūt est de actiōe Seruiana. Quādo eñ domū meā tibi loco: nō cōuenio tecū q̄ res illate mihi sint obligate, ⁊ tamē sunt. ⁊ ita sine pacto interueniēte res illate mihi obligate sunt: ⁊ pro eis cōpetit mihi Seruiana. Jtē volui scire a legislatore q̄ sit differentia inter pignus ⁊ hypothecam: ad hoc quia in fi. ptori. §. dixit q̄ q̄si Seruiana est actio p quā creditores pignora hypothecasve psequūtur. Et ipse rñdet q̄ nulla est differentia inter pignus ⁊ hypothecaz quo ad actionē hypothecariā. Nā quecūq; res fuerit a debitore creditori obligata: siue fuerit creditori tradita: siue nuda cōuētione sine traditione sibi obligata: semp pōt creditor illā rē a quocūq; possessore petere p hypothecariā actionē. Jn alijs tñ facimus differentiā inter hec verba. Dicim⁹ eñ q̄ pignus ꝓprie hr res obligata ⁊ tradita creditori. Res dico mobilis. Quādo aūt aliqua res nuda conuentione sine traditione obligat, eā dicim⁹ appellatione hypothece cōtineri. h. d. Sed videt in pn. q̄ lra dicat falsum: cuz dicat q̄ inter pignus ⁊ hypothecā nulla est differētia: qr actio hypothecaria vēdicatur habēti possessionē. ff. de pigno. l. ⁊ que nondū sunt. §. j. sed qui hz pignus, hz detentionē ad minus. quare ergo nō pōt habere actionē hypothecariā? Frater, q̄ hz pign⁹? sine dubio q̄diu hz pignoris possessionem siue detentionē, nō hz hypothecariā. sed si pign⁹ traditum fuerit postea amissum, vel si pignus alij precario concesserit: tūc cōpetit creditori hypotheca. ⁊ postea caute dicit in notula, vt hac actione peti possit a quolibet possessore. ⁊ hoc est q̄ dicit. Fran.

¶ Libellus in actione Seruiana ⁊ Quasi Seruiana.

¶ Hic tangitur de Seruiana ⁊ Quasi Seruiana, que etiā hypothecaria vocatur: in quibus qualiter formetur libellus, est videndum. Sed primo sciendū est q̄ Seruiana datur domino fundi in reb⁹ coloni que pignoris vice vel iure pro mercedibus fundi eidem tenent: vt in hoc. §. item Seruiana. ⁊. ff. quibus ex cau. pig. taci. contrahi. l. ij. Formatur ergo in hac act. sic libellus: Dico ego a contra b, q̄ bona que sunt illata ⁊ inuecta in fundū n. eū, sunt mihi obligata pro mercede fundi. vnde proponendo Seruianā siue hypotheca. cōtra ipsuz b, peto illa pignora mihi tradi, ⁊ eundem b ad restitutionem eorundem pignorum mihi condemnari. Causa autem pro ista act. poterit poni hec, scz: Unde cū bona illa, vbicunq; sint, ipso iure tacite mihi sint obligata, peto ⁊c. Eodem modo forma libel. in act. illa hypotheca siue Seruiana que datur domino domus in bonis inquilini in eandē domū illatis. Quasi Seruiana siue hypothecaria datur creditori ad pignora sua psequēda: vt. §. de act. §. Seruiana. ⁊ sic formatur libell⁹ in ista q̄si seruiana: Dico ego c q̄tra d, q̄ ipe detinet equū meū, quem ipse mihi obligauit p. x. libris. vñ ꝓponendo contra ipm hypothecariam, peto dictum equū mihi tradi, ⁊ ipm ad restitutionē ipsius equi cōdemnari. Et causa erit in hoc libello quā sufficit ꝓponere. s. hec: Unde cum dictus equus sit pro. x. libris mihi obligat⁹, peto ⁊c. He vero act. scz Seruiana ⁊ quasi Seruiana (que hypotheca ria vocatur) sunt in rem: vnde dātur contra quemlibet possidentem.

¶ Jtē Seruiana. q. d. non solū publiciana ⁊ rescissoria reales sunt ⁊ debitorum obligatis. Arctinus.

¶ Jtē Seruiana, ⁊ Quasi Seruiana q̄ etiā hypothecaria vocatur, ex ipsi⁹ ptoris iurisdictiōe sub stātiā capiūt. ¶ Seruiana aūt experit q̄s[a] de reb⁹ coloni[b] q̄ pignoris[c] iure ꝓ mercedib⁹ fundi[d] ei tenent. Quasi[e] Seruiana aūt est q̄ creditores pignora hypothecasve psequunt. ¶ Jnter pign⁹ aūt ⁊ hypothecā, q̄tū ad actionē hypothecariā attinet, nihil[f] interest. Naz de q̄ re[g] inter creditorez ⁊ debitorē ꝙuenerit vt sit pro debito obligata, vtraq; hac appellatiōe[h] cōtinet. Sz i alijs differētia est: Nā pignoris appellatione eā ꝓprie rē cōtineri dicim⁹, q̄ simul etiā traditur creditori, maxime[i] si mobilis sit. At eā q̄ sine traditiōe, nuda cōuentione tenet, ꝓprie hypothecę appellatione contineri dicimus.

¶ Actio de cōstituta, que habet omnes vires quas habebat olim, ⁊ etiam illas quas habebat receptitia: itē actio de peculio: ⁊ p quā queritur an actor iurauerit: sunt personales et prętorię. Arctinus.

pretorie: de qb⁹ dictū est: sed etiā due iste capiūt vim ex pretoris iurisdictione. i. ptorie sunt: vt hic, ⁊. ff. de pac. si tibi. §. de pignore. Accur.

a ¶ Quis. scz dñs fundi: siue sit partiarius[a]: siue nūmis colat. Jtem etiā pro deterioratione domus[b]: vt. ff. qui. cau. pi. ta. contra. l. ij. licet ex locato sit actio: vt. ff. loca. l. qui fundum.

b ¶ Coloni. subaudi, vel inquilini. naz ⁊ eius res sunt tacite obligate: vt ff. quib. cau. pi. ta. cōtra. l. ij. [c] Et est Colonus in villa: Jnquilin⁹ in ciuitate: vt. ff. de acq. pos. l. re pignoris[d]. Differētia tñ est inter has duas tacitas obligationes. nā in rusticis ita demū, si dñs sciat inducta ⁊ illata. in vrbanis siue sciat siue nō ⁊ est rō: qr sancta rusticitas oia palā hz. sed inquilinus multa etiā clā apportat, que locator ignorat: vt. C. loca. certi iuris. Jta tñ i vtroq;, si eo animo sint inducta vt ibi sint perpetuo, non ad tempus: vt. ff. de pig. debitor. ⁊. ff. qui. cau. pig. ta. contra. in predijs. §. j.

c ¶ Pignoris. scilicet taciti.

d ¶ Fundi. vel domus: vt. §. dictum est.

e ¶ Quasi. Hec dictio ponit ad differentiaz supioris. vtraq; tñ Seruiana hr̄a seruādo forte dicta: cū oē ius aut in acqrēdo, aut in seruādo, aut in amittēdo ꝙsistat: vt. ff. de le. ⁊. se. cō. l. fi. [e] Sz q̄ est differētia iter Seruianā actionē ⁊ Saluianū iterdictū: cū illō ad idē ꝙpetere ꝓ deat: vt. j. de iterdic. §. interdictū: ¶ Rñ. qr i Seruiana opz q̄ creditor ꝓbet debitorē fuisse dñz tpe obligatiōis: vt. ff. de pig. l. ⁊ q̄ nōdū sunt §. j. sed in saluiano sufficit q̄ ꝓbet eum possedisse: vt colligitur. ff. de Saluia. interdi. l. j. in prin. ⁊ diximus. j. de interdi. §. interdictum.

f ¶ Nihil interest. nisi in sono vocis: vt. ff. de pig. l. res hypothece. §. itē pign⁹. imo et etiā quātū ad actionē videt interesse. nam ꝓscriptio habenti pign⁹ nō currit, cū possideat. secus in hypothecaria, cui currit ꝓscriptio iterdū. x.[f] interdū. xx.[g] interdū. xxx.[h] iterdū. xl.[i] annorum: vt. C. si aduer. cre. l. j. ⁊. ij. ⁊. C. de prescript. xxx. vel. xl. annorum. cum notissimi. et de an. excep. l. j. §. j.

g ¶ De qua re. mobili vel imobili: tradat creditori vel nō: corporalis vel incorpalis sit: excepta tñ vrbana seruitute: q̄ non pōt obligari: ne ruinis ciuitas deformet: vt. ff. de pig. si is qui. §. fin. ⁊. l. seq. Addito. Dic q̄ attēta ratiōe glos. si esset seruitus etiā vrbana, q̄ nō esset deformatio ciuitatis, posset obligari: vtputa, obligo tibi seruitutē altius non tollendi, donec pecunia non soluatur. nam tunc valere ita dixit Bar. in. d. l. si is qui. §. fina. Ange.

h ¶ Hac appellatione. scilicet hypothecaria: vt hac actione peti possit a quolibet possessore.

i ¶ Maxime. hoc abundat: vt. C. de test. ma. l. fi. §. ij. Duo eñ opz interuenire vt sit pignus: ⁊ q̄ tradat creditori: vt hic: ⁊ q̄ mobilis sit: cū pignus a pugno dicat: vt. ff. de verbo. signifi. plebs. §. pignus. Si aūt mobilis est, ⁊ nō tradat: itē si imobilis est, tradat vl nō, hypotheca est. Patet ꝙ q̄ q̄tuor sunt ptorie actiōes in rē scz publiciana, et rescissoria, ⁊ Seruiana, ⁊ quasi Seruiana. Jtem alie due reales iudiciales: vt. j. e. §. iudiciales. Est ⁊ alia que dat superficiario, q̄n quis ad nō modicū tps ꝙduxit: vt. ff. de supfi. l. j. in fi. j. rñ. ⁊. §. qō ait. ⁊. l. fi. ⁊. ff. de rei ven. superficiario. ⁊. l. ptorie. Est ⁊ octaua actio in rē: vt q̄ datur metū passo. nā illa pretoria est in rē: vt. ff. qō me. cau. metū. §. volenti. Sunt ⁊ alie. s. bonorū possessoria hereditatis petitio: itē fideicōmissaria hereditatis petitio. Prima dat ei qui succedit p pretorē. Scōa ei cui per Trebellianū hereditas restituta est: vt. ff. de bo. pos. here. petitio. l. j. ⁊. ij. ⁊. ff. de fideicō. here. pe. l. j. ij. ⁊. iij. ⁊ sic decē sunt ptorie in rē.

¶ Jn psonā. ¶ Jste. §. vsq; ad. §. Penales. tractat de trib⁹ actiōib⁹ psonalib⁹ ⁊ ptorijs. Et hoc principiū vsq; ad. §. actiōes aūt. diuidit, qr in pncipio pmittit de actiōe, de ꝙstituta, ⁊ de peculio. Jtē ⁊ de iuramēto in gñe: ⁊ scōo in specie: ⁊ de vnaquaq; dicit. scōa ibi, de ꝙstituta. Jtē p̄ma subdiuidit: qr prio ponit qualiter olim erat in actiōe de ꝙstituta ⁊ receptitia, hodie vero sūt oia redacta ad ꝙstitutā. scōa ibi, Sed ex nostra. ¶ Casus. Nō solū pretor introduxit actionē in rē: sed etiā actionē in personā. Cū igit supra dictum sit de realibus pretorijs: restat de psonalib⁹ pretorijs tractare. Pretoriarū aūt personaliū actionū ad minus due sunt actiōes. Pretor aūt quasdā introduxit actio. in personā, q̄ sunt psecutorie, ⁊ nō penales: ⁊ quasdā introduxit penales. Jn primo igit mihi ponit exēpla pretoriarū act. in personā, q̄ nō sunt penales. Primū exēplū est in act. de ꝙsti. pe. ⁊ illi actioni erat olim silis act. q̄ hr receptitia. sed si qd antea plenius habebat, hodie in act. de ꝙsti. est trās missum: ⁊ ea tanq̄ superuacua hodie ꝙstitutionib⁹ pncipalib⁹ iussa est recedere ab aula. Scōm exemplū est in act. de peculio. Pretor eñ ꝓposuit actionē de peculio seruorum vel

a Jsta gl. est sing. sm Ang. ⁊ Ja.

b Etiā p alia obligatiōe. Ang.

c Et ita cōiter tenetur: sz vltra mōtani ꝛ.

d Jsta gl. et oēs sile reprobātur cōiter per scribē.

e Hypotheca aute de ab hypo/quod ē sub: et thesis positio: q̄si suppositio vel obligatio q̄ idē sunt vt pro bat p rubr. de re. eo. nō alie. vl sup po.

f Hoc vex q̄si res possidet p aliū a debitore habētē bonā fidē ⁊ titulū et iter pātes. Pla. et Ja.

g Hoc vex q̄si res possidet p aliquē ⁊c. ⁊ inter absētes. Pla. ⁊ Ja.

h Hoc verum q̄si res possidet p aliū a debitore nō habētē titulū nec bonā fidez. Pla. ⁊ Ja.

i Hoc vex etiā q̄si res possidet p ipsum met: sm Ja.

Diuisio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

filiorū. Tertium exemplum est de acti. in factū que descēdit de iure iur. Pretor enim introduxit act. ex iuramento, in qua solū queritur an actor iurauerit. ⁊ non soluz has act. perso. ⁊ act. pena. introduxit pretor: sed et alias plures. ⁊ h. d.

a ¶ Jn psonā. q. d. dictū est de realib⁹ ptorijs: sequit de psonalib⁹ pretorijs: licet ⁊ de qbusdaz personalibus. ꝫ. interposuerit. ℈. item si quis.

b ¶ De pecunia. vt. ff. de consti. pe. l. j. in princi.

c ¶ Cui filis. ſ. quo ad q̄daz: qz vtraq; dabat vbi qs ꝫstituebat se soluturū p se vel alio: ſz ⁊ dissimilis videbat: qz actio ō cōstituta p his trib⁹ rebus in ꝫstōne deductis ꝫpetebat, in quibus mutuū cōfistit. ſ. q̄ pondere, nūero, ⁊ mēsura ꝫtinētur. ſz receptitia qū alie res in ꝫstōne deducebātur. sed hodie p oīb⁹ competit actio de ꝫstituta, cū oēs res appellatione pecunie ꝫtineātur: vt. C. de consti. pecu. l. ū. ℈. penul.

d ¶ Constitutione. vt. C. de consti. pec. l. ū.

e ¶ Ea. ſ. receptitia. Acc.

f ¶ Jtē pretor. hec capitula exponūtur. ſ. pri. ℈. et ideo hic non dicas.

g ¶ Et alias. de quibus dicet. ſ. ℈. penales.

¶ De ꝫstituta aūt pecūia. ¶ Calus. Supra pri. ℈. posuit Just. tria exēpla ptoriarū act. psonaliū penaliū: quoz p̄mū fuit de act. de ꝫsti. pecu. Sz dixi ei: Bñe, p deo dicatis mihi effectū act. de ꝫsti. pec. ⁊ qñ agit act. de ꝫstitu. pe. siue cui competit act. hec. Frater, dicit ipse: Jsta actione agit ꝫ oēs illos qcūq; p se vel p alio se aliquid soluturos cōstituerunt: dū tū non interponatur aliqua stipulatio. nā si stipulatio esset interposita, tenerentur iur. ci. et non ac. pretoria. h. d.

h ¶ De constituta autem pecunia. i. hac actione que sic vocatur.

i ¶ Cū omnib⁹. ſ. aptis als obligari pro se, vbi pro se interuenit constitutio: vel alij, vbi pro alijs interuenit cōstitutio. sic ergo furiosus[a] cū nec pro se, nec p̄o alijs obligē: nec cōstituere se debere pōt. Jdem in prodigo ⁊ similib⁹. Jtē mulieres, cū als pro se tm̄ obligētur: ⁊ he cōstituent pro se tm̄, ⁊ nō pro alijs: vt. ff. de consti. pec. l. j. ℈. j. ⁊. ū. Acc.

k ¶ Cōstituerint. vtputa p hec verba, ꝫstituo me soluturū qō ego vel ille dz: ⁊ filia: vt. ff. de cōsti. pec. q aūt. in fi. ⁊. l. seq.[b] ⁊ hoc ita si fit debitū qō p̄cedat: siue ciuile ⁊ naturale simul, siue naturale tm̄, siue pretorium. sec⁹ si ciuile tm̄: vt. ff. de consti. pecu. l. j. ℈. penul. ⁊ fi. ⁊. l. ū. ℈. j.

l ¶ Nulla. ergo ex nudo pacto orit actio hic: qō est cōtra ius cōe positū. ff. de pac. l. iurisgētiū. ℈. sed cū nulla. ⁊. ℈. qnimo. ⁊. ℈. idē Marcell⁹ ⁊. ℈. idē rūsuz. ⁊. C. de pac. l. legē. Et est hoc ió forte spāle, qz sicut vnū pro eo q ꝫstituit, inducit, vt nō teneat nisi elapsis. x. dieb⁹: vt. ff. de cōsti. pe. pmissor. cū als statim teneat: vt. ff. de verb. obli. eū q calēdis. ℈. quoties, ⁊ de vb. sig. cedere dié. sic ⁊ aliud cōtra eū: vt ex nudo pacto teneatur: vt arg. ff. de iureiur. cū q. in pn. Sunt ⁊ alū adhuc ser casus in qb⁹ ex nudo pacto orit actio: vt ecce in donatione hodie[c], ſz olim fuerit necessaria stipulatio: vt. C. de dona. sig ſ argētū[d]. ℈. sīmanūē. Jtē si mulier dotē sine stipulatiōe dare marito conuenit: vt. C. de do. p. l. ad exactionē. ⁊ de rei vxo. ac. l. j. ℈. j.[e] Jtē si quis ob honorē decretum vel decernendū pala pollicit⁹ fuerit. i. sine interrogatiōe: vt. ff. de pol. l. j. ℈. j. ⁊. l. pactū. Jtē in nautico fenore: vt. ff. de nau. feno. l. periculi. in fi.[f] Jtē in accessiōe fruméti, vl vini, vel olei, vel hordei: vt. C. de vsur. l. fruméti. Jtē in vsuris ciuitati pmissis: vt. ff. de vsur. l. etiā. Als autem ppter sui frigiditatē nudū pactū actionē parere nō potest. Additio. Adde alios casus, vtputa in curia mercatorū: arg. l. Quintus Mutius. ff. mā. ⁊ ibi Bar. Jtē si fieret in iudicio: qz tūc fingitur stipulatio. Jtē qñ per pactū nudū aliqd abest parti, si non seruet promissa: qz cōtra nō seruatē datur actio de dolo: vt est tex. no. in. l. deganter. ℈. seruus. ff. de dolo. vt hic per docto.

m ¶ Jure ciuili. vel actione ex stipulatu, vbi certū est in stipulatiōe: vel cōdictione certi, q̄ ex stipulatiōe orit, vbi est certū: vt. ſ. de ver. obl. in prin. q̄ stipulatio est a iure ciui. inducta, vt hic: cū de iuregētiū ipa nō fuerit: ſz alij cōtractus fuerint de iuregētiū: vt. ſ. de iure natu. gen. et ciui. ℈. ius autem. Non aūt dicitur ideo de iure ciuili, q nō habeat in se vinculum naturale: imo habet: quia sine consensu nō valet: qui cōsensus est de iure naturali: vt. ff. de pac. l. j. ℈. penul.

¶ Libellus in actione de constituta pecunia.

¶ Hic tangitur de actio. pretorijs personalibus: in quibus qualiter formetur libell⁹, est videndū. Et primo de act. de cōsti. pecu. est videndū. Et nascit ista act. quoties aliquis cōstituit se soluturū qō ipe debet vel ali⁹: vt. ff. de cōsti. pecu. l. qui aūt. in fi. ⁊. l. seq. dū tū fit debitū ciuiliter ⁊ naturaliter, vel naturaliter tm̄. secus si ciuiliter tm̄: vt. l. j. ℈. pe. ⁊. l. ij. ℈. j. in. d. titu. Unde sic formabis libellū: Dico ego a cōtra b, q̄ ipse constituit se soluturū decē libras q̄s ipse mihi debebat causa mutui. vnde proponendo act. de consti. pecu. cōtra ipsum, peto eundem mihi in dictis decem libris condēnari. Et erit causa istius actio. hec scilicet: Quia constituit se mihi soluturū quod debet mihi, ideo peto ⁊c. Sed si pro alio cōstituit se decem libras tibi soluturum, formabis in narratione sic libellum: Uñ cum ipse pro tali constituerit se decē libras mihi soluturū, peto ⁊c. Et eodem modo formabis si ex alia causa q̄ ex mutuo debeatur.

¶ Actiōes aūt. ¶ Cal⁹. Dixi dño Just. Bñe, iā vidi effectū p̄mirū. p deo dicatis mihi de scdo exē plo q̄re iuēta fuit de peculio ac: Rñ. frater, equū fuit q̄ iste act. ūenirent p q̄s ꝫ p̄rez vl dñz posset agi ex ℣ctu filiorūfa. vel seruoꝝ: qz lz actiōe de peculio de iure ci. nō teneant patres vel dñi, equū tñ est q peculio tenus teneātur: eo q peculium est quasi patrimonium filiorum vel seruorum. h. d.

¶ Libellus in actione de peculio.

¶ Hic tangitur de act. de peculio, que datur cōtra dñm ex cōtractu sui serui: vt. ℈. qō cū eo. in prin. ⁊ etiā datur cōtra patrez nomine filij. Formabis ergo in ea sic libellū: Dico ego a cōtra b, q̄ vēdidi d seruo suo equuz pro. x. quare ipse b de peculio serui sui d mihi tenet: vñ pponēdo cōtra ipsum b act. ex vēdito, peto quatenus est in peculio ipsi⁹ serui sui d, vsq; ad quātitatē illorū decē ip̄m b mihi condēnari. Et aduerte quia hec dictio de peculio, nō est ꝓpriū nomē act. sed est quedā adiectio: sicut exercitoria, istitoria, ⁊ tributoria: arg. l. iij. ℈. Julianus. ff. de pecul. Et erit causa in hac act. talis. ſ. Quia vēdidi. quā sufficit pponere loco act. ſ. sic. Unde quia pro. x. vendidi, peto ⁊c. Similiter contra patrem ex contractu filij potest sic formari libell⁹. Dico ego a contra b, q̄ vendidi c filio suo quem ipse habet in potestate, equum pro. x. ⁊c. De filio in potestate feci mentionē: quia qui sui iuris est, peculium habere nō potest: vt. C. de inoffi. testa. l. fi. in fi.

n ¶ De peculio. Volūt qdā dicere hec esse ꝓpria noia actionum. ſ. de peculio: ⁊ de in rem verso: ⁊ quod iussu: itez exercitoria: ⁊ tributoria: ⁊ institoria: ex eo q̄ leges plerūq; appellant eas actiones: vt hic. Sed verius est vt adiectiue ponantur. sic enim dicitur, mandati actio de peculio: vt. ff. de pecul. l. iij. ℈. cui congruit[g]. Accursius.

o ¶ Patrem. ſ. respectu filij. Accursius.

p ¶ Dominum ve. scilicet respectu serui: sunt enim correlatiua.

q ¶ Jpo iure. ſ. ciuili: qō nō vult vt alter ex alteri⁹ psona obligē: ⁊ sic pf nō dz teneri p filio, ispecto iure ciuili: sicut eo ispecto p suo nō dz teneri dñs: qz seru⁹ p nullo ē, ispecto iure ciuili: vt. ff. ō reg. iu. qō attinet. Sz tñ ptor eqtatē ꝫsyderat: vt qz peculiū q̄si p̄rimoniū ē filij vel serui: vt subijcit: qz peculiū ē qō sibi qs p̄monia q̄rit[h]: vt. ff. ō pecu. peculiū. vere tñ nō ē p̄rimoniū filij peculiū: vt. C. ō ioff. testa. l. fi. i fi. Jtē nec serui: vt. ff. ōÿb. ob. liber homo. Jdeo tñ qz q̄si p̄rimoniū est: patrē p filio, dñm p seruo teneri dicit. Diligēter tñ distigue vtrū cōtrahat filij vel seru⁹, vel q̄si cōtrahat. Jtē vtrū delinquat, vel q̄si. Si ꝫtrahat: qlibet illoz dñs vel pf actiōe ex eo ꝫtractu tenet in peculiū. Jn cui⁹ ꝫdēnatiōe deducit ex ipo peculio qcqd seru⁹ naturaliter domino debuit: vt qz dñs seruo mutuauit: vl als secū ꝫtraxit. Jtē deducit qō debet his q̄ sunt in potestate dñi, vel tutela vel cura: cū videat dñs p̄uenisse: vt. ff. de pecu. ſz si damnū. ℈. j. ⁊. ū. obligat ēñ seru⁹ dño naturaliter: vt. ſ. de fideiuſ. ℈. j. ⁊ sunt hec cōia i seruo ⁊ filio, excepta cā mutui: ex q̄ nec filij⁹, nec pf tenet: sec⁹ in seruo: vt. j. tit. j. ℈. illud. ⁊. C, ad macedo. l. pe. Jtē q̄ dicta sunt qñ cōtrahit filij⁹ vel seru⁹: cadē ⁊ qñ quasi ꝫtrahit: vt si alterius negotia gessit: vt. ff. de neg. gest. si filius. Preter hāc actionez de peculio adhuc pf vel dñs qñq; tenet de in rē verso: qñ scz filij⁹ in rē patris, vel seru⁹ in rē dñi ꝫuertit: ⁊ est insolidū vsq; ad quantitatē versam: vt. j. ti. j. ℈. in rē. [i] Azo. Sed de peculio agit quatenus peculiū durat: vt. j. eo. ℈. sunt ptera. ⁊. j. ti. j. ℈. in rē aūt. Jtem est actio qō iussu: q̄ est insolidū: qñ filius vel seruus iubente dño

a Idē de pupillo: ſz Ange.

b Et iuxta hanc gl. ponit hic Ja. vnū notabile q̄ si quis constituat Titiū fideiussuꝝ pro se: valebit tale ꝫstitutū. secus si nō p se: sed alio: vt hic per eum.

c Jsta gl. cōiter reprobatur p doc. qz etiā hodie non orit actio / ſz cōdictio ex lege propter ipsum pactum.

d Illa lex hz locuz in donatione cauta: ⁊ ppter nuptias: ⁊ in donatiōe p̄sūpta. Ja.

e Jste. ℈. non p̄cedit hic cuz fingat tacite stipulario. Fab. Pla. Ang. ⁊ Ja.

f Et est rō ppter ip̄m piculuz. facit ca. naui gāti. extra de vsur.

g Jsta secunda opi. cōiter tenetur hic per doc.

Seru⁹ pro nullo reputatur.

h Jstud declaratur p War. i rub. ff. de pecu. Ja. Pfes pro filij, ⁊ dñi pro seruis an teneantur.

Actio de peculio.

Actio de in rem verso. i Uersi. est in. ℈. ptera.

Actio qō iussu.

Universidad de Deusto

bente domino vel patre cõtrarit.videl cũ cõtrahi cũ ipso patre vel dño:vt.ff.qõ iussu.l.j.ꝛ fi. Jté sunt alie tres,scz exercitoria,q̃ dat cõtra dñm nauis q̃ prepositi magistrũ nauis seruũ suũ,ꝛ ei⁹ rei gra cõtractũ fuit. Et ideo dr exercitoria:qr exercitor dr dñs nauis. Jté institoria,q̃ hz locũ qñ aliqs seruũ suũ taberne vl statiói ꝓposuit[a]. Jté tributoria, qua agit ita ꝙ dñs vocat in tributũ: vt.j.tit.j.§. introduxit.ꝛ §. institoria[b].ꝛ.§.j. Jn delictis autez ꝛ q̃si delictis idẽ olim seruabat in filio ꝛ seruo,vt pro noxa dari possent: vt.j.de noxa.in fi.ti. Sz hodie ꝑ seruis tñ agit noxaliter: vt ibi dr:ꝛ pro delictis:vt.j.de noxa.in ꝑn.ꝛ.ff.de noxa.l.j.ꝛ in quasi delictis:vt si seru⁹ habitãs cuz dño,habuit suspẽsum vel appensum,vel effudit aliqd qõ alicui nocuit:vt.ff.de his qui deie.vel effu.l.j.§.si seru⁹.ꝛ.l.si vero.§.pretor.nisi in duobus casib⁹:vt.ff.de his q deie.vel effu.l.j.§.cũ seruus.vbi non habitat cũ domino.ꝛ.ff.de nino.ꝙ si minor.§.si seruus. Porro licet in delictis ꝛ quasi agatur noxaliter:tñ ꝛ de peculio agitur si locupletatus est dñs,inquantũ id peculiũ locupletius est:vt.ff.de iudi.tam ex contractibus.ꝛ.ff.de pecu.l.licet.§.ex finita causa.

¶ Jté siquis postulante. ¶ Casus. Dixi Justi. Dñe,iam vidi naturã duorũ exemplorũ:nũc si placet dicatis mihi naturã tertij exẽpli.s. actiõis in factũ q̃ datur ex iuramẽto:scz qñ hz locũ hec act.ꝛ ipse rñ. Frater,dicit ipse:Si aliqs petierit ꝛ.ab aliquo,dicens illa sibi debere:ꝛ reus sacramẽtũ sibi deferat:ꝛ actor delato sibi iuramẽto iurauerit illud esse sibi debitũ qõ petit:ꝛ post iuramẽtũ noluerit re⁹ soluere qõ petitũ ẽ:ñ isto casu accõmodat sibi ꝓtor actionẽ ꝑ quã q̃rit an iurauerit,vl nõ:ꝛ nõ an sit debitũ:qr iuramẽtũ h̃ ꝑ ꝟitate ẽ acceptũ. Frã.

¶ Libellus in actione in factum ex iureiurando.

¶ Hic tangitur de iureiurãdo prestito ex delatione iudicis vel partis aduerse:ex quo oritur actio in factũ,si iuretur nõ adiecta causa ex qua dicat sibi deberi,scilicet si iuret informiter.si autem adꝺiciat causam ex qua dicat sibi deberi,veluti ex mutuo,vel similibus,oritur actio ex illa causa:ꝛ tunc dicitur iurasse formiter,quasi forma siue causa adiecta:vt.l.si duo.§.sigs iurauerit.ꝛ.§.idem dicemus.ꝛ.§. Marcellus.ff.de iureiurãdo.ꝛ ideo forma in illa libellũ sic:Dico ego a cõtra b,ꝙ cum peterẽ ab ipso decem causa mutui,ipse detulit mihi iuramentum,ꝛ ego simpliciter iurauí ꝙ ipse mihi debebat illa decẽ.vñ proponẽdo act.in factũ ex iureiurando prouenientem,peto dictuz b in dictis decem libris mihi condemnari. Causa in isto libello erit talis,Quia iurauí.que poterit poni loco actio. Si autez iurauí formiter.i.adiecta causa,vt scilicet qr ex causa mutui debebat,tunc dicam: Unde quia proponendo condictionem certi que nascitur ex mutuo, iurauí ex causa mutui mihi deberi,peto ꝛc.

¶ Jtem siquis.scz actor. Accursius.

a ¶ Postulãte.i.petẽte reo:vel deferẽte.si enim sine volũtate aduersarij iurareť,nihil proficeret iuramentum:vt.ff.de iureiur.l.iij.in prin.

b ¶ Jurauerit.vel ei remissum fuerit:vt.ff.de iureiur.nõ ꝭerit.§.fi.ꝛ.l. seq.ꝛ.C.de reb.credi.actori. Additio. Jdẽ si post acceptatũ iuramentum,etiã anteq̃ iuretur peniteat deferentẽ:qr habetur pro remisso.

Actio cõpetẽs acto rig reo deferẽte iurauit, q̃lis ẽ:

c ¶ Deberi.sic simpliciter,scz nõ adiecta causa quare debeatur:qõ informiter dicim⁹. si aũt cũ forma,veluti qr vẽdidi:tũc agit actiõe vtili ex eo cõtractu,nata ex sacramẽto:cũ pro veritate accipiatur:ꝛ aduersario similiter actionẽ tribuit ac si vere cõtractus precessisset. Jdẽ est in alijs cõtractibus:vt.ff.de iureiur.si duo.§.siquis iurauerit.ꝛ.§.idẽ dicim⁹.ꝛ.§. Marcell⁹. Jté circa actionẽ realẽ,si rẽ suã esse iurauerit: datur actio in rẽ vtilis,preterea in factũ cõtra deferentẽ tñ,vel heredẽ:vt.ff.de iureiur.l.nã postea.§.fin.et.l.seq. Et ita actori interdũ datur in factũ:interdũ vtilis ex eo cõtractu,ꝛ vtilis in rẽ. Ex parte aũt rei,si iurat in actione personali,tunc exceptionẽ tñ parit. Si autẽ in actiõe reali,tũc distinguitur an iurauerit rem petitoris non esse,quo casu exceptio tñ datur:an suã esse,quo casu etiã actio,si res ad actorem redeat,nõ contra alium.ꝛ hoc qõ dixi in actore,habet locũ si iuratur ex sacramenti delatione.sed si iuratur ex traditione facta occasione iurisiurandi,tunc Publiciana datur contra quẽlibet:cũ sit iusta causa traditionis:vt.ff.de iureiur.nam postea.§.fin.ꝛ.l.qr.ꝛ.l.seq. ꝛ de Publicia.l.j.in fi.vsq; ad.l.cũ qui. Nec obstat in eo.tit.l.cũ q.§.si parẽti.qr ibi verbũ dũtaxat,dñm tñ excludit,contra quem Publiciana nõ datur:vt.ff.de pub.l.pe.ꝛ fi. Additio. Hec glos.in ista parte fi.communiter reprobatur.vide hic ad longum per dñm Jasonẽ.

Juramẽtũ rei qñq; exceptionem, qñq; actionem parit.

d ¶ Justissime.quia propter sacramentum datur.

e ¶ Actionem.in factum.C.de re.cre.actori.

f ¶ Nõ illud queritur.etiam si periurum vellet probare:quia sufficit diuina vltio:vt.ff.de dolo,ꝙ si deferẽte.ꝛ.l.seq.ꝛ.C.de re.cre.l.iij. nisi in casibus:vt.C.de re.cred.l.fi.ꝛ.ff.de iureiurã.admonendi. Et nota ꝙ hoc sacramentũ quod est de re:vt.ff.eo.quoties.i.de veritate:vt.ff. ad.l.Lotñ.de fal.l.j.§.qui in rationib⁹. triplex inuenitur. Voluntariũ:qõ ex volũtate datur,suscipitur,ꝛ recusat,ꝛ extra iudiciũ fit:vt.ff.

Juramẽtũ triplex est.

eo.l.iusiurandũ qõ. Jté necessarium qõ necessitate imposita a iudice defertur ꝛ suscipitur:vt arg.ff.de in lit.iur.l.fi. Hec enim potest hoc sacramentum referri vel recusari,nisi pretendatur iusta causa recusationis[c]:vt.C.de reb.cre.generaliter.§.finauté. Jtez iudiciale:qõ fit dr a iudicio:qñ scz pars parti sacramentuz in iudicio defert:qõ nõ est necesse subire:sed põt recusari ꝛ referri: vt.C.e.de lata.ꝛ.l.gñaliter.§.finauté.sed iure veteri nõ poterat recusari: vt.ff.eod. manifeste[d]. Sed ꝭm P. ita demũ actio in factuz datur ex sacramento, si sententia non subsequat: alꝭ quare oriretur actio in factũ,cuz ex sententia eadem nasceretur:vt.C.de re.cre.actori:Sed nos contra.licet enim due sint,ꝛ ad idẽ,ꝛ eodez nomine:nõ nocet:vt.ff.de act.empt.non est nouuz.ꝛ.ff.de fideiuss.heres a debitore.semel tamẽ fiet exactio tantũ: vt.ff.de verbo.obl.qui bis.ꝛ de reg.iur.bona fides.

¶ Penales quoq; ꝛc. ¶ Casus. Multe diuisiones consueuerũt notari in hoc.§.adhuc tamẽ nõ habuimus principaliter nisi duas:quarum prima est ꝙ omnis actio aut est in rem,aut in personam. Secũda est ꝙ omnes actiones aut sunt ciuiles,aut pretorie. Sub materia autem pretoriarũ multe sunt diuisiones:qr pretoriarum alie sunt in rem:alie in personã. Jtem actionũ pretoriarũ personaliuz alie sunt penales,alie nõ penales. De pretorijs aũt actionibus nõ penalibus personalibus dictũ est.ſ.in pri.§. De pretorijs autem personalibus videndũ est in litera presenti. Nõ solum enim (dicit Justi.) introduxit pretor actiones personales nõ penales,imo ꝛ multas pretorias personales penales.ꝛ de hoc ponit tria exempla. Primum est ꝙ pretor introduxit tria:actionem pretoriã personalem penalẽ in eũ qui albũ ipsius corrupit. Scõm est ꝙ pretor introduxit actionẽ pretoriã personalẽ penalẽ in eũ qui patronum parentẽve in ius vocauerit anteq̃ hoc a iudice impetrasset. Tertium est ꝙ pretor introduxit actionez pretoriam personalem penalem in eũ qui in ius vocatum vi exemit, vel aduersus eum cuius dolo fuerit exemptus.hoc dicit. Fran.

¶ Libellus contra corrumpentem album pretoris.

¶ Hic de actioni.penalibus ꝭtãgitur:et primo de illa que datur pro albo pretoris corrupto. Erat enim albuz pretoris dealbatio quedã posita in eminenti loco,in quo erat scriptum de citando aliquez,vel de aliquo precepto generali vel speciali:vt.ff.de albo scriben.l.j.et.ij. Et est pena.l.aureorum statuta contra corruptorum malitiaz: vt.ff. de iurisdictione om.iudic.l.siquis. Forma ergo in hac actio.sic libellum: Dico ego a contra b,ꝙ ipse corrupit albuz pretoris.vnde proponendo contra ipsum actio.in factum,peto ipsum in quinquaginta aureis nomine populi mihi condemnari. Jsta enim actio popularis debet dici a populo:quia ius populi tuetur:vt.ff.de pop.actio.l. ij. Et erit causa istius actio.hec:Quia album pretoris corrupit.que poterit poni loco actionis.

¶ Libellus in actione in factum que datur patrono vel patri cõtra libertum vel filium ꝛc.

¶ Est et alia act.in factum que datur patrono contra libertum,vel patri contra filium:ꝛ illa habet locum quando libertus patronum in ius venia nõ impetrata,vel filius patrem vocat:vt.C.de in ius vocan.l.ij.ꝛ hic in versicu.veluti.ꝛ est pena illius quinquaginta aureorum:vt.ff.de in ius vocan.l.penult. Forma ergo libel.sic in hac actio. Dico ego a cõtra b libertum meum,ꝙ ipse me vocauit in ius nõ impetrata venia:ꝛ ideo incidit in edictum,et tenetur ad penã quinquaginta aureorum.vnde proponendo contra ipsum act.in factuz, peto eundez mihi condemnari in quinquaginta aureis nomine pene. Et erit causa istius actionis,qr me patronum in ius vocauit non impetrata venia.que proponi põt loco actiõis Et eodem modo si pater agat contra filium hac actio.formatur libel. Sed caue,quia hec actio non datur cõtra filium qui est in potestate:quia etiaz impetrata venia non posset patrem in ius trahere:vt.C.de in ius vocan.l.fina.qr nulla lis inter patrem ꝛ filium esse potest,nisi de castrensi peculio vel quasi:vt.ff.de iudicijs.l.lis.nulla.

g ¶ Penales quoq; dictum est supra de pretorijs rei persecutorijs, nunc de penalibus pretorijs. Sed que est differentia inter penales,ꝛ rei persecutorias? Respon.multe:quia penales pretorie sunt annales,excepta actione furti:vt.j.de perpe.ꝛ temp.act.in prin.sed rei persecutorie sunt perpetue:vt.ff.de act.et ob.in honorarijs. Jtem penales odiose sunt:rei persecutorie non:vt.ff.de penis.l.interpretatione. Jtem penales non transeunt contra heredes nisi aliquid ad eos peruenit,vel lis sit contestata:vt.C.ex delic.defun.l.j.sed persecutorie sic:vt.ff.de act.et ob.ex contractibus. Jtem vbi plures tenentur rei persecutoria,vno soluente ceteri liberantur.non ita in penali:vt C.de condi.fur.l.j.ꝛ.ff.de lib.cau.l.vlt.ꝛ.ff.ad leg. Aquil.item mela. §.si plures. Accursius.

h ¶ Pene.i.fere.vel melius dic ꝙ abundat.nam vere multe sunt.ꝛ sane in vetustis codicibus nõ habetur,ꝛ prorsus vacat.

c Puta qr iaz pbauit; vl se offert pbaturꝝ. c. ij. extra de pba. Jté si semel reuocatuz velit pars iteruz deferre: vt l. si qs iusiurãdũ. C. de rebus cre.

d Docto. tñ cõiter tenẽt ꝙ.d.§. finauté. nõ corrigit/ sz declarat dictã.l. manifeste:vt per scrib.hic.

Universidad de Deusto

Institutionū Imperialiū Liber. IIII.

a Ista gl. cōiter reprehēdūt doc. q; pēa istius edicti non hz locū nisi cōrrūpēte albū pretoris gñale z pperuū: secus i spāli: puta de citando aliquez: sz tūc habebit locū pena arbitraria: cū nō sit taxata a iure. p l.j.§.expila. b Et sic habes ex glos. q; qui non soluit in ere luit i corpe sed regula fallit qñ id qd erat solūdū nō debebat ex pena dlicti: sz forte ex cōtractu. Itē fallit in nō bilibus: vl alias honestis psonis. Itē nolēte eo nec petēte cui pena pecuniaria erat applicāda. Itez fallit in pena extraordinaria: puta multa. Itē fallit i mimis trāsgressionib⁹ vt hp doc. c Ista prima pte sequitur Ja. d Nisi ex magna cā Nico. Fab. ang. z Ja. e Cū qua fm Jo. fa. trāseūt cōiter doc. sed Ja. dicit q imo approbant aliam opinionem vt tunc nō cōmittatur pena q rōne citatiōis venit committenda. f Ab illo ꝙ si vsq; ad fi. nō est gl. accursij / sz additio: sz Ja. g Nota q in crialib⁹ et penalib⁹ pcedit de similib⁹ ad fiscū fm ange. hic. h Idē dicas vbicūq; filiꝰ i ptāte pōt agere p patrez: vt no. p gl. in dicta .l. lis nulla.

a ¶ Quid. id est aliquid.

b ¶ Ex albo. erat cñ albū dealbatio q̄dam posita in loco eminēti: vt apparet in aut. de lit. §. omnē. ibi, vocē cñ preconū ꝛc. coll. viij. i quo albo erat scriptū vel de citādo aliquo, vel de alio pcepto generali vel spāli[a]: vt. ff. de albo scri. l. j. z. ij. z. ff. de iurisdi. om. iudi. l. fiquis id.

c ¶ Corrupisset. vel positū sustulisset, Quis non corruperit: z siue p se, siue p aliū: z tūc ambo tenentur, nec vnus liberat aliū. z est in quinquaginta aureos: vt in. d. l. figs. z. l. seq. tenet etiā ille corruptor. l. Cornelia de falsis: vt. ff. ad. l. Cor. de fal. l. pe. cuius pena est deportatio, z omniū bonorū publicatio. in seruis etiaz vltimū supplicium: vt. ff. ad. l. Cor. de fal. l. j. in fi.

d ¶ Jn eū. s. filiū vel libertū datur actio in factum: que est filr penalis (vt superior) in quinquaginta aureos: q̄ dat patrono vel patri. z si libertus nō possit soluere dictā pecuniā, castigabitur[b]. Idem forte in filio: licet noraliter nō detur: vt. ff. eo. scz de in ius voc. l. pe. z. j. de nora. in fi. superior tū punit solū dolū: hic solum factum consyderat: vt C. de in ius voc. venia.

e ¶ Patronū. subaudi vel patronā: itē filios z parētes eor: vt. ff. de in ius voc. l. iij. §. j. Et accipe hic patronū qui manumisit: vel pro quo iudicatū est in cā ingenuitatis z libertinitatis. Vel si ex causa fideicōmissi manumisit. Vel si emit eo pacto, vt manumitteret: z manumisit: vel nō manumisit, sed ex constitutiōe diui Marci peruenit ad libertatē: vt. ff. de in ius voc. adoptiuū. §. j. z. l. is quoq; z. l. sed si hac lege. Itē liberos patroni accipe mares z feminas z parētes etiā adoptiuos: vt. d. l. sz si hac lege. §. liberos quoq; z. §. parentes. Accursi[g].

f ¶ Vel parentē. z hic accipe marem z feminam, z vsq; in infinitū: vt etiā si adā viueret, non posset vocari in ius sine venia. Itē nō refert si sunt legitimi parētes, vel naturales: vt. ff. de in ius voc. l. iij. §. j. ij. z. iij. z. l. parentes. z. l. patris. z. l. adoptiuum. in prin.

g ¶ Jn ius vocasset. i. iuris experiēdi causa vocasset[k]: vt. ff. de in ius voc. l. j. z hoc siue causa sit ciuilis, siue criminalis multo magis. nā et tunc, scz qñ causa est criminalis, etiā cū venia nō pōt[d]: qz nō cōcedit: vt. ff. de in ius voc. sed z si. §. ptor ait. z. ff. de accu. qui accusare. in fi. et l. hi tñ. §. ij. Sed qd si solū libellū dedit: Rñ. nō incidit in hoc edictū: vt. ff. de in ius vocan. libertus. ij. Itez qd si nō veniat vocatus: Rñ. semp incidit, sed facilius remittitur hec pena qñ vocat[y] nō venit: vt ff. de in ius voc. Quis. Sed quidā dicūt vocantē nullo modo cadere in edictū si vocat[y] nō venit: ex pdicta. l. Quis. z hoc ideo, qz verba cuz effectu sunt accipienda: vt. ff. ne qs eū q in ius vocat[y] est, vi exi. l. pe. §. docere. sed prima sñia verior est[e], qz in dicta. l. Quis. nō dicit q nō incidat in edictū, sed q nō remittit pena, nisi causa cognita. [Itē nunquid[f] heres potest vocare in ius sine venia: Et certe si extraneus est, pōt: vt. ff. de obseq. prestā. a liber. l. heres. filiꝰ nō potest vocare in ius sine venia. Sed quare sec⁹ in herede liberti, z in herede patroni: Rñ. in pmo odiū versatur: qđ dz restringi. in scdo fauor, qui dz prorogari: vt. ff. de libe. z posthu. l. cū quidā. Itē si alter agat tutorio nomine vel curatorio: arg. ff. de in ius vocan. l. sed si hac lege. §. fi. z. l. quesitū. Ratio: qz nemini officium suum debet esse dānosum: vt. ff. quemadmo. testa. ape. fiquis ex signatoribus.]

h ¶ Cū id nō impetrasset. i. nō petisset, z nō accepisset. dz eñ a pretore sic petere: Dñe pmitte mihi vt possim cōuenire patrem vel patronū meum: vt colligit. j. de pe. te. liti. §. fi. z. ff. de in ius vocan. l. iij. z. iiij. §. j. Illud etiā quero an hec postulatio venie debeat fieri in psonis oim qui in ius vocari nō possunt: q̄ enumerātur. ff. de in ius vo. l. ij. z si nō fiat, q̄ cadat in penā: Quidā dicunt q̄ sic. Nos q̄ nō: qz hec pena in cū tñ statuit g incidit in edictū. at ille psone in edicto nō cōtinent: qđ maxime ꝓbat ex hoc. §. Aliter tñ puto eos puniēdos, put placuerit iudici, ad filitudinē istorū[s]. Sz nunqd hec petitio hodie est correcta: vt qz habēt hodie liberti ius natalium z regeneratiōis: vt in aut. vt liber. dece. §. j. coll. vj: Rñ. nō: qz z ibi reseruant iura patronis: maxime obsequialia, q̄ natura debent. Supiora quātū ad libertū plana sunt. Jn filio distingue. aut erat emācipatus, aut in ptāte. si emancipatus erat: habēt locū supiora. si vero in potestate, tūc nec cū venia nec sine venia pōt cōuenire patrē: vt. C. de in ius vo. l. fi. z. ff. de act. z obliga. l. actiōes. nisi pro castrēsi vel q̄si castrēsi peculio: vt. ff. de iudi. l. lis nulla. z tūc cū venia: vt. ff. de in ius vo. l. adoptiuū. §. j.[b] z hoc cū agit cōtra patrē. Si aūt cōtra extraneū, tūc fm vetera iura tñ quinq; actiones filiofamilias cōpetebāt: vt. ff. de act. z oblig. l. filiusfamilias. z. l. in factū actiōes. Sed hodie oēs veniētes ex aduentitia causa: vt dixi. s. p quas pso. no. acqr. §. j. Itē q̄ro qs iurabit de calūnia cū filiusfamilias in iudicio erit: Rñ. si filiꝰ emācipat[y] petita venia patrē cōueniat, iurabit filius si maior est: alias curator ei dabit ad litez: vt in aut. vt licē. ma. z auie. §. j. in fi. col. viij. si aūt sit in ptāte patris, z agat castrēsi vel quasi castrēsi peculio: tunc iurat filius: cū paterfamilias habeatur: vt ff. ad Macedo. l. ij. Si vero esset minor, daret curator liti, nō psone: cū sit in potestate: vt. C. de cura. furi. l. fi. in prin. z de bo. q̄ libe. l. fi. §. si aūt pro patre. Si aūt cōtra extrancū agat filius: si agat pater eiꝰ nomine, pater iurat: vt. C. de iur. calū. l. ij. §. qđ obseruari. Si filius forte patre absente: vel fm veteres. ll. in quinq; casib⁹: vel fm nouas in oi aduētitia causa iurat filiꝰ: cū suo nomine agat: z maior est: si modo pater in aduētitijs nō hz vsumfructū: alias pater ageret z responderet z iuraret: vt. C. de bo. ma. l. j. in pn. vbi vero filius iurat: licet pater nō habeat vsumfructū, dz pater cōsentire filio agenti z respōdēti: vt. C. de bo. q̄ lib. l. fi. l pn. Additio. De isto iuramēto vltra hanc glos. vide p glos. ij. §. quod obseruari. C. de iura. calum.

i ¶ Jtē aduersus eū. scz datur actio in factū penalis: vt ecce cū vocarē Titiū in ius qui tenebat mihi actione tēporali: dū esset in itinere, detinuisti eū vi: vel capiēdo eū per psonā: vel faciēdo dolo vt aliꝰ eū detineret: z tātū, q̄ dies actiōis mee exiuit. teneris eñ mihi quāti iurauero in litē. z sic est actio penalis ex parte mea: qz vltra rei veritatem forte iurabo. z ex parte tua: qz das mihi aliqd: z tibi nihil adest: vt. ff. ne quis eū qui in ius vo. vi ex. l. pe. §. j. Super hoc. §. primo quero: cū duo sint tituli: vt. ff. ne quis eū qui in ius vocat, vi ex. z alius titu. de eo per quē factū erit. de quo fit mētio in hoc. §: Rñ. de primo: qz inde oritur actio ex vtraq; parte penalis, vt dictū est: sed ex alio est penalis ex parte rei tñ: cū ad interesse actoris deb⁹: vt. ff. de eo per quem factū erit. l. fi. j. rñ. [i] Jtē primus de quo fit mētio hic, cōsulit actori tñ: vt ptz in. l. j. z. iij. §. eximere. At secūdus cōsulit z vocato, nō solū vocāti: vt. ff. de eo per quē factū erit. l. j. §. fi reus. in fi. z. l. fi. j. rñ. [k] Jtē primus hz locū qñ aliqs exempt[y] est ante satisdationē, z post in ius vocationē: sed scōs post satisdationē scz factā iudicio fisti, z alias q̄ firmant iudiciū: vt. ff. de pacto. stipu. l. j. in princ. Et ptz hec differētia ex ordine illorū titulorū. Jtē primꝰ qñ vi exemptus sit quis. at secūdus etiā si sine vi: vt ptz in. l. j. §. fi dolo. de eo per quē factū est. z titu. ne qs eū qui. l. j. z. ij. in fi. [l] Vel satis dici potest q̄ de vtroq; hic loquit: qz hz duo sint illi tituli: tñ de vno edicto sunt. Jtē z q̄ dicat penalis actio etiā illa que ex vna parte tñ est penalis. Super hoc. §. scdo q̄rit: Nōne per cōuentionē solā etiā iure veteri ppetuabat actio: vt. ff. de act. z oblig. l. cōstitutionib⁹. nō solū p noua iura: vt. C. de prescrip. xxx. an. cū notissimi. z. l. sicut: Rñ. hic nō per executorē, sz per suā denūciationē eū cōuenerat[m]. Vel verbū quasi positū in. d. l. cōstitutionib⁹. asserentiue ponitur, nō similitudinarie: z sz hoc hodie esset correctū qđ hic dr. Vel dic[n] q̄ talis fuit quētio in illa. l. cōstitutiōib⁹. q̄ pro lite cōtestata habebat: vt qz actio erat tpalis, z libell⁹ fuit pncipi dat⁹: vt. C. qñ li. pn. dat. lit. cō. fac. l. j. z. ij. Vel dic fm Joā. q̄. ll. veteres circa psonales actiōes loquūtur: vbi nō ppetuātur per executorē: sed lex illa cuz notissimi. z. l. sicut rē. loquunt in reali. vñ adhuc etiā hodie nō corrigit qđ hic dr. Additio. Hāc etiā ipugnāt doctores: qz dicta. l. sicut. et dicta. l. cū notissimi. loquunt tā in psonalib⁹, q̄ i realib⁹: sz Jasonē.

¶ Libellus in actione in factum contra eum qui debitorem ꝛc.

¶ Preterea datur actio in factū contra eum qui debitorem alicuius vocatū in ius, vi detinuit, vel dolo detineri fecit, vt ipse liberaret eum a temporali obligatiōe qua obligatus esset. et datur in ipsum actio inquantum actor iurauerit in litem contra ipsum: vt. ff. ne quis eum qui in ius voc. est, vi exi. l. presertim. §. j. Et formatur libellus in hūc modū: Dico ego a cōtra b, q̄ ipse debitorem meū in ius vocatuz, vi detinuit quo min⁹ in iudicio cōparet, vt ita liberaretur debitor actione qua mihi tenebatur. vnde proponendo actio. in factum cōtra ipsum b, peto eundem b, quantum in litem iurauero, mihi condēnari. Et causa istius actio. est: Quia vi exemit a iudicio meum debitorem: z ita actio. qua mihi tenebatur, liberatus est. quam causam sufficit proponere loco actio. Eodem modo formatur contra eum qui procurauit vt alius eximeret. Sed quid si non vi, sed alio modo procurauit quo minus veniret? Dic q̄ tunc habet locum actio in factuz que procedit ex eo edicto, Per quem factum erit quo minus in iudicium veniret. z datur ad interesse actoris: vt. ff. de eo per quem fact. erit. l. fina. j. rñso. Et hec est differētia inter hanc actionē z superioreꝛ que descēdit ex eo edicto, Ne vis fiat ei ꝛc. Et in vtraq; eodem modo formabis libellū: sed in pma facies mentionē de vi: in scda nequaq;.

k ¶ Jnnumerabiles. imo numerari possunt: sed dicuntur innumerabiles, quia de facili nō possunt numerari: vnde dicitur nō posse fieri quod cum difficultate fieri potest: vt. ff. de verbo. sig. nepos proculo. Enumera ergo aliquas, vt est actio in factum de calūniatoribus: de qua dicetur. j. §. quadrupli. Jtem actio quod metus causa. Jtē furti manifesti. Jtem serui corrupti in dupluz. de quibus dicemus. j. eo. §. oēs autem actiones. Sunt et alie in factum: vt de effusis z ejectis, z de appēsis: vt. ff. de his qui deiec. vel effu. l. fi vero. §. pretor. Et alie multe sunt quas enumerare non expedit. Accursius.

¶ Preiudiciales autem ꝛc. ¶ Casus. Supra dictum est q̄ sub materia pretoriarum multe sunt diuisiones. Quedam eñ sunt actiones pretorie in rem: z quedam in personam. Pretorie autem in rem subdiuiduntur: quia quedam sunt penales: z quedam nō penales: sicut iam. s. dictum est. Modo redeundum est ad alterum membrum diuisionis prime pretoriarum: scz ad pretorias in rem. z de illis scire debetis q̄

[a] Et in hoc q̄ actio l. fa. cētū delicendēs ex edicto de q̄ in isto. §. sit mere penalis ex parte actoris et rei: dz voc. antiqui tenuerit ptra gl. tñ Joā. fa. z alij doct. moderni tenēt cū glos. vt per Bar. in. l. j. ff. de eo per quē fa. ct. l Jsta approbāt cōiter doc. m Jsta gl. reprobatur q: hec materia [illegible] tur quādo de iudicialī authoritate: imo tuta maioris iudicis fuit citat⁹. l. iij. §. j. ne qs eū qui. n Displicet Ja. z est de mente aliorum.

Actiones penales fere sunt multe.

Universidad de Deusto

betis ꝙ realiū actionū pretoriarū quedā sunt preiudiciales: de quibus hic tractat: ⁊ quedā nō preiudiciales, de quibus dictū est supra. Exponit Justini. tria exẽpla in isto. §. in honore sancte trinitatis de actionib⁹ pretoriis preiudicialibus. Primū exemplum est de actione in rem, per quam queritur an aliquis sit liber vel seruus simpliciter. Scōm exemplum est in actione per quam vendico te in libertum meū. hec eñ actio est pretoria ⁊ realis ⁊ preiudicialis. Tertiū exemplum est in actione qua te dico filiū meum esse ⁊ heredem: et vendico te in filiū: tu aūt ecōtra viriliter te defendis. hec eñ actio sil'r est realis ⁊ pretoria ⁊ preiudicialis. Scire tamen debetis ꝙ vna istarum trium actionum fere legitimam habet causam. i. fere est ciuilis: illa scilicet qua queritur an aliquis sit liber vel seruus. Cetere autez due bene sunt pretorie. hoc dicit. Fran.

¶ Libellus in actionibus preiudicialibus.

¶ Hic loquitur de preiudicialibus actio. Et primo videndum est de illa qua queritur an aliquis sit liber, vel seruus: ⁊ habet locum quādo aliquis vendicat sibi in seruum eum qui est in potestate et possessione libertatis: vel quando is qui est in potestate seruitutis, vendicat sibi libertatem. In primo forma sic libellum: Dico ego a contra b, ꝙ licet ipse b sit in possessione libertatis, est tamen seruus meus. vnde vendico ipsum in seruitutem, ⁊ peto eundem mihi adiudicari. et econtra si b sit in possessione seruitutis Titij, sic formabitur libel. Dico ego b cōtra c, ꝙ licet ipse c me possideat in seruitute, siue in libertinitate: liber tamen sum. vnde vendico me in libertatem: et peto me liberum pronunciari: et ipsum c, ne me impediat vti libertate, mihi condemnari. ¶ Item forma sic libellū in illa preiudiciali qua queritur an aliquis sit libertus, vel ingenuus. Dico ego b contra c, ꝙ licet sit in possessione ingenuitatis, tamen est libertus meus: vnde vēdico ipsum in libertum, siue in libertinitatem: ⁊ peto ipsum tanꝙ libertum meum mihi adiudicari. et econtra si c a b possideatur vt libertus, proponetur sic libellus: Dico ego c cōtra b, ꝙ licet possideat me vt libertum, tamen sum ingenuus: vnde vendico me in ingenuitatem, ⁊ peto me ingenuum pronunciari: ⁊ ipsum, ne me impediat vti ingenuitate, mihi condemnari. ¶ Item in illa preiudiciali qua queritur an quis sit filius alicuius, an non, formabitur libellus hoc modo: Dico ego a cōtra b, ꝙ licet ipse sit in possessione sui iuris, tamen filius meus est: vnde vendico ipsum in filium, et peto eum in filium mihi adiudicari. Econuerso sic formabitur libellus: Dico ego b cōtra a, ꝙ licet ipse possideat me in filium, tamen dico me non esse filiū eius: vnde vendico me in propriam libertatem, ⁊ peto me non filium eius iudicari, ⁊ ipsum, ne me impediat vti ꝓpria libertate vt extraneum, mihi condemnari. Iste autez actio. dicuntur preiudiciales vt hic, quia preiudicant omnibus alijs actio. vel questio. siue criminalibus, siue ciuilibus, quia primo queritur ⁊c. vt. ff. de ori. iur. l. j. ij. et ij. et. ff. de ordi. cog. per totum.

a ¶ Preiudiciales. Pro cōstanti ponit ꝙ he pretorie sunt: cū in tractatu pretoriarū ponātur. ⁊ sunt in rē: qr res petitur ⁊ vēdicatur. Añ querit quare nō posuit has supra inter reales ptorias? Rñ. qr[a] quedam de eis est ciuilis: vñ eius occasiōe ⁊ de ceteris hic dicere reseruauit. et sunt tres. Prima est per quā querit an aliqs sit liber, subaudi vel seru⁹. Scōa an aliqs sit libert⁹, subaudi vel ingenuus. Tertia est de partu agnoscēdo: per quā querit an qs sit fili⁹ vel nō: vt oia consequatur q̄ fili⁹ a patre cōsequi dz. Alis aūt agit de partu agnoscendo ꝓpter aliména trñ: ⁊ tūc filiatiōi nō preiudicat: qe summatim q̄rit: vt ff. de libe. agno. l. j. §. Julianus. ⁊. l. siqs alij. §. si vel parēs. et. ff. de his q sunt sui vel alie. iur. l. si iudex, lz videat cōtra. C. de ord. cog. l. ij. §. fi. sed dic vt ibi. Sed dicūt quidā, et male, ꝙ trñ due sunt: et de duabus primis faciūt vnā hoc modo: an aliqs sit liber. i. ingenuus vel libertus. et hec vna. Aliā vero de partu agnoscēdo nō mutāt. Sz prima opinio verior est: cū sit cōmodius singulas causas singulis appellationib⁹ distingui: vt. §. g. mo. test. in fin. §. alio aūt modo. itē qr postea dicit, cetere vero ⁊c. ⁊ ita loquit de pluribus excepta vna[b]. In prima ergo vbi querit sit liber vel seru⁹: dico ꝙ siue seruus agat cōtra dñm, dicēs se esse liberū: siue ecōtra dñs cōtra seruū: ⁊ seruus sit in possessione libertatis: ꝙ hec actio in rē q̄ intenditur, est preiudicialis: vt. ff. de libe. cau. liberis. §. fi. Idē dico siue patronus vēdicet libertū in libertinitatē: siue libertus se vēdicet in ingenuitatē: vtraqz est preiudicialis: vt. ff. si lib. ingenuus esse di. l. fi. in ꝑn. et. §. fi. Intendit etiā hoc casu officiū iudicis: vt. ff. de iureiur. si duo patroni. in ꝑn. ⁊. ff. si lib. inge. esse di. l. j. ⁊. ij. ⁊. ff. de rei vēdi. l. j. §. j. Idē dicas i tertia: vt siue agat pater petēdo filiū in filiationē, vel filius dicat se nō filiū: erit preiudicialis et directa hincinde. Sed quidā dixerūt ꝙ directa datur patrono, parenti et dño: sed illa que datur liberto, filio ⁊ seruo: est ꝙtraria: qō nulla lege cautū inuenitur, lz alie quedā inueniātur directe ⁊ contrarie, vt mandati, depositi, ⁊ files[c]. Sed qualiter formant libelli in his? Rñ. sic. Peto Joannē in filiū meū iudicari, vt mihi patri debitā pestet reuerētiā, et alia q̄ patrib⁹ a filijs debent. ⁊ idez in patrono. ⁊ ertunc lata sentētia alimēta patri ⁊ patrono prestabuntur: vt. ff. de lib. agno. l. siquis a liberis. in prin. et. §. solent, quia sententia pro veritate accipitur: vt. ff. de statu ho. l. ingenuū. Et probatur hec libelli formatio. C. de fideicō. l. j. In seruo ⁊ dño sic. Peto in seruum meum talem pronunciari: qr eum meum dico. Econtra seruus vel libertus vel filius dicet: Peto me non inquietari a titio, qui me in seruum vel libertum vel filium tenet, quia me tali vinculo nō subesse dico: vt. C. de inge. ma. l. diffamari. Uel sic: Peto vt ingenuus, vel liber, vel nō fili⁹ pronuncier cōtra Titiū: qr sic se reiveritas hz. Et differt hec ab ea qua petit pater filium in potestatem ex iure Romano: cum ibi tantum de potestate queratur: hic autem de filiatione; vt ff. de rei vendi. l. j. §. j. ⁊ hic dicitur. Item hec pretoria, vt hic: illa ciuilis. Quibus autem modis filius possit peti, diximus. §. de patria pote. §. tus autem potestatis. Item quare dicūtur preiudiciales? Rñ. ſm quosdam, qr in modum exceptionis proponuntur:[d] ⁊ ita preiudicāt, vt si agas cōtra me hereditatis petitione, ⁊ ego obijciā tibi ꝙ seruus sis defuncti, vel qr ipse defunctus seruus fuit: vt. ff. de peti. here. l. siquis libertatem. tunc non possit esse lis inter nos: vt. ff. de iudi. l. lis nulla. ⁊. §. de oblig. que ex delict. §. hi qui. et facit pro hac sententia. C. de ordi. cog. l. j. ⁊ de heredi. peti. l. liber. ⁊. ff. siquis ingenuus esse dica. l. fi. Alij dixerunt ideo dici preiudiciales, quia sententia lata super his, fit preiudicium omnibus alijs questionibus: vt. ff. de stat. ho. ingenuum. ⁊. ff. de libe. agno. l. j. §. fi. ⁊. l. ij. Sed certe ſm hoc etiā querela inofficio si testamenti dicitur preiudicialis, quia preiudicat alijs questionibus: vt. ff. de inoffic. testamen. Papinianus. §. fi. Sed contra hanc sententiam est. ff. de libe. cau. si seruus. Sed ibi non fuit pronunciatus ingenuus: vel collusio ibi fuit[e]. Uel dic secundum Joan. ꝙ preiudiciales ideo dicuntur, quia omnes alie questiones que interim inter eas personas mouentur, debent filere: vt. C. de ordi. cog. l. l. j. et. ij. et. ff. de lib. cau. l. ordinata. et ad hoc facit optime. ff. de noxa. l. penulti. j. respon. Nisi esset talis causa que ageretur etiam si constaret eum fore seruum: quod est quandoqz: vt. ff. de iudi. vix. Sed secundum hoc cum queritur inter patronum et libertum de libertinitate: non est hec questio preiudicialis, cum alie questiones interim inter eos possint exerceri: venia tamen petita: vt. §. eod. §. et in eum. Sed dic ꝙ ille questiones quiescunt que non competerent si constaret eum esse libertum: vt. ff. de in ius voc. l. sed si hac. §. penulti. ⁊. fina. Item quid si nulla alia questio mouetur: nonne tunc iste dicuntur preiudiciales, cum non habeant cui preiudicent? Azo dicit ꝙ non. Sed Joan. contra. Inspicitur enim aptitudo, quia habilis est esse preiudicialis, sicut Augustus dicitur, licet non semper augeat: vt. §. in rubrica proemij. Item nunquid sunt plures preiudiciales, nisi he tres? Respondeo sic[f], vt hereditatis petitio. nam et tunc cessant omnes alie questiones, donec ista intenditur: vt. ff. de petitione hereditatis. l. siquis libertatem. et. l. diuus. in fi. licet hodie contrarium fit: vt. C. de hereditatis petitione. l. fina. §. j. et. ij. Item quo iure asscriptitij, coloni, censiti, et similes petuntur? Respond. vtili preiudiciali, non directa: et ipsi coloni se petunt in libertatem contraria preiudiciali vtili, non directa. Ideo vtili, quia liberi sunt: non serui: vt in authē. de sanctissimis episcopis. §. asscriptitios. et. §. si seruus. collatio. ix. Item ideo preiudiciali, quia parum a seruis distant quo ad seruitia que facere debent: vt. C. de agrico. et censitis. l. ne diutius. libro. xj. Sed alij dicunt ꝙ officio iudicis petūtur et petunt: vt. C. in quibus causis coloni domi. accusare possunt. l. j. libro. xj. Sed certe officium iudicis non potest locum habere ad futuras prestationes[g], vt. ff. de usur. l. j. Alij dixerunt habere locum negatoriam et confessoriam vtilem: et que datur directa in seruitutibus alijs: hec vtilis hic detur: quod nihil est[h]. Item si quis ad aliqua annua seruitia teneatur: quo iure petitur vt condemnetur vt prestet in posterum, et ipse quo iure petit absolui? Respond. satis puto quod iudicis officio hoc fiat[i]: siue promissa fuerint hec seruitia, siue ex consuetudine debeantur hec seruitia, siue ipsa prestita longo tempore ex promissione petuntur: vt. ff. de usur. l. cum de in rem verso. que promissio probabitur ex longo usu, vt ibi, Additio. Et nota ꝙ verba sententie, condemno te ad soluendum par caponū tali domino omni anno, secundum ꝙ tui anteceſſores fecere: nullam penitus conditionem faciunt, sed condemnandus simpliciter tenetur: vt per Bar. in. l. eum qui. §. Julianus. ij. ff. de consti. pecu. et in extraua. ad reprimendam. in ver. prout.

b ¶ Ex quibus. scilicet tribus preiudicialibus questionibus. Accurſius.

c ¶ Fere. fere ideo dicit, quia in ciuilibus questionibus quatuor considerantur, scilicet actor, reus, iudex, et ipsa res. Hic autem est idem qui conuenit et conuenitur, et res. Uel ideo quia pretor introduxit de partu agnoscendo: ⁊ a senatusconsulto confirmatur.

d ¶ Legitimam. scz de iure ciuili.

e ¶ Liber fit. subaudi vel seruus.

item q̄ iure asscriptitij ⁊c.

d Hec opi. ſm Jaſ. nō est ꝛa: qr q̄ cūqz mō ponant ſẽp sunt ꝓludiciales.

e Hec opi. reputat a doc. deriſoria.

f Imo non ſūt niſi tres capiēdo ꝓ iudiciale l. ꝙtū iudicat pſone. Jaſon. ⁊ eſt de mēte aliorum. Coloni aſſcriptitij. ⁊ filles quo iure petuntur.

g Niſi rōne pñtis iuris. ⁊ dū gl. vt ꝙ nō cō petit offic. iudi. in ꝟ reprobat: qr imo ꝓ iſtis aſſcriptitijs ⁊ cēſitis cō petit offm iudicis.

h Imo Jo. Fa. ⁊ Ja.

i Si alleget tit. efficax Bal. et Pla.

a Iſta rō nō iter reprobat ſm ꝟ deberet poni. §. in tractatu ciuilū: ſic poſt. §. ſed ne.

b Hāc approbāt oēs: qr pluralis locutio nō pōt eſſe cōtēta minori nūero q̄ duobus. l. vbi nūer⁹. ff. de teſti.

c Hec gl. cōiter approbat: licz poſtea ſit ſi ꝑſona ibi:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sūmariū.

¶ Sic itaq; ¶ Aduerte diligēter q̄ hic.ſ.difficilis ſic clare pōt ſummari. Actor p re ſua nō pōt intētare actionē perſonalē ad vandū cōtra aliquos niſi ⁊tra fures: ⁊tra quos ois ⁊dictio degenerat. Sic declaro: q; ⁊dictio nō ⁊petit niſi q̄ dñium eſt trāſlatū. ſed in furē dñiū rei ſubtracte nō trāſfert: ⁊ tñ cōdictiōe furtiua ipſe tenet. igit condictio degenerat. Ex hoc habes q̄ nemo pōt ⁊dicere rē ſuā preter q̄ a fure. Uel ſic ⁊ clariſſime ſūmat. Qui ⁊ intētare actionē realē, non pōt intētare perſonalē: cū ſint diſtincte. h.d. ¶ Et diuidi tur iſte.ſ. p̄ncipaliter in tres partes. Primo ponit regulā generalē illatiuā ex p̄cedētibus, ſm gl. ſed ſm doct. epilogatiuā. Scōo ponit vnā falentiā, ibi, Plane. Tertio naturā actionū realiū ⁊ perſonaliū, ⁊ earū differentias, ibi, Appellamus. Jtē p̄ma ſubdiuidit, q; p̄mo ponit q̄dā illatio ſeu epilogatio ex ſupradictis. Scōo ponit rōnes. ſcōa ibi, Nec em̄. ¶ Caſus. Jnter oēs p̄incipales diuiſiones actionū, hec p̄incipalior eſt, ſcz q̄ actiones aut ſunt in rē, aut in perſonā. Nec em̄ diuiſio locū ⁊ in iure ciuili, ⁊ in iure p̄torio. Cū igitur ſuperius dictū ſit q̄ actiones quedā ſunt in rē, ⁊ quedā in perſonā: ⁊ etiā quedā ſunt reales, ⁊ quedā perſonales: ⁊ hoc ſiue ſint ciuiles, ſiue p̄torie: ſic itaq; diſcretis ⁊ diuiſis actionib⁹: ſcz q̄ quedā ſunt in rē: ⁊ quedā in perſonā: neceſſariū eſt naturā vtriuſq; videre. Natura aūt actionis realis eſt vt per eā petat aliq; rē ſuā ſibi reſtitui. Jſta aūt natura realis nō tangit hic, niſi in fi.ſ. quaſi incidenter: vbi ⁊ q̄lis ſit aduerſus eos hec in rē actio, per quā aliq; rem ſuā petat. Natura aūt actiōis perſonalis eſt, vt p eā petat q; rē alienā ſibi dari. Certū eſt ergo aliquē nō poſſe petere rem ſuā per actionem perſonalē, p quā perſonalē dicat aduerſariū dare oportere: q; q̄ meū eſt, meum amplius fieri non pōt. ſed dare eſt accipiētis facere. quare non pōt aliq; agere ad rem ſuam petendā actione perſonali: q; intēdit aduerſariū ſuum dare oportere. Hoc verū eſt cōmuniter loquendo: in quibuſdā tñ caſibus poſſum petere rē meā per actionē perſonalem: vt p̄z in ⁊dictione furtiua. q̄ q̄ em̄ hoc regulariter ſit verum q̄ actione perſonali nō poſſit q; rē ſuā petere: in odiū tñ furti eſt ſtatutum cōtrariū in hoc caſu: vt ſcz ⁊tra fures actio ad petitionē dupli, ſi q̄dē ſit furtū nō manifeſtū: vel ad quadruplū, ſi ſit manifeſtū: cōpetat dño ad rem ſuā recuperandā cōdictio furti: q̄ eſt perſonalis actio: non obſtante q̄ dñs rei eſt, et eam poteſt vendicare. Fran.

Diuiſio.

† Concor. cū ß tex. c. inter dilectos. ante ſi. ibi, cū iura legū. cū gl. ſup ÿb. qō meū. ex de ſi. iſtru. ⁊ gl. in. c. ſi diligenti. ſup ÿ. iuſti. poſt p̄nci. ibi, ⁊ qō meū eſt. ex de p̄ſcrip.

a ¶ Libellus in condictione certi generalis.

¶ Hic tangitur de cōdictione: ⁊ primo dicendum eſt q̄ eſt quedam cōdictio certi generalis que datur p̄o omni eo quod debetur: vt. ff. ſi cer. pet. l. certi. ⁊ in ea forma ſic libellus: Dico ego t contra l, q̄ ipſe mihi debet equū ex cauſa emp. vnde proponendo contra ipſum condic. certi, peto eundem l ad traditionem equi ex cauſa p̄emiſſa mihi condemnari. Eodem modo forma libellus in iſta generali condic. ſi ex aliqua alia cauſa tibi certum debeatur.

¶ Libellus in condictione certi ſpecialis.

¶ Jtem ſunt alie cōdi. ſpāles: vt cōdictio certi ex mutuo: cōdi. certi ex ſtipula. cōdi. indebiti ſine cauſa: ⁊ ſimiles, in quib⁹ formatur libellus ſicut in generali cōdictione: ſed tātummodo in cōdictionib⁹ generalibus aſſignat cauſa: q; alicui nō datur aliqua ⁊dictio ex re ſua, ſed tñ p̄o eo q̄ debetur ex cauſa alia, niſi ex cauſa furtiua. Jlla em̄ p̄o re ſua tñmodo dat cōtra furē, ⁊ ei⁹ heredē: ⁊ eſt ſpāle in ea vt pluribus actio. teneat fur: vt in hoc.ſ. ſic itaq;. ⁊. ff. vſufruc. quēad. ca. l. ſi.

a ¶ Sic itaq; formā hoc itaq; ex illa diuiſione q̄ fit. ſ. e. ſ. i. q. d. dictū eſt q̄ ſunt in rē actiōes, ⁊ q̄ in perſonā. itaq; ſic eis diſcretis. i. ſeparatis ⁊ diuiſis, p̄z q̄ hec regula eſt vera: q; perſonalis actio que cōpetit ad vandū, nō cōpetit p̄o re ſua alicui: vt hic. Jdeo dixi ad vandum: q; ad, tradendū bene pōt dari actio perſonalis: vt cōmodati, depoſiti, ⁊ ſiles. ⁊ ita eſt vis iter dare ⁊ tradere, vt hic ſubiūcit, ⁊. ff. de actio. emp. l. ex empto. in p̄in. ⁊. ff. de verb. obli. vbi aūt. in fine. ⁊. l. ſi rem tradi. et l. nemo. ⁊ qō ſubiūcit ſi apparet. i. q; apparet eum dare oportere. et ita agitur in perſonā, vt aliqd detur. Sz quidā dicūt, vt Jo. q̄ hec verba, ſi apparet eū dare oportere: ſunt nomina cuiuſdam actionis. Accur. Additio. Dic q̄ iſtud qō h̄ dicit gloſ. ſz Pla. nihil eſt dicere, ſz text⁹ vult dicere, ſi apparet. i. ſi agat dare oportere: q; mediū concludendi nō dz eſſe iſtud, ſed ad tradendū vel cōſtituendū: vt dicit gloſ. Ang.

Dare ē accipiētis facere.

b ¶ Oportet. i. oportet q̄ nō detur. eſt em̄ impoſſibile q̄ det, vt ſubiūcit: quia dare eſt accipientis facere: vt ſubiūcit, nec res que ⁊c.

c ¶ Magis. Sed opponitur: pluries deberi poteſt: vt. ff. de excep. rei iu. l. ⁊ an eadem. ſ. actiones. in fi. ſ. ergo pluries dominiuz poteſt fieri meum. Sed non ſequitur. nam licet pluries debeatur, tamen ſemel facta ſua non debet plus fieri ſua: vt ibidem dicitur, ⁊. ff. de acquiren.

Deū amplius meū fieri nō p̄t.

rem odio furis. Aretinus.

¶ Sic itaq;[a] diſcretis actiōib⁹, certū eſt nō poſſe actorē ſuaz rē ita ab aliquo petere, Si apparet euz dare oportere. ¶ Nec em̄ q̄ actoris eſt, id ei dari opz[b]: q; ſcz dari cuiq; id itelligit, q̄ ita dat, vt ei⁹ fiat. nec res q̄ iam actoris eſt, magis[†] ei⁹ fieri pōt. ¶ Plane[d] odio furū, q̄ magis plurib⁹ actionibus teneātur, effectū eſt vt extra pœnā dupli aut quadrupli, rei recipiēdę nomine fures etiā hac actione teneantur, Si apparet[e] eos dare oportere: q̄uis ſit aduerſus eos etiam hęc in rem[f] actio per quaz rem ſuam quis eſſe petit.

¶ Actiones reales competūt ad vendicandum: perſonales vero ad vandum vel faciendum. Et dicuntur abuſiue condictiones: a condicēdo, id eſt denunciando. Aretinus.

¶ Appellam⁹ aūt in rē q̄dē actiones, Uēdicatiōes[g]: in p̄ſonā vero actiones, quibus[h] dare aut facere poſſ. l. iū. ſ. ex plurimis. ⁊. ſ. de leg. ſ. ſed ⁊ ſi rem legatarij. niſi iterum deſineret eſſe ſua: vt. ff. de verb. obli. ſi rem meam.

d ¶ Plane odio. Sed in quo vertitur iſtud odium: Rñ.[a] quia in cōdictione furtiua quis de facto infamatur apud bonos ⁊ graues viros: vt. ff. de obſe. l. honori. licet nō infamia iuris: vt. ff. de act. ⁊ oblig. l. ceſſat. ſed in rei vendicatione, neq; de facto, neq; de iure infamatur. Jtē multa veniunt in condictione furtiua, que non veniunt in rei vēdicatione: vt quia iteritu rei nō liberatur[b]: ſed in rei vendicatione ſic: vt. ff. de cōdi. fur. l. i rem. ⁊ ideo malum eſt furi q̄ etiaz hac actione teneatur. Jtem ſicut prodeſt alicui plures habere reos debitores, vt. ff. de lib. lega. l. ſi quis decedens. ſ. fi. ⁊ habere plures actiones, vt ff. de leg. ij. cū filius. ſ. varijs. ita ecōtra debet ei nocere ſi plurib⁹ teneatur actiōib⁹: iz etiā nulla alia ſit vtilitas. Jtem nunquid vna tollitur per aliam: Dic q̄ ſic: vt ff. de condi. fur. ſi pro fure. ſ. furti. Accurſius.

e ¶ Si apparet. i. quia apparet eos ⁊c. id eſt dicere, actione in perſonā. Sed videtur hoc ſtare non poſſe: nam certum eſt eum qui agit, dominum: fuiſſe: ergo ⁊ nunc eſt: q; ſine facto ſuo dominium ab eo diſcedere non potuit: vt. ff. de reg. iu. l. id quod noſtrum. ⁊. C. de proba. l. ſiue poſſidetis. ergo non poteſt agere vt ſibi detur quod eſt ſuum: ⁊ tamen hic dicit q̄ ſic. Sed dic relationem eſſe faciendam ad genus, non ad ſpeciem. q. d. ea actione per quam als agitur ad vandum: ſcilicet perſonali. ſed hic non ad vandum intenditur. Et ita eſt mirabile q̄ rem meam per perſonalem actionem peto reſtitui: als contra: vt. ff. vſufru. quemadmo. ca. l. fi. ⁊. ff. de condi. inde. l. ſi vrbana. ſed eſt ſpeciale: vt hic dicitur. Uel dic agi etiam ad vandum: ſcz poſſeſſionē dandam, quam amiſeram per furtum[c]: vt. ff. de acquir. poſ. l. rē que nobis. ⁊. ff. de condi. tritica. l. ij.

f ¶ Jn rem actio. i. rei vendicatio, que p̄o dominio de iure ciuili vel gentium queſito intenditur: vt. ff. de rei ven. l. in rem. Jtem no. q̄ hic ſ. locum habet in quolibet male fidei poſſeſſore aliene rei: non ſolum in fure: vt. ſ. de re. diui. ſ. ſi tamen. ⁊. ff. de condi. triti. l. j. in fi. ⁊. l. ij. in p̄in. [d] Jnterdum etiam contra bone fidei poſſeſſorem datur condictio ratione poſſeſſionis: vt. ff. de condi. inde. l. indebiti. ſ. ſed ſi nūmi. Sed nunquid etiam rem ſuam poteſt quis etiam a non fure per condictionem ſine cauſa condicere, vt. ff. de condi. ſine cau. per totū: Rñ. ſm quoſdam ibi dicitur condictio actio perſonalis: non tamen talis per quam intendatur vt aliquid detur. Alij dicunt q̄ ſi alicubi inueniatur condictio ſine cauſa p̄o re ſua competere: de vtili intelligendum eſt. Additio. Dic ſm Joan. fab. q̄ prima eſt verior: nam per eā non agit dominus ad vanduz niſi contra furem, ſupple ⁊ male fidei poſſeſſorem: vt hic in gloſſa. ſed ad reſtituendum vel forte ad poſſeſſionem agi debet, ſm Ange.

¶ Appellamus autem ⁊c. ¶ Caſus. Jam dicta eſt natura realium actionum perſonalium: quia realis datur ad rem ſuaz perſequendā: perſonalis autem ad debitum. Modo quia de realibus ⁊ perſonalibus dixerat actionibus dominus Juſtini. ad vberiorem earuz doctrinam plus de illis in litera preſenti determinat: ⁊ dicit q̄ appellamus actiones in rem, vendicationes: et ideo vbi in. C. ⁊. ff. tractatur de realibus actionibus: ab illis qui erant legum compoſitores, intitulatur tit. de rei ven. Actiones autem in perſonam, quibus dare vel facere oportere aliquid intendimus: vocamus cōdictiones. ⁊ ita oēs actiones perſonales de mundo condictiones poſſunt dici. ⁊ hoc erat olim conſonum effectui actionis in perſonam: ſed hodie non eſt ita. Jn actionibus em̄ perſonalibus olim fiebant denunciationes: que fiebant per verba ſolēnia in actione perſonali tantum: ⁊ quicūq; cadebat a ſyllaba, cadebat a cauſa. Aliis modis exponitur iſta denunciatio in notula. Sed hodie ceſſant iſte denunciationes: ⁊ propterea vocantur abuſiue actiones in perſonam. h.d. Fran.

g ¶ Uēdicationes. ſiue rerū corporaliū, de q̄b⁹ eſt. C. de rei vē. p totū. ⁊. ff. de rei vē. p totū. ſiue rerū incorporaliū, de q̄b⁹ eſt. ff. ſi vſufru. pet. per totū. ⁊. ff. ſi ſerui. vē. per totū. ſiue ſint directe, ſiue vtiles iſte vendicationes: vt. ff. de publi. per totum. ⁊. ff. ſi ager vecti. per totum.

h ¶ Quibus. ideo dixit quib⁹, q; ſunt ⁊ alie[c] quib⁹ nō intendim⁹ dare facere, ſed reſtitui: vt cōmodati actio, ⁊ depoſiti, ⁊ ſiles: ⁊ iſte nō appellātur cōdictiones in ſtricta ſignificatiōe accepto vocabulo: vt hic dicitur[f]. Uel dic q̄ etiam in actione cōmodati ⁊ depoſiti ⁊ ſimilibus intenditur dari[g] vel fieri, ſcz ipſa detentatio rei: quaſi ipſum factum poſſit quis in ſtipulationē deducere: vt. ff. de verb. oblig. l. vbi autem nō apparet. ſ. qui id. q̄ nō fieret niſi aliquid daretur: cuz ſue rei nulla ſit ſtipulatio, ſed alicuius tantum: vt. ſ. de inuti. ſtip. ſ. j.

a Jſtā gl. ſequit Ja. ⁊ eſt de mēta aliorum.

b Odio furis: q; ſemper fur dz ſi mora: ⁊ morioſus iteritu rei nō liberat. Ja.

c Jſte ſolutiones reprobātur a doctorib⁹. vide hic q̄ eos.

d Dic ſm Jo Fab. q̄ gl. p̄cedit i male fidei poſſeſſore contrectāte rē mobilē: q̄ ſciēter cōtrectando committit furtū. C. q̄ cū eo. l. ſi libertū. ⁊ de fur. l. ſi alienū. ſz ego intelligo generaliter i omi male fidei poſſeſſore q̄ rem aliquā detinet ſciēter ꝯ volun[illegible] q; ꝯ eū pōt cōdici et agi ad vādū. l. ſi quis nec cauſaz. ſ. j. Ange.

e Jſtā gl. tenent Jo. Fa. Placē. Ang. ⁊ Ja. f Hāc approbant docto. q; hic ſemp loquitur ſolū de actionib⁹ q̄ cōperāt ad vandū: ſed iſte de q̄b⁹ in gl. cōpetūt ad reddēdū ſeu reſtituēdū. l. ij. ſ. ſi reddita. et l. ſi vt certo. ſ. rez tibi dedi. ff. ꝯmo.

g Nihil ē. Fa. Pla. et Jaſ.

Universidad de Deusto

a ¶ Condictiones.scilicet appellamus.

b ¶ Denũciare. Dicũt qdã q volebãt aliũ q̃uenire,p̃mo sibi denũciare debebãt:vt argũ.ff.de serui.vrba.pre.l.quidã. Sed hoc nõ placet:q̃ ex volũtate,aut bonitate,vel vrbanitate hoc fit:nõ necessitate. Sed dic[a] q̃ hec denũciatio fiebat p magistratus cũ actiones constituebant vel dabãt:vt.ff. de orig.iur.l.ij.§.olum. quod est hodie sublatũ: vt in fi. huius.§.ór,ꝛ.C. de formulis.l.j.et.ij.

a Idẽ Jo. fr. Pla. ange. ꝛ Ja. et ff sing. fm Bag. ꝛ Ja.

c ¶ Abusiue. vere abusiue dr̃ cõdictio.i. actio in personã: q̃ nõ bene q̃sonat nomẽ rei quã signat qõ fieri debz:vt.ff.de dona.§.est et aliud.

Diuisio.

¶ Sequẽs. ¶ Jste.§.vs q̃ ad.§.quedaz. diuidit in duas partes. Primo ponit vnã sententiã p̃cipaliũ actionum. Scõo declarat eã per exempla. Secũda ibi, Rei persequẽde. ¶ Casus. Dicit glossator,ꝛ male,q̃ hic ponit quarta diuisio. Si enim loquamur de principalib⁹ diuisionib⁹ que tradunt a predecessoribus nostris, nõ est nisi tertia principalis. Prima em̃ fuit hec: Actionũ quedã sũt in rem,et quedã in personã. Secũda fuit hec: Actionũ quedã sunt ciuiles,ꝛ quedã pretorie. Tertia aũt principalis est diuisio ista. Cõnumerãdo aũt subdiuisiones prehabitas cũ principalibus diuisionib⁹, hec est quarta diuisio. Prima em̃ fuit hec, q̃ ois actio aut est in rem: aut in psonã. Scõa hec est: ois actio aut est ciuilis,aut ẽ ptoria. Tertia hec est: pretoriarũ alia in rem: alia in personã. Quarta hec est: ois actio psonalis ptoria aut est penalis,aut nõ penalis. Quĩta hec est: pretoria in rẽ aut est preiudicialis,aut nõ p̃iudicialis. Et hec de qua agimus in presenti,est sexta. Supponendo ergo q̃ sit tertia diuisio principalis: venio ad casum,in hunc modũ. Post duas diuisiones principales de quib⁹.ſ.dictũ est,ponit hic Just.tertiã diuisionẽ p̃cipalẽ,ꝛ est talis diuisio. Inter oẽs actiones de mundo quedã sunt inuente causa rei persequẽde:ꝛ quedã causa persequẽde pene: ꝛ q̃dã miste,tã gratia rei persequẽde q̃ pene. Rei persequẽde causa inuente sunt oẽs reales actiones,ꝛ fere oẽs personales que ex cõtractibus nascuntur: veluti cum aliquis pecuniã mutuã vel in stipulatum deductam petit. Et de hoc etiam potes habere exemplũ in cõmodato et mandato: etiam pro socio: et in actione ex empto et vẽdito: et locato ꝛ cõducto. Personales q̃ ex q̃tractib⁹ nascunt,ideo dixi,ad differentiã illarũ que ex delictis nascũtur. Fere aũt ideo dixi ꝓpter quandam actionẽ personalẽ q̃ ex q̃tractu procedit: ꝛ tñ in quatuor casib⁹ est persecutoria rei ꝛ pene. Hec aũt est actio depositi. Si em̃ rẽ meam penes te deposuerim causa incendij vel ruine vel tumultus vel naufragij: ꝛ postea nõ vis mihi eã restituere,vel dolũ in ea feceris: cõueniri potes in duplũ.h.d. ¶ Videt q̃ ista diuisio sit eadẽ cũ diuisione superi⁹ habita,q̃ est q̃ actionũ pretoriarũ personaliũ quedã est non penalis,ꝛ q̃dã penalis. Frater,nõ est eadẽ. hec em̃ diuisio est in cõtractu ciuiliũ. vñ hic dicit q̃ ciuiles q̃dã sunt penales,ꝛ q̃dã nõ. Prior aũt fuit in cõtractu pretoriarũ,ꝛ sic nõ est vna ꝛ eadẽ cũ altera. Item scire debes q̃ actiones miste dicunt duob⁹ modis. Uno modo dr̃ actio mista que cõtinet rẽ ꝛ penã.ꝛ de tali mistiõe loquitur hic. Alia enim mistura est q̃ quedam actiones dicũtur miste,q̃ sunt in rem ꝛ ꝛ in personam. Et de illa mistione habes.j.eo.§.quedam.h.d. Fran.

d ¶ Sequens. Hec est tertia diuisio actionum in hoc titulo. Accur.

e ¶ Comparate. id est adinuente.

f ¶ Miste. Sed nõne quedã sunt que nullũ horũ habẽt: vt si ago ne quid fiat in loco sacro vel sancto,vel si factũ est,vt tollatur: ꝛ alie similes que neq̃ ad rem,neq̃ ad penam,neq̃ mistim se habẽt,sed vel ad rei reuerentiã,vel ad publicam vtilitatem dantur: Rñ.satis ad rei persecutionem,sc̃z diuine rei vel publice,pertinent: cuius nomine agere videor,vel etiam meo nomine[b],cum cuilibet intersit deũ venerari: vt.C.de hereti.l.iij. Accursius.

b Jsta gl. hñ dicit: et cũ ea transeunt cõsiter hoc. hic. Diuisio.

¶ Rei persequende. ¶ Jste.§.diuidit in q̃q̃ partes. Mã primo ponit de actionibus rei persecutorijs. Scõo de actionibus mistis ex cõtractu descendentibus. Tertio ponit vnã regulã vel summulam in actionibus ex maleficio descendẽtibus. Quarto illud per exẽpla declarat. Primo ponendo de actionibus penalibus. Secũdo de actionibus mistis. Scõa principalis est in versi.plane. Tertia in.§.ex maleficijs. Quarta in.§.penam. Quinta in versi.sed ꝛ legis.

¶ Libellus in actione ex stipulatu.

¶ Hic tangitur de actio.ex stipulatu:ꝛ hec datur quando aliquid incertum promittitur: vt.ſ.de verbo.obliga.in prin.ꝛ formatur sic libel. Dico ego a contra b,q̃ ipse promisit mihi facere domum per stipulationem:ꝛ quia non fecit,propono cõtra ipsum actio.ex stipulatu,ꝛ peto ipsum ad interesse meum (quod estimo.x.) mihi condemnari. Jstius libelli formatio potest elici ex.l.si quis ab alio.§.fin.ff.de re iudi. Et licet nomen actio.non ponatur in libello,sufficit tamen ponere causam,hanc scilicet,quia domum per stipulationẽ mihi facere promisit,ꝛ non fecit.

¶ Libellus in actione commodati.

¶ Item in actio.commodati de qua hic,formatur sic libellus: Dico ego m contra a,q̃ ego accommodaui sibi codicem meũ ad scribẽdum: vnde propono actio.commodati contra eum finito vsu ad quem coder fuit accommodatus: et peto eundem a ad restitutionem codicis mihi cõdemnari. Et erit cã in ista actio.quaz sufficit proponere, hec: Quia accommodaui sibi codicẽ meum ad scribendũ: et vsus finit⁹ est.

¶ Libellus in actio.depositi.

¶ Item in actione depositi,de qua etiam hic, formatur sic libellus: Dico ego t contra l,q̃ ego deposui penes euz Digestuz meum. vnde proponendo contra eundem l actio.depositi,peto ipsum ad restitutionez Digesti mei mihi condemnari. et erit causa in ista act.quam sufficit proponere,talis,quia deposui. Et aduerte q̃ datur in simplũ act.depositi,nisi in his casibus,scilicet quãdo depositum est causa incendij,tumultus,ruine,ꝛ naufragij: in quibus casibus si depositarius inficietur,tenetur ad duplum: vt hic in versi.plane.ꝛ.ff.depositi.l.j. Et formatur sic libellus: Propono ego l contra t,q̃ ego ob timorem incẽdij Digestum meuz apud ipsuz deposui: et quia inficiatur depositum: proponendo contra ipsum act. depositi,peto eundem t mihi in dupluz condemnari. Et erat causa in hac actio.quia deposui apud ipsum rem,ꝛ ipse inficiat⁹ est. Item eodem modo forma libellum quando petit in alijs quatuor casib⁹, sc̃z qñ causa tumultus,incendij,ruine,ꝛ naufragij,depositum est.

¶ Libellus in actione mandati.

¶ Item in actione mandati de qua etiam hic,formatur sic libellus: Dico ego t contra s,q̃ ego sibi mandaui vt emeret mihi equum: et ille suscepit mandatum,sed illud non impleuit: propter quod damnificatus sum ad valorem decem librarum:ꝛ tantuz estimo interesse meum. vnde proponendo cõtra ipsum actio.mandati,peto eundẽs in decem libras nomine interesse mihi condemnari. Jsta enim actio tunc demum competit,quando recipit interesse. ad interesse enim datur: vt.ff.manda.l.si procurator.§.mandati actio.

¶ Libellus in actione pro socio.

¶ Est et actio pro socio,de qua etiam in hoc.§.ꝛ habet locum quãdo societas inter aliquos contrahitur consensu: vt.ff.pro so.l.vt sit. et nascitur finita societate: vt.C.eo.l.tandiu.ꝛ formatur libellus sic: Dico ego t q̃ s et ego iniuimus societatem emendi vinum vsq̃ ad centum libras. vnde cum ipse socius nomine societatis tantũ de vino emerit,peto partem vini deducto capitali mihi adiudicari,et ad restitutionem dicte partis ipsum mihi condemnari. Et erit causa in ista actio.talis,quia contrarimus societatem.ꝛ similiter datur propter dolum vel culpam socij: vt.ff.pro socio.l.nemo.ꝛ.l.sequen.ꝛ.C. eodem.l.iij.

¶ Libellus in actione ex empto.

¶ Item etiaz hic agitur de actio.ex empto: in qua sic forma libellũ: Dico ego t contra s,q̃ ego emi equum ab eo pro.x.libris. vnde proponendo contra ipsum actio.ex empto,peto eundem ad restitutionem equi mihi condemnari. Ex parte autem venditoris petitur sic: Dico ego s contra t,q̃ ipse debet mihi decẽ ex venditione talis equi quem sibi vendidi ꝛ tradidi. vnde proponendo contra ipsum actio. ex vendito,peto ipsum t in illis decem libris mihi condẽnari. Et erit causa in hac actio.talis: Quia vendidi ꝛ tradidi.

¶ Libellus in actione locati.

¶ Est et finaliter actio locati,de qua hic: in qua sic forma libellum: Dico ego b contra c,q̃ ego locaui sibi domum talem vsq̃ ad annuz pro mercede decem librarum constituta mihi et promissa ab eodem c. vnde proponendo cõtra ipsum actio.locati,peto ipsum in decem libras mihi condẽnari. Et econtra conductor proponet hoc modo: Dico ego c contra b,q̃ ego conduxi talem dõmum ab eo pro merce de decem librarum sibi promissarum. vnde proponendo contra ipm actio.ex conducto,peto eundem b vt domum conductam ad habitãdum mihi tradat,condemnari.

g ¶ In rẽ actiões.ſ.q̃ decẽ sunt: vt dixim⁹.ſ.e.§.itẽ Seruiana. Sz certe vr̃ q̃ sunt oẽs penales. nã in eis iurat in litẽ: vt.ff.de rei vẽ.l.qui restituere.et.ff.de in lit.iuran.l.in actionib⁹. Sed dic q̃ illud.ſ.iuramentum in litẽ nõ fit iure actionis,sed officio iudicis: vt.j.e.§.preterea.in fi.§. vnde nõ dicuntur penales. Alij tamen dicebant[c] q̃ ideo non dicebãtur penales,q̃ nõ originaliter illud fit q̃ crescãt per sacramentũ in litẽ,sz ex cõtumacia: vt.ff.de in lit.iur.l.j.et iõ magis attẽdebãt qõ naturaliter erat,q̃ qõ icidẽter. Sz certe actio depositi in quatuor ca-

Juramentũ i litẽ p̃stat i actionib⁹ realibus.

c Idẽ Ange. ꝛ Ja.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sibus ab initio est rei persecutoria:et tñ ōr penalis inspecto q̄ crescit ex cōtumacia:vt.j.pri.t.j.eo.§.quadrupli.als.§.at ille.vnde primaz resp̄sionē approbo. Additio. Scōm doc.hec gl.vī aduersari glos. magne posite in.§.penales.in versi.itē aduersus.in p̄n.ff.eo.que videtur cōcludere q̄ ibi illa actio dicatur penalis,qz iuratur in litē.et tñ p̄m eos ꝫstat q̄ illud iuramētū venit offi.iud. sicut in q̄libet alia actione.t dicunt hāc glos.esse veriorem.

a ¶ Fere.fere dicit ꝓpter actionē ex stipulatu per quā pena petitur,nec inspicitur quid interfit:vt ff.de inuti.stipu.§.alteri. fz quosdā.qō est falsū[a]: imo ꝓpter actionē depositi i quatuor casib[9]: vt.j.subiicit. Itē ꝓpter actionē redhibitoriaz,q̄ datur i duplū aduersus vēditorē qui neq̄ pretiū neq̄ accessiones soluit: vt.ff.de edil.edic.l.redhibitoria.

a Qui sbi loquitur ō pena ꝙuentionali: hic de legati. ange.t Ja.

b ¶ Petit actor.ad vtrāq̄ añt[b],scz ad mutuaz t ad eā pecuniā que in stipulatū deducta est, certi condictio datur: vt.ff.si cer.pe.l.siquis certum.t ff.de verbo.ob.in princ.ita q̄ ad mutuum detur condictio specialis de mutuo:vt.ff.qui.mo.re cō.ob.in prin.ad pecuniam deductam in stipulationem detur condictio certi generalis,si certum sit: vt.ff.de verbo.obli.in prin.

b Glos.sequūtur ange.t Ja.

c ¶ Cōducto.sed nonne oēs iste dantur ad interesse etiam qō est extra rē:vt.ff.de ac.empt.l.j.in p̄n.ergo peto aliquid qō tibi nō abest.ergo sunt penales[c].Sed dic tribus modis dici actionē penalē[d]. Primo illa q̄ hincinde est penalis:vt furti t rapine:qñ peto qō mihi nō abest, t qō tibi non adest:t hoc modo accepte dicuntur hic iste nō penales. Secūdo qñ est penalis ex parte vna.s.ex parte rei tñ:qō est vbicunq̄ actoris interesse excedit id qō reo adest.t in hac significatiōe actiones iste dicuntur penales,scz ex empto t rapine:t etiā rei vendicatio,qñ in litē iuratur.Et q̄nspecta persona rei tñ penales dicañt,pbañ.ff.de eo p quē fac.erit.l.j.§.si plures.t.l.fi.t.ff.c.§.penales[c].Tertio ōr penalis inspecta persona actoris tñ:vt si accepisti ab aliquo aliquid vt me accusares per calumniā.nam repeto,licet nihil mihi absit,a te scz cui adest:vt probatur.ff.de calū.l.generaliter.§.illud erit notanduz.

c Dic q̄ illud interesse nō venit iure actiōis/ sed officio iudicz. Fa. ange.t Jo. d Wagistralis glos. fm ang. ḥ. e Istā gl. impugnant Jo.fa.t ia. hic.Est em ridiculū q̄ actiōes hic enūerate et cetere bone fi. ꝓpterea q̄ i eis iuretur in litez sint pēales: p ea q̄ habēt ur.ff. in dicto.§.penales.in glos. magna. in ver. itē aduersus. in prin.

d ¶ In duplum.scz si reus inficietur:vt.j.eo.§.sed furti.Accur.

e ¶ Ipsius.scz heredis.ex dolo em defuncti in simplum tñ: vt.ff.depositi.l.j.§.j.Et ratio quare in his quatuor casibus datur in duplum, t in alijs in simplū,est:qz hic ex necessitate deponitur:nec potuit prouidere apud quem deponeret:vt.ff.depositi.l.j.§.merito.

¶ Ex maleficijs. ¶ Casus. Jā vidistis vnā diuisionem in qua cauetur q̄ actiones aut sunt introducte rei persequende causa : aut pene tñ:aut sunt miste.t de illis que sunt introducte tñ rei persequende causa,iam habuistis:que sunt omnes reales actiōes:t fere oēs personales que descendūt ex cōtractibus. Modo vult trac.de actionibus procedentibus ex delictis:quarū quedā sunt pene persecutorie tñ,t quedā rei tñ,t quedā miste tam pene q̄ rei.t sic prosequitur partes illas prime diuisionis hic posite in.§.sequens illa diuisio. Et primo tractat de actionib[9] ex maleficijs procedentib[9] penā tñ persequentibus.t de hoc ponit vnum exēplū,scz in actione furti.Si em agatur actione furti manifesti ad quadruplū,siue nō manifesti ad duplū,totū duplū vel quadruplū est pena:qz ꝓpter istā actionē cōpetit dominō rei vendicatio ad rem suā vēdicandā,siue ille fur rem suā possideat,siue aliquis alius.t preter hoc datur cōdictio furtiua ꝙtra furē. t sum in versi.vi aūt bonorū rapto. In superioribus dictū est de actionibus descendentib[9] ex delicto que psequunt penā tñ:modo videndū est de illis actionib[9] q̄ pficiscūtur ex delictis,t sunt miste tam rei q̄ pene.Et de hoc ponit duo exēpla.Primū est in actiōe vi bo.rap. q̄ dat intra annū ad quadruplū:t de illo q̄druplo tripluz est pena:et simplū ꝓ rei psecutiōe:t ita est mista,t cōtinet rē t penā.Scōz exēplū est in actiōe.l.Aql.q̄ qñ dat cōtra inficiantē,est in duplū:t vnuz simplū est pena,t aliud ꝓ rei psecutiōe:t ita silr est mista:qz ꝙtinet rē t penā cōtra inficiantē.Et etiā pōt esse mista actio.l.Aquil.veluti si aliqs seruū meum occiderit,qui tpe quo occidebat,luscus fuit,vel aliter fuit ita deteriorat[9],q̄ vilis pretij erat:in anno tñ retro magne estimatiōis vel magni pretij fuerat:tūc cōdēnabit occisor quāti plurimi fuit in anno retro,ex p̄mo capite. ¶ In versi.itē mista.casus est talis.Vidistis.ff.de realib[9] actionib[9] q̄ sunt rei psecutorie tñ:t etiaz de psonalib[9] q̄ descēdūt ex ꝙtractu:q̄ sunt reales fere oēs:t de actionibus psonalib[9] q̄ descēdūt ex delictis,q̄ sunt pene psecutorie tñ:t etiā de actiōibus descēdentib[9] ex delictis q̄ sunt miste:modo intēdo dicere de quadā actiōe psonali q̄ nō descēdit ex ꝙtractu,nec ex delicto,sed est psonalis mista:q̄ descēdit ex q̄si cōtractu:t est mista taz rei q̄ culpe:t de hac venio ad tale exēplū. Quidā testator fecit testamētū:ipe aliqd reliqt alicui ecclie,vl alicui venerabili loco.heres testatoris distulit soluere id legatū, donec in iudiciū vocaret ille heres cōuent[9] actiōe ex testamēto q̄ descendit ex q̄si ꝙtractu,cōdēnād[9] est i duplū.t.h.d.Frater actio ista ex testamēto de q̄ fit mētio i isto.§.descēdit ex q̄si ꝙctu : vt.ff. de obli.q̄ ex q̄si cōtractu nascūtur.Alij voluerūt dicere q̄ psequtur hoc modo materiā suā ichoatā: t q̄ h tractat de delictis: t ꝓpter delictuz est h q̄ ꝙdēnat ad duplū:vcz qz distulit soluere donec in iudiciū euocaret.fz dico q̄ ex ꝓcrastinatiōe t pro mora sua cōdēnat in duplū.vñ dico q̄ descendit actio ista ex quasi cōtractu.h.d.Fran.de Ar.

¶ Libellus in actione furti manifesti.

¶ Ex maleficijs. ¶ Hic tangitur de actione furti manifesti:in qua sic forma libellum:Dico ego a cōtra b,q̄ ipse palam surripuit equū meum.vnde proponendo contra ipsum actio. furti manifesti,peto eundem in quadam summa pecunie nomine pene mihi condemnari.Et erit causa in hac actione quam sufficit proponere, talis: Quia furtū fecit manifestum.Et eodē modo forma libellum in actio.furti non manifesti.sed hec est differentia,quia in prima actio. quadruplum est pena vltra rei restitutionez:vt in hoc.§.in secunda vero,scilicet furti non manifesti,duplum est pena vltra rei persecutionem.

¶ Libellus in actione vi bonorum raptorum.

¶ Vi autem bonorum. ¶ In actione vero vi bonorum raptorum, de qua hic,sic formatur libellus:Dico ego c contra b,q̄ ipse a manibus meis talem rem vi rapuit.vnde contra ipsum actio.vi bonorum raptorum proponens,peto eundem b in quadruplū (re in ipso quadruplo computata)mihi condemnari:vt in hoc.§.vi autem bonorū raptorum.t.ff.vi bonorum raptorum.§.quadruplum. In furto autem nō manifesto totum quadruplum est pena.Et erit causa in ista actio.sicut dictum est:Quia talem rem rapuit de manibus meis.

¶ Libellus in act.legis Aquilie.

¶ Sed t legis Aquilie. ¶ Item in actione legis Aquilie sic forma libellū contra negantem:dico ego c contra b,q̄ ipse per culpam suā occidit seruū meū,quē estimo.x.t ff negat se ipsum occidisse: proponendo contra eū act.legis Aquilie,peto eundem b in duplum,scilicet in.xx.mihi cōdemnari:vt vnum simplum sit pro damno dato:et aliud pro pena quia negauit.Contra confitentē autem formatur libellus similiter sicut dictū est.ff.priori.sed simplum petitur.Erit autem causa in priori actione talis,scilicet quia damnū dedit.et sic erit in primo casu pena:in secundo vero nō.Preterea in alio casu est penalis:qz si agitur ex primo capite legis Aquilie,estimabitur res q̄nti plurimi fuerit retro intra annū.Si vero agatur ex tertio capite,tūc estimabit res q̄nti plurimi retro fuerit intra.xxx.dies:vt.ff.ad legem Aquil.§.j.j.respon.t.§.ex hoc tamen capite.t.ff.de act.§.sed et legis Aquilie.t tunc in ea sic forma libellum:Dico ego c contra k,q̄ ipse occidit seruuz meum,qui valet.x.sed hoc anno valuit.xxx.vnde proponendo contra ipsum actio.legis Aquil.qz debet mihi fieri estimatio serui occisi quāti retro plurimi fuerit intra annum:peto eundem mihi in.xxx.cōdēnari.Eodē modo forma libellū si agat ex tertio capite:sed nō fiet estimatio nisi q̄nti plurimi retro fuerit intra.xxx.dies.

f ¶ Quadrupli.sed quare plus manifestū furtū punit q̄ nō manifestum:cū clam facta magis puniēda sint:vt.ff.de admi.tuto.l.nō crisimo.t.ff.de rit.nup.l.vlt:Nñ.imo magis delinquit qui palam[f] q̄ q̄ dā amouet:vt.ff.vi bo.rap.i p̄n.vñ magis punit:vt argu.ff.de offi. presi.diu[9]. Additio. Sz p hāc solutionē nō respōdet ꝙtrario in ea alleg.vñ dicas fm Ly.quē ceteri sequūtur:qz iste ter.procedit in oīno illicitis:cōtrariū añt in his que possunt esse licita t illicita ,fm Ang.

f Hoc verū in his q̄ sunt ō gñe ꝓhibitoz. secus i his q̄ p̄nt esse licita. Nico. Bal. Joā. fa. Pla. ange.t Ja. § Idē Nicolaus.

g ¶ Petens.scz rei vendicatione.

h ¶ Quilibet.vt.ff.de ob.que ex deli.nas.§.fin.

i ¶ Cōdictio.s.furtiua,q̄ soli dño dat[g]:t heredi ei[9] aduersus furē,et ei[9] heredē:vt.ff.de ꝙdic.fur.l.j.t.l.v.t.ff.de obli.q̄ ex delicto nascunt.

h Idē Nicolaus.et Jas.t est de mēte aliorum.

k ¶ Quadruplo.vsqz scz ad annū:post annū i simplū[h]:vt.ff.vi bo. rap.in prin.

Universidad de Deusto

rap. in ꝓn. nisi in casu: vt si Jude[a] cõtra Christianũ agat, tũc in duplum tãtũ agit: vt. C. de paga. l. Christianis. Sed nunqd etiã raptor tenet actiõe furti manifesti: Dic ꝙ non, ſm P. qz in duplũ tantum tenetur si furti cõueniat: vt. ff. vi bo. rapt. l. j. nisi in casu vbi nec in duplũ tenetur, ſm eum: vt. ff. de fur. l. siquis ex domo. sed certe ibi erat actum actione vi bonorum raptorũ: vnde sublata erat actio furti non manifesti, nisi i id qõ excedit: vt. ff. vi bono. rap. l. j. ꝛ. ff. de actio. ꝛ oblig. l. qui seruũ. sed satis[a] videtur ꝙ etiaz manifesti furti nomine cõueniat, et in quadruplũ: vt arg. ff. de fur. l. si vẽdidero. §. cũ raptor. ꝛ. l. sigs ex domo. licet Pla. contradixerit: vt dictum est[b].

a Jdẽ Dy. Jo. fa. ꝛ an gl.

b Cũ opi. ibi gl. trãs eũt idist in ex doc. b.

a ¶ In simplũ. vbi cõtra confitentẽ dat. nã tũc in simplũ: ꝛ 2tra negantẽ, in duplũ: vt hic, et. j. e. §. at ille. et. C. ad. l. Aquiliam. l. cõtra negantem. et. ff. de iniur. l. eum qui.

b ¶ Jã traditã. vt. ſ. ad l. Agl. in ꝓn. Nã ibi dicit primum caput legis Aglie a tertio capite: ex q̃ tertio fit 2dẽnatio q̃tũ res retro valuit i primis. xxx. dieb[9]: vt. ſ. eo. titu. §. ex hoc capite. Jtẽ adiunge[c] actionẽ qõ metus causa. nam et ipsa mista est: vt. ff. qõ metus cau. l. si cum exceptione. §. j. Accur.

c Jdẽ Nic. Fab. Pla. ange. ꝛ Ja.

c ¶ Contra eos. ſ. heredes vel alios qui legatis vel fideicõmissis gravari possunt: quoniã honorati sunt pecuniariter: vt. ſ. de fin. re. per fideicom. relic. in prin. et. ff. de lega. j. plane. in fi.

d Jdẽ predic. scrib.

d ¶ Venerabilibus locis. que multa sunt, et enumerantur in auc. de non alie. §. nos igitur. col. ij.

e Jdẽ Ni. Ja. Placẽ. ꝛ Ja.

e ¶ Distulerint. ſ. fraudulenter[d], vel sine iusta causa: alꝫ non puniuntur: vt. ff. si cer. pet. qõ te. et. ff. de vsur. l. sciendum. ꝛ. ff. de pe. here. l. illud. Et nota quẽ puniri ex procrastinatione vel dilatione illicita. sic ff. de eden. l. prẽtor. §. sed si seruus. in fin. Et est speciale[e] in his legatis: in alijs legatis vel fideicommissis non prestatur duplũ: sed vsure currunt ex mora, vel saltem post contestationẽ litis[f], ꝛ fruct[9] rerũ restituũntur: vt. C. de vsu. et fruc. leg. seu fideicõ. l. j. Jtẽ hec legata habẽt in alio priuilegiũ: vt si indebitũ soluatur, non repetatur: vt. ſ. de obli. q̃ ex quasi cõtractu. in fi. Quid si primo negauit, postea cõfitetur: Rñ. potest penitere[5], cũ eroneret actorem a probando: vt. ff. de iureiur. eum qui. Arg. cõtra. ff. de edil. edi. l. quis sit fugitiu[9]. in prin. Jtẽ quid si cõfessus est, ꝛ postea negat: Rñ. punit: cũ vltima mora noceat: vt. ff. de peri. et commo. rei ven. l. illud[h]. Jtem quid si nõ inficietur: sed dicat non valere: vel aliã proponat rationabilẽ causam: Rñ. quidam ꝙ punitur: ne inueniatur via per quam negãtes suam exerceant auaritiã: vt. ſ. vi bo. ra. §. qz tamẽ. Alij contra. qõ[i] verum puto: vt. j. eo. §. at ille. Jtem nunquid hoc in legato generali et speciali locum habet: Rñ. sic, ſm Joan. cum vtrũq; sit legatum: vt. ſ. de fideicõ. here. §. fin. et. C. de fideicõ. l. fi. in prin. Jtem quid si duplũ non potest soluere: Respõ. Luit in corpore: vt. ff. de pe. l. j. §. generaliter. et. C. de ser. fu. quicunq; et. ff. de in ius vo. l. pe. et fi.

f ¶ In iudiciũ. quid si in iudiciũ non vocãtur, sed alꝫ sunt in mora: Respõ. quidam adhuc idem, vt dupletur[k]. sed hic lex cõtradicit: itẽ in dubijs pene sunt molliẽde: vt. ff. de penis. l. interpretatione. Sed dicam currere vsuras, et fructus deberi ex mora[l]: et ipsa re. i. sine interpretatiõe dicam moram committi: ad instar minorũ quib[9] legata debentur: vt. C. in quibus causis in integ. resti non est ne. l. in minorũ. Jtem quid si reipublice vel fisco relinquatur? Videtur ꝙ idẽ sit qõ hic dicit: cum ius diuinũ ꝛ publicum simile sit: vt. C. de sacro sanc. ecc. l. fi. ꝛ in auc. de non alie. §. si minus. col. ij. Sed dico cõtra[m]: qz pene sunt molliende, vt diximus: vt. ff. de penis. l. pe. Jtẽ quid in redẽptione captiuo[9]? Videt idem: quasi sic rei venerabili sit relictũ. Sed certe nõ extendã[n] scz id qõ ꝺr in hoc. §. ad hũc casum: cũ sit pena. Jtem quid si deo vel alicui sancto vel administratori: que idẽ valent: vt in auc. de ec. ti. §. sigs in noie. col. ix. ꝛ. ff. ad. l. Fal. l. j. §. sigs. et §. ad municipiũ? Rñ. locũ habet hic. §. qz venerabili loco est relictũ: vt. ff. de annu. le. l. annua. §. a Titio. Additio Nota ex hac glos. ꝙ in penalibus nõ fit extensio de similibus ad similia, quãdo pene imponuntur habito respectu ad priuilegium alicuius persone, etiã si ipsi casus essent a iure equiparati: vt pulchre per Jaso. hic, qui allegat duas glossas iuris cano. contrarias. vide per eam.

h Hec cõclusio precedentẽ limita nisi interuenisset iust[9] error: qi forte excusaret: vt p Jo. fa. §. i Jsta gl. vsq; ad fi. sequit Ni. Fab. Pla. ꝛ Ja.

k Hoc verũ si negauerit: alꝫ requirit vocatio in iudicium. Ja.

l Jsta gl. est sing. ſm Ja.

m Et bene ange. ꝛ Ja.

n Jmo ſm Fab. ange. ꝛ Ja.

Cõdictio ex lege est sepe mista.

g ¶ Pro pena. si hec est ratio vt sit mista: patet ꝙ cõdictio ex. l. illa, si quis in tantã. sit mista: vt. C. vñ vi, sigs in tantã. Jtẽ ꝛ illa cõdictio que datur ex. l. Cõstantini: vt. C. finiũ regũ. l. si constiterit. et omnes ille actiones vbi et res et aliquid pro pena petitur: quod verum est.

¶ Quedã actiões. ¶ Diuidit in tres partes. Primo ponit dictum generale. Scõo illud p exẽpla declarat. Tertio ponit q̃ possunt esse partes iudicis in istis actionib[9]. Secũda ibi, Qualis est. Tertia ibi, In quib[9] tribus ꝛc. Areti. ¶ Casus Dictũ est. ſ. de qbusdã act. que demnatio.

Diuisio.

¶ Actio familię herciscũdę pro diuidenda hereditate, et actio cõmuni diuidundo pro re particulari, et actio finium regundorum pro diuidendis fundis, dicuntur actiones mistę: scilicet reales et personales: vel proprius mistam causam habent: in quibus iudici licitum est vni partium adiudicare rem, si ęquuz sibi videbitur. Aretinus.

¶ Quędã[b] actiones mistã causam obtinere vident, tã in rẽ q̃ in pson̄ã: ¶ Qualis ẽ familię[i] herciscũdę actio, quę cõpetit coheredibus de diuidenda hereditate. itẽ cõi diuidũdo[k], quę inter eos redditur inter quos aliquid cõmune[l] miste sunt tam rei q̃ pene. ponit modo de quibusdam mistis que sunt tam in rem q̃ in personã. Et scitote ꝙ posset dici ꝙ hic adijcitur tertium membrũ illius diuisionis quã habuistis ſ. eo. in prin. vbi dicitur ꝙ actionuz quedã sunt in rem: et quedã in personã. Et ibi posset addi tertium membrũ quod hic ponitur, scz q̃ qdaz sunt miste: vt ibi dictuz est de actiõe hac que est mista in rem et in personã. Ponit hic dominus Justi. mihi tria exẽpla. Primum exempluz est in actiõe in factum que cõpetit coheredib[9] de diuidẽda hereditate. Secũdum exemplum est in iudicio cõi diuidundo: quod reddit inter eos inter quos aliqd est cõmune sine societate, vt diuidatur. Tertium exemplum est in act. fi. regũ. que habet locũ inter eos qui confines agros habent. Et in his tribus iudicijs licebit iudici ex bono et equo vni rem adiudicare, et illum cui res est adiudicata, in certa summa pecunie alij condẽnare. h. d. Fran.

¶ Libellus in actione familie herciscunde.

¶ Hic tangitur de actio. fami. herciscũ. que habet locũ inter coheredes: et nascitur ex quasi cõtractu: vt. ſ. de obli. que ex quasi 2tractu nascun. §. idem iuris. dum tamen ambo possideant, vel cõfiteantur se heredes. ꝛ forte in ea formatur libellus sic: Dico ego g cõtra s, ꝙ fuimus coheredes in tali hereditate. vnde proponẽdo act. fami. herciscũ. contra illum, peto illam hereditatem diuidi. Et dico ꝙ in ista actio. et duabus sequen. permittitur iudici rem vni 2diudicare, et illum alteri in certa summa pecunie condẽnare, prout ipsi videbitur. et erit causa in hac act. Quia fuimus coheredes.

¶ Libellus in actione communi diuidundo.

¶ Jtem simili modo formabis libellũ in act. communi diuidũdo: que habet locum inter eos quibus est aliqua res communis sine societate: veluti legata vel donata. vnde oritur ex quasi contractu: vt ſ. de oblig. que ex qua. contrac. §. item si inter aliquos.

¶ Libellus in actione finium regundorum.

¶ Est et actio finium regundor[9], de qua hic loquitur: in qua ita formatur libellus: Dico ego b contra c, ꝙ inter me et ipsum habemus duos fundos, ipe vnũ, ꝛ ego aliũ, adeo cõfines, ꝙ vix possent agrorum fines discerni. vnde proponendo cõtra ipm actio. finium regũdorum, dico ego ꝛ peto vt fines diuidãtur, et mere discernantur, sic vt finalis iurgij questio siue controuersia inter nos sopiatur.

h ¶ Quedam actiones. hic adijcitur ſm quosdam[o] tertium membruz illi diuisioni quam habes. ſ. e. §. j. vt ibi diximus.

i ¶ Familie herciscunde actio. ista ideo sic dicitur, quia familia p hereditate ponitur: et herciscunde. i. diuidende. nam herciscо. cis. i. diuido diuidis. q. d. actio diuidende hereditatis. Jtem ideo ꝺr mista, quia in qualibet re mihi adiudicata partem habẽo iure meo: et quo ad hoc est in rem. item partem vice consortis, et vt ab eo: quia portio mea erat sua: et quo ad hoc est personalis[p]. Vel ideo dicitur mista[q], quia in ea petuntur dominia rerum corporalium non dari, sed tradi vel assignari pro parte sua: ꝛ in hoc dicitur realis. Item petuntur fructus, si alter tantum eos percepit: vel ipse solus impensas fecit. et hec petuntur dari, id est vt fiant sui cui dantur. ꝛ propter hoc dicitur personalis: vt. ff. famil. herciscund. l. item Labeo. §. familie. et. ſ. de ob. ex quasi contractu. §. item si inter. et. ſ. e. §. sic ita. Sed quanto tempore durat? Respon. xxx. an.[r] inspecto potius ꝙ sit personalis: vt. C. de an. excep. l. j. Jtem quero ex quo nascitur? Respon. ſm Adar. ex voluntate agentium: vt. ff. fami. herciscun. l. j. Sed certe imo ex quasi contractu: vt. ſ. de oblig. que ex qua. contra. §. item si inter. in fi. Accursius.

o Et male Bal. Fab. ange. ꝛ Ja.

Actio familie herc. quare ẽ mista.

p Bl. inepte loquit. Ja.

q Jstã sequitur Fa. ange. ꝛ Ja.

r Nñ alter tm̃ possit deteri: secus si ambo. Ange. ꝛ Ja.

k ¶ Communi diuidundo. que sunt hic loco personaliuz prestationum, et que loco realium, dic eodẽ modo vt proxime diximus i actione familie herciscunde. et idem in proximo casu. ꝛ facit ad hunc. §. ff. cõmuni diuidũ. per hoc iudicium. §. sicut.

l ¶ Aliquid cõmune. scz sine societate, vel cum societate: vt. ff. pro socio. l. quibus. et. l. fi actũ. et. ſ. de oblig. ex quasi cõtractu. §. itẽ si inter.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Item finium regundorum.scz est mista,vt hic,ꝛ.ff.fi.regun.l. sed et loci.§.in iudicio.

b ¶ Confines.quid si domos habēt cōuicinas:Respō.non habet locum si hincinde sint domus[a]:vt.ff.fi.regū.l.iij.in fi.[b] Si aūt ex altera parte tantum sit domus,ex altera fundus:tunc locum habet vtile iudiciū finiū regūdorum:vt.ff.fi.regū.l.ij.in prin.Et adiūge his tribus actiōib⁹ mistis quādā aliā:scilz hereditatis petitionez[c]:vt.C.de pe.he.l.hereditatis.et.ff.de peti.heredi.l. si bone fidei. §.fi.[d] Itē qd de oībus noxalib⁹ actiōib⁹:Videt enī ꝙ sint i rem: qꝛ cōtra quēlibet possidētē seruū dant: vt.j.de noxali.act.§.oīs autem. Item quid de actiōe de tigno iniuncto:nā ꝛ hec datur contra quemlibet possidentem:vt.ff.de tigno iniuncto.l.j.in fine: Itē quid de actione qō metus causa. nam ꝛ hec quemlibet possidentem pquirit:vt.ff.quod metus causa. l. si cum exceptione.§.Pedi⁹:Item quid de actione in factū que datur contra eum qui aliquid habet in loco publico positum: vt ff. ne quid in loco publico.l.ij.§. antepe: Item quid de actione in factum,siue interdicto quod vi aut clam.nam et hec contra possidentem datur:vt.ff.quod vi aut clam.l.competit. in fine: Item quid de actione ad exhibendum.nam et illa possidentem persequitur,sicut et cetere superiores: vnde videntur omnes in rem:vt.ff.de act.ꝛ obl.l.actionum genera: Quidam dicūt eas anomalas.i.nec in rem,nec in personā. Sed dic omnes esse personales[e]:vt patet in actione ad exhibendum:vt.ff.ad exhi.l.iij.§.est aūt personalis hec actio. Additio. Dicūt doct.ꝙ oēs actiones de quibus in glos.sunt personales in rem scripte: vt in.d. l.iij.§.est autem personalis.vbi glos.j.que est magistralis.

c ¶ Tribus.scz fa.herci.communi diui.fini.reg.

d ¶ Permittitur.a lege.Accursius.

e ¶ Adiudicare.ꝛ quod adiudicatur,statim fit eius cui adiudicatur: vt.j.de offi.iudi.§.fi.

¶ Omnes autem. ¶ Hic ponitur quarta diuisio actionum,vt dicitur in glos.qꝛ quedam dantur ad simplum, quedam ad duplum et triplum et quadruplum. Et diuiditur in tres partes. Primo ponit dictum generale. Secūdo illud per multa exempla in quolibet membro declarat. Tertio ponit aliquas differentias inter ista exempla. Secunda ibi, In simplum agitur. Tertia ibi, Sed furti quidē. h.d. Are. ¶ Casus. Post alias diuisiones superi⁹ positas ponit hic vnā aliam diuisionem dñs Justi. que talis est. Oēs actiones siue sint in rem,siue in personā,sunt in simplum:aut in duplum:aut in triplum: aut in quadruplum.vltra aūt quadruplum nulla actio penalis debet extendi. Et sciendum est ꝙ si diuisio posita. s.in illo.§.sequens diuisio.esset quarta,sm qō male inuenitur scriptū in omnib⁹ libris cōmuniter:tūc esset hec quinta diuisio,prout fere in omnibus libris reperies:sed sicut.s.dixi in illo.§.sequēs illa diuisio.ponit tertia diuisio:et hec est quarta,vt in fi.gl. signate super illo verbo, actionis. Addere etiam potes ꝙ quidā dicunt ꝙ multū refert an aliquis stipulet penā per verba respectiua significantia vel designantia qualitatem: et hmōi verba sunt:duplum vel triplū.vel per verba simplicia:puta,promittis mihi.c.noie pene,vel ducenta vel mille:In primo enim casu non potest esse vltra quadruplū. In secundo casu bene potest esse etiā vltra quadruplū.et ſum in versi.in simplū ꝛc.Dictum est.s.ꝙ omnes actiones aut sunt in simplum:aut in duplū:aut in triplum:aut in quadruplum:modo videamus q̄ sunt iste actiones quibus agitur in simplū tantū.et enumerat eas in litera.h.d.Fran.

f ¶ Omnes autem. hec est quarta[f] diuisio que fit in hoc titulo.

g ¶ Alteri⁹.scilicet vltra quadruplū.Sed cōtra in lege Aquilia: vbi occasiōe vilis serui interfecti agitur ad vnam hereditatem perditā, que valet centū marcas[g]:vt.s.ad leg.Aquil.§.illud. Item cōtra de eo q vilē clauum de naue abstulit,quare tota nauis perijt. nā ad totum dānum tenet:qō etiā in quadruplū et vltra excedit:vt.ff.de incen.rui.nau.l.iij.§.senatusco. Itē aliud contra in actione ex empto, vbi occasione pecoris morbosi totus me⁹ grex cōtaminatus est:vel occasiōe tigni vitiosi tota domus corruit:vt.ff.de act.emp.l.Julia,

a Istā gl. sequūt Fa. ꝛ Ang.

b Dicet.l. ij.in pn.eo. ti.et est rō: qꝛ in agris facilit turbantur confinia nō sic in vrbanis: tō id rusticis i specie fuit prouisum. Ang.

c Imo est realis oꝛigine:licet habeat ās̄daz personales pstationes. ange.ꝛ Ja.

d Als est ler:sed et si lege.§. petitio.

e In rē scripras. ang. et Ja.

Diuisio.

f Pōt sustentari q̄nta. Ja.

g Octovncie faciunt marcā. Ja.

nus.in prin.Sed certe his trib⁹ cōtrarijs non agitur ad aliquid qō sit pena,inspecta persona agētis[b]:sed totū est suū interesse. nā hunc §.intelligo quādo penalis est actio ex vtraqz parte. Itē contra in eo qui manumisit seruū alienū in pſentia principis.nam duo mācipia dño,ꝛ tria similia dat fisco:et ita in quintuplū dānatur:vt.C.de his qui a nō do.ma.l.fi. Itē contra in eo quod dicit ler: si dedi tibi pecuniaz ne mihi calūniam faceres.ꝛ ab alio accepisti vt mihi calūniam faceres, in octuplum mihi teneris:vt.ff.de calū.l.et generaliter.§.fi. Sed certe primo casu prestatur pena diuersis, non vni[i]: nec est ibi aliqua prestatio vltra quadruplum. In scdo autem casu nō vna actiōe habeo octuplū,sed duab⁹. Itē contra in eo qō dꝛ: si dedisti pecuniam ne mihi fieret calūnia.nā tu repetis qō dedisti:ꝛ ego in quadruplū pſequor:vt.ff. de calū.figs ab alio.in pn.Sz certe duobus fit pstatio, et neutri vltra q̄druplū. Itē cōtra in eo qō dicit lex seruū in seruitutē reuocari occasiōe leuis offense:ꝛ ita pena i immēsum excedit:vt.C.de lib. et corū lib. si manumissus. Sz dic ꝙ illa est accusatio:nō actio. Vel dic ꝙ nō pstat pena habito respectu ad rē. Itē 2tra in eo q surripuit seruū fiscalē.nā dānat in.rij.li.argēti,ꝛ seruo restituēdo.C.de ser.fugit.l.figs seruū. Sz ibi nō fit relatio ad ipsam rēvel ad simplū. Est enī hic.§.itelligēdus[k] qñ actio est penalis:ꝛ i pena ad ipsam rē habeꝫ respect⁹[l]. Itē 2tra.s.de inuti.stip.§.alteri. Nā ibi nō ispicit quāta sit pena,sz tota exigit: sed ibi nō habeꝫ respect⁹ ad ipsam rē. Vel dic aliud i pena cōuentiōali, vt ibi:ꝙ in legali,vt hic. Itē 2tra in eo qō dꝛ cū q emit administrationē. Nā q accepit pecuniā ab electo: quadruplū reddet, et sua bona confiscant,ꝛ cingulo priuat:vt in aut.vt iudi.sine quoquo suf.§. fic igit.in fi.coll.ij. Sed illud fit per accusationē, non per actionem.

¶ In duplū. ¶ Casus. Dictū ē iā q̄ sunt actiōes q̄ dant ad simplū: modo videndū est q̄ sunt actiōes q̄ dant ad duplū. Et de hoc ponit Just.gnqz exēpla. Primū est actio furti nō manifesti. Scōm actio.l. Aql. Tertiū actio depositi i q̄tuor casib⁹:scz incēdio,ruina,naufragio,ꝛ tumultu. Quartū ē actio serui corrupti q̄ cōpetit 2tra eū cui⁹ hortatu seruus alien⁹ quolibet modo deterior fact⁹ fit. Quintū est actio ex testamēto q̄ datur alicui p venerabili loco relicto:qō qui dē legatū heres distulit soluere donec in iudiciū vocaret.ꝛ.h.d. Et nota ꝙ magna est differētia inter ista quinqz exēpla:ꝙ ꝙ hic coniungātur tanꝙ essent actiōes fiſes. Due enī actiōes,furti nō manifesti, et serui corrupti,a pncipio sunt penales. Alie due,scz actio.l.Aquil.et depositi i quatuor casib⁹ nō nisi p inficiationē. Tertiū aūt hz singularem fultū:qꝛ penalis est per inficiationē,et p nimiā procrastinationem.et ad istā differētiā manifestandā habetis.s.eo.§.sz furti. Frā.

¶ Libellus in actione serui corrupti.

¶ Hic tangitur de actio.serui corrupti: et illa datur cōtra eum qui seruum alienum hortatu vel cōsilio corrupit in animo: vt.s. de obligatio.que ex malefi.§.vnde illud quesitum.et.C.de fur. et ser.cor.l. siquis persuaserit.et.ff.de ser.corru.l.j.§.persuadere.ꝛ quasi per totum tit. Unde in hac actio.sic formatur libellus:Dico ego a contra b,ꝙ ipse persuasit seruo meo vt aufugeret:ꝛ aufugit:ꝛ sic eū corrupit.vnde proponēdo actionē serui corrupti,peto ipsum b in duplū, scz pro deteriorātione in decem,et pro pena in alijs decem mihi condemnari. Et erit causa in hac actione talis,scilicet:Quia seruū corrupit.quam sufficit proponere loco actionis.

h ¶ Furti nec manifesti.vt.s.de oblig.que ex deli.nascun.§.pena.

i ¶ Ex lege Aquilia.puta per inficiationem:vt.j.eo.§.at ille.

k ¶ Ex quibusdā causis.veluti quod tumultus,incendij,ruine,naufragij causa depositum est:vt.s.eo.§.rei persequende.

l ¶ Deterior fact⁹ fit.scz in mēte.nā si in corpore, locū hz ler Aql. vt s.ad.l.Aql.i pn.ꝛ hoc siue fiat de bono mal⁹, siue de malo deterior: vt.ff.de ser.corru.l.j.§.psuadere.vsqꝙ i fi.ꝛ.l.seq. Additio. Nota differētiā iter istā actionē serui corrupti:ꝛ actionē legis Aglie p seruo: qꝛ illa cōpetit quoties i morb⁹ seru⁹ est deterioratⁿ:sz ler Aglia habet locum qñ mores nō mutantur:sed corpus leditur:vt ibi.Ange.

m ¶ Estimatio deducit.vt offie cū ipa re dānū[m] duplet:siue puenerit res quā

h Istā sequunt Dy. Al. Fa ange. ꝛ Ja.

i Bñ dicit gl. Nā sec⁹ eēt si vni.ff. d acr.ꝛ obl. cuz ex vno. Pōt enim plures actiones ex eodē crie acquiri diuersis.ē. de iniur.§. parit. nec vna remissa alia tollit:vt.ff de iniur.l.j.§. fi.facit pro pdictis.ff. de actio. et obli.l.quotiens.

k Idē Alco. Fab. et ange. dicit tñ Ja.ꝙ pcedēs solutio ē verior etiā ad istō cōtrarium.

l Ista solutio pluries reprobat per Ja. q̄uis placeat Fab. Pla.ꝛ Ja.

m Sz tūc illatū ꝛ esti matū sec⁹ i eo qō postea sequit: qō facit vt ille q̄ defraudauit virginē:aut persuasit alicui vt semel vnū malꝫ faceret: vt non teneat de fornicatiōibus cū alijs viris vel ceteris malis postea pmissis: vt p Jo.fa. ꝛ ange.hic.

Universidad de Deusto

res quã secũ seruꝰ portauerat, ad ipm solicitatorẽ: siue ad alĩ: vt. ff. de ser. cor. l. in hoc iudicio. Sed nunqd iure actiõis fit hec estimatio: vel iudicis officio: Rñ. fit iudicis officio, ẽm Jr. ita fit in actione qõ metus cã. ff. qõ me. cau. si cũ exceptiõe. §. j. et. §. q̃druplat[a]. Sz p filio corrupto vel p filia q̃liter agit: Rñ. hz vtilẽ hãc actionem[b]: vt. ff. de ser. cor. l. intãtum. §. j. vñ dicũt q̃ veniet interesse pñs ꝙsistẽs in opis filij, qꝝ nõ vult opari. ⁊ cũ sit corruptus, aliud q̃ opa nõ põt estimari: qꝝ liberũ corpus nõ recipit estimationez: vt. ff. de his q deie. vt effu. l. fi. hz enim istã vtilẽ ac si esset in bonis: et erit i eã. s. summã quã ipe estimauerit suo iureiurãdo: vt de actiõe iniuriarũ dr: vt. ĩ. de iniur. §. pena. ⁊. ff. de iniur. l. cõstitutiõibus. Vel dic q̃ primo estimat iudex summã ad quã competit: vt arg. ff. de cust. reorum. l. siquis reum.

Item ex legato quod venerabilibus locis relictuz est: ẽm ea que supra diximus[a].

¶ Actor petens p dolũ in libello maiorẽ quãtitatem q̃ debeat, vt reũ maiorib⁹ grauet expẽsis: tenetur in triplũ ei⁹ dãni qõ reus passus est: in quo triplo continet simplum pro damno. Are.

¶ Tripli vero agimus cũ qdã[b] maiorẽ verę estimatiõis q̃titatẽ libello[c] cõuentiõis inseruit, vt ex hac cã viatores, id est executores litiuz ampliorẽ summã sportularũ[d] * noie exigerẽt. tũc eñ id qõ ꝓpter eoꝝ cãm dãnũ passus fuerit reus[e], triplum ab actore consequetur[f]: vt in hoc triplo etiã simplũ in quo dãnũ passus est, connumerẽt. Qõ nostra ꝙstitutio introduxit, quę in nostro Codice[g] fulget, quam proculdubio est ex lege condictitia[h] emanare.

¶ Jste. §. summat⁹ est cũ. §. oẽs autẽ. et tamen in specie hoc dicit: Quatuor actiones hic ponũtę dantur ad quadruplum. Angelus.

¶ Quadrupli autem agitur veluti furti[i] manifesti, item de eo quod metus[k] causa factum sit, deqꝫ ea[l] pecunia quę in hoc data sit, vt is cui datur, calũnię causa aũt inuiti eracti sunt, in quadruplũ ꝙ exactorez vel executorẽ agitur: vt j. e. §. quadrupli. Sed cũ hodie caueaẽ de duplo restituẽdo: vt in authẽ. de exc. §. j. col. vij. videt corrigi qõ hic dr. Unde hodie nulla est actio in triplũ: quod verũ puto. Sed alij dicũt: si cautio est omissa, hz locũ quod hic dicitur. alꝫs habet locũ auth. pdicta. Additio. Hec communiter reprehẽditur: quia ille. §. j. in authẽ. de execut. ⁊ auth. libellum. C. de plus pet. loquũtur in diuersis ti. a text. nostro. vide hic p dominum Jaso.

Actio nulla hodie datur i triplum.

[a] Jtud impugnãt cõmuniter doct. hic. Limo totũ venit iure actionis.

[b] Sequit hãc gl. Ri. Fa. Ang. ⁊ Paso. ⁊ idez i marito q̃ vxor ẽm solẽm.

[c] Vide in hunc locũ Alcia. lib. disp̃c. tij. a ca. xvij.

[d] Sportularũ. ideo sic dicuntur, quia in sportulis quibusdam oblationes huiusmodi ponebant. Est autem genus vasis sportula vel sporta.

[e] Reus. alie sportule q̃ iudicib⁹ prestabãtur, ab vtroqꝫ pstabãtur: vt in auth. vt iudi. fine quoquo suffra. §. volum⁹. coll. ij. Jtẽ iste sportule q̃ dabant executorib⁹, dabantur ante lit. cõtest. i. porrecto libello. iste alie in contestatione cause[k] dabant iudicibus: vt in auth. de exhi. §. sancimus. col. v. et de iudi. §. ne autem labor. col. vj.

[f] Cõsequetur. ꝙdictione ex hac lege greca: vt subij̃cit: q̃ erat in alio codice: nõ aũt est in eo quẽ habem⁹. Et patẽt actor hanc penã t tripli siue sine dolo, siue cũ dolo inseruit: ⁊ sic causatiue vel cõsecutiue dr.[l] Sed nõne etiam causam amittit: vt. C. de plus pet. l. j: Sed certe ibi plus deliquit: quia i certamine negotij cautionem de petitis exegit: vnde grauius punitur: vt ar. ff. de offi. presi. dicus.

[g] Codice. quem non habemus.

[h] Ex lege ꝙdictitia. lex q̃dã erat q̃ cõdictitia vocabat: ⁊ sub se q̃sdã constitutiones habebat: vt hic, ⁊. j. e. §. itẽ ex lege condictitia. Alcur.

¶ Quadrupli. ¶ Casus. Dixi vobis duo exẽpla illarũ actionũ qb⁹ agitur ad simplũ: ⁊ illarũ quib⁹ agit ad duplũ: et earũ quib⁹ agitur ad triplum. ℳodo videndum est de actiõibus que dantur ad quadruplũ: ⁊ certe ad quadruplum agitur per actionẽ furti manifesti: et per actionẽ qõ metus causa: et per actionem in factũ que descẽdit ex edicto de calũniatoribus: que locũ habet quando aliquid datur alicui vt alium calũniose veret. Datur eñ tunc actio in factum que est in quadruplũ, ei ad cui⁹ malũ id datum fuerit. Quartum exemplum est in cõdictitia ac. ex. l. vnde dicit Justi. q̃ ex nostra cõstitutiõe ortũ, que imponit penã quadrupli illis executorib⁹ litium q plus exigũt q̃ fuerit statutum, contra constitutionis nostre normam.

¶ Libellus in actiõe in factũ q̃ descẽdit ex edicto de calũniatorib⁹.

¶ Dictangitur de actio. in factum que descendit ex edicto de calũniatoribus: et datur in quadruplum ad annum, post annum vero perpetuo in simplum: vt. ff. de calum. l. j. in principio. ⁊ habet locum contra ipsum qui a me aliquid recepit vt me calumniose non veret. Et idem si ab alio recepit vt me calumnioseveret. in vtroqꝫ eñ mihi dat actio contra eum: vt. ff. de calũ. l. generaliter. §. fi. Et in ea sic formabis libellũ: Dico ego t contra s, q̃ ipse accepit decẽ a ℳevio vt calũniose me veraret. vnde proponẽdo cõtra ipm actio. in factũ, peto eundem in quadruplum, scilicet in decẽ que accepit, ⁊ in. xxx. nomine pene mihi condemnari. Et erit causa in ista actio. quaz sufficit proponere, hec scilicet: Quia decẽ a ℳevio accepit vt mihi faceret negotium calũniose. Si autem a teipso accepit vt te non veraret calumniose, sic forma libellũ: Dico ego t contra s, q̃ ipse accepit a me decẽ ne me calumniose veraret, et moueret mihi litẽ. vnde proponẽdo actio. in factum contra ipsum, peto ipsum in quadruplum, scilicet in decem que accepit a me, et in. xxx. nomine pene condẽnari. Et erit in hac actiõe causa talis, scilicet, Quia decem a me accepit ne calumniose contra me moueret negotium.

Actio i factum de calũniatoribus.

[i] Furti. facit. ĩ. de oblig. que ex delic. nascun. §. pena. Alcur.

[k] Quod metus. scilicet actio, que ex contumacia fit in quadruplũ: vt j. eo. §. item actio. et vsqꝫ ad annum tantum: post annum in simplum: vt. ff. quod met. causa. si quum exceptione. §. j. Alcur.

[l] Deqꝫ ea pecunia. s. actio i factũ de calũniatoribus annalis in q̃druplũ: ⁊ perpetua in simplũ: vt. ff. de calũ. l. j. in pn. ⁊. §. j. q̃ locũ hz si do alicui aliqd vt calũnioseᵐ aliquẽ veret. dat enim actio in factũ ei ob cui⁹ malũ data fuit: nõ aũt dãti. Jtẽ danti qñ dedit vt sibi negotiuz per calũniã non fieret: vt hic, et. ff. de calũ. l. j. ⁊. l. ⁊ generaliter. §. fina.

[m] Jn iudicio: secus si extra iudiciũ. Fab. lz Ja. ꝙ tradi.

[a] Vide Lutem. super ff. nem. vexari. ff. de procurat. ꝙ in fi. l. ⁊ ibi Bal. ⁊ fal. Lasanus ff.

[b] Melius allegasset gl. §. sancimus. i auth. de exhibẽ. Fab. Pla. ang. ⁊ Ja. ᵗ Jn cã cuius sec⁹ in criminali. Fab. Pla. ange. ⁊ Ja. ᶠ Jtã secũdã partẽ sequitur ange. ⁊ Ja. ᵍ Jdẽ Ja. lz Fa. ⁊ Ange. dicãt q̃ est de iure. ʰ Dũmodo excedãt sũmã cẽtũ au

[c] Jn libello. hic not. duo. Prio q̃ libellus est faciẽdus i causa: qõ est verũ iure nouo: vt hic, ⁊. C. de epis. et cler. auth. generaliter. et. C. de lit. ꝙtest. auth. offeratur. nisi in quatuor casib⁹: quos no. in auth. de mã. pn. §. sit tibi. col. iij. [d] Aliud est iure veteri[e]. nã tũc nõ fiebat nisi ex voluntate: vt. ff. de edẽ. l. j. nisi in casu: vt. C. de dig. quoties. Jtẽ scõo no. q̃ q̃titas certa est in libello cõprehendẽda vel res: et ita etiã in personali actione debet actor certificare reum: vt hic, et in auth. de liti. §. ad excludendas. coll. viij. et. ff. de rei ven. si in rem. §. ⁊ si vestimenta[f]. Tertio no. q̃ sportule vel salaria que dabantur executorib⁹. i. nunciis q faciũt hoies representari: ⁊ alꝫ q faciũt huiusmodi citatiões: pro suis officijs dabantur ẽm quantitatem petitã: vt hic dicit. Sed hodie magis ẽm consuetudinem[g] vel longitudinem itineris: vt. C. de epis. et cleri. auth. sz hodie. Et dicas qõ hic dr ex hac causa, esse causatiue, non consecutiue dictũ. Sed iste sportule q̃ iudicibus dabant, certe sunt: nec crescunt lz q̃titas petita sit magna: nec decrescunt licet sit parua[h]: vt in auth. de iudi. §. ne autẽ. col. vj. Jtem not. q̃ reus soluebat huiusmodi sportulas: vt hic, et. C. de epis. et cle. auth. generaliter. sed actor ei restituebat, nisi iusta causa eũ vocasset: vt. ff. de iudi. eum quẽ temere. Jtẽ no. adhuc q̃ huiusmodi sportule quibusdam prorsus remittũtur, vt pauperib⁹: vt in auth. de man. prin. §. oportet. coll. iij. a quibusdã pauciores exigebantur: vt a clericis: vt. C. de epi. et cleri. cũ clericis. ⁊ in auth. ibi posita, sed hodie. Alijs autẽ per principem legiũ principis viuentis remittuntur in totũ vel pro parte: vt. C. de

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Negotium. scz malum.
b ¶ Lege condictitia. de qua dic vt. ſ. eo. §. tripli. in fi. §. diximus.
c ¶ Constitutione. quam non habemus. Accur.
d ¶ In quadruplum. cuius quadrupli iure nouo triplum[a] fisco: sim plū damnū passo dar: vt in aut. vt lit. inu. in exor. lit. §. et hoc quo cz. collatio. ix. et petit p̄ actionē ex hac lege: quaz non habemus: cum nō sit cautū q̄ genere actionis agam[b]: vt. ff. de cō di. ex le. l. j.
e ¶ Constitutiōis. predicte: quam nō habemus.
f ¶ Normā. i. formā. certa em̄ erat forma i ꝑstitutione quā non habem[c].
g ¶ A reis. i. conuentis.

a Imo totum applicat pti. ange. z Ja. lz Fab. ꝑtra.

b Istā gl. sequūt cōiter docto.

¶ Sed furti quidez nec manifesti. ¶ Casus. Isti duo p̄mi. §§. sunt hic positi ad veriorem doctrinā. Qz em̄ superi[d] in isto tit. in. §. in duplum. posuit gn cz actiones insimul z p filibus: cum tñ in multz sint dissimiles: propterea ne ꝑpter hoc crederet aliquis actiones illas similes esse oīmodo: ad errorē illū removendum ponit hic istos duos. §§. In p̄mo q̄. §. dat differētiā inter illas quinqz actiones pro duplo quas ponit. ſ. eo. §. in duplū. vcz inter actionē furti non manifesti: z actionē. l. Aquil. et actionē depositi in quatuor casib[d]: et actionē serui corrupti: z actionem ex testamēto q̄ dat pro legato relicto alicui loco venerabili. Et dicit q̄ istarū gn cz actionū due sunt q̄ oīmodo sunt penales a p̄ncipio: sed demū inficiatiōe secuta: vcz actio depositi in q̄tuor casibus, et actio. l. aqui. Quinta autē actio singularē habet fultū. Est em̄ penalis p̄ inficiationē z p nimiā ꝑcrastinationē. h. d. p̄mus. §. Et qō dicit i lr̄a oīmodo sunt penales: nō itelligas q̄ p se sint in pena: sz silr oīmō. i. a p̄ncipio ābe sunt penales: lz nō secuta fuerit inficiatio. Frā.

c Quid importet ista dictio oīmodo: hr̄ in l. si cū exceptiōe. §. q̄tenus. z ibi Bart. ff. qō me. cau. z i l. grece. §. Illud. ff. de fideiuſ. Ac ēt ꝑportat per petuitatez act[e]: vt no. l glos. j. z ibi Pe. de ancha. in de. j. devi. z hone. cle. ang.

h ¶ Oīmodo. De actiōe furti cōstat q̄ semp est in duplū: vt hic z. §. de obliga. que ex delict. nascū. §. pena aūt. Itē de actiōe serui corrupti, nisi in casu: vt qñ marito in vxorē dar, et ecōtra: vt hic, z. ff. de ser. cor. l. doli verbum. §. hec actio. et. l. fin. Vel dic omnimodo. i. siue neget, siue non, non autem in omni persona. Accursius.

i ¶ Depositi. alr̄s est in litera de dolo depositi: z tūc dic actionē depositi ꝑpter dolū. Nā vtraq; nō ꝑt habere locū simul: scz ō dolo actio, z depositi: vt. ff. de dolo. l. j. §. j. alr̄s nō est de dolo: z tūc plana est lr̄a.

k ¶ Duplicātur. ſ. si legitimis ꝓbationib[f], nō iureiurādo cōuincan, tur: vt. C. ad. l. Aquil. l. contra. z. ff. de iureiurā. l. cū qui. Additio Et sic probatio per iuramētum non censetur legitima. Adde aliā glos. in. l. cum de indebito. in princ. in verbo, legitimis. ff. de ꝓba. Jason.

l ¶ Sed illa. scz actio ex testamento. Et construe, sed illa, actio scz ex testamēto: que scilicet actio competit de ijs que sunt re. ve. lo. duplicatur non solum z c. Accursius.

m ¶ Inficiatione. bene dicit inficiatione: q: si confitentur, non tenentur: vel si iusiurandum detulerit actori: qui exonerat eum a probatione. ff. de iureiur. cum qui. Accursius.

¶ Itē actio z c. ¶ Casus. Tu iam vidisti qualiter se purgauit a primo vitio: modo in isto. §. purgat se a scdo vitio: ponēs differētiā iter quatuor actiones i quadruplū quas posuit quasi silr̄es. ſ. e. §. quadruplū. di. q̄ actio qō met[g] causa est in q̄druplū, verū est nō a principio, sed ita demū si iste fuerit cōtumax, z noluerit rem restituere obediendo prime sentētie. tunc em̄ debet sequi sententia scda, que est in quadruplum. Allie autem omnes ab initio sunt in quadruplum. Fran.

¶ Libellus in actione quod metus causa.

¶ Hic tangitur de actio. quod metus causa: z illa datur cōtra eum qui metum intulit, et cōtra quemlibet possessorē: vt. ff. quod metus causa. l. cum quis exceptionem. §. in hac actiōe. In qua sic forma libellum: Dico ego Titius ꝓtra Sempronij, q̄ ipse detinet rē mihi per metū ablatā. vnde ꝑponēdo act. qō metus causa contra ipsum, peto eundē ad restitutionē rei mihi condēnari. Et tunc iudex condēnabit eū ad restitutionē rei. et si restituere non vult, petet ab eo quadruplū: in quo quadruplo ipsa res continet: vt. ff. qō metus causa. l. si cū exceptione. §. hec autem actio. et tunc forma hoc modo libellū: Dico ego Titi[g] cōtra Sempronij, q̄ ipse rē mihi per metū ablatā detinens, illam nō vult restituere, licet sit super hoc condēnatus. vñ proponēdo cōtra ipsum actionē qō metus causa, peto ipm in quadruplū. i. ad rei restitutionē, et in tripluz noie pene mihi condēnari. Et aduerte q̄ si vult restituere ante sententiā, liberabitur a pena tripli: vt in hoc. §. itē actio. Et erit causa in hac actio. quam proponere sufficit, hec. ſ. Unde cū per metū res ista sit mihi ablata, peto z c. Et dar hec actio vsq; ad annū tantū in quadruplū, post annum vero in simplū: vt. ff. qō me. cā. l. si cū exceptione. §. j. et. ij.

d Dicq; nō est necessaria nisi vna sinia q̄uis due possint ferri. Ang.

e Sz bar. ibi: quē cōiter doc. sequūt: tenet q̄ nō est necesse q̄ feratur nisi vna

n ¶ Simul. caute ponit illud simul. i. vna cū eis de quibus alias dixit: vt ſ. eo. §. quadrupli.

o ¶ Restituat. vsq; ad definitiuā sentētiā[d]: qō intellige de scda sententia. Nā in actiōe qō metus causa due feruntur sentētie. Prima de restituēda re. Alia de dādo quadruplo, re ꝑputāda in eo: vt. ff. qō me. cau. si cū exceptiōe. §. hec aūt[e]. Sed nūquid vtraq; est definitiua? Dic q̄ sic: q: vtraq; definit cōtrouersiam: vt. ff. de re iudi. l. j. Allij esse dicūt admonitionē quandā primā sententiā: vt in aut. de here. z fal. §. siquis autē non. col. j. et ex eo q̄ per primam sentētiā admonetur, et tādiu expectatur qui metum intulit, dicitur hec actio arbitraria: vt. ſ. eo. §. preterea.

p ¶ Absoluatur. scz a prestatione quadrupli.
q ¶ In ceteris casibus. qui enumerātur. ſ. eo. §. quadrupli. Accurſi[h].

¶ Actionū. ¶ Diuidit i tres ptes. Nā p̄mo ponit regulā generalē. Scdo i specie ponit q̄ sunt actiones bone fidei. Tertio q̄ lz olim esset dubitatio, tñ hodie clarū est q̄ petitio hereditatis est bone fidei. Secūda ibi, bone fidei. Tertia ibi, q̄uis. Arc. ¶ Casus. Multas diuisiones actionū habuistis. ſ. z post illas de qbus dictū est. ſ. ponit hic q̄dā alia diuisio. Et hoc est qō dicit dñs Ja. Diuisio est hec p se, nō pendēs ex p̄cedētib[i]. Et tractat iste. §. vt dicit Jo. de iustitia positiua: vbi nō reddit alia ratio nisi q: ita placuit iuris cōditoribus. Est qppe diuisio quā hic ponit, talis: Actionū q̄dā sunt bo. fi. q̄dā stricti iuris. z enumerat hic. xvij. actiones bo. fi. Prima est actio ex empto, scda ex vēdito, z sic de alijs. Est et hereditatis peti. de q̄ semper ante tpa Justi. magna fuit dubitatio vtrū esset bone fidei, vel stricti iuris. Nā tñ cōstitutio (dicit) quā habes. C. de peti. here. l. vlti. dispo suit eā esse bo. fi. De. xvij. actionib[j] tractat in sequēti. §. Notare autē debes in principio q̄ duplex est bona fides. Una que est ꝓtraria dolo z fraudi. z hoc modo oēs cōtractus bone fidei sunt: in oīb[j] enim debet abesse dolus et fraus. Est et alia bona fides q̄ antonomatice vocat bona fides, ꝑpter eruberantē fidē q̄ est in ea. Ab ista bona fide dicūtur cōtractus in isto. §. enumerati, bo. fi. Sz dñe, q̄ est eruberātia fidei que est in ista siue in istis actionib[j]? Nō. Frater, ex hoc q̄ in eis multa eueniūt ex bono z equo de qb[j] non fuit actū inter partes. Jn cōtractib[j] aūt stricti iuris solū veniūt ea de qb[j] actū est inter partes vt venirēt. De act. depo. quando ipsa fit bo. fi. neminiv enit in dubiū quantū ad aliquid. De ipsa tamen dixerūt quidā antiqui q̄ simpliciter est bo. fi. in quatuor tñ casibus, puta tumultus, incendij, ruine, naufragij. Dominus autem Ja. dicit q̄ act. depo. bo. fi. est. Fran.

¶ Actionum. hec est quinta diuisio actionum. Sed quare actionuz dicit: et non contractuum? Nō. quia generalius z plenius loquitur dicendo actionum q̄ contractuum. Accursius.

r ¶ Bone fidei sunt he. ſ. xvij. actiones que enumerant in hoc. §. z seq. bone fidei sunt[k]. alie aūt oēs sunt stricti iuris. Nā quācunqz hic non inueniā, stricti iuris eam iudicabo[s]: q: posito vno de ꝓtrarijs, z oia alia intelligenda sunt: vt. ſ. de his q̄ sui vel alie. iur. sunt. §. videam[j]. Sed q̄re magis he dicunt bone fidei q̄ alie: nunqd ideo q: possit esse mala fides in alijs? Nō. nō: q: in omni ꝓtractu debet bona fides interuenire: vt. C. de act. z oblig. l. bonā fidē. Imo si interueniat dolus in ꝓtractu bone fidei qui det cām cōtractui, nō valet ipso iure: vt. ff. de dol. z eleganter. in p̄in. Sed in contractu stricti iuris purgat per actionē vel per exceptionem doli: vt. C. de inuti. stipu. dolo. Si vero incidit in cōtractum bone fidei, purgatur per actionē ex eo ꝓtractu: vt. ff. de act. emp. et vē. l. Julianus. §. si vēditor. Sz in stricti iuris de dolo agitur vel excipitur: vt dictum est: vt. ff. de dolo, z eleganter. §. non solum. z. ff. de verbo. oblig. siquis cum aliter[b]. Cum ergo dolus vbiqz puniatur vel mala fides: ad quid bone fidei iste dicunt? Nūd. alie stricti iuris dicunt[l], quia non venit in eis nisi quod stricte exigit natura actionis.

Diuisio.

f Imo sūt xxv. ꝑputatis actionibus ꝓtrarijs q̄ eo. ē modo sunt bone fidei. ange. z Ja. §. g Bl. ꝓcedit in directis actionib[j] non in ꝓtijs bo. fi. fm Jo. Fa. z ang. hic.

h Sz si contractus fit de pleno: puta q: i ꝓtractu bone fidei intercessit ſtipulatio: tūc dolus dās cām ſtipulationi annullat ipso iure: vt per Bal. in. d. l. dolo.

i Ista gl. non rñdet ad q̄stiū. ſ. q̄re magis actiones ponite sunt bone fidei q̄ alie: ideo dicet p̄ in. §. notabili isti[j]. §.

Universidad de Deusto

natura actionis. Unde non veniunt vsure ex mora in contractibus stricti iuris:vt.ff.de nego.gest.l.q; tantūdem.ꝛ.C.de vsur.l.iij.et de condi.indebi.l.j. Sed in contractibus bone fidei sic:vt.ff.de act.empt. Julianus.§.ex vendito.et.ff.de vsur.mora.§.in bone fidei. Item in actionibus stricti iuris fructus non veniunt ex mora si petam quod nō fuit meum,nisi a tpe litis cōtestate.tūc eñ incipiunt venire fructus ex mora:sz si petā qō aliqñ fuit meū,veniūt fructus ex mora.secus in bone fidei iudicijs:vt.ff.ō vsur. videamus.§.si actionez. Itē nō venit interesse si rē dari est ī obligatiōe: sec⁹ si rē tradi vel factuz: vt.ff.de ver.obli.vbi autem.§.fi.ꝛ.l.si fundum.ꝛ ff.de re iudi.l. siquis ab alio.§.fi.q̄ veniūt in bone fidei iudicijs:vt.ff.de act.emp.l.j.in prin. Ista ergo oia q̄ vicē obtinent accessionū :nō veniūt in cōtractibus stricti iuris, nisi vt dictū est. Nec obstat q̄ veniunt ista in arbitrarijs q̄ sunt stricti iuris:q; iudicis offō veniūt, nō iure actionis: vt.j.e.§.pterea.ꝛ.§.sed iste.in fi.Sz in bone fidei iure actiōis[a] veniūt, preter vsurā q̄ venit ex mora officio iudicis:vt.C.depositi.l.iij.ꝛ.ff.de nego.gest.l.q; tantūdē. Itē in bone fidei veniūt ea de quib⁹ nec actū nec cogitatū est[b]:vt ruta cesa,ꝛ filia:vt.ff.de act.emp.fundi.§.si ruta. ꝛ.C.de acti.emp.et ven.per totū. Itē ex hoc.§.nota quandā differentiam circa cōpēsationē:quā dic vt.j.e.§.in bone fidei. Patet ergo q̄ eruberanti⁹ ꝛ pingui⁹ iudex officiū suū ad ea q̄ bone fidei sunt extendit,q̄ in cōtractib⁹ stricti iuris.et facit.s.de oblig.q̄ ex cōsensu.in fi. ꝛ iō dicunt bone fidei,ꝛ alie stricti iurz. Añ de talib⁹ dank tales vsus:

Empti,conducti,mandati,depositiq̄,
Pignora,ciscunde,communi,pro socioq̄,
Dotis ꝛ heredis,tutele,commoda,gestor,
Prescriptis verbis,si mutat,siue licetur,
Ista bone fidei sunt:stricti cetera iuris.

Additio. Vide glos.fere similem in ca.cū venerabilis.extra de excep.

a Depositi.hāc actionē dicūt qdā esse stricti iuris in.iiij.casib⁹ qui enumerank.ff.depo.l.j.§.j.Sz Joā.cōtra[c]. Et dak in duplū ꝛtra eū qui depositū susc epit,de eo qō dolo fecit:sz ī heredē defuncti dak in simplū:vt in.d.§.als semp tenek in duplū q depositū suscepit. Et est ratio q̄re plus puniak ī p̄dictis quatuor casib⁹ q enumerank.ff.depo. q; grauis⁹ est fidē fallere ei q ex necessitate deponit,q̄ qui ex volūtate: vt.d.l.§.merito. Sed nunquid in his casibus est bone fidei? Dicunt quidam q̄ non:arg.ff.de precā.l.j. Nos contra:et dicimus q̄ sit bone fi.nam cum lex non distinguat,nec nos distinguere debemus.

b Pro socio.que est vtriq̄ directa ab vtraq̄ parte:vt.j.de pe.te.liti.§.ex quibusdam.

c Tutele.sz cū iste tā cōtrarie q̄ directe inueniank:nunqd oēs sunt bone fidei? Rñ.sic in dubio,cū fauor sit extendendus:vt.ff.de liber.et posthu.l.cū qdā. Additio. No. q̄ actio tutele est bone fidei.ꝛ idē dicas in actiōe p tutela directa ꝛ ꝛtraria:vtputa in eo q gessit vt tutor, cum nō esset:vt no.Bar.Dy.et Bal.in.l.j.§.pro tutore.ff.eo.Ange.

d Pignoratitia.tā directa que debitori dak soluto debito:vt.s.q. mo.re ꝛhi.obli.§.fi.q̄ ꝛtraria q̄ dak creditori:vt.ff.de pig.act.tutor. §.cōtrariū. Additio. Que pignoratitia dak debitori ꝛ creditores ad repetēdū pign⁹ traditū:ꝛ nascit tpe solutionis vel satisfactionis crediti quomodocūq̄ de volūtate ipsius creditoris facte: vt.l.si rem.§. ois.et ibi glos.Bar.et doc.ff.de pig.act.lz nascatur ex contractu dum facto et inito;vt.s.qui.mo.re contra.obli.§.fi.fm Ange.

e Familie herciscunde.que inter coheredes dak:vt.ff.fami.herciscl. ij.et.s.de obli.que ex quasi contrac.§.idem iuris.

f Cōmuni diuidūdo.q̄ datur inter eos qui habēt rem cōem cū societate vel sine,vt diuidatur:vt.s.de ob.q̄ ex quasi cōtractu.§.item si inter aliquos.ꝛ no.s.e.§.qdā.Sed quid de actione finiū regūdorum? Rñ.quidā:idē propter similitudinē quā habet cū his duab⁹:vt.s.e. §.quedā actiones.Sed cōtradico[d]:cū hic de ea nō inueniā.et potest esse ratio quare secus sit in ista q̄ in alijs duab⁹:q; in ista id qō pure est meū,pōt alteri adiudicari:vt.ff.fini.reg.l.ij.in fi.sz in alijs duab⁹ cōmunis res,non propria adiudicatur:vt.j.de offi.iudi.§.fi.

g De estimato.vt si tibi rem meam do,et estimo tibi eū.ꝛ.vt aut rē aut.ꝛ.reddas:si vero plus vendas,tuū sit:ꝛ est tunc periculum accipientis indistincte:vt hic,ꝛ.ff.de esti.act.l.j.in fi.Si ꝟo sic dixi:rē aut estimationē reddas:tūc distinguitur quis rogauerit:vtrū ego te de vendendo:aut tu me de tradendo:vt sit periculuz rogantis:vt.ff.de prescrip.ver.si gratuitam.§.j.

vendito, locato, conducto, negotiorum gestorum, mādati, depositi[a], pro socio[b], tutelę[c], cōmodati, pignoratitia[d], familię[e] herciscūdę, communi diuidundo[f], prę scriptis verbis quę de[g] estimato proponitur, et[h] ea quę ex permutatione[i] competit, et hereditatis petitio[k]. Quis enim vsq; adhuc[l] incertuz erat siue inter bonę fidei iudicia connumeranda hereditatis petitio sit, siue non, nostra tamen constitutio[m] aperte eam esse bonę fidei disposuit.

Actio rei vxorię q̄ olim p dote cōpetebat, est hodie transfusa in actionē ex stipulatu cum oi suo iure: quę actio est priuilegiata respectu hypothecę ꝛ ꝓoritatis seu prelationis. Aretinus.

Fuerat ātea ꝛ rei vxorię[n] actio vna ex bonę fidei iudicijs: sed cū pleniorem esse ex stipulatu[o] actionem inueniētes, omne ius qō res vxoria āte habebat cū multis diuisiōib⁹ in actionē ex stipulatu, q̄ de dotib⁹ exigēdis ꝓponik, trā stulerim⁹[p]: merito rei vxorię actiōe sublata, ex stipulatu q̄ p ea introducta est, natura bonę fidei iudicij tm̄ in exactiōe dotis meruit[q], vt bonę fidei sit, sz et tacitam[r] ei[s] hec actio:ꝛ est stricti iuris:vt.ff.de pscri.ꝟ.l.ij.iij.ꝛ.iiij. Sz qd ō actione in factū:nunqd est bone fidei? Rñ.quatuor sunt gña actiōis huj⁹ in factū. Unū vt detur ex omni edicto vel interdicto ptoris, vbi non dedit pretor certū actiōis nomē:vt.j.de interdi.§.fi.ꝛ.ff.nau.cau.sta. l.idē.in pn. Scdo vbi dak in subsidiū legis Aglie:vt.s.ad.l. Aquil. §.fi. Tertio vt detur vbicūq; pscriptis verbis actio dak:ꝛ tunc eadē est qō actio pscriptis verbis:vt.ff.de pscrip.ver.l.j.in fin. Itē quarto ꝟ in factū:q̄ est ex varijs figuris causarū:vt.C.de sac.san.ecc.l.sancimus. qō quartū genus nō pōt sub regula cōprehendi, sicut nec mora:vt.ff.de vsur.mora.in prin. Nūqd ergo est stricti iuris semp? Rñ. sic, cū nō inueniā q̄ bone fidei sit. Sed qdā dicūt q̄ in tertio casu vbi loco pscriptis verbis dak, q̄ cōpeteret ex permutatiōe vel estimatione, sit bone fidei: qō est falsum: q; in oi cōtractu vbi certū debek, hz locū certi condictio:vt.ff.si cer.pe.certi ꝓ dictio. ꝛ tamē nemo dicit aliquā cōdictionē esse bone fidei. Itē qd de actione pscriptis verbis q̄ procario dak? Dicūt quidā q̄ bone fidei est:vt.ff.de pca.l.ij.§.hoc iterdictū. Sed ꝓ tradico[s]:q; non inuenitur q̄ sit bone fidei:vt.ff.de pca. l.ij.§.hoc iterdictū. Accur. Additio. Nisi tale pactū sit estimatio vel permutatio:vt q; ab vtraq; parte sit spes certa prestanda:q; tūc talis actio prescriptis verbis est bone fidei. Ja.

Actio qsi nascit ex permutatiōe.

e No verū vbi ex fcō meo nihil tibi adest. als sec⁹:vt ꝑ Jas.ꝟ ponēte etiā q̄ liter ex permutatione plures ꝛ diuerse et ad diuersa tendētes cōpetāt actiones. f Glos.cor rupte allegat: deberet eñ allegare.§.q̄ si facio vt des fm Ja.

g Istā cōter approbāt doc.ꝟ.

h Et ea.scilicet actio prescriptis verbis.

i Ex permutatiōe.q̄ nascit re demū ab altera parte secuta:ꝛ tūc nō ex traditiōe rei,sz ex pacto duduz apposito scz nascitur:vt. C.de re. pēr.l.ex placito. Sed cū istis duob⁹ casib⁹ sit bone fidei:q̄ro vbi stricti iuris erit:? Rñ.vbi datur ex pacto incōtinēti appositō:qō euenit: vt.ff.de pac.l.iurisgētiū. §.sz cū nulla.ꝛ.§.qnimo. Et est ratio: q; nō inuenio q̄ sit bone fidei nisi in duob⁹ casib⁹, itē in cōtractib⁹ trib⁹ innoiatis: do vt facias: facio vt facias: et i tertio de quo diximus, do vt des: qō est pmutatio. In pmis eñ duob⁹ pscriptis verbis actio est stricti iuris: sed in tertio est bone fidei, vt hic ꝺr. In quarto ꝛctu innoiato, scz facio vt des, de dolo agit: nō pscriptz verbis[e]: vt.ff.de pscript. ver.naturalis.§.at cū facio vt des[f]. als q̄ si faciā vt des. Itē in omni contractu vbi est incertū de noie actionis, hz locum hec actio:ꝛ est stricti iuris:vt.ff.de pscri.ꝟ.l.ij.iij.ꝛ.iiij. Sz qd ō actione in factū:nunqd est bone fidei? Rñ.quatuor sunt gña actiōis huj⁹ in factū. Unū vt detur ex omni edicto vel interdicto ptoris, vbi non dedit pretor certū actiōis nomē:vt.j.de interdi.§.fi.ꝛ.ff.nau.cau.sta. l.idē.in pn. Scdo vbi dak in subsidiū legis Aglie:vt.s.ad.l. Aquil. §.fi. Tertio vt detur vbicūq; pscriptis verbis actio dak:ꝛ tunc eadē est qō actio pscriptis verbis:vt.ff.de pscrip.ver.l.j.in fin. Itē quarto ꝟ in factū:q̄ est ex varijs figuris causarū:vt.C.de sac.san.ecc.l.sancimus. qō quartū genus nō pōt sub regula cōprehendi, sicut nec mora:vt.ff.de vsur.mora.in prin. Nūqd ergo est stricti iuris semp? Rñ. sic, cū nō inueniā q̄ bone fidei sit. Sed qdā dicūt q̄ in tertio casu vbi loco pscriptis verbis dak, q̄ cōpeteret ex permutatiōe vel estimatione, sit bone fidei: qō est falsum: q; in oi cōtractu vbi certū debek, hz locū certi condictio:vt.ff.si cer.pe.certi ꝓ dictio. ꝛ tamē nemo dicit aliquā cōdictionē esse bone fidei. Itē qd de actione pscriptis verbis q̄ procario dak? Dicūt quidā q̄ bone fidei est:vt.ff.de pca.l.ij.§.hoc iterdictū. Sed ꝓ tradico[s]:q; non inuenitur q̄ sit bone fidei:vt.ff.de pca. l.ij.§.hoc iterdictū. Accur. Additio. Nisi tale pactū sit estimatio vel permutatio:vt q; ab vtraq; parte sit spes certa prestanda:q; tūc talis actio prescriptis verbis est bone fidei. Ja.

k Hereditatis petitio.que datur contra possidentem pro herede, vel pro possessore:vt.ff.de peti.here.l.regulariter.ꝛ.l.seq.et.l. qui interrogatus.

l Usq; adhuc.i.vsq; ad tēpora hnius legis vel nostre constitutionis de qua statim memoriam facit.

m Constitutio.vt.C.de peti.here.l.fi.in fi.

Fuerat antea. ¶ Casus. Dñe, itellexi q̄.xvij.sunt actiōes bone fi. q̄ enūerank in primo supiori.§.est et.xviij.q̄ vocak actio ex stipulatu p dote:de q̄ in p̄senti tractare intēdim⁹.p deo dicatis mihi, q̄ est ei⁹ natura. Frater, dicit ipe, scire debes q̄ olim erat q̄dā actio q̄ erat bo. fi.q̄ vocabak rei vxorie actio:q̄ cōpetebat mulierib⁹ ad dotes suas repetendas:ꝛ olim numerabak.xvij.sed qcqd olim erat in actione illa, hodie transfusum est in actionē ex stipulatu p dote:ꝛ illa penit⁹ est sublata. Duo aūt bona erāt in illa actione videlicet antiqua, q; erat bo.fi.et etiā tacitā habuit hypothecā. vnde dicimus q̄ actio ex stipulatu q̄q̄ stricti iuris sit ex sui primitiua natura, tñ q; in oīb⁹ supplet naturam rei vxorie actiōis qñ datur p dote: dicimus q̄ hz ista duo, scz q̄ est bo.fid.et etiā q̄ tacitam habet hypothecam.h.d.Fran.

n Rei vxorie actio.nomen erat actiōis. Vel dic q̄ factū denotat.i. rem ipsam: vel quia pro re vxoris cōpetebat soluto matrimonio.

o Ex stipulatu.que similiter pro dote datur.

p Trāstulerimus.vt.C.de rei vxo.act.in prin.ꝛ competit hec actio ex stipulatu siue marito[b] vt ei dos detur: siue vxori vel pri eius vt restituatur.ꝛ siue vtiliter fuerit interposita stipulatio, siue nō: tñ semp creditur tacite ꝛ vtiliter interuenire:vt.C.de rei vxo.act.§.j.nā ꝛ als intelligitur stipulatio tacita vbi non est:vt.ff.de adop.his verbis.et ff.si cui plus q̄ per leg.Fal.l.nisi.§.item sciendum.

Actio ex stipulatu p dote cōpetit marito ꝛ vxori.

h Not.q̄ nō tm̄ vxori ad repetēdā dotē p. sumitur fieri stipulatio vt hic: sz ēt ex parte viri ad consequendā dotē:ꝛ ex vtra

q Voluerit.scilicet actio ex stipulatu: vt hic,et.C. de rei vxo.act.§. sed et si non ignoramus. als enim stricti iuris est: cum non inueniatur q̄ sit bo.fi.vt.s.e.§.actionum.

r Tacitam.scz actionem hypothecariam.

s Ei.scz actiōi ex stipulatu, vel muleri. Additio. Quod verū itellige quātū ad priuilegiū tacite hypothece.sec⁹ q̄ ad p̄uilegiū p̄latiōis: q; cōpetit mulieri:ꝛ est effect⁹ q; tūc est psonale:ꝛ nō trāsit ad alium nisi ad filiū:vt hic in glos.fi.secus in primo casu:vt hic per doctores.

Universidad de Deusto
Biblioteca

q̃ ꝓte ineſt tacite hypotheca: vt eſt tex. in.l. j §.j.C. de rei vro. ac. ibi ſtipulationē ⁊ hypothecam ⁊c. Ange. Notē pe/tēs mulier an preferatur oībus creditori/bus.

a ¶ Hypothecā.ſcz ex vtraq; parte: ſiue ex parte mulieris ad repetendam dotem: ſiue ex parte viri ad petendam eam. Semper enim ſunt ibi tacite hypothece: vt. C. de rei vro. act. §. j.

b ¶ Creditorib⁹.ſz nunqd oīb⁹ indiſtincte? Rñ. ſm ꝛd. ſic: ſiue ꝑmi habeant pign⁹ expreſſum, ſiue nō. Sz hec opinio nō valet: qr. l. diſtinguit: vt. C. ō iu. do. l. vbi.

Itē fiſcus ⁊ mulier pari paſſu ambulāt: vt. C. de pri. fiſ. l. q̃uis. ⁊ fiſc⁹ non ꝑferr̄ habētib⁹ expſſam: vt. ff. q̃ po. in pig. ha. ſi pignus. §. nec mulier. Scōa eſt opi. vt diſtinguat inter pign⁹. ſ. traditū, ⁊ hypothecā. ſ. nō traditā: vt primo caſu nō ꝑferatur mulier: ſcōo ſic: vt argu. ff. qb. mo. pig. ta. cōtra. l. pe. Sed ⁊ hāc reprobo q̃ id qō eſt. ſ. eo. §. inter pignus. Tertia eſt opi. ſm B. ⁊ Jo. ⁊ Azo. vt habētibus tacitā hypothecaz ꝑferat: nō aūt habētibus expſſam. lex em̃ ſuū ꝑuilegiū qō dederat ꝑmis, eis adimere ꝑſumit propter mulierē: non aūt id priuilegiū qō qs ſibi aduenieſſet. ⁊ hoc caute p/batur per verba. l. C. quī po. in pig. ha. l. fi. ibi, ſz anterioris temporis priuilegio ſint vallati ⁊c. Accurſius.

d Iſta gl. male loquitur ſm Ja ſo. cū leges nō ſꝓbis: ſz reb⁹ ꝓponā tur. l. ꝙ. C. cōla de leg. Compēſatio in qb⁹ rebus fit.

Mulierꝫ heres ī petitione dotis nō potīt priuilegio mulieris.

c ¶ Cū ipſa. vis faciēda eſt in eo qō dicit ipſa. Mā alius non admittitur ad tale priuilegiū agēs ꝓ dote, etiā heres mulieris: vt. C. de ꝑui. do. l. j. niſi ſit de ſuis heredibus. i. de filīs ⁊ alīs deſcēdentib⁹ mulieris: vt. C. quī po. in pig. ha. l. fi. in fi. Sed nunqd ꝑcuratori mulieris datur hoc priuilegiū? Rñ. ſic: vt. ff. ſolu. ma. alia. ⁊. ff. de ꝑcura. l. fi minor. §. qm̃a. Itē qō hic dicit de dote ſua: ideo dicit, qr aliud eſt in donatione propter nuptias. nā in ea nō hz hoc priuilegiū: b vt. C. q̃ po. in pig. ha. l. fi. in fi. Sed qñ mulier poteſt experiri de dote? Rñ. ſoluto matrimonio, nō prius, niſi marit⁹ ad inopiā vergat: vt. C. de iur. do. l. vbi. ⁊. ff. ſolu. ma. l. fi conſtante. in ꝑn. ⁊ hoc ſiue ipſa dederit dotem, ſiue alius extrane⁹, qui tñ nō fuit pact⁹ de ea ſibi reddēda: quo caſu ſibi, nō mulieri dare: vt. C. de rei vro. ac. §. accedit. Si aūt pater mulieris dederit dotē: patri actio ⁊ filie ſimul dabitur: imo aliquā/tulum hz plus pater qui agit. ⁊ filia ſemp credit ꝓſentire, niſi habeat iuſtam cauſam cōtradicēdi, ⁊ cōtradicat: vt. ff. ſolu. ma. l. ꝙ. §. fi. ⁊. l. nō ſolū. ⁊ hāc dotē integrā debet ſeruare pater ꝓ filia: niſi clade. i. tēpeſtate vel vi patrimoniū ſuū fuerit diminutū: vt in authen. de equali. do. §. qr vero oīa. colla. vij. Sz nunqd pñs hoc ꝓuilegiū dabit? Videt q̃ nō: qr ſua actiōe agit: vt. ff. ſolu. ma. l. ꝙ. §. volūtate. Ecōtra q̃ ſic, videtur: qr ꝓ hoc filie ꝓuidetur, cū pater hāc reſeruare cogat filie, vt dictum eſt. ⁊ hoc verum puto c: vt hic dicitur cuius prouidentia ⁊c.

a Hoc eſt verū ī ꝑcuratore ſimplici. ſi vo iit procurator ī rē ſuā: diſtigue vt v Baſ. hic.

b Sez ꝑlatiōis. hꝫ vet tamē ꝓuilegiuz tacite hypothece vt ꝓ Baſ. h in ſcōo no.

c Hoc vez trellige qñ filia eēt vidua tpe q̃ pr agit: alꝫ ſecus vt h ꝓ doctores.

d ¶ Solius. ſcilicet mulieris.

e ¶ Hoc induximus. ſ. vt alīs preferatur.

¶ In bone. ¶ Diuidit in tres partes. Prio qualiter cōpēſatio fit in bo. fi. iudi. Scōo qualiter olim ⁊ hodie fit in ſtricti iuris. Tertio facit quādā exceptionē. Scōa ibi, ſz ⁊ iſtricti iuris. Tertia ibi, excepta.

¶ Caſus. In ſuperioribꝫ dictū eſt q̃ actiōes ſunt bo. fi. ⁊ etiā ꝓ oppoſitū ptz q̃ ſunt ſtricti iuris: qr oēs ꝓter eas q̃ in alīs ꝓcedētibus. §§. enumerantur. ¶ Modo intēdit dñs Juſti. ꝓſequi quandā largā materiā quā hz iudex in iudicijs bo. fi. Uberi⁹ em̃ ⁊ pinguius exercet iudex officiū ſuum ꝫ in act. bo. fi. q̃ in act. ſtricti iuris: adeo q̃ ex iſta vberantia ꝓmittit iudici ex bono ⁊ equo in act. bo. fi. eſtimare quantuz p actiones iſtas actori ſit ꝓſtandū. in quo iudicis officio cōtinetur vt ſi actor q petit puta. xv. reo teneat in aliquo, puta in. x. cōpēſato eo qō actor reo dz, iudex reū in ſolidos gnq; cōdēnabit. et fiebat iſta cōpenſatio in iudicio bone fi. ipſo iure: ſz in act. ſtricti iuris nō pōt habere locū cōpenſatio: niſi oppoſita doli exceptiōe, et mali. et hoc erat inductum ex ꝙſtōne diu. Ꝓ ij: ſed nr̄a cōſtitutio (dicit Imperator) induxit eandē compēſationē ipſo iure tā in ſtricti iuris iudicio q̃ in bo. fi. vſq; ad ꝙtentā in petitione q̃titatē in oi actiōe in qua petit quātū: dum tñ quantitas ex alia parte ſit debita: et hoc ſiue ſit actio in rem: ſiue in perſonam: excepta actione depoſiti: in qua videtur abſurduz aliquid cōpenſationis noīe opponi: ne prętextu cōpenſationis aliquis depoſitarum rerum exactione fraudaretur. h. d. Fran.

f ¶ Reſtitui. large accipe: ſiue pro dando: ſiue pro reſtituendo: vt. ff. de verbo. ſigni. l. verbum reddendi. et hoc intelligas ſiue in vſuris ex mora: vt. ff. de vſuris, mora. §. in bone fidei. ſiue in intereſſe agentis: vt. ſ. de obliga. ex conſenſu. Accurſius.

g ¶ In quo. ſcz officio iudicis.

h ¶ Preſtare. ſcilicet reo.

i ¶ Eo compenſato. ſcz oppoſita exceptione cōpenſationis tantum.

k ¶ Doli mali exceptione. q̃ exceptio ideo dabat, qr dolo facit q̃ petit qō reſtitutur⁹ eſt: vt. ff. de exce. do. l. dolo. Et ita nota, quantū ad effectum nulla eſt differentia: ſed quātū ad verba d vel rigorem iuris.

l ¶ Conſtitutio. vt. C. de compen. l. fi.

m ¶ Jure apto. i. vbi q̃ titas hincinde debet. Maz ſpeciei ad ſpeciē: vel ſpeciei ad q̃titatē: vel q̃titatis ad q̃titatē: ſi eſt q̃titas vt ſpēs: nō fit cōpenſatio: quia nō patet iure apto: vt. ff. de pig. act. ſi cōuenerit. j. rñ. ⁊. ff. de cōdi. inde. ſi nō ſortem. §. ſi centū. et de impen. in re. do. fac. l. qō dr. ⁊. l. fina. et ff. de pec. l. ſi creditor. §. j. Sz nōne ſtatiz h ſubijcit q̃ actiōi in rē pōt obijci cōpēſatio? ergo videtur fieri de ſpecie ad q̃titatē. Sed dic q̃ fit rei vēdicatio qñ re nō reſtituta iuratur in litē vel in veraz eſtimationez: vt. ff. de rei ven. qui reſtituere. Item qd ſi hincinde debitū eſt in genere: vt debeo tibi hoiem, ⁊ tu mihi hoiez? Rñ. fit cōpenſatio: vt. ff. ſi pars he. pe. l. j. §. item ſi cū me. ⁊. ff. de here. inſti. qui nō militabat. j. rñ. et. ff. de leg. ij. vnū ex familia. §. ſed ſi vno. Itē qd ſi ab vna parte debitū eſt cōfeſſatum, ab altera negatū? Rñ. nō patet aperto iure: vnde nō fit cōpenſatio: vt. C. de cōpen. l. fi. §. pe. Additio. Niſi tale debitū nō ꝓfeſſatū poſſet de ꝓximo liquidari: vt d. l. fi. C. de cōpen. qñ aūt oppoſitio cōpenſationis requirat altiorem indaginē, ⁊ quantū tps detur ad probandum: vide hic per doc.

n ¶ Ut actiones. accuſatiui caſus. Eſt enim ſenſus, vt compenſationes minuant actiones.

o ¶ Ipſo iure. adeo vt dixerint qdā nō eſſe neceſſe voce hois opponi cōpenſationē: vt hic. Sed certe imo eſt neceſſariū vt opponat. qō ꝓ bo tribus rōnibus. Mā fideiuſſor conuentus eligit vt vel qō ſibi, vel qō reo debeat, cōpēſet: q̃ electio ſibi non daret ſi ius cōpenſaret: vt. ff. de cōpē. ſi qd e. Itē ⁊ reus conuentus eligit in quā cām compenſet ſi debeat ex plurib⁹ cauſis: vt. ff. de cōpē. l. qō Labeo. Item lex dicit cū male agere, cui obijci pōt cōpenſatio: vt. ff. de cōpen. l. veruz. ſed qui male agit: hz actionē, ſed eliditur exceptione: vt. ff. qñ dr. vſuſfruc. le. ce. l. j. in fi. Sed ſm hanc opi. quid adijcitur in actione ſtricti iuris ad id quod erat olim? Rñ. qr doli mali tñ obijciebatur exceptio: ꝓ quā non extinguebantur actiones ipſo iure: ſed nunc etiā cōpenſationis exceptio opponitur: per quam ipſo iure hincinde actio extinguitur: vt hic, et. j. eo. §. penul. et nihilominus doli: cum generalis ſit: vt. ff. de except. do. l. ij. §. generaliter.

p ¶ Adinuant. ſcz compenſationes.

q ¶ Alias. actiones: vt. ſ. miſtas: que ſunt. iiij. vt. ſ. eo. §. quedā actiones. Item perſecutio fideicōmiſſorum. Itē officium iudicis: et ſimilia: que actiōes ſunt largiſſime accepto vocabulo: vt. ff. de act. ⁊ obli. lia: que actiōes verbo. Unde et petitiones cautionum occaſione dāui infecti compenſantur: vt. ff. de dā. infec. l. j. et. l. qui bona. §. ſiquis quia. Accurſius. Additio. Vocverum intellige de debito officio iudicis, in quo nullum obſtaculum eſt in medio. alꝫ ſecus: vt per Bar. in. l. fi. §. fi. ff. de condic. indebi.

r ¶ Depoſiti. qō tu intelligas quando pecunia non ſignata eſt depoſita: quo caſu etiam aliam ſimilem reddere poteſt: vt. ff. depoſi. l. Lucius. et. l. diem ſponſaliorum. §. j. Si autē eſſet depoſitio facta in ſpecie, vel in pecunia vt in ſpecie: qō eſſe poteſt: vt. ff. de leg. j. plane. §. ſed hoc ita. tunc etiam alia ratione non obijcietur compenſatio: quia in ſpecie non fit compenſatio. Item quod hic dicit in actione depoſiti, idem dicunt quidaz in actione commodati: vt. C. commo. l. ſub prętextu. Sed certe imo eſt ibi ratio: quia in ſpecie fieret. Nam ſole ſpecies commodantur, non quātitates, niſi q̃titas vt ſpecies commodetur: vt. ff. commo. l. iij. §. fi. Item ceſſat alꝫ compenſatio: vt quando per violentiam mihi rem abſtuliſti: vt. C. de compen. l. fina. in fi. f Item et fiſco non opponitur in quibuſdam caſibus: quos dic vt. ff. de iur. fiſ. aufertur. §. qui compenſationem. ⁊. C. e. l. compenſationes. ⁊. l. in ea. Item in curatore qui fraudauit publicam annonam: vt. ff. de compen. ob negotium.

s ¶ Defraudetur. ſed nonne hec ratio vbiq; poteſt habere locū? Reſpon. nō ita: quia ſi reſtitutio denegatur, eſt dolus: vt. ff. man. ſi procuratorem. §. dolo. Item depoſitarius de dolo tñ alꝫ tenetur. vnde ſi hic magis grauetur, non eſt mirum: vt arg. ff. de iureiuran. eum qui. in princ.

Lōpenſatio non fit ipſo iure, ſed dz opponi.

e Nota illū caſum: ⁊ gloſ. ibi nō adducē plures alios caſus in qbus q̃s cōpēſat ſibi ſm debitū ſibi: ſed debitū alteri. dicit ibi Ange.

Lōpenſatio in multis caſibus ceſſat.

Spēs ſolet ꝓmodari.

f Iſtud de violēcia intelligas vt ibi no. gloſ. ⁊ doc.

Depoſitari⁹ de dolo tñ tenet.

Universidad de Deusto

Diuisio. ¶ Preterea. ¶ Diuidit in tres partes. Prio quare dicant arbitrarie. Scdo q̄ sunt iste arbitrarie. Tertio qd iudex in his possit. Scda ibi, Sz ille. Tertia ibi, In his eñ. Hre. ¶ Casus. Preter actiões de qb⁹ facta est mētio. s. adhuc scire debetis q̄ sunt quedā actiões arbitrarie, hoc est ex arbitrio iudicis dependētes. In qbusdā eñ actionibus nisi re⁹ actori iudicis officio satisfaciat: veluti rē restituat cū rei vē. agitur: vel rē exhibeat cū ad exhibēdū agit: vl̄ soluat cū aliqd certo loco ē soluēdū: vel ex noxali cā seruum dedat, cū noxaliter agit ꝫ ipm: ille q sic cōdēnat a iudice, re⁹ scz: si nō vult satisfacere ad arbitriū iudicis, pōt cōdēnari vel ad interesse, vel vt in litē ꝫ eum iurek. t. h. d. lra ista, pterea. q. d. Iste actiones de qb⁹ ad p̄sens tractare ppono, nec sūt bone fidei, nec stricti iuris: sicut ille de qb⁹ prime tractatū est: ꝫ habēt aliā quandā naturā p se. t in hac opinione fuerunt quidā antiqui. Alij dicunt q̄ sunt bo. fi. et hoc qr in istis ꝫz iudex largas habenas, sicut in cōtractib⁹ bo. fi. Sed tu dic q̄ censentur stricti iuris: cum inter eas q̄ sunt bo. fi. nō numerentur. Item videk q̄ ista litera, vel ex noxali causa seruū dedat, non innuat q̄ dñs qui couenit noxaliter, precise cōdēnari debeat ad hoc q̄ seruū dedat p noxa, cū. l. dicat estimationē dāni esse in obligatiōe noxe, aut deditionē in liberatiōe: vt. ff. de re iud. l. miles. §. aut noxe. Frater, intellige q̄ facta fuit cōdēnatio in estimatione dāni: sed poterat euitare illā dānationē dādo seruū p noxa. vñ expone literā, ꝺz cōdēnari. Vel sic, potes dicere q̄ oia iudicia sunt absolutoria: adeo q̄ si aliquis alicui in vitate debet decē, qui a creditore in iudiciū vocetur: t in tali statu sit q̄ ꝫ eū debeat ferri sniā: si tū ante sniam solueritillud iudiciū qō debebat esse cōdēnatoriuz, modo erit absolutorium. t sic intelligo illud verbū, iudicia sunt absolutoria. Pone ḡ q̄ seru⁹ ignorāte dño dānū dederit in rē alicui⁹: ille q dānū passus est, agit ꝫ dñm, petēs q̄ dānū emēdet. certe cōdēnabit dñs ad estimationem, nisi ante cōdēnationē dederit seruū p noxa. et sum. in vsi. Sed iste actiones ꝛc. Dixi vobis q̄ actionū stricti iuris q̄dā sunt arbitrarie. Istarū autē q̄dā sunt in rē: quedā in psonā. Arbitrarie in rē sunt vtputa Publiciana t Seruiana. In psonā sunt actiões, qō metus causa: de dolo actio, q̄ est arbitraria actio: t actio per quā petit pecunia certo loco promissa: t actio ad exhibēdū. Et in oīb⁹ istis casibus t similibus permittitur iudici ex bono t equo estimare ꝫm rei naturā, inquantum actori satisfieri oportet. h. d. Fran.

a ¶ Actiones arbitrarias. sed nūqd sunt bone fidei, vel stricti iuris? Rñ. qdā q̄ bone fidei sunt: qr in iudicis arbitrio sunt: vt. j. pri. §. in fi. t. s. e. §. in bone fidei iudicijs. Sz hec nō valet: qr officiū iudicis qō in bo. fi. iudicijs venit, est iure actiōis. Sz hoc qō est in arbitrio, merū est, t in iudice tm̄ est: vt. ff. de eo quod cer. lo. l. in bone fidei[a]. Alij dicūt q̄ nec sunt bone fidei, nec stricti iuris: imo est tertia spēs ad illā diuisionē q̄ est. s. e. §. actionū. t facit p eis. ff. de in lit. iu. l. in actiōib⁹. §. plane. t. ff. de vsur. l. in fideicōmissi. §. in his. hāc etiā reprobat: quia dicta diuisio est pfecta t immediata. Alij dicūt q̄ ver⁹ est q̄ sint stricti iuris, cū bone fidei nō inueniant: vt. s. e. §. actionū. Acc. Additio. Hec vltima vera est: et eam sequuntur cōmuniter scribentes hic.

b ¶ Ex arbitrio. bñ dicit ex arbitrio. nec eñ obligat⁹ est rē restituere, vel sīe qd facere: qō pōpte dices esse verū in actiōe in rē. In psonalibus aūt t arbitrarijs q̄ hic enumerant, dices q̄ ꝛz exhibitio vel restitutio sit in obligatiōe, pena tū. i. interesse, vel quāti in litē iuratū est, non nisi per officium iudicis prestatur: t ideo arbitrarie dicuntur.

c ¶ Rem restituat. vt in rei vēdicatione: q̄ est arbitraria: cū primo rē restituendo liberetur: al's iudicis arbitrio in litē iurat: vt. ff. de in lit. iur. in actionibus. t. ff. de rei vē. l. qui restituere[b]. vel hypothecaria: vt j. priori. §. vbi hec omnia exempla diligentius dicuntur.

d ¶ Vel exhibeat. cum ad exhibendum agitur.

e ¶ Vel soluat. s. cum certo loco soluendum est.

f ¶ Vel ex noxali. cum noxaliter agitur.

g ¶ Dedat. id est det. Accursius.

h ¶ Condemnari. diuersis modis fiet cōdemnatio: sicut diuerse sunt iste arbitrarie: vt dicemus. j. priori. §. in fi.

i ¶ Sed iste actiones. scz arbitrarie.

k ¶ In rem. separatim intelligē: nā vna et eadem actio non potest in rem t in personam esse, nisi in quatuor casibus mistis: vt. s. eodē. §. quedam actiones.

l ¶ Publiciana. de qua habes. s. eo. §. alie.

m ¶ Seruiana. de his duabus habes. s. e. §. Seruiana. Accur.

n ¶ Metus causa. licet fit in personā, vt hic: tū in rē est scripta: vt. ff. quod me. cau. l. metū. §. cū autē. t de hac dic vt. s. eo. §. item actio.

o ¶ Dolo malo. actio de dolo est arbitraria: vt hic. quod est ideo qr liberatur dolosus verum interesse prestādo, si restituere nō possit: al's iudicis officio iuratur in litem: vt. ff. de do. l. arbitrio. in prin.

p ¶ Itē cū id. s. pecunia.

q ¶ Promissum est. idez etiā si legatū sit relictum certo loco dandū: t idez si mutuū sit datuz certo loco reddēduz. Nam in his tribus casibus locū habet certi condictio arbitraria: vel ex testamento arbitraria, scz in promissione, t legato, t mutuo: t al's nō: vt. ff. de eo qō cer. lo. l. ij. §. hec autē. et. l. si heres. et. l. aut si.[c] Et qō hic ōr petitur, scz alibi q̄ vbi fuerat promissum dari: t venit i ea vtilitas tam agentis q̄ rei: vt. j. eo. §. loco.

r ¶ Actionibus. scz personalibus t arbitrarijs.

s ¶ Similibus. s. in rē, t sunt decē: de quib⁹ dixerat. s. vel dic q̄ t alie sunt arbitrarie que hic nō enumerātur: vt ecce actio in factū que dat contra nautā, cauponē, stabulariū: vt. ff. nau. cau. sta. l. j. in pnci. Sed quidā dicūt eā nō esse arbitrariā: qr ibi non ferūtur snie due. Itē est actio in factū que datur ꝫ publicanū: vt. ff. de pub. l. j. in pn.[d] Item actio finiū regū. ff. fi. reg. l. ij. in fi. t. l. iij. Itē actio redhibitoria: vt. ff. de edil. edic. redhibitoria. Itē actio ex stipulatu que p dote repetenda datur: vt. ff. sol. ma. l. si filiusfamilias. §. maritū. Sed certe isto casu nō ideo iuratur in litem qr arbitraria sit, sed quia bone fidei sit: vt s. eo. §. fuerat. Item actio rerum amotarū est arbitraria: vt. ff. rerum amo. si cum dos. in fi. Accursius.

t ¶ Naturā. i. bonitatē: vt dicūt quidam. Vel melius. i. ꝫm naturam actionis arbitrarie que intēditur. Nā triplex pōt mod⁹ ꝫdēnationis deprehēdi in arbitrarijs. Unus vt due snie ferātur: prima de restituenda re: et nisi restituatur, fiat cōdēnatio in penā vel interesse per delātionē iurisiurādi in litē: vt patet in actiōe qō metus causa, t in actione de dolo, t rei vēdicatione, t in actione ad exhibendū, t similibus. Est t alius modus vt vna feratur snia: t in ea statim̄ interesse cōsyderatur: vt qñ certo loco aliqd dādū est: t hoc est in ista sola. Tertiꝰ modus est, vt nō in q̄titate cōdēnationis fiat arbitriū, sed in qualitate: vt in actione noxali: in qua arbitratur iudex an liberetur dando seruum p noxa: qō est quādo domino ignorante vel prohibere non valente deliquit. al's insolidum tenetur: vt. ff. de noxa. l. ij. in princip. et. l. in delictis. in princi.

u ¶ Satisfieri. sed nōne hoc idem in bone fidei iudicijs fit? Rñ. dic q̄ triplex est iudicis officium. Primuz qō obtinet actionis vicē: per qō officium petuntur salaria aduocatorū, et restitutiones maiorum et minorum: vt. ff. de mino. l. q̄ si minor. §. fin. Aliud est qō bone fidei actionib⁹ inheret: qō iure actionis venit: vt. ff. de eo qō cer. lo. l. in bone fidei. et vna cum actione perit: vt. ff. depositi. l. iij. Tertiū est qō inheret actionibus stricti iuris quibusdam, scz arbitrarijs: t hoc ex solo motu iudicis descendit: vt quasi liberū sit ei hoc facere: ꝫz in actionibus bone fidei adstringitur ad hoc[e]. Item in actionibus bone fidei vna fertur sententia: in his autem plerūq̄z due: vt modo diligenter notauimus. Additio. Tu dic ꝫm Ja. q̄ in actiōe bone fidei officium iudicis eis deseruiens prouenit ex natura ipsarum: per quod statim q̄ debitor est in mora, potest condēnari ad vsuras vel interesse: sed in actione stricti iuris prouenit ex quodam accidenti extrinseco: puta quia non prestatur res in qua fuit facta condemnatio: et sic iste actiones sunt arbitrarie.

¶ Curare. ¶ Diuiditur in tres partes. Primo mādat iudici de ferēdo certā snīam: ibi, Certe pecunie. Scdo limitat mandatū, si illud est possibile: ibi, Quātū. Tertio remouet vnum obiectum: ibi, Etiā si de incerta. ¶ Casus. Supra dicte sunt multe diuisiones actionū, adhuc ponet plures: sed in presenti. §. dat quēdam effectum actiōis: t dicit q̄ si quedam actio coram iudice proponatur, curare debet iudex vt quantum possibile est, et inquātum natura actionis hoc patitur, vt certam ferat sententiam. h. d. Fran.

x ¶ Possibile. hoc ideo dicit, quia interdum nō potest certā ferre sententiam. Quid enim si homo in genere ꝓmissus petit, vel sub alternatione: puta Stichum aut Pamphiluz: aut dānum emendari: vel seruū pro noxa dari[f]: certe iudici non est possibile ferre certam sententiam: qr natura actionis non patitur: vt. j. de offi. iudi. in princi. Idem dico in hereditatis petitiōe. nam sicut sufficit in libello ꝓponere vniuersaliter, ita t in snia: puta sic: pronuncio te heredem extitisse ex asse, vel ex semisse: t ideo tibi hereditatem restituendam.

c Bart. t cōiter doc. i. d. l. si heres. reprobāt istā gl. t dicunt q̄ omnis actio stricti iuris ꝓpter adiectionē loci pōt eē arbitraria: vt refert ꝫ Ja.

† Concor. c, lz. i glos. super verbo possidetis. post pn. ci. eē de pba. t ca. iuuenis. i gl. ij. post pn. eē de spō.

d Sz gl. īl. ß edicto. i ꝺbo absoluēdū. ff. de pub. tenuit ꝓiū: t illā seqtur ibi Bart. post Dy. reprobata hac gl. ꝫm Ja. Londēnatio in arbitrarijs pōt fieri triplr. nāc casus q̄ com inbitis potest esse cuius

Offiū iudicis ē triplex: scz nobile, mercenarium mistum, et mercenarij mistū.

e Jo. Fa. reprehēdit hāc gl. qr i arbitrarijs iudex necessitatur impartiri officiū: sz nō necessitat ad tale vel tale: vt ꝫ per eum.

Snia non pōt semp eē certa.

f Illō erē pluz de seruo cōiter reprobat: qr i causa noxa

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iudex ds a certaz ferre b ſuadz: puta ad emendationē dāni: cū illud ſolū ſit i obligatione: vt h per doct.

¶ Pecunie.ſ.cū pecunia petitur: vt.ff.de peti.here.l.non poſſunt.

¶ Uel rei.qñ alia res petit q̄ in quātitate ꝓſiſtat, vel nō: ⁊ hoc ſi certum eſt petitū, alꝫ eñ nō tenet ſentētia: niſi in aliqua parte actor res certa ſcripta inueniatur: vt.C.de ſen.q̄ ſine cer.quā.l.hec ſnia. ſi autē eſt incertū: aut certificari pōt, vt ſi peto intereſſe qō ds cora iudice ꝓbari, ⁊ deduci ad certitudinē: vt.C.de ſen.q̄ ꝓ eo qō intereſt.l.vnica. ſ.ū. ⁊ tunc locum habet hic.ſ. aut nō pōt deduci in certitudinē, vt in hoīe gñaliter petito, ⁊ ſimilibus q̄ modo diximus: ⁊ tūc nō habet locū iſte.ſ.Accur.

Snia eſt in c ſcriptis ferenda.

¶ Sentētiam ferat. ⁊ in ſcriptis: vt.C.de ſent.ex breui.reci.l.fi.niſi in quatuor caſibus: vt in auth. de mā.prin.ſ. ſi tibi.col. ij. ⁊ in auth.vt iudi.ſine quoquo.ſuf.ſ.neceſſitate.col.ij. ⁊ in auth.vt cle. apud prepri.epi.cōueni. ſ.j.colla.vj.

d ¶ De incerta. vt de intereſſe. ⁊ cōſtitutū. ⁊ quo ſit uſus.

Diuiſio.

¶ Siquis agēs. ¶ Diuidit principaliꝫ in duas partes. Primo ponit id qō erat de iure antiquo qñ plꝰ petebaī. Scōo id qō ē de iure nouo. Scōa ibi, Et hec quidē. Item pria ſubdiuidit in tres. Mā primo ponit regulā gñalē iuris antiqui qualiter puniaī plus petēs. Scōo quot modis dicatur plus petere. Tertio exēpla vniuſcuiuſq̄. Secūda ibi, Plꝰ añt. Tertia ibi, Re veluti. Areti.

¶ Caſus. In ſuperioribus dictuz eſt dē natura omniū actionū: nūc añt nihil aliud itēdit legiſlator oſtēdere niſi qualiter abuſores actionū puniātur. Dicit ḡ q̄ q̄tiēſcūq̄ actor plus petit in intētione ſua q̄ ſibi debeaī, quocūq̄ genere plus petendi: cadit a cauſa, hoc eſt rē quā petit, amittit: nec ſuccurriī ei de facili a ꝓtore p in integrū reſtitu. niſi fuerit minor. Si eñ minor. xxv. annis aliqua facilitate lapſus plus petierit: tūc cā cognita ſuccurriī ei: ſz maioribꝰ plꝰ petentib⁹ nullo modo ſuccurrebaī gn a cā caderēt niſi haberēt magnā et iuſtā cām erroris. tūc eñ parcēdū erat eis. ⁊ de hoc ponit duo exēpla. Primū eſt qñ aliquis maior petebat totū legatū: puta petebat legatū relictū ſibi in teſtō, ⁊ p errorē, cuz aliqua pars legati vel forte ſolida legata in codicillis eſſent adēpta: qr tñ ignorauit, ſuccurrebaī ei. Scōm exēplū eſt in maiore q̄ integra legata petebat: ⁊ tñ tota erāt alijs legata: ita q̄ locus erat Falcidie. Hoc erat olim i q̄libet genere plus petēdi: ſz q̄ cadebat a cā, niſi iuſtā cām haberet: vt ſupra dictū eſt: ſed hodie nō eſt ita: vt habetis.ſ.eo.ſ. ⁊ hec quidē antea. Fran.

e ¶ Intentione ſua. id eſt in libello vbi erat intentio ſua. Accurſius

f ¶ Plus. etiā tpe: vt.ff.de lib.leg.l.nō ſolū.ſ.j. ⁊.ſ.fin. nā plus q̄tuor modis dr: vt.j. primo.ſ. ⁊ in oībus his locum habet.ſ.iſte.

a Aduertas q̄ litera ibi dicit q̄ inducie duplicātur et q̄ poſtea nō cogiī litez ſuſcipe niſi refectz ſibi expenſis. ⁊ idē dicit text. i.c. j. extra de plus peti. Ange.

g ¶ Amittebat. facit.j.de excep.ſ.temporales. ⁊ qō hic dicit in puncto, idem erat in fiſco: vt.C.de iu.fiſ.l.iuſtas. libro. x.

h ¶ Huic. minori. xxv. annis.

i ¶ Cauſa cognita. bñ dicit cā cognita. Nā oēs in integrū reſtitutiōes cauſa cognita pmittunt: vt.ff.de in integrū reſtitutio. oēs. Accur.

k ¶ Iuuentute. id eſt facilitate ſua. idem multo magis ſi dolo aduersarij: vt.ff.de minoribus.l.j. Accurſius.

l ¶ Conſtantiſſimus. quia errauit in facto in quo prudentiſſimi fallūtur: vt.ff.de iur. ⁊ fac.igno.l.ij.

m ¶ Quibus. ſcz codicillis.

n ¶ Quibuſdam alijs. ſcilicet legatarijs.

o ¶ Legata. ſcz ea que ſibi in teſtamento relicta ſunt.

p ¶ Adinuenerūt. nā tot erāt legata, vt lex Falcidia locū haberet, id eſt oportebat vt legata defalcarent ad ħ vt hēret hers Falcidiā, qr dodrātē excedebāt: vñ heres dz detrahere Falcidiā: vt.ſ.ad le. Fal.ſ.j.

¶ Plus añt. ¶ Caſus. Dñe.ſ. diriſtis q̄ qcūq̄ petebat plus q̄cūq̄ genere petēdi plus: cadebat a cā, ⁊ rē amittebat, niſi iuſtus error eum excuſaſſet. Sz dñe, cū plꝰ plurib⁹ modis peti poſſit: dicatis mihi, q̄t modis plus petit: Ad ħ rñ. dñs Juſt. ſic: Quatuor eñ modis plus petit, re, tpe, loco, cā. Re, vt ſi ille cui debent.x. petat.xx. vel.xxx. vel ſi ille cuiꝰ fundus eſt ꝓ parte, totū petat: petit plꝰ re. Tpe, de hoc habuiſtis exēpluz de eo cui aliqd debetur in diē, vel ſub cōditiōe, ſi ante diez vel ꝛditionē exiſtētē petat. Et ſum in vñ. Loco plus petit. Supra vidiſtis duo exēpla in qbus plꝰ petit. ſ. re ⁊ tpe. Modo videatis exēplū de eo q̄ plus petit loco. ⁊ ē exē plū in eo q̄ qō certo loco ſtipulatꝰ eſt ſibi dari, petit in alio loco, nulla facta cōmemoratiōe de loco in quo ꝓmiſit ꝓmiſſor: vtputa ſi aliqs ſtipulatus fuerit a Titio aliquid ſibi dari Epheſi, et illō petat Rome ſibi dari: iſte plus petit loco, eo q̄ aufert cōmoditatē vl vtilitatē ꝓmiſſori quam habuit rōne loci in q̄ ꝓmiſit. Añ in iſto caſu hz locū actio arbitraria loci: in qua habebit rō vtilitatis q̄ cōpetitura eſſet ꝓmiſſori ſi ſoluiſſet loco illo in q̄ ꝓmiſit ſe ſoluturū. et iſta vtilitas in mercib⁹ veluti in frumēto, oleo, vino, et in alijs mercibus bene apparet. Merces eñ in diuerſis regionib⁹ diuerſa hñt ꝓtia. vñ ſi decē modia frumēti ꝓmiſi tibi Epheſi: et tu petas ea Rome: auferes mihi magnā vtilitatem. modiū eñ qō nō valebat Epheſi niſi decez, valet forte Rome. xv. vl xx. ⁊ iſtius vtilitatis habebit rō. Sz dñe, qd dicetis vos de pecunia: Rñ. idē dico tibi de pecūia: qr plꝰ expedit ꝓmiſſori pecuniā ſoluere i vno loco, q̄ i alio, eo q̄ in vno loco pōt pecuniā ſubleuioribꝰ vſuris hre q̄ in alio. Sz qd ſi is q alio loco certo ſibi aliqd dari ſtipulatꝰ eſt, eodē loco pecuniā petat quo ſibi ꝓmiſſa eſt: Rñ. tūc recte agit: nec habet locum arbitraria loci: qr loci cōmoditas eſt ſalua promiſſori.

q ¶ Plus autē quatuor modis. vt oībus his modis 'a cauſa videat cadere iure antiquo. vnde iſti quatuor modi plus petendi patent in hoc vſu: Plus petitur cauſa vel tempore, req̄, loco q̄.

r ¶ Ratione. a ſimili per contrarium.

s ¶ Petere. vt hic: ⁊.ſ. de fideicō.ſ. non ſolum.

t ¶ Sine cōmēoratiōe. i. ſine vtilitate rei debite, vel intereſſe rei. nā eſt habēda rō eiꝰ vtilitatis ſi ſua interſit in loco deſtinato potiꝰ cōueniri. b Uel dic cōmemoratiōe. i. mētionē faciēte de ipſo loco. nā ipſz locū vbi erat faciēda ſolutio, in libello ponere dz: ſic: peto vt.x. mihi ſoluas hic, vel vbi ſoluere ꝓmiſiſti: vt ħ, ⁊.ff. de eo qō cer. lo. l. ij. ſ. fi. poſt hec niſi ſoluat, poterit eū cōuenire vbicūq̄ voluerit: dūmodo ꝛuēt habeat ibi forū, nō alꝫ: vt.ff.de iudi.l.heres abſens. in fi. Sed Pla. dicit q̄ ſz vbicunq̄ poterat eū cōuenire, pōt etiā ibi vbi nō habeat forū. ⁊ eſt p eo.ff.de iudic.l.eū q. ⁊.ff.de conſti.pe. ſi duo. ſ. ſz ⁊ certo. Sz certe qō dictis legibus dr, vt q̄libet loco poſſit ꝛueniri: verum eſt idoneo vbi cōuēt⁹ habeat forū: vt.ff.de mu.et ho.l.vt gradatim. ſ.j.

v ¶ Adimit. id eſt adimere deſyderat: non tamen adimere poteſt.

x ¶ Arbitraria. i. vtilis certi ꝛdictio ex ſtipulatu, vbi ſtipulatio interceſſit, vt hic fuit: vel vtilis certi condictio ex mutuo, vbi mutuuz erat datū certo loco reddēdū: vel vtilis actio ex teſtamēto, vbi legatū eſt dandū certo loco. nec eñ eſt ꝓpriū nomē actionis: vt.ff.de eo qō cer. lo.l.ij. ſ. hec autē actio. ⁊.l.ſi heres. et.l.aut ſi mutua. Accur.

y ¶ Proponitur. id eſt tribuitur vel datur: vt.ff.de eo quod cer.loco. l.ſi Epheſi.

z ¶ Promiſſori. ſed ⁊ actoris vtilitas attenditur: et vtriuſq̄ vtilitas ſimul attenditur: vt.ff.de eo quod cer.lo.da.opor.l.ij.j.rñ. Additio. Dic q̄ intereſſe rei ſi conueniatur in alio loco, ſemper eſtimatur: ſed non actoris,

Plus petitur quatuor modis. Verſus.

b Queritur Jo. fa. ſi eſt notorium q̄ vtilitas eſt debitori ſoluere i loco vbi agit q̄ in loco ꝛuēto: nūquid rūc debeat actor mentiōez facere de loco ꝛuēto: et dicit q̄ ſic: q̄ petitor ſemper dz narrare formā obligatiōis: vt i. prori. ſ. j. fi. ite q̄ alii qñ expedit ⁊ facilitas eſt debitori ſoluere q̄ dānoſitas eſt ſibi. i eo. ſ. ſi terea. in fi. igit. Ang.

Universidad de Deusto

non actoris,nisi reus fuisset in mora vel culpa:vt not.glos.Bart.et docto.in.d.l.ij.in prin.Ange.

a ¶ Dura.i.non habita mentione vel ratione loci vbi erat facienda solutio:vt d.primus.ff.eo.§.

¶ Huic aūt. ¶ Casus. Supra dictū est q quocūq genere plus petendi olim plus petebatur:cadebat a causa,z rē amittebat plus petens. qualiter autē plus petebatur re vel tpe vel loco, dictuz est supra. ¶ Modo dicit dñs Justinia. qualiter plus petitur causa: et de hoc ponit duo exēpla:vnū in isto.§.z aliud in sequenti. Primū exēplum est tale. Si quis est stipulatus Stichum aut decē vel viginti aureos, et postea petit Stichum precise:plus petere causa videtur. Habuit enī electionē pmissoz soluendi decem, vel Stichū. vnde cū precise petat vnū:adimere sibi videtur electionem:z ita plus petere cā videtur:z ita olim cadebat a causa. Quid ergo debet facere stipulator: quid petet:R. fm qualitatem cōtractus debet facere libellum:et hoc est optimū vbū cotidianū: hoc est,eodē mō quo stipulatus est. vñ qz stipulatus est alternatiue:z alternatiue debet libellū suuz cōficere vel formare. Et sum in versi. Preterea si quis. Tu habes vnum exemplū de eo qui plus petit cā. Hic ponit dñs Justi. aliud exemplū de eodez. Plus enī petit cā ille cui homo i genere pmissus est,si hoiem certū petat.z similr est in vino et in purpura z in alijs. Generaliter enī quādocūq aliquid debetur in genere:si certum quid petatur,plus peti videtur. Videtur enī promissori adimere electionē:vel ad minus hoc facere intendit. Diceret aliqs:hoc verum est quando aliquid in genere promissum est: et ille cui pmissum est,certū petit:qz tūc si ptio fiat petat,plus petere cā vf. Sed qd diceretis vos dñe si aliqd in genere esset pmissuz: et ipe precise petat illud qō vilissimū est in illo genere:videt ne plus petere. Et rñ.q sic,qz adhuc electionē soluēdi pmissori adimere vf. Sepe enī accidit vt pmissori facili⁹ fiat soluere illud qō maioris pretij est. Dibus ergo istis modis dr plus peti:z quocūq istoz modoz plus petebatur,cadebat plus petens a causa. Hodie non est sic:vt patet in proximo.§. Fran.

b ¶ Qui causa. hanc causam electionem iam vocabit.

c ¶ Electio. nisi cū iā vnū interijt. tūc enī alterū qō supest pstabit:vt.ff. de eo qō cer.lo.l.nō vtiqz. Et facit ad hūc.§.ff.de in.do.l.plerūqz.in fi.

d ¶ Eripit. id est eripere vult.

e ¶ Facit. id est facere vult.

f ¶ Prodita est. id est data. Et est actio ex stipulatu hoc modo scz alternatiue proponēda:vt dicitur hic.

g ¶ Preterea. hoc est aliud exēplum qualiter causa plus petitur.

h ¶ Tollit. id est tollere vult.

i ¶ Maioris ptij est. facit ad hoc.ff.lo.itē q̄rit.§.j.z.ff.de 2di.z de.qō traditū est.z.l.seq.z.ff.de in diē addic.l.si vēditor.§.sz si neuter.z.ff.de vsu z habi.l.fi.[a] z.ff.de vsufru.hactenus.§.fi.z.l.seq.

a Ista lex dñi facit ad ppositū:scz alle nihil facitur. Ja.

¶ Et hec quidē. ¶ Casus. Ab illo.§. siqs agēs. vsqz nūc solū habuistis q quatuor sūt modi plus petēdi:z quicūqz aliquo istoz modoz plus peteret,cadebat a causa sua. ppter qō dicit dñs Justi.q hoc vf iniquū,z correctione dignū:z dicit:hec antea in vsu fuerant:scz postea lex Zenoniana z nostra 2stitutio hoc arctauerūt. Et hodie obtinet q nullus a causa cadat,scz qui plus petit tpe,aut alio modo. Sz si plus petat tpe:tūc in penā petētis pl⁹ tpe,duplicabunt inducie:ita q si illud qō post annū debebat,incōtinenti petat:nō poterit illud petere nisi post biēniū:z etiā necesse habebit adhuc soluere oēs expēsas quas in lite reus fecerit. Si aūt re vel loco vel causa pl⁹ petat:R. ñ. Impa. q tūc oē dānū qō sustinebit reus per pluris petitionē,resarciet sibi actor i triplū. h.d. Sz vr̄ p hoc qō dr h, q nō habebit locū id. C. de pl⁹ peti.l.vnica:R. ñ. imo:qz ti. ille in alio casu loquit:vt ptz in apparatu. ppter mendaciū enīz ibi punitur.

k ¶ Et hec quidē.s.q̄ diximus vt plus petēdo cadat a tota cā:vt.ff.eod.§. si qs agēs. Additio. Et 2sulit do. Jason ad euadendū istas penas,q in libello semp adūciat illa salutaris clausula:saluo iure superflui ꝛc.

l ¶ Lex Zenoniana. scilz greca, quam non habemus. Accursius.

m ¶ Et nostra. scz greca: quā non habemus.

n ¶ Cōstitutio.s.greca:vt diximus: cui⁹ snia est vt tempus debeat duplicari cōuento, z oēs expēse sibi restitui:vt.j.de except. §. hodie autem.

o ¶ Quantitate. z sic re.

p ¶ Alio modo. i. loco vl cā:vt.ff.§. plus añt. Acc.

q ¶ Diximꝰ.vt.ff.e.§. triplī.z ibi hui⁹ nostre constitutionis grece snia recitat. Sed si nō solū petit,sed etiā cautionē exegit post litē cōtestatam: amittit debitū etiam hodie[b]:vt.C.de plus pe.l.j. que est huic cōtraria. Si ante litē cōtestatā peteret:nō punitur[c], qz non petit,sed petere vult: vt ff.rem ra. habe.l.ampli⁹ non peti. et in.d.l.C.de plus peti.l.j.

r ¶ Puniatur. scz condictione ex lege illa greca cuius effectuz habuimus.ff.eo.§.tripli.z in hoc.§.plus autem.

¶ Si minus. Diuiditur in duas partes. Primo quādo minus petit. Scdo qñ aliud pro alio per errorez petit. Scda ibi, siquis aliud. Are. ¶ Casus. Audistis iam de eo qui plus petit,qualiter puniebat olim:et qualiter hodie punitur. Dñs Justi. nihil volens dimittere indiscussum,adhuc tractat de eo qui minus petit,qd iuris sit: et dicit q qui minus petit,hoc potest facere sine periculo:z in eodē etiam iudicio plus petere potest:quia ex cōstitutione bone memorie Zenonis fuit hoc introductum,q ille qui minus peteret,posset in eodem iudicio plus petere. Et scire debetis q hec materia illi⁹.l.C.de eden. l.edita actio.z ea que super repetitione illius l.dicuntur,possunt hic repeti. Quidam autē per.§. istum voluerunt dicere q emendatio libelli z mutatio possit fieri vsqz ad sententiam definitiuam:quia vsqz ad sententiam definitiuam semper manet idē iudiciū. Doctores tamen nostri in hoc residēt omnes,q ante litis cōtest. potest fieri emendatio z mutatio.z literā istam ita intelligunt:in eodem iudicio:id est ante litem cōtestatam. vel sic:in eodem iudicio. i. apud eūdem iudicē: nō in eadē instantia iudicij. Vocatur tñ iudiciū idē ppter identitatez iudicis z causarum. Fran. de Are.

s ¶ Intētione. i. in libello intētionis:z hoc per errorem. si enī scienter donare presumitur, fm quōsdam, Sed contra puto, q nunqz donare presumit nisi tunc quando traditio fieret ab eo qui donare presu-

b Idē fa. pla. z ang.

c Sequūt bal. fa. pla. ange. z Ja. z est glos. similis in ca. j. extra de plus peti.

† Glos. i.c. inter dilectos. super vb. addendi. dicit q arg. huius §. in libello sunt ponenda illa vba saluo iure addēdi ꝛc.

mitur:vt.ff.de reg.iur.l.cuius per errorē.hic aūt nō erat datio,ſz quedam abſtinētia. Unde ſiue de reliquo ſciat qui agit,ſiue nō tpe cepti iudicij;locū habet.§.iſte,Additio. Iſta gloſ.in ſe,ꝛ relata ad textum noſtrū,eſt vera:ꝛ ſm Jaſo.vnica ꝛ ſingularis:nō tamen eſt ſimpliciter vera inquātum dicit nunq̄ preſumi donationem niſi interueniat traditio. proſequere vt per eum.

¶ In eodem iudicio.id eſt quādocūq̄ ante ſentētiaz reliquū petierit ſine noua ꝓteſtatiōe,ſz quoſdam,vt hic dr:ꝛ hoc propter duas rationes falſas. Una,q; pōt emēdare libellum qñcūq̄ ante ſententiā,vt dicunt.ꝛ eſt pro eis.ff.de nora.in delictis.§.ſi detracta.et ſic intelligūt. C.de edē.edicta. Altera ratio eſt,quia ſm eos etiā ſi non petat vel probet hoc actor:tamē iudex ſi ſcit,debet ſm ſuam conſcientiā condēnare reum. et eſt pro eis ad hanc rationē.ff.finiū reg.l.ſi irruptiōne. §.ad officium.ꝛ in hac ſententia fuit dñs .ZD. Sed certe ſm Jo.poſituz eſt falſum,ꝛ due rationes male. Nam non poteſt quis immutare libellum niſi vſq̄ ad litem cōteſtatā: nec etiam hodie poſt datum libellum[a], q; ſic dicit aut.q̄ non habet neceſſe in primo libello perſiſtere:vt in aut.de litig.§.oēm.col.viij. Item quia non videtur in iudiciū veniſſe qō poſt litis conteſtationē contingit:vt.ff.de iudi.l.non poteſt.ꝛ.ff.de excep. rei iud.cū queritur.ꝛ.l.egi. Nec obſtat qō hic dicitur,ꝛ quod dicit eodem iudicio. Nam dic id eſt corā eodē iudice,ꝛ ab eodē actore ꝛ reo. Nam ꝛ propter hanc cauſam,ſcilz propter idētitatem perſonarum etiā vbi prorſus aliud petitur,tamen dicitur iudicium idē:vt.j.proxi.§. Item nō obſtat.ff.de nora.in delictis.§.ſi detracta.q; ibi ex eadem cauſa,ꝛ eadē actione,et ad idem agebatur:licet eſſet variatio in quodam beneficio qō dñs habet per.l.vt poſſit pro nora dare:vt.j. de nora.acti.§.ſumma.ꝛ.ff.de re iudi.miles.§.j. Item alia ratio non eſt bona:quia nō ſm conſcientiā,ſed ſm allegata debet iudex iudicare ꝛ pnunciare:vt.ff.de offi.preſi.illicitas.§.veritas.niſi habeat conſcientiam vt iudex:vt in dicta.l.ꝛ.ff.finiū regun.ſi irruptione.§.ad officium.ꝛ hoc in ſingularibus iudiciis[b]. Sed quid in vniuerſalibus? Reſpon.poteſt in eis adīci quādocūq̄ ante ſententiā:vt.ff.de peti. here.l.iij.ꝛ.l.ſi quo tempore.ꝛ ſic intelligitur. C.de ap.l.ſi.§.ſi.

¶ Conſtitutione.ſcz greca:quam nō habemus. Accurſius.

¶ Siquis aliud. Caſus. Supra vidiſtis quid iuris de eo qui plus petit. Sed quid ſi aliquis aliud pro alio petierit,vel ſi vnam actionē pro alia propoſuerit? Reſpondet q̄ non propter hoc periclitabitur ei aliquid:ſed in eodem iudicio cognita cauſa errorem ſuum corrigere poteſt.hoc dicit.Franciſcus.

¶ Intenderit.ſcz ſibi deberi.

¶ In eodē iudicio.i.apud eūdez iudicē.ꝛ dr idē iudiciū ꝓpter idētitatē pſonaꝝ ꝛ iudicis:tñ vere aliud eſt. Sed nūquid noue dilationes dabunt:R ñ.ſi pōt eſſe inſtructus ex petitione pma etiā ad ſcdam,nō dabunt:cū neceſſarie,nō volūtarie ſint dāde dilationes:vt.C.de dila.l.j. Nam ſi primo egit actione vi bonoꝝ raptoꝝ,ꝛ poſtea mutetur, et agatur actione furti:ſatis poteſt eſſe reus inſtructus. Si aūt ſunt diuerſe petitiones,vt in hoc.§.dicit:noue dilationes dande ſunt:vt C.de dila.l.j. Item nunquid iterū de calūnia iurabitur? Reſpon.ſic, quia poteſt ꝛ in hac cauſa calūniari:vt.ff.de dam.infec.l.qui bona fide.§.antepenul.ꝛ penulti.

¶ Corrigere. Nota q; pmittitur alicui errorez ſuū corrigere. Sed nunquid in veteri habet neceſſe perſiſtere? Reſpond.non,ſm hanc.l. Sed hodie contra:vt in aut.de lit.§.omnē.col.viij.ꝛ ita intentabit veterem ꝛ nouam:niſi reo abſoluto in veteri,obiiciatur exceptio rei iudicate in noua:vt quia ſit eadem cauſa agendi,ꝛ eedem perſone,et eadem res,licet alia ſit actio:vt.ff.de iureiuran.l.duobus.§.exceptio. et.ff.de excep.rei iudi.l.ſi mater.§.eandem.ꝛ.l.cum queritur. Vel niſi actio prima[c] ita ſe habeat ad ſecundam,vt electione tollatur:quod in caſibus contingit:vt.C.de fur.l.j.ꝛ.C.ſi ſeruus exte.emi ſe mand. l.j.et.C.de codi.l.fina.ꝛ.C.de pac.inter emp.ꝛ vendi.l.cōmiſſorie.ꝛ.ff. de tribu.l.qō in heredē.§.eligere.ꝛ.ff.de lega.iij.l.cum filius.§.varius.

¶ Intenderit.ſcilicet ſibi deberi.

¶ Sūt pterea quēdā actiōes q; bus nō ſemp ſolidū qō debet nobis, perſeqmur:ſed modo ſolidū perſeqmur,modo min9. Ut ecce, ſi in peculiū filij ſeruive agamus. Nā ſi non minus in peculio ſit,q̄ perſeqmur:inſolidū dñs paterve condēnat. ſi vo minus inueniat, eatenus condēnat iudex,quaten9 in peculio ſit. Quēadmodū autez peculiū intelligi debeat,ſuo ordine proponemus[g].

¶ In dotis reſtitutionez condēnatur maritus inq̄tū facere pōt.

¶ Jtez ſi de dote in iudicio mulier agat,placet eatenus maritū condēnari debere,quaten9 facere poſſit,id eſt,quaten9 facultates ei9 patiunt. Jtaq; ſi dotis quātitati ꝛcurrāt facultates ei9,inſolidū dānat.ſi min9,in tantū quātū facere pōt. Propter retentionem quoq;,dotis repetitio minuitur. Nā ob impēſas[k] ī res dotales fa-

nobis debetur.ꝛ quēadmodum peculiū intelligi debeat,ſuo loco ponemus. Et ſum in.§.item ſi de dote. Jam vidiſtis exemplū de vna actione que qñq; perſecutoria eſt ſolidi:qñq; nō. ZDodo dabo vobis exēplū de alia actione que qñq; datur inſolidū:qñq; nō:ꝛ eſt exēplum de act. de dote,que eſt perſecutoria ſolidi qñ maritus ſolidum facere pōt. Si aūt nō habeat vnde ſolidū facere poſſit:tunc dr condēnari inquātum facere pōt. Et ſumus in vſi. Propter retētionē. Jaz vidiſtis vnū caſuz in quo nō ꝛſequit mulier ſolidū per actionē de dote. Hic ponit dñs Juſti. aliū caſum,puta qñ maritus vtitur retētione ꝓpter impēſas factas in dote.h.d. Fran.de Are.

¶ Sunt pterea quedā actiones. Jnnuit hic quandā diuiſionē actionum,ſcz q̄ alie ſunt perſecutorie inſolidū:alie non.ꝛ hanc proſequit vſq̄ in fi.huius titu.ꝛ nō eſt iſta diuiſio de.xij.diuiſionibus. Nā prima eſt q̄ alie ſunt in rem,alie in perſonā:vt.ſ.eo.§.oīm. Secūda eſt q̄ alie ſunt ciuiles,alie pretorie:vt.ſ.eod.§.ſed iſte quidem actiones ſunt. Tertia fuit[d].ſ.eo.§.ſequēs. Quarta.ſ.e.§.oēs autē actiones. Quinta.ſ.eo.§.actionum autē quedā ſunt. Sexta eſt q̄ alie ſunt tēporales,alie perpetue. Septima q̄ alie ſunt tranſitorie ad heredes, alie nō:vt.j.de perpe.ꝛ tēp.act.§.nō oēs. Octaua eſt q̄ alie ſunt famoſe,alie nō:vt.j.de pe.te.lit.§.pe. Nona q̄ alie ſunt directe,alie vtiles: vt.ff.ſi qua.pau.fe.di.l.pe. Decima q̄ alie directe,alie cōtrarie:vt.ſ. de obli.que ex quaſi contractu.§.j.ꝛ.ij. Undecima q̄ alie ſingulares, alie vniuerſales,alie gñales:vt.ff.pro ſocio.l.pro ſocio arbiter. Duodecima diuiſio[e] eſt q̄ alie ſunt ſimplices,alie duplices:vt famil.herciſcū.cōi diui.fini.regū.ꝛ quedā interdicta:vt.j.de interdi.§.tertia diuiſio. Eſt autem ꝛ hec extrauagans de qua hic dicitur.

¶ Proponemus.vt.j.titu.j.§.cum autem.

¶ Maritū.vel ei9 heredes,ſcz filios cōes.ſecus in extraneis heredibus:vt.ff.ſol.ma.l.etiā filios mulieris.ꝛ.l.maritum.ꝛ.l.ſeq.

¶ Facultates.vt tamē ipſe maritus non egeat[f]:vt.ff.de re iudi.inter eos.ꝛ.ff.de regu.iur.l.in condēnatione perſonaꝝ.ꝛ hoc niſi dolo fecerit maritus quo minus poſſit:cautione expoſita ab eodem de ſolido ſoluendo ſi ad meliorem fortunam peruenerit:vt.C.de rei vxo. act.§.cū autem.ꝛ.ff.ſol.mat.l.etiā filios.§.ſz.ꝛ.ff.pro ſocio.l.verū eſt. §.id quod. Additio. Jtē niſi mulier ipſa eſſet pauper,ita vt ad ipſi9 victum tota dos eſſet neceſſaria. Item ſi res dotalis,vel alia acquiſita ex re dotali,extaret:quia non haberet locum beneficium iſtius textus:vt per docto.hic.

¶ Jmpenſas[g]. dic q̄ impenſe alie neceſſarie ſunt,vt quibus non factis res erat peritura vel deterior futura. Alie vtiles,vt quibus non factis res non erat peritura,ſed eis factis res eſt melior futura. Alie voluptarie,que tñ rem exornant:vt.ff. de verbo.ſigni.impenſe.et.ff. de impen.in rebus dota.fac.l.j.et.l.qō dicitur.§.vtiles.ꝛ.l.voluptarie. In primis impenſis dic q̄ minuunt dotem ipſo iure,ſi conſiſtat in pecunia ꝛ ſpecie:vt ſi eſt fundus ꝛ pecunia in dotem data quātum in funduz impēditur,tantū in pecunia ipſo iure deberi definit. Si ve

ta.C.de edē. Joā. Fab. ꝛ Bal.hic.

Actionuz diuiſiones ſunt.xij. d Pōt ſuſtineri q̄rtia diuiſio fuit in.§.ſ iudiciales. et iſto mō diuiſio.§. ſequēs.et q̄rta. Jaſo. e Dicq̄ in iſto titu.nō ponunt niſi ſex diuiſiones.prima in.§.ij. ſcda l.§.ſz iſte.tertia l §.ſequens. quarta l.§. oēs.quinta l §.actionū. ſexta b.Ja. et eſt de mēte aliorū. f Et in § deducēdo dr attendi mod9 circa duo. Primo circa quātitatē rei cōdemnat fa cultatib9 ꝛ additione pſone: vt ſi poſſit operari / et hēat offiū vel artificiū: ſibi cōputet et fiat deductio ſtatuz operarum. nobilis vo plus expendat q̄ ruſtici suo. Secō circa quātitatez rei: puta anno rū ipſi9 mariti: ſm fer mā.l.hereditatem.in pn.ff. adle. fal. vt per Joā. Fa. ꝛ Ja.hic. g Iſta ci. ē magiſtri ꝛ melior de toto iure in ſua matia: ſz Fa. plā ang. ꝛ Ja.

a Contra=riuz tenent Fab. Bla. ange.ꝛ Ja.

Judiciuz dr idē ꝓpter perſonaꝝ idēti=tatem.

Judex nō ſm ꝓſciam dr iudicare.

b No.ſm Ja.q̄ iudex q̄ eſt ſupra legē: vt papa/ſpator/vl̄ pnceps/cui9 dictuz hr̄ pro lege: dr ſēp ſm ꝓſciam ſuā iudicare q̄=litercūq̄ eā habeat ſiue ex actis ſiue non/aks peccaret. Jtē not. q̄ executor tenet exequi ſniam etiā ꝛtra ppriā ꝓſciam niſi in cā criminali et corporali: q; tunc iudex nō dr exeq̄ ꝓ ſuā ꝓſciē=tiā: vt pulchre p eū.

c Gloſ.intrat hic materiā cumulationis: de q̄ vide bar. bal. Sal. et Ja. in l.edi

f Sibi ſapere poteſt adde.l.mariꝰ.ff.ſoluto matrimonio ro ſolius ſanē equidē q̄ maritus non teneatur niſi in quantū facere poteſt limitat ad magna. nobꝫ modū in Reg. 3.4.

ro solus fundus in dote sit:tunc si tantū expenditur simul vel diuersis viribus quanti est fundus:tunc ipso iure desinit esse dotalis:nisi mulier intra annū spōte marito impēsas obtulerit.Si vero non tm̄, nō desinit esse dotalis:sed tādiu totus vel pro parte retinetur,q̄diu impēse restituātur:vt.ff.de impen.in reb' do.factis.l.qō dicit.ꝛ.ff.de iu.do.l.siquis.§.pe.et fi. et hoc in necessarijs impensis.Si aūt vtiles sūt, tunc per act.neg.gest.vel mandati,si mādato mulieris fecit,repetunt.Voluptarie non repetūtur, etiā si mandato mulieris facte sunt:sed abraduntur sine lesiōe prioris status:vt.C.de rei vxo.acti. §.sed nec ob impēsas.et ff.de rei vend.in fundo[a]. Et sm hanc distinctionem hunc.§.intelligas.ꝛ quod dicit in litera quasi,nō denotat improprietatem,sed est impēsa necessaria, vt dictum est.sz si vtilis vel voluptaria, nullo modo locum habet hic.§.

Impense voluptarie an possint abrasi.

a ¶ Et q̄ est spāle i vxore/tamē ab alio cuius volūtate facte fuissent in re sua:bene repetūt. l.tq̄.alfs.tiij. §.si mutuatus.ff.de in rez verso.

a ¶ Dos.in pecunia consistens.

b ¶ Libris.vt.ff.de impē. in re.do.fa.per totū titu. Accursius.

¶ Sed ꝛ figs. ¶ Casus. Preter actiones iam dictas sunt et alie quibus quandoq̄ persequimur solidum, quādoq̄ non. Eiusmodi sunt ille que dantur contra parentes et patronos,ꝛ contra socium. Idez dico in actionibus que competūt cōtra eum qui conuenitur ex sua donatione.hoc dicit.Fran.

c ¶ Sed ꝛ siquis.sz filiꝰ vel libertus,qui agūt venia impetrata:alʒ puniūtur:vt.s̄.eo.§.et in eum. Accursius.

d ¶ Socio.ꝛ se confitente socium.alias non datur ei hoc beneficium: vt.ff.pro socio,si vnus.§.vltimo. Additio. Quod verum intellige si perseueret in negatione vsq̄ ad lītē contesta.ꝛ negauit in specie esse socium.alʒ secus,puta si in genere:vt nego narrata prout narrantur ꝛc.sm docto.hic.

e ¶ Potest.quod semper accipe detracto tanto q̄ possit inde viuere conuentus:vt.ff.de regu.iur.l.in condemnatione.

f ¶ Ex donatione.id est quando nō potest soluere cum donare promisit.Accursius.

g ¶ Conueniatur.scilicet condictione ex lege:vt.C.de donat.l.siquis argentum.§.finautem. Et nota q̄ hic solus conuenitur inquantum facere potest deducto ere alieno:vt.ff.de re iudic.l.inter eos.§.j.ꝛ.ij.ꝛ melius.§.finali.

¶ Compēsationes. ¶ Casus. Supra vidistis qualiter q̄ñq̄ per actiones persequimur solidum:ꝛ quādoq̄ nō:ꝛ hoc per naturam actionis:vt in superioribus patet. Dicit autem dicit q̄ similiter per actiones quādoq̄ non persequimur solidum propter compensationem factam,vel compositam ab homine.h.d.Fran.

h ¶ Plerūq̄.hoc dicit ppter actionē depositi,ꝛ alias quasdā in q̄bus nō obijcitur cōpensatio:vt.s̄.eo.§.in bone fidei.ꝛ.C.de compen.l.fi.

i ¶ Ex eadem causa. hodie ex quacūq̄ causa ꝛ in quolibet contractu bone fidei vel stricti iuris[b]:vt.s̄.eo.§.in bone fidei.

b Hec gl. pessime loquitur: sm Ia. quē vide plenē

k ¶ Jam dictum est.s̄.eo.§.in bone fidei.

¶ Cum eo quo q̄. ¶ Casus. Adhuc ponit dñs Justi.nobis aliud exemplū actio.in quo exemplo nō semper persequimur solidum,sed aliqñ minus solido. Pone q̄ habebā debitorē qui cessit bonis:deinde tamē ad pinguiorem fortunā deuenerit.intento contra eū actionem vtilē que mihi ante bonorū cessionem cōpetebat directa:condēnabitur ne in ista actione secūda insolidum:Rn̄.q̄ non:sed inquantum facere potest.Inhumanum em̄ esset q̄ de postea acquisitis insolidum condemnaretur.hoc dicit.Fran.

l ¶ Creditoribus.quod fieri non potest antēq̄ debitum agnoscat,vel

in §. f. q actiones bonorū p. liberatur rog. ut hic vem. l. fi. c. de cess bonorū. q. gucing. anphiat tribq̄ modis et limitat 1ū modis in reg. 65.

ibi in id q̄ facere potest no. q. qui cessit bonis et postea perdemit ad quinquies fortunaꝝ nō tenetur nisi inquantū facere potest q. limitat idez gucing. in reg. 66. quatuor modis.

in §. fi. pactus q̄ quis non possit cedere bonis non valet quasi q̄ bonos mores gucinn. ubi plura habet in reg. 242. ubi vide

in iure confiteatur:vt.ff.de cess.bo.l.pe. Prodest autē hec cessio,vt nō ducatur debitor in carcerem:vt.C.qui bo.ce.pos.l.j.ꝛ q̄ in acquisito postea cōueniatur inquantum facere possit:vt subijcit.

Cessio bonorū i duobus p̄dest.

m ¶ Ex integro.videtur sibi ipsi ꝛtraria litera,q̄ ex integro,ꝛ inquātum facere potest,cōueniatur:vt subijcit.Sed sic intelligitur q̄ insolidum cōueniatur q̄diu potest soluere:hoc tamē est deducto semp ne egeat:vt.ff.de cess.bo.qui bonis.ꝛ.ff.de regu.iur.l.in condēnatione. Additio. Vel dic ꝛ longe facilius ex integro,id est denuo siue iterum:vt sit vna dictio:ꝛ ita exponūt doctores periti. Et hoc scz q̄ qui cessit bonis,pōt iterum ꝙueniri si perueniat ad pinguiorē fortunam: veruz est nisi pro eo iam sustinuisset penas corporales,vel cessionē fecisset culo nudo super lapidē. de hoc glos.not.in ca.sicut dignū.extra de ho.et in.c.peccatū.de regu.iuris,in.vj.

Cessione bonorū facta nō sēp cōuenieꝝ q̄ cessit:etiaz si ad pinguiorē fortunā pueniit.

Quod cum eo * qui in aliena est potestate,negotium gestuz esse dicetur.

Titulus.vij.

¶ Cognito contractu seruorum ad obligandum dominū,erit cognitum quid de contractu filij ad obligandum patrem.

* Alias, Quod cū eo ꝙctū est q̄ in aliena est ptāte.

Dulia tamen superiꝰ mentionem habuimus de actione qua in peculium filiorū familias seruorumq̄ agitur:opꝰ est vt de hac actione et de ceteris que eorūdem nomine in parentes dominos ve dari solent, diligentiusᵖ admoneamus. ¶ Et quia siue cum seruis negotium gestū sit,siue cum ijs q̄ in potestate parentum sunt,eadē fere[q] iura seruantur: ne verbosa fiat disputatio[r], dirigamus sermonem in personam serui domiq̄,idem intellecturi[s] de liberis quoq̄ et parentibus quorum in potestate sunt. Nam si quid in[t] his proprie seruetur, separatim ostendemus[v].

¶ Dominus tenetur ex contractu serui insolidum si cōtrahi iusserit,vel si ipsum vel liberum hominem naui vel alicui alij negotiationi prepposuerit actionibꝰ cognominatis quod iussu,et exercitoria,et institoria. Ange.

Diuisio.

Dulia tamen. ¶ Totus iste tit.diuidit in sex ptes. Primo ponit cōtinuationez rubrice. Scōo q̄ filius ꝛ seruus equiparant.ideo dictū in vno,potest intelligi dictū in alio. Tertio prosequitur de cōtractibus seruoꝝ qualiter ꝛ inquātum eoꝝ dñs teneatur. Quarto illud extendit ad filios. Quinto ponit vnū in filio,qō nō habet locū in seruo. Sexto redit ad contractū serui. Secūda ibi, Et quia. Tertia ibi, Si igitur. Quarta ibi, Que diximus. Quinta ibi, Illud ppie. Sexta ibi, Illud in summa. ¶ Casus. Supra titulo ꝓximo.§.sed ꝛ figs cum parente.tractatū est de actione de peculio,que datur contra parentem vel dominū pro contractu facto cum filiofa.vel cum seruo: sed non plene:et propterea dicit in hoc loco q̄ de ea vberius tractare proponit:ꝛ occasione inde sumpta,tractat de omni negotio quod gestum esse dicitur cum eis qui in nostra potestate sunt. Dicit ergo, siue cum filiofamil.siue cum seruo negotium gestum sit,q̄ in omnibus fere eadē natura seruatur.ꝛ sine dubio in quolibet articulo possemus tractare ꝛ exēplificare de ambobus:quia tamē in his duobus eadē fere natura intelligitur:ne verbosa fiat dn̄putatio,sermonē nostrum in personā serui ꝛ dñi dirigamus,et idem intelligamus in parentibus ꝛ liberis:ꝛ de hoc tractabimus.j.eo.§.illud ppie. Arg.eiꝰ qō dicitur,opus est vt de hac actiōe ꝛc.voluerūt quidā dicere q̄ hoc verbū de peculio,est ꝓpriū nomen actionis.nos cōtra:sed sunt adiectiones:vt notatur in fi.huius.§.hoc dicit. Fran.de Are.

o ¶ Superius.vt.s̄.ti.j.§.actiones autem.ꝛ.§.sunt preterea.

p ¶ Diligentius.q̄.s̄.dictum fit.vel dic diligentius,id est diligēter.

q ¶ Fere.hoc dicit ppter ℳacedonianum qō habet locum in filijs, non in seruis:vt.j.eo.§.que diximus.ꝛ propter alios casus quos ibi dicemus.Accursius.

r ¶ Disputatio[c]. No.ꝫ multos doc.qui legēdo ꝛ ꝙsulendo multa et inutilia effundūt,cū paucis vti possint:ꝫ id qō dr q̄ gaudēt breuitate moderni.nā in multiloquio nō deest peccatū.facit.l.ampliorē.§.in refutatorijs.cū ibi no.per glos.ꝛ doc.C.de appel.Ange.

c Ista gl. non est Accursij.

s ¶ Idem intellecturi.nam similium eadem est disciplina:vt hic,ꝛ.ff. de in rem ver.l.ij.§.proinde.ꝛ.§.quoties.

t ¶ In his.scilz parente et filio.

v ¶ Ostendemus.vt.j.eo.§.que diximus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutionū Imperialiū Liber. IIII.

¶ Si igitur iussu dñi. ¶ Casus. Supra dictū est q̄ tractandum erat de actī. siue adiectionibus actionuz que cōpetūt ꝓpter negotia gesta cū seruis ꝛ filiīsfa. Videamus igit primo de illa act. q̄ cōpetit ꝓpter negotiū gestū cū seruo iussu dñi. Dicit igit q̄ si aliquis iussu dñi cuz seruo cōtrahat, cū dño cōtraxisse videt: ꝛ ideo ℈ dñm cōpetit ei actio

¶ Si igitur iussu domini[a] cum seruo negotium gestū erit, insolidum prętor aduersus dñm actionem pollicetur: scilz q̄ is qui ita contrahit, fidem domini sequi videtur[b]. ¶ Eadem ratione[c] prętor duas alias insolidum actiones pollicetur: quarum altera exercitoria[d], altera institoria appellatur. ¶ Exercitoria tunc habet locū, cū quis seruū suū magistrum nauī ꝓposuerit, et quid cuz eo eius[e] rei gratia cui prępositus erit, contractum fuerit. Ideo autem exercitoria vocatur, quia exercitores in nauis quęstus[f] pertinet. Institoria tunc locum habet, cum quis tabernę forte aut cuilibet negotiationi seruum[g] suum pręposuerit, et quid cum eo eius rei causa cui prępositus erit, contractū fuerit. Ideo autem institoria appellatur, quia qui negotiationibus pręponūtur, institores vocātur[h]. Istas tamen duas[i] actiones prętor reddit ꝛ si liberū quis hoiem, aut alienū seruum nauī aut tabernę aut cuilibet negotiationi ꝓposuerit: scz quia eadē ęquitatis[k] ratio etiā eo casu interueniebat.

¶ Si seruus sciente domino in merce peculiari negotiatur, et inde domin⁹ aliq̄d recipere debet: vocatur in tributū vna cum alijs creditoribus. Aretinus.

¶ Introduxit ꝛ aliā ꝓtor actionem, quę tributoria vocat. Hāc si seruus sciente dño in peculiari[l] merce sciente dño negotiet[m], ꝛ qd cū eo ei⁹ rei causa[n] cōtractū erit, ita prętor ius dicit, vt quicqd in his mercib⁹ indecꝫ receptū erit: id iter dñz, si qd ei debebitur, et ceteros creditores pro rata portione distribuatur. et q̄ ipsi domino distributionem prętor permittit, ideo si quis ex creditorib⁹ queratur quasi minus[o] ei tributuz sit q̄ oportuerit, hāc ei actionem accōmodat, quę tributoria appellatur.

¶ Ex cōtractu inito cū suo dño ignorāte, tenetur dñs de peculio, vel in id q̄ in rem suam versum est. ¶ Et dicit versum in rem dñi, si aliquid in rem dñi impēderit necessario: iudex tñ debet pri⁹ inspicere vtruz in rem dñi sit versum, q̄ de peculio condēnet. Areti.

¶ Prętera ītroducta est actio de peculio, decꝫ[p] eo quod in rem dñi versum erit: vt q̄uis sine voluntate dñi negotiū gestum erit, tamē siue quid in rem eius versum fuerit, id totum prędare debeat: siue quid nō sit in rē ei⁹ versum, id eatenus prędare debeat, quatenus peculiū patitur[q]. In rē autē dñi versum intelligit quicquid necessario in rem eius impēderit seruus: veluti si mutuatus pecuniā creditoribus ei⁹ soluerit, aut ędificia ruētia fulserit, aut familię frumētū emerit, vel etiā fundū aut quālibet aliā rē necessariā mercatus[r] erit. Itaq̄ si ex[s] decez

¶ Prętera ītroducta. ¶ Casus. Jam vidistis naturam diuersaꝝ adiectionū: videlz adiectiōis quod iussu: exercitorie et institorie ꝛ tributorie. ad hoc prēter istas sunt inducte a prętore alie adiectiones quarū vna vocatur de in rem verso, et alia de peculio: et sunt diuerse a predictis: quia supradicte adiectiones nunq̄ habent locum contra dominū pro contractu facto cum seruo, nisi hoc factum fuerit domino volente: sed iste due actiones dantur contra dominū pro contractibus factis cum seruo dño ignorante ꝛ nolente: adeo q̄ si sine domini voluntate negotium gestum sit: tamen si quid in eius negotiū versum fuerit, id totū prędare tenetur dñs, ꝛ ad hoc potest agi actione ex illo cōtractu cum hac adiectione, de in rem verso. si autem non sit aliquid versum in rem eius, tunc potest dñs conueniri quatenus est in peculio. Deinde docet quid videtur versum in rem dñi: dicens q̄ illud videtur versum, quod in rē eius necessario impendit seruus. ꝛ de expensis necessarijs ponit multa exempla. Sed pone q̄ seruus alicuius qui sciente dño in negotijs peculiaribus negotiatur, a Titio decem aureos acceperit mutuo: ꝛ quinq̄ aureos creditoribus suis soluerit: reliquos vero quinq̄ alio modo cōsumpserit, pro illis quinq̄ quos in rem dñi cōuertit, debet dñs insolidum conueniri: pro alijs vero quinq̄ peculio tenus dñs conuenitur. Si autē oēs decem aurei in rem dñi versi fuissent, decem aureos consequetur per actionem de in rem verso. Licet cū vna sit actio siue adiectio qua de peculio, ꝛ de eo q̄ in rem dñi versum sit, agitur: tamē duas habet condēnationes. Judex ergo coram quo de in rem verso agit, debet inspicere an in rem dñi versum sit, an nō. Nō cū aliter debet venire ad estimationem peculij nisi aut nihil in rē domini versum sit, aut non totum. h.d. Fran.

a ¶ Dñi. s. volētis cū seruo ℈trahi, siue dirigat iussuz ad seruū, siue ad ℈hentē cū seruo, siue subscripsit: siue quocūq̄ mō ℈ctū ratuz habuit: vt. ff. qō iussu. l. j. §. j. ꝛ. §. fz ꝛ si serui chirographo. ꝛ. §. fi ratum.

b ¶ Videtur. vt etiā ab ipso dño debitū cōdici possit: vt. j. c. §. penul.

c ¶ Eadē rōne. q̄ fidē dñi sequi videt: vt. s. pri. §. in fi. Accursius.

d ¶ Exercitoria. q̄ ꝑpetuo heredi ꝛ in heredē datur: vt. ff. de exer. si tñ. §. fi. ª Jdē in institoria: vt. ff. de instit. l. nouissime. Jdē etiā de in rē verso: vt. ff. quando act. de peculio est an. l. quesitum. in fi.

e ¶ Eius rei gra. bñ dicit ei⁹ rei gra. Nā si ob aliā rē, puta negotij sui: vel cū esset ꝓpositus ad vehēdū onus, ipse accepit mutuā pecuniā nō ad vtilitatē nauis: nō tenetur dñs: vt. ff. de exerci. l. j. §. nō autem.

f ¶ Questus. i. puētus siue lucrū. Sed magr appellat cui toti⁹ nauis anchora. i. gubernatio cōmēdat: vt. ff. de exer. l. j. §. magr mānt nauis.

g ¶ Seruum. vel liberum: vt in fi. huius. §.

h ¶ Vocātur. nota q̄ institoria a ꝓposito, sed exercitoria a preponente vocatur: vt hic, ꝛ. s. proxi. §.

i ¶ Duas. per hoc q̄ dicit duas, excludit primā qō iussu. Accursius.

k ¶ Equitatis. no. q̄ vbi eadē est equitas, idē ius statuendū est. sic. ff. ad. l. Aquil. illud. ꝛ. s. qui. mo. ius pa. po. fol. §. pari ratione.

¶ Introduxit. ¶ Casus. Prēter ꝑdictas actiones qō iussu, exercito.

l ¶ In peculiari merce. Bcaute dicit, non in dñica: vt. ff. de instit. sed ꝛ si pupillus. §. pe.[b]

m ¶ Negotietur. ad oēm quoq̄ porrigit negotiationē: vt. ff. de tribu. l. illud. ꝛ. l. j. §. licet.

n ¶ Ei⁹ rei cā. nota q̄ ad hoc vt cōpetat ista actio, opz q̄ fit ℈tractū illaruz merciū cā: alꝫ nō cōpeteret: vt per Ang. hic.

o ¶ Ad minus. hāc actionē tributoriā dicūt qdā nō dari nisi dñs ꝓmo distribuat: ꝛ dicūt q̄ cogit officio iudicis: ꝛ Bcolligit ex B. §. q̄ dicit min⁹. Sz dico q̄ ante ꝛ post cōpetit: q̄ minus tribuit qui nihil tribuit: vt. ff. de tribu. l. illud. §. si cuius dolo. ꝛ argu. ff. de ver. sig. l. minus. ꝛ. l. verbum amplius. fm Jo.

b Nota ex illo. §. pen. differētiaz: q̄ institoria hz locū i merce dñi ca: tributoria in merce peculiari. et si vna egi et succubui quia male intentaui: possū aliā intēta re. de q̄ dic vt ibi p gl. Ange.

p ¶ Decꝫ eo. caue tibi: quia de duabus actionibus simul dicit, scz de pecu. et de in rem verso.

q ¶ Patitur. facit. ff. de pecu. l. siquis seruum. §. etiam. ꝛ hic adiunge §. ceterum. qui est. j.

r ¶ Mercatus erit. facit. ff. de in rem ver. l. iij. §. proinde.

s ¶ Ex decē. q̄ quot sūt ℈sumpti, in tot dz teneri: vt. s. primo. §.

Vanari

Universidad de Deusto

a ¶ Dinari debes.facit.ff.de in rē verso.l.si pro patre.§.idem.

b ¶ Licet.hoc punctū qđ est hic,ita prave intelligūt quidā ꝙ quicūq; agit de peculio,videt intētare illā formulā ꝛ agere scz de in rē verso: vt hic,ꝛ.ff.de in rē ver.l.filiusfamilias.in fi.ꝛ.ff.de pecu.l.j.§.est autē. que opinio necessaria esse videt. Nā cū de peculio agit,debita peculia ria computātur,ꝛ ita qđ seruus dz dño,et dñs dz seruo naturaliter:qz qđ seruus impēdit in rē dñi, venit in actione de pecu. vt.ff.de pecu.l.quā Tuberōis.§.sz ꝛ id.qđ nihil aliud est ꝙ de in rē verso agi.ꝛ ita q agit de pecu.ꝛ de in rem vers.agit. Sed Jo.dicit ꝙ diuerse sunt actiones,ꝛ actionū formule:nec q formulā vni⁹ ꝓponit,alteri⁹ formulā ꝓponere videt. Nec obstat.d.l.de pecul.l.j.§.est añt.qz licet ibi videatur sub actiōe ꝛ edicto de peculio actionē de in rē verso ꝓponere:tū nō demōstrat edictū qđ sit de peculio trū:sed generale qđ dicit de oñi eo qđ fit cuz eo qui i aliena est ptāte: vt in ea.l.§.verba autez. Itē nō obst.d.l.filius.in fi.qz quo ad effectū ꝓponit de in rē verso,qui ꝓponit ō peculio:nō quo ad formulā. Et eodē mō expone qđ hic ōr:vna est actio de peculio,ꝛ de in rem verso.i.ille qui ꝓponit actionem de peculio, cōsequitur effectū actionis de in rem verso. Et qđ subiūcit,duas hz ꝛdē nationes,scz actio de peculio:vnā.s.pro suo effectu,ꝛ aliaz pro effectu.s. actionis de in rem verso. Accurs⁹. Additio. Hec opi. glos. ꝙ sint diuerse actiones,verior est:quia habēt diuersa noia,ꝛ diuersa media concludēdi.

Actio de peculio et de rē vso: sunt diuerse.

Ꝛctū ꝙ ponit.

c ¶ Actione.s.de peculio.

¶ Cū añt. ¶ Casus. In fine primi. §.habuisti ꝙ tunc demū transeūdum est ad estimationē peculiū,qñ nihil est in rez dñi versum,vel nō totū. Sz dñe,ꝓ deo dicatis mihi qualiter in isto casu debuit estimari peculiū? Frater rñ.cū querit quantū peculiū sit:solū qđ supererit deducto eo qđ dño debet,ꝛ etiā eo qđ illis debet qui in sua potestate sunt vel tutela:aliud qđ supereſt,ōr esse in peculio.ꝛ sum in versi. Alīqñ tñ. Jā intellexistis ꝙ peculiū intelligit illud qđ remanet deducto eo qđ dño debet,ꝛ etiā illis qui in ei⁹ potestate sunt.qñq; tñ ꝛtingit ꝙ dñs nō primo deducit qđ seruis suis debetur:puta si habeā seruū ordinariū, et ipse habeat seruū vicariū:ꝛ ordinarius meus debeat mihi centū,ꝛ vicario suo.l.ego postea conuētus act .de peculio pro cōtractu serui ordinarij,prededucā illa centū que mihi debebat:potero ne deducere illa.l.que seruo suo vicario debebat:dicitur ꝙ nō. Et ratio huius est hec:quia leges imponūtur rebus,ꝛ non verbis. Si enim dñs deduceret debitum vicarij de peculio ordinarij,ꝛ illud poneretur in peculio vicarij:hoc nihil aliud esset ꝙ yna manu auferre de peculio ordinarij,ꝛ alia manu ponere idem in peculio ordinarij,cū peculium vicarij sit peculium ordinarij.hoc dicit.Fran.

d ¶ Dño.scīz debet. Cum enī inspecto iure naturali seruus liber sit, apparet ꝙ naturaliter potest obligari etiā dño suo:vt.ff.de ꝛdi.indebi.si id qđ.ꝛ.ff.de pecu.nec seruus.ꝛ.s.de fideiusso.§.j.Accursius.

e ¶ Debet.q.d.ꝛ id deducitur quod debet dare seruus ijs qui sunt in potestate:vt conseruis suis,ꝛ filijs domini,ꝛ pupillis domini:vt.ff. de pecu.sed si damnum.§.peculium.

Seruus ordinarius.

Seru⁹ vicarius.

f ¶ Si is.s.cui debetur.puta habeo seruū castaldū qui ordinarius ōr: qui hz sub se aliū qui vicari⁹ ōr.si ordinarius aliqd dz vicario,ꝛ cōue

Fin §.cum autem ubi quis quid seruo suo debet dum tñ sit debitū ex cā que obligaret eum cuilibet si esset homo liber scīlicet debuit deduci de peculio vt est tex. in l. nō solū. §. an debitor ff. de peculio ff.

niat de peculio ordinarij,nō deducam qđ vicario debet:ꝛ est ratio in prōptu:qz si deduco ꝓ vicario,adhuc remanet peculiū ordinarij.ꝛ ita frustra fieret deductio,cū semper maneret ordinarij peculium.

g ¶ In ipsius.scz ordinarij.

h ¶ Qđ eo ptinet.i.qđ modo sub nube dixi:obtinet in hoc casu.

i ¶ Seruus.s. ordinari⁹.

k. ¶ Eius.scz ordinarij.

¶ Ceterum dubium.

¶ Casus Dixi Justini. Dñe.s.fecistis mētionē de adiectionib⁹:et duas vltimo posuistis.s.de peculio,ꝛ de in rē verso:sed dñe, posuistis eas vltimo ꝓpterea qz nō dant in casibus in quibus alie quatuor dātur? Frater, rñd.dñs Justi.non:imo nulli dubiuz est quin ille qui iussu dñi contraxit, possit etiā de peculio vel de in rez verso agere:sed stultissim⁹ esset si omissa actio.qđ iussu, per quaz facile solidū cōsequi possit:transeat ad difficultatem ꝓbandi in rem dñi versum,vel probandi ꝙ tantū sit in peculio ꝙ solidū per actiones illas cōsequatur.ꝛ sumus in vsi. Js quoq;.Scire debetis ꝙ ille etiā cui cōpetit tributoria,pōt agere de peculio,et de in rem verso: ꝛ quādoq; expedit plus agere tributoria:qz i tributoria non hz dñs privilegium deductiōis seu predeductionis:sed cum alijs creditoribus vocatur in tributum.Aliquā do(dicit) plus expedit agere dz peculio:puta si non fuerit cōtractum in toto pe.sed in quadam merce peculiari:que est i tertia vel in quarta parte peculij:maior añt pars peculij nō est in merce,sz in predijs ꝛ mācipijs ꝛ fenebri pecunia.ꝛ tunc si agat tributoria,habebit non solum eius merces in qua negotiatur:sed et id quod inde receptū est. Si autē de peculio agat: habebit ratio peculij totius.ꝛ ꝓpterea debet quis caute ꝓuidere ꝛ eligere illā actionē q̄ magis sibi ꝓficere possit.sed quicūq; potest probare in rem dñi versum: de in rem verso agere potest vel debet.h.d.Fran.de Are.

In §. ceterum. pecunia ossa nuncupata que solet dare autem in fellegas deprecantes fenori data. Nam tunc ybae tex. in l. qui cum pecunia §. fi. in l. sunt ria et sic veniret in actoria tamq; mores peculia do intelligendo quod in his am ex publico. pecu fuerint l. 12. xij.

l ¶ Ceterum.diximus.s.in illo.§.ꝓterea.ꝙ is agit de peculio qui cōtrahit cum seruo inuito vel ignorante dño.vnde videtur ꝙ qui contrahit eo volente,puta iussu suo:nō posset agere de peculio:sed tamē aliud est.ideo dic ceterum pro sed.

m ¶ Sed erit stultissimus.Not.quem esse stultum si eligat malum,cū possit eligere bonum:vt in auc.qui.mo.nat.effi.sui.§.j.colla.vj.Unde versus:Qui videt vtili⁹,ꝛ sumit deteriora: Absit ei radius luminis absq; mora.Accursius.

Electio dz esse de meliori.

n ¶ Solidum[a].Not.ꝙ habens duas actiones;vnā ex qua solidū consequi possit,ꝛ aliam cū diminutione:debet intentare illam ex qua solidum consequatur.Ange.

a Jsta gl. non est Accursij.

o ¶ Js quoq;.facit.ff.de trib.l.aliquando.

p ¶ Modo.id est aliquando.

q ¶ Ante deducit.[b] Not.ꝙ in actiōe de peculio dñs est priuilegiat⁹:qz primo sui debiti ratio habetur:de quo.s.eo.§.preterea.Ange.

b Jsta etiā glos. nō est Accursij.

r ¶ In hac actione.scz de peculio.

s ¶ Negotiatur.ꝛ qđ inde receptū est:vt.ff.de tribu.l.ꝓuratoris.§.ꝓ hanc.ꝛ.s.eo.§.introduxit.Accursius.

Electoz actionis nō potest variare.

t ¶ Eligere.ꝛ postꝙ elegerit,non variabit:vt.ff.de tribu.qđ in heredem.§.eligere.nisi fuerit deceptus quādo primā elegit:vt.ff.qđ cum eo qui in alie.pote.l.sed si ex parte.§.fi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Que diximus. ¶ Casus. Que diximꝰ de illo qui ẽxit cū seruo, intelligatis ⁊ in eo qui cū filio vel filia nepote vel nepte ẽxit. Itẽ lz idẽ sit de seruo quo ad dñm, qđ in filio quo ad patrẽ, ⁊ ecouerso, aliquid tñ speciale est in filio qđ nō hz locū in seruo. s. sena. con. Macedo. qđ p hibet filiofa. mutuari: qđ nō loquitur de seruis. Quare aūt sena. cō. Macedo. introductum fuerit: melius habetis in litera q̄ in aliqua parte iuris. h. d. Fran.

a ¶ Que diximus. a prin. ti. tu. vsq; huc.

Filiꝰ ⁊ seruus non in oibus conueniunt.

b ¶ Eadẽ. quātū ad actiones supradictas: lz in q̄busdā nō conueniūt: vt in mutua pecunia, qđ dicyt j. pri. §. Item filius pōt subire iudiciū ⁊ arbitriū: et patrẽ obligat quasi ex ẽctu de peculio: lz seruꝰ nō: vt. ff. de pecu. l. iij. §. si seruus. ⁊. §. idẽ scribit. et C. de iudi. seruus[a]. Itez filius fideiubere potest: ⁊ patrẽ de peculio obligare: vt. ff. de pecu. l. iij. §. si filius. sed seruus non. ff. de fideiusso. l. seruus. ⁊. l. seq. et propter hoc dixit fere. ẽ. eo. §. j.

a Qualiter aūt fiat executio filio condẽnato: hꝫ. ī. ti. j. §. fi. Ange.

c ¶ Aduersus patrẽ. etiā de peculio nō tenet pat: vt hic dz, ⁊. C. ad Macedo. l. si filiꝰ. et caute colligit C. ne filius pro patre, vel pater pro filio. l. j.

d ¶ Senatus. s. senatusco sultū Macedonianū: vt ff. ad Macedo. l. j. qđ cessat in multis casibus, scz. xij. Primo si fuerit miles si liussa. vt. C. ad Macedo. l. fi. Itẽ si dixerit se patrẽ fa. vt. C. ad Macedo. l. j. Itẽ si publice peꝛerfa. videbat: vt. ff. ad Macedo. siqs patrẽfamilias. Itẽ si fuerit in scholis: vt. ff. ad Macedo. lz Julianꝰ. §. qđ dicit. ⁊. C. eo. l. Macedoniani. Itẽ si alīꝰ creditori soluit: vt. ff. e. lz Julianus. §. pe. Itẽ si factꝰ paterfa. debitū p̄mo contractū quocūq; modo agnouit: vt. C. eo. Zenodorus. Item si vertit in rem patris: vt. ff. eo. sed Julianus. §. pinde si acceperit. Itẽ ⁊ si nō accepit vt verteret in rẽ patris, postea tñ vertit: vt. ff. e. sed Julianꝰ. §. sed ⁊ si ab initio. Itẽ cessat quando pater cōsensit, vel presens non cōtradixit: vt. ff. eo. sed Julianus. §. q̄ q̄. ⁊. l. si tū sciēte. ⁊. C. eo. si permittente. Item si postea pater ratum habeat[b]: vt. C. e. l. fi. in p̄n. Itẽ si paterfa. factus soluere cepit: vt. ff. eod. l. sed Julianus. §. fi. ⁊. l. seq. Alīs aūt locū habet vt nō teneatur pater vel filius, siue pecunia fuerit mutuo data, siue aliud in fraudẽ senatusconsulti: vt. ff. e. si filiussa. milias. §. is autẽ. ⁊. l. sed Julianus. §. mutui dationem.

b Dic idez si tacite ratuz habuisse dicat: vt qz recepat tras a filio p̄tinētes q̄ pecūias mutuo acceptas soluere ret: ⁊ nō est statim p̄ stat[r] de ẽvicia sua volūtate: vt ē ter. si. in. l. si filiussa. ff. ad mace. Ange.

¶ Illud in summa. ¶ Casus. Dixi Justi. Dñe, satis dixisti de natura istarum actionum. Frater, dicit ipse, verum est. Adhuc in summa debes scire q̄ si aliquis cōtraxit cum filio vel cum seruo iussu patris vel domini: vel in rem patris vel domini aliquid versum fuerit: poterit agere cū patre vel dño ac si cum eo contrariſſet: et ab eo condicere directa actione: vel instito. vel quod iussu: vel actio. Ipse enim qui potest agere exercito. vel institit. poterit agere directa contra dominum vel patrem, quia iussu ipsorum contrariſſe videtur. Semper enī qui instituit vel preponit: quasi iubere et velle videtur q̄ cum eo agere tur. hoc dicit. Franciscus.

Qđ iussu: exercitoria ⁊c. nō sunt actiones: lz actionū adiectiones.

e ¶ Directo. id est certi condictione directa, nō adhibita hac adiectione, de peculio vel de in rem verso. Sed nunquid supradicta sex nomine, de peculio vel de in rem verso, sunt noīa actionū: Rñ. quidā q̄ sic: ⁊ faciunt pro eis infra in rem verso, sunt noīa actionū: Rñ. quidā q̄ sic: ⁊ faciunt pro eis infinite. ll. que dicūt de ac. de pecu. ⁊ sic de singulis: vt ptz etiā in rubrica cuiuslibet tit. Sed Jo. ẽ. Dicit enī q̄ sunt actionū adiectiones, non actiones. ⁊ facit p̄ eo. ff. de neg. ge. l. mādasti. ⁊. ff. de peculio. l. iij. §. cui cōgruit. Additio. Nota q̄ iste actiones sunt adiectiue, nō aūt p̄priū nomen actionis. Et idē not. in glos. in. l. si tamē plures. §. fi. ff. de exercitio. et in. l. iij. §. si filiussa. ff. de procura. Ange.

f ¶ Condici. scz certi cōdictione, nō adhibita hac adiectione, institoria. Item ⁊ de in rem verso: vt. ff. de in rem ver. l. j. in prin.

g ¶ Intelligitur. facit. ff. de eden. l. pretor. §. si seruus. ⁊. ff. si certū petatur. l. institorem.

¶ Que diximus[a] de seruo ⁊ domino, eadẽ[b] intelligimus et de filio ⁊ filia, et nepote et nepte, ⁊ patre auove cuius in ptāte sunt.

¶ Ex cōtractu mutui filius non potest cōueniri, nec eiꝰ pater, etiā actione de peculio, p̄pter senatusc̄ōsultum Macedonianuz. Are.

¶ Illud p̄prie seruatur in eorum persona, q̄ senatusconsultū Macedonianum p̄hibuit mutuas pecunias dari eis qui in potestate parentis erunt: ⁊ ei qui crediderit, denegatur actio tam aduersus ipsum filium filiam ve, nepotem neptem ve (siue adhuc in potestate sint, siue morte parẽtis, vel emācipatione, sue potestatis esse cœperint) q̄ aduersus patrẽ[c] auū ve, siue eos habeat adhuc in ptāte, siue emācipauerit. Que iō senatus[d] p̄spexit, qz sepe onerati ere alieno creditarū pecuniarum quas in luxuriā cōsumebāt, vite parentum insidiabantur.

¶ Actione quod iussu, vel de in rem verso, vel institoria, vel exercitoria potest agi directo contra patrem vel dominū ex contractu filij vel serui. Aretinus.

¶ Illud in summa admonendi sumus, id quod iussu patris domini ve cōtractum fuerit, quodq; in rem eius versum erit: directo quodq; posse a patre domino ve cōdici, tāq̄ si principaliter cum ipso negotiuz gestum esset. Et quodq; qui exercitoria vel institoria actio ne tenetur, directo posse condici placet: quia huius quoq; iussu cōtractum intelligitur[e].

¶ De noxalibus actionibus. Titulus. viij.

¶ Ex delicto commisso per seruum domino ignorante, vel prohibere non valente, dominus tenetur noxaliter. qđ equitatis ratio introduxit: ne ex delicto rei p prie quis in plus grauetur q̄ sit valor dicte rei. h. d. Aretinus.

¶ Ex maleficijs[h] seruorum, veluti si furtū fecerint[i], aut bona rapuerint, aut damnum dederint, aut iniuriā cōmiserint: noxales actiones proditę sunt: quibus dominо damnato[k] permittitur aut litis estimationem[l] sufferre, aut ipsuz hominem noxę dedere. Noxa aūt est ipsum corpus qđ nocuit, id est seruus: noxia[m] ipsum maleficium: veluti furtū, damnū, rapina, iniuria. Summa aūt ratione permissum est noxę deditiō e functorum vltra ipsorum corpora dominis damnosam esse.

¶ Pro delicto serui dominus liberatur dando seruum pro noxa: in damnum passum transfertur dominium: qđ aduocari potest si dominus emendet dānum, et velit eum manumittere. Areti.

¶ Dominus noxali iudicio serui sui nomine[c] conuentus, seruū qui exercitoria vel institoria actio ne tenetur, directo posse condici placet: quia huius quoq; iussu cōtractum intelligitur[e].

¶ De noxalibus actionibus. Titulus. viij.

¶ Ex delicto commisso per seruum domino ignorante, vel prohibere non valente, dominus tenetur noxaliter. qđ equitatis ratio introduxit: ne ex delicto rei p prie quis in plus grauetur q̄ sit valor dicte rei. h. d. Aretinus.

¶ Ex maleficijs[h] seruorum, veluti si furtū fecerint[i], aut bona rapuerint, aut damnum dederint, aut iniuriā cōmiserint: noxales actiones proditę sunt: quibus dominо damnato[k] permittitur aut litis estimationem[l] sufferre, aut ipsuz hominem noxę dedere. Noxa aūt est ipsum corpus qđ nocuit, id est seruus: noxia[m] ipsum maleficium: veluti furtū, damnū, rapina, iniuria. Summa aūt ratione permissum est noxę deditiō e functorum vltra ipsorum corpora dominis damnosam esse.

¶ Pro delicto serui dominus liberatur dando seruum pro noxa: in damnum passum transfertur dominium: qđ aduocari potest si dominus emendet dānum, et velit eum manumittere. Areti.

¶ Dominus noxali iudicio serui sui nomine[c] conuentus, seruū

que donatio valet p glo. 1am vbi vi. que habeo in. l. 2a. c. de inofficiosis donationibꝫ & p dicta glo. 1am. 1am in. md. 2. que pater

¶ De noxalibus actionibus. ¶ Nō solū ex ẽctibus eoruz q̄ in nra ptāte sunt, cōuenimur: lz etiaz ex delictis. ⁊ qz p eis noxaliter agit, ideo de noxalibus ponit. Accur. Additio. Ad istā continuationē facit. l. j. ff. eo.

Continuatio.

¶ Ex maleficijs. ¶ Totꝰ iste titulus diuiditur p̄cipaliter in duas ptes. Prio ponit qualr deditio pro noxa hz locū i seruo delinquente. Scō an habeat locū i filiofamilias. Secūda ibi, sed veteres. ¶ Casus. Quesiui a legislatore cūre fuit constitutū q̄ dñs qui cōuenitur act. noxali: possit liberari dādo seruū p noxa: Frater, dicit ipse: hoc summa rōne fuit introductum. Iniquū enī esset si seruꝰ per nequitiā suā dño suo vltra estimationē corporis sui posset dānum dare. h. d. Fran.

Diuisio.

h ¶ Ex maleficijs. idē est ex quasi maleficijs: vt. ff. nau. cau. sta. l. fi. §. seruoꝝ. ⁊ de hoc plene dixim⁹. ẽ. de act. §. actiones autem.

i ¶ Furtum fecerint. sup. extraneo. ⁊ idem in sequentibus articulis. Nam cū dño talia cōmittendo, agi nō potest: vt. ẽ. de oblig. ex deli. §. hi qui. ⁊. ff. de noxa. cum seruus.

k ¶ Dño dānato. nesciēti cum delinqueret seruus: vel scienti, tamē p hibere nō valenti: alioquin insolidum tenetur: vt. ff. de noxa. act. l. ij. ⁊ l. in delictis. ⁊. C. eo. l. ij.

l ¶ Estimationē. puta decē, ad q̄ sp est obligatꝰ: lz liberat dādo aīal, scz quouscūq; actione iudicati cōueniat: vt. ff. de re iudi. l. miles. §. decē. et. ff. de peti. here. item venit. §. cum predixim⁹. Accursius.

m ¶ Noxia. vnde versus. Noxia delictum: delinquens noxa vocatur. sed quandoq; vno pro alio vtimur.

Noxia et noxa differunt.

n ¶ Iniquum. sed quandoq; iniquius esset officium alicuius esse sibi damnosum, ꝛm Jo. vt. ff. de fur. si seruus cōis. §. qđ vero.

¶ Dñs noxali. ¶ Casus. Quod iam dictum est de noxalibus actionibus, sufficeret pro to. ti. Jn. §. tamen isto dicitur q̄ si dominus cōueniatur pro maleficio serui, dando seruum liberatur: et in isto casu licet dñs pro delicto serui, ⁊ non pro facto suo seruū tradat ipsi actori: tamen dominium transfert in ipsum actorem sicut transferret dominium serui in tradendo seruum pro proprio facto: puta si vendidisset eum. Verūtamen scire debetis q̄ si seruus datus pro noxa, q̄sita pecunia ab amicis suis, damnum velit resarcire: aurilio pretoris manumittetur. quod est mirabile: sed hoc est in fauorem libertatis. hoc dicat. Franciscus de Are.

o ¶ Serui sui nomine[c]. nota q̄ dominus tenetur nomine serui: ⁊ ita debet fundari libellus ꝛm Ange. Aretinum.

c Ista gl. non est Accursij.

Liberatur.

Universidad de Deusto

a ¶ Liberatur.sed cū seruus nō fit in obligatione,sed dāni estimatione:vt.ff.de re iudica.miles.§.decem.quomodo dando seruum liberatur,cū aliud pro alio inuito creditore solui non possit:vt.ff.si cer.pe. ta.ē.§.f. ¶ Respon.speciale est:quia iniquum est serui nequitiam vltra ipsius corpus extendi:vt.s.eo.§.summa.

a Vel dic vt ff. de dan. i d.l. miles. §.f. de re in dic. q; imo seruus erat in solutiōe: vñ ipm sol c endo libe rat:vt arg. l. q̄s stipul' fuerit. ff. de solut. Ange.

b ¶ Nec minus.quasi dicat,licet detur p alio scilicet pro delicto vel estimatione delicti:tamē dominium transfertur.

¶ Auxilio.sed nōne iniquum est auferri qō perpetuo sibi quesitum est, vt modo deneget:z pbatur. ff. re.amo.l.nō enim? Sed certe est speciale fauore libertatis.sic z alias C.de patribus q fi.dif.l. ij.z.ff.si lib.ingenuus esse di.l.ij.sic z.ff.de here.instit.u.l.pignori.Accursi?. Additio. Et dicit h angelus q redimēs aliquē ab hostibus (qui hodie intelliguntur infideles) potest eum retinere loco pignoris vt seruiat sibi per quinquennium: nisi se redemerit.l.senatus.§. fina.ff.de lega.j.et.l.j.C. de capti.

¶ Sunt autē. ¶ Casus. Ego dixi Imperatori: Dñe,velle scire an actiones ille noxales p̄cedāt a iure ciuili,an a p̄torio. Et dicit q ab vtroq; iure p̄cedunt. Est enī vna actio noxalis q̄ p̄cedit a lege.xij.tab.sez acti.furti nō manifesti. Est et alia noxalis que descēdit a lege Aquil.scilz dāni iniurie.z alie sunt acti.noxales que descēdunt a iure p̄to.veluti vi bonor? raptor?,z iniuriarū. Fran.

Furti non manifesti actio est ciuilis. Furti no manifesti prętoria.

d ¶ Furti.sez nō manifesti. Nam actio furti manifesti est p̄toria: vt.j.de perpe.z temp.acti.§.j.

c ¶ Damni.sez actio.

¶ Dis autez. ¶ Casus. Scire debetis q̄ omnis actio noxalis caput sequit. vnde si seru? tuus dānum dederit,z postea incipiat alius cuz possidere:agit noxaliter ? nouuz dñm ipm seruū possidentē:vt si manumissus fuerit,tunc poterit directo cōueniri de delicto suo.et similiter cōtingit ecōuerso pleruncq; q̄ ille qui tenebatur directo p̄mo ex delicto suo,postea incipiat teneri noxaliter.z de hoc exemplificat dñs Justi.satis in litera.hoc dicit.

actori noxę dedendo liberatur[a]: nec minus[b] in perpetuuz eius serui dominium a domino transfertur.si autem damnum ei cui deditus est,seru? resarcierit quęsita pecunia,auxilio[c] prętoris inuito domino manumittetur.

¶ Noxaliū actionū quędā sunt ciuiles,z quędā prętorię. Areti.

¶ Sunt autem constitutę noxales actiones aut legibus,aut edicto prętoris. Legibus,veluti furti[d] ex lege.xij.tabu.damni[e] iniurię ex lege Aquilia. Edicto prętoris,veluti iniuriarum,z vi bonorum raptorum.

¶ Omnis ad quem seru? delinquens transit,noxaliter conuenitur. Et noxaliter etiam quis punitur pro delicto liberi hominis facti postea serui. Arretinus.

¶ Omnis autem noxalis actio caput sequitur. Nam si seru? tuus noxiam cōmiserit[f], q̄diu in tua potestate[g] sit,tecum est actio. Si autem in alterius potestatez peruenerit,cum illo incipit actio esse. at si manumissus fuerit,directo[h] ipse tenetur, et extinguitur noxę deditio. Ex diuerso quoq; directa actio,noxalis esse incipit. Naz si liber homo noxiam commiserit,et is seruus tu? cē cœperit(qō quibusdam casibus effici,primo libro[i] tradidimus)incipit tecum esse noxalis actio, quę antea directa fuisset.

¶ Ex delicto serui proprij nulla competit domino actio, etiam si postea alienetur vel manumittatur. Idē in seruo alieno,qui efficitur ipsius damnum passi. Itez ex delicto domini nō datur actio seruo libero facto. Aretinus.

Seru? manumissus an teneat de gestis in seruitute.

h ¶ Directo.hic distingue an seruus deliquit,aut ?rit. Primo casu si in dominū:nō tenetur postea factus liber:vt.s.de ob.que ex deli.§. hi qui.z.j.pri.§.et.ff.de fur.l.serui z filij. Si in extraneum,tenetur directo:vt hic. Si autem contrahat,z fuerit connexa gestio illa quam gessit in seruitute,cū ea quā in libertate fecit,tenetur:nō als:vt.ff.de neg.ge.cū actū.z.C.an seruus ex suo facto.l.ij.in fi.nisi in casu:vt.C. de peti.here.l.fi.§.penul.in fi. Additio. Alios etiā casus habes notatos in.l.eum actum.ff.de nego.gest.

i ¶ Primo libro.vt.s.de iure perso.§.penulti.

¶ Si seruus dño. ¶ Casus. Pone q̄ seruus deliquerit contra dñm suū:certe de hoc nulla obligatio p̄dita est:quia nulla est actio ciuilis inter dñm z seruū.z adeo ?rū est,vt si nouū dñm inceperit seru? ille qui ?tra dñm deliquit,obtinere:vel si liber factus fuerit:non possit quōdam dñs ?tū agere,nec nouū dñm noxaliter cōuenire. Sed qd si seruus alien? aliqd deliq̄rit ?tra te,z postea factus fuerit seru? tu?:

potens neagere ?tra dñm quōdam serui tui nunc ex illo delicto? Et rñ.dñs Justi.q̄ iam finita est illa actio q̄ primo cōperebat. Deducta est enī in eū casum a quo nō poterat incipere.z Quis postea illū seruū alienaueris,adhuc nō poteris ?tra eū agere:sicut nec poterit seruus alienatus vel manumissus in quē dñs suus deliquerat,agere contra ipsum.h.d. Fran.

¶ Si seruus dño noxiam commiserit, actio nulla nascit. Nāq; inter dñm,et eum qui in potestate eius est,nulla obligatio[k] nasci potest. Idcoq; et si in alienā potestatem seruus peruenerit,aut manumissus fuerit: neq; cum ipso[l], neq; cum eo cuius nūc in potestate[m] sit,agi potest. ¶ Unde si alien? seruus noxiaz tibi cōmiserit,z is postea in potestate tua esse cœperit[n], interdicitur[o] actio: quia in eū casum deducta fit,in quo consistere non potuit[p]. Idcoq; licet exierit de tua ptāte,agere nō potes[q]:quēadmodū si dñs in seruū suum aliquid cōmiserit:nec si manumissus aut alienatus fuerit seruus,vllam actionem contra dominum habere potest.

¶ Olim pater pro delicto filij siue filię noxaliter tenebatur sicut pro seruo:hodie vero nullatenus: sed ipse filiusfamilias ex delicto suo vt quilibet alius poterit conueniri. hoc dicit. Arretinus.

¶ Sed veteres quidē hoc et in filijsfamilias masculis et fœminis admisere[r]. Noua autē hominum cōuersatio huiusmodi asperitatē recte respuendaz esse existimauit[s]:et ab vsu cōmuni hoc penitus recessit. Quis enī patiatur filium suum,et maxime filiam in noxam alij dari,vt pene[t] per filij corpus pater magis q̄ filius periclitetur? cum in filiabus etiam pudicitię fauor[v] hoc bene excludat. Et ideo placuit,in seruos[x] tantūmodo noxales actiones esse ponēdas:cuz apud veteres legū cōmentatores inuenerimus sępius dictū,ipsos filiosfamilias[y] p suis delictis posse conueniri[z].

k ¶ Obligatio.sez ciuilis: sed naturalis sic:vt.s.de fideiusso.§.j.

l ¶ Cū ipso.manumisso: vt hic,z.C.e.l.j.in fi.Ac.

m ¶ In ptāte.cū alienat? est.z facit.ff.de pec.l.z an illa?.§.sz si alieno. Acc.

n ¶ Esse ceperit.ante litē cōtestatā. Nam post litē ?testatā nō intercidit:vt ff.e.si alienus seruus. Et est rō:qz imputat ei quare alienauerit: vt.ff.eod. quēadmodū.in prin.

o ¶ Interdicitur.facit.ff. de mino. l.verum.in fi.j. respō.z.ff.de lega.j.legatarius.in fine.

p ¶ Non potuit.s.noxalis actio. Et no.rē impediri si deducti i eū casum a quo incipere nō pōt.argu.s.de leg.§.ex ?rio.

q ¶ Nō potes.ar.ff.de capti.z postli.re.l.ij.§.j.als de ca.dimi.l.ij.§.ei qui.

¶ Sed veteres ¶ Cas?. Dixi vobis qualr dñs cōuenitur actione noxali:z qualiter poterit se liberare dādo seruū pro noxa. Hoc etiā habebat olim locū in filijs vtriusq; sexus. Noua autē cōstitutio recte respuendā hanc asperitatē existimat,z statuit hoc solum in seruis habere locum:z maxime qz veteres legū authores scripserunt filiosfa. pro delictis eorum conueniri posse.h.d.

Filij olim p noxa dabā, z a patre licite occidebatur.

r ¶ Admisere.iure veteri dabatur fili? p noxa vt seru?:vt hic. Ité occidebatur licite a patre:sicut seru? a dño:sed hodie nō sic[b]:vt.s.de his qui sunt sui vel alie.iur.§.ij.z.s.ō iure pso.§.ij.z.ff.de libe. z posthu.l.in suis.in fi.z C.de patria pote.l.fi.

s ¶ Existimauit.vt hic,z C.de fur.z ser.cor.l.apud antiquos.in fi. Accursius.

t ¶ Pene.i.fere:vel pene noialiter:sez p cor? pene:z tūc diphthōgatur:quasi dicat,per corpus filij patientis penam.

v ¶ Pudicitie fauor[c]. Nota q̄ pudicitia est multū fauorizanda. facit l.nec ei.§.penul.ff.de adop. Ange.

x ¶ In seruos.i.propter seruos.

y ¶ Filiosfamilias.non etiam patres:vt si filiusfamilias iuder litem suam fecerit male iudicando: vt.ff.de iudi.si filiusfamilias.vel si dānum alicui dederit proiiciendo,eo separatim habitāte a patre:vt.s. de oblig.que ex quasi delic.§.si filiusfamilias.z.ff.de his qui deie.vel effu.l.j.§.si filiusfamilias.z de his legibus dicit hic,cum dicit antiquos cōmentatores. Accursius.

z ¶ Cōueniri.s.directo:vt.ff.eo.noxali.z.l.seq.qbus filijs condēnatis datur in patrē actio in factū de re iudicata in peculiū:vt.ff.e.l.z si condēnatus.z.ff.de pecu.l.ij.§.itē scribit. Sz quid si iudiciū filius accipere noluit:imo cōtumaciter nō venit:an mitti actor debet in possessionem peculij pfectitij? Videt q̄ nō:qz ex delicto filij nō debet cōueniri pater:vt hic dicit. Ecōtra videtur q̄ sic,quia als dicit lex q̄ potest cedere bonis in peculio tali:vt.C.q bo.cede.pos.l.cū z filij.in eo q̄ dicit,vel a patre ?c. Sed huic verbo rñ. Aldricus q̄ dicta lex,Cū z filij. loquit de castrēsi vel de eo qō hz a patre sibi eunti in castra,donatū: qō etiam castrense dicitur:vt.C.fami.hercis.si filius.

Contumacia filij an faciat q̄ actor mitti debeat in peculiū pfectitium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶ Si quadrupes ꝛc. ¶ De maleficijs seruoꝝ dictū est: nūc de maleficijs irrationabiliū aialiū. Nā aut dānū dat hō liber: ꝛ tūc locū hz ti. ꝟ. ad.l.aq.p totū. Aut fuꝰ: ꝛ tūc locū hz. ꝟ. ti. j. p totū. Aut aliud aial: ꝛ tūc locū hz hic titulus Accur. Animaliū. ¶ Totus iste titulus diuidit in duas ptes. Pri

Diuisio.

mo qñ actio de pauperie locū hz vel nō. Scdo loqtur qñ hz locuz actio de edi. edic. vl nō. Scda ibi, hec añt. vel ibi, ceterum.

¶ Casus. Quesiui a legislatore qualr cōueniamur noie aialium q̄ rōne carēt, si dānuz dederint. Et rñd. si aial ratiōe carens, lasciuia vel feritate dānū dederit, vel pauperiē fecerit alicui: poterit ꝙtra te agi act. noxali de pauperie: q̄ qdē actio descendit ex lege. xij. tab. poteris tū liberari dādo illud aial p noxa. Sz dñe, qualr aial irrationale potest dare dānū, aut pauperiē facere? Et ipse rñdet: Frater, si equꝰ tuus calcitrosus calce pcusserit: aut bos tuus solitus cornu petere, cornu petierit: ꝛ dānū dāt, aut pauperiē faciūt: propter hoc locū hz hec act. ꝟm qd de hoc in primo. ꝟ. apparebit. Et suz in vſi. hec añt actio. Quesiui a dño Justi. Dñe, pro deo dicatis mihi vtrū hec actio locū habeat in oibus aialibus q̄ rōne carēt? Et rñ. Frater, hec act. locū hz in oibus aialibꝰ q̄ carēt rōne, dūmō ꝟ naturā sui gñis et ꝙsuetudinē moueant, ꝛ alicui dānum dederint. ceterū si ex naturali feritate alicui dānum dederint: cessat hec actio. vnde si vsus a dño fugerit, ꝛ alicui nocuerit, vl pauperiē fecerit: nō pōt dñs eius quondam cōueniri: q̄ ex quo fera euasit, desinit esse dñs. Et sumus inversi. pauperies. in quo dic casum: Dñe pro deo exponatis ꝛ dicatis mihi quid est pauperies? Et rñ. Frater, pauperies est dānum sine iniuria ꝛc. Aialia autē irrationabilia q̄ rōne carēt, nō possunt iniuriā facere: quia iniuria pertinet ad noxalē actionē. h. d. Accursius.

† Concor. cuz ff toto pn. in ca. si culpa. iuncta gl. sup ꝟbo, aialia tua. extra de iniur. et dā. dat.

† Concor. c. si culpa. i gl. sup ꝟb. animalia. i med. eꝛ de injur.

† Alꝰs gentialis,

a ¶ Animalium. ſ. quadrupedum: vt. ff. eo. l. j. in princi. sed noie dāni dati a bipede, vtilis locū habet: vt. ff. eo. l. penul.

a Et tunc dic aut pro id est: vt post p eodē.

b ¶ Lasciuia. i. luxuria[a]. Vel dic facilitate vt facit pullus.

c ¶ Feruore. i. amore: vt si equus tuus vt equā meā adiret, ostiū meū fregerit. ꝛ dicitur feruor quia calefacit amor: vt in auc. qui mo. na. efficit. le. ꝟ. illud. col. vj.

d ¶ Feritate. i. crudelitate, scz sua, nō sui generis natura: vt. j. pri. ꝟ.

e ¶ Actio. que vocatur in factum, vel simpliciter de pauperie.

f ¶ Prodita. id est adinuenta.

g ¶ Scripta est. vt. ꝟ. ti. j. ꝟ. sunt autem. ꝛ. ff. e. l. j. in prin.

h ¶ Solitus. subaudi in vtro q̄ exemplo etiā. Nā idē est ꝛ si nō sit solitꝰ: vt in pn. huiꝰ ti. Additio. Hoc verū si fera nocēs nō euasit, que habebat cōsuetudinē redeūdi: alꝰ si euasit, nec vtili nec directa tenet dñs, etiā si postea redierit: arg. l. qui res. ꝟ. aream. ff. de sol. Ange.

i ¶ Cōtra naturā. i. cōsuetudinē generis illiꝰ aialis lz sit sua cōsuetudo vt calcitret: vt. ꝟ. pri. ꝟ. nā maior pars equorum nō pessundat: et maior pars boū nō cornu petit: q̄ equi ꝛ boues dicūtur māsueti. Et mansueta dicūtur que gregatim pascūtur. vnde ſm hoc canis nō est in numero ferarū, nec māsuetorū. Nam maior pars canū non mordet: et maior pars nō gregatim pascitur. sed videt etiā q̄ in his feris locum habeat hec act. vt j. c. ꝟ. fi. que est ꝟ. Solu. vtilis (vt ibi) locū habet: directa nō: vt hic. ꝛ. ff. e. l. j. ꝟ. in bestijs. Accursius.

Equi ꝛ boues sunt mansueti. Canes aliq̄ non mordent.

k ¶ Si genitalis. i. si a genere habeat q̄ sit fera.

l ¶ Feritas. i. crudelitas.

m ¶ Actio. scz directa.

n ¶ Ubi. id est postq̄.

o ¶ Euasit. vt. ꝟ. de rerū diui. ꝟ. fere.

p ¶ Pauperies. mirabilis est hec expositio ꝛ legalis: ideo sic forte dicta, q̄ pauperiem aliquā facit: sicut ꝛ dānū diminutio vel ademptio patrimonij dicitur: vt. ff. de damno infec. l. iij.

q ¶ Sensu caret. quando q̄ tñ res inaiata iniuriā facere dr improprie:

¶ Si quadrupes pauperiem fecisse dicatur. Titulus. ix.

¶ Pro dāno per quadrupedem mansuetam dato, actio noxalis directa contra dñm datur, cū animal contra naturam sui generis damnum dederit. Aretinus.

Animaliū[a] nomine †que ratione carent, si qua lasciuia[b], aut feruore[c], aut feritate[d] pauperiez fecerint, noxalis actio[e] lege. xij. tabularum prodita[f] est. Que animalia si noxę dedantur, proficiūt reo ad liberationem: quia ita lex xij. tabularum scripta[g] est: puta si equus calcitrosus calce percusserit: aut bos cornu petere solitus[h], cornu petierit. ¶ Hec autem †actio in ijs que contra naturam[i] mouentur, locum habet. ¶ Ceterū si genitalis[k] *sit feritas[l], cessat actio[m]. Deniq̄ si vsus fugerit a domino, et sic nocuerit: non potest quōdam dominus conueniri: quia desijt dominꝰ esse vbi[n] fera euasit[o]. Pauperies[p] autem est damnum sine iniuria facientis datum. Nec enim potest animal iniuriā feciſſe dici quod sensu[q] caret. Hęc[r] quidem ad noxalem pertinent actionem.

¶ Si quadrupes nō mansueta iuxta naturā sui generis dānū dederit in liberū corpus nō occidendo: dñs ex ędilitio edicto arbitrio iudicis condēnatur in alijs rebus in duplum, vel noxalis actio his duobus casibus contra dominū dirigitur: et pœnales actiones p eodē facto concurrentes nō perimunt se concursu. Aretinus.

Ceterū sciēdū est ędilitio edicto[s] prohiberi nos canē, verrem, aprum, vrsum, leonē[t] ibi habere, qua vulgo iter fit. et si aduersus ea factuz erit, ꝛ nocitū[v] libero homini esse dicatur: quod bonum ꝛ equū iudici videtur, tanti dñs cōdemnetur[x], ceterarū vero rerum quāti damnū datū fit, dupli. Preter[y] has autē ędilitias actiones, ꝛ de pauperie locū habebit[z]. Nunq̄ enim actiones pręsertim pœnales, de eadem[a] re concurrentes, alia aliam consumit[b].

¶ De ijs per quos agere possumus. Titulus. x.

¶ Actiones intētantur per nos,

lis de pauperie locuz nisi animal fuerit sine ratione, ꝛ ꝙtra naturā sui generis nocuerit. Et scire debetis q̄ edilitio edicto phibitū est ne qs habeat canē, verrem vel aprū vel aliud animal qō trāseūtib⁹ nocere possit, ea parte qua vulgo iter fit. et si habeat, ꝛ illud animal libero homini nocuerit: cō dēnabit ille q̄ illud animal habuerit, in q̄tū iustum visum fuerit iudicā ti: nō habēdo deformitatis estimationē: q̄ deformitas humani corporis estimari nō pōt. Si autē in alijs reb⁹ dederit damnū, cōdēnabit in duplū. In versi. preter has añt. scire debetis q̄ qñ aliqō animal nociturū ꝙtra naturā sui generis est in eo loco q̄ vulgo iter fit: preter acti. i factū q̄ descēdit ex edilitio edicto, silr hz locū cōtra eū acti. noxalis ō pauperie vtilis. Sz dñe, si sic est: ergo vos datis duas actio. p eodem delicto. Frater, verū est. Cū em plures sint actiones penales ex eodē delicto descēdentes: vna altera concursu non tollit. h. d. Fran. de Are.

b Ista pena fm glos. i. l. qua vulgo. applicatur p parte fisci ꝛ pro parte parti. alle. ff. ꝟ us q̄ dele. si vero. ꝟ. pe. fm Ange.

Actiones ples si cui competāt, an vna intētata tollatur alie.

s ¶ Edicto. posito. ff. de edil. edi. l. hi em. ꝟ. deinde. ꝛ. l. seq.

t ¶ Leonem. item lupum, pantheram, ꝛ generaliter omne animal qō debeat nocere, siue solutū, siue ligatum, ita tñ q̄ damnū nihilominus facere possit: vt. ff. de edilitio edicto. l. hi em. et. l. et generaliter. et l. sequenti.

v ¶ Et nocitum. in corpore, ita q̄ non sit mortuus: alꝰ. cc. solidi debentur[b]: vt. ff. de edil. edic. qua vulgo. ij. rñ. Accursius.

x ¶ Condemnetur. ratione deformitatis non habita, sed impensaruz tantum in curatione factarum, et operarum amissarum et amittendarum: vt. ff. eod. l. ex hac. Item condemnatur in duplum occasione damni dati in alijs rebus ex hoc edicto: vt hic, et. ff. de edil. edic. qua vulgo. ij. respon. in fine.

y ¶ Preter has. i. preter hos modos agendi edilitio edicto.

z ¶ Habebit. scz vtilem: alꝰ contra: vt. ꝟ. eo. ꝟ. hic autē. Accursius.

a ¶ De eadem re. i. ex eodem facto ꝛ delicto.

b ¶ Consumit. hoc est intelligendū cōcursu. perceptione enī vna aliaz cōsumit. Et ad euidentiā istoꝝ dic q̄ qñ cōpetūt plures actiones eidem et contra eūdem: aut oēs penales sunt: aut oēs rei persecutorie: aut alie penales: alie rei persecutorie. Primo casu subdistingue: aut omnes ex vno delicto, ꝛ tunc vna tollit aliam perceptione: non in id qō excedit: vt. ff. vi bo. rap. l. j. ꝛ. ff. de act. ꝛ oblig. qui seruū. j. rñ. et hoc cum ex vno delicto: nō autem cōcursu: vt hic dicit. vbi autez ex diuersis factis, vna non tollit alteram etiā perceptione: vt. ff. de priua. deli. l. nunq̄. in princi. In secūdo casu, quando omnes sunt rei persecutorie: dic q̄ aut contra eūdem dantur, ꝛ tunc tolluntur adinuicē perceptione, non concursu: vt. ff. loc. si merces. ꝟ. culpe. aut contra diuersos, ꝛ tunc non tolluntur etiam perceptione: vt. ff. de tab. exhib. l. locum. ꝟ. condemnatio. In tertio casu, scilz quando alia est penalis, et altera rei persecutoria: iterum subdistingue: quia aut est penalis originaliter, et tunc neutra per alteram tollitur: vt. ff. de fur. si pignore. ꝟ. cum furti. et. ff. de condi. fur. si pro fure. ꝟ. furti. hoc tamen fallit in casu: vt. ff. nau. cau. sta. l. idem. ꝟ. fi. quia ibi competebat altera de iure cōmuni: altera de iure speciali. Aut non est mere vel originaliter penalis: ꝛ tunc vna per alteram tollitur: vt. ff. quod metus causa. l. metum. ꝟ. licet. Additio. Simlem glos. habes. ff. nau. cau. sta. l. idez ait. ꝟ. finali. et in. l. nunq̄ actiones. ff. de regu. iur. cuius regule tenor ponitur hic in fi. ter.

¶ De ijs per quos agere possumus. ¶ Quia de actionibus dixim⁹, videamus per quos exerceātur. ꝛ in hoc incipit, Nunc ꝛc.

Diuisio.

Vnc. ¶ Totus iste titul' diuiditur in tres partes. Prio ponit vnū dictū bimēbre. Scō vnū mēbrum assumit et declarat tā de iure ātiquo q̄ hodierno. Tertio declarat qd est procurator et tutor. Scā ibi, Alieno veluti. Tertia ibi, Procurator. ¶ Casus. Accessi ad dñz Justi. et q̄siui ab eo. Dñe, quis est ille q̄ pōt p alio agere: Frater, dicit ipse: Scire debes q̄ licitū est cuilibet nomine suo agere vel noie alieno. Noie suo, sicut p facto suo. nomine alieno, veluti noie procuratorio vel tutorio, vel curatorio. et sic seruatur hodie. Olim aūt potuit quilibet agere nomine suo, sed non nomine alieno: nisi in casibus positis in lra. Et q̄ antiquitas ista modernis dura videbat, et magnā afferebat incōmoditatez, q̄ alieno noie agere nō licebat: eo q̄ multis de causis impediebātur homines quo min⁹ res suas exequi possent: ꝓpterea ceperūt homines p procuratores litigare. h.d. Fran. de Are.

¶ Admonendi sumus. id est admonemus.

¶ Agere. scz hodie.

c ¶ Quēlibet. s. idoneuz: ꝓpter seruū: qui nec suo nec alieno noie admittitur: vt. C. de iudi. l. fin⁹. [a] Itē ꝓpter pupillum: vt C. q legiti. pso. ha. per totū. Accur. Additio. Ex hac gl. nota q̄ lex gñaliter loquēs recipit restrictionē ex habilitate siue idoneitate: vt. l. vt gradatim. ℌ. et si. ff. de mune. et hono.

a Dic q̄ seru⁹ nō pōt esse in iudicio nisi l certis casibus de q̄b⁹ in. l. vlt certis. ff. de iudi. Ange.

d ¶ Cum. id est q̄uis.

e ¶ Eorū noie. scz siquis faceret furtū captiuis, vl reipu. causa absentibus. Additio. Dic q̄ hec rō fuit impulsiua, ꝑz Ang.

f ¶ Cuius. i. alicui⁹. q. d. procurator pōt agere noie eorum qui sunt in tutela captiuorum, et reipublice causa absentium.

g ¶ Impedimēto. scz qd si nullū sit impedimētū: Rñ. idē: vt. ff. de procur. l. j. ℌ. vsus.

Et per procuratores nostros: quorum vsus olim prohibitus erat, nisi in certis casibus: sed nunc necessarius est quando principalis agere vel defendere impeditur. hoc dicit. Ange. Areti.

Nunc admonēdi[a] sumus agere[b] posse quēlibet[c] hominez aut suo nomine, aut alieno. ¶ Alieno, veluti procuratorio, tutorio, curatorio. cum[d] olim in vsu fuisset alterius nomine agere non posse nisi pro populo, pro libertate, p tutela. Prēterea lege Hostilia p̄missum est furti agere eorum[e] nomine qui apud hostes essent, aut reipublicę causa abessent, quive in eorum cuius[f] tutela essent. Et quia hoc non minimam incōmoditatem habebat, q̄ alieno nomine neq̄ agere, neq̄ excipere actionem licebat: cœperunt homines per procuratores litigare. Nam et morb⁹, et ętas, et necessaria peregrinatio, itēq̄ alię multę causę sępe hominibus impedimento[g] sunt quo minus rem suā ipsi exequi possint.

¶ Procurator constituitur verbis habilibus interpositis, etiaz aduersario absente et ignorante. Angelus.

¶ Procurator neq̄ certis verbis[h], neq̄ prēsente semper aduersario, imo plerūq̄ eo[i] ignorante constituitur. Cuicūq̄[k] enim permiseris rē tuā[l] agere aut defendere[m], is tuus procurator ītelligitur.

¶ De tutoribus et curatoribus remittit.

¶ Tutores et curatores quēadmodum constituantur, primo libro[n] expositum est.

¶ De satisdationibus. Tit. xj.

¶ Olim conuentus actione reali, satisdabat: siue suo, siue alieno nomine cōueniebatur. sed agens reali, nullam satisdationē prēstabat, si suo nomine agebat: secus si procuratorio nomine: quia satisdabat ratā rem dñm habituruz. Agēs vero personali, ad ea cogebatur, ad q̄ agēs reali. Cōuentus vo alieno noie, satisdationē prēstabat iudicatuz solui, si alieno noie faciebat: si vero suo, ad nullaz satisdationem cogebatur. Areti.

Satisdationum modus alius antiqtati placuit, alium nouitas per vsuz amplexa est. Olim cū si in rem agebat, satisdare possessor[o] compellebatur, vt si victus esset, nec rem ipam restitueret, nec litis estimationem: potestas esset petitori aut cū eo[p] agendi, aut cū fideiussoribus[q] eius. q̄ satisdatio appellatur Judicatū solui. Añ aūt sic appellet, facile est intelligere[r]. nāq̄ stipulabatur qs vt solueret sibi q̄ fuerit iudicatum. Multo magis is qui in rē actione cōueniebat, satisdare cogebat, si alieno nomine iudicium accipiebat. Ipse autē qui in rē agebat, si suo nomine petebat, satisdare non cogebatur. Procurator vero si in rem agebat, satisdare iubebatur rem ratam dominum habiturū. periculum[s] enim erat ne iterū dominus de eadem re experiretur.

¶ Tutores vo et curatores eodez modo quo et procuratores satisdare debere, verba edicti[t] faciebāt: sed aliqñ his[v] agētibus satisdationem cōtestatā: alś habilitatur persona procuratoris: vt hic per doc. et in. l. ita demum. et. in. l. exigendum. C. de procu.

l ¶ Rem tuam. ergo et vnam, et plures: ergo nuncius est procuratoz: quod verum est: vt. ff. de procura. l. j. ℌ. j.

m ¶ Defendere. scz mādato interueniēte. alś simpliciter posituz hoc verbū defensoz intelligitur sine mādato: sz procuratoz cū mandato est: vt ff. de pcu. si procurator. ℌ. p ztiū. et facit ad hunc. ℌ. ff. fami. her. l. plane. in fi.

n ¶ Primo libro. vt. ē. g da. tu. pos. p totū. et de legiti. agna. tut. p totū. et p alios seq. tit. vsq̄ ad tit. de satisda. tu. et cur.

¶ De satisdationibus. ¶ Facta mētione procuratorū, a q̄b⁹ satisdatio exigitur: cōpetēter de satisdatiōe subiūgitur. Acc.

Continuatio.

Satisdationū ¶ Tot⁹ iste titulus diuidit in tres partes. Primo ponit qd iuris erat olim circa satisdationem in iudicio: siue quis agebat noie suo: siue vt procurator. Secūdo qd iuris sit hodie. Tertio excētēdit hāc legē ad oēs p uincias. Scā ibi, Sz h hodie. Tertia ibi, Quā formā. ¶ Casus. Audo dus satisdatiōis ali⁹ fuit olim, ali⁹ est hodie. Apō antiq̄s ita erat olim q̄ q cū q̄ veniebat actiōe in rem, et suo noie: ipe debebat satisdare sub hac forma, q̄ si vict⁹ esset, rē restitueret, vel litis estimationem: et sup hoc dabat bonū fideiussorez: et licebat petitori agere cū ipo reo vel cū ei⁹ fideiussore: et ista satisdatio vocabat olim iudicatū solui: qm̄ ponebat p iudicato soluendo. et multo fortius debebat prestare istā satisdationem qui conueniebatur in rem actione, et nomine alieno. Sz qd erat de eo olim qui agebat act. in rem? Frater, aut agebat nomine suo: et tunc non cogebatur satisdare dominum suum rem ratam habiturum. Periculum enim alś esset ipsi reo ne ipe dominus iterum ageret pro eadez re. tutores etiā et curatores qui agebant actione in rem nomine pupillorum vel adultorum, eandem satisdationem interponere solebant. Sed quid erat ōlim in act. personali? Frater, in persona actoris idem intellige q̄ in persona rei. In persona tamen rei est differentia: quia in personali actione rē si suo nomine coueniatur, nullam satisdationez prestat de iudicato soluēdo. Si autem alieno nomine conueniatur in actione personali: tunc necesse habet satisdationez prestare de iudic. soluen. quia in aliena re nemo idoneus defensor sine satisdatione intelligitur. hoc dicit vsq̄ ad illum. ℌ. sed hodie.

Diuisio.

o ¶ Possessor. suo nomine conuentus.

p ¶ Cum eo. scz reo victo.

q ¶ Cum fideiussoribus. ex fideiussione.

r ¶ Facile est intelligere. cuz nomen sit consequens rei: vt. ē. de dona. ℌ. est et aliud.

s ¶ Periculum. facit. ff. de procu. non solum. ℌ. itē ait. et de iureiurando, nam postea.

t ¶ Edicti. scz pretoris: qō edictum non habemus.

v ¶ His. s. tutoribus et curatoribus. Sed qñ hoc? Rñ. forte tūc quādo erant testamentarij, vel datiui scilz per inquisitionem. Nam tunc non cauebant de rato: vt. ē. de satisd. et. tuto. in prin.

Mādatū spāle in multis casibus exigitur.

Procuratoris offiū q̄busdā est interdictū.

i ¶ Eo. scilicet aduersario.

k ¶ Cuicūq̄. s. habili, nō militi: vt. ff. de pcur. l. filius. ℌ. veteráni. Itē nō femine: vt. ff. de pcu. feminis. Itē nō habēti iminēs impedimētū quare nō possit cogi: vt. ff. de pcu. l. neq̄ femina. Itē nō minori. xxv. an. vt. ff. de pcu. minor. Itē nō furioso vel muto: vt. ff. de pcur. l. ij. ℌ. furiosus. et. l. mut⁹. j. fi. Itē nō accusato de crimine capitali: vt. C. de pcur. l. reū. Accur. Additio. Qui oēs phibent esse procuratores, nisi fuerit lis ztestata. Et est ratio: quia hec exceptio debet opponi ante

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutionum Imperialium Liber. IIII.

a Remittebatur. scilicet de facto.
b Necessitas erat. ꝟ nō dz eē. ℌ. ſm Jo. qui. & qō ſequit, eſt de antiqtate.
c Agitur. vt ſuo noīe agēs nō caueat: als caueat rem ratā dñm habiturum: vt. Ꝟ. e. ℌ. ipſe autem. ſ. ℌ. procurator.
d Omnino. ſcz ſiue cum mandato: ſiue ſine mandato.
e Satisdaret. ſcz iudicatum ſolui.
f Qz nemo. no. ītiquā regulā, q̄ etiā hodie bona eſt: vt ℌ, et. j. e. ℌ. ſi vo reus. ſ. ff. de pcu. l. nō videtur. ſ. l. inuitū. ℌ. fi. ſ. l. qui propꝛio. ℌ. q alium.
g Nō cogebat. Jn hoc ſolo caſu differebat ab actione in rē: lz ꝑ multa ẏba hucuſq; iter eas notauerit differētiam Additio. Dic ſm Joā. fab. q̄ hec gloſſa recte loquitur: q̄ ſupponit q̄ olim cōuētus actione pſonali nō ſatisdabat: ſ idē dicit ff. de mino. l. ſi pcurator me⁹. Sz ↄtrariū ꝺr in rubri. iudi. ſol. ꝑ qua. ff. de ſol. l. cū qs. ℌ. de peculio. ſm Ange.
Sed hodie. ¶ Caſus. Jn ſupioꝛib⁹ dixi q̄ cōuētus act. i pſonā, nō tenebat iudi. ſol. ſatisdare: ſed cōuētus in rē act. ſuo noīe, ſatisdare tenebat iud. ſol. Sz hodie aliud eſt. ſiue enim hodie aliqs ꝙueniat in rē: ſiue in pſonā, ſ ſuo noīe: non tenet satisdare de iudi. ſol. ſed tenet ſatisdare iudicio ſiſti vſq; ad terminū litis: vel cōmittitur ſuę promiſſioni cū iureiurando, quā iuratoriā cautionez vocant: vel nudā pmiſſionē, vel tio remittebat[a]. Hec ita[b] erant ſi in rem agebatur. Si vero in pſonam, ab actoꝛis quidē parte eadē obtinebant q̄ diximus in actione qua in rem agitur[c]: ab ei⁹ vero parte cū quo agitur, ſi quidē alieno nomine aliquis interueniret, omnino[d] ſatisdaret[e]: qz nemo[f] defēſoꝛi aliena re ſine ſatisdatione idoneus eſſe creditur. Qz ſi pꝛio nomine aliquis iudiciū accipiebat in perſonā, iudicatū ſolui ſatisdare non cogebatur[g].
Hodie conuentus ſuo nomine quacunq; actiōe, non ſatisdat iudicatum ſolui, ſed de iudicio ſiſti, ſi nō poſſidet immobilia: quę aliquando eſt cuz fideiuſſoꝛe, aliquando non. Aretinus.
Sz hodie hęc aliter obſeruātur. Siue enim qs in rē actiōe cōuenitur, ſiue pſonali, ſuo noīe: nullā ſatisdationē[h] ꝑ litis ęſtimatiōe[i] dare cōpellitur, ſed pro ſua tantū perſona, q̄ in iudicio ꝑmaneat[k] vſq; ad[l] terminū litis: vel cōmittitur ſuę promiſſioni[m] cuz iureiurando, quā iuratoriā cautionez[n] vocant: vel nudā ꝑmiſſionē[o], vel ſatisdationē(ꝑ qualitate[p] perſonę[q] ſue) dare compellitur.
Procuratoꝛ domini actoris vel quaſi, ſatisdat de rato, ſi dubium fuerit de mādato: procuratoꝛ rei, etiam ſi de mandato certū extiterit, cauet iudicatuz ſolui, cū oīmibus clauſulis opportunis: ꝑ quo reus poteſt exiſtere fideiuſſoꝛ. quę fideiuſſoꝛia obligatio hypothecariaz habere debet annexam. quę ſtipulatio iudicatū ſolui, cōtra hęredē fideiuſſoꝛis porrigitur. tenetur etiam idez procuratoꝛ ſi reus fuerit litem conteſtatus, cauere q̄ tēpoꝛe ferendę ſententię reus in iudicio parat⁹ erit: als fideiuſſoꝛ pro eo intercedens tenebitur pro eo quod fuerit mādatū, niſi prouocatio intercedat. hoc dicit. Aretinus.
Sinautē per ꝓcuratoꝛem lis vel iſertur, vel ſuſcipitur: in actoꝛis quidē perſona, ſi nō mādatū[r] actis inſinuatū[s] eſt, vel ꝓſens dñs litis in iudicio ꝓcuratoꝛis ſui pſonam cōfirmauerit[t]: ratā rem dominum habiturū[v] ſatisdationez procuratoꝛ dare compellitur: co-

m Promiſſioni. ſ. vbi poſſidet immobilia. Jtē propter priuilegiū: vt. C. de prin. agē. in re. l. fi. lib. xij. ſ de dig. l. quoties. eo. lib. Jtem in caſu quando nō poſſidet immobilia: vt. C. vt omnes tam ciui. q̄ cri. l. j. ibi, iuratorie tantum cautioni.
n Juratoriam cautionem. ſcz iudicio ſiſti.
o Mudā promiſſionez. repete, dare cōpellit: vt economus, ſ alij clerici: vt in authen. de ſan. epi. ℌ. ſiquis autem pro pecuniaria cauſa. col. ir.
p Pro qualitate. vt ſi ſit parēs vel pꝛonus rei vel actoꝛis: vt quia vocet patronū vel parentem. tunc em̄ quilibet fideiuſſoꝛ ꝑ idoneo accipit: vt ff. in ius vo. vt eant. l. j. ij. ſ. iij. et. ff. qui ſatisd. cog. l. ij. ℌ. ij. et. ℌ. qō ait ꝓtoꝛ. Sed nunquid hodie indistincte ſatisdandū eſt: vt in authē. de exhi. ſ in ſtro. re. ℌ. ſuſcepto. que eſt in. C. de lit. cōteſt. authē. offerat: R ſi. illa ſm dis. huius. l. intelligitur. Nā poſteriores per priores intelligūtur: vt. ff. de le. ſ ſenatuſcō. l. ſed et poſteriores.
q Perſone. ſcilicet rei.
Sinaūt ꝑ ꝓcuratoꝛē.
¶ Caſus. Supra dictuz eſt q̄ ſi aliqs ſuo noīe cōueniat, q̄ nunq̄ ſatisdabit de iudi. ſol. ſed ſoluz preſtabit cautionez vſq; ad terminum litis. Sed quid ſiqs litiget per ꝓcuratoꝛē: Frater, per ꝓcuratoꝛez pōt actoꝛ litigare vel reus. Et primo videamus de illis qui litigāt per ꝓcuratoꝛē ex perſona actoꝛis. Tūc em̄ neceſſe eſt q̄ caueat de rato ſi dubitetur de mandato. Si em̄ ꝙſtet de mādato: tūc non tenetur cauere de rato. Sed qualiter poterit cōſtare de mandato procuratoꝛis: Frater, tibi dico: de mādato ꝓcuratoꝛis conſtabit ſi mādatū eſt actis inſinuatū: vel ſi dñs litis in iudicio eſt preſens, ſ in iudicio ꝓcuratoꝛis pſonaz confirmauerit. Jdē obſeruandū eſt de tutoꝛe ſ curatoꝛe volēte agere per ꝓcuratoꝛē: ſ in alīs quibuſcunq; pſonis alienarū rerū gubernationē habentibus: vt in gloſ. ſ ſum in ẏ ſi. ſi ẏo aliqs. in quo pone caſum ſic. Jam habuiſtis quid iuris ſit q̄ lis inferꝛ per ꝓcuratoꝛez actoꝛis. modo videamus quid iuris ſit q̄ lis ſuſcipit ꝑ ꝓcuratoꝛez rei. Tunc em̄ pōt reus pſens eſſe fideiuſſoꝛ ꝓcuratoꝛis ſui coꝛā iudice: vel extra iudiciū pōt eſſe fideiuſſoꝛ ſui ꝓcuratoꝛis ꝑ oīb⁹ clauſulis: vel als cōtentis ſub illo ẏbo iudi. ſol. ita q̄ teneat per illā ſatisdationē, ſ lis cōtentis ſub illo ẏbo iudi. ſol. ita q̄ teneat per illā ſatisdationē, ſ etiā hęres eius. dz etiā cauere ꝓcuratoꝛ rei q̄ reus veniet ad iudiciū tēpoꝛe ſententie definitiue: vel ſi nō venerit, q̄ ſoluet oīa q̄ in definitiua ſententia fuerint: niſi a definitiua ipſa fuerit appellatuz. hoc dicit. Hec tñ vltima cautio in perſona rei hodie nō hz locū: nec etiam alie due in perſona actoꝛis: ſcz q̄ caueat ſe conteſtaturū litem intra duos menſes: et q̄ idem ſoluet decimam partem litis ſi ſuccūbat. vnde q̄ ſatisdetur, in. l. cauetur: ſed in vſu non habetur. Fran.

pulatiōe ꝑ toꝛia et iudiciali / nō aūt i ſtipulatione conuentionali vt ibi notāt Bal. Ang. et Sali. et no. Bar. in l. iij. circa fi. ff. de cureo. qō no. ſm Ange.

a Remittebatur. ſcilicet de facto.
b Necessitas erat. ꝟ nō dz eē. ℌ. ſm Jo. qui. & qō ſequit, eſt de antiqtate.
c Agitur. vt ſuo noīe agēs nō caueat: als caueat rem ratā dñm habiturum: vt. Ꝟ. e. ℌ. ipſe autem. ſ. ℌ. procurator.
d Omnino. ſcz ſiue cum mandato: ſiue ſine mandato.
e Satisdaret. ſcz iudicatum ſolui.
f Qz nemo. no. ītiquā regulā, q̄ etiā hodie bona eſt: vt ℌ, et. j. e. ℌ. ſi vo reus. ſ. ff. de pcu. l. nō videtur. ſ. l. inuitū. ℌ. fi. ſ. l. qui propꝛio. ℌ. q alium.
g Nō cogebat. Jn hoc ſolo caſu differebat ab actione in rē: lz ꝑ multa ẏba hucuſq; iter eas notauerit differētiam Additio. Dic ſm Joā. fab. q̄ hec gloſſa recte loquitur: q̄ ſupponit q̄ olim cōuētus actione pſonali nō ſatisdabat: ſ idē dicit ff. de mino. l. ſi pcurator me⁹. Sz ↄtrariū ꝺr in rubri. iudi. ſol. ꝑ qua. ff. de ſol. l. cū qs. ℌ. de peculio. ſm Ange.
Sed hodie. ¶ Caſus. Jn ſupioꝛib⁹ dixi q̄ cōuētus act. i pſonā, nō tenebat iudi. ſol. ſatisdare: ſed cōuētus in rē act. ſuo noīe, ſatisdare tenebat iud. ſol. Sz hodie aliud eſt. ſiue enim hodie aliqs ꝙueniat in rē: ſiue in pſonā, ſ ſuo noīe: non tenet satisdare de iudi. ſol. ſed tenet ſatisdare iudicio ſiſti vſq; ad terminū litis: vel cōmittitur ſuę promiſſioni cuz iureiurando, quā iuratoriā cautionez vocant: vel nudā ꝑmiſſionē, vel tio remittebat[a]. Hec ita[b] erant ſi in rem agebatur. Si vero in pſonam, ab actoꝛis quidē parte eadē obtinebant q̄ diximus in actione qua in rem agitur[c]: ab ei⁹ vero parte cū quo agitur, ſi quidē alieno nomine aliquis interueniret, omnino[d] ſatisdaret[e]: qz nemo[f] defēſoꝛi aliena re ſine ſatisdatione idoneus eſſe creditur. Qz ſi pꝛio nomine aliquis iudiciū accipiebat in perſonā, iudicatū ſolui ſatisdare non cogebatur[g].
Hodie conuentus ſuo nomine quacunq; actiōe, non ſatisdat iudicatum ſolui, ſed de iudicio ſiſti, ſi nō poſſidet immobilia: quę aliquando eſt cuz fideiuſſoꝛe, aliquando non. Aretinus.
Sz hodie hęc aliter obſeruātur. Siue enim qs in rē actiōe cōuenitur, ſiue pſonali, ſuo noīe: nullā ſatisdationē[h] ꝑ litis ęſtimatiōe[i] dare cōpellitur, ſed pro ſua tantū perſona, q̄ in iudicio ꝑmaneat[k] vſq; ad[l] terminū litis: vel cōmittitur ſuę promiſſioni[m] cuz iureiurando, quā iuratoriā cautionez[n] vocant: vel nudā ꝑmiſſionē[o], vel ſatisdationē(ꝑ qualitate[p] perſonę[q] ſue) dare compellitur.
Procuratoꝛ domini actoris vel quaſi, ſatisdat de rato, ſi dubium fuerit de mādato: procuratoꝛ rei, etiam ſi de mandato certū extiterit, cauet iudicatuz ſolui, cū oīmibus clauſulis opportunis: ꝑ quo reus poteſt exiſtere fideiuſſoꝛ. quę fideiuſſoꝛia obligatio hypothecariaz habere debet annexam. quę ſtipulatio iudicatū ſolui, cōtra hęredē fideiuſſoꝛis porrigitur. tenetur etiam idez procuratoꝛ ſi reus fuerit litem conteſtatus, cauere q̄ tēpoꝛe ferendę ſententię reus in iudicio parat⁹ erit: als fideiuſſoꝛ pro eo intercedens tenebitur pro eo quod fuerit mādatū, niſi prouocatio intercedat. hoc dicit. Aretinus.
Sinautē per ꝓcuratoꝛem lis vel iſertur, vel ſuſcipitur: in actoꝛis quidē perſona, ſi nō mādatū[r] actis inſinuatū[s] eſt, vel ꝓſens dñs litis in iudicio ꝓcuratoꝛis ſui pſonam cōfirmauerit[t]: ratā rem dominum habiturū[v] ſatisdationez procuratoꝛ dare compellitur: co-

m Promiſſioni. ſ. vbi poſſidet immobilia. Jtē propter priuilegiū: vt. C. de prin. agē. in re. l. fi. lib. xij. ſ de dig. l. quoties. eo. lib. Jtem in caſu quando nō poſſidet immobilia: vt. C. vt omnes tam ciui. q̄ cri. l. j. ibi, iuratorie tantum cautioni.
n Juratoriam cautionem. ſcz iudicio ſiſti.
o Mudā promiſſionez. repete, dare cōpellit: vt economus, ſ alij clerici: vt in authen. de ſan. epi. ℌ. ſiquis autem pro pecuniaria cauſa. col. ir.
p Pro qualitate. vt ſi ſit parēs vel pꝛonus rei vel actoꝛis: vt quia vocet patronū vel parentem. tunc em̄ quilibet fideiuſſoꝛ ꝑ idoneo accipit: vt ff. in ius vo. vt eant. l. j. ij. ſ. iij. et. ff. qui ſatisd. cog. l. ij. ℌ. ij. et. ℌ. qō ait ꝓtoꝛ. Sed nunquid hodie indistincte ſatisdandū eſt: vt in authē. de exhi. ſ in ſtro. re. ℌ. ſuſcepto. que eſt in. C. de lit. cōteſt. authē. offerat: R ſi. illa ſm dis. huius. l. intelligitur. Nā poſteriores per priores intelligūtur: vt. ff. de le. ſ ſenatuſcō. l. ſed et poſteriores.
q Perſone. ſcilicet rei.
Sinaūt ꝑ ꝓcuratoꝛē.
¶ Caſus. Supra dictuz eſt q̄ ſi aliqs ſuo noīe cōueniat, q̄ nunq̄ ſatisdabit de iudi. ſol. ſed ſoluz preſtabit cautionez vſq; ad terminum litis. Sed quid ſiqs litiget per ꝓcuratoꝛē: Frater, per ꝓcuratoꝛez pōt actoꝛ litigare vel reus. Et primo videamus de illis qui litigāt per ꝓcuratoꝛē ex perſona actoꝛis. Tūc em̄ neceſſe eſt q̄ caueat de rato ſi dubitetur de mandato. Si em̄ ꝙſtet de mādato: tūc non tenetur cauere de rato. Sed qualiter poterit cōſtare de mandato procuratoꝛis: Frater, tibi dico: de mādato ꝓcuratoꝛis conſtabit ſi mādatū eſt actis inſinuatū: vel ſi dñs litis in iudicio eſt preſens, ſ in iudicio ꝓcuratoꝛis pſonaz confirmauerit. Jdē obſeruandū eſt de tutoꝛe ſ curatoꝛe volēte agere per ꝓcuratoꝛē: ſ in alīs quibuſcunq; pſonis alienarū rerū gubernationē habentibus: vt in gloſ. ſ ſum in ẏ ſi. ſi ẏo aliqs. in quo pone caſum ſic. Jam habuiſtis quid iuris ſit q̄ lis inferꝛ per ꝓcuratoꝛez actoꝛis. modo videamus quid iuris ſit q̄ lis ſuſcipit ꝑ ꝓcuratoꝛez rei. Tunc em̄ pōt reus pſens eſſe fideiuſſoꝛ ꝓcuratoꝛis ſui coꝛā iudice: vel extra iudiciū pōt eſſe fideiuſſoꝛ ſui ꝓcuratoꝛis ꝑ oīb⁹ clauſulis: vel als cōtentis ſub illo ẏbo iudi. ſol. ita q̄ teneat per illā ſatisdationē, ſ lis cōtentis ſub illo ẏbo iudi. ſol. ita q̄ teneat per illā ſatisdationē, ſ etiā hęres eius. dz etiā cauere ꝓcuratoꝛ rei q̄ reus veniet ad iudiciū tēpoꝛe ſententie definitiue: vel ſi nō venerit, q̄ ſoluet oīa q̄ in definitiua ſententia fuerint: niſi a definitiua ipſa fuerit appellatuz. hoc dicit. Hec tñ vltima cautio in perſona rei hodie nō hz locū: nec etiam alie due in perſona actoꝛis: ſcz q̄ caueat ſe conteſtaturū litem intra duos menſes: et q̄ idem ſoluet decimam partem litis ſi ſuccūbat. vnde q̄ ſatisdetur, in. l. cauetur: ſed in vſu non habetur. Fran.

r Mandatum. extra ius factum.
s Jnſinuatum. id eſt coꝛam iudice demonſtratum.
t Confirmauerit. repete non. nam confirmare poteſt, ſ tunc ſatisdare non tenetur: vt. j. ꝓcori. ℌ. als eſt in ſra nō. Additio. Nota q̄ quādo ꝓcuratoꝛ agit preſente dño ſ confirmāte, non pōt ꝓcuratoꝛ repelli defectu mandati: vel vbi dñs mittat literas aduerſario vel iudici: vt. l. ſiquis procuratorem. ff. de procura. Ange.
v Habiturū. i. q̄ dñs habebit ratū. que cōmittit q̄ dñs ſcit ſ pōt habere ratū, ſ nō hz: vt. ff. rē ra. ha. quo em̄. ℌ. j. ſ. ff. de ſol. l. ratū[b]. vbi dicitur, ratū autē habere dñs dz cū primū certior factꝰ eſt. Dic tamē diſtingue, an ſit certū habere mādatū: ſ tūc non cauet: vt hic, et. C. de ſatisdati. l. j. Aut certum eſt q̄ non habet: ſ tunc etiā cū ſatisdatione non admittitur: vt. ff. de nego. geſt. ſi pupilli. ℌ. fi. Aut dubium eſt: et tunc ſm ℙ. eſt in electione rei vtrum exigat probationē mandati a procuratoꝛe: an ſatisdationē recipiat. ſ eſt pro eo ar. in authē. de col. ℌ. eos. in fi. col. ir. Sed ibi nō loquitur de ꝓcuratoꝛe: ſed de exactoꝛe tributoꝛū. Sed Jo. ↄtra. Dicit em̄ in electiōe ꝓcuratoris eē q̄ō duorum iſtoꝛū facere velit: q̄ quoties ad duo qs alternatiue tenet, ei⁹ eſt electio: vt. ſ. de act. ℌ. huic. Bul. aūt diſtinguebat vtrum diceret, non

b Dic q̄ iſta ſtipulatio ratihabitis ad id tereſſet: ſic ad totale vel particulare tereſſe: ſ ut ratū poſſit vel nollo mō habeatur: vt. l. ſi ꝓcurator. ff. rē ra. ha.

habes

habes mãdatũ: ⁊ tũc phet mandatũ. an dicat, dubito: ⁊ tũc satisdat. ℨ Jo. opinio verior est. Prestat ẽt aliã cautionẽ ꝓcurator actoris: ꝙ de defendendo eum pro quo agit: vt ff. de procu. l. seruum. ℌ. fina. als denegatur ei actio: vt. ff. de procura. l. mutus. ℌ. pena.

a ℂ Persone. vt sunt patres in bonis filiorũ: vt. C. de bo. ma. l. j. et de bo. q̃ li. l. fi. ℌ. vbi autem. Item orphanotrophi ⁊ brephotrophi: vt. C. de epis. ⁊ cler. orphanotrophos. Jtẽ economi vel actores vel syndici: vt. ff. quod cuiusq; vniuer. no. l. j. ℌ. qbus. ⁊. l. nulli. et. l. itẽ. ℌ. j. ⁊. C. de sacrosanc. eccle. iubem⁹. circa prin. ibi, nulli economo. et. C. de epi. et cle. oẽs q vbiq;. ℌ. hocnihilomin⁹. Jtem apocrisarij: vt in authẽ. quõ opor. epis. ℌ. ⁊ illud. col. j. Jtem magistratus noie mũicipij[a]: vt. C. de iur. calũ. l. ũ. ℌ. j. isti enim possunt inferre per aliuz litem: vt hic subijcit.

b ℂ Per aliuz inferũt. s. ꝓ pcuratorẽ: qõ est itelligẽ dũ si pr⁹ ipsi litẽ ꝛtestẽtur, ⁊ sic litiũ dñi efficiantur: vt. C. de pcu. l. neq;. als nõ: cũ nõ dñi, ſz administratores sunt: ⁊ pcurator a dño ꝺz ꝛstitui: vt ff. de pcu. l. j. in ꝑn. Sz si ipse supradicte persone agũt: nũquid de rato cauent, vel de iudicato soluẽdo, si cõueniunt: Rñ. nõ: vt. C. de admini. tu. l. tutores debita. ⁊. l. sancimus. ℌ. defensionẽ. Sed tamẽ in tutore videt dicere lex ℨ, si sit incertũ de officio suo: vt. ff. õ admi. tu. l. vulgo. Sed certe ibi nõ dicit ꝙ debeat de rato cauere: ſz ꝙ reus dãnũ nõ subibit propterea ꝙ iste nõ sit tutor. Sz q̃ est ratio ꝙ pcuratores satisdãt: ſz supradicte pso ne nõ: Rñ. q⁹ p̃dicte pſone quasi dñi sunt: vt. ff. ꝓ ẽpto. l. q fundũ. ℌ. si tutor. ⁊. C. de epis. ⁊ cle. l. orphanotrophos. ſz in ꝓcuratorib⁹ sec⁹: quia nõ sunt domini vere, sed ficte: vt. ff. de pcura. l. j. in prin.

c ℂ Presens. pſentem accipe etiã si fit in ortis, vel in cõtinẽtibus edificijs: vt. ff. de pcura. l. pſens. et. l. ⁊ qui in foro. et. l. et ideo.

d ℂ Põt. i. ꝺz, ꝑm quosdã. dicũt eñ ꝙ si dñs est pſens: ipse tñ ꝺz fideiubere ꝓ pcuratore suo. si añt absens ẽ, pcurator põt ⁊ ꝺz fideiussores suos dare. ⁊ facit ꝓ eis. ff. iudi. sol. l. si ad defendẽdũ. ⁊. ff. de pcur. l. q ꝓprio. in ꝑn. Uel dici põt ꝙ etiã si dñs est pſens, tñ põt pcurator dare suos fideiussores: cũ etiã sine mãdato qlibet possit alium defendere: vt. C. de satisda. l. j. ⁊. C. de pcura. l. exigendi. ⁊ ẽt inuitũ: vt ff. de solu. l. solutionẽ. ⁊ ita proprie accipitur hoc verbum potest.

e ℂ Exponere. actori vel notario scribenti pcurationẽ: ex cuius stipulatione querit actori vtilis actio: vt. ff. rẽ pu. saluã fore. l. non quasi.

f ℂ Fideiussor existat[b]. not. ꝙ dñs etiã extra iudicium potest pro suo procuratore fideiubere, ⁊ releuare eum ab omni onere satisdandi, fideiubendo pro eo notario qui de suo mãdato est rogatus: vt. l. fi. defunctus. in prin. ff. de procura. Ange.

g ℂ Clausulis. q̃ clausule tres sunt: ſz de defendẽdo reo: ⁊ de dolo qõ abfit: ⁊ qõ sonat ipm ꝟbũ: vt. ff. iudi. sol. iudicatũ solui. ⁊ hic ꝺz.

h ℂ Compellitur. per iudicem. Accursius.

i ℂ Heredes eius. nã ꝫ naturã hec stipulatio vt ad heredes transeat, sicut illa iudicio sisti: vt. ff. si quis cau. l. si eum. ℌ. qui iniuriarum.

k ℂ Jpsius. scilicet rei. Accur.

l ℂ Exponenda. a procuratore.

m ℂ Veniet. scilicet reus qui litez prius contestatus est suo nomine.

n ℂ Fideiussor. datus nunc a procuratore.

o ℂ Continentur. ergo debet condẽnari procurator presens.

ℂ Si vero reus. ¶ Casus. Jntelleri. ℌ. precedentẽ in eo qui presens erat, ⁊ cõstituit pcuratorem ad se defendẽdũ. Si autẽ re⁹ sit absens: siue cõueniatur in rem, siue in personã, procurator eius debet satisda re iudi. solu. pro litis estimatione: nec alio modo admitteꝛ, quantũcunq; bone fame fuerit: quia nemo ⁊c. Franciscus.

p ℂ Presto. scilicet post litem contestatam contra reum.

q ℂ Satisdationẽ. Nota ꝙ siue interueniat pcurator ante lit. cõtest. vt. ℌ. e. ℌ. si ꝟo. ꝺz satisdare: siue postea: vt hic, ⁊. C. de cõsor. eius. li. l. ũ.

Procurator rei siue iterueniat ante litem cõtestatam, siue post, teneꝛ satisdare.

Nec obstat qõ ꝺr ꝙ ꝺz fieri añ lit. cõtest. vt. ff. de pcu. l. Põponius. ℌ. ratihabitiõis. q: sibi interuenit pcurator añ litem ꝛtest. vbi autẽ postea interuenit, et postea satisdat: vt dictum est.

r ℂ Nemo. s. pcurator: vt ff. de pcu. q ꝓprio. ℌ. ũ.

s ℂ Dictum est. ℌ. eod. ℌ. ab eius.

t ℂ Regia Urbe. s. Cõstãtinopolitana. vel dic de veteri Roma. Accur.

v ℂ Caput. C. de vete. iu. enu. l. j. ℌ. nulla. ⁊. ℌ. sed ⁊ si que leges.

x ℂ Sequi. imo non videtur inspiciendum qõ ibi fiat: sed quod fieri ꝺz: vt ff. de offi. presi. l. sed licet. que est ℨ. Sed hec est intelligenda quãdo ex certa scientia est cõsuetudo vel lex: non per errorez: vt ibi. et facit ad hanc. ff. de leg. et senatusc. l. de gbus. Acc. Additio. Hoc veruz quando lex tollit consuetudinez. als vnaquecz ciuitas abũdat in sensu suo: ⁊ sic obseruare ꝺz suam ꝛsuetudinem: ⁊ ex generali principis permissu inducere põt particulares consuetudines etiam contra leges: quibus staxi debet: vt habetur in. ℌ. ex non scripto. ℨ. de iur. na. gen. ⁊ ciuili. Quero tamẽ an in fideiussorẽ de iudicato soluẽdo, fiat executio sine nouo ꝓcessu: Et cõiter docto. dicũt ꝙ sic: vt in. l. fi. C. de vsu. rei iudi. ⁊ Bar. in. l. j. ff. iudi. sol. per tex. d. l. fi. vbi dicitur statim, quia dictio statim, importat summariam cognitionem sine ordine iudiciario: vt. l. momentanee. C. vnde vi. dic vt in dictis iuribus latius per doc. Ange.

De perpetuis actionibus, et temporalibus, et que ad heredes vel in heredes transeunt.

Titulus. xij.

ℂ Actiones ciuiles tam reales q̃ personales sunt perpetuę: prętorię ꝟo pœnales regulariter durant anno, quod fallit in actione furti manifesti, quę perpetua est.

Sed ꝓtorię rei pſecutorię ꝓpetuę sunt. Aretinus.

Hoc loco admonendi sumus, eas quidẽ

ℂ De perpetuis ⁊c. ¶ Qr de actionib⁹ est dictũ: ⁊ quedaz sunt ꝓpetue, ⁊ quedã nõ: iõ de his ponit: vt. ℨ. eo. in prin. Jtẽ qr q̃dã transitorie sunt heredib⁹, ⁊ ℨ heredes: ⁊ de his ponit. ℨ. e. ℌ. non autẽ. Accur. Additio. Sed melius referet ista rubrica immediate post titu. de acti. qr continuata remotis nimiñ cñ nõ simus in principio libri.

Continuatio.

Hoc loco. ¶ Totus iste titu. diuiditur in tres partes. Primo ponit regulã ⁊ exceptionem. s. que actiones sunt perpetue. Secundo ponit regulã ⁊ exceptionem. s. q̃ actiones sunt transitorie ad heredes. Tertio ꝓnit nouuz casum. Scõa ibi, Non autẽ omnes. Tertia ibi, Supest. ¶ Casus. Scire debetis (dicit Justi.) ꝙ quedam actiones erant olim perpetue, hoc est sine temporis prefinitione durabãt: sed hodie quedam sunt perpetue. i. duratiue vsq; ad tẽpus a sacris cõstitutionibus cõstitutũ, hoc est vsq; ad. xxx. annos: cuiusmodi sunt ille actiões que descendunt a legibus ⁊ a sacris cõstitutiõibus Jmperatorũ, ⁊ senatusco. sed prętorie regulariter loquendo ⁊ olim erant ⁊ hodie sunt annales: quia prętoris imperium ⁊ olim erat ⁊ etiã hodie est annale. ⁊ hoc dicit. Et caue tibi: qr ꝓpter hoc ꝙ dicit litera, donec sacre ꝟstitutiones tã in rẽ q̃ in personã ⁊c. nõ vult innuere ꝙ actiões in rẽ sole erant perpetue: sed hoc iõ dicit, qr tã in realib⁹ q̃ in pſonalib⁹ dederũt sacre ꝟstitutiones fines certos. ⁊ sum in versi. aliquãdo. Supra ꝑri. ℌ. dixit Justi. ꝙ plerũq; sunt annales pretorie actiones. Sed dñe, quare dicitis vos plerũq;: Et rñ. ꝙ ideo qr nõ oẽs ꝓtorie act. annales sunt: ſz aliqñ ꝓpetue: hoc est vsq; ad finẽ sacris ꝟstitutionibus constitutũ duratiue: vt patet in bonoꝝ posses. hereditatis petitione, que daꝛ succedẽti de iure ꝓtorio. Hec eñ est ꝓtoria ⁊ tñ ꝓpetua. ⁊ idẽ in fideicommissarijs: qr bonoꝝ possessores sunt heredes de iure ꝓtorio: fideicõ

Diuisio.

Universidad de Sevilla

Universidad de Deusto
Biblioteca

missarū vero sunt vtiles loco heredū: vñ cōiunctos immediate vnū post aliū habetis istos ti.in.ff.veteri.silr in penalib⁹ ptorijs q̄dā act. reperiunt ꝓpetue: vt act.furti manifesti, q̄ a ptoris iurisdictiōe descēdit. Absurdū em̄ videbatur actionē ita famosaz anno finiri.h.d.

a ¶ Ex lege.xij.tab. vt fami.hercis. vt.ff.fami.hercisc.l.j. Itē notalis de pauperie: vt.s.si quadru. paupe.fecis. dica.in prin.ꝛ.ff.si quadru.paupe.fecis.dica.l.j.in princ.

† De hoc verbo ꝓpetuo, quot modis accipiat, vid glos.x.q.ij. ea em̄. §.p. petua.

b ¶ Senatusve cōsulto, vt hereditatis petitio: vt ff.de pet.here.itē veniūt. §.pridie.ꝛ.C.de pe.he.l. fi.in prin. Itē figs clauū de naui abstulerit, cuius cā tota nauis periit: vt ff.de incē. rui.nau.l.ij.§. senatus.

c ¶ Cōstitutionib⁹. vt cōdictio ex lege, q̄ dat ex cōstitutionib⁹ quibuslibet post.l.xij.tab. Constitutis: vt.ff.de ꝛdi.ex lege.l.vnica.ꝛ.ff.ad leg. Juliaz de adul.qd aūt ex his.ꝛ.C. de dona.l. figs argentū. §.fi.ꝛ.s.de act.§.tripli. vt ex quacūq; alia parte iuris, vt plebiscito: vt ptz in lege Aquilia: vt.s.ad leg.Aql.§. ceterum.ꝛ.ff. ad leg.Aql.l.j. Nā gn̄q; sunt partes iuris ꝓter ꝓtoriū, vt.s.de iure natu. §.cōstat.ꝛ totū est ius ciuile: vt.ff.de iusti.ꝛ iur.l.ius aūt ciuile.ꝛ actiōes ex eo descēdētes sunt perpetue, vt hic dicit.i.sine ꝓfinitione tpis fm antiqua tpa: sed sacre cōstitutiōes in psonalib⁹ metas imposuerūt.xxx.annoꝝ: vt.C. de ꝓscrip.xxx.vel.xl.an.l.sicut.ꝛ.l.oēs.ꝛ.C.quibus nō obūcit lōg.tēp.prescrip.l.neq;.et.C.de anna.excep.l.j.ꝛ de cōsti.pecu.l.ij. In realib⁹ aūt imponit meta p cōstitutiōes in reb⁹ mobilib⁹ triū annoꝝ: in immobilibus.x.an. inter presentes, xx. inter absentes: et hoc q̄n titulum hz possessor: als .xxx.an. vt.C.de vsuc. transfor.l.j.ꝛ.s.de vsuc.§.j. [a] In hypothecaria etiā q̄ est in rez, certa statuunt tpa vel.x.vel.xx.vel.xxx. vel.xl.an. vt.C.si aduer.cre.l.diuturnū.ꝛ.C.de ꝓscrip.xxx.an.l.cū notissimi.ꝛ de anna.excep.l.j. Sz quō erat ꝓpetua rei vēdicatio fm antiqua tpa: imo tēporalissima: vt.s.de vsucap.in prin: R̄ñ.q̄ hic dicit q̄ erāt ꝓpetue.s.psonales: sed meta ponit tā in realib⁹ q̄ in psonalibus. Itē caue tibi q̄ due psonales sunt ciuiles: q̄ durāt p annuz tm̄: vna iniuriarū q̄ descēdit ex.l.cor. vt.C.de iniur.fi nō cōuictj. Alia que datur ex.l.Jul.repetundarū: vt.ff.ad.l.Jul.repe.l.ij.

Actiones ex gnq; ptib⁹ iuris descendentes, sunt ciuiles et ꝓpetue.

Actiones reales q̄to tēpore durant.

a Et no. q̄ vltra titulū requirit et tā possessio. nā sine possessione nō ichoatur vsucapio. l. sine possessiōe. ff.ō vsuca. Iz aliqñ inchoata trahatur ad finez: vt.l.cepram.ff. de vsuca. cōtūcta.l.j.§. Scevola., ff. figs rest. li. esse ius. fu. ange. Pretorie rei persecutorie sunt perpetue. Pretorie penales sūt annales.

d ¶ Eas. scz penales; ꝛ tunc non est necesse plerūq;. vel si habes plerūq;: expone vt.j. Accursius.

e ¶ Plerūq;. hoc dicit ꝓpter ptorias rei psecutorias, q̄ ꝓpetue sunt: nisi in rescissoria, que annalis est: q: cōtra ius ciuile datur: vt.ff.de ac. ꝛ ob.l.in honorarijs.ꝛ.s.de ac.§.rursus.ꝛ.j.eo.§. Itē nisi in redhibitorijs, que dantur ad tēpus, licet rei sint psecutorie: vt.ff.de edil.edic. sciendū.§.fi.q: dantur contra id in qō conuenerūt cōtrahētes. Itez fallit dicta regula.ff.qō fal.tu.au.l.huius actiōis.§.has actiones.et q̄ in frau.credi.l.ait pretor.§.annus.C.de dolo.l.fi.ꝛ.ff.de eo per quē fac.est.l.j.§.peñ. Si aūt sunt penales ptorie, locū hz qō hic dz, vt sint annales: siue penales ex vtraq; parte: siue ex altera tm̄: vt.ff.de calū.l. j.ꝛ de in ius voc.l.pe.ꝛ.ff.de ali.iu.mu.l.vel post annū. Acc. Additio. Sed fm Ange. illa est penalis ex vna parte tm̄: ꝛ ideo nō videtur bñ excipi. Sed Bart. in.l.in honorarijs.ff.de actio.ꝛ obliga. cōcludit q̄ oēs rei psecutorie ex vtraq; parte sunt ꝓpetue. Ex parte aūt actoris rei persecutorie, ꝛ ex parte rei penales, finiuntur anno.

f ¶ Intra annū. scz vtilē. Nam de talibus annis ptores loquebātur: vt patet.ff.de vi ꝛ viar.l.j.§.annus.ꝛ.ff.de edil.edic.l.sciendum.§.fi. nisi in casu vbi est inutilis ad sui principiū: sed continuus ad sui processum: vt.ff.de calū.allatus.

g ¶ Aliquando. ecce quare dicit plerūq;.

h ¶ Constitutionibus. de quibus dixit. s. eo. in prin.

i ¶ Bonorū possessori. i. cuilibet possessori qui vult succedere de iure pretorio qui habet hereditatis petitionē bonorū possessoriā: de qua habes.ff.de bonorū possessoria herē.peti.per totū. Accur.

k ¶ Heredis loco sunt. vt qb⁹ restituta est hereditas p fideicōmissuz: qbus dat hereditatis petitio fideicōmissaria: de qua habes.ff.de fideicō. herē.peti.per totū. Et he due sunt rei psecutorie. Accu.

l ¶ Proficiscatur. nota actionē furti manifesti esse ptoriā: sed nō manifesti est ciuilis: vt.s.de nox.§. sunt autem. Accur.

m ¶ Existimauit. scz pretor.ꝛ idē in qualibet penali ī eo qō pueniat ad delinquentē: vt.ff.de vi ꝛ vi arma.l.j.in ꝓn.ꝛ.ff.de dolo.l. Sabinus.

¶ Non aūt oēs ¶ Casus. Expediuit iā dñs Justi. ꝓmā partē rub. modo incipit tractare de scōa parte, vi. Nō aūt oēs ꝛc. vñ q̄sui vtrū oēs actiones dent heredib⁹, ꝛ in heredes. ꝛ rñ. q̄ non. Certissima est enim regula iuris q̄ dicit ex maleficio actiōes in heredes nō cōpetere: cuiusmodi sūt actio furti, vi bo. rap. iniuriaruz, dāni iniurie. qō intelligelit. nō ꝓtest. ℈ defunctū: etiā si ad heredes furtuz puenerit per maleficiū. ꝛ possem cū isto. §. coniungere illū. §. penales actiones ꝛc. dicēdo q̄ penales act. descēdētes ex maleficio, lite ꝓtest. cū defuncto, cōpetūt vel dant heredibus eoꝝ q maleficiū passi sunt: excepta actiōe iniuriarū, ꝛ siqua alia filis inueniat. ꝛ sumus in vsi. aliqñ tñ. Qz ꝓpter quādam gñalitatē quā vidistis mō in. §. ꝓcedēti: (vidistis em̄ q̄ certissima iuris regula est que dicit ex maleficio penales act. in heredē nō cōpetere. ꝛ habetis regulā istam. ff. de pē. deli.) videbat a ℈tio sensu q̄ oēs act. q̄ nō sūt penales ex maleficio, dātur in heredes, ꝛ sic q̄ oēs actiōes ex ℈ctu puenientes dent ℈ heredes: nō ℈ generalitatē istam sumptam a cōtrario sensu ex ista generali regula, loquitur litera ista, ꝛ dicit: Aliquando tamē actio ex contractu non datur contra heredē: veluti si dolose versatus fuerit testator in contractu: ꝛ ex dolo testatoris ad heredē res peruenit. Et sum in verific. penales autē. Supra vidistis q̄ certissima est iuris regula que dicit q̄ ex maleficio petentis penales actiōes de quibus supra dixit, si ab illis principalibus personis in eis lis fuerit ꝓtest. heredibus dātur: et in heredes transeunt. h.d. Fran.

Actionis duplex diuisio.

n ¶ Non autē. hic ponit diuisionem q̄ alie sunt transitorie: alie non. sed superior fuit q̄ alie erant perpetue, alie non: vt.s.eo.in princi.

o ¶ Ipso iure. scilicet ciuili.

p ¶ Dari solent. scz iure pretorio. Accursius.

q ¶ Ex maleficijs. scz priuatis, vt subiūcit in exemplis: ꝛ subaudi vel quasi maleficijs: vt.s.de obli.ex quasi delic.§.fin. [b] Quid in publicis de quibus tractatur. j. de pub. iudi: R̄ñ. idem, ꝛ plus: quia etiaz lite contestata non transeunt contra heredes: vt.ff.de accu.l.ex iudicioꝝ. nisi in quinq; casibus. Primus est legis Juli. maiesta. in duobus capitulis tm̄ eius legis: vt.ff.ad.l.Juliam maiesta.l.fin. Secundus est crimen heresis: vt.C.de aposta.l.ij.ꝛ.l.apostatarū.in fin. Tertius est crimen repetūdarum. Quartus est de residuis. Quintus peculatus crimen: vt.ff.ad.l.Jul.pec.l.fina.

b Dicq; ē veruz in q̄si delicto omittēdo cōmisso: secus si cōmittendo: vt.l.iti. §.fin.ff. de dā.ifec. vel dic vt ibi p War. ange.

r ¶ Non cōpetere. nisi lis fuerit contestata: vt.j.eod.§. penales.ꝛ.ff.de accu.ex iudiciorū.in fi. Itē nisi aliquid ad heredē peruenerit. tunc em̄ tenetur: vt.ff.de calū.in heredē.ꝛ.ff.qō me.cau. videamus. In duob⁹ tamen casibus est cōtra: vt in actione vi bono. rap. que non datur in heredem, Iz ad heredē aliquid peruenerit: sed furtiua datur ℈dictio: vt.ff.vi bo.rap.l.ij.§.fi. Item in interdicto vnde vi: qō non datur in heredem: sed in factum actio: vt.ff.de vi ꝛ vi ar.l.ij.§.fina.

Actiones ex maleficio in duobus casib⁹ transeunt i heredes.

s ¶ Damni iniurie. legis Aquilie actio.

t ¶ Sed heredibus. i. heredibus eorū qui passi sunt hec maleficia.

v ¶ Iniuriarum actione. nā hec non datur heredi nisi lis cōtestetur: hoc ideo, quia nō est in bonis nostris ante lit. contest. vt.ff.de iniur.l. iniuriarū.§.ij. in princi.ꝛ.l.interest. Est ꝛ alia ratio: q: nihil mihi de matrimonio abest, nec reo adest: vt.ff.de col.bo. cū emācipati.§. emā cipatus. Sunt ꝛ alie similes ei: vt subiūcit: in quibus nec actori aliqd de patrimonio abest, nec reo aliquid adest: vnde idē iuris est qō et in ista: vt est actio in factum que datur contra libertuz vocantē patronum in ius sine venia, in.l.aureos: vel in filiū vocantē patrē: vt.j.de pena teme.liti.§.fi.ꝛ.ff.de in ius vo.l.pe. Idē in popularib⁹ actionibus: vt siquis habeat positū vel suspēsum: vt.ff.de ijs qui deie. vel effu.l.si vo.§.que aūt. Quidā dicūt idē de actiōe in factū de calūniatoribus: vt.ff.de calū.l.hec actio. Sed certe ibi alia est ratio: q: habet condictionē ob turpem causam: vt ibi dz. Itē q: abest ibi aliqd actori, ꝛ adest aliquid reo: vnde non est similis supradictis.

Iniuriarū actio non datur heredi ratione duplici.

Iniuriarū actio aliqs hz similes ꝓueniēto.

r ¶ Inueniatur. hic continuatur ille.§. qui est.j.eo. penales.

y ¶ Etiam ex contractu. non solum ex delicto. Accursius.

z ¶ Actio. s. de dolo, nata ꝓpter dolū adhibitū in ℈hēdo. Nā si dedit dolus cām

Dolus alij dat cãz Zctui: alij cui incidit in Zctum.

dolꝰ cãz Zctui, nõ agit actiõe ex eo Zctu, cũ nullꝰ sit: z de dolo: vt ff. de dolo. l. z elegãter. in prin. Si eñ esset incidẽs: ageret actiõe ex eo Zctu, vt purgaret dolus: vt. ff. de ac. emp. l. Julianus. §. si vendi tor. z daretur in heredes: vt. ff. de actio. z obli. l. ex Zctibus. Vel pone casum q̃ dolus fuit incidẽs vel supueniẽs: z remanet Zctꝰ: z nõ agit Zheredẽ niſi peruenerit aliquid ad eũ: vt i actione depositi, que datur i duplũ Zcum qui doluz cõmisit in deposito causa tumultus, vel incẽdij, vel ruine, vel naufragij: sed in heredẽ non dat in duplũ ex dolo defuncti, lz i simplũ def: vt. ff. de po. l. j. §. j. Jtẽ qualis est actio i factũ q̃ dat Zagri mẽsor: ẽ: nõ aũt aduersus heredẽ: vt. ff. si mẽsor fal. mo. di. l. iij. §. pe. Jtez in actione ex stipulatu iudi cio fisti in eo q̃ erat cõuẽ tus iniuriarũ: vt. ff. figs cau. l. si eũ. §. iniuriaruz. Jdẽ est i actiõe tributo ria: vt. ff. ỏ tribu. l. illud. §. fi. z de his casibus log tur hic. §. cũ dicit. ex con tractu in heredẽ non da ri q̃qz. Als aũt ex 2tra ctu agit Zheredẽ etiã de dolo defuncti regulari ter: vt. ff. de act. et obli. l. ex contractib⁹. z. l. ex de positi. que sunt huic cõ trarie. z hãc spãlitatez, si velis tenere primã opi nionem, denotat hec ifra cum dicit, aliqñ tamẽ ꝛc.

a ¶ Dolose. dolo dante causam contractui. Vel dic incidenti vel superue niẽti, vt mõ dixim⁹. Ac.

b ¶ Ad heredẽ. sed si sup uenisset, actio in factũ p petuo contra heredem z contra defunctum daretur: vt. ff. de dolo. l. ita q̃. Sed de dolo olim intra annuz vtilem, hodie intra biennij cõ tinuum datur: vt. C. de dolo. l. fina.

c ¶ Diximus. vt. §. eo. §. non autem omnes. Accur.

d ¶ Lõtestate. imo vt dentur heredi, sola preparatio sufficit: vt. ff. de inoffi. test. posthumus. §. finali. Joan. Vel sine preparatione datur querela heredi hodie.

e ¶ Dantur. nisi in duobꝰ casibꝰ. Primus cum agit ad operas cõtra libertũ, z moritꝰ patronus extraneo herede relicto: ad quẽ nõ trãseũt opere etiã lite contestata: vt. ff. de oper. liber. operarũ iudicio. Secũ dus in patre repetente dotẽ filie que a viro diuerterat, si decedat pa ter extraneo herede relicto, etiam lite contesta. vt. C. de rei vxo. act. l. vnica. §. videamus. Additio. Nam eo ipso q̃ pater moritꝰ, vel aliter filia efficitur sui iuris: statim actio consolidat in filiam: vt. d. §. videa mus. licet pater fuerit lit. contestatus: z sic propter hoc nõ facit trãsi tum in suum heredem. z sic est speciale in dote, q̃ est proprium patri monium filie: vt. l. iij. §. sed vtrum. in fi. ff. de muno. z facit. l. Pompo nius Philadelphus. ff. fami. her. Ange.

f ¶ Trãseũt. nisi i duobꝰ casibꝰ. Primꝰ i actiõe de dolo. C. de dolo. l. fina. Secũdꝰ i retractiõe alicuiꝰ i seruitutẽ vl libertinitatẽ, q̃ per col lusionem pronũciatus fuerat ingenuus: vt. ff. ne de sta. defunc. l. j. §. sed interdum.

Opere li berte vo site nõ trãs eũt ad he redẽ extra neum.

Lõtinuat dicta dicẽ dis.

¶ Supersit. ¶ Casus. Dia q̃ iam dixi a princi. titu. vsqz nũc, in duo bus consistunt: scilicet in vita z transitu actionum. Modo vult di cere de officio iudicis: z parũ defecit q̃ nõ posuit hũc totũ ti. de offi. iudi. sz residuũ seruat vl qz ad ti. spãlẽ de offi. iudi. Dicit ergo Justi. Volo q̃ vos sciatis q̃ h ille qui conuenit, ante cõdẽnationẽ debeat satisfacere: offi. iudi. cõuenit cuz absoluere, licet erat talis q̃ debebat condẽnari. Et lz istud iudicij de sui natura debebat esse condẽnato riũ: p solutionẽ tñ ante condẽnationẽ factam fit absolutoriuz. z hoc est quod vulgo dicit: oia iudicia esse absolutoria. Fran.

g ¶ Supersit. hec de vita z transitu actionum fm q̃ in rubrica pro misit, dicta sunt: nunc de iudicis officio dicit: quod cuz exponere de beat, iam pauca, vt modicum respiret, deliberat. nam conceptuz ser monem quis retinere potest: q: igitur iam concepit in animo tracta re de offi. iudi. quomodo poterit tacere quin dicat aliquid hic?

h ¶ Absoluere. sz ab obseruatione iudicij. nam principalis causa est sublata solutione: vt. §. qui. mo. tol. ob. in prin. Accursius.

¶ De exceptionibus. ¶ Quia exceptio tenet vicẽ actionis: vt. ff. de excep. l. j. ideo post actiones ponit de excep. Vel quia de armis acto rum vidimus, z de reorum armis videndum est: ideo dicit vt sequi tur. Accursius.

Continuatio.

SEquitur.

Diuisio.

¶ Totus iste titu. diuidit in quinq̃ p tes principales. Primo cõtinuat ad precedentia rubricam. Secundo po nit causaz quare fuerũt exceptiões inuẽte. Ter tio id demõstrat per exẽ pla tam in actionibꝰ rea libus q̃m in personalibꝰ. Quarto ponit duplicez vel potius triplicem di uisionem exceptionum. Quinto id exemplificat. Secunda ibi, Compara te sunt. Tertia ibi, Ver bi gratia. Quarta ibi in §. appellant. vel potius in. §. alioqui ex q̃m multz. Quinta ibi, Perpetue et perẽptorie. ¶ Casus. Viso de actiõibꝰ, sequit (dicit Justi.) vt de excep tionibꝰ videamus. Et dñe Just. pro deo istrua tis nos cõpetẽter mate riã de exceptionibꝰ. Fra ter, dicit ipse, scire debes q̃ inuẽte sunt seu insti tute exceptiões ad defen siones reorũ. sunt eñ ar ma reorũ. Frequẽter eñ contingit q̃ actio cõpe tens actori, prima facie iusta videt: iniquũ tñ es set reũ 2dẽnare: vt puta si metu coactꝰ aliqd pro misit: z iõ dat reo cõtra actorẽ exceptio de dolo, vel exceptio q̃ metꝰ cõ. Omnis eñ exceptio adinuenta fuit ad actionem impugnandam. h. d. Fran. de Are.

i ¶ Comparate. als inuente. Accursius.

k ¶ Eorum. s. reorum. Nam ipsi sunt cum quibus agitur: vt. ff. de iu reiur. l. iij. in princ. z in. §. cum.

l ¶ Justa sit. prima facie.

m ¶ Dolo inductꝰ. hoc est in stricti iuris iudicijs. in bone fidei autez iudicijs ipo iure nõ tenet Zctus. ff. de dolo. l. z elegãter. in prin. Ac. Additio. Hoc verũ i odiũ dolosi: sz in sui piudiciũ tenet Zctus: z ex eo põt 2ueniri, nisi lex resistat actui: q: tũc ex neutra pte dat actio: vt est glosa. i. l. a diuo Pio. ff. de re iudi. z Bal. in. l. j. C. plꝰ vale. q̃ agi.

n ¶ Promisisti. credens te debere, cuz non deberes: vt hic, z. ff. de ex cep. doli. l. ij. §. circa[a].

o ¶ Obligatum esse. s. inspecto iuris rigore: de equitate obligatꝰ nõ es: vt. ff. de lib. cau. l. vel obligatus est. §. obligatum. z. ff. de verbo. si gni. si creditor. que sunt contra.

p ¶ Efficax est. scz i sui substãtia. Nã ciuiliter z naturalr est obligatꝰ, z pure: sz nõ est efficax q̃tũ ad opẽ exactiõis. Vl dic, efficax ẽ ispecto gñe. nã pma facie 2dẽnãdꝰ videt: sz ispecta q̃litate, q: fit dolo facta, vel metu vl simili cã ipediat, ẽ iefficax. z ita expone i sequẽtibꝰ casibꝰ.

q ¶ Iniquum[b]. Not. q̃ cõtra iniquitatem, z sic econtra ex equitate datur reo excep. l. qui equitate. ff. de do. excep. Ange.

r ¶ Metus causa. hoc q̃ metu fuit compulsus.

s ¶ Doli. hoc q̃ inductus fuit per dolum.

t ¶ In factũ. redde singula singulis ꝓpositis causis, fm Jo. Sz nõ ne hoc tertio casu scz q̃ p errorẽ ꝓmisi: dat doli exceptio? Certe sic: vt. ff. de do. excep. l. ij. §. circa. quare dic. q̃ hec actio in factũ est propo nenda in subsidium doli exceptionis, scz cõtra patronuz z parẽtem: cõtra quos turpes exceptiones non opponuntur: vt. ff. de excep. do. apud Celsum. §. aduersus. z ita hic accipit. Accur.

¶ Jdẽ iuris. ¶ Casus. Jã dixi vobis vnũ exẽplũ in quo videt equũ prima facie vt actor debeat obtinere: iniquũ tñ inspecta psona rei: q: cõpetẽti excep. põt se defendere. Et de hoc eodẽ recito vobis h aliud exẽplũ, scz de eo q̃ cãi credẽdi pecuniã stipulatꝰ est pecuniã sibi reddi: et postea pecuniam non numerauit. vñ si agat stipulator, competit promissori excep. non numerate pecunie. h. d. Fran. de Are.

v ¶ Scriptum est. §. de lit. ob.

a Sed fm Ange. ille tex. non facit ad ꝓpositũ: q: loq̃tur q̃n stipulatio fit sine cã: hic ẽo secus.

b Jsta gl. non est Accursij

Exceptiones turpes non opponũtur i patronos et parẽtes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

a ¶ Constitutione.vt.C.de nō nume.pecu.l.fi in contractibus.
¶ Preterea si debitor. ¶ Casus. Jam vidistis duo exempla in qb⁹ prima facie equum videt q actor debeat obtinere:iniquū tamen videtur inspecta persona rei:qr competenti excep.se defendere potest. Modo ponit tertium exemplū:puta cū creditor fecerit debitori pactum de non petēdo,sicut patet in litera.

Pactū de nō petēdo tres hz effectus.

b ¶ Pererē. Nota q pactuz de nō petendo tria operatur. Nā tollit naturalē ipso iure:vt.ff.de sol.Stichū.§.naturalis. Itē elidit ciuilem:vt in hoc.§.itē obligat naturaliter paciscētē nō petere. Nā z als quis est obligatus naturaliter aliqd non facere;vt non facere furtū;vt.ī. de obliga.q̄ ex delicto nascuntur.§.j.

c ¶ Non oīno.qr non ciuilis,sed naturalis tm̄: vt.ff.de sol.Stichum.§. naturalis. Jn casib⁹ tm̄ etiā ipo iure vtrūq; tollit pactū:vt in maleficijs factis si qs paciscatur ne agat[a]. Itē in pignore remisso p pactum:vt.ff.de pac.l.fi tibi.§.q̄dā actiones.z.§.de pignore.

a No.tm̄ q̄ remittit actiōes ex maleficio si vt remittere dānū vt interesse: vt p Dy. bar. bal. z ang. in.§.q̄dā.i gl.alle. vbi et vide an p remissionē inīurarum factā i foro penitētiali tollant iste actiones ex maleficijs.

d ¶ Si apparet. oratio posita loco actionis,ꝑm Dd.sed ꝑm Joan.cōtra: vt dixim⁹.ī.de act.§.sic ita q;. Accursius.

¶ Eq̄ si debitor. ¶ Casus. Jā vidistis tria exēpla in quib⁹ prima facie videt equuz q actor debeat obtinere:iniquū tm̄ videt ispecta psona rei: qr competēti excep.se defendere pōt. Hic pōit quartū exemplū de eodē:puta i excep.iurisiurādi.z cū iuramētuz delatū fuerit debitori a vero creditore:et ipse se nihil debere iurauerit: si agat actor ītra reū q iurauit:defendere se pōt reus per exceptionē iurisiurādi.z suz inversi. Jn ijs q̄q; actionibus z⁹. Jn superioribus habuistis qual⁹ exceptiones opponunt cōtra actiones psonales. Modō intēdit tractare de exceptiōib⁹ q̄ opponunt Deos q agūt actionib⁹ realib⁹:vt si rem tā q̄ meā vēdicē dicēs rē meā esse,z verus dico,qr res mea est:tm̄ iniquū esset q ipse reus qui iurauit,condēnetur contra stylum sui iuramenti.hoc dicit. Fran.

Juramentū cōtra leges, nō est seruandū.

e ¶ Jniquū est.hic no.simile.ff.de in li.iu.l.fi.z.ff.de iureiurā.nā postea.§.daro.z.ff.de dolo.l.nā sufficit.hoc tm̄ fallit quoties est contra leges iuratū:qr nō seruat sacramētū:vt i authen.sceni.nō solū.§.j.col. v.que est.C.de nup.aut.qō eis.z.ff.de iur.patro.l.adigere.z.C.de le. z constit.nō dubiū.in fi. Itē q̄n veritas als p testimoniū potest inueniri:vt.C.de re.cre.l.fi. Itē q̄n defertur sacramentū a iudice:vt.ff.de iureiur.l.admonēdi.als autē obtinet quod hic dicitur.

Juro rem meā esse,et iuro tuam nō esse, differunt.

f ¶ Rem suam esse.distinguitur tamen vtrum iuret suam rem esse: vel petitoris non esse:qr si iuret suam esse,datur sibi actio z exceptio. sed si iuret petitoris nō esse,nascitur sibi exceptio contra petitorem tantū:vt.ff.de iurein.sed z si possessori.j.z.ij.respon.

¶ Itē si i iudicio. ¶ Casus. Adhuc pter exceptiōes illas de qb⁹ supra dictū est,quedā alia est exceptio p quā pōt reus se tueri:veluti si ver⁹ debitor p sentētiā iudicis fuerit absolut⁹ sentētialiter. Licet eñ per imperitiā verus debitor absoluat,naturaliter tm̄ manet debitor: sed cōtra creditorē agentē poterit se tueri except.rei iudi.z hoc dicit. Sed qd est qō hic dicit,q̄ ex sola naturali obligatiōe possit agi: Frater,dicat Jaco.ex sola naturali a pncipio nō agit:sz q̄n naturalis z ciuilis fuerint cōiuncte a prin.si tollatur vna ipsarū,ipso iure ex altera potest agi,licet agenti obstet exceptio. Franciscus.

g ¶ Actū fuerit.subaudi,z fueris absolutus:sicut hic innuit. Additio. Jntelligas istū tex.cū ista gl.q̄ re⁹ fuit absolut⁹:vt.j.ptz. Ange.

cōstitutiōe[a] nostra coarctauim⁹.
¶ Exceptio pacti de non petendo,actionem non tollit,sed eam elidit:quę exceptio nititur equitate. Aretinus.
¶ Preterea debitor si pact⁹ fuerit cum creditore ne a se pecunia peteretur[b],nihilominus obligatus manet:qr pacto cōuēto obligatiōes nō oīno[c] dissoluunt:qua de causa efficax est aduersus eum actio qua actor intendit, Si apparet[d] eum dare oportere. Sed quia iniquum est contra pactionem eum condēnari:defendit per exceptionem pacti conuenti.
¶ Exceptio iurisiurandi actionem non tollit,sed eaz elidit:quę etiam nititur equitate: et contra realem actionem exceptio iurisiurandi opponi potest,quę repellit agentem in rem.
¶ Aeque si debitor creditore deferēte iurauerit nihil sedare oportere,adhuc obligatus permanet: sed quia iniquum[e] est de periurio queri,defenditur p exceptionem iurisiurandi. ¶ Jn ijs quoq; actionibus quibus in rem agitur,eque necessarię sunt exceptiones: veluti si petitore deferente possessor iurauerit eam rem suaz esse[f],z nihilominus petitor eandem rem vendicet.licet enim verum sit quod intendit,id est,rem eius esse:iniquū tamen est possessorem condemnari.
¶ Absolutoria lata in personali siue reali,eandem actionem non perimit,sed exceptionem rei iudicatę parit conuento. Areti.
¶ Jtem si in iudicio tecum actū fuerit[g] siue in rem,siue in personam:nihilominus obligatio durat[h]:et ideo ipso iure de eadez repostea aduersus te agi potest,sed debes per exceptionem rei iudicatę adiuuari.
¶ Exceptiones quaruz vsus est valde necessarius,sunt duplices: quia quędam sunt ciuiles,z quędam prętorię. Ange.
¶ Hęc exempli causa retuliſſe sufficiat: ¶ Alioq ex q̄ multis varijsq; causis exceptiones necessarię sint,ex latioribus Digestoruz seu Pandectarū libris intelligi pōt. Quarū quędam ex legib⁹[i], vel ex ijs q̄ legis vicē obtinent[k], vel ex ipsius prętoris[l] iurisdictione substantiam capiunt.
¶ Quędā exceptiōes sūt perpetuę:z quędā tpales. Itē quedaz exceptiones sunt peremptorię: vt doli,met⁹ pacti,z similes. quędā dilatorię,ideo sic vocatę,qr negotium differre dicuntur: quę olim actorem temere litigantem faciebant cadere a causa.
¶ Appellātur autē exceptiones alię perpetuę z peremptorię,alię temporales et dilatorię. ¶ Perpetuę et peremptorię sunt quę semper[m] agētibus obstant,z semper rē de q̄ agit,perimūt:q̄lis est exceptio doli mali:et qō metus causa factum est:et pacti conuenti,cum ita cōuenerit,ne oīno pecunia peteretur. Temporales atq; dilatorię sunt quę ad tps nocent,z tpis

Obligatio naturalis tollit p pactū z iuramētū: sz ciuilis per sniam.

Sn̄la est de iure ciuili.

Diuisio.

Tertio ponit quā penā olim patiebat,z quā hodie patit q̄ pendēte dilatiōe legali vel lata ab hoie,ante dilationem finitā egerit. Secūda ibi,perpetue z peremptorie. Tertia ibi,alioqui si. Areti. ¶ Casus. Supra vidistis multa de exceptiōib⁹:adhuc autē circa naturā excep. scire debetis q̄ q̄dā exceptiōes dicunt perpetue z peremptorie:vez ille q̄ semp agētib⁹ obstāt:z semp rē pimūt de q̄ agit:sicut est exēplū de excep.doli mali:z de excep.pacti cōuenti,qñ ꝙuenit ne oīno pecunia peteret.i.sine tpis pfinitiōe.z illō est qō semp dicūt canoniste,ecclias debere semp restitui.z sum in vñ si.tpales. Tu vidisti exēplū de exceptiōib⁹ pemptorijs,modo videam⁹ exēplū de tpalib⁹ dilatorijs,q̄ z tpe nocēt:vt puta si fit pactū factū de nō petēdo vsq; ad tps (z h̄ habes aliqd de materia plus petitiōis.) Si eñ aliqs creditor debitori tuo fecerit pactū de nō petēdo vsq; ad qnquēniū,ꝓpterea actionez suā nō pdit,sz ītra qnquēniū olim suā cām pdebat:nec ampli⁹ agere poterat.sz nō vult dñs Ju.q̄ h̄ hodie ita stricte ꝓcedat:sz vult i casu isto q̄ locū habeat ꝙstitutio Zenoniana de q̄ facta est supra mētio de act.§.sz hec qdē.sez q̄ debeāt iducie duplicari:z post quinquēniū duplicatū adhuc nō audiť,nisi oēs expēsas quas reus in lite fecerit eo q̄ primitue eū cōuenerit,reo soluat.z h̄ ideo cōstitutū est,vt tali pena perterriti actores,tempora litium doceantur obseruare.

[a] Constitutione, [b] Obligatio durat, [c] non oīno, [d] Si apparet, [e] Jniquū, [f] Rem suam esse, [g] Jtem si in iudicio, [h] durat, [i] Ex legib⁹, [k] Legis vicē obtinēt, [l] Prętoris iurisdictione, [m] Semp.i.sine pfinitiōe tpis

Universidad de Deusto

procuratoris: vt. C. de pcura. l. ij. Secus si rõne pſone procuratoris opponat exceptio: vt qz sit miles vel mulier: qz talis exceptio est dilatoria: vt. ff. e. §. pterea. Itẽ vbicũq; dicerẽ nullũ fuisse iudiciũ, vt qz sit venalis ſnia, vel falſis teſtib⁹ vel inſtrumẽtis iudicata: vt. C. qñ nõ est neceſſe pro. l. venales. vel cũ iudex sit nõ ſuus: vt. C. ſi a nõ ꝑpe. iudi. p to.[a] Itẽ ſi inique a iudice cõpulſus est eo tẽpore quo cõpelli nõ debuit: vt. ff. de fe. l. j. Sz dilatoria ꝓponit añ litem cõteſtatã: ſz ꝓbat poſtq̃ actor mõſtrauerit qõ aſſeruerat: vt. C. de ꝓba. l. exceptionẽ. r. C. e. l. ſi q̃ dẽ. Secus in exceptione fori: qz añ litẽ cõteſtatã opponit: probari dz ſm quoſdã: vt. ff. e. l. pe. Sz quid de exceptiõe nõ numerate pecunie, nunqd est perpetua vel tpalis? Rñ. qdã anomalã eã eẽ. Nos dicim⁹ q̃ est tpalis, biẽnij ſcz vel. xxx. dierũ: vt. ſ. de lit. ob. §. fin. r. C. de nõ nu. pe. l. j cõtractibus. §. j. r. §. ſup ceteris. Sz in ẽ põt dici anomala, q̃ cũ alis ꝓbet q excipit, ẽ tñ nõ ꝓbat: vt. C. de nõ nume. pecu. l. ſi extra cautiõe. Itẽ dẽ q̃re i exceptiõe nõ numerate dotis: r eodez mõ ſolue vt C. de do. cau. nõ nume. l. fi. r aut. ibi poſita. Itẽ quid de ea q̃ opponit vt qs ꝓueniat inq̃tũ facere põt: Rñ. eã esſe tpalem: qz ꝑſumo q̃ aliqua acq̃ret: et ſic poſtea poterit ſoluere: vt. C. arbi. tut. l. ſi defunct⁹. Mã nõ repetitur qõ ſoluit: ſz facere nõ poſſit cõmode: vt. ff. de cõdi. inde. l. nã r marit⁹. qõ fieret ſi eſſet ppetua: cũ sit fauorabilis: vt ff. de ꝓdi. inde. l. qui exceptionẽ. Et circa hoc vide quod notatur in. l. j. C. de iuris et fac. igno.

a ¶ Pacti conuenti. ſcilz exceptio.

b ¶ Pacti cõuẽti. ſ. vſq; ad quinquennium.

c ¶ Alia ſimilis. veluti ſi quis ſtipulet id qõ in vtero est, vel fruct⁹ futuros: vel domum certo loco edificari. vel cum Rome eſſet, Epheſi dari ſtipulatus est: vt. ff. de verbo. obli. l. interdum. ſm Azo.

d ¶ Rẽ amittebant. facit. ſ. de ac. §. ſiquis agens. r. ff. de libe. le. l. non ſolum. §. fi. et. C. de iure fiſci. l. iuſtas. li. x.

e ¶ Zenoniane conſtitutioni. ſcilicet grece: cuius meminit. ſ. de act. §. ſed hec quidem.

f ¶ Cõtinet. qõ dic vt modo dixi per. l. interdum. ff. de verbo. obliga.

g ¶ In duplũ. ſz videt q̃ nullã patiatur penã: vt. ff. de petit. here. q̃ ſi in diẽ. in ꝑn. q̃ est huic ꝓtra. Sz dic illã corrigi. Vel melius, ſpeciale est ibi, qz ad hoc ſolũ agebatur: vt eodem iure penes agẽtem habere tur quo erat apud defunctum: vnde non fuit plus petitum.

h ¶ Iniuriam. non tamen talem ꝓpter quam agere poſſent.

i ¶ Tali pena perterriti. facit. C. ad. l. Juliaz repe. l. j. et. ff. de penis, l. capitalium. §. pe. r. C. de inoffi. teſt. ſiquis in ſuo.

Exceptio iſta dico me ꝓueniẽ dũ inq̃tũ facere poſſum est tẽporalis.

¶ Ꝓterea etiã ex pſona dilationẽ tribuunt: qualis est pacti conuenti[a], cum ita cõuenerit, ne intra certum tẽpus ageretur, veluti intra quinquenniũ. nam ſi nito eo tempore non impeditur actor rez exequi. ¶ Ergo ij quibus intra certum tempus agere volẽtibus obijcitur exceptio aut pacti cõuenti[b], aut alia[c] ſimilis: differre debent actionem, et poſt tempus agere. ideo enim et dilatorie iſtę exceptiões appellant. ¶ Alioqui ſi intra tempus egerint, obiectaq; sit exceptio: neq; eo iudicio quicq̃ conſequuntur, ꝓpter exceptionem: neq; poſt tempus oliz agere poterant, cum temere rem in iudicium deducebant, r conſumebãt, qua rõne rẽ amittebãt[d].

¶ Hodie ſi actor plus petat tẽpore, ſiue pendente dilatione, reo inducię duplicantur: et eidez reo actor in expenſis factis in cauſa, dãnabitur: ante quarum refectionem, ſuper principali negotio audientia denegabitur. Are.

¶ Hodie aũt nõ ita ſtricte hoc ꝓcedere volum⁹: ſz eũ q̃ ante tps pactiõis vel obligatiõis litẽ iferre auſus sit, Zenonian̨e[e] conſtõni ſubiacere cenſem⁹ quã ſacratiſſimus legiſlator de ijs q tẽpore plus petierint, ꝓtulit, vt r inducias q̃s ipſe actor ſpõte indulſerit, vel q̃s natura actionis continet[f], ſi contempſerit, in duplum[g] habeãt ij qui talem iniuriam[h] paſſi ſunt: et poſt eas finitas non aliter litẽ ſuſcipiant, niſi omnes expẽſas litis antea acceperint: vt actores tali pœna perterriti[i], tempora litiuz dilationẽ tribuunt: qualis est pacti conuenti[a], cum ita cõuenerit, ne intra certum tẽpus ageretur, veluti intra quinquenniũ. nam ſi nito eo tempore non impeditur actor rez exequi. ¶ Ergo ij quibus intra certum tempus agere volẽtibus obijcitur exceptio aut pacti cõuenti[b], aut alia[c] ſimilis: differre debent actionem, et poſt tempus agere. ideo enim et dilatorie iſtę exceptiões appellant. ¶ Alioqui ſi intra tempus egerint, obiectaq; sit exceptio: neq; eo iudicio quicq̃ conſequuntur, ꝓpter exceptionem: neq; poſt tempus oliz agere poterant, cum temere rem in iudicium deducebant, r conſumebãt, qua rõne rẽ amittebãt[d].

¶ Hodie ſi actor plus petat tẽpore, ſiue pendente dilatione, reo inducię duplicantur: et eidez reo actor in expenſis factis in cauſa, dãnabitur: ante quarum refectionem, ſuper principali negotio audientia denegabitur. Are.

¶ Hodie aũt nõ ita ſtricte hoc ꝓcedere volum⁹: ſz eũ q̃ ante tps pactiõis vel obligatiõis litẽ iferre auſus sit, Zenonian̨e[e] conſtõni ſubiacere cenſem⁹ quã ſacratiſſimus legiſlator de ijs q tẽpore plus petierint, ꝓtulit, vt r inducias q̃s ipſe actor ſpõte indulſerit, vel q̃s natura actionis continet[f], ſi contempſerit, in duplum[g] habeãt ij qui talem iniuriam[h] paſſi ſunt: et poſt eas finitas non aliter litẽ ſuſcipiant, niſi omnes expẽſas litis antea acceperint: vt actores tali pœna perterriti[i], tempora litiuz

a Hoc verũ intellige q̃ poſt ſententiã oppoñt tale ex q̃ appareat dictũ iudicem nõ habuiſſe iuriſdictionem ſaltez in cã de q̃ iudicauit nec fuit facta prorogatio tacite vel expſſe: vt late p Ange. hic.

b Hoc ſcribit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis. Et ſic intelligit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis. Et ſic intelligit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis.

c Hoc ſcribit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis. Et ſic intelligit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis. Et ſic intelligit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis.

d Hoc ſcribit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis. Et ſic intelligit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis. Et ſic intelligit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis.

e Hoc ſcribit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis. Et ſic intelligit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis. Et ſic intelligit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis.

f Hoc ſcribit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis. Et ſic intelligit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis. Et ſic intelligit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis.

g Hoc ſcribit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis. Et ſic intelligit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis. Et ſic intelligit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis.

h Hoc ſcribit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis. Et ſic intelligit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis. Et ſic intelligit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis.

i Hoc ſcribit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis. Et ſic intelligit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis. Et ſic intelligit Ioan. de Imo. in. l. ſi ſeruus. ff. de furtis.

¶ Ꝓterea etiã ex pſona dilatorię exceptiones: quales sunt procuratorię: veluti ſi per militem aut mulierẽ[k] agere quis velit. Nam militibus nec ꝓ patre vel matre[l] vel vxore, nec ex ſacro reſcripto procuratorio nomine experiri conceditur. ſuis vero negotijs ſupereſſe ſine offenſa[m] militaris diſcipline possunt.

¶ Infamis potest eſſe procurator: et potest procuratorem cõſtituere. Aretinus.

¶ Eas vero exceptiones q̃ olim procuratoribus ꝓpter infamiã vel dantis vel ipſius procuratoris opponebantur, cuz in iudicijs nullo modo frequẽtari perſpexerimus, conquieſcere[n] ſancimus: ne dũ de his altercatur, ipſius negotij diſceptatio ꝓtelet. Frã.

¶ De replicatiõib⁹. Titu. xiiij.

¶ Replicatio exceptionẽ tollit, quę ad tollẽdam eaz nititur ęquitate: quę replicatio ad adiuuandam intẽtionem actoris cõpetit: et contra replicationem duplicatio est inducta ad ſummouẽdam eã dẽ, q̃ prima facie ęqua videbatur: contra quam duplicationem actori datur triplicatio. Areti.

Interdum euenit vt exceptio quę prima facie iuſta videtur, ꝓ ſtatutis ſua ſimplicitate iniuſta ſit. Interdum. ¶ Totus iſte titulus diuidit in duas partes principaliter. Primo ponit de replicatiõe q̃ pdest actori, r q̃ nõ. Scõo q̃ exceptiões cõpetentes reo ꝑncipali ꝑſunt fideiuſſori, r que nõ ꝓſunt. Scõa ibi, Exceptiones aũt. ¶ Caſus. In ſuperioribus dictũ est qz illud qõ videt iuſtũ prima facie ex parte actoris, videt iniquũ inſpecta pſona rei petentis ſe defendere per exceptionem legitimã. r ad ſimilitudinez illius scire debes naturã replicationis. Sepius enim cõtingit q̃ re⁹ prima facie habeat exceptionẽ: ſed forſan actor habet replicationẽ cõtra ſuã exceptionẽ: qz iniquũ eſſet q̃ ſua exceptio poſſet nocere actori, cũ exceptionez rei per ſui replicationẽ poſſit elidere. r de hac ꝓponit hic exẽplũ faciẽdo mẽtionẽ ei⁹ qõ dicitur in. §. pactus ne peteret. r ſuz in verſi. Rurſus interdũ r c. Supra habuiſtis q̃ replicatio datur ꝓprio actori contra exceptionem rei. Sed quando qz contingit q̃ replicatio actoris aliquando prima facie videt iuſta: ſed inſpecta rei perſona qui ſe p duplicationẽ competentẽ potest defendere, videtur iniuſta. Iniquum enim eſſet q̃ actoris replicatio ei noceret: r ꝓpterea datur ipſi reo contra replicationem actoris duplicatio: r ſic vlterius põt varietas negotioz iſta nomina multiplicare. Cõtra enim duplicationez rei datur actori triplicatio: r cõtra triplicationẽ actoris datur reo ꝓtra actorẽ quadruplicatio. Tũc enim plerũq; infringit ſuũ ꝓpoſitũ ꝑcedens. r ſi naturã iſtarũ oim actio. plene velitis videre: hoc ex latioribus Digeſtorum voluminibus facere poteritis. ff. de excep. l. ij. Fran.

k ¶ Mulierẽ. q̃ p alio agere nõ põt niſi p parẽtib⁹, ſi maior⁹ aut etas eos impediat, nec sit q eoꝝ noie agat: vt. ff. de ꝓcur. l. feminis. Accur. Additio. Mater tũ nõ admitteret ꝓ filio minore etiã ad defendendum, niſi in cã appellatiõis: r est ratio, qz est maioris ꝓiudicij q̃ principalis. Ange.

l ¶ Nec ꝓ ꝑre vel matre ꝛc. niſi pro eoꝝ libertate: vt. ff. de li. cau. l. iij. q̃ est cõtra: ſm Jo. Additio. Dic q̃ in iſto caſu ꝺz defendere cãm ꝓpriaz pro ſuo intereſſe: vt. l. j. ij. iij. r. iiij. ff. ꝺ lib. cau. facit. l. non tñ. ff. de appel.

m ¶ Sine offenſa. i. ẽ fit ſine offenſa diſciplie. nõ autẽ ſic intelligit, vt hoc nõ poſſit fieri ſi diſciplina. i. exercitium militare offendat. ſz ſiue offenſa dat, ſiue nõ: ꝑſum it non offendi: vt hic, r. C. ꝺ pecu. l. qui ſtipendia.

¶ Eas vero exceptiões. ¶ Caſ⁹. Iſte. §. tota die in iudicio frequẽtat ad probãdũ q̃ infamis põt esſe ꝓcurator, q̃uis non poſſit esſe aduocat⁹. r ratione diuerſitatez reddũt gdã: qz ꝓcuratio est tñ onus: aduocatio añt est on⁹ cũ honore. Mis ꝓtaratis venio ad caſuz i hũc modũ. Oliz ita erat q̃ ſi tu eras ꝓcurator patri ꝺ me: te potui repellere ꝓpter ifamiã tuã, vel ꝓpter ifamiã patris: ſz hodie nõ vult Juſti. q̃ iſte exceptiões ifamie in iudicijs frequentent: ne dũ ſũp eis altercatũ fuerit, ipi⁹ ꝓncipalis negotij diſceptatio ꝓtelet. Frã.

n ¶ Conquieſcere. ſz ꝓtra ff. de poſtu. l. j. §. ſcõo loco. r i. §. hoc edicto. Solu. ibi ꝺ maxima ifamia: hic de parua. Vel illud de aduocato, qui emolumentum tantuz habet: hic in procuratore, qui tñ habet onus.

¶ De replicationibus. ¶ Qz exceptio p replicationem elidit̃r, ideo per conſequens de replicatione dicit. vt. j. e. in prin. r. ff. de excep. l. ij. §. replicatio.

¶ Caſus. In ſuperioribus dictũ est qz illud qõ videt iuſtũ prima facie ex parte actoris, videt iniquũ inſpecta pſona rei petentis ſe defendere per exceptionem legitimã. r ad ſimilitudinez illius scire debes naturã replicationis. Sepius enim cõtingit q̃ re⁹ prima facie habeat exceptionẽ: ſed forſan actor habet replicationẽ cõtra ſuã exceptionẽ: qz iniquũ eſſet q̃ ſua exceptio poſſet nocere actori, cũ exceptionez rei per ſui replicationẽ poſſit elidere. r de hac ꝓponit hic exẽplũ faciẽdo mẽtionẽ ei⁹ qõ dicitur in. §. pactus ne peteret. r ſuz in verſi. Rurſus interdũ r c. Supra habuiſtis q̃ replicatio datur ꝓprio actori contra exceptionem rei. Sed quando qz contingit q̃ replicatio actoris aliquando prima facie videt iuſta: ſed inſpecta rei perſona qui ſe p duplicationẽ competentẽ potest defendere, videtur iniuſta. Iniquum enim eſſet q̃ actoris replicatio ei noceret: r ꝓpterea datur ipſi reo contra replicationem actoris duplicatio: r ſic vlterius põt varietas negotioz iſta nomina multiplicare. Cõtra enim duplicationez rei datur actori triplicatio: r cõtra triplicationẽ actoris datur reo ꝓtra actorẽ quadruplicatio. Tũc enim plerũq; infringit ſuũ ꝓpoſitũ ꝑcedens. r ſi naturã iſtarũ oim actio. plene velitis videre: hoc ex latioribus Digeſtorum voluminibus facere poteritis. ff. de excep. l. ij. Fran.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutionū Imperialiū Liber. IIII.

a ¶ Nocat.i.non prosit: vel dic proprie, scilicet actori. Accursius.
b ¶ Conuenit.id est ita fuit conuentum.
c ¶ Excludi.s.per exceptionem. Accursius.
d ¶ Nocat.i.non prosit. Accursius.
e ¶ Ea.s.duplicatio. Accursius.
f ¶ Digestorum.vt.ff.de excepti.l.ij.

¶ Exceptiões. ¶ Casꝰ. Iste.§.deberet poni si. ꝓcedētis ti. hic tamē satꝭ cōuenienter ponitur: qr oēs replicationes exceptiones dicuntur. Dicit em̄ Justi. in isto.§.q oīs exceptio que cōpetit alicui reo, dꝫ cōpetere ⁊ eiꝰ fideiussori. Parum enim vel nihil ipsi reo prodesset nisi suo fideiussori cōpeteret, q recursum haberet contra eū. ⁊ sua in versi. Sane exceptiones ⁊c. Dixi vobis supra q exceptio que ꝑpetit reo, cōpetit ⁊ eius fideiussori. Hoc aūt fallit in vno casu: scz qñ debitor cesserit bonis. Hec em̄ exceptio fideiussoribus non prodest. Illi em̄ q alios pro reo obligāt, hoc maxime ꝓspiciunt, q si reꝰ principalis fuerit facultatibus suis lapsus: possint a fideiussoribus totum suum debitum consequi. h. d. Fran.

g ¶ Exceptiões. videt q hic.§.deberet esse in fine superioris ti. Sz certe cū ⁊ replicatio sit exceptio: bene ponit hic, generaliter tam ad exceptiones q̄ ad replicationes pertinens. Accursius.

Fideiussor est nomen gñale: ⁊ dr a fide.

h ¶ Fideiussoribꝰ. appellatione fideiussoris oēm accessorem accipe: siue sit mandator: siue fideiussor: siue aliꝰ: ex eo dictus fideiussor, q ꝑ alio fidē suā adstrinxerit. Et nota q dicit plerūq, qr exceptio reo ꝑpetens gña sue persone, vt qr sit minor, fideiussori nō cōpetit: vt. ff. de mino. l. i cause. in prin. ⁊. ff. de excep. l. exceptiões. in fi. l. Itē si est dānatꝰ in oībus bonis suis rōne sui delicti: vt. C. de fideiusso. l. j. vel si cessit bonis: vnde personaliter ei subuenitur, ne in plus cōueniat q̄ inquātū facere pōt: vt. §. de ac. §. fi. ⁊. j. eo. in fi. Itē vbicūq quis inquātū facere pōt, cōdēnat. nā fideiussori non datur exceptio[a]: vt. ff. pro soc. l. verū. §. j. ⁊. ff. so. ma. l. alia. Ubi autez exceptiones rei coherent: vt pacti conuenti: ⁊ rei iudicate: fideiussoribꝰ cōpetūt, vt h, ctiā iuito reo: vt. C. de excep. l. defensiões. ⁊. ff. de exce. l. omnes. Additio. Dic vt tenet pe. ⁊. in. l. tam mandatori. C. de nō nu. pe. Ange.

Exceptiones reo cōpetentes gña psone, fideiussori nō competūt, sed bene si rei coherent.

a Ut. ff. de re iudica. l. et si fideiussor. in prin. nisi fideiussor vt defensor ꝓueniatur. tūc em̄ vt defensori, nō vt fideiussori datur.

i ¶ Ab ijs. scilicet fideiussoribus.
k ¶ Qua ratione. exemplificat. Accursius.
l ¶ Quis. scz creditor. Accursius.
m ¶ Illis quoq. s. fideiussoribus ⁊ similibus.
n ¶ Per exceptionem. propter hunc casum dixit. §. plerunq. et propter alios, vt diximus.
o ¶ Maxime. facit. §. de fideiuss. in prin.

Continuatio.

¶ De interdictis. ¶ Qr iterdicta vicē sustinēt seu obtinēt actionū, ideo post actiões de interdictis ꝓponit: vt. j. e. in pn̄. Acc. Additio. Sed ista rubrica ꝑgruēti posita fuisset ante tit. de excep. vt fecit iurisco. in Digestis: qr aū titu. de excep. posuit istū tit. scz in h nō est vi-

Sequitur. ¶ Totꝰ iste tit. diuidit in quatuor partes. Primo ponit qd olim erāt interdicta. Scōo ponit vnā diuisionē iterdictorū. Tertio ponit aliā diuisionē. Quarto ponit vnā aliā diuisionē interdictorū. Scōa ibi, summa aūt. Tertia ibi, sequēs. Quarta ibi, tertia diuisio. ¶ Casus Diri Justi. Dñe, bñ video q vultis tractare de iterdictis, q̄ro q̄ sunt iterdicta? Frater, dicit ille: olim interdicta erāt q̄dā solēnis ꝓceptio verborū p quaz volebat pretor aliqd fieri vel p̄hibebat: et marime hoc faciebat qñ disceptabatur de possessione vel q̄si. h. d. Fran.

Diuisio.

p ¶ Actionibus. scz in factum: vt. j. eo. §. fina.

q ¶ Conceptiões verborū. id est dicere: ꝟba ꝓcepta ⁊ formata a pretore ꝓponēte interdicta. Sz ꝑm B q̄ erat differētia aliqli inter iterdicta ⁊ actiões: cū ⁊ actio erat formula: vt. ff. de origi. iur. l. ij. §. deinde ex his: Rñ. qdā, vt ꝓceptor meꝰ Alco, q̄ interdicta formabant i psona volētiū ea intēctare tm̄ loquēdo eis. vñ interdicta iter duos dicūtur reddi a ptore loquēte duobꝰ: vt. j. eo. §. exhibitoria. ⁊ B etiaz colligit ff. sub multis titulis in tractatu de iterdictis. sic em̄ dicit, vñ vi illū deiecisti ⁊c. vt. ff. de vi ⁊ vi ar. l. j. i pnc. Itē vti edes de gbꝰ ⁊c. vt. ff. vti pos. l. j. i princ. ⁊ sic de aliis. Sed actiões gñaliter ⁊ in psona omniuz formabant: vt qcūq emerit, ex ēpto agat: ⁊ sic de ceteris: qō colligit. ff. de orig. iu. l. ij. §. omniū. ⁊. §. de his. Ut dic breuiter differētiā tale fuisse, qr iterdicta a ptoribꝰ, scz actiões a ceteris mgistratibꝰ formabant: vt pz ex eo q oia iterdicta sunt ptoria: vt. ff. de iterdi. p totū libz. Sed hodie nihil aliō est interdictū q̄ actio ptoria in factū: vt. j. e. §. fi. Additio. Dic scz Jo. Fab. imo est aliud: ⁊ pōt agi vl interdicto, vel actiōe i factuz: ad electionē actoris: vt ff. ne vis fiat ei. l. si quis missus. §. cū pretor. ff. vti pos. l. j. §. restituēde. ⁊ no. ff. de vi ⁊ vi ar. l. j. §. fi. licet glos. not. idez qō hic in rub. ff. eo. sed Dy. reprehendit glos. ⁊ hoc est verum. Angelus.

Interdicta ⁊ actiones olim differebāt.

r ¶ Jubebat. qō est in interdictis restitutorijs ⁊ exhibitorijs: vt. j. eo. §. restitutoria. ⁊. §. exhibitoria.

s ¶ Prohibebat. qō facit i ꝓhibitorijs iterdictis: vt. j. e. §. phibitoria.

t ¶ Maxime. hoc ideo dicit, qr qñq per interdicta non super possessione, sed super iure rei contēdit: vt ptz in interdicto de mortuo inferendo, vbi licet inferre: ⁊ sepulchro inedificādo, vbi licet inedificare: vt ff. de mor. infe. l. j. in pnc. ⁊. §. pretor ait. Itē qñq ꝓprietatis ⁊ possessionis simul: vt. ff. de aqua quo. ⁊ esti. l. j. §. fi. ⁊. ff. eo. l. interdictoruz. §. quedam. Sed nunquid alio modo q̄ per interdicta. i. de iure ciuili agitur de possessione: Rñ. sic, vt per condictionē indebiti: vt. ff. de con. inde. l. indebiti. §. sed ⁊ si nūmi. Itez p tricariā: vt. ff. de cōdi. tri. l. j. in fi. ⁊. l. ij. Itē p cōdictionē ex lege: vt. C. de acqui. pos. l. fi. in fine. ⁊ ff. de rei ven. l. fi. ⁊. C. loca. l. si quis. Accur.

Interdictis qñq litigat lup ꝓprietate.

Possessio pōt peti sine interdictis.

v ¶ Possessione. siue retinenda: siue recuperanda: siue adipiscēda: vt j. eo. §. sequens diuisio.

Res incorporales q̄si possident.

x ¶ Quasi possessiōe. vt cū ꝑtēdit ō possessiōe rerū icorporaliū: vt vie

Universidad de Deusto
Biblioteca

r itineris r actꝰ r aq̃ductꝰ: vbi nō ē va possessio, sz q̃si: vt.ff.de acqrē. rc. do l. seruꝰ. §. ico: porales. sz tñ est ibi q̃dā q̃si possessio: r de ea retinēda petūt interdicta de itinere r actu r via r aq̃, qñ cōtēdo me eē in q̃si possessiōe p̄dictorū iuriū: vt.ff.de iti. actuq̃ p̄. p to. r.ff.de aq̃ coti. r esti. per totū. r.ff.de serui. l. pe. r.ff. si serui. ven. l. ficuti. §. Aristo.

¶ Sūma aūt. ¶ Casus.

Dixi vobis q̄ olim erāt interdicta quedā solēnis 2ceptio vbor, p quā rc. Nō volo q̄ sciatis primā diuisionē interdictorū: r est trimēbris. Interdicta eñ aut sunt p̄hibitoria, aut restitutoria, aut exhibitoria. Interdicta p̄hibitoria appellātur ab effectu p̄hibitionis: vt puta cū aliqs sine vitio iussu iudicis vel aliquo alio legitimo modo possidet: p̄hibet prētor ei vim fieri. Itē p̄hibet edificari aliqd in loco publico, vel in itinere solito. Itē prohibet aliqd poni i flumine publico ripave eiꝰ q̄ periꝰ p flumē nauigēt. r sum in vſi. cu. restitutoria sunt rc. Itē vidistis q̄ sunt interdicta p̄hibitoria: mō videatis q̄ sunt restitutoria. Et dicunt restitutoria ab effectu restituēdi: videlz cū prētor iubet interdicto alicui restitui. Verbi grā: Si ego sum bo. pos. de iure prēto. p̄ tor iubet mihi restitui qcqd aliqs de hereditate illa vel p herede vel pro possessore possidet: r illud cōpetit mihi p interdictū q̃rū bo. Et no. q̄ cū ōr q̄ interdictū quo. bo. est restitutoriū: sumit hoc vbū restituere ipropꝛie: scz p eo qō est p se dādi: sicut r vbū reddēdi significationē p se dādi hz. Vel potes dicere q̄ ꝓpꝛie ōr h vbū restituere habito respectu ad psonā defuncti q res ipas possedit: r heres cēsēt ea dē psona cū psona defuncti. Sz diceret aliqs: Nōne q̃r pōt interdictū q̃rū bo. esse interdictū recuperāde possessiōis: cū sit interdictū adipiscēde: Frater, vbū restituēdi sumit ipropꝛie: vt iā dictū est. r sumꝰ in vſi. exhibitoria rc. Iā vidistis q̄ sunt interdicta p̄hibitoria r restitutoria: mō videatis q̄ sunt exhibitoria: r vocant exhibitoria interdicta ab effectu exhibēdi: cū. s. prētor iubet aliqd exhiberi mihi. Et de hoc ponunt tria exēpla in lra, q̄ satis patēt. In vſi. sunt tñ. scire debetis q̄ tā p̄hibitoria q̄ restitutoria r etiā exhibitoria, interdicta vocātur. sunt tñ q putāt q̄ solūmō p̄hibitoria, interdicta debeāt dici: et q̄ magis debeāt dici decreta q̄ interdicta. Nos aūt (dicit Justi.) dicim⁹ q̄ oia debēt dici interdicta: q̃si inter duos dicta, nō habēdo respectum ad hoc q̄ interdictū resonat p̄hibitionem. h. d. Fran.

a ¶ Summa. i. prima, non minima: q: r de duobus membris aliqua inuenitur: vt. j. eo. §. tertia.

b ¶ Restitutoria. q̃q̄ tñ quedā inueniuntur mista tam prohibitoria q̄ exhibitoria: vt.ff.e. l. j. §. interdictorum. r.ff.de li. ho. exhi. l. j. Nā petitur exhiberi, r prohibetur inuitus retineri. Additio. Vide glos. in. d. §. interdictorum. que plenius loquitur. Ange.

c ¶ Possidenti. vt siqs missus fuit in possessionē iussu prētoris: vt.ff. ne vis fi. ei q in pos. mis. est. l. j. in prin. Nam iuste possidet r sine vitio qui authore prētore possidet: vt.ff.de acqui. pos. l. iuste.

d ¶ Inferendi. quod interdictum est.ff.de mortuo inferendo. l. j. in prin. r. §. hoc interdictum.

Bonorū possessor q̄s dicit. Interdictū quorū bonor est duplex, scilicet directū, r utile. Hereditatis petitio est duplex. Restituere q̃q̄ sumitur pro dare.

e ¶ Edificari. quod interdictum habes.ff.ne quid in loco sacro. l. j. in princi. Accursius.

f ¶ Vel in flumine. r hoc habes.ff.de flu. l. j. in princi. r.ff.ne quid in flumine pu. l. j. in fi.

g ¶ Bonor possessori. nō rerū, sz iuris. i. succedenti de iure prētorio tā tum: vt filio emācipato, vel cognato: q dicunt bonor possessores ex bonorū possessiōe edictali r decretali. nā statim habēt h interdictū directū vt 2sequant possessionē hereditatis: qō appellat quorū bonorū: vt. j. e. §. adipiscēde. Utile ꝺo dat illi qui succedit de iure ciuili vel ex testō: vel ab intestato: vt.ff.quor bo. l. j. in pn. r. C. quor bo. l. j. Sed econtra est i hereditatis petitiōe. Nā directa dat heredi ō iure ciuili: vtilis vero ei q succedit de iure prētorio: vt.ff.de bo. pos. here. pe. l. j. Est r aliud nouū auxiliū p nouā q̃stōnē inuētū, p qō petit possessio hereditatis si testū apparet non vitiatū vel vituperatū in aliq̃ sui parte: vt. C. de edic. diui adri. tol. l. fi. Sed q̃re ōr h restitutoriū: cū nunq̄ hic bonorū possessor habuerit possessionē: Nō. ñ. impropꝛie dicit restituere p dare: vt.ff.de verb. sig. l. verbū reddēdi. vt.ff. de le. ij. l. cū qdā. Vel dic q̄ inspecta persona defuncti dicit restitutorium: sed natura sui dicit adipiscende possessionis: vt.ff.quorum bo. l. j. §. fina.[a]

h ¶ Pro possessore. due sunt vie succedendi, scz iure ciuili, r iure prētorio. Prima subdiuidit in possessoriū p constitutionē diui Adriani, r petitoriū, vt p petitionē hereditatis directā. Item scda fit subdiuiditur in possessoriū, vt p interdictū quorū bonorū, p qō petit successor de iure prētorio se mitti i possessionē bonorū q̃ tenebat defunct⁹ tpe mortis: vt hic. Item in petitorium, vt per petitionem hereditatis bonorū possessoriā.

i ¶ Possidet. vel dolo fecit quo minꝰ possideat: vt.ff.quorū bo. l. j. in pn. r expone hec verba p herede et possessore, vt. j. e. §. pro herede. r. §. p possessore. Accursius.

k ¶ Restitui possessionē. p interdictū vnde vi, qō intra annū locū hz p ijs q̃ nō peruenerūt ad vltētū: pro alijs perpetuo: vt.ff. de vi et vi ar. l. j. in princi. r hoc si ciuiliter et naturaliter possideat deiectus. Si aūt naturaliter tantū, vtile habet tā tū, vt fructuarius: vt.ff. de vi r vi ar. l. iij. §. vnde vi.

l ¶ Jubet. scilicet prētor.

m ¶ Libertate. vt quia liber homo detinetur inuitus, quod interdictum habes.ff.de lib. ho. exhi. l. j.

n ¶ Indicere velit. id est iniūctas opas dicere velit, vel cōuētas iniūgere: quo casu ageret de libero hoie exhibēdo: vt.ff. de li. bo. exhi. l. fi.

o ¶ Parenti. in hoc casu duo sunt interdicta: vnū de liberis exhibendis: alterum de liberis deducendis: vt.ff.de li. ho. exhi. l. j. j. respon. et l. iij. j. respon. in princi.

p ¶ Obtinuit. inter sapientes.

q ¶ Inter duos dicūtur. id est a prētore formant: vt no. ſ. circa prin.

¶ Sequens diuisio rc. ¶ Casus. Supra vidistis vnam diuisionem interdictorū, hic sequitur alia, r est hec, scilicet q̄ quedā sunt interdicta adipiscende possessionis gratia prodita vel etiā inuenta: r quedā etiā retinende possessionis gratia: r quedā recuperande. Adipiscende possessionis gratia inuentū est interdictū quorū bonorū: r quorū legatorū: q̃uis de eo nō fiat hic mentio: r Saluianū interdictū. Per interdictū enim quorū bonorū potest ille cui bo. pos. data est, petere pos. omniū rerū hereditariarū ab eo qui pro herede vel p possessore possidet. r sum in versi. Pro herede autē rc. Dixi q̄ interdictū quorum bo. appellatur interdictum adipiscende possessionis. Sed dñe Justi. pro deo dicatis mihi, quare sic appellatur. Frater, dicit ipse: tantū vult hoc dicere, q̄ nunc primū velit adipisci possessionem bo. quorū pos. nunq̄ habuit. vnde si aliqs habuit pos. bonorū, r postea eā amiserit, nō competit ei hoc interdictū: sed magis interdictum recuperāde possessionis. et sumus in versi. Interdictū quoq̄ rc. Jam habuistis vnū exemplū de interdicto adipiscēde possessionis: adhuc dicā vobis aliud exemplū de eodē. Interdictum enim Sal. locū habet ad adipiscendā possessionē omniū rerū quas possedit colonus tempore illo quo fundum meū conduxit: que quidē res pro mercedibus fundi tacite mihi erant obligate. et cōpetit mihi hoc interdictū vtile contra quēlibet extraneū possidentē: vt sunt res quas colonus tēpore cōductionis possedit. cōtra colonū autē possidentē res illas, datur mihi istud interdictum directum. hoc dicit. Franciscus.

r ¶ Quod ex ijs. innuitur hic q̄ hoc interdictum etiam pro vna re cō petat. Sed contra videtur q̄ sit vniuersale: vt.ff.quo. bo. l. j. §. fi. Sed certe nihilominus est vniuersale, licet ad vnam rem detur. sic enim est in hereditatis petitione: vt.ff.de pet. he. l. regulariter. r. l. licet. quam constat vniuersalem esse: vt.ff.de rei ven. l. j. j. respon.

s ¶ Possessio. scilicet decretalis.

t ¶ Data est. scilicet a voce prētoris viui: vel hodie corā quolibet iudice: vt. C. qui admit. ad bo. pos. l. fi. Additio. Dic q̄ nō est necesse q̄ iudex siue prētor siue alius iudex bonorū pos. concedat: scōm Ange.

v ¶ Pro herede. sed nūquid hi titu. sunt: Respon. nō: vt. C. in quib.

Interdictū quorū bonorū, r petitio hereditatis pro vna sola re possunt competere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cau.cess.lon.temp.pre.l.hereditatē.ergo vsucapio non potest procedere. Sed contra.ff.quo.bo.l.j.j.respon.Sed illud expone vt ibi.

a ¶ Bonorum possessio.scilicet decretalis.Accursius.

a Opz tñ b q nō sit heres p quota: vel q ls sit heres aliter: q habeat p legatario: vt.l. ḡtiēs.C.de here.instit. cū ibi notatis. Ange.

b ¶ Pro herede.[a] hec oro qñq accipit p vero titulo: vt.ff. p here.per totū.qñq p falso: vt qz credebat se heredē, cū nō sit: ⁊ ita hic accipit, et qñcūq agit petitione hereditatis: vt.ff.de peti.here.l.pro herede.

c ¶ Sciens.vnde si queritur ab eo q̄re possideat: dicit, qz possideo: vel si dicat, p herede: tamē falsum sciēter dicit: vt.ff.de petitio.heredi.l. q interrogatus.

d ¶ Possessionē. que est facti. Accursius.

e ¶ Eā.scilicet possessionem que est facti.

f ¶ Inutile est. sed aget amodo reivendicatione: cū sit dominus. Accur.

g ¶ Cōparatū est. contra colonū directū, cōtra extraneos vtile: vt. C. de Sal.interdic.l.j. et.ff. de Sal.interdic.l.j.

h ¶ Pro mercedib⁹, itē ⁊ pro dāno si qō cōtulit in eodē: vt.ff.de Sal.interdic.l.j.⁊ arg.ff.quib.cau. pig.ta.con.l.non solum.

i ¶ Pepigisset. scz tacite: vt. C.locati.l.certi iuris. Sed quid interest inter hoc interdictū ⁊ Seruianā actionē: Rñ. in Seruiana opz locatorē pbare colonū fuisse dñm tēpore obligationis: vt.ff. de pig.l.j.§. cū prediū. in fi.⁊.l. et q̄ nondū sunt. §. qō dicit. Sed in interdicto isto sufficit si probet ipm possedisse: vt. ff. de Sal.interdic.l.j. Accur.

Interdicti Saluiani, ⁊ actionis Seruiane differētia.

† Facit ad hunc.§.qō oz in.c.lz.i gl.sup vb. titulū. ibi, sz ℔ nō est verū. ex de pba. et in gl.sup vb. possidea / tis. ante fi. ibi, itē iterdictū. ex o proba.

¶ Retinende possessionis ⁊c. ¶ Casus. Supra vidistis exēplū de interdicto adipiscēde possessio. modo videatis de interdicto retinēde possess. Retinēde aūt pos. causa adinuenta sunt duo interdicta, scilz interdictū vti possidetis: et vtrobi. Sed dñe, pro deo quando habent locum hec interdicta? Frater (dicit domin⁹ Justi.) quando ab vtraq parte de pprietate alicui⁹ rei q̄rit: ⁊ etiā qñ de possessione eiusdē rei est cōtētio: qz quilibet eorū dicit se possidere: vt aduersariū ad onera pbationis cōpellat. Tūc enī dat hoc interdictū ad hoc vt appareat qs eorū possideat: qz nō pōt actoris petitio institui antequ appareat qs rē possidet. Quādiu enī qs rē detinet, eā petere nō pōt. sed qz longe cōmodi⁹ est rē possidere q̄ petere: ppterea sup possessione frequēter magna cōtētio exīstit. Sed dñe, pro deo dicatis mihi qō est illud cōmodū possessionis? Frater, (dicit ipse) magnū. q̄ enim ille qui possidet, nō sit dñs rei: tamē si ille qui petit rē, nō pōt pbare rē illā suā esse, remanebit res illa penes possidētē. est etiā aliud: qz in dubio si iura possessoris ⁊ petitoris sunt dubia, p possessore iudicari debet. Franciscus.

Uti possidetz ⁊ vtrobi differūt

k ¶ Uti possidetis. quod de rebus immobilibus dicit: sed vtrobi de mobilibus: vt.j.eo.§. sed interdicto. Accursius.

l ¶ Proprietate. ob hoc quidem comparatum est: sed ⁊ fine hac controuersia proprietatis dabitur, vt si de sola possessione cōtendatur, scōm Joan.

m ¶ Uter petere debeat. id est quis sit actor, ⁊ quis reus.

n ¶ Utrius eorum possessio sit. id est quis possideat.

o ¶ Non potest. vt.ff.de iudi.l.inter litigantes. Accursius.

p ¶ Ciuilis. vt quia parit actionē in rem aduersario: vt. C.de ali.mu. iudi.cau.fa.l.j.

q ¶ Naturalis. vt quia nemo a se ipso posset petere scōm naturam: vt.ff.de ar.l.penul. ⁊ facit ad hoc bene.ff.vti pos.l.j.§. hoc interdictū. et.ff.de acquiren.possess.l.exitus.

r ¶ Ingens. id est magna. et hec eadem contentio et in alijs interdictis retinende possessionis est: vt in illo de superficiebus: vt.ff.de superfi.l.j.j.respon. Item in illo de itinere actuq pri. et via priua. vt.ff.de itinere actuq priua.l.j. j.respon. Item de aqua coti. et estiua. Item inter eos qui ducunt aquā per ēdē riuum: qui corriuales dicuntur. Item inter eos qui ex eodē castello: vt.ff.de aqua coti. ⁊ estiua.l.j.j. respon.⁊.§. si inter corriuales. et.§. ait ptor: qui ex castello. In his enim omnibus interdictis vbi de incorporali quasi possessiōe agitur: est idem modus agēdi q in duobus istis. vnde in Digesto nouo cōtinue post illū titu. vti pos. illi supradicti ponūtur per ordinem. Accur.

Interdicta sunt multiplicia.

† Qz faciliores sumus ad absoluēdū q̄ ad cōdemnandū. cōcor.c. vlti. in fi. cū gl. sup verb. humaniore. extra de transac.

s ¶ Possessione. Not. q maxime lites sunt i possessorio: qz vt sequitur in tertu, est maximū cōmodū possidere. Angelus.

t ¶ Remanet. facit. C. de eden. qui accusare. in fi. ⁊ C. de rei ven.l.res. et.ff.si vsusfruc.pet.l.vti frui.

¶ Sed interdicto ⁊c. ¶ Casus. Jā habuistis de interdictis Uti possidetis ⁊ Utrobi, quando locū habent. sed domine Justi. que est differentia inter interdictū Uti possidetis et Utrobi? Frater, dicit ipse: scire debes q olim erant due differentie inter ista duo interdicta: quarū vna adhuc remanet, et alia est sublata. olim autē et hodie est differētia, q quādo de possessione immobiliū tractat inter duos, veluti de pos. fundi vel ediū, tunc locum habet interdictum Uti possid. Pro pos. rerū mobiliuz datur interdictū Utrobi. Sed domine, q̄ olim fuit differentia que hodie non est in vsu? Respon. differētia fuit ista. olim interdi. Uti possid. vincebat ille qui tempore iudicij, id est tempore litis contestate comperiebatur possidere non vi, non clam, non precario ab aduersario. Dicit autem Justinianus q ipse vult q hodie quantum ad possessionem retinendā adequata sint hec iura. hodie igitur in vtroq modo obtinebit ille qui se probauerit possidere tempore litis contesta. non vi, non clam, non precario ab aduersario. hoc dicit. Franciscus.

Utrobi vnde dicitur. Possessio nō est ppe de mobilibus. Possessio vñ dicitur.

v ¶ Uel edium. ff. vti pos. l.j.j. respon. Accursius.

x ¶ Utrobi. hoc dicitur ab vtrum, et ybi: vt vtrum ponatur p ad vel apud: ybi ponatur pro quem: quasi dicat apud quē est, apud eū sit. Non fit autem mentio hic possessionis: cū mobilia proprie nō possideantur, sed immobilia tantum, cum dicatur possessio quasi pedum positio: vt.ff.de acquir.posses.l.j. in princi. Abusiue tamen tam mobilia q̄ immobilia dicuntur possideri. Accursius.

y ¶ Quorum. scilicet duorum interdictorum.

z ¶ Interdicti tempore. id est tempore quo proponitur interdictum.

a ¶ Alium. dummodo non aduersarium.

b ¶ Maiore. scilicet q̄ aduersarius: vt.ff.de verb.sig.l.maiore parte.

c ¶ Possidebat. ⁊ sic citius vincebat in Uti possideris q̄ in Utrobi. ⁊ erat forte ratio, qz citius mobilia transferūtur, q̄ immobilia: vt.ff. comma.l.j. ⁊.ff.de re iudi.a diuo Pio.§.j. ⁊.ff.de acquir.pos.l.si rem.

Quantum

a ¶ Quantū ad possessionē. nota quantū ad possessionē. nam quātū ad alia remānt differentia vt olim: vt Uti possidetis in rebus immobilibus, ⁊ Utrobi in mobilibus locū habeat: vt hic dicit, ⁊. §. pri.

Vis inquietatiua que parit iterdictuz qō vi aut clā, Ir fit.

b ¶ Nec clam. cū multa sint genera violentiarū, que ad presens omitto. de hac vi que inquietatiua dicitur, que parit hoc interdictum, dic vt sume arare vel edificare, vel aliquid i meo me facere phibes, cōtendēs te possidere: habet locū hoc interdictū: vt. ff. de vi ⁊ vi ar. l. vim facit. ⁊. ff. qō vi aut clā. l. j. §. quid sit vi. Quid si ille nō cōtēdat se possidere, sed solum iniuriat mihi: Rñ. adhuc locum habet hoc interdictū: vt. ff. vti pos. si duo. §. si vicinus. Sed ⁊ actione iniuriarū mihi tenet: vt. ff. de ac. empt. l. q pendentē. Quid si nec possessionis ratione, nec iniurie, sed qz seruitutē se habere cōtendit: Rñ. si possidet, intētabo negatoriā. si ego possideo, intētabo hoc interdictū: vt. ff. si ser. vē. l. ij. §. j. Clā āūt possidet qui clanculo me absente sibi possidere volēs ingredit fundum meū quē ego possideo: nec tamen suspicor me posse repelli: ⁊ ita me absente et inuito sepissime facit: vt. ff. qō vi aut clā. l. iij. §. fi. ⁊ de acquirē. pos. l. clā. Ille enim qui ingredit, habet naturalē per introitū suū, ⁊ ego ciuilē. Uel dic qꝫ ego retineo naturalem ciuiliter: ingrediens naturalē naturaliter. Sed nōne etiā naturalez perdit statim cū de fundo exit, ⁊ ad iudiciū venit, vel etiā alias iret: Rñ. nō, imo aio retinet eā naturalē: vt facit fructuarius qꝫ solā naturalem habet. Uel dic qꝫ si amittit eā, nō tamen nocet: qz adhuc hoc interdicto tenetur, licet ego possideā tantū: vt diximus per. l. ff. vti pos. si duo. §. si vicinus.

Possessor clādestin? hz naturalem possessionē: ⁊ dejectus ciuilem.

Precaria possessio.

Precario autem possidet aduersarius a me: vt si precibus suis motus concessi sibi precario: vt. ff. de preca. l. j. in princi. ⁊. §. j. ⁊ distingue in precario: quia aut agitur vt omnis possessio in accipientē transferatur: quod fieri potest: vt. ff. de preca. in rebus. et. ff. de acquiren. possess. Pomponius. §. si is qui. aut vt nulla: ⁊ hoc valet: vt. ff. de preca. certe. §. is qui. Aut vt habeat naturalē tantū qui accipit: ⁊ hoc valet: vt. ff. de preca. l. ⁊ habet. §. eum.[a] Sed nungd in omni precario vinco habentē a me per hoc interdictū, scilicet Uti possidetis: Rñ. nō illū qui habet omnē possessionē: cum hoc interdicto possessorē tueatur: vt. ff. vti pos. l. j. §. j. ⁊. §. ij. ergo vinco supradictos etiam si ego habebam possessionem ab alio vi vel clam vel precario: vt hic, ⁊. ff. vti pos. l. j. §. fi. ⁊ l. ij. Accursius.

a Dic ⁊ in dubio psumit naturalis rātūmodo possessio translata: vt not. glos. Bart. ⁊ Ange. in d. §. eum.

¶ Possidere autem ⁊c. ¶ Casus. Jam habuistis qꝫ tam in interdicto Utrobi qꝫ in interdicto Uti pos. qꝫ sunt interdicta retinēde pos. ille vincit qui in possessione inuenitur tēpore litis contesta. Sed domine, pro deo dicatis mihi qualiter aliquis dicat possidere. Et ipse respon. Frater, dicit ipse: nō solū dicitur quis possidere si per se hoc est si corpore suo possideat, sed etiā si corpore alteri[b] possideat, quāuis eius iuri nō sit subiectus: dū tamē nomine suo possideat: sicut p colonū ⁊ inquilinū, ⁊ depositariū ⁊ cōmodatariū. ⁊ hoc est quod cōmuniter dicitur aliquē retinere posse possessionē per quēlibet qui ei[b] nomine est in possessione. et nō solū per corpus suū, ⁊ per corpus alterius qui eius nomine possidet, pōt aliqs possidere, siue possessionē retinere: sed etiā solo animo pōt aliquis possidere, seu possessionē retinere: licet ipse nō sit in possessione, vel aliquis eius nomine: dū tamen nō animo deserende possessionis eam deseruerit, sed postea reuersurus sit ad illam. hoc dicit. Franciscus.

Colonus et inquilinus nec ciuiliter nec naturaliť possidēt.

c ¶ In possessione sit. caute dicit: vt. ff. de acquir. pos. l. siquis autem. nam nō possident isti nec ciuiliter nec naturaliter, sm Joan. scilicet colonus ⁊ inquilinus ⁊ similes: vt hic, ⁊. ff. de vsucap. non solum. §. quod vulgo. Sed ff. dicit eos naturaliter possidere: vt. ff. communi diui. l. communi diuidundo. §. neqz. Sed illud intellige colonum possidere, scilicet alij.

d ¶ Colonus. scilicet in villa: sed inquilin[b] in ciuitate: vt. ff. de acquir. pos. l. re pignoris.

c ¶ Possidere videtur. si ergo per alium possidet, ergo non possidet: vt. ff. de acquirē. pos. l. quod meo. licet quidam dixerint eos naturaliter possidere, sicut ⁊ colonum: vt superiori casu diximus.

f ¶ Retinere. licet animo retineatur, nō tamē animo queritur: vt. ff. de acquiren. possess. l. quēadmodū. ⁊. C. de acquiren. possess. l. licet. et. §. proxi. Accursius.

g ¶ Expositimus. §. per quas pso. nobis acquir. §. ex his. Accursius.

¶ Recuperāde possess.

¶ Casus. Uidistis supra per exempla de interdicto adipiscēde possessionis, ⁊ etiam de interdictis retinende possessionis: modo vidēdum est de interdictis recuperande possessionis. Recuperāde autem possessionis interdictum est interdictum vnde vi, per quod cogitur deiciēs vi deiectum restituere scilicet in illam possessionē a qua ipsum deiecit: licet deiectus a deiciente vi vel clā vel precario possederit: qō videt mistū: in glos. tamē habes hoc expeditū. vno verbo, scilicet illud verbum, ex interuallo. ⁊ hec erat pena violēti sm iura antiqua: sed alio modo punitur hodie violentus iste per nouas cōstitutiones per l. siquis in tātam. C. vnde vi. cuius effectus talis est: Siquis rem mobilem vel immobilem inuaserit violenter: si dñs erat illius rei quā inuasit violenter, dominiū illius rei amittit. si autē nō erat dñs illius rei, cōpellitur restituere, ⁊ soluere estimationē rei per violentiā possesse. ⁊ omnes pene iste imponuntur nō solū per actionē ciuilē, sed etiā per actionē criminalē. Potest enim qui aliū vi de possessione deiecit, accusari. l. Jul. de vi priuata, si sine armis. si vero cum armis, de vi publica. Sed domine, quid appellatis vos arma: Sunt enim quidā qui solūmodo credunt cū armis deiicere eum qui loricatus ⁊ cū gladio ⁊ scuto ⁊ lancea et consimilibus armis aliquē deiecit. Frater, nō est ita. armorū enim appellatione non solum scuta, gladios ⁊ etiam cetera arma appellari volumus, sed etiā fustes ⁊ lapides. Franciscus.

Vnde vi concernit res imobiles, vi bonoꝝ raptorū res mobiles.

h ¶ Edium. aliud in rebus mobilibus. nam pro his cōpetit vi bonorum raptorum actio: vt. ff. de vi ⁊ vi ar. l. j. §. hoc interdictum. ⁊. §. illud. ⁊. §. plane. nisi mobilia cum immobilibus petantur hoc interdicto: vt. ff. de vi ⁊ vi ar. l. j. §. qui autem. Accursius.

i ¶ Proponitur. id est datur.

k ¶ Unde vi. sed quare dicitur vnde vi: Respon. quia talia erant verba pretoris: vnde illū vi deiecisti ⁊c. et ita a principio verborū pretoris sumpsit denominationem: sicut ⁊ alia, vt quorum bonorum, ⁊ similia: vt. ff. de vi ⁊ vi ar. l. j. in princi.

Ponit casum.

l ¶ Js. scilicet deiectus: vt quia hodie expoliaui te: vel quia cepi possidere rem tuam clam vel vi: in sequenti vero die me expulisti.[b] nam teneris mihi hoc interdicto. Secus si pro[a]tinenti me deiecis: vt. ff. de vi ⁊ vi ar. l. iij. §. cum igitur. ⁊. l. qui possessionem. Quod incontinenti accipe anteq̄ ad alios actus extraneos diuertat: vt. ff. de quibus reis stipu. l. duos reos.

m ¶ Constitutionibus. vt. C. vnde vi. l. siquis in tantam.

n ¶ Supra diximus. vt. ff. vi bo. rap. §. quia tamen.

o ¶ Rei. scilicet proprietatis: sed interdicto Uti possidetis possessio estimatur: vt. ff. vti possid. l. penultima. §. fina. Accursius. Additio. Dic scōm Joan. Fab. qꝫ imo Dy. tenet qꝫ in hoc interdicto fiat estimatio possessionis, sicut in interdicto vti possid. sed ipse Joā. Fab. dicit qꝫ ad proprietatem ⁊ ad possessionem potest fieri estimatio. rm qꝫ concludit Ange.

Lex Julia de vi pua ta et de vi publica q̄ lit punit.

¶ De vi priuata. pena autem huiusmodi legis est tertie partis bonorum publicatio, si sine armis: ꝛ relegatio, si cū armis: vt. j. de pub. iudi. §. item lex Julia de vi pub. ꝛ. C. ad leg. Jul. de vi pub. l. quoniā. ꝛ. ij. ꝛ. ff. de accu. l. hos accusare. §. omnibus. vnde versus: Vis priuata reum deponit ab ordine rerum. Sed deportatur, si vis armata probatur. Vide. ca. ij. extra de ordi. cog. in glos.

b ¶ Et lapides. facit. j. de pub. iud. §. item lex. et. ff. de vi ꝛ vi ar. l. iij. in prin. et. ff. de verb. sig. l. armorum. Sed nūquid debet aliquis expectare se primo percuti q̄ percutiat? Dicūt quidam q̄ sic: vt arg. C. vnde vi. l. j. ꝛ. ff. ad leg. Aquil. si ex plagis. §. tabernarius. Nos cōtra, sed sufficit iustus timor: vt. ff. ad leg. Aquil. sed ꝛ si quēcunq; ꝛ. ff. ad leg. Corne. de sicar. l. is qui. ꝛ. ff. de vi ꝛ vi ar. l. iij. §. q armati. Aduerte tamen q̄ aliquādo vis infertur persone, aliquādo rebus: vt not. glos. fi. in cap. significasti. ij. de homici. et ibi vide qualiter intelligitur illud cōmune dictum: Vim vi repellere licet cum moderamine inculpate tutele.

Inuasor primo pcutiatur.

Violētia q̄nq; psonis, q̄nq; rebꝰ infertur.

¶ Tertia diuisio ꝛc. ¶ Casus. Positis duabus diuisionibus interdictorum: quarū vtraq; est bimembris: hic ponit dominꝰ Justinianꝰ tertiā: ꝛ est talis, q̄ interdictorū quedam sunt simplicia, ꝛ quedā duplicia. Simplicia autē sunt illa in quibus non reperitur nisi vnus reus: et vnus actor: cuiusmodi sunt omnia restitutoria ꝛ exhibitoria. Duplicia sunt illa in quibus quilibet reperitur reus ꝛ actor. Sz interdictorū quedā sunt prohibitoria, et istorum quedā sunt simplicia: quedā duplicia. Simplicia sunt veluti cū prohibet pretor in loco sacro vel in flumine publico ripave eius aliquid fieri. Duplicia sunt veluti interdictū Uti possidetis, et Utrobi. et hec ideo vocātur duplicia, quia in eis vnusquisq; tam rei q̄ actoris vicem sustinet. hoc dicit. Franciscus.

c ¶ Duplicia. similis potest fieri diuisio actionū ciuilium. Nam quedam duplices sunt: vt fami. herciscun. finium regundo. ꝛ cōmuni dividun. vt. ff. de iudic. l. in tribus.

Actionuz q̄daz sunt simplices: quedā duplices.

d ¶ In loco sacro. vt. ff. ne quid in loco sacro. l. j.

e ¶ Publico. vt. ff. ne quid in flu. pu. per totum.

f ¶ Utrobi. item interdictum de superficiebus: vt. ff. de superfi. l. j. §. proponitur. et dic vt. s. eo. §. retinende.

¶ De ordine ꝛ veteri ꝛc. ¶ Casus. Diri Justiniano. Domine, quare non recitatis vos tōtam naturam ꝛ solēnitatem antiquorum interdictorum? Frater, dicit ipse: Superuacuum esset hodie de ordine et solennitate antiqua interdictorum dicere. Nam quotiēscūq; extra ordinem, id est solennitatem antiquam ius dicitur (quod hodie fit in omnibus iudicijs) non est necesse interponere interdictum. Domine, bene dicitis: sed bene dimitterem solēnitatem interdictorum, si loco interdictorū essent mihi actiones prodite a pretore. Frater, dicit Justinianus, sic poteris illas hodie proponere sine aliqua solēnitate, sicut posses si ea tibi dedisset ptor hodie. Similiter quādo dat tibi pretor hoc interdictum, poteris hodie loco illius interdicti actionem in factum vtilem proponere, perinde ac si istam actionem vtilem pretor tibi accommodasset. hoc dicit. Franciscus.

¶ De ordine, id est de antiqua solennitate cum qua proponebantur interdicta sub certis formis: vt diximus. s. eo. in prin. Accur.

g ¶ Exitu interdictorum. scilicet cum antiqua solennitate: sine ea tamen reddi potest ꝛ proponi: vt. ff. de ope. no. nun. l. pretor ait. §. nonnulli. Uel etiam in factum actio loco cuiuslibet interdicti que vtilis vocatur: vt subijcit.

de viª priuata, aut de vi publica: sz de vi priuata, si sine armis vim fecerit. sinautem armis eū de possessione vi expulerit, de vi publica tenetur. Armorum autem appellatione non solum scuta et gladios et galeas, sed et fustes et lapides[b] significari intelligimus.

¶ Interdictorum tertia est species: quia quedaz sunt simplicia: in quibus actor et reus cognoscitur, vt omnia restitutoria et exhibitoria: et quedam prohibitoria: vt ne quid in loco sacro, ꝛ similia: quedam vero duplicia, sic dicta, quia in eis non potest discerni actor a reo: et quedam prohibitoria: vt est Uti possidetis, et Utrobi. hoc dicit. Aretinus.

¶ Tertia diuisio interdictorum hec est, q̄ aut simplicia sunt, aut duplicia[c]. Simplicia sunt veluti in quibus alter actor, alter reus est: qualia sunt omnia restitutoria aut exhibitoria. nam actor is est q desyderat aut exhiberi aut restitui. reus autē is est a quo desyderat vt restituat aut exhibeat. Prohibitoriorum autē interdictorū alia simplicia sunt, alia duplicia. Simplicia sunt veluti cuz pretor prohibet in loco[d] sacro vel in flumine publico[e] ripave eius aliquid fieri. Nā actor est qui desyderat ne quid fiat. reus est qui aliquid facere conatur. Duplicia sunt veluti Uti possidetis interdictum, et Utrobi[f]. Ideo autē duplicia vocātur, quia par vtriusq; litigatoris in his conditio est, nec quisq̄ precipue reus vel actor intelligitur, sed vnusquisq; tam rei q̄ actoris partes sustinet.

¶ Interdicta bodie sine solēnitate proponuntur: ꝛ pro his actio in factum sibi locū vendicat. Aretinus.

¶ De ordine et veteri exitu interdictorum[g] superuacuū est hodie dicere. Nam quoties extra ordinem[h] ius dicitur, (qualia sunt bodie omnia iudicia) non est necesse reddi interdictuz: sed perinde iudicatur sine interdictis[i], ac si vtilis actio[k] ex causa interdicti reddita fuisset[l].

¶ De pœna temere litigātium. Titulus. xvj.

¶ Temere litigātes triplici pœna coarctantur, pecuniaria, periurij, ꝛ infamie. hoc dicit. Aretinus.

Hanc admonendi sumus magnam curā egisse eos qui iura sustinebant[m], ne facile homines ad litigandum procederent: quod et nobis studio est. ¶ Idq; eo maxime[n] fieri potest, si temeritas tā agentium, q̄ eorum cum quibus agitur, modo[o] pecuniaria[p] pœna, modo iurisiurandi[q] religiōe, de pactis. l. petens. Itē in tertio genere vbicūq; dubitaf de nomine contractus, vt patet in exēplis: vt. ff. de estima. act. l. j. et. ff. de prescriptis verb. l. j. per totū. ꝛ. l. iij. Quid sit actio in factū, ꝛ ad quid cōpetat: tertus cū glos. est in. l. quoties. ff. de prescrip. verb. ꝛ in. l. in factū. cum ibi notatis. ff. de act. ꝛ oblig. Accur. Additio. Nota hanc glos. quot sunt actiones in factum, ꝛ ad quid vnaqueq; competat: ꝛ adde glos. in. l. quoties. ff. de prescript. verb. ꝛ ter. in. l. in factum. ꝛ ibi glos. ff. de actio. ꝛ obliga. Angelus.

h ¶ Extra ordinem. id est extra antiquam solennitatē: quod semper fieri videtur: vt subijcit: vt. s. de succes. subl. in prin. ꝛ ff. de nego. gest. l. actio. ꝛ. C. de formu. ꝛ impe. ac. subla. l. j. ꝛ. ij.

i ¶ Sine interdictis. scilicet solennibus.

k ¶ Utilis actio. scilicet in factum, que datur loco cuiuslibet interdicti. Et nota quatuor esse genera actiōis in factum. Una est q̄ ex omni edicto vel interdicto pretoris datur, vbi specialis actio non datur: vt hic. Alia est legis Aglie subsidiaria: quādo damnū datur de non cōpore in nō corpus: vt. s. ad leg. Aquil. §. fina. que ꝛ ipsa pretoria est: vt. ff. de pre. ver. l. quia actionum. in fine. Tertium genus est extraordinarium: quod ex varijs figuris causarū est introductū, quoties equum est actionem dari: vt. C. de sac. san. eccle. l. sancimus. Quartum genus est quod equiparatur actioni prescriptis verbis: que actio prescriptis verbis vna cuz ista in factuz ciuilis dicitur: vt. ff. de prescript. verb. l. j. in fine. et habet locum in tribus generibus negotiorum. Primo in cōtractib⁹ innominatis tribus: do vt des: do vt facias: ꝛ facio vt facias: vt ff. de prescript. verb. l. naturalis. §. j. ij. et. iij. Sed in q̄rto innominato contractu, scilz facio vt des, habet locū actio de dolo: vt. ff. de prescri. verb. l. naturalis. §. q̄ si facio. Item in secūdo genere habet locum prescriptis verbis ex omni pacto incontinenti ante vel post appositio iuxta aliquē cōtractū: vt. C. de pact. inter empt. ꝛ vēdi. l. ij. ꝛ. C.

Actionis in factū q̄tuor sunt genera.

Actio prescriptis verbis in tribus generibꝰ negotiorum hz locum.

l ¶ Reddita. scilicet ab illo eodem pretore.

¶ De pena temere litigantium. ¶ Usq; nūc de propositione actionū dictū est: sed quia contingit eas interdū temere proponi, nunc de pena temere proponentium dicit. Accursius.

Continuatio.

Diuisio.

Hanc admonēdi. ¶ Totus iste tit. diuidit in tres partes. Primo cōtinuat rubricā ad precedētia. Scōo ponit tres penas que temere litigantem coercent. Tertio dictas penas sigillatim per exēpla declarat. Scōa ibi, Idq; eo maxime. Tertia ibi, Ecce enim. ¶ Casus. Diri Justi. Dñe, tot ꝛ tanta audiuimus, q̄ tedio affecti sum⁹ ꝛ vos estis nobis tediosus factus. Pro deo dicatis nobis, qd amplius vos intenditis dicere? Frater, dicit Justi. scire debes q̄ multum studuerunt magistratus antiqui q̄ non de facili litigaretur calūniose: ꝛ nos similiter circa hoc studeamus: quia hoc maxime fiet si temeritas litigantium tam actorum q̄ reorum aliquo de tribus modis, scilz vel pena pecuniaria, vel iureiurando, vel metu infamie puniatur. hoc dicit. Franciscus.

m ¶ Sustinebant. scilicet magistratus qui iura reddebant: vt. ff. de origi. iuris. l. ij. §. post originem.

n ¶ Maxime. id est certe.

o ¶ Modo. id est aliquando: ꝛ ita cōmuniter exponitur quando bis aut ter repetitur: vt. s. quod cum eo. §. ceterum. versicu. sed sane.

p ¶ Pecuniaria pena. vt. j. eo. §. fina. Accursius.

q ¶ Jurisiurandi. scilicet calūnie: vt. j. proxi. §. Sed quādo? Respon. in futuro

Periurus in alio seculo punietur.

a Dic vt habet in.l. iis. et ibi Bart.ff.de cri.stel.z in d.l.ij.C.de iureiur.Ange.

in futuro seculo:licet non in isto:vt.C.de iureiuran.l.ij.a

¶Infamiē.j.eo.ff.ex quibusdam.

¶Ecce enim ꝛc. ¶Casus. Domine, vos iam diristis ꝙ temeritas litigantium modis pluribus coercet. Pro deo dicatis,si vobis placet,qualiter debeat primo coerceri:Frater, dicit ipse: primo debet p iuramentū coerceri:quia omnib⁹ litigatorib⁹ precipitur ꝙ iurent de calūnia. Franciscus.

b ¶Constitutione. C. de iureiur.propter calū.l.ij. in principio.

c ¶Nisi prius.nō dicit ꝙ prius re⁹ ꝙ actor iuret, sed priusꝙ audiat:actor autē priusꝙ reus iuret: vt. C. de iur. calū.l. ij.in prin.que est contra.

Juramentū de calūnia prestat ab actore ꝙ a reo.

d ¶Ad cōtradicendum. not. diligenter capitula huius sacramēti. Actor enim iurat ꝙ bona instātia venit ad agēdū:vt.C. de iur.calū.l.ij.in princi.

* Alis pecūiaria pena,cuz aduersus inficiātes ꝛc.

Jtē ꝙ nō dabit vel dedit aliquid iudici vt pferatur pro se sententia:vt. in auc.vt liti.iurēt in exordio litis. Jtē ꝙ nullā exiget vel faciet pbationē calūniosam:vt ī auc. de his qui ingre. ad appel.§.fin.col.v. Econtra reus iurat hec eadē: nisi ꝙ in primo capitulo iurat se vti bona contradictione. Quid continere debeat iuramentū calūnie,notat glos.in.c.j.extra de iura.calum. vnde versus: Jllud iuret, ꝙ lis sibi iusta videt. Et si quereꝛ, verū nō inficiet. Nil promittetur vt falsa pbatio detur. Ut lis tradet, dilatio nulla petetur.b

Juramentū de calūnia ꝓtinet ḡnēcapitula.

b Nota gl. q̄ ponit ea que dz iurare actor: et q̄ dz iurare reus. Ang.

¶At aduers⁹ ꝛc. ¶Casus. Dñe, bene vidimus qualiter iuramenti religione litigatorū temeritas coercetur: modo dicere debetis,si vobis placet, qualiter pena pecuniaria ꝙpescatur. Certe, dicit ipse,bene verū est ꝙ pena pecuniaria litigatorū temeritas coercetur:quia quandoq; act. que ex sui natura in simplū competit, propter inficiationem ipsius rei datur in duplum: veluti si damni iniurie ꝛ legatorum locis venerabilibus relictorum nomine agitur.et tamen bene sunt alique actio.que sine aliqua inficiatione dātur plusꝙ in simplum:vt est act.furti manifesti que datur in quadruplū. Fran.

e ¶Tripli.vt.§.de act.§.tripli. vbi quis per mēdaciū aut dolū plus petens ꝙ debeat,in triplū condēnatur. Alij deponūt de libris illud, vel tripli,eo ꝙ subiecta exempla non sunt huic versiculo apta.

f ¶Agatur.item alibi:vt. C.de nō nu.pec.auc.contra qui ꝓpriā. Jtē alibi:vt si creditor negat sibi debitū solutū . Nā postea ꝙ sit debitū, probare cogit:vt.ff.de pba.l.cū de indebito. Jtē possessor negans se possidere:si probatur,perdit possessionē : vt.ff. de rei ven.l.penul.et in auc.de trien.ꝛ se.§. ad hec.col.iij. Jtem alias: vt.ff. de iudi.l.eum.

Mendacium facit quem puniri.

Additio. Nota penas aliquas quas patitur calūniose negās:ꝛ maxime not.quādo aliquis possidet,ꝛ negat interrogatus se possidere, ꝙ perdit possessionē si de mēdacio ꝙuincat:vt.l.pe.ff.de rei vē.Ang.

g ¶Est actio.etiā a principio,non solū inficiatione:vt hic,ꝛ.§.de act. §.at ille.Accursius.

¶Jtem actoris quoq;. ¶Casus. Dixi Justi. Dñe,vidimus supra qualiter per iuramentū ꝛ penā pecuniariam rei temeritas coarctat, sed de actore qd dicetis? Certe,dicit ipse:nō solū reus,ꝑm ꝙ superi⁹ dixim⁹,sed ꝛ actor cōpellit subire calūnie iuramētū.imo plus adhuc dico tibi ꝙ nō solū reus ꝛ actor iurāt, sicut dixim⁹: sed etiā vtriusq; partis aduocati iusurandū subeunt: ꝑm qō est in alia nostra cōstitutione ꝙuisum. ꝛ hec oīa introducta sunt loco actionis veteris calūnie, q̄ in desuetudinē abijt qua tenebat actor qui temere litigabat, in decimā partē litis. qō nusq; inuentū est factū esse:vt hic dicit:sed ꝙ his introductū est iusurandū: et vt in expensis ꝛ damnis litis puniatur ꝑmprobus litigator.hoc dicit. Franciscus.

b ¶Jtem actoris.q.d.nō solū reus iurat de calūnia: vt.§.eo.§.j.sed etiam actor:vt in constitutione nostra dicitur:vt. C. de iuramē. calū.

¶Olim actor calūniose litigās, in decima parte litis puniebatur: hodie vero pœna periurij:ꝛ victori condēnabitur in expensis. hoc dicit. Aretinus.

¶Hec autem[k] omnia pro veteri calumnie actione[l] introducta sunt: que in desuetudinem abijt: quia in partem decimā litis actores multabat:quod nusq; factum esse inuenimus:sed pro his introductum est et prefatum iusurandum, et vt ꝑmprobus litigator et damnum et impensas litis inferre aduersario suo cogatur.

¶Condemnatus vel punitus ex criminibus citra hic enumeratis, ad condemnatus actionibus directis non contrarijs descendentibus ex contractibus hic enumeratis,erit infamis.

¶Ex quibusdam iudicijs damnati[m],ignominiosi fiūt: veluti furti, vi bonorū raptorū, iniuriarū, de dolo:item tutelę,mandati,depositi, directis[n] nō contrarijs actionibus. Jtem ꝑ socio: que ab vtraq; parte directa est: et ob id quilibet ex socijs eo iudicio damnatus,ignominia notatur. Sed furti quidē,aut vi bonorū raptorū,aut iniuriarū,aut de dolo,non solum damnati notātur ignominia,sed et pacti[o] :et recte. Jpluri⁹ mū eīn interest, ex delicto aliqs, an ex contractu debitor[p] sit.

¶Citatio,prima pars iudicij dicitur: cuius respectu etiā fit punitio. Nam si filius et libertus in ius vocauerint parentes vel pa-

i ¶Subeunt.scz ꝙ iustū et fidele patrociniū prestēt: vt in cōstitutiōe ꝺ. Sed tamē in cōsuetudine non habeꝭ ꝙ iuret,licet lege caueat: vt. C. de iudi. rem non nouam.§. patroni.ꝛ facit in auc.de testi.§.fina.col.vij.

Aduocati partiuz an debeant iurare.

k ¶Hec aūt.scz que de sacramēto calumnie dicta sunt.§.eo.§.j. et.§. eo.§. item actoris. et.§. proxi.

l ¶Actione. actio enim quedā erat q̄ tenebatur actor qui per calūniā litigabat, in decimā partez litis. qō hodie corrigit. Sed ꝛ hoc hodie iure authenticorū in antiquum redijt statū: scz nō iure illius actionis,sed per iudicis officiū:vt in auc.de litig.§. ad excludendas. col.viij.c Et not. ex hoc §.ꝛ ex dicta auc. de litig. ꝛ ex.l.ff.de re.iur.l.qui in ius.§.nemo. et ex.l.ff. de peti.hered.l.illud.ꝙ nisi ꝑmprobe ꝛ calūniose litigauerit,nō debeat cōdēnari in expensis:vt.ff.de iudi.l.eū quē.ꝛ.C.de fru. ꝛ li.expen.l.non ignoret. scz in. C. de iu.l. ꝓperandū.§.finaute.indistincte dicat victū cōdēnari victori in expēsis. Sed est intelligendū cū iā dicta determinatione, si calūniose agit: vt in auc. de iudi.§. oportet.colla.vj.

Additio. Nota ex glos. ꝙ licet vna lex gñaliter loquaꝭ:tū ꝑ alias leges patēt limitatiōes ꝛ restrictiōes:ꝛ sic lex patēt iterp̄tationē passiuā: vt.l.j.§. lex. Falcidia.ff.ad.l.Fal.

¶Ex quibusdā iudicijs. ¶Casus. Viso qualiter iureiuran.ꝛ pena pecuniaria litigatorū proteruitas cōpescaꝭ:videdū est qualiter metu infamie refreneꝭ.et certe quedā sunt iudicia siue act.in quibus siquis fuerit dānat⁹,infamis efficiꝭ,quas acti.scz enumerat. ꝛ hoc intellige q̄ directe intētanꝭ:qz tunc,ꝛ nō aliter dānat⁹ in illis efficiꝭ infamis. Jn actione aūt ꝑ socio,q̄ directa est ab vtraq; parte,hoc est tā a parte intentantis,ꝙ a parte ei⁹ cōtra quē intētaꝭ,secus est: ꝛ ideo qcūq; sociorū in act.ꝑ socio fuerit cōdēnatus, infamis efficiꝭ. Sed tamen scire debes ꝙ differētia est inter actiones hic notatas descendētes ex cōtractu,vel quasi:qz nō solū illi qui dānati sunt in act.descendentibus ex delicto hic notatis,sunt infames, sed etiā illi qui in istis acti. transigunt:qz certū videtur confiteri qui transigit.in actionibus autem hic nominatis descendentibus ex cōtractu vel quasi, solū damnati fiunt infames:nō aūt illi qui transigūt.hoc dicit. Fran. de Are.

m ¶Dānati.§.suo nōie,nisi ꝓcuratorio:nō si ꝓcuratorio:vt.ff. de ijs q no.infa.l.furti.§.sigs.ꝛ b si a iudice ordinario vel delegato sit cōdēnat⁹.sec⁹ si ab arbitro:vt.ff.ō ijs q no.infa.l.qd ergo.§.ex ꝓmisso.

n ¶Directis.ꝛ ob id tutor cōuēt⁹ a pupillo ꝛ dānat⁹ infamaꝭ. Jdē in alijs directis.secus si ecōtra tutor pupillū faciat condēnari:vt hic,et ff.de his q no.infa.l.j. Et no.ꝙ in casu etiā ꝓtrario infamat:vt.ff.de his q no.infa.l.furti.§.mādati. Jtē nota ꝙ q̄tuor hic ponunt exēpla de maleficijs:ꝛ q̄tuor de ℞ctib⁹ vel q̄si. Et ista cōtinent̄ his versibus: Judice dānatos ifames reddit vbiq; ℚui diripit,iniuria,furta,doliq;.Actio mādati,tutele,depositiq;.Directo,si ꝑ socio,cōis vtriq;.

Sūia sup actione famosa an semp infamet. Actiones octo sunt q̄ ifamāt.

o ¶Sed ꝛ pacti.scilicet pretio eris sine iussu pretoris:vt.ff.de his qui not.infa.l.in actionibus.ꝛ.l.furti.§.pactus.Accursius.

p ¶Debitor sit,vt.ff.de infa.l.furti.§.finali.

c Dic vt ibi ꝙ glos.ꝛ ang.ꝛ vide ter. ꝛ glos. Bart. Cy. Bal. ꝛ Sali.in authē. gñaliter.C.de epi.ꝛ cle. scz vt dicit. §. de satis.§. scz hodie. et Bart.in.d. auc.gñaliter. hodie huiusmodi satisdatio de lite,psequēda et decima parte litis.ꝛc. non est in vsu. Ange.

Universidad de Deusto
Biblioteca

¶Omnium autem actionum. ¶Casus. In proximo.§.tractat dñs Justi.qualiter puniat temeritas litigātiū metu infamie: hic tractat qualiter punit temeritas litigātiū metu pene pecuniarie. Uel sic potest cōtinuari. Temeritas quādoq; cōsistit in perseuerando improbe litigādo:qñq; aūt cōsistit temeritas in ius vocādo. Cū ergo supra dixerit dominus Justinian⁹ qualiter punit temeritas litigātiū in perseuerando improbe litigādo:modo dicitur qualiter punit litigantis temeritas que est in ius vocādo. Dicit ergo q̄ principiū instituēdarū actionum ab edicto de in ius vocando proficiscit:& explanat seipsum in textu, dicēs q̄ in primis debet aduersarius in ius vocari corā iudice. sed quo ad istam vocationem in ius satis abūde pspexit pretor parentibus & patronis. Statuit enim q̄ nō liceret liberis et libertis parentes vel patronos in ius vocare anteq̄ a pretore hoc postulassent, et etiā impetrassent.& sic nō sufficit postulare:sed necesse est q̄ obtineant anteq̄ eos in ius vocēt. Si quis aūt eorū aliter eos in ius vocaret, statuit in eū penaz quinquaginta solidorū. hoc dicit. Frā.

† Facit ad hūc.§.cle.j.iūcta gl. sup ybo citatiōes. in fi. de iudi.

tronos sine venia:puniūt in quinquaginta aureis. Aretinus.

¶Omnium† autē actionū instituendarum principiū ab ea parte edicti proficiscitur, qua pretor edicit[a], De in ius vocando. vtiq; eū in primis aduersarius in ius vocandus est, id est ad eū vocādus qui ius dicturus[b] sit. Qua parte pretor parentibus et patronis, itē parentibus liberisq; patronorū & patronaz hūc prestat honorem[c], vt non aliter liceat liberis libertisq; eos in ius vocare, q̄ si id ab ipso pretore postulauerint, et impetrauerint. Et si quis aliter vocauerit, in eum pœnā solidorum[d] quinquaginta constituit.

¶De officio iudicis.
Titulus.xvij.

¶Judex debet iudicare ſm ius scriptum vel consuetudinarium: & sententiā suā ſm naturā actionis proposite ferre: quod primo oſtēditur in noxali actione. Aretinus.

a ¶Edicit. id est edictum proponit de in ius vocādo:vt.ff.de in ius vocando.l.iij.§.pretor.et per totū titulum. Accur.

b ¶Dicturus sit.vt.ff.de in ius vocan.l.j.

c ¶Honorem.[a] Not. q̄ patribus & patronis est honor prestandus & reuerentia:vt hic,& l.honori.ff.de obse.lib. et habetur in.l. vt vim.ff. de iusti.& iure. Angelus.

a Ista gl. non est Accursij. Luat i cor pore q nō hz in ere.

d ¶Solidorum quinquaginta. alias quasi inofficiosus castigatur si pre inopia penā soluere nō possit:vt.ff.de in ius vocā.l.penul.& fina. Et intellige hoc in emancipatis filijs:alis nō posset esse iudicium inter patrē & filiū:vt.C.de in ius vocā.l.fi.& diximus.§.de actio.§.in eū quoq;.alis est verficu.& in eū.§.penales quoq;. Item nota hic q̄ aureus pro solido accipitur:cum.ff.de in ius vocan.l. si libertus.et.l.in eum.dicat.l.aureorū,& hic dicit solidorum. Item nota q̄ septuaginta aurei faciunt libram auri:vt.C. de suscept.et arca.l.quoties. lib.x.

Aureus p solido sumitur. Libra auri continet lxxij. aureos.

¶De officio iudicis. ¶Jsta rubrica continuatur ſm Joannē Fab. Quia visum est.§.de actionibus:& quia officium iudicis loco actionis aliquādo habetur:vt.l.actionis verbo.ff.de actio.& obligationi. ideo post actiones ponit de officio iudicis. Uel potes continuare q̄ iudiciū consistit ex tribus personis, videlicet ex persona actoris,rei, & iudicis:vt cap.fo.us. extra de verborū significationibus.sed.§.dictum est de actionibus:et sic de persona actoris.de exceptionibus:et sic de reo.sequitur necessario videre de tertio,& sic de iudice,& de eius officio. Et istam continuationem infert glossa hic in nigro.

Continuatio rubrice dupl'r.

Diuisio.

Supereſt. ¶Totus iste titulus diuidit in sex partes. Primo ponit generaliter quid spectat ad officiū iudicis circa sententiā. Secūdo quid ad ipsum pertinet circa condēnationē malorū seruorum. Tertio quid in actione in rem. Quarto quid in actionibus vniuersalibus. Quinto quid in personalib⁹. Sexto quid in iudicijs diuisorijs. Secūda ibi, Jdeoq;. Tertia ibi, Et si in rē. Quarta ibi, Et si hereditas. Quinta ibi, Si ad exhibēdū. Sexta ibi, Si familie herciscūde. ¶Casus. Uiso de actionib⁹ quomodo intentātur ab actoribus cōtra reos: supereſt vt de officio iudic.diſpiciamus. et in primis scire debes q̄ iudex tenet ad hoc vt ipse iudicet ſm leges vel ſm cōstitutiones vel ſm mores: hoc est ſm cōsuetudinē. Et sumus in versi. Jdeo q̄ si noxali. Diri vobis.§.q̄ iudex debet pronunciare ſm leges: et ita patet q̄ dum cōuētū actio. noxali condēnare debeat pro delicto serui:& debet eū condemnare in hunc modū: Luciū Titiū dum talis serui Publio Mevio in.x.solidos condēno:aut noxam dare permitto. quia leges volunt q̄ dñs damnū datū a seruo debeat resarcire,vel q̄ possit liberari si velit seruum dare pro noxa. Sic enim vult lex q̄ damni estimatio sit in condemnationem:licet noxe deditio sit in solutionem. Franciſcus.

e ¶Supereſt. sed vnde supereſt: Respon. quia de actoribus diximus & de reis:sequitur vt et de iudice qui sedet in medio, dicamus,& eius officio circa que versatur.

f ¶Jn primis. id est in principalibus, vel inter principalia. Nam primo libellus dandus est:vt.C.de lit.cōtesta.authen.offeratur.& cause examinatio precedere debet hanc obseruantiam que circa sententiā adhibetur:vt.C.de iudi.l.iudices. Uel dic in primis, scilicet obseruātijs:scilicet circa sententiam adhibendis. Nam & alia sunt obseruanda: scilicet q̄ dē in scriptis: vt.C. de senten. ex breui.reci.l.fina.& sedendo:vt in authen. vt ab illustri.& qui super.§.sancimus.col.v. Sed hoc est principale, q̄ ſm leges iudicet, vt hic dicitur. Acc.

Libell⁹ in cā est dandus.

Snia i scriptis & sedē do ferēda est.

Supereſt[e] vt de officio iudicis diſpiciamus. Et quidem in primis[f] illud obseruare debet iudex, ne aliter iudicet, q̄ quod legib⁹ aut constitutionibus[g] aut moribus[h] p̄ditū est. ¶Jdeoq; si noxali[i] iudicio adit⁹[k] est, obseruare debet vt si cōdēnādus videtur dñs, ita debeat cōdēnare: ¶Publiū Deuium Lucio Titio in.x.aureos cōdemno:aut noxam[l] dedere.

g ¶Cōstitutionibus. scilicet imperatorum.

h ¶Moribus. id est cōsuetudine, que pro lege seruatur:vt.§.de iur.natu.§.ex non scripto. Sed quid si vnū eorum alteri contradicit: Respon. cōstitutio legi antique preiudicat:vt.ff.de legi.& senatusconsul.l.nō est nouum. & consuetudo preiudicat vtriq;:siue sit generalis:vt.ff.de legi.& senatusconsul.l.de quibus.in fine. siue sit specialis in illo loco scilicet tātū, preiudicat vtriq;:vt.ff.communia predi.l.venditor.§.si constat.

Constitutio legē, et vtrūq; cōsuetudo vicit. Consuetudo est duplex.

¶Judex in actione reali reum ad restitutionē rei cum fructibus condēnat:in quo statim fiet executio nisi reus non habeat facultatem rei restituendę. nam tunc datis fideiussoribus executio differtur. Aretinus.

¶Et si in rem actū sit:siue cōtra petitorem iudicauerit, absoluere debet possessorē: siue contra possessorē, iubere ei[m] debet vt rem ipsam[n] restituat cū fructib⁹[o]. Sed

i ¶Noxali. i. super. Acc.

k ¶Aditus est. scilicet iudex. Accursius.

l ¶Noxā dedere. scilicet permitto. nam dāni estimatio tantum est in condēnatione:vt.ff.de re iudica.l. miles.§.j.& ij. alias esset incerta sententia:quod esse nō debet: vt.§. de act.§.curare.

Additio. De hoc, an iudex debeat ferre sententiam certam,& an valeat sententia incerta:dic vt per Ange.in dicto.§.curare.

¶Et si in rē. ¶Casus. Uidistis qualiter iudex debeat formare verba sententie in actio.noxa. Sed dñe pro deo dicatis, si placet, quale debeat esse officiū iudicantis inter aliquos in act.reali? Frater, dicit ipse, libenter. Nam aut videt iudex q̄ ferenda est sententia cōtra petitorē: et tūc nihil aliud incumbit ei nisi q̄ absoluat possessorem. aut videt q̄ est ferenda sententia contra possessorem:& tunc debet condēnare possessorē, vt rem cū fructibus petitori restituat.& tenetur condemnatus in ista actio. reali incōtinenti rem cū fructibus restituere. sed in actio.personali nō tenetur incontinenti rem restituere: sed habet inducias a lege. Sed domine, quid si dixerit possessor condemnatus, q̄ non possit rem restituere incontinenti, et petat tempus restituendi? Frater, si videat iudex q̄ calumnioſus sit, et tempus petat fruſtratorie: non dabit ei tempus: et nisi rem restituerit, iurabitur cōtra eum in litem. si vero fruſtratorie non petat tempus, bene dabit ei iudex tempus intra quod restituat, scōm quod sibi videbitur: ita tamen q̄ caueat per bonos fideiussores q̄ si intra tempus quod sibi datum est, nō restituat: q̄ estimationem litis soluet. hoc dicit. Fran.

m ¶Ei. scilicet possessori.

n ¶Utrem ipsam. idem et si in personam:[b] vt si res petatur vi possessa, per actionem quod me. causa. vel ex stipulatu ad rem tradendam. Si autem quantitas, vel in genere aliquid petatur: tunc a petitione actoris absoluitur, vel condemnatur in re petita.

b Secagatur: non solū si in rē.

o ¶Cum fructibus. sed de quibus fructibus loquitur hic? Nūquid de naturalib⁹, vt de pomis & cerasis, & similibus:[c] an vero de industrialibus? Respon. de naturalibus nō: quia illi aut extant: & tūc per rei vendicationē petunt, sicut res ipsa: cū nullus etiā bone fidei possessor faciat suos: vt.ff.de vsur.l.fructus. Aut nō extant: et tunc non tenetur: cū nec habeat, nec dolo fecerit quo minus haberet: sed condictione sine causa estimatio debet: vt.ff.si cer.pet.l. si & me. et vtroq; casu cessat officium iudicis de quo hic agitur: cum iure actionis petantur. Item de industrialibus non, si a bone fidei possessore percepti sunt: quia percipiendo eos, et separādo a solo, suos facit & lucratur: vt.§.de re.di.§.si quis a nō dño. siue habeat titulū, siue nō: vt.ff. qui.mo. vsusfru.ami.l. si vsufructuarius.& ff.si.re.l.iij.§.post litem. si aūt nō separauit, adhuc ipsius fundi sunt: vt.ff.de rei ven.l.fruct⁹. Sed dic de industrialibus hic loqui, qui sunt percepti, sed nō cōsumpti a bone fidei possessore. nam cū sunt facti possessoris: non rei vendicatione, sed iudicis officio petuntur: vt hic, et. C. de rei vendi.l.certum.§.bone fidei. Si autē male fidei fit, de consumptis tenebitur cōdictione sine causa: de extantib⁹ rei vēdicatiōe. nō dico eadē rei vēdi-

c Quid de oliua & tylina an dicātur fructus naturales, vl idustriales? dic q̄ dicunt idustriales: sicut legesvt est tex.in.l. si seru⁹ seruū.§. si oliuā.ff.ad leſquil. & ibi doc. Ange. Possessor male fidei q̄ iure tenetur fruct⁹ restituere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cationē qua petitur res, sed alia omnino: licet in petitione hereditatis sit seruus: vt.C. de rei ven.l.certū.j.respon. De percipiendis autē tenet officio iudicis: vt.j.eo.§.illorū.ꝛ.ff.de rei ven.si nauis.§.fin. Si vero male fidei possessor titulū habeat, de cōsumptis tenet cōdictione sine causa: de extantibus rei vendicatione: a percipiendis propter titulum excusatur: vt.C. de rei vē. si fundū. nisi in quatuor casibus vbi de percipiēdis tenet qui habet titulum: quos dic vt supra dixim⁹ de rerū diuisione. §. si qs a nō dño.

Sētentia an stati sit executioni mandāda.

a ¶In presenti. not. in actione in rem incōtinēti fieri executionem. secus in personalibus: qr quatuor mensium spatiū datur: vt.C. de vsu. rei iu. l. ij. ꝛ. iij. ꝛ fin. Et in criminali statim sentētia est executioni mādanda: vt C. de penis .l. cum reis. Additio. Nisi in casibus qui notant. xj. q. iij. cum apud. glos. in ca. querenti. extra de offici. deleg. Primus casus est, quādo quis est confessus de crimine: differtur executio donec appareat an velit in cōfessione perseuerare. Secundus est, cū sententia lata est contra mulierē prægnātē: differt executio vsq; ad tēpus partus. Tertius casus est, quando princeps extraordinaria tulit sententiā. tunc enim differtur executio vsq; ad. xxx. dies, ad videndū si princeps illā relaxabit. Quartus est, qñ insula est assignāda a principe, ad quā debeat malefactor deportari. Quintus est, si sententia est in seruum lata: differtur executio donec rationcinia reddiderit domino. Unde versus: In psonali post mēses quatuor: in re Protinus est omnis sentētia perficiēda. Sic in criminib⁹, sed casus excipe quinq;, Cōfessus, pregnans, iratus, et insula, seruus.

Uersus.

¶Et si hereditas. ¶Casus. Jam dixi vobis quale sit offi. iudi. cū adiit iudex in act. in rē. modo videam⁹ qō est offi. iudi. qñ adiit in act. mista tā in rē ꝙ in personā: vt in petitione hereditatis: ꝛ qd debet iudex tūc facere. Et dico ꝙ idē debet facere in peti. here. qō in rei vēdi. q̄ dat pro singularū rerū petitione ad differētiā pet. here. in qua multe res petunt. h. d. Et quicqd dicat litera, nō est p oia idē: vt. j. videbitis. Et sum in versi. Illorū aūt fructuū. Dixi Justi. Jam bene vidi ꝙ tā in rei ven. ꝙ in peti. here. veniūt fructus percepti iudi. offi. quia debet iubere rē restitui cū fructibus. Sed dñe, quid dicemus de fructibus percipiendis in eo q̄ condemnat pet. here. vel rei ven.? Frater, dicit Justi. aut fuit bo. fi. pos. aut male fid. si fuit male fi. pos. tunc fere idē est in rei ven. ꝛ pe. here. vt eodē modo teneat male fi. pos. de fructibus quos per culpā suā nō percepit, in rei ven. sicut in peti. here. si autem fuit bo. fi. pos. nō tenet de cōsumptis nec de percipiendis, nisi post litis cōtesta. sicut predo tenet de fructib⁹ culpa sua, sz possessoris non perceptis: vel perceptis, ꝛ cōsumptis. hoc dicit. Franciscus.

b ¶Et si hereditas petita fit. id est si hereditatis petitione actū fit, et cōdēnatio secuta. Illā ꝛ ipsa est in rē ꝛ in psonā: vt. §. de actio. §. q̄dā.

Petitio hereditatis est realis ꝛ psonalis.

c ¶Petitione. vt restituantur fructus cum re: vt. §. proxi. §.

d ¶Non perceperit. scilicet qui titulum nō habebat; als ab istis percipiendis excusatur: vt modo diximus.

e ¶In vtraq; actione. scilicet in rem, ꝛ petitione hereditatis. Accur.

f ¶Pene. pene dicit: quia in petitione hereditatis veniunt eadem actione qua res: sed in rei vēdicatione alia est pro re, alia p fructibus.

g ¶Non habetur ratio. hoc est verum per rei vendicationem, vel per iudicis officium: sed per condictionem sine causa fic: cum bonum et equum sit: vt. ff. si cer. peta. l. si ꝛ me. scōm quosdam.

h ¶Ratio habetur. nisi infans vel pupillus fuerit possessor: vt. ff. de rei vendi. l. quod infans. §. j.

¶Si ad exhibendum. ¶Casus. Domine, pro deo dicatis, si placet, quale sit offi. iudi. in act. ad exhibendū, que personalis est: licet sit in rē scripta? Frater, dicit ipse, in act. ad exhibēdū debet iudex iubere ꝙ res exhibeatur: et nō sufficit ꝙ exhibeatur nisi in eadem causa exhibeatur, in qua causa esset si a principio fuisset exhibita. vnde si ille qui iussus est exhibere rem, eam exhibere distulerit: ꝛ p ei⁹ morā fuerit res exhibēda a possessore vsucapta: nihilominus cōdēnatur ille q iuss⁹ fuerit exhibere. Jt tē rationē fructuū medij tē poris .i. eius tēporis qō intercessit post lit. contesta. ꝛ rem iudicatā: debet habere iudex. Jt tē incōtinēti debet exhibere ille qui rem exhibere iussus est: sicut in reali cōdēnatus debet rem restituere incōtinēti. ꝛ sic hec actio ad exhibēdū personalis est: vt. ff. ad exhiben. l. ij. tamen dicitur scripta in rem: quia in multis habet natura realis actionis. Sed domine, quid si condēnatus in act. ad exhibendū dicat ꝙ incōtinenti nō potest rē exhibere? Frater (dicit ipse) si videat iudex ꝙ sine frustratiōe petat tēpus intra quod rem exhibeat, debet ei dari tempus: sic tamen vt ipse caueat per bo. fideiuss. se rem exhibiturū. si autē nec iussu iudicis rem exhibere velit, nec cauere se postea rem exhibiturū: tūc debet cōdēnari actori quanti sua interest nō exhibitā rem fuisse. hoc dicit. Franci.

cum quo actum est, sed opus est vt etiā rei causam debeat exhibere, id est vt eā causam habeat actor quā habiturus esset si cū primū ad exhibendū egisset, exhibita res fuisset. Jdeoq; si inter moras exhibendi vsucapta[i] sit res a possessore, nihilominus condēnabit. Jpreterea fructuū medij tē poris, id est eius qō post acceptū ad exhibendū iudiciū ante rē iudicatā intercesserit: rationē debet habere iudex. Q si neget re⁹ quo cū ad exhibendū actū[k] est, in presenti se exhibere posse, et tempus exhibendi causa petat, idq; sine frustratione postulare videat, dari ei debet: vt tamen[l] caueat se restituturuz. Q si neq; statim iussu iudicis rem exhibeat, neq; postea exhibiturū se caueat: cōdemnandus[m] sit in id quod actoris intererat si initio res exhibita esset.

¶Judex in actione familię herciscūdę res singulas singulariter adiudicabit. Et si vna pl⁹ valeat ꝙ altera, in pecunia cōdemnabit. Et heres qui percepit fructus, vel male versatus fuit in re cōmuni: tenebitur coheredibus. Arc.

¶Si familię herciscundę iudicio actū sit, singulas res singulis heredibus adiudicare debet: ꝛ si in alterius psona pregrauare videatur adiudicatio, debet[n] hunc inuicē coheredi certa pecunia (sicut iam dictum est[o]) cōdemnare. Eo quoq; noie coheredi quisq; suo cōdēnandus est, ꝙ solus fructus hereditarij fundi perceperit,

i ¶Usucapta sit. sed quo modo potuit vsucapi: cum interruptione facta in actione ad exhibēdū, videatur facta etiā in rei vendicatione: vt. C. de anna. except. l. fina? Respon. scōm Joā. l. illa intelligitur in tribus casibus ibi in litera positis, non als: vt. ff. ad exhiben. l. Julianus. in fine. Alij dicunt illam generaliter intelligi per. l. ff. de iudi. solemus. Et qō hic dicit circa res mobiles intelligē in quibus non interrumpitur vsucapio per litis contestationē: vt. ff. de rei vendi. l. si post. Prima sententia verior est.

Usucapio rerū mobiliū nō interrūpit p litis ꝯtestationem.

k ¶Actum est. et obtentum.

l ¶Ut tamen caueat. vt. §. eo. §. sed si neget. et. ff. ad exhib. de eo. §. si iusta.

m ¶Condemnandus. delato iureiurādo in litem: vt. ff. de in lit. iur. l. in actionibus.

¶Si familie herciscunde. ¶Casus. Uidimus iam de offic. iudi. in act. simplicibus: modo videamus quale debeo esse offic. iudi. in act. duplicibus: vt puta in iudicijs diuisorijs. et dicit ꝙ si fami. herciscū. iudicio actum sit inter duos coheredes: debet iudex si possit, singulas res singulis heredibus adiudicare, id est primo vni vnā: ꝛ postea alteri alteram. ꝛ si aliqua res pretiosa vel magni pretij vni fuerit adiudicata: et ob hoc alter fuerit pregrauatus: tunc debet iudex illum cui res pretiosa adiudicata est, alteri in certa summa pecunie condēnare: vel quod sibi visum fuerit, facere. Et si vnus heredum rem hereditariam corrupit, vel solus fructus alicuius fundi percepit: coheredi eo nomine tenetur. et istud iudicium quodammodo habet locū inter tres coheredes vel quatuor plures ve sicut inter duos. Franciscus de Aretio.

n ¶Debet. scilicet iudex. Accursius.

o ¶Dictum est. supra de act. §. quedam actiones

Universidad de Deusto
Biblioteca

Institutionum Imperialium Liber. IIII.

a ¶ Corruperit.[a] Not. q̄ cohęres q̄ corrupit, deuastauit, vel maculauit, vel cōsumpsit rē cōmunē, tenet alteri cohęredi isto iudicio. Ang.

b ¶ Consumpserit. vt hic, ꝛ. ff. fami. herciscū. l. i. ꝛ puto. §. sed ꝛ si dolo.

¶ Eadem intercueniūt. ¶ Casus. Jam habuistis de officio iudicis in iudicio fami. herciscū. Sed dñe, p deo dicatis qō est officium iudicis in iudicio communi diuidūdo. Frater (dicit Justi.) eodem modo debet se habere in iudicio cōmuni diuidūdo iudex sicut in iudicio familie herciscū, q̄ si aliqui qb⁹ plures res sunt cōes, intēdāt iudi. cōi diuidūdo iter se, debet iudex si plures res sint cōes: vni vnā, alteri alterā adiudicare. Si aūt de vna re agant, q̄ cōmode diuidi possit: eā diuidere debet: et vni vnā partē, ꝛ alteri alterā partē adiudicare. Et si pars vni assignata melior sit q̄ altera q̄ alteri assignat: tunc debet iudex eū cui meliorē partē assignauit, alteri in quadā summa pecunie cōdēnare. Si autē res cōmode diuidi nō possit: tunc poterit iudex eā totā adiudicare vni: et eū alteri in certa summa pecunie condēnare. h. d.

¶ Eadē interueniūt. s. vt fiat adiudicatio rerū ꝛ pecunie: vt. §. e. §. si familie. aut circa dāna data in rebus: vt. §. eod. §. pri. ꝛ. ff. cōmuni di. l. iij.

c ¶ Non possit. nota non posse fieri q̄ sine cōmoditate fit: vt hic, et. ff. de verb. sig. l. nepos. paulo.

Corpus est duplex.

Itē nota corpus aliud diuiduū: vt fundus, qui diuidit ſm voluntatem patrisfa. vt. ff. de leg. j. l. q̄ in rerum natura. §. ij. Aliud indiuiduū: vt homo: vt hic, ꝛ. ff. de vsucap. l. rerum mistura.

¶ Si finium regundorum. ¶ Casus. Jam vidistis offi. iudi. circa iudicium fami. herciscū. ꝛ cōmuni diuidundo. Modo videatis qualiter se debet habere iudex in iudicio finium regundorū: scilicet coram quo est controuersia. Et dicit Justi. q̄ iudex in isto casu debet inspicere an necessaria sit adiudicatio: quod cōtingit in vno casu: videlicet quādo fines in tali loco erāt positi, q̄ propter loci naturā sepius fit cōtentio super terminis: veluti si locus fuerit humidus vel morbosus. Debet enim iudex tunc in alio loco firmo ꝛ solido ponere fines: ita q̄ amplius super finibus nō possit esse cōtētio, ꝛ ita ex agro alterius partē aliquā adiudicare alteri: ꝛ eū cui de alterius agro partem adiudicauerit, in certa summa pecunie condēnare. Et sum in versic. Eo quoq; nomine. Scire debes q̄ in iudicio finiū regundorū si circa fines aliquid malitiose fecerit, criminaliter pōt conueniri. Propter cōtumaciā etiā debet quis in iudicio isto cōdēnari, quātū visum fuerit iudicanti: veluti si iudex iussit agros mēsurari, vt fines ponant: ꝛ aliquos agros metiri nō fuerit passus. et sum in versi. Qō aūt istis. Jam vidistis q̄ in istis iudicijs duplicib⁹ fami. hercis. cōi diui. fini. reg. sepe illud qō erat vni⁹, adiudicat alteri: ꝛ alter in quadā summa pecunie condēnat. modo scire debetis q̄ quicḡ in iudicijs istis alicui adiudicat: incontinenti fit illius cui adiudicatur. hoc dicit. Fran.

d ¶ Si finium regundorum. quo iudicio agitur vt agris confinibus termini ponantur: sed pro domibus vicinis hoc iudicio non agitur. Si autem sit domus in prędium rusticum, agitur vtili finium regundorum, non directa: vt. ff. fini. regū. l. ij. in prin. ꝛ. l. sed et si. §. finali.

e ¶ Dispicere. hoc scilicet quod sequitur, si euidentioribus ꝛc. Accur.

f ¶ Adiudicatio. facit. ff. finium regū. l. ij. §. fina. ꝛ. l. iij. ꝛ. iiij. in princi.

g ¶ Furatus est. ad quid damnabitur? Respon. quanti in litem iurauerit actor. Potest etiam criminaliter puniri in quinquaginta aureis. et. l. agraria pro qualibet vice: que applicatur fisco: vt. ff. de ter. mo. l. agraria. Nec ciuilis tollit per criminalē: cū ad rei persecutionē

aut rem hereditariā corruperit[a], aut consumpserit[b]. Quę quidem similiter inter plures q̄q; p̄ duos coheredes subsequuntur.

¶ In actione cōmuni diuidundo si sint plures res communes, singulas singulariter iudex adiudicabit: ꝛ si vna plus valeat q̄ altera, in pecunia cōdemnabit. Si vero vna res sit quę diuisionem non recipiat, adiudicabitur vni insolidum: qui condēnabitur cōsocio in pecunia. Aretinus.

¶ Eadem interueniunt et si cōmuni diuidundo de pluribus rebus actum sit. Et si de vna re, veluti de fundo: si quidē iste fundus cōmode regionibus diuisionē recipiat, partes eius singulis adiudicare debet. et si vnius pars prægrauare videbit, is inuicem certa pecunia alteri cōdemnandus est. Et si cōmode diuidi non possit[c], veluti si homo forte aut mulus erit de quo actū sit: tunc totus vni adiudicandus est: ꝛ is inuicē alteri certę pecunię condēnandus est.

¶ In iudicio finium regundorū iudex de fundo vnius alteri adiudicat si viderit expedire: cumq; cui de fundo alieno adiudicat, cōdemnat in pecunia: ꝛ si quid malitiose reperit circa confinia gestū esse, eo nomine condemnat: ꝛ adiudicans, rei dominium in cum cui adiudicauit, transfert.

¶ Si finiū[d] regūdorū actū fuerit, dispicere[e] debet iudex an necessaria sit adiudicatio[f] * quę sane vno casu necessaria est, si cui dentioribus finibus distingui agros cōmodi⁹ sit, q̄ olim fuissent distincti. Nā tunc necesse est alterius agro partem aliquam alterius agri dño adiudicari: quo casu conueniens est vt is alteri certę pecunię debeat condēnari. Eo quoq; nomine condēnandus est quisq; hoc iudicio, q̄ forte circa fines aliquid malitiose cōmisit: verbi gratia quia lapides finales furatus[g] est, vel arbores finales excidit. Cōtumacię quoq; nomine quisq; eo iudicio condemnatur[h]: veluti si quis iubente iudice metiri[i] agros passus nō fuerit. Quod autem istis iudicijs alicui adiudicatum sit *: id statim eius fit[k] cui adiudicatum est.

¶ De publicis iudicijs. Titulus. xviij.

¶ Judicia ex edictis publicis descendentia, in multis ab actionibus differunt. Et quia vnicuiq; permittitur accusatio: ideo dicuntur publica quorū pœna aliquando est corporalis: aliquando infamiam cuz pœna pecuniaria. Aretinus.

Publica iudicia neq; per actiones[l] ordinātur, neq; omnino quicq̄ simile[m] habent cum ceteris iu-

h ¶ Condēnatur. scz ad interesse delato iureiurando in litem. Accur.

i ¶ Metiri.[b] no. q̄ ille qui non patitur metiri fundū suum ad mandatum iudicis: vt contumax et inobediens potest puniri. Aretinus.

k ¶ Eius fit. not. ex sententia iudicis dominū trāsferri. sic est in missione q̄ fit ex secundo decreto: vt. ff. de acqui. poss. l. iij. §. fina. et. ff. si ex noxa. cau. agat. l. ij. i fi. ꝛ. ff. cōi diuidun. l. sed et si res. q̄ sic accipe, si fuerit facta missio per ipsum prętorē. Nā sola sententia non facit dñm, sed traditio: vt. C. de pact. l. traditionibus. ꝛ. §. de re. diui. §. p traditionē. ꝛ. ff. de acq. pos. l. iuste. Sed quid in rei ven. si res est aliena, ꝛ mea pronunciet, et ex ea causa mihi tradit? Nō. idem. cum em̄ Publiciana mihi detur q̄ a dño mihi adiudicat ꝛ traditur: vt. ff. de Publi. l. iij. in fi. ergo vbi dñs est, debet ex sententia traditione me dñm facere: vt. ff. de Pub. l. q̄cūq;. Preterea lex videt expressa: vt. ff. de procur. l. nō solū. als Pōponius. §. sed ꝛ is. ꝛ ff. de exce. rei iudi. l. si inter. in fi. Nec ob. q̄ ibi sit error ex quo videat dñiū non transire: q; hic error iam reprobari nō potest iudicis sententia purgatus: a qua nō fuit appellatū. Item nec obstat q̄ sententia lata in actione personali reo absoluto remanet debitor: vt. ff. de cōdi. indebi. l. Julianus. q; illud habet locū in obligatione q̄ est res incorporalis: hic autem dicim⁹ de dñio rei corporalis, qō facile ꝛ prorsus potest separari ab vno, ꝛ alijs dari: sed non sic in incorporali: vt. ff. pro so. l. ea vero.

¶ De publicis iudicijs. ¶ Quia ciuilia iudicia dicta sunt vsq; huc, ꝛ etiā q̄dā criminalia. s. circa puata delicta: vt. §. in pnc. huj⁹ q̄rti libri vsq; ad tit. de act. iō nūc ponit de publicis accusatiōib⁹ siue iudicijs.

Publica. ¶ Tot⁹ iste titu. diuidit in quatuor partes. Primo ponit q̄ publica iudicia nō habent cōformitatē cum priuatis. Secūdo vnde dicta sunt publi. iudi. Tertio ponit in genere q̄ pena sit in publicis iudicijs. Quarto figillatim demonstrat publi. iudicia, ꝛ penas vniuscuiusq;. Scōa ibi, publica aūt dicta. Tertia ibi, publicorū iudiciorū. Quarta ibi, publica autē iudicia. ¶ Casus. Quęsiui a legislatore vtrū publica iudicia. i. publica crimina ordinent ꝛ constituant seu exerceant per ciuiles act. de quib⁹ dictum est. Et ipse rn̄. ꝛ di. Charissimi, scire debetis q̄ alio modo instituunt, ꝛ alio modo exercent publica iudicia q̄ act. Et di. aliquis. Dñe, quare dicunt publica iudi: Ff di. ipse, propter hoc q; cuilibet de populo dat cor̄ executio: ꝛ hoc intelligendū est dū tamē sit habilis ad accusandū. ꝛ sum in versi. Publicorū ꝛc. Scire debetis q̄ publicorū iudiciorū quedā sunt capitalia, ꝛ quedam nō capitalia. Capitalia dicunt illa per que infligit mors, vel exilij perpetuū, vel ignis ꝛ aque interdictio, vel in metallū dānatio. Publica aūt ꝛ non capitalia sunt q̄ irrogant infamiā cū damno pecuniario. Fracīscus.

l ¶ Neq; per actiones. imo per accusationes. Addito. Nota q̄ actio significat ad vtilitatē partis priuate, ꝛ ciuiliter. facit quod not. Bar. in. l. agraria. ff. de termi. mo. Angelus.

m ¶ Nec omnino quicq̄ simile. hoc verbū nimis large positū sic intellige, quia in ciuilibus agitur vt aliquid detur actori: in istis autē nō vt aliqd det, sed vt puniat accusat⁹. ꝛ ita cōsyderata petitione cōquerētis nihil habēt simile inspecto fine: nec in principio: cū vnū per actionē, alterū p accusationē instituat. Nec in exercitio: cū in ciuilib⁹ debet actor tantū: vt. C. de edē. l. q accusare, sed in criminalib⁹ actor et

b Ista gl. non est Accursij.
Snia ꝛ secundū decretū trāsferunt dominium.
* abiudicatio.

* abiudicatum.

Dñium rei corporalis facili⁹ perdit q̄ incorporalis. Continuatio. Diuisio.

Publica iudicia differunt a ciuilibus.

De publicis iudicis.

Judicia publica et ciuilia i alii quib⁹ cõueniunt.

Libell⁹ in a crimialib⁹ quid contineredz.

a Dic ad min⁹ duos: vt.l. forma. ff. de cẽs. t l. si qs i fundi vocabulo. ff. de le. j. nisi locus eẽt ifignib⁹ t notorii⁹ p se: vt. l. j. in fi. ff. de do. ple. t l. demõstratio. in pn. ff. de cõdi. et demon. ange.

Additio.

reus qñqz: vt. C. de ꝛool. l. falla citer. t. C. ad le. Corn. d. al. l. vbi. In aliis aũt multa sunt similia. nã in vtriscz fit libellus. C. de lit. con testã aũt offeratur. t. ff. de accu. l. libellorũ. Jtez in vtriscz de calũnia iuratur: vt. C. de iureiurã. l. j. in prin. t. C. de fide in. u. l. vlti. licet quidam direrunt contra: vt arg. ff. de bo. eorum. l. j. ꝛ. cole.

¶ Et in instituẽdis, sed qualr formaẽ libellus: Rñ. sic vt ꝓtineat nomẽ accusantis t accusati, et crimẽ: t mẽsem quo cõmissum fuit crimẽ: et lo cũ vbi fuit cõmissum: t cõsules sub qb⁹ est admissum. a Jtẽ dies dati libelli debet inseri: ꝛz dies cõmissi criminis vel hora nõ est necesse: vt. ff. de accu. l. libellorũ. in pn. t ir aũt. de exhibẽ. re. §. sucepto. col. v. t hz hoc vtrũ in publico et in pvato crimie, qñ crimiaľr agitur: vt. ff. de priua. delic. l. fi. ¶ Et ista possunt haberi bis vẽ sibus. Cõsule, mense, die, coraz pretore pfessus De deferre reũ, crimẽ, loca, pone sodalẽ. Et hz hora, dies: nõ tps ptereaĩ. c. tue. extra de pcur. ¶ Qñqz tñ hec solẽnitas non est necessaria: vt in leui crimine t notorio. vt. ff. de accu. l. leuia. t. C. de accu. l. ea que. Et idẽ in casib⁹ in qbus sine acculatore qs dãnari põt: qui. s. calus bis legibus notaĩ. ff. ad le. Jul. de adul. l. j. §. si publica. t. C. ỏ testi. l. nullũ. t. C. de pba. l. pe. t. ff. ỏ suspe. tu. l. tutor. §. pterea. t. C. de calũ. l. j. t. ff. de bo. li. l. q cũ maior. §. si libertus. t idẽ i notorio crimine, vt dixim⁹ p. l. C. de accu. ea q. t idẽ in crimine falsi, fm B. vt. C. de fal. l. vbi. Sed Joã. ꝓtra. t dicit q ibi principaliter fuit accusatio falsi instituta.

b ¶ Publica. hec est ratio qre dicaĩ publica. s. quasi populica. fic. §. de suspe. tu. §. ꝛsequẽs. Et itellige q al⁹ possit esse habilis ad accusandum: non al⁹: vt. ff. de accu. l. quia accusare.

¶ Plerũq; hoc ideo dicit, qz qñqz est publica accusatio, t tñ nõ cõpetit cuilibet ius accusandi: vt in crimine supposĩti part⁹: vbi accusãt soli parẽtes: vt. ff. de fal. l. lege Cornelia. §. j. Jtẽ ppt accusationẽ adulterii, q̃ ꝓmo ỏferr certis psonis: vt. C. ad. l. Jul. ỏ adul. l. q̃uis. Ac.

d ¶ Publicorum. facit. ff. eo. l. ij. Accursius.

e ¶ Ultimo supplicio. qỏ interptamur mortẽ: vt. ff. de pe. l. vltimũ.

f ¶ Interdictione. que est mors ciuilis: vt. ff. de ỹ tabu. l. j. in fi.

g ¶ Deportatione vel metallo. has penas exponevt diximus. ff. qui. mo. ius pa. po. sol. §. cum autem.

¶ Jnfamiam. vt in lege Julia de vi priuata: vt. j. eo. §. itẽ lege Julia de vi publica.

¶ Capitalia. t ista appellantur relegationes: vt. ff. eo. l. ij. in. §. fi.

¶ Publica autẽ iudicia. ¶ Casus. Dñe, p deo ponatis nobis exẽpla de publicis iudicijs t capitalib⁹. Frater, dicat ipse, libẽter. vñ dicit ipse: Publicũ iudiciũ t capitale est l. Jul. maie. per quã puniunt illi qui ỹ impatorẽ vel rẽpublicã aliqd moliti sunt. Per. l. cñ Jul. maie. puniũtur tales vltimo supplicio: t etiã eorum memoria dãnatur qui contra principem aliquid moliti sunt. Fran.

k ¶ Rempublicam. s. Romanorum. Accursius.

l ¶ Moliti sunt. cum effectu: tñ sola voluntas sufficit: vt. C. ad leg. Juliam maie. l. quisquis.

Alia est in dei ptãte.

m ¶ Unime. i. animati corporis. nam anima nõ in hominis, ꝛz in potestate dei cõsistit. fic. C. de sacrosan. eccle. l. sancimus. in fine.

n ¶ Sustinet. i. infert. Accursius.

Accusatur quis etiaz post mortem.

o ¶ Et memoria. i. dicere: etiã post mortem põt accusari, vt bona deferãtur in fiscũ, t auferaĩ heredib⁹ tanqp indignis: vt. C. ad. l. Jul. maie. l. qsqs. t. l. seq. t qỏ diri post mortẽ accusari, intelligas in duobus capitulis illius legis: hoc est cũ cõtra pncipẽ, vel ỹ rẽpublicam Romanorũ est machinatus. i. nisus ad malũ: al⁹ finit morte, vt cetera crimina: vt. ff. ad le. Juliam maie. l. finali.

Ex ista ol. abes colligere. q. crimen lese majestatis vel q. contra Rem publicam comittitur non extinguitur morte et add. Etiam alia crimina que morte non extinguuntur de quibus per ol. in l. 1. C. si Reus vel accusatis marquis fuerit in gl. in uerbo extinctum.

dicijs de quibus locuti sumus: magnaq; diuersitas eorum est et in institutionibus, et in exercendis.

¶ Publica⁵ autem dicta sunt, q populum executio eorum pleruncq; datur. ¶ Publicorum⁶ judiciorum quedam capitalia sunt: quedã nõ capitalia. Capitalia dicimus que vltimo supplicio affi ciunt homines, vel aquę et ignis interdictione, vel deportatiõe, vel metallo. Cętera si quę infamiã irrogant cum damno pecuniario: ea publica quidez sunt, nõ tamen capitalia.

¶ Crimẽ lesę maiestatis est publicum: t in duobus casib⁹ morte non extinguitur, sed memoria defuncti damnatur.

¶ Publica autem iudicia hęc sunt: lex Julia maiestatis, quę in eos qui contra Jmperatorez vel rempublicam aliquid moliti sunt, suũ vigorẽ extẽdit: cui⁹ pœna aię amissionẽ sustinet: t memoria rei etiã post mortẽ dãnat.

¶ Ex lege Julia de adul. i oib⁹ capitulis est crimen publicum: cuius pœna aliter honestiores, t aliter humiles puniuntur. Areti.

¶ Jtez lex Julia de adulteriis coercendis quę non soluz temeratores alienarũ nuptiarum, glaca voce ἀπὸ τοῦ τηλοῦ figuratuz.

Debacmq in sinsu in singulari loo

Tit. XVIII. Fo. CXIX.

¶ Jtẽ lex. Jul. ¶ Casus. Vidistis iã vnũ publicũ iudiciũ. Nic ponit dñs Justi. exẽplũ de quodã alio iudicio publico. s. de le. Jul. de adulteriis: que punit temeratores alienaz nuptiaz vltimo supplicio: t illos qui cũ masculis rẽ nefandã cõmittũt. t nõ soluz puniunt illi q adulteriũ cõmittũt. l. Jul. de adulte. sed etiã qui sine vi virginẽ vel viduã honeste viuẽtẽ stupraverit. Si eñ honestus cũ honesta mulie re fornicar: patiet publicationẽ dimidie partis bonorũ. si autem humilis sit: relegabitur.

¶ Jtez lex Julia. s. inter publica iudicia numeratur.

¶ Que. sez lex Julia ỏ adulteriis. Accur.

¶ Gladio punit. sacrilegos eñ nuptiaz gladio feriri oportet: vt. C. de adulte. q̃uis. in fi. b

¶ Cum masculis. nam in hoc casu armanĩ iura vt gladio ferianĩ: vt. C. ad le. Jul. de adul. l. cuz vir nubit.

t ¶ Lege Julia. s. ỏ adulteriis. nã hz hec lex multa capla: vt. ff. de mino. l. auriliũ. §. sz vt ad legis. t. ff. ad le. Jul. de adul. l. capite quinto.

v ¶ Sine vi. qd si vi: habeĩ. s. eo. §. finaut ẽ p viz.

x ¶ Viduã. adjicias, vel puerũ. t dic de vidua et de virgine nisi sint meretrices vel scitę concubine: vt hic subjicit, honeste ꝛc. t. ff. de adul. l. stuprũ. j. rñ. t. §. j. Additio. Dic q hoc procedit de iure ciuili: sed de iure canonico non est permissum: vt cle. ad nostrum. de hereti. igit ꝛc. Ange.

y ¶ Humiles. q sint humiles vel honesti, dic vt. C. de incest. nup. l. humilem.

3 ¶ Cũ relegatione. hec distinctio pene fallit in trib⁹ casibus in qbus cõmittit stupruũ, t tñ maior pena iponit. Prim⁹ est si qs in puerũ cõmittit: qz tũc gladio ferit: vt. ỹ. c. §. itẽ t qñ tutor stupraverit eã cui⁹ est tutor: vt. C. si tu. pupil. suã. l. j. Jtẽ si fuerit stuprata aliq a suo ꝓprio seruo: vt. C. de mu. q̃ ser. p. se iunx. l. j. Et no. penã stupri esse quenalẽ: nisi qñ per vim cõmittit. tũc eñ sine pfinitiõe tpis põt instituere: vt. ff. ad le. Jul. de adul. l. mariti. §. quinquẽnium. t. §. fi.

¶ Jtẽ lex Cor. ¶ Casus. Supra vidistis duo exẽpla publicarũ act. adhuc dabo vobis vnũ exemplũ: vcz in. l. Cor. de sic. que homicidas punit, t etiam eos qui cũ telo ambulant hois interficiẽdi causa. Sz quesiui a dño Justi. Dñe, quid est telum: Frater, di. ipse, stricte accipiendo telum est qỏ ab arcu emittit: large tñ loquendo dicitur telum quicquid emittit vel de manu vel de arcu, dũ tñ nocere possit. t ponit in litera multa greca nomina. t sum in vñ si. Sicarij ꝛc. Dñe Justi. vñ dicũtur sicarij: Frater, a sica, qỏ est cultrũ ferreũ vtrobiqz scindẽs. Jn vñ si. eadẽ lege. dic ca. iaz vidistis vnã. l. Cor. que tractauit de sica. mỏ videamus aliã que tractat de veneficis: t. l. ista tenenĩ oẽs illi qui artib⁹ odiosis vel venenis vel susurris homines occidrũt: et etiã qui mala medicamina publice vendiderunt. h. d. Fran.

a ¶ Jtem lex Cor. s. computatur inter publica iudicia.

b ¶ De sicarijs. s. quare sic dicaĩ, dic vt. j. eo. §. sicarij. Accur.

c ¶ Persequit. i. psequit eos q homicidiũ fecerũt cũ ferro. nec eñ per hanc legẽ occidit occidens, sed deportatur: t oĩa bona sua publicantur: vt. ff. ad le. Cor. de sic. l. eiusdẽ. §. legis. t. l. pe. Vel dic q persequitur homicidas ferro: qz eos hodie occidimus: vt. d. l. eiusdem. §. fin.

Additio. Dic q pena legis Cornelie de sicarijs est mors: vt not. in l. j. t. l. is qui cum telo. ff. de sica. Angelus.

d ¶ Cum telo ambulant. licet eos non occidãt: vt. C. ad. l. Cor. de sic. l. is qui. Et no. capitula ex quibus aliquis hac. l. tenetur: vt. ff. ad le. Cor. de sic. l. j. Accursius.

c ¶ Lapis. facit. ỹ. de interdic. §. qui autem.

f ¶ Greca. Significat eñ telou. idẽ qỏ lõge. Nisi forte malis subsţiţeure telothen. q̃si dicas, de lõginq. qỏ t Hebrisi placuit i clerico suo Ju. cui. dictiõe telũ, t Bude⁹ i codice suo Justi. annotauit. Nos tñ qỏ p.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Uersus.

* Xerolophū quid fit, pulchre in primis Suidas, & post eum Jo. Bap. Pio annota. posterio. ca. clxxvj. & Alexiss. in lexico iur. ciui. dictione xerolophum. Nisi xeraloepheo magis legere, vt Bud. in suo codice annotauit vt locū intelligas in q̄ aplicantes vngebātur. qui sensus dictioni lautissime, appositissime conueniat.

pius accedit, elegimus, quando & ita legit Sypontinus, & post eum Ambrosius Calepinus dictione telum.

a ¶ Asica. vñ videbat q̄ tantū qui cū sica occiderent, hac lege tenerētur. Sed tm̄ gñalius hodie accipit sica & telū p interpretationē: vt. ff. proxi. §. Est aūt sica (vt subiicit) cultellus vtrinq; scandēs: quē portāt peregrini q̄nq; in baculo quodā, ita q̄ nō apparet. vnde vsus. ¶ Ducro latens sica: sicarius. inde vocatur.

b ¶ Eadē lege. q̄ dr Cornelia de sicarijs.

c ¶ Venefici. Plus est hoiem veneno extinguere, q̄ gladio occidere: vt C. d mathemati. l. j. Ac.

d ¶ Artib⁹ odiosis. i. artificijs odiosis. Plus ois ars bona est.

e ¶ Susurris. i. incantationibus. Plus hec scientia reprobāda est: vt. C. de male. & mathe. l. eorū.

f ¶ Occiderint. etiaz sine dolo: vt. ff. de pe. l. si qs aliqd. §. qui abortionis. Secus i Cornelia: q̄ dolus est necessari⁹: nec sufficit etiam lata culpa: vt ff. ad. l. Cor. d sic. l. i lege.

¶ Alia deide lex. ¶ Cassus. Adhuc est quedam lex que asperrimū crimē persequit noua pena: q̄ si quis patrē, vel matrē, vl auū, vel auū, vel aliquē eor de qbus fit mētio in litera, occiderit, dr cedi cum virgis sanguineis: & postmodū cōsui dr in quodam sacculo: & cū ipso dr poni serpens viuus, & canis, & gallus gallinaceus, & vipera, et simia: & tūc cū illis aialibus brutis dr proīci in vicinū flumē, vel in vicinū mare: fz qō regionis qualitas tulerit: vt sic inter ferales angustias deficiat: & omniū elemētoruz vsu viuus careat: vt ei celū superstiti, & terra mortuo auferat. & sum ī ý si. figs aūt &c. Jā vidistis qualiter punit ille q aliquē de linea descēdēti vel ascēdēti iterfecerit. sed certe si qs alias psonas sibi cōiūctas aliqua affinitate vel cognatiōe q̄ illa de qua dictum est ꝑ. §. proxi. necauerit, per legez Cornel. de sicarijs similiter punitur.

Et hanc significationem inuenire possumus et in greco nomine. Nam quod nos telum appellamus, illi βέλος appellant, ἀπὸ τοῦ βάλλειν. Admonent nos epigrammata in Xerolopho * vbis lautissime scripta *. ¶ Sicarij autē appellantur a fica[a], quod significat ferreum cultruz. ¶ Eadē[b] lege & venefici[c] capite damnantur, qui artibus odiosis[d] tā venenis, q̄ susurris[e] magicis homines occiderint[f], vel mala medicamenta publice vendiderint. vi. l. 9. & 15 pr.

¶ Lex Pompeia de parricidijs qua cauetur q̄ occidens patrē matrē vel alios de quibus hic, singulari pœna plectatur, est publici iudicij. Et cōmittens delictū in se: pl⁹ punitur q̄ cōmittens in alio. Ar.

¶ Alia deinde lex asperrimū crimen noua pœna persequitur, que Pōpeia de parricidijs vocatur: qua cauetur vt si quis parentis[g] aut filij, aut oīno affinitatis[h] eius que nūcupatione parentum cōtinetur[i], fata ꝓparauerit[k]: siue clā, siue palaz id ausus fuerit: necnon is cuius dolo malo id factuz est, vel cōscius criminis extitit, licet extraneus[l] sit, pœna parricidij puniatur: et neq; gladio, neq; ignibus, neq; vlli alij solenni pœne subijciatur, sed insutus culleo cū cane, gallo gallinaceo, vipera et simia, et inter eas ferales angustias comprehēsus, fm qō regionis qualitas tulerit, vel in vicinū mare, vel in amnez[m] proijciatur: vt omniū elementoruz vsu viuꝰ carere incipiat: et ei cœlum superstiti, terra mortuo auferatur. Si quis autē alias q̄ cognatione vel affinitate cōiūctas sibi psonas necauerit, pœnam legis Cornelie de sicarijs sustinebit[n].

¶ Publici iudicij crimen legis Cornelię de falsi enset: qua tenetur quicūq; aliq[uis] ex ijs q̄ exprimunt in textu, cōmisit, et pœna eius in seruo est vltimū suppliciū: in libero deportatio. Aretinus.

¶ Item lex Cornelia de falsis, que etiam testamentaria[o] dr, pœnam irrogat ei qui testamentum vel aliud instrumentuz[p] falsum scripserit[q], signauerit, recitauerit[r], subiecerit, vel signū[s] adulterinum fecerit, sculpserit, expresserit, sciens, dolo malo. Cuiusq; legis pœna in seruos, vltimū[t] supplicium est: quod etiaz in lege de sicarijs et veneficis seruatur: in liberos vero deportatio[v].

¶ Cum cōmittens cū armis aliter q̄ virginē rapiēdo, deportabitur: si sine armis, tertię partis bonoz̄ publicatione damnabitur. Sed per vim virginem vel monialem rapiens, vel prestās opē, capite punitur. Aretinus.

¶ Item lex Julia de vi publica seu priuata, aduersus eos exeritur * qui vim vel armatā vel sine armis cōmiserint. Sed si quidem armata vis arguatur, deportatio ei ex lege Julia de vi publica irrogat. si vō sine armis, in tertiam[x] partem bonorum publicatio imponit. ¶ Sinautē[y] p viz rapt⁹ virginis vel viduę vel sanctimonialis vel alteri⁹ fuerit ꝓpetratus: tūc & raptores, & ij q̄ opē huic flagitio dederūt, capite puniunt[z] fz nostrę ꝓstitutiōis[3] definitionē: ex q̄ hoc aperti⁹ possibile est scire.

¶ Publicā, sacram, vel religiosam rem furto subtrahens, & talibus opem prestans, ex lege Julia peculatus, quę publica est, capite punitur: aliter aūt ex ea delictū cōmittens, deportatur. Aretinus.

¶ Item lex Julia peculatus eos punit qui publicā[a] pecuniam, vel sacram. vi Matheſilas in Singlibꝰ Suis in Smgli 100

¶ Parricidiū q̄s personas concernit.

a Dic primā opi. sequitur hic Jo. fa. propter atrocitatez crimis. facit l. fi. C. de ñ. & hāc tenet gl. in. l. vnica. C. eo. an ge.

g ¶ Parentis. accipe parentes & filios vsq; in infinitum: vt. ff. de in ius vocan. l. quicq̄. §. fi. & l. sed si hac. §. liberos. Accur.

h ¶ Affinitatis. al's affinitatis: & al's affectionis. Accur.

i ¶ Continet. sed qui sunt hi q hac appellatiōe cōtinent: R fi. supiores & inferiores: vt dixim⁹. Item collaterales: vt fratres, consobrini, & patrueles, & primoles eis. Item affines quidā: vt vxor, nurus, gener, vitricus, priuignus, socer, & etiam patronus: vt. ff. eo. l. j. et. l. sed sciendum. & l. cum pater. Accursius.

k ¶ Preparauerit. forte & si non occiderit: fm P. & facit pro eo. ff. eo. l. j. in fi. vel dic illum specialem casum[a].

l ¶ Extraneus. Plus. extraneuz plus puniri q̄ si ipse occidisset: vt hic, et. ff. eo. l. vtrum. & l. sciente.

m ¶ Vel in amnē. i. flumen. vel si hec vicina non sunt, bestijs subijcitur: vt. ff. eo. l. pe.

n ¶ Sustinebit. fz nōne & q̄ supiores psonas occidit hac lege Cornelia tenet: Aſſ q̄ sic: vt. ff. e. l. j. fz ℨ. C. eo. l. j. Dic ergo q̄ hac lege Cornel. tenetur, sed non accusat. Vel dic fm Jo. q̄ tenetur eadem pena

o ¶ Testamētaria. ideo sic dicta, q̄ de testamēto falso ibi agitur.

p ¶ Instrm. s. emptionale: vel alicui⁹ &c. Acc.

q ¶ Falsum scripserit. et ita veritatem mutauit: vt in aut. de fi. instru. §. j. in prin. col. vj.

r ¶ Recitauerit.[b] Plus. ꝫ illos q̄ hūt instrumēta & scripturas alienas in cuiodiā: & tm̄ alijs ostēdūt & recitāt, & copiā faciūt: q̄ vidūt i falsum: vt ℏ, & l. j. §. ois q. ff. ad le. Cor. ne. de ñ. cōiuncta l. qui testamentum. Ange.

s ¶ Signū[c] i. sigillū q̄ō i testamēto apponit: vt. ff. de testa. §. postea. Item signū q̄ō chartis iponit, vt q̄nq; facili⁹ fiat cōparatio ex instrīs: vt i aut. de fide instru. §. oportet autē. coll. vj. Accursius.

t ¶ Ultimū supplicium. q̄ō interptamur mortē: vt. ff. de penis. l. vltimū.

v ¶ Deportatio. & oīum bonoruz publicatio. Et sic no. q̄ ex eodē ꝫmisso plus serui q̄ liberi puniunt: vt ℏ, & ff. ad legez Corñ. de fal. l. j. §. fi. & ff. si ex nox. cā aga. l. penul. & ff. de pe. l. i seruo. imo & iter liberos magis puniunt minores q̄ maiores: vt. ff. de incen. rui. nau. l. Pedius.

¶ Item lex Julia. ¶ Cassus. Jā vidistis multas accusationes publicas: adhuc est q̄dā accusatio publica p quā punit violentia, siue sit publica, siue ꝓuata: q̄ p. l. Jul. de vi publi. punit q̄s de vi armata: q̄ deportat. p. l. aūt Jul. de vi ꝓuata aliquis punit q̄ viz fecit sine armis, q̄ tertia ps bonoruz suoz publicat. Et sum i ý si. sinautē p vim. Supra vidistis de illo q̄ cōmisit stupruz cuz vi: vt q̄ viduaz vel virginē vel monialē rapuit vl potes cōtinuare istū. §. ad pcedētē sic. Jn. §. pri. dictum est qualr punit ille qui per vim armatam vel sine armis aliquid alicui abstulerit. modo autem tractat qualiter punitur ille qui stupruz cōmittit p vim. Fran.

x ¶ In tertiā ptē. no. ex maioritate delicti maiorē penā iponi: vt ℏ, et C. ad. l. Jul. de vi. l. vj. & facit. §. de iter. §. q aūt. Item hic damnatus fit infamis: vt. ff. ad. l. Jul. de vi pri. l. j. j. responso. Accur.

y ¶ Sinautem. dixit supra quando sine vi aliquis cōmiserit stupruz: vt. ℨ. eo. §. fz eadē. nūc q̄n vi. Vel cōtinua cū superiori proxi. §.

z ¶ Constitutionis. vt. C. de raptoribus virginum. l. j.

¶ Item lex Julia ¶ Cassus. Non solum leges superiores dicuntur accusationes publice: sed etiaz accusatio. l. Jul. peculatus dicitur accusatio publica: & hac. l. punit ille qui pecuniaz reipublice surripuit: & si fuerit iudex vel magistratus qui hoc fecerit, pena capitali punietur, & oēs eius complices. Si autem quis extraneus qui non fuerit iudex vel magistratus, pecuniam reipublice surripuerit: ipse & eius complices deportari debent. Fran.

a ¶ Publicā pecuniam. fz ciuitatis Romane. non alterius: vt. ff. de fur. l. ob pecuniam. & ff. ad. le. Jul. pe. l. iij. §. penult.

Rem sacram.

De publicis iudicijs.

¶ Rem sacram.vt calices ⁊ thuribula,que sacra sunt:vt.ff.de re.di. vi.§ nullius.

b ¶ Religiosam.vt ornamenta sepulchrorum.

c ¶ Furati fuerint.vel etiam immiscuerint,ita q̄ dānificauerint rem publicam:vt.ff.ad le. Jul.pecu.l.j.

d ¶ ad ministerium.id est adiutorium.

e ¶ Susceperint.sūlz ad custodiendum.

f ¶ Deportationis.deportantur erūt. Et no.q̄ quinquennio durat hec actio:vt.ff.ad le.Jul.pecul.l.peculatus. ¶ Item est spāle in ea q̄ ꝫ heredes inchoet:vt.ff.ad le. Jul.pecu.l.fi. Accursi⁹. ¶ Est ⁊ inter ¶ Casus. Non soluz ista sunt publica iudicia que vos vidistis:sed ⁊.l. Flauia de plagiarijs,que interduz penam capitis infligit, ⁊ interdū minorez,dicit publicum iudicium:⁊ hz locum hec lex si aliquis filium alterius surripuerit,⁊ eum vendiderit.talis cū magnam plagaz parentibus infert. Idez est si seruū alienū surripuerit⁊ distraxerit. Frā.

g ¶ De plagiarijs. ideo sic dicta,q̄ orbato patre filio,vel dño seruo,hec lex punit orbantem,siue talem plagam inferentē.habet ēn locum q̄n aliquis distrahit alienum seruuz vel filiū, ita q̄ pater vel dñs non pōt rehabere:vt.ff.ad leg.Fla.de pla.l.j.⁊.l. lege.⁊.l.eum.⁊.l.pe.§.fi. Jtē tenetur qui liberum hominē de loco in locum trāsportat:vt.C.ad le.Fla.de pla.l.qui.⁊ hoc si dolo facit:nō aliter:vt.ff.ad le.Fla.de pla.l.legis Flauie. Jtem hac lege tenetur si quis seruum in fuga constitutū vendat,ita vt emptio statim teneat: vt.C.ad le.Fla.de pla.l.in fuga.

h ¶ Capitis penam.s.maiorem:aliqñ minorē capitalem:cum capitalis als sit minor:als maior. Hā ingenuus nobilis in metallū dānat, ignobilis gladio feritur:seruus vel libertus bestijs subijcitur:vt.C. ad.l.Fla.de pla.l.fi.⁊.ff.ad.l.Fla.l.fi.in fi. Jtem quedam ciuilis pena olim imponebatur que cessat hodie:vt.ff.eo.l.fina.

¶ Sunt preterea. ¶ Casus. Scire debetis q̄ omnia fere iudicia publica de quibus tractatū est a principio istius titu.vsq̄ huc sunt publica ⁊ capitalia. ¶ Modo autem est tractaturus Justi.de quibusdam iudicijs que sunt publica,sed non capitalia:⁊ enumerat ea in litera. Prima est.l. Jul.de ambitu.Scōa est.l. Juli.repetundarum. Tertia est.l.Jul.de annona.Quarta est.l.Jul.de residuis.Quādo autem ⁊ in quibus casibus locum habeant iste leges,plene habes notatum in glos.ordin. Jste autē leges minorem penā q̄ capitalez inferunt eis qui precepta earum siue earum iudicia neglexerint. Fran.

Lex Julia de ambitu ſāctuor casibus hz locum

i ¶ Lex Julia de ambitu.que habet locum in quatuor casibus. Primo si quis dederit clam pecuniam vt aliquem sortiatur honorez nō in ciuitate Romana:nam ibi cessat hec lex:cum princeps ibi eligat: vt.ff.ad leg. Jul.de ambi.l.j.in prin. Jdeo dixi clam,quia palaz potest[b]:vt.ff.de pollicita.l.j.§.j.⁊.ff.de officio pretoris.l.Barbarius. Secundo habet locum quando quis stat in magistratu vltra annū: vt.C.ad leg. Juliam de ambitu.l.j. Tertio si quis ingreditur domum iudicis cognoscētis de causa criminali:vt.ff.ad le. Jul.de ambitu.l. j. Jtē quarto si quis iudex nouum vectigal instituerit:⁊ est pena centum aureorū:vt.ff.ad.l. Jul.de ambi.l.j. Sed in casu deportat:quādo sez bis idem officium continue est assecutus:vt.C.ad le. Juli de ambi.l.j. Sz fallit in assessore:vt.C.de assesso.l.liceat. Jtē in procōsule:vt.ff.de offi.procon.l.antepenul. Vel dicibi sex fascibus,id est sex mensibus:quia tantum durabat eius officium. Accursius.

k ¶ Lex Julia repetundarum.que habet locū quando iudex per pecuniaz facit aliquid vel omittit:vt.ff.ad.l. Jul.repe.l.j.iij.iiij.v.vj.⁊ vij. Esculentum tamē potest accipere iure veteri:dūmodo nō nimis magnuz:vt.ff.de offi.procon.solet.in fi.Sed iure nouo nō,nisi quando deficeret salarium:vt in aut.scriptum est exēplar ꝛc.in medio prime col. Pena autem huius legis est ciuilis in quadrupluz:vt.C.ad le. Jul.repe.l.j. Criminalis extra ordinē:vt.C.ad le. Jul.repe.l.lex

Lex Julia repetūdarum.

fiat vocat hāc legem Be roaldus, Perott⁹, Catellia nus Lotta: Flauiā do (id q̄ magis placet) Pomponius lutius,vir eratis sue doctissimus a Flauio ꝺām tribuno plebis. Flauiā aūt nemo pertionuz mō agnoscit.

Sed sām Junc magistr. ¶ Secular actio quinquēnio durat. Dic idē l.adulterio ⁊ stupro:vt ne erat gl.ō. e.ꝺ.ꝺ.regulariter aūt durat p annos.xx.l.ꝺ. tela.cuz idē no.C.ū fal. ꝛc.Ange.

diuersas pœnas (pręter q̄ mortis) inferunt.Aretinus.

¶ Sunt pręterea publica iudicia,lex Julia[l] de ambitu,lex Julia repetundarū[k],⁊ lex Julia de annona[l],⁊ lex Julia ō residuis[m]: q̄ de certis capitulis loquūtur,et animę quidem amissionem non irrogant,alijs autem pœnis eos subijciunt[n] qui precepta earum[o] neglexerint.

¶ Justinianus finem facturus, ampliorem publicorum iudiciorum determinationem Digesta continere dicit.hoc dicit.Ange.

¶ Sed de publicis iudicijs hęc exposuimus, vt vobis possibile sit summo[p] digito,⁊ quasi per indices[q] ea tetigisse:alioqui diligētior cor scientia vobis ex latioribus Digestor seu Pādectar libris deo propitio aduentura est[r]

Lex Julia de annona.

l ¶ Lex Julia de annona.hec lex locuz habet quotiens quis facit vt annona carior sit:⁊ est pena in eū statuta.xx.aureor:vt.ff.ad le. Jul. de annona.l.ij.

Lex Julia ō residuis.

m ¶ Lex Julia de residuis.⁊ hec lex habet locum quādo aliquid superfuit ex aliqua administratiōe publica:⁊ ipse in vsum suum cōuertit, cui erat illa administratio cōmissa:vt.ff.ad leg. Jul.pe.l.ij.et.iij.§.lege. Pena autē huius legis est tertia parte amplius q̄ debet:quod P.sic dirit,vt esset i quadruplū. Vel dic amplius tertia parte:quia punit in simplum,et in tertia parte simpli:vt.ff.ad leg.Jul. pecu.l.iiij.§.sed ⁊ qui pecuniam.in fi.maxime q̄ pene restringende sunt: vt.ff.de pe.l.interpretatiōe. Additio. Nota q̄ in istā legez incidunt officiales siue camerarij q̄ habēt ex administratione publicas pecunias,⁊ finito officio aliquid retinent:quia tenētur ista lege ⁊ pena supra dicta. Et etiā aduertas q̄ ista pena ⁊ lege tenentur officiales qui vnaz collectā impositam in communi,dēstinatam pro vsu et necessitate communis,ipsi conuertunt dictam pecuniam in alium vsum:quia etiam si esset pro necessitate communis,tamen incidunt in istaz legem:vt est casus in.l.ij.ff.ad le.Jul.pecu.fm Ange.

Pene sūt restringende.

n ¶ Subijciunt.s.leges predicte quatuor.vel dic q̄ loquitur indefinite:vt patet in inferioribus.

o ¶ Earum.scz legum.nam in contractibus ⁊ alijs que debent de iure sortiri effectū,⁊ nō sortiuntur,iudicat lex non valere:vt.C.de leg. ⁊ cō.l.non dubium. Jtem in criminalibus varie constituūtur pene: quarum quedam sunt ordinarie,que scilz habent certam penaz aliqua lege inductam:vt patet per multas rubri.ff.de publi.iudi.⁊ i sequētibus.Alie sunt extraordinarie:vt.ff.ad Ter.l.⁊ in priuatis.⁊.ff. de extraordi.cri.l.j.⁊ in sequentibus titu.vsq̄ ad ti.de pub.iudi.

Pene criminalibus sunt ordinarie ⁊ extraordinarie.

¶ Sed de publicis iudicijs. ¶ Casus. Dixi Justiniano.Domine, quare tantū de publicis iudicijs tractastis:⁊ tot exempla de eis posuistis? Frater (respondet dñs Justinianus) hoc fecimus ad vtilitatem vestram,scilz vt de eis aliquam notitiam generalem habere tis siue cognitionem:sed plena eorum cognitio siue scientia ex latioribus.ff. libris deo propitio aduentura est. ¶ Modo autem sufficiat vobis hec summo digito ⁊ quasi per indicem tetigisse. Et nota q̄ per hec duo verba,aduentura,⁊ summo digito,duo dat nobis intelligere:scilz profunditatem,per hoc quod dicit,summo digito: et beataz spem,per hoc q̄ dicit,aduentura.hoc dicit. Fran.de Are.

p ¶ Summo digito.i.longiori digito,cum quo quis tangere potest altius q̄ cum alijs:qui dicitur medius. Accursius.

q ¶ Per indicem.id est per alium digituz qui dicitur index. Vel dic, et melius,q̄ hec dicta sunt vt sint index siue demonstratio aliorum dicendorum:sicut ⁊ sub gallina ouum dimittitur,vt sit index ad hoc vt ibi alia faciat oua.⁊ idem in his qui aucupātur ad columbas.

Oua quare sub gallinis et columbis dimittūtur.

¶ Aduentura est.vt.ff.de publicis iudicijs per totum librum vsq̄ ad titulū de appellationib⁹,qui sequitur. Accursius Florentinus.

Additio. Velit rex celestis nostra crimina omnia et priuata et publica tollere:ne nos ethereas ad sedes impediant ascendere. Amen.

¶ Excudebat hasce Jnstitutiones Imperiales Lugduni Franciscus Fradin impensis honesti viri Aimonis de porta,anno salutis nostre.M.ccccc.xx.mense Aprili.

¶ Regestum.

+.a.b.c.d.e.f.g.h.i.k.l.m.n.o.p. Omnes sunt quaterniones.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Al mi señor el señor hernandez

Al mi señor el señor hernandez

Angelo: vos peregrini in quit. C. communia de succ. ab intest. Instit. de rer. divis. vsucapi. in fine

Jul. qua etate. ff. de testes. et in ca. impubes. ff. de

mixtures

Dies

Stephanus baptista

Muchos dias

Universidad de Deusto
Biblioteca